Ārya-Vimuktisena's Abhisamayālaṃkāravṛtti
The Earliest Commentary on the Abhisamayālaṃkāra

A Critical Edition and a Translation of the Chapters Five to Eight with an Introduction and Critical Notes

Dissertation
zur Erlangung der Würde des Doktors der Philosophie
der Universität Hamburg

Vorgelegt von

Hodo Nakamura

aus Osaka
Hamburg 2014

Gutachter

Erstgutachter: Prof. Dr. Harunaga Isaacson
Universität Hamburg

Zweitgutachter: Prof. Dr. Dorji Wangchuk
Universität Hamburg

Disputation

Datum: 21. Februar 2014

Prüfungskomission: Prof. Dr. Harunaga Isaacson (Vrositzender)
Prof. Dr. Dorji Wangchuk
Prof. Dr. Michael Zimmermann
Dr. Orna Almogi
Dr. Martin Delhey

Zusammenfassung

Der dem Maitreya zugeschriebene *Abhisamayālaṃkāra* ist eine vom soteriologischen Gesichtspunkt entstandene Zusammenfassung des Inhalts der *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Ārya-Vimuktisenas *Abhisamayālaṃkāravṛtti* (*Vṛtti*) ist der älteste der 21 indischen Kommentare. Zur Entstehungszeit des *Abhisamayālaṃkāra* im ca. 5. Jahrhundert zirkulierte sowohl eine unüberarbeitete, als auch eine überarbeitete Fassung der *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Als Kommentar zum *Abhisamayālaṃkāra*, der auf Grundlage der überarbeiteten Fassung der *Pañcaviṃśatisāhasrikā* enstanden ist, schrieb Ārya-Vimuktisena die *Vṛtti* ebenfalls auf Basis der überarbeiteten Fassung. Sein Schüler Bhadanta-Vimuktisena hingegen verfasste die *Vārttika* auf Grundlage der unüberarbeiteten Fassung als Kommentar zu einer anderen Rezension des *Abhisamayālaṃkāra*.

Diese Rezension hat dieselbe Struktur wie die unüberarbeitete Fassung der *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, jedoch eine komplett unterschiedliche Strophe anstelle der Strophe II, 29–31, wobei 22 Strophen (I, 1–2, 19–20, 23–24, 27–36; II, 29–31; III, 16; IV, 33–34) im Vergleich zum originalen *Abhisamayālaṃkāra* fehlen. Während der Überlieferung der überarbeiteten Fassung in der Periode von Ārya-Vimuktisena bis Haribhadra wurden die Auflistung der drei Körper des Buddha am Anfang des Kapitels VIII, und die Synopse des *Abhisamayālaṃkāra* eingefügt. Die überarbeitete Fassung hat sich bis heute im Sanskrit und in der tibetischen Übersetzung (*bstan 'gyur*) erhalten. Die unüberarbeitete Fassung wurde in tibetischer Übersetzung (*bka' 'gyur*)

und in allen chinesischen Übersetzungen tradiert.

Ārya-Vimuktisena, ein Neffe von Buddhadāsa, soll nach der tibetischen Tradition ein Schüler von Vasubandhu gewesen sein, und wäre somit ins frühe 6. Jahrhundert zu datieren. In seiner *Vṛtti* versuchte er die Übereinstimmung von *Abhisamayālaṃkāra* und *Pañcaviṃśatisāhasrikā* darzulegen, indem er den *Abhisamayālaṃkāra* kommentiert. Welcher Teil aus der *Pañcaviṃśatisāhasrikā* welchem Element des *Abhisamayālaṃkāra* entspricht, zeigt er dadurch, dass er die Abschnitte aus der *Pañcaviṃśatisāhasrikā* zitiert und paraphrasiert. In der *Vṛtti* lassen sich auch starke Einflüsse von Texten der zur Yogācāra-Schule gehörenden Autoren, z.B. von Maitreyas *Mahāyānasūtrālaṃkāra*, Asaṅgas *Abhidharmasamuccaya Mahāyānasaṃgraha*, und Vasubandhus *Abhidharmakośa*, oder sogar Einflüsse von Buddhaghosas *Visuddhimagga* bemerken.

Die Forschung der *Vṛtti* ist von Corrado Pensa, der das Kapitel I edierte, angefangen und von Claudio Cicuzza, der die Kapiteln II–IV edierte, übernommen worden. In der vorliegenden Dissertation werden kritische Ausgaben des Sanskrit-Texts und der tibetischen Übersetzung aus dem unedierten Teil der *Vṛtti*, d.h. vom Kapitel V bis zum Ende des Werks, und eine englische Übersetzung aus dem gleichen Teil präsentiert. Von diesem Kommentar sind bisher nur eine Palmblatt-Handschrift und ihr moderner Apograph gefunden worden. Was den in der vorliegenden Edition behandelten Teil betrifft, müssen ursprünglich 30 Folios dieser Palmblatt-Handschrift existiert haben, wovon jedoch acht Folios verloren gegangen sind. Die 22 restlichen Folioblätter sind noch vorhanden, jedoch teilweise stark beschädigt. In der vorliegenden kritischen Ausgabe werden die Korrektur und die Wiederherstellung des Texts anhand der Spache und dem Stil von Ārya-Vimuktisena angestrebt.

Acknowledgements

It was in July 2009 that I visited Hamburg and met Prof. Dr. Harunaga Isaacson for the first time. In that occasion he was so kind to find time to read the last part of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* together with me, and furthermore he agreed to become my PhD supervisor at the University of Hamburg. In December 2010 I moved to Hamburg and started attending his classes, during which, through the reading of poetic, philosophical and tantric texts, he devoted himself not only to teaching Sanskrit but also to introducing my fellow students and me to the beauty of this language. I am most thankful to him for always showing himself as an example of the most ideal scholar and teacher, and for the fact that now reading Sanskrit literature for me is no longer only interesting, but also an authentic pleasure. Outside class time, despite of his deadly busy schedule, he was so generous to try to find time to read the *Vṛtti* from the Sanskrit and Tibetan editions which I was preparing, together with my English translation. These reading sessions with him provided my editions and translation numerous benefits. In this volume, however, there is still a large amount of mistakes and misinterpretations, for which I alone am responsible.

Before coming to Hamburg, I had already started my research on the *Abhisamayālaṃkāra* and the related literature under Prof. Dr. em. Katsumi Mimaki at the Kyoto University in Japan. It was he who suggested me to work on the unedited part of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* for my master thesis. He and also Prof. Dr. Izumi Miyazaki still nowadays kindly share

with me their great competence in the fields of Buddhist studies and Tibetan studies and are always ready to encourage me, both officially and privately, every time I am facing difficulties. Prof. em. Tshul khrims skal bzang Khang dkar, dedicating himself to teaching Tibetan Buddhism, in which he has been trained in a monastery, in Kyoto enthusiastically tried to pass down to me the traditional teachings on the *phar phyin* while perseveringly reading with me rNgog Blo ldan shes rab's *Rin chen sgron me*, the oldest preserved Tibetan commentary on the *Abhisamayālaṃkāra*. My senior colleague Prof. Kazuo Kano offered me an introduction to the reading of Sanskrit manuscripts at the time of my master's studies. The manuscript of the *Vṛtti* was the first one I dealt with and it was for me quite hard to decipher at the beginning. Thanks to his help I could continue my research. Surely I could not have completed the present work without the kind help from the teachers and colleagues in Kyoto. To them all I wish to express my appreciation for their patient and generous guidance.

Giuseppe Tucci's pictures of the Sanskrit manuscript reproduce it as it was before several parts of it got lost and are therefore indispensable for producing a critical edition of the *Vṛtti*. Thanks to Prof. Dr. Francesco Sferra I had access to these pictures preserved in the Istituto Italiano per l'Africa e l'Oriente in Rome. I deeply appreciate his kindness.

The support received from other scholars working on the corpus of the *Abhisamayālaṃkāra* literature was essential for my research. Greg Seton, working on Ratnākaraśānti's *Sāratamā*, patiently participated in the reading sessions of the *Vṛtti* in Hamburg, always giving me plenty of advice. Furthermore, he proofread the English text of the introduction to the present thesis. For all this I could never thank him enough. I am also most grateful to Dr. Youngjin Lee, working on Haribhadra's *Vivṛti* and Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*, for giving me access to colour pictures of the Sanskrit manuscript which I used for the critical edition included in this volume.

My thanks are due also to the teachers and colleagues with whom I fortu-

nately had the chance to associate during my stay in Hamburg. Prof. Dr. Dorji Wangchuk kindly accepted to be my second supervisor and gave me a lot of suggestions regarding my research. Dr. Kengo Harimoto helped me in questions related not only to my studies but also to my stay in Hamburg in general. To Gaia Pintucci I will never be grateful enough. She and I started our studies in Hamburg at almost the same time and helped each other in adapting to a new place as best colleagues. She always encouraged me in my research and willingly offered her immense support to me. Surely my stay in Hamburg would have been more difficult without her kindness and generosity.

The financial support from the Deutscher Akademischer Austauschdienst allowed me to study in Hamburg. The Jodoshu Shogakukai also supported my research to no small extent. Without them I could not have brought my research to a successful conclusion, therefore I owe to both institutions a debt of gratitude.

My family comprehended my wish to expand my research and my parents understood my plan to stay in Hamburg for three years in spite of the difficult time they are having because of my father's health conditions. To them I direct my best thanks.

Contents

I Introduction **13**

1 Ārya-Vimuktisena **19**

2 The Relation to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* and to the *Vārttika* **29**

2.1 Tibetan Traditions 30

2.2 The *Abhisamayālaṃkāra* and the Revised Versions 35

2.3 The *Vṛtti*, the *Vārttika* and the Revised and Unrevised Versions 37

2.4 The Compiler of the Revised Version 39

2.5 The *Vārttika* and Another Recension of the *Abhisamayālaṃkāra* 43

3 Remarks on Ārya-Vimuktisena's Style **51**

4 Authors and Works Cited in the *Vṛtti* **55**

5 The Influence of his Predecessors on Ārya-Vimuktisena **57**

6 The Influence of the *Vṛtti* on Later Commentaries **63**

7 The Material **69**

7.1 The Sanskrit Manuscript 69

7.1.1 Colophon 74

7.1.2 Orthography 74

7.1.3 Corrections 76
7.1.4 Scribal Errors 76
7.2 The Tibetan Translation 79
7.2.1 Translators 79
7.2.2 Xylographs and Manuscript 81
7.2.3 Transmission 83
7.3 Further Sources 84
7.3.1 Bhadanta-Vimuktisena's *Vārttika* 85
7.3.2 rNgog Blo ldan shes rab's *Rin chen sgron me* 87

8 Sanskrit-Tibetan Textual Criticism 91
8.1 Stages of the Transmission 91
8.2 Relation between Stages 94
8.3 Disparities 96

9 Critical Apparatus 99

II Critical Edition and Translation 107

10 Sanskrit Text 109
10.1 Sanskrit Text of the Chapter V 109
10.2 Sanskrit Text of the Chapter VI 211
10.3 Sanskrit Text of the Chapter VII 222
10.4 Sanskrit Text of the Chapter VIII 233
10.5 Sanskrit Text of the Chapter IX 320

11 Tibetan Text 331
11.1 Tibetan Text of the Chapter V 331
11.2 Tibetan Text of the Chapter VI 416
11.3 Tibetan Text of the Chapter VII 425
11.4 Tibetan Text of the Chapter VIII 434

11.5 Tibetan Text of the Chapter IX 489

12 Translation **501**

12.1 Translation Text of the Chapter V 501

12.2 Translation Text of the Chapter VI 584

12.3 Translation Text of the Chapter VII 592

12.4 Translation Text of the Chapter VIII 599

12.5 Translation Text of the Chapter IX 649

III Appendices **659**

A Diplomatic Edition **661**

A.1 Diplomatic Edition of the Chapter V 661

A.2 Diplomatic Edition of the Chapter VI 694

A.3 Diplomatic Edition of the Chapter VII 696

A.4 Diplomatic Edition of the Chapter VIII 697

A.5 Diplomatic Edition of the Chapter IX 710

Works Consulted **715**

Indian Sources 715

Tibetan Sources 718

Bibliography **721**

Part I

Introduction

Twenty-one Indian commentaries[1] on the *Abhisamayālaṃkāra* attributed to Maitreya[2] are available in Sanskrit text or only in Tibetan translation at present. Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* is the oldest commentary among them.[3] As the first modern scholar who worked on the *Vṛtti*, Corrado Pensa, using the photographs of the manuscript taken by Giuseppe Tucci in Nepal during his expedition in 1954 published a critical edition of the Sanskrit text of the chapter I in 1967.[4] From Pensa's edition and the Tibetan translation Isoda Hirofumi translated the text of the chapters I–II into Japanese.[5] Claudio Cicuzza edited the Sanskrit text of the chapters II–IV in his dissertation submitted at the Università degli Studi di Roma La Sapienza in 2001.[6] Gareth Sparham translated the whole work of the *Vṛtti* into English together with Haribhadra's *Ālokā*.[7] For the chapter II to the end of the work his translation is mainly based on the Tibetan translation, but he consulted sometimes also the Sanskrit manuscript for accuracy. Now Youngjin Lee, using Tucci's photographs and the color photographs produced recently, is preparing a new Sanskrit edition of the chapter I which will be published soon in 2014.

Despite the importance of the *Vṛtti* as the oldest commentary in existence, it has not been edited so far in its entirety unlike other commentaries

---

[1] On the twenty-one Indian commentaries, see Hyodo (2000, pp. 8–14) and Taniguchi (2002, pp. 22–30).

[2] On the authorship of the *Abhisamayālaṃkāra*, see Hyodo (2000, pp. 1–5).

[3] Some commentators in India and Tibet tell that before Ārya-Vimuktisena wrote the *Vṛtti* Asaṅga had written the *Tattvaviniścaya* and Vasubandhu the *Paddhati* as commentaries on the *Abhisamayālaṃkāra*. This statement is first found in Haribhadra's *Ālokā* and *Vivṛti*. On the tradition of the commentaries ascribed to Asaṅga and Vasubandhu, see Nakamura (2011b).

[4] Pensa (1967).

[5] Isoda (1975), Isoda (1980), Isoda (1982), Isoda (1992), Isoda (1993) and Isoda (2001).

[6] Cicuzza (2001). Until now his dissertation is not accessible for us. According to him his critical edition of the chapter II is forthcoming.

[7] Sparham (2006), Sparham (2008), Sparham (2009) and Sparham (2012).

on the *Abhisamayālaṃkāra*, for example Haribhadra's *Ālokā*[8] and *Vivṛti*[9] or Ratnākaraśānti's *Sāratamā*.[10] What is being presented in this volume are a critical edition of the Sanskrit and Tibetan texts of the chapter V to the end of the work, which had not been edited so far, and an English translation of the same portion from the Sanskrit edition which I have made.

While editing this text I faced the difficulty in making an edition of a text like the *Vṛtti* surviving in a single old palm-leaf manuscript and its modern apograph. The condition of the palm-leaf manuscript is excellent to a certain point, however it becomes quite unfavorable from the end of the chapter IV to the end. As for the parts which I edited, the manuscript should have contained originally thirty folios, among which eight folios have been lost. Of the remaining twenty-two folios, one folio is damaged badly in both sides, five folios in right side and two folios in left side. Although it could be still possibile to acquire other manuscripts of the *Vṛtti*,[11] I decided to edit it hoping that the publication of a part of this text might be helpful for others to identify and locate its other manuscripts in those not identified previously even though many of my reconstructions in the edition must be quite confusing for the readers because of their incorrectness, and that providing an edition of the *Vṛtti* in the whole chpters might enable scholars to make further progress in the analysis of the philosophy and the soteriological system taught in the *Abhisamayālaṃkāra*.

In the Sanskrit edition of the *Vṛtti* I tried, as far as I can, to restore the text where the reconstruction is judged to be sure from evidences found in citations, paraphrases, etc. or the Tibetan translation. To be honest, however, in some places I could not even make any suggestion of reconstruction for the places where neither parallels are found nor the Tibetan translation

[8] Tucci (1932) and Wogihara (1932–1935).

[9] Amano (2000).

[10] Jaini (1979).

[11] Sen Wang reports that another manuscript of the *Vṛtti* is preserved in the China Ethnic Library in Beijing under the catalog number 14. See Wang (1985, cat. no. 14) and Hu-von Hinüber (2006).

is helpful. In such cases I resigned myself to leave them without having repaired.

The Tibetan translation of the *Vṛtti* is evaluated to be reliable in most places, however, since the Sanskrit manuscript used by the Tibetan translator contains variant readings, since the Tibetan translator is thought to have modified the text intentionally or unintentionally, or since the extant Tibetan sources might have variant readings, there are disparities between the Sanskrit text and the Tibetan text. This is the reason why an English translation based on the Sanskrit text is also being given here, even though Gareth Sparham has already published an excellent English translation which helped me in great measure to understand the text and assisted me in editing and translating it.

Chapter 1

Ārya-Vimuktisena

Very little is known so far about Ārya-Vimuktisena. It appears almost certain, as told at the end of the *Vṛtti* by himself, that he belonged to the Kurukulla school, one of the sub-schools under the Saṃmatīya school,[1] and was a nephew of Buddhadāsa.

> [This work] is the composition of Ārya-Vimuktisena—having good conducts as his activities, having set out to the Mahāyāna, a Buddhist monk, belonging to the noble Kurukulla [school] under the Saṃmatīya [school], and a nephew of master Buddhadāsa who is a chief of many great monasteries—.[2]

One of the most detailed biographies of him is provided by Tāranātha (1575–1634) in his *rGya gar chos 'byung* which tells us:

---

[1] Anthony Kennedy Warder regards Kukkuṭika, Kukkulika, Kaukkuṭika, Kaurukullaka, etc. as the variants of Gokulika in Warder (2000, p. 235). On the other hand, André Bareau distinguish the Gokulika and the Kurukulla as different schools in Bareau (1955, pp. 16–30) and classifies the Gokulika under the Mahāsaṃghika and the Kurukulla under the Saṃmitīya under the Vātsīputrīya under the Sthavira. The almost all traditions classify the Gokulika under the Mahāsaṃghika, while the Kurukulla classified under the Saṃmitīya is reported just by Vinītadeva in the Mūlasarvastivāda tradition.

[2] Sanskrit Text, IX, p. 328, ll. 10–11: *kṛtiḥ sukṛtikarmaṇo mahāyānasaṃprasthitasya śākyabhikṣor āryavimuktisenasya kaurukullāryasāṃmatīyasyānekodāravihārasvāmyācāryabuddhadāsanaptuḥ //*.

Ārya-Vimuktisena was born near to the Jvāla cave on the border of the middle and the south [India]. He was a nephew of teacher Buddhadāsa and ordained at the noble Kurukulla school. He was versed in the doxography of this school, devoted to the Mahāyāna, and went to Vasubandhu. [From Vasubandhu] he listened to the [teaching] of the *Prajñāpāramitā* and comprehended the *Prajñāpāramitā*-sūtras, but he did not listen to the quintessential instructions. Then, he became the last disciple of teacher Saṅgharakṣita and requested [him] the quintessential instructions on the *Prajñāpāramitā*.

This teacher [Ārya-Vimuktisena], according to the tradition in Tibet, was a disciple of Vasubandhu and superior to him in the *Prajñāpāramitā*. Some Indians say "[Ārya-Vimuktisena] was a disciple of Dignāga but not under Vasubandhu's feet. As for the clear realization of the *Prajñāpāramitā* he requested from teacher Dharmadāsa, and as for the quintessential instructions he listened from Bhavya." However, according to the famous tradition in India about this [Ārya-Vimuktisena], this is wrong, and he seems to be the last disciple of Vasubandhu.

And, among his followers the following is known: "Moreover, when he was applying his thoughts and cultivation on the *Prajñāpāramitā* for removing the languor of various scriptures, an extraordinary experience arose to his mind. When, even though he had no suspicion about the meaning, there occurred something inconsistent between the words of [the *Prajñāpāramitā*]-sūtra and the *Abhisamayālaṃkāra* and his mind was not pleased, in his dream noble Maitreya gave him a prediction and said 'May you go to the monastery in Vārāṇasī! You will obtain great benefit.' The next morning he went there and met Buddhist layman Śāntivarman—well-known as gifted in speech—who brought a book of the

Eight Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā from the south Potala. Because the word of the sūtra agrees with the *Abhisamayālaṃkāra*, he felt relieved. So there are those who displayed the *Eight Chaptered Sūtra* and the *Abhisamayālaṃkāra* in the sense of the middle (*dbu ma*) holding the essential nature as non-existence or those who composed the treatises integrating the sūtra and the *Abhisamayālaṃkāra*, but, before this teacher appeared, such people had not existed. The reason why in the *Vṛtti* he says 'not been experienced by others' is just as thus mentioned."

In his later years he became a master of a small kingdom in the east. He became the chief of twenty-four monasteries and, since he, having revealed his skill, taught the *Prajñāpāramitā*, just as for the monks who listened to the *Prajñāpāramitā*-sūtra one thousand [monks] assembled even in the case if they were fewer [than usual]. This lasted about thirty years.

Both in India and Tibet there are many [traditions about him]: One says "This teacher was in the highest stage [among the ten stages]."; Or, one says "He, since he was in the path of practice (*sbyor lam*), was not a noble, but he, as he was close to [the state of] a noble, was counted as a noble."; Or, one says "Even though he is an ordinary person, 'Ārya' of Ārya-Vimuktisena is [just] a part of his name. It is same as ['Buddha' of Buddhapakṣa] who is king Buddhapakṣa but not a Buddha."; Or, one says "He is a Bodhisattva who entered the lower path."; and so on. However, it seems beyond dispute that he was a supreme, excellent, wonderful person, but no one knows whether his mind was ordinary or noble. Ostensibly it is apparent that he was an ordinary person practicing out of devotion.[3]

[3] *rGya gar chos 'byung*; (Tib.) p. 107, l. 18–p. 109, l. 7: *'phags pa rnam grol sde ni / yul dbus dang lho phyogs kyi mtshams 'bar ba'i phug dang nye bar 'khrungs te / slob dpon sangs rgyas 'bangs kyi dpon po yin cing / 'phags pa ku ru ku lle'i sde las rab tu byung /*

Ārya-Vimuktisena's uncle Buddhadāsa is a disciple of Asaṅga (5th cent.) according to Tāranātha.[4] Bu ston Rin chen grub (1290–1364) and dGe ye Tshul khrims seng ge (15th cent.) tell also that Ārya-Vimuktisena is a disciple of Vasubandhu.[5] This must be quite possible if it is true that Tāranātha

---

sde pa de'i grub mtha' la mkhas par byas pa cig theg pa chen po la mos nas / slob dpon dbyig gnyen gyi drung du byon / shes rab kyi pha rol tu phyin pa nyan te / sher phyin gyi mdo sde rnams yongs su rdzogs par gzung nas / man ngag ma gsan no // der slob dpon dge 'dun bsrung ba'i slob ma'i tha ma mdzad nas / sher phyin gyi man ngag de la zhus so // slob dpon 'di bod la grags pa ltar na / slob dpon dbyig mnyen gyi slob ma phar phyin rang las mkhas pa yin zer zhing / rgya gar pa 'ga' zhig ni phyogs kyi glang po'i slob ma yin te / dbyig gnyen gyi zhabs yang ma zin / shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i mngon rtogs ni / slob dpon chos 'bangs la zhus shing / man ngag ni legs ldan la gsan no zhes kyang zer mod kyis / 'dir 'phags yul na grags che ba ltar na dkyus nyid de / dbyig gnyen gyi slob ma'i tha ma lta bu yin no // de la slob dpon 'di nyid kyi rjes 'brang rnams la 'di skad ces grags te / de yang slob dpon 'di gzhung lugs sna tshogs kyi dub pa ngal gso ba'i phyir / shes rab kyi pha rol tu phyin pa la bsam sgom mdzad pa'i tshe / nyams myong khyad par can thugs la 'khrungs / don la the tshom med kyang mdo dang mngon rtogs rgyan gyi tshig la mi 'byor ba 'ga' re byung ste / thugs mi bde ba'i tshe / mnal lam du 'phags pa byams pas lung bstan te / khyod wa ra ṇa si'i gtsug lag khang du song zhig // don chen po rnyed par 'gyur ro gsungs / nang par der byon pas dge bsnyen zhi ba'i go cha ljags kyi byin pa can du grags pas / lho phyogs po ta la nas / nyi khri le brgyad ma'i dpe spyan drangs te byon pa dang 'dzom / mdo tshig rgyan dang mthun par byung bas / dbugs dbyung thob bo / de la mdo le brgyad ma dang / mngon rtogs rgyan ngo bo nyid med par smra ba'i dbu ma'i don du bkral pa dang / mdo brgyan mtha' dag bsres pa'i bstan bcos mdzad pa po rnams yin la / slob dpon 'di ma byung ba'i snga rol tu de ltar med pas / nyi khri snang bar sngon chad gzhan gyis ma myangs gsung ba'i rgyu mtshan de ltar yin no zhes zer ro // mthar shar phyogs su rgyal phran zhig gi bla mar gyur / gtsug lag khang nyi shu rtsa bzhi tsam gyi bdag po mdzad de shes rab kyi pha rol tu phyin pa rtsal du bton nas gsungs pas / sher mdo nyan pa'i dge slong rang yang nyung dus su stong phrag re 'tshog pa / lo sum cu tsam gyi bar du byung ngo // slob dpon 'di rgya bod gnyis su sa dang po yin zer dang / sbyor lam pa yin pas 'phags dngos min yang / 'phags pa dang nye ba'i de'i khongs su gtogs zer ba dang / so so skye bo yin mod 'phags pa grol sde zer ba'i 'phags pa ni ming gi zur te rgyal po sangs rgyas phyogs zhes pas sangs rgyas yin par mi 'gyur ba bzhin zer ba dang / dman lam sngon song gi byang sems yin zer ba sogs mang na yang / skyes mchog dam pa ngo mtshar can yin par rtsod pa mi snang la / de'i thugs rgyud skye 'phags ji ltar yin sus shes / tshul ston so so skye bo mos spyod pa cig tu mngon no //.

[4] *rGya gar chos 'byung*; (Tib.) p. 99, ll. 8–9: *nub phyogs su 'phags pa thogs med kyi slob ma sangs rgyas 'bangs kyi sku tshe'i smad kyi 'gro don dang /.*

[5] *Bu ston chos 'byung*; (Tib.) 853.1–3 (fols. wa 112r1–3): *slob dpon dbyig gnyen gyi slob ma phar phyin rang bas mkhas pa 'phags pa rnam grol sde ni / gtsug lag khang rgya chen po du ma'i bdag po / 'phags pa ku ru ku lle'i sde pa / slob dpon sangs rgyas 'bangs kyi dbon po sa rab tu dga' ba thob pa des sangs rgyas la mngon sum du mnyan nas sher phyin gyi don ston pa mngon rtogs rgyan gyi 'grel pa nyi khri lnga stong pa dang sbyar ba nyi khri*

considers Buddhadāsa as contemporary with Vasubandhu (5th cent.)[6] and reports that the latter part of Vasubandhu's and Buddhadāsa's life corresponds to the early part of Ārya-Vimuktisena's life who is contemporary with Dignāga, a disciple of Vasubandhu.[7] Bu ston Rin chen grub reports also that Bhadanta-Vimuktisena is a disciple of Ārya-Vimuktisena.[8]

As for the modern attempts at assessing Ārya-Vimuktisena's date, David Seyfort Ruegg analyzes the same sources mentioned above, however, since all this information is not easy to assess, he does not give an exact date of Ārya-Vimuktisena.[9] John J. Makransky mentions the possibility to date Ārya-Vimuktisena to the early sixth century if the source reported by Tāranātha is reliable.[10] On the other hand, Fujio Taniguchi[11] doubts the fact that Ārya-Vimuktisena was a disciple of Vasubandhu because the relationship between the *Abhisamayālaṃkāra* and Vasubandhu is half-legendary. Therefore, he tries to date Ārya-Vimuktisena by estimating the distance not from Vasubandhu but from Haribhadra through analyzing the *Bu ston gsan*

---

snang ba zhes bya ba mdzad do // btsun pa grol sdes nyi khri rnam 'gerl mdzad de / de'ang 'phags pa grol sde'i slob mar kha cig 'dod do //. Also *rGya bod kyi chos 'byung*; p. 13, l. 12–p. 4: *shing rta'i srol 'byed gnyis pa byong tshul ni / chos mngon pa la dgra lan gsum byung ba'i tshe / bram ze mo gsal ba'i tshul khrims kyis rgyal rigs thogs med dang / bram ze'i dbyig gnyen gnyis lus las skrun te / gcen gyis byams pa la chos lnga gsan / ... phar phyin rang las mkhas pa 'phags pa rnam grol sde ni sa dang po thob / sangs rgyas la dngos su yum gsan / de nas btsun pa grol sde sogs byong zhing [...].*

[6] *rGya gar chos 'byung*; (Tib.) p. 82, ll. 5–7: *rgyal po de dag gi skabs su dge slong chen po arha ta ces bya ba'i sku tshe'i smad kyi dus dang / 'phags pa thog med kyi 'gro ba'i don mdzad pa'i dus yin cing / slob dpon dbyig gnyen dang / sangs rgyas 'bangs dang / dge 'dun 'bangs rnams kyi sku tshe'i stod kyi dus so //.*

[7] *rGya gar chos 'byung*; (Tib.) p. 98, l. 20–p. 99, l.7: *slob dpon chen po dbyig gnyen gyi sku tshe'i smad tsam gyi dus na / [...] de'i tshe shar phyogs su slob dpon blo gros brtan pa dang / phyogs kyi glang pos 'gro don mdzad / nub phyogs su 'phags pa thogs med kyi slob ma sangs rgyas 'bangs kyi sku tshe'i smad kyi 'gro don dang / yon tan 'od kyi 'gro don dar ba'i dus so // [...] lho phyogs kyi rgyud du slob dpon sangs rgyas bskyangs byon / legs ldan dang / rnam grol de gnyis kyi sku tshe'i stod kyu dus tsam yin /.*

[8] See p. 22, n. 5.

[9] Ruegg (1968–1969, pp. 305–306).

[10] Makransky (1997, p. 187).

[11] Taniguchi (2002, pp. 25–26).

yig[12] as its clue and concludes that he was in the sixth century.[13] John J. Makransky, based on the same historical sources as David Seyfort Ruegg, and Fujio Taniguchi take different approaches, however they agree so far as Ārya-Vimuktisena can be dated to the early sixth century at the latest.

Ārya-Vimuktisena's philosophical position is described as that of a Mādhyamika[14] by Haribhadra in his *Vivṛti*,[15] which has been taken by Tibetan doxographers classifying Ārya-Vimuktisena (and Haribhadra) under the Mādhyamika school.[16] Bo dong paṇ chen Phyogs las rnam rgyal (1376–1451) classifies Ārya-Vimuktisena under the Vaibhāṣika-mādhyamika (*bye brag du smra ba spyod pa*) but Haribhadra under the Yogācāra-mādhyamika (*rnal 'byor spyod pa*), especially under the *rnam bden pa spyod pa*;[17] bDe legs

[12] *Bu ston gsan yig*; (Tib.) 32.4–7 (fols. la 16v4–7): *thub pa chen po / byams pa / thogs med / dbyig gnyen / 'phags pa grol sde / btsun pa grol sde / mchog gi sde / dul ba'i sde / rnam snang bzang po / sengge bzang po / sangs rgyas ye shes zhabs / gu ṇa mi tra / ratna bha dra / shar phyogs pa zla bzang / 'bum phrag gsum pa / blo ldan shes rab / 'bre shes rab 'bar / a ro byang chub ye shes / 'dul 'dzin dkar mo / dkar chung ring mo / zhang g.ye pa / 'jam pa'i rdo rje / dar ma tshul khrims / brtson 'grus rdo rje / rin po che pa / lho pa / tshad ma'i skyes bu las / mdon rtogs rgyan gyi 'grel pa slob dpon sengge bzang pos mdzad pa'i 'grel pa don gsal ba'i bshad pa tshar mang du thos so //.*

[13] In the *Bu ston gsan yig* the distance between teacher and disciple tends to be longer in the upper stream. For example, Bu ston Rin chen grub (1290–1364) lists five persons in ca. 300 years between Haribhadra (late 8th cent.) and rNgog Blo ldan shes rab (1059–1109) and eleven persons in ca. 250 years between rNgog Blo ldan shes rab and himself. There must have been some persons not listed by Bu ston Rin chen grub between Haribhadra and rNgog Blo ldan shes rab and even more between Ārya-Vimuktisena and Haribhadra. See Taniguchi (2002, pp. 25–26).

[14] On Ārya-Vimuktisena's philosophical position, see Ruegg (1968–1969, pp. 306–307).

[15] *Vivṛti*, I; (Tib.) p. 3, ll. 20–21: *'phags pa'i khongs su gtogs pa yi // rnam par grol ba shes byas kyang // des byas byas pa ming mthong nas // dbu mar gnas pa'i blos rnam phye //.*

[16] Seiji Kumagai gives a comprehensive lists of the classification of the Mādhyamika school found in Indian and Tibetan Buddhist texts and Bon texts in the chapter III of his PhD thesis Kumagai (2008). Here I list just the cases where Ārya-Vimuktisena and Haribhadra are mentioned.

[17] Bo dong paṇ chen Phyogs las rnam rgyal, in his *dBu ma pa'i bshad pa*, divides the Mādhyamikas into two, i.e. *rtog ge spyod pa* and *'jig rten grags sde spyod pa*, and the latter into four, i.e. *bye brag tu smra ba spyod pa*, *mdo sde spyod pa*, *rnal 'byor spyod pa* and *'jig rten grags sde dang mthun par spyod pa*. Cf. *dBu ma pa'i bshad pa*; (Tib.) 641.2–5 (fols. dzha 322r2–5): *bkral ba'i tshul la rnam pa gnyis te / rtog ge spyod pa dang / 'jig*

nyi ma (16th cent.), unlike Bo dong paṇ chen Phyogs las rnam rgyal, takes the position that classifies both under the Yogācāra-mādhyamika;[18] 'Jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje Ngag dbang brtson 'grus (1648–1722),[19] lCang skya Rol pa'i rdo rje (1717–1786),[20] dKon mchog 'Jigs med dbang po (1728–1791)[21] and Thu'u bkwan Blo bzang chos kyi nyi ma (1737–1802)[22] divide

rten grags sde spyod pa'i lugs so // rtog ge spyod pa la yang gnyis te / bye brag du smra ba spyod pa dang / mdo sde spyod pa dang / rnal 'gyor spyod pa dang / 'jig rten grags sde dang mthun par spyod pa'o // dang po bshad bya'i bka' ni snga ma bzhin no // stan bcos ni gsum gyi snang ba la sogs pa'o // slob dpon ni 'phags pa grol sde la sogs pa'o //. *gnyis* must be emended into *bzhi.* Cf. Kumagai (2008).

[18] *dBu ma dgongs rgyan*; (Tib.) 4v3–6: *slob dpon legs ldan 'byed kyis rang dgar brtsams pa'i gzhung rtsa ba dBu ma snying po rang 'grel rtog ge 'bar ba dang bcas pa yang mdzad / de'i rjes su slob dpon ye shes snying pos dbu ma bden gnyis mdzad / 'di dang legs ldan 'byed gnyis ka yang tha snyad du phyi don zhal gyis bzhes zhing rang rig zhal gyis mi bzhes pa bye brag smra ba dang mthun pa'i dbu ma pa dang / zhi ba mtshos dbu ma brgyan mdzad de tha snyad du phyi don med cing rang rig yod pa dang shes pa bden par ma grub pa'i dbu ma rang rgyud pa'i lugs thog mar srol phye / de'i slop ma ka ma la ci las dbu ma snang ba dang / bsgom rims gsum mdzad / slob dpon 'phags seng gnyis kyang / zhi ba mtsho dpon slob dang mthun zhing slob dpon 'di rnams la rnal 'byor dpyod pa'i dbu ma pa zhes bod snga ma dag bzhed / gzhan yang slob dpon sangs rgyas ye shes zhabs dang / mkhas pa'i dbang po a bhya ya ka ra la sogs pa'i dbu ma rang rgyud pa'i gzhung mdzad pa'i mkhas pa mang du byon la /*. Cf. Kumagai (2008).

[19] *Grub mtha' chen mo*; (Tib.) 873.1–2 (fol. pha2 131r1–2): *ka ma la shi la dang 'phags grol sogs kyang rnam bden ltar gyi dbu ma pa'o //*; and 873.3 (fol. pha2 131r3): *rnam rdzun dang mthun pa'i dbu ma pa'i slob dpon chen po gsum ste / slob dpon seng ge bzang po dang dze ta' ri dang la ba pa'o //*. Cf. Mimaki (1982, p. 29) and Kumagai (2008).

[20] *lCang skya grub mtha'*; (Tib.) p. 198, ll. 17–18: *rang rgyud pa la mdo sde spyod pa'i dbu ma rang rgyud pa dang rnal 'byor spyod pa'i dbu ma rang rgyud pa gnyis su yod de /*; and p. 276, ll. 20–22: *'phags pa grol sde dang slob dpon zhi ba 'tsho dang mkhas pa'i dbang po ka ma la shi'i la sogs ni tha snyad du rnam bden pa lta bur 'dod pa'i dbu ma pa'o //*. Cf. Mimaki (1982, p. 30) and Kumagai (2008).

[21] *Grub mtha' rin chen*; (Tib.) p. 97, ll. 11–13: *de dbye na / rnal 'byor spyod pa'i dbu ma rang rgyud pa dang / mdo sde spyod pa'i dbu ma rang rgyud pa gnyis /*; and p. 97, ll. 22–27: *rnal 'byor spyod pa'i dbu ma rang rgyud pa la yang rnam bden pa dang mthun pa'i dbu ma pa dang / rnam brdzun pa dang mthun pa'i dbu ma pa gnyis yod / dang po ni zhi ba 'tsho dang / ka ma la shi' la dang / 'phags pa grol sde lta bu'o // gnyis pa ni / slob dpon seng ge bzang po dang / dze ta' ri dang / lwa ba pa lta bu ste /*. Cf. Mimaki (1982, p. 30) and Kumagai (2008).

[22] *Grub mtha' shel gyi me long*; (Tib.) p.145, ll. 8–12: *rang rgyud pa la dbye na / gzhi'i rnam gzhag sems tsam pa dang mthun par khas len pa'i rnal 'byor spyod pa dang / mdo sde pa ltar rdul phra rab bsags pa'i phyi rol gyi don khas len pa'i mdo sde spyod pa'i dbu ma rang rgyud pa gnyis dang / snga ma la yang rnam bden pa dang mthun pa dang / rnam*

the Yogācāra-mādhyamika into the *rnam bden pa* and the *rnam bdzun pa* and classify Ārya-Vimuktisena under the former and Haribhadra under the latter.

Unlike these doxographers[23] Rong ston Shes bya kun rig (1367–1449) gives a different classification dividing the Mādhyamika school into the *snang bcas pa* and the *snang med pa*:[24] the former—Ārya-Vimuktisena and Haribhadra—holds that a cognition, having taken mental images (*snang ba*) as basis, arises in the manner where the essential nature does not exist in the absorbed mind; the latter—Bhāviveka—holds that a cognition, since it perceives only the true reality (*chos nyid*) that is the emptiness (*stong nyid*), has no mental image (*snang ba*) in the absorbed mind.[25]

---

rdzun pa dang mthun pa'i dbu ma pa gnyis yod pa'i zhi ba 'tsho dang / ka ma la shi'i la dang / 'phags pa grol sde lta bu snga ma dang / slob dpon seng ge bzang po / dze ta ri / lwa ba pa lta bu phyi ma yin la /. Cf. MIMAKI (1982, p. 31) and KUMAGAI (2008).

[23]Paṇ chen bSod nams grags pa (1478–1554) also introduces two kinds of classification in his *Grub mtha'i rnam gzhag.* One is dividing the Mādhyamikas into two, i.e. *tha snyad du phyi don yod par khas len pa* and *de med par khas len pa*; the other is dividing the Mādhyamikas into the *svātantrika*s and the *prāsaṅgika*s and the former again into two, i.e. *phyi don zhal gyis bzhed pa'i rang rgyud pa* and *de mi bzhed pa'i de.* He classifies Bhāviveka under the former group holding external objects existent, and Ārya-Vimuktisena and Haribhadra under the latter group holding external objects unexistent. Cf. MIMAKI (1982, pp. 37–38) and KUMAGAI (2008).

[24]MAMORU KOBAYASHI deals with Rong ston's classification of the Mādhyamikas in detail. According to KOBAYASHI (2005, p. 62) the classification of the Yogācāra-mādhyamika or of the *rnam bden pa / rnam bdzun pa* is provided from a viewpoint whether mental images (*rnam*) which ordinary people have in their cognition is false or not just under the category of the Prāsaṅgikas. On the other hand, concerning the cognition of noble people (*'phags pa*) Rong ston classifies the Mādhyamikas into the *snang bcas pa* or the *snang med pa*, regardless of their *svātantrika* or *prāsaṅgika* positon.

[25]This definition of the *snang bcas pa* and the *snang med pa* are based on the following three texts: *Tshig don rab tu gsal ba*; (Tib.) 61v3–4: *dbu ma pa 'ga' zhig kyang mnyam bzhags kyis chos nyid 'ba' zhig yul du byed pas snang med du bzhed kyang / slob dpon 'dis ni lta bas snang ba'i steng du spros pa gcod cing / bsgom pas kyang snang pa la dmigs nas rang bzhin med par bsgom pas snang bcas yin la / snang med du bshad pa ni chos nyid kyi ldog pa nas yin no zhes 'dod do //. Zab don gnad kyi zla 'od*; (Tib.) 84r4–6: *slob dpon legs ldan byed ltar na / rjes thob tu snang la rang bzhin med par sgyu ma lta bur rtogs pa'i ye shes kyi bye brag dang / mnyam gzhag tu snang stong nam mkha' lta bur rtogs pa'i ye shes kyi bye brag gnyis so // 'phags seng ltar na mnyam rjes gnyis kar snang la rang bzhin med par sgyu ma lta bu'i don sgom par 'dod do //. Rigs lam kun gsal*; (Tib.) 59v4–5: *'phags*

seng gnyis kyi bzhed pa'i tshul ni mnyam gzhag gis snang pa la dmigs nas rang bzhin med pa'i rnam pa can du skye ba'i phyir snang ba gdon mi za bar khas len dgos so //. On the detail, see Kobayashi (2005, p. 492–491).

Chapter 2

The Relation to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* and to the *Vārttika*

The *Abhisamayālaṃkāra* summarizes the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* from a soteriological perspective. After Ārya-Vimuktisena had produced the oldest extant commentary, the *Abhisamayālaṃkāra* has been considered a fundamental text for the study of the *Prajñāpāramitā*-sūtras. Once this work became inseparably related to the *Prajñāpāramitā*-sūtras, interpretations of them tended to be explained within the framework of the *Abhisamayālaṃkāra*. An apt illustration of this tendency is the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, into which the synopsis of the *Abhisamayālaṃkāra* is inserted.[1]

Broadly speaking, there are two types of *Pañcaviṃśatisāhasrikā* in existence: an unrevised version without the inserted synopsis of the *Abhisamayālaṃkāra*—the Tibetan translation in the *bka' 'gyur*—[2] and a revised ver-

[1]Based on descriptions in HYODO (1984).

[2]The unrevised versions are: (Tib. 1) *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa* (P [18] (731) nyi 1v1–di 282r7, S [41–44] (12) ka 1v1–nga 394r7; contained in *bka' 'gyur*); (Chin. 1) *Da ban ruo bo luo mi duo jing, di er hui* = 『大般若波羅蜜多經』第二会 (T [7] (220) 401–479; translated by Xuan zhuang = 玄奘 in 660–663); (Chin. 2) *Fang*

sion which includes the synopsis—the extant Sanskrit text and the Tibetan translation in the *bstan 'gyur*—.[3] There is as yet no consensus regarding the compiler of the revised version according to traditions and previous research. In early Tibetan traditions, two kinds of *Pañcaviṃśatisāhasrikā* are mentioned: the *Nyi khri le mang* (*Many Chaptered Sūtra*) which seems to correspond to the unrevised version and the *Nyi khri le brgyad ma* (*Eight Chaptered Sūtra*) which seems to correspond to the revised version.

Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* and Bhadanta-Vimuktisena's *Vārttika* are the oldest extant commentaries on the *Abhisamayālaṃkāra* and at the same time they are related to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. According to some Tibetan traditions, the *Vṛtti* is based on the *Nyi khri le brgyad ma* (*Eight Chaptered Sūtra*) and the *Vārttika* is based on the *Nyi khri le mang* (*Many Chaptered Sūtra*). Another Tibetan tradition indicates that the *Vārttika* is a commentary on another recension of the *Abhisamayālaṃkāra* whose verses differ from those contained in the Tibetan canonical texts today.[4]

2.1 Tibetan Traditions

Some important descriptions concerning Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*, Bhadanta-Vimuktisena's *Vārttika* and the two kinds of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, i.e. the *Many Chaptered Sūtra* (*Nyi khri le mang*) and the *Eight Chaptered Sūtra* (*Nyi khri le brgyad ma*), are found in Tibetan sources.

---

guang ban ruo jing =『放光般若經』(T [8] (221) 1–146; translated by Wu luo cha = 無羅叉 in 291); (Chin. 3) *Guang zan jing* =『光讚經』(T [8] (222) 147–216; translated by Zhu fa hu = 竺法護); (Chin. 4) *Mo he ban ruo bo luo mi jing* =『摩訶般若波羅蜜經』(T [8] (223) 217–424; translated by Kumārajīva = 鳩摩羅什 in 404).

[3]The revised versions are: (Skt.) *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā* (see below in BIBLIOGRAPHY); (Tib. 2) *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa* (D (3790) ga 1r1–ca 342r7, P [88] (5188) ga 1r1–cha 403r7; contained in *bstan 'gyur*).

[4]This chapter is based on NAKAMURA (2011a). In this article I analyzed the part corresponding to the *Abhisamayālaṃkāra* (I, 34–35) to verify the correspondence between the *Vṛtti* and the revised version and between the *Vārttika* and the unrevised version.

Ar Byang chub ye shes (11th cent.), in his *'Grel pa rnam 'byed*,[5] reports that Ārya-Vimuktisena wrote the *Vṛtti* in accordance with the *Eight Chaptered Sūtra*,[6] Bhadanta-Vimuktisena wrote the *Vārttika* in accordance with the *Many Chaptered Sūtra*, and Haribhadra wrote the *Summary of the Eight Chaptered Sūtra* based on Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*.[7] This appears to be the first description that mentions both the *Eight Chaptered Sūtra* and the *Many Chaptered Sūtra*. Similarly, bCom ldan rig ral tells that Ārya-Vimuktisena revised the *Many Chaptered Sūtra* into the *Eight Chaptered Sūtra* from the perspective of the *Abhisamayālaṃkāra* and wrote the *Vṛtti* in accordance with this *Eight Chaptered Sūtra*, Bhadanta-Vimuktisena wrote the *Vārttika* on the other recension of the *Abhisamayālaṃkāra*[8] in accordance with the *Many Chaptered Sūtra*, and Haribhadra wrote the *Summary of the Eight Chaptered Sūtra* in his *Byams chos byung tshul*[9] and *sTon phrag*

---

[5] *'Grel pa rnam 'byed*; (Tib.) 35a2–35b1: *de'i 'og tu 'Phags pa rnam grol sdes mdo nyi khri le'u brgyad pa dang bstan bcos sbyar ba'i nyi khri snang ba mdzad do // de'i 'og tu btsun pa rnam grol sdes mdo le'u mang dang bstan bcos sbyar ba nyi khri rnam 'grel mdzad do // de'i 'og tu slob dpon seng ge bzang pos 'grel pa rnams mdzad de / [...] seng ge bzang po zhes 'jig rten na grags pa de lta bu'i slob dpon des dang por 'phags pa rnam grol sde'i nyi khri snang ba'i rjes su 'brangs nas / mdo le'u brgyad ma'i bsdus don gyi 'grel pa le'u brgyad ma mdzad do //*; (trans.) After that, Ārya-Vimuktisena wrote the *Vṛtti* which relates the *Eight Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā* and the treatise (the *Abhisamayālaṃkāra*). Then Bhadanta-Vimuktisena wrote the *Vārttika* which relates the *Many Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā* and the treatise (the *Abhisamayālaṃkāra*). Then Ācārya Haribhadra wrote some commentaries. [...] Such an Ācārya known as Haribhadra in the world followed Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* at first and wrote the eight chaptered *Summary of the Eight Chaptered Sūtra*.

[6] Ar Byang chub ye shes mentioned the compiler neither of the *Eight Chaptered Sūtra* (*Nyi khri le brgyad ma*) nor of the *Many Chaptered Sūtra* (*Nyi khri le mang*).

[7] This title "Summary" (*bsdus don gyi 'grel pa*) indicates not a sūtra but a commentary.

[8] See below in p. 44.

[9] *Byams chos byung tshul*; (Tib.) 2a4–2b3: *'phags pa rnam grol sdes nyi khri le mang le'u brgyad du byas gong 'og 'khrugs pa rnams phal cher mngon rtogs brgyan dang mthun par bcos nas 'grel pa'ang de dang mthun par byas te [...] de nas btsun pa grol sdes mngon rtogs brgyan gyi dgos 'brel dang sems bskyed kyi dbye ba dang dge 'dun nyi shu dang / nges 'byed cha mthun gyi rgyas bshad dang / lam shes kyi gsham gyi tshig bcad gsum dang mkhyen gsum don bsdu dang / thar cha rgyas bshad dang rgya mthso che la chu bo bzhin la sogs pa sho lo ka nyer gsum med pa mdo sde nyi khri le mangs dang sbyar ba'i bshad pa byas so // [...] der le brgyad ma bsdus don gyi 'grel pa dang / brgyad stong 'grel pa dang /*

brgyad pa rgyan gyi me tog.[10] According to Bu ston Rin chen grub (1290–1364), in his *Bu ston chos 'byung*,[11] Haribhadra wrote the *Summary of the*

'grel chung dang gsum mdzad la /; (trans.) Ārya-Vimuktisena divided the *Many Chaptered Sūtra* into eight chapters, modified most of the contradictions in context by following the *Abhisamayālaṃkāra* and adjusted [the content of his] commentary (the *Vṛtti*) to the [*Eight Chaptered Sūtra*]. [...] Then Bhadanta-Vimuktisena made an explanation which relates [the other variant of the *Abhisamayālaṃkāra*], which lacks 23 verses on the purpose [of composition] and the connection [between purpose and subject] of the *Abhisamayālaṃkāra* (I, 1–2), divisions of *cittotpāda* (I, 19–20), twenty members of *saṃgha* (I, 23–24), detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36), the last three verses of [the chapter of] the Knowledge of Paths (II, 29–31), a summary of the three omnisciences (III, 16), a detailed explanation of *mokṣābhāgīya* (IV, 33–34) and "like a river which flows to the ocean, etc." (V, 36) with the *Many Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā*. [Haribhadra] wrote the three commentaries: the *Summary of the Eight Chaptered Sūtra*, the *Ālokā* and the *Vivṛti*. Cf. Kano and Nakamura (2009).

[10]*sTong phrag brgya pa rgyan gyi me tog*; (Tib.) *Rig ral gsung 'bum*, vol. 5, 613.1–614.2: *'phags pa rnam grol sdes mngon rtogs rgyan dang mthun par chad lhag med pa'i nyi khri le brgyad ma dang de'i 'grel pa mdzad de / [...] de nas btsun pa grol sdes mngon rtogs rgyan gyi dgongs 'brel dang / sems bskyed nyi shu rtsa gnyis dang / dge 'dun nyi shu dang / nges 'byed cha mthun gyi rgyas bshad shwa lo ka bcu dang / mkhyen gsum don bsdu dang / thar cha rgyas bshad dang / rgya mtsho che la chu bo bzhin / 'bras bu mchog gi sba ba la sogs pa shwa lo ka nyi shu rtsa gsum med pa'i mngon rtogs rgyan dang nyi khri le mangs sbyar ba byas nas de dang mthun pas gsham du / de ltar bdag dang 'gal ba'i skye bos rab tu gnod pa phra mo'ang ni med / bya ba dang lam shes kyi gsham gyi shwa lo ka gsum med par / gzugs sogs dus gsum du med pa // shin tu dag pa mtha' med pa // de dag mtha' ni mi mkhyen pa // thub pa'i chos mngon rtogs pa yin // zhes bya ba yod pa byas so //*; (trans.) Ārya-Vimuktisena composed the *Eight Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā*, which is neither too long nor too short, by following the *Abhisamayālaṃkāra* and its commentary. After that, Bhadanta-Vimuktisena related the *Many Chaptered Sūtra* and [the variant of] the *Abhisamayālaṃkāra*, which lacks 23 verses, namely the purpose [of composition] and the connection [between purpose and subject] of the *Abhisamayālaṃkāra* (I, 1–2), twenty-two divisions of *cittotpāda* (I, 19–20), twenty members of *saṃgha* (I, 23–24), ten verses on the detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36), a summary of the three omnisciences (III, 16), a detailed explanation of *mokṣābhāgīya* (IV, 33–34) and [the following verse:] "[One is] brave because of the highest result as a river which flows to the ocean, etc." (V, 36). By following the [*Many Chaptered Sūtra*] he [said] at the end of *Vārttika* "Similarly [this commentary *Vārttika*] does not have any points at all to be blamed by anyone who contradicts me" and [indicated that the variant of the *Abhisamayālaṃkāra*] lacks the last three verses of the chapter of paths (II, 29–31) and [includes the following verse] "[One knows that] there are no material elements, etc. in the triple world (the past, present and future) and one does not know any limit of absolute infinite purity. [This is] the clear realization of Sage's qualities." [instead of these three missing verses].

[11]*Bu ston chos 'byung*; (Tib.) 855.6–7 (fols. 112r6–7): *'phags pa'i 'grel pa dang mthun par nyi khri'i bsdus don le brgyad ma dang / brgyad stong 'grel chen dang / don gsal 'grel*

Eight Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā on the basis of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*.[12] Bu ston considers the *Eight Chaptered Sūtra*, the *Summary of the Eight Chaptered Sūtra* and the revised sūtra as the same.[13] Regarding the reasons why Bhadanta-Vimuktisena did not quote several verses in the *Vārttika* from the *Abhisamayālaṃkāra*, Tshong kha pa Blo bzang grags pa (1357–1419) gives a somewhat different view from others in his *Legs bshad gser phreng*. He states that Bhadanta-Vimuktisena would have considered that the several verses were not included in the *Abhisamayālaṃkāra* because these verses had no corresponding passages in the *Many Chaptered Sūtra*.[14]

---

pa dang / sdud 'grel rtogs par sla ba dang / sher phyin sgom pa la sogs pa mdzad do zhes grag go //; (trans.) [Haribhadra] is known to have written the *Eight Chaptered Summary of the Pañcaviṃśatisāhasrikā* in accordance with Ārya-Vimuktisena's commentary, *Ālokā*, *Vivṛti*, *Saṃcayagāthāpañjikā* and *Sher phyin sgom pa*. See also p. 22, n. 5.

[12]Bu ston mentioned none of the relations between the *Vṛtti*, the *Vārttika*, the *Nyi khri le brgyad ma* and the *Nyi khri le mang*. Cf. *Bu ston chos 'byung*; (Tib.) 853.2–3 (fols. 111r2–3): *mngon rtogs rgyan gyi 'grel pa nyi khri lnga stong pa dang sbyar ba nyi khri snang ba zhes bya ba mdzad do // btsun pa grol sdes nyi khri rnam 'grel mdzad do //.*

[13]*Bu ston chos 'byung*; (Tib.) NISHIOKA (1981), cat. no. 503: [503] *nyi khri le brgyad pa'i bsdus don gyi 'grel pa slob dpon seng ge bzang pos mdzad pa tshul khrims rgyal ba'i 'gyur /.*

[14]*Legs bshad gser phreng*; (Tib.) p. 28, l. 16–p. 29, l. 2: *gzhung ma rnyed pa la snga ma rnams dgos 'brel dang / sems bskyed pa'i rab dbye / dge 'dun nyi shu / nges 'byed rgyas bshad la sogs pa'i bstan bcos kyi tshig ma rnyed par mdo le mang rang dang mthun par bshad de / ma rnyed pa'i rgyu mtshan yang rgyun zhugs 'bras gnas tsam po / 'phar gsum srid rtse'i mthar thug 'gro / gzugs kyi chags bcos / dgra bcom 'bras zhugs gnyen po dang rdzas la brten pa'i rtog pa rnams kyi mdo le mang na med pas / de dang bstan bcos ma mthun pas bstan bcos kyi tshig ma yin nam snyam du bsams so zhes 'chad do //*; (trans.) Regarding [the reason why Bhadanta-Vimuktisena] did not find the text [of the *Abhisamayālaṃkāra* in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā*], early [Tibetans] explained [as follows]: [Bhadanta-Vimuktisena] did not find the treatise's (*Abhisamayālaṃkāra*'s) explanation of the purpose [of composition] and the connection [between purpose and subject] (I, 1–2), divisions of *cittotpāda* (I, 19–20), twenty members of *saṃgha* (I, 23–24), a detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36), etc. [in the *Many Chaptered Sūtra*], and therefore explained [these verses without reference to the *Abhisamayālaṃkāra*] in accordance only with the *Many Chaptered Sūtra*. A [further] reason why [Bhadanta-Vimuktisena] did not find the [whole text] is because there is no [corresponding] passages in the *Many Chaptered Sūtra* for **srotaāpanna*, the three ascenders (**pluta*, **ardhapulta*, **sarva-sthāna-cyuta*), **bhāvāgraparama*, **rūpavītarāga* and **arhattvapratipannaka* [among the twenty members of *saṃgha* (I, 23–24)]; and there is no [corresponding] passage for the conceptualization of remedies (*gnyen po*) and [the conception] of a person as substantially

On the other hand, Tshong kha pa maintains as his own opinion that Bhadanta-Vimuktisena did not quote these several verses simply because he tried to avoid an overly long explanatory note.[15] According Tāranātha, in his *rGya gar chos 'byung*,[16] the *Eight Chaptered Sūtra* was brought by

existent (*rdzas*) [among detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36)]. Therefore, [Bhadanta-Vimuktisena] supposed that [passages for the purpose [of composition] and the connection [between purpose and subject] (I, 1–2), divisions of *cittotpāda* (I, 19–20), twenty members of *saṃgha* (I, 23–24), a detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36), etc.] were not part of the treatise (*Abhisamayālaṃkāra*), because there was no correspondence between it (the *Many Chaptered Sūtra*) and the treatise (*Abhisamayālaṃkāra*).

[15] *Legs bshad gser phreng*; (Tib.) p. 29, l. 2–p. 29, l. 12: *de la rnam 'grel der rtsa ba de dag med kyang dmigs rnam rgyas bshad kyi bshad pa rdzogs pa dang / mdor bstan gyi rkang pa dang po gnyis drangs nas lhag ma la sogs kyi sgra dang / dge 'dun nyi shu la yang dge 'dun gyi mdo dang po'i stod drangs nas sogs kyi sgra sbyar ro // sems bskyed kyi dbye ba la mdo ngo bo rnams nyi khri 'grel bar bshad pa la kha 'phangs shing rab dbye rnams blo gros mi zad pa sogs su blra ste 'dir ma bkod pa gzhung mangs pa spang ba'i ched do zhes 'byung la / rtog pa bzhi la ni dang po la bdun brgyad gnyis ma gtogs pa bdun 'ol spyi gcig snang zhing lhag ma gsum la spyi ming tsam las ma gtogs pa'i dbye ba ma byas par bzhi pa'i skabs su 'di dang skabs gzhan du yang bstan bcos dang sbyar bar bya ste / 'dir ma sbyar ba gzhung mangs pa spang ba'i phyir yin par bshad pas bstan bcos ma bris pa de dag kyang gtan ma rnyed par mi snang ngo //*; (trans.) About this [misinterpretation of early Tibetans, I (Tshong kha pa) explain as follows]: Although those verses [of the purpose [of composition] and the connection [between purpose and subject] of the *Abhisamayālaṃkāra*] are not in [the *Vārttika*], the detailed explanation on [general] content of the *Abhisamayālaṃkāra* is complete [in the *Vārttika*]. After citing the first two verses (I, 25–26) of brief teaching [of *nirvedhabhāgīya*], [Bhadanta-Vimuktisena] uses the word "etc." for the rest [of the detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36)]. For the twenty members of the *saṃgha* (I, 23–24) [Bhadanta-Vimuktisena uses] the word "etc.", after citing the first part of the *[Many Chaptered] Sūtra* passage for [twenty members of] *saṃgha*. Regarding the division of *cittotpāda* (I, 19–20), [Bhadanta-Vimuktisena] says, "The essence of the sūtra passages are to be referred to in the explanation in the *Vṛtti*. For the division, the *Akṣayamatinirdeśa* etc. are to be referred to. Here I do not supply [these explanations in order] to avoid an overly long explanation." About the four conceptions, a rough [explanation] of seven [subdivisions] of the first [conception] except the seventh and the eighth [subdivisions out of its nine subdivisions] can be seen. [Bhadanta-Vimuktisena] did not give any divisions for the other remaining three kinds of conceptualization beyond general terminology. In chapter four and in the other chapter [five, Bhadanta-Vimuktisena] related these [four kinds of conception] with the *Abhisamayālaṃkāra* [and commented on them]. [Bhadanta-Vimuktisena] explained that he did not relate [with the *Abhisamayālaṃkāra*] here [in the *Vārttika*] to avoid an overly long explanation. So it does not appear that he did not find these parts of the *Abhisamayālaṃkāra* [that he did not write].

[16] *rGya gar chos 'byung*, (Tib.) p. 108, ll. 13–15: *nang par der byon pas dge bsnyen zhi ba'i go cha ljags kyi byin pa can du grags pas / lho phyogs po ta la nas / nyi khri le brgyad*

Śāntivarman from the south.[17]

2.2 The *Abhisamayālaṃkāra* and the Revised Versions

Most of the Tibetan traditions agree that there were already two versions of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* at the time of Ārya-Vimuktisena and Bhadanta-Vimuktisena. If we have a look in the comparative tables of all versions of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* produced by Takayasu Kimura,[18] we notice that the Sanskrit text and the Tibetan translation (*bstan 'gyur*)—the extant revised versions—correspond well to the *Abhisamayālaṃkāra*, while the Tibetan translation (*bka' 'gyur*)—the extant unreviesed version—lacks several elements from the *Abhisamayālaṃkāra* as the following examples:

Example 1 (V, 1)

***Abhisamayālaṃkāra*:**

> ***svapnāntare 'pi svapnābhasarvadharmekṣaṇādikam*** /
> *mūrdhaprāptasya yogasya liṅgaṃ dvādaśadhā matam* //[19]

Pañcaviṃśatisāhasrikā* (revised):** *bodhisattvā mahāsattvā asaṃhāryāḥ sadevamānuṣāsureṇa lokena. [...]*[20] *punar aparaṃ subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ* ***sacet svapnāntaragato 'pi svapnopamāṃś

ma'i dpe spyan drangs te byon pa dang 'dzom /; (trans.) The next morning he went there and met Buddhist layman Śāntivarman—well-known as gifted in speech—who brought a book of the *Eight Chaptered Pañcaviṃśatisāhasrikā* from the south Potala.

[17]Tāranātha made no mention of a relationship between Haribhadra and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*.

[18]These comparative tables are contained at the end of the critical edition of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* by Takayasu Kimura.

[19]*Abhisamayālaṃkāra*, V, 1.

[20]The inserted synopsis is not here quoted: *ity apramāṇaviṣayopāyaḥ. ity uktam upāyakauśalam. ity uktaḥ sarvākārābhisaṃbodhaḥ. āryapañcaviṃśatisāhasrikāyāṃ bhagavatyāṃ prajñāpāramitāyām abhisamayālaṃkārānusāreṇa saṃśodhitāyāṃ sarvākārābhisaṃbodhādhikāras tathatāparivartaś caturthaḥ.*

caiva sarvadharmān vyavalokayati, *pratiśrutkopamān marīcyupamān pratibhāsopamān nirmitakopamān gandharvanagaropamāṃś ca sarvadharmān vyavalokayati na ca sākṣātkaroti, idaṃ subhūte bodhisattvasya mahāsattvasyāvinivartanīyalakṣaṇaṃ veditavyam. iti prathamaṃ liṅgam. punar aparaṃ subhūte svapnāntaragato 'pi bodhisattvo mahāsattvaḥ śrāvakabhūmau vā [...].*[21]

Pañcaviṃśatisāhasrikā **(unrevised):** *rab 'byor byang chub sems dpa' sems dpa' chen po de dang de dag ni lha dang mi dang lha ma yin du bcas pa'i 'jig rten gyis mi 'phrogs pa yin no // shes rab kyi pha rol du phyin pa sotng phrag nyu shus lnga pa las / le'u bzhu bcu rtsa bzhi pa'o // // de nas yang bcom ldan 'das kyis tshe dang ldan par 'byor la 'di skad ces bka' stsal to // rab 'byor gal te byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rmi lam na yang nyan thos kyi sa'am / rang sangs rgyas kyi sa'am / [...].*[22]

In the *Abhisamayālaṃkāra* (V, 1) "*svapnāntare 'pi svapnābhasarvadharmekṣaṇādikam*" introduces the twelve characteristics (*liṅga*) and apparently based on the passages in the extant revised version "*sacet svapnāntaragato 'pi svapnopamāṃś caiva sarvadharmān vyavalokayati*" missing in the extant unrevised version.

Example 2 (I, 18)

***Abhisamayālaṃkāra*:**

cittotpādaḥ parārthāya samyaksaṃbodhikāmatā /
samāsavyāsataḥ sā ca yathāsūtraṃ sa cocyate //[23]

The *Abhisamayālaṃkāra* (I, 18) indicates that with regard to the resolution (*cittotpāda*) the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* gives four kinds of descriptions: a

[21] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, IV–V; (Skt.) p. 201, ll. 13–19 and p. 1, ll. 1–8.

[22] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*; (Tib.-*bka' 'byur*) P [19] (731) thi 202r2–4, S [43] (22) ga 331r7–331v3.

[23] *Abhisamayālaṃkāra*, I, 18.

summarized and a detailed explanation of the longing of the ture enlightenment (*samyaksaṃbodhikāmatā*) and those two of the welfare of others (*parārtha*). Only the extant Sanskrit text,[24] the Tibetan translation (*bstan 'gyur*)[25] and the *Da ban ruo bo luo mi duo jing, di er hui* = 『大般若波羅蜜多經』第二会[26] contain all these four descriptions, but the Tibetan translation (*bka' 'gyur*),[27] the *Fang guang ban ruo jing* = 『放光般若經』,[28] and the *Mo he ban ruo bo luo mi jing* = 『摩訶般若波羅蜜經』[29] contain just the former two explanations.[30] Considering these facts, before the composition of the *Abhisamayālaṃkāra* there must have been two different versions of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, and the version based on which the *Abhisamayālaṃkāra* was composed belongs to the same group of the extant revised version.

2.3 The *Vṛtti*, the *Vārttika* and the Revised and Unrevised Versions

Most of Tibetan traditions agree that Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* is related to the *Eight Chaptered Sūtra* and Bhadanta-Vimuktisena's *Vārttika* to the *Many Chaptered Sūtra.* In the following example, these two commentaries are compared with the extant versions of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*:

Vṛtti*:** *prathamacittotpādamupādāya,* ***akhaṇḍe 'cchidre 'śabale 'kalmāṣe 'parāmṛṣṭe bhujiṣye vijñapraśaste *susamātte samādhisaṃ-*

[24] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Skt.) p. 28, l. 5–p. 29, l. 1.

[25] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Tib.-*bstan 'gyur*) D (3790) ga 25v7–26v3, P [88] (5185) ga 29r8–30r4.

[26] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Chin.) T [7] (220) 7a25–7b13.

[27] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Tib.-*bka' 'gyur*) P [18] (731) nyi 28r2–28v1, S [41] (12) ka 35v1–36r3.

[28] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Chin.) T [8] (221) 2b28–2c7.

[29] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Chin.) T [8] (223) 218c17–219r4.

[30] Cf. TANIGUCHI (2002, p. 210, n. 69).

vartanīye śīle pratiṣṭhitena[31]

dang po sems bskyed pa nas nye bar bzung ste / ***ma nyams pa / skyon med pa / ma 'dres pa / nag nog med pa / mchog tu 'dzing pa med pa / dbang 'byor pa*** */ mkhas pas mngags pa / shin tu rdzogs pa'i ting nge 'dzin sgrub par byed pa'i tshul khrims la gnas pas /*[32]

Pañcaviṃśatisāhasrikā **(revised):**

iha subhūte bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyāṃ caratā ***akhaṇḍe 'cchidre 'śabale 'kalmāṣe 'parāmṛṣṭe 'bhujiṣye vijñapraśaste*** *susamātte samādhisaṃvartanīye śīle pratiṣṭhite*[33]

rab 'byor 'di la byang chub sems dpa' sems dpa' chen po shes rab kyi pha rol tu phyin pa la spyod pa'i tshe / tshul khrims rjes su dran pa sgom pa na / tshul khrims ***ma nyams pa / skyon med pa / ma 'dres pa / nag nog med pa / mchog tu 'dzin pa med pa / dbang 'byor pa*** */ mkhas pas bsngags pa / shin tu rdzogs pa / ting nge 'dzin rdzogs par byed pa la gnas te /*[34]

Vārttika**:** *dang po sems bskyed pa nas bzung ste /* ***ma ral ba dang / ma zhig pa dang / ma 'dres pa dang / skyon med pa dang / ma nyams pa / mthu dang ldan pa*** */ mkhas pas bsngags pa / shin tu rtogs pa ting nge 'dzin yongs su bsgrub pa'i tshul khrims la gnas pa yin te /*[35]

Pañcaviṃśatisāhasrikā **(unrevised):** *rab 'byor 'di la byang chub sems dpa' sems dpa' chen po shes rab kyi pha rol tu phyin pa la spyod pa'i tshe / tshul khrims rjes su dran pa sgom zhing /* ***ma ral pa ma zhig pa ma 'dres pa skyon med pa / ma nyams pa / mthu dang ldan pa*** */ mkhas pas bsngags pa / shin tu rdzogs pa'i ting nge 'dzin*

---

31 SANSKRIT TEXT, VI, p. 216, ll. 7–2.

32 TIBETAN TEXT, VI, p. 419, l. 9–p. 000, l. 12.

33 *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, ll. 7–9.

34 *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Tib.-*bstan 'byur*) D (3790) ca 95v6–7, P [89] (5188) ca 225v6–8.

35 *Vārttika*, VI; (Tib.) D (3788) kha 57v4–5, P [88] (5186) kha 181v8–182r1.

yongs su grub pa'i tshul khrims la gnas pa yin te /[36]

Here both commentaries, commenting on the *śīlānusmṛti*, have the same structure of sentence based on a corresponding passage from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, regarding the qualification of the *śīla*, the *Vṛtti* gives the same description as the extant revised version, while the *Vārttika* gives the same description as the extant unrevised version. Given this fact, the version Ārya-Vimuktisena consulted—called *Eight Chaptered Sūtra* by Tibetans—belongs to the same group of the extant revised version, even though it is doubtful that at the time of these two commentators this *Eight Chaptered Sūtra* contained the synopsis of the *Abhisamayālaṃkāra*; On the other hand, the version Bhadanta-Vimuktisena consulted—called *Many Chaptered Sūtra* by Tibetans—belongs to the same group of the extant unrevised version.

2.4 The Compiler of the Revised Version

The identity of the compiler of the *Eight Chaptered Sūtra* and of the revised sūtra cannot be ascertained from Tibetan sources as Table 2.1 shows. The *Eight Chaptered Sūtra* is ascribed to Ārya-Vimuktisena by bCom ldan rig ral, but to Haribhadra by Bu ston. According to Tāranātha the *Eight Chaptered Sūtra* was brought to Ārya-Vimuktisena by Śāntivarman from South India. The clearest distinction among the traditions is as Table 2.2: Ar Byang chub

Ar Byang chub ye shes	compiler unknown
bCom ldan rig ral	compiled by Ārya-Vimuktisena
Bu ston Rin chen grub	compiled by Haribhadra
Tāranātha	brought to Ārya-Vimuktisena by Śāntivarman

Table 2.1: Compiler of the *Eight Chaptered Sūtra*

ye shes and bCom ldan rig ral distinguish the *Eight Chaptered Sūtra* and the

[36] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*; (Tib.-*bka' 'byur*) P [19] (731) di 77r4–5, S [44] (12) nga 133r7–133v2.

Summary of the Eight Chaptered Sūtra, while Bu ston considers the *Eight Chaptered Sūtra*, the *Summary of the Eight Chaptered Sūtra* and the revised sūtra as the same, and attributes all three texts to Haribhadra.

Ae Byang chub ye shes	composed by Haribhadra on the basis of *Vṛtti*
bCom ldan rig ral	composed by Haribhadra
Bu ston Rin chen grub	composed by Haribhadra on the basis of *Vṛtti*
Tāranātha	not mentioned

Table 2.2: Author of the *Summary of the Eight Chaptered Sūtra*

Among the diffrences between the extant unrevised and revised versions previous research focuses on the inserted synopsis of the *Abhisamayālaṃkāra* and on the beginning of the chapter VIII listing the three embodiments,[37] i.e. *svābhāvikakāya*, *sāṃbhogikakāya* and *nairmāṇikakāya.* With regard to

[37]*Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 43, l. 6– p. 44, l. 4: *punar aparaṃ subhūte teṣām eva svapnopamānāṃ sarvadharmāṇām avastukānām abhāvasvabhāvānāṃ svalakṣaṇaśūnyānāṃ sarvākārapariśuddhānām anāśravāṇāṃ yā prakṛtir ekalakṣaṇā yad utālakṣaṇā sa tathāgato 'rhan samyaksaṃbuddho veditavyaḥ. evaṃ khalu Subhūte bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyāṃ śikṣitavyam. subhūtir āha: katame punas te bhagavann anāsravāḥ sarvadharmāḥ. bhagavān āha: (1) saptatriṃśad bodhipakṣyā dharmāś (2) catvāry apramāṇāny (3) aṣṭau vimokṣā (4)navānupūrvavihārasamāpattayo (5) daśa kṛtsnāyatanāni (6) aṣṭāv abhinnāyatanāni (7) araṇasamādhiḥ (8) praṇidhijñānam (9) ṣaḍ abhijñāś (10) catasraḥ pratisaṃvidaḥ (11) sarvākārāś catasraḥ pariśuddhayo (12) daśa pāramiāḥ (13) daśa balāni (14) catvāri vaiśāradyāni (15) trīṇy akṣarāṇi (16) trīṇi smṛtyupasthānāni (17) asaṃpramoṣadharmatā (18) vāsanāsamudghāto (19) mahākaruṇā (21) sarvākārajñatā (22) mārgākārajñatā (23) sarvajñatā ca ime ucyante Subhūte anāsravāḥ sarvadharmā iti. evaṃ khalu Subhūte bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyāpi śikṣitavyam.* ***iti svabhāvikaḥ kāyaḥ****. punar aparaṃ subhūte prajñāpāramitāyāṃ śikṣitvā teṣām eva dharmāṇām adhigamād anuttarāṃ samyaksaṃbodhim abhisaṃbuddhya sarveṇa sarvaṃ sarvathā sarvaṃ dvātriṃśanmahāpuruṣalakṣaṇair aśītyā cānuvyañjanair alaṃkṛtakāyas tathāgato 'rhan samyaksaṃbuddho bodhisattvānāṃ mahāsattvānāṃ paramaṃ mahāyānadharmam anuttararatiprītiprāmodyasukhopabhogāya deśayati. evaṃ khalu Subhūte bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyāṃ śikṣitavyam. iti* ***sāṃbhogikaḥ kāyaḥ****. punar aparaṃ subhūte prajñāpāramitāyāṃ śikṣitvā teṣām eva sarvadharmāṇām avigamenānuttarāṃ samyaksaṃbodhim abhisaṃbuddhya tathāgato 'rhan samyaksaṃbuddho daśasu dikṣv anantāparyanteṣu sarvalokadhatuṣu sarvakālan nānānirmāṇameghena sarvasattvānām arthaṃ karoti. evaṃ khalu Subhūte bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyāṃ śikṣitavyam.* ***iti nairmāṇikaḥ kāyaḥ****.*

these two, not found in the Tibetan translation (*bka' 'gyur*), while JOHN J. MAKRANSKY holds that the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* was indeed revised by Haribhadra, KAZUO HYODO and FUJIO TANIGUCHI refute this. Due to the possibility that these two elements have been added by different persons, they should be verified separately.

As for the inserted synopsis of the *Abhisamayālaṃkāra*, JOHN J. MAKRANSKY tells that since the *dKar chag lDan dkar ma* compiled during the reign of Khri srong lde brtsen (ca. 740–798) has no entry for this revised version,[38] the revision must have occurred towards the end of the 8th century at the earliest, during the lifetime of Haribhadra (late 8th cent.–early 9th cent.), by him.[39] On the other hand, FUJIO TANIGUCHI believes that this synopsis differs in terminology from some of the passages quoted from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* in Haribhadra's other works, namely, the *Ālokā* and the *Vivṛti*.[40] At the moment it is difficult assess whether the synpsis was inserted by Haribhadra or not, however the time of revision, as JOHN J. MAKRANSKY suggests, must have been in the late 8th century to the early 9th century.

As for the beginning of the chapter VIII listing the three embodiments, JOHN J. MAKRANSKY reasons that Ārya-Vimuktisena would surely have quoted this part defining each of the three embodiments,[41] but in fact did not, thus indicating that this part did not exist at the time of Ārya-Vimuktisena. As pointed out further by JOHN J. MAKRANSKY, this part must have ex-

---

[38]According to KAWAGOE (2005, p. 1), the *dKar chag lDan dkar ma* was compiled in the early 9th century.

[39]MAKRANSKY (1997).

[40]TANIGUCHI (2002, p. 23).

[41]In his *Vṛtti* Ārya-Vimuktisena tries to identify the textual basis in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* for each of the topics and subtopics of the *Abhisamayālaṃkāra* which consists of eight substantive chapters. The explanation of the eight realizations (*abhisamaya*) in the eight chapters occurs by reference to seventy topics. For these topics he quotes the corresponding passages from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* and paraphrases them. Regarding 51 topics from 66 topics in chapters I–VII, Ārya-vimuktisena actually quotes from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* to explain them.

isted already in the time of Haribhadra. The *Abhisamayālaṃkāra* (VIII, 2–6) lists the twenty-one undefiled qualities beginning with (1) *[saptatriṃśad]-bodhipakṣa* up to (21) *sarvākārajñatā*[42] as elements of the *svābhāvikakāya*. In the beginning of the chapter VIII in the extant revised version meanwhile, twenty-three undefiled qualities are listed: (1–21) the twenty-one qualities listed above and additionally (22) *mārgajñatā* and (23) *sarvajñatā*. Haribhadra interprets the words "*sarvākārajñātā ca*" (VIII, 6c)[43] to mean that the *mārgajñatā*, etc. should be included [in the undefiled qualities of *svābhāvikakāya*] by the wording "*ca*" of "*sarvākārajñatā ca*".[44] To make such an interpretation, Haribhadra must have known not only the *Abhisamayālaṃkāra* in which the twenty-one undefiled qualities not including *mārgajñatā* and *sarvajñatā* are listed, but also the revised version in which the twenty-three undefiled qualities including *mārgajñatā* and *sarvajñatā* are listed.

On the other hand, HYODO KAZUO finds it impossible to think that Haribhadra, asserting the fourfold embodiment system (*svābhāvikakāya*, *dharmakāya*, *sāṃbhogikakāya* and *nairmāṇikakāya*) in his three commentaries, added this part listing the three embodiments. As he points, this part did not exist yet in the time of Ārya-Vimuktisena, since there is some contradiction between the revised version and the *Vṛtti* about this part. The twenty-one qualities of the *svābhāvikakāya*, and the thirty-two marks and the eighty minor signs of the *sāṃbhogikakāya* are mentioned in this part of the revised version, while Ārya-Vimuktisena stated in his *Vṛtti* that these two elements are not described at the beginning of the chapter 8 in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*.[45] And, also since this part is quoted by Ratnākaraśānti, the contribu-

[42] See *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 2–6 in SANSKRIT TEXT.

[43] *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 6; (Skt.) *(20) āveṇikā muner eva dharmā ye 'ṣṭādaśeritāḥ / (21) sarvākārajñatā ceti dharmakāyo 'bhidhīyate //*.

[44] *Vivṛti*, VIII; (Skt.) p. 105, ll. 13–14: *(21) sarvākārajñatā / caśabdopāttā mārggajñatādayo 'pi prāg uktāḥ /*.

[45] TIBETAN TEXT, VIII, p. 475, ll. 20–2: *'di gnyis kyi bshad pa ni sprul pa'i sku'i phrin las ston pa'i mdo las 'jig rten las 'das pa'i chos kyi sbyin pa'i bsdu ba'i dngos po nyid kyis ston par 'gyur te / des na dang po ma gsungs so //*.

tor to the revised version should be someone other than Haribhadra, working in the period after Ārya-Vimuktisena until that of Ratnākaraśānti.[46] If we synthesize the research by John J. Makransky and Hyodo Kazuo, this beginning of the chapter VIII listing the three embodiments must have added into the revised version after the time of Ārya-Vimuktisena till that of Haribhadra.

2.5 The *Vārttika* and Another Recension of the *Abhisamayālaṃkāra*

Traditions on the *Vārttika* in Tibetan sources differ. According to Ar Byang chub ye shes, bCom ldan rig ral and Tshong kha pa (although for a different reason), Bhadanta-Vimuktisena wrote his *Vārttika* in accordance with the *Many Chaptered Sūtra* as Table 2.3 shows. bCom ldan rig ral maintains

Ar Byang chub ye shes	*Many Chaptered Sūtra*
bCom ldan rig ral	*Many Chaptered Sūtra*
Bu ston Rin chen grub	not mentioned
different view mentioned by Tshong kha pa	*Many Chaptered Sūtra*
Tshong kha pa Blo bzang grags pa	not mentioned
Tāranātha	not mentioned

Table 2.3: Sūtra related with *Vārttika*

that several verses are not quoted from *Abhisamayālaṃkāra* in the *Vārttika* because the *Vārttika* is a commentary on another recension of the *Abhisamayālaṃkāra*, while Tshong kha pa mentions a different view that they are not quoted because the *Many Chaptered Sūtra* does not have the corresponding passages for several verses of the *Abhisamayālaṃkāra*; Tshong kha pa himself argues that this was done to avoid excessively long explanations as Table 2.4 shows.

[46] Hyodo (1984).

Ar Byang chub ye shes	not mentioned
bCom ldan rig ral	*Vārttika* is a commentary on the other variant of *Abhisamayālaṃkāra*
Bu ston Rin chen grub	not mentioned
different view mentioned by Tshong kha pa	*Many Chaptered Sūtra* does not have corresponding passages for several verses
Tshong kha pa Blo bzang grags pa	Bhadanta-Vimuktisena would avoid an excessively long explanation
Tāranātha	not mentioned

Table 2.4: Reason why several verses of *Abhisamayālaṃkāra* are not quoted

bCom ldan rig ral maintains that the other variant of the *Abhisamayālaṃkāra* lacks 23 stanzas (I, 1–2, 19–20, 23–24, 27–36; II, 29–31; III, 16; IV, 33–34; V, 36[47]) and includes another stanza[48] inserted in place of II, 29–31.[49] Bhadanta-Vimuktisena seems to quote this inserted stanza as the text of *Abhisamayālaṃkāra*[50] and to interpret it in accordance with the *Pañca*-

[47]V, 36 is quoted in the *Vārttika* in reality, so the description of this stanza seems incorrect. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 149r3, P [88] (5186) kha 171r6–7.

[48] *Vārttika*, II; (Tib.) D (3788) kha 80r3, P [88] (5186) kha 93r7–8: *gzugs sogs dus gsum du med pa // shin tu dag pa mtha' med pa // de dag mtha' ni mi mkhyen pa // thub pa'i chos mngon rtogs pa yin //*; (trans.) [One knows that] there are no material elements, etc. in the triple world (the past, present and future) and one doesn't know any limit of absolute infinite purity. [This is] the realization of Sage's qualities.

[49]II, 26–31 describe the *bhāvanāmārga* in the state of total purity. After having interpreted II, 28 in the *Vārttika*, Bhadanta-Vimuktisena quotes another stanza in place of II, 29–31 and brings the chapter II to a conclusion.

[50] *Vārttika*, II; (Tib.) D (3788) kha 80r3–5, P [88] (5186) kha 93r7–93v1: *gzugs sogs dus gsum du med pa // shin tu dag pa'i mtha' med pa // 'di dag mtha' ni mi mkhyen pa // thub pa'i chos mngon rtogs pa yin // zhes bya ba bstan te // gang "bcom ldan 'das rnam par dag pa 'di ni zab lags so // shā ri'i bu shin tu rnam par dag pa'i phyir // gzugs dang tshor ba" zhes bya ba nas brtsams te / gang de ltar rtogs pa ni byang chub sems dpa' sems dpa' chen po shes rab kyi pha rol tu phyin pa'o // lam shes pa shin tu rnam par dag pa bstan to //*; (trans.) It is taught [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: "[One knows that] there are no material elements, etc. in the triple world (the past, present and future) and one does not know any limit of absolute infinite purity. [This is] the clear realization of Sage's qualities." [This is] as [Venerable One and Śāriputra] states by means of the following [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: [Śāriputra states]: "Venerable One, this purity is profound." [Venerable One states]: "Śāriputra, since material substance, perception,

viṃśatisāhasrikā.[51] Therefore, bCom ldan rig ral's opinion that Bhadanta-Vimuktisena wrote the *Vārttika* on another recension of the *Abhisamayālaṃkāra* seems warranted.

Tshong kha pa refers to a view somewhat different from himself that Bhadanta-Vimuktisena did not consider some stanzas as the text of the *Abhisamayālaṃkāra* and thus did not quote these stanzas, because the *Many Chaptered Sūtra* does not have corresponding passages for the purpose of composition and the connection between purpose and subject (I, 1–2), twenty-two divisions of *cittotpāda* (I, 19–20), twenty members of *saṃgha* (I, 23–24), a detailed explanation of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36), etc.[52] To verify this view using Takayasu Kimura's comparative tables of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*,[53] what is not told indeed in the Tibetan translation (*bka' 'gyur*) are: the purpose of composition and the connection between purpose and subject;[54] the passages for the 1st, 6th to 9th, 14th, 15th, 19th and 20th divisions among the twenty-two divisions of *cittotpāda*;[55] the passages for the 2nd, 4th, 5th, 12th, from 14th to 16th and 20th members among the twenty members of the *saṃgha*;[56] the passages for the 8th subdivision of the first among the four conception (I, 34–35), while the passages for I, 27–33

[etc.] are extremely pure, [this purity is profound ...]." Such a comprehension is the perfection of insight of Bodhisattva-Mahāsattvas. The total purity in the [chapter of] the Knowledge of Path has been explained.

[51] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, II; (Skt.) p. 159, ll. 6–11: *atha khalv āyuṣmān śāriputro bhagavantam etad avocat: gambhīraiṣā bhagavan viśuddhiḥ. bhagavān āha: atyantaviśuddhatvāc chāriputra. śariputra āha: kasya viśuddhatvāt? bhagavān āha: rūpasya viśuddhatvāc chānputra gambhīrā viśuddhiḥ. vedanā saṃjñāsaṃskārā vijñānasya viśuddhatvād gambhīrā.*

[52] See above p. 33, n. 14.

[53] See above p. 35, n. 18. As mentioned above, since the unrevised version with which Bhadanta-Vimuktisena wrote his *Vārttika* closely resembles the Tibetan translation (*bka' 'gyur*), the Tibetan translation (*bka' 'gyur*) is referenced in this verification.

[54] Kimura (2007, pp. 196–197).

[55] Kimura (2007, pp. 196–199).

[56] The 2nd is *bodhisattvadharmānusārin*; the 4th is *manuṣyakulaṃkula*; the 5th is *devakulaṃkula*; the 10th is *antarāparinivāyin*; the 12th is *abhisaṃskāraparinivāyin*; the 14th is *pluta*; the 15th is *ardhapluta*; the 16th is *sarvasthānacyuta*; the 20th is *pratyekabuddha*. Kimura (2007, pp. 198–201).

and 36 among the detailed explanations of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36) are included.[57] The stanzas not quoted in the *Vārttika* do not always correspond to the elements which are not told in the Tibetan translation (*bka' 'gyur*) as listed above. Therefore, this does not agree with the view that Bhadanta-Vimuktisena did not quote several stanzas because he did not find corresponding passages for these stanzas. However, the recension of *Abhisamayālaṃkāra* on which Bhadanta-Vimuktisena commented has a closely simmilar sturcture to that of the Tibetan translation (*bka' 'gyur*), therefore on the arising of another recension of the *Abhisamyālaṃkāra* the unrevised version of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* is thought to have had a large influence.

Tshong kha pa's his own view refutes this opinion and maintains that Bhadanta-Vimuktisena did not quote the several stanzas in order to avoid a long explanatory note: Bhadanta-Vimuktisena did not quote I, 1–2 , but he did explain the purpose of composition and the connection between purpose and subject of the *Abhisamayālaṃkāra*.[58] As indicated by Tshong kha pa, Bhadanta-Vimuktisena said that he omitted twenty-two divisions of *cittotpāda* (I, 19–20) to avoid a long explanatory note.[59] Regarding the twenty members of the *saṃgha* (I, 23–24), Bhadanta-Vimuktisena quoted the begin-

---

[57] KIMURA (2007, pp. 204–207) and KIMURA (2009, pp. 176–177).

[58] *Vārttika*, I; (Tib.) D (3788) kha 2r1–2, P [88] (5186) kha 2v1–2: *ci'i don du zhe na / mdo'i don bsdus nas tshig bsdus pas skye bo blo dman pa rnams kyi rjes su mthun par rgya cher rnam par phye bas shes par bya ba'i ched du smras pa phyag 'tshal ba nye bar dgod pa'i tshigs su bcad pa don yod par bstan pa yin no //*; (trans.) [Question:] For which purpose [was the *Abhisamayālaṃkāra* composed]? [Answer: For] explaining the meaningful stanzas whose purpose is to render respectful homage in order to be understood through a detailed explanation adjusted to poorly intelligent persons with the words summarized through the sūtra's summary.

[59] *Vārttika*, I; (Tib.) D (3788) kha 10v7–11r1, P [88] (5186) kha 13r2–4: *yang sems bskyed pa 'di'i rab tu dbye ba'i mtshan nyid ni gzhan 'phags pa blo gros mi zad pa dang / sdong po bkod pa'i mdo la sogs pa'i rjes su 'brangs nas blta zhing sbyar ro // bdag gis ni gzhung mangs pa yongs su spang ba'i phyir nye bar ma bkod do //*; (trans.) Further, the features of the divisions of *cittotpāda* should be referenced with regard to the *Āryākṣayamatinirdeśa[-sūtra]*, the *Gaṇḍavyūha*, etc. and related with them. I [Bhadanta-Vimuktisena] did not present [the explanation of the divisions of *cittotpāda* in order] to avoid a long explanatory note.

ning of the passage explaining the *saṃgharatna* and omitted its explanation with the expression "*zhes bya ba la sogs pa yin no //*" (etc.).[60] Tshong kha pa's description in regard to the detailed explanation of *nirvedhabhāgīya*, which is problematic, can be interpreted as follows: Bhadanta-Vimuktisena simply quoted the two stanzas summarizing the *nirvedhabhāgīya* (I, 25–26) and omitted its detailed explanation with the word "*sogs*" (etc.). However, in the *Vārttika*, we do not find the word "*sogs*" (etc.) after these I, 25–26.[61] Among the detailed explanations of *nirvedhabhāgīya* (I, 27–36), about four kinds of conception (I, 34–35),[62] Tshong kha pa's description is different from that of the *Vārttika*: Tshong kha pa says that Bhadanta-Vimuktisena explained the first conception from the first to the sixth and the ninth of its nine subdivisions, whereas in the *Vārttika*, Bhadanta-Vimuktisena in actual fact gave

[60] *Vārttika*, I; (Tib.) D (3788) kha 15v3–5, P [88] (5186) kha 18v6–8: *dge 'dun dkon mchog gi dbang du mdzad nas bstan pa ni / shā ri'i bu byang chub sems dpa' des sangs rgyas kyi zhing gzhan dag gam / dga' ldan gyi lha'am / mi nas shi 'phos te 'dir skyes nas de myur du 'di la rnal 'byor du byed ces bya ba nas brtsams te / byang chub sems dpa' mngon par shes pa myur pa zhes bya ba la sogs pa yin no // dkon mchog la gdams pa bstan nas / [...].* (trans.) The explanation about the *saṃgharatna* [can be found in the following passage of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: "Śāriputra, the Bodhisattva will die in the Buddha's pure field, in the Tuṣita world or in the world of human beings, then he will be born here, and he will immediately perform practices, [...] the bodhisattva will immediately [acquire] supernatural abilities" and so on. After having explained [three kinds of] jewels [...].

[61] *Vārttika*, I; (Tib.) D (3788) kha 21v1–3, P [88] (5186) kha 25v1–4: *dmigs pa dang ni rnam pa dang // rgyu dang yongs su 'dzin pa yis // [...] nyan thos bse ru lta bu dang // bcas pa dag las khyad par 'phags //* (I, 25–26) *zhes bya ba'i tshig le'ur byas pa gnyis po 'di dag nye bar dgod par mdzad pa yin te / de dag gis ni sems bskyed pa dang / gdams ngag dang / rjes su bstan pa'i sbyor ba dang ldan pa dang / thos pa dang / bsams pa de dag khyad par du 'gro ba thob pa las thar pa'i cha dang mthun pa'i dge ba'i rtsa ba bsgom pa'i rang bzhin dro ba zhes bya ba'i nges par 'byed pa'i cha dang mthun pa'i dge ba'i rtsa ba skye'o //*; (trans.) [Maitreya] composed these two stanzas [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: "[The bodhisattvas] are superior to śrāvakas and to pratyekabuddhas at the point of objects, aspects, causes, support, [...]." (chapter 1, stanzas 25–26) These two stanzas [explain that] the basis of virtuous qualities of *nirvedhabhāgīya*, namely the warmth (*ūṣman*) consisting of meditation on the basis of virtuous qualities of *mokṣābhāgīya*, arises through practicing the resolution (*cittotpāda*), the teaching (*avavāda*) and the instruction (*anuśāsana*) and through acquiring improved hearing and reflection.

[62] The *Abhisamayālaṃkāra* explains the four conceptions, two conceptions of the grasped and two conceptions of the grasper. Each kind of conception has nine subdivisions, making thirty-six in total.

explanations only from the first to the sixth;[63] Bhadanta-Vimuktisena explained the second to the fourth conception only broadly.[64] Tshong kha pa's description, as mentioned above, appears to be correct in some parts but not in other parts, especially where his description of the detailed explanations of *nirvedhabhāgīya* differs in reality from the *Vārttika*. Further, Tshong kha pa does not mention the fact that the *Vārttika* quotes another stanza in place of II, 29–31 of the *Abhisamayālaṃkāra*. As a commentary on the *Abhisamayālaṃkāra* it is unnatural that the *Vārttika* does not quote all the stanzas of the *Abhisamayālaṃkāra*.

Given the discussion and verifications above, it is most appropriate at this moment, as indicated by bCom ldan rig ral, to understand that Bhadanta-Vimuktisena wrote the *Vārttika* as a commentary on another recension of the *Abhisamayālaṃkāra*, on which arising the unrevised version of the *Pañca*-

[63] *Vārttika*, I; (Tib.) D (3788) kha 30v3–31r5, P [88] (5186) kha 36r7–37r3: *(1) ma rig pa'i rnam par rtog pa ni [...] // (2) phung po la sogs pa dmigs pa'i rnam par rtog pa [...] // (3) ming dang gzugs la mngon par zhen pa'i rnam par rtog pa dang / (4) mtha' gnyis la chags pa'i rnam par rtog pa yang gnyis po de'i dbang du byas nas [...] // (5) kun nas nyon mongs pa dang / rnam par byang ba mi shes pa'i rnam par rtog pa ni [...] // (6) 'phags pa'i lam la mi gnas pa'i rnam par rtog pa ni gang gzugs la sogs pa stong pa nyid la mngon par mi dad pa sngon du 'gro bas sbyin pa la sogs pa'i pha rol tu phyin pa rnams zhes bya ba nas ma 'dres pa rnams la mi gnas pa yin te / ji skad du mdo las / "gzugs gzugs kyis stong par mi dad cing zhes bya ba nas byang chub byang chub kyis stong ngo zhes bya bar mi dad de / de shes rab kyi pha rol tu phyin pa la mi gnas so" zhes bya ba la sogs pa gsungs pa yin no // gzung ba'i rnam par rtog pa dang po'o //.*

[64]Bhadanta-Vimuktisena's explanation on the second conception is as the following: *Vārttika*, I; (Tib.) D (3788) kha 31r5–7, P [88] (5186) kha 37r3–5: *de thabs mi mkhas pas pha rol tu phyin pa dang / tshad med pa rnams dang / bsam gtan dang / gzugs med pa'i snyoms par 'jug pa zhes bya ba nas ma 'dres pa'i bar dang / rnam pa thams cad mkhyen pa nyid du rtog cing mngon par zhen te zhes bya ba nas brtsams te / mi dmigs pa'i sbyor bas rnam pa thams cad mkhyen pa nyid du nges par 'byung ngo zhes bya ba'i bar du bstan pa yin no // gzung ba'i rnam par rtog pa gnyis pa'o //*; (trans.) [The second conception of the grasped is] as [Venerable One] states by means of the following [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: "He thinks and is attached by the [six] perfections, the [four] measurelessnesses, the [four phases of] concentrations, the [four] absorptions, up to the [eighteen qualities] peculiar only [to Sage], and the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) because of lack of proficiency of his method. He will be liberated as one who possesses the Knowledge of All Aspects by practice free of grasping." This is the explanation of the second conception of the grasped.

viṃśatisāhasrikā had a large influence. Besides, the unrevised version with which the *Vārttika* was written in accordance—called *Many Chaptered Sūtra* by Tibetans—seems to show a close resemblance to the Tibetan translation (*bka' 'gyur*).

The transmission and relationship between the *Vṛtti*, the *Vārttika* and the both versions of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* are represented in a diagram below. There had already existed the unrevised (U1) and revised versions

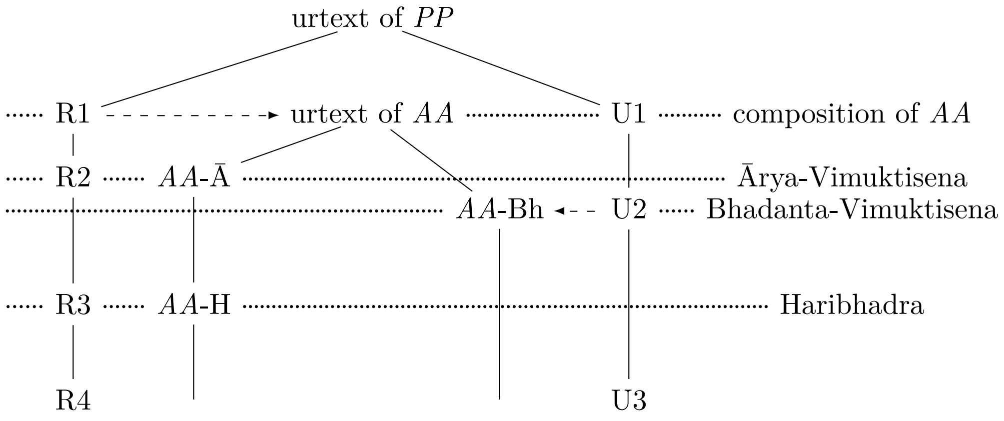

Table 2.5: Transmission of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* and the *Abhisamayālaṃkāra*

(R1) of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* at the time of composition of the *Abhisamayālaṃkāra* (urtext) which is based on the revised version (R1). In accordance with the revised version (R2) Ārya-Vimuktisena wrote his *Vṛtti* commenting on the *Abhisamayālaṃkāra* (*AA*-Ā) which must have belonged to the same recension to its urtext; On the other hand, in accordance with the unrevised version (U2) Bhadanta-Vimuktisena wrote his *Vārttika* commenting on another recension of the *Abhisamayālaṃkāra* (*AA*-Bh) which is observed to be complied under the influence of the unrevised version (U2). In process of the transmission of the revised version (from R2 to R3), the synpsis of the *Abhisamyālaṃkāra* and the beginning of the chapter VIII listing

the three embodiments have been inserted during the period after the time of Ārya-Vimuktisena till that of Haribhadra. The revised version (R4) has been now transmitted in the extant Sanskrit text and the Tibetan translation (*bstan 'gyur*), and the unrevised version (U3) in the Tibetan translation (*bka' 'gyur*).

Chapter 3

Remarks on Ārya-Vimuktisena's Style

Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* is a commentary on the *Abhisamayālaṃkāra* in accordance with the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. While commenting on the *Abhisamayālaṃkāra*, he intends to show in his *Vṛtti* which part from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* corresponds to which element of the *Abhisamayālaṃkāra* by quoting the corresponding passages from *Pañcaviṃśatisāhasrikā* and paraphrasing them, as the following examples show:[1]

Example 1 (citation)

***Vṛtti*:** *tatra bodhicittānutpādavikalpaḥ / yad āha / "**prathamacittotpādam upādāya**" iti // bodhimaṇḍāmanasikāravikalpaḥ / yad āha / "**bodhimaṇḍam eva manasikaroti**" iti //*[2]

Pañcaviṃśatisāhasrikā*:** *subhūtir āha: kiyac ciraṃ sa bhagavan bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitāyāṃ caran prajñāpāramitāyāṃ cīrṇo bhavati? bhagavān āha:* ***prathamacittotpādam upādāya*, <iti bodhicittānutpādavikalpaḥ>. yāvad* ***bodhimaṇḍam eva manasikaro-***

[1] The phrases marked "<...>" are the inserted synopsis of the *Abhisamayālaṃkāra*.
[2] Sanskrit Text, V, p. 160, l. 11–p. 160, l. 14.

***ty**, evaṃ prajñāpāramitāyāṃ caritavyam, evaṃ prajñāpāramitābhinirharttavyā bhāvayitavyā. <iti bodhimaṇḍāmanasikāravikalpaḥ>.*[3]

As Example 1 shows, Ārya-Vimuktisena cites the corresponding passages from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* exactly the same as it reads for explaining the two conceptions: *bodhicittānutpādavikalpa* and *bodhimaṇḍāmanasikāravikalpa.* Such a case is rather rare, and the quotations normally contain redactional changes by Ārya-Vimuktisena as the next example shows.

Example 2 (citation with redactional changes)

Vṛtti*:** *tatredaṃ prathamaṃ liṅgam / yad āha / "sacet subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ svapnāntaragato 'pi svapnopamāṃś caiva sarvadharmān vyavalokayati /* ***evaṃ pratiśrutkāmarīcinirmitamāyāgandharvanagaropamāṃś caiva *sarvadharmān vyavalokayati / na ca sākṣātkaroti / idam* ***avinivartanīyasya mūrdhno*** *'vinivartanīyalakṣaṇaṃ veditavyam" iti //*[4]

Pañcaviṃśatisāhasrikā*:** *punar aparaṃ subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ sacet svapnāntaragato 'pi svapnopamāṃś caiva sarvadharmān vyavalokayati,* ***pratiśrutkopamān marīcyupamān pratibhāsopamān nirmitakopamān gandharvanagaropamāṃś ca *sarvadharmān vyavalokayati na ca sākṣātkaroti, idaṃ* ***subhūte bodhisattvasya mahāsattvasyā****vinivartanīyalakṣaṇaṃ veditavyam. <iti prathamaṃ liṅgam>.*[5]

In Example 2 Ārya-Vimuktisena cites a passage from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* but with modification in the parts in boldface and addition of "*avinivartanīyasya mūrdhno*" which does not appear in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.*

Example 3 (paraphrase)

[3] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111; ll. 9–15.

[4] SANSKRIT TEXT, V, p. 109, l. 5–p. 110, l. 3.

[5] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 1–6.

***Vṛtti*:** *dvitīyam / yad āha / tasyaiva śrāvakādibhūmitraidhātukaspṛhānuśaṃsacittānutpattyeti //*[6]

***Pañcaviṃśatisāhasrikā*:** *punar aparaṃ subhūte svapnāntaragato 'pi bodhisattvo mahāsattvaḥ śrāvakabhūmau vā pratyekabuddhabhūmau vā traidhātuke vā na spṛhayati na cittam utpādayati nānuśaṃsayati, idam api subhūte 'vinivartanīyasya bodhisattvasya mahāsattvasyāvinivartanīyalakṣaṇaṃ veditavyam. <iti dvitīyam>.*[7]

In most cases, as Example 3, Ārya-Vimuktisena paraphrases the corresponding passage from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* into a summarized form in a quite short sentence. Due to this paraphrase it is quite difficult to grasp what Ārya-Vimuktisena intends.

Example 4 (citation and paraphrase)

***Vṛtti*:** *prayogavipratipattiḥ / yad āha / "**bodhaye caryā**" iti rūpādiṣu yāvat saṃskṛtāsaṃskṛtadhātvoś caryānucaryayor advayādvaidhīkāreṇa bodhicaryātveneti //*[8]

***Pañcaviṃśatisāhasrikā*:** *bhagavān āha: bodhisattvacaryeti subhūte **bodhaye caryaiṣā** bodhicārikā tasmād bodhisattvacaryety ucyate. subhūtir āha: kva sā bhagavan bodhisattvasya mahāsavasya bodhisattvacaryā? bhagavān āha: rūpaṃ śūnyam iti carati, vedanā saṃjñā saṃskārā, [...] asaṃskṛtadhātau carati, evam atra carati yathā bodhim advayī karoti na dvaidhī karoti. evaṃ khalu subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitāyāṃ caran bodhaye carati. <iti prayoge vipratipattiḥ>.*[9]

In many cases, as Example 4, the citation and the paraphrase from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* are found in the same sentence. As noticed also in Examples 3 and 4, Ārya-Vimuktisena's way of writing is quite unique: In paraphrasing the passages from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, in the end of

[6] Sanskrit Text, V, p. 110, l. 6.
[7] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 7–11.
[8] Sanskrit Text, V, p. 177, l. 11–p. 000, l. 12.
[9] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 139, l. 7–p. 140, l. 3.

sentences he applies a noun in the instrumental case without using any final verbs.

Chapter 4

Authors and Works Cited in the *Vṛtti*

Apart from the *Abhisamayālaṃkāra* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, Ārya-Vimuktisena cites, without attribution and with or without redactional changes, Vasubandhu's *Abhidharmakośa*,[1] Pāṇini's *Aṣṭadhyāyī*,[2] *Gaganagañjaparipṛcchāsūtra*,[3] *Mañjuśrīvikrīḍitasūtra*,[4] and *Saṃyuktāgama*.[5] For describing the twenty-one qualities of Buddha told in the chapter VIII he quotes, without marking as a citation and with modification in the verbal form, passages from *Abhidharmakośabhāṣya*, *Abhidharmasamuccaya*, *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana* and *Visuddhimagga*.[6]

There are a few references which could not be traced or are not found in other sources as a quote. In the following these references are listed with short remarks:

---

[1] Sanskrit Text, V, p. 156, ll. 1–2.
[2] Sanskrit Text, V, p. 184, l. 1.
[3] Sanskrit Text, VI, p. 218, ll. 1–2.
[4] Sanskrit Text, VI, p. 227, l. 1.
[5] Sanskrit Text, VII, p. 230, ll. 1–3.
[6] See below Chapter 5.

Citation 1 (*Dhāraṇīśvararājasūtra*)

Vṛtti*:** *daśabalāni yad idaṃ / (1) sthānāsthānajñānabalam, (2) karmasvakatājñānabalam, (3) dhyānasamādhisamāpattijñānabalam, (4) indriyaparāparajñānabalam, (5) nānādhimuktijñānabalam, (6) nānādhātujñānabalam, (7) sarvatragāminīpratipajjñānabalam, (8) cyutyupapattijñānabalam, (9) pūrvanivāsānusmṛtijñānabalam, (10) āsravakṣayajñānabalaṃ ca / eṣāṃ cārthavistaro* ***dhāraṇīśvararājādisūtrebhyo *'valokyaḥ //*[7]

In this part, while explaining the ten powers (*bala*), Ārya-Vimuktisena referes the *Dhāraṇīśvararājasūtra* as a reference source. This *Dhāraṇīśvararājasūtra* is assumed to be the second part of the *Tathāgatamahākaruṇānirdeśasūtra*, however the exact place where the ten powers are explained in detail could not be found. Then the relationship between the *Dhāraṇīśvararājasūtra* and the *Tathāgatamahākaruṇānirdeśasūtra* should be also reconsidered.

Citation 2 (Bhadrapāla)

Vṛtti*:** *rnam pa thams cad mkhyen pa nyid rnam par 'grel pa 'di thams cad kyang legs na /* ***slob dpon bzang skyong *gis "skabs su bab pa kun gzhi'i rnam par shes pa la sogs pa'i shes bya rnam pa bcus bsdus pa'i snying po yin pa'i phyir rnam pa thams cad mkhyen pa nyid do" zhes bya ba 'di ni shin tu ches legs te / yongs su grub pa la dmigs pas so //*[8]

Before this part Ārya-Vimuktisena lists the four other interpretations of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) and here gives his own interpretation of that with quoting the words ascribed to Bhadrapāla (bZang skyong). Neither the figure of this Bhadrapāla nor the source of this citation could not be traced.

---

[7] Sanskrit Text, VIII, p. 262, ll. 1–6.
[8] Tibetan Text, VIII, p. 457, ll. 5–9.

Chapter 5

The Influence of his Predecessors on Ārya-Vimuktisena

The main task of the *Vṛtti* is to comment on the *Abhisamayālaṃkāra* and to show its correspondence to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Ārya-Vimuktisena cites the passages from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, detailed in most cases, and paraphrases them into a quite short form. Furthermore, after the model of his preceding texts he adds further explanations on what he quoted as the following example:

Example 1 (*pūrvapādaka* and *paścātpādaka*)

Vṛtti*:** *syād gotram eva na gotravikalpa iti* ***paścātpādakaḥ */ yas tāvad gotravikalpo gotram api tat / tadyathā pratipakṣasamudāgamakāle gotram // syād gotram eva na gotravikalpaḥ / tadyathā samudāgacchadgotram iti // syāt samudāgamavikalpo nālambanavikalpa iti* ***pūrvapādakaḥ*** */ yas tāvat samudāgamavikalpa ālambanavikalpo 'pi saḥ / tadyathā samudāgacchadālambane prayogaḥ // syād ālambanavikalpa eva na*

samudāgamavikalpaḥ / tadyathāpariniṣpannamālambanam iti //[1]

Abhidharmasamuccayabhāṣya*: *pūrvapādakaṃ *dvayor dharmayoḥ kaṃcid* eva dharmam ārabhya parasparaṃ pṛṣṭayoḥ pūrvadharmam adhiṣṭhāya vyākriyate / tadyathā yaj jñānaṃ jñeyam api tad yad vā jñeyaṃ jñānam api tad iti /* ***pūrvapādakam*** *— yat tāvaj jñānaṃ jñeyam api tad iti / syāj jñeyaṃ na jñānam, tadanye dharmā iti //* ***paścātpādakaṃ*** *tathaiva dvayor dharmayoḥ parasparaṃ pṛṣṭayor yat paścimam adhiṣṭhāya vyākriyate / tadyathā yad grāhyaṃ grāhakam api tad yad vā grāhakaṃ grāhyam api tad iti /* ***paścātpādakam*** *— yat tāvad grāhakaṃ grāhyam api tat / syād grāhyaṃ na grāhakam, rūpādayaḥ pañca viṣayā dharmāyatanaṃ ca saṃprayuktakavarjyam //*[2]

After having listed the thirty-six conceptions, here Ārya-Vimuktisena gives a further explanation on the relationship between the conceptions using the words *pūrvapādaka* and *paścātpādaka.* These words are used for an inclusion relation between two elements (X and Y): *pūrvapādaka* indicates that the former is contained in the latter (X ⊂ Y); *paścātpādaka* indicates that the latter is contained in the former (Y ⊂ X). Among the works composed before Ārya-Vimuktisena, their usage is quite rare being found so far in the *Abhidharmakośabhāṣya*[3], the *Abhidharmakośavyākhyā*[4] etc. apart from the *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, from which the *Vṛtti* seems to have taken these concepts.

The *Abhisamayālaṃkāra* has several elements described just in brief in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. For these elements Ārya-Vimuktisena gives de-

[1] Sanskrit Text, V, p. 145, ll. 4–2.

[2] *Abhidharmasamuccayabhāṣya*; (Skt.) p. 148, ll. 15–22. **kaṃcid*] em.; *kathaṃcid* Ed.

[3] *Abhidharmakośabhāṣya*, I; (Skt.) p. 19 ll. 21–23: *ye dharmā viṣayapratighātena sapratighā ālambanapratighātenāpi ta iti, paścātpādakaḥ / ye tāvad ālambanapratighātena viṣayapratighātenāpi te / syur viṣayapratighātenaiva nālambanapratighātena / pañcendriyāṇi /.*

[4] *Abhidharmakośavyākhyā*, I; (Skt.) p. 59, ll. 17–19: *"paścātpādaka" iti. yadi praśnasya paścādbhāgaṃ gṛhītvā visarjanāyottiṣṭhate sa "paścātpādakaḥ". yadi pūrvaṃ bhāgaṃ gṛhītvā sa pūrvapādakaḥ.*

tailed explanations which are parallel to his preceding texts. This tendency is clear in the chapter VIII where Ārya-Vimuktisena comments on the twenty-one Buddha's qualities taught in the *Abhisamayālaṃkāra* (VIII, 2–6). Since the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* describes some of theses qualities briefly, Ārya-Vimuktisena gives more detailed explanation based on the texts such as *Abhidharmakośabhāṣya*, *Abhidharmasamuccaya*, *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana*, *Visuddhimagga*, etc., while the influence from the *Bodhisattvabhūmi* is not found even thouhg the Buddha's qualities are also listed there in detail.

Example 2 (*pariśuddhi*)

***Vṛtti*:** *sarvākārāś catasraḥ pariśuddhayaḥ katamāḥ | (1) āśrayasyādānasthānasaṃtyāgeṣu kāmacāravartitvād āśrayapariśuddhiḥ | (2) ālambananirmāṇapariṇamanayoḥ kāmacāravartitvād ālambanapariśuddhiḥ | (3) samādhivaśitālābhāc cittapariśuddhiḥ | (4) jñānavaśitālābhād jñānapariśuddhir iti* ||[5]

***Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*:** *atra bhagavataś caturvidhayā vaśitayā sarvākāraś catasraḥ pariśuddhayaḥ paridīpitāḥ | āśrayapariśuddhir ātmabhāvasyādānasthānatyāgavaśitayā | ālambanapariśuddhir nirmāṇapariṇāmanavaśitayā | cittapariśuddhiḥ sarvākārasamādhivaśitayā | prajñāpariśuddhiḥ sarvākārajñānavaśitayā* |[6]

***Pañcaviṃśatisāhasrikā*:** *katamāś ca subhūte sarvākārāś catasraḥ pariśuddhayaḥ? āśayapariśuddhir ālambanapariśuddhiś cittapariśuddhir jñānapariśuddhiś cemā ucyante sarvākārāś catasraḥ pariśuddhayaḥ.*[7]

In Example 2 the *Vṛtti* is based on the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* but has also elements which are parallel to the *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya.*

Example 3 (*arakṣa*)

[5] Sanskrit Text, VIII, p. 259, ll. 2–5.
[6] *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 50; (Skt.) p. 185, l. 24–p. 186, l. 3.
[7] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 20–22.

Vṛtti: *trīṇy arakṣāṇi yad idam / (1) pariśuddhakāyasamudācārastathāgataḥ / nāsti tathāgatasyāpariśuddhakāyasamudācāratā yāṃ tathāgataḥ praticchādayitavyāṃ manyeta kaccit pare na jānīyur iti / etat prathamam arakṣam // (2-3) yathā kāyakarma tathā vāṅmanaḥkarmaṇī vācye //*[8]

Abhidharmasamuccayabhāṣya: *trīṇy arakṣāṇi / pariśuddhakāyasamudācāras tathāgataḥ / nāsti tathāgatasyāpariśuddhakāyasamudācāratā yāṃ tathāgataḥ praticchādayitavyāṃ manyeta kaccin me pare vijānīyur iti / evaṃ vāṅmanaḥsamudācārate veditavye /*[9]

Pañcaviṃśatisāhasrikā: *katamāni ca subhūte trīṇy arakṣāṇi? pariśuddhaṃ kāyakarma pariśuddhaṃ vākkarma pariśuddhaṃ manaskarmetīmāny ucyante trīṇy arakṣāṇi.*[10]

In Example 3 the *Vṛtti* is based not on the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* but the *Abhidharmasamuccayabhāṣya* which is more detailed regarding the *arakṣa*.

Example 4 (*sarvākārajñatā*)

Vṛtti: *rnam pa thams cad mkhyen pa nyid gang zhe na / (1) kha cig ni "bden pa bzhi la dmigs pa'i shes pa rnam pa bcu drug gis bsdus pa yin no" zhes zer ro // (2) gzhan dag ni "de'ang chos thams cad ngo bo med pa dang / ma skyes pa dang / ma 'gags pa dang / gzod ma nas zhi ba dang / rang bzhin gyis mya ngan las 'das pa'i rnam pa'i ye shes kyis bsdus pa yin no" zhes zer ro // (3) gzhan dag ni 'dir gnyen po'i phyogs kyis bsdus pa'i rnam pa brjod par mi 'dod kyi / "yid bzhin gyi nor bu ltar de las sems can gyi don du gnyer ba'i don kha na ma tho ba med pa 'grub par 'gyur ba yin no" zhes zer ro // (4) yang gzhan dag ni "spangs pa'i rnam pa thams cad kyi gzhi yin pa'i phyir 'di ni rnam pa thams cad mkhyen pa nyid" ces bya ste / de la ni nyon mongs pa'i sgrib pa dang shes bya'i*

---

[8] Sanskrit Text, VIII, p. 264, ll. 2–5.

[9] *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 131, ll. 3–5.

[10] *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 60, ll. 25–27. Kimura's edition has *ārakṣāṇi* instead of *arakṣāṇi*.

sgrib pa dang bag chags kyi sgrib pa spangs pa ni rnam pa gsum char yang mnga' ba yin no //[11]

***Mahāyānasaṃgrahopanibandhana*:** (1)有説無常等十六種行相名一切相。菩提用彼為先因故。(2)有餘復説。即此及餘一切諸法皆無自性。無生無滅本來寂靜自性涅槃無所得相名一切相。(3)有餘復説。非於此中説治所治諸品類相。然説一切義利圓滿。如如意珠具一切相。(4)我今觀此一切相者。即是一切障斷品類。所以者何。永斷一切障品類故。謂斷一切所知障品及斷一切習氣品故。[12]

The *Mahāyānasaṃgraha*, just as the *Abhisamayālaṃkāra*, lists the same twenty-one Buddhas qualities. On the *sarvākārajñatā* among there qualities, the commentaries on each of two, the *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana* and the *Vṛtti*, give a quite simmilar description as Example 4 shows. This passage in the *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana* is carried just in the Chinese translation and not rendered into Tibetan.

The *Vṛtti* has also the passages which are parallel to the sources transmitted in Pali. Unlike the texts mentioned above, the *Visuddhimagga* does not belong to the tradition from Asaṅga and Vasubandhu,[13] however Ārya-Vimuktisena's explanation of the *kṛtsnāyatana* is, in most parts, based on that of the *Visuddhimagga* composed by Buddhaghosa (5th cent.) approximately in 430 in Sri Lanka or on a lost source of the *Visuddhimagga*.

Example 5 (*kṛtsnāyatana*)

Vṛtti*:** *tejaḥkṛtsnavaśena dhūmāyanaprajvalanāṅgāravṛṣṭisamutpādanāni, tejasā tejaḥparyādānaṃ yad yad icchati tasya tasya dahanasamarthatā, divyasya cakṣuṣo viṣayodbhāsanārtham ālokakaraṇam, parinirvāṇasamaye tejodhātunā* ***śarīradhyāpanam *ityādīni samṛddhyanti //*[14]

---

[11] Tibetan Text, VIII, p. 456, l. 13–p. 457, l. 5.

[12] *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana*, X; (Chin.) T [31] (1598) 442c23–443a1.

[13] Apart from the *Visuddhimagga* and the *Vṛtti*, any other sources where the *kṛtsnāyatana* are described in detail have not been found so far.

[14] Sanskrit Text, VIII, p. 249, ll. 2–5.

Visuddhimagga*:** *tejokasiṇavasena dhūmāyanā pajjalanā, aṅgāravuṭṭhisamuppādanaṃ tejasā tejopariyādānaṃ yad eva so icchati tassa ḍahanasamatthatā dibbena cakkhunā rūpadassanatthāya ālokakaraṇaṃ parinibbānasamaye tejodhātuyā* ***sarīrajjhāpanan *ti evamādīni ijjhanti.*[15]

Apart from the difference of languages between Sanskrit and Pāli, the descriptions of the both texts are quite simillar in words and structure as Example 5. The term *sarīrajjhāpanan* can be linguistically interpreted in two ways: (1) "the causing to meditate on one's own body (*śarīradhyāpana*)" and (2) "the burning of one's own body (*śarīrakṣāpana*)".[16] Ārya-Vimuktisena takes the former, which the manuscript reads, however the latter fits to the context here and is taken by the both Tibetan translations of the *Vṛtti* (*lus bsreg par*) and of the *Vārttika* (*lus bsreg par*).[17] This fact is an evidence that Ārya-Vimuktisena wrote this section based on the *Visuddhimagga*, another Text with the same content in Pali, or a Sanskrit translation from Pali of either of these two.

[15] *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 175, l. 30–p. 176, l. 3.

[16] Cf. GEIGER (1994, §56.2 and §138): Pāli *jhāyati* = Skt. *dhyāyati* "meditates"; Pāli *jhāyati* = Skt. *kṣāyati* "burns".

[17] *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v3, P [88] (5186) kha 188v4.

Chapter 6

The Influence of the *Vṛtti* on Later Commentaries

Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*, as the oldest extant commentary on the *Abhisamayālaṃkāra*, had great influence on the later commentaries. Especially Bhadanta-Vimuktisena considered to be a disciple of Ārya-Vimuktisena, based on the *Vṛtti*, wrote his *Vārttika* which is almost the same as the *Vṛtti* except where the revised and unrevised versions of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* are not corresponding. The other commentaries, for example Haribhadra's *Ālokā*, Ratnākaraśānti's *Śuddhimatī* and *Sāratamā*, and Abhayākaragupta's *Marmakaumdī* and *Munimatālaṃkāra*, take the *Vṛtti* as their authority and quote from it with or often without attribution.

Example 1

***Vṛtti*:** *syād grāhyavikalpo na grāhakavikalpa iti catuṣkoṭikam / prathamā koṭī rūpādayaḥ ṣaḍviṣayāḥ / dvitīyaikakṣaṇikī vijñaptiḥ / tṛtīyā saiva kṣaṇāntare / caturthy etadākāravinirmuktā prajñāpāramiteti //*[1]

***Ālokā*:** *syād grāhyavikalpo na grāhakavikalpa iti catuṣkoṭikaṃ tatra: prathamā koṭiḥ ṣaḍviṣayapratibhāsā grāhyākārā vijñaptiḥ. dvitīyā tv*

[1]Sanskrit Text, V, p. 145, ll. 1–3.

ekakṣaṇikī grāhakākārā. tṛtīyā saiva kṣaṇāntare. caturthī tadākāravinirmuktā prajñāpāramiteti.[2]

Example 2

***Vṛtti*:** *bsnyel ba mi mnga' ba'i chos nyid ni / sangs rgyas rnams kyi sems can thams cad kyi don mdzad pa dus la mi 'da' ba ste // de nyid kyi phyir na de rnams kyi mdzad pa 'bras bu yod par 'thad pa yin no //*[3]

***Sāratamā*:** *"asaṃmoṣadharmatā" / sattvārthakriyākālānatikramād buddhānām / ata evaiṣā lakṣaṇavidhānatopapannā bhavati //*[4]

Example 3

***Vṛtti*:** *de la dang pos ni sems bskyed pa'o // bzhi po rnams kyis ni nges par 'byed pa'i cha dang mthun pa bzhi'o // de ltar slob pa na dran pa nye bar gzhag pa la sogs pa byang chub kyi phyogs yongs su rdzogs pas ni mthong ba'i lam dang / rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi ye shes yongs su rdzogs pa'i bar gyis ni sgom pa'i lam yin te / de ltar dngos po med pa'i ngo bo nyid yin du zin kyang mthar gyis pa'i bya ba la sogs pa rab tu shes pa ni sangs rgyas rjes su dran pa sgom par rtogs par bya'o //*[5]

***Munimatālaṃkāra*:** *sems bskyed pa dang nges par 'byed ba'i cha dang mthun pa rnams dang / dran pa nyi bar gzhag pa la sogs pa byang chub kyi phyogs yongs su rdzogs pas mthong ba'i lam dang / rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi ye shes kyi bar yongs su rdzogs pas bsgom pa'i lam mo zhes pa 'di ltar dngos po med pa'i ngo bo nyid yin na yang / mthar gyis bya ba la sogs pa shes par byed pa ni sangs rgyas rjes su dran pa bsgom par rig par bya'o zhes pa'o //*[6]

---

[2] *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, ll. 22–25.
[3] Tibetan Text, VIII, p. 455, ll. 5–7.
[4] *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 1–2.
[5] Tibetan Text, VI, p. 418, ll. 17–5.
[6] *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 211r7–211v2, P [101] (5299) ha 276r5–7.

As these examples show, their descriptions are clearly based on the *Vṛtti*, however it is rare that they mention the attribution of the passages they cite. This tendency is also clear in the passages listed below where the *dharmakāya* theory in the chapter VIII, one of the most controversial points among the commentators of the *Abhisamayālaṃkāra*, is told. One of the watershed between the threefold and fourfold embodiment system[7] is especially how to interprete the word *dharmakāyo* (VIII, 6), which is also differs even among the commentators asserting the threefold embodiment system.[8]

The *Abhisamayālaṃkāra* defines the *svābhāvikakāya* in (VIII, 1) and describes in VIII, 2–6 the *dharmakāya*—which should correspond to the *svābhāvikakāya* from the context of the *Abhisamayālaṃkāra*—as the twenty-one Buddha's qualities listed there.[9] As the following, Ārya-Vimuktisena, for showing that the *dharmakāya* corresponds to the *svābhāvikakāya*, interprets that the *dharmakāya* indicates the *dharmatākāya* with the ellipsis of the suffix

[7]In the eighth chapter of the *Abhisamayālaṃkāra* the *dharmakāya* theory, i.e. the embodiment of Buddha, is described. There, the Buddha's body is described in the threefold division as (1) the *svābhāvikakāya* (the embodiment of the Buddha in his essence), (2) the *sāṃbhogikakāya* (the embodiment of the Buddha in his enjoyment) and (3) *nairmāṇikakāya* (the embodiment of the Buddha in his manifestations). In the commentaries on the *Abhisamayālaṃkāra*, the question of whether the embodiment of Buddha described in the chapter 8 should be explained as having three or four bodies is one of the most controversial topics. On one side of the controversy, the commentators Ārya-Vimuktisena, Ratnākaraśānti, Abhayākaragupta etc. interpreted the embodiment of Buddha as consisting of three embodiments, namely the *svābhāvikakāya*, the *sāṃbhogikakāya* and the *nairmāṇikakāya*. On the other side, the commentators Haribhadra, Buddhaśrījñāna, Dharmakīrtiśrī etc. explained the embodiment of Buddha as including a fourth embodiment, namely the *dharmakāya*.

[8]On the interpretations among the commentators of the word *dharmakāya* (VIII, 6), see Nakamura (2010).

[9]*Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 1–6: (Skt.) *sarvākārāṃ viśuddhiṃ ye dharmāḥ prāptā nirāsravāḥ / svābhāiko muneḥ kāyasteṣāṃ prakṛtilakṣaṇaḥ //* (VIII, 1) *bodhipakṣāpramāṇāni vimokṣā anupūrvaśaḥ / [...] sarvākārajñatā ceti dharmakāyo 'bhidhīyate //* (VIII, 2–6); (trans.) Sage's embodiment in his essence possesses the essential character of the qualities without flowing which have obtained the purity in totality. The *dharmakāya* is told as the following: (1) the [thirty-seven] factors for enlightenment, (2) the [fourfold] measurelessness, (3) the [eight] liberations, (4) [the nine absorptions] in sequence, [...] (21) the Knowledge of All Aspects. On the interpretation of this *dharmakāya*, see Nakamura (2009).

of abstraction (*tā*):

***Vṛtti*:** *rkyen phyis pas chos nyid kyi sku zhes bya ste / gzhan du chos rnams kyi sku ni chos kyi sku zhes bya ba yin pa'i phyir ngo bo nyid bkag par 'gyur ba dang / spyod pa'i don yin pa'i phyir 'dus byas su 'gyur pa'i nyes pa yod do // de la sku zhes brjod pa ni sngon gyi gnas skabs kyi rjes su 'brangs nas nye bar btags pa yin par bya'o //*[10]

In the *Ālokā*, Haribhadra, having mentioned Ārya-Vimuktisena's interpretation not by name, gives his own interpretation that the *dharmakāya* here is the second embodiment apart from the *svābhāvikakāya*:[11]

***Ālokā*:** *sarve cāśrayaparāvṛttyā parāvṛttā bodhipakṣādayo niṣprapañcajñānātmakā dharmakāyo dvitīyo 'bhidhīyata iti kecit. [...] anye tu "sarvākārāṃ viśuddhiṃ ye dharmāḥ prāptā nirāsravāḥ / svābhāviko muneḥ kāyas teṣāṃ prakṛtilakṣaṇaḥ //" iti yathārutatvena lokottarān evānāsravān dharmān abhyupagamya teṣāṃ yā prakṛtir anutpādatā tallakṣaṇaḥ svābhāvikakāyaḥ. sa eva ca dharmatākāyo dharmakāya iti bhāvapratyayalopād vyapadiśyata iti vyākhyāya ke punas te 'nāsravā dharmā yeṣāṃ prakṛtilakṣaṇo dhamakāya ity āśaṅkya bodhipakṣetyādikārikām avatārayanti.*[12]

---

[10] TIBETAN TEXT, VIII, p. 436, l. 1–p. 436, l. 4; (trans.) Because of the elision of the suffix [*tā*], *dharmatākāya* is meant [by the term *dharmakāya*]. Otherwise, since the *dharmakāya* would become an aggregate of qualities (*dharmāṇāṃ kāyaḥ*), the essence [of the *svabhāvikakāya*] would be refuted, and, since it would be the object of practice, there would be an error of its being conditioned. As to calling it an embodiment (*kāya*), it is designated [thus] according to the state preceding [the acquisition of the state of being Buddha].

[11] Haribhadra somehow introduces his own opinion with *iti kecit* (some say).

[12] *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 915, l. 20–p. 916, l.13; (trans.) Some says: the *dharmakāya*—everything transformed by the transformation of basis, beginning with the [thirty-seven] factors for enlightenment, and consisting of the knowledge without conceptualization—is taught to be the second [embodiment]. On the other hand, others, taking literally "Sage's embodiment in his essence possesses the essential character of the qualities without flowing which have obtained the purity in totality" (VIII, 1), after having explained that it is pointed out that the *svābhāvikakāya*—having realized the transcendent qualities without

In the *Śuddhimatī*, Ratnākaraśānti, having refuted Ārya-Vimuktisena's interpretation but not by name, interprets the word *dharmakāya* as an aggregate (*kāya*) of qualities (*dharma*) and explains that the *svābhāvikakāya* is the essential nature of the aggregate of Buddha's qualities:

***Śuddhimatī*:** *chos kyi sku ni chos kyi tshogs su brjod pa yin te / gang gi rang bzhin sangs rgyas rnams kyi ngo bo nyid kyi sku'o zhes bya ba'i don to // yang na chos rnams kyi rang bzhin gyi lus ngo bo nyid kyi mtshan nyid bstan cing chos de dag kyang brjod nas / de ltar "chos kyi sku brjod pa yin" zhes bya bas mjug sdud pa yin no // tshig snga ma'i dngos po gtso bor gyur pa nyid kyi phyir chos nyid kyi sku ni chos kyi sku ste / ngo bo nyid kyi sku zhes bya ba'i don to // de ltar na ni / gcig min du ma'ang min zhes bya ba'i chos kyi sku'i bstod pa 'thad par 'gyur ro //*[13]

Unlike Haribhadra and Ratnākaraśānti, Abhayākaragupta agrees in his *Marmakaumdī* with Ārya-Vimuktisena's interpretation considering *dharma* and *dharmatā* as the same:

***Marmakaumudī*:** *gang zhig sgrib pa'i bag chags ma lus pa dang bcas pa'i rten gyi phung po lnga gzhan du mi 'jug pa'i rnam pa thams cad du*

flowing—is characterized by the state of not arising that is the essential nature of those [transcendent] qualities [without flowing], and that nothing but that [*svabhāvikakāya*] is the *dharmakāya* that is the *dharmatākāya* because of the lack of a suffix of abstraction, having doubted what these qualities—of which the *dharmakāya* is characterized by the essential nature—without flowing are, begin the stanzas beginning with "The [thirty-seven] factors for enlightenment" (VIII, 2a).

[13] *Śuddhimaī*, VIII; (Tib.) D (3801) ta 193v5–8, P [91] (5199) ta 228v4–6; (trans.) [Ratnākaraśānti says]: The *dharmakāya* is said to be the aggregate of [Buddha's] qualities. This means that the essential nature of [the aggregate of Buddha's qualities] is the *svābhāvikakāya* of Buddhas. Further, the embodiment that is the nature of [Buddha's] qualities is, through explaining the character of the essential nature and telling about those qualities, concluded by stating "the *dharmakāya* is told" (VIII, 6d) thus. Through [holding] the statements of the predecessors as principal, it is meant that the *dharmakāya* is the *dharmatākāya* and therefore the *svābhāvikakāya.* If this war the case, it would undesirably follow that the *dharmakāya* told to be neither one nor many is praised.

> *yongs su dag pa'i kun rdzob kyi ngo bo'i spros pa med pa rtogs pa'i bdag nyid byang chub kyi phyogs la sogs pa'i sangs rgyas kyi chos de rnams ni ngo bo nyid kyi skus yang dag par bsdus pa ste / chos dang chos nyid dag la dbye ba med pa'i phyir dang / kun rdzob tu chos rnams ni chos nyid kyi yul yin pa'i phyir ro //*[14]

As the example shows above, the later commentators refer Ārya-Vimuktisena's interpretation, even though it is different from their interpretations, without attribution to Ārya-Vimuktisena just as the other palces where their description in their commentaries are based on the *Vṛtti*.

[14]*Marmakaumudī* VIII; (Tib.) D (3805) da 197v4–7, P [92] (5202) da 222r3–5; (trans.) Those Buddha's qualities—not engaging in other five aggregates that are the bases accompanied with the whole defilements of obstractions, pure in totality, consisting of the realization without conceptualization whose nature is conventional, beginning with the [thirty-seven] factors for enlightenment—are completely comprehended in the *svābhāvikakāya*, because there are no distinction between [Buddha's] qualities (*dharma*) and the true nature (*dharmatā*), and because [Buddha's] qualites (*dharma*) are the range of the true nature (*dharmatā*) in the conventional level.

Chapter 7

The Material

7.1 The Sanskrit Manuscript

The extant portion of the *Vṛtti* is transmitted in a Nepalese palm-leaf manuscript written in a Nepalese script and in its apograph, a Nepalese paper manuscript written in a variety of Devanagari script. This palm-leaf manuscript now preserved in the National Archives in Kathmandu under accession number 5/55 was photographed for the first time by Giuseppe Tucci (1894–1984) during one of his expeditions to Nepal. His black-and-white photographs of this manuscript are now held in Rome in the Library of the Istituto Italiano per l'Africa e l'Oriente (IsIAO) under catalog number 3. 2. 18.[1] After that, this palm-leaf manuscript was microfilmed by the Nepal-German Manuscript Preservation Project (NGMPP) under real number A 37/9, and was again photographed in color by the Nepal-German Manuscript Cataloguing Project (NGMCP) around 2009. Its apograph seems to have been produced at the same time when Giuseppe Tucci photographed the palm-leaf manuscript in Nepal and is now preserved in the same library of the IsIAO under catalog number 3. 7. 33.[2]

[1] Sferra (2008).
[2] Sferra (2008).

As far as the color photographs show us, the folios of this bundle are interrupted. In this bundle consisting of a total of 107 folios, the folios 97, 99, 100, 104, 105, 107, 108 and 110 are missing, and at the places for the missing folios 97, 99 and 100 three folios from a palm-leaf manuscript of the *kārikā* of the *Abhisamayālaṃkāra* are inserted. These three inserted folios are written on very similar material in Newari script quite similar to that of the first scribe of the palm-leaf manuscript of the *Vṛtti*, and numbered 97 in verso above the right string hole, 99 and 100 respectively in verso in the right margin by another hand. TUCCI's photographs, apart from the eight missing folios mentioned above, do not contain the images of the folios 41 verso, 42 verso, 43 verso, 44 verso, 45–55 recto and verso, and 94 recto.

In the palm-leaf manuscript two different scribes are traced as far as I can recognize. The first scribe starts from the beginning of the manuscript and continues up to the folio 51 recto in the right portion. The second scribe starts from there up to the end of the manuscript. The exact point where the scribes change, since it is under the corrected *akṣara*s, is uncertain.

Two kinds of foliation are given in this palm-leaf manuscript. The one is provided in the same hand as that of the first scribe on the verso side in the middle of the left margin up to the folio 51 where the changing of scribes takes place. The other is provided in the same hand as that of the second scribe on the verso side in the middle of the right margin from the folio 1 up to the folio 112 which is the last folio. In the several folios the right margin where the foliation numbers should have been given by the second scribe is broken. To some of these damaged folios, above the right binding hole or in the unbroken part of the right margin, the numbers of the folios are given by different hands, but sometimes wrongly because the folios of this bundle are disordered in part, and because three folios which should not belong to this bundle are inserted into the places for the missing folios. This confusion occurs after the folio 79 before the folio 89 and after the folio 96 before the

folio 112 as the table below:[3]

folio	original foliation	secondary foliation	the right margin
78	not available	*78* by the second hand above the right string hole	broken
79	*7(.)*	not given	damaged in part
83	not available	*80* by the second hand above the right string hole	broken
84	not available	*80* by the second hand and *81* by the third hand above the right string hole	broken
85	not available	*81* by the second hand and *82* by the third hand above the right string hole	broken
86	not available	*82* by the second hand and *83* by the third hand above the right string hole	broken
87	not available	*83* by the second hand and *84* by the third hand above the right string hole	broken
88	not available	*85* by the second hand above the right string hole	broken
80	not available	*86* by the second hand above the right string hole in the recto	broken
82	*8(2)*	*87* by the second hand above the right string hole	damaged in part
81	*8(1)*	*88* by the second hand above the right string hole	damaged in part
89	*89*	not given	not damaged
90	*90*	not given	not damaged
91	*91*	not given	not damaged
92	*92*	not given	not damaged

[3]The elements in the table is in the same order found in the color photographs. If not mentioned, the foliation is given in the versos. The folios marked by * are the three inserted folios of a palm-leaf manuscript of the *kārikā* of the *Abhisamayālaṃkāra*.

93	*93*	not given	not damaged
94	*94*	not given	not damaged
95	*95*	not given	not damaged
96	*96*	not given	not damaged
97*		*97* by the second hand above the right string hole	damaged in part
98	*98*	not given	not damaged
99*		*99* by the second hand above the right margin	not damaged
100*		*100* by the second hand above the right margin	not damaged
101	*101*	not given	not damaged
109	*(109)*	*102* by the second hand in the right margin	damaged in part
103	*103*	not given	not damaged
102	not available	not given	broken
111	*1(1)///+*	*11* by the second hand in the right margin	damaged in part
106	*1(06)*	not given	damaged in part
112	*112*	not given	not damaged

Table 7.1: Disorder of the Folios

The bundle of this palm-leaf manuscript of the *Vṛtti* is put between a wooden top cover and a metal bottom cover. The leaves are almost of the same size and shape. The average size of the leaves is 56 × 5.5 cm as the original data from the title card made by the NGMPP. There are two binding holes about a middle point from top to bottom dividing the length of the manuscript into three portions, the middle portion occupying more space than the right and left. The area around this hole is left completely free

from top to bottom in most folios, but some corrections are found recorded in this area. Every leave contains six lines. The average number of *akṣara*s, including the estimated number of those which are broken off, is about 37 in the left portion, 42 in the middle and 37 in the right of the folios written by the first scribe; about 38 in the left portion, 43 in the middle and 38 in the right of the folios written by the second scribe.

The material condition of the palm-leaf manuscript is not very good. The palm leaves have been affected by humidity, and some are additionally moth-eaten. Especially from the folio 70 up to 73 and from the folio 77 up to the last folio the condition is very poor. The folios 70–73, 77–79, 81–82 are seriously damaged in the right side; the folios 86–88, 101, 109 and 111 in the left side; the folios 80, 83–85 in the both side. Among TUCCI's photographs there are additionally two plates where six relatively large pieces and eight relatively small pieces of fragments of this palm-leaf manuscript are photographed. These fragments seem to have lost at present, because they are not found in the later two series of photographing any more. Among these fourteen fragments seven pieces are identified to be the folios 26 right side, 80 right side, 81 right side, 82 left side, 86 right side, 87 right side and 109 right side, which belongs to the seriously damaged folios mentioned above.

The quality of TUCCI's photographs is not very good especially in some folios out of focus, but that of the color photographs is good. The marginal notes written in red which are not well represented in TUCCI's photographs can be clearly recognized in the color photographs. However, TUCCI's pictures reproduce the manuscript as it was before several parts of it got lost. The paper manuscript that is an apograph represents just the reading as the palm-leaf manuscript has, also reflecting its bad material conditions including lacunas. Therefore, for this edition, I have used mainly the color photographs and at the same time TUCCI's photographs for reading the places around lacunas.

7.1.1 Colophon

In the colophon[4] written by the scribe of the palm-leaf manuscript, the names of scribes are not given. The scribe cite at first three stanzas: the first from the *Jātakamālā* (VIII, 55); the second which is also quoted in the *Śikṣasamuccaya*; and the third beginning with "*ye dharmā hetuprabhavā...*". Then, he mentions the name of donor Cintāmaṇiśrīmitra, a Buddhist monk, and the date of copying, the fifth day of Aśvina month in the 32nd year of Rāmapāla's reign, which is around 1106.[5]

7.1.2 Orthography

Some orthographical features which are common to Newari script are found in the palm-leaf manuscript. The scribe always simplifies *ttva* to *tva* and frequently writes the consonant twice after a non-vocalic *r* in certain words (e.g. *sarvva* for *sarva*, *dharmma* for *dharma*, *punar mmārasya* for *punar mārasya*,[6] *avinivarttanīya* for *avinivartanīya*),[7] but not in every case. The mistaken interchange of sibilants *śa* and *sa* is common. In his writing *ba* and *va* have no graphical difference, while *pa* and *ya*, and *tha* and *ṣa* are sometimes hardly distinguished but not identical. In some places *ca*, *ba* and *va*, *ta* and *bha* are quite similar. Also *tu* and the ligatures *tta* and *nta*, *pu* and the ligature *pra*, and *su* and the ligature *sra* are hardly differenciated, and therefore the transcription of them depends on my interpretation of the context. Non-initial *i*, *e* and *o* are written with the vowel notation with *pṛṣṭhamātrā* or with superscript. Similarly non-initial *ai* and *au* are written with the vowel notation combined with *pṛṣṭhamātrā* and superscript or just with superscript.

A *daṇḍa* is applied at the end of a sentence but not every sentences. A pair of double *daṇḍa*s with a simple ornamental symbol between them is

[4] Sanskrit Text, IX, pp. 329–329, ll. 2–12.
[5] Mukherji (1999).
[6] Sanskrit Text, V, p. 112, l. 7 = MS 84r1.
[7] Sanskrit Text, V, p. 158, l. 9 = MS 91r2.

applied regularly to mark the end of a section. To indicate the change of chapters a pair of double *daṇḍa*s with a flower ornamental symbol between them is applied over two lines. Otherwise, a double *daṇḍa* is never used.

The *avagraha* sign is not frequently employed, even where an initial *a* preceded by a final *e* or *o* is elided. However, an *avagraha* is inserted in the case that the ellipsis of an initial *a* is required to be mentioned (e.g. *tathā 'jñānād*,[8] *tadyathā 'samudāgacchadgotram iti*,[9] *bhāvane 'bhāvane caiva*).[10] In such a case, instead of an *avagraha* an initial *a* is also preserved without applying the *sandhi* (e.g. *kāmāvacare asamāhite citte*,[11] *subhūte abhāva ālamba◯nam iti*,[12] *dharmmavinaye asaṃyuktāvisaṃyuktatvena*),[13] while the external *sandhi* is generally employed.

An *anusvāra* is written with a circle as a superscript above an *akṣara* or between *akṣara*s in the first line of a folio. In the second to the last lines an *anusvāra* is written with a circle between *akṣara*s or with a dot above an *akṣara* as as superscript, while an *anusvāra* written with a circle above an *akṣara* is regarded as a later addition. At the end of sentences generally, a final *m* becomes an *anusvāra* and is rarely written with a *virāma* sign.

Two kinds of space filler are used in the manuscript. The one is a vertical line with a small slanted stroke going right down and placed at the end of the left, middle or right portions of a folio when the edge of these portions is not even. The other is a letter as a space filler placed to fill the spaces where incorect *akṣara*(s) are rubbed off.

[8] Sanskrit Text, V, p. 121, l. 3 = MS 85r4.
[9] Sanskrit Text, V, p. 145, l. 6 = MS 88v6.
[10] Sanskrit Text, V, p. 160, l. 8 = MS 91v1.
[11] Sanskrit Text, V, p. 155, l. 11 = MS 90v1.
[12] Sanskrit Text, V, p. 170, l. 8 = MS 93r4.
[13] Sanskrit Text, V, p. 184, l. 5 = MS 96r4.

7.1.3 Corrections

In our manuscript there are a large number of corrections made in various ways. Incorrect *akṣara*(s) or a part of one are rubbed off and left as a blank space, or overwritten by the scribe himself after rubbing off or filled with the space filler; incorrect *akṣara*(s), circled in red, are marked to be deleted; an *anusvāra* written in a circle is added by a corrector; a non-vocalic *r* to be written with a superscript is added by a scribe or a corrector with a small slanted stroke at the upper left of the *akṣara* to which the *r* is to be added. These corrections are given in black ink. The overwriting on the *akṣara*(s) rubbed off is thought to be provided by the scribe, because the hand of it is observed to be identical with that of the scribe.

No instance of interlinear insertions is found in the manuscript, while the marginal insertions are very many in number. Marginal insertions or corrections are made not by the scribes but all by the corrector with red ink. It seems that after the scribe finished the copy of the manuscript, the corrector marked incorrect *akṣara*(s) with a sign looking like a superscript × in red and make a marginal insertion or correction almost in the same vertical position in the top or bottom margin, or almost in the same horizontal position in the right margin. His marginal insertion or correction, beginning often with a sign × not in superscript, gives correct *akṣara*(s) ending with the number of line which he marked to be corrected. The sign × is not always given in the margin. The number of line where the correction is there is always counted from the top. According to this marginal insertion or correction by the corrector, the scribe rubbed the incorrect *akṣara*(s) off together with the superscript × and overwrote the correct *akṣara*(s).

7.1.4 Scribal Errors

The manuscript was carefully copied by the scribe, but there were incorrect readings in many places. These scribal errors are corrected by the scribe

himself or by one or several correctors also carefully. However, there still remain several scribal errors overlooked by them. These can be identified through comparing the reading of manuscript with the Tibetan translation. These errors can roughly be classified into the following categories:

Confusion of *akṣaras* This error is made due to the graphic similarity of certain *akṣara*s mentioned above in 7.1.2 ORTHOGRAPHY (e.g. *pa* and *ya*, *tha* and *ṣa*, etc.): e.g. *dṛkṣatha* for *dṛkpathaḥ*;[14] *upakārāyakāra*° for *upakārāpakāra*°;[15] This occurs also in the cases of similar looking ligatures: e.g. *tatpratyaya*° for *tatpraheya*°;[16] *abhitvāyātanāny* for *abhibhvāyātanāy*.[17] This indicates that our manuscript has been copied from another manuscript written also in a Nepalese script.

Homophony This interchange occurs due to the phonetic similarity: e.g. *āryavimuktiṣeṇasya* for *āryavimuktisenasya*;[18] *saktivikalpaḥ* for *śaktivikalpaḥ*.[19] This interchange between *sa* and *śa* is also partly due to their graphic similarity as mentioned above.

Haplography This occurs in the manuscript in the form of the omission of letter(s), word(s) or a member of compound, which is usually due to a similar letter or word in the context: e.g. *anulomaṃ* for *anulomaṃ vilomaṃ*;[20] *anulomaṃ* for *anulomaṃ pratilomaṃ ca*;[21] *saṃskṛtadharmāṇām* for *saṃskṛtāsaṃskṛtadharmāṇām*.[22] The existence of a binding hole appears to make this error easier to happen, e.g. °*pratighaikaφ*◯*lakṣaṇatvena* for °*pratighaikalakṣaṇālakṣaṇatvena*.[23]

Dittography This is found in the manuscript in the form of the rep-

[14] SANSKRIT TEXT, IX, p. 326, l. 8 = MS 111v4.
[15] SANSKRIT TEXT, V, p. 152, l. 2 = MS 89v6.
[16] SANSKRIT TEXT, V, p. 157, l. 7 = MS 90v5.
[17] SANSKRIT TEXT, V, p. 251, l. 1 = MS 102r4.
[18] SANSKRIT TEXT, IX, p. 328, l. 10 = MS 112r3.
[19] SANSKRIT TEXT, V, p. 141, l. 1 = MS 88r2.
[20] SANSKRIT TEXT, V, p. 153, l. 1 = MS 90r1.
[21] SANSKRIT TEXT, V, p. 154, l. 1 = MS 90r3.
[22] SANSKRIT TEXT, V, p. 170, l. 1 = MS 93r2.
[23] SANSKRIT TEXT, V, p. 185, l. 8 = MS 96r6.

etition of letter(s), word(s) or a member of compound: e.g. *caturdvīpaka-sāhasradvisāhasradvitrisāhasrakopamāḥ* for *caturdvīpakasāhasradvitrisāha-srakopamāḥ*;[24] *rthau kasya tau rthau kasya tau* for *'rthau kasya tau*;[25] *kṛtvā 'vaskandakaskandakasamādhiṃ* for *kṛtvāvaskandakasamādhiṃ*;[26] °*nirodhadha*° for °*nirodha*°;[27] *śrāvakādimārgavyatirekādimārggavyatirekā-kūte*na* for *śrāvakādimārgavyatirekākūtena*.[28] This error is observed to occur easier when the scribe writes a passage over a binding hole: e.g. °*cittotpādam upā◯dam upādāya* for °*cittotpādamupādāya*;[29] *hetutvaviśeṣeṇa yānatrayahetutva◯viśeṣeṇa yānatrayahetutvāt'* / for *hetutvaviśeṣeṇa yāna-trayahetutvāt*.[30]

Erroneous word division This is the incorrect word division caused textual corruption: e.g. *jaṃbūdvīpakasattvasaṃkhyātatathāgatasat-kārādipūjā / tatkuśalamūlānuttarasamyaksaṃbodhipariṇāmayituḥ sakāśāt* for *jaṃbūdvīpakasattvasaṃkhyātatathāgatasatkārādipūjātatkuśalamūlānuttarasa-myaksaṃbodhipariṇāmayituḥ sakāśāt*;[31] *pratiṣṭhite / na* for *pratiṣṭhitena*.[32] In our manuscript a *daṇḍa* is generally used at the end of a sentence and quite rarely inserted in the middle of a word inclusive of a compound.

Omission due to Eyeskip This occurs when the eyes of the scribe skip from one word to the same word on a later line without noticing that one or a few lines are left out in his transcription: e.g. *prādeśikakāritravikalpaḥ yad āha / punaḥ kunadīmahānadījalānāṃ* for *prādeśikakāritravikalpaḥ / yad āha / punaḥ puruṣadakṣiṇavāmahastodāharaṇenāprādeśikaprādeśikakāritrā-rtheneneti // adhigamanānātvavikalpaḥ / yad āha / punaḥ kunadīmahānadī-*

[24] Sanskrit Text, V, p. 127, l. 2 = MS 85v6.
[25] Sanskrit Text, V, p. 131, l. 7 = MS 86v3.
[26] Sanskrit Text, V, p. 155, l. 3 = MS 90r5.
[27] Sanskrit Text, V, p. 174, l. 15 = MS 94r4.
[28] Sanskrit Text, V, p. 183, l. 1 = MS 95v6.
[29] Sanskrit Text, V, p. 216, l. 7 = MS 98r1.
[30] Sanskrit Text, V, p. 323, l. 3 = MS 111r3.
[31] Sanskrit Text, V, p. 115, ll. 2–3 = MS 84r5.
[32] Sanskrit Text, V, p. 217, l. 2 = MS 98r2.

jalānāṃ.[33] Here the scribal error has been made due to an eyeskip caused by the phrases "°*vikalpaḥ yad āha / punaḥ*" contained within the both sentences. Apart from this example another occurence of this phenomenon is not found.

Accommodation of neighbouring *akṣara*s The scribe sometimes seems to be influenced by neighbouring two *akṣara*s, especially by neighbouring two vowel, between which he inserts extra consonant(s) or applys an extra *sandhi*;[34] e.g. *liṅgādīni druṣmādi*° for *liṅgādīny ūṣmādi*°;[35] *sarvatopalambha*° for *sarvata-upalambha*°;[36] *subhūte dupāyakauśalaṃ* for *subhūte upāyakauśalaṃ*.[37]

There still remain many scribal errors which are just omissions of an *akṣara* sometimes forgot by the scribe, or which are not classified under the categories above or not mentioned, especially omissions of *anusvāra* or *virāma*.

7.2 The Tibetan Translation

7.2.1 Translators

Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* was transmitted to Tibet in the *phyi dar* periode and translated by Amaragomin (Go mi 'chi med) and rNgog Blo ldan shes rab (1059–1109) as recorded in the colophon of the Tibetan translation.[38]

rNgog Blo ldan shes rab was born in 1059 and grew up with his uncle

[33] Sanskrit Text, V, p. 136, l. 4–p. 136–l. 6 = MS 87r6.

[34] Diwakar Acharya lists the following two as scribal errors: (1) anticipation or accommodation of neighbouring *akṣara*s and (2) simplification of a conjunct. (1): The scribe is sometimes involuntarily influenced by one or more neighbouring *akṣara*s (or even part of one) or by a whole word, and has prematurely inserted such text. (2): This phenomenon tends to appear when a conjunct is formed from more than two consonant *akṣara*s; It also occurs particularly in the form of a loss of the semivowel *ya* or *va* in a consonant cluster. On this point, see Acharya (2006, pp. xiv–xvi).

[35] Sanskrit Text, V, p. 128, l. 2 = MS 86r2.

[36] Sanskrit Text, V, p. 163, l. 4 = MS 91v6.

[37] Sanskrit Text, V, p. 176, l. 6 = MS 94v1.

[38] Tibetan Text, IX p. 499, ll. 1–2.

rNgog Legs pa'i shes rab, one of Atiśa's students. He received ordination from rNgog Legs pa'i shes rab and sBo chung ba Tshul khrims shes rab and studied Buddhism from them. When he was seventeen years old, he left Tibet to study in Kashmir and, on the way, visited a Buddhist council *Me pho 'brug gi chos 'khor* held in 1076 in mNga' ris by king rTse lde, who gave him studying expenses. In Kashmir he studied under Sajjana with support from dBang lde, prince of mNga' ris. From Kashmir he went to Magadha and studied the *Abhisamayālaṃkāra* under Amaragomin. Another important master at this time was Sthirapāla ('Bum phrag gsum pa) who passed the *Abhisamayālaṃkāra* lineage to him. After coming back to Tibet in 1092, he engaged not only in translation and education as the abbot of the gSang phu monastery built by rNgog Legs pa'i shes rab in 1073, but also he invited Sthirapāla and studyed the *Abhisamayālaṃkāra* from him in Bo dong.[39]

As for the works related to the *Abhisamayālaṃkāra*, in collaboration with Amaragomin, rNgog Blo ldan shes rab revised the Tibetan translation of the *Abhisamayālaṃkāra* and Haribhadra's *Vivṛti*, and translated Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*. Also he revised Haribhadra's *Ālokā* in collaboration with Dhīrapāla, and translated Prajñākaramati's *Vivṛtipiṇḍārtha*[40] in collaboration with Sumatikīrti. It seems that he translated Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* with Amaragomin when he was studying under Amaragomin in Magadha. Since Amaragoin is thought to be unable to understand Tibetan language, this translation has been done practically by rNgog Blo ldan shes rab alone. One of two commentaries which rNgog Blo ldan shes rab wrote on Haribhadra's *Vivṛti* is in existence at present.[41]

---

[39] On the detailed biography of rNgog Blo ldan shes rab, see Kramer (2007) and Kawagoe (1984).

[40] See the *Vivṛtipiṇḍārtha* in Works Consulted p. ??.

[41] Kramer (2007, p. 126). See the *Rin chen sgron me* in Works Consulted p. 720.

7.2.2 Xylographs and Manuscript

The Tibetan translation of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* is transmitted in all five *bstan 'gyur* versions under the title *'Phags pa shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa*:[42]

C: Co ne edition Xylograph produced in Co ne in 1753–1773; *shes phyin ka* 14r1–223r7 (172r4–112r7 edited in TIBETAN TEXT). In this xylograph corrections as the following are found: e.g. ཧེ་{.. ..}ལྟར་ C^{ac} to ཧེ་{⊔⊔}ལྟར་ C^{pc};[43] ཙམ། {⊔⊔}གསུངས་ཏེ། C^{ac} to ཙམ། {། ཞེས་བྱ་བ་}གསུངས་ཏེ། C^{pc};[44] ཆེས་{⊔⊔⊔}ནོམ་པ་ C^{ac} to ཆེས་{ཤིན་ཏུ་གྱི་}ནོམ་པ་ C^{pc}.[45] Incorrect letters have been deleted from the printing block, and blank spaces are left or correct letters have been curved in smaller scripts on a new wooden piece attached on the block.

D: sDe dge edition Xylograph produced in sDe dge in 1737–1744; no. 3787, *shes phyin ka* 14r1–212r7 (163r4–212r7 edited in TIBETAN TEXT).

G: dGa' ldan edition Manuscript produced in dGa' ldan in 1728–1747; no. 3185, *mdo 'grel ka* 18r1–303r6 (232v6–3032r edited in TIBETAN TEXT). In this xylograph some occurrences of abbreviated writings (*bsdus yig*) are found: e.g. ཡིནོ།། for *yin no //*;[46] རྗེསུ་གནང་བ་དང་། for *rjes su gnang ba dang /*.[47] There is also a case where a reversed *gi gu* is applied: དེ་མཱྀ་ཤེས་པ་དང་ for *de mi shes pa dang*.[48] Corrections are found also here: e.g. ཆེན་{..} G^{ac} to ཆེན་{པོ་ལ་} G^{pc};[49] བསྟན་{⊔⊔⊔⊔⊔*⊔}མཁྱེན་{⊔}ན་ G^{ac} to བསྟན་{པའི་སྙིང་པོ་མངོན་*པར་}མཁྱེན་{པས་}ན་ G^{pc}.[50]

N: sNar thang edition Xylograph produced in sNar thang in 1741–

[42]On the four xylographs, see VOGEL (1965, pp. 21–24); on the dGa' ldan manuscript, see SKILLING (1991), MIYAKE (1997) and MIYAKE (1998).

[43]TIBETAN TEXT, V, p. 344, l. 4 = C 176r6.

[44]TIBETAN TEXT, VIII, p. 434, l. 7 = C 201r1.

[45]TIBETAN TEXT, VIII, p. 438, l. 14 = C 202v2.

[46]TIBETAN TEXT, V, p. 331, l. 8 = G 233r2.

[47]TIBETAN TEXT, V, p. 401, l. 15 = G 263r4.

[48]TIBETAN TEXT, V, p. 390, l. 5 = G 257v5.

[49]TIBETAN TEXT, VI, p. 421, l. 6 = G 270v3.

[50]TIBETAN TEXT, VIII, p. 473, l. 3 = G 293r4–5.

1742; *mdo ka* 14r1–230r6 (175r6–230r6 edited in TIBETAN TEXT). In this xylograph a consideable number of abbreviations (*bsdus yig*) is found: e.g. གཉིསུ་ for *gnyis su*;[51] ཡིནོ།། for *yin no //*;[52] ཀུནས་ for *kun nas*;[53] ཕྱིརོ།། for *phyir ro //*;[54] ཏིངེ་ for *ting nge*;[55] ཡོངས་སུ་རྫོཀ་*པ་ for *yongs su rdzogs pa*;[56] རྣཾར་*རྟོག་པ་ for *rnam par rtog pa*;[57] ཆོས་ཐཾད་ for *chos thams cad*.[58] As for the foliation in this edition, it is worth mentioning that between the folios 175 and 176 there is a folio numbered *brgya don lnga 'og* (represented as 175' in TIBETAN TEXT). In the folio 175' *brgya don lnga* must have been curved by mistake originally and, after the following folios have been curved, corrected into *brgya don lnga 'og*. Corrections are found also here: e.g. ཟིལ་གྱི་{..} N^{ac} to ཟིལ་གྱི་{⊔} N^{pc};[59] སོ་{⊔⊔⊔}ཉིད་ N^{ac} to སོ་{སྣ་པ་བཀག་པ་}ཉིད་ N^{pc}.[60] In the second example the incorrect letters had been deleted from the printing block, and the correct letters སྣ་བཀག་པ་ have been cureved in smaller scripts on a wooden piece newly attached there on the block and the letter པ་ in the interlinear space above སྣ་.

P: Peking edition Xylograph produced in Peijing in 1724; no. 5185, *mdo 'grel ka* 15v3–249r7 (193r6–249r7 edited in TIBETAN TEXT). Corrections are found also here: e.g. སྟོང་{..}གསུམ་གྱི་ P^{ac} to སྟོང་{⊔}གསུམ་གྱི་ P^{pc};[61] ཡིན་{....}སྨྲད་པར་ P^{ac} to ཡིན་{པ་ཉིད་དུ་}སྨྲད་པར་ P^{pc}.[62]

[51] TIBETAN TEXT, V, p. 331, l. 3 = N 175v1.
[52] TIBETAN TEXT, V, p. 331, l. 9 = N 175v2.
[53] TIBETAN TEXT, V, p. 335, l. 3 = N 175'v6.
[54] TIBETAN TEXT, V, p. 340, l. 8 = N 177v6.
[55] TIBETAN TEXT, V, p. 344, l. 8 = N 179r6.
[56] TIBETAN TEXT, V, p. 343, l. 2 = N 178v5–6.
[57] TIBETAN TEXT, V, p. 344, l. 4 = N 179r4–5.
[58] TIBETAN TEXT, V, p. 384, l. 1 = N 191v4.
[59] TIBETAN TEXT, V, p. 338, l. 5 = N 177r3.
[60] TIBETAN TEXT, V, p. 338, l. 9 = N 177r4.
[61] TIBETAN TEXT, V, p. 338, l. 12 = P 195v5.
[62] TIBETAN TEXT, V, p. 388, l. 11 = P 212r3.

7.2.3 Transmission

Divergence of the group CD and the group GNP These five versions of Tibetan translation are divided into the group CD and the group GNP. This classification is proved in some readings including lacunas: e.g. *gzhan gtsor byed pa'i phyir ro zhes bya ba'i tha tshig go //* CD, *gzhan gtsor byed pa'i tha tshig go //* GNP;[63] *'gyur te / ma byas na ni* GNP, *'gyur te / de la 'bad pa byas na skyon de spong bar nus la / ma byas na skyon no // ma byas na ni* CD;[64] *'di bzhin 'di yi las kyang ni // 'khor ba ji srid mi 'chad do //* CD, om. GNP.[65] This divergence is clear also in other places: e.g. *yongs su rdzogs par yongs su bsngo ba* CD (°*paripūripariṇāmeno*° Skt.), *yongs su bsngo ba* GNP;[66] *mang du yongs su gtad pas* conj. (*bahudhā* ... °*parindanayeti* Skt.), *yongs su gtad pas* CD, *mang du gtad pas* GNP;[67] *lam mi shes pa'i* GNP (°*mārgājñāna*° Skt.); *lam gyi shes pa'i* CD.[68] The punctuation is also different between two groups: e.g. *rnam par rtog pa ni / yang chu klung* CD, *rnam par rtog pa ni yang / chu klung* GNP.[69] These examples proves that the transmission is divided into two large brances. The agreement and disagreement with the Sanskrit text in readings of the both groups shows that these two branches arose independently from the common archetype of Tibetan translation (*Vṛtti*-Tib.).[70] From this archetype, the group CD arose through the hyperarchetype γ and the group GNP through the hyperarchetype δ.

The group CD The Co ne edition is well known to be based on the sDe dge edition. There are many places where C has variant readings derived from

---

[63] Tibetan Text, V, p. 342, l. 5 = C 175v6, D 166v6, G 238r3-4, N 178v3, P 197r3.

[64] Tibetan Text, VIII, p. 443, ll. 1–2 = C 204r3–4, D 194v6, G 278v2, N 210v1, P 229v2.

[65] Tibetan Text, VIII, p. 477, ll. 7–8 = C 217r1–2, D 206r1–2, G 294v4, N 223r4, P 241v7.

[66] Tibetan Text, V, p. 343, ll. 12–13 = C 176r4, D 167r5, G 238v4, N 175r2, P 197v2.

[67] Tibetan Text, V, p. 363, ll. 13–14 = C 182r2, D 173r1, G 147r1, N 185r7, P 203v8.

[68] Tibetan Text, V, p. 378, l. 4 = C 186r2, D 176v7, G 252v2, N 189v6, P 208v2.

[69] Tibetan Text, V, p. 353, l. 3 = C 179r1, D 170r2, G 242v6, N 182r3–4, P 200v3.

[70] This archetype of Tibetan translation is regarded as so-called "the old sNar thang *bstan 'gyur*" catalogued by bCom ldan rig ral in the *bsTan pa rgyas pa rgyan gyi nyi 'od*. Cf. Schaeffer and Kuijp (2009, p. 241, no. 27.82).

D: e.g. *yin na* DGNP, *yin no //* C;[71] *rmi lam* DGNP, *mi lam* C.[72] C sometimes deviates from D but agree with the group GNP in their readings: e.g. *mthar gyis pa'i* CGNP, *mthar gyis* D;[73] *mngon par* CGNP, *mngon par *par* D.[74] These examples shows just that C has the readings corrected from those of D. The influence from the group GNP is not observed in C, which is a virtual copy of the sDe dge edition. Therefore, C does not play very important role for the text criticism.

The group GNP Each of G, N and P has its particular mistakes. The following cases are to be mentioned: *ri dags* CDNP, *ri dwags* G;[75] *thams cad du* CDG, *thams cad* NP;[76] *shes rab pha rol phyin pa'i lugs //* CDGP, *shes rab tu pha rol tu phyin pa'i lugs //* N;[77] *padma'i 'dab ma* CDN, *padma'i 'dab ma dang* GP;[78] *skad cig ma gcig la* CDP, *skad cig ma la* GN;[79] *mtshan nyid de //* GN, *mtshan nyid dang //* CDP.[80] There is no texual evidence proving that one among G, N and P is derived from one of other two or that two among them are connected more closely than the other. Each of three G, N and P arose from the archetype (*Vṛtti*-Tib.) through the hyperarchtype δ independently.

7.3 Further Sources

For editing the Sanskrit and Tibetan texts of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*, as well as the Sanskrit manuscript of the *Vṛtti* and the five versions of its Tibetan translation, the following two works are also to be referred as important

[71] Tibetan Text, V, p. 358, l. 11 = C 180v2, D 171v2, G 244v6, N 183v5, P 202r6.
[72] Tibetan Text, VIII, p. 477, l. 2 = C 216v6, D 205v7, G 294v2, N 223r3, P 241v5.
[73] Tibetan Text, VI, p. 422, l. 11 = C 198v6, D 189v6, G 271r4, N 204v5, P 223v8.
[74] Tibetan Text, IX, p. 496, l. 11 = C 222v6, D 211v4–5, G 302r6, N 229v2, P 248v2.
[75] Tibetan Text, V, p. 348, l. 6 = C 177v2, D 168v3, G 240v5, N 180v3, P 199r2.
[76] Tibetan Text, V, p. 376, l. 9 = C 185v3, D 176v1, G 251v6, N 189r6, P 208r2.
[77] Tibetan Text, IX, p. 498, l. 4 = C 223r4, D 212r3, G 302v6, N 230r1, P 249r2.
[78] Tibetan Text, VIII, p. 475, l. 7 = C 216r5, D 205r7, G 293v6, N 22v2, P 241r4.
[79] Tibetan Text, IX, p. 490, l. 16 = C 221r3, D 210r3, G 300r4, N 227v5, P 246v2.
[80] Tibetan Text, VIII, p. 464, l. 5 = C 212r1, D 201v3–4, G 288r6, N 218r4, P 236v7.

textual evidence.

7.3.1 Bhadanta-Vimuktisena's *Vārttika*

In Tibetan tradition Bhadanta-Vimuktisena is said to be a disciple of Ārya-Vimuktisena.[81] This fact is still not absolutely sure, however he is thought to be close to Ārya-Vimuktisena with regar to their philosophical point of view. He wrote the *Vārttika*, a commentary on another recension of the *Abhisamayālaṃkāra* in accord with the unrevised version of *Pañcaviṃśatisāharikā*. The *Vṛtti* and the *Vārttika* comment differently in the parts where the *Abhisamayālaṃkāra* which Ārya-Vimuktisena comments on and that which Bhadanta-Vimuktisena comments on are different, or where the revised and unrevised versions of *Pañcaviṃśatisāharikā* do not agree. Otherwise, at least in the chapters 5 to 8, the both commentaries are almost identical, as long as the Tibetan translations of the *Vṛtti* and the *Vārttika* are compared. Therefore, the *Vārttika* is regarded as the important textual evidence, especially when the Sanskrit manuscript of the *Vṛtti* and the Tibetan translation of that have a different reading, or when the both sources of the *Vṛtti* do not agree with the readings in its parallel texts, as the following examples:

Example 1

***Vṛtti*-Skt.:** *saṃsārasvapnasvapnāntarayor*[82]

***Vṛtti*-MS:** *saṃsārasvapnasvapnāntarayor*[83]

***Vṛtti*-Tib.:** *'khor ba'i rmi lam dang rmi lam gyi mtha'*[84]

***Vārttika*-Tib.:** *'khor ba rmi lam dang / rmi lam gang yin pa*[85]

---

[81]See p. 22, n. 5.

[82]Sanskrit Text, V, p. 111, l. 6 = MS 83v5.

[83]See n. 82 above.

[84]Tibetan Text, V, p. 333, l. 2.

[85]*Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 131v6, P [88] (5186) kha 152r7: *rtse mo'i mngon bar rtogs pa ni / 'khor ba rmi lam dang / rmi lam gang yin pa gnyis su med cing gnyis su byar med pa'o //*.

In Example 1 the reading of our manuscript is different from that of the Tibetan translation from which "*saṃsārasvapnasvapnāntayor*" is expected as the reading of the Sanskrit manuscript (β) rNgog Blo ldan shes rab consulted. On the other hand, the *Vārttika*-Tib. reads the same as our manuscript, therefore both of the *Vṛtti*-Skt. and the *Vārttika*-Skt. are thought to have the same reading as our manuscript has.

Example 2
***Vṛtti*-Skt.:** *prabhāsvararūpanirmāṇa*°[86]
***Vṛtti*-MS:** *prabhāsvararūpa*°[87]
***Vṛtti*-Tib.:** *gzugs gsal ba dang /*[88]
***Vārttika*-Tib.:** *gzugs 'od gsal bar sprul pa dang /*[89]
***Visuddhimagga*:** *ālokakasiṇavasena sappabhārūpanimmānaṃ*[90]

In Example 2 our manuscript and the Tibetan translation have the same reading. On the other hand, the reading of the *Vārttika*-Tib., which I took as the reading of the *Vṛtti*-Skt., is supported by the *Visuddhimagga* and seems to be original. From this fact a hyperarchetype α is assumed to have the same reading *prabhāsvararūpa*° as our manuscript and the manuscript β.

However, we have to pay attention to the relationship between the Tibetan translations of the *Vṛtti* and the *Vārttika*. The *Vārttika* was transmitted to Tibet in the *phyi dar* periode and translated by Śāntibhadra from Nepal and Shākya 'od from 'Bro seng dkar on the order from Byang chub 'od (984–1078), king of mNga' ris, as recorded in the colophon of the Tibetan translation.[91] Khang dkar Tshul khrims khas bzang dates the

[86] Sanskrit Text, VIII, p. 250, l. 4 = MS 102r3.
[87] See n. 86 above.
[88] Tibetan Text, VIII, p. 446, l. 8.
[89] *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v5, P [88] (5186) kha 188v7.
[90] *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 176, l. 19.
[91] *Vārttika*; (Tib.) D (3788) kha 181r7, P [88] (5186) kha 207r4: *rje btsun byang chub 'od kyi bka' lung gis // bal yul gyi paṇḍi ta mkhas pa chen po shānti bha dra'i zhal snga nas dang / 'bro seng dkar dge slong shākya 'od kyis bsgyur / 'di la sha lo ka lnga stong bzhi brgya yod //.*

translation of the *Vārttika* to be in about ten years after Nag tsho (1011–1064) invited Atiśa (980–1054) to mNga' ris in 1042 on Byang chub 'od's order, i.e. around 1052.[92] The *Vārttika* had been translated on the order of mNga' ris's king before rNgog Blo ldan shes rab stayed in mNga' ris on the way to Kashmir. Therefore, the Tibetan translation of the *Vārttika* kept in mNga' ris as well as its Sanskrit text must have been available to rNgog Blo ldan shes rab before he translated the *Vṛtti* in Magadha. And the Tibetan translations of the *Vṛtti* and the *Vārttika* are almost identical even though these commentaries were translated by different translators. From this reason rNgog Blo ldan shes rab is thought to have translated the *Vṛtti* based on the Tibetan translation of the *Vārttika* and assumed to have modified some passages in the *Vṛtti* to adjust to those in the *Vārttika*.

7.3.2 rNgog Blo ldan shes rab's *Rin chen sgron me*

rNgog Blo ldan shes rab was engaged not only in translating Buddhist texts into Tibetan but also in composing his own works. On the *Abhisamayālaṃkāra* he wrote a smaller and a larger commentary after his return to Tibet according to his biography, however existent at present is only one commentary, the *Rin chen sgron me*, which seems his smaller commentary.[93] This *Rin chen sgron me*, which is a commentary on Haribhadra's *Vivṛti*, is transmitted in a manuscript titled *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan 'grel pa dang bcas pa'i dka' 'grel rin po che'i sgron me* and in a xylograph titled *Lo tsa ba chen po'i bsdus don*. The manuscript is not dated, but the xylograph was edited by A khu gung thang blo gros tshang (1851–1930) and published in the early twentieth century.

As for the Tibetan translation of the *Vṛtti*, in many cases the readings are to be chosen between the hyperarchetypes γ and δ, however this is quite

[92] See Khang dkar and Fujinaka (2012, p. 115).

[93] I am now preparing a critical edition and a translation of this commentary under the guidance of Khang dkar Thsul khrims skal bzang.

difficult when the both readings of γ and δ are correct as a translation from the Sanskrit text, or when the both readings have just orthographic differences. In these cases rNgog Blo ldan shes rab's *Rin chen sgron me* is to be referred for reconstructing the archetype of the Tibetan translation. rNgog Blo ldan shes rab wrote this commentary often based on Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*, and in these cases the *Rin chen sgron me* is expected to preserve the orginal Tibetan readings of the *Vṛtti* as the following examples show:

Example 1

***Vṛtti*-Skt.:** *buddharddhivikurvitadarśaneneti //*[94]

***Vṛtti*-Tib. (γ):** *sangs rgyas kyi rdzu 'phrul gyi rnam par 'phrul pa mthong ba nyid du*[95]

***Vṛtti*-Tib. (δ):** *sangs rgyas kyi rdzu 'phrul gyis rnam par 'phrul pa mthong ba nyid du*[96]

***Rin chen sgron me*:** *de'i rdzu 'phrul gyi rnam par 'phrul ba dmigs pa dang /*[97]

In this case the both readings "*rdzu 'phrul gyi rnam par 'phrul pa*" in γ and "*rdzu 'phrul gyis rnam par 'phrul pa*" in δ are correct as the translation from "°*rddhivikurvita*°", however γ is thought to be original because due to the same reading in the *Rin chen sgron me*.

Example 2

***Vṛtti*-Skt.:** °*praśamanasatyādhiṣṭhāna*°[98]

***Vṛtti*-Tib. (γ):** *zhi bar byed pa'i bden pa'i byin gyi brlabs*[99]

***Vṛtti*-Tib. (δ):** *zhi bar byed pa'i bden pa'i byin gyis brlabs*[100]

94 Sanskrit Text, V, p. 111, l. 1 = MS 83v4.
95 Tibetan Text, V, p. 332, l. 12 = C 172v2, D 163v2.
96 Tibetan Text, V, p. 332, l. 12 = G 233v1, N 175v7, P 193v1.
97 *Rin chen sgron me*, V; (Tib.) K 32r8, B 81r4.
98 Sanskrit Text, V, p. 112, l. 1 = MS 83v5.
99 Tibetan Text, V, p. 333, l. 5 = C 172v4, D 163v5.
100 Tibetan Text, V, p. 333, l. 5 = G 233v4, N 175'r3, P 193v4.

Rin chen sgron me: *zhi ba'i bden pa'i byin gyis rlabs*[101]

As the translation of "*adhiṣṭhāna*" the both of γ and δ are correct, however δ reading same as the *Rin chen sgron ma* seems original.

[101] *Rin chen sgron me*, V; (Tib.) K 32r9, B 81r5: *zhi ba'i bden pa'i byin gyis rlabs(byin gyis rlabs* K; *byin rlabs* B*) sad pa.*

Chapter 8

Sanskrit-Tibetan Textual Criticism

8.1 Stages of the Transmission

Based on the analysis of the textual sources mentioned above, the transmission of the text of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti* is represented as shown in the following stemma. The *Vṛtti*, as a text composed originally in Sanskrit and translated into Tibetan, has been transmitted through four different stages.[1]

Stage 1: Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy ("*Vṛtti*-Skt." in the stemma) is not physically extant. However, since all the tex-

[1] In the field of Buddhist studies working on texts which have been originally composed in Indic languages, e.g. Sanskrit, Pali, etc., and translated into other languages, e.g. Chinese, Tibetan, etc., the principles of textual criticism or the editorial technique have not been discussed enough so far. From the standpoint not of Buddhist studies but of Graeco-Arabic studies, Dimitri Gutas gives highly suggestive principles of textual criticism or editorial technique in his field. The description in this chapter is mainly based on Gutas (2010, pp. 93–101), however, because circumstances are different between Graeco-Arabic texts and Sanskrit-Tibetan texts, we have to take into consideration the elements which are particular only to either of them.

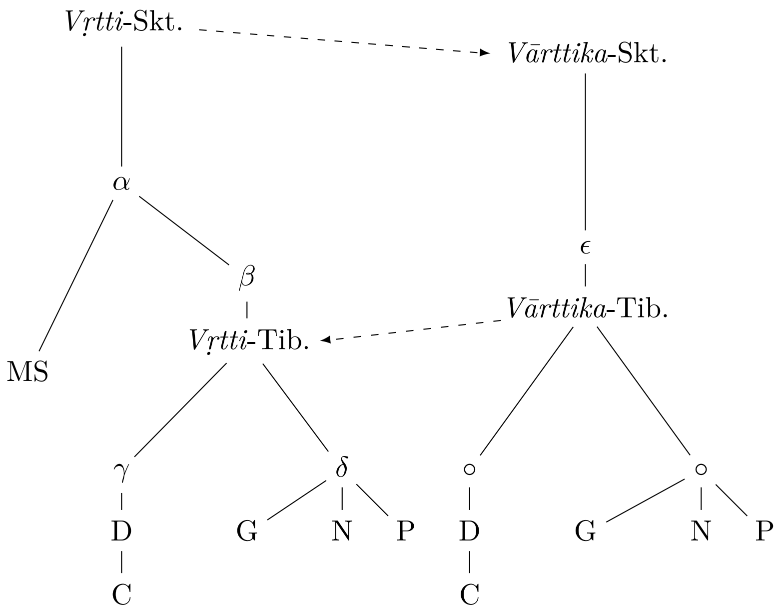

Table 8.1: Transmission of the *Vṛtti* and the *Vārttika*

tual sources in existence is derived from it, it can be reconstructed from the evidence provided in Sanskrit text and Tibetan translation preserved in manuscripts or xylographs. The purpose of making a critical edition of Sanskrit text is to reconstruct the text as it should have stood in Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy. This reproduction of the text is provided to the possible extent allowed by the extant textual materials given to us.

Stage 2: Extant Sanskrit manuscript and the Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab are derived from Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy. In this respect they both are to be regarded as being in the same stage. The extant Sanskrit palm-leaf manuscript ("MS" in the stemma) contains a large amount of lacunas caused by the physical factors, i.e. damages found in folios or missing folios which are now lost.

Our palm-leaf manuscript is thought to have been complete without missing folios when the scribe has finished copying, therefore these lacunas occurred in the process of preservation of this manuscript. Apart from these lacunas, the manuscript contains many disparities between it and Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy in their readings. These disparities occurred due to the scribal errors in the process of the transmission of the text within the Indian or Nepalese tradition.

The Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab ("β" in the stemma) is the manuscript based on which he made his Tibetan translation ("*Vṛtti*-Tib." in the stemma), therefore the readings of this manuscript is reflected in his Tibetan translation as it stood in rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy. Although this manuscript is not physically extant, it is possible to reconstruct the text carried in this manuscript to the extent allowed by the Sanskrit text and the Tibetan translation provided in rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy as established in the Tibetan edition. This Sanskrit manuscript used by rNgog Blo ldan shes rab is thought to have contained also disparities between it and Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy in their readings as well as the extant Sanskrit manuscript contains. Some disparities are reflected in the Tibetan translation, but others are not when rNgog Blo ldan shes rab noticed the scribal errors and translated from the text corrected by himself.

Stage 3: rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy is also not physically extant. However, since all the extant textual materials carrying the Tibetan translation are derived from it, it can be reconstructed to the extent allowed by the Sanskrit text and by the evidence provided in the Tibetan translation preserved in manuscripts or xylographs. The purpose of making an critical edition of Tibetan translation is to reconstruct the text as it should have stood in rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy.

Stage 4: Extant Tibetan manuscript and xylographs ("C", "D", "G", "N" and "P" in the stemma) are all derived from rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy. They contains many disparities between it and rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy in their readings. These disparities occurred due to the scribe's or carver's errors in the process of the transmission of the text within the Tibetan tradition.

8.2 Relation between Stages

Between stages 3 and 4: The Tibetan translation has been transmitted from rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy (Stage 3) to the extant Tibetan manuscript and xylographs (Stage 4). For making a critical edition of the Tibetan translation it is indispensable to select variants, to identify and collect errors found in the extant Tibetan textual sources. rNgog Blo ldan shes rab translated the *Vṛtti* from Sanskrit and composed the *Rin chen sgron me*, a commentary on the *Abhisamayālaṃkāra*, on the basis of the *Vṛtti*. Given this fact, if rNgog Blo ldan shes rab is judged to have translated a particular pasage or word accurately, it is possible on the basis of the Sanskrit original text or of the *Rin chen sgron me* to chose the correct reading among those provided in the extant Tibetan textual sources or correct the scribe's or carver's errors which occurred in the transmission within the Tibetan tradition.

Between stages 2 and 3: rNgog Blo ldan shes rab translated the text from Sanskrit into Tibetan. The Sanskrit text translated by him was carried in a particular Sanskrit exemplar (Stage 2) and the Tibetan translation was written down in his autograph or its clean copy (Stage 3). If the disparity between the Sanskrit text and the Tibetan text occurred within these stages, it is due to the translator and can be explained within the context of the Tibetan tradition. The causes of disparity are as described briefly below:

Interpretation: rNgog Blo ldan shes rab had the same text as Ārya-Vimuktisena had written and read accurately what stood in the manuscript, but rNgog Blo ldan shes rab translated the *Vṛtti* involving his interpretation of the text in accordance with the subject of the *Vṛtti* or with the purpose for which he translated the text. His interpretation is in order to understand a difficult text more easily and might be also different from ours.

Misreading or misunderstanding: rNgog Blo ldan shes rab had the same text as Ārya-Vimuktisena had written but misread or misunderstood what stood in the manuscript because he did not read the manuscript accurately, did not understand Ārya-Vimuktisena's original intention, or did not parse or punctuate the sentence correctly. Alternatively, the text which rNgog Blo ldan shes rab had was corrupted or slightly different from the original text which the author had written. Because of this difference or corruption he did not comprehend the original meaning which Ārya-Vimuktisena had intended.

Omission: rNgog Blo ldan shes rab had the same text as Ārya-Vimuktisena had written but unintentionally skipped over a word or words without having translated. Or, intentionally he decided not to translate a word, sentence, or passage in the Sanskrit text, because he considered it as not belonging to the original text or as a part of paratext added by someone else, because he did not understand it, or because he found it not contributing anything to the subject of the *Vṛtti*. Alternatively, the text which the translator had was corrupted or slightly different from the original text which the author originally had written. Because of this difference or corruption he did not comprehend what the author had originally intended and did not translated it.

Between stages 1 and 2: The Sanskrit text of the *Vṛtti* has been transmitted from Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy (Stage 1) to the extant Sanskrit manuscript and to the Sanskrit exemplar used by rNgog

Blo ldan shes rab (Stage 2). For making a critical edition of the Sanskrit text it is indispensable to select variants, and to identify and correct errors found in the extant Sanskrit manuscript and in the hypothetical Sanskrit reading reconstructed from rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy provided in the Tibetan edition. Bhadanta-Vimuktisena composed the *Vārttika* on the basis of the *Vṛtti*. Given this fact, if Bhadanta-Vimuktisena is judged to have quoted a particular passage or word exactly as it stood in the *Vṛtti*, it is possible on the basis of the Sanskrit text reconstructed from the Tibetan translation of the *Vārttika* to chose the correct reading from the extant Sanskrit manuscript or the Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab or to correct the scribal errors which occurred in the transmission within the Indian or Nepalese tradition.

8.3 Disparities

The text carried in Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy is established in the Sanskrit edition through selecting variants, identifying and correcting errors. Between that and the extant Sanskrit and Tibetan textual sources there are supposed to be three kinds of disparities in their readings.

Disparity 1: If an identical variant of reading is found in both of the extant Sanskrit and Tibetan textual sources, then between Stages 1 and 2 we assume the existence of a Sanskrit manuscript ("α" in the stemma) where the disparity occurred. The original reading carried in Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy had been correctly transmitted before the manuscript α, but it has been changed or omitted in the manuscript α due to a scribal error. The extant Sanskrit manuscript and the Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab are derived from the manuscript α and contain the same disparity. This variant derived from the manuscript α can be corrected from the testimonia such as the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, if Ārya-Vimuktisena

is thought to have quoted the text from it without modifying, or the *Vārttika*, if Bhadanta-Vimuktisena is thought to have quoted the text from the *Vṛtti* exactly as it stood in the *Vṛtti*.

Disparity 2: If a variant of reading is found in the extant Sanskrit manuscript but not in the Tibetan sources, then the disparity occurred at a certain point after the manuscript α up to the extant Sanskrit manuscript due to the scribal error. On the other hand, the original reading carried in Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy had been correctly transmitted through the manuscript α to the Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab, translated into Tibetan accurately, and correctly transmitted up to the extant Tibetan sources.

Disparity 3: If the constituted text reads the same as the extant Sanskrit manuscript but differently from the extant Tibetan textual sources, then the cause of the disparity is either determinable or indeterminable. It is determinable, when the Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab is thought to have a different reading from the Sanskrit text. This is ascertained, when that variant also appears in the other testimonia. The disparity occurred at a certain point after the manuscript α up to the Sanskrit exemplar used by rNgog Blo ldan shes rab due to the scribal error. Otherwise, but frequently, the cause of the disparity is indeterminable, which means that it is unable to determine between which stages the disparity has occurred: The disparity may have occurred between Stages 1 and 2 due to the scribe of the Sanskrit manuscript, between Stages 2 and 3 due to the Tibetan translator, or between Stages 3 and 4 due to the scribe of Tibetan manuscript or the carver of Tibetan xylographs.

Chapter 9

Critical Apparatus

Of Ārya-Vimuktisena's *Vṛtti*, a diplomatic edition of the palm-leaf manuscript, a critical edition of the Sanskrit text, a critical edition of the Tibetan translation, an English translation from the Sanskrit edition are being presented in this volume.

Diplomatic Edition The purpose of this diplomatic edition is to transcribe the text written in our palm-leaf manuscript and to record the corrections made by both of the scribe and the corrector to the extent possible. I presented a diplomatic edition in a form of transcription with two layers of apparatus. For this purpose the following sigla and system are employed:

Either the left or the right edge, or the both edges are broken off in most folios which I worked on. "///" signifies where the folio breaks off. If this occurs at the beginning of a line, the text to the left of this sign is lost; when this sign is at the end of a line, the text that follows is lost. The text which is lost is represented by the sign "+" which signifies lost *akṣara*s when the number of them are relatively certain, or ". . ." which signify also lost *akṣara*s but when the length of the lost text is unknown. In the text which is not lost the part enclosed in parentheses "( )" is physically damaged. When only part of the *akṣara* is damaged, only that part is enclosed. In the enclosed

part, " .. " represent an *akṣara* illegible and " . " represents part of an *akṣara* which is illegible due to physical damage.

Each folio has two binding holes in our manuscript. The area around these holes is generally left completely free from top to bottom, but some corrections are found recorded in this area. "◯" signifies the space created to clear the binding holes or the spaces corresponding to the position of the binding holes. In the line where this whole area is used for making correction, this sign "◯" is not employed.

Two kinds of ornamental signs are applied in our manuscript. "⨂" signifies an ornamental symbol shaped like a flower or a round comma-shaped sign occupying a space of two lines between a pair of double *daṇḍa*s to indicate the change of chapters. "⊗" signifies an ornamental symbol shaped like a round comma-shaped sign occupying a space of one line between a pair of double *daṇḍa*s to indicate the change of topics within a chapter. The rubrication highlighting these ornamental symbols or the stanzas quoted from the *Abhisamayālaṃkāra* is represented by bold face in the transcription. It is not certain that this rubrication is made by the scribe, the corrector or someone different from them.

Two kinds of space filler are found in our manuscript. "ϕ" represents a vertical line with a small slanted stroke going right down and placed at the end of the left, middle or right portions of a folio when the edge of these portions is not even. "Φ" represents a letter used as a space filler placed to fill the spaces where incorrect *akṣara*(s) are rubbed off.

" ′ " represents a *virāma* sign. In this transcription the *akṣara*s with a *virāma* sign and without it are rigidly distinguished, even when the scribe is thought to have forgot to write it where it is expected.

The text represented in italic face is carried in the fragments preserved in Tucci's photograph and missing in the later photographing.

The apparatus is wholly positive. **The first layer** from the bottom informs about the readings of the manuscript. Every entry presents the

following structure: First of all a lemma reproduces the reading after correction, enclosed between the line number and a lemma sign "] "; then the source of the constituted transcription is reported; the very last piece of information is the reading before correction, separated from the preceding part by a semi-colon. The manuscript reading is indicated by "*MS*" followed by the superscripts "^{ac}" (ante correctionem), "^{pc}" (post correctionem) and "^{ppc}" (post post correctionem). When there is no marginal correction made by the corrector, the reading of the scribe before correction is indicated by "MS^{ac}"; the corrected text overwritten on the incorrect *akṣara*(s) rubbed off by the scribe is indicated by "MS^{pc}". In some places the corrector marked incorrect *akṣara*(s) with a sign looking like a superscript "×" in red and make a marginal insertion or correction almost in the same vertical position in the top or bottom margin, or almost in the same horizontal position in the right margin. In this case, the reading to be corrected is indicated by "MS^{pc}" followed by the text written in margin by the corrector, separated by a comma, and the place where it is written; the corrected text overwritten on the incorrect *akṣara*(s) rubbed off by the scribe is indicated by "MS^{ppc}". The corrected *akṣara*(s) or the corrected part of an *akṣara* are enclosed in braces "{ }".

The second layer, the second from the bottom, is meant to record the foliation when the original foliation is illegible due to damage in the right edge in verso of a folio.

Critical Edition of Sanskrit Text In this critical edition I have tried to emend and reconstruct the text by carefully following the language and style of Ārya-Vimuktisena in the other parts of the *Vṛtti*. Since the wording of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* is reflected in the *Vṛtti*, and since the Tibetan translations of the *Vṛtti* and the *Vārttika* reflect the Sanskrit text of the *Vṛtti*, they are the most useful sources for restoring the text. However, in some places the reconstruction is judged to be not sure since neither parallels

are found nor the Tibetan translation is reliable. In such a case I resigned myself to leave the text without having repaired and indicate the portion of unreconstructed text with "[...]" in the edition.

In this volume the edited text of the *Vṛtti* along with the quoted stanzas of the *Abhisamayālaṃkāra*. I have limited myself to the task of editing the *Vṛtti* and regret that I have not been able to consult manuscripts of the *Abhisamayālaṃkāra* or of its other commentaries quoting it. Under these circumstances, I reconstructed the text of the *Abhisamayālaṃkāra* quoted in the *Vṛtti* in the stanzas where the manuscript is damaged from the edition of KAZUO HYODO.[1] However, when the reading of the *Vṛtti* is different from that of HYODO's edition but acceptable, then I took the reading of the *Vṛtti* in this edition, placing HYODO's reading in the apparatus as a variant.

The apparatus is wholly positive. **The first layer** from the bottom provides the text-critical information recording the manuscript readings. Every entry presents the following structure: Enclosed between the line number and a lemma sign "] " a lemma reproduces the reading of the constituted text, followed by its source; then the manuscript reading indicated by "MS" is reported; the very last piece of information is the Tibetan translation corresponding to the portion of text quoted in lemma, separated from the preceding part by a semi-colon. I made judgments whether the Tibetan text reads the same as the constituted text not in this layer but in the next one. The testimonia on the basis of which I made emendation or reconstruction, if any, are added.

When the text is partially or completely not available from the manuscript because of the dissipation of the manuscript or the physical damage of it and requires reconstruction, the lemma sign in the critical apparatus is followed either by the abbreviation "recon." to indicate a proposed reconstruction or "tent." to indicate a tentative reconstruction that is somewhat less secure

[1] HYODO (2000) contains this edition. HYODO does not consulted any manuscripts in his edition, but he reported the variant readings found in the editions of other commentaries, such as Haribhadra's *Ālokā*, *Vivṛti* and Ratnakaraśānti's *Sāratamā*.

than the former.

In the reading of the manuscript, simple orthographic variants, such as simplification of writing (e.g. *tva* for *ttva*), double consonants after a non-vocalic *r* (e.g. *sarvva* for *sarva*), or homorganic nasals, are ignored. When the reading of the manuscript is not acceptable and requires emendation, the lemma sign in the critical apparatus is followed either by the abbreviation "em." to indicate a proposed emendation or "conj." to indicate a conjecture that is somewhat less secure than the former. If necessary, I discussed the reason of the emendation in the critical notes attached after the edition. When the manuscript is partially broken and the reading of the legible text is not acceptable, the lemma sign is followed by the both of either "recon." or "tent." and either "em." or "conj.".

The second layer, the second from the bottom, is meant to record the disparities between the Sanskrit text as it stood in Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy and the Tibetan text as it stood in rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy. If necessary, in the critical notes I compared the both readings of the Sanskrit and Tibetan texts with the corresponding reading in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* or the *Vārttika*, and discussed the cause of the disparity.

The third layer, the second from the top, is meant to record testimonia and parallels. I introduced the following system[2] to provide information on the historical relationship of texts and the estimated degree of exactitude of the reproduction of a passage provided by Ārya-Vimuktisena.

As for the citation, "citation from ..." indicates that the citation is from another text marked as a quotation by Ārya-Vimuktisena; on the other hand "citation in ..." indicates that the citation is found in another text marked as a quotation by the author of the text. "in secondary usage" indicates

[2]The system I applied here is based on the system which Ernst Steinkellner established and started to provide the information of minor witnesses. Cf. Steinkellner (1989), Lasic (2000a), Lasic (2000b) Steinkellner, Krasser, and Lasic (2005) Steinkellner (2007) and Kellner (2007).

that the citation is used secondarily, i.e. not marked as a quotation by the author. “with redactional changes” indicates that the quoted text contains modifications by the author, e.g. omissions, insertions, syntactical or lexical variations, etc.

When a passage is not regarded as a citation but is still similar to another text with minor variation, e.g. different word order, separation of compounds, difference in case endings, etc., “parallel text from ...” indicates that the passages is parallel to another text before Ārya-Vimuktisena; on the other hand “parallel text in ...” indicates that the passage is parallel to another text after him. “with variation in its verbal form” indicates that a passage parallel to another text has the same meaning but marked with variation in its verbal form. “with difference in its meaning” indicates that a passage parallel to another text has significant differences in its meaning.

When a passages is not regarded as being parallel to another text but is still regarding the same topic, “content found in ...” indicates that a passage has the same topic as another text before Ārya-Vimuktisena; on the other hand “content found from ...” indicates that a passage has the same topic as another text after him.

These indicate that Ārya-Vimuktisena used the passages referred to, or that other texts used the passages from the *Vṛtti*. There are possibility that the *Vṛtti* and the text referred to are not directly related but they might have the same textual sources which they used. Some texts are not observed to have direct relation to the *Vṛtti*, however, if they have passages dealing with the same topics as the *Vṛtti* has, this layer also records those passages.

The fourth layer, at the top, is meant to record where the lines change in the manuscript. In the folios whose both edge are broken, the approximate place where the new line starts is given by counting the lost *akṣara*(s) in the reconstructed text.

Critical Edition of Tibetan translation In this critical edition I have tried to emend and reconstruct the Tibetan translation by carefully following the language and style of rNgog Blo ldan shes rab in the other parts of the Tibetan translation of the *Vṛtti*. Since the *Rin chen sgron me* composed by rNgog Blo ldan shes rab himself as a commentary on the *Abhisamayālaṃkāra* is observed to preserve his language and style well, this commentary is also an useful source for restoring the text.

The apparatus is wholly positive. **The first layer** from the bottom provides the text-critical information recording the reading of manuscript and xylographs. Every entry presents the following structure: Enclosed between the line number and a lemma sign "] " a lemma reproduces the reading of the constituted text, followed by its sources indicated by some of "C", "D", "G", "N" or "P"; then the variant reading followed by its sources is reported, separated from the preceding part by a semi-colon. When the constituted text observed to be clearly supported by the Sanskrit text, the portion of the Sanskrit text corresponding to the constituted text is given, enclosed in parenthesis precedes the semi-colon.

When the text is corrected by the scribe or carvers, I reported the correction in this layer with the superscripts "^{ac}" (ante correctionem) indicating the reading before correction and "^{pc}" (post correctionem) indicating the reading after correction. The corrected letter(s) are enclosed in braces "{ }". As for the text which has been carved or rubbed off for correcting and is not available any more, " . " represents part of a letter, " .. " represent a letter, and ". . ." signify also the letters but its length is unknown.

In the reading found in the Tibetan textual sources, abbreviated writings such as *bsdus yig* (e.g. *yino* for *yin no*), a variety of ornamental punctuation such as *tsheg shad*, etc. are ignored. When the reading of all the Tibetan sources is not acceptable and requires emendation, the lemma sign in the critical apparatus is followed either by the abbreviation "em." to indicate a proposed emendation or "conj." to indicate a conjecture that is somewhat less

secure than the former. If necessary, I discussed the reason of the emendation in the critical notes attached after the edition.

The second layer, the second from the bottom, is meant to record the disparities between the Sanskrit text as it stood in Ārya-Vimuktisena's autograph or its clean copy and the Tibetan text as it stood in rNgog Blo ldan shes rab's autograph or its clean copy. If necessary, in the critical notes for the Sanskrit edition I compared the both readings of the Sanskrit and Tibetan texts with the corresponding reading in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* or the *Vārttika*, and discussed the cause of the disparity.

The third layer, the second from the top, is meant to record the source of citations enclosed in quotation marks " " in the text. Other testimonia and parallels are to be consulted in the apparatus of the Sanskrit edition.

The fourth layer, at the top, is meant to record where the pages change in the xylographs or manuscript. The beginning of the first line in both of recto and verso of each Tibetan textual sources is recorded.

Part II

Critical Edition and Translation

Chapter 10

Sanskrit Text

10.1 Sanskrit Text of the Chapter V

उक्तः सर्वाकाराभिसंबोधः । मूर्धाभिसमय इदानीं वक्तव्यः । तत्र लिङ्गं 1 1.1
तावदस्याभिधीयते येनासौ लिङ्ग्यते । तत्पुनर्द्वादशविधमित्याह ।

स्वप्नान्तरे ऽपि स्वप्नाभसर्वधर्मेक्षणादिकम् ।
मूर्धप्राप्तस्य योगस्य लिङ्गं द्वादशधा मतम् ॥ (५-१)

तत्रेदं प्रथमं लिङ्गम् । यदाह । "सचेत्सुभूते बोधिसत्त्वो 1.1.1
महासत्त्वः स्वप्नान्तरगतो ऽपि स्वप्नोपमांश्चैव सर्वधर्मान्व्यवलोकयति ।

---

3 °प्नाभसर्व°] 83v2

3–4 स्वप्नान्तरे ... मतम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 1. **109.5–110.3** "सचेत्सुभूते ... वेदितव्यम्"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 1–5: पुनरपरं सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सचेत्स्वप्नान्तरगतो ऽपि स्वप्नोपमांश्चैव सर्वधर्मान्व्यवलोकयति, प्रतिश्रुत्कोपमान्मरीच्युपमान्प्रतिभासोपमान्निर्मितकोपमान्गन्धर्वनगरोपमांश्च सर्वधर्मान्व्यवलोकयति न च साक्षात्करोति, इदं सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याविनिवर्तनीयलक्षणं वेदितव्यम्.

---

2 द्वादशविधमित्याह] recon.; dvādaśa(.i)///++++ MS^{pc}; dvā{r}daśa(.i)///++++ MS^{ac}; རྣམ་པ་བཅུ་གཉིས་སུ་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར་ ... ཅེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ་ Tib. **5** सचेत्सुभूते] em.; saceta subhūte MS; རབ་འབྱོར་གལ་ཏེ་ Tib. **5–6** बोधिसत्त्वो महासत्त्वः] conj.; bodhisattvaḥ MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ Tib.

एवं प्रतिश्रुत्कामरीचिनिर्मितमायागन्धर्वनगरोपमांश्चैव सर्वधर्मान्व्यवलोकयति । न च साक्षात्करोति । इदमविनिवर्तनीयस्य मूर्ध्नो ऽविनिवर्तनीयलक्षणं वेदितव्यम्” इति ॥ को ऽर्थः । एवं हि प्रज्ञोपायपरिगृहीता बोधिसत्त्वस्य योगधर्मभावना मूर्धप्राप्ता यत्स्वप्नान्तरे ऽप्यस्य योगविदर्शनामनसिकाराः सत्त्वधातुसापेक्षा एव प्रवर्तन्त इति ॥

1.1.2 द्वितीयम् । यदाह । तस्यैव श्रावकादिभूमित्रैधातुकस्पृहानुशंसचित्तानुत्पत्त्येति ॥

1.1.3 तृतीयम् । यदाह । तस्यैव महापरिवारतथागतदर्शनतद्धर्मदेशनानुधर्मप्रतिपत्त्येति ॥

---

2 °मविनिवर्तनीयस्य] 83v3 **6** °त्पत्त्येति ॥] 83v4

3–5 एवं हि … प्रवर्तन्त इति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 763, l. 28–p. 764, l. 2: एवंप्रज्ञोपायपरिगृहीता बोधिसत्त्वस्य योगधर्मभावना मूर्धप्राप्ता यत्स्वप्नान्तरे(यत्स्वप्नान्तरे Tucci's edition; या स्वप्नान्तरे Wogihara's edition) ऽप्यस्या योगविदर्शनामनस्कारास्तथाभूतधर्मासाक्षात्करणेन सत्त्वधातुसापेक्षा एव प्रवर्तन्त इति. **6** तस्यैव … चित्तानुत्पत्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 7–10. **7–8** तस्यैव … प्रतिपत्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 12–20.

3–5 एवं हि … प्रवर्तन्त इति ॥] Skt.; དེ་ལྟར་ཤེས་རབ་དང་ཐབས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཆོས་སྒོམ་པའི་རྩེ་མོ་ཐོབ་པ་གང་ཡིན་པ་ནི་རྨི་ལམ་གྱི་ནང་ན་ཡང་འདིའི་རྣལ་འབྱོར་དང་ལྷག་མཐོང་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ལ་ལྟོས་པ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དུ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། Tib.

---

1 सर्वधर्मान्व्यवलोकयति] em.; sarvvadharmmāna vyavalokayati MS; ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་ལྟ་ཞིང་ Tib. **2** न च साक्षात्करोति । इदमविनिवर्तनीयस्य मूर्ध्नो ऽविनिवर्तनीयलक्षणं] recon.; ///+++++ +++*+++///(..r.. ..)++++++(.i..)rtanīyalakṣaṇaṃ MS, × na (2) *in the top margin*; མངོན་དུ་མི་བྱེད་ན་འདི་ནི་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་རྩེ་མོ་ལས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 4–5: न च साक्षात्करोति, इदं सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याविनिवर्तनीयलक्षणं. **3** वेदितव्यम्] recon.; vedita(.y)am MS; རིག་པར་བྱའོ་ Tib. **6** तस्यैव] em.; tasyaivaṃ MS; དེ་ཉིད་ Tib. **6** °त्रैधातुकस्पृहानुशंसचित्तानुत्पत्त्येति ॥] recon.; °traidhātu(..)///+++++++++*++ + MS; ཁམས་གསུམ་པ་དག་ལ་འདོད་པ་དང་ཕན་ཡོན་གྱི་སེམས་མི་བསྐྱེད་པར་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 8–9: त्रैधातुके वा न स्पृहयति न चित्तमुत्पादयति नानुशंसयति. **7** तृतीयम् । यदाह । तस्यैव] recon.; ++++++///(.. .aiv.) MS; གསུམ་པ་ནི་དེ་ཉིད་ཀྱིས་ … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ་ Tib. **7** महापरिवारतथागतदर्शन°] recon.; (.. .. .. .ivā..tathā)gatadarśana° MS; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འཁོར་ཆེན་པོས་བསྐོར་བ་མཐོང་ཞིང་། Tib. Cf. *Sāratamā*, V; (Skt.) p. 129, ll. 22–23: महत्यां परिषद्युभयसङ्घपरिवृतं तथागतमात्मानं पश्यतीति.

चतुर्थम् । यदाह । पुनस्तस्यैव बुद्धर्द्धिविकुर्वितदर्शनिनेति ॥ **1.1.4**

पञ्चमम् । यदाह । पुनस्तस्यैव सर्वभयस्थानेषु स्वप्नोपमत्रैधातुकधर्मदे- **1.1.5**
शनोपसंहारचित्तोत्पादेनेति ॥

षष्ठम् । यदाह । पुनस्तस्यैव नारकादिकं सत्त्वं दृष्ट्वा स्वबुद्धक्षे- **1.1.6**
त्रापायप्रहाणानुस्मृतिलाभेन । तत्कस्य हेतोः । मूर्धाभिसमये संसारस्वप्नस्वप्नान्तरयोरद्वयाद्वैधीकारत्वेनेति ॥ तत्राद्वयो ऽर्थे । अद्वैधीकारो ऽभिसंधिद्वैधीकरणाशक्यत्वेन ॥

---

4 °दिकं सत्त्वं] 83v5

---

1 पुनस् ... °दर्शनिनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 21–27. **2–3** पुनस् ... °चित्तोत्पादेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 2, ll. 1–11. **4–5** पुनस् ... °लाभेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 2, ll. 16–21. **5–6** तत्कस्य ... °कारत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 2, ll. 21–23. **6–7** तत्राद्वयो ... °शक्यत्वेन ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Vṛtti*, II; (Skt.) 53v1–2: अद्वयाद्वैधीकारत्वेनेति । अद्वयो ऽर्थे ग्राह्यग्राहकद्वयाभावात् । अद्वैधीकारो ऽभिसन्धिद्वैधीकरणाशक्यत्वात् ।. (Tib.) D (3787) ka 109r7, P [88] (5185) ka 127r7–8: གཉིས་སུ་མེད་ཅེང་གཉིས་སུ་བྱུར་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཞེས་བྱ་བ་ལ། གཉིས་སུ་མེད་པའི་དོན་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ༎ གཉིས་སུ་བྱུར་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་ལྷེམ་པོར་དགོངས་པ་གཉིས་སུ་བྱུར་མི་ནུས་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ༎ .

5–6 संसारस्वप्नस्वप्नान्तरयोर्] Skt.; འཁོར་བའི་རྨི་ལམ་དང་རྨི་ལམ་གྱི་མཐར་ Tib. (*संसारस्वप्नस्वप्नान्तयोर्)

---

1 °विकुर्वित°] MS^{pc} (°viku{r}vita°); °vikuvita° MS^{ac}; རྣམ་པར་འཕྲུལ་པ་ Tib. **4** पुनस्तस्यैव] recon.; ///+++++ MS; ཡང་དེ་ཉིད་ Tib. **4–5** नारकादिकं सत्त्वं दृष्ट्वा स्वबुद्धक्षेत्रापायप्रहाणानुस्मृतिलाभेन] recon.; +++*++++++++++++++++++///(.i)lābhena MS; སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་ནས་རང་གི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་དུ་ངན་སོང་སྤོང་བ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ཐོབ་པ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 2, ll. 17–21: नारकं वा सत्त्वं दृष्ट्वा ..., एवं स्मृतिं प्रतिलभते येन स्मृतिलब्धस्य चैवं भवति, तथा करिष्यामि तथा प्रतिपत्स्ये यथा मे तत्र बुद्धक्षेत्रे ... त्रयो ऽपाया न भविष्यन्ति. **5** हेतोः । मूर्धाभिसमये] em.; heto mū{r}ddhābhisamaye MS^{pc}; heto mūddhābhisamaye MS^{ac}; དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལ་ Tib. **6** तत्राद्वयो ऽर्थे ।] conj.; tatrādvayo rthaḥ MS; དེ་ལ་གཉིས་སུ་མེད་པ་ནི་དོན་ཏོ༎ Tib. Cf. *Vṛtti*, II; (Skt.) 53v1–2: अद्वयो ऽर्थे ग्राह्यग्राहकद्वयाभावात् ।. **6–7** अद्वैधीकारो ऽभिसंधि°] em.; advaidhīkāraḥ abhisandhi° MS; གཉིས་སུ་བྱུར་མེད་པ་ནི་ལྷེམ་པོར་དགོངས་པས་ Tib.

1.1.7 सप्तमम् । यदाह । स्वप्नप्रतिबोधावस्थयोर्नगरादिदाहप्रशमनसत्याधिष्ठानसमृद्धेरविनिवर्तनीयत्वेन । तदेकदेशसमृद्धेः सत्त्वानां धर्मप्रत्याख्यानसंवर्तनीयकर्मत्वेन । सान्तरव्यन्तरसमृद्धेः सत्त्वानां दृष्टधार्मिककर्मविपाकत्वेनेति ॥

1.1.8 अष्टमम् । यदाह । पुनरमनुष्याधिष्ठानेषु तदपक्रमणावैवर्तिकसत्याधिष्ठानसमृद्ध्या । माराधिष्ठानेनापक्रमणे स्वयमभिमानोत्पत्तेरन्यबोधिसत्त्वेषु तल्लक्षणावमन्यनया । तत्कस्य हेतोः । उपायकौशल्यापरिगृहीतत्वेन । पुनर्मारस्य तन्नामान्वयादिबहुविधसंगतनिर्देशे विप्रलम्भस्वीकरणानवबोधेन ।

---

2 °निवर्तनीयत्वेन] 83v6 **6** °णावमन्यनया] 84r1

1–2 स्वप्नप्रति° … °वर्तनीयत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 2, l. 25–p. 3, l. 5. **2–3** तदेकदेश° … °विपाकत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 3, ll. 5–11. **4–5** पुनर् … °समृद्ध्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 3, l. 14–p. 4, l. 11. **5–6** माराधिष्ठानेनाप° … °मन्यनया ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 4, l. 12–p. 5, l. 5. **6** तत्कस्य … °परिगृहीतत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 4, ll. 5–8. **7** पुनर्मारस्य तन्° … °बोधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 5, l. 9–p. 6, l. 24.

---

7 विप्रलम्भस्वीकरणानवबोधेन] Skt.; སླུ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ་མ་རྟོགས་པ་དང་། Tib. (*विप्रलम्भीकरणानवबोधेन)

---

1 °बोधावस्थयोर्] MS^{pc} (°bodhāvasth{a}yoḥ |); °bodhāvasth{o}yoḥ MS^{ac}. **1** °दाहप्रशमन°] em.; °dāhāpraśamana° MS; ཚིག་པ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་ Tib. **1–2** °सत्याधिष्ठानसमृद्धेरविनिवर्तनीयत्वेन] recon.; °(sa..)+++++++++*++++++++ MS; བདེན་པའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་གྲུབ་པས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། Tib. **2** तदेकदेशसमृद्धेः] tent.; +++++++++ MS; དེའི་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུབ་པས་ནི་ Tib. **2–3** सत्त्वानां धर्मप्रत्याख्यानसंवर्तनीयकर्मत्वेन] recon.; ++++++++++++///(r..nī..)karmmatvena MS; སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་སྤོང་བར་འགྱུར་བའི་ལས་བསགས་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 3, ll. 8–9: धर्मप्रत्याख्यानसंवर्तनीयमेतैः(धर्मप्रत्या° em.; धर्मं प्रत्या° KIMURA's edition) सत्त्वैः कर्मोपचितं. **3** सान्तरव्यन्तरसमृद्धेः] em.; sāntaravyantarasamṛddhā MS; བར་དང་བཅས་པ་དང་བར་མེད་པར་གྲུབ་པས་ནི་ Tib. **4** पुनरमनुष्याधिष्ठानेषु] recon.; pu(nar . .. .. .)yādhiṣṭhāneṣu MS; ཡང་མི་མ་ཡིན་པས་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པ་རྣམས་ལ་ Tib. **5–6** अन्यबोधिसत्त्वेषु तल्लक्षणावमन्यनया] tent.; anyab(o)///+++++++*+++++++/// MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཞན་ལ་བརྙས་པར་བྱེད་པ་དེའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 4, ll. 25–26: स तेनान्यान्बोधिसत्त्वान्महासत्त्वानवमंस्यते. **6** तत्कस्य हेतोः । उपायकौशल्यापरिगृहीतत्वेन] recon.; ///(.. . ka.. h. ..r u.. .. .. .. .yāpar)i(.ṛhī)tatvena MS^{ppc}; ///(.. . ka.. h. ..r u.. .. .. .. .yāpar)i(.ṛhīta)..× MS^{pc}, na 1 *in the top margin*; (.. . ka.. h. ..r u.. .. .. .. .yāpar)i(.ṛhīta).. *MS*^{ac}; དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཐབས་ལ་མཁས་པས་ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 5, ll. 5–6: तत्कस्य हेतोः ? … उपायकौशलेन वापरिगृहीतत्वाद्.

पुनर्मारस्य स्वविकल्पितनामादिविप्रलम्भोपदेशस्वीकरणेन । चतसृभ्यो मूलापत्तिभ्यः पञ्चभ्य आनन्तर्येभ्यश्च नामापदेशाभिमानस्य गुरुतरत्वेन । पुनर्मारस्य विवेकगुणापदेशेन । भगवता श्रावकादिचित्तविवेकानुज्ञानेनेति ॥

नवमम् । यदाह । आधिमानिकपुद्गलविवर्जनेन । स्वार्थादियोगा- 1.1.9
नुयुक्तस्य स्वयमभिज्ञापराक्रमत्वेन । कल्याणमित्राणां सेवितव्यत्वेन तेषां सर्वकल्याणधर्मप्राप्तिनिमित्तज्ञापनार्थेन । पारमिताबोधिपक्षादिकल्यानमित्रत्वेन तेषां कल्याणधर्मप्रापकमार्गत्वज्ञापनार्थेनेति ॥

दशमम् । यदाह । सर्वाभिप्रायपरिपूरिकामस्येह सर्वधर्मोपदेशात्प्र- 1.1.10
ज्ञापारमितायां शिक्षितव्यत्वेनेति ॥

2 पुनर्मारस्य] 84r2 **6** °त्वेन तेषां] 84r3

1 पुनर्मारस्य स्वविकल्पित° ... °स्वीकरणेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 6, l. 25– p. 7, l. 21. **1–2** चतसृभ्यो ... गुरुतरत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 7, l. 22– p. 8, l. 5. **2–3** पुनर्मारस्य विवेकगुणापदेशेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 8, ll. 6–9. **3** भगवता ... °ज्ञानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 8, ll. 10–23. **4** आधिमानिकपुद्गलविवर्जनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 10, ll. 1–5. **4–5** स्वार्थादि° ... °पराक्रमत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 10, ll. 5–12. **5–6** कल्याण° ... °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 10, ll. 13–22. **6–7** पारमिता° ...° ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 10, ll. 23–33. **8–9** सर्वाभिप्राय° ... शिक्षितव्यत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 11, ll. 27–32.

8 सर्वधर्मोपदेशात्] Skt.; འདི་ལས་བསླབ་པར་བྱ་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རྒྱ་ཆེར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. (*सर्वशिक्षितव्यधर्मविस्तरोपदेशात्) **9** प्रज्ञापारमितायां] Skt.; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཉིད་ལ་ Tib.

1 स्वविकल्पित] recon.; svavika(..ta)° MS; རང་གིས་བརྟགས་པའི་ Tib. **2** पञ्चभ्य आनन्तर्येभ्यश्च] em.; pañcabhyaḥ ānantaryebhyaś ca MS; མཚམས་མེད་པ་ལྔ་བས་ཀྱང་ Tib. **2** गुरुतरत्वेन] recon.; (gu)///+++++ MS; ཆེས་ལྕི་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 7, ll. 30–31: पञ्चभ्यो ... आनन्तर्येभ्यः कर्मभ्यो गुरुतरो. **2–3** पुनर्मारस्य विवेकगुणापदेशेन] recon.; ++++///(.. ..vekaguṇ)ā(padeśe)na MS; ཡང་བདུད་ཀྱིས་དབེན་པའི་ཡོན་ཏན་ཉེ་བར་སྟོན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 8, ll. 6–7: विवेकगुणेन बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य मारः ... वक्ष्यति. **5** तेषां] recon.; (t)eṣāṃ MS; དེ་རྣམས་ Tib. **6** °बोधिपक्षादिकल्यानमित्रत्वेन] recon.; bodhipakṣā///++++++*tvena MS; བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ་སོགས་པའི་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་ Tib. **7** तेषां] recon.; t(.)ṣā(.) MS; དེ་རྣམས་ Tib. **8** °देशात्] em.; deśata MS; བསྟན་པའི་ཕྱིར་ Tib.

1.1.11 एकादशमम् । यदाह । प्रज्ञापारमिताया असङ्गलक्षणत्वेन ग्राह्यग्राहकविकल्पसङ्गाभावज्ञापनार्थेन । विविक्तशून्यलक्षणत्वादानन्तर्यविमुक्तिमार्गयोर्यथाक्रमं सर्वधर्माणां प्रज्ञापारमितालक्षणसंविद्यमानत्वेन । एवं सति संक्लेशव्यवदानाभावप्रसंजनेन । “तत्किं मन्यसे । सुभूते अपि नु दीर्घरात्रं सत्त्वा अहंकारममकारे चरन्ति” इति तत्संसिद्ध्येति ॥

1.1.12 द्वादशमम् । यदाह । एवं चरतो ऽनभिभूतस्य सर्वाकारज्ञताभ्यासीभावेनेति ॥
उक्तं मूर्धाभिसमयस्य लिङ्गं येन स लिङ्ग्यते ॥

1.2 तस्येदानीं विवृद्धिः कतमेत्याह ।
जंबूद्वीपजनेयत्ताबुद्धपूजाशुभादिकाः ।

2 °र्गयोर् यथाक्रमं] 84r4 **7** लिङ्गं येन] 84r5

1–2 प्रज्ञापारमिताया … ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 11, l. 33–p. 12, l. 3. **2–3** विविक्त° … °संविद्यमानत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 12, ll. 4–10. **3–4** एवं … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 12, ll. 11–18. **4–5** “तत्किं … तत्संसिद्ध्येति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 12, l. 19–p. 13, l. 3. **4–5** “तत्किं … चरन्ति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 12, ll. 19–21: तत्किं मन्यसे ? सुभूते, अपि नु दीर्घरात्रमिमे सत्त्वा अहंकारममकारे चरन्ति. **6** एवं चरतो … °भावेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 13, ll. 19–22. **114.9–115.1** जंबूद्वीप° … षोडशात्मिका ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 2.

1 असङ्गलक्षणत्वेन] Skt.; ནམ་མཁའ་ལྟར་ཆགས་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པས་ Tib. (*आकाशवदसङ्गलक्षणत्वेन)

2 °ज्ञापनार्थेन] recon.; °jñāpanā(rthena) MS; ཤེས་ པར་ བྱེད་ པའི་ དོན་ དང་། Tib. **2** आनन्तर्यविमुक्तिमार्गयोर्यथाक्रमं] recon.; āna(..)///++++++*rggayor (.ath)ākramamạ MS; གོ་རིམ་བཞིན་དུ་བར་ཆད་མེད་པའི་ལམ་དང་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ལམ་དག་ Tib. **3** सर्वधर्माणां] recon.; sarva(dhar..)ṇāṃ MS; ཆོས་ཐམས་ཅད་ནི་ Tib. **4–5** सत्त्वा अहंकारममकारे] em.; satvāhaṃkāramamakāre MS; སེམས་ཅན་རྣམས་ … བདག་དང་བདག་གི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་ Tib. **6** चरतो] em.; caranto MS; སྤྱོད་པ་ནི་ Tib. **7** उक्तं मूर्धाभिसमयस्य लिङ्गं येन स लिङ्ग्यते] recon.; uktaṃ (m.)///++++++ * liṃgaṃ yena (..) liṅgyate MS; རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གང་གིས་མཚོན་པར་འགྱུར་བའི་རྟགས་བཤད་ཟིན་ཏོ།། Tib. **8** तस्येदानीं] recon.; (ta)syedānīṃ MS; ད་ནི་དེའི་ Tib. **9** °पूजाशुभादिकाः] em.; °pūjāḥ śubhādikāḥ MS; མཆོད་པའི་དགེ་ལ་སོགས།། Tib.

उपमा बहुधा कृत्वा विवृद्धिः षोडशात्मिका ॥ (५-२)

तत्रेयं प्रथमा विवृद्धिः । यदाह । जंबूद्वीपकसत्त्वसंख्याततथागत- **1.2.1**
सत्कारादिपूजातत्कुशलमूलानुत्तरसम्यक्संबोधिपरिणामयितुः सकाशात्परेषां
प्रज्ञापारमितादैशिकस्याविरहितप्रज्ञापारमिताप्रतिसंयुक्तमनसिकारस्य बहुत-
रपुण्यप्रसवत्वेन । एवं हि त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयानां सत्त्वानां
यावदनुत्तरसम्यक्संबोधिप्रतिष्ठापनतत्कुशलमूलानुत्तरसम्यक्संबोधिपरिणामयितुः
सकाशादितरस्य बहुतरपुण्यप्रसवत्वेन । तत्कस्य हेतोः । तथागतानन्तरं
मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षाविहारित्वेनेत्यादि ॥

द्वितीया । यदाह । लब्धहीनपुनःपरिहीणमहामणिरत्नमनुष्योदाहरणेन **1.2.2**
प्रज्ञापारमितैकार्पणमनसिकारत्वेन । सर्वमनसिकाराणां स्वभावशून्यत्वात्तै-

---

4 °दैशिकस्याविरहित°] 84r6 **7** °तानन्तरं] 84v1

2–5 जंबूद्वीपक° … °प्रसवत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 13, l. 24–p. 14, l. 3. **5–7** एवं हि … °प्रसवत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, ll. 3–18. **7–8** तत्कस्य … °विहारित्वेनेत्यादि ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, ll. 18–26. **9–10** लब्धहीन° … °मनसिकारत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 15, ll. 10– 22. **115.10–116.1** सर्वमनसिकाराणां … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 15, ll. 23–28.

5–6 सत्त्वानां यावद्] Skt.; སེམས་ཅན་ཇི་སྙེད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ Tib. (*सत्त्वानां तेषां सर्वेषां यावद्)
9 लब्धहीनपुनःपरिहीण°] Skt.; རྙེད་མ་མྱོང་བ་ཞིག་རྙེད་པ་ལས་ཡང་སྟོར་བར་གྱུར་པའི་ Tib.

---

3 °पूजा°] em.; °pūjā /1 MS; མཆོད་པར་བྱས་ཏེ་ Tib. **3–4** परेषां प्रज्ञापारमितादैशिकस्याविरहित°] recon.; pa(.e)///++++++++*(.ai.ikasya) avirahita° MS; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་གཞན་དག་ལ་སྟོན་པ་ … མ་བྲལ་བ་དེ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, l. 1: इमां प्रज्ञापारमितां परेषाम् आख्यायेद्देशयेत्. **4** °प्रतिसंयुक्तमनसिकारस्य] recon.; (pratis. .. ..kārasya) MS; ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་མ་བྲལ་བ་དེ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, ll. 3–12: प्रज्ञापारमिताप्रतिसंयुक्तैर्मनसिकारैर्विहरेद्. **7** तत्कस्य हेतोः] recon.; ta(t ..)/// +++ MS; དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, ll. 18–19: तत् कस्य हेतोः ?. **7** तथागतानन्तरं] tent.; +++*(.ānan.. ..)ṃ MS; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེའི་འོག་ཏུ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, l. 20: स्थापयित्वा तथागतम्. **8** °विहारित्वेनेत्यादि] recon.; °vihā(r)i(.v.netyādi) MS; གནས་པ་ཉིད་ཡིན་པས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ Tib. **10** प्रज्ञापारमितैकार्पण°] MS^{pc}; prajñāpāramitokārpaṇa° MS^{ac}; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་གཅིག་ཏུ་གཏོད་པའི་ Tib. **115.10–116.1** शून्यत्वात्तैर्] MS^{ppc}; °śūnyatvā× tair MS^{pc}, t′ 1 *in the top margin*; °śūnyatvā tair *MS*^{ac}; སྟོང་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དེ་དག་དང་ Tib.

रविरहितत्वाभावप्रसंजनेन । "सचेदेवं जानाति विरहिताः सर्वधर्माः स्वभावेन" इत्यारभ्य प्रज्ञापारमिताविवृद्धिपरिहाणिप्रतिषेधादविरहितप्रसाधनेनेति ॥

1.2.3 तृतीया । यदाह । "न सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्विवर्धते वा परिहीयते वा" इत्यारभ्य यावत् "अयं सुभूते बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामनुत्पत्तिकधर्मक्षान्तिलाभः । एवंरूपया सुभूते क्षान्त्या समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽनुत्तरसम्यक्संबोधिज्ञानमहाज्ञानसर्वाकारज्ञताज्ञानं नानुप्राप्नुयादिति नेदं स्थानं विद्यते । तत्कस्य हेतोः । तथा हि स तन्निम्नो भविष्यति यावदनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते" इति ॥

---

2 °विवृद्धि°] 84v2 **6** °संबोधिज्ञान°] 84v3

1–2 "सचेदेवं ... °प्रसाधनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, l. 29–p. 15, l. 4. **1** "सचेदेवं ... स्वभावेन"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 15, ll. 29–30: सचेत्सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्व एवं जानाति, विरहिताः सर्वधर्माः स्वभावेन. **3–4** "न सुभूते ... परिहीयते वा"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 16, ll. 8–9. **4–8** "अयं सुभूते ... अभिसंभोत्स्यते"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 20–28: इयं सुभूते बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामनुत्पत्तिकेषु धर्मेषु क्षान्तिर्, एवंरूपया सुभूते क्षान्त्या समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो व्याक्रियते ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ, इयं सुभूते तथागतस्य वैशारद्यप्रतिसंवित्यां प्रतिसंविद्यमानो बोधिसत्त्वो महासत्त्व एवं चरन्घटमानो व्यायच्छमानो ऽनुत्तरं सम्यक्संबोधिज्ञानं महाज्ञानं सर्वाकारज्ञताज्ञानं नानुप्राप्नुयादिति नेदं स्थानं विद्यते. तत्कस्य हेतोः? तथा हि तेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनानुत्पत्तिकैर्धर्मैः क्षान्तिः प्रतिलब्धा तथा हि तन्निम्नो भविष्यति यावदनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते.

---

2 इत्यारभ्य प्रज्ञापारमिता°] recon.; ity (ā)///+++++++++ MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ Tib. **2** °परिहाणिप्रतिषेधाद्] recon.; °pa(.i)hāṇipra(t)i(..dh)ād MS; ཡོངས་སུ་འགྲིབ་པ་བཀག་པས་ Tib. **4** विवर्धते] MS^{pc} (viva{r}ddhate); vivaddhate MS^{ac}; འཕེལ་ Tib. **5** महासत्त्वानामनुत्पत्तिक°] MS^{pc}; mahāsatvānā{ṃ} manutpattika° MS^{ac}; སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་མི་སྐྱེ་བའི་ Tib. **6** महासत्त्वो ऽनुत्तरसम्यक्संबोधिज्ञान°] recon.; ma(hā)///++++++++*saṃbodhijñāna° MS; སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནི་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 22–25: महासत्त्वो ... ऽनुत्तरं सम्यक्संबोधिज्ञानं. **6–7** °सर्वाकारज्ञताज्ञानं नानुप्राप्नुयादिति] em.; sarvākārajñatā{ṃ} nānuprāpnuyād iti MS^{pc}; sarvākārajñatānā{ṃ} nu prāpnuyād iti MS^{ac}; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཐོབ་པར་མི་འགྱུར་བ་དེ་ནི་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, l. 25: सर्वाकारज्ञताज्ञानं नानुप्राप्नुयादिति. **7** नेदं स्थानं] MS^{pc} (neda{ṃ} sthānaṃ); nedasthānaṃ MS^{ac}.

चतुर्थी । यदाह । "किं पुनर्भगवन्सर्वधर्माणामनुत्पत्तये व्याकरिष्यते 1.2.4
बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ" "नो हीदं सुभूते" इत्यारभ्य बोध्यबोधकधर्मानुपलंभेन । तत्कस्य हेतोः । अत्र चरतो बोधिसत्त्वस्यैवंभूतविकल्पाभावेन । "तत्कस्य हेतोः । अविकल्पा हि मूर्धाभिसमये प्रज्ञापारमिता" इति ॥

पञ्चमी । यदाह । प्रज्ञापारमिताभियुक्तानामितरत्कुशलमूलसमन्वा- 1.2.5
गमप्रतिषेधेन तत्शिक्षापुण्यबहुत्वोपन्यासार्थेन । जांबूद्वीपकसत्त्वेभ्यो दश-कुशलकर्मपथध्यानारूप्यसमापत्तिलाभिन इदंधर्माभियोगवतो बहुतरपुण्य-

---

3 इत्यारभ्य] 84v4 **7–8** °भ्यो दशकुशल°] 84v5

1–3 "किं पुनर् … °धर्मानुपलंभेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, l. 29–p. 19, l. 17. **1–2** "किं पुनर् … हीदं सुभूते"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 29–32: किं पुनर्भगवन्सर्वधर्माणामनुत्पत्तये व्याकरिष्यते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ? भगवानाह : नो हिदं सुभूते. **3–4** तत्कस्य हेतोः । अत्र … विकल्पाभावेन ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, ll. 17–18. **4–5** "तत्कस्य हेतोः । अविकल्पा … प्रज्ञापारमिता"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, l. 19: तत्कस्य हेतोः ? अविकल्पा हि सुभूते प्रज्ञापारमिता. **4–5** अविकल्पा … प्रज्ञापारमिता] Citation with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 800, l. 25: अनेनाविकल्पा मूर्धाभिसमये प्रज्ञापारमितेति. **6–7** प्रज्ञापारमिताभि° … °बहुत्वोपन्यासार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, ll. 20–27. **117.7–118.1** जांबूद्वीपक° … °प्रसवत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, l. 30–p. 20, l. 9.

---

4 बोधिसत्त्वस्यैवंभूतविकल्पाभावेन] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཐམས་ཅད་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **6** इतरत्कुशलमूल°] Skt.; དགེ་བའི་རྩ་བ་ངན་དོན་ Tib.

---

2 नो हीदं सुभूते] recon.; (..) ///+ + + + + + MS; རབ་འབྱོར་དེ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, l. 32: नो हीदं सुभूते. **3** °धर्मानुपलंभेन] MS^{pc} (dharmmānupalaṃ{␣}bhena); dharmmānupalaṃ{bhe}bhena MS^{ac}; ཆོས་ཉེ་བར་མི་དམིགས་པ་དང་།། Tib. **6–7** °समन्वागमप्रतिषेधेन] em.; °samanvāgatamapratiṣedhena MS; ལྡན་པ་བཀག་པས་ Tib. **7** तत्शिक्षापुण्य°] recon.; tatśi(kṣāp.)ṇya° MS; དེ་ལ་སློབ་པའི་བསོད་ནམས་ Tib. **7–8** जांबूद्वीपकसत्त्वेभ्यो दशकुशलकर्मपथध्यानारूप्यसमापत्तिलाभिन] recon.; (j.m)///+++++++*(.. .. ..)karmmapatha(dhyā.. ..pya)samāpattilābhina MS; འཛམ་བུའི་གླིང་གི་སེམས་ཅན་རྣམས་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་དང་། བསམ་གཏན་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ཐོབ་པ་བས་ Tib.

प्रसवत्वेन । तत्कस्य हेतोः । तस्य सर्वलोकश्रावकाद्यनुपायकुशलबोधिसत्त्वाभिभवनिर्याणेनेति ॥

1.2.6 षष्ठी । यदाह । एवं चरतः सर्वदेवनिकायोपसंक्रमणपरोपक्रमिकस्वधातुवैषम्यसमुत्थग्लान्यादिप्रतिषेधेनेति ॥

1.2.7 सप्तमी । यदाह । शिक्षाकाले श्रावकादिभूमिपातानुत्तरसम्यक्संबोध्यभिसंबोधयोरन्यतराधिगमं प्रति बोधिसत्त्वस्य त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयमारगणसंशयप्राप्त्या । पुनस्तच्छोकशल्यविद्धत्वेन । पुनस्तेषामुल्कापाताद्युत्सर्गेण । "न खल्वानन्द सर्वेषां बोधिसत्त्वानां मारः पापीयानुपसंक्रमिष्यति

---

4 °नेति ॥] 84v6

1–2 तत्कस्य ... निर्याणेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 20, l. 18–p. 21, l. 16. **3–4** एवं चरतः ... °प्रतिषेधेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 22, ll. 7–20. **5–7** शिक्षाकाले ... °संशयप्राप्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 22, l. 29–p. 23, l. 3. **7** पुनस् ... °विद्धत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 4–6. **7–8** पुनस् ... °सर्गेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 7–11. **118.8–119.1** "न खल्वानन्द ... विहेठनाभिप्रायः"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 15–16.

1–2 °अनुपायकुशलबोधिसत्त्वाभिभव°] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐབས་ལ་མི་མཁས་པ་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་མནན་ཏེ Tib. **3** सर्वदेवनिकायोपसंक्रमण°] Skt.; ལྷའི་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་འདོང་བར་སེམས་པར་འགྱུར་བ་དང་། Tib. **7–8** तेषामुल्कापाताद्युत्सर्गेण] Skt.; དེ་རྣམས་སྐར་མདའ་ལྷུང་བ་གཏོང་བ་ལ་སོགས་པ་སྟོན་པ་དང་། Tib.

---

2 °निर्याणेनेति] MS^{pc} (°ni{r}yāṇeneti); °niyāṇeneti MS^{ac}; ངེས་པར་འབྱུང་བ་ཉིད་དུ Tib. **3** एवं] MS^{pc} (eva{ṃ}); eva MS^{ac}; དེ་ལྟར་ Tib. **3** सर्व°] recon.; (.a)rva° MS; ཐམས་ཅད་ Tib. **4** °ग्लान्यादिप्रतिषेधेनेति] recon.; °glā(..)++++++*++ MS; ནད་ལ་སོགས་པ་བཀག་པ་ཉིད་ཀྱིས་ Tib. **5** सप्तमी।यदाह।] recon.; ++++///(.āha |) MS; བདུན་པ་ནི་ ... གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **5** शिक्षाकाले श्रावकादिभूमि°] recon.; śikṣā(kā.. .. .. ..d.bh)ūmi° MS; སློབ་པའི་དུས་སུ་ ... ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་སར་ Tib. **5–6** °बोध्यभिसंबोधयोर्] MS^{pc} (°bodhi-abhisa{ṃ}bodhayor); °bodhi-abhisabodhayor MS^{ac}; བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱ་བ་ལས་ Tib. **6** अन्यतराधिगमं] MS^{pc} (anyatarā{dhiga}◯maṃ); anyatarā{gamaṃ}◯maṃ MS^{ac} **7** °संशयप्राप्त्या] recon.; °(sa)ṃ(..ya.)rāptyā MS; ཐེ་ཚོམ་དུ་འགྱུར་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 22, ll. 32–33: संशयप्राप्ता भवन्ति. **118.8–119.1** पापीयान् ... विहेठनाभिप्रायः] recon.; pāpīy(.)///++++++++*(.i.e.. .. .. ..ya) MS; སྡིག་ཅན་མཐོ་འཚམ་པའི་བསམ་པས་འོང་བ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, l. 16: पापीयानुपसंक्रमिष्यति विहेठनाभिप्रायः.

विहेठनाभिप्रायः” इत्यारभ्य पूर्वजन्मस्विदन्धर्मानधिमुक्तस्य, तत्संशयप्राप्तस्य, कल्याणमित्रविरहितस्याशृण्वतः, लोकायतासद्धर्मपरिग्राहकस्य, तद्वर्णभाषकस्य, “किं तवानया प्रज्ञापारमितया” इति परविवेचयितुः, अन्यबोधिसत्त्वयानिकैः पुद्गलैः सह कलहभण्डनादिपरस्य । अव्याकृतस्य व्याकृतव्यापादवतो मारावतारलाभेन सर्वाकारज्ञतापरित्यागवतस्तावत्कल्पनरकसंनाहाभ्युपगमेन । पूर्वनिर्देशायतिसंवरापन्नस्य तत्कर्मावरणव्युत्थानेनेति ॥

1 विहेठनाभि°] 85r1 **4–5** °वतो मारावतार°] 85r2

1 पूर्व° ... °मुक्तस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 22–24. **1** तत्संशयप्राप्तस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 25–28. **2** कल्याणमित्रविरहितस्याशृण्वतः,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 29–33. **2** लोकायतासद्धर्मपरिग्राहकस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 1–3. **2** तद्वर्णभाषकस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 4–10. **3** “किं ... परविवेचयितुः,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 11–16. **3** “किं तवानया प्रज्ञापारमितया”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 13–14: किं ते एतया गम्भीरया प्रज्ञापारमितया श्रुतया. **3–4** अन्य° ... °परस्य ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 25, ll. 18–28. **4–5** अव्याकृतस्य ... °संनाहाभ्युपगमेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 25, l. 31–p. 26, l. 4. **6** पूर्व° ... °व्युत्थानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 26, ll. 18–28.

2 कल्याणमित्रविरहितस्याशृण्वतः] Skt.; དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་དང་བྲལ་བ་དང་། Tib. **2** लोकायतासद्धर्म°] Skt.; འཇིག་རྟེན་རྒྱང་ཕན་པ་ལ་སོགས་པ་དམ་པའི་ཆོས་མ་ཡིན་པ Tib. **3** तवानया प्रज्ञापारमितया] Skt.; ཁྱོད་ཀྱིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཐོས་པས Tib. **3** परविवेचयितुः] Skt.; རྣམ་པར་འབྱེད་པར་བྱེད་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཞན་ལ་བརྙས་པ་དང་། Tib. **3–4** अन्यबोधिसत्त्वयानिकैः पुद्गलैः] Skt.; ཉན་ཐོས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཐེག་པ་པའི་གང་ཟག་གཞན་རྣམས་དང Tib. **4** सह कलहभण्डनादिपरस्य] Skt.; ལྷན་ཅིག་འཐབ་ཅིང་མཚང་འབྲུ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། Tib. **6** पूर्वनिर्देशायतिसंवरापन्नस्य] Skt.; སྔར་བསྟན་པའི་ལྷུང་བ་སྡོམ་པ་དང་ལྡན་པ་ནི Tib.

1 इत्यारभ्य] recon.; ity ā(rabhya) MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། Tib. **1** पूर्वजन्मस्विदन्धर्मानधिमुक्तस्य] recon.; (pūrvajanmasv idandha)rmmānadhimuktasya MS; སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་སུ་ཆོས་འདི་ལ་ལྷག་པར་མ་མོས་པ་དང་། Tib. **1** तत्संशय°] em., tatsaṃśa° MS; ཐེ་ཚོམ Tib. **2** लोकायता°] em.; lokayātā° MS; འཇིག་རྟེན་རྒྱང་ཕན་པ Tib. **4** °परस्य] recon.; °paras(ya) MS; om. Tib. **4–5** अव्याकृतस्य व्याकृतव्यापादवतो मारावतारलाभेन] recon.; (..)///++++++++++*(va.. .. ..vatāra)lābhena MS; ལུང་མ་བསྟན་པ་ལུང་བསྟན་པ་ལ་གནོད་པར་སེམས་པ་དང་ལྡན་པ་ལ་ནི་བདུད་ཀྱིས་གླགས་རྙེད་པར་འགྱུར་བས Tib. **5** सर्वाकार°] em.; sakāra° MS; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད Tib. **5** °ज्ञतापरित्यागवतस्] em.; °jñatāparityāgavata MS; མཁྱེན་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་ན Tib. **5** तावत्कल्प°] em.; tāvatakalpa° MS; དེ་སྲིད་ཀྱི་བསྐལ་པར Tib.

1.2.8 अष्टमी । यदाह । यथा शास्तरि तथा समानयानीयेषु स्थानात्समशिक्षत्वेन । “अध्यात्मशून्यता यावदभावस्वभावशून्यता रूपं रूपेण शून्या बोधिर्यावद्बोध्या शून्या” इति समताशिक्षाविषयोपन्यासेनेति ॥

1.2.9 नवमी । यदाह । “किं पुनर्भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो रूपस्य क्षयाय शिक्षते यावत्सर्वाकारज्ञतायै” इत्यारभ्य यावत् “तत्कस्य हेतोः । अस्त्यस्योपायकौशलं येन ध्यानादीनि च समापद्यते । न च तेषां

---

3 समताशिक्षा°] 85r3

---

1 यथा … समशिक्षत्वेन] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 27, ll. 7–21. **2–3** “अध्यात्मशून्यता …°विषयोपन्यासेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 27, l. 25–p. 28, l. 9. **2–3** “अध्यात्मशून्यता … बोध्या शून्या”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 27, l. 25–p. 28, l. 7: अध्यात्मशून्यता सुभूते बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां समता, बहिर्धाशून्यता अध्यात्मबहिर्धाशून्यता यावदभावस्वभावशून्यता, रूपं रूपेण शून्यं, वेदना वेदनया शून्या, … बोधिर्यावद्बोध्या शून्या. **120.4–121.1** “किं पुनर् … °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 28, l. 10–p. 31, l. 14. **4–5** “किं पुनर् … सर्वाकारज्ञतायै”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 28, ll. 10–26: किं पुनर्भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो रूपस्य क्षयाय शिक्षते शिक्षते सर्वाकारज्ञतायै, रूपस्य विरागाय निरोधाय शिक्षते … शिक्षते सर्वाकारज्ञतायै. **120.5–121.1** “तत्कस्य … वशेनोपपद्यते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 30, l. 31–p. 31, l. 4: तत्कस्य हेतोः ? तथा ह्य् अस्ति तस्योपायकौशल्यं येनोपायकौशल्येन समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ध्यानानि च समापद्यते, अप्रमाणानि च समापद्यते, आरूप्यसमापत्तीश्च समापद्यते, न च ध्यानानां न चाप्रमाणानां न चारूप्यसमापत्तीनां वशेनोपपद्यते.

---

1 समशिक्षत्वेन] recon.; samaśi(kṣatve)na MS; བསླབ་པ་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། Tib. **2** अभावस्वभावशून्यता] recon.; abhāvasvabhā(va)śūnyatā MS; དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ Tib. **2–3** रूपं रूपेण शून्या बोधिर्यावद्बोध्या शून्या] recon.; r(ū..ṃ) ///+++++++++++++ MS; གཟུགས་ནི་གཟུགས་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། བྱང་ཆུབ་ནི་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 27, l. 27–p. 28, l. 7: रूपं रूपेण शून्यं, … बोधिर्यावद्बोध्या शून्या. **3** इति] recon.; ++ MS; ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ Tib. **4** °न्यासेनेति ॥ नवमी] MS^{ppc} (nyāsene{ti / nava}mī); °nyāsene{ti | ..×}mī MS^{pc}, (.. ..) *in the top margin*; °nyāsene{ti | ..}mī MS^{ac}; དགོད་པས་ … དགུ་པ་ནི། Tib.

वशेनोपपद्यते” इति परिशुद्धशिक्षाभिधानेन शिक्षाविवृद्धिविशेषज्ञापनार्थेन । सर्वधर्माणां प्रकृतिविशुद्धत्वात्तदनुपपत्त्या बालपृथग्जनानां तथाज्ञानाद्बोधिसत्त्वस्य यावत्सर्वाकारज्ञताशिक्षोपपत्त्येति ॥

दशमी । यदाह । जातरूपक्षेत्रोदाहरणेन बुद्धगोत्राणां मूर्धाभिस- 1.2.10
मयवृद्धिलाभयोग्यानामल्पीयस्त्वज्ञापनार्थेनेति ॥

एकादशी । यदाह । चक्रवर्तिराजसंवर्तनीयकर्मसमादानवर्तिसत्त्वोदाहरणेन 1.2.11
मूर्धाभिसमयस्य बुद्धत्वफलप्राप्तिलाभिनामत्यल्पीयस्त्वज्ञापनार्थेनेति ॥

---

1 °र्थेन] 85r4 (°र्थेनेति MS) **6** °वर्तिसत्त्वोदाहरणेन] 85r5

2–3 सर्वधर्माणाम् ... °शिक्षोपपत्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 31, ll. 14–24. **4–5** जातरूप° ... °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 31, ll. 27–30. **6–7** चक्रवर्ति° ... °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 31, l. 32–p. 32, l. 2.

2–3 सर्वधर्माणां प्रकृतिविशुद्धत्वात्तदनुपपत्त्या बालपृथग्जनानां तथाज्ञानाद्बोधिसत्त्वस्य यावत्सर्वाकारज्ञताशिक्षोपपत्त्येति] Skt.; ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་གྱིས་རྣམ་པར་དག་པའི་ཕྱིར་དེ་མི་འཐད་པ་དང་། སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ལྟར་མ་ཤེས་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་སློབ་པ་གང་ཡིན་པ་འཐད་པས་ Tib. **4** जातरूपक्षेत्रोदाहरणेन] Skt.; གསེར་ས་ལེ་སྦྲམ་འབྱུང་བའི་གནས་ཆུང་བའི་དཔེས་ Tib. **6** °सत्त्वोदाहरणेन] SKt.; སེམས་ཅན་ཆུང་བའི་དཔེས་ Tib.

---

1 वशेनोपपद्यते” इति] MS^{pc} (vaśenopapadyat{a} iti); vaśenopapadyat{e} iti MS^{ac}. **1** परिशुद्धशिक्षाभिधानेन शिक्षाविवृद्धिविशेषज्ञापनार्थेन] tent. and conj.; pa(.i..)ddhaśikṣā(..)///+++++++++++++++*rtheneti MS; ཡོངས་སུ་དག་པའི་བསླབ་པ་བརྗོད་པས་བསླབ་པ་རྣམ་པར་འཕེལ་བའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 821, l. 5: नवमोपायकौशलपरिशुद्धशिक्षास्वरूपविवृद्ध्यर्थं. (Tib.) D (3791) cha 285v2, P [90] cha [5189] 356v1–2: དགུ་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཐབས་ལ་མཁས་པ་ལ་བསླབ་པ་ཡོངས་སུ་དག་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་རྣམ་པར་འཕེལ་བའི་དོན་དང་། . **2** सर्वधर्माणां] em.; sarvadharmāḥ MS; ཆོས་ཐམས་ཅད་ Tib. **2** प्रकृति°] recon.; (pra)kṛ(ti)° MS; རང་བཞིན་གྱིས་ Tib. **2–3** तथाज्ञानाद्बोधिसत्त्वस्य] MS^{ppc} (tathā 'jñānā{d bo}dhisatvasya); tathā 'jñānā{bo×}dhisatvasya MS^{pc}, × dbo 4 *in the top margin*; 'jñānā{ṃ bo}dhisatvasya MS^{ac}; དེ་ལྟར་མ་ཤེས་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ Tib. **4–5** मूर्धाभिसमय°] em.; mṛddhābhisamaya° MS; རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ Tib. **5** °वृद्धि°] MS^{pc} (°vṛ◯{⊔}ddhi°); °vṛ◯{tti}ddhi° *MS^{ac}*; འཕེལ་བ་ Tib. **6** यदाह] recon.; yad ā(..) MS; གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6** चक्रवर्तिराजसंवर्तनीयकर्मसमादानवर्ति°] tent. and conj.; ///+++++++++++++++++*gata° MS; འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོར་འགྱུར་བའི་ལས་ཡང་དག་པར་བླངས་ཏེ་གནས་པའི་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 31, ll. 32–33: तद्यथा ऽपि नाम सुभूते ऽल्पकास्ते सत्त्वा ये चक्रवर्तिराज्यसंवर्तनीयं(°राज° em.; °राज्य° KIMURA's edition) कर्म समादाय वर्तन्ते. **6** °सत्त्वोदाहरणेन] em.; °satvoharaṇena MS; སེམས་ཅན་ཆུང་བའི་དཔེས་ Tib. **7** मूर्धाभिसमयस्य] recon.; mū(.)ddhābhisamayasya MS; རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ Tib. **7** अत्यल्पीयस्त्व°] em.; atypīyastva° MS; ཆེས་ཆུང་བ་ཉིད་དུ་ Tib.

1.2.12 द्वादशी । यदाह । पुनः षट्पारमिताविपक्षचित्तानुत्पादेनेति ॥

1.2.13 त्रयोदशी । यदाह । पुना रूपादिसहगतचित्तानुत्पादेन । तत्कस्य हेतोः । इह मूर्धाभिसमयलक्षणायां प्रज्ञापारमितायां चरतो बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सर्वधर्मानुपलम्भत्वेनेति ॥

1.2.14 चतुर्दशी । यदाह । सत्कायदृष्ट्युदाहरणेन प्रज्ञापारमितायाः सर्वपारमितासंग्राहिकत्वेनेति ॥

1.2.15 पञ्चदशी । यदाह । प्रज्ञापारमिताशिक्षायाः सर्वसम्पत्प्रतिलम्भहेतुत्वेन । “यद्येवं श्रावकोऽपि स भविष्यति प्रत्येकबुद्धो वा” इति । अत आह “श्रावकप्रत्येकबुद्धसंपदो

---

4 °नेति] 85r6

---

1 पुनः … °चित्तानुत्पादेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 32, ll. 13–19. **2** पुना … °चित्तानुत्पादेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 32, ll. 20–27. **2–4** तत्कस्य …°लम्भत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 32, ll. 27–31. **5–6** सत्काय° … संग्राहिकत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 33, ll. 3–6. **7** प्रज्ञा° … °हेतुत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 33, l. 25–p. 34, l. 7. **7–8** “यद्येवं … प्रत्येकबुद्धो वा”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 8–9: सुभूतिराह : श्रावकसंपदपि तेन प्रतिलब्धव्या प्रत्येकबुद्धसंपदपि तेन प्रतिलब्धव्या. **122.8–123.1** “श्रावक° … विलोक्यातिक्रमिष्यति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 10–13: भगवानाह : श्रावकसंपदपि तेन सुभूते प्रतिलब्धव्या, प्रत्येकबुद्धसंपदपि तेन सुभूते प्रतिलब्ध्या, तत्र च न स्थातव्यं न प्रतिष्ठातव्यं, ज्ञानेन च दर्शनेन च दृष्ट्वातिक्रमिष्यति बोधिसत्त्वनियाममवक्रमिष्यति.

3–4 चरतो बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सर्वधर्मानुपलम्भत्वेनेति] recon.; ca(..)///+++++++++++++ +++++++++*(.e)ti MS; སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དམིགས་སུ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 32, ll. 28–29: बोधिसत्त्वो महासत्त्व इह गम्भीरायां प्रज्ञापारमितायाञ्चरन्न कञ्चिद्धर्ममुपलभते. **5** सत्कायदृष्ट्युदाहरणेन] recon.; satkāyadr̥ṣṭyudāha(r{a}.. ..) MS^{pc}; satkāyadr̥ṣṭyudāha(r{e}.. ..) MS^{ac}; འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་དཔེས། Tib. **5** प्रज्ञापारमितायाः] recon.; (.. ..)pāramitāyā{ḥ} MS^{pc}; (.. ..)pāramitāyā{ṃ} MS^{ac}; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་ Tib. **7** °हेतुत्वेन] MS^{pc} (°hetutven{a}); °hetutven{e} MS^{ac}; རྒྱུ་ཉིད་དུ་ Tib.

ज्ञानेन च दर्शनेन चालोक्यातिक्रमिष्यति” इति ॥ अनुमानज्ञाननिरासार्थं दर्शनवचनम् । भ्रान्तिदर्शननिरासार्थं च ज्ञानवचनम् । ज्ञानदर्शनवचनं तु श्रावकप्रत्येकबुद्धभूम्योर्बोधिसत्त्वस्य भावनामार्गाभावज्ञापनार्थम् । किं पुनः कारणं तत्रास्य भावनामार्गः प्रतिषिध्यते । “यत्स्रोतआपन्नस्य यावत्प्रत्येकबुद्धस्य

---

1 °नुमान°] 85v1

123.4–124.1 “यत्स्रोतआपन्नस्य … अर्थः ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 45. ll. 18–24: यच्छारिपुत्र सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां ज्ञानं च प्रहाणं च सानुत्पत्तिकधर्मक्षान्तिप्रतिलब्धस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिरिति । सा पुनर्दुःखे धर्मज्ञानक्षान्तिः । पुनश्च वक्ष्यति : “श्रावकप्रत्येकबुद्धभूमिं(श्रावक° em.; स्रावक° Pensa's edition) बोधिसत्त्वो ज्ञानेन दर्शनेन चावेक्ष्यातिक्रामति” । दर्शनमार्ग एव हि बोधिसत्त्वस्य सर्वश्रावकाद्यधिगमः परिसमाप्यत इत्यर्थः; also in *Vṛtti*, III; (Skt.) 58v1–2: श्रावकप्रत्येकबुद्धसंपदं बोधिसत्वो ज्ञानेन । दर्शनेन चालोक्यातिक्रामतीति वचनादन्यपरत्वादस्येत्यभिप्रायः पुनरप्याह यत्स्रोतआपन्नस्य यावत्प्रत्येकबुद्धस्य ज्ञानं च प्रहाणश्च सानुत्पत्तिकधर्म्मक्षान्तिप्रतिलब्धस्य(°प्रतिलब्धस्य em.; °प्रतिलक्ष्य MS) बोधिसत्वस्य क्षान्तिरिति. **123.4–124.1** “यत्स्रोतआपन्नस्य … क्षान्तिः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 2–9: तथा हि सुभूते यदष्टमकस्य ज्ञानञ्च प्रहाणञ्च सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिर्, यत्(यत् em.; यं Kimura's edition) स्रोतआपन्नस्य ज्ञानञ्च प्रहाणञ्च सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिर्, यत्सकृदागामिनो ज्ञानञ्च प्रहाणञ्च सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिर्, यदनागामिनो ज्ञानञ्च प्रहाणञ्च सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिर्, यदर्हतो ज्ञानञ्च प्रहाणञ्च सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिर्, यत्प्रत्येकबुद्धस्य ज्ञानञ्च प्रहाणञ्च सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिः. Also citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 34, ll. 6–13.

---

1 ज्ञानेन च दर्शनेन चालोक्यातिक्रमिष्यति] recon.; jñānena (..) ///++++++++++++ MS; ཤེས་པ་དང་མཐོང་བས་རྣམ་པར་བལྟས་ནས་འདའ་བར་བྱ་སྟེ་ Tib. Cf. *Vṛtti*, III; (Skt.) 58v1: श्रावकप्रत्येकबुद्धसंपदं बोधिसत्वो ज्ञानेन । दर्शनेन चालोक्यातिक्रामतीति. (Tib.) D (3787) ka 118v5, P [88] (5185) ka 138v7: ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ནི། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཤེས་པ་དང་མཐོང་བས་བལྟས་ནས་འདའོ་. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 12: ज्ञानेन च दर्शनेन च दृष्ट्वातिक्रमिष्यति. **1** इति] recon.; ++ MS; ཞེས་གསུངས་ཏེ་ Tib. **1** अनुमान°] recon.; +*numāna° MS; རྗེས་སུ་དཔག་པའི་ Tib. **2** °दर्शननिरासार्थं] recon.; °da(rśananirāsā)rthañ MS; མཐོང་བ་བསལ་བའི་དོན་དུ་ Tib. **4** यत्] em.; yata MS; གང་ཡིན་པ་ TIb. **4** यावत्प्रत्येकबुद्धस्य] conj.; yāvac chrāvakapratyekabuddhasya MS; … ནས་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བར་གྱི་ Tib. Cf. *Vṛtti*, III; (Skt.) 58v1: स्रोतआपन्नस्य यावत्प्रत्येकबुद्धस्य. (Tib.) D (3787) ka 118v6, P [88] (5185) ka 138v8: རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ནས་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བར་གྱི་.

ज्ञानं च प्रहाणं च सा बोधिसत्त्वस्य क्षान्तिः” इति वचनादन्यपरत्वादित्यर्थः । अतिक्रमणं पुनः सर्वाकाराभिसंबोधप्रवेशः ॥

1.2.16 षोडशी । विवृद्धिर्चदाह । “सचेत्पुनस्तस्यैवं भवतीयं प्रज्ञापारमिता” इत्यारभ्य तद्विषयविकल्पप्रतिषेधशिक्षानुज्ञानेनानुत्तरसम्यक्संबोध्यभ्यासीभावेनेति ॥ उक्ता मूर्धाभिसमयस्य विवृद्धिर्यथासौ विवृद्धा भवति ॥

1.3 निरूढिरिदानीं यथासौ निरूढो भवति सात्मीभावगमनमुपादायेत्याह ।

त्रिसर्वज्ञत्वधर्माणां परिपूरिरनुत्तरा ।
अपरित्यक्तसत्त्वार्था निरूढिरभिधीयते ॥ (५-३)

---

1 °परत्वाद्] 85v2 **6** °थासौ] 85v3

---

2 अतिक्रमं … °प्रवेशः ॥] Citation with redactional changes in *Marmakaumudī*, III; (Tib.) D (3805) da 123r5–6, P [92] (5202) da 140v2–3: རྗེས་སུ་དཔག་པ་རྣམ་པར་བཅད་པས་མཐོང་བའོ།། ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་མཐོང་བའི་ཚིག་ནི་འཁྲུལ་པ་གཅོད་པ་སྟེ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བསྒོམ་པའི་ལམ་ལ་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་རྣམས་བསྒོམ་ལམ་དུ་མེད་པར་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། ཤིན་ཏུ་འདས་ནས་ཡང་རྣམ་པ་ཀུན་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པ་ལ་ཞུགས་པའོ་ཞེས་འཕགས་པ་རྣམ་པར་གྲོལ་སྡེས་བཤད་ལ. **3–4** “सचेत् … °भावेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, l. 25–p. 35, l. 3. **3** “सचेत् … प्रज्ञापारमिता”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, l. 25. **7–8** त्रिसर्व° … अभिधीयते ॥] *Citation from Abhisamayālaṃkāra*, V, 3.

---

5 यथासौ] Skt.; གང་གིས་དེ་ Tib.

---

1 सा बोधिसत्त्वस्य क्षान्तिः] recon.; s(.) ///+++++++ MS; དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཟོད་པ་ཡིན་ནོ་ Tib. **1** इति वचनादन्यपरत्वाद्] recon.; +++++++*paratvād MS; ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། གཞན་གཙོར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ་ Tib. Cf. *Vṛtti*, III; (Skt.) 58v1: ज्ञानेन । दर्शनेन चालोक्यातिक्रामतीति वचनादन्यपरत्वादस्येत्. (Tib.) D (3787) ka 118v5–6, P [88] (5185) ka 138v7–8: ཤེས་པ་དང་མཐོང་བས་བལྟས་ནས་འདའོ་ཞེས་གསུངས་པས་ན་འདི་ནི་གཞན་གཙོར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ་. **2** अतिक्रमणं] recon.; ati(krama)ṇaṃ MS; འདའ་བར་བྱ་བ་ Tib. **4** °बोध्यभ्यासीभावेनेति] em.; °bodhi-abhyāsībhāveneti MS; བྱང་ཆུབ་དང་ཉེ་བར་གྱུར་པ་ཉིད་དུ་ Tib.. **5** विवृद्धा भवति] recon.; vi(..)///++++ MS; རྣམ་པར་འཕེལ་བར་འགྱུར་བའི་ Tib. **6** निरूढिरिदानीं यथासौ] recon.; +++++++*thāsau MS; དེ་ནི་ … ཇི་ལྟར་འདི་ … བརྟན་པ་ Tib. **6** सात्मीभाव°] recon.; sātm(.bh)āva° MS; རང་གི་བདག་ཉིད་དུ་ Tib.

यदाह । “चरन्नपीह तावद्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दानपारमितायां यावदष्टादशावेणिकेषु बुद्धधर्मेषु सर्वसत्त्वानभिभवति । कः पुनर्वादो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः” यावत् “स्पृहणीयास्ते” इति मूर्धाभिसमयस्य निरूढावस्थालाभिनां दौर्लभ्यज्ञापनार्थेनातिदेशेन । प्रत्यासन्नकिरणादाभिमुख्यकिरणात्प्रकीर्णकिरणाच्च मान्दारवपुष्पपूजाकुशलमूलस्य बोधिसत्त्वानां बुद्धधर्मपरिपूरिपरिणामेनोद्देशपदेन । “सर्वज्ञताधर्माणां स्वयंभूधर्माणामनास्रवधर्माणां **1.3.1**

---

3 °स्य निरूढावस्था°] 85v4

1–3 “चरन्नपीह ... स्पृहणीयास्ते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 5–17: चरन्नपीह बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दानपारमितायां शीलपारमितायां ... अष्टादशावेणिकेषु बुद्धधर्मेषु चरन्सर्वसत्त्वानभिभवति, कः पुनर्वादो यदानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो भविष्यति. ... कः पुनर्वादो यैरनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादितं, स्पृहणीयास्ते सत्त्वा ये ऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेश्चित्तमुत्पादयिष्यन्ति, स्पृहणीयास्ते सत्त्वा ये ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयन्ति. **3–4** इति मूर्धाभिसमयस्य ... °ज्ञापनार्थेनातिदेशेन ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 830, ll. 1–2: स्पृहणीयास्त इति अनेन मूर्धाभिसमयलाभिनां दुर्लभतां कथयति. **4–6** प्रत्यासन्न° ... °पदेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 18–23. **125.6–126.1** “सर्वज्ञता° ... भवतु”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 24–25: त्रिसर्वज्ञतासर्वधर्माणां परिपूरिर्भवतु, एषां स्वयंभूधर्माणां परिपूरिर्भवतु, एषाम् अनास्रवधर्माणां परिपूरिर्भवतु.

1–2 दानपारमितायां यावदष्टादशावेणिकेषु बुद्धधर्मेषु] conj.; dānapāra{mitāyāṃ yāvad āveṇi}keṣu MS^{ppc}; dānapāra{mitāyāṃ yāvad ā×}keṣu MS^{pc}, veṇi 3 *in the top margin*; dānapāra{mitāyāṃ yāvad ā}keṣu MS^{ac}; སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་ཞེས་བྱ་བ་ནས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ལ་ Tib. **2–3** सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः] recon.; samyaksaṃ(b)odhim abhisaṃbuddha(ḥ) MS; ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པས་ Tib. **3** यावत्] recon.; ///++ MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་ Tib. **3** स्पृहणीयास्ते] recon.; +++++ MS; དེ་དག་ནི་འདོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, l. 16: स्पृहणीयास्ते. **3** इति मूर्धाभिसमयस्य] recon.; +++++++++*sya MS; ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ Tib. **4** दौर्लभ्य°] em.; daulabhya° MS; རྙེད་པར་དཀའ་བར་ Tib. **4** आभिमुख्यकिरणात्] em.; ābhimukhyakiṇāt′ MS^{pc}; ābhimukhyaki{ṃ}ṇāt′ MS^{ac}; མངོན་དུ་ཕྱོགས་ཏེ་གཏོར་བ་དང་། Tib. **6** °परिणामेनोद्देशपदेन] MS^{ac} (°pariṇāmen{o}ddeśapadena); °pariṇāmen{ā}d deśapadena MS^{pc}; ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་བསྟན་པའི་ཚིག་དང་། Tib. **6** °धर्माणां] em.; °dharmmāṇā MS. **6** स्वयंभू°] recon.; s(..)yaṃbhū° MS; རང་བྱུང་གི་ Tib. **6** °धर्माणामनास्रवधर्माणां] conj.; °dharmmāṇāṃ manāśravāṇāṃ MS; ཆོས་རྣམས་དང་། ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་རྣམས་ Tib.

परिपूरिर्भवतु” इति त्रिसर्वज्ञत्वपरिपूरिपरिणामेन निर्देशेनेति ॥

1.3.2 कथमपरित्यक्तसत्त्वार्था । यदाह । एवंभूताधिगमावस्थस्य निर्वाणपातपरिहारार्थं महाकरुणासंमुखीकरणाभिसंधिना अतीर्णसत्त्वतारणादिचित्तोत्पादेन । प्रथमयानसंप्रस्थितानां चर्याप्रतिपन्नानामवैवर्तिकानामेकजातिप्रतिबद्धानां चेति यथासंभवं चतुर्विकल्पप्रतिपक्षयोर्दर्शनभावनामार्गयोश्चतुर्विधस्याधिगन्तुः कथनेन चतुर्विधानां देशनेनेति ॥

---

1 °शेनेति ॥] 85v5 **5** °योश्चतुर्विध°] 85v6

---

1 त्रिसर्व° … निर्देशेनेति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 830, ll. 8–10: सर्वज्ञताप्रतिसंयुक्तधर्माणां स्वयम्भूधर्माणामसंहार्यधर्माणामिति सर्वाकारज्ञतादिभेदेन निर्दिष्टं. तदेवं त्रिसर्वज्ञताधर्माणामनुत्तरा परिपूरिः कथिता स्यात्. **2–4** कथम् … °चित्तोत्पादेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 36, ll. 1–4. **2–4** कथम् … °चित्तोत्पादेन।] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 830, ll. 25–27: एवंभूताधिगमावस्थायामपि निर्वाणपातपरिहारार्थं महाकरुणासंमुखीकरणात्सत्त्वतारणादिचित्तोत्पादाच्च महाकरुणया युक्ताः. **4–6** प्रथम° …देशनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 36, ll. 7–12. **4–6** प्रथम° …देशनेनेति ॥] Parallel text with difference in meaning in *Ālokā*, V; (Skt) p. 831, ll. 1–2: दर्शनभावनाविशेषाशैक्षमार्गाधिगमभेदाद्यथाक्रमं वयं तीर्ना इत्यादिपदचतुष्टयं.

---

1 परिपूरिर्] em.; paripūri MS; ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་གྱུར་པ Tib. **1** इति] recon.; (.)ti MS; ཞེས་བྱ་བ Tib. **1** त्रिसर्वज्ञत्वपरिपूरिपरिणामेन] recon.; tri(..)//++++++++++++++ MS; ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བསྔོ་བ་དེ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, l. 26: त्रिसर्वज्ञत्वधर्मानुत्तरा परिपूरिनिरूढिः. **1** निर्देशेनेति] tent.; ++*śe(ne..) MS; བཤད་པས Tib. **2** कथमपरित्यक्तसत्त्वार्था । यदाह । एवंभूताधिगमावस्थस्य] recon.; (.. .. ..r.. .. .. .. | .va)ṃ(bhūt)ādhigamāvasthasya MS; ཇི་ལྟར་ན་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་བ་ཡིན་ཞེ་ན། དེ་ལྟ་བུའི་རྟོགས་པ་དང་ལྡན་པའི་གནས་སྐབས་སུ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 36, l. 13: अपरित्यक्तसत्त्वार्था निरूढिर्. **4** चर्या°] em.; cayā° MS; སྤྱོད་པ་ལ Tib. **4** अवैवर्तिकानाम्] recon.; a{⊔}vaivar(tt)i(..)nām MS^{pc}; a{ve}vair(tt)i(..)nām MS^{ac}; ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་དང་། Tib. **5–6** चतुर्विकल्पप्रतिपक्षयोर्दर्शनभावनामार्गयोश्चतुर्विधस्याधिगन्तुः कथनेन चतुर्विधानां देशनेनेति] tent. and em.; catu{r}vika(..)///+++++++++++++++*yo (ca.. .i.. .. ..n.)neti MS^{pc}; catuvika(..)///+++++++++++++++*yo (ca.. .i.. .. ..n.)neti MS^{ac}; རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་བཞིའི་གཉེན་པོར་མཐོང་བ་དང་སྒོམ་པའི་ལམ་དག་གི་རྟོགས་པ་པོ་རྣམ་པ་བཞི་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ན … རྣམ་པ་བཞི་པོ་དེ་བསྟན་པས Tib.

समाधिरिदानीं वक्तव्य इत्याह । **1.4**

चतुर्द्वीपकसाहस्रद्वित्रिसाहस्रकोपमाः ।
कृत्वा पुण्यबहुत्वेन समाधिः परिकीर्तितः ॥ (५-४)

यदाह । अनुमोदनापुण्यबहुत्वमारभ्य चातुर्द्वीपकलोकधातुपलप्रमाणग्रहणोदाहरणेन, एवं साहस्रद्विसाहस्रकोदाहरणेन, एवं त्रिसाहस्रलोकधातवीय-महासमुद्रशतभेदप्रभिन्नवालाग्रकोट्युदबिन्दूत्क्षेपप्रमाणग्रहणोदाहरणेन, तच्चित्तोत्पादानुमोदनापुण्यबहुत्वेन । "त एभिश्चित्तोत्पादैः समन्वागता यत्र यत्रोपपत्स्यन्ते" इत्यारभ्य यावत् "तथा परिणामयितव्यानि यथा न चित्तेन

---

5 °दाहरणेन] 86r1

2–3 चतुर्द्वीपक° ... परिकीर्तितः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 4. **4–5** अनुमोदनापुण्य° ... °ग्रहणोदाहरणेन,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 36, ll. 14–16. **5** एवं साहस्रद्विसाहस्रकोदाहरणेन,] Paraphrase frome *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 36, ll. 16–18. **5–7** एवं त्रि° ... °बहुत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 36, ll. 20–23. **127.7–128.1** "त एभिश् ... °विधानुशंसोपदेशेन ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 3–26. **7–8** "त एभिश् ... यत्रोपपत्स्यन्ते"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 5–7: एवं ते एभिरनुमोदनासहगतैश्चित्तोत्पादकुशलमूलैः समन्वागता यत्र यत्रोपपत्स्यन्ते तत्र तत्र सकृता भविष्यन्ति. **127.8–128.1** "तथा ... चित्ते वा"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 25–26: तथा च परिणामयितव्यानि यथा तच्चित्तमन्यत्र चित्तेन चरेन्नान्यत्र चित्तेन.

4–5 चातुर्द्वीपकलोकधातुपलप्रमाणग्रहणोदाहरणेन, एवं साहस्रद्विसाहस्रकोदाहरणेन,] Skt.; གླིང་ཆེན་པོ་བཞི་པའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་དང་སྟོང་གཉིས་པ་སྲང་ལ་གཞལ་བས་ཚད་བཟུང་བའི་དཔེ་དང་། Tib.

---

2 °द्वित्रिसाहस्रकोपमाः] em.; dvisāhasradvitrisāhasrakopamāḥ MS (hypermetric); སྟོང་གཉིས་གསུམ་དག་དཔེར་ Tib. **4–5** °लोकधातुपलप्रमाणग्रहणोदाहरणेन] tent.; °lokadhātupa(lag.haṇ.)/// +++++ MS; འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དང་། Tib. **5** एवं साहस्रद्विसाहस्रकोदाहरणेन] tent.; +++ +++++++*+++++ MS; དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་དང་སྟོང་གཉིས་པ་སྲང་ལ་གཞལ་བས་ཚད་བཟུང་བའི་དཔེ་དང་། Tib. **5** एवं त्रिसाहस्रलोक°] recon.; (evaṃ trisāhasralo)ka° MS; དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ Tib. **6** °बिन्दूत्क्षेप°] MS^{pc}; °bi{ṃ}ndūt′kṣepa° MS^{ac}; ཐིགས་པ་བླངས་པའི་ Tib. **6–7** तच्चित्तोत्पादानुमोदना°] em.; tacittotpādāanumodanā° MS; དེ་དག་གིས་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ་དང་ལྡན་པའི་སེམས་བསྐྱེད་པའི་ Tib. **7** एभिश्चित्तोत्पादैः] MS^{ppc} (ebhi{ś ci}ttotpādaiḥ); ebhi {×ci}tttopādaiḥ MS^{pc}, ś ci 1 *in the top margin*; ebhi {ci}tttopādaiḥ MS^{ac}; སེམས་བསྐྱེད་པ་འདི་དག Tib. **127.8–128.1** यथा न चित्तेन नान्यत्र चित्तेन] recon. and em.; ya(th)*(ā na ci)tt(aṃ) nānyatra citteneti* / MS; ཅི་ནས་ཀྱང་སེམས་དེ་ལ་ཡང་མ་ཡིན་ཞིང་སེམས་གཞན་ལ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ Tib.

नान्यत्र चित्तेन” इति बहुविधानुशंसोपदेशेन ॥

तान्येतानि लिङ्गादीन्यूष्मादिचतुर्विधनिर्वेधभागीयस्वरूपलक्षणानि यथाक्रमं वेदितव्यानि ॥

2
2.1
2.1.1
2.1.1.1 दर्शनमार्गविपक्ष इदानीं सप्रतिपक्षश्चतुर्विधो ग्राह्यग्राहकविकल्पो वक्तव्य इत्याह ।

प्रवृत्तौ च निवृत्तौ च प्रत्येकं तौ नवात्मकौ ।
ग्राह्यौ विकल्पौ विज्ञेयावयथाविषयात्मकौ ॥ (५-५)

2.1.1.1.1 तत्र द्विविधो ग्राह्यविकल्पः । सकलप्रवृत्तिपक्षाधिष्ठानः प्रथमः । यदाह । द्वयाद्वयसंज्ञाविगतानामेवंविधचित्तोत्पादानुमोदनानुत्तरसम्यक्संबोधि-परिणामनायोजनेनेति ॥

---

1 °विधानुशंसोपदेशेन] 86r2 **8** तत्र द्विविधो] 86r3

6–7 प्रवृत्तौ … °विषयात्मकौ ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 5. **9–10** द्वयाद्वय° … °परिणामनायोजनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 28–30. **9–10** द्वयाद्वय° … °परिणामनायोजनेनेति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 833, ll. 26–28: मायोपमभवनया द्वयाद्वयसंज्ञाविगतानां बोधिसत्त्वानामेवंविधचित्तोत्पादानुमोदनादौ प्रवृत्तिः कार्येत्यहृर्तः.

---

1 बहुविधानुशंसोपदेशेन] recon.; *bahu**(vi.. ..ś. ..)padeśena MS; ཕན་ཡོན་རྣམ་པ་མང་པོ་སྟོན་པས་ Tib. **2** लिङ्गादीन्यूष्मादि°] em.; liṅgādīni druṣmādi° MS; རྟགས་ལ་སོགས་པ་ … དྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་ Tib. **3** वेदितव्यानि] MS^{pc} ({veditavyāni}); {veditavyāni} MS^{ac}. **4** वेदितव्यानि॥दर्शनमार्गविपक्षइदानीं सप्रतिपक्षश्] MS^{ppc} ({veditavyāni || ⊗ || darśanamārggavipakṣa idānīṃ sapratipakṣa}ś); {veditavyāni || ⊗ || darśanamārggavipakṣa×}ś MS^{pc}, ×idānī. sapratipakṣa 2 *in the top margin*; {veditavyāni || ⊗ || darśanamārggavipakṣa}ś MS^{ac}; ཤེས་པར་བྱའོ།། ད་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ … གཉེན་པོ་དང་བཅས་པ་ Tib. **5** इत्याह] recon.; i(ty) āha MS; དེས་ན། … ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6** नवात्मकौ] recon.; na{v}ātmak(au) MS^{pc}; na{dh}ātmak(au) MS^{ac}; དགུ་ཡི་བདག་ཉིད་ Tib. **7** ग्राह्यौ विकल्पौ विज्ञेयावयथाविषयात्मकौ] recon. and em.; *grā(.au .ikalpau vi)jñeyāv iti* / ϕ MS. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 5.

समस्तनिवृत्तिपक्षाधिष्ठानश्च द्वितीयः । यदाह । “अविकल्पायुष्मान्शारिपुत्र 2.1.1.1.2
प्रज्ञापारमिता” इत्यारभ्य यावत् “अविकल्पायां प्रज्ञापारमितायां चरन्नविकल्पं धर्ममभिसंबुध्यते” इति व्यवदानविषयविकल्पप्रतिषेधेनेति ॥

किं पुनः कारणमेतौ विकल्पावित्युच्येते । यस्मादयथाविषयात्मको 2.1.1.1.3
वितथः कल्पो विकल्प इति कृत्वा ॥

ग्राहकविकल्पो ऽपि द्विविध इत्याह । 2.1.1.2

द्रव्यप्रज्ञप्तिसत्सत्त्वविकल्पौ ग्राहकौ मतौ ।
पृथग्जनार्यभेदेन प्रत्येकं तौ नवात्मकौ ॥ (५-६)

तत्र द्रव्यसत्पृथग्जनपुरुषाधिष्ठानः प्रथमो ग्राहकविकल्पः । यदाह । 2.1.1.2.1
“सारे बतायमायुष्मन्सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वश्चरति यः प्रज्ञापारमितायां

---

2 °रभ्य यावत्] 86r4 **7** °सत्सत्त्वविकल्पौ] 86r5

1–3 “अविकल्पायुष्मन् ... °प्रतिषेधेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 38, l. 5–p. 39, l. 11. **1–2** “अविकल्पायुष्मान्शारिपुत्र प्रज्ञापारमिता”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 38, l. 5. **2–3** “अविकल्पायां ... अभिसंबुध्यते”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 39, ll. 10–11. **4–5** किं पुनः ... इति कृत्वा ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, V; (Skt) p. 138, ll. 9–10: कथं विकल्पौ ? यतस्तयोरात्मा न यथाविषयं वितथः कल्पो विकल्प इति कृत्वा. **7–8** द्रव्यप्रज्ञप्ति° ... नवात्मकौ ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 6. **129.10–130.2** “सारे बतायम् ... °प्रतिषेधेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, ll. 18–23. **129.10–130.1** “सारे बतायम् ... चरति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 39, ll. 13–15: सारे बतायमायुष्मन्सुभूते चरति बोधिसत्त्वो महासत्त्वो यः प्रज्ञापारमितायां चरति.

---

9 द्रव्यसत्पृथग्जनपुरुषाधिष्ठानः प्रथमो ग्राहकविकल्पः] Skt.; སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་པོ་སྐྱེས་བུ་རྫས་སུ་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་པ་ནི། Tib.

---

1 °पक्षाधिष्ठानश्] recon.; °pa(kṣ)ādhiṣṭhānaś MS; ཕྱོགས་ ... ལ་བརྟེན་པ་ནི། Tib. **1–2** अविकल्पायुष्मान्शारिपुत्र प्रज्ञापारमिता] recon.; avi(ka)lpāyuṣmā*(n. ..)++++++++(..)* MS; ཚེ་དང་ལྡན་པ་ཤཱ་རིའི་བུ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའོ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 38, l. 5: अविकल्पा आयुष्मन्शारिपुत्र प्रज्ञापारमिता. **2** इत्यारभ्य यावत्] recon.; *(..)tyā*+*rabhya yāvad MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། Tib. **6** ग्राहकविकल्पो ऽपि द्विविध इत्याह] recon.; grāhakavikalp(o)///++++++++ MS; འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡང་རྣམ་པ་གཉིས་ཡིན་པ་དེས་ན། Tib. **7** द्रव्यप्रज्ञप्ति°] recon.; +++++ MS. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 6. **10** °सत्त्वश्चरति] MS^{pc} (°satva{⊔}ś carati); °satva{ca}ś carati MS^{ac}.

चरति” इत्यारभ्य यावत्सर्वाकारज्ञताविविक्तत्वात्तदनुत्रासानवलीनत्वादिभिः पुरुषाधिष्ठानविकल्पप्रतिषेधेनेति ॥ ननु चेदन्धर्माणः पृथग्जना अपि सर्वधर्मा अनात्मान इति प्रतिपद्यन्त इत्यव्यापिनी प्रथमग्राहकविकल्पव्यवस्था भविष्यति। अधिमुक्तिमनस्कारः स तेषां तत्त्वमनस्कारश्चेह विवक्षित इत्यसारम् ॥

2.1.1.2.2 प्रज्ञप्तिसदार्यपुद्गलाधिष्ठानो द्वितीयो ग्राहकविकल्पः । यदाह । तदनुत्रासकारणपरिप्रश्ने “असत्त्वाद्भगवन्न संसीदति” इत्यारभ्य यावत् “यत्रोत्पादस्थित्यन्यथात्वादयो ऽनुपलभ्यन्ते कस्तत्र स्थास्यति स्थित्वा चानुत्तरां

---

1 °दनुत्रासानवलीन°] 86r6 **4** °सारम् ॥] 86v1

2–4 ननु चेदन् … इत्यसारम् ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 835, ll. 19–21: ननु चानात्मानः सर्वधर्मा इत्यपि पृथग्जनाः प्रतिपद्यन्त इत्यव्यापिनी प्रथमग्राहकविकल्पव्यवस्था. अधिमुक्तिमनस्कारः स तेषां, तत्त्वमनस्कारश्चेह विवक्षित इत्यसारं. (Tib.) D (3791) cha 289v1–2, P [90] (5189) cha 361v5–7: སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་ཆོས་ཐམས་ཅད་བདག་མེད་པའོ་(པའོ॥ P)ཞེས་ཤེས་པ་མ་ཡིན་ནམ་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པར་གཞག་(བཞག་P)པ་དང་པོ་ནི་མ་ཁྱབ་པ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། དེ་རྣམས་ཀྱི་དེ་ནི་ལྷག་པར་མོས་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཡིན་ལ་འདིར་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཡིན་པར་བཞེད་པས་མི་མཚུངས་སོ॥. **130.6–131.2** तदनुत्रास° … °प्रतिषेधेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, l. 25–p. 44, l. 26. **6** “असत्त्वाद् … संसीदति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, l. 27. **130.6–131.1** “यत्रोत्पाद° …देशयिष्यति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, ll. 18–20: एवमेतद्यथा तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेन भाषितेत्यधिमोक्ष्यन्ते बोधिमभिसंभोत्स्यते, कस्तत्र स्थित्वा धर्मं देशयिष्यति?

---

5 प्रज्ञप्तिसदार्यपुद्गलाधिष्ठानो द्वितीयो ग्राहकविकल्पः] Skt.; གཉིས་པ་འཕགས་པའི་གང་ཟག་གི་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་སྐྱེས་བུ་བཏགས་པར་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་པ་ནི་ Tib. **6** तदनुत्रास°] Skt.; སེམས་མི་ཞུམ་པ་དེའི་ Tib. **6** असत्त्वाद्] Skt.; ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་མཆིས་པའི་སླད་དུ་ Tib.

---

1 इत्यारभ्य यावत्सर्वाकारज्ञताविविक्तत्वात्] recon.; ity ārabhya yā*(vat sarvākārajña.ā.i.i..tvāt. |)* MS; བརྩམས་ཏེ། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་དབེན་པའི་ཕྱིར། Tib. **1** तदनुत्रासा°] recon. and em.; *(t.)**danutrāsā° MS; དེ་ལ་མི་སྐྲག་པ་ Tib. **2** पुरुषाधिष्ठानविकल्प°] recon.; puruṣā(.)i(.. .. .)ikalpa° MS; སྐྱེས་བུ་ལ་བརྟེན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ Tib. **4** तत्त्वमनस्कारश्चेह विवक्षित इत्यसारम्] recon.; tatvamanaskārah | sa te(..ṃ) ///+++++++++*sāraṃ MS, sa te(..ṃ) *in a red circle*; དེ་ཁོ་ན་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་བརྗོད་པར་འདོད་པ་ཡིན་པས་སྙིང་པོ་མེད་དོ॥ Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 835, l. 21: तत्त्वमनस्कारश्चेह विवक्षित इत्यसारं. **5** द्वितीयो ग्राहक°] recon.; dvi(tīyo grāh)aka° MS; གཉིས་པ་ ..,འཛིན་པའི་ Tib. **6** तदनुत्रास°] em.; tadanutrāsa° MS; མི་ཞུམ་པ་དེའི་ Tib. **6–7** यत्रोत्पादस्थित्यन्यथात्वादयो ऽनुपलभ्यन्ते] em.; yatrotpādasthityanyathātvānupalabhyante MS; གང་དུ་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ལ་སོགས་པ་ཉེ་བར་མི་དམིགས་པ་ Tib.

सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यते धर्मं वा देशयिष्यति” इति सर्वार्यपुद्गलविकल्पप्रतिषेधेनेति ॥ आर्यस्याप्येवं भवति “अश्रौषीमहं भिक्षवो रात्र्याः प्रत्यूषसमये शृगालस्य प्राणिनो वाशितशब्दं तथाहं स तस्मिन्काले तस्मिन्समये ऽनिन्दिताङ्गो नाम सिंहो मृगराजो ऽभूवम्” इत्यव्यापिनी द्वितीयग्राहकविकल्पव्यवस्था भविष्यति । व्यावहारिकं तस्य तद्वचनं न पारमार्थिकमित्यसारम् ॥

किं पुनः कारणमेतौ विकल्पावित्युच्येते । यस्मात् 2.1.1.2.3

ग्राह्यौ चेन्न तथा स्तो ऽर्थौ कस्य तौ ग्राहकौ मतौ ।
इति ग्राहकभावेन शून्यता लक्षणं तयोः ॥ (५-७)

2.1.2
2.1.2.1
2.1.2.1.1

त एते चत्वारो ऽपि विकल्पाः प्रत्येकं नवप्रकारा वेदितव्याः ॥

2 °र्यस्याप्येवं] 86v2 **6** कारणमेतौ] 86v3

2–5 आर्यस्याप्येवं … इत्यसारम् ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 836, ll. 16–20: ननु चार्यस्याप्येवं भवति: अश्रौषं अहं भिक्षवो रात्र्याः प्रत्यूषसमये शृगालस्य प्राणिनो वाशितशब्दं, तथाहं स तस्मिन्समये ऽनिन्दितो नाम मृगराजो ऽभूवमित्यव्यापिनी द्वितीयग्राहकविअक्ल्पव्यवस्था. संव्यवहारिकमार्याणामेवंविधं वचनं, न पारमार्थिकमित्यसारं. (Tib.) D (3791) cha 289v5–6, P [90] (5189) cha 362r3–5: འཕགས་པ་ལ་ཡང་འདི་ལྟ་བུ་དག་མངའ་སྟེ་དགེ་སློང་དག་ངས་མཚན་མོ་འདས་ན་ནང་པར་གྱི་དུས་སུ་སྲོག་ཆགས་ཅེ་(ལྕེ་P)སྤྱང་གི་སྐད་འབྱིན་པའི་སྒྲ་ཐོས་སོ་(སོ།། P)ཞེས་བྱ་བ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ད་དེའི་ཚེ་དེའི་དུས་ན་རི་དགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་སེང་གེ་ཡན་ལག་མ་སྨད་པ་ཞེས་བྱ་བར་གྱུར་ཏོ།། (ཏོ་D)ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནམ་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པ་འདི་ནི་མ་ཁྱབ་པ་ཡིན་ནོ་ཞེ་ན། འཕགས་པ་རྣམས་དེ་སྐད་གསུངས་པ་ནི་ཐ་སྙད་པ་ཡིན་གྱི་དོན་དམ་པ་མ་ཡིན་པས་ཡང་དག་པ་མ་ཡིན་ནོ།། . **7–8** ग्राह्यौ चेन्न … लक्षणं तयोः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 7.

1–2 सर्वार्यपुद्गलविकल्पप्रतिषेधेनेति] recon.; +++++++++++++++ MS; འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་བཀག་པས་ Tib. **2** आर्यस्याप्येवं] recon.; +*ryasyāpy evaṃ MS; འཕགས་པ་ལ་ཡང་འདི་ལྟ་བུ་ Tib. **3** ऽनिन्दिताङ्गो] recon.; ’ninditāṅgā MS; ཡན་ལག་མ་སྨད་པ་ Tib. **4** इत्यव्यापिनी] em.; ity avyapinī MS; མ་ཁྱབ་པར་འགྱུར་རོ་ Tib. **5** व्यावहारिकं] em.; vyavahārikaṃ MS; ཐ་སྙད་པ་ཡིན་ Tib. **5** न पारमार्थिकमित्यसारम्] recon.; *(..) pāramārthikam ity asāra(.)* / MS; དོན་དམ་པ་ནི་མ་ཡིན་པ་ དེས་ན་སྙིང་པོ་མེད་དོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 836, ll. 19–20: न पारमार्थिकमित्यसारं. **6** किं पुनः] recon.; *ki(.) p(.)naḥ* MS; ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་ Tib. **7** ऽर्थौ कस्य तौ] em.; rthau kasya tau rthau kasya tau MS (hypermetric); དོན་ … དེ་དག་གང་གི་ Tib. **7** ग्राहकौ] em.; grāhakai MS. **10** प्रत्येकं] em.; pratyeka MS; རེ་རེ་ཞིང་ Tib.

तत्र कतमः प्रथमो ग्राह्यविकल्पो नवविध इत्याह ।

एष स्वभावे गोत्रे च प्रतिपत्समुदागमे ।
ज्ञानस्यालम्बनाभ्रान्तौ प्रतिपक्षविपक्षयोः ॥ (५-८)
स्वस्मिन्नधिगमे कर्तृतत्कारित्रक्रियाफले ।
प्रवृत्तिपक्षाधिष्ठानो विकल्पो नवधा मतः ॥ (५-९)

इति ॥

2.1.2.1.1.1 तत्र स्वभावविकल्पः । यदाह । “तत्किम्मन्यसे । सुभूते समनुपश्यसि त्वं तं मायोपमं चित्तम्” इत्यारभ्य यावत् “कथं विविक्तेन विविक्तस्यानुबोधो भवति” इति बोध्यनुपपत्त्या । “एवमेतत्सुभूते” इत्यारभ्य यावत् “सचेत्सुभूते प्रज्ञापारमिता यावत्सर्वाकारज्ञता नात्यन्तविविक्ताभविष्यन्न प्रज्ञापारमिता

2 दागमे] 86v4 **9** बोध्यनुपपत्त्या] 86v5

2–5 एष स्वभावे ... नवधा मतः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 8–9. **7–9** “तत्किम्मन्यसे ... बोध्यनुपपत्त्या] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, l. 28–p. 45, l. 30. **7–8** “तत्किम् ... चित्तम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, ll. 30–31. **8–9** “तत्किम्मन्यसे ... भवति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, ll. 29–30. **132.9–133.2** “एवमेतत् ... चारित्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañca-viṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, l. 31–p. 48, l. 6. **9** “एवमेतत्सुभूते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, l. 31–p. 46, l. 1: साधु साधु सुभूते एवमेतत्. **132.9–133.1** “सचेत्सुभूते ... सर्वाकारज्ञताभविष्यत्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 46, ll. 11–13: सचेत्सुभूते न प्रज्ञापारमिता ऽत्यन्तविविक्ता ऽभविष्यद्यावत्सर्वाकारज्ञतात्यन्तविविक्ता ऽभविष्यन्(ऽभविष्यन् em.; भविष्यन् KIMURA’s edition) न प्रज्ञापारमिता ऽभविष्यद्यावन्न सर्वाकारज्ञता ऽभविष्यदेवं न प्रज्ञपारमिता.

9 एवमेतत्सुभूते] Skt.; རབ་འབྱོར་དེ་དེ་བཞིན་ནོ།། རབ་འབྱོར་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་དབེན་པའོ་ Tib.

1 इत्याह] recon.; it(y .)///+ MS; ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ།། Tib. **2** एष स्वभावे गोत्रे च प्रतिपत्समुदागमे] recon.; +++++++++++(..)mu*dāgame MS. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 8. **3** °भ्रान्तौ] em.; °bhrāmto MS; མ་འཁྲུལ་དང་།། Tib. **8–9** विविक्तेन विविक्तस्यानुबोधो भवति] recon.; vivi*(kte..)+++++++++(.)ī*° MS; དབེན་པས་དབེན་པ་རྗེས་སུ་རྟོགས་པར་འགྱུར་ལགས། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, ll. 29–30: विविक्तेन विविक्तस्यानुबोधौ भवति ?. **9** इति] recon.; *(.)ītiφ* MS; ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ Tib. **9** बोध्यनुपपत्त्या] recon.; bodh(ya.. .. .. ..) MS; འཚང་རྒྱ་བ་མི་འཐད་པ་དང་། Tib. **10** नात्यन्तविविक्ताभविष्यन्] em.; nātyantaviviktābhavaviṣyan MS; དབེན་པར་མ་གྱུར་ན། Tib.

यावन्न सर्वाकारज्ञताभविष्यत्” इति तल्लक्षणाभिसंबोधोपपादनेनैवं चरतो गम्भीरार्थचारित्वेनेति ॥

गोत्रविकल्पः । यदाह । पुनरभ्यवकाशोदाहरणेन गोत्रविकल्पनिरा- 2.1.2.1.1.2
सज्ञापनार्थेनेति ॥

समुदागमविकल्पः । यदाह । पुनर्मायापुरुषोदाहरणेन प्रतिपत्तौ 2.1.2.1.1.3
समुदागमविकल्पनिषेधार्थेनेति ॥

आलम्बनविकल्पः।यदाह।पुनः प्रतिभासदृष्टान्तेनारम्बणविकल्पापोहार्थेनेति॥ 2.1.2.1.1.4

प्रतिपक्षविपक्षविकल्पो यदाह । पुनः सम्यक्संबुद्धस्याविकल्पकोदाहरणेन 2.1.2.1.1.5
प्रतिपक्षविपक्षविकल्पनिरासार्थेनेति ॥

स्वाधिगमविकल्पः । यदाह । पुनस्तदुदाहरणेन स्वाधिगमविकल्पप्रति- 2.1.2.1.1.6
षेधार्थेनेति ॥

---

3 गोत्रविकल्प°] 86v6 **8** °दाहरणेन] 87r1

3–4 पुनर् ... °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 48, ll. 26–30. **5–6** पुनर् ... निषेधार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, ll. 1–7. **7** पुनण् ... °विकल्पापोहार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, ll. 8–14. **8–9** पुनः ... °निरासार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśati-sāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, ll. 16–20. **10–11** पुनस् ... °प्रतिषेधार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, ll. 21–23.

---

1 सर्वाकारज्ञताभविष्यत्] em.; sarvākārajñatā abhaviṣyad MS; རྣམ་པར་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ ... འགྱུར་རོ་ Tib. **1** तल्लक्षणा°] em.; tāllakṣaṇā° MS; དེའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པར་ Tib. **3–4** यदाह । पुनरभ्यवकाशोदाहरणेन गोत्रविकल्पनिरासज्ञापनार्थेनेति] recon.; yad (.)*(ā)ha / punar abhya(vakā)śodāharaṇena* * (.. .. ..ni)rāsajñā(panā.e.e)ti MS; ཡང་ནམ་མཁའི་དཔེས་རིགས་སུ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎ Tib. **5** समुदागमविकल्पः] recon.; samudā(gamav.ka.o) MS; ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ Tib. **7** °विकल्पापोहार्थेनेति] em.; °vikalpāpohārthenati MS; རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའི་དོན་གྱིས་ Tib. **8–9** पुनःसम्यक्संबुद्धनिर्विकल्पोदाहरणेन प्रतिपक्षविपक्षविकल्प°] recon.; puna(ḥ)*(..m..k.)saṃbuddhasyāvikalpako**(dāh. .. ..t.pakṣa)vipakṣavika(..)° MS; ཡང་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པའི་དཔེས་གཉེན་པོ་དང་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ Tib. **10** पुनस्] em.: punaḥ MS^{pc}; puna MS^{ac}; ཡང་ Tib. **10** तदुदाहरणेन] MS^{pc} (tadudāhar{a}◯ṇena); tadudāhar{e}◯ṇena MS^{ac}; དེའི་དཔེས་ Tib.

2.1.2.1.1.7 कर्तृविकल्पो यदाह । पुनस्तन्निर्मितोदाहरणेन निर्माणान्वयकर्तृविकल्पनिरासार्थेन श्रावकप्रत्येकबुद्धबोध्योर्दूराभ्यासभावप्रतिषेधार्थेनेति ॥

2.1.2.1.1.8 कारित्रविकल्पः । यदाह । पुनस्तथागतनिर्मितकृत्योदाहरणेन कारित्रविकल्पप्रतिषेधार्थेनेति ॥

2.1.2.1.1.9 क्रियासाफल्यविकल्पश्च । यदाह । पुनर्दारुयन्त्रोदाहरणेन कारित्रस्य साफल्यविकल्पापोहार्थेनेति ॥

2.1.2.1.2 तत्र कतमो नवविधो द्वितीयो ग्राह्यविकल्प इत्याह ।

भवशान्तिप्रपातित्वान्न्यूनत्वे ऽधिगमस्य च ।
परिग्रहस्याभावे च वैकल्ये प्रतिपद्गते ॥ (५-१०)
परप्रत्ययगामित्वे समुद्देशनिवर्तने ।
प्रादेशिकत्वे नानात्वे स्थानप्रस्थानमोहयोः ॥ (५-११)

3 यदाह] 87r2 **9** °भावे च] 87r3

1–2 पुनस् ... °प्रतिषेधार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, ll. 24–30. **3–4** पुनस् ... °प्रतिषेधार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, l. 31–p. 50, l. 3. **5–6** पुनर् ... °विकल्पापोहार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 50, ll. 4–10. **134.8–135.2** भवशान्ति° ... मनोभवः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 10–12.

4 °प्रतिषेधार्थेनेति] Skt.; བཀག་པའི་དོན་གྱིས་ Tib.

2 °बोध्योर्] em.; °bodho MS; བྱང་ཆུབ་ Tib. **2** दूराभ्यासभावप्रतिषेधार्थेनेति] recon. and em.; dūrābhya(sībhāva..)/// + + + + + + MS; རིང་བ་དང་ཉེ་བ་བཀག་པའི་དོན་གྱིས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 49, ll. 28–29: श्रावकभूमिर्वा प्रत्येकबुद्धभूमिर्वा मम दूरे ऽनुत्तरा सम्यक्संबोधिरभ्यासे. **3** कारित्रविकल्पः] recon.; ++++++ MS; ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི་ Tib. **3** यदाह] recon.; ya(d āha) MS; གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3** तथागत°] recon.; ta(.āg)ata° MS; དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ Tib. **4** °प्रतिषेधार्थेनेति] conj.; °pratiṣedheneti MS; བཀག་པའི་དོན་གྱིས་ Tib. **7** नवविधो] *MS*^{pc} (nav{a}vi◯dho); nav{i}vi◯dho *MS*^{ac} **8** भव°] MS^{pc} (bha{⊔}va°); bha{bha}va° *MS*^{ac} **8–9** °प्रपातित्वान्न्यूनत्वे ऽधिगमस्य च । परिग्रहस्याभावे] recon.; °prapātitvā(..)///+++++++++++++*bhāve MS. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 10. **11** स्थानप्रस्थानमोहयोः] em.; sthāne prasthānamohayoḥ MS; གནས་དང་འཇུག་ལ་རྨོངས་པ་ Tib.

पृष्ठतो गमने चेति विकल्पो ऽयं नवात्मकः ।
निवृत्तिपक्षाधिष्ठानः श्रावकादिमनोभवः ॥ (५-१२)

तत्र संसारनिर्वाणान्यतरपातेन न्यूनाधिगमविकल्पः । यदाह । "तद्यथा ऽपि नाम सुभूते सूर्यचन्द्रमसोर्मण्डले चतुर्षु द्वीपेषु कार्यं कुर्वति" इति प्रज्ञापारमितायाः प्रज्ञाकरुणाभ्यां पञ्चसु पारमितासु संसारनिर्वाणान्यतरापातनकारित्रत्वेन । चक्रवर्तिदृष्टान्तेन सकलाधिगमाधिपत्यविषयज्ञापनार्थेनेति ॥ 2.1.2.1.2.1

संपरिग्रहाभावविकल्पः । यदाह । पुनरपरिगृहीतस्त्रीदृष्टान्तेन संपरिग्रहविशेषज्ञापनार्थेनेति ॥ 2.1.2.1.2.2

प्रतिपत्तिवैकल्यविकल्पः । यदाह । पुनः संग्रामावचरशूरमनुष्योदाहरणेन प्रतिपत्तिविशेषज्ञापनार्थेनेति ॥ 2.1.2.1.2.3

परप्रत्ययगामित्वविकल्पः।यदाह।पुनाराज्ञांचक्रवर्त्यनुविधानोदाहरणेनाधिगमे स्वातन्त्र्यज्ञापनार्थेनेति ॥ 2.1.2.1.2.4

---

4 °ण्डले] 87r4 **9** प्रतिपत्तिवैकल्य°] 87r5

3–4 "तद्यथा … कुर्वति"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 2–3: तद्यथा ऽपि नाम सूर्यचन्द्रमसौ मण्डले चतुर्षु द्वीपेषु कार्यं कुर्वति. **4–5** प्रज्ञापारमितायाः … °कारित्रत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 4–7. **6** चक्रवर्ति° … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 7–10. **7–8** पुनर् … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 12–14. **9–10** पुनः … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 16–21. **11–12** पुना … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 22–25.

---

4 कार्यं कुर्वति] Skt.; ལས་བྱེད་ཅིང་རྗེས་སུ་འགྲོ་ Tib. **7** परिगृहीत°] Skt.; གཞན་གྱིས་ཡོངས་སུ་གཟུང་བའི་ Tib.

---

1 विकल्पो] MS^{ppc} ({vikalpo}); {vi×lpo} *MS^{pc}*, ka 3 *in the top margin*; {vilpo} *MS^{ac}*; རྣམ་རྟོག་ Tib. **3** °निर्वाणान्यतर°] MS^{pc} (°nirvāṇ{ā}nyatara°); °nirvāṇ{o} nyatara° *MS^{ac}*; མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ཏུ་ Tib. **3** न्यूनाधिगम°] MS^{pc} (nyū{nādhiga}ma°); nyu{nādhi}ma° MS^{ac}; རྟོགས་པ་དམན་པའི་ Tib. **3–4** तद्यथा ऽपि नाम सुभूते सूर्यचन्द्रमसोर्मण्डले] recon.; + ++++++++++++++++*ṇḍale MS; རབ་འབྱོར་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། ཉི་མ་དང་ཟླ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ནི་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 2–3: तद्यथा ऽपि नाम सूर्यचन्द्रमसौ मण्डले. **7–8** संपरिग्रहविशेषज्ञापनार्थेनेति] recon.; (..ṃ)///+++++++++++++ MS; ཡོངས་སུ་འཛིན་པའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་ Tib. **11** °अनुविधानोदाहरणेनाधिगमे] em.; °anuvidhānoharaṇenādhigame MS; རྗེས་སུ་བྱེད་པའི་དཔེས་རྟོགས་པ་ལ་ Tib.

2.1.2.1.2.5 उद्देशनिवृत्तिविकल्पः । यदाह । पुनः कुनदीनां गङ्गानदीसार्धं महासमुद्रगमनोदाहरणेन प्रधानसार्थिकसाकंगमनयोगेनाव्यावृत्तिगमनान्ययानगमनाभावात्सर्वाकारज्ञतोद्देशापरिभ्रंशार्थेनेति ॥

2.1.2.1.2.6 प्रादेशिककारित्रविकल्पः । यदाह । पुनः पुरुषदक्षिणवामहस्तोदाहरणेनाप्रादेशिकप्रादेशिककारित्रार्थेनेनेति ॥

2.1.2.1.2.7 अधिगमनानात्वविकल्पः । यदाह । पुनः कुनदीमहानदीजलानां जलंजलयानगमनाद्यादोधिपतिप्रवेशैकरसत्वोदाहरणेन पञ्चानां तादात्म्योपपत्तिज्ञापनार्थेनेति ॥

2.1.2.1.2.8 स्थानप्रस्थानाज्ञानविकल्पः । यदाह । पुनश्चक्ररत्नस्य स्थानप्रस्थानोदाहरणेन

---

2 °हरणेन] 87r6 **9** °नाज्ञानविकल्पः] 87v1

1–3 पुनः ... °भ्रंशार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 26–29. **4–5** पुनः ... °कारित्रार्थेनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, l. 30–p. 52, l. 52. **6–8** पुनः ... °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 2–5. **136.9–137.1** पुनश् ... ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 6–11.

---

7 जलंजलयानगमनाद्यादोधिपतिप्रवेशैकरसत्वोदाहरणेन] Skt.; རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་ཕྱིན་ན་རོ་གཅིག་པར་གྱུར་པའི་དཔེས་ Tib. **7** पञ्चानां] Skt.; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་ Tib.

1–2 कुनदीनां गङ्गानदीसार्धं महासमुद्रगमनोदाहरणेन] recon.; kunadī(n.ṃ)///++++++++++++++++*haraṇena MS; ཆུ་ཀླུང་ཕྲ་མོ་རྣམས་གངྒཱའི་ཆུ་དང་ལྷན་ཅིག་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་འགྲོ་བའི་དཔེས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 26–27: तद्यथा ऽपि नाम सुभूते याः काचित्कुनद्यः सर्वास्ता येन गङ्गानदी तेनानुगच्छन्ति ता गङ्गानद्या सार्धं महासमुद्रमुपयान्ति. **2** °योगेनाव्यावृत्ति°] recon.; °yoge(.ā.yā)vṛtti° MS; ཚུལ་གྱིས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པར་ Tib. **2–3** °गमनाभावात्] recon.; °(g)amanābhāvāt MS; འགྲོ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ Tib. **4–5** पुनः पुरुषदक्षिणवामहस्तोदाहरणेनाप्रादेशिकप्रादेशिककारित्रार्थेनेनेति] tent.; om. MS (eyeskip); སྐྱེས་བུའི་ལག་པ་གཡས་པ་དང་གཡོན་པའི་དཔེས་ཉེ་ཚེ་བ་མ་ཡིན་པ་དང་ཉེ་ཚེ་བའི་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་ Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138r3–4, P [88] (5186) kha 159r6: སྐྱེས་བུའི་ལག་པ་གཡས་པ་དང་། གཡོན་པའི་དཔེས་ཉེ་ཚེ་བ་མ་ཡིན་པའི་བྱེད་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ་. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, l. 30–p. 52, l. 1: तद्यथा ऽपि नाम सुभूते पुरुषस्य दक्षिणो हस्तः सर्वकृत्यानि करोत्, एवमेव सुभूते प्रज्ञापारमिता द्रष्टव्या, यथा च वामहस्त एवं पञ्च पारमिता द्रष्टव्याः. **6** अधिगमनानात्वविकल्पः । यदाह] recon.; om. MS (eyeskip); རྟོགས་པ་ཐ་དད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6** °जलानां] em.; °jalānāma MS; ཆུ་རྣམས་ Tib. **7–8** तादात्म्योपपत्तिज्ञापनार्थेनेति] tent.; tādātmyo///++++++++++ MS; དེའི་བདག་ཉིད་ཅན་དུ་འགྱུར་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་ Tib. **9** स्थानप्रस्थानाज्ञानविकल्पः] recon.; ++++*nājñānavikalpo MS; གནས་པ་དང་འཇུག་པ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། Tib.

स्थानगमनयोः पश्चानां तदनुविधानज्ञापनार्थेनेति ॥

पृष्टतोनिर्याणविकल्पः । यदाह । पुनस्तस्यैव बलकायपुरोगामित्वोदाहरणेन **2.1.2.1.2.9**
तस्याः पृष्ठीभावज्ञापनार्थेनेति ॥

यद्येवं सर्वधर्माणां स्वभावशून्यत्वात् षड्भिः पारमिताभिरनुत्तरस- **2.1.2.1.3**
म्यक्संबोधिप्राप्त्यभावचोद्येन । "इह सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं भवति । विपर्यस्तचित्तो ऽयं लोकसंनिवेशः" इत्यारभ्य यावत् "न ह्यन्यथा शक्यं सत्त्वपरिपाचनायान्यत्र प्रज्ञयेत्यर्थवशेन प्रज्ञापारमितायां चरति" इति तत्परिहारेण ॥ नानात्वाभावात्सर्वासामेकप्राधान्याभावचोद्येन । सुमेरुपर्वतराजोपसंक्रान्तत्वोदाहरणेन पश्चानां तस्याश्चैकवर्णतया तदापत्तिप्राधान्योपपत्त्या

5 °भावचोद्येन] 87v2 **9** °न पश्चानां] 87v3

2–3 पुनस् … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 13–16. **4–5** यद्येवं … °चोद्येन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 24–28. **5–6** "इह सुभूते … लोकसंनिवेशः"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 29–30: इह सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य षट्सु पारमितासु चरत एवं भवति, विपर्यस्तचित्तो ऽयं लोकसंनिवेशः. **6–7** "न ह्यन्यथा … चरति"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, ll. 21–22: न ह्यन्यथा शक्याः सत्त्वाः परिपाचयितुमन्यत्र प्रज्ञयेत्यर्थवशेनैवमर्थं प्रज्ञापारमितायां चरति. **8** नानात्वाभावात्सर्वासामेकप्राधान्याभावचोद्येन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, ll. 23–26. **137.8–138.1** सुमेरु° … °परिहारेण ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, l. 30–p. 54, l. 5.

1 पश्चानां] Skt.; པ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ Tib. **5–6** बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं भवति] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་སྤྱོད་པའི་ཚེ། འདི་སྙམ་དུ་ Tib. **7** प्रज्ञये°] Skt.; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ Tib.

2 °गामित्वोदाहरणेन] em.; °gāmitvoharaṇena MS; འགྲོ་བའི་དཔེས་ Tib. **4** सर्वधर्माणां] em.; sarvadharmmaṇiṃ | MS; ཆོས་ཐམས་ཅད་ Tib. **4–5** पारमिताभिरनुत्तरसम्यक्संबोधिप्राप्त्यभावचोद्येन] recon.; + + + + + + + + + + + + + + + +*bhāvacodyena MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་པོ་རྣམས་ཀྱིས་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པ་མེད་པར་བརྩད་པ་དགག། Tib. **5** °सत्त्वस्यैवं] MS^{pc} (°satvasyaiva{ṃ}); °satvasyaiva MS^{ac}; འདི་སྙམ་དུ་ Tib. **8–9** सुमेरुपर्वतराजोपसंक्रान्तत्वोदाहरणेन] tent.; su(..)///+++++++++++++++*na MS; རིའི་རྒྱལ་པོ་རི་རབ་ཀྱི་དྲུང་དུ་ཕྱིན་པའི་དཔེས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, l. 30–p. 54, l. 1: तद्यथा ऽपि नाम सुभूते नानाप्रकारा आत्मभावाः सुमेरुं पर्वतराजमुपसंक्रान्ता एकवर्णा भवन्ति.

तत्परिहारेण ॥ पुनरर्थानुप्रतिपन्नस्य विशेषाप्रज्ञानात्तत्प्राधान्याभावचोद्येन सुमेरूदाहरणस्याप्रामाण्यज्ञापनार्थेन । “अर्थानुप्रतिपन्नस्य विशेषाप्रज्ञानात्” इति “प्रतिबद्धपरमार्थस्य विशेषविकल्पाभावात्” इत्यर्थः । “लोकव्यवहारसंकेतम्” इत्यारभ्य स्त्रीरत्नोदाहरणेन सर्वकुशलमूलसंग्रहेण येन सर्वाकारज्ञता तेनास्थानयोगस्थानाभिप्रायेणाग्रतोपपत्तिपरिहारेणेति ॥

2.1.2.2
2.1.2.2.1 ग्राहकविकल्प इदानीं द्विविधः प्रत्येकं नवप्रभेदो वक्तव्यः । तत्र तावत्

ग्राहकः प्रथमो ज्ञेयो ग्रहणप्रतिमोक्षणे ।
मनस्क्रियायां धातूनामुपश्लेषे त्रयस्य च ॥ (५-१३)
स्थाने चाभिनिवेशे च प्रज्ञप्तौ धर्मवस्तुनः ।
सक्तौ च प्रतिपक्षे च यथेच्छं च गतिक्षतौ ॥ (५-१४)

---

4 °रसंकेतम्] 87v4 **9** स्थाने] 87v5

1–2 पुनर् ... °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, ll. 7–10. **3–5** “लोकव्यवहार° ... °परिहारेणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, l. 12–p. 55, l. 4. **3–4** “लोकव्यवहारसंकेतम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, l. 14. **7–10** ग्राहकः ... गतिक्षतौ ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 13–14.

---

5 °परिहारेणेति] Skt.; ལན་ Tib.

---

1 विशेषाप्रज्ञानात्तत्°] em.; viśeṣāprajñānāta tata° MS; ཁྱད་པར་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་ Tib. **2** सुमेरूदाहरण°] MS^{pc} (sumer{ū}dāharaṇa°); sumer{u}dāharaṇa° MS^{ac}; རི་རབ་ཀྱི་དཔེ་ Tib. **3** °विकल्पाभावात्” इत्यर्थः] recon.; °vikalp(.)///++++++ MS; རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་དང་། Tib. **3–4** लोकव्यवहारसंकेतम्] recon.; +++++*rasaṃketam MS; འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དང་བརྡ་ཙམ་གྱིས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, l. 14: लोकव्यवहारसंकेतमुपादाय. **4** इत्यारभ्य] em.; atyārabhya MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། Tib. **5** °स्थानाभिप्रायेणाग्रतोपपत्ति°] em.; °sthānābhiprāyeṇāgretopapatti° MS; གནས་པར་འགྱུར་བའི་བསམ་པས་མཆོག་ཉིད་ཡིན་པར་འཐད་པའི་ Tib. **6** प्रत्येकं] MS^{pc} (pratyeka{ṃ}); pratyeka MS^{ac}; རེ་རེ་ཞིང་ Tib. **7** ग्राहकः] em.; grāhaka° MS; འཛིན་པ་དང་པོར་ Tib. **8** मनस्क्रियायां धातूनामुपश्लेषे त्रयस्य च] recon.; mana(.i)///++++++++++++ MS. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 13. **9** चाभिनिवेशे च प्रज्ञप्तौ धर्मवस्तुनः] recon.; sthāne (.)ābhinive(.)e (.. p)rajñaptau dharma(..s..naḥ) MS. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 14.

इति ॥

तत्र ग्रहणप्रतिमोक्षणविकल्पः । यदाह । “किं पुनर्भगवन्प्रज्ञापारमिता 2.1.2.2.1.1
गृह्णाति वा मुञ्चति वा” इत्यादि ॥

मनसिकारविकल्पः । यदाह । रूपादीनां यावत्सर्वाकारज्ञताया 2.1.2.2.1.2
अमनसिकरणमुपादायापरिग्रहापरित्यागादमनसिकारतः कुशलमूलविवृद्धिपारमितापरिपूरिसर्वाकारज्ञताप्राप्त्यभावप्रसंजनेन ॥ “यदा सुभूते रूपं न मनसिकरिष्यति” इत्यारभ्य यावत् “तदा सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति ।” तत्कस्य हेतोः । अमनसिकुर्वाणस्यानुत्तरसम्यक्संबोधोपपत्तिपरिहारेणेति ॥

---

5 °तः कुशल°] 87v6

2–3 “किं … इत्यादि ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 55, ll. 7–22. **2–3** “किं … मुञ्चति वा”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 55, ll. 7–8: किं पुनर्भगवन्प्रज्ञापारमिता कञ्चिद्धर्मं गृह्णाति वा मुञ्चति वा? **4–6** रूपादीनां … °प्रसंजनेन ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 55, l. 24–p. 56, l. 21. **6–8** “यदा … °परिहारेणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, l. 22–p. 57, l. 6. **6–7** “यदा … मनसिकरिष्यति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, l. 22. **7** “तदा … अनुप्राप्स्यति”] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, ll. 30–31: तदा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य कुशलमूलानि विवर्धिष्यन्ते यावत्सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति.

---

7 तदा सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति] Skt.; དེའི་ཚེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམ་པར་འཕེལ་ཞིང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་རྗེས་སུ་འཐོབ་པར་འགྱུར་རོ༎ Tib. **8** अमनसिकुर्वाणस्यानुत्तरसम्यक्संबोधोपपत्तिपरिहारेणेति] Skt.; ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ་ནི་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱའོ”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པའི་ལན་གྱིས Tib.

---

4 यावत्] MS^{pc} (yāva{t′}); yāva{tāṃ} MS^{ac}. **5** अमनसिकरणमुपादायापरिग्रहापरित्यागादमनसिकारतः] tent.; amanasikaraṇam upā///+++++++++++++++++*taḥ MS; ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ན་ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་མ་བཏང་བ་ཉིད་ཀྱིས་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི Tib. **5–6** कुशलमूलविवृद्धिपारमितापरिपूरि°] recon.; kuśa(la.. .. ..pāra.itāpa.i..)ri° MS; དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, ll. 19–20: सर्वाकारज्ञताममनसिकृत्वा कुशलमूलानि विवर्धन्ते? कुशलमूलैश्चविवर्धमानैः कथं पारमिताः परिपूर्यन्ते? **6** °सर्वाकारज्ञताप्राप्त्य्°] em.; °sarvākāra(jñatāp.ā)p(t)y° MS; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པ Tib.

2.1.2.2.1.3 त्रैधातुकश्लेषविकल्पः । यदाह । “किमत्र भगवन्कारणम्” इति त्रैधातुकाश्लेषस्यामनसिकारकारणत्वेनेति ॥

2.1.2.2.1.4 स्थानविकल्पः । यदाह । एवं चरतः सर्वाकारज्ञतायामस्यास्थानेनेति ॥

2.1.2.2.1.5 भावाभावाभिनिवेशविकल्पः । यदाह । “किमत्र भगवन्कारणम्” इत्यनभिनिवेशस्य तदस्थानकारणत्वेनेति ॥

2.1.2.2.1.6 वस्तुप्रज्ञप्तिविकल्पः । यदाह । “सचेत्पुनरस्यैवं भवति य एवं भावयति” इत्यारभ्य “तत्कस्य हेतोः । तथा हि तथागतो दृष्टं धर्मं न प्रज्ञपयति” इति । न हि तथागताधिगमो ऽभिधानाभिधेयप्रज्ञप्तिप्रभावित इत्यर्थः । “कुतः पुनः कंचिद्धर्ममभिसंभोत्स्यते” इति । यो वस्तुभूत इत्यर्थः । एवमभिनिवेशचारिणो दूरीकरणच्युतिवचनेनानभिनिवेशस्य प्राधान्यज्ञापनार्थेनेति ॥

---

2 त्रैधातुकाश्लेष°] 88r1 **7** °थागतो] 88r2

1–2 “किमत्र … °कारणत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, ll. 8–18. **1** “किमत्र भगवन्कारणम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 8. **3** एवं … अस्यास्थानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, ll. 19–28. **4–5** “किमत्र … °कारणत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 30–p. 58, l. 3. **4** “किमत्र भगवन्कारणम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 30. **6** “सचेत् … भावयति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 58, ll. 5–6: सचेत्पुनर्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं भवति, य एवं भावयत्येवं चरति स प्रज्ञापारमितायां चरति स प्रज्ञापारमितां भावयति. **7** “तत्कस्य … प्रज्ञपयति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 22–23: तत्कस्य हेतोः ? दृष्टं धर्मं न प्रज्ञपयति. **8–9** “कुतः … अभिसंभोत्स्यते”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, l. 23. **9–10** एवम् … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 58, l. 8–p. 59, l. 21.

---

3 सर्वाकारज्ञतायाम्] Skt.; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ལ་ Tib.

---

1 “किमत्र भगवन्कारणम्” इति] recon.; (y.)///++++++++++++ MS; “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅིའི་སླད་དུ”ཞེས་བྱ་བས་ … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 8: किमत्र भगवन्कारणं. **2** त्रैधातुकाश्लेषस्यामनसिकारकारणत्वेनेति] tent. and em.; (tr.dhā)tukā(.le.. ..manasik)āra(ṇatvene)ti MS (eyeskip); ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ་ཁམས་གསུམ་དང་མ་འབྲེལ་བའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ Tib. **7** तत्कस्य हेतोः । तथा हि तथागतो] recon.; ///++++++++++*thāgato MS; དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ Tib. **10** °च्युति°] em.; °cyūti° MS; ཉམས་པར་ Tib.

सक्तिविकल्पः । यदाह । “कथं भगवन्प्रज्ञापारमितायां चरतो बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य इमे दोषा न भवन्ति ।” “यदा सुभूते एवं जानात्यसक्ताः सर्वधर्मा अपरिगृहीताः” इत्यादि ॥ **2.1.2.2.1.7**

प्रतिपक्षविकल्पः । यदाह । प्रातिपक्षिकधर्मतदालम्बनसमताधिकारेण प्रज्ञापारमितायास्तया यावत्सर्वाकारज्ञतायास्तया अविरहितत्वेनेति ॥ **2.1.2.2.1.8**

यथेच्छगमनव्याघातविकल्पः । यदाह । आलम्ब्यालम्बकयोरभेदे सत्यभिसमयाभिनिर्हाराभावप्रसंजनेन । “इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो रूपमिति नाभिनिविशते, इदं रूपम्, अस्य रूपम्” इत्यारभ्य यथाकामगामिचक्रवर्तिदृष्टान्तेन पञ्चानां श्रावकादिमार्गेषु यथाकामगामिप्रज्ञापारमितानुयानपारतन्त्र्यार्थेनेति ॥ **2.1.2.2.1.9**

---

1 °यां चरतो] 88r3 **6** यदाह ।] 88r4

1–3 “कथं … अपरिगृहीताः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 25–30: कथं भगवन्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरत इमे दोषा न भवन्ति ? भगवानाह : यदा सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नेवं जानाति, अनुक्ताः सर्वधर्मा अपरिगृहीता, न चाशक्तो धर्मो ऽपरिगृहीतः कश्चिदभिसंबुध्यते. **4–5** प्रातिपक्षिक° … अविरहितत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 60, ll. 1–16. **6–7** आलम्ब्या° … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 60, ll. 18–20. **7–9** “इह सुभूते … °पारतन्त्र्यार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 60, l. 21–p. 61, l. 16. **7–8** “इह सुभूते … रूपम्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 60, ll. 21–22: इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्रूपमिति नाभिनिचिशते, इदं रूपमस्य रूपम्.

---

2 इमे दोषा] Skt.; སྙིན་པ་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་འདི་དག Tib. **9** पञ्चानां] Skt.; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་ནི Tib. **9** यथाकामगामि°] Skt.; ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་པ་ནི Tib.

---

1 सक्ति°] em.; śakti° MS; ཆགས་པའི Tib. **1** यदाह ।] recon.; (ya)///++ MS; གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **1** कथं भगवन्प्रज्ञापारमितायां चरतो] recon.; ++++++++++++*yāṃ carato MS; བཅོམ་ལྡན་འདས་ཇི་ལྟར་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ནི Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 25–26: कथं भगवन्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरत. **6** यथेच्छगमनव्याघातविकल्पः] recon.; (..)///++++++++++++ MS; ji ltar ’dod pa bzhin du ’gro ba nyams pa’i rnam par rtog pa ni/ib. **6** आलम्ब्यालम्बकयोरभेदे] recon.; ālambyālaṃbaka(.)or a(bh.)d(.) MS; དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་དམིགས་པ་པོ་དག་ཐ་དད་པ་མེད་པ Tib. **8** दृष्टान्तेन] MS[pc] (°dṛṣṭ{ā}ntena); °dṛṣṭ{o}ntena MS[ac]; དཔེས Tib. **9** °पारतन्त्र्यार्थेनेति] recon.; °pā(..)///+++++ MS; གཞན་གྱི་དབང་ཡིན་པའི་དོན་གྱིས Tib.

2.1.2.2.2 द्वितीय इदानीं नवविधो ग्राहकविकल्पो वक्तव्य इत्याह ।

यथोद्देशमनिर्याणे मार्गामार्गविधारणे ।
संनिरोधे समुत्पादे वस्तुयोगवियोगयोः ॥ (५-१५)
स्थाने गोत्रस्य नाशे च प्रार्थनाहेत्वभावयोः ।
प्रत्यर्थिकोपलम्भे च विकल्पो ग्राहको ऽपरः ॥ (५-१६)

इति ॥

2.1.2.2.2.1 तत्रोद्देशानिर्याणविकल्पः । यदाह । चक्रवर्त्युदाहरणेन तेषां सर्वाकारज्ञतासन्मार्गनयनं प्रति तस्याः स्वातन्त्र्यार्थेनेति ॥

2.1.2.2.2.2 मार्गामार्गज्ञानविकल्पः । यदाह । श्रावकादिसर्वाकारज्ञतामार्गयोर्बोधिसत्त्वस्यामार्गमार्गत्वेनेति ॥

2.1.2.2.2.3 उत्पादनिरोधविकल्पः । यदाह । "महाकृत्येनेयं प्रज्ञापारमिता प्रत्युपस्थिता" इत्यारभ्य यावत् "न कस्यचिद्धर्मस्योत्पादिका न नि-

---

1 नवविधो] 88r5 **7–8** सर्वाकारज्ञता°] 88r6

2–5 यथोद्देशाम् … ऽपरः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 15–16. **7–8** चक्रवर्त्युदाहरणेन … स्वातन्त्र्यार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 18–20. **9–10** श्रावकादि° … °मार्गत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 22–27. **142.11–143.1** "महाकृत्येनेयं … °प्रमाणीकरणेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, l. 29–p. 62, l. 9. **11–12** "महाकृत्येनेयं … प्रत्युपस्थिता"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 29–30: महाकृत्येन भगवन्बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमिता प्रत्युपस्थिता. **142.12–143.1** "न कस्यचिद् … निरोधिका"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, ll. 8–9.

---

8 सन्मार्ग] Skt.; ལམ་མཉམ་པར་ Tib. **8** स्वातन्त्र्यार्थेनेति] Skt.; གཞན་གྱི་དབང་ཡིན་པར་ Tib.

---

1 द्वितीय इदानीं] recon.; ++++++ MS; དེ་ … གཉིས་པ་ Tib. **7** यदाह ।] recon.; yad ā(..) MS; གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **7** चक्रवर्त्युदाहरणेन तेषां] recon.; ///+++++++++++ MS; འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་དཔེས་དེ་རྣམས་ Tib. **142.12–143.1** धर्मस्योत्पादिका न निरोधिका] recon.; dha(..)///+++ ++++++ MS; ཆོས་གང་ཡང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའམ་འགོག་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, ll. 8–9: एवमियं प्रज्ञापारमिता न कस्यचिद्धर्मस्योत्पादिका न निरोधिका.

रोधिका” इति धर्मताप्रमाणीकरणेन । एवं सति षट्पारमितानुपपत्त्या । सर्वाकारज्ञतामालम्बनीकृत्य सर्वसत्त्वसाधारणानुत्तरसम्यक्संबोधिपरिणामत्रिमण्डलानुपलम्भाकारभावनया षट्पारमिताभियोगसंनियोजनेनेति ॥

संयोगवियोगविकल्पः । यदाह । तत्कारणपरिपृष्टप्रतिपादनमारभ्य रूपादीनां 2.1.2.2.2.4
यावत्सर्वाकारज्ञतायाः संयुक्तविसंयुक्तताप्रतिषेधेनाभियोगकारणोपदेशेनेति ॥

रूपादिस्थानविकल्पः । यदाह । पुना रूपे यावत्सर्वाकारज्ञतायां 2.1.2.2.2.5
न स्थास्यतीत्यभियोगकरणीयत्वेन । “तत्कस्य हेतोः । न हि रूपं यावत्सर्वाकारज्ञता तिसृषु सर्वज्ञतासु क्वचित्तिष्ठति” इत्युपपत्त्येति ॥

---

1 धर्मता°] 88v1 **4** °पादीनां] 88v2

---

1 एवं सति षट्पारमितानुपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, ll. 10–14. **2–3** सर्वाकारज्ञताम् ... °संनियोजनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, l. 15–p. 63, l. 1. **4–5** तत्कारण° ... °कारणोपदेशेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, ll. 3–14. **6–7** पुना ... °करणीयत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, ll. 16–25. **7–8** “तत्कस्य ... इत्युपपत्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, l. 25– p. 64, l. 1. **7–8** “तत्कस्य ... तिष्ठति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, ll. 25–31: तत्कस्य हेतोः ? न हि रूपं वा क्वचित्स्थितं, न वेदना ... न सर्वाकारज्ञता क्वचित्स्थिता.

---

4 संयोगवियोग°] Skt.; དངོས་པོ་དང་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པའི་ Tib.

---

1 इति] recon.; ++ MS; ཞེས་བྱ་བའི་བར་ Tib. **1** षट्पारमितानुपपत्त्या] em.; ṣaṭpāramitānupattyā MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་མི་འཐད་པ་ Tib. **3** °भावनया] MS^{pc} (°bhāvan{a}yā); °bhāvan{ā}yā MS^{ac}; སྒོམ་པས་ Tib. **3** षट्पारमिताभियोग°] MS^{ac}; ṣaṭpāramitābhi{r} yoga MS^{pc}; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་མངོན་པར་བརྩོན་པ་ Tib. **3** °संनियोजनेनेति] MS^{pc} (°sa◯nniyojanen{e}ti); °sa◯nniyojanen{i}ti MS; ཡང་དག་པར་སྦྱོར་བས་ Tib. **4** तत्कारणपरिपृष्टप्रतिपादनमारभ्य रूपादीनां] recon.; tatkāra(..)///+ +++++++++++++*pādīnāṃ MS; དེའི་རྒྱུ་ཡོངས་སུ་ཞུས་པ་སོ་སོར་བསྟན་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ།གཟུགས་ Tib. **6** पुना] em.; puna MS; ཡང་ Tib. **7** अभियोगकरणीयत्वेन] em.; abhiyogaṃ karaṇīyatvena MS; བརྩོན་པར་བྱ་བ་ཉིད་ Tib. **7** हेतोः] em.; heto MS; ཕྱིར་ Tib. **8** सर्वज्ञतासु क्वचित्तिष्ठति] recon.; sarvv(.)///++++++++ MS; ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་པོ་རྣམས་ལ་ཅུང་ཟད་མི་གནས་པའི་ Tib. **8** इत्युपपत्त्येति] recon.; ++++++ MS; འཐད་པས་ Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 140r6, P [88] (5186) kha 161v4–5: ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ཆར་ནི་གང་ན་ཡང་མི་གནས་སོ་(སོ།། P)ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཐད་པའོ་.

2.1.2.2.2.6 गोत्रविप्रणाशविकल्पः । यदाह । आम्रफलोदाहरणेन धर्माविप्रणाशज्ञापनार्थेनेति ॥

2.1.2.2.2.7 प्रार्थनाभावविकल्पः । यदाह । यावत्सर्वधर्मवशितामनुप्राप्तुकामस्य प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यत्वेनेति ॥

2.1.2.2.2.8 हेत्वभावविकल्पः । यदाह । तत्कस्य हेतोः । महासमुद्रस्य जांबूद्वीपकसर्वरत्नहेतुत्वोदाहरणेन प्रज्ञापारमितायाः सर्वार्यिपुद्गलाधिगमहेतुत्वोपपत्त्येति ॥

2.1.2.2.2.9 प्रत्यर्थिकधर्मोपलम्भविकल्पः । यदाह । पुनरिष्वस्त्राचार्यनिदर्शनेन प्रत्यर्थिकधर्मदुराधर्षताद्योतकेन । एवं सर्वत्रानुपलंभचारिणो बोधिसत्त्वस्य सर्वबुद्धैरनुपलम्भाकारसमन्वाहारेण द्वितीयग्राहकविकल्पप्रतिपक्षज्ञापनार्थेनेति ॥

---

1 गोत्रविप्रणाश°] 88v3 **6** °न प्रज्ञा°] 88v4 **9** °पनार्थेनेति] 88v5

1–2 आम्र° … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 64, ll. 2–10. **3–4** यावत् … शिक्षितव्यत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 64, ll. 12–19. **5–6** तत्कस्य … °हेतुत्वोपपत्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 64, l. 20–p. 65, l. 4. **7–8** पुनर् … °द्योतकेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 65, ll. 5–11. **8–9** एवं … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 65, l. 12–p. 66, l. 16.

---

1 °विकल्पः । यदाह] recon.; °vikal(.o ya. .)ha MS; རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **1** धर्माविप्रणाश°] conj.; dharmavipraṇāśa° MS; ཆོས་རྣམ་པར་འཇིག་པ་ Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 140r7, P [88] (5186) kha 161v5: ཆོས་རྣམ་པར་མི་འཇིག་པར་. **5–6** जांबूद्वीपकसर्वरत्नहेतुत्वोदाहरणेन] recon.; jāṃbūdv(.)///++++++++++++++*na MS; འཛམ་བུའི་གླིང་གི་རིན་པོ་ཆེ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་དཔེས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 64, ll. 21–22: तद्यथापि नाम सुभूते महासमुद्रः सर्वरत्नानां सर्वसरितां मुखं. **6** °पारमितायाः] MS^{pc} (°pārami{tā}yāḥ); pārami{tāṃ} yāḥ MS^{ac}. **6** सर्वार्यि°] recon.; sa(.)vā(r)ya° MS; འཕགས་པའི་ … ཐམས་ཅད་ Tib. **6** °पुद्गलाधिगम°] MS^{pc} (°pudgalādhi{gama}°); pudgalādhi{maga}° MS^{ac}; གང་ཟག་ … རྟོགས་པའི་ Tib. **7** इष्वस्त्राचार्यनिदर्शनेन] MS^{pc} (iṣvastrārya{Φ}nidarśanena); iṣvastrārya{rya}nidarśanena MS^{ac}; སློབ་དཔོན་ Tib. **8** °दुराधर्षता°] em.; °durādharmmatā° MS; ཐུབ་པར་དཀའ་བ་ཉིད་དུ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 65, ll. 5–6: इष्वस्त्राचार्यो यथानुरूपं धनुर्गृहीत्वा दुराधर्षो भवति. **9** द्वितीयग्राहकविकल्पप्रतिपक्षज्ञापनार्थेनेति] recon.; dvit(ī)///+++++++++++++*panārthe(n)e(.i) MS; འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པའི་གཉེན་པོ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་ Tib.

स्याद् ग्राह्यविकल्पो न ग्राहकविकल्प इति चतुष्कोटिकम् । प्रथमा 2.1.3 2.1.3.1
कोटी रूपादयः षड्विषयाः । द्वितीयैकक्षणिकी विज्ञप्तिः । तृतीया सैव क्षणान्तरे । चतुर्थ्येतदाकारविनिर्मुक्ता प्रज्ञापारमितेति ॥

स्याद्गोत्रमेव न गोत्रविकल्प इति पश्चात्पादकः । यस्तावद्गोत्रविकल्पो 2.1.3.2
गोत्रमपि तत् । तद्यथा प्रतिपक्षसमुदागमकाले गोत्रम् ॥ स्याद्गोत्रमेव न गोत्रविकल्पः । तद्यथा समुदागच्छद्गोत्रमिति ॥

स्यात्समुदागमविकल्पो नालम्बनविकल्प इति पूर्वपादकः । यस्तावत्स- 2.1.3.3
मुदागमविकल्प आलम्बनविकल्पो ऽपि सः । तद्यथा समुदागच्छदालम्बने

4–5 °कल्पो गोत्रमपि] 88v6

1–3 स्याद् ग्राह्य° **…** °पारमितेति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, ll. 22–25: स्याद्ग्राह्यविकल्पो न ग्राहकविकल्प इति चतुष्कोटिकं तत्र**:** प्रथमा कोटिः षड्विषयप्रतिभासा ग्राह्याकारा विज्ञप्तिः**.** द्वितीया त्वेकक्षणिकी ग्राहकाकारा**.** तृतीया सैव क्षणान्तरे**.** चतुर्थी तदाकारविनिर्मुक्ता प्रज्ञापारमितेति**.** **4–5** स्याद्गोत्रमेव **…** गोत्रं॥] Citation in secondary usage in *Ālokā*, V; (Skt) p. 860, l. 25–26. **5–6** स्याद्गोत्रमेव **…** गोत्रमिति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt) p. 860, l. 27: स्याद्गोत्रमेव न गोत्रविकल्पः**,** तद्यथा समुदागच्छद्गोत्रमिति**.** **145.7–146.1** स्यात्समुदागम° **…** प्रयोगः ॥] Citation in secondary usage in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, l. 22–p. 861, l. 2.

---

6 तद्यथा समुदागच्छद्गोत्रमिति] Skt.; ཡང་དག་པར་རྟོགས་པ་མེད་པའི་རིགས་ Tib.

---

1 स्याद् ग्राह्यविकल्पो न ग्राहकविकल्प] recon.; (.. .. .. .i.. .. .. .i.. ..) MS; གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡིན་ལ་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, l. 22: स्याद्ग्राह्यविकल्पो न ग्राहकविकल्प इति. **1** प्रथमा] em.; पथमा MS; དང་པོ་ Tib. **4** न गोत्रविकल्प] conj.; nāgotravikalpa MS; རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མ་ཡིན་པ་ Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, l. 25: स्याद्गोत्रमेव न गोत्रविकल्प इति. **4–5** पश्चात्पादकः । यस्तावद्गोत्रविकल्पो गोत्रमपि तत् । तद्यथा प्रतिपक्षसमुदागमकाले गोत्रम्] recon.; (..)///+++++++++++*kalpo (go.. .. ..kālegotra)ṃ MS; ཚིག་ཕྱི་མ་དང་སྦྱར་བ་སྟེ། རེ་ཞིག་རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རིགས་ཀྱང་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན་གཉེན་པོ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོད་པའི་དུས་ཀྱི་རིགས་བཞིན་ནོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, ll. 25–26: इति पश्चात्पादकः **:** यस्तावद्गोत्रविकल्पो गोत्रमपि तत्**,** तद्यथा प्रतिपक्षसमुदागमकाले गोत्रं. **145.8–146.1** तद्यथा समुदागच्छदालम्बने प्रयोगः ॥] recon.; tadya(thā ..)///+++++++++++ MS; དཔེར་ན་ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་དམིགས་པ་ལ་སྦྱོར་བ་བཞིན་ནོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 861, ll. 1–2: तद्यथा समुदागच्छतः सम्यगालम्बने प्रयोगः.

प्रयोगः ॥ स्यादालम्बनविकल्प एव न समुदागमविकल्पः । तद्यथापरिनिष्पन्नमालम्बनमिति ॥ अनया दिशा शेषमभ्यूह्यम् ॥

2.2
2.2.1 उक्तो दर्शनमार्गविपक्षः । किमर्थं पुनरयं दर्शनमार्ग इष्यते । महाबोधिप्राप्त्यर्थम् । तत्प्राप्तिश्च त्रिभिः कारणैः । तानि पुनः ।

बोधौ संदर्शनान्येषाम्

यदाह । “गम्भीरेयं भगवन्प्रज्ञापारमिता । दुःकरकारका बोधिसत्त्वाः” इत्यारभ्य यावद्दर्शनमार्गाभिप्राप्तषष्टिभिक्षुशतव्याकरणेनेति ॥

तद्धेतोश्च परिन्दना ।

---

1 स्यादालम्बनविकल्प] 89r1 **6** °मिता । दुःकर°] 89r2

1–2 स्यादालम्बन° ... °निष्पन्नमालम्बनमिति ॥] Citation in secondary usage in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 861, l. 2–3. **2** अनया दिशा शेषमभ्यूह्यम् ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt.) p. 861, l. 4: अनया दिशा शेषो ऽभ्यूह्यः. **3–4** उक्तो दर्शन° ... कारणैः ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 861, ll. 19–21: दर्शनमार्गे विपक्षं सप्रतिपक्षमेवं निर्दिश्य यन्महाबोधिनिष्पत्त्ये दर्शनमार्गो येन त्रिविधकारणेन सहित इष्यते तदिदानिं वक्तव्यमिति. **5** बोधौ संदर्शनान्येषाम्] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17a. **6** “गम्भीरेयं ... बोधिसत्त्वाः”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 66, ll. 19–20. **7** दर्शन° ... °व्याकरणेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 69, ll. 16–18. **8** तद्धेतोश्च परिन्दना ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17b.

---

1 स्यादालम्बनविकल्प एव न समुदागमविकल्पः] Skt.; ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ་ Tib. **6** बोधिसत्त्वाः] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་དག་ནི་ Tib.

---

1 स्यादालम्बनविकल्प एव न समुदागमविकल्पः] recon.; +///(..l.b. .. ..gamavika)lpaḥ MS; ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དེ་ Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 861, ll. 2–3: स्यादालम्बनविकल्प एव न समुदागमविकल्पः. **3** °मार्ग इष्यते] *MS*^{ppc} (°mārgga {i}ṣyate); °mārgga{..}ṣyate *MS*^{pc}, × i 1 *in the top margin*; °mārgga{..}ṣyate *MS*^{ac}. **5** संदर्शनान्येषाम्] em.; sadarśanānyeṣāṃ MS; གཞན་སྟོན་པ་ Tib. **6** पारमिता] recon.; °pāra*(mi..)° MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ Tib. **6** बोधिसत्त्वाः] recon.; bo(dhisa)tvā MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ Tib. **7** °मार्गाभिप्राप्तषष्टि°] conj.; °mārggā{⊔}bhiṣaṣṭi° MS^{pc}; °mārggā{bhi}bhiṣaṣṭi° MS^{ac}; ལམ་ཐོབ་པའི་ ... དྲུག་ Tib.

यदाह । बहुधा आर्यानन्दस्य प्रज्ञापारमितापरिन्दनयेति ॥

तत्प्राप्त्यनन्तरो हेतुः पुण्यबाहुल्यलक्षणः ॥ (५-१७)

इति ॥ यदाह । त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयसत्त्वार्हद्भावप्राप्तिदानादिपुण्यक्रियावस्तूदाहरणमारभ्य विस्तरेण यावदेकक्षणलवनिमेषमात्रप्रज्ञापारमिताधर्मदैशिकस्य बहुतरपुण्यप्रसवत्वेनेति । क्षणादिग्रहणं यथाक्रमं तीक्ष्णमध्यमृद्विन्द्रियपुद्गलज्ञापनार्थम् । कार्यपरिसमाप्तिलक्षणश्चात्र क्षणो विज्ञेयः, अन्यस्य व्यवहार्यत्वात् । अक्षोभ्यतथागतसंदर्शनानाभासगमनोदाहरणेन विकल्पानां दर्शनमार्गज्ञानाविषयत्वज्ञापनार्थेनेति ॥ एतानि त्रीणि सम्यक्संबोधिप्राप्तिकारणानि ॥

का पुनरियं महाबोधिनर्मित्याह । **2.2.2**

---

4 °स्तूदाहरणम्] 89r3 **7–8** °न विकल्पानां] 89r4

---

1 बहुधा ... °परिन्दनयेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 69, l. 29–p. 73, l. 20. **2** तत्प्राप्त्यनन्तरो ... °लक्षणः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17cd. **3–5** त्रिसाहस्र° ... °प्रसवत्वेनेति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 74, ll. 1–31. **3–4** त्रिसाहस्र° ... °हरणमारभ्य] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 73, ll. 22–32. **5–6** क्षणादि° ... °ज्ञापनार्थम् ।] Citaion in secondary usage in *Ālokā*, V; (Skt) p. 874, ll. 7–9. **6–7** कार्य° ... व्यवहार्यत्वात् ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 874, ll. 11–14: सर्वान्त्यो ऽपि हि वर्णात्म निमेषतुलितस्थितः । इति न्यायात्कथं क्षणेनैकेन धर्मं देशयतीति चेत्. उच्यते --- देशकबोधिसत्त्वाधिपत्याच्छोर्तुः क्षणेनैकेन देशनाधर्मनिर्भासवतः प्रत्ययस्योत्पादात्तेन तस्य धर्मो देशित इति व्यपदिश्यते. **7–8** अक्षोभ्य° ... °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 875, ll. 11–13: यथानिर्दिष्टकारणसहितस्यैव दर्शनमार्गस्य विकल्पाप्रतिभासने सामर्थ्यमिति प्रतिपादयितुमक्षोभ्यथतागतसंदर्शनानाभासगमनोदाहरणं कथयन्नाह --- अथ खलु भगवानित्यादि. **7** अक्षोभ्य° ... °गमनोदाहरणेन] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 75, ll. 1–18.

3–4 °सत्त्वार्हद्भावप्राप्तिदानादि°] Skt.; སེམས་ཅན་ཇི་སྙེད་པ་དགྲ་བཅོམ་པའི་འབྲས་བུ་ཐོབ་པར་གྱུར་པ་དེ་དག་གི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ Tib.

---

3 °सत्वार्हद्°] MS^{pc} (°satvā{r}had°); °satvāhad° MS^{ac}. **3** °प्राप्ति°] em.; °prāpta° MS; ཐོབ་པར་གྱུར་པ་ Tib. **4** °वस्तूदाहरणम्] recon.; °vastūdā(ha..ṇa)m MS; དངོས་པོ་དཔེར་བྱ་བ་ Tib. **4** यावद्] recon.; (y)āvat′ MS. **7** °गमनोदाहरणेन] MS^{pc} (°gamanodāha{raṇe}*na); °gamanodāha{reṇa}*na MS^{ac}; གྱུར་པའི་དཔེས་ནི་ Tib. **8** विकल्पानां] recon.; vikalpānā(.) MS; རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམས་ Tib. **8** °ज्ञानाविषयत्व°] recon.; °jñānāvi(ṣa)yatva° MS; ཤེས་པའི་ཡུལ་མ་ཡིན་པར་ Tib.

क्षयानुत्पादयोर्ज्ञानि मलानां बोधिरुच्यते ।

इति ॥

2.2.3 किं च पुनः क्षयज्ञानं किमनुत्पादज्ञानमित्याह ।

क्षयाभावादनुत्पादात्ते हि ज्ञेये यथाक्रमम् ॥ (५-१८)

यदाह । “आकाशं स आनन्द क्षपयितुकामो यः प्रज्ञापारमितायाः क्षयं मन्येत” इति विस्तरेण क्षयज्ञानाभिधानेन “न हि तेषां धर्माणामुत्पादो ऽस्ति” इत्यनुत्पादज्ञानाभिधानेन च सम्यक्संबोध्युपन्यासेनेति ॥

2.2.4 कथमिदं प्रत्येतव्यमित्याह। सत्यार्हप्रभूतजिह्वासंदर्शनेन। आर्यानन्दस्य प्रज्ञापारमितादेशनादिसंनियोजनेन । तद्धारणस्य सर्वधारणीसमाधिमुखधर्मधरत्वेनेति ॥

2.2.5 कथं पुनरक्षयाकारं क्षयज्ञानं न भावविनाशाकारमित्याह । यस्मात्प्रयोगकाले ऽपि “रूपाक्षयत्वात्सुभूते प्रज्ञापारमिताभिनिर्हर्तव्या” इत्यारभ्य यावद्बोधिमण्ड-

---

5 °तुकामो यः] 89r5 **9** °मुखधर्म°] 89r6

---

1 क्षयानुत्पाद° … बोधिरुच्यते ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 18ab. **4** क्षयाभावाद् … यथाक्रमम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 18cd. **5–6** “आकाशं स … मन्येत”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 3–4: आकाशं स आनन्द क्षयितुं मन्येत यः प्रज्ञापारमितायाः क्षयं मन्येत. **6–7** “न हि तेषां … ऽस्ति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 16–17. **8** सत्यार्ह° … °दर्शनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 19–23. **8–9** आर्यानन्दस्य … °संनियोजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, l. 24–p. 78, l. 2. **9** तद्धारणस्य … °धरत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 78, ll. 2–11. **148.10–149.1** यस्मात्प्रयोग° … °धर्मतया ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 78, l. 13–p. 80, l. 7. **11** “रूपाक्षयत्वात्सुभूते प्रज्ञापारमिताभिनिर्हर्तव्या”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 78, l. 19.

---

8 सत्यार्ह°] Skt.; བདེན་པ་གསུང་བར་འོས་པའི་ Tib.

---

5 क्षयं] em.; kṣaya MS. **6** धर्माणाम्] em.; dharmmāṇāṃ◯m MS. **9** तद्धारणस्य] em.; taddhāreṇasya MS; དེ་གཟུངས་བས་ Tib. **9** °धरत्वेनेति] em.; °dhāratveneti MS; གཟུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་ Tib. **10** यस्मात्] em.; yasmāta MS; གང་གི་ཕྱིར་ Tib. **11** प्रज्ञापारमिताभिनिर्हर्तव्या] em.; prajñāpāramitābhinirhatavye° MS; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་མངོན་པར་བསྒྲུབ་པར་བྱའོ་ Tib.

निषण्णस्यावेणिकधर्मतया । प्रतीत्यसमुत्पादाकाशाक्षयाभिनिर्हारव्यवलोकनस्य सर्वाकारज्ञताज्ञानार्पणत्वेन । एवं व्यवलोकयतः सर्वात्मधर्मग्राहप्रहाणेन दर्शनमार्गद्योतनार्थेन । एवं चरतो बोधिसत्त्वस्य मृतमातापितृपुरुषोदाहरणेन माराणां स्वगोचरातिक्रमाभिसंधिना शोकशल्यसमर्पितत्वेनेति ॥

यत एवं न कस्यचित्क्षयादुत्पादाद्वा क्षयानुत्पादज्ञाने । तेनेदमुच्यते । **2.2.6**

प्रकृतावनिरुद्धायां दर्शनाख्येन वर्त्मना ।
विकल्पजातं किं क्षीणं किं वानुत्पत्तिमागतम् ॥ (५-१९)

इति ॥ ये भावविनाशाभिसन्धिना क्षीणे क्षीणमिति ज्ञानं क्षयज्ञानमनागतभावानुत्पादाभिसन्धिना चानुत्पादज्ञानं वर्णयन्ति ते प्रश्नयन्ति किं वस्तुजातं क्षीणं किं वानुत्पत्तिमागतमिति ॥ अत एवमाह ।

---

2 °कयतः सर्वात्म°] 89v1 **7** °णं किं वानुत्पत्तिम्°] 89v2

1–2 प्रतीत्य° ... °ज्ञानार्पणत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 80, ll. 7–22. **2–3** एवं व्यव° ... °द्योतनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 80, ll. 23–30. **3–4** एवं चरतो ... °समर्पितत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 82, ll. 13–21. **6–7** प्रकृतावनि° ... °पत्तिमागतम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 19. **8–10** ये भाव° ... वानुत्पत्तिमागतमिति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 880, ll. 7–9: एवं च तत्त्वे निर्दिष्टे केचिद्बहुलतरोपलम्भाभिनिवेशेन भावविनाशाभिसंधिना क्षीणे क्षीणमिति ज्ञानं क्षयज्ञानम्. अनागतभावानुत्पादाभिसंधिना चानुत्पादज्ञानं वर्णयन्ति; and also *Ālokā*, V; (Skt) p. 884, ll. 4–8: यस्मादेवं सर्वधर्मादर्शनमतो ये भावविनाशाभिसंधिना क्ष्नीणे क्षीणमिति ज्ञानं क्षयज्ञानं भावानुत्पादाभिसंधिना चानुत्पन्ने ऽनुत्पन्नमिति ज्ञानमनुत्पादज्ञानं वर्णयन्ति तेषां क्षयानुत्पादवैकल्यादेतज्ज्ञानं न घटते.

---

1 प्रतीत्यसमुत्पादाकाशाक्षयाभिनिर्हार°] Skt.; རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ནམ་མཁའ་ལྟར་ཟད་མི་ཤེས་པས་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ་ལ་ Tib. **5** कस्यचित्क्षयादुत्पादाद्वा] Skt.; འགའ་ཞིག་ཟད་པའམ་མི་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་ Tib.

---

1 धर्मतया] MS^{pc} (°dharmmatayāϕ◯{⊔}); °dharmmatayā◯{ḥ} MS^{ac}; ཆོས་དང་ལྡན་པ་དང་། Tib. **4** स्वगोचरातिक्रमाभिसंधिना] MS^{pc} (svagocarātikram{ā}bhisaṃdhinā); svagocarātikram{o}-bhisandhinā *MS*^{ac}; རང་གི་སྤྱོད་ཡུལ་ལས་འདས་པར་སེམས་པས་ Tib. **4** शोकशल्य°] em.; śokasalya° MS; མྱ་ངན་གྱི་ཟུག་རྔུ་ Tib. **5** तेनेदम्] MS^{pc} (te{Φ}nedam); te{..}nedam MS^{ac}; དེས་ན། ... འདི་སྨོས་པ་ཡིན་ཏེ། Tib. **8** क्षीणमिति] em.; kṣiṇam iti MS; ཟད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་ Tib. **8–9** क्षयज्ञानम्] em.; kṣaya-jñānaṃm MS; ཟད་པ་ཤེས་པ་ཡིན་པ་ Tib. **9** ते प्रश्नयन्ति] conj.; tā na praśnayati MS; དེ་དག་ལ་ ... འདྲི་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ།། Tib.

सत्ता च नाम धर्माणां ज्ञेये चावरणक्षयः ।
कथ्यते यत्परैः शास्तुरत्र विस्मीयते मया ॥ (५-२०)

इति ॥ तेनेदमेव साधु ।

नापनेयमतः किंचित्प्रक्षेप्तव्यं न किंचन ।
द्रष्टव्यं भूततो भूतं भूतदर्शी विमुच्यते ॥ (५-२१)

इति ॥

2.3
2.3.1 स पुनरयमेकक्षणिको दर्शनमार्ग इत्याह ।

ऐकैकश्येन दानादौ तेषां यः संग्रहो मिथः ।
स एकक्षणिकक्षान्तिसंगृहीतो ऽत्र दृक्पथः ॥ (५-२२)

इति ॥ यदाह । "इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वाकारज्ञतायां परिणामयन् दानं ददाति" इत्यारभ्य यावत्प्रज्ञापारमितायां चरतः षट्पारमितापरिपूरिगमनेन । एवं दानपारमितायां स्थितस्य यावत्प्रज्ञापारमितायां स्थितस्य प्रत्येकं षड्भिः

---

3 °नेदमेव साधु ।] 89v3 **11** ददाति] 89v4

1–2 सत्ता च … विस्मीयते मया ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 20. **4–5** नापनेयमतः … विमुच्यते ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 21. **8–9** ऐकैकश्येन … दृक्पथः॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 22. **10–11** "इह सुभूते … °गमनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 83, ll. 14–30. **10–11** "इह सुभूते … ददाति"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 83, ll. 14–15. **150.12–151.2** एवं दान° … °संग्रहेण ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 887, ll. 4–7: दानादिषट्पारमितानां प्रत्येकं एकैकभावे दानादौ यः परस्परं सर्वपारमितासंग्रहः सो ऽत्रैकक्सणिको मूर्धाभिसमये दुःकधर्मज्ञानक्षान्तिसंगृहीतस्त्रिमण्डलविशुद्धिप्रभावितः षट्त्रिंशदाकारनिर्जातो दर्शनमार्गो ऽवसातव्य इति.

---

10 बोधिसत्त्वो महासत्त्वः] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པ་ Tib.

---

8 ऐकैकश्येन] em.; aikaikaśyeva MS; एकैकस्यैव *Ālokā*, *Sāratamā*. **8** मिथः] em.; pithaḥ MS; ཕན་ཚུན་ Tib. **9** दृक्पथः] em.; dṛkṣatha MS; མཐོང་བའི་ལམ་ Tib. **11** इत्यारभ्य] recon.; °īt(yāra)bhya MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། Tib. **11** °पारमितायां] recon.; °(pā)ramitāyāṃ MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ Tib.

षट्कैः षट्त्रिंशदाकारसंगृहीतैः सर्वत्र त्रिमण्डलपरिशुद्धिपरिणामनप्रधानैः सर्वासामितरेतरसंग्रहेण ॥

अस्य सूत्रम् । “इह सुभूते बोधिसत्त्वस्य दानं ददतः सत्त्वेषु 2.3.2
मैत्रं कायवाङ्मनस्कर्म प्रत्युपस्थितं भवति” इति शीलपारमिता । अस्यैव प्रतिग्राहकाणामाक्रोशपरिभाषादिक्षमणेन क्षान्तिपारमिता । अस्यैव याचनकाक्रोशपरिभाषादिभिर्दानोत्साहापरित्यागेन वीर्यपारमिता । अस्यैव तद्दानं सर्वाकारज्ञतायां परिणामयतः श्रावकप्रत्येकबुद्धभूमिविक्षेपचित्ताभावेन

---

3 °तः सत्त्वेषु] 89v5 **7** त्ताभावेन] 89v6

151.3–152.2 “इह सुभूते … प्रज्ञापारमितेति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt) p. 886, l. 24–p. 887, l. 2: इह सुभूते बोधिसत्त्वस्य दानं ददतः सत्त्वेषु मैत्रं कायवाङ्मनस्कर्म प्रत्युपस्थितं भवत्येवं शीलपारमिता, तस्यैव प्रतिग्राहकाणाम् आक्रोशपरिभाषादिक्षमणेन क्षान्तिपारमिता, तस्यैव याचकाक्रोशपरिभाषादिभिर् दानोत्साहपरित्यागाद् वीर्यपारमिता, तस्यैव च तद् दानं सर्वाकारज्ञतायां परिणामयतः श्रावकप्रत्युकबुद्धभूमिविक्षेपचित्ताभावेन ध्यानपारमिता, तस्यैव दानं ददतो मायाबुद्धिप्रत्युपस्थानेन कास्यचिद् उपकारापकारादर्शनात् प्रज्ञापारमितेति. **3–4** “इह सुभूते … भवति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 1–4: इह सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दानपारमितायां स्थित्वा दानन्ददतः सर्वकारज्ञतायां परिणामयतः सत्त्वेषु मैत्रं कायकर्म मैत्रम्. वाक्कर्म मैत्रं मनःकर्म प्रत्युपस्थितं भवति. **4–5** अस्यैव प्रतिग्राहकाणाम् … क्षान्तिपारमिता ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 8–12. **5–6** अस्यैव याचनकाक्रोश° … वीर्यपारमिता ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 15–22. **151.6–152.1** अस्यैव तद्दानं … ध्यानपारमिता ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 25–30.

---

1 °परिशुद्धिपरिणामनप्रधानैः] Skt.; ཡོངས་སུ་དག་པ་གཙོ་བོར་སྒྱུར་བས་ན། Tib. **3** बोधिसत्त्वस्य] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ Tib. **7** °प्रत्येकबुद्धभूमि°] Skt.; རང་སངས་རྒྱས་སུ་ Tib.

---

1 त्रिमण्डल°] em.; trimaṇḍa° MS; འཁོར་གསུམ་ Tib. **1** °परिणामन°] em.; °pariṇāmanā° MS; om. Tib. **2** सर्वासाम्] em.; sarvāśām MS; ཐམས་ཅད་ Tib. **3** सत्त्वेषु] recon.; (sa.v.)ṣu MS; སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ Tib. **4** कायवाङ्मनस्कर्म] recon.; kā(yavāṅ..naska)rmma MS; ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ལས་ Tib. **6** °परिभाषादिभिर्] MS^{pc} (°paribhāṣādibhi{r}); °paribhāṣādibhi MS^{ac}; སྤྱོ་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ Tib. **7** °प्रत्येकबुद्ध°] MS^{pc} (°pratyeka{Φ}buddha°); °pratyeka{..}buddha° MS^{ac}. **151.7–152.1** °चित्ताभावेन ध्यानपारमिता] recon.; °ci*(.. ..vena dhyāna.. .. .. ..) MS; སེམས་མེད་པ་ནི་བསམ་གཏན་གྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt) p. 886, ll. 28–29: श्रावकप्रत्येक-बुद्धभूमिविक्षेपचित्ताभावेन ध्यानपारमिता.

ध्यानपारमिता । अस्यैव दानं ददतो मायाबुद्धिप्रत्युपस्थानेन न कस्यचिदुपकारापकारदर्शनेन प्रज्ञापारमितेति ॥ एवं शीलं रक्षतो यावत्प्रज्ञां भावयतः प्रत्येकं षट्पारमितापरिपूरिसंग्रहो यथासूत्रं वाच्यः ॥

2.3.3 त एते षट्षट्काः षट्त्रिंशदाकारा भवन्ति । अस्यां च दर्शनमार्गक्षान्तावुत्पन्नायां कामरूपारूप्यधातुसंगृहीतानां क्लेशानामष्टोत्तरशतं दर्शनहेयचतुर्विकल्पसंगृहीतं प्रहीयते ॥

2.4 समाधिसमापत्तिः तद्वशित्वार्थम् ।
समाधिं स समापद्य ततः सिंहविजृम्भितम् ।

---

5 °गृहीतानां क्लेशानाम्] 90r1

1–2 अस्यैव दानं … प्रज्ञापारमितेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 1–7. **2–3** एवं शीलं … वाच्यः ॥] Citaion in secondary usage in *Ālokā*, V; (Skt) p. 887, ll. 2–3. **4–6** अस्यां च … प्रहीयते ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 888, ll. 4–7: अस्मिंश्च दर्शनमार्गे समुत्पन्ने कामरूपारूप्यधातुभ्देन प्रत्येकं चतुर्विकल्पनवप्रकारतयाऽष्टोत्तरशतग्राह्यग्राहकविकल्पप्रहाणेनतत्संगृहीतविकल्पजनकवासनाक्लेशाष्टोत्तरशतप्रहाणं प्रतीत्यसमुत्पादधर्मतयोपलभ्य तत्र वशित्वार्थं तामेव पुनःपुनर्भावयति. **152.8–153.1** समाधिं स … प्रतीत्योत्पादमीक्षते ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 23.

---

1 अस्यैव दानं ददतो मायाबुद्धि°] recon.; (.. .. .. .o .. .. ..ddh)i° MS; དེ་ཉིད་སྦྱིན་པ་གཏོང་བ་ན་སྒྱུ་མའི་བློ Tib. Cf. *Ālokā*, V; (Skt) p. 886, l. 29–p. 887, l. 1: तस्यैव दानं ददतो मायाबुद्धिप्रत्युपस्थानेन. **1–2** कस्यचिदुपकारापकार°] em.; kasyacidupakārāyakāra° MS; ཕན་པ་དང་གནོད་པ་གང་ཡང་ Tib. **2** प्रज्ञां भावयतः] MS^{pc} (prajñā{ṃ} bhāvayat{aḥ}); prajñābhāvayat{ā} MS^{ppc}; prajñā{ṃ} bhāvayat{′} MS^{ac} **5–6** °धातुसंग्रहणीयक्लेशमष्टोत्तमशतं दर्शनहेयचतुर्विकल्प°] tent. and em.; °dhātusaṃ*(sa.g. .. ..heya)caturvikalpa° MS; ཁམས་ཀྱིས་བསྡུས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བའི་ཉོན་མོངས་པ་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་པོ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞིས Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142v4–5, P [88] (5186) kha 164r5–6: མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་བཟོད་པ་འདི་སྐྱེས་པ་ན་འདོད་པ་དང་། གཟུགས་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་ཁམས་ཀྱིས་བསྡུས་པའི་ཉོན་མོངས་པ་མཐོང་བས་སྤང་བར་བྱ་བ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞིས་བསྡུས་པ་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་སྤོང་བར་འགྱུར་རོ།། . **7** समाधिसमापत्तिः तद्वशित्वार्थम् ।] tent.; om. MS (eyeskip); དེ་ལ་དབང་དུ་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་པ་ནི Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142v5, P [88] (5186) kha 164r6: དེ་ལ་དབང་དུ་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་པ་ནི. *Vivṛti*, V; (Skt.) p. 91, ll. 16–18: तत्र वशित्वार्थं तामेव पुनः पुनर्भावयतीत्यन्तरश्लोकेनाह । स समाधिं समापद्य ततः सिंहविजृम्भितम् । (V, 23ab).

अनुलोमं विलोमं च प्रतीत्योत्पादमीक्षते ॥ (५-२३)

तत्रानुलोममविद्याप्रत्ययाः संस्कारा इत्यादि । प्रतिलोमं तस्मिन्नसति शोकपरिदेवादयो न भवन्तीत्यादि ॥

उक्तो दर्शनमार्गः । भावनामार्गविपक्ष इदानीं चतुर्विधो विकल्पो वक्तव्यः । भावनामार्गस्तावदभिधीयते । ततो ऽसावभिधायिष्यते ॥ 3

भावनामार्गः पुनर्नवानुपूर्वसमापत्तिसंगृहीतः । ता अप्यवस्कन्दकसमापत्तिसंगृहीता इत्यतस्तन्निर्देशद्वारेण समासतो भावनामार्गमधिकृत्याह । 3.1 3.1.1

कामाप्तमवधिं कृत्वा विज्ञानमसमाहितम् ।
सनिरोधाः समापत्तीर्गत्वागम्य नव द्विधा ॥ (५-२४)
एकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्ताष्टव्यतिक्रमात् ।
अवस्कन्दसमापत्तिरानिरोधमतुल्यगा ॥ (५-२५)

4–5 °ल्पो वक्तव्यः] 90r2 **10** °पञ्चषट्सप्ताष्ट°] 90r3

2–3 तत्रानुलोमम् ... भवन्तीत्यादि ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 101, l. 20–p. 102, l. 10. **2–3** तत्रानुलोमम् ... भवन्तीत्यादि ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 888, ll. 7–8: अविद्याप्रत्ययाः संस्कारा इत्याद्यनुलोमं, जरामरणनिरोधो जातिनिरोधादित्यादि प्रतिलोमं. **6–7** भावनामार्गः ... °मर्गमधिकृत्याह ।] Citaion in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt) p. 888, ll. 15–17: स पुनर्नवानुपूर्वसमापत्तिसंगृहीतः. ताः पुनरवस्कन्दसमापत्तिसंगृहीता इत्यवगन्तव्यम्. **8–11** कामाप्तम् ... तुल्यगा ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 24–25.

---

1 अनुलोमं विलोमं] em.; anulomaṃ MS; ལུགས་མཐུན་དང་། ལུགས་མི་མཐུན་ལ་ Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 23. **5** वक्तव्यः] recon.; va(k.avyaḥ) MS; བརྗོད་པར་བྱ་ Tib. **5** भावनामार्गस्तावदभिधीयते] recon. and em.; bhāvan(ā..r..s tād abh..īy.te) MS; རེ་ཞིག་སྒོམ་པའི་ལམ་བརྗོད་དེ་ Tib. **7** °तन्निर्देश°] MS^{pc}; ta{r}nnirdeśa° MS^{ac}; དེ་དེས་པར་བསྟན་པའི་ Tib. **7** समासतो] em.; sato MS; མདོར་བསྡུས་ཏེ་ Tib. **8** कामाप्तमवधिं कृत्वा] MS; कामाप्तम् अवधीकृत्य *Ālokā Sāratamā*; འདོད་པར་གཏོགས་པའི་ ... མཚམས་གཟུང་སྟེ་ Tib. **9** समापत्तीर्] MS^{pc} (samāpatt{ī}r); samāpatt{i}r MS^{ac}; སྙོམས་འཇུག་ Tib. **10** °षट्सप्ताष्ट°] recon.; °ṣa(.′..p.)āṣṭa° MS; དྲུག་དང་བདུན་དང་བརྒྱད་ Tib.

इति । द्विधेत्यनुलोमं प्रतिलोमं च ॥ यदाह । ततः सिंहविजृम्भितं समाधिं समापद्य प्रतीत्यसमुत्पादप्रत्यवेक्षानन्तरनवानुपूर्वसमापत्त्यसमाहित-चित्तानुलोमप्रतिलोमैकद्वित्रिचतुःपञ्चषट्सप्ताष्टनवावस्कन्दकसमापत्तिसंमुखीक-रणप्रकामप्रचुरवशित्वलाभेनेति ॥

3.1.2 अस्य सूत्रम् । "इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो विविक्तं कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरति । एवं यावत्संज्ञावेदयितनिरोधसमापत्तिं समापद्य विहरति । स निरोधसमापत्तेर्व्युत्थाय नैवसंज्ञानासंज्ञायतनसमापत्तिं समापद्यते । ततो व्युत्थायाकिंचन्यायतनसमापत्तिम् । ततो विज्ञानानन्त्यायतनसमापत्तिम् । तत

5 °स्य सूत्रम् ।] 90r4 **9** °चन्यायतन°] 90r5

1–4 ततः … °लाभेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 100, l. 29–p. 101, l. 18. **1–4** ततः … °लाभेनेति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 888, ll. 17–29: प्रथमध्यानमारभ्य यावन्निरोधं गत्वा, ततो निरोधमारभ्य यावत्प्रथमध्यानमागम्यैवमनुलोमप्रतिलोमक्रमद्वयेन चतुर्ध्यानिचतुरारूप्यनोतोधलक्षणा नव समापत्तीर्गत्वागम्य, पुनः प्रथमं ध्यानं समापद्य, ततो व्युत्थाय निरोधमेवं यावन्नैवसंज्ञानासंज्ञायतनान्निरोधं समापद्य, ततो व्युत्थायानन्तरसमापत्तिमालम्ब्य कामावचरं विज्ञानं मर्यादारूपेणाचस्थाप्योपायकौशल्यबलेन व्युत्थाय, तदेवंविज्ञानमसमाहितमामुखीकृत्य, ततो निरोधं, ततो ऽसमाहितं, ततो द्वयं परित्यज्याकिंचन्यायतनं, ततो ऽसमाहितम्. एवं यावदष्टौ परित्यज्य प्रथमं ध्यानं ततो ऽसमाहितमित्येकादिपरित्यागेन्ऽआ निरोधं यावद्विसदृशद्वारेण गच्छतीत्यतुल्यगामवस्कन्दसमापत्तिं वशित्वलक्षणं भावनामार्गे स्वभावं सर्वोपायकौशल्यात्मिकां परिग्रहीतुकामेन प्रज्ञापारमितायां चरितव्यमिति. **154.5–155.16** "इह सुभूते … चित्ते तिष्ठति"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 102, l. 14–p. 104, l. 12.

7 समापद्य] Skt.; ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་ Tib.

1 °निरोधमतुल्यगा ॥ इति ।] em.; °nirodham atulyagiti MS^{pc}; °nirodham atu{lya}lyagiti MS^{ac}; འགོག་པའི་ … མི་འདྲར་འགྲོ༎ ཞེས་བྱ་བ་ Tib. **1** द्विधेत्यनुलोमं प्रतिलोमं च] em.; dvidhety anulomaṃ MS; རྣམ་པ་གཉིས་སུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལུགས་དང་མཐུན་པ་དང་། ལུགས་དང་མི་མཐུན་པའོ༎ Tib. **2** समापद्य] conj.; om. MS; སྙོམས་པར་ཞུགས་ཏེ། Tib. **2** °समापत्त्यसमाहित°] MS^{pc} (°samāpatt{ya}samāhita°); °samāpatt{i}samāhita° MS^{ac}; མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་ Tib. **5** सुभूते] recon.; (s)u(bh)ūte MS; རབ་འབྱོར་ Tib. **5** बोधिसत्त्वो महासत्त्वो] MS^{pc}; bodhisatvo {vi}mahāsattvo MS^{ac}. **6** कुशलैर्धर्मैः] MS^{pc} (°kuśalai{r} dharmmaiḥ); °kuśalai dharmmaiḥ MS^{ac}. **7** एवं] .. evaṃ MS *uncertain*. **7** समापद्य] MS^{ppc} ({samāpadya}); {.. .. ..} MS^{pc}, × pa 4 *in the top margin*; {.. .. ..} MS^{ac}; ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་ Tib.

आकाशानन्त्यायतनसमापत्तिम् । ततश्चतुर्थं ध्यानम् । ततस्तृतीयम् । ततो द्वितीयम् । ततः प्रथमं ध्यानं समापद्यते । स इमं सिंहविजृम्भितं समाधिं विभङ्गं कृत्वावस्कन्दकसमाधिं समापद्यते । कतमश्च सुभूते बोधिसत्त्वस्यावस्कन्दकः समाधिः । इह बोधिसत्त्वः प्रथमं ध्यानं समापद्यते । एवं यावन्निरोधम् । ततो व्युत्थाय प्रथमं ध्यानमुपसम्पद्य विहरति । ततो व्युत्थाय निरोधं समापद्यते । ततो द्वितीयं ध्यानम् । ततो निरोधम् । ततस्तृतीयं ध्यानम् । ततो निरोधम् । ततश्चतुर्थं ध्यानम् । ततो निरोधम् । तत आकाशानन्त्यायतनम् । ततो निरोधम् । ततो विज्ञानानन्त्यायतनम् । ततो निरोधम् । तत आकिंचन्यायतनम् । ततो निरोधम् । ततो नैवसंज्ञानासंज्ञायतनम् । ततो व्युत्थाय निरोधसमापत्तिं समापद्यते । ततो व्युत्थाय नैवसंज्ञानासंज्ञायतनसमापत्तिं समापद्यते । ततो व्युत्थाय कामावचरेऽसमाहिते चित्ते पतति । असमाहिताच्चित्तान्निरोधसमापत्तिं समापद्यते । ततो व्युत्थायासमाहिते चित्ते तिष्ठति । ततो नैवसंज्ञानासंज्ञायतनं समापद्यते । ततो व्युत्थायासमाहिते चित्ते तिष्ठति । तत आकिंचन्यायतनम् । ततोऽसमाहिते चित्ते तिष्ठति । एवं यावत्प्रथमाद्ध्यानाद्व्युत्थितोऽसमाहिते चित्ते तिष्ठति” इति ॥

यत्त्वाह । **3.1.3**

---

4 समापद्यते ।] 90r6 **10** °संज्ञानासंज्ञायतनम् ।] 90v1 **13** समापद्यते ।] 90v2

---

2 द्वितीयम् । ततः] MS^{ppc} (dvit{īyaṃ tataḥ}); dvit{ī .. ..ḥ} *MS^{pc}*, yaṃ 5 *in the bottom margin*; dvit{ī .. ..ḥ} *MS^{ac}*; གཉིས་པ་ལའོ། དེ་ནས་ Tib. **2** विभङ्गं] MS^{pc} (vibha{ṃ}gaṃ); vibhagaṃ MS^{ac}; བཏང་ Tib. **3** कृत्वावस्कन्दक°] em.; kṛtvā 'vaskandakaskandaka° MS; བཏང་ནས་ཐོད་རྒལ་ Tib. **3** °स्कन्दकः] MS^{pc} (°skandak{aḥ}); °skandak{ā} MS^{ac}; ཐོད་རྒལ་ Tib. **4** एवं] MS^{pc} (eva{ṃ}); eva MS^{ac}; དེ་བཞིན་དུ་ Tib. **5** प्रथमं] MS^{pc} (prathama{ṃ}); prathama MS^{ac}. **5** ध्यानमुपसम्पद्य] em.; dhyānaṃ samupasampadya MS; བསམ་གཏན་ ... ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་ Tib. **6** ध्यानम्] MS^{ac} (dhyāna{ṃ}); dhyāna MS^{pc}. **8** °यतनम्] MS^{pc} (°yatana{ṃ}); °yatana MS^{ac}. **9** आकिंचन्यायतनम्] em.; āṃkiṃcanyāyatanaṃ MS; ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ལའོ། Tib. **15** प्रथमाद्ध्यानाद्] MS^{ppc} (prathamā{d dhyā}nād); prathamā{..}nād MS^{pc}, × ddhyā 2 *in the top margin*; prathamā{..}nād *MS^{ac}*. **17** यत्त्वाह] em.; yas tv āha MS; གང་ཡང་། ... བཤད་པ་ Tib.

गत्वागम्य द्विधा भूमीरष्टौ श्लिष्टैकलङ्घिताः ।
व्युत्क्रान्तकसमापत्तिर्विसभागतृतीयगा ॥

इति तत्कथम् । किं खलु वायसस्य पायसेन सालक्षण्यम् । अन्यदेवेदं प्रस्थानमिति, इत्थंभूतोपायकौशलगतासंख्येयकल्पकोटीनियुतशतसहस्रप्रस्थानापरिमितबुद्धपर्युपासितत्वेन हेतुमहत्तोपदेशेन भावनामार्गस्य प्राबन्धिकत्वज्ञापनार्थेनेति ॥

3.2
3.2.1
3.2.1.1 उक्तो भावनामार्गः । तस्येदानीं विपक्षश्चतुर्विधो विकल्पो वक्तव्यः । तत्र तावत् ।

संक्षेपे विस्तरे बुद्धैः सानाथ्येनापरिग्रहे ।
त्रैकालिके गुणाभावे श्रेयसस्त्रिविधे पथि ॥ (५-२६)

---

3 °सस्य पायसेन] 90v3 **8** °त्र तावत् ।] 90v4

1–2 गत्वागम्य … °तृतीयगा ॥] Citaion with redactional changes from *Abhidharmakośa*, VIII, 18cd–19ab; (Skt.) p. 445, ll. 16–17: गत्वागम्य द्विधा भूमीरष्टौ क्लिष्टैकलङ्घिताः ॥ व्युत्क्रान्तकसमापत्तिर्विसभागतृतीयगा. Cf. *Abhidharmakośabhāṣya*, VIII, on 18cd, p. 445, l. 18—p. 446, l. 2: गत्वेत्यनुलोमं समापद्य । आगम्येति प्रतिलोमं समापद्य । द्विधेति सास्रवानास्रवा भूमीः । अष्टाविति ध्यानारूप्यसमापतीः । क्लिष्टा इत्यनुक्रमेण । एकलङ्घिता इत्येकामेकामुत्क्रम्य. **3–6** यत्त्वाह ।… °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Citaion in secondary usage with redactional changes in *Ālokā*, V; (Skt) p. 889, ll. 10–17: यस्त्वाह : गत्वागम्य दिव्धा भूमिरष्टौ शिक्ष्टैकलङ्घिताः । व्युत्क्रान्तकसमापत्तिर्विसभागतृतीयगा ॥ इति वचनात्कथमेवमवस्कन्दसमापत्तिरिति. किं खलु वायसस्य पायसेन सालक्षण्यम्. अन्यदेवेदं प्रस्थानं यस्मादित्थम्भूतोपायकौशलवतां बोधिसत्त्वानां असंख्येयकल्पकोटिनियुतशतसहस्रप्रस्थानापरिमितबुद्धपर्युपासनेन हेतुमहत्त्वेन भावनामार्गस्य प्रतिविशिष्टता स्यादित्यदोषः. **156.9–157.1** संक्षेपे … प्रयोगाकारगोचरः ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 26–27ab.

---

2 °समापत्तिर्विसभाग°] MS^{pc} (°samāpatti{r}visabhāga°); °samāpattivisabhāga° MS^{ac}. **3** °तृतीयगा ॥ इति] em. (°tṛtīyageti); tṛtīyāgati MS. **3** तत्] em.; tata MS; དེ་ Tib. **3** सालक्षण्यम्] em.; sālakṣaṇ{a}m MS^{pc}; sālakṣaṇ{ā}m MS^{ac}; མཚན་ཉིད་འདྲ་བ་ཡིན་ Tib. **5** हेतुमहत्तोपदेशेन] em.; hetumahatopadeśena MS; རྒྱུ་ཆེ་བ་ཉིད་ཡིན་པར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ Tib. **7** तस्येदानीं] MS^{pc} (tasy{e}dānīṃ); tasy{o}dānī MS^{ac}; ད་ནི་དེའི་ Tib. **7** श्चतुर्विधो] MS^{pc} (catu{r}vidho); catuvidho MS^{ac}; བཞི་ Tib. **9** संक्षेपे] recon.; (..)ṃ(kṣ.)pe MS; མདོར་ Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 26.

एको ग्राह्यविकल्पो ऽयं प्रयोगाकारगोचरः ।

तत्र धर्माणामभिसंक्षेपाज्ञानविकल्पस्तद्विस्तराज्ञानविकल्पश्च । यदाह । **3.2.1.1.1–2**

"यत्पुनर्भगवंस्तथागतेनेमे संक्षिप्तेन च विस्तरेण च धर्मा भाषितास्तत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेमाः षट्पारमिताः संक्षिप्तेन च विस्तरेण च पर्यवाप्तव्याः" इत्यारभ्य तिसृणामपि सर्वज्ञतानामभिसमयेन समस्तनिर्दिष्टानामेकैकाभिसमयेन च पुनर्व्यस्तनिर्दिष्टानामिदानीं मूर्धाभिसमये समस्तव्यस्तभावनामार्गाधिकारोपन्यासेन तत्प्रहेयविकल्पप्रहाणज्ञापनार्थेन । "कथं भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वधर्माणां संक्षेपविस्तरं ज्ञास्यति" इति प्रश्नेन । सर्वधर्मतथताज्ञानस्य संक्षेपविस्तरज्ञानत्वेन । तस्याश्चोत्पादनिरोधान्यथात्वप्रतिषेधेन । एवं भूतकोटिज्ञानस्यासंयुक्ताविसंयुक्तज्ञानस्य संक्षेपविस्तरज्ञानत्वेन । तीक्ष्णेन्द्रि

---

4 °सत्त्वेन महा°] 90v5 **7** कथं] 90v6

3–7 "यत्पुनर् … ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, ll. 25–32. **3–4** "यत्पुनर् … पर्यवाप्तव्याः"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, ll. 25–28: यत्पुनर्भगवंस्तथागतेन मे संक्षिप्तेन च विस्तरेण च धर्मा भाषिताः, तत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुकामेनेमाः षट्पारमिताः संक्षिप्तेन च विस्तरेण च पर्यवाप्तव्याः. **7–8** "कथं … ज्ञास्यति"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, l. 33–p. 105, l. 1. **8–9** सर्वधर्म° … °ज्ञानत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 105, ll. 2–10. **9** तस्याश् … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 105, ll. 11–15. **10** एवं … °ज्ञानत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 105, l. 16–p. 106, l. 5. **157.10–158.1** तीक्ष्णेन्द्रियादि° … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 106, ll. 6–18.

6–7 समस्तव्यस्तभावनामार्गाधिकारोपन्यासेन] Skt.; བསྡུས་པ་དང༌། སོ་སོ་བ་རྣམས་ཀྱི་ལམ་ཉེ་བར་བཀོད་པས་ Tib.

---

3 भगवंस्] em.; bhagavas MS; བཅོམ་ལྡན་འདས་ Tib. **4** बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेमाः षट्पारमिताः] recon.; bodhi*sa(tve.. ..)hāsatve(.)e(.. .. .. .i.ā)ḥ MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་པོ་འདི་ Tib. **5** तिसृणाम्] em.; tiśṛṇām MS; གསུམ་ག་ Tib. **6** इदानीं] em.; idānī MS; ད་ལྟར་ Tib. **7** तत्प्रहेयविकल्प°] em.; tatpratyayavikalpa° MS; དེ་སྤང་བར་བྱ་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 144v1, P [88] (5186) kha 165r3: *des spang bar bya ba'i rnam par rtog pa.* **7–8** कथं भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वधर्माणां संक्षेपविस्तरं] recon.; (katha)ṃ (.. .. ..ṃ ..ṃ..pa)vistaraṃ MS; བཅོམ་ལྡན་འདས་ཇི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མདོ་དང་རྒྱས་པར་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, l. 33–p. 105, l. 1: कथं भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्वः सर्वधर्माणां संक्षेपविस्तरं ज्ञास्यति ?

यादिबोधिसत्त्वप्रवेशत्वेन संक्षेपविस्तराभिधानस्य प्रवेशकारणत्वज्ञापनार्थेनेति ॥

3.2.1.1.3 बुद्धैः सानाथ्याभावविकल्पः । यदाह । यथोपदेशं शिक्षमाणस्य सर्वाकारज्ञताप्राप्तिमारकर्मानुत्पादापरिहाणिबुद्धसमन्वाहारेण । त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयसत्त्वामिषतर्पणशीलादिस्कन्धस्रोतआपत्त्यादिफलप्रत्येकबोधिप्रतिष्ठापकस्य सकाशादच्छटासंघातमात्रं प्रज्ञापारमिताभावयितुः बहुतरपुण्यप्रसवत्वेन बुद्धसमन्वाहारहेतुत्वज्ञापनार्थेन । तत्कस्य हेतोः । सर्वधर्मप्रज्ञप्तिहेतूनां बुद्धानामतो निर्जातत्वेनेति ॥

3.2.1.1.4 प्रयोगमार्गाभावविकल्पः । यदाह । यथोपदेशं स्थितस्याविनिवर्तनीयत्वबुद्धसमन्वाहारतत्पर्युपासनकुशलमूलावरोपणकल्याणमित्रसंपरिग्रहषट्पारमिताद्यनन्तप्रकारधर्मभावनामारभ्य यावत् “इमे ऽनुशंसाः प्रज्ञापारमितायां चरतः” इति प्रयोगमार्गकाले ॥

---

1 °विस्तराभि°] 91r1 **5** सकाशाद्] 91r2 **9** °लावरोपण°] 91r3

2–3 बुद्धैः ... °समन्वाहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 106, l. 19–p. 107, l. 2. **3–6** त्रिसाहस्र° ... °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 107, ll. 2–19. **6–7** तत्कस्य ... निर्जातत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 108, ll. 3–7. **8–11** यथोपदेशं ... प्रयोगमार्गकाले ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 108, l. 9–p. 110, l. 21. **10–11** “इमे ... चरतः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, ll. 20–21: इतीमे ऽनुशंसाः सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः.

---

4 °सत्त्वामिष°] Skt.; སེམས་ཅན་ཟང་ཟིང་གི་སྦྱིན་པས་ Tib. **8** °मार्गाभाव°] Skt.; ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་ Tib. **9** °तत्पर्युपासनकुशलमूलावरोपण°] Skt.; དེ་ལ་བསྙེན་བཀུར་བྱས་པ། Tib. **10** इमे] Skt.; དེ་དག་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའོ་ Tib.

---

1 °विस्तराभिधानस्य प्रवेशकारणत्व°] recon.; °vi(sta.. .. ..)raṇatva° MS; རྒྱས་པ་མངོན་པར་བརྗོད་པ་ནི་འཇུག་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ Tib. **2** बुद्धैः] em.; buddhai MS; སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ Tib. **2** सानाथ्याभाव°] recon.; sānāthyā(.)āva° MS; བསྟང་བ་མེད་པའི་ Tib. **4** °स्रोतआपत्त्यादि°] em.; °śrotāpattyādi° MS; རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་སོགས་པའི་ Tib. **5** सकाशाद्] em.; śakāśād MS. **5** अच्छटासंघात°] recon.; accha(ṭ. ..)ghāta° MS; སེ་གོལ་གཏོགས་པ་ Tib. **5** °भावयितुः] em.; °bhāvayitu MS; སྒོམ་པར་བྱེད་པ་ Tib. **8–9** स्थितस्याविनिवर्तनीयत्व°] conj.; sthitasyāvinivarttanīya° MS; གནས་པ་ནི་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ། Tib. **9** °कुशलमूलावरोपण्°] recon.; °kuśalamū*l(āva..pa)ṇa° MS; om. Tib. **10** इमे ऽनुशंसाः] em.; imānuśa◯msāḥ MS; ཕན་ཡོན་ནི་དེ་དག་ཡིན་པར་ Tib.

दर्शनमार्गाभावविकल्पः । यदाह । “तामभिनिर्हरतः” इति दर्शनमार्गकाले ॥ **3.2.1.1.5**

भावनामार्गाभावविकल्पः । यदाह । “तां भावयतः” इति । **3.2.1.1.6**
भावनामार्गकाले च । प्रचुरचित्तानुसंशपरिदीपनेन ॥

प्रयोगमार्गाज्ञानविकल्पः । यदाह । रूपादीनां शान्तवशिकतुच्छासार- **3.2.1.1.7**
ताभिः प्रज्ञापारमिताचरितव्यत्वेन प्रयोगयाथात्म्यज्ञापनार्थेनेति । तत्र वस्तु निरोधेन शान्तम्, प्रत्ययवशेन वशिकम्, स्वभावशून्यत्वात्तुच्छम्, विचारासहत्वादसारम् ॥

दर्शनमार्गाज्ञानविकल्पः । यदाह । आकाशशून्यताभिनिर्हारस्य **3.2.1.1.8**
प्रज्ञापारमिताभिनिर्हारत्वेन दर्शनमार्गयाथात्म्यज्ञापनार्थेनेति ॥

भावनामार्गाज्ञानविकल्पः । यदाह । आकाशशून्यताभावनायाः प्र- **3.2.1.1.9**
ज्ञापारमिताभावनात्वेन भावनामार्गयाथात्म्यज्ञापनार्थेनेति । पुनराकाशग्रहणेन भावनामार्गस्य दर्शनमार्गाद्विस्त्वव्यतिरेकज्ञापनार्थेन । तत्र “आकाशशून्य-

---

3 °रचित्तानुसंश°] 91r4 **8** °शून्यताभिनिर्हारस्य] 91r5 **12** तत्र] 91r6

---

1 “ताम् … °मार्गकाले ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 23. **1** “तामभिनिर्हरतः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 23: प्रज्ञापारमितामभिनिर्हरतः. **2** “तां … इति।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 24. **2** “तां भावयतः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 24: प्रज्ञापारमितां भावयन्तः. **4–5** रूपादीनां … °ज्ञापनार्थेनेति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 25–p. 111, l. 1. **8–9** आकाश° … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 2–4. **10–11** आकाश° … °ज्ञापनार्थेनेति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 5–6. **159.12–160.1** “आकाशशून्यताभिनिर्हारतया”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 3.

---

1 °मार्गाभाव°] Skt.; ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་ Tib. **1** ताम्] Skt.; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ Tib.
2 °मर्गाभाव°] Skt.; ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་ Tib. **2** तां] Skt.; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ Tib.

---

3 °चित्तानुसंश°] recon.; °cittānusa(. ..)° MS; སེམས་ཀྱི་ཕན་ཡོན་ Tib. **4–5** °तुच्छासारताभिः] em.; °tucchāśāratābhiḥ MS; གསོག་དང་། སྙིང་པོ་མེད་པས་ Tib. **6** °शून्यत्वात्] MS^{pc} (°śū{n}yatvāt); °śū{t}yatvāt MS^{ac}; སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་པས་ Tib. **8** आकाश°] recon.; ā(k)āśa° MS; ནམ་མཁའ་ལྟར་ Tib. **8** °शून्यताभिनिर्हारस्य] em.; °śūnyatābhinihārasya MS; སྟོང་པ་ཉིད་མངོན་པར་བསྒྲུབས་པས་ Tib. **11** °मार्गयाथात्म्य°] em.; °mārgāyāthātmya° MS; ལམ་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ Tib.

ताभिनिर्हरितया” इत्येकमाकाशग्रहणम् । “आकाशशून्यताभावनया” इति द्वितीयम् ॥

3.2.1.2 द्वितीय इदानीं भावनामार्गविपक्षो ग्राह्यविकल्पो वक्तव्य इत्याह ।

द्वितीयश्चित्तचैत्तानां प्रवृत्तिविषयो मतः ॥ (५-२७)

कतमः स इत्याह ।

अनुत्पादश्च चित्तस्य बोधिमण्डामनस्क्रिया ।
हीनयानमनस्कारौ संबोधेरमनस्कृतिः ॥ (५-२८)
भावने ऽभावने चैव तद्विपर्यय एव च ।
अयथार्थश्च विज्ञेयो विकल्पो भावनापथे ॥ (५-२९)

इति ॥

3.2.1.2.1 तत्र बोधिचित्तानुत्पादविकल्पः । यदाह । “प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय” इति ॥

3.2.1.2.2 बोधिमण्डामनसिकारविकल्पः । यदाह । “बोधिमण्डमेव मनसिकरोति” इति ॥

---

7 °मनस्कृतिः ॥] 91v1

---

1 “आकाशशून्यताभावनया”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 6. **4** द्वितीयश् … मतः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 27cd. **6–9** अनुत्पादश्च … भावनापथे ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 28–29. **11–12** “प्रथम° … इति॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 9–11. **11** “प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 11. **13–14** “बोधि° … इति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 13–14. **13** “बोधिमण्डमेव मनसिकरोति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 13.

---

4 प्रवृत्तिविषयो] Skt.; འཇུག་པའི་ཡུལ་གཞན་ཡིན་ Tib.

---

4 द्वितीयश्] em.; dvitīya MS; གཉིས་པ་ Tib. **6** अनुत्पादश्च] MS; अनुत्पादस्तु *Abhisamayālaṃkāra*. **6** चित्तस्य] MS^{pc} (cittasy{a}); cittasy{e} MS^{ac}. **9** विज्ञेयो] recon.; vijñe(yo) MS.

श्रावकप्रत्येकबुद्धयानमनसिकारविकल्पः । यदाह । अ- **3.2.1.2.3–4**
न्ययानचित्तानवकाशदानेनेति ॥

सम्यक्संबोधेरमनसिकारविकल्पः । यदाह । सर्वाकारज्ञतामनसिकारा- **3.2.1.2.5**
विप्रणाशस्य प्रज्ञापारमिताचर्यात्वेन । चित्तचैतसिकधर्माप्रवृत्त्या तदभिनिर्हारभावनानुज्ञानेन । तच्चर्याभिनिर्हारभावनाभिः सर्वाकारज्ञताप्राप्तिप्रतिषेधेन । महायान एकक्षणाभिसमयज्ञापनार्थेनेति ॥

भावनाविकल्पः । यदाह । एवं भावनयैव तस्याः प्राबन्धिकत्वादिष्टा- **3.2.1.2.6**
र्थानुपपत्तिज्ञापनार्थेनेति ॥

अभावनाविकल्पः । यदाह । एवमभावनयैवाशैक्षकाले तस्याः **3.2.1.2.7**
पर्युपयोगज्ञापनार्थेनेति ॥

नैवभावनानाभावनाविकल्पः । यदाह । नैवभावनानाभावनया सर्वाका- **3.2.1.2.8**
रज्ञताप्राप्तिप्रतिषेधेन । सान्तरव्यन्तरसंकरभावनायास्तद्धेतुत्वज्ञापनार्थेनेति ॥

अयथार्थश्च विकल्पः । येनान्यथा निर्वाणमन्यथा प्राप्तिं मन्यते **3.2.1.2.9**

2 °नचित्तानव°] 91v2 **6** °पनार्थेनेति ॥] 91v3 **12** °न्तरव्यन्तर°] 91v4

1–2 अन्ययानचित्तानवकाशदानेनेति॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 16–20. **3–4** सर्वाकार° … °चर्यात्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 22–23. **4–5** चित्त° … °भावनानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 23–24. **5** तच्चर्याभि° … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 25–28. **7–8** एवं … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 29–30. **9–10** एवम् … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 31–32. **11–12** नैव° … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, ll. 1–3.

13 येनान्यथा] Skt.; གང་གིས་རྣམ་པར་གཞག་པ་གཞན་དུ་ Tib.

1 श्रावक°] em.; śrāka° MS; ཉན་ཐོས་ Tib. **3** °बोधेरमनसि°] MS^{pc} (°bodhe{r a}manasi°); °bodhe{..}mansi° MS^{ac}. **4** °धर्माप्रवृत्त्या] em.; °dharmāpravṛtyā MS; ཆོས་མི་རྒྱུ་བས་ Tib. **5** तच्चर्याभिनिर्हार°] MS^{pc} (tacca{r}yābhini{r}hāra°); taccayābhinihāra° MS^{ac}; དེ་ལ་སྤྱོད་པ་དང་། མངོན་པར་སྒྲུབ་པ་དང་། Tib. **6** महायान] em.; mahāyāne MS. **9** अभावनयैवाशैक्षकाले] em.; abhāvanayaiva aśaikṣakāle MS; སྒོམ་པ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་སློབ་པའི་དུས་སུ་ Tib. **12** °संकर°] em.; °śaṃkara° MS; འདྲེན་མར་ Tib. **12** तद्धेतुत्व°] conj.; tadahetutva° MS; དེའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ Tib.

तमधिकृत्याह । “यथा तथता तथा सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति” इत्यादि ॥

3.2.2.1 ग्राहकविकल्प इदानीं भावनामार्गविपक्षो वक्तव्यः । तत्र तावत् ।

ग्राहकः प्रथमो ज्ञेयः सत्त्वप्रज्ञप्तिगोचरः ।
धर्मप्रज्ञप्त्यशून्यत्वे सक्तिप्रविचयात्मकः ॥ (५-३०)
कृतेन वस्तुनो यानत्रितये च स कीर्तितः ।
दक्षिणाया अशुद्धौ च चर्यायाश्च विकोपने ॥ (५-३१)

इति ॥

3.2.2.1.1 तत्र सत्त्वप्रज्ञप्तिविकल्पः । यदाह । सत्त्वादीनामनुपलभ्यत्वेन सत्त्वधातुप्रज्ञप्तिप्रतिषेधेन । एवं सति नारकानारभ्य यावत्सम्यक्संबुद्धप्रज्ञानाभावप्रसंजनेन । “तत्किं मन्यसे सुभूते ऽपि नु सत्त्वप्रज्ञप्तिरुपलभ्यते” इत्यादि ।

---

4 °प्रज्ञप्त्यशून्यत्वे] 91v5 **10** °से । सुभूते] 91v6

---

1 “यथा … इत्यादि ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, ll. 4–9. **1** “यथा … °प्राप्स्यति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, ll. 4–5: सुभूतिराह : तत्कथं भगवन्सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति ? भगवानाह : यथा तथता. **3–6** ग्राहकः … विकोपने ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 30–31. **8–9** सत्त्वादीनाम् … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, ll. 17–30. **9–10** एवं … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, l. 31–p. 113, l. 4. **10** “तत्किं … इत्यादि ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 5–6. **10** “तत्किं … उपलभ्यते”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 5–6.

---

3 ग्राहकः] MS^{pc} (grāhaka{ḥ}); grāhaka MS^{ac}. **4** धर्मप्रज्ञप्त्यशून्यत्वे] em.; dharmaprajñaptyaśūnyatva MS; ཆོས་བཏགས་པ་དང་སྟོང་མིན་ཉིད།། Tib. **4** सक्ति°] recon. and em.; (śa.i)° MS; ཆགས་ Tib. **5** कीर्तितः] MS^{pc} (kī{r}ttitaḥ); kīttitaḥ MS^{ac}; བསྒྲགས་པ་ཡིན།། Tib. **10** तत्] em.; tata MS; འདི་ Tib. **10** मन्यसे सुभूते ऽपि नु सत्त्वप्रज्ञप्तिरुपलभ्यते] recon.; manya*(.. .. ..) MS; རབ་འབྱོར་ … སེམས་།སེམས་ཅན་དུ་བཏགས་པ་དམིགས་སུ་ཡོད་དམ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 5–6: तत्किं मन्यसे ? सुभूते ऽपि नु सत्त्वप्रज्ञप्तिरुपलभ्यते. **10** इत्यादि] recon.; (.. .. .i) MS; ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་ Tib.

तत्परिहारेण सत्त्वप्रज्ञप्तिनिर्वस्तुकताज्ञापनार्थेनेति ॥

धर्मप्रज्ञप्तिविकल्पः । यदाह । धर्मप्रज्ञप्तिशिक्षायाः सर्वाकारज्ञताप्राप्त्य- **3.2.2.1.2**
भिधानेन । “ननु भगवन्बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता न रूपे शिक्षितव्यम्” सर्वतौपलम्भशिक्षाप्रतिषेधेनेति ॥

अशून्यत्वविकल्पः । यदाह । रूपादिषु यावत्सर्वाकारज्ञतायामनुत्क्षेपा- **3.2.2.1.3**
प्रक्षेपशिक्षानुज्ञानेन । सर्वधर्माणां स्वलक्षणशून्यत्वेन दर्शनात्तच्छिक्षात्वेन । स्वलक्षणशून्यतायां सत्यां प्रज्ञापारमिताचर्याभावप्रसंजनेन । “अचर्या सुभूते प्रज्ञापारमिताचर्या” इत्यारभ्य यावत् “सर्वाकारज्ञतानुपलम्भयोगेन भावयि-

---

5 अशून्यत्व°] 92r1 **163.8–164.1** °न भावयितव्या] 92r2

---

1 तत्परिहारेण … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 7–11. **2–3** धर्म° … °प्राप्त्यभिधानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 11–13. **3–4** “ननु … °प्रतिषेधेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 14–22. **3–4** “ननु … शिक्षितव्यम्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 14–15: न नु भगवन्बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपे शिक्षितव्यं. **5–6** रूपादिषु … शिक्षानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113 l. 24–p. 114, l. 2. **6** सर्व° … तच्छिक्षात्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 114, l. 10–p. 115, l. 16. **7** स्वलक्षण° … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 115, ll. 17–20. **163.7–164.1** “अचर्या … °परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 115, l. 21–p. 116, l. 22. **7–8** “अचर्या सुभूते प्रज्ञापारमिताचर्या”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 115, ll. 21–22: अचरिः सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमिताचरिः. **163.8–164.1** “सर्वाकार° … भावतितव्या”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 116, ll. 21–22: सर्वाकारज्ञतां भावयता ऽनुपलम्भयोगेन सर्वाकारज्ञता भावितव्या.

---

7 स्वलक्षणशून्यतायां सत्यां] Skt.; རང་གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ།། Tib.

---

1 तत्परिहारेण] recon.; (t.)tparihāreṇa MS; དེ་སྤངས་པས་ Tib. **1** सत्त्वप्रज्ञप्ति°] em.; satvaprajñapte MS; སེམས་ཅན་དུ་བཏགས་པ་ Tib. **1** °निर्वस्तुकता°] MS^{pc} (°ni{r}vastukatā°); °nivastukatā° MS^{ac}; དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ Tib. **4** सर्वतौपलम्भ°] em.; sarvatopalambha° MS; ཉེ་བར་དམིགས་པ་ལ་ … ཐམས་ཅད་དུ་ Tib. **5** °विकल्पः । यदाह ।] recon.; °vika(lp. yad) āha MS; རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི་ … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **7** °चर्याभाव°] em.; °caryāabhāva° MS; སྤྱོད་པ་མེད་པར་ Tib.

तव्या” इत्यनुपलम्भाकारभावनापरिहारेण। द्वयाद्वययोरुपलम्भानुपलम्भत्वेनेति॥

3.2.2.1.4 सक्तिविकल्पः । यदाह । उपलम्भानुपलम्भयोः सक्तिप्रतिषेधेन । एवं सति भूमेर्भूम्युत्तरसंक्रमणतत्परिपूर्यभावेन । उपलम्भे स्थितस्य तत्परिपूर्यशक्यत्वेन । “तत्कस्य हेतोः । अनुपलम्भा हि प्रज्ञापारमिता” इति परिहारोपपत्त्या ॥

3.2.2.1.5 धर्मप्रविचयविकल्पः । यदाह । एवं सति धर्मप्रविचयाभावेन । “न तथा धर्मप्रविचयं करोति यथोपलम्भः” इत्यनुपलम्भप्रविचयानुज्ञानेन ॥

3.2.2.1.6 वस्तूद्देशविकल्पः । यदाह । एवं सति समस्तबुद्धकार्यानुपपत्त्या । न कस्यचित्कृतेन तत्त्वर्यानुज्ञानेन । तत्कस्य हेतोः । सर्वधर्माणामकृताविकृतानभिसंस्कृतत्वेनेति ॥

---

4 °रमिता] 92r3 **9** °कृअतानभिसं°] 92r4

---

1 द्वयाद्वययोरुपलम्भानुपलम्भत्वेनेति॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 116, ll. 23–30. **2** उपलम्भानुप° … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 116, l. 32–p. 117, l. 5. **2–3** एवं … °पूर्यभावेन।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 6–9. **3** उपलम्भे … °शक्यत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 10–13. **4** “तत्कस्य … परिहारोपपत्त्या ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 13–16. **4** “तत्कस्य … °पारमिता”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 13–14. **5** एवं … प्रविचयाभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 17–25. **5–6** “न तथा … °प्रविचयानुज्ञानेन ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, l. 26–p. 118, l. 1. **5–6** “न तथा … यथोपलम्भः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, l. 27–p. 118, l. 1: तथा धर्मेषु प्रविचयं करोति, यथा कुर्वन्नूपं नोपलभते, … ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिन्नोपलभते. **7** एवं … °कार्यानुपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 118, ll. 2–21. **8** न … तत्त्वर्यानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 118, ll. 22–25. **8–9** तत्कस्य … °संस्कृतत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 118, ll. 25–29.

---

1 इत्यनुपलम्भाकारभावनापरिहारेण] Skt.; ཞེས་བྱ་བ་མི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱིས་ Tib. **1** द्वयाद्वययोरुपलम्भानुपलम्भत्वेनेति] Skt.; གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པ་དག་དམིགས་པ་ཉིད་དུ Tib.

---

2 सक्ति°] em.; śakti° MS; ཆགས་པའི་ Tib. **2** सक्ति°] em.; śakti° MS; ཆགས་པའི་ Tib. **5** °प्रविचयाभावेन] em.; °pavicayābhāvena MS; རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་མེད་པ་དང་། Tib. **7** °कार्यानुपपत्त्या] MS^{pc} (°kā{r}yānupapattyā); °kāyānupapattyā MS^{ac}; སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཛད་པ་ Tib. **9** °संस्कृतत्वेनेति] em.; °saskṛtatveneti MS; འདུས་ … བྱས་པ་ཉིད་དུ Tib.

यानत्रयनिर्याणविकल्पः । यदाह । एवं सति त्रियानव्यवस्थानाभावेन । 3.2.2.1.7
रूपाद्यभिनिवेशेन तन्मन्यनोपलम्भवतो यानत्रयविकल्पव्यवस्थानेन । तत्कस्य हेतोः । सर्वधर्माणां बुद्धेन पञ्चभिश्चक्षुर्भिरनुपलम्भेन । एवं सति भगवतस्त्रिविधसत्त्वराशिव्याकरणाभावेन। अद्रव्ये द्रव्यसंज्ञिनां तन्निवारणार्थं तथोपदेशेन। परमार्थ ऋद्धिपर्यायि च स्थित्वानुत्तरसम्यक्संबोधप्रतिषेधेन । तथागतनिर्मितोदाहरणेन संस्कृतासंस्कृतधात्वोः स्थानप्रतिषेधेनानुत्तरसम्यक्संबोधसमस्तबुद्धकार्यानुज्ञानेन । एवं सति तथागततन्निर्मितयोरविशेषप्रसंजनेन सकर्तृकनिर्माणाकूतज्ञापनार्थेन । तदुभयकारित्राविशेषादनुज्ञानेन । असतस्तथागतस्य प्र-

---

4 °रणार्थं] 92r5 **8** °विशेषादनु°] 92r6

---

1 एवं ... °व्यवस्थानाभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 118, ll. 31–33. **2** रूपाद्यभि° ... °व्यवस्थानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 119, ll. 1–27. **2–3** तत्कस्य ... अनुपलंभेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 119, l. 27–p. 120, l. 3. **3–4** एवं ... °व्याकरणाभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 120, ll. 4–8. **4** अद्रव्ये ... तथोपदेशेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 120, ll. 9–13. **5** परमार्थ° ... °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 120, ll. 14–20. **5–7** तथागत° ... °कार्यानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 120, l. 21–p. 121, l. 7. **7–8** एवं ... अनुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 121, ll. 16–21. **165.8–166.1** असतस्तथागतस्य ... विशेषाभिधानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 121, ll. 21–24.

---

8 असतस्तथागतस्य] Skt.; དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ Tib.

---

1 एवं] MS^{pc} (eva{ṃ}); eva MS^{ac}; དེ་ལྟ་ Tib. **2** रूपाद्यभिनिवेशेन] MS^{pc} (rūpādyabhiniveś{e}na); rūpādyabhiniveś{ai}na MS^{ac}; གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པས་ Tib. **2** तन्मन्यनोपलम्भवतो] em.; tanmananopalambhavato MS; དེའི་རློམ་སེམས་ Tib. **3** पञ्चभिश्चक्षुर्भिर्] em.; pañcabhiś cakṣubhir MS; སྤྱན་ལྔས་ Tib. **4** °सत्त्वराशि°] em.; °sattvarāsi° MS; སེམས་ཅན་གྱི་ཕུང་པོ་ Tib. **5** परमार्थ ऋद्धि°] em.; paramārthārddhi° MS; དོན་དམ་པ་དང་རྫུ་འཕྲུལ་ Tib. **8** °कारित्रा°] recon.; °kā(ri)trā° MS; བྱེད་པ་ Tib. **8** असतस्तथागतस्य] em.; satas tathāgatasya MS; དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 121, ll. 22–24: सुभूतिराह : कच्चित्पुनर्भगवन्नसति तथागते निर्मितः कर्म करोति ? भगवानाह : करोति सुभूते.

णिधानानुकारात्तदुभयाविशेषाभिधानेन । निमार्तृतथागतनिर्माणोदाहरणेन कर्तृविकल्पापोहार्थेनेति ॥

3.2.2.1.8 दक्षिणायामविशुद्धिविकल्पः । यदाह । एवं सति दक्षिणाविशुद्ध्यभावेन । तथागततन्निर्मितयोर्धर्मतासंभेदमुपादायाविशिष्टदक्षिणीयत्वेन । तथागतालम्भनमैत्रचेतसां तन्मनसिकारेण, आकाशे पुष्पक्षेप्तॄणाम्, बुद्धनमस्कारकर्तॄणां च तद्दक्षिणाया दुःखस्यान्तकरत्वेनेति ॥

3.2.2.1.9 चर्याविकोपनविकल्पश्च नवमः । यदाह । षट्सु पारमितासु धर्मताविकोपनचर्यानुज्ञानेन । एवं सति रूपादिधर्मनिरूपणात्तथागतस्य धर्मताविकोपनप्रसंजनेन । परेषां तदसत्तावतारार्थं तथागतस्य धर्माणां नामनिमित्तनिर्देशेन धर्मताविकोपनाभावेनेति ॥

"कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा" इति स्त्रीपुल्लिङ्गग्रहणं षण्ढोद्धृतमु-

---

5 °म्भनमैत्र°] 92v1 **9** °वतारार्थं] 92v2

1–2 निमार्तृ° ... °विकल्पापोहार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 121, l. 25–p. 122, l. 1. **3–4** एवं सति दक्षिणाविशुद्ध्यभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, ll. 2–7. **4** तथागत° ... °दक्षिणीयत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, ll. 8–10. **5–6** तथागतालम्भन° ... °करत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, ll. 10–23. **7–8** षट्सु ... °चर्यानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, ll. 24–29. **8–9** एवं ... °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, l. 30–p. 123, l. 6. **9–10** परेषां ... °विकोपनाभावेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 123, ll. 7–12. **11** "कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, l. 18.

---

1 तदुभयाविशेषाभिधानेन] Skt.; དེ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་བརྗོད་པ་དང་། Tib. **166.11–167.1** षण्ढोद्धृतमुष्कादि°] Skt.; ཟ་མ་དང་། མ་ནིང་དང་། མཚིག་པ་བརྡོན་པ་ལ་སོགས་པ་ Tib.

---

1 °विशेषाभिधानेन] recon.; °viśe(ṣā)bhidhanena MS; ཁྱད་པར་བརྗོད་པ་དང་། Tib. **1** निमार्तृतथागत°] em.; nimārtṛt{a}thāgata° MS^{pc}; nimārtṛt{e}thāgata° MS^{ac}; སྤྲུལ་པ་པོ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ Tib. **5** तथागतालम्भन°] recon.; tathāgatāla*(mbh)ana° MS; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་དམིགས་པའི་ Tib. **6** दुःखस्यान्त°] MS^{ppc} (du{ḥ◯kha}syānta°); du◯{ḥ}syānta° MS^{pc}, × kha 1 *in the top margin*; du◯{ḥ}syānta° MS^{ac}. **8** °निरूपणात्तथागतस्य] MS^{pc} (°nirūpaṇā{t} tathāgatasya); °nirūpāṇā{n} tathāgatasya MS^{ac}; ངེས་པར་དཔྱད་པར་མཛད་པའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ Tib. **10** नामनिमित्त°] em.; nānimitta° MS; མིང་དང་མཚན་མ་ Tib.

ष्कादिनिरासज्ञापनार्थम् । वर्णविशेषानङ्गीकरणं चातुर्वर्ण्यविशुद्धिज्ञापनार्थम् । पुत्रदुहित्रभिधानं प्रव्रजितजनप्रतिरूपालापज्ञापनार्थम् । कुलग्रहणमन्वयसंपन्नस्य सद्धर्मे ऽधिकारज्ञापनार्थम् । पुनर्वाग्रहणमुपपद्यापरपर्यायवेदनीयभागधेयापराधादकुलीनस्यापि भव्यस्यात्राधिकारज्ञापनार्थमिति ॥

द्वितीय इदानीं ग्राहकविकल्पो वक्तव्य इत्याह । **3.2.2.2**

सत्त्वप्रज्ञप्तितद्धेतुविषयो नवधापरः ।
भावनामार्गसंबद्धो विपक्षस्तद्विघाततः ॥ (५-३२)

यदाह । “न सुभूते व्यवहारो नामनिमित्तमभिनिवेशो वा” इत्यारभ्य यावत्सर्वाकारज्ञतानुप्राप्तिव्यपदेशेनेति ॥ कथं नवविध इत्याह ।

सर्वज्ञतानां तिसृणां यथास्वं त्रिविधावृतौ ।
शान्तिमार्गे तथतादिसंप्रयोगवियोगयोः ॥ (५-३३)
असमत्वे च दुःखादौ क्लेशानां प्रकृतावपि ।
द्वयाभावे च संमोहो विकल्पः पश्चिमो मतः ॥ (५-३४)

इति ॥

2–3 °स्य सद्धर्मे] 92v3 **8** °मित्तमभिनिवेशो] 92v4

6–7 सत्त्व° … °विघाततः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 32. **8–9** “न सुभूते … °व्यपदेशेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 123, ll. 14–24. **8** “न सुभूते … अभिनिवेशो वा”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 123, l. 14. **10–13** सर्वज्ञतानां … मतः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 33–34.

---

1 °विशेषानङ्गीकरणं] Skt.; ཁྱད་པར་ཁས་བླངས་པ་ Tib.

---

1 चातुर्वर्ण्य°] MS^{pc}(cāturva{r}ṇṇya°); cāturvaṇṇya° MS^{ac}; རིགས་བཞི་ Tib. **3** सद्धर्मे] em.; sadharmme MS; དམ་པའི་ཆོས་ Tib. **4** भव्यस्यात्राधिकार°] em.; bhavyasyātradhikāra° MS; སྐལ་པ་དང་ལྡན་པ་ནི་འདིར་དབང་དུ་བྱ་བར་ Tib. **11** तथतादि°] MS^{pc} (tath{a}tādi°); tath{ā}tādi° MS^{ac}; དེ་བཞིན་ཉིད་སོགས་དང་།། Tib. **11** °संप्रयोग°] em.; °saṃyoga° MS; མཚུངས་པར་ལྡན་དང་ Tib.

3.2.2.2.1 तत्र सर्वाकारज्ञतासंमोहः । यदाह । “कथं सर्वाकारज्ञता निर्दिष्टा” इत्यारभ्य यावत् “त आकारास्तानि लिङ्गानि तानि निमित्तानि तथागतेनानुबुद्धानि, तेन तथागतस्य सर्वाकारज्ञतोच्यते” इति ॥

3.2.2.2.2 मार्गज्ञतासंमोहः । यदाह । “सर्वमार्गाः सुभूते नोत्पादयितव्याः” इत्यादि ॥

3.2.2.2.3 सर्वज्ञतासंमोहः । यदाह । “एतावत्सुभूते सर्वं यावदाध्यात्मिका बाह्याश्च धर्मास्ते श्रावकप्रत्येकबुद्धैर्ज्ञाताः” इत्यादि ॥

3.2.2.2.4 मार्गसंमोहः । यदाह । “मार्गे स्थित्वा” इत्यारभ्य यावदनया सर्वार्यपुद्गलानां परमनिर्वाणपारगमनात्प्रज्ञापारमितात्वेनेति ॥

3.2.2.2.5 तथताभूतकोट्यादिषु संयोगवियोगसंमोहः । यदाह । पुनस्तथता-

---

1 यदाह ।] 92v5 **7** श्रावकप्रत्येक°] 92v6

1–3 “कथं … °ज्ञतोच्यते” इति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, ll. 16–30. **1** “कथं सर्वाकारज्ञता निर्दिष्टा”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, l. 18: कथं पुनर्भगवन्सर्वाकारज्ञता तथागतेन निर्दिष्टा. **2–3** “त आकारास् … °ज्ञतोच्यते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, ll. 28–30: ते आकारास्तानि लिङ्गानि तानि निमित्तानि तथागतेनानुबुद्धानि(तथागतेनानुबद्धानि KIMURA's edition) तेनोच्यते तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य सर्वाकारज्ञता. **4–5** “सर्वमार्गाः … इत्यादि ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, l. 31–p. 125, l. 10. **4** “सर्वमार्गाः सुभूते नोत्पादयितव्याः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 1–2: सर्वमार्गाः सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नोत्पादयितव्याः. **6–7** “एतावत् … इत्यादि ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 12–16. **6–7** “एतावत् … ज्ञताः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 14–15: एतावदेव सुभूते सर्वं यावदेवाध्यात्मिकाश्च बाह्याश्च धर्मतास्ते च सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धैर्ज्ञताः(ज्ञता Kiumura's edition). **8–9** “मार्गे … °पारमितात्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, l. 17–p. 127, l. 21. **8** “मार्गे स्थित्वा”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 16–17. **168.10–169.2** पुनस्तथता° … °पारमितात्वेनेति] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 127, ll. 22–27.

---

1 °ज्ञतासंमोहः] em.; °jña{tāsa}ṃmo MS^{pc}; °jña{tasi}ṃmo MS^{ac}; རྨོངས་པ་ Tib. **1** निर्दिष्टा] em.; nirdeṣṭā MS; ཅེས་བསྒྲི་ Tib. **2** आकारास्तानि] MS^{pc} (ākārā{s tāni Φ}); ākārā{.. .i..} MS^{ac}. **4** °संमोहः] em.; °samoho MS; རྨོངས་པ་ Tib. **7** श्रावकप्रत्येकबुद्धैर्ज्ञाताः] recon.; (.ā)vakapratyeka(.. .ai.. ..) MS; ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཤེས་ཏེ་ Tib. **7** इत्यादि] recon.; (i)tyādi MS; ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ Tib.

भूतकोटिधर्मधातूनामिहान्तर्गतार्थेन केनचिद्धर्मेणासंयुक्तविसंयुक्तार्थेन प्रज्ञापारमितात्वेनेति ॥

असमत्वमसाधारणत्वम्, तत्र संमोहः । यदाह । पुनः सर्वप्रत्यर्थिकती- **3.2.2.2.6**
र्थिकमारान्ययानिकैरनाछेद्यासंहार्यर्थेन प्रज्ञापारमितात्वेनेति ॥

दुःखादिषु संमोहः । यदाह । पुनर्दुःखार्थे यावद्यथारुतज्ञानार्थे चरितव्यत्वेनेति ॥ **3.2.2.2.7**

क्लेशप्रकृतौ संमोहः । यदाह । पुना रागद्वेषमोहार्थानर्थत्वे ऽच- **3.2.2.2.8**
रितव्यत्वेन । “तत्कस्य हेतोः । न हि रागद्वेषमोहतथता कस्यचिदर्थं वानर्थं वा करोति” इत्युपपत्त्या । एवं सर्वधर्माणामर्थानर्थकरेचर्याप्रतिषेधेन । तत्कस्य हेतोः । तथागतेनाभिसंबुध्य कस्यचिद्धर्मस्यानुपलम्भेन । संस्कृ-

---

1–2 °ज्ञापारमितात्वेनेति] 93r1 **7** °स्य होतोः ।] 93r2

3–4 पुनः … °पारमितात्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 127, l. 29–p. 128, l. 5. **5** पुनर्दुःखा° … चरितव्यत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 6–14. **6–7** पुना … ऽचरितव्यत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 19–24. **7–8** “तत्कस्य … करोति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 24–25: तत्कस्य हेतोः ? न हि रागद्वेषमोहानांतथताकस्यचिदर्थमनर्थंकरोति. **8** एवं … °प्रतिषेधेन।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, l. 24–p. 129, l. 5. **9** तत्कस्य … धर्मस्यानुपलम्भेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 129, ll. 5–11. **169.9–170.1** संस्कृतासंस्कृत° … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 129, ll. 12–16.

3–4 सर्वप्रत्यर्थिकतीर्थिकमारान्ययानिकैर्] Skt.; ཕྱིར་རྒོལ་བ་དང་། མུ་སྟེགས་དང་། བདུད་དང་། ཐེག་པ་གཞན་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་ Tib.

---

2 °पारमितात्वेनेति] recon.; °pāra(mitātve.eti) MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཉིད་དུ་ Tib. **4** °यानिकैरनाच्छेद्यासंहार्यर्थेन] em.; °yānikair anācchedyārthena MS; ཐེག་པ་ … དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་མི་ཆོད་པ་དང་མི་འཕྲོགས་པའི་དོན་གྱིས་ Tib. **5** यथारुतज्ञानार्थे] conj.; ya{th}ārutārthe MS^{pc}; ya{dh}ārutārthe MS^{ac}; ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་ Tib. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 148r6, P [88] (5186) kha 170r8: སྒྲ་ཇི་བཞིན་པ་ཤེས་པའི་དོན་ལ་. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 13–14: यथारुतज्ञानार्थे चरितव्यम्. **6** °द्वेष°] em.; °doṣa° MS; ཞེ་སྡང་ Tib. **6–7** °मोहार्थानर्थत्वे चरितव्यत्वेन] conj.; °mohārthānatvācaritavyatvena MS; གཏི་མུག་ལ་དོན་དང་དོན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་སྤྱོད་པར་མི་བྱ་བ་ནིད་དང་། Tib. **7** हेतोः । न] MS^{pc} (heto{r} nna); heto nna MS^{ac}. **7** °द्वेष°] em.; °doṣa° MS; ཞེ་སྡང་ Tib. **8** सर्वधर्माणामर्थानर्थकरे] em.; sarvadharmāṇām arthānarthā{⊔}kare MS^{pc}; sarvadharmāṇām arthānarthā{nā}kare MS^{ac}; ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དོན་དང་དོན་མ་ཡིན་པར་བྱེད་པའི་ Tib. **169.9–170.1** संस्कृतासंस्कृतधर्माणाम्] conj.; saṃskṛtadharmāṇām MS; འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་ Tib.

तासंस्कृतधर्माणामकारणत्वात्प्रज्ञापारमिताया ऽर्थानर्थकरणप्रतिषेधेन । सर्वार्याणामसंस्कृतार्थस्याकाशतथतोदाहरणेनोपकाराभावेन । अर्थानर्थाद्वययोगेन सर्वाकारज्ञताप्राप्त्येति ॥

3.2.2.2.9 द्वयाभावो ऽद्वयः परमार्थः, तत्र संमोहः । यदाह । अद्वयस्य धर्मस्याद्वयधर्मप्राप्तिप्रतिषेधेन । द्वयस्य धर्मस्य द्वयधर्मप्राप्तिप्रतिषेधन । अद्वयद्वयधर्मानुपलम्भप्रतिप्राप्तिव्यपदेशेनेति ॥

3.3
3.3.1 यत एवं यथोक्तेन विकल्पप्रभेदविस्तरेण सर्वो भावाभिनिवेशो विपक्षः, यदुक्तं "सर्वाकारज्ञतायाः सुभूते ऽभाव आलम्बनम्" इति तदभावालम्बनं ज्ञानमेकाकारं प्रसिध्यति ॥

3.3.1.1 अत्र निर्वाणमार्गयोरभावत्वे सर्वार्यपुद्गलाभावेनेति चोद्यम् । सर्वेषामसंस्कृतप्रभावितत्वेनासंस्कृतस्याप्रभावकत्वाल्लोकव्यवहारप्रमाणीकरणेनेति परिहारः । तत्कस्य हेतोः । परमार्थस्यावाक्पथप्रज्ञप्तित्वेनेत्युपपत्तिः ॥

3.3.1.2 विच्छिन्नान्तानां पश्चिमकोटिप्रज्ञानेनेति चोद्यम् । स्वलक्षणशून्यतया धर्माणां तत्कोट्यप्रज्ञानेन तदज्ञानवतो तन्निर्देशेनेति परिहारः । तस्मादुपपन्नमभावा-

---

2 °शतथतो°] 93r3 **7** °प्रभेदविस्तरेण] 93r4 **11** परिहारः ।] 93r5

1–2 सर्वार्याणाम् ... °काराभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 129, ll. 17–23. **2–3** अर्थानर्था° ... °प्राप्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 129, ll. 24–28. **4–5** अद्वयस्य ... °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 129, ll. 29–31. **5** द्वयस्य ... °प्रतिषेधन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 129, l. 32–p. 130, l. 1. **5–6** अद्वय° ... °व्यपदेशेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 2–7.

---

7 भावाभिनिवेशो] Skt.; མངོན་པར་ཞེན་པ་ Tib. **14** तदज्ञानवतो] Skt.; དེ་མི་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པའང་ Tib.

---

1 °पारमितायार्थानर्थ°] MS^{pc} (°pāramitāyārthā{⊔}nartha°); °pāramitāyārthā{rthā}nartha° MS^{ac}. **1–2** सर्वार्याणाम्] MS^{pc}; sarvāryāṇā{ṃ}m MS^{ac}. **4** द्वयाभावो] em.; dvayabhā◯vo MS; གཉིས་མེད་པ་ Tib. **4–5** धर्मस्याद्वयधर्म°] em.; dharmasyādvaya° MS; གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཆོས་ཀྱིས་ Tib. **5–6** अद्वयद्वय°] em.; advayādvaya° MS; གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པའི་ Tib. **11** °प्रमाणीकरणेनेति] recon.; °pramāṇīka(raṇe)neti MS; ཚད་མར་བྱས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ Tib.

लम्बनं ज्ञानम् ॥

अत एवाह “दुष्करकारका भगवन्बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये ऽनुत्तरायां 3.3.1.3
सम्यक्संबोधौ सत्त्वानां कृतेनाभिप्रतिष्ठन्ते । न च नामसत्त्वः सत्त्वप्रज्ञप्तिश्चोपलभ्यते” इत्यादि ॥

आसां क्षये सतीतीनां चिरायोच्छ्वसिता इव । 3.3.2
सर्वाकारजगत्सौख्यसाधना गुणसंपदः ॥ (५-३५)
सर्वाः सर्वाभिसारेण निकामफलशालिनम् ।
भजन्ते तं महासत्त्वं महोदधिमिवापगाः ॥ (५-३६)

यदाह । पत्त्रपुष्पफलसंपन्नस्तम्बोदाहरणेन बोधिसत्त्वानां पुण्यक्षेत्र- 3.3.2.1
तामुपादाय सकलजगन्निकामप्रचुरविचित्रसुखप्रत्युपभोगार्थेन । कार्येणावनम्रत्वात्तत्फलशालित्वेन । एवंभूतस्य तथागतत्वावधारणेन । तत्कस्य हेतोः । सर्वधर्मतथतायाः सर्वाकारज्ञताविशुद्धिप्राप्त्युपपत्त्या । एवं तथताप्रज्ञापारमितायां शिक्षमाणस्येन्द्रियपरिपूरिकर्मस्वकताप्रणिधिज्ञानत्र्यध्वज्ञानविशुद्धिसत्त्वार्थबुद्धक्षेत्रविशुद्धसर्वाकारज्ञताप्राप्तिधर्मचक्रप्रवर्त्तनसत्त्वपरिनिर्वाणानुशंसलाभेनेति ॥

---

3 सम्यक्संबोधौ] 93r6 **9** बोधिसत्त्वानां] 93v1 **13** °र्मस्वकताप्रणिधि°] 93v2

2–4 “दुष्करकारका … चोपलभ्यते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 9–13: गम्भीरा भगवन्प्रज्ञापारमिता दुष्करकारका भगवन्बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये ऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ प्रस्थिता न च नामसत्त्व उपलभ्यते न सत्त्वप्रज्ञाप्तिस्, तेषां च सत्त्वानां कृतशो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुमभिसंप्रस्थिताः. **5–8** आसां … इवापगाः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 35–36.

---

3 °प्रज्ञप्तिश्] em.; °prajñapti MS. **5** सतीतीनां] em.; satītānāṃ MS; ཡམས་ནད་ … ནི། Tib. **5** चिरायोच्छ्वसिता] em.; cirayocch{va}sitā MS^{pc}; cirayocchasitā MS^{ac}. **7** सर्वाः] em.; sarvāḥ MS. **9–10** °क्षेत्रताम्] MS^{pc} (°kṣetr{a}tām); °kṣetr{ā}tām MS^{ac}. **10** °प्रत्युपभोगार्थेन] conj.; °pratupabh{o}g{ā}rthai MS^{pc}; °pratyupabh{au}g{o}rthai MS^{ac}; བདེ་བའི་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་ … དོན་དང་། Tib. **10–11** कार्येणावनम्रत्वात्] conj.; kārya◯ṇācanamratvāt MS; འབྲས་བུ་འདུད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ Tib. **11** एवंभूतस्य] conj.; evaṃbhūtasya tathāgatasya MS; དེ་ལྟ་བུར་གྱུར་པ་ནི་ Tib. **14–15** °परिनिर्वाणानुशंस°] em.; °parinirvāṇānusamsa° MS; མྱ་ངན་ལས་འདའ་བའི་ཕན་ཡོན་ Tib.

3.3.2.2 अस्य सूत्रम् । “तद्यथापि नाम सुभूते पुरुषः स्तम्बमिच्छेद्वापनाय । स च तस्य स्तम्बस्य न मूलं जानीयान्न तच्छाखापत्त्रपलाशं न पुष्पं न फलम् । स तस्य स्तम्बस्य काण्डं वापयेत् । वापयित्वा कालेन कालं गोपयेत । तस्य तत्काण्डमनुपूर्वेण शाखापत्त्रपुष्पफलसम्पन्नं भवेत् । स तस्य पत्त्राणि पुष्पाणि फलानि चानुभुंजीत । एवमेव सुभूते बोधिसत्त्वाः सर्वसत्त्वानां कृतशो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंप्रस्थिता अनुपूर्वेण षड्भिः पारमिताभिश्चरन्तः सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्य सर्वसत्त्वानां पत्त्रपुष्पफलोपजीव्या भवन्ति । तत्रेदं पत्त्रं बोधिसत्त्वानां यदागम्य सत्त्वास्त्रिभ्यो ऽपायेभ्यः परिमुच्यन्ते । पुष्पं यदागम्य क्षत्रियमहाशालकुले यावन्नैवसंज्ञानासंज्ञायतनेषु देवेषूपपद्यन्ते । तत्रेदं फलं बोधिसत्त्वानां यदागम्य सत्त्वाः स्रोतआपत्तिफले

3 °पयित्वा कालेन] 93v3 **7–8** °पजीव्या भवन्ति ।] 93v4

172.1–173.2 “तद्यथापि … भवन्ति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, l. 21–p. 131, l. 7.

1 स्तम्बमिच्छेद्वापनाय] Skt.; སྡོང་བུ་འདོད་པས་ས་བོན་བཏབ་ལ། Tib. **2** जानीयान्न तच्छाखापत्त्रपलाशं] Skt.; དེའི་ལོ་འདབ་མི་ཤེས། Tib. **3** काण्डं] Skt.; སྡུ་གུ Tib. **4** गोपयेत] Skt.; ཆུས་བྲན་ཏེ། Tib. **5** बोधिसत्त्वाः] Skt.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ Tib.

1 पुरुषः] em.; puruṣa MS. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, l. 21: तद्यथापि नाम सुभूते पुरुषः स्तम्बमिच्छेद्. **2** °पलाशं] em.; °palāśa MS. **5** बोधिसत्त्वाः] em.; bodhisattva{ḥ} MS^{pc}; bodhisatv{ā} MS^{ac}. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 27–28: एवमेव सुभूते बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः. **6** अभिसंप्रस्थिता अनुपूर्वेण] em.; abhisaṃprasthito ’nupūrveṇa MS. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 28–29: सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुमभिसंप्रस्थिता अनुपूर्वेण. **7** चरन्तः] em.; caran MS. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, l. 29: षट्सु पारमितासु चरन्तः. **7–8** पत्त्रपुष्पफलोपजीव्या भवन्ति ।] em.; pattrapuṣpaphalopajīvyo bhavati MS; Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 30–31: सर्वसत्त्वानां पत्त्रपुष्पफलोपजीव्या भवन्ति. **8** यदागम्य] em.; yam āgamya MS. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 31–32: तत्रेदं सुभूते पत्त्रं बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदागम्य. **9** यदागम्य] em.; yam āgamya MS. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 32–33: तत्रेदं पुष्पं यदागम्य. **9** नैवसंज्ञानासंज्ञायतनेषु] em.; naivasaṃjñāyataneṣu MS^{pc}; naiva{ṃ}saṃjñāyataneṣu MS^{ac}; འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ Tib. **10** फलं] em.; phala MS. **10** यदागम्य] em.; yam āgamya MS. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 131, ll. 3–4: तत्रेदं फलं यदागम्य. **10** स्रोतआपत्तिफले] em.; śrotaāpattiphale MS.

यावदर्हत्त्वे प्रत्येकबोधौ सर्वाकारज्ञतायां च प्रतिष्ठन्ते । एवं चरन्तः सुभूते बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः सर्वसत्त्वानां फलशालिनो भवन्ति” इत्यादि ॥

उक्तो भावनामर्गविपक्षो विकल्पः । बुद्धत्वप्राप्तेः पूर्वसमनन्तर आनन्तर्यसमाधिरिदानीं वक्तव्य इत्याह । 4 4.1 4.1.1

त्रिसाहस्रं जनं शिष्यखड्गाधिगमसंपदि ।
बोधिसत्त्वस्य च न्यामे प्रतिष्ठाप्य शुभोपमाः ॥ (५-३७)
कृत्वा पुण्यबहुत्वेन बुद्धत्वाप्तेरनन्तरः ।
आनन्तर्यः समाधिः सः ।

इति ॥ यदाह । त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयानां सर्वसत्त्वानां श्रावकप्रत्येकबुद्धभूमिसमादापयितुः सकाशात्तेषां बोधिसत्त्वनिर्यातत्वेन सर्वसत्त्वोद्देशिकानुत्तरासम्यक्संबोधिचित्तोत्पादकस्य बहुतरपुण्यप्रसवत्वेन, एवं शुक्लविदर्शनाभूमावेवं गोत्रभूमावेवमष्टमकभूमौ दर्शनभूमौ तनुभूमौ वीतरा-

---

2 बोधिसत्त्वा] 93v5 **8** °नन्तर्यः] 93v6 **12** °भूमौ तनु°] 94r1

5–8 त्रिसाहस्रं **…** सः ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 37–38abc. **173.9–174.3** त्रिसाहस्र° **…** °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 903, ll. 14–18: श्रावकप्रत्येकबुद्धभूमौ बोधिसत्त्वन्यामावक्रान्तौ च त्रिसाहस्रमहासहस्रलोकधातवीयसत्त्वान्प्रतिष्ठाप्य कश्चिद्यद्पुण्यं प्रसवति तदुपमीकृत्य तद्विशिष्टपुण्यबहुत्वेन या सर्वाकारज्ञता तद्बुद्धत्वमिति बुद्धप्राप्तेरव्यवहितो यः पूर्वसमनन्तरः समाधिः सो ऽत्रानन्तर्यसमाधिस्. **9–11** त्रिसाहस्र° **…** °प्रसवत्वेन,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 132, l. 34–p. 133, l. 24. **173.11–174.3** एवं **…** °प्रसवत्वेन,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 133, l. 24–p. 135, l. 4.

---

12 दर्शनभूमौ] Skt.; དེ་བཞིན་དུ་མཐོང་བའི་ས་དང་། Tib.

---

1 सुभूते] MS^{ppc} ({subhūte}); {.. ..} MS^{pc}, te 4 *in the right margin*; {.. ..} MS^{ac}. **3** °प्राप्तेः] MS^{pc} (prāpte{ḥ}); °prāpte MS^{ac}. **6** बोधिसत्व{ΦΦ}स्य] *MS*^{pc}; bodhisatva{.. ..}sya *MS*^{ac}. **8** समाधिः सः] recon.; (samādhiḥ ..) MS; དེ།། **…** ཏིང་ངེ་འཛིན།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, V, 38. **9** इति] recon.; (i.i) MS; ཅེས་ Tib. **9** यदाह] recon.; (.. ..ha) MS; གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **9** त्रिसाहस्र°] recon.; (.isā)hasra° MS; གསུམ་གྱི་སྟོང་ Tib. **11** °प्रसवत्वेन] em.; °prasatvena MS; འཕེལ་བ་ཉིད་དང་། Tib. **173.12–174.1** तनुभूमौ वीतरागभूमौ] recon.; tanu(bhūm. .. ..rāgabhū)mau MS; བསྲབས་པའི་ས་དང་། འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་ས་དང་། Tib.

गभूमौ कृताविभूमौ प्रत्येकबुद्धभूमौ बोधिसत्त्वन्यामावक्रान्तौ च त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयसत्त्वप्रतिष्ठापयितुः सकाशाद्बोधिसत्त्वप्रतिपन्नकस्य बहुतरपुण्यप्रसवत्वेन, आनन्तर्यसमाधेर्बुद्धत्वसमनन्तरहेतुत्वज्ञापनार्थेनेति ॥

4.1.2 तत्र "बोधिसत्त्वप्रतिपन्नकः" चतुर्थफलप्रतिपन्नकस्थानीयो नाष्टमकस्थानीयः। कथमिदं प्रत्येतव्यम् । यस्मादनन्तरं तथागतं विशिनष्ट्येवंबोधिसत्त्वप्रतिपन्नकेभ्यस्तथागतस्य बहुतरपुण्यप्रसवत्वसंग्रहेणेति ॥

4.2 किं पुनरिदं बुद्धत्वं यस्यायमानन्तर्यः समाधिः समनन्तरहेतुरित्याह ।

सर्वाकारज्ञता च तद् ॥ (५-३८)

इति ॥ यदाह । एवंभूतावस्थस्य सर्वाकारज्ञतामनसिकारत्वेनेति ॥

4.3
4.3.1 आलम्बनमभावो ऽस्याः स्मृतिश्चाधिपतिर्मतं ।
आकारः शान्तता च ।

इति ॥ यदाह । तस्या आलम्बनाधिपत्याकारप्रश्नेन । तस्या अभावालम्बनत्वेन स्मृत्यधिपतित्वेन शान्ताकारत्वेनेति ॥

4.3.2 निरोधज्ञानमपि शान्ताकारमित्याह । अलक्षणत्वेनेति । अनेन प्रकृतिशान्ततेह विवक्षिता न वस्तुनिरोधशान्ततेति परिदीपयति ॥

---

4 °नीयो नाष्टमक°] 94r2 **9** °मनसिकारत्वेनेति ॥] 94r3 **15** विवक्षिता] 94r4

---

8 सर्वाकारज्ञता च तद् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 38d. **9** एवं° **...** °कारत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 135, ll. 5–8. **10–11** आलम्बनम् **...** शानता च ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 39abc. **12–13** तस्या आलम्बनाधि° **...** शान्ताकारत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 135, ll. 10–18.

---

14 अलक्षणत्वेनेति] Skt.; མཚན་ཉིད་ནི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཡིན་ཏེ་ Tib.

---

3 °समाधेर्बुद्धत्व°] MS^{ppc} (°{samādher bbuΦ}ddhatva°); °{.. .. .. ..}ddhatva° MS^{pc}, × rbu 1 *in the top margin*; °{.. .. .. ..}ddhatva° MS^{ac}. **3** °ज्ञापनार्थेनेति] em.; °jñāpanārthena MS. **5** अनन्तरं] MS^{pc} (anantara{ṃ}); anantara MS^{ac}. **10** आलम्बनमभावो] em.; ālambanam abhārve MS; དམིགས་པ་དངོས་མེད་ Tib. **10** मतं] em.; mata MS. **15** विवक्षिता न] em.; vivakṣitān′ MS; བརྗོད་པར་འདོད་པ་ཡིན་གྱི། དངོས་པོ་འགོག་པས་ཞི་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ Tib. **15** °निरोध°] em.; °nirodhadha° MS; འགོག་པས་ Tib.

विप्रतिपत्तिरिदानीं वक्तव्येत्याह । 5

अत्र जल्पाजल्पिप्रवादिनाम् ॥ (५-३९)

अत्रेदानीं स्थाने प्रवादिनो विप्रतिपपन्ना नानाचोद्यमुखपरंपराप्रसङ्गविसर्पिणीमूहापोहमात्रां वादापहारापरिनिष्ठितवाग्जल्पमार्गां महतीं जल्पजल्पिमारभन्ते ॥ कथमित्यत इदं प्रश्रूयते ।

आलम्बनोपपत्तौ च तत्स्वभावावधारणे ।
सर्वाकारज्ञताज्ञाने परमार्थे ससंवृतौ ॥ (५-४०)
प्रयोगे त्रिषु रत्नेषु सोपाये समये मुनेः ।
विपर्यासे समार्गे च प्रतिपक्षविपक्षयोः ॥ (५-४१)
लक्षणे भावनायां च मता विप्रतिपत्तयः ।
सर्वाकारज्ञताधाराः षोढा दश च वादिनाम् ॥ (५-४२)

षोडशेत्यर्थः ॥

तत्रेयं सर्वाकारज्ञताधिष्ठानालम्बनोपपत्तौ विप्रतिपत्तिः । यदाह । सर्वाकार- 5.1
ज्ञताविषयज्ञापनार्थम् "तैव च" आरभ्य यावत्संस्कृतासंस्कृतधात्वोरभावत्वेन ।

---

5 °थमित्यत] 94r5 **13** तत्रेयं] 94r6

---

2 अत्र जल्पाजल्पिप्रवादिनाम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 39cd. **3–5** अत्रेदानीं ... °जल्पिमारभन्ते ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 904, ll. 5–6: अत्र च स्थाने दुरवगाहत्वादविदितोपायकौशलानां प्रबादिनां नानाचोद्यमुखपरम्पराप्रस्प्रिणी विप्रतिपत्तिरिदानीं निराकर्तव्येति. **6–11** आलम्बनोपपत्तौ ... वादिनाम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 40–42. **12** षोडशेत्यर्थः ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, V; (Skt) p. 159, l. 17: "षोढा दश" चेति षट्दश च षोडशेत्यर्थः ।. **13–14** सर्वाकार° ... °भावत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 1–9.

---

1 विप्रतिपत्तिर्] MS^{pc} (vipratipatti{r}); vipratipatti MS^{ac}. **4** °विसर्पिणीमूहापोह°] MS^{pc} (°visarpi◯ṇī{m ū}hāpoha°); °visarpi◯ṇī{..}hāpoha° MS^{ac}. **4** °मार्गां] MS^{pc}(°mārggā{ṃ}); °mārggā MS^{ac}. **4–5** महतीं जल्प°] MS^{pc} (mahatī{ṃ ja}lpa°); mahatī{jaṃ}lpa° MS^{ac} **8** सोपाये] em.; saupāye MS. **12** षोडशेत्यर्थः] em.; ṣoḍaśe rtha{ḥ} MS^{pc}; ṣoḍaśe rtha MS^{ac}. **13** विप्रतिपत्तिः] em.; vipratipatir MS; ལོག་པར་རྟོག་པ་ Tib. **14** तैव च] conj.; tāmeva ca MS; དེ་ཉིད་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 1–2: सर्वाकारज्ञतापि सुभूते अभावो, रूपं वेदना संज्ञा संस्कारा, विज्ञानमपि सुभूते अभावः....

तत्कस्य हेतोः । तस्याः स्वभावनास्तित्वेनाभावत्वेन । इत्युक्ते परस्य तदभावस्वभावप्रश्नेनेति, यदुक्तं “कथं भगवन्सर्वाकारज्ञताभावस्वभवा” इति । इतर आह । सांयोगिकस्वभावाभावोपत्तिव्यपदेशेन सर्वधर्माभावस्वभावत्वेनेति ॥

5.2 आलम्बनस्वभावविप्रतिपत्तिः । यदाह । पुनस्तेषां तथतादिस्वभावाभावत्वेन । एवं सति बोधिसत्त्वस्य पारमिताचर्याया यावत्सर्वाकारज्ञताप्राप्तेरभावचोदनाय । “एतदेव सुभूते उपायकौशलं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य यदभावस्वभावेषु सर्वधर्मेषु परिजयं करोति” इति तत्परिहारेण । पुनः प्रज्ञापारमितादिषु बलवैशारद्यादिसमन्वागमाद्बोधिमार्गपरिजयकरणेन परिजयकरणस्य तत्का-

2 °ताभावस्वभवा] 94v1 **6** °सत्त्वस्य यदभाव°] 94v2

1 तत्कस्य … °भावत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 139, ll. 9–11. **1–2** इत्युक्ते … इति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 12–13. **2** “कथं … °स्वभवा”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 12–13: केन कारणेन भगवन्सर्वाकारज्ञतायाः स्वभावो नास्ति ? **2–3** इतर … °स्वभावत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 14–16. **4** पुनस् … °भावत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 17–20. **5** एवं … °चोदनाय ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, l. 21–p. 137, l. 4. **6–7** “एतदेव … तत्परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 5–8. **6–7** “एतदेव … करोति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 5–7: एतदेव सुभूते बोधिसत्त्वस्य महसत्त्वस्योपायकौशल्यं वेदितव्यं यदभावस्वभावेषु सर्वधर्मेषु परिजयं करोति. **176.7–177.1** पुनः … °विज्ञानार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 8–21.

2 इतर] Skt.; བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ Tib. **176.8–177.1** परिजयकरणस्य तत्कालावधिसंविज्ञानार्थेन] Skt.; དེའི་དུས་མཚམས་ཡང་དག་པར་ཤེས་པའི་དོན་ Tib.

1 °भाव◯{ΦΦΦΦΦΦ}त्वेन] MS^{pc} (°bhāva◯{ΦΦΦΦΦΦ}tvenety); bhāva◯{………..}-tvenety MS^{ac}. **2** °प्रश्ने{नेति}] MS^{ppc}; °praśne{ti} MS^{pc}, × ne 6 *in the bottom margin*; °praśne{ti} MS^{ac}. **2** भगवन्] MS^{pc} (bh{a}gavan′); bh{ā}gavan′ MS^{ac}. **3** °भावोपत्ति°] MS^{pc} (°bhāvo{⊔}patti°); °bhāvo{..}patti° MS^{ac}. **3** °भावस्वभावत्वेनेति] MS^{ppc} (°bhāva{svabhāvatve}neti); °bhāva{tve◯}neti MS^{pc}, svabhāva 1 *in the top margin*; °bhāva{tve◯}neti MS^{ac}. **4** आलम्बनस्वभाव°] MS^{ppc} (ālamba{nasvabhā}va°); ālamba{nasva}va° MS^{pc}, × bhā 3 *in the top margin*; ālamba{nasva}va° MS^{ac}. **5** बोधिसत्त्वस्य] MS^{pc} (bo{dhi}satvasya); bo{..}satvasya MS^{ac}. **6** उपायकौशलं] em.; dupāyakauśalaṃ MS; ཐབས་ལ་མཁས་པ་ Tib. **7** सर्व°] MS^{pc} (sa{r}va°); sava° MS^{ac}. **7** करोति” इति] MS^{pc} (karot{ī}ti); karot{i}ti MS^{ac}.

लावधिसंविज्ञानार्थेन । ततः पारमिताः परिपूर्यैकक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया सर्वाकारज्ञतानुप्राप्त्या । सर्ववासनानुबन्धिक्लेशानामनुत्पत्तिकप्रहाणेनेति ॥

सर्वाकारज्ञताविप्रतिपत्तिः । यदाह । ततो बुद्धचक्षुषा व्यवलोकयतो 5.3
भावाभावानुपलम्भेन । पारमितादिषु चरतो यावत्सर्वाकारज्ञतां प्राप्तवतः पारमिताद्यभावमनसिकारेण । तत्कस्य हेतोः । सर्वधर्माभावस्वभावस्य सर्वार्यपुद्गलैरकृतत्वेन । धर्मैरेव धर्माणां विरहितत्वाद्धर्मेण भावाभावात्मना धर्मस्य भावाभावात्मनो ज्ञानानुपपत्तिचतुष्कोटिकत्वेन । लोकसंवृत्या भावाभावनिदर्शनानुज्ञानेनेति ॥

सत्यद्वयविप्रतिपत्तिः । यदाह । संवृतिपरमार्थयोस्तथतानभिज्ञानामर्थाय 5.4
भावाभावनिर्देशेनेति ॥

प्रयोगविप्रतिपत्तिः । यदाह । “बोधये चर्या” इति रूपादिषु 5.5
यावत्संस्कृतासंस्कृतधात्वोश्चर्यानुचर्ययोरद्वयाद्वैधीकारेण बोधिचर्यात्वेनेति ॥

---

2 °क्लेशानाम्] 94v3 **6–7** °त्मना धर्मस्य] 94v4 **12** °द्वैधीकारेण] 94v5

1–2 ततः … °ज्ञतानुप्राप्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 21–23. **2** सर्व° … °प्रहाणेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 23–25. **3–4** ततो … °लम्भेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 26–30. **4–5** पारमितादिषु … °मनसिकारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, l. 30–p. 138, l. 12. **5–6** तत्कस्य … अकृतत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 138, ll. 12–14. **6–7** धर्मैरेव … °चतुष्कोटिकत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 138, ll. 15–22. **7–8** लोकसंवृत्या भावाभावनिदर्शनानुज्ञानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 138, ll. 22–25. **9–10** संवृति° … °निर्देशेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 138, l. 27–p. 139, l. 4. **11–12** “बोधये … °चर्यात्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 139, l. 5–p. 140, l. 3. **11** “बोधये चर्या”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 139, l. 7.

---

2 अनुत्पत्तिक°] conj.; anutpatti° MS; མི་སྐྱེ་བར་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 24–25: अनुत्पत्तिकप्रहाणाः. **5** पारमिताद्यभावमनसिकारेण] conj.; pāramitābhāvena MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་མེད་པར་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་། Tib. **6** विरहितत्वाद्धर्मेण] em.; virahitatvātrārmmeṇa MS; བྲལ་བའི་ཕྱིར་ན། … ཆོས་ཀྱིས་ Tib.

5.6 बुद्धरत्नविप्रतिपत्तिः । यदाह । "बुद्धो बुद्धः" इति भूतार्थाभिधानप्रवृत्तिकारणोद्देशेनेति । पुनर्भूतधर्माभिसंबोधाद्भूतार्थप्रतिवेधात्सर्वधर्मयथावदवबोधाच्च यथाक्रमं त्रिसर्वज्ञताधिकारेण बुद्धाभिधानप्रवृत्तिनिमित्तनिर्देशेनेति ॥

5.7 धर्मरत्नविप्रतिपत्तिः । यदाह । बोध्यधिवचनपरिप्रश्नेन । शून्यतादीनां बोध्यधिवचनत्वेन । पुनर्बोधेर्नामधेयमात्रत्वेन । पुनरभेदार्थस्य बोध्यर्थत्वेन । पुनस्तथतादीनां बोधित्वेन । पुनर्नामनिमित्तमात्रबोधित्वेन । पुनर्बुद्धानामियं बुद्धैर्वाभिसंबुद्धेति बोध्यभिधानेनेति ॥

5.8 संघरत्नविप्रतिपत्तिः । यदाह । प्रज्ञापारमितायां चरतां

---

5 शून्यतादीनां] 94v6

1–2 "बुद्धो … °कारणोद्देशेनेति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 4–5. **1** "बुद्धो बुद्धः"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, l. 4. **2–4** पुनर् … °निर्देशेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 6–9. **5** बोध्यधिवचनपरिप्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, l. 11. **5–6** शून्यतादीनां बोध्यधिवचनत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 12–14. **6** पुनर्बोधेर्नामधेयमात्रत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 14–15. **6** पुनरभेदार्थस्य बोध्यर्थत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 15–16. **7** पुनस्तथतादीनांबोधित्वेन।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 16–18. **7** पुनर्नामनिमित्तमात्रबोधित्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 18–19. **7–8** पुनर् … बोध्यभिधानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, ll. 19–22. **178.9–179.1** प्रज्ञा° … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, l. 23–p. 141, l. 8.

---

2 °प्रवृत्तिकारणोद्देशेनेति] Skt.; རྒྱུ་མཚན་བསྟན་པ་དང་། Tib.

---

3 च] em.; cā MS; དང་། Tib. **5–6** शून्यतादीनां बोध्यधिवचनत्वेन] recon.; śūnyatādī(nāṃ bo.. .. ..na) MS; སྟོང་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཚིག་བླ་དགས་ཉིད་ཡིན་པ་ Tib. **6** पुनर्बोधेर्नामधेय°] conj.; {(punar vacanatve)na punar bbodhir nā}madheya° MS^{ppc}; {(.. .. ..)}madheya° MS^{pc}, punar bodher nā 1 *in the bottom margin*; {(.. .. ..)}madheya° MS^{ac}; ཡང་བྱང་ཆུབ་ནི་མིང་ Tib. **7** बोधित्वेन] MS^{pc} (bodhi{⊔}tvena); bodhi{..}tvena MS^{ac}; བྱང་ཆུབ་ཡིན་པ་ Tib. **7** पुनर्] MS^{pc} (puna{r}); puna MS^{ac}.

बोधेरालम्बनभावप्रतिषेधेन । एवं सति पारमितादिपरिग्रहाभावेन । तत्रैव द्वयचर्यापरिहारेण । एवं सति कुशलमूलाविवृद्ध्यर्थेन । द्वयनिश्रितानां वृद्ध्यदर्शनाद् द्वयचारिणां बोधिसत्त्वानामनवमर्दनीयकुशलमूलविवृद्धिपरिहारेण । अवैवर्तिकबोधिसत्त्वसंघोद्भावनार्थेन बुद्धपर्युपासनाद्धारणीप्रतिलाभवतां बुद्धबोधिसत्त्वाविरहितानां सर्वाकारज्ञताप्राप्त्यभिधानेनेति ॥

उपायकौशलविप्रतिपत्तिः । यदाह । तत्प्राप्तिकारणोपायकौशलप्रश्ने 5.9
तत्प्रतिनिर्देशमारभ्य प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय सर्वाकारज्ञताप्रतिसंयुक्तमनसिकारस्य बुद्धादिभ्यो दानं ददतो देयदायकप्रतिग्राहकानुपलंभोपायकौशलस्य सत्त्वपरित्राणत्वेन । एवं सीलादिपारमितोपायकौशलाभिधानं विस्तरेण वाच्यम् । एवमुपायकुशलानां रूपादिसर्वधर्मस्वभावाचलनतामुपादाय विपाकाग्रहणात्परमबुद्धित्वेन । तत्कस्य हेतोः । धर्मस्वभावस्याभावत्वेनेति ॥

---

1 °लम्बनभाव°] 95r1 **5** °सत्त्वाविरहितानां] 95r2 **8–9** °स्य सत्त्व°] 95r3

---

1 एवं ... °भावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 141, ll. 9–20. **2** तत्रैव ... °परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 141, ll. 21–32. **2** एवं सति कुशलमूलाविवृद्ध्यर्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 141, l. 33–p. 142, l. 5. **2–3** द्वय° ... °परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 142, ll. 6–25. **4–5** अवैवर्तिक° ... °प्राप्त्यभिधानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 142, l. 26–p. 144, l. 9. **6–9** तत्प्राप्ति° ... °परित्राणत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 144, ll. 11–27. **9** एवं ... वाच्यम् ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 144, l. 28–p. 147, l. 26. **10–11** एवम् ... °बुद्धित्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 149, ll. 13–20. **11** तत्कस्य ... °भावत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 149, l. 21–p. 150, l. 4.

---

1 बोधेर्] MS^{pc} (bodh{e}r); bodh{i}r MS^{ac}; བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ Tib. **1** आलम्बनभाव°] MS^{pc} (ā{ΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦ}*lambanabhāva°); ā{⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}*lambanabhāva° *MS*^{ac}. **2** तत्रैव द्वयचर्या] conj.; tatraivācaryā° MS; དེ་ཉིད་ལ་གཉིས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ Tib. **2** °विवृद्ध्यर्थेन] MS^{pc} (°vivṛddhy{a}rthena); °vivṛddhy{ā}rthena MS^{ac}. **3** द्वयचारिणां] conj.; advayacārīṇāṃ MS; གཉིས་ལ་སྤྱོད་པའི་ Tib. **3** बोधिसत्त्वानाम्] em.; bodhisatvānāṃm MS. **8** दानं] MS^{pc}(dāna{ṃ}); dāna MS^{ac}. **10** °स्वभावाचलनतामुपादाय] conj.; °svabhāvācalanatāmupādāya MS; རང་བཞིན་མེད་པར་དམིགས་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 149, ll. 19–20: तथा हि सुभूते बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः स्वभावतो न चलन्ति.

5.10 अभिसमयविप्रतिपत्तिः । यदाह । अभावेनाभावाभिसंबोधाशक्यत्वेन । भावेन भावाभिसंबोधाशक्यत्वेन । अभावेन भावाभिसंबोधप्रतिषेधेन । भावेनाभावस्याभिसंबोधप्रतिषेधेन । एवं सत्यभिसमयाभावप्रसंजनेन । चतुःकोटिकविपर्ययेण भावाभावसमतादर्शनस्याभिसमयत्वप्रतिज्ञानेनेति ॥

5.11 विपर्यासविप्रतिपत्तिः । यदाह । रूपादिस्कन्धानां नित्यानित्यसुखदुःखात्मानात्मशान्ताशान्तत्वेनाभिनिवेशस्य प्रपञ्चत्वेन । एवं परिज्ञेयापरिज्ञेयत्वाभिनिवेशस्य, एवं धात्वायतनादीन्यारभ्य यावत्त्रिविमोक्षमुखभावनाभिनिवेशस्य, एवमष्टविमोक्षनवानुपूर्वसमापत्तिभावनाभिनिवेशस्य,

---

2 °न भावाभि°] 95r4 **6** °भिनिवेशस्य] 95r5

---

1 अभावेना° … °शक्यत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 6–8. **2** भावेन … °शक्यत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 9–11. **2** अभावेन … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 12–14. **3** भावेनाभावस्याभिसंबोधप्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 15–16. **3** एवं … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 17–19. **4** चतुःकोटिक° … °प्रतिज्ञानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 20–23. **5–6** रूपादि° … प्रपञ्चत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, ll. 27–33. **6–7** एवं … °निवेशस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 150, l. 33–p. 151, l. 1. **7–8** एवं … °निवेशस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 151, ll. 1–12. **8** एवम् … °निवेशस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 151, ll. 12–13.

1–3 अभावेनाभावाभिसंबोधाशक्यत्वेन । भावेन भावाभिसंबोधाशक्यत्वेन । अभावेन भावाभिसंबोधप्रतिषेधेन । भावेनाभावस्याभिसंबोधप्रतिषेधेन ।] Skt.; དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པར་བྱ་བར་མི་ནུས་པ་ཉིད་དང་། དངོས་པོས་དངོས་པོ་མེད་པ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པར་མི་ནུས་པ་དང་། དངོས་པོས་དངོས་པོ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པ་བཀག་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་བྱང་ཆུབ་པ་བཀག་པ་དང་། Tib.

---

2 भावेन] recon.; bhā(v)e*na MS; དངོས་པོས་ Tib. **3** भावेनाभावस्याभिसंबोध°] MS^{pc} (bhāven{ā}bhāvasyābhisaṃbodha°); bhāven{a} bhāvasyābhisaṃbodha° MS^{ac}. **5** °विप्रतिपत्तिः] em.; °vipratiprattir MS. **6** °दुःखात्मानात्मशान्ताशान्तत्वेनाभिनिवेशस्य] tent.; °duḥkhā{(nā..tv.)nā*bhiniveśasya MS^{ppc}; °duḥkhā{.. .. .. ..}*bhiniveśasya MS^{pc}, (nā..) 4 *in the right maring*; °duḥkhā{.. .. .. ..}*bhiniveśasya MS^{ac}; བསྡུལ་བ་དང་། བདག་དང་བདག་མེད་པ་དང་། ཞི་བ་དང་མ་ཞི་བ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་ནི་ Tib. **7** एवं] MS^{pc} (eva{ṃ}); eva MS^{ac}; དེ་བཞིན་དུ་ Tib. **7** धात्वायतनादीन्यारभ्य] em.; dhyātvāyatanādīnyārabhya MS; སྐྱེ་མཆེད་དང་ཁམས་ལ་སོགས་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། Tib. **7** त्रिविमोक्ष°] MS^{pc} (trivi{Φ}mokṣa°); tri{dha}vimokṣa° MS^{ac}. **8** पूर्वसमापत्ति] MS^{pc} (°pūrva{⊔}samāpatti°); °pūrva{..}samāpatti° MS^{ac}.

स्रोतआपत्तिफलमारभ्य यावत्प्रत्येकबुद्धबोध्यभिक्रमणाभिनिवेशस्य, दशबोधिसत्त्वभूमिपरिपूरणाभिनिवेशमारभ्य न्यामावक्रान्तिबुद्धक्षेत्रपरिशुद्धिसत्त्वपरिपाकषट्पारमिताचर्यासर्वशून्यताभावनाबलवैशारद्यावेणिकबुद्धधर्मोत्पादनसर्वाकारज्ञतानुप्राप्तिवासनानुसंधिक्लेशप्रहाणाभिनिवेशस्य च प्रपञ्चत्वेन । परिज्ञानाद्बोधिसत्त्वस्य यथोक्ताप्रपञ्चकत्वेन । तत्कस्य हेतोः । “न हि स्वभावः स्वभावमभावो वा अभावं प्रपञ्चयति” इत्युपपत्त्या । रूपादीनां निःप्रपञ्चत्वेन प्रज्ञापारमितायां निःप्रपञ्चचर्यानुज्ञानेन । सर्वधर्मनिःप्रपञ्चव्यवलोकनप्रश्नेन । “नास्ति सुभूते रूपस्य स्वभावः” इत्यारभ्यास्वभावत्वेनाप्रपञ्चव्यवलोकनकारणेन न्यामावक्रान्त्यभिधानेन । निःस्वभावत्वे सति बोधिसत्त्वस्य न्यामावक्रान्तिमार्गाभावेन । अनुत्पादितफलमार्गार्हन्निदर्शनेन मार्गज्ञतया बोधिसत्त्वस्य न्यामावक्रान्तिफलप्राप्तिप्रतिनिर्देशेन ।

---

2 °णाभिनिवेशमारभ्य] 95r6 **6** °भावमभावो] 95v1 **10** °मावक्रान्ति°] 95v2

---

1 स्रोतआपत्ति° … °निवेशस्य,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 151, ll. 13–15. **1–4** दशबोधि° … प्रपञ्चत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 151, ll. 15–24. **5** परिज्ञानाद् … °प्रपञ्चकत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 151, l. 24–p. 152, l. 8. **5–6** तत्कस्य … इत्युपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 8–11. **5–6** “न हि … प्रपञ्चयति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 8–9: न हि स्वभावः स्वभावं प्रपञ्चयति, अभावोवाऽभावंप्रपञ्चयति. **7** रूपादीनां … °चर्यानुज्ञानेन।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 11–20. **8** सर्व° … °प्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 21–22. **8–9** “नास्ति … °क्रान्त्यभिधानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 23–27. **8** “नास्ति … स्वभावः”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 23–24. **10** निःस्वभावत्वे … °मार्गाभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, l. 27–p. 153, l. 8. **10–11** अनुत्पादित° … °निर्देशेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 11–19.

---

3 °वैशारद्यावेणिकबुद्धधर्मोत्पादन°] Skt.; མི་འཇིགས་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་བསྐྱེད་པ་དང་། Tib.

---

1 स्रोतआपत्ति°] em.; śrotaāpatti° MS; རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པའི་ Tib. **6** स्वभावः] recon.; sva(bhā)vaḥ MS; ངོ་བོ་ཡིད་ཀྱིས་ Tib. **9** इत्यारभ्यास्वभाव°] em.; ityābhyāsvabhāva° MS; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ Tib. **10** बोधिसत्त्वस्य] recon.; bodhisa(..)sya MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ Tib. **10** °मार्गाभावेन] em.; °mārgabhāvena MS; ལམ་མེད་པ་དང་། Tib.

ततो वज्रोपमसमाधिसमनन्तरमेकलक्षणसर्वाकारज्ञतानुप्राप्त्येति ॥ अस्य सूत्रम् । “तद्यथापि नाम सुभूते ऽर्हन्सर्वमार्गेषु शिक्षित्वा सम्यक्त्वनियामम् अवक्रामति । न च तावत्फलं प्राप्नोति यावन्न फलमार्गमुत्पादयति । एवमेव सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वमार्गानुत्पाद्य बोधिसत्त्वन्याममवक्रामति । न च तावत्सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्नोति यावन्न वज्रोपमः समाधिः प्रतिलब्धो भवति” इत्यादि ॥

5.12 मार्गविप्रतिपत्तिः । यदाह । यदि मार्गज्ञतां परिपूर्य बोधिसत्त्वो न्याममवक्रामति, अष्टमकादिमर्गाणां भिन्नत्वात्तत्तन्मार्गपरिपूरणे बोधिसत्त्वस्य तत्तत्फलसाक्षात्करणापत्तेरष्टमकस्रोतआपन्नादित्वप्रसंजनेन । प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय पारमितासु चरतो ज्ञानदर्शनाभ्यां शुक्लविदर्शनाद्यष्टविधभूम्यतिक्रमणेन मार्गज्ञतया बोधिसत्वन्याममवक्रान्तस्य सर्वाकारज्ञतानुप्राप्त्यभिधानेन । तत्कस्य हेतोः । अष्टमकादीनां यावत्प्रत्येकबुद्धस्य ज्ञानप्रहाणयोर्बोधिसत्त्वस्य क्षान्तिलक्षणत्वेन पूर्वतरं श्रावकमार्गेण तदधिगमप्राप्त्याविष्करणार्थेन मार्गज्ञतापरिपूरणाद्युपपत्त्या । एतेन क्रमेणाभिसंबुद्धस्य सर्वसत्त्वफलोपगमत्वेनेति सर्वसत्त्वानां

---

3 °वत्फलं] 95v3 **7** °ममवक्रामति] 95v4 **11** °ममवक्रान्तस्य] 95v5 **14** °र्वसत्त्वानां] 95v6

---

1 ततो … °प्राप्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 19–23. **2–6** “तद्यथापि … भवति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 17–22. **7–9** यदि … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, l. 24–p. 154, l. 16. **9–11** प्रथम° … °प्राप्त्यभिधानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 154, ll. 17–23. **11–14** तत्कस्य … °पूरणाद्युपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 154, l. 24–p. 155, l. 12. **182.14–183.1** एतेन … °हेतुत्वेनेत्यर्थः ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 12–15.

---

1 °ज्ञतानुप्राप्त्येति] em.; °jñatānaprāptyeti MS; མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་ Tib. **3** तावत्] em.; tā*vata MS. **6** भवति” इत्यादि] MS^{pc} (bhavat{ī}tyādi); bhavat{e}tyādi MS^{ac}. **7** बोधिसत्त्वो न्यामम्] recon.; bodhisa(.o .)yā*mam MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྐྱོན་མེད་པ་ལ་ Tib. **9** °स्रोतआपन्नादि°] em.; °śrotaāpannādi° MS. **11** °न्यामम्] recon.; °(ny)ā*mam MS. **12** यावत्] em.; yāvata MS; བར་གྱི་ Tib. **12** °प्रहाणयोर्] MS^{pc} (°prahāṇayo{r}); °prahāṇayo MS^{ac}.

यथाभव्यफलोपगमहेतुत्वेनेत्यर्थः । श्रावकादिमार्गव्यतिरेकाकूतेन मार्गज्ञतामार्गपरिप्रश्नेन । सर्वमार्गाकारलिङ्गनिमित्ताभिसंबोधतत्परसमाख्यानप्रज्ञापनादीनां मार्गत्वेन । त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातवीयसर्वसत्त्वविज्ञापनानुकूलरुतसंकेतघोषस्य प्रतिश्रुत्कोपमाज्ञानसंविदितस्योत्पादनेन परार्थोपायसंपत्तिज्ञापनार्थेन । मार्गज्ञतां परिपूर्य सत्त्वानामाशयज्ञानेन परार्थप्रयोगाबन्ध्यत्वज्ञापनार्थेन । नारकादीनां तत्तद्दुर्गतिमार्गतत्फलज्ञानतद्धेतुफलनिवारणामारभ्य यावन्नैवसंज्ञानासंज्ञायतनानां मार्गफलादिज्ञानेन । बोधिपक्षाणां यावन्महाकरुणाया ज्ञातव्यत्वेन यथामार्गं च सत्त्वानां फलेषु प्रतिष्ठापनेन । तत्कस्य हेतोः । “तथा ह्यस्य पुरुषेन्द्रियाणि सुविभक्तानि भवन्ति” इत्युपपत्त्या । “सुविभक्तानि” इति सुज्ञातानि गोत्रविभागेनेत्यर्थः । पुरुषग्रग्रहणात्स्त्रियो ऽप्यनवरुद्धा भवन्ति ।

---

4 प्रतिश्रुत्कोपमाज्ञान°] 96r1 **7** °धिपक्षाणां] 96r2

1–2 श्रावकादि° … °परिप्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 16–18. **2–3** सर्व° … मार्गत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 19–26. **3–5** त्रिसाहस्र° … °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 26–29. **5–6** मार्गज्ञतां … °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 29–31. **6–7** नारकादीनां … °ज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, l. 31–p. 156, l. 15. **7–8** बोधि° … प्रतिष्ठापनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 156, l. 16–p. 157, l. 3. **8–9** तत्कस्य … इत्युपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, ll. 3–9. **8–9** “तथा … भवन्ति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, ll. 4–5: तथा ह्यस्य पुरुषेन्द्रिये परापरज्ञानं सुविभक्तं सुविज्ञातं च भवति.

---

7 नैवसंज्ञानासंज्ञायतनानां] Skt.; འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ Tib.

---

1 यथाभव्य°] recon.; yathā(bhavya)° MS; སྐལ་བ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ Tib. **1** श्रावकादिमार्गव्यतिरेकाकूतेन] em.; śrāvakādimārgavyatirekādimārggavyarirekākūte*na MS; ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ལམ་ཐ་དད་པའི་བསམ་པས་ Tib. **2** °लिङ्गनिमित्ताभिसंबोध°] em.; liṅgānimittābhisaṃbodha MS; རྟགས་དང་མཚན་མ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་ཏེ། Tib. **4** प्रतिश्रुत्कोपमाज्ञान°] MS^{ac} (prati*pratiśrut′kopam{ā}jñāna°); prati*pratiśrut′kopam{a}jñāna° MS^{pc}; སྒྲ་བརྙན་ལྟ་བུར་ … ཤེས་པ་ Tib. **7** नैवसंज्ञानासंज्ञायतनानां] em.; naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanānāṃ MS. **10** स्त्रियो ऽप्यनवरुद्धा] em.; striyo py avaruddhā MS; བུད་མེད་ཀྱང་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཏེ། Tib.

“पुमान्स्त्रिया” इति शाब्दाः । तानीन्द्रियाणि पुनः श्रद्धादीनि । बोधेस्तत्पक्षाणांचधर्माणामसंयुक्ताविसंयुक्तारूप्यनिदर्शनाप्रतिघैकलक्षणालक्षणत्वेन कथंतद्बोध्याहारकधर्मप्रश्नेन । तथाज्ञानां सत्वानामर्थायैव निदर्शनज्ञापनार्थेनेति ॥

5.13–14 प्रतिपक्षविपक्षविप्रतिपत्तिः । यदाह । “अपि तु खलु सुभूते यच्च रूपम्” इत्यारभ्य यावत् “सर्वाकारज्ञता” इति सर्वधर्माणामार्ये धर्मविनयेऽसंयुक्ताविसंयुक्तत्वेन सत्त्वावतारणार्थं लोकव्यवहारेण तेषां प्रज्ञापनेन । श्रावकादिभूमिसर्वाकारज्ञतयोर्ज्ञानदर्शनाभ्यामप्रतिवेद्धव्यप्रतिवेद्धव्यत्वेन। “रागेण न संयुक्ता न विसंयुक्ताः” इत्यारभ्य क्लेशविनयस्यार्यधर्मविनयत्वेन। “चतुर्भिर्ध्यानैर्न

---

1 °दीनि । बोधेस्] 96r3 **5** °कारज्ञता] 96r4

---

1 “पुमान्स्त्रिया”] Citation from *Aṣṭadhyāyī*, 1. 2. 67. **1–3** बोधेस् … °प्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, ll. 10–18. **3** तथा° … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, ll. 19–22. **4–6** “अपि तु … प्रज्ञापनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, l. 24– p. 158, l. 11. **4–5** “अपि तु … °ज्ञता”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, l. 24– p. 158, l. 7. **7** श्रावकादि° … °वेद्धव्यत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 158, ll. 11– 20. **7–8** “रागेण … °विनयत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 158, l. 21– p. 159, l. 1. **7–8** “रागेण … विसंयुक्ताः”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 158, l. 28. **184.8–185.1** “चतुर्भिर् … °संयुक्तत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 1–18. **184.8–185.1** चतुर्भिर् … विसंयुक्ताः] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 1–3: प्रथमेन ध्यानेन न संयुक्ता न विसंयुक्ता, द्वितीयेन ध्यानेन तृतीयेन ध्यानेन, चतुर्थेन ध्यानेन न संयुक्ता न विसंयुक्ता.

1–2 बोधेस्तत्पक्षाणां च धर्माणाम] Skt.; དེ་དང་བྱང་ཆུབ་དང་དེའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་ Tib.

---

1 पुमान्] em.; puṃmā MS; སྐྱེས་བུ་ནི་ Tib. **1** तानीन्द्रियाणि] conj.; tāni MS; དབང་པོ་དེ་དག་ Tib. **1–2** बोधेस्] MS^{pc} (bodh{e}s); bodh{i}s MS^{ac}. **2** धर्माणाम्] MS^{pc} (dharmmāṇā{ΦΦΦΦΦΦ}m); dharmmāṇā{.. .. ..}m MS^{ac}. **3** °बोध्य्°] MS^{pc}; °bodhi° MS^{ac}. **4** खलु सुभूते] *MS*^{pc} (khalu {.} subhūte); khalu {.} subhūte *MS*^{ac} **5** सर्व्{अ}°] MS^{pc}; sarv{ā}° MS^{ac}. **6** सत्त्वावतारणार्थं] em.; sattvāvatārārthaṃ MS; སེམས་ཅན་རྣམས་གཟུང་བར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ Tib. **6** प्रज्ञापनेन] em.; prajñapanena MS; གདགས་པ་དང་། Tib. **7** अप्रतिवेद्धव्यप्रतिवेद्धव्यत्वेन] em.; aprative{⊔}ddhavya{prativeddha⊔na} NS^{ppc}; aprative{⊔}ddhavya{prativeddhatvena} MS^{pc}; aprative{..}ddhavya{.. .. ..} MS^{ac}; མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པར་མི་བྱ་བ་དང་རྟོགས་པར་བྱ་བ་ཉིད་དང་། Tib. **7–8** रागेण न संयुक्ता न विसंयुक्ताः] MS^{pc} ({rāgeṇa na saṃyu◯ktā na visaṃyuktā |}); {.. ..◯.. .. ..} *MS*^{ac}, na visaṃyuktā 4 *in the top margin.*

संयुक्ता न विसंयुक्ताः” इत्यारभ्य सर्वस्याधिगमधर्मस्यासंयुक्ताविसंयुक्तत्वेन । तत्कस्य हेतोः । “तथा हि सर्वधर्मा अरूपिणो ऽनिदर्शना अप्रतिघा एकलक्षणा यदुतालक्षणाः । न चारूप्यनिदर्शनादय आरूप्यनिदर्शनादिभिः सार्धं संयुक्ता वा विसंयुक्ता वा” इत्युपपत्त्येति ॥

लक्षणविप्रतिपत्तिः । यदाह । अत्रारूप्यनिदर्शनाप्रतिघैकलक्षणालक्षण- 5.15
पारमितायां शिक्षितानां सर्वधर्मलक्षणानुपलम्भज्ञानेन । सर्वधर्मालक्षणशिक्षितव्यतायां सत्यां श्रावकादिभूम्यतिक्रमणाद्यभावेन । सर्वधर्मालक्षणारूप्यनिदर्शनाप्रतिघैकलक्षणालक्षणत्वेन लक्षणशिक्षाभावेन । तत्कस्य हेतोः । “यदि पूर्वं लक्षणमभविष्यत्तत्पश्चादलक्षणं भवेत्” इत्युपपत्त्या । लक्षणाल-

1 इत्यारभ्य] 96r5 **5** °घैकलक्षणालक्षण°] 96r6 **9** °त्युपपत्त्या] 96v1

2–4 तत्कस्य … इत्युपपत्त्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 19–23. **2–4** “तथा हि … विसंयुक्ता वा”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 19–23: तथा हि सर्वधर्मा अरूपिणो ऽनिदर्शना अप्रतिघा एकलक्षना यदुतालक्षणाः, ते अरूपिणो ऽरूपिभिः सार्धं न संयुक्ता वा न विसंयुक्ता वा, … अलक्षणा अलक्षणैः सार्धं न संयुक्ता वा न विसंयुक्ता वा. **5–6** अत्रारूप्य° … °ज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 25–27. **6–7** सर्व° … °भावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, l. 28–p. 160, l. 32. **7–8** सर्व° … °शिक्षाभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 1–5. **8–9** तत्कस्य … इत्युपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 5–6. **9** “यदि पूर्वं लक्षणमभविष्यत्तत्पश्चादलक्षणं भवेत्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 5–6: यदि पूर्वं लक्षणमभविष्यत्पश्चातलक्षणं न भवेद्. **185.9–186.1** लक्षणालक्षणशिक्षाप्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 6–8.

7 °भूम्यतिक्रमणाद्यभावेन] Skt.; ས་ལས་འདའ་བར་བྱ་བ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དང་། Tib.

1 विसंयुक्ताः] recon.; vi(..)ṃ(.)u(kt)ā MS; མི་ལྡན་པ་ Tib. **4** इत्युपपत्त्येति] conj.; ityuapattyā MS. **5** °विप्रतिपत्तिः] MS^{pc} (°vipratipatti{r}); °vipratipatti MS^{ac}. **5** °निदर्शनाप्रतिघै°] recon.; °nidarśanāprati*(.)ai° MS; བསྟན་དུ་མེད་པ། ཐོགས་པ་མེད་པ། Tib. **8** °निदर्शनाप्रतिघैकलक्षणालक्षणत्वेन] em.; °nidarśanāpratighaikaϕ◯lakṣaṇatvena MS; བསྟན་དུ་མེད་པ། ཐོགས་པ་མེད་པ། མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 3–5: यस्मात्तर्हि सर्वधर्मा अलक्षणा अरूपिणो ऽनिदर्शना अप्रतिघा एकलक्षणा यदुतालक्षणास्तस्मात्तद्बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नापि लक्षणे शिक्षितव्यम्. **8** हेतोः] MS^{pc} (heto{r}); heto *MS*^{ac}. **9** पूर्वं] em.; pūrva MS. **9** अलक्षणं भवेत्” इत्] conj.; a(..)kṣaṇa(m.)*ty MS; མཚན་ཉིད་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན་ཅེས་བྱ་བའི་ Tib.

क्षणशिक्षाप्रतिषेधेन । तत्कस्य हेतोः । “उत्पादाद्वा तथागतानामनुत्पादाद्वा स्थित एवैष लक्षणधातुः” इत्युपपत्त्या ॥

5.16 भावनाविप्रतिपत्तिश्च । यदाह । सर्वधर्मालक्षणैकलक्षणत्वे सति प्रज्ञापारमिताभावनानुपपत्त्या श्रावकादिभूम्यतिक्रमणबोधिसत्त्वन्यामावक्रमणाद्यभावेन । तद्भावनाया एकानेकलक्षणप्रतिषेधेनालक्षणतद्भावनानुज्ञानेन । “कथम्” इति तत्परिप्रश्ने रूपभावनाविभावनायाः प्रज्ञापारमिताभावनात्वेन । एवं वेदनादीनां चक्षुरादीनां रूपादीनां चक्षुर्विज्ञानादीनां तत्संस्पर्शादीनां तत्प्रत्ययवेदनादीनां पृथिव्यादिधातूनां षण्णां प्रतीत्यसमुत्पादस्य तदङ्गानां शोकादीनामुद्ग्रहोत्सर्गलक्षणयोरायूहनिर्यूहयोः प्रथमादिध्यानानां मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षाणामारूप्यसमापत्तीनां षण्णामनुस्मृतीनामुपायानुस्मृतेरनित्यदुःखानात्मसंज्ञानात्मसत्त्वादिसंज्ञानां नित्यानित्यशुभाशुभसुखदुःखशान्ताशान्तसंज्ञानां स्मृत्युपस्थानादीनां बोधिपक्षाणां शून्यतानि-

5 °या एकानेकलक्षण°] 96v2 9 °नामुद्ग्रहोत्सर्ग°] 96v3

1–2 तत्कस्य ... इत्युपपत्त्या ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 9–10. **1–2** “उत्पादाद्वा ... लक्षणधातुः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 9–10: उत्पादाद्वा तथागतानामनुत्पादाद्वा तथागतानां स्थित एवैष लक्षणधातुः. **3–5** सर्व° ... °भावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 12–30. **5** तद्भावना° ... °भावानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, l. 31–p. 162, l. 5. **186.6–187.7** “कथम्” ... °भावनात्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 162, l. 6–p. 164, l. 24. **6** “कथम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 162, l. 6.

1 अनुत्पादाद्] Skt.; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་མ་བྱུང་ཡང་རུང་ Tib. **2** स्थित एवैष] Skt.; དེ་བཞིན་དུ་གནས་པ་ཉིད་དོ་ Tib. **7** तत्°] Skt.; དེའི་འདུས་ཏེ་ Tib. **10–11** षण्णामनुस्मृतीनामुपायानुस्मृतेर्] Skt.; རྗེས་སུ་དྲན་པ་དྲུག་ནས་གཟུང་སྟེ། རྗེས་སུ་དྲན་པ་རྣམས་དང་། Tib.

5 तद्भावनाया] em.; (ta..)bhāva*yā MS; དེ་སྒོམ་པ་ལ་ Tib. **5** °भावनानुज्ञानेन] em.; °bhāvānujñānena MS; སྒོམ་པ་ཡིན་པར་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། Tib. **6** °भावनात्वेन] em.; bhāvatvena MS; སྒོམ་པ་ཉིད་དང་། Tib. **7** चक्षुर्विज्ञानादीनां] em.; cakṣuvijñādīnāṃ MS; མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། Tib. **7** °संस्पर्शादीनां] em.; °sasparśādīnāṃ MS; རེག་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། Tib. **9** शोकादीनाम्] recon.; (śokādī)*nām MS. **9** °लक्षणयोरायूहनिर्यूहयोः] em.; °lakṣaṇayorāryūhaniryūhayoḥ MS; མཚན་ཉིད་བླང་བ་དང་དོར་བ་དང་། Tib.

मित्ताप्रणिहितानामष्टविमोक्षनवानुपूर्वविहारसमापत्तिसवितर्कसविचारावितर्काविचारसमाधीनामार्यसत्यानां दुःखसमुदयनिरोधमार्गक्षयानुत्पादधर्मानात्मसंवृतिपरिजययथारुतज्ञानानां पारमितानां सर्वशून्यतानामभिज्ञानां बलवैशारद्यप्रतिसंविदावेणिकबुद्धधर्माणां समाधिधारणीमुखानां महाकरुणायाः स्रोतआपत्त्यादिफलानां प्रत्येकबोधेः सर्वाकारज्ञतायाः सर्ववासनानुसंधिक्लेशप्रहाणस्य च भावनाविभावनायाः प्रज्ञापारमिताभावनात्वेन । भावनाग्रहणेन त्रिसर्वज्ञताव्याससमासाभिसमयाधिकारेण यथानिर्दिष्टभावनामार्गज्ञापनार्थेन । विभावनाग्रहणेन भावनामार्गयथात्म्यज्ञापनार्थेन । बहुवेधस्वसामान्यलक्षणप्रतिभिन्नरूपादिधर्मग्रहणेन पूर्वकभावनामार्गविषयज्ञापनार्थेन । “कथम्” इति यथोक्तप्रतानपरिप्रश्ने रूपादीनां सर्वाकारज्ञतायास्तद्विपक्षाणां चानुशयादीनां भाव इत्यभावनानुज्ञानेन । तत्कस्य हेतोः । “नास्ति सुभूते भावसंज्ञिनः पारमिताभावना” इति ।

1 °मष्टविमोक्ष°] 96v4 **5** °पत्त्यादिफलानां] 96v5 **9** °स्वसामान्यलक्षण°] 96v6

10–11 “कथम्”... भावनानुज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 4–13. **10** “कथम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 164, l. 25. **12** “नास्ति ... °भावना”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 13–14.

1–2 °सवितर्कसविचारावितर्काविचार°] Skt.; རྟོག་པ་དང་བཅས་ཤིང་དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ་དང་། རྟོག་པ་མེད་ལ་དཔྱོད་པ་ཙམ་དང་། རྟོག་པའང་མེད་དཔྱོད་པའང་མེད་པའི་ Tib. **4** बलवैशारद्यप्रतिसंविदावेणिकबुद्धधर्माणांसमाधिधारणीमुखानां] Skt.; ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། གཟུངས་ཀྱི་སྒོ་རྣམས་དང་། སྟོབས་དང་། མི་འཇིགས་པ་དང་། སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་རྣམས་དང་། Tib.

1 °प्रणिहितानाम्] recon.; °praṇihi(tānā)*m MS. **4** °प्रतिसंविदावेणिक°] MS^{pc}(°prati{saṃvidāve}ṇika°); °prati{.. .. ..}ṇika° MS^{ac}. **5** स्रोतआपत्त्यादि°] em.; śrotaāpattyādi° MS. **7** भावनाग्रहणेन] em.; bhāvanāgrahaṇatvena bhāvanāgrahaṇena MS; སྒོམ་པ་སྨོས་པ་ནི་ Tib. **7** °व्याससमासा°] MS^{ac}(°vyāsa{sa}māsā°); °vyāsa{⊔}māsā° MS^{pc}; སོ་སོ་བ་དང་བསྡུས་པའི་ Tib. **8** °निर्दिष्ट°] MS^{pc} (°ni{r}diṣṭa°); °nidiṣṭa° MS^{ac}. **8** मार्गज्ञापनार्थेन ।] MS^{ac} (°mārgajñāpanārthena {|}); °mārgajñāpanārthena MS^{pc}. **9** °यथात्म्यज्ञापनार्थेन ।] MS^{ac} (°yathātmyajñāpanārthena {|}); °yathātmyajñāpanārthena MS^{pc}. **10** °विषयज्ञापनार्थेन ।] MS^{ac} (°viṣayajñāpanārthena {|}); °viṣayajñāpanārthena MS^{pc}. **11** भाव इत्यभावनानुज्ञानेन] MS^{pc} (bhā{va ity a}bhāvanānujñānena); bhā{.. ..}bhāvanānujñānena MS^{ac}; དངོས་པོའོ་ཞེས་སྒོམ་པ་མེད་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་དགག། Tib. **12** °संज्ञिनः] MS^{pc} (°saṃjñina{ḥ}); °saṃjñina{.} MS^{ac}. **12** पारमिताभावना” इति] em.; pāramitābhāvanā MS; སྒོམ་པ་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་ Tib.

तत्कस्य हेतोः । भावे “एषो ऽहं” इत्युभयान्तसक्तविमोक्षाभावोपपत्त्या । सर्वप्रतिपक्षधर्मभावनाभावत्वेन । भावाभावलक्षणपरिप्रश्ने तयोर्द्वयाद्वयलक्षणत्वोपदेशेन । द्वयाद्वयपरिप्रश्ने रूपसंज्ञिनामारभ्य यावत्संस्कृतासंस्कृतधातुसंज्ञिनामेवं चातत्संज्ञिनां यथाक्रमं द्वयाद्वयोपदेशेन । यावद्द्वयं तावद्भावो, यावद्भावं तावत्संस्कारा, यावत्संस्कारास्तावत्सत्त्वानां

---

1 °विमोक्षाभावोपपत्त्या] Folio 97 is missing. The text from here is reconstruction.

---

1 तत्कस्य ... °भावोपपत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 16–18. **1** भावे “एषो ऽहं”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikār*, V; (Skt.) p. 165, ll. 16–17: तथा हि सुभूते भावे एषो ऽहमिति संज्ञा. **2** सर्व° ... °भावत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 18–27. **2–3** भावाभाव° ... °लक्षणत्वोपदेशेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 29–31. **3–4** द्वयाद्वय° ... द्वयाद्वयोपदेशेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, l. 32–p. 166, l. 15. **188.4–189.1** यावद्द्वयं ... °परिमुक्तेः ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 166, ll. 15–17.

---

1 हेतोः] MS^{pc} (heto{r}); heto MS^{ac}. **1** इत्युभयान्त°] MS^{pc} (ityubhayānt{a}); ityubhayānt{e} MS^{ac}. **1** °सक्त°] em.; °śakta° MS; ཆགས་པ་ལ་ Tib. **1** °विमोक्षाभावोपपत्त्या] recon.; MS not available; ཐར་པ་མེད་པའི་འཐད་པ་དང་། Tib. **2** सर्वप्रतिपक्षधर्मभावनाभावत्वेन] recon.; MS not available; གཉེན་པོའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྒོམ་པ་མེད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 18–27: नास्ति सुभूते भावसंज्ञिनः स्मृत्युपस्थानभावना न सम्यक्प्रहाणभावना ... न महाकरुणाभावना न सर्वाकारज्ञताभावना. **2–3** भावाभावलक्षणपरिप्रश्ने तयोर्द्वयाद्वयलक्षणत्वोपदेशेन] recon.; MS not available; དངོས་པོ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཞུས་པ་ལ་དེ་དག་གི་མཚན་ཉིད་གཉིས་དང་། གཉིས་མེད་པ་ཡིན་པར་བསྟན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 29–31: एवमुक्ते आयुष्मान्सुभूतिर्भगवन्तमेतदवोचत् : तत्किमिति भगवन्भावः ? किमित्यभावः ? भगवानाह : द्वयं सुभूते भावः, अद्वयमभावः. **3–4** द्वयाद्वयपरिप्रश्ने रूपसंज्ञिनामारभ्य यावत्संस्कृतासंस्कृतधातुसंज्ञिनामेवं चातत्संज्ञिनां यथाक्रमं द्वयाद्वयोपदेशेन] recon.; MS not available; གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པ་ཡོངས་སུ་ཞུས་པ་ལ། གཟུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ནས། འདུས་མ་བྱས་དང་འདུས་བྱས་ཀྱི་ཁམས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཀྱི་བར་དང་། དེ་བཞིན་དུ་དེ་དག་གི་འདུ་ཤེས་མེད་པ་རྣམས་རིམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པར་བསྟན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, l. 32–p. 166, l. 15: सुभूतिराह : किमिति भगवन्द्वयं ? किमित्यद्वयम् ? भगवानाह : रूपसंज्ञिनः सुभूते द्वयं, ... संस्कृतधातुसंज्ञिनो ऽसंस्कृतधातुसंज्ञिनो, यावत्सुभूते सर्वसंज्ञिनो द्वयं, यावदसर्वसंज्ञिनो ऽद्वयं. **188.4–189.1** यावद्द्वयं तावद्भावो, यावद्भावं तावत्संस्कारा, यावत्संस्कारास्तावत्सत्त्वानां जातिमूलकदुःखापरिमुक्तेः] recon.; MS not available; ཇི་སྲིད་དུ་གཉིས་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་དངོས་པོའོ།། ཇི་སྲིད་དུ་དངོས་པོ་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་འདུ་བྱེད་དོ།། ཇི་སྲིད་དུ་འདུ་བྱེད་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་སེམས་ཅན་རྣམས་སྐྱེ་བའི་རྩ་བ་ཅན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ལས་མི་འགྲོལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 166, ll. 15–17: यावद्द्वयं तावद्भावो, यावद्भावं तावत्संस्कारा, यावत्संस्कारास्तावत्सत्त्वा न परिमुच्यन्ते जात्या जरया व्याधिना मरणेन शोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासैः.

जातिमूलकदुःखापरिमुक्तेः । द्वयसंज्ञिनो दनादिसर्वव्यवदानधर्माभावेन । एवं सत्यभावसंज्ञिनो ऽपि सर्वव्यवदानधर्मभावनाभावप्रसंजनेन । "एवमेतत्" इति प्रतिज्ञत्वात्वा प्रज्ञापारमिताचर्याचरतो बोधिसत्त्वस्य सर्वभावाभावसंज्ञाप्रतिशेधेनानुलोमिकक्षान्तिमार्गफलत्वोपदेशेन । मार्गाभिसमययोरभावपर्यायित्वेन सर्वधर्माणामभावस्वभावत्वादभिसमयज्ञानालम्बनाव्यतिरेकधर्माभावज्ञापनार्थेन।

---

1 द्वय° … °भावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 166, ll. 18–20. **1–2** एवं … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 166, l. 31–p. 167, l. 10. **2–4** "एवम् … °फलत्वोपदेशेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 167, ll. 11–19. **4–5** मार्गाभिसमययोर् … °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, ll. 11–18.

---

4 अभावपर्यायित्वेन] Skt.; དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་ Tib.

---

1 द्वयसंज्ञिनो दनादिसर्वव्यवदानधर्माभावेन] recon.; MS not available; གཉིས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཅན་ལ་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་མེད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 166, ll. 18–20: नास्ति द्वयसंज्ञिनो दानं.... **1–2** एवं सत्यभावसंज्ञिनो ऽपि सर्वव्यवदानधर्मभावनाभावप्रसंजनेन] recon.; MS not available; གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ཡིན་ན་དངོས་པོ་མེད་པའི་འདུ་ཤེས་ཅན་ལ་ཡང་རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྒོམ་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 166, ll. 31–33: एवमुक्ते आयुष्मान्सुभूतिर्भगवन्तमेतदवोचत्: यदि भगवन्भावसंज्ञिन आनुलोमिकी क्षान्तिर्नास्ति कुतः पुनः प्राप्तिः कुतो ऽभिसमयः ? किं पुनर्भगवन्नभावसंज्ञिन आनुलोमिकी क्षान्तिः ?. **2–4** "एवमेतत्" इति प्रतिज्ञत्वात्वा प्रज्ञापारमिताचर्याचरतो बोधिसत्त्वस्य सर्वभावाभावसंज्ञाप्रतिशेधेनानुलोमिकक्षान्तिमार्गफलत्वोपदेशेन] recon.; MS not available; ཇི་སྐད་དུ་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་ཏེ། ཞེས་ཞལ་གྱིས་བཞེས་ནས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པའི་འདུས་ཤེས་ཐམས་ཅད་བཀག་པས་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་བཟོད་པའི་ལམ་དང་འབྲས་བུ་དག་བསྟན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 167, ll. 11–12: एवमेतत्सुभूते एवमेतन्, नाभावसंज्ञिन आनुलोमिकी क्षान्तिर्. **4–5** मार्गाभिसमययोरभावपर्यायित्वेन सर्वधर्माणामभावस्वभावत्वादभिसमयज्ञानालम्बनाव्यतिरेकधर्माभावज्ञापनार्थेन] tent.; MS not available; ལམ་དང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་དག་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་དམིགས་པ་ལས་ཐ་དད་པའི་ཆོས་མེད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, ll. 16–18: अभावः खलु पुनः सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य मार्गः, अभावश्चैवाभिसमयस्, तदनेनापि सुभूते पर्यायेणैवं वेदितव्यम्, अभावस्वभावाः सर्वधर्माः.

एवं सति तथागतस्य सर्वधर्माभिसंबोधतद्वशवर्तितालाभाद्यभावप्रसंजनेन "अहं पूर्वं विविक्तं कामैर्विविक्तं पपकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य व्यहार्षम्" इत्यारभ्य यावत् "सत्त्वांस्त्रिषु राशिषु व्याकरोमि" इत्यात्मवशित्वेनाभावस्वभावाधिगमधर्मोपदेशेन । "कथम्" इत्येवंविधाधिगमपरिप्रश्ने "सचेत्सुभूते कमानां स्वभावो वा अभावो वा भविष्यन्" इत्यारभ्याभिमताधिगमोउपदेशेन । तत्र स्वभावो भावः ।

---

1 एवं ... °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, ll. 19–22. **1–3** "अहं ... व्यहार्षम्"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, ll. 23–26. **3–4** "सत्त्वांस्त्रिषु राशिषु व्याकरोमि"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 169, l. 9. **5** "कथम्"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 169, l. 10. **5–6** "सचेत् ... भविष्यन्"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 169, ll. 14–16: सचेत्सुभूते कामानां वा पापकानामकुशलानां धर्मणां स्वभावो वा भावो वाभावो वा भविष्यन्.

---

1 एवं सति तथागतस्य सर्वधर्माभिसंबोधतद्वशवर्तितालाभाद्यभावप्रसंजनेन] recon.; MS not available; གལ་ཏེ་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པ་དང་། དེ་ལ་མངའ་བསྒྱུར་བ་རྙེད་པ་ལ་སོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, ll. 19–22: यदि भगवन्नभावस्वभावाः सर्वधर्माः, कथं भगवन्नभावस्वभावाः सर्वधर्मास्तथागतेनाभिसंबुद्धाः, येषामभिसंबोधाय सर्वधर्मेषु च वशवर्तिता विसयवर्तिता चानुप्राप्ता ?. **1–4** "अहं पूर्वं विविक्तं कामैर्विविक्तं पपकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य व्यहार्षम्" इत्यारभ्य यावत् "सत्त्वांस्त्रिषु राशिषु व्याकरोमि" इत्यात्मवशित्वेनाभावस्वभावाधिगमधर्मोपदेशेन] recon.; MS not available; "ང་སྔོན་འདོད་པ་རྣམས་ལས་དབེན་པ། སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལས་དབེན་པ། རྟོག་པ་དང་བཅས་པ། དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ། དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་། བདེ་བ་ཅན་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་ལ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། "སེམས་ཅན་རྣམས་ཕུང་པོ་གསུམ་དུ་ལུང་བསྟན་ཏོ"ཞེས་བདག་ཉིད་དབང་པོ་ཉིད་ཀྱིས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་ཆོས་བསྟན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, l. 23–p. 169, l. 9: इहाहं सुभूते पूर्वं बोधिसत्त्वचर्यां चरन्षट्सु पारमितासु चरन्विविक्तं कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य व्यहार्षं, ... सत्त्वांस्त्रिषु राशिषु व्याकरोमि. **5–6** "कथम्" इत्येवंविधाधिगमपरिप्रश्ने "सचेत्सुभूते कमानां स्वभावो वा अभावो वा भविष्यन्" इत्यारभ्याभिमताधिगमोउपदेशेन] recon.; MS not available; ཇི་ལྟར་ཞེས་བྱ་བས་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ཞུས་པ་ལ། རབ་འབྱོར་གལ་ཏེ་འདོད་པ་རྣམས་ལ་རང་གི་ངོ་བོའམ། དངོས་པོ་མེད་པ་ཞིག་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། མངོན་པར་བཞེད་པའི་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་བསྟན་པ་དང་སྟེ། . Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, l. 23–p. 169, l. 9: सचेत्सुभूते कामानां वा पापकानामकुशलानां धर्मणां स्वभावो वा भावो वाभावो वा भविष्यन्. **190.6–191.1** तत्र स्वभावो भावः । भावो क्रिया । अभावो भावस्य विच्छेदः ॥] tent.; MS not available; དེ་ལ་རང་གི་ངོ་བོ་ནི་དངོས་པོའོ།། ངོ་བོ་ནི་བྱ་བའོ།། དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་དངོས་པོ་ཉེ་བར་ཆད་པའོ།། Tib.

भावो क्रिया । अभावो भावस्य विच्छेदः ॥

तान्येतानि सर्वाकारज्ञतामधिष्ठानं कृत्वा सप्रवादिविनिश्चयाधिकारेण [. . .] विप्रतिपन्नस्तानानि षोडशविधानि ॥

तदेवं कृत्वा यदुक्तम् । 6

लिङ्गं तस्य विवृद्धिश्च निरूढिश्चित्तसंस्थितिः ।
चतुर्धा च विकल्पस्य प्रतिपक्षश्चतुर्विधः ॥ (१-१४)
प्रत्येकं दर्शनाख्ये च सह भावनाख्ये च वर्त्मनि ।
आनन्तर्यसमाधिश्च सह विप्रतिपत्तिभिः ॥ (१-१५)
मूर्धाभिसमयः ।

इति तदनुक्रान्तं वेदितव्यम् ॥

5–9 लिङ्गं … मूर्धाभिसमयः ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14–16a.

2–3 तान्येतानि सर्वाकारज्ञतामधिष्ठानं कृत्वा सप्रवादिविनिश्चयाधिकारेण [. . .] विप्रतिपन्नस्तानानि षोडशविधानि ॥] tent.; MS not available; དེ་ལྟར་ན་འདི་དག་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྟེན་དུ་བྱས་ནས་རབ་ཏུ་སྨྲ་བ་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་ངེས་པ་དང་བཅས་པའི་སྐབས་ཀྱུ་ཆེར་བྱས་པས་ལོག་པར་རྟོག་པའི་གནས་རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་ཏུ་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Vṛtti*, IV; (Skt.) 58v5: तत्र चत्वार्यार्यसत्यानि । अधिष्ठनां कृत्वा त्रिसर्वज्ञताधिकारेण. (Tib.) D (3787) ka 119r6, P [88] (5185) ka 139v2: དེ་ལ་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་རྟེན་དུ་བྱས་ཏེ། ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་ཉིད་གསུམ་གྱི་སྐབས་ཀྱི་. **4** तदेवं कृत्वा यदुक्तम् ।] recon.; MS not available; དེ་དེ་ལྟར་བྱས་ན། … གང་བསྟན་པ་ Tib. Cf. *Vṛtti*, IV; (Skt.) 83r6: tad evaṃ kṛtvā yad uktam. (Tib.) D (3787) ka 163r2–3, P [88] (5185) ka 192v7–8: དེ་དེ་ལྟར་བྱས་ན། … གང་བརྗོད་པ་. **5–9** लिङ्गं तस्य विवृद्धिश्च निरूढिश्चित्तसंस्थितिः । चतुर्धा च विकल्पस्य प्रतिपक्षश्चतुर्विधः ॥ प्रत्येकं दर्शनाख्ये च सह भावनाख्ये च वर्त्मनि । आनन्तर्यसमाधिश्च सह विप्रतिपत्तिभिः ॥ मूर्धाभिसमयः ।] recon.; MS not available; དེ་ཡི་རྟགས་དང་རྣམ་འཕེལ་དང་༎ བརྟན་དང་སེམས་ཀུན་གནས་པ་དང་༎ མཐོང་ཞེས་བྱ་དང་སྒོམ་པ་ཞེས༎ བྱ་བའི་ལམ་ནི་སོ་སོ་ལ༎ རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་བཞི་ཡི༎ གཉེན་པོ་རྣམ་པ་བཞི་དང་ནི༎ བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན༎ ལོག་པར་སྒྲུབ་དང་བཅས་པ་ནི༎ རྩེ་མོའི་མངོན་རྟོགས། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14–16a. **10** इति तदनुक्रान्तं वेदितव्यम् ॥] recon.; MS not available; ཞེས་ … དེ་བཤད་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ༎ Tib. Cf. *Vṛtti*, IV; (Skt.) 83r6–83v1: . . ./// *d ihānukrāntasambandhidraṣṭavyaṃ. (Tib.) D (3787) ka 163r3, P [88] (5185) ka 192v8: དེ་ནི་འདིར་བཤད་ཟིན་པའི་འབྲེལ་བས་ཡིན་པར་བལྟ་བར་བྱའོ༎ .

अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रे मूर्धाभिसमयाधिकारः शिक्षापरिशुद्धिपरिवर्तः पञ्चमः ॥

1–2 अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रे मूर्धाभिसमयाधिकारः शिक्षापरिशुद्धिपरिवर्तः पञ्चमः ॥] recon.; MS not available; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བ་ལས་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་སྐབས་བསླབ་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ལེའུ་སྟེ་ལྔ་བའོ།། Tib.

Critical Notes

p.109) 5–6 बोधिसत्त्वो महासत्त्वः The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while the Tibetan translation as well as the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* read *bodhisattvo mahāsattvaḥ* or *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* which α and β must have reserved. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 131r7, P [88] (5186) kha 151v6–7: *rab 'byor gal te byang chub sems dpa' sems dpa' chen po ....* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, l. 1: *punar aparaṃ subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ sacet ....*

p.110) 2 न च साक्षात्करोति । In the top margin right above here there is a marginal note ×*na 2*, however, neither any symbol linking with this marginal note in the unbroken part nor any possibility of lacking *na* in the whole line except this part is found. Therefore, the manuscript here must have the reading *ca sākṣāt karoti /* with which the marginal note should be connected to add this missing *na*.

p.111) 5–6 संसारस्वप्नस्वप्नान्तरयोर् The Tibentan translation reads here *'khor ba'i rmi lam dang rmi lam gyi mtha'*, while the *Vārttika* reads *'khor ba rmi lam dang / rmi lam gang yin pa* supporting the reading of manuscript. I assume that β had **saṃsārasvapnas-vapnāntayor* expected from the Tibetan translation, or that, even though α and β read *saṃsārasvapnasvapnāntarayor*, rNgog Blo ldan shes rab wrongly translated *'khor ba'i rmi lam dang rmi lam gyi mtha'*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 131v6, P [88] (5186) kha 152r7: *rtse mo'i mngon bar rtogs pa ni / 'khor ba rmi lam dang / rmi lam gang yin pa gnyis su med cing gnyis su byar med pa'o //.*

p.111) 6 तत्राद्वयो ऽर्थे । The manuscript reads here *tatrādvayo 'rthaḥ* (*tatrādvayo rthaḥ* MS). If this reading were correct, *advaya* and *artha* standing both in nominative should be the subject and its predicate, which does not seem to fit to the context here. In the chapter 2 of the *Vṛtti* we can find a passage of the same context which explains: [Being] not two is because of the absence of the grasped and the grasper in things. In that passage *artha* is in locative, according which I conjectured that *arthaḥ* in the manuscript was originally *arthe* in locative. Cf. *Vṛtti*, II; (Skt.) 53v1–2: *advayādvaidhīkāratveneti / advayo 'rthe grāhyagrāhakadvayābhāvāt / advaidhīkāro 'bhisandhidvaidhīkaraṇāśakyatvāt /* (*adva yādvaidhīkāratveneti / adva*yo rthe grāhyagrāhakadvayābhāvāt' advaidhīkāro bhisandhid-vaidhīkaraṇāśakyatvāt* MS; Just before *grāhyagrāhakadvayābhāvāt'* the manuscript has a vowel sign *i* which might be wrongly written by the scribe but not canceled after having written the vowel sign *ā* of *grā*°.). (Tib.) D (3787) ka 109r7, P [88] (5185) ka 127r7–8: *gnyis su med cing gnyis su byar med pa nyid kyis zhes bya ba la / gnyis su med pa'i don gzung ba dang 'dzin pa gnyis su med pa'i phyir ro // gnyis su byar med ces bya ba ni ldem por dgongs pa gnyis su byar mi nus pa nyid yin pa'i phyir ro //.*

p.112) 7 विप्रलम्भस्वीकरणानवबोधेन The Tibetan translation reads here *slu bar byed pa*

nyid du ma rtogs pa dang /. **vipralambhīkaraṇānavabodhena* expected from this rendering as β 's reading is thought to be a mistake of the scribe caused by the confusion of °*mbhasvī*° with °*mbhī*°. This should be an evidence that the original reading *vipralambhasvīkaraṇān avabodhena* which α had changed into **vipralambhīkaraṇān avabodhena* which β might have had.

p.113) 8 सर्वधर्मोपदेशात् The Tibetan translation reads here *'di las bslab par bya ba'i chos thams cad rgya cher bstan pa'i phyir ro //* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *'di las bslab par bya ba'i* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 132r6–7, P [88] (5186) kha 152v7–8: *bcu pa ni gang mngon bar 'dod pa thams cad yongs su rdzogs par 'dod na / shes rab kyi pha rol tu phyin pa 'di nyid la bslab par bya ste / 'di ltar chos thams cad rgya cher bstan to zhes bstan pa yin no //*. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 11, ll. 30–31: *atra hi prajñāpāramitāyāṃ sarvadharmā vistareṇopadiṣṭā yatra bodhisattvena mahāsattvena śikṣitavyam.*

p.113) 9 प्रज्ञापारमितायां The Tibetan translation reads here *shes rab kyi pha rol tu phyin pa 'di nyid la. 'di nyid* must have been supplied by rNgog Blo ldan shes rab in order to distinguish the meaning of *prajñāpāramitāyāṃ*, namely "the perfection of insight" which is meant here and "the *Prajñāpāramitā*-sūtra [where the perfection of insight is taught]".

p.114) 1 असङ्गलक्षणत्वेन The Tibetan translation reads here *nam mkha' ltar chags pa med pa'i mtshan nyid yin pas* supported by the *Vārttika*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *nam mkha' ltar* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 132r7, P [88] (5186) kha 152v8: *nam mkha' ltar chags pa med pa'i mtshan nyid yin pas.* Cf. also *Vṛtti*, IV; (Skt.) 60r6: *tatra tatrādhigama ākāśavad asaṅgadharmatāniryāṇamadhikṛtya* (*tatrādhigama* em.; *tatrādhigame* MS).

p.115) 5–6 सत्त्वानां यावद् The Tibetan translation reads here *sems can ji snyed pa de dag thams cad* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, for the following reason I assume that rNgog Blo ldan shes rab just inserted *de dag thams cad* which α and β must not have had: The *Vārttika* reads *sems can ji snyed yod pa de dag thams cad kyi grangs snyed kyi* in the corresponding part of this sentence and *sems can ji snyed pa de dag thams cad kyi grangs snyed kyi* in the previous sentence where °*sattvasaṃkhyā*° is rendered as *sems can gyi grangs kyi.* As we see, even though °*sattvasaṃkhyā*° in the previous sentence the *Vṛtti* does not have the counterpart for *de dag thams cad*, the *Vārttika* is rendered with *de dag thams cad* in the both places. Therefore, I assume that also in this sentence the *Vṛtti* does not have the counterpart for *de dag*

thams cad which is thought to be just supplied by rNgog Blo ldan shes rab. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 132v4–6, P [88] (5186) kha 153r6–8: *gang 'dzam bu'i('dzam bu'i* D; *'dzam+bu'i* P*)gling gi sems can ji snyed pa de dag thams cad kyi grangs snyed kyi de bzhin gshegs pa la /... de bzhin du stong gsum gyi stong chen po'i 'jig rten gyi khams kyi sems can ji snyed yod pa de dag thams cad bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub la rab tu bzhag nas /.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 14, ll. 3–4: *evaṃ yāvantastrisāhasramahāsāhasre lokadhātau sattvāste sarve.*

p.115) 9 लब्धहीनपुनःपरिहीण° The Tibetan translation reads here *rnyed ma myong ba zhig rnyed pa las yang stor bar gyur pa'i* supported by the *Vārttika*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *rnyed pa las* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133r3, P [88] (5186) kha 153v4: *rnyed ma myong ba zhig rnyed pa las yang stor ba'i.*

p.116) 6 °सर्वाकारज्ञताज्ञानं The manuscript reads here *sarvākārajñatāṃ*, while the Tibetan translation as well as the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* read *sarvākārajñatājñānaṃ* or *rnam pa thams cad mkhyen pa'i ye shes* which α and β must have reserved. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133r6, P [88] (5186) kha 153v8: *rnam pa thams cad mkhyen pa'i ye shes.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 24–25: *'nuttaraṃ samyaksaṃbodhijñānaṃ mahājñānaṃ sarvākārajñatājñānaṃ nānuprāpnuyād iti.*

p.117) 4 बोधिसत्त्वस्यैवंभूतविकल्पाभावेन The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' la rnam par rtog pa de lta bu thams cad med pa'i phyir ro //* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *thams cad* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133v2, P [88] (5186) kha 154r3–4: *byang chub sems dpa' la rnam par rtog pa de lta bu thams cad med pa'i phyir te /.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, ll. 17–18: *bodhisattvasya mahāsattvasya prajñāpāramitāyāṃ carataḥ sarvā ete vikalpā na bhavanti.*

p.117) 6 इतरत्कुशलमूल° The Tibetan translation reads here *dge ba'i rtsa ba ngan ngon* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *ngan ngon* seems secondary, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133v3, P [88] (5186) kha 154r5: *dge ba'i rtsa ba mi brtan pa.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, ll. 22–23: *na te bhagavan sattvā avarakeṇa kuśalamūlena samanvāgatā bhaviṣyanti.*

p.118) 1–2 °अनुपायकुशलबोधिसत्त्वाभिभव° The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' thabs la mi mkhas pa thams cad zil gyis mnan te* supported by the *Vārttika*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *thams cad* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133v4, P [88] (5186) kha 154r7: *byang chub sems dpa' thabs la mi mkhas pa thams cad zil gyis mnan te.*

p.118) 3 सर्वदेवनिकायोपसंक्रमण° The Tibetan translation reads here *lha'i tshogs thams cad nye bar 'dong bar sems par 'gyur ba dang /* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *sems par 'gyur ba* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133v5, P [88] (5186) kha 154r7–8: *lha'i tshogs thams cad nye bar 'dod pa dang / sems par 'gyur ba dang/.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 21, ll. 17–18: *evaṃ śikṣamāṇaṃ bodhisattvaṃ mahāsattvaṃ catvāro mahārājās tam upasaṃkramitavyaṃ maṃsyante, upasaṃkramyaivaṃ vakṣyanti.*

p.118) 7–8 तेषामुल्कापाताद्युत्सर्गेण The Tibetan translation reads here *de rnams skar mda' ltung ba gtong ba la sogs pa ston pa dang /* supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, while the *Vārttika* has the reading which is rather close to the reading of manuscript. Therefore, I assume that α had the same reading as the manuscript has, however, this reading has changed in the β. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133v5, P [88] (5186) kha 154v2: *de rnams skar mda' ltung ba gtong ba la sogs pa dang /.* Cf. also *Pañcaviṃśati-sāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 7–8: *punar aparam ānanda bodhisattvasya māraḥ pāpīyān ulkāpātān utprekṣyati bhayaṃ janayiṣyaty.*

p.119) 2 कल्याणमित्रविरहितस्याशृण्वतः The Tibetan translation reads here *dge ba'i bshes gnyen dang bral ba dang /* supported by the *Vārttika*, while the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* supports the reading of manuscript. Therefore, I assume that α had the same reading as the manuscript has, however, this reading has changed in the β. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 133v5, P [88] (5186) kha 154v3: *dge ba'i bshes gnyen dang bral ba dang /.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 29–33: *punar aparam ānanda yo bodhisattvaḥ kalyāṇamitravirahito bhavati so 'saṃpaśyamānaḥ kalyāṇamitrānīmāṃ gambhīrāṃ prajñāpāraraitāṃ na śṛṇoty aśṛṇvan na jānātyajānānas tathatāyai na pratipatsyate, kathaṃ prajñāpāramitā bhāvayitavyety asyāpy ānanda bodhisattvasya māraḥ pāpīyān upasaṃkramiṣyati viheṭhanābhiprāyaḥ.*

p.119) 2 लोकायतासद्धर्म° The Tibetan translation reads here *'jig rten rgyang phan pa la sogs pa dam pa'i chos ma yin pa* supported by the *Vārttika*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *la sogs*

pa seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r1–2, P [88] (5186) kha 154v3–4: *'jig rten rgyang pa na la sogs pa'i chos ma yin pa.*

p.119) 3 तवानया प्रज्ञापारमितया The Tibetan translation reads here *khyod kyis shes rab kyi pha rol tu phyin pa 'di thos pas* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *thos pas* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r2, P [88] (5186) kha 154v4: *khyod kyis(khyod kyis* D; *khyod kyis |* P*)shes rab kyi pha rol tu phyin pa 'di thos pas.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 13–14: *kiṃ te etayā gambhīrayā prajñāpāramitayā śrutayā.*

p.119) 3 परविवेचयितुः The Tibetan translation reads here *rnam par 'byed par byed pa dang/ byang chub sems dpa' gzhan la brnyas pa dang |* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the reading of the Tibetan translation seems secondary, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r2, P [88] (5186) kha 154v4–5: *rnam par 'byed pa dang | byang chub sems dpa' gzhan la brnyas pa dang |.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 11–18: *punar aparam ānanda evaṃ rūpasya bodhisattvasya māraḥ pāpīyān avatāraṃ lapsyate yo bodhisattva iha gambhīrāyāṃ prajñapāramitāyāṃ bhāṣyamāṇāyām evaṃ vakṣyati: gambhīr eyaṃ prajñāpāramitā, kiṃ te etayā gambhīrayā prajñāpāramitayā śrutayā bhāṣitayā vācitayā paryavāptayā dhāritayā? ahamapi tāvadasyāmāgādhaṃ na labhe kutaḥ punas tvaṃ lapsyase, asyāpy ānanda bodhisattvasya māraḥ pāpīyān avatāraṃ lapsyate. punar aparam ānanda yasmin samaye bodhisattvo 'nyataraṃ bodhisattvam avamaṃsyate....*

p.119) 3–4 अन्यबोधिसत्त्वयानिकैः पुद्गलैः The Tibetan translation reads here *nyan thos dang byang chub sems dpa'i theg pa pa'i gang zag gzhan rnams dang* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *nyan thos dang* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r2–3, P [88] (5186) kha 154v5: *nyan thos dang | byang chub sems dpa'i gang zag rnams dang.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 25, ll. 18–30: *punar aparam ānanda saced bodhisattvayānikaḥ pudgalaḥ śrāvakayānikena pudgalena ... punar aparam ānanda saced bodhisattvayānikaḥ pudgalo 'pareṇa bodhisattvayānikena pudgalena sārdhaṃ kalahabhaṇḍanavigrahavivādān karoti.*

p.119) 4 सह कलहभण्डनादिपरस्य The Tibetan translation reads here *lhan cig 'thab cing mtshang 'bru ba la sogs pa dang |* supported by the *Vārttika.* However, the readings

of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *mtshang 'bru ba* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r3, P [88] (5186) kha 154v5: *lhan cig 'thab cing rtsod pa la sogs pa dang /.*

p. 119) 6 पूर्वनिर्देशायतिसंवरापन्नस्य The Tibetan translation reads here *sngar bstan pa'i ltung ba sdom pa dang ldan pa ni* whose Sanskrit could be reconstructed as **pūrvanirdeśāpatisaṃvarāpannasya.* However, this Tibetan rendering fits neither to the *Vārttika* nor to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* supporting the reading of the manuscript. I assume that, because of the confusion between *ya* and *pa*, the scribe wrongly wrote °*nirdeśāpati*° in β, or that rNgog Blo ldan shes rab wrongly took °*nirdeśāyati*° as °*nirdeśāpati*° and translated it *bstan pa'i ltung ba.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r4, P [88] (5186) kha 154v6–7: *'chags shing sdom par brtson gyi sdom pa la gnas pas.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 26, ll. 18–20: *punar aparam ānanda bodhisattvo mahāsattvaḥ kalahayitvā bhaṇḍitvā vigrahayitvā vivaditvā ākroṣitvā paribhāṣitvā pratideśayati nānuśayam(pratideśayati nānuśayaṃ* em.; *pratideśayati: mānuśayaṃ* Kimura's edition) *vahatyāyatyāṃ saṃvaram āpadyate.*

p. 121) 1 परिशुद्धशिक्षाभिधानेन शिक्षाविवृद्धिविशेषज्ञापनार्थेन The manuscript reads here *pa(.i..)ddhaśikṣā(..)///++++++++++++++*rtheneti*, while the Tibetan translation reads *dgu pa rnam pa thams cad thabs la mkhas pa la bslab pa yongs su dag pa'i rang gi ngo bo rnam par 'phel ba'i don dang /* which does not have the counterpart for *iti.* In the next sentence Ārya-Vimuktisena still continues paraphrasing of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, therefore, here is not the right place to put *iti* which indicates the end of paragraph.

p. 121) 2–3 सर्वधर्माणां प्रकृतिविशुद्धत्वात्तदनुपपत्त्या बालपृथग्जनानां तथाज्ञानाद्बोधिसत्त्वस्य यावत्सर्वाकारज्ञताशिक्षोपपत्त्येति The Tibetan translation reads here *chos thams cad rang bzhin gyis rnama par dag pa'i phyir de mi 'thad pa dang / so so'i skye bo rnams kyis de ltar ma shes pa'i phyir byang chub sems dpa' rnam pa thams cad mkhyen pa nyid la slob pa gang yin pa 'that pas.* rNgog Blo ldan shes rab divided this part into two sentences between *tadanupapattyā* and *bālapṛthagjanānāṃ.*

p. 121) 4 जातरूपक्षेत्रोदाहरणेन The Tibetan translation reads here *gser sa le sbram 'byung ba'i gnas nyung ba'i dpes* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *nyung ba'i* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134v2, P [88] (5186) kha 155r5: *gser sa le sbram 'byung ba'i gnas drug pa'i dpes.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 31, ll. 27–28: *tadyathāpi nāma subhūte 'lpakās te mahāpṛthivīpradeśā yatra jaṃbūnadaṃ suvarṇaṃ jātarūpam utpadyate.*

p.121) 6 चक्रवर्तिराजसंवर्तनीयकर्मसमादानवर्ति° The manuscript reads hear *///++++++ +++++++++++*gata°*, while the Tibetan translation reads *'khor los sgyur ba'i rgyal por 'gyur ba'i las yang dag par blangs te gnas pa'i* which does not have the counterpart for *°gata°*. However, since I did not find any solution fitting to this reading *°gata°*, I reconstructed just from the Tibetan translation and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*.

p.121) 6 °सत्त्वोदाहरणेन The Tibetan translation reads here *sems can nyung ba'i dpes* supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *nyung ba'i* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 31, ll. 32–33: *tadyathā 'pi nāma subhūte 'lpakās te sattvā ye cakravartirājyasaṃvartanīyaṃ karma samādāya vartante.*

p.124) 5 यथासौ The Tibetan translation reads here *gang gis de* whose Sanskrit could be reconstructed as **yayāsau*. However, this Tibetan rendering does not fit to the *Vārttika* supporting the reading of the manuscript. I assume that, because of the confusion between *thā* and *yā*, the scribe wrongly wrote *yayāsau* in β , or that rNgog Blo ldan shes rab wrongly took *yathāsau* as *yayāsau* and translated it *gang gis de*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 135r4, P [88] (5186) kha 156r1: *rtse mo'i mngon bar rtogs pa'i rnam par 'phel ba ji lta ba bzhin du / bogs dbyung ba bstan nas /.*

p.125) 1–2 दानपारमितायां यावदष्टादशावेणिकेषु बुद्धधर्मेषु The manuscript reads here *dānapāramitāyāṃ yāvadāveṇikeṣu*, while with regard to the reading *āveṇikeṣu* the Tibetan translation and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* read *aṣṭādaśāveṇikeṣu buddhadharmeṣu* or *sangs rgyas kyi chos ma 'dres pa bco brgyad la* which α and β must have reserved. However, in this case the *Vārttika* does not have the counterpart for *aṣṭādaśa°*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 135r5, P [88] (5186) kha 156r3: *sangs rgyas kyi chos ma 'dres pa rnams la.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, l. 11: *aṣṭādaśāveṇikeṣu buddhadharmeṣu.*

p.125) 6 °धर्माणामनास्रवधर्माणां The manuscript reads here *anāśravāṇāṃ*, while the Tibetan translation as well as the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* read *anāsravadharmāṇāṃ* or *zag pa med pa'i chos rnams* which α and β must have reserved. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 135v1, P [88] (5186) kha 156r6: *zag pa med pa'i chos rnams.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, l. 25: *eṣām anāsravadharmāṇāṃ paripūrir bhavatu.*

p.126) 1 निर्देशेनेति The Tibetan translation reads here *bshad pas*, for whose reconstruction there are many possibilities. I found an example where rNgog Blo ldan shes rab translated *nirdeśa* as *bshad pa*. Cf. *Vṛtti*, V; (Skt.) 95v5: *buddhābhidhānapravṛttinimittanirdeśeneti.* (Tib.) D (3787) ka 183r3, P [88] (5185) ka 215v7: *sangs rgyas su brjod pa*

'jug pa'i rgyu mtshan bshad pas gang gsungs pa yin no.

p.127) 4–5 चातुर्द्वीपकलोकधातुपलप्रमाणग्रहणोदाहरणेन, एवं साहस्रद्विसाहस्रकोदाहरणेन, The Tibetan translation reads here *gling chen po bzhi pa'i 'jig rten gyi khams dang / de bzhin du stong dang stong gnyis pa srang la gzhal bas tshad bzung ba'i dpe dang /*, whose Sanskrit could be reconstructed as **cāturdvīpakalokadhātorevaṃ sāhasradvisāhasrakasya parapramāṇagrahanodāharaṇena* supported neither by the manuscript nor by the *Vārttika.* From the reading of manuscript *cāturdvīpakalokadhātupa(lag.haṇ.)///++++++++++ ++++*+++++///(/)*, I assume that the manuscript must have originally read **cāturdvīpakalokadhātupalagrahaṇodāharaṇenaivaṃ sāhasradvisāhasrakodāharaṇena.* However, °*palagrahaṇodāharaṇenaivaṃ* does not fit to the context here, therefore, I emended it to °*palapramāṇagrahaṇodāharaṇenaivaṃ* based on the Tibetan translation *srang la gzhal bas tshad bzung ba'i dpe dang /.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 135v1, P [88] (5186) kha 156v3–4: *gling chen po bzhi ba'i 'jig rten gyi khams srang gis gzhal ba'i dpe dang / de bzhin du stong chen po dang / stong gnyis pa dang /.*

p.130) 4 तत्त्वमनस्कारश्चेह विवक्षित इत्यसारम् The manuscript reads here *tatvamanaskāraḥ / sa te(..ṃ) ///++++++++*sāraṃ*, in which *sa te(..ṃ)* is put in a red circle indicating that this *sa te(..ṃ)* should be cancelled. The scribe must have wrongly written *tatvamanaskāraḥ sa teṣāṃ* because of the confusion with *adhimuktimanaskāraḥ sa teṣāṃ.*

p.130) 6 तदनुत्त्रास° The Tibetan translation reads here *sems mi zhum pa de'i* supported neither by the *Vārttika* nor the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, while the reading of the manuscript is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 136v3, P [88] (5186) kha 157v3: *sems zhum pa de'i.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, ll. 25–26: *kena kāraṇena subhūte bodhisattvo mahāsattvo na saṃsīdati prajñāpāramitāyā?.*

p.130) 6 असत्त्वाद् The Tibetan translation reads here *chos thams cad ma mchis pa'i slad du* supported by the *Vārttika*, while the reading of the manuscript is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 136v3–4, P [88] (5186) kha 157v3: *chos thams cad ma chis pa'i slad du.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, ll. 27–28: *asattvād bhagavan na saṃsīdati bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitāyāṃ.*

p.132) 9 एवमेतत्सुभूते The Tibetan translation reads here *rab 'byor de de bzhin no // rab 'byor shes rab kyi pha rol tu phyin pa ni shin tu dben pa'o* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *rab 'byor shes rab kyi pha rol tu phyin pa ni shin tu dben pa'o* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 137r3, P [88]

(5186) kha 158r3–4: *rab 'byor de de bzhin no // rab 'byor ci shes rab kyi pha rol tu phyin pa ni shin tu dben pa'i phyir.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, l. 31–p. 46, l. 1: *sādhu sādhu subhūte evam etat, atyantaviviktā hi subhūte prajñapāramitā.*

p.134) 4 °प्रतिषेधार्थेनेति The reading of manuscript here *pratiṣedheneti*, while the Tibetan translation reads *bkag pa'i don gyis*—which I emended from *dag pa'i don gyis*—supported by he *Vārttika.* Therefore, I emended the reading into °*pratiṣedhārtheneti* which fits to the context. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 137v2, P [88] (5186) kha 158v3: *bkag pa'i phyir ro.*

p.135) 4 कार्यं कुर्वाते The Tibetan translation reads here *las byed cing rjes su 'gro'o* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *rjes su 'gro'o* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 137v6, P [88] (5186) kha 158v8: *las byed cing rjes su(rjes su* D; *steng du* P*)'gro'o.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 3–4: *caturṣu dvīpeṣu kāryaṃ kurvāte caturo dvīpān anugacchataḥ.*

p.135) 7 परिगृहीत° The Tibetan translation reads here *gzhan gyis yongs su gzung ba'i* supported by the *Vārttika*, while the reading of manuscript is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 137v7, P [88] (5186) kha 159r2: *yongs su 'dzin pa'i.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 12–13: *tadyathāpi nāma subhūte apuruṣā strī sudharṣaṇā bhavati dhūrtakānām.*

p.136) 7 जलंजलयानगमनाद्यादोधिपतिप्रवेशैकरसत्वोदाहरणेन The Tibetan translation reads here *rgya mtsho chen por phyin na ro gcig par gyur pa'i dpes* supported by the *Vārttika.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context, therefore, I keep the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138r4, P [88] (5186) kha 159r7: *mtsho chen por phyin na ro gcig par 'gyur ba'i dpes.*

p.136) 7 पञ्चानां The Tibetan translation reads here *pha rol tu phyin pa lnga* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *pha rol tu phyin pa* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138r4, P [88] (5186) kha 159r7: *pha rol tu phyin pa lnga.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 3–5: *evam eva subhūte pañca pāramitāḥ prajñāpāramitāparigṛhītā anupraviṣṭāḥ pāramitā nāmadheyaṃ labhante.*

p.137) 1 पञ्चानां The Tibetan translation reads here *pha rol tu phyin pa lnga po rnams kyi* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *pha*

rol tu phyin pa seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138r5, P [88] (5186) kha 159r7: *pha rol tu phyin pa lnga.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 9–11: *evam eva subhūte āsāṃ pañcānāṃ pāramitānāṃ prajñāpāramitā pariṇāyikā yena sarvākārajñatā tenānugacchanti, tatra sthāsyanti tatra sthitvā sthānato nātikrāmanti.*

p.137) 5–6 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं भवति The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po pha rol tu phyin pa drug la spyod pa'i tshe / 'di snyam du* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *pha rol tu phyin pa drug la spyod pa'i tshe /* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138r7, P [88] (5186) kha 159v2–3: *byang chub sems dpa' chen po pha rol tu phyin pa drug la spyod pa'i tshe 'di snyam du.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 29–30: *iha subhūte bodhisattvasya mahāsattvasya ṣaṭsu pāramitāsu carata evaṃ bhavati.*

p.137) 6–7 "न ह्यन्यथा … चरति" This is a citation with redactional changes from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* reading *śakyāḥ sattvāḥ paripācayitum*, which seems more natural than the reading of manuscript *śakyaṃ sarrvaparipācanāya.* This usage of *śakya* whith dative but not infinitive is unusual, however, I leave it as it is because this reading does not seem absolutely impossible.

p.137) 7 प्रज्ञये° The Tibetan translation reads here *shes rab kyi pha rol tu phyin pa la*, while the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* support the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138v1, P [88] (5186) kha 159v3–4: *shes rab kyi don gyi dbang ma gtogs par sems can yongs su smin par bya bar mi nus pa'i phyir /.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, ll. 21–22: *na hy anyathā śakyāḥ sattvāḥ paripācayitum anyatra prajñayety arthavaśenaivam arthaṃ prajñāpāramitāyāṃ carati.*

p.138) 5 °परिहारेणेति The Tibetan translation reads here *lan* supported by the *Vārttika.* However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *lan* seems secondary, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 138v4, P [88] (5186) kha 159v7–8: *mchog nyid yin par 'thad pa'i lan gsungs pa yin no //.*

p.139) 7 तदा सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति The Tibetan translation reads here *de'i tshe byang chub sems dpa' chen po dge ba'i rtsa ba rnam par 'phel zhing rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi bar rjes su 'thob par 'gyur ro //* supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, while the *Vārttika* supports the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139r1, P [88] (5186) kha 160r4–5: *de'i rnam pa thams cad mkhyen pa nyid thob par 'gyur ro //.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, ll. 30–31: *tadā bodhisattvasya*

mahāsattvasya kuśalamūlāni vivardhiṣyante yāvat sarvākārajñatām anuprāpsyati.

p. 139) 8 अमनसिकुर्वाणस्यानुत्तरसम्यक्संबोधोपपत्तिपरिहारेणेति The Tibetan translation as well as the *Vārttika* takes *amanasikurvāṇasyānuttarasamyaksaṃbodhopapatti*° as a direct quotation. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139r1–2, P [88] (5186) kha 160r5: *yid la mi byed pa ni bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub tu mngon par rdzogs par sangs rgya'o zhes bya ba'i 'thad pa'i lan gyis so.*

p. 140) 3 सर्वाकारज्ञतायाम् The Tibetan translation reads here *rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi bar la* supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, while the *Vārttika* supports the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139r3, P [88] (5186) kha 160r7: *rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi bar la.*

p.141) 2 इमे दोषा The Tibetan translation reads here *sbyin pa la sogs pa'i skyon 'di dag* supported by the *Vārttika*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *sbyin pa la sogs pa'i* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139r7–139v1, P [88] (5186) kha 160v5: *sbyin pa sbyin pa la sogs pa'i skyon 'di dag.*

p.141) 9 पश्चानां The Tibetan translation reads here *pha rol tu phyin pa lnga po ni* supported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context and the part of *pha rol tu phyin pa* seems additional, therefore, I assume that the reading of manuscript is closer to the original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139v4, P [88] (5186) kha 161r1: *pha rol tu phyin pa lnga po ni.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 14–16: *evam eva subhūte yena yena prajñāpāramitā gacchati tena tenemāḥ pañca pāramitā anuvartante, yena sarvākārajñatā tena sthāsyanti.*

p.141) 9 यथाकामगामि° The Tibetan translation reads here *ji ltar 'dod pa bzhin du 'gro ba ma yin pa ni*, while the *Vārttika* supports the reading of manuscript. I assume that α read *yathākāmagāmi*° which must have changed into *yathākāmāgāmi*° in β. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139v4, P [88] (5186) kha 161r2: *ji ltar 'dod par 'gro ba'i rgyu nyid yin pa'i bar gyis.*

p. 142) 8 सन्मार्ग The Tibetan translation reads here *lam mnyam par*, while the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* support the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139v7, P [88] (5186) kha 161r4–5: *lam mchog gis.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 18–20: *tadyathāpi nāma subhūte sārathiś caturaṅgam abhiruhya satmārgeṇa gacchati, evam eva subhūte āsāṃ pañcānāṃ pāramitānāṃ prajñāpāramitā sārathyaṃ karoti samyagmārgeṇa yena sarvākārajñatā tenānugacchati.*

p.142) 8 स्वातन्त्र्यार्थेनेति The Tibetan translation reads here *gzhan gyi dbang yin par*

supported by the *Vārttika*. However, the readings of both the Tibetan translation and the manuscript fit to the context, therefore, I keep the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 139v7, P [88] (5186) kha 161r5: *rang dbang du byed pa'i phyir ro.*

p. 143) 3 षट्पारमिताभियोग° The manuscript anti correctio reads here *ṣaṭpāramitābhiryoga°*, while the manuscript post correctio reads *ṣaṭpāramitābhiyoga°* supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, l. 31–p. 63 ,l. 1: *ṣaṭsu pāramitāsu caran bodhisattvo mahāsattvaḥ sarvān kuśalān dharmān paripūrya sarvākārajñatām anuprāpsyati, tasmād bodhisattvena mahāsattvena ṣaṭsu pāramitāsu yogaḥ karaṇīyaḥ.*

p.143) 4 संयोगवियोग° The Tibetan translation reads here *dngos po dang ldan pa dang mi ldan pa'i* suported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 140r4, P [88] (5186) kha 161v2: *dngos po dang ldan pa dang / mi ldan pa'i.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, l. 15: *iti saṃyogavisaṃyogavikalpaḥ.*

p.144) 1 धर्मविप्रणाश° The manuscript reads here *dharmavipraṇāśa°* supported by Tibetan translation *chos rnam par 'jig pa*, while the *Vārttika* reads *chos rnam par mi 'jig par* which fits more to this context. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 140r7, P [88] (5186) kha 161v5: *chos rnam par mi 'jig par shes par bya ba'i phyir ro zhes bstan pa yin no //.*

p.145) 6 तद्यथा समुदागच्छद्गोत्रमिति The Tibetan translation reads here *yang dag par rtogs pa med pa'i rigs* supported by the *Vārttika*, while the *Ālokā* reads here *tadyathā samudāgacchad gotram iti.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 140v6, P [88] (5186) kha 162r5: *yang dag par rtogs pa'i dus ma yin pa ni rigs tsam nyid do //.* Cf. also *Ālokā*, V; (Skt) p. 860, l. 27: *syād gotram eva na gotravikalpaḥ, tadyathā samudāgacchad gotram iti* (Tucci's edition has the same reading; p. 489; l. 12.).

p.146) 1 स्यादालम्बनविकल्प एव न समुदागमविकल्पः The Tibetan translation reads here *yang dag par rtogs pa'i rnam par rtog pa nyid yin gyi dmigs pa'i rnam par rtog pa nyid ma yin pa nyid ni* suported by the *Vārttika*, while the reading of the manuscript is supported by the *Ālokā*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 140v7–141r1, P [88] (5186) kha 162r6–7: *yang dag par rtogs pa'i rnam par rtog pa yin la / dmigs pa'i rnam par rtog pa ma yin pa ni.* Cf. also *Ālokā*, V; (Skt.) p. 861, ll. 2–3: *syād ālambanavikalpa eva na samudāgamavikalpaḥ.*

p.146) 6 बोधिसत्त्वाः The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' de dag ni.* rNgog Blo ldan shes rab must have added this *de dag ni* correlating to *yeṣāṃ* which is however not quoted by Ārya-Vimuktisena. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 66, ll. 19–21: *yat tvaṃ kauśikaivaṃ vadasi gambhīreyaṃ bhagavan prajñāpāramitā, duṣkarakārakā bodhisattvā mahāsattvā yeṣāṃ gambhīreṣu dharmeṣu na bhavati kāṅkṣāyi-*

tatvaṃ vā dhanvāyitatvaṃ vā.

p.148) 8 सत्यार्ह° The Tibetan translation reads here *bden pa gsung bar 'os pa'i*, while the *Vārttika* supports the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 141v4, P [88] (5186) kha 163r3: *bden par mtshon pa'i ljags rgya chen po bstan nas.*

p.149) 1 प्रतीत्यसमुत्पादाकाशाक्षयाभिनिर्हार° The Tibetan translation reads here *rten cing 'brel par 'byung ba nam mkha' ltar zad mi shes pas mngon par sgrub pa la* supported by the *Vārttika*, while the reading of manuscript is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 141v5–6, P [88] (5186) kha 163r6: *rten cing 'brel bar 'byung pa nam mkha' ltar zad mi shes pas mngon par bsgrub par.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 80, ll. 20–22: *evaṃ prajñāpāramitāyāṃ caratā bodhisattvena mahāsattvenākāśākṣayābhinirhāreṇa prajñāpāramitā vyavalokayitavyābhinirhartavyā(vyavalokayitavyā abhinirhartavyā* KIMURA's edition*).*

p.149) 5 कस्यचित्क्षयादुत्पादाद्वा The Tibetan translation reads here *'ga' zhig zad pa'am mi skye ba'i phyir* supported by the *Vārttika*, while the reading of the manuscript fits to the context. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142r1, P [88] (5186) kha 163r8: *gang yang zad pa'am / mi skye ba.*

p.150) 10 बोधिसत्त्वो महासत्त्वः The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po sbyin pa sbyin pa* supported by the *Vārttika*, while the reading of manuscript is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142r5, P [88] (5186) kha 163v5–6: *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po sbyin pa yongs su gtod pa'i tshe /.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 83, ll. 14–15: *iha subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ sarvākārajñatāyāṃ pariṇāmayan dānan dadāti.*

p.151) 1 °परिशुद्धिपरिणामनप्रधानैः The Tibetan translation reads here *yongs su dag pa gtso bor gyur pas na*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142r6–7, P [88] (5186) kha 163v8: *yongs su dag pa'i yongs su bsngo ba'i gtso bo yin pa'i phyir.*

p.151) 3 बोधिसत्त्वस्य The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* suported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142r7, P [88] (5186) kha 163v8–164r1: *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, l. 1: *iha subhūte bodhisattvasya mahāsattvasya.*

p.151) 7 °प्रत्येकबुद्धभूमि° The Tibetan translation reads here *rang sangs rgyas su*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 142v2, P [88] (5186) kha 164r3: *rang sangs rgyas kyi sa'i.*

p.153) 5 ऽसावभिधायिष्यते The manuscript reads here clearly *abhidhāyiṣyate.* For the future middle form of *abhi√dhā abhidhāsyate* is rather usual, however *abhidhāyiṣyate* is

also attested for the future passive form in other texts. Cf. *Abhidharmadīpa*; (Skt.) p. 86, l. 1: *tad atrobhayam abhidhāyiṣyate* /. Cf. also *Śabarabhāṣya*, II, 1, 15; (Skt.) p. ???, l. ???: *indraśabdena mahendro 'bhidhāyiṣyate.*

p.153) 8 कामाप्तमवधिं कृत्वा Instead of *avadhiṃ kṛtvā* the *Ālokā* and *Sāratamā* have here *avadhīkṛtvā* which seems a better reading, however I keep *avadhiṃ kṛtvā* because the *Vṛtti* should keep more original reading than the other later commentaries.

p.154) 7 समापद्य The Tibetan translation reads here *nye bar bsgurbs te* suported by the *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 143r6, P [88] (5186) kha 165r5: *nye bar bsgrubs te.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 102, ll. 20–21: *saṃjñāvedayitanirodhasamāpattim upasaṃpadya viharati.*

p.155) 17 यत्त्वाह The manuscript reads here *yas tv āha* supported by the *Ālokā.* This *yas* should correlate with *tat* in *iti tat kathaṃ* after the citation from the *Abhidharmakośa.* Therefore, I emended thie *yas* to *yat* in neutral. Cf. *Ālokā*, V; (Skt) p. 889, l. 10: *yastvāha - gatvāgamya divdhā bhūmiraṣṭau śikṣṭaikalaṅghitāḥ* /.

p.157) 6–7 समस्तव्यस्तभावनामार्गाधिकारोपन्यासेन The Tibetan translation reads here *bs-dus pa dang / so so ba rnams kyi lam nye bar bkod pas*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 144r7–144v1, P [88] (5186) kha 166r2: *mdor bsdus pa dang / rgyas par bsgoms pa'i lam gyi dbang du mdzad nas nye bar bkod pa dang* /.

p.158) 4 °सत्त्वामिष° The Tibetan translation reads here *sems can zang zing gi sbyin pas* suported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 144v4, P [88] (5186) kha 166r6: *sems can rnams la zang zing gi sbyin pas.*

p.158) 8 °मार्गाभाव° The Tibetan translation reads here *lam gyi yon tan med pa'i*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 144v6, P [88] (5186) kha 166v1: *sbyor ba'i lam med pa'i rnam par rtog pa ni.*

p.158) 9 °तत्पर्युपासनकुशलमूलावरोपण° The Tibetan translation reads here *de la bsnyen bkur byas pa/*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 144v6, P [88] (5186) kha 166v1–2: *de la bsnyen bkur byas pa dang / dge pa'i rtsa ba bskyed pa dang* /.

p.158) 10 इमे The Tibetan translation reads here *de dag yin par rig par bya'o*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 144v7, P [88] (5186) kha 166v3: *'di dag yod pa yin no.*

p.159) 1 °मार्गाभाव° The Tibetan translation reads here *lam gyi yon tan med pa'i*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D

(3788) kha 145r1, P [88] (5186) kha 166v3: *mthong ba'i lam med pa'i rnam par rtog pa ni /.*

p.159) 1 ताम् The Tibetan translation reads here *shes rab kyi pha rol tu phyin pa* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 145r1, P [88] (5186) kha 166v4: *gang shes rab kyi pha rol tu phyin pa mngon par bsgrub pa'o.*

p.159) 2 °मर्गाभाव° The Tibetan translation reads here *lam gyi yon tan med pa'i*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 145r1–2, P [88] (5186) kha 166v4: *sgom(* P;*bsgom* D*)ba'i lam med pa'i rnam par rtog pa ni.*

p.159) 2 तां The Tibetan translation reads here *shes rab kyi pha rol tu phyin pa* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 145r2, P [88] (5186) kha 166v4: *gang shes rab kyi pha rol tu phyin pa bsgom pa.*

p.161) 13 येनान्यथा The Tibetan translation reads here *gang gis rnam par gzhag pa gzhan du*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 146r1, P [88] (5186) kha 167v6: *gang zhig mya ngan las 'das pa yang gzhan la / thob pa yang gzhan par sems pa'i dbang du mdzad pa ni.*

p.163) 7 स्वलक्षणशून्यतायां सत्यां The Tibetan translation reads here *rang gi mtshan nyid stong pa nyid yin no //*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 146v1, P [88] (5186) kha 168r6–7: *de slob pa nyid kyis rang gi mtshan nyid stong pa nyid yin na /.*

p.164) 1 इत्यनुपलम्भाकारभावनापरिहारेण The Tibetan translation reads here *mi dmigs pa'i rnam par sgom pa'i lam gyis*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika*, although in *Vārttika* this part is regared as a part of citation from *Pañcaviṃśati-sāhasrikā.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 146v2, P [88] (5186) kha 168r8: *mi dmigs pa'i tshul gyis bsgom par bya'o.*

p.164) 1 द्वयाद्वययोरुपलम्भानुपलम्भत्वेनेति The Tibetan translation reads here *gnyis dang gnyis med pa dag dmigs pa nyid du*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 146v2, P [88] (5186) kha 168r8–168v1: *gnyis dang gnyis su med pa dag dmigs pa dang*(*dang* D;*dang /* P) *mi dmigs pa nyid du'o.*

p.165) 8 असतस्तथागतस्य The Tibetan translation reads here *de de bzhin gshegs pa'i*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 147r3, P [88] (5186) kha 169r2–3: *de bzhin gshegs pa bzhugs pa'i smon lam gyi.*

p.166) 1 तदुभयाविशेषाभिधानेन The Tibetan translation reads here *de gnyis kyi khyad par brjod pa dang /* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence

to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 147r3, P [88] (5186) kha 169r3: *de gnyi ga'i khyad par brjod pa dang |.*

p.166) 11–p.167) 1 षण्ढोद्धृतमुष्कादि° The Tibetan translation reads here *za ma dang | ma ning dang | mchig pa bton pa la sogs pa* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 147v1, P [88] (5186) kha 169v1: *za ma dang | ma ning dang | 'bras bu gton(* P;*ston* D*) pa la sogs pa'am |.*

p.169) 3–4 सर्वप्रत्यर्थिकतीर्थिकमारान्ययानिकैर् The Tibetan translation reads here *phyir rgol ba dang | mu stegs dang | bdud dang | theg pa gzhan dang ldan pa rnams kyis*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 148r5, P [88] (5186) kha 170r7: *phyir rgol ba dang | mu stegs pa dang | bdud dang | theg pa gzhan thams cad kyis.*

p.169) 5 यथारुतज्ञानार्थे The manuscript reads here *yathārutārthe* and the Tibetan translation *yang dag pa ji lta ba bzhin.* On the other hand, the reading of the *Vārttika sgra ji bzhin pa shes pa'i don la* (*yathārutajñānārthe*) is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* and seems to be original. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 148r6, P [88] (5186) kha 170r8: *sgra ji bzhin pa shes pa'i don la.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 13–14: *yathārutajñānārthe caritavyam.*

p.170) 7 भावाभिनिवेशो The Tibetan translation reads here *mngon par zhen pa*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 148v4–5, P [88] (5186) kha 170v7: *dngos po thams cad la mngon par zhen pa ni.*

p.170) 14 तदज्ञानवतो The Tibetan translation reads here *de mi shes pa dang ldan pa'ang*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 148v7, P [88] (5186) kha 171r3: *rang gi mtshan nyid kyi chos rnams la de'i mtha' mi shes pas mi shes pa dang ldan pa la de bstan to.*

p.172) 1 स्तम्बमिच्छेद्वापनाय The Tibetan translation reads here *ljang bu 'dod pas sa bon btab la |*, while the *Vārttika* supports neither it nor the reading of manuscript. However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 149r7, P [88] (5186) kha 171v3–4: *skyes bu la la zhig ljang bu bskyed par 'dod la |.*

p.172) 2 जानीयान्न तच्छाखापत्त्रपलाशं The Tibetan translation reads here *de'i lo 'dab mi shes |*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 149r7–149v1, P [88] (5186) kha 171v4: *yal ga dang | sdong bu dang | lo ma dang | … ma dmigs par.*

p.172) 3 काण्डं The Tibetan translation reads here *myu gu*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 149v1, P

[88] (5186) kha 171v4: *ljang bu de'i sdong bu bskyed de /.*

p.172) 4 गोपयेत The Tibetan translation reads here *chus bran te /* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 149v1, P [88] (5186) kha 171v4: *dus dus su chus bran zhing /.*

p.172) 5 बोधिसत्त्वाः The Tibetan translation reads here *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 149v1–2, P [88] (5186) kha 171v5: *de bzhin du byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams kyang sems can rnams kyi phyir /.*

p.173) 12 दर्शनभूमौ The Tibetan translation reads here *de bzhin du mthong ba'i sa dang /* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 150r2–3, P [88] (5186) kha 172r8: *de bzhin du mthong pa'i sa dang /.*

p.174) 14 अलक्षणत्वेनेति The Tibetan translation reads here *mtshan nyid ni mtshan nyid med pa yin te* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 150v1, P [88] (5186) kha 172v6–7: *mtshan nyid ni mtshan nyid pa yin zhes bya ba smos te /.*

p.176) 2 इतर The Tibetan translation reads here *bcom ldan 'das kyis* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 150v7, P [88] (5186) kha 173r6: *bcom ldan 'das kyis 'das pa'i ngo bo nyid med par bstan pas /.*

p.178) 2 °प्रवृत्तिकारणोद्देशेनेति The Tibetan translation reads here *rgyu mtshan bstan pa dang/*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 151v3–4, P [88] (5186) kha 174r1–2: *gang sangs rgyas zhes bya pa ni yang dag pa'i don brjod pa la 'jug pa'i rgyu yin par bstan pa dang /.*

p.181) 3 °वैशारद्यावेणिकबुद्धधर्मोत्पादन° The Tibetan translation reads here *mi 'jigs pa dang / sangs rgyas kyi chos ma 'dres pa bco brgyad bskyed pa dang /*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 152v3, P [88] (5186) kha 175r6: *mi 'jigs pa dang / sangs rgyas kyi chos ma 'dres pa rnams bskyed pa dang /.*

p.183) 7 नैवसंज्ञानासंज्ञायतनानां The Tibetan translation reads here *'du shes med 'du shes med min gyi skye mched kyi lha rnams kyi* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 153v5–6, P [88] (5186) kha 176v1–2: *'du shes med 'du shes med min skye mched kyi lha rnams kyi lam dang /.*

p.184) 1–2 बोधेस्तत्पक्षाणां च धर्माणाम The Tibetan translation reads here *de dang byang chub dang de'i phyogs kyi chos rnams*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 154r1, P [88] (5186) kha 176v5: *byang chub kyi phyogs kyi chos dang byang chub pa'i chos de dag ni ldan pa yang ma lags /.*

p.185) 7 °भूम्यतिक्रमणाद्यभावेन The Tibetan translation reads here *sa las 'da' bar bya ba med par 'gyur ba dang /*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 154v2, P [88] (5186) kha 177r7: *nyan thos la sogs pa'i sa las 'da' bar bya ba med par 'gyur ro //.*

p.186) 1 अनुत्पादाद् The Tibetan translation reads here *de bzhin gshegs pa rnams ma byung yang rung* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 154v4, P [88] (5186) kha 177v1: *de bzhin gshegs pa rnams ma byung yang rung ste /.*

p.186) 2 स्थित एवैष The Tibetan translation reads here *de bzhin du gnas pa nyid do* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 154v4, P [88] (5186) kha 177v1–2: *mtshan nyid med pa'i dbyibs 'di ni de bzhin du gnas pa'i phyir ro.*

p.186) 7 तत्° The Tibetan translation reads here *de'i 'dus te* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 154v7, P [88] (5186) kha 177v5: *de'i 'dus te(te* D; *shes* P*).*

p.186) 10–11 षण्णामनुस्मृतीनामुपायानुस्मृतेर् The Tibetan translation reads here *rjes su dran pa drug nas gzung ste / rjes su dran pa rnams dang /*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 155r1–2, P [88] (5186) kha 177v7–8: *rjes su dran pa drug nas bzung ste / thabs rjes su dran pa rnams dang /.*

p.187) 1–2 °सवितर्कसविचारावितर्काविचार° The Tibetan translation reads here *rtog pa dang bcas shing dpyod pa dang bcas pa dang / rtog pa med la dpyod pa tsam dang / rtog pa'ang med dpyod pa'ang med pa'i* supported by the *Vārttika.* However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 155r3–4, P [88] (5186) kha 178r2–3: *rtog pa dang bcas / dpyod pa dang bcas pa dang / rtog pa med cing dpyod pa tsam dang / rtog pa med cing dpyod pa yang med pa'i ting nge 'dzin dang /.*

10.2 Sanskrit Text of the Chapter VI

अनुपूर्वाभिसमय इदानीं वक्तव्य इत्याह। “यदि भगवन्नेवमधिगमधर्मा अभाव- 1
स्वभावाः, तत्कथं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो ऽनुपूर्वक्रिया ऽनुपूर्वशिक्षा ऽनुपूर्वप्रतिपत्प्रज्ञायते” इति प्रश्नेनानुपूर्वाभिसमयोपन्यासार्थेन। क्रियाग्रहणेन चित्तोत्पादग्रहणार्थेन। शिक्षाग्रहणेन निर्वेधभागीयज्ञापनार्थेन। प्रतिपद्ग्रहणेन दर्शनमार्गभावनामार्गज्ञापनार्थेन। त्रिग्रहणेनाभिसमयानुपूर्वत्व-

---

1 अनुपूर्वाभिसमय] Folio 97 is missing. The text from here is reconstruction.

211.1–212.1 “यदि … °पूर्वत्वज्ञापनार्थेन ।] Parallel text with variation in its verbal form in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 211r3–5, P [101] (5299) ha 275v6–276r1: ཇི་སྐད་དུ་གསུངས་པ། གལ་ཏེ་འདི་ལྟར་རྟོགས་པའི་ཆོས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལགས་ན། བཅོམ་ལྡན་འདས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་མཐར་གྱིས་བགྱི་བ་དང་མཐར་གྱིས་བསླབ་པ་དང་མཐར་གྱིས་སྒྲུབ་པར་ཅི་ལྟར་གདགས་པར་བགྱི་ཞེས་སོ།། འདིར་འཕགས་པས་བགྱི་བ་གཟུང་བས་སེམས་བསྐྱེད་པར་ཤེས་པར་བྱས་སོ།། བསླབ་པ་གཟུང་བས་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པའོ།། སྒྲུབ་པ་གཟུང་བས་མཐོང་བ་དང་བསྒོམ་པའི་ལམ་དག་གོ།། གསུམ་ཀ་གཟུང་བས་ནི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཐར་གྱིས་པའོ་ཞེས་གསུངས་སོ།། . **1–3** “यदि … °न्यासार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 8–14. **1–3** “यदि … प्रज्ञायते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 8–14.

---

1 अनुपूर्वाभिसमय इदानीं वक्तव्य इत्याह ।] recon.; MS not available; ད་ནི་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས། … གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Sāratamā*, VI; (Skt.) p. 163, l. 14: अनुपूर्वाभिसमय इदानीं वक्तव्यः ।. **1–3** यदि भगवन्नेवमधिगमधर्मा अभावस्वभावाः, तत्कथं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो ऽनुपूर्वक्रिया ऽनुपूर्वशिक्षा ऽनुपूर्वप्रतिपत्प्रज्ञायते] tent.; MS not available; བཅོམ་ལྡན་འདས་གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་རྟོགས་པའི་ཆོས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལགས་ན། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ནི་མཐར་གྱིས་བགྱི་བ་དང་། མཐར་གྱིས་བསླབ་པ་དང་། མཐར་གྱིས་སྒྲུབ་ཇི་ལྟར་གདགས་པར་འགྱུར་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 8–12: यदि भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभावस्वभावैः सर्वधर्मैः पञ्चभिरभिज्ञाभिरनुत्तरां संयक्संबोधिम् अभिसंबुध्यते, तत्कथं भगवन्नभावस्वभावेषु सर्वधर्मेषु बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यानुपूर्वक्रिया प्रज्ञायते ऽनुपूर्वशिक्षा ऽनुपूर्वप्रतिपत्प्रज्ञायते. **3** इति प्रश्नेनानुपूर्वाभिसमयोपन्यासार्थेन ।] tent.; MS not available; ཞེས་བྱ་བའི་དྲི་བས་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉེ་བར་དགོད་པའི་དོན་ཏེ། Tib. **4** क्रियाग्रहणेन चित्तोत्पादग्रहणार्थेन ।] recon.; MS not available; བགྱི་བ་སྨོས་པ་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་བཟུང་བའི་དོན་དུའོ།། Tib. **4** शिक्षाग्रहणेन निर्वेधभागीयज्ञापनार्थेन ।] recon.; MS not available; བསླབ་པ་སྨོས་པ་ནི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། Tib. **5** प्रतिपद्ग्रहणेन दर्शनमार्गभावनामार्गज्ञापनार्थेन ।] recon.; MS not available; སྒྲུབ་པ་སྨོས་པ་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་དང་སྒོམ་པའི་ལམ་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། Tib. **211.5–212.1** त्रिग्रहणेनाभिसमयानुपूर्वत्वज्ञापनार्थेन ।] recon.; MS not available; གསུམ་སྨོས་པ་ནི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཐར་གྱིས་པ་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཡིན་ནོ།། Tib.

ज्ञापनार्थेन । “इह सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रथममेव” इति यावत् “वालाग्रकोटीस्थानमात्रकमपि” इत्यारभ्य यावत् “यद्यहं बोधिमभिसंभोत्स्ये यदि वा नाभिसंभोत्स्ये ऽभावा एव सर्वधर्माः” इत्यवधार्य भावसंज्ञिनां तत्संज्ञानिवारणार्थं संबोधिप्रवृत्त्या । अनुपूर्वक्रियाद्यारम्भोपदेशेनाभिसमयक्रमेण परार्थाभ्युपगमात्सांकेतिकभावज्ञापनार्थेनेति ॥

2 अयम्पुनरनुपूर्वाभिसमयस्त्रयोदशविधो वेदितव्यः । कथमित्याह ।

1–4 “इह सुभूते … °प्रवृत्त्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 15–29. **1** “इह सुभूते … प्रथममेव”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 15–16. **2** “वालाग्रकोटीस्थानमात्रकमपि”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, l. 23. **2–3** “यद्यहं … सर्वधर्माः”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 26–27. **4–5** अनुपूर्व° … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, l. 29–p. 2, l. 1.

---

1 इह सुभूते] Skt.; དེ་དང་། རབ་འབྱོར་འདི་ལ་ Tib.

---

1 इह सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रथममेव] tent.; MS not available; དེ་དང་། རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཐོག་མ་ཉིད་དོ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 15–16: इह सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रथममेवैवं श्रुतं भवति. **1** इति यावत्] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ནས་ Tib. **2** वालाग्रकोटीस्थानमात्रकमपि] recon.; MS not available; སྐྲའི་རྩེ་མོའི་ཆ་ཙམ་ཡང་མེད་དོ་ TIb. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, l. 23: वालाग्रकोटीस्थानमात्रकमपीति. **2** इत्यारभ्य यावत्] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ་ Tib. **2–3** यद्यहं बोधिमभिसंभोत्स्ये यदि वा नाभिसंभोत्स्ये ऽभावा एव सर्वधर्माः] recon.; MS not available; གལ་ཏེ་བདག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་སམ་མ་རྒྱས་ཀྱང་རུང་སྟེ། ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པ་ཁོ་ནའོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, l. 23: यद्यहं बोधिमभिसंभोत्स्ये यदि वा नाभिसंभोत्स्ये ऽभावा एव सर्वधर्माः. **3–4** इत्यवधार्य भावसंज्ञिनां तत्संज्ञानिवारणार्थं संबोधिप्रवृत्त्या ।] recon.; MS not available; ཞེས་ངེས་པར་བཟུང་ནས་དངོས་པོའི་འདུ་ཤེས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དེ་བཟློག་པའི་དོན་དུ་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ལ་འཇུག་པ་ Tib. **4–5** अनुपूर्वक्रियाद्यारम्भोपदेशेनाभिसमयक्रमेण परार्थाभ्युपगमात्सांकेतिकभावज्ञापनार्थेनेति ॥] recon.; MS not available; མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་རྩོམ་པ་ཉེ་བར་བསྟན་པས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་གོ་རིམས་ཀྱིས་གཞན་གྱི་དོན་ཁས་བླངས་པའི་ཕྱིར་བརྡ་ལས་བྱུང་བའི་དངོས་པོ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དུ་ Tib. **6** अयम्पुनरनुपूर्वाभिसमयस्त्रयोदशविधो वेदितव्यः ।] recon.; MS not available; མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་འདི་ཡང་རྣམ་པ་བཅུ་གསུམ་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ།། Tib. **6** कथमित्याह ।] recon.; MS not available; ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། … གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib.

दानेन प्रज्ञया यावद्बुद्धादौ स्मृतिभिश्च सा ।
धर्माभावस्वभावेनेत्यनुपूर्वक्रिया मता ॥ (६-१)

इति ॥

तत्र दानपारमितानुपूर्वाभिसमयः । यदाह । "आत्मना च दानं ददाति" **2.1**
इत्यारभ्य यावद्दानानुपूर्वक्रियादिज्ञापनार्थेनेति ॥

शीलपारमिता । यदाह । "आत्मना च शीलपारमितयां चरन्" इत्यारभ्य **2.2**
यावच्छीलानुपूर्वक्रियादिज्ञापनार्थेनेति ॥

क्षान्तिपारमिता । यदाह । "आत्मना च क्षान्तिपारमितयां चरन्" **2.3–6**

1–2 दानेन … मता ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VI, 1. **4–5** तत्र … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 2, l. 7–p. 3, l. 1. **4** "आर्मना … ददाति"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 2, l. 8. **6–7** शीलपारमिता … °ज्ञापनार्थेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, ll. 3–19. **6** "आत्मना … चरन्"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 4. **213.8–214.1** क्षान्तिपारमिता … °ज्ञापनार्थेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 21–p. 4, l. 10. **8** "आत्मना … चरन्"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 22.

---

6 शीलपारमिता] Skt.; ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི་ Tib. **8** क्षान्तिपारमिता] Skt.; བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི། Tib.

1–2 दानेन … मता ॥] recon.; MS not available; སྦྱིན་པ་ཤེས་རབ་བར་དག་དང༌།། སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་དྲན་དང་ཆོས།། དངོས་མེད་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་དེ།། མཐར་གྱིས་པ་ཡི་བྱ་བར་བཞེད།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VI, 1. **3** इति॥] recon.; MS not available; ཅེས་བྱ་བ་ Tib. **4** तत्र दानपारमितानुपूर्वाभिसमयः । यदाह ।] recon.; MS not available; དེ་ལ་སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི། … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **4** आत्मना च दानं ददाति] recon.; MS not available; བདག་ཉིད་ཀྱང་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པར་བྱེད་ལ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 2, l. 8: आत्मना च दानं ददाति. **5** इत्यारभ्य यावद्दानानुपूर्वक्रियादिज्ञापनार्थेनेति ॥] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། སྦྱིན་པས་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པའི་དོན་དུ་ Tib. **6** शीलपारमिता । यदाह ।] recon.; MS not available; ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི་ … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6** आत्मना च शीलपारमितयां चरन्] recon.; MS not available; བདག་ཉིད་ཀྱང་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་ཅིང་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 4: आत्मना च शीलपारमितयां चरन्. **6–7** इत्यारभ्य यावच्छीलानुपूर्वक्रियादिज्ञापनार्थेनेति ॥] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པའི་དོན་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **8** क्षान्तिपारमिता । यदाह ।] recon.; MS not available; བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི། … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **8** आत्मना च क्षान्तिपारमितयां चरन्] recon.; MS not available; བདག་ཉིད་ཀྱང་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་ཅིང་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 4: आत्मना च क्षान्तिपारमितायां चरन्.

इत्यारभ्य यावत्क्षान्त्यनुपूर्वक्रियादिज्ञापनार्थेन । एवमेकैकवीर्यध्यानप्रज्ञापारमिताचर्यायामेकैकविवर्धनानुपूर्वक्रियाभिधानेनानुपूर्वाभिसमयनिदर्शनेनेति ॥

2.7 बुद्धानुस्मृत्यनुपूर्वाभिसमयः । यदाह । पुनरपरं स प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय सर्वाकारज्ञताप्रतिसंयुक्तमनसिकारसर्वधर्माभावस्वभावत्वाधिमुक्तेस्तथागतरूपाद्यमनसिकारतदनुस्मृतेर्बुद्धानुस्मृत्या । तत्कस्य हेतोः । रूपादीनामस्वभावत्वादभावत्वेन । तत्कस्य हेतोः । बुद्धानुस्मृतेरस्मृ-

1–2 एवम् … °निदर्शनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 4, l. 12–p. 6, l. 11. **3–5** बुद्धानु° … °बुद्धानुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 13–22. **3–4** पुनरपरं … उपादाय] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 13–15. **5–6** तत्कस्य … °भावत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 22–24. **214.6–215.1** तत्कस्य … °मनसिकारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 24–25.

1 इत्यारभ्य यावत्क्षान्त्यनुपूर्वक्रियादिज्ञापनार्थेन ।] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། བཟོད་པས་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པའི་དོན Tib. **1–2** एवमेकैकवीर्यध्यानप्रज्ञापारमिताचर्यायामेकैकविवर्धनानुपूर्वक्रियाभिधानेनानुपूर्वाभिसमयनिदर्शनेनेति] tent.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་བརྩོན་འགྲུས་དང་། བསམ་གཏན་དང་། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྤྱོད་པ་རེ་རེ་ལ་མཐར་གྱིས་པ་རྣམ་པར་འཕེལ་བའི་བྱ་བ་རེ་རེ་མངོན་པར་བརྗོད་པས་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་སྟོན་པས Tib. **3** बुद्धानुस्मृत्यनुपूर्वाभिसमयः । यदाह ।] recon.; MS not available; སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པའི་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི། … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3–4** पुनरपरं स प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय] recon.; MS not available; ཡང་དེ་སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 13–15: पुनरपरं सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽनुपूर्वक्रियायां शिक्षते ऽनुपूर्वशिक्षायामनुपूर्वप्रतिपदि स प्रथमचित्तोत्पादम् उपादाय. **4–5** सर्वाकारज्ञताप्रतिसंयुक्तमनसिकारसर्वधर्माभावस्वभावत्वाधिमुक्तेस्] recon.; MS not available; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཅན་ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ལྷག་པར་མོས་པ་དང་ལྡན་པ་ནི Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 15–16: सर्वाकारज्ञताप्रतिसंयुक्तैर्मनसिकारैरभावस्वभावान्सर्वधर्मानधिमुच्य. **5** तथागतरूपाद्यमनसिकारतदनुस्मृतेर्बुद्धानुस्मृत्या] recon.; MS not available; དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 19–21: इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं न रूपतो मनसिकरोति. **5** तत्कस्य हेतोः ।] recon.; MS not available; དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། Tib. **6** रूपादीनामस्वभावत्वादभावत्वेन ।] recon.; MS not available; གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 22–24: तथा हि रूपस्वभावो नास्ति, … यस्य स्वभावो नास्ति सो ऽभावः. **6** तत्कस्य हेतोः ।] recon.; MS not available; དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། Tib. **214.6–215.1** बुद्धानुस्मृतेरस्मृत्यमनसिकारेण ।] recon.; MS not available; སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ནི་དྲན་པ་མེད་ཅིང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, ll. 24–25: अस्मृतिरमनसिकारा बुद्धानुस्मृतिः रूपाद्यमनसिकारेण बुद्धानुस्मृत्या.

त्यमनसिकारेण । एवमेकैकहेतोः षट्प्रयोगस्य द्वयेन तन्निर्देशं कृत्वा, पुनर्लक्षणानुव्यञ्जनाद्यमनसिकारेण बुद्धानुस्मृत्या । एवं शीलादिस्कन्धामनसिकारेण तदनुस्मृत्या । एवं दशबलाद्यमनसिकारेण तदनुस्मृत्या । प्रतीत्यसमुत्पादामनसिकारेण तदनुस्मृत्या ॥ ता एता बुद्धानुस्मृतयः पञ्चप्रकाराः ।

---

2 पुनर् … बुद्धानुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, l. 26–p. 7, l. 4. **2–3** एवं शीलादि° … तदनुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 7, ll. 5–10. **3** एवं दश° … °तदनुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 7, ll. 11–17. **4** प्रतीत्य° … तदनुस्मृत्या ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 7, ll. 18–19.

---

1 एवमेकैकहेतोः षट्प्रयोगस्य द्वयेन तन्निर्देशं कृत्वा,] recon.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་རེ་རེ་ཞིང་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་སྦྱོར་བ་དྲུག་པ་གཉིས་ཀྱིས་དེ་བསྟན་པ་ཡང་མཛད་ནས། Tib. **2** पुनर्लक्षणानुव्यञ्जनाद्यमनसिकारेण बुद्धानुस्मृत्या] recon.; MS not available; ཡང་མཚན་དང་དཔེ་བྱད་ལ་སོགས་པ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, l. 26–p. 7, l. 2: पुनरपरं सुभूते तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो न द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणैर्मनसिकर्तव्यो न सुवर्णकायो मनसिकर्तव्यो न व्याममात्रया प्रभया मनसिकर्तव्यो नाशीत्यनुव्यञ्जनैर्मनसिकर्तव्यः. **2–3** एवं शीलादिस्कन्धामनसिकारेण तदनुस्मृत्या] recon.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 7, ll. 5–7: पुनरपरं सुभूते तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो न शीलस्कन्धतो मनसिकर्तव्यो न समाधिस्कन्धतो न प्रज्ञास्कन्धतो न विमुक्तिस्कन्धतो न विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धतो मनसिकर्तव्यः. **3** एवं दशबलाद्यमनसिकारेण तदनुस्मृत्या] recon.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་སྟོབས་བཅུ་ལ་སོགས་པར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 7, ll. 11–14: पुनरपरं सुभूते तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो न दशभिस्तथागतबलैर्मनसिकर्तव्यो न चतुर्भिर्वैशारद्यैर्न चतसृभिः प्रतिसंविद्भिर्मनसिकर्तव्यो न महाकरुणया न महामैत्र्या नाष्टादशभिरावेणिकैर्बुद्धधर्मैर्मनसिकर्तव्यः. **4** प्रतीत्यसमुत्पादामनसिकारेण तदनुस्मृत्या] recon.; MS not available; རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 7, ll. 18–19: पुनरपरं सुभूते तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो न प्रतीत्यसमुत्पादतो मनसिकर्तव्यः. **4** ता एता बुद्धानुस्मृतयः पञ्चप्रकाराः ।] tent.; MS not available; དེ་ལྟར་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་རྣམ་པ་ལྔའོ།། Tib.

तत्र प्रथमया चित्तोत्पादः । चतसृभिश्चतुर्विधनिर्वेधभागीयम् । एवं शिक्षायां स्मृत्युपस्थानादिबोधिपक्षपरिपूरणेन दर्शनमार्गः । यावत्सर्वाकारज्ञताज्ञान-परिपूरणेन भावनामार्गः । एवमभावस्वहावत्वे ऽप्यनुपूर्वक्रियादिप्रज्ञानस्य बुद्धानुस्मृतिभावनाप्रत्येतव्यम् ॥

2.8–10 तथैव कुशलाकुशलाव्याकृतादिधर्मामनसिकारेण धर्मानुस्मृत्या । चतुर्णां पुरुषयुगानामभावस्वभावप्रभावितत्वादभावत्वेन मनसिकरणादस्मृत्यमनसिकारेण संघानुस्मृत्या । प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय, अखण्डे ऽच्छिद्रे ऽशबले ऽकल्माषे

---

5 °कुशलाव्याकृ°] 98r1

1–4 ता एता … प्रत्येतव्यम् ॥] Citation in secondary usage in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 211r7–211v2, P [101] (5299) ha 276r5–7: སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྣམས་དང་། དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་མཐོང་བའི་ལམ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་བར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་བསྒོམ་པའི་ལམ་མོ་ཞེས་པ་འདི་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་ན་ཡང་། མཐར་གྱིས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་བསྒོམ་པར་རིག་པར་བྱའོ་ཞེས་པའོ།། . **5** तथैव … धर्मानुस्मृत्या।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 8, ll. 8–21. **5–7** चतुर्णां … संघानुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 8, l. 23– p. 9, l 4. **216.7–217.2** प्रथमचित्तोपादम् … शीलानुस्मृत्या ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, ll. 6–16. **216.7–217.2** अखण्डे … प्रतिष्ठितेन] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, ll. 8–9 (KIMURA's edition has शीले प्रतिष्ठिते नाभावस्वभावतो मनसिकर्तव्यं तच्छीलं).

---

1 तत्र प्रथमया चित्तोत्पादः । चतसृभिश्चतुर्विधनिर्वेधभागीयम् ।] tent.; MS not available; དེ་ལ་དང་པོས་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པའོ།། བཞི་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་བཞིའོ།། Tib. **1–3** एवं शिक्षायां स्मृत्युपस्थानादिबोधिपक्षपरिपूरणेन दर्शनमार्गः । यावत्सर्वाकारज्ञताज्ञानपरिपूरणेन भावनामार्गः ।] tent.; MS not available; དེ་ལྟར་སློབ་པ་ན་དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་བར་གྱིས་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་ཡིན་ཏེ། Tib. **3–4** एवमभावस्वहावत्वे ऽप्यनुपूर्वक्रियादिप्रज्ञानस्य बुद्धानुस्मृतिभावनाप्रत्येतव्यम् ॥] tent.; MS not available; དེ་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་སྒོམ་པར་རྟོགས་པར་བྱའོ།། Tib. **5** तथैव कुशलाकुशला°] recon.; . . .///*ku(śa)lā° MS; དེ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བ་དང་། Tib. **6** अभावत्वेन] MS^{pc} (abhāv{atv}ena); abhāv{in}ena MS^{ac}; དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ Tib. **7** °चित्तोत्पादमुपादाय] em.; °cittotpādam upā◯dam upādāya MS; སེམས་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ། Tib. **7** ऽशबले] MS^{pc} (aśa{b}ale); aśa{k}ale MS^{ac}; མ་འདྲེས་པ། Tib. **7** ऽकल्माषे] MS^{pc} (akalmā{ṣ}e); akalmā{y}e MS^{ac}; ནག་ནོག་མེད་པ། Tib.

ऽपरामृष्टे भुजिष्ये विज्ञप्रशस्ते सुसमात्ते समाधिसंवर्तनीये शीले प्रतिष्ठितेन तच्छीलाभावस्वभावमनसिकारेणास्मृत्यमनसिकारेण शीलानुस्मृत्या ॥ तत्राखण्डशीलमनन्ययानाश्रयेणतया । अच्छिद्रं विषमोपपत्तिविवर्जनतया । अशबलं दुर्जनक्लेशासंसृष्टतया । अकल्माषमेकांशशुक्लधर्मविवर्द्धनतया । अपरामृष्टमुपपत्त्यप्रणिधानतया । भुजिष्यं यथाकामगमनीयतया । विज्ञप्रशस्तं विद्वद्भिरगर्हिततया । सुसमात्तं इन्द्रियरक्षणतया । समाधिसंवर्त्तनीयं ध्यानाङ्गसंभारोपचयतयेति ॥

2.11–12

धर्मामिषदानयोरभावस्वभावमनसिकारेणास्मृत्यमनसिकारेण त्यागानुस्मृत्या । कामावचरषड्देवनिकायोपपन्नस्रोतआपन्नानां रूपारूप्यावचराणामनागामिनां चाभावस्वभावमनसिकारेणास्मृत्यमनसिकारेण देवतानुस्मृत्या ।

---

1 समाधिसंवर्तनीये] 98r2 **5** °ष्यं यथाकाम°] 98r3 **10** °मिनां चाभाव°] 98r4

8–9 धर्मा° … त्यागानुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, ll. 18–29. **9–10** कामावचर° … देवतानुस्मृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, ll. 1–10. **9–10** कामावचर° … अनागामिनां] Parallel text with variations in its verbal form in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 195r1, P [101] (5299) ha 253v1: ལྷ་ནི་འདོད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་ལྷའི་རིས་དྲུག་ཏུ་སྐྱེས་པ་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་རྣམས་དང་གཟུགས་དང་གཟུགས་མེད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་མི་འོང་བ་རྣམས་སོ༎ .

---

1 सुसमात्ते समाधिसंवर्तनीये] Skt.; ཤིན་ཏུ་རྫོགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་ Tib.

---

1 ऽपरामृष्टे] em.; aparāmṛṣṭo MS; མཆོག་ཏུ་འཛིན་པ་མེད་པ། Tib. **1** विज्ञप्रशस्ते] MS^{pc} ({Φ}vijñapraśaste); {..}vijñapraśaste MS^{ac}; མཁས་པས་མངགས་པ། Tib. **1–2** प्रतिष्ठितेन] conj.; pratiṣṭhite | na MS; ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་གནས་པས། Tib. **2** °मनसिकारेणास्मृत्यमनसिकारेण] em.; °manasikāreṇāsmṛtimanasikāreṇa MS; དྲན་པ་མེད་ཅིང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པའི་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, ll. 13–14: अस्मृतिरमनसिकारा शीलानुस्मृतिः. **5** अपरामृष्टम्] recon.; a(p)arāmṛṣṭam MS; མཆོག་ཏུ་འཛིན་པ་མེད་པ་ནི་ Tib. **6** इन्द्रियरक्षणतया] em.; indriyārakṣaṇatayā MS; དབང་པོ་རྣམས་བསྲུངས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ༎ Tib. **9** °निकायोपपन्नस्रोतआपन्नानां] recon.; °nikāyo(papa.. .ot)aāpannānāṃ MS; རིགས་ … ཏུ་སྐྱེས་པའི་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་རྣམས་དང་། Tib. **9** रूपा°] recon.; r(.)pā° MS; གཟུགས་དང་། Tib. **9–10** °आवचराणामनागामिनां] recon.; °āvacarāṇāṃ (a)nāgāminām MS; སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་མི་འོང་བ་རྣམས་ Tib. **10** °अमनसिकारेण] recon.; °amanasikā(.)eṇa MS; ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པའི་ Tib.

अनुपूर्वक्रियादिप्रज्ञानेनेति ॥ यत्तर्हीदमुक्तं सूत्रान्तरे “द्वौ देवनिकायावनुस्मर्तव्यौ तुषिताः शुद्धावासाश्च” इति । तदव्यामिश्रपुद्गलाभिसंधिनोक्तमिति न दोषः ॥

2.13 धर्माणामभावस्वभावज्ञानेनानुपूर्वाभिसमयः । यदाह । एवमभावस्वभावत्वेन सर्वशून्यतासु बोधिपक्षेष्वार्यसत्याप्रमाणध्यानारूप्यविमोक्षसमाधिधारणीमुखत्रिविमोक्षमुखबलवैशारद्यादिषु दशसु पारमितासु महाकरुणायां च शिक्षमाणस्याभावस्वभावानुबोधेनानुपूर्वक्रियादिप्रज्ञानेनेति । सर्वधर्माभावस्वभावत्वे सति सर्वस्य नास्तित्वादेकान्तोच्छेदान्नास्तिकवादप्रसंजनेन । अभावस्वभावत्वे सत्यस्तिनास्तितानुपलम्भेन तत्परिहारेण । स्वयमकांक्षतो ऽप्यनागतजनतापेक्षया

---

4 सर्वशून्यतासु] 98r5 **7** न । अभावस्व°] 98r6

---

1 अनुपूर्वक्रियादिप्रज्ञानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, ll. 12–14. **1–2** यत्तर्हीदम् … न दोषः ॥] Citation in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 195r1–2, P [101] (5299) ha 253v1–2: “གང་མདོ་གཞན་དུ་“ལྷའི་རིས་གཉིས་དག་དྲན་པར་བྱ་སྟེ་དགའ་ལྡན་པ་རྣམས་དང་གནས་གཙང་མ་རྣམས་སོ”ཞེས་གསུངས་པ་དེ་ནི་མ་འདྲེས་པའི་གང་ཟག་ལ་དགོངས་པའོ”ཞེས་འཕགས་པའོ།། . **1–2** “द्वौ … शुद्धावासाश्च”] Citation with redactional changes from *Gaganagañjaparipṛcchāsūtra*; (Tib.) P [33] (815) nu 228r3–5, S [69] (160) tsha 34r6–34v1: རིགས་ཀྱི་བུ་དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་གནང་བའི་ལྷ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་གང་ཞེ་ན། ལྷའི་རིས་གཉིས་རྗེས་སུ་དྲན་པར་བྱ་སྟེ། གཉིས་གང་ཞེ་ན། གནས་གཙང་མའི་རིས་ཀྱི་ལྷ་དང་(དང་། S)སྐྱེ་བ་གཅིག་གིས་ཐོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དགའ་ལྡན་གྱི་གནས་ན་འཁོད་པ་རྣམས་སོ།། དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གནས་གཙང་མའི་རིས་ཀྱི་ལྷ་རྣམས་རྗེས་སུ་དྲན་ནོ།། **3–6** धर्माणाम् … °प्रज्ञानेनेति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, l. 16–p. 11, l. 8. **6–7** सर्वधर्मा° …प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 11, ll. 9–18. **7–8** अभावस्व° … °परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 11, l. 19–p. 12, l. 1. **218.8–219.1** स्वयम् … प्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 12, ll. 2–13.

---

4 °विमोक्षसमाधि°] Skt.; རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་། མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དང་། ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། Tib.

---

1 तर्हीदम्] em.; tahīdam MS; འོ་ན་མདོ་སྡེ་གཞན་ལས་འདི་སྐད་ཅེས་ Tib. **1** देव°] MS^{pc}(dev{a}°); dev{ā}° MS^{ac}. **1** वनुस्मर्तव्यौ] MS^{pc}(anusmarttavy{au}); anusmarttavy{ai} MS^{ac}. **3** यदाह ।] recon.; yadā(.. |) MS; གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3** अभावस्वभावत्वेन] tent.; abhāvasvabhāva(.. ..) MS; དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་ཚུལ་གྱིས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, l. 19: °आभावस्वभावयोगेनाध्यात्मशून्यतायां शिक्षितव्यम्. **4** सर्व°] recon.; (sa)rva° MS; ཐམས་ཅད་ Tib. **4** °आरूप्य°] recon.; °ārūp(..)° MS; གཟུགས་མེད་པ་དང་། . Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, l. 22: °ध्यानारूप्यविमोक्ष°. **6** °प्रज्ञानेनेति] MS^{pc}(°prajñānen{e}ti); °prajñānen{i}ti MS^{ac}. **7** एकान्तोच्छेदान्नास्तिकवाद°] recon.; ekāntocchedā(n n)āstikavāda° MS. **7** °प्रसंजनेन] recon.; °(..)saṃjane*na MS; ཐལ་བར་འགྱུར་བ་ Tib.

स्थविरसुभूतेः प्रश्नेन । अभावस्वभावत्वे सति सत्त्वापेक्षया सम्यक्संबोधिप्रस्थानाभावेन । अत एव तत्संसिद्ध्या । तत्कस्य हेतोः । उपलम्भसंज्ञिनः प्राप्त्यभिसमयप्रतिषेधेन । अनुपलम्भस्यैव धर्मधात्वविकोपनात्प्राप्त्यभिसंबोधत्वेन । एवं च सति दशभूम्यादिव्यवस्थाभावेन । अत एवेष्टार्थसंसिद्ध्या । अनुपलम्भस्य दानादीनां च नानाकरणप्रतिषेधेन, तदनुपलंभाकारभावयितॄणां विशेषप्रतिज्ञानेन च, अनुत्तरसम्यक्संबोध्यामभिसंबोधनेनेति ॥

तदेवं कृत्वा यदुक्तम् । 3
त्रेधा दशधा चानुपूर्विकः ।
इति तत्परिपूर्णं वेदितव्यम् ॥

3 °कोपनात्प्रा°] 98v1 **9** वेदितव्यम्] 98v2

1–2 अभावस्व° … °आभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 12, ll. 16–19. **2** अत एव तत्संसिद्ध्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 12, ll. 20–22. **2–3** तत्कस्य … °प्रतिषेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 12, ll. 22–24. **3–4** अनुपलम्भ° … बोधत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 12, l. 27–p. 13, l. 1. **4** एवं च सति … °आभावेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 13, ll. 2–15. **4** अत एवेष्टार्थसंसिद्ध्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 13, ll. 16–25. **5** अनुपलम्भस्य … °प्रतिषेधेन,] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 14, ll. 1–5. **5–6** तदनुप° … बोधनेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 14, ll. 8–19. **8** त्रेधा दशधा चानुपूर्विकः ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16ab.

1–2 सम्यक्संबोधि°] Skt.; བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ Tib. **3–4** प्राप्त्यभिसंबोधत्वेन] Skt.; དེ་ཐོབ་པ་དང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མིན་པ་ཉིད Tib.

1–2 सम्यक्संबोधि°] em.; samyakasaṃbodhi° MS; ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ Tib. **2** उपलम्भ°] MS^{pc}({u}palambha°); {ū}palambha° MS^{ac}. **3** धर्मधात्वविकोपनात्] recon.; (dha)rmma(.)ātva(.i)*kopanāt′ MS; ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་འཁྲུག་པ་མེད་པ་ཡིན་པས Tib. **4** दशभूम्यादि°] em.; daśabhūmyodi° MS; ས་བཅུ་ལ་སོགས་པར Tib. **6** °बोध्याम्] em.; °bodhyam MS; བྱང་ཆུབ་ཏུ Tib. **9** परिपूर्णं] tent.; paryupra(..)ktaṃ MS; ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཡིན་པར Tib. **9** वेदितव्यम्] tent.; (.e)*veditavyam MS; ཤེས་པར་བྱའོ།། Tib.

अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रे ऽनुपूर्वाभिसमयाधिकारो ऽनुक्रमशिक्षापरिवर्तः षष्ठः ॥

1 प्रज्ञापारमितो°] recon.; prajñāpā(ra)mito° MS.

Critical Notes

p.212) 1 **इह सुभूते** Tibetan translation reads here *de dang / rab 'byor 'di la*. I suppose that the original reading does not have *de dang /*, which might have occured because of a corruption of the source manuscript of Tibetan translation. This *de dang /* must be not the part of citation from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, in which the corresponding part to this *de dang /* is not found. Even if this is not from the citation, this does not make much sense. Further, the *Vārttika* does not have this *de dang /*. Cf. *Vārttika*, VI; (Tib.) D (3788) kha 156v4, P [88] (5186) kha 179v6: *rab 'byor 'di ltar....*

p.217) 1 **सुसमात्ते समाधिसंवर्तनीये** The Tibetan translation reads here *shin tu rdzogs pa'i ting nge 'dzin sgrub par byed pa'i* supported by the *Vārttika*. However, the reading of manuscript is supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 157v4–5, P [88] (5186) kha 180v8–181r1: *shin tu rtogs pa ting nge 'dzin yongs su bsgrub pa'i tshul khrims la gnas pa yin te /*. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, l. 9: *samādhisaṃvartanīye śīle pratiṣṭhite.*

p.218) 4 **°विमोक्षसमाधि°** The Tibetan translation reads here *rnam par thar pa dang / mthar gyis gnas pa'i snyoms par 'jug pa dang / ting nge 'dzin dang /*. The *Vārttika* and the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* support neither it or the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 158r5, P [88] (5186) kha 181v1–2: *rnam par thar pa dang / mthar gyis gnas pa'i snyoms par 'jug pa dang / rnam par thar pa'i sgo dang / mngon bar shes pa dang / ting nge 'dzin dang /*. Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, ll. 22–23: *āryasatyāpramāṇadhyānārūpyavimokṣasamādhisamāpattidhāraṇīmukheṣu śikṣitavyam.*

p.219) 1–2 **सम्यक्संबोधि°** The Tibetan translation reads here *bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub tu* supported by the *Vārttika*. However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 158r7–158v1, P [88] (5186) kha 181v5: *bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub tu 'jug pa med pa zhe na /*.

p.219) 3–4 **प्राप्त्यभिसंबोधत्वेन** The Tibetan translation reads here *de thob pa dang mngon par rtogs pa min pa nyid* supported by the *Vārttika*. However, I did not find any strong evidence to change the Sanskrit reading. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 158v2, P [88] (5186) kha 181v6–7: *de thob pa dang mngon bar rtogs pa nyid yin pa dang /*.

10.3 Sanskrit Text of the Chapter VII

1 एकचित्तक्षणाभिसमय इदानीं वक्तव्य इत्याह । "कथं भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नेकचित्तेन षटाः पारमिताः परिगृह्णाति" इति प्रश्नेनैकक्षणाभिसमयोपन्यासार्थेन ॥

1.1
1.1.1 स चायमेकक्षणाभिसमयश्चतुर्विधो वेदितव्यः । दानादिनामन्यतमेन सर्वानास्रवधर्मैकक्षणसंग्रहलक्षणो यमधिकृत्याह ।

अनास्रवाणां सर्वेषामेकेनैकेन संग्रहात् ।
एकक्षणावबोधो ऽयं ज्ञेयो दानादिना मुनेः ॥ (७-१)

इति ॥ यदुक्तं । प्रज्ञापारमितापरिगृहीतस्य दानादिपारमिता यावदशीत्यनुव्यञ्जनानि परिगृह्णतो ऽद्वयसंज्ञिन एकक्षणाभिसमयत्वेन सर्वशुक्लधर्मानितभविन । अनास्रववचित्तस्थितस्य "कस्य किं केन ददामि" इति तन्निमित्तादर्शिनो दानं

---

3 °कक्षणभि°] 98v3 (praś(.)e(..) * | ekakṣaṇābhi° MS) **8** °हीतस्य] 98v4

1–2 "कथं … परिगृह्णाति"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 15, ll. 5–7: कथं भगवन्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नेकचित्तेन षट्प्रज्ञाः परिगृह्णाति. **6–7** अनास्रवाणां … मुनेः॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 1. **8–9** प्रज्ञा° … परिगृह्णतो] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 15, ll. 17–28. **9** ऽद्वयसंज्ञिन] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 16, ll. 4–12. **9** सर्वशुक्लधर्मानितभविन] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 16, ll. 22–25. **222.10–223.1** अनास्रव° … °क्षणाभिसमयत्वेन।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 16, l. 25–p. 17, l. 3.

---

2 षटाः पारमिताः] em.; ṣaṭā pāramitāḥ MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ Tib. **2** परिगृह्णाति] recon. and em.; pa(..)gṛhnātī° MS; ཡོངས་སུ་འཛིན་པར་བགྱིད་ Tib. **3** प्रश्नेनैकक्षणाभिसमयोपन्यासार्थेन] recon.; praś(.)e(..) * | ekakṣaṇābhisamayopan(..)sārthena MS; དྲི་བར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གྱིས་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉེ་བར་དགོད་པའི་དོན་དུ་ Tib. **4** दानादीनाम्] em.; dānādīnā◯mam MS; སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་གང་ཡང་རུང་བས་ Tib. **5** सर्वानास्रव°] em.; sarvānāśrava° MS; ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ Tib. **8** यदुक्तं] recon.; yadu(kta)ṃ MS; ཇི་སྐད་དུ་ Tib. **8** परिगृहीतस्य] recon.; pa(ri)gṛ*hītasya MS; ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་ Tib. **9** परिगृह्णतो] em.; parigṛhnataḥ | MS; ཡོངས་སུ་ཟིན་པ་དང་། Tib. **9** एकक्षणाभिसमयत्वेन] em.; ekakṣaṇābhisamatve◯na MS; སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ Tib. **10** अनास्रव°] em.; anāśra° MS; ཟག་པ་མེད་པའི་ Tib.

ददतः सर्वधर्मानुपलम्भाकारैकक्षणाभिसमयत्वेन । एवं सत्यनिमित्तानभिसंस्काराणां पारमितादीनां परिपूर्यभावप्रसंजनेन । “किं त एवं निरुपकारेणास्फारिकेन दानेन दत्तेन” इति विच्छन्दितस्यानुपलम्भपरिणामदानाद्यव्यावृत्या । परनिर्मितवशवर्त्युदाहरणेन सर्वपारमितादिव्यवदानपरिपूरिवचनेन तत्परिहारेण ॥ एवं शीलादिपारमिता विस्तरेण यथासूत्रं वाच्याः ॥

अस्य सूत्रं “तद्यथापि नाम सुभूते परनिर्मितवशवर्त्तिनां देवानां मनसैव **1.1.2**
सर्वोपकरणानि भवन्ति, एवमेव सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य मनसैव पारमितापरिपूरिर्भवति” इत्यादि ॥

---

2 °पूर्यभाव°] 98v5 **6** °भूते पर°] 98v6

1–2 एवं सत्... °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 18, ll. 2–12. **2–3** “किं त एवं ... °दानाद्यव्यावृत्या ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 18, l. 13–p. 19, l. 1. **4–5** परनिर्मित° ... तत्परिहारेण ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 19, ll. 2–21. **6–8** अस्य ... इत्यादि ॥] Parallel text with variation in its verbal form in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 211v6–7, P [101] (5299) ha 276r6–7: གང་གསུངས་པ། རབ་འབྱོར་འདི་ལྟ་སྟེ། གཞན་འཕྲུལ་དབང་འཕྲུལ་དབང་བྱེད་པའི་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ཡོ་བྱད་ཐམས་ཅད་ཡིད་ཀྱིས་བསམས་པ་ཙམ་ནས་འབྱུང་ངོ༎ དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཡིད་ཀྱིས་བསམས་པ་ཙམ་ནས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་པ་ལ་སོགས་པའོ༎ . **6–8** “तद् यथापि ... भवति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 19, ll. 14–16: तद्यथापि नाम सुभूते परनिर्मितवशवर्तिनां देवानां मनसैव सर्वोपकरणानि भवन्ति, एवमेव सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य मनसैव सर्वोपकरणं परिपूरयति.

---

2 पारमितादीनां] Skt.; སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ Tib. **7** सर्वोपकरणानि] Skt.; ཡོ་བྱད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་ Tib.

---

1 सर्व°] MS^{pc} (sa◯{r}va); sa◯va° MS^{ac}; ཐམས་ཅད་ Tib. **1** एवं] MS^{pc} (eva{ṃ}); eva MS^{ac} **1–2** सत्यनिमित्तानभिसंस्काराणां] recon.; sa(ty animi..)nabhisaṃskārāṇāṃ MS; དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མཚན་མ་མེད་ཅིང་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་མེད་པ་རྣམས་ལ་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 18, ll. 2–3: कथं भगवन्ननिमित्तानभिसंस्काराणां धर्माणां दानपारमितापरिपूरिता भवति ?. **2** पारमितादीनां] recon.; pāramitādīnā(.) MS; སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ Tib. (*दानादीनां). Cf. *Vārttika*, VII; (Tib.) D (3788) kha 159r3, P [88] (5186) kha 182r8–182v1: མཚན་མ་མེད་པ་དང་། མངོན་པར་འདུས་མ་བྱས་པ་ལ་སོགས་པས་ནི། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། . **2** परिपूर्यभाव°] recon.; (pari)*pūryabhāva° MS; ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མེད་པར་ Tib. **5** यथासूत्रं] recon.; yathāsū(..) MS; མདོ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ Tib. **6** सुभूते] recon.; su*(..)te MS; རབ་འབྱོར་ Tib. **6** परनिर्मितवशवर्त्तिनां] recon.; (.. ..)nirmitavaśavarttināṃ MS; གཞན་འཕྲུལ་དབང་བྱེད་ཀྱི་ Tib. **8** °परिपूरिर्] MS^{pc} (paripūri{r}); paripūri MS^{ac}; ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་ Tib.

1.1.3 कथं पुनरेकानास्रवधर्मालम्बनभावनापत्तौ सर्वानास्रवधर्मसंग्रहो भवतीति । लौकिकमपि तावत्दृष्टान्तमस्मिन्नर्थे कंचिद्देहीत्यत आह ।

अरघट्टं यथैकापि पदिका पुरुशेरिता ।
सकृत्सर्वं चलयति ज्ञानमेकक्षणे तथा॥ (७-२)

इति ॥ अत्र पूर्वविधसामर्थ्यादित्यभिप्रायः ॥

1.2 विपाकधर्मतावस्थानास्रवसर्वधर्मैकक्षणाभिसमयो यमधिकृत्याह ।

विपाकधर्मतावस्था सर्वशुक्लमयी यदा ।
प्रज्ञापारमिता जाता ज्ञानमेकक्षणे तदा ॥ (७-३)

---

3 °कापि पदिका] Folios 99 and 100 are missing. The text from here is reconstruction.

---

1 कथं पुनर् ... भवतीति ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, VII; (Skt.) p. 909, l. 20: किमेव पुनरेकानास्रवज्ञानालम्बने सर्वानास्रवसंग्रह इति चेत्. **3–4** अरघट्टं ... तथा॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 2. **5** पूर्वविध° ... अभिप्रायः ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, VII; (Skt.) p. 909, ll. 22–25: तथा पूर्वप्रणिधानाधानावेधधर्मधातुसामर्थ्यदिकस्मिन्नेव क्षणे ज्ञानमेकमनास्रवमालम्बमानं कार्यकारणसम्बन्धबलात्सर्वं सजातीयमभिमुखीकारयतीति.

---

1 °भावनापत्तौ] em.; bhāvāpattau MS; སྒོམ་པ་ལ་ཞུགས་པ་ན་ Tib. **2** अस्मिन्नर्थे] recon.; asminn a(.)e MS; དོན་འདི་ལ་ Tib. **3** अरघट्टं] MS^{pc} (ar{a}ghaṭṭaṃ); ar{ā}ghaṭṭaṃ MS^{ac}; ཟོ་ཆུན་བསྐྱུད་ Tib. **3–4** °कापि पदिका पुरुशेरिता । सकृत्सर्वं चलयति ज्ञानमेकक्षणे तथा॥] recon.; MS not available. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 2. **5** इति ॥ ... अभिप्रायः ॥] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། འདི་ལ་སྔོན་གྱི་འཕེན་པའི་ཤུགས་ལས་ཞེས་བྱ་བར་དགོངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, VII; (Skt.) p. 909, ll. 22–23: पूर्वप्रणिधानाधानावेधधर्मधातुसामर्थ्याद्. **6** विपाकधर्मतावस्थानास्रवसर्वधर्मैकक्षणाभिसमयो यमधिकृत्याह ।] recon.; MS not available; རྣམ་པར་སྨིན་པའི་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས། ... གསུངས་ཏེ། Tib. Cf. *Ālokā*, VII; (Skt.) p. 910, ll. 6–7: एवं विपाकधर्मतावस्थानास्रवसर्वधर्मैकक्षणलक्षणो भवत्येकक्षणाभिसमयो द्वितीयः. **7–8** विपाकधर्मतावस्था सर्वशुक्लमयी यदा । प्रज्ञापारमिता जाता ज्ञानम् एकक्षणे तदा ॥] recon.; MS not available; གང་ཚེ་ཆོས་དཀར་ཐམས་ཅད་ཀྱི།། རང་བཞིན་ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན།། རྣམ་སྨིན་ཆོས་ཉིད་གནས་སྐབས་སྐྱེས།། དེ་ཚེ་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཡེ་ཤེས།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 3.

इति ॥ यदुक्तम् । “इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न कंचिद्धर्मं सद्भूतं वा परिनिष्पन्नं वा समनुपश्यति” इत्यारभ्य विस्तरेण यावत्सर्वव्यवदानपक्षविपाकावस्थाव्यवस्थानेन । अनिमित्तयोगेन प्रज्ञापारमितां परिपूर्त्वा एकक्षणाभिसमयत्वेन विपाकयुगपदुत्पादनिरोधज्ञापनार्थेन ॥

अलक्षणसर्वधर्मैकक्षणाभिसमयो यमधिकृत्याह । **1.3**
स्वप्नोपमेषु धर्मेषु स्थित्वा दानादिचर्यया ।
अलक्षणत्वं धर्माणां क्षणेनैकेन विन्दति ॥ (७-४)

1–3 “इह … व्यवस्थानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 27, l. 12–p. 29, l. 2. **1–2** “इह … समनुपश्यति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 27, ll. 12–14. **3–4** अनिमित्त° … °ज्ञापनार्थेन ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 3–5. **6–7** स्वपोनोपमेषु … विन्दति ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 4.

---

1 इति ॥ यदुक्तम् ।] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ … གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **1–2** इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न कंचिद्धर्मं सद्भूतं वा परिनिष्पन्नं वा समनुपश्यति] recon.; MS not available; རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་ཚེ། འདི་ལ་ཡང་དག་པའམ་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་ཆོས་གང་ཡང་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མི་མཐོང་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 27, ll. 12–14: इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न कंचिद्धर्मं सद्भूतं वा परिनिष्पन्नं वा समनुपश्यति. **2–3** इत्यारभ्य विस्तरेण यावत्सर्वव्यवदानपक्षविपाकावस्थाव्यवस्थानेन] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམ་སྟེ། རྒྱ་ཆེར་རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྨིན་པའི་གནས་སྐབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དགག། Tib. **3–4** अनिमित्तयोगेन प्रज्ञापारमितां परिपूर्त्वा एकक्षणाभिसमयत्वेन विपाकयुगपदुत्पादनिरोधज्ञापनार्थेन] recon.; MS not available; མཚན་མ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་མེད་པའི་སྦྱོར་བས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ནས་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཅིག་ཅར་དུ་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 4–5: एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नानिमित्तयोगेन प्रज्ञापारमितां परिपूरयति. **5** अलक्षणसर्वधर्मैकक्षणाभिसमयो यमधिकृत्याह] recon.; MS not available; མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྨིན་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས། … གསུངས་ཏེ། Tib. Cf. *Ālokā*, VII; (Skt.) p. 910, ll. 15–16: एवमलक्षणसर्वधर्मैकक्षणलक्षणो भवत्येकक्षणाभिसंबोधस्तृतीयः. **6–7** स्वपोनोपमेषु धर्मेषु स्थित्वा दानादिचर्यया । अलक्षणत्वं धर्माणां क्षणेनैकेन विन्दति ॥] recon.; MS not available; སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་སྤྱོད་པ་ཡིས།། ཆོས་ཀུན་རྨི་ལམ་འདྲ་གནས་ནས།། ཆོས་རྣམས་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཉིད།། སྐད་ཅིག་མ་ནི་གཅིག་གིས་རྟོགས།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 4.

इति ॥ यदुक्तम् । परस्परसंभिन्नधर्मलक्षणामेकधर्मान्तर्गतानुपपत्तेरेकक्षणाभिसमयाभावप्रसंजनेन । “इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्स्वप्नोपमेषु च पञ्चसूपादानस्कन्धेषु स्थित्वा” इत्यारभ्य विस्तरेण यावत् “सर्वधर्मानलक्षणान्जानाति” इति सर्वधर्मालिक्षणत्वेनैकक्षणाभिसमयेन । “स्वप्नोपमम्” इति स्वप्नस्वभावत्वम् । “अलक्षणम्” इति स्वभावाभावः ॥

1–2 यथोक्तं … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 8–17. **2–5** “इह … स्वभावाभावः ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 212r3–4, P [101] (5299) ha 277r3–5: “རབ་འབྱོར་འདི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྨི་ལམ་ལྟ་བུའི་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་རྣམས་ལ་གནས་ནས་སྦྱིན་པ་གཏོང་ངོ་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ་“ཇི་སྲིད་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཤེས་སོ་”ཞེས་པའི་བར་དུའོ། འདིར་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་རྣམས་ལ་སྟེ་རྨི་ལམ་གྱི་རང་བཞིན་རྣམས་ལ་མཚན་ཉིད་མེད་པ་སྟེ་རང་བཞིན་མེད་པར་རོ།། . **2–4** “इह … °क्षणाभिसमयेन] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, l. 18–p. 31, l. 6. **2–3** “इह … स्थित्वा”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 18–20. **4** “सर्वधर्मानलक्षणान्जानाति”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 31, l. 6.

---

1 इति ॥ यदुक्तम् ।] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ … ཇི་སྐད་དུ་ … གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། Tib. **1–2** परस्परसंभिन्नधर्मलक्षणामेकधर्मान्तर्गतानुपपत्तेरेकक्षणाभिसमयाभावप्रसंजनेन] recon.; MS not available; ཇི་སྐད་དུ་ཕན་ཚུན་ཤིན་ཏུ་ཐ་དད་པའི་ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཆོས་གཅིག་གི་ཁོངས་སུ་འདུས་པར་མི་འཐད་པས། སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 8–17: कथं भगवन्नेवमसंभिन्नेषु धर्मेष्वानिमित्तेषु लक्षणशून्येषु षट्पारमिताभावनापरिपूरिर्भवति, … एवं शीलपारमिता क्षान्तिपारमिता वीर्यपारमिता ध्यानपारमिता प्रज्ञापारमितायामन्तर्गता भवति, कथं भगवन्नेवमलक्षणेषु धर्मेष्वेकलक्षणेषु यदुतालक्षणेषु नानाकरणं प्रभाव्यते.. **2–4** “इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्स्वप्नोपमेषु च पञ्चसूपादानस्कन्धेषु स्थित्वा” इत्यारभ्य विस्तरेण यावत् “सर्वधर्मानलक्षणान्जानाति” इति सर्वधर्मालिक्षणत्वेनैकक्षणाभिसमयेन] tent.; MS not available; “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་རྨི་ལམ་ལྟ་བུའི་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་ལ་གནས་ནས་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་“ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཤེས་སོ་”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, l. 18–p. 31, l. 6: इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्स्वप्नोपमेषु च पञ्चसूपादानस्कन्धेषु … एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽलक्षणान्सर्वधर्मान् ज्ञात्वा षट्पारमिता अलक्षणा जानाति, यावत्सर्वधर्मानलक्षणानि जानाति.. **5** “स्वप्नोपमम्” इति स्वप्नस्वभावत्वम्] recon.; MS not available; “རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་”ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྨི་ལམ་གྱི་རང་བཞིན་ཅན་ནོ།། Tib. **5** “अलक्षणम्” इति स्वभावाभावः ॥] recon.; MS not available; “མཚན་ཉིད་མེད་པ་”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་སྟེ། Tib.

एवं [. . .] स्वभावार्थः संसिध्यते । यदुक्तम् । “भागिनि [. . .]” इत्यादि । एवं स्वप्नाद्युदाहरणेन शीलादिपारमिताः पञ्च यथासूत्रं वाच्याः ॥

अद्वयलक्षणसर्वधर्मैकक्षणाभिसमयो यमधिकृत्याह । **1.4**

1–2 एवं ... वाच्याः ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 212r4–7, P [101] (5299) ha 277r5–277v2: དེ་ལྟར་ན་(ནི་P)གང་ཆོས་མཐུན་པ་ནི་དཔེའི་དོན་ཡིན་ལ། དེ་ནི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་དུས་སུ་བར་དང་བཅས་པ་དང་བར་མེད་པར་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ལྷག་པར་སྤྱོད་པ་ལས་ཚོགས་ཉེ་བར་མཁོ་བ་ཉིད་ཉམས་སུ་མྱོང་ནས་རྟོགས་པའི་གནས་སྐབས་སུ་ཆོས་ཉིད་དང་། རོ་གཅིག་པ་ཉིད་པས། དབྱེར་མེད་པའི་ཕྱིར་རང་བཞིན་གྱི་དོན་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་སྟེ། ཇི་སྐད་དུ་གསུངས་པ། “སྲིང་མོ་ཕུང་པོ་རྣམས་ནི་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་སྟེ། ཤིན་ཏུ་མངོན་པར་མ་གྲུབ་པའོ།། བྱང་ཆུབ་ཀྱང་རྨི་ལམ་གྱི་རང་བཞིན་ཏེ་ཤིན་ཏུ་མངོན་པར་མ་གྲུབ་བོ།། དེ་ལྟར་མི་དང་གླང་པོ་ཆེ་དང་རྟ་ལ་སོགས་པའི་རྨི་ལམ་དང་དེ་མཐོང་བའི་བདག་ཉིད་ལ་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་ལ་སོགས་པ་གཉིས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་མི་མཐོང་བ་ལྟར་ཆོས་ཐམས་ཅད་གཉིས་སུ་མེད་པའི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཁོ་ནས་མཐོང་ངོ་།། ཁ་ཅིག་ནི་རིམ་གྱིས་སྐྱེ་བར་ངེས་པར་སྐད་ཅིག་བཞིའི་ངོ་བོ་ནི་སྐད་ཅིག་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྟོགས་པའོ”ཞེས་ཟེར་རོ།། གཞན་རྣམས་ནི་དེ་བསམ་པར་བྱའོ་ཞེས་སོ།། . **1** “भागिनि [. . .]”] Citation with redactional changes from *Mañjuśrīvikrīḍitasūtra*; (Tib.) P [27] (764) ku 250r3–5, S [74] (225) ’a 11v5–7: སྲིང་མོ་གཞན་ཡང་ཕུང་པོ་ལྔ་ནི་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་སྟེ། ཤིན་ཏུ་མངོན་པར་མ་གྲུབ་པའོ།། སྲིང་མོ་བྱང་ཆུབ་ཀྱང་རྨི་ལམ་གྱི་རང་བཞིན་ཡིན་པས་(པས། S)ཤིན་ཏུ་མངོན་པར་མ་གྲུབ་པ་སྟེ། སྲིང་མོ་དེའི་ཕྱིར་རྨི་ལམ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཕུང་པོ་མཉམ་པ་ཉིད་དོ།། ཕུང་པོ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྨི་ལམ་མཉམ་པ་ཉིད་དོ།། རྨི་ལམ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་མཉམ་པ་ཉིད་དོ།། བྱང་ཆུབ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྨི་ལམ་མཉམ་པ་ཉིད་དེ། སྲིང་མོ་དེའི་ཕྱིར་ངས་ཁྱོད་ལ་འདི་སྐད་དུ་ཁྱོད་ཉིད་བྱང་ཆུབ་བོ་ཞེས་སྨྲས་སོ།།

---

1 एवं [. . .] स्वभावार्थः संसिध्यते] tent.; MS not available; འདི་ལྟར་ཆོས་མཐུན་པའི་དཔེའི་དོན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དུས་སུ་བར་ཆད་དང་བཅས་པ་དང་བར་ཆད་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ལྷག་པར་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་དང་། ཚོགས་ལ་ཉེ་བར་མཁོ་བ་ཉིད་དུ་ཉམས་སུ་མྱོང་ནས་དེ་རྟོགས་པའི་གནས་སྐབས་སུ་ཆོས་རྣམས་རོ་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་དབྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་དོན་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་བོ།། Tib. Tentative reconstruction is: एवं यः साधर्म्यदृष्टान्तार्थः तस्य दानादिकालेषु सान्तरनिरन्तरशून्यतामनसिकारेणाध्याचारात्संभारोपयुक्तत्वेन चानुभूत्वा तदधिगमाबस्थायां धर्माणामेकरसत्वाभेदात्स्वभावार्थः संसिध्यते. **1** यदुक्तम् । “भागिनि [. . .]” इत्यादि ।] tent.; MS not available; ཇི་སྐད་དུ། “སྲིང་མོ་ཕུང་པོ་ནི་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་སྟེ། ཤིན་ཏུ་ཡོངས་སུ་མ་གྲུབ་པའོ།། བྱང་ཆུབ་ཀྱང་རྨི་ལམ་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དེ། དེ་ལྟར་ན་ཕུང་པོ་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདི་ནི་གཉིས་སུ་མེད་དེ་གཉིས་སུ་བྱར་མེད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་སོ།། Tib. **2** एवं स्वप्नाद्युदाहरणेन शीलादिपारमिताः पञ्च यथासूत्रं वाच्याः ॥] recon; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་རྨི་ལམ་ལ་སོགས་པའི་དཔེས་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་མདོ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱའོ།། Tib. **3** अद्वयलक्षणसर्वधर्मैकक्षणाभिसमयो यमधिकृत्याह] recon; MS not available; གཉིས་སུ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི། གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས། ... གསུངས་སོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, VII; (Skt.) p. 910, ll. 23–25: एवमद्वयलक्षणसर्वधर्मैकक्षणलक्षणो भवत्येकक्षणाभिसंबोधश्चतुर्थः.

स्वप्नं तद्दर्शनं चैव द्वययोगेन नेक्षते ।
धर्माणामद्वयं तत्त्वं क्शणेनैकेन पश्यति ॥ (७-५)

इति ॥ यदुक्तम् । "इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न स्वप्नं न स्वप्नदर्शिनं पश्यति" इत्यारभ्य यावत् "तथा हि ते सर्वधर्माः सा च प्रज्ञापारमिताद्वयाद्वैधीकाराः" इति सर्वधर्माद्वियलक्षणत्वेनैकक्षणाभिसमयेन । सर्वधर्मेष्वसंभिन्नेषु कुशलाकुशलादिधर्मनिर्देशाभावप्रसंजनेन । [...]अर्थेन ।

1–2 स्वप्नं ... पश्यति ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 5. **3–5** "इह ... °क्षणाभिसमयेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 38, l. 28–p. 40, l. 7. **3–4** "इह ... पश्यति"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 38, ll. 28–30. **4–5** "तथा ... °द्वैधीकाराः"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 6–7. **6** सर्व° ... °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 10–13.

1–2 स्वप्नं तद्दर्शनं चैव द्वययोगेन नेक्षते । धर्माणाम् अद्वयं तत्त्वं क्शणेनैकेन पश्यति ॥] recon; MS not available; རྨི་ལམ་དང་ནི་དེ་མཐོང་ཉིད།། གཉིས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་མི་མཐོང་ལྟར།། ཆོས་རྣམས་དམིགས་སུ་མེད་པ་ཡི།། དེ་ཉིད་སྐད་ཅིག་གཅིག་གིས་མཐོང་།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 5. **3** इति ॥ यदुक्तम् ।] recon; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ ... ཇི་སྐད་དུ། ... གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3–5** "इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न स्वप्नं न स्वप्नदर्शिनं पश्यति" इत्यारभ्य यावत् "तथा हि ते सर्वधर्माः सा च प्रज्ञापारमिताद्वयाद्वैधीकाराः" इति सर्वधर्माद्वियलक्षणत्वेनैकक्षणाभिसमयेन] recon; MS not available; "རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་རྨི་ལམ་མི་མཐོང་། རྨི་ལམ་མཐོང་བ་པོ་མི་མཐོང་ངོ་"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཟུམས་ནས། "ཆོས་དེ་དག་དང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དེ་ནི་གཉིས་སུ་མེད་དེ་གཉིས་སུ་བྱར་མེད་དོ་"ཞེས་བྱ་བས་ཆོས་ཐམས་ཅད་གཉིས་སུ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 38, l. 28–p. 40, l. 7: इह सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न स्वप्नं न स्वप्नदर्शिनं पश्यति, ... तत्कस्य हेतोः ? तथा हि ते सर्वधर्माः सा च प्रज्ञापारमिताद्वयाद्वैधीकाराः. **6** सर्वधर्मेष्वसंभिन्नेषु कुशलाकुशलादिधर्मनिर्देशाभावप्रसंजनेन] recon; MS not available; ཆོས་ཐམས་ཅད་དབྱེར་མེད་ན་དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་བསྟན་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 10–11: यदि भगवान्नसंभिन्नता सर्वधर्माणां तत्र कथं कुशलधर्मनिर्देशो भवति. **6** [...]अर्थेन] recon; MS not available; དེར་བརྗོད་པ་ཡོད་པར་ཐལ་བས་དེར་མངོན་པར་བརྗོད་པ་འཇུག་པའི་རྒྱུ་མཚན་བཅོལ་བའི་དོན་དང་། Tib.

सर्वधर्माणां धर्मतायाः प्रव्याहाराभावत्वेन । एवं सर्वधर्माणां स्वभावकुशलस्य बुद्धकायप्रज्ञप्तिसंसिद्ध्येति ॥

एवं कृत्वा यदाह । 2

एकक्षणाभिसंबोधो लक्षणेन चतुर्विधः ॥ (१-१६)

इति तदधिकारसंबन्धिद्रष्टव्यम् ॥

---

1 सर्व° … °भावत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 14–17. **1–2** एवं … °संसिद्ध्येति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, l. 30–p. 41, l. 7. **4** एक° … चतुर्विधः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16cd.

---

1 सर्वधर्माणां धर्मतायाः प्रव्याहाराभावत्वेन] recon; MS not available; ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་བརྗོད་དུ་མེད་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 14–15: भगवानाह : तत्किं मन्यसे ? सुभूते या धर्माणां धर्मता सा कस्यचिद्धर्मस्य प्रव्याहारः. **1–2** एवं सर्वधर्माणां स्वभावकुशलस्य बुद्धकायप्रज्ञप्तिसंसिद्ध्येति] recon; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལ་མཁས་པ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུར་བཏགས་པ་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པར་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, l. 30–p. 41, l. 3: एवं चरता सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वधर्माणां स्वभावे कुशलेन भवितव्यं, सर्वधर्माणां स्वभावकुशलो बोधिमार्गञ्च परिशोधयिष्यति. **3** एवं कृत्वा यदाह ।] recon.; MS not available; དེ་ལྟར་བྱས་ན། … གང་གསུངས་པ་ Tib. Cf. *Vṛtti*, IV; (Skt.) 83r6: tad evaṃ kṛtvā yad uktam. (Tib.) D (3787) ka 163r2–3, P [88] (5185) ka 192v7–8: དེ་དེ་ལྟར་བྱས་ན། … ཞེས་གང་བརྗོད་པ་. **4** एकक्षणाभिसंबोधो लक्षणेन चतुर्विधः ॥] recon.; MS not available; སྐད་ཅིག་མ།། གཅིག་གིས་མངོན་རྫོགས་བྱང་ཆུབ་པ།། མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རྣམ་པ་བཞི།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16cd. **5** इति तदधिकारसंबन्धिद्रष्टव्यम् ॥] recon.; MS not available; ཞེས་ … དེའི་སྐབས་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ཡིན་པར་བལྟ་བར་བྱའོ།། Tib.

3 [. . .] “इहार्यश्रवकस्य दुःखं वा दुःखतो मनसि कूर्वतः समुदयं वा समुदयतो यावत् मार्ग वा मार्गतो मनसि कुर्वतो ऽनास्रवेण मनसिकारेण संप्रयुक्तो यो धर्माणां प्रविचयः” इत्यादि । [. . .], अस्य बुद्धाभिसमयत्वात् ॥ एकक्षणाभिसमयलक्षण[. . .] ॥

1–3 [. . .] “इहार्यश्रवकस्य दुःखं वा दुःखतो मनसि कूर्वतः समुदयं वा समुदयतो यावत् मार्ग वा मार्गतो मनसि कुर्वतो ऽनास्रवेण मनसिकारेण संप्रयुक्तो यो धर्माणां प्रविचयः” इत्यादि । [. . .], अस्य बुद्धाभिसमयत्वात् ॥] Parallel text with difference in meaning in *Abhidharmakośabhāṣya*, VI; (Skt) p. 351, ll. 17–21: अथाप्यनात्माकारेण सर्वेषां दर्शनमिति ब्रूयात् । न तर्हि सत्यानां दुःखादितो दर्शनं स्यात् । एवं च सूत्रविरोधः । “इहार्यश्रवकस्य दुःखं वा दुःखतो मनसि कूर्वतः समुदयं वा समुदयतो यावन्मार्ग वा मार्गतो मनसि कुर्वतो ऽनास्रवेण मनसिकारेण संप्रयुक्तो यो धर्माणां प्रविचय” इति । भावनामार्ग एवमिति चेत् । न । यथादर्शनं भावनात् ।. **1–3** “इहार्यश्रवकस्य ... प्रविचयः”] Citation with redactional changes from *Saṃyuktāgama*; (Chin.) T [2] (99) 203a28–29: 聖弟子苦苦思惟。集滅道道思惟。無漏思惟。相應於法選擇。; (Chin.) T [2] (99) 204c25–26: 聖弟子苦苦思惟。集滅道道思惟。無漏思惟。相應於法選擇。

1–3 [. . .] “इहार्यश्रवकस्य दुःखं वा दुःखतो मनसि कूर्वतः समुदयं वा समुदयतो यावत् मार्ग वा मार्गतो मनसि कुर्वतो ऽनास्रवेण मनसिकारेण संप्रयुक्तो यो धर्माणां प्रविचयः” इत्यादि ।] recon.; MS not available; གང་དག་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལ་ནི། “འཕགས་པ་ཉན་ཐོས་སྡུག་བསྔལ་ལ་སྡུག་བསྔལ་བར་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་། ཀུན་འབྱུང་ལ་ཀུན་འབྱུང་བར་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་། ལམ་ལ་ལམ་གྱི་བར་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ནི་ཟག་པ་མེད་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་ཆོས་རྣམས་རྣམ་པར་འབྱེད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མདོ་དང་འགལ་བ་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཟེར་རོ།། Tib. Cf. *Abhidharmakośabhāṣya*, VI; (Skt.) p. 351, ll. 18–21: “इहार्यश्रवकस्य दुःखं वा दुःखतो मनसि कूर्वतः समुदयं वा समुदयतो यावत् मार्ग वा मार्गतो मनसि कुर्वतो ऽनास्रवेण मनसिकारेण संप्रयुक्तो यो धर्माणां प्रविचय” इति ।. **3** [. . .], अस्य बुद्धाभिसमयत्वात् ॥] recon.; MS not available; དེ་ནི་འཕགས་པ་ཉན་ཐོས་ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ངེས་མི་གནོད་དེ། འདི་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **4** एकक्षणाभिसमयलक्षण[. . .] ॥] recon.; MS not available; སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་དང་ཉེ་བར་འབྲེལ་པ་གང་ཡིན་པ་འཁོར་བ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པར་གོམས་པ་རབ་ཏུ་བརྟན་པས་ངེས་པར་སྦྱར་བ། དམིགས་པའི་དུག་གི་སྒྲིགས་པ་རྣམ་པ་འདི་ལྟ་བུ་རྣམས་བཟློག་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་འདི་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་རྣམ་པ་མང་དུ་ཡོད་དོ།། Tib.

“अभिसमयः” इति को ऽर्थः । “अभि” इति अभिमुखम् । “सम्”ग्रहनं 4
[. . .] । “अय” अधिगमे । [. . .] ॥

अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्र एकक्षणाभिसमयाधिकारः शिक्षापरिसमाप्तिपरिवर्तः सप्तमः ॥

1–2 “अभिसमयः” इति को ऽर्थः । “अभि” इति अभिमुखम् । “सम्”ग्रहनं [. . .] । “अय” अधिगमे । [. . .] ॥] Parallel text with difference in meaning in *Abhidharmakośabhāṣya*, VI; (Skt) p. 328, ll. 12–13: अभिसमय इति को ऽर्थः । अभिसंबोध इणो बोधनार्थत्वात् । कस्मादनास्रव एव न सास्रवः । स हि निर्वाणाभिमुखः सम्यक्बोधः ।.

1–2 “अभिसमयः” इति को ऽर्थः । “अभि” इति अभिमुखम् । “सम्”ग्रहनं [. . .] । “अय” अधिगमे । [. . .] ॥] recon.; MS not available; “མངོན་པར་རྟོགས་པ་”ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཅི་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། “མངོན་པ་”ནི་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པའོ།། “སམ་”གྱི་སྒྲ་ནི་ངེས་པར་མངོན་པར་བརྗོད་པའོ།། “ཨ་ཡ་”ནི་རྟོགས་པ་ལའོ།། དེས་ན་འདི་སྐད་དུ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པར་ཡང་དག་པར་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ངེས་པར་རྟོགས་པ་སྟེ། ཞེས་པའམ་ལོང་དུ་ཆུད་པ་ནི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3–4** अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्र एकक्षणाभिसमयाधिकारः शिक्षापरिसमाप्तिपरिवर्तः सप्तमः ॥] recon.; MS not available; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཅེས་བྱ་བ་ལས། སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་སྐབས་བསླབ་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ལེའུ་སྟེ་བདུན་པའོ།། Tib.

Critical Notes

p.223) 2 पारमितादीनां The Tibetan translation reads here *sbyin pa la sogs pa*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika*. Cf. *Vārttika*, VII; (Tib.) D (3788) kha 159r3, P [88] (5186) kha 182r8–182v1: *mtshan ma med pa dang / mngon bar 'dus ma byas pa la sogs pas ni / pha rol tu phyin pa la sogs pa yongs su rdzogs pa med par thal bar 'gyur ba dang /.*

p.223) 7 सर्वोपकरणानि The Tibetan translation reads here *yo byad phun sum tshogs pa thams cad* supported by the *Vārttika*. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 159r5–6, P [88] (5186) kha 182v4: *rab 'byor 'di lta ste dper na / gzhan 'phrul dbang byed kyi lha'i yo byad phun sum tshogs pa thams cad ni bsams pa tsam gyis 'byung ngo //.*

10.4 Sanskrit Text of the Chapter VIII

धर्मकाय इदानीं वक्तव्यः । त्रिविधो ऽसौ वेदितव्यः, स्वभाविककायो 1
सांभोगिककायश्च नैर्माणिककायः । यस्मात्स्वभाविककायमधिकृत्याह ।

सर्वाकारां विशुद्धिं ये धर्माः प्राप्ता निरास्रवाः ।
स्वाभाइको मुनेः कायस्तेषां प्रकृतिलक्षणः ॥ (८-१)

इति ॥ [. . .] । "स्वाभाविकः" इत्यकृत्रिम इति लोकप्रसिद्धिः । लोकोत्तरमार्गः तस्य प्राप्ता न कर्ता ॥

1–2 असौ . . . नैर्माणिककायः ।] Citation with redactional changes in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 217v3–4, P [101] (5299) ha 285r5–6: འཕགས་པ་རྣམ་གྲོལ་སྡེའི་ཞབས་ཀྱིས་ཀྱང་། "ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་རིག་པར་བྱ་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་དང་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པ་དང་། སྤྲུལ་པའོ"ཞེས་པ་ལ་སོགས་པ་རྒྱ་ཆེར་གསལ་བར་མཛད་དོ།། . **3–4** सर्वाकारां . . . °लक्षणः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 1. **5–6** [. . .] . . . कर्ता ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, V; (Skt) p. 914, ll. 10–15.

---

1 धर्मकाय इदानीं वक्तव्यः ।] recon.; MS not available; དེ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ལ། Tib. **1–2** त्रिविधो ऽसौ वेदितव्यः, स्वभाविककायो सांभोगिककायश्च नैर्माणिककायः ।] tent.; MS not available; དེ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་རིག་པར་བྱ་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་དང་། ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་དང་། སྤྲུལ་པའི་སྐུའོ།། Tib. **2** यस्मात्स्वभाविककायमधिकृत्याह ।] recon.; MS not available; གང་གི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུའི་དབང་དུ་མཛད་ནས། Tib. **3–4** सर्वाकारां विशुद्धिं ये धर्माः प्राप्ता निरास्रवाः । स्वाभाइको मुनेः कायस्तेषां प्रकृतिलक्षणः ॥] recon.; MS not available; ཐུབ་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྐུ་ནི།། ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་གང་དག། ཐོབ་གྱུར་རྣམ་ཀུན་རྣམ་དག་པ།། དེ་དག་རང་བཞིན་མཚན་ཉིད་ཅན།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 1. **5** इति ॥] recon.; MS not available; ཞེས་བྱ་བ་ Tib. **5** [. . .] ।] tent.; MS not available; ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་ལྡན་པར་གྱུར་པ་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྣམ་པར་དག་པའི་རང་བཞིན་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པའི་དོན་གྱིས་ན། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། Tib. Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 914, ll. 10–15: प्रथमो ये स्मृत्युपस्थानादयो ज्ञानात्मका लोकोत्तरा धर्मधातुरूपत्वादनास्रवा मलानामागन्तुकत्वेन सर्वप्रकारां विशुद्धिं प्रकृतिविविक्तलक्षणां प्राप्तास्तेषां या प्रकृतिः स्वभावो ऽनुत्पादरूपो ऽयं मुनेर्बुद्धस्य भगवतो लोकोत्तरेण मार्गेण प्राप्यते न क्रियत इत्यकृतिमार्थेन मायोपमविज्ञानसर्वधर्मप्रतिपत्त्या ऽधिगतः स्वाभाविकः कायः. **5** "स्वाभाविकः" इत्यकृत्रिम इति लोकप्रसिद्धिः ।] tent.; MS not available; ངོ་བོ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཇིག་རྟེན་ན་གྲགས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6** लोकोत्तरमार्गः तस्य प्राप्ता न कर्ता ॥] recon.; MS not available; འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ལམ་ནི་དེ་འཐོབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་གྱི། བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 914, ll. 13–14: ऽयं मुनेर्बुद्धस्य भगवतो लोकोत्तरेण मार्गेण प्राप्यते न क्रियत इत्.

1.1 [. . .] इत्युच्यते ।

बोधिपक्षाप्रमाणानि विमोक्षा अनुपूर्वशः ।
नवात्मिका समापत्तिः कृत्स्नं दशविधात्मकम् ॥ (८-२)
अभिभ्वायतनान्यष्टप्रकाराणि प्रभेदतः ।
अरणा प्रणिधिज्ञानमभिज्ञाः प्रतिसंविदः ॥ (८-३)
सर्वाकाराश्चतस्रो ऽथ शुद्धयो वशिता दश ।
बलानि दश चत्वारि वैशारद्यान्यरक्षणम् ॥ (८-४)
त्रिविधं स्मृत्युपस्थानं त्रिधासम्मोषधर्मता ।
वासनायाः समुद्घातो महती करुणा जने ॥ (८-५)
आवेणिका मुनेरेव धर्मा ये ऽष्टादशेरिताः ।
सर्वाकारज्ञता चेति धर्मकायो ऽभिधीयते ॥ (८-६)

इति ॥ प्रत्ययलोपाद्धर्मताकाय इति, अन्यथा धर्माणां कायो धर्मकाय इति

2–11 बोधिपक्षा° … ऽभिधीयते ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 2–6. **234.12–235.1** प्रत्यय° … [. . .] ।] Content found in *Ālokā*, V; (Skt) p. 916, ll. 6–13: अन्ये तु "सर्वाकारां विशुद्धिं ये धर्माः प्राप्ता निरास्रवाः स्वाभाविको मुनेः कायस्तेषां प्रकृतिलक्षणः" इति यथारुतत्वेन लोकोत्तरानेवानास्रवान्धर्मानभ्युपगम्य तेषां या प्रकृतिरनुत्पादता तल्लक्षणः स्वाभाविककायः. स एव च धर्मताकायो धर्मकाय इति भावप्रत्ययलोपाद्व्यपदिश्यत इति व्याख्याय के पुनस्ते ऽनास्रवा धर्मा येषां प्रकृतिलक्षणो धर्मकाय इत्याशङ्क्य बोधिपक्षेत्यादिकारिकामवतारयन्ति. **234.12–235.1** प्रत्यय° … [. . .] ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Munimatālaṃkāra*; (Tib.) D (3903) a 218r2, P [101] (5299) ha 285v7–8: ངོ་བོའི་རྐྱེན་ཕྱིས་པས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་ཡིན་པས་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཡང་ངོ༎ Tib.

---

1 [. . .] इत्युच्यते ।] recon.; MS not available; གང་དག་གིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཆོས་ཀྱི་སྐུར་འགྱུར་བ་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་དེ་རྣམས་ཀྱང་གང་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། … སྨོས་པ་ཡིན་ཏེ། Tib. **2–11** बोधिपक्षा° … ऽभिधीयते ॥] recon.; MS not available; བྱང་ཆུབ་ཕྱོགས་ … བརྗོད་པ་ཡིན༎ Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 2–6. **12** इति ॥] recon.; MS not available; ཞེས་ Tib. **234.12–235.1** प्रत्ययलोपाद्धर्मताकाय इति, अन्यथा धर्माणां कायो धर्मकाय इति [. . .] ।] recon.; MS not available; རྐྱེན་ཕྱིས་པས་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་སྟེ། གཞན་དུ་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་སྐུ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་བཀག་པར་འགྱུར་བ་དང་། སྤྱོད་པའི་དོན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་སུ་འགྱུར་བའི་ཉེས་པ་ཡོད་དོ༎ Tib. Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 916, ll. 10–11: स एव च धर्मताकायो धर्मकाय इति भावप्रत्ययलोपाद्व्यपदिश्यत इति.

[. . .] । तत्र काय[. . .] ॥

तत्र बोधिपक्षाङ्गानि स्मृत्युपस्थानादि[. . .] वेदितव्यानि ॥ 1.1.1

अप्रमाणानि मैत्र्यादीन्यप्रमाणप्रस्थाने यथोक्तानि ॥ 1.1.2

अष्टौ विमोक्षाः । (१) रूपी रूपाणि पश्यत्ययं प्रथमो विमोक्षः । 1.1.3 1.1.3.1
(२) अध्यात्मरूपसंज्ञी बहिर्धा रूपाणि पश्यत्ययं द्वितीयो विमोक्षः । (३) शुभं विमोक्षं कायेन साक्षात्कृत्वोपसंपद्य विहरत्ययं तृतीयो विमोक्षः । (४-७) आकाशानन्त्यविज्ञानानन्त्याकिञ्चन्यनैवसंज्ञानासंज्ञायतना इति चत्वारो विमोक्षाः । (८) संज्ञावेदितनिरोध इत्येकः । एवमष्टौ भवन्ति ॥

---

2 तत्र ... वेदितव्यानि ॥] Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 56, l. 6–p. 57, l. 17. **4–8** अष्टौ ... भवन्ति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 57, l. 20–p. 58, l. 1. **4–8** अष्टौ ... भवन्ति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmakośabhāṣya*, VIII; (Skt.) p. 454, l. 24–p. 455, l. 3: अष्टौ विमोक्षाः (८-३२) रूपी रूपाणि पश्यतीति प्रथमो विमोक्षः । अध्यात्मरूपसंज्ञी बहिर्धा रूपाणि पश्यतीति द्वितीयः । शुभं विमोक्षं कायेन साक्षात्कृत्वोपसंपद्य विहरतीति तृतीयः । चत्वार आरूप्याः । संज्ञावेदितनिरोधश्चाष्टमः ।. **4–8** अष्टौ ... भवन्ति ॥] Content found in *Abhidharmasamucchayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 125, l. 18–p. 126, l. 20.

---

1 तत्र काय[. . .] ॥] recon.; MS not available; དེ་ལ་སྐུ་ཞེས་བརྗོད་པ་ནི་སྔོན་གྱི་གནས་སྐབས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་ཉེ་བར་བཏགས་པ་ཡིན་པར་བྱའོ།། Tib. **2** तत्र बोधिपक्षाङ्गानि स्मृत्युपस्थानादि[. . .] वेदितव्यानि ॥] recon.; MS not available; དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་ལ་སོགས་པ་བཤད་པ་དང་བཅས་པའི་སྐབས་རྒྱས་པར་ལམ་གྱི་ཚོགས་ལས་ཇི་སྐད་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ།། . **3** अप्रमाणानि मैत्र्यादीन्यप्रमाणप्रस्थाने यथोक्तानि ॥] recon.; MS not available; ཚད་མེད་པ་བྱམས་པ་ལ་སོགས་པ་ནི་ཚད་མེད་པའི་འཇུག་པར་ཇི་སྐད་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།། Tib. **4** अष्टौ विमोक्षाः ।] recon.; MS not available; རྣམ་པར་ཐར་པ་བརྒྱད་ནི་ Tib. **4** रूपी रूपाणि पश्यत्ययं प्रथमो विमोक्षः ।] recon.; MS not available; གཟུགས་ཅན་གཟུགས་རྣམས་ལ་ལྟ་བ་འདི་ནི་དང་པོའོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 57, ll. 20–21: रूपी रूपाणि पश्यत्ययं प्रथमो विमोक्षः. **5** अध्यात्मरूपसंज्ञी बहिर्धा रूपाणि पश्यत्ययं द्वितीयो विमोक्षः ।] recon.; MS not available; ནང་གཟུགས་སུ་འདུ་ཤེས་པས་ཕྱི་རོལ་གྱི་གཟུགས་རྣམས་ལ་ལྟ་བའདི་ནི་གཉིས་པའོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 57, ll. 21–22: अध्यात्ममरूपसंज्ञां बहिर्द्धा रूपाणि पश्यत्ययं द्वितीयो विमोक्षः (अध्यात्ममरूपसंज्ञां बहिर्द्धा रूपाणि em.; अध्यात्मम् अरूपसंज्ञां बहिर्द्धारूपाणि Kimura's edition). **6** शुभं विमोक्षं कायेन साक्षात्कृत्वोपसंपद्य विहरत्ययं तृतीयो विमोक्षः ।] recon.; MS not available; སྡུག་པའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ལུས་ཀྱི་མངོན་སུམ་དུ་བྱས་ནས་རྫོགས་པར་བྱས་ཏེ་གནས་པ་འདི་ནི་གསུམ་པའོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 57, ll. 22–23: शुभं विमोक्षं कायेन साक्षात्कृत्वोपसंपद्य विहरत्ययं तृतीयो विमोक्षः.

1.1.3.2 (४) तत्र [. . .] आनन्त्यम् । आकाशमनन्तमाकाशानन्तम् । आकाशानन्तमेवाकाशानन्त्यम् । निमित्ताकाशस्यैतदधिवचनम् । अधिष्ठानार्थेनास्य ध्यानस्य[. .]देवानांदेवायतनमिवेत्याकाशानन्त्यायतनम्।आयतनंस्थानम्॥(५) [. . .]आनन्त्यम्।विज्ञानमनन्तंविज्ञानानन्तम्।विज्ञानानन्तमेवविज्ञानानन्त्यम्। आकाशे प्रवृत्तविज्ञानस्यैतदधिवचनम् । पूर्ववदस्य ध्यानस्य [. . .] इति

1–3 तत्र … स्थानम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 331, ll. 18–22: आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरतीति एत्थ पन नास्स अन्तोति अनन्तं, आकासं अनन्तं आकासानन्तं, आकासानन्तमेव आकासानञ्चं, तं आकासानञ्चं अधिट्ठानट्ठेन आयतनमस्स ससम्पयुत्तधम्मस्स झानस्स देवानं देवायतनमिवाति आकासानञ्चायतनं. **236.4–237.1** [. . .] … विज्ञानानन्त्यायतनम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 332, l. 35–p. 333, l. 6: विञ्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरतीति एत्थ पन नास्स अन्तोति अनन्तं. अनन्तमेव आनञ्चं. विञ्ञाणं आनञ्चं विञ्ञाणानञ्चन्ति अवत्वा विञ्ञाणञ्चन्ति वुत्तं. अयञ्हेत्थ रूळ्हीसद्दो. तं विञ्ञाणञ्चं अधिट्ठानट्ठेन आयतनमस्स ससम्पयुत्तधम्मस्स झानस्स देवानं देवायतनमिवाति विञ्ञाणञ्चायतनं..

---

1 तत्र [. . .] आनन्त्यम् ।] tent.; MS not available; དེ་ལ་ཟད་པ་དང༌། ཡོངས་སུ་ཆད་པ་དང༌། ཀུན་ཏུ་ལོངས་སྤྱོད་པ་འདིའི་མཐའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ན་མཐའ་ཡས་སོ།། Tib. **1–2** आकाशमनन्तमाकाशानन्तम् । आकाशानन्तमेवाकाशानन्त्यम् ।] tent.; MS not available; ནམ་མཁའ་མཐའ་མེད་པ་ནི་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་ཡིན་ལ། ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་ཉིད་ནི་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 331, ll. 19–20: आकासं अनन्तं आकासानन्तं. आकासानन्तमेव आकासानञ्चं. **2** निमित्ताकाशस्यैतदधिवचनम् ।] tent.; MS not available; འདི་ནི་རྒྱུ་མཚན་ནམ་མཁའི་མིང་ཡིན་ལ། Tib. **2–3** अधिष्ठानार्थेनास्य ध्यानस्य [. .] देवानां देवायतनमिवेत्याकाशानन्त्यायतनम् । आयतनं स्थानम् ॥] tent.; MS not available; རྟེན་གྱི་དོན་གྱིས་ན། བསམ་གཏན་འདི་ལ་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་དེའི་གནས་ཡོད་པས་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་ཀྱི་ཨ་ཡ་ཏ་ན་སྟེ། ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ལྷའི་ཨ་ཡ་ཏ་ན་ཞེས་བྱ་བ་བཞིན་ཏེ། ཨ་ཡ་ཏ་ན་ནི་གནས་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 331, ll. 20–22: तं आकासानञ्चं अधिट्ठानट्ठेन आयतनमस्स ससम्पयुत्तधम्मस्स झानस्स, देवानं देवायतनमिवा ति आकासानञ्चायतनं. **4** [. . .] आनन्त्यम् ।] tent.; MS not available; ཡོངས་སུ་ཆོད་པ་དང༌། ཀུན་ཏུ་ལོངས་སྤྱོད་པས་འདི་ལ་མཐའ་མེད་པས་ན་མཐའ་ཡས་སོ།། Tib. **4** विज्ञानमनन्तं विज्ञानानन्तम् । विज्ञानानन्तमेव विज्ञानानन्त्यम् ।] tent.; MS not available; རྣམ་ཤེས་མཐའ་མེད་པ་ནི་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་ཡིན་ལ། རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་ཉིད་ནི་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 333, ll. 1–2: अनन्तमेव आनञ्चं. विञ्ञाणं आनञ्चं विञ्ञाणानञ्चन्ति अवत्वा विञ्ञाणञ्चन्ति वुत्तं. **5** आकाशे प्रवृत्तविज्ञानस्यैतदधिवचनम् ।] tent.; MS not available; འདི་ནི་ནམ་མཁའ་ལ་འཇུག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་མིང་ཡིན་ལ། Tib. **236.5–237.1** पूर्ववदस्य ध्यानस्य [. . .] इति विज्ञानानन्त्यायतनम् ॥] tent.; MS not available; སྔ་མ་བཞིན་དུ་བསམ་གཏན་འདི་ལ་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་དེའི་གནས་ཡོད་པས་ན་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་དོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 333, ll. 4–6: तं विञ्ञाणञ्चं अधिट्ठानट्ठेन आयतनमस्स ससम्पयुत्तधम्मस्स झानस्स देवानं देवायतनमिवाति विञ्ञाणञ्चायतनं.

विज्ञानानन्त्यायतनम् ॥ (६) अत्राङ्गमात्रमवशिष्टमपि किंचन नास्तीत्यकिंचनम् । तस्य भाव आकिंचन्यम् । आकाशानन्त्यायतनविज्ञानापगमस्यैतदधिवचनम् । पूर्ववदस्य ध्यानस्य [. . .] इत्याकिंचन्यायतनम् ॥ (७) औदारिकायाः संज्ञाया अभावत्वात्सूक्ष्मायाः संज्ञायाश्चाभावत्वान्नैव ससंप्रयुक्तस्य ध्यानस्य संज्ञा नासंज्ञेति नैवसंज्ञानासंज्ञम् । नैवसंज्ञानासंज्ञं च तन्मनआयतनधर्मायतनपर्यापिन्नमायतनम्,

---

1–3 अत्र ... इत्याकिंचन्यायतनम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 334, l. 34–p. 335, l. 2: आकिञ्चञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरतीति एत्थ पन नास्स किञ्चनन्ति अकिञ्चनं, अन्तमसो भङ्गमत्तम्पि अस्स अवसिट्ठं नत्थीति वुत्तं होति. अकिञ्चनस्स भावो आकिञ्चञ्ञं, आकासानञ्चायतनविञ्ञाणापगमस्सेतं अधिवचनं. तं आकिञ्चञ्ञं अधिट्ठानट्ठेन आयतनमस्स झानस्स देवानं देवायतनमिवाति आकिञ्चञ्ञायतनं. **237.3–238.1** औदारिकायाः ... °नासंज्ञायतनम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 337, ll. 12–16: वचनत्थो पनेत्थ ओळारिकाय सञ्ञाय अभावतो सुखुमाय च भावतो नेवस्स ससम्पयुत्तधम्मस्स झानस्स सञ्ञा नासञ्ञन्ति नेवसञ्ञानासञ्ञं. नेवसञ्ञानासञ्ञञ्च तं मनायतनधम्मायतनपरियापन्नत्ता आयतनञ्चाति नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं.

---

5 नैवसंज्ञानासंज्ञं च तद्] Skt.; དེ་ནི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མིན་ཡང་ཡིན་ལ། དེ་ནི་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་ཡང་ཡིན་ནོ།། Tib.

1–2 अत्राङ्गमात्रमवशिष्टमपि किंचन नास्तीत्यकिंचनम् । तस्य भाव आकिंचन्यम् ।] tent.; MS not available; འདི་ལ་ཡན་ལག་ཙམ་གྱི་ལྷག་མའམ་ཅུང་ཟད་ལུས་པ་མེད་པས་ན་ཅུང་ཟད་མེད་པ་ཡིན་ལ། དེའི་དངོས་པོ་ནི་ཅུང་ཟད་མེད་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 334, ll. 35–36: अन्तमसो भङ्गमत्तम्पि अस्स अवसिट्ठं नत्थीति वुत्तं होति. अकिञ्चनस्स भावो आकिञ्चञ्ञं. **2** आकाशानन्त्यायतनविज्ञानापगमस्यैतदधिवचनम् ।] tent.; MS not available; འདི་ནི་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་བྲལ་བའི་མིང་ཡིན་ལ། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 334, l. 36–p. 335, l. 1: आकासानञ्चायतनविञ्ञाणापगमस्स्ऽ एतं अधिवचनं. **3** पूर्ववदस्य ध्यानस्य [. . .] इत्याकिंचन्यायतनम् ॥] tent.; MS not available; སྔ་མ་བཞིན་དུ་བསམ་གཏན་འདི་ལ་ཅི་ཡང་མེད་པའི་གནས་ཡོད་པས་ན་ཅུང་ཟད་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་དོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 335, ll. 1–2: तं आकिञ्चञ्ञं अधिट्ठानट्ठेन आयतनमस्स झानस्स देवानं देवायतनमिवाति आकिञ्चञ्ञायतनं. **3–5** औदारिकायाः संज्ञाया अभावत्वात्सूक्ष्मायाः संज्ञायाश्चाभावत्वान्नैव ससंप्रयुक्तस्य ध्यानस्य संज्ञा नासंज्ञेति नैवसंज्ञानासंज्ञम् ।] tent.; MS not available; འདུ་ཤེས་རགས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་། ཕྲ་མོ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ན་འདུ་ཤེས་ཡོད་པའང་མ་ཡིན་མེད་པའང་མ་ཡིན་པ་དང་མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་བསམ་གཏན་ནི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མིན་མེད་མིན་ནོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 337, ll. 12–14: वचनत्थो पनेत्थ ओळारिकाय सञ्ञाय अभावतो सुखुमाय च भावतो नेवस्स ससम्पयुत्तधम्मस्स झानस्स सञ्ञा नासञ्ञन्ति नेवसञ्ञानासञ्ञं. **237.5–238.1** नैवसंज्ञानासंज्ञं च तन्मनआयतनधर्मायतनपर्यापिन्नमायतनम्, तत्तु नायतनान्तरमिति नैवसंज्ञानासंज्ञायतनम् ॥] tent.; MS not available; དེ་ནི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མིན་ཡང་ཡིན་ལ། དེ་ནི་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་ཡང་ཡིན་ནོ།། ཡིད་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད་དང་ཆོས་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་སུ་གྱུར་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ཡིན་གྱི། དེ་སྐྱེ་མཆེད་གཞན་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་ཡོད་མིན་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་དོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 337, ll. 14–16: नेवसञ्ञानासञ्ञञ्च तं मनायतनधम्मायतनपरियापन्नत्ता आयतनञ्चाति नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं.

तत्तु नायतनान्तरमिति नैवसंज्ञानासंज्ञायतनम् ॥

1.1.3.3 सर्वत्राप्यालम्भनातिक्रान्ता इमाः समापत्तयः, नाङ्गातिक्रान्ताः । यथा [. . .] । एतासु (४) रूपनिमित्तातिक्रान्ता प्रथमा, (५) आकाशातिक्रान्ता द्वितीया, (६) आकाशे प्रवृत्तविज्ञानातिक्रान्ता तृतीया, (७) आकाशे प्रवृत्तविज्ञानस्यापगमातिक्रान्ता चतुर्थी । तत एवं सर्वत्रालम्भनातिक्रान्ता इमाः समापत्तयः, नाङ्गातिक्रान्ताः । सर्वासामप्येतासामुपेक्षा चित्तैकाग्रतेति

238.2–239.1 सर्वत्रा° … ध्यानाङ्गे ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 338, l. 32–p. 339, l. 4: एतासु हि रूपनिमित्तातिक्कमतो पठमा, आकासातिक्कमतो दुतिया, आकासे पवत्तितविञ्ञाणातिक्कमतो ततिया. आकासे पवत्तितविञ्ञाणस्स अपगमातिक्कमतो चतुत्थीति सब्बथा आरम्मणातिक्कमतो चतस्सोपि भवन्तिमा आरुप्पसमापत्तियोति वेदितब्बा. अङ्गातिक्कमं पन एतासं न इच्छन्ति पण्डिता. न हि रूपावचरसमापत्तीसु विय एतासु अङ्गातिक्कमो अत्थि. सब्बासुपि हि एतासु उपेक्खा, चित्तेकग्गताति द्वे एव झानङ्गानि होन्ति.

---

2 सर्वत्राप्यालम्भनातिक्रान्ताइमाःसमापत्तयः, नाङ्गातिक्रान्ताः।] tent.; MS not available; འདི་དག་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་དམིགས་པ་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བ་ཉིད་འཕྲོབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ལས་འདའ་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 338, ll. 34–36: सब्बथा आरम्मणातिक्कमतो चतस्सोपि भवन्तिमा आरुप्पसमापत्तियोति वेदितब्बा. **2–3** यथा [. . .] ।] tent.; MS not available; དཔེར་ན་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཟད་པར་ས་ལ་སོགས་པ་དམིགས་པ་གཅིག་ལ་དམིགས་པ་མ་སྤྱངས་པ་རྟོག་པ་ལ་སོགས་པའི་ཡན་ལག་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟར་འདི་རྣམས་ནི་མ་ཡིན་ནོ༎ Tib. **3–5** एतासु (४) रूपनिमित्तातिक्रान्ता प्रथमा, (५) आकाशातिक्रान्ता द्वितीया, (६) आकाशे प्रवृत्तविज्ञानातिक्रान्ता तृतीया, (७) आकाशे प्रवृत्तविज्ञानस्यापगमातिक्रान्ता चतुर्थी ।] tent.; MS not available; འདི་རྣམས་ལ་ནི་(༡)གཟུགས་ཀྱི་མཚན་མ་ལས་འདས་པས་དང་པོའོ༎ (༢)ནམ་མཁའ་ལས་འདས་པ་ནི་གཉིས་པའོ༎ (༣)ནམ་མཁའ་ལ་འཇུག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་འདས་པ་ནི་གསུམ་པའོ༎ (༤)ནམ་མཁའ་ལ་འཇུག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་འདས་པ་ནི་བཞི་པ་ཡིན་ཏེ། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 338, ll. 32–34: एतासु हि रूपनिमित्तातिक्कमतो पठमा, आकासातिक्कमतो दुतिया, आकासे पवत्तितविञ्ञाणातिक्कमतो ततिया, आकासे पवत्तितविञ्ञाणस्स अपगमातिक्कमतो चतुत्थीति. **5–6** तत एवं सर्वत्रालम्भनातिक्रान्ता इमाः समापत्तयः, नाङ्गातिक्रान्ताः ।] tent.; MS not available; དེས་ན་དེ་ལྟར་འདི་དག་ཐམས་ཅད་དུ་ནི་དམིགས་པ་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་པ་ཉིད་འཕྲོབ་བོ༎ ཡན་ལག་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 338, l. 34–p. 339, l. 1: सब्बथा आरम्मणातिक्कमतो चतस्सोपि भवन्तिमा आरुप्पसमापत्तियोति वेदितब्बा. अङ्गातिक्कमं पन एतासं न इच्छन्ति पण्डिता. **238.6–239.1** सर्वासामप्येतासामुपेक्षा चित्तैकाग्रतेति द्वे एव ध्यानाङ्गे ।] tent.; MS not available; བཏང་སྙོམས་དང་སེམས་རྩེ་གཅིག་པའི་དབང་གིས་ནི་འདི་དག་ཐམས་ཅད་ཡན་ལག་གཉིས་དང་ལྡན་པ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 339, ll. 2–4: सब्बासुपि हि एतासु उपेक्खा, चित्तेकग्गताति द्वे एव झानङ्गानि होन्ति.

द्वे एव ध्यानाङ्गे । यथा स्थूलश्लक्ष्णश्लक्ष्णतरश्लक्ष्णतमसूत्रकृताश्चतस्रः शाटिका आयामतश्च विस्तरतश्च समप्रमाणाः, प्रमाणतो ऽप्यविशेषाः, सुखसंस्पर्शसूक्ष्मभावमहार्घभावैः पुनः पूर्वया पूर्वया पश्चिमा पश्चिमा प्रणीततराः । एवमेवैता अङ्गतो ऽप्यविशेषाः सूक्ष्मशान्तस्वभावत्वात्पूर्वयान्याः प्रणीतप्रणीततरप्रणीततमा वेदितव्याः ॥ विमोक्ष[. . .]शेषं सर्वाकाराभिसंबोधे यथोक्तम् ॥

1–5 यथा ... वेदितव्याः॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 339, ll. 14–24: यथा च एकाय इत्थिया कन्तितथूलसण्हसण्हतरसण्हतमसुत्तानं चतुपलतिपलद्विपलएकपलसाटिका अस्सु, आयामेन च वित्थारेन च समप्पमाणा; तत्थ किञ्चापि ता साटिका चतस्सोपि आयामतो च वित्थारतो च समप्पमाणा, नत्थि तासं पमाणतो विसेसो, सुखसम्फस्ससुखुमभावमहग्घभावेहि पन पुरिमाय पुरिमाय पच्छिमा पच्छिमा पणीततरा होन्ति, एवमेव किञ्चापि चतूसु एतासु उपेक्खा, चित्तेकग्गताति एतानि द्वेयेव अङ्गानि होन्ति, अथ खो भावनाविसेसेन तेसं अङ्गानि पणीतपणीततरभावेन सुप्पणीततरा होन्ति पच्छिमा पच्छिमा इधाति वेदितब्बा.

1–4 यथा स्थूलश्लक्ष्णश्लक्ष्णतरश्लक्ष्णतमसूत्रकृताश्चतस्रः शाटिका आयामतश्च विस्तरतश्च समप्रमाणाः, प्रमाणतो ऽप्यविशेषाः, सुखसंस्पर्शसूक्ष्मभावमहार्घभावैः पुनः पूर्वया पूर्वया पश्चिमा पश्चिमा प्रणीततराः ।] tent.; MS not available; ཇི་ལྟར་སྙོམ་པ་དང་ཕྲ་བ་དང་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བ་དང་ཆེས་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བའི་དོགས་པ་ལས་བཏགས་པའི་རས་ཡུག་རྒྱ་ཞེང་མཉམ་པ་བཞི་པོ་རྣམས་ལ་ཚད་ཁྱད་པར་མེད་ཀྱང་རེག་ན་བདེ་བ་དང་སྦྱབ་པའི་ངོ་བོ་དང་རིན་ཐང་ཆེ་བ་ཉིད་རྣམས་ཀྱིས་སྔ་མ་སྔ་མ་ལས་ཕྱི་མ་ཕྱི་མ་ཆེས་ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པར་འགྱུར་པ Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 339, ll. 14–20: यथा च एकाय इत्थिया कन्तितथूलसण्हसण्हतरसण्हतमसुत्तानं चतुपलतिपलद्विपलएकपलसाटिका अस्सु, आयामेन च वित्थारेन च समप्पमाणा; तत्थ किञ्चापि ता साटिका चतस्सोपि आयामतो च वित्थारतो च समप्पमाणा, नत्थि तासं पमाणतो विसेसो, सुखसम्फस्ससुखुमभावमहग्घभावेहि पन पुरिमाय पुरिमाय पच्छिमा पच्छिमा पणीततरा होन्ति. **4–5** एवमेवैता अङ्गतो ऽप्यविशेषाः सूक्ष्मशान्तस्वभावत्वात्पूर्वयान्याः प्रणीतप्रणीततरप्रणीततमा वेदितव्याः ॥] tent.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་འདི་རྣམས་ལ་ཡང་ཡན་ལག་གི་ཁྱད་པར་མེད་ཀྱང་ཕྲ་བ་དང་ཞི་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་སྔ་མ་ལས་གཞན་རྣམས་གྱ་ནོམ་པ་དང༌། ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པ་དང༌། ཆེས་ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པ་ཉིད་དུ་རིག་པར་བྱའོ།། Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 339, ll. 20–24: एवमेव किञ्चापि चतूसु एतासु उपेक्खा, चित्तेकग्गताति एतानि द्वेयेव अङ्गानि होन्ति, अथ खो भावनाविसेसेन तेसं अङ्गानि पणीतपणीततरभावेन सुप्पणीततरा होन्ति पच्छिमा पच्छिमा इधाति वेदितब्बा. **5–6** विमोक्ष[. . .]शेषं सर्वाकाराभिसंबोधे यथोक्तम् ॥] tent.; MS not available; རྣམ་པར་ཐར་པའི་བཤད་པ་ལྷག་མ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་ཇི་སྐད་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།། Tib.

1.1.4 नवानुपूर्वविहारसमापत्तयश्चतुर्ध्यानानि चतुरारूप्यसमापत्तयश्च निरोधसमापत्तिः ॥

1.1.5 दश कृत्स्नायतनानि यथा पृथिव्यप्तेजोवायुनीलपीतलोहितावदातकृत्स्नान्यष्टौ विज्ञानकृत्स्नमाकाशकृत्स्नं च ॥

1–2 नवानु° … °समापत्तिः ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 58, ll. 2–20. **1–2** नवानु° … °समापत्तिः॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 914, l. 28–p. 915, l. 1: रूपधातुचतुर्ध्यानानि, चतुरारूप्यसमापत्तयो, निरोधसमापत्तिरिति नव समापत्तयः. **3–4** दश … च ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 58, ll. 21-24.

1–2 नवानुपूर्वविहारसमापत्तयश्चतुर्ध्यानानि चतुरारूप्यसमापत्तयश्च निरोधसमापत्तिः ॥] recon.; MS not available; མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དགུ་ནི་བསམ་གཏན་བཞི་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་བཞི་དང་། འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པའོ།། Tib. Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 914, l. 28–p. 915, l. 1: रूपधातुचतुर्ध्यानानि, चतुरारूप्यसमापत्तयो, नोरोधसमापत्तिरिति नव समापत्तयः. **3–4** दश कृत्स्नायतनानि यथा पृथिव्यप्तेजोवायुनीलपीतलोहितावदातकृत्स्नान्यष्टौ विज्ञानकृत्स्नमाकाशकृत्स्नं च ॥] tent.; MS not available; ཟད་པར་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་བཅུ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། ཆུ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། སྔོན་པོ་དང་། སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། དཀར་པོ་སྟེ་ཟད་པར་བརྒྱད་དང་། ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་། ཟད་པར་ནམ་མཁའོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 58, ll. 21–24: कतमानि च सुभूते दश कृत्स्नानि? पृथिवीकृत्स्नमप्कृत्स्नन्तेजःकृत्स्नं वायुकृत्स्नं नीलकृत्स्नं पीतकृत्स्नं लोहितकृत्स्नमवदातकृत्स्नं विज्ञानकृत्स्नमाकाशकृत्स्नम्, इमान्युच्यन्ते दश कृत्स्नानि.

तत्र (१) पृथिवीकृत्स्नमिति । [...] प्रगुणप्रथमध्यानसमाधेर्व्युत्थाय, "इयं समापत्तिरासन्ननीवरणप्रतिपक्षा वितर्कस्यौदारिकत्वादङ्गदुर्बला" इति तद्दोषं दृष्ट्वा, द्वितीयं ध्यानं शान्तत्वेन मनसिकरोति । प्रथमध्याने [...] द्वितीयाधिगमायाङ्गेषु वितर्कमात्रमौदारिकत्वेन विचारादीनि शान्तत्वेनोपतिष्ठन्ति । औदारिकाङ्गप्रहाणाय शान्ताङ्गप्रतिलाभाय च तदेव निमित्तं [...] "पृथिवी" इति पुनः पुनर्मनसिकरोति । [...] । एवं [...] द्रष्टव्यानि ॥ **1.1.5.1**

1–6 [...] ... मनसिकरोति ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 155, ll. 12–24: इमासु पन पञ्चसु वसीसु चिण्णवसिना पगुणपठमज्झानतो वुट्ठाय, अयं समापत्ति आसन्ननीवरणपच्चत्थिका, वितक्कविचारानं ओळ्आरिकत्ता अङ्गदुब्बला ति च तत्थ दोसं दिस्वा, दुतियं ज्झानं, सन्ततो मनसिकत्वा, पठमज्झाने निकन्तिं परियादाय, दुतियाधिगमाय योगो कातब्बो. अथ्ऽ अस्स यदा पठमज्झाना वुट्ठाय सतस्स सम्पजानस्स झानङ्गानि पच्चवेक्खतो वितक्कविचारा ओळ्आरिकतो उपट्ठहन्ति. पीतिसुखञ्चेव चित्तेकग्गता च सन्ततो उपट्ठाति. तदास्स ओळ्आरिकङ्गं पहानाय सन्त-अङ्गपटिलाभाय च तदेव निमित्तं पथवी पथवी ति पुनप्पुनं मनसिकरोतो: इदानि दुतियज्झानं उप्पज्जिस्सती ति भवङ्गं उपच्छिन्दित्वा, तदेव पथवीकसिणं आरम्मणं कत्वा, मनोद्वारावज्जनं उप्पज्जति.

1 तत्र (१) पृथिवीकृत्स्नमिति ।] tent.; MS not available; དེ་ལ་(?)ཟད་པར་ས་ནི Tib. **1–6** [...] प्रगुणप्रथमध्यानसमाधेर्व्युत्थाय, "इयं समापत्तिरासन्ननीवरणप्रतिपक्षा वितर्कस्यौदारिकत्वादङ्गदुर्बला" इति तद्दोषं दृष्ट्वा, द्वितीयं ध्यानं शान्तत्वेन मनसिकरोति । प्रथमध्याने [...] द्वितीयाधिगमायाङ्गेषु वितर्कमात्रमौदारिकत्वेन विचारादीनि शान्तत्वेनोपतिष्ठन्ति । औदारिकाङ्गप्रहाणाय शान्ताङ्गप्रतिलाभाय च तदेव निमित्तं [...] "पृथिवी" इति पुनः पुनर्मनसिकरोति ।] tent.; MS not available; རྣལ་འབྱོར་པ་གང་ཞིག་གོམས་པས་དབང་དུ་གྱུར་པའི་བསམ་གཏན་དང་པོའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལས་ལངས་ནས། "སྙོམས་པར་འཇུག་པ་འདི་ནི་ཉེ་བར་གནས་པའི་སྒྲིབ་པའི་གཉེན་པོ་ཡིན་ཞིང་རྟོག་པ་རགས་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་སྟོབས་ཆུང་བ་ཡང་ཡིན་ནོ"ཞེས་བྱ་བར་དེའི་སྐྱོན་མཐོང་ནས། བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ལ་ཞི་བ་ཉིད་དུ་ཡིད་ལ་བྱས་ཏེ། བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་བར་གཉིས་པ་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཡན་ལག་རྣམས་ལ་རྟོག་པ་ཙམ་རགས་པ་ཡིན་ཞིང་དཔྱོད་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ཞི་བ་ཉིད་དུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ནོ།། འདི་རགས་པའི་ཡན་ལག་སྤང་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དང་ཞི་བའི་ཡན་ལག་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དེ་ཉིད་རྒྱུ་མཚན་དུ་བྱེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་གྱི། "ས་འོ"ཞེས་ཡང་དང་ཡང་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ནི Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 155, ll. 12–22: इमासु पन पञ्चसु वसीसु चिण्णवसिना पगुणपठमज्झानतो वुट्ठाय, अयं समापत्ति आसन्ननीवरणपच्चत्थिका, वितक्कविचारानं ओळ्आरिकत्ता अङ्गदुब्बला ति च तत्थ दोसं दिस्वा, दुतियं ज्झानं, सन्ततो मनसिकत्वा, पठमज्झाने निकन्तिं परियादाय, दुतियाधिगमाय योगो कातब्बो. अथास्स यदा पठमज्झाना वुट्ठाय सतस्स सम्पजानस्स झानङ्गानि पच्चवेक्खतो वितक्कविचारा ओळ्आरिकतो उपट्ठहन्ति. पीतिसुखञ्चेव चित्तेकग्गता च सन्ततो उपट्ठाति. तदास्स ओळ्आरिकङ्गं पहानाय सन्त-अङ्गपटिलाभाय च तदेव निमित्तं पथवी पथवी ति पुनप्पुनं मनसिकरोतो. **6** [...] ।] tent.; MS not available; ཟད་པར་སར་རྣམ་པར་གཞག་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6** एवं [...] द्रष्टव्यानि ॥] tent.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་ཟད་པར་ཆུ་ལ་སོགས་པ་དགུ་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་ཚུལ་འདི་ཉིད་ཡིན་པར་བལྟའོ།། Tib.

(२) पूर्वे कृताधिकारस्याकृतेष्वेवाप्सु नदीतडागपुष्करिण्यादिष्वाप्कृत्स्नमुपतिष्ठते । (३) एवं [. . .] तेजःकृत्स्नम् । (४) [. . .] “अयं वात एतस्मिन्स्थाने प्रहरति” इत्यालोकनं वायुः । (५) नीलपुष्पमणिवस्त्रादि[. . .] नीलकृत्स्नम् । (६-८) [. . .] पीतादिकृत्स्नानि । त्रपुरजतचन्द्रमण्डलादि-

---

1–2 पूर्वे . . . उपतिष्ठते ।] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 170, ll. 10–12: इधा पि पुब्बे कताधिकारस्स पुञ्ञवतो अकते आपस्मिं पोक्खरणिया वा तळाके वा लोणियं वा समुद्दे वा निमित्तं उप्पज्जति. **2** एवं [. . .] तेजःकृत्स्नम् ।] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 171, ll. 9–12: तत्थ कताधिकारस्स पुञ्ञवतो अकते निमित्तं गण्हन्तस्स दीपसिखाय वा उद्धने वा पत्तपचनट्ठाने वा दवदाहे वा यत्थ कत्थचि अग्गिजालं ओलोकेन्तस्स निमित्तं उप्पज्जति. **2–3** [. . .] . . . वायुः ।] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 172, ll. 10–17: वायोकसिणं उग्गण्हन्तो वायुस्मिं निमित्तं गण्हाति उच्छग्गं वा एरितं समेरितं उपलक्खेति, कायस्मिं वा फुट्ठं उपलक्खेती ति. [...] अयं वातो एतस्मिं ठाने पहरती ति सतिं ठपेत्वा. **3–4** नील° . . . नीलकृत्स्नम् ।] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 172, l. 29–p. 173, l. 1: कताधिकारस्स पुञ्ञवतो ताव तथारूपं मालागच्छं वा पूजाठानेसु पुप्फसन्थरं वा नीलवत्थमणीनं वा अञ्ञतरं दिस्वाव निमित्तं उप्पज्जति. **242.4–243.1** [. . .] . . . अवदातकृत्स्नम् ।] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 174, ll. 15–16: तिपुमण्डलरजतमण्डलचन्दमण्डलेसुपि उप्पज्जति येव.

1–2 पूर्वे कृताधिकारस्याकृतेष्वेवाप्सु नदीतडागपुष्करिण्यादिष्वाप्कृत्स्नमुपतिष्ठते ।] tent.; MS not available; སྔར་སྒོམ་པ་གོམས་པར་བྱས་པ་ལ་ནི་ཆུ་ཀླུང་དང་། ལྟེང་ཀ་དང་། རྫིང་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སུ་མ་བྱས་པ་ཁོ་ནར་ཟད་པར་ཆུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ།། TIb. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 170, ll. 10–12: इधा पि पुब्बे कताधिकारस्स पुञ्ञवतो अकते आपस्मिं पोक्खरणिया वा तळआके वा लोणियं वा समुद्दे वा निमित्तं उप्पज्जति. **2** एवं [. . .] तेजःकृत्स्नम् ।] tent.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་ནགས་ཀྱི་མེ་འབར་ཞིང་དུ་བ་འཕྱུལ་བ་རྣམས་སུ་ནི་ཟད་པར་མེའོ།། TIb. **2–3** [. . .] “अयं वात एतस्मिन्स्थाने प्रहरति” इत्यालोकनं वायुः ।] tent.; MS not available; རླུང་གིས་བསྐྱོད་པའི་འོད་མ་དང་འཁྲི་ཤིང་གི་ལོ་མ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་“རླུང་འདི་ནི་གནས་འདིར་རབ་ཏུ་རྒྱུ་བ་ཡིན་ནོ་”ཞེས་ཀུན་ཏུ་ལྟ་བ་ནི་རླུང་ངོ་།། TIb. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 172, ll. 16–17: अयं वातो एतस्मिं ठाने पहरती ति सतिं ठपेत्वा. **3–4** नीलपुष्पमणिवस्त्रादि[. . .] नीलकृत्स्नम् ।] tent.; MS not available; མེ་ཏོག་དང་། ནོར་བུ་དང་། གོས་ལ་སོགས་པ་སྔོན་པོ་བཏིང་བ་ལ་ནི་ཟད་པར་སྔོན་པོའོ།། TIb. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 172, l. 30–p. 173, l. 1: पूजाठानेसु पुप्फसन्थरं वा नीलवत्थमणीनं वा अञ्ञतरं दिस्वाव निमित्तं उप्पज्जति. **242.4–243.1** [. . .] पीतादिकृत्स्नानि । त्रपुरजतचन्द्रमण्डलादिष्ववदातकृत्स्नम् ।] tent.; MS not available; དེ་དག་ཉིད་སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། དཀར་པོར་གྱུར་པ་ལ་ནི་ཟད་པར་སེར་པོ་ལ་སོགས་པའོ།། ཚོན་མོ་སྐྱེང་དང་། དངུལ་དང་། ཟླ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་ནི་ཟད་པར་དཀར་པོའོ།། TIb. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 174, ll. 15–16: तिपुमण्डलरजतमण्डलचन्दमण्डलेसुपि उप्पज्जति येव.

ष्ववदातकृत्स्नम् । (९) वातपानान्तरादि[...] विज्ञानकृत्स्नम् । (१०) वातपानानन्तरभित्तिच्छिद्रादिष्वाकाशकृत्स्नमुपतिष्ठते ॥

[...] तत्परिकर्मविशेषो ज्ञेयः । (२) तेन हि नीलादिवर्णसंभेदरहि- 1.1.5.2
ताभिरानरीक्षिकीभिरन्याभिर्वा शुद्धवस्त्रपरिश्रुताभिरनाविलाभिरप्भिः पात्र-कुण्डादीनामन्यतमं पूरयित्वा प्रतिरूपे स्थाने स्थापयित्वा सुखनिषण्णेन

---

3 [...] तत्परिकर्मविशेषो] 101r1

---

1 वात° ... विज्ञानकृत्स्नम् ।] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 174, ll. 23–28: कताधिकारस्स ताव पुञ्ञवतो यं भित्तिछिद्दादीनं अञ्ञतरेन सूरियालोको वा चन्दालोको वा पविसित्वा भित्तियं वा भूमियं वा मण्डलं समुट्ठापेति. घनपण्णरुक्खसाखन्तरेन वा घनसाखामण्डपन्तरेन वा निक्खमित्वा भूमियमेव मण्डलं समुट्ठापेति, तं दिस्वा व निमित्तं उप्पज्जति. **2** वात° ... उपतिष्ठते ॥] Content found from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 7–11: परिच्छिन्नाकासकसिणे पि आकासकसिणं उग्गण्हन्तो आकासस्मिं निमित्तं गण्हाति भित्तिछिद्दे वा ताळुअच्छिद्दे वा वातपानन्तरिकाय वाति वचनतो कताधिकारस्स ताव पुञ्ञवतो भित्तिछिद्दादीसु अञ्ञतरं दिस्वाव निमित्तं उप्पज्जति. **243.3–244.1** तेन ... °परिकर्म ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 170, ll. 16–28: अकताधिकारेन चत्तारो कसिणदोसे परिहरन्तेन नीलपीतलोहितोदातवण्णानमञ्ञतरवण्णं आपं अगहेत्वा, यं पन भूमिं असम्पत्तमेव आकासे सुद्धवत्थेन गहितं उदकं अञ्ञं वा तथारूपं विप्पसन्नं अनाविलं, तेन पत्तं वा कुण्डिकं वा समतित्तिकं पूरेत्वा, विहारपच्चन्ते वुत्तप्पकारे पटिच्छन्ने ओकासे ठपेत्वा, सुखनिसिन्नेन न वण्णो पच्चवेक्खितब्बो, न लक्खणं मनसि कातब्बं, निस्सयसवण्णमेव कत्वा उस्सदवसेन पण्णत्तिधम्मे चित्तं ठपेत्वा अम्बु, उदकं, वारि, सलिलन्ति आदीसु आपोनामेसु पाकटनामवसेनेव आपो! आपो! ति भावेतब्बं. तस्सेवं भावयतो अनुक्कमेन वुत्तनयेनेव निमित्तद्वयं उप्पज्जति.

---

1 वातपानान्तरादि[...] विज्ञानकृत्स्नम् ।] tent.; MS not available; སྐར་ཁུང་གི་ནང་ལ་སོགས་པར་ཞུགས་པའི་ཟླ་བ་དང་ཉི་མའི་འོད་རྣམས་ཀྱི་རྩིག་པ་དང་སའི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱེད་པའི་འོད་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་དང་། ཤིང་གི་ལོ་མའི་ཚོགས་ཀྱི་གསེབ་ནས་བྱུང་བ་རྣམས་ལོ་ནས་ས་གཞི་ལ་བསྐྱེད་པ་ཟླ་བའི་འོད་དང་ཉི་མའི་འོད་ཀྱི་ཐིག་ལེ་ལ་རྣམ་པར་ལྟ་བ་ནི་ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པའོ།། TIb. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 174, ll. 22–23: भित्तिछिद्दे वा ताळुअच्छिद्दे वा वातपानन्तरिकाय वाति. **2** वातपानानन्तरभित्तिच्छिद्रादिष्वाकाशकृत्स्नमुपतिष्ठते॥] tent.; MS not available; སྐར་ཁུང་གི་ནང་དང་། རྩིག་པའི་བུ་ག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སུ་ཟད་པར་ནམ་མཁའ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ།། TIb. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 8–9: भित्तिछिद्दे वा ताळुअच्छिद्दे वा वातपानन्तरिकाय वाति. **3** [...] तत्परिकर्मविशेषो ज्ञेयः।] tent.; *++///(.. .. ..śeṣo .e.. /) MS; གང་ཞིག་སྔར་བསྒོམས་པ་གོམས་པར་མ་བྱས་པ་ལས་དང་པོ་པའི་སྦྱོམ་བརྩོན་ལ་ནི་དེ་ལྟར་མི་སྐྱེ་བས་དེའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།། Tib. **3–4** नीलादिवर्णसंभेदरहिताभिरानरीक्षिकीभिर्] recon.; nī(lādiv. .. ..ṃbhedarahitābhir ānta)rīkṣikī◯bhir MS; སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་ཁ་དོག་གི་དབྱེ་བ་དང་བྲལ་བའི་ཆུ་དྲི་མ་མེད་པ་ནམ་མཁའ་ནས་བབ་པའམ་ Tib. **4** °परिश्रुताभिर्] MS^{pc}; °pari{.. ..}bhir MS^{ac}.

मनस्कार आरब्धव्यः । इदमस्याप्कृत्स्नपरिकर्म ॥ (३) स्निग्धानि पुनः सारदारूणि खण्डशश्छित्वा प्रतिरूपे वृक्षमूले मण्डपे वा पात्रपचनाकारेण राशीकृतान्यादीपयित्वा कृतवितस्तिचतुरङ्गुलप्रमाणच्छिद्रं चर्मपटकटाणामन्यतममासनस्य पुरस्तात्स्थापयित्वा सुखनिषण्णेनाधस्तृणकाष्ठान्युपरि धूमशिखां वा मनसिकृत्वा मध्ये घनज्वालास्कन्धनिमित्तमादातव्यम् । इदं तेजःकृत्स्नपरिकर्म ॥ (४) भित्तिच्छिद्रे पुनरसति कृत्वापि सति तस्य वातायनान्तरस्य वान्तिके निषद्य यमङ्गप्रदेशं वायुः प्रहरति । तत्र स्मृतिरुपस्थापयितव्या । इदं वायुकृत्स्नपरिकर्म ॥ (५) नीलोत्पलगिरिकर्णिकादीनां पुनरपनीतवृन्तकेसराणां नीलवस्त्रभण्डिकया वा करण्डपुटादीनामन्यतमस्य संस्तरं पूरयित्वा नीलवस्त्रेण

---

2 °रूणि खण्डशश्] 101r2 **6** परिकर्म ॥] 101r3 **9** °त्वा नीलवस्त्रेण] 101r4

1–6 स्निग्धानि … °परिकर्म ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 171, ll. 15–22: सिनिद्धानि सारदारूनि फालेत्वा सुक्खापेत्वा घटिकं घटिकं कत्वा, पतिरूपं रुक्खमूलं वा मण्डपं वा गन्त्वा, पत्तपचनाकारेन रासिं कत्वा आलिम्पेत्वा कटसारके वा चम्मे वा पटे वा विदत्थिचतुरङ्गुलप्पमाणं छिद्दं कातब्बं. अं पुरतो ठपेत्वा वुत्तनयेनेव निसीदित्वा हेट्ठा तिणकट्ठं वा उपरि धूमसिखं वा अमनसिकरित्वा वेमज्झे घनजालाय निमित्तं गण्हितब्बं. **244.8–245.3** नीलोत्पल° … °परिकर्म ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 173, ll. 2–11: इतरेन नीलुप्पलगिरिकण्णिकादीनि पुप्फानि गहेत्वा यथा केसरं वा वण्टं वा न पञ्ञायति, एवं चङ्गोटकं वा करण्ड[क]पटलं वा पत्तेहि येव समतित्तिकं पूरेत्वा सन्थरितब्बं, नीलवण्णेन वा वत्थेन भण्डिकं बन्धित्वा पूरेतब्बं, मुखवट्टियं वा अस्स भेरितलमिव बन्धितब्बं, कंसनीलपलासनीलअञ्जननीलानं वा अञ्ञतरेन धातुना पथवीकसिणे वुत्तनयेन संहारिमं वा भित्तियंयेव वा कसिणमण्डलं कत्वा विसभागवण्णेन परिच्छिन्दितब्बं, ततो पथवीकसिणे वुत्तनयेन नीलं! नीलन्! ति मनसिकारो पवत्तेतब्बो.

3–4 चर्मपटकटाणामन्यतमम्] Skt.; པགས་པའམ་རེ་ལྡེ་གང་ཡང་རུང་བའི་ Tib. **9** नीलवस्त्रभण्डिकया वा करण्डपुटादीनाम्] Skt.; གོས་དང་སྣོད་དང་ཟ་མ་ཏོག་སྣོན་པོ་ལ་སོགས་རྣམས་ Tib.

---

1 इदमस्याप्कृत्स्न°] recon. and em.; idamasyāpa(..)tsna° MS; འདི་ནི་ཟད་པར་ཆུའི་ Tib. **2** प्रतिरूपे] recon.; (.. ..)rūpe MS; རྗེས་སུ་མཐུན་པར་ Tib. **2** मण्डपे वा पात्र°] MS^{pc} (maṇḍa{pe vā pā}tra°); maṇḍa{.. .. ..}tra° MS^{ac}; འགྲོན་ཁང་ … ཛ་སོ་གཏོང་བའི་ Tib. **3** राशीकृतान्यादीपयित्वा] conj.; rāśīkṛtā{Φ}ny ādīpa MS^{pc}; rāśīkṛtā{..}ny ādīpa MS^{ac}; སྤུངས་ཏེ། … ཀུན་ཏུ་སྦར་ནས་ Tib. **3–4** चर्मपटकटाणामन्यतममासनस्य] recon. and em.; carmapaṭakaṭāṇāmanyatama(h .)sanasya MS; པགས་པའམ་རེ་ལྡེ་གང་ཡང་རུང་བའི་སྟན་ Tib. **8** °केसराणां] MS^{pc} (°ke{sa}rāṇāṃ); °ke{..}rāṇāṃ MS^{ac}. **9** °पुटादीनामन्यतमस्य] em.; °puṭādīnāṃ manyatamasya MS; ཟ་མ་ཏོག་ … ལ་སོགས་པ་རྣམས་གང་ཡང་རུང་བ་ Tib.

चैवं भेरीतलमिव वितन्य कंसनीलपलाशनीलाञ्जननीलादीनां वान्यतरेण धातुना संचार्यसंचारि वा मण्डलं कृत्वा विसभागवर्णेन केनचित्परिच्छिद्य तस्याभ्यासे सुखनिषण्णेन मनसिकारः प्रवर्तयितव्यः । इदं नीलकृत्स्नपरिकर्म ॥ (६-८) पीतलोहितावदातकृत्स्नेष्वप्येष एव नयः । यदत्र नीलं तत्तेषु पीतादिवर्णमादातव्यमित्येष विशेषः ॥ (९) घटे पुनर्दीपं प्रज्वलय्य पिहितमुखस्यास्य नातिमहच्छिद्रं कृत्वा भित्त्यभिमुखं कृत्वा स्थापितात्ततः ततो निर्गतेन तेन दीपालोकेन भित्तौ व्युत्थापितमालोकमण्डलं चिरस्थितिकं भवति । तन्मनसिकर्त्तव्यम् । इदं विज्ञानकृत्स्नपरिकर्म्म ॥ (१०) सुच्छन्ने पुनर्मण्डपे भित्तिकटपटानां वान्यतरत्र वितस्तिचतुरङ्गुलप्रमाणच्छिद्रं कृत्वा मनसिकारः प्रवर्त्तयितव्यः । इदं परिच्छेदाकाशकृत्स्नपरिकर्म । एवं तावदेतेषु परिकर्मविशेषो ज्ञेयः ॥

4 °दत्र नीलं] 101r5 **9** °र्मण्डपे] 101r6

4 पीतलोहितावदातकृत्स्नेष्वप्येष एव नयः ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 173, l. 17: पीतकसिणेपि एसेव नयो. **5–8** घटे पुनर्दीपं प्रज्वलय्य पिहितमुखस्यास्य नातिमहच्छिद्रं कृत्वा भित्त्यभिमुखं कृत्वा स्थापितात्ततः ततो निर्गतेन तेन दीपालोकेन भित्तौ व्युत्थापितमालोकमण्डलं चिरस्थितिकं भवति । तन्मनसिकर्त्तव्यम् । इदं विज्ञानकृत्स्नपरिकर्म्म ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 174, l. 30–p. 175, l. 2: तथा असक्कोन्तेन घटे दीपं जालेत्वा घटमुखं पिदहित्वा घटे छिद्दं कत्वा भित्तिमुखं ठपेतब्बं. तेन छिद्देन दीपालोको निक्खमित्वा भित्तियं मण्डलं करोति, तं आलोको! आलोको! ति भावेतब्बं. इदमितरेहि चिरट्ठितिकं होति. **8–11** सुच्छन्ने … ज्ञेयः ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 11–14: इतरेन सुच्छन्नमण्डपे वा चम्मकटसारकादीनं वा अञ्ञतरस्मिं विदत्थिचतुरङ्गुलप्पमाणं छिद्दं कत्वा तदेव वा भित्तिछिद्दादिभेदं छिद्दं आकासो आकासो ति भावेतब्बं.

1 °नीलाञ्जननीलादीनां] MS^{ppc} (°nīlāṃja{nanīlādīnāṃ}); °nīlāṃja{.. .. ..} MS^{pc}, dīnāṃ 3 *in the bottom margin*; °nīlāṃja{.. .. ..} MS^{ac}; སྔོན་པོ་དང་། མིག་སྨན་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པ་ Tib. **2** मण्डलं कृत्वा] MS^{pc} (maṇḍalaṃ {⊔} kṛtvā); maṇḍalaṃ {'}kṛtvā MS^{ac}; དཀྱིལ་འཁོར་བྱས་ནས་ Tib. **2** विसभाग°] em; 'visaṃbhāga° MS; མི་མཐུན་པ་ Tib. **2** केनचित्] em; kenacita MS; གང་ཡང་རུང་བས་ Tib. **4** यदत्र नीलं] recon.; ya*(.. .. ..laṃ) MS; འདིར་སྔོན་པོ་གང་ཡིན་པ་ Tib. **5** पुनर्दीपं] em.; puna dīpaṃ MS; ཡང་ … མར་མེ་ Tib. **7** भित्तौ व्युत्थापितम्] em.; bhittāvyu{tth}āϕ◯pitam MS^{pc}; bhittāvyu{th}āϕ◯pitam MS^{ac}; རྩིག་པ་ལ་བསྐྱེད་པའི་ Tib. **8–9** सुच्छन्ने पुनर्मण्डपे] recon. and conj.; acchanne pu(..)ϕ*(r ..)ṇḍa(le) ti MS; གཡོགས་པའི་གནས་སུ་ Tib.

1.1.5.3 तस्य पुनर्नवविधस्यापि कृतस्याकृतस्य वा कृत्स्नस्योद्ग्रहप्रतिभागाख्यं निमित्तद्वयमुत्पद्यते । (२) तत्राप्कृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तं प्रचलदाकारं फेनबुद्बुदमिश्रे ऽम्भसि तादृशमेव भूत्वोपतिष्ठते । कृत्स्ने दोषः प्रज्ञायते । प्रतिभागनिमित्तं सपरिस्पन्दमाकाशे स्थापितमणितालवृन्तमिव मणिमयादर्शमण्डलमिव च भूत्वोपतिष्ठते ॥ (३) तेजःकृत्स्ने ऽप्युद्ग्रहनिमित्तं चलं च्छित्वा च्छित्वा पतदिवोपतिष्ठते । अकृते वात्र कृत्स्ने दोषः प्रज्ञायते । अलातखण्डाङ्गारभस्मधूमेषु किंचित्किंचिदुपतिष्ठते । प्रतिभागनिमित्तमाकाशे स्थापितं रक्तकम्बलमण्डलमिव सवर्णतालवृन्तमिव कांचनस्तम्भ इव चोपतिष्ठते ॥ (४) वायुकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तमवतारितमात्रस्य पायसस्योष्मशिखेव भूत्वोपतिष्ठते । प्रतिभागनिमित्तं संनिषण्णं निश्चलं भवति ॥

---

2 उद्ग्रहनिमित्तं] 101v1 **6** °ते । अलात°] 101v2

1–2 तस्य ... °द्वयमुत्पद्यते ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 170, ll. 27–28: तस्सेवं भावयतो अनुक्कमेन वुत्तनयेनेव निमित्तद्वयं उप्पज्जति. **2–4** तत्रा° ... भूत्वोपतिष्ठते ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 170, l. 29–p. 171, l. 4: इध पन उग्गहनिमित्तं चलमानं विय उपट्ठाति. सचे फेणपुप्फुळ्अकमिस्सं उदकं होति, तादिसमेव उपट्ठाति; कसिणदोसो पञ्ञायति. पटिभागनिमित्तं पन निप्परिप्फन्दं आकासे ठपितमणितालवण्टं विय मणिमयादासमण्डलमिव च हुत्वा उपट्ठाति. **5–8** तेजःकृत्स्ने ... चोपतिष्ठते ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 171, l. 28–p. 172, l. 5: तस्सेवं भावयतो अनुक्कमेन वुत्तनयेनेव निमित्तद्वयं उप्पज्जति. तत्थ उग्गहनिमित्तं जालं छिज्जित्वा छिज्जित्वा पतनसदिसं हुत्वा उपट्ठाति. अकते गण्हन्तस्स पन कसिणदोसो पञ्ञायति, अलातखण्डं वा अङ्गारपिण्डो वा छारिका वा धूमो वा उपट्ठाति. पटिभागनिमित्तं निच्चलं आकासे ठपितरत्तकम्बलक्खण्डं विय सुवण्णतालवण्टं विय कञ्चनत्थम्भो विय च उपट्ठाति. **8–9** वायुकृत्स्न ... भवति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 172, ll. 22–24: इध उग्गहनिमित्तवड्ढनतो ओतारितमत्तस्स पायासस्स उसुमवट्टिसदिसं चलं हुत्वा उपट्ठाति. पटिभागनिमित्तं सन्निसिन्नं होति निच्चलं.

---

3 कृत्स्ने दोषः प्रज्ञायते ।] Skt.; མ་བྱས་ན་ནི་ཟད་པར་གྱི་ཉེས་པར་གདགས་སོ།། Tib. **6** अलातखण्डा°] Skt.; མགལ་བ་དང་། Tib. **9** संनिषण्णं] Skt.; འདུག་པ་ལྟ་བུར་ Tib.

---

2 तत्राप्कृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तं] recon.; (ta.. .. ..) * udgrahanimittaṃ MS; དེ་ལ་ཟད་པར་ཆུའི་འཛིན་པའི་མཚན་མ་ནི། Tib. **2** °बुद्बुद°] em.; °budbada° MS; ཆུ་བུར་ Tib. **3** प्रतिभागनिमित्तं] em.; pratibhāganimitta MS; སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་ Tib. **6** दोषः प्रज्ञायते । अलात°] recon.; do(.. ..jñāya)*(te | alā)ta° MS; ཉེས་པར་གདགས་ཤིང་མགལ་བ་དང་། Tib. **8** °स्तम्भ इव] MS[pc] (°stambha {⊔} iva); °stambha {va} iva MS[ac].

(५) नीलकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तमकेसरवृन्तैः कुसुमैः कृते केसरवृन्तानीतरत्र पत्रान्तराणीत्येष कृत्स्नदोषः प्रज्ञायते। प्रतिभागनिमित्तं कृत्स्नमण्डलादुत्पत्याकाशे मणितालवृण्तवत्प्रख्यायते ॥ (६-८) पीतकृत्स्नादिष्वप्येष एव नयः ॥ (९) विज्ञानकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तं भूमौ भित्तौ वोत्थितं मण्डलसदृशमेव भवति । प्रतिभागनिमित्तं घनविप्रसन्नालोकपुंजसदृशम् ॥ (१०) आकाशकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तं सह भित्तिपर्यन्तादिभिश्छिद्रसदृशमेव भवति । वर्ध्यमानमपि न वर्धते । प्रतिभागनिमित्तमाकाशमण्डलमेव भूत्वोपतिष्ठते । वर्ध्यमानं च वर्धते ॥ एवमत्र कृतस्याकृतस्य वा कृत्स्नस्योद्ग्रहप्रतिभागनिमित्तयोर्विशेषो ज्ञेयः ॥

नवविधे ऽपि च खण्डे ऽस्मिन् निमित्ते सुखनिषण्णेन वर्णप्रत्य- **1.1.5.4**

---

1 °कृत्स्न उद्ग्रह°] 101v3 **5** °भागनिमित्तं] 101v4 **10** °विधे ऽपि च] 101v5 (*vidhe pi ca)

1–3 नीलकृत्स्न … प्रख्यायते ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 173, ll. 12–15: इधापि उग्गहनिमित्ते कसिणदोसो पञ्ञायति, केसरदण्डक-पत्तन्तरिकादीनि उपट्ठहन्ति. पटिभागनिमित्तं कसिणमण्डलतो मुञ्चित्वा आकासे मणितालवण्टसदिसं उपट्ठाति. **4–5** विज्ञानकृत्स्न … °सदृशम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 3–5: इध उग्गहनिमित्तं भित्तियं वा भूमियं वा उट्ठितमण्डलसदिसमेव होति. पटिभागनिमित्तं घनविप्पसन्नआलोकपुञ्जसदिसं. **5–8** आकाशकृत्स्न … वर्धते ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 3–5: इध उग्गहनिमित्तं सद्धिं भित्तिपरियन्तादीहि छिद्दसदिसमेव होति, वड्ढियमानम्पि न वड्ढति. पटिभागनिमित्तमाकासमण्डलमेव हुत्वा उपट्ठाति, वड्ढियमानञ्च वड्ढति. **247.10–248.3** सुखनिषण्णेन … कर्तव्यः] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 170, ll. 22–26: सुखनिसिन्नेन न वण्णो पच्चवेक्खितब्बो, न लक्खणं मनसिकातब्बं, निस्सयसवण्णमेव कत्वा उस्सदवसेन पण्णत्तिधम्मे चित्तं ठपेत्वा अम्बु, उदकं, वारि, सलिलन् ति आदीसु आपोनामेसु पाकटनामवसेनेव "आपो आपो" ति भावेतब्बं.

---

1 नीलकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तमकेसरवृन्तैः कुसुमैः] Skt.; ཟད་པར་སྔོན་པོ་ལ་ནི་མེ་ཏོག་གེ་སར་དང་སྡོང་བུ་མེད་པ་ལྟ་བུ་སྟེ། Tib.

---

1 नीलकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तमकेसरवृन्तैः] recon.; nīla*(.. .. ..)dgrahanimittaṃ ’keśa(..)vṛntaiḥ MS; ཟད་པར་སྔོན་པོ་ལ་ནི་ … གེ་སར་དང་སྡོང་བུ་མེད་པ་ Tib. **3** °कृत्स्नादिष्वप्येष] MS^{pc} (°kṛtsnā◯diṣv ap{y} eṣa); °kṛtsnā◯diṣv apeṣa MS^{ac}; ཟད་པར་ … ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་ཡང་ … འདི་ Tib. **8** °प्रतिभाग°] recon.; °prati(.ā)ga° MS; སྣང་བའི་ Tib. **10** खण्डे ऽस्मिन् निमित्ते] recon. and em.; khaṇḍa smi(.i .. ..) MS; མཚན་མ་རྣམ་པ་འདི་ … ལ་ Tib.

वेक्षणलक्षणमनसिकारौ प्रहाय पृथिवीकृत्स्ने ऽभिहितनयेनैव प्रज्ञप्तिमात्रे चित्तं स्थापयित्वा "आप आपः" "तेजस्तेजः" इति तस्य तस्य प्रकटनामवशेनैवाभ्यासः कर्तव्यः । एवमेतेषां तत्र तत्राभ्यासविशेषो ज्ञेयः । एवं ह्यभ्यस्यतस्तेषु पूर्ववदेव सोपचारास्ते समाधयः संभवन्ति ॥

1.1.5.5 (१) यश्चैतत्पृथिवीकृत्स्ने वाशीभूतस्तस्य प्राप्ताभिज्ञस्य सतः, एको ऽपि भूत्वा बहुधा भवतीत्यादिर्भावः, आकाशे ऽम्भसि वा पृथिवीं निर्माय पद्भ्यां गमनादिकल्पनादीत्ययं विशेषः समृद्ध्यति ॥ (२) अप्कृत्स्नवशेन पृथिव्यामु-

---

4 सोपचारास्] 101v6

5–7 य चैतत्° … समृद्ध्यति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 23–26: इमेसु हि पथवीकसिणवसेन एकोपि हुत्वा बहुधा होतीति आदिभावो आकासे वा उदके वा पथविं निम्मिनित्वा पदसा गमनं ठाननिसज्जादिकप्पनं वा परित्तअप्पमाणनयेन अभिभायतनपटिलाभो ति एवमादीनि इज्झन्ति. **248.7–249.2** अपृत्स्न° … समृद्ध्यन्ति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 26–29: आपोकसिणवसेन पथवियं उम्मुज्जननिम्मुज्जनं उदकवुट्ठिसमुप्पादनं नदीसमुद्दादिनिम्मानं पथवीपब्बतपासादादीनं कम्पनन्ति एवमादीनि इज्झन्ति.

---

4 सोपचारास्] Skt.; ཡན་ལག་དང་བཅས་པའི་ Tib. **5** प्राप्ताभिज्ञस्य] Skt.; མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པར་ Tib. **6** भवतीत्यादिर्भावः] Skt.; འགྱུར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། སྣང་བར་གྱུར་པ་དང་། Tib. **7** गमनादिकल्पनादीत्ययं] Skt.; འགྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། གཡོ་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ … འདི་ Tib.

---

1 °लक्षण°] recon.; °(.. ..)ṇa° MS; མཚན་ཉིད་ Tib. **2** प्रकटनाम°] em.; prakaṭānāma° MS; མིང་གསལ་ Tib. **3** तत्र तत्राभ्यासविशेषो] em.; {tatra tatra tā}bhyāṃ sa viśeṣo MS^{ppc}; {.. .. .. ..}bhyāṃ sa viśeṣo MS^{pc}, tā (2) in the bottom margin; {.. .. .. ..}bhyāṃ sa viśeṣo MS^{ac}; དེ་དང་དེ་ལ་གོམས་པའི་ཁྱད་པར་ནི་ Tib. **4** सोपचारास्ते समाधयः संभवन्ति] tent.; ++///(.ārās te samā.. .. ..n.i) MS; ཡན་ལག་དང་བཅས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དེ་རྣམས་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ།། Tib. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164r7, P [88] (5186) kha 188r7–8: ཉེ་བར་སྤྱོད་པ་དང་བཅས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དེ་རྣམས་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ།། . **5** यश्चैतत्पृथिवीकृत्स्ने वाशीभूतस्तस्य] tent. and conj.; (ya cai..t.)pṛthivīkṛ(.. .. .. ..)vaśena MS; ཟད་པར་ས་ལ་དབང་དུ་གྱུར་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ Tib. **5** प्राप्ताभिज्ञस्य] recon.; prā(pt)ābhijñasya MS; མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པར་ Tib. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164r7, P [88] (5186) kha 188r8: མངོན་པར་ཤེས་པ་ཐོབ་པ་. **7** गमनादिकल्पनादीत्ययं] em.; gamanādi kalpanād ity a◯yaṃ MS; འགྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། གཡོ་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ … འདི་ Tib. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 24–25: पदसा गमनं ठाननिसज्जादिकप्पनं वा. **7** समृद्ध्यति] MS^{pc} (samṛ{ddhya}ti); samṛ{..}ti MS^{ac}; འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ།། Tib.

म्मज्ञननिमज्ञनाम्भोवृष्टिसमुत्पादननदीसमुद्रादिनिर्माणपृथिवीपर्वतादिकम्पनादीनि समृद्ध्यन्ति ॥ (३) तेजःकृत्स्नवशेन धूमायनप्रज्वलनाङ्गारवृष्टिसमुत्पादनानि, तेजसा तेजःपर्यादानं यद्यदिच्छति तस्य तस्य दहनसमर्थता, दिव्यस्य चक्षुषो विषयोद्भासनार्थमालोककरणम्, परिनिर्वाणसमये तेजोधातुना शरीरध्यापनमित्यादीनि समृद्ध्यन्ति ॥ (४) वायुकृत्स्नवशेन वायुगतिगमनवायुवृष्टिसमुत्पादनादीनि, (५) नीलकृत्स्नवशेन नीलरूपनिर्माणान्धकारकरणादीनि, (६) पीतकृ-

---

1 °समुद्रादि°] 102r1 **6** वायुकृत्स्न°] 102r2

2–5 तेजःकृत्स्न° ... समृद्ध्यन्ति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, l. 30–p. 176, l. 3: तेजोकसिणवसेन धूमायना पज्जलना, अङ्गारवुट्ठिसमुप्पादनं तेजसा तेजोपरियादानं यदेव सो इच्छति तस्स डहनसमत्थता दिब्बेन चक्खुना रूपदस्सनत्थाय आलोककरणं परिनिब्बानसमये तेजोधातुया सरीरज्झापनन्ति एवमादीनि इज्झन्ति. **6** वायुकृत्स्न° ... °समुत्पादनादीनि,] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 4–5: वायोकसिणवसेन वायुगतिगमनं वातवुट्ठिसमुप्पादनन्ति एवमादीनि इज्झन्ति. **7** नीलकृत्स्न° ... °करणादीनि,] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 6–8: नीलकसिणवसेन नीलरूपनिम्मानं अन्धकारकरणं सुवण्णदुब्बण्णनयेन अभिभायतनपटिलाभो सुभविमोक्खाधिगमोति एवमादीनि इज्झन्ति. **249.7–250.1** पीतकृत्स्न° ... °करणादीनि,] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 9–11: पीतकसिणवसेन पीतकरूपनिम्मानं सुवण्णन्ति अधिमुच्चना वुत्तनयेनेव अभिभायतनपटिलाभो सुभविमोक्खाधिगमो चाति एवमादीनि इज्झन्ति.

1–2 °नदीसमुद्रादिनिर्माणपृथिवीपर्वतादिकम्पनादीनि] Skt.; ས་དང་རི་བོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཆུ་བོ་དང་རྒྱ་མཚོ་ལ་སོགས་པར་སྤྲུལ་པ་ Tib. **3** तेजसा तेजःपर्यादानं] Skt.; མེ་ཀུན་ཏུ་ལེན་པ་དང་། Tib. **5** शरीरध्यापनम्] Skt.; ལུས་བསྲེག་པ་ Tib.

---

1 °समुद्रादि°] recon; °* +/// (..drādi)° MS; རྒྱ་མཚོ་ལ་སོགས་པར་ Tib. **1** °निर्माण°] em.; °nirmmāṇaṃ MS; སྤྲུལ་པ་ Tib. **1** °पृथिवी°] recon.; °(pṛthivī)° MS; ས་ Tib. **2** समृद्ध्यन्ति] recon.; sa(mṛddhyanti) MS; ཡང་དག་པར་འགྲུབ་བོ༎ Tib. **2** तेजःकृत्स्न°] recon.; (..jaḥkṛ)tsna° MS; ཟད་པར་མེའི་ Tib. **3** यद्यदिच्छति] MS^{ppc} (yad ya{d iccha}ti); ya{.. ..}ti MS^{pc}, di 1 *in the top margin*; ya{.. ..}ti MS^{ac}; གང་དང་གང་འདོད་པ་ Tib. **3** तस्य तस्य] conj.; tasya MS; དེ་དང་དེ་ Tib. **5** तेजोधातुना] recon.; tej(.dhātun.) MS; མེའི་ཁམས་ཀྱིས་ Tib. **5** °ध्यापनम्] MS^{pc} (°dhyā{pa}nam); °dhyā{ya}nam MS^{ac}. **6** °वशेन वायुगतिगमन°] recon.; °va(śena .ā.u..)tigamana° MS; དབང་གིས་ནི་རླུང་ལྟར་མགྱོགས་པར་འགྲོ་བ་དང་ Tib.

त्स्नवशेन पीतरूपनिर्माणसुवर्णविकृतिकरणादीनि, (७) लोहितकृत्स्नवशेन लोहितरूपनिर्मणादीनि, (८) अवदातकृत्स्नवशेनावदातरूपनिर्माणस्त्यान-मिद्धदूरीकरणान्धकारविध्वंसनदिव्यचक्षुर्विषयावभासनादीनि, (९) विज्ञान-कृत्स्नवशेन प्रभास्वररूपनिर्माणस्त्यानमिद्धदूरीकरणचक्षुर्विषयावभासनादीनि, (१०) आकाशकृत्स्नवशेन प्रतिच्छन्नानां विवृतकरणम्, पृथिवीपर्वताना-मन्तराकाशं निर्मायेर्यापथकल्पनम्, तिरःकुड्यादिष्वसज्जमानगमनमित्यादीनि समृद्ध्यन्ति ॥ निरन्तरकृत्स्नस्फरणात्कृत्स्नायतनानि ॥

---

3 °दूरीकरणान्धकार°] 102r3 **7** समृद्ध्यन्ति] 102r4

1–2 लोहितकृत्स्न° … °निर्मणादीनि,] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 12–14: लोहितकसिणवसेन लोहितकरूपनिम्मानं वुत्तनयेनेव अभिभायतनपटिलाभो सुभविमोक्खाधिगमोति एवमादीनि इज्झन्ति. **2–3** अवदातकृत्स्न° … °विषयावभासनादीनि,] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 15–18: ओदातकसिणवसेन ओदातरूपनिम्मानं थिनमिद्धस्स दूरभावकरणं अन्धकारविधमनं दिब्बेन चक्खुना रूपदस्सनत्थाय आलोककरणन्ति एवमादीनि इज्झन्ति. **3–4** विज्ञानकृत्स्न° … °विषयावभासनादीनि,] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 19–22: आलोककसिणवसेन सप्पभारूपनिम्मानं थिनमिद्धस्स दूरभावकरणं अन्धकारविधमनं दिब्बेन चक्खुना रूपदस्सनत्थं आलोककरणन्ति एवमादीनि इज्झन्ति. **5–7** आकाशकृत्स्न° … समृद्ध्यन्ति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 23–26: आकासकसिणवसेन पटिच्छन्नानं विवटकरणं अन्तोपथवीपब्बतादीसुपि आकासं निम्मिनित्वा इरियापथकप्पनं तिरोकुड्डादीसु असज्जमानगमनन्ति एवमादीनि इज्झन्ति.

---

4 प्रभास्वररूपनिर्माण°] Skt.; གཟུགས་གསལ་བ་དང་། Tib.

---

4 प्रभास्वररूपनिर्माण°] conj.; prabhāsvararūpa° MS; གཟུགས་གསལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v5, P [88] (5186) kha 188v7: གཟུགས་འོད་གསལ་བར་སྤྲུལ་པ་དང་། . Cf. also *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, l. 19: आलोककसिणवसेन सप्पभारूपनिम्मानं. **4** °चक्षुर्°] MS^{pc} (°cakṣu{r}°); °cakṣu° MS^{ac}. **4** °विषयावभासनादीनि] em.; °viṣayāvabhāsādīni MS; ཡུལ་སྣང་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའོ།། Tib. **6** °कल्पनम्] MS^{pc} (°kalpan{aṃ |}); °kalpan{āṃ} MS^{ac}. **7** समृद्ध्यन्ति] recon.; (..m. ..nt)i MS; འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ།། Tib.

1.1.6 1.1.6.1

अभिभ्वायातनान्यष्टौ । (१) अध्यात्मं रूपसंज्ञी बहिर्धा रूपाणि पश्यति परीत्तानि सुवर्णदुर्वर्णानि । तानि खलु रूपाण्यभिभूय जानाति । अभिभूय पश्यति । तथासंज्ञी च भवति । इदं प्रथममभिभ्वायतनम् । (२) एवमधिमात्राणि । (३-४) अध्यात्ममरूपसंज्ञ्येवमेव । इत्येतानि चत्वारि । (५-८) अध्यात्ममरूपसंज्ञ्येव पुनर्नीलपीतलोहितावदातानि पश्यति । इत्यष्टौ भवन्ति ॥

1.1.6.2 1.1.6.2.1

तत्र “नीलानि” इत्युद्देशपदम् । “नीलवर्णानि” इति सहजनीलतामुपादाय । “नीलनिदर्शनानि” इति सांयोगिकनीलतामुपादाय । “नीलनिर्भासानि” इति

4 °त्वारि] 102r5

1–6 अध्यात्मं ... भवन्ति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmakośabhāṣya*, VIII; (Skt.) p. 457, ll. 2–5: अध्यात्मं रूपसंज्ञी बहिर्धा रूपाणि पश्यति परीत्तानि सुवर्णानि दुर्वर्णानि तानि खलु रूपाण्यभिभूय जानात्यभिघूय पश्यतीत्येवं संज्ञी भवतीदं प्रथमम् अभिभ्वायतनम् । एवमधिमात्राणि । अध्यात्ममरूपसंज्ञेवमेव । इत्येतानि चत्वारि । अध्यात्ममरूपसंज्ञेव पुनर्नीलपीतलोहितावदातानि पश्यतीत्यष्टौ भवन्ति ।. **1–6** अध्यात्मं ... भवन्ति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 58, l. 25–p. 59, l. 6; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 125. l. 21–p. 126, l. 27; also from *Mahāyānasūtrālaṃkāraṭīkā*, XXI; (Tib.) D (4029) bi 170r6–171r1, P [108] (5530) bi 190v8–191v5. **1–6** अध्यात्मं ... भवन्ति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 175, ll. 10–25. **251.7–252.3** तत्र ... °संज्ञितामुपादाय ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 127, ll. 2–6: तानि खलु रूपाण्यभिभूयेति वशे वर्तयित्वा । जानातीति शमथमार्गेण । पश्यतीति विपश्यनामार्गेण । तथासंज्ञी च भवतीत्यभिभूते नाभिभूते वा तन्निरभिमानसंज्ञितामुपादाय । नीलानीत्युद्देशपदम् । नीलवर्णानि सहजां नीलतामुपादाय । नीलनिदर्शनानि संयोगनीलतामुपादाय । नीलनिर्भासानि तदुभयोः प्रभानिर्मोक्षभास्वरतामुपादाय ।. **251.7–252.3** तत्र ... °संज्ञितामुपादाय ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 175, ll. 10–25: अभिभूय जानाति शमथेन पश्यति विपश्यनया तथासंज्ञी भवति निरभिमानत्वात् । अधिमात्राणीति । असत्त्वसंख्यातानि गृहविमानपर्वतादीनि महाप्रमाणत्वात् । नीलानीति उद्देशः । शेषैर्निर्देशः । नीलवर्णानीति स्वाभाविकेन वर्णेन । नीलनिदर्शनानीति सांयोगिकेन वर्णेन । नीलनिर्भासानीति । उभयथापि भास्वरत्वात् ।.

1 अभिभ्वायातनान्यष्टौ] em.; abhitvāyātanāny aṣṭau MS; ཟིལ་གྱིས་གནོན་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ནི་བརྒྱད་དེ། Tib. **5** °संज्ञ्येव] em.; °saṃjñeva MS; འདུ་ཤེས་པ་ཉིད་ Tib. **5** पुनर्नी] MS^{pc} (puna{r}); puna MS^{ac}. **5** °लोहितावदातानि] em.; °lohitavadātāni MS; དམར་པོ་དང་། དཀར་པོ་ལ་ Tib.

तदुभयोः प्रभानिर्मोक्षभास्वरतामुपादाय । “अभिभूय” इति वशे वार्तयित्वा । “जानाति” इति शमथमार्गेण । “अभिभूय पश्यति” इति विदर्शनामार्गेण । “तथासंज्ञी च भवति” इत्यभिभूते ऽनभिभूते वा तन्निरभिमानसंज्ञितामुपादाय ॥

1.1.6.2.2 दृष्टान्तद्वयं चैकस्मिन्सहजसांयोगिकवर्णोद्भावनार्थम् । तद्यथा “नीलम्” इति पुष्पवस्त्रयोः समाननिर्देशपदम् । “नीलवर्णम्” इति पुष्पमधिकृत्य तस्य सहजनीलत्वात् । “नीलनिदर्शनम्” इति वस्त्रमधिकृत्य तस्य सांयोगिकनीलत्वात् । “नीलनिर्भासम्” इत्युभये पुष्पवस्त्रे ऽधिकृत्य द्वयोरपि भास्वरत्वसंभवात् ॥

---

2 “जानाति” इति] 102r6 **6** °लनिदर्शनम्] 102v1

4–7 दृष्टान्तद्वयं ... °संभवात् ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 127, ll. 7–11: दृष्टान्तद्वयं चैकैकस्मिन् सहजसांयोगिकवर्णोद्भावनतामुपादाय । अपरः पर्यायस्तद्यथा नीलमिति पुष्पवस्त्रयोः समानमुद्देशपदम् । नीलवर्णमिति पुष्पमेवाधिकृत्य, तस्य सांयोगिकनीलत्वसंभवात् । नीलनिर्भासमित्युच्यते पुष्पवस्त्रे अधिकृत्य, द्वयोरपि भास्वरत्वसंभवात् ।.

---

1 वार्तयित्वा] em.; vartiyitvā MS; བསྒྱུར་བས་སོ།། Tib. **2** “जानाति” इति] MS^{ppc} ({jānātīt(i)}); {.. .. ..} MS^{pc}, × (tī) *in the bottom margin*; {.. .. ..} MS^{ac}. **3** इत्यभिभूते ऽनभिभूते वा] MS^{pc} (iti | abhibhūte {anabhibhūte} vā); iti | abhibūte {◯} vā MS^{ac} (eyeskip). **6** °नीलत्वात्] recon.; °nī(.. .. ..) MS; སྔོན་པོ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **6** नीलनिदर्शनम्] recon.; (.ī*lanidarśa)nam MS; སྔོན་པོ་ལྟ་བུར་སྟོན་པ་ Tib. **7** नील°] MS^{pc} (n{ī}la°); n{i}la° MS^{ac}. **7** इत्युभये] em.; iti ubhe MS; ཞེས་བྱ་བ་ནི་ ... གཉི་གའི་ Tib. **7** भास्वरत्व°] em.; bhāsuratva° MS; མདངས་གསལ་བ་ཉིད་ Tib.

1.1.6.2.3

एवं च कृत्वा दृष्टान्ते ऽपि “तद्यथा उमकपुष्पं संपन्नं वाराणसेयकं वस्त्रं नीलं नीलवर्णम्” इत्येवमादिनिर्देशो युक्तः । पीते कर्णिकारपुष्पम्, लोहिते बन्धुजीवकपुष्पम्, अवदाते तद्यथा उषसि तारकाया वर्णः, संपन्नं वा वस्त्रमिति ॥ आलम्बनाभिभवनात्तद्वशवर्तनमुपादायाभिभ्वायतनानि ॥

---

3 °था उषसि] 102v2

1–4 एवं च ... वस्त्रमिति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 58, l. 29–p. 59, l. 5: नीलानि नीलवर्णानि नीलनिदर्शनानि नीलनिर्भासानि, पीतानि पीतवर्णानि पीतनिदर्शनानि पीतनिर्भासानि, लोहितानि लोहितवर्णानि लोहितनिदर्शनानि लोहितनिर्भासानि, अवदातान्यवदातवर्णान्यवदातनिदर्शनान्यवदातनिर्भासानि, तद्यथा उमकपुस्पं संपन्नं वाराणसेयकं वस्त्रं, कर्णिकारपुष्पं संपन्नं वाराणसेयकं वस्त्रं, बन्धूकपुष्पं संपन्नं वराणसेयकं वस्त्रम्, उषसि तारकाया वर्णैः संपन्नं वाराणसेयकं वस्त्रम्; also from *Abhidharmakośavyākhyā*, VIII; (Skt.) p. 690. l. 31–p. 691, l. 11; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 126, ll. 10–26; also from *Mahāyānasūtrālaṃkāraṭīkā*, XX–XXI; (Tib.) D (4029) bi 170v1–171r1, P [108] (5530) bi 191r4–191v5. **1–4** एवं च ... वस्त्रमिति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 175, ll. 19–25. **1–2** एवं च ... युक्तः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 127, ll. 11–12: इत्येवं कृत्वा दृष्टान्ते ऽपि तद्यथोमकापुष्पं संपन्नं वा वाराणसीयकं वस्त्रं नीलं नीलवर्णमित्येवमादिनिर्देश उपपन्नो भवति ।. **4** आलम्बना° ... °भ्वायतनानि ॥] Content found from *Abhidharmakośabhāṣya*, VIII; (Skt.) p. 457, l. 12: एभिस्त्वालम्बनाभिभवनं यथेछमविमोक्षात्क्लेशानुत्पादाच्च ।; alos form *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 127, ll. 16–17: एवमभिभ्वायतनैरालंबनं वशे वर्तयित्वा कृत्स्नायतनैः कृत्स्नं स्फरति समन्तानन्ता पर्यन्तं विस्तारयतीत्यर्थः ।.

3–4 अवदाते तद्यथा उषसि तारकाया वर्णः, संपन्नं वा वस्त्रमिति] Skt.; དཀར་པོ་ལ་ནི་སྐར་མ་པ་བ་སངས་སམ། རས་ཁ་དོག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའོ།། Tib.

---

1 दृष्टान्ते] MS^{pc} (dṛ{⊔}ṣṭānte); dṛ{|}ṣṭānte MS^{ac}. **1** उमकपुष्पं] em.; umakaṃ puṣpaṃ MS; ཟར་མའི་མེ་ཏོག་ Tib. **1** संपन्नं वाराणसेयकं] em.; sampannam bārāṇaseyakaṃ MS; ཡུལ་ཝཱ་རཱ་ཎ་སཱིའི་ ... ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ Tib. **2** नीलं नील°] MS^{pc} (nīla{n n}īla°); nīla{n}īla° MS^{ac}. **3** अवदाते तद्यथा उषसि तारकाया] recon.; ava(dāte .. ..*thā .. ..si) tārakāyā MS; དཀར་པོ་ལ་ནི་སྐར་མ་པ་བ་སངས་ Tib. **4** आलम्बनाभिभवनात्] recon.; āla(m.a)nābhibhavanāt MS; དམིགས་པ་ཟིལ་གྱིས་གནོན་པས་ Tib.

1.1.7 अरणा कतमा। ध्यानं निश्रित्य परक्लेशोत्पत्त्यनुरक्षाविहारसमृद्धौ यः समाधिः प्रज्ञा तत्संयुक्ताश्च चित्तचैतसिका धर्माः। परसन्तानगतक्लेशरणानुत्पादानादरणा। तत्रायं श्रावकेभ्यो बुद्धारणाया विशेषः । यदाहुः ।

श्रावकस्यारणादृष्टेर्नृक्लेशपरिहारिता ।
तत्क्लेशस्रोतउच्छित्त्यै ग्रामादिषु जिनारणा ॥ (८-७)

इति ॥ तथा हि श्रावका यस्य सत्त्वस्य ग्रामादिषु क्लेशं परिजिहीषन्ति न तं दिदृक्षन्ते । बुद्धास्तु भगवन्तः सुतरां तमेव दिदृक्षन्ते “मास्य मदालम्बनः

---

3 °रणाया] 102v3

1–2 अरणा … °रणानुत्पादरणा ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 7–9: कतमा च सुभूते अरणा? ध्यानं निश्रित्य परक्लेशानुत्पत्तेरनुरक्षाविहारसुसमृद्धो यः समाधिः प्रज्ञा तत्संप्रमुक्ताश्च चित्तचैतसिका धर्माः, इयमुच्यन्ते अरणा. **1–2** अरणा … धर्माः ।] Citation in secondary usage from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 96, ll. 15–16. **4–5** श्रावक° … जिनारणा ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 7. **254.6–255.1** तथाहि … वर्तिष्वेति”इति॥] Content found from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI; (Skt.) p. 184, ll. 14–20: अरणाविभागे श्लोकः। अशेषं सर्वसत्त्वानां सर्वक्लेशविनाशक। क्लेशप्रहारक क्लिष्टसानुक्रोश नमो ऽस्तुते ॥ (२०-४५) अत्रारणाविशेषं भगवतः सर्वसत्त्वक्लेशविनयनादुत्पादितक्लेशेष्वपि च तत्क्लेशप्रतिपक्षविधानात्क्लिष्टजनानुकम्पया संदर्शयति । अन्ये ह्यरणाविहारिणः सत्त्वानां कस्यचिदेव तदालम्बनस्य क्लेशस्योत्पत्तिप्रत्ययमात्रं प्रतिहरन्ति । न तु क्लेशसंतानादपनयन्ति ।; also from *Abhidharmakośabhāṣya*, VII; (Skt.) p. 417, ll. 2–5: तत्रारणा नाम कश्चिदेवार्हन्क्लेशप्रभवं सत्त्वानां दुःखं विदित्वात्मानं च दक्षिणीयविशेषं परेषाम् तदालम्बनं क्लेशोत्पादं परिहर्तुकामस्तादृशं ज्ञानमुत्पादयति येन परेषां सर्वथापि रणं नोत्पादयति । न कस्यचित्तदालम्बनो राग उत्पद्यते द्वेषो मानो वा । नैषा प्रतिपत्कंचिदेव रणयतीत्यरणा ।; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128. l. 26–p. 129, l. 3: अरणा विहारी येषां सत्त्वानामाभासं गन्तुकामो भवति तेषामात्मनि क्लेशसमुदाचारमधिकृत्यानागतवृत्तान्तं विहारगत एव प्रणिधिज्ञान बलेनावलोक्य तथा तत्समीपमुपसंक्रामति न वा यथा ते तत्रानुनयप्रतिधेर्ष्यामात्सर्यादिकं क्लेशोपक्लेशसरणं नोत्पादयन्ति ।.

---

1 अरणा] Skt.; ཉོན་མོངས་པ་ Tib. **4** श्रावकस्यारणादृष्टेर्] Skt.; ཉན་ཐོས་ཉོན་མོངས་མེད་ལྟ་ནི།། Tib.

---

2 °रणानुत्पादानादरणा] em.; °raṇānutpād āraṇā MS; ཉོན་མོངས་པ་མི་སྐྱེ་བས་ན་ཉོན་མོངས་པའོ།། Tib. **3** श्रावकेभ्यो बुद्धारणाया] recon.; śrāvake(ṃ)bhyo buddhā*(.. ṇā ..) MS; ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཉོན་མོངས་པ་མེད་པའི་ Tib. **5** ग्रामादिषु] MS^{ppc} (grāmādi◯{ṣu}); grāmādi◯ MS^{pc}, × ṣu *around the string hole*; grāmādi◯ MS^{ac}. **6** ग्रामादिषु] MS^{ppc} (gr{āmādi}ṣu); gr{āmā}ṣu MS^{pc}, di 3 *in the top margin*; gr{āmā}ṣu MS^{ac}.

स्रोतसां क्लेशो वर्तिष्टेति” इति ॥

प्रणिधिज्ञानं कतमत् । ध्यानं निःश्रित्य “इदं जानीयाम्” इति 1.1.8
प्रणिधानसमृद्धौ पूर्ववत् । तल्लाभी यद्यदेव त्रयश्चिक ज्ञेयवृत्तान्तं ज्ञातुकामो भवति । तत्र मानसं प्रणिधाय “इदं जानीयाम्” इति ध्यानं समापद्यते । ततो व्युत्थितस्य तत्प्रणिधानं समृध्यति । तज्ज्ञेयं वेत्ति । तत्रायं श्रावकेभ्यो बुद्धानां प्रणिधिज्ञानस्य विशेषः । यदाहुः ।

---

2 °श्रित्य “इदं] 102v4

2–3 प्रणिधिज्ञानं ... पूर्ववत् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 96, ll. 17–18: प्रणिधिज्ञानं कतमत् । ध्यानं निश्रित्य ज्ञेय ज्ञानप्रणिधिसमृद्धौ समाधिः प्रज्ञा शेषं पूर्ववत् ॥; also from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 10–12: कतमच्च सुभूते प्रणिधिज्ञानम् ? ध्यानं निश्रित्य इदं जानीयामिति प्रणिधानसमृद्धो यः समाधिः प्रज्ञा तत्संप्रयुक्ताश्च चित्तचैतसिका धर्माः, इदमुच्यते प्रणिधिज्ञानम्. **2–3** प्रणिधिज्ञानं ... पूर्ववत् ।] Content found from *Abhidharmakośabhāṣya*, VII; (Skt.) p. 418, ll. 5–6: प्रणिधिपूर्वकं ज्ञानं प्रणिधिज्ञानं यद्धि प्रणिधाय प्रान्तकोटिकं चतुर्थ ध्यानं समापद्यते । इदं जानीयामिति तद्यथाभूतं जानाति । सर्वस्तत्समाधिविषयः. **3–5** तल्लाभी ... वेत्ति ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128. ll. 5–7: प्रणिधिज्ञानं तल्लाभी यद्यदेव त्रैयध्विकादिकज्ञेयवृत्तान्तं ज्ञातुकामोभवति, तत्र तत्र मानसं प्रणिधायेदं जानीयामिति ध्यानं समापद्यते, ततो व्युत्थितस्य तत्प्रणिधानं समृध्यति, तज्ज्ञेयं जानातीत्यर्थः ॥. **255.5–256.5** तत्रायं ... °विसर्जि ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Mahāyānasūtrālaṃkāra/Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 46; (Skt.) p. 184, l. 20–p. 185, l. 1: प्रणिधिज्ञानविशेषे श्लोकः । “अनाभोग निरासङ्ग अव्याघात समाहित । सदैव सर्वप्रश्नानां विसर्जक नमो ऽस्तु ते ॥” (२०-४६) अत्र पञ्चभिराकारैः प्रणिधिज्ञानविशेषं भगवतः संदर्शयति । अनाभोगसंमुखीभावतः । असक्तिसंमुखीभावतः । सर्वज्ञेयाव्याघाततः । सदा समाहितत्वतः । सर्वसंशयच्छेदनतश्च सत्त्वानां ।.

3–4 ज्ञातुकामो भवति । तत्र मानसं प्रणिधाय “इदं जानीयाम्” इति] Skt.; ཤེས་པར་བྱའོ་སྙམ་དུ་ཡིད་ལ་སྨོན་ཏེ་ Tib. **5** तत्प्रणिधानं समृध्यति] Skt.; སྨོན་པ་དེས་ Tib. **5** श्रावकेभ्यो] Skt.; ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལས་ Tib.

---

1 स्रोतसां क्लेशो] MS^{pc} (srotasā{ṃ} kleśo); srotasā kleśo MS^{ac}. **1** इति] conj.; om. MS; ཅེས་ Tib. **2** ध्यानं] recon.; dh(yā)naṃ MS; བསམ་གཏན་ Tib. **2** इति] recon.; i(t)i | MS; སྙམ་པའི་ Tib. **3** प्रणिधानसमृद्धौ] em.; praṇidhānaṃ samṛddhau MS; སྨོན་ལམ་གྲུབ་པ་ན་ Tib. **3** पूर्ववत् । तल्लाभी] em.; pūrvvava {t ta}lābhī MS^{pc}; pūrvvava {ta}lābhī MS^{ac}; སྔ་མ་ལྟར་དེ་ཐོབ་པ་ནི་ Tib. **3** त्रयश्चिक°] em.; traiyaścika° MS; ཁམས་གསུམ་ན་གནས་པའི་ Tib.

अनाभोगमनासङ्गमव्याघातं सदा स्थितम् ।
सर्वप्रश्नापनुद्बौद्धं प्रणिधिज्ञानमिष्यते ॥ (८-८)

इति ॥ तत्र “अनाभोगम्” इति स्वरसप्रवृत्तम् । “अनासङ्गम्” इति निर्विच्छेदम् । “अव्याघातम्” इति सर्वज्ञेयप्रवृत्तम् । “सदा स्थितम्” इति नित्यसमाहितचित्तोपलीनम् । “सर्वप्रश्नापनुद्” इति सर्वप्रश्नविसर्जि । विपरीतं ततः श्रावकाणां प्रणिधिज्ञानमवसेयम् ॥

---

1 °नासङ्गम°] 102v5 (°nāsaṃgama°)

1–2 अनाभोग° … °ज्ञानमिष्यते ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 8.

---

1 °व्याघातं सदा स्थितम्] recon.; °vyāghāta(. sadā .thita.) MS; ཐོགས་པ་ … དང་རྟག་གནས་དང་།། Tib. **2** °ज्ञानमिष्यते ॥ इति ॥] recon.; °jñā(nam) iṣyat{a}iti | MS^{pc}; °jñānam iṣyat{e}ti MS^{ac}; མཁྱེན་པ་ནི།། … ཅེས་ Tib. **4** निर्विच्छेदम्] MS^{pc} (ni{r}vicchedaṃ); nivicchedaṃ *MS*^{ac}. **4** °ज्ञेयप्रवृत्तम्] recon.; °jñe(yap)ravṛttaṃ MS; ཤེས་བྱ་ … ལས་འཇུག་པའོ།། Tib. **5** नित्यसमाहितचित्तोपलीनम् । “सर्वप्रश्नापनुद्” इति सर्वप्रश्नविसर्जि] em.; nityasamāhi{tacittopalīnaṃ sarvapra◯śnāpantād iti sarvapraśnavi}sarji MS^{ppc}; nityasamāhi{tacittopalī◯naṃ sarvvapraśnavi}sarji MS^{pc}, × śnāpantād iti sarvapra *in the bottom margin*; nityasamāhi{tacittopalī◯naṃ sarvvapraśnavi}sarji MS^{ac}; ཐུགས་རྟག་ཏུ་མཉམ་པར་བཞག་པས་གནས་པའོ།། “འདྲི་བ་ཀུན་ལན་འདེབས་པ་”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞུས་པའི་ལན་ཐམས་ཅད་འདེབས་པར་མཛད་པའོ།། Tib. **6** ततः] MS^{pc} (ta{taḥ}); ta{t′} MS^{ac}; དེ་ལས་ Tib. **6** प्रणिधिज्ञानमवसेयम्] em.; praṇidhijñānam avaśeṣaṃ MS; སྨོན་ནས་ཤེས་པ་ … ངེས་པ་བྱའོ།། Tib.

षडभिज्ञाः कतमाः । ऋद्ध्यभिज्ञा दिव्यचक्षुदिव्यश्रोत्रपरचित्तज्ञानपूर्वनिवासानुस्मृत्यास्रवक्षयज्ञानसाक्षात्क्रियाभिज्ञाश्चेति । आसां तु व्याख्यानं यथोक्तमववादप्रकरणे ॥ 1.1.9

प्रतिसंविदश्चतस्रः । (१) धर्मप्रतिसंविद्ध्यानं निःश्रित्य पर्यायेषु तद्यथाविद्यामारभ्याज्ञानमदर्शनमनभिसमय इत्यादिष्वव्याघातसमृद्धौ यः समाधिरिति 1.1.10

---

1 °ज्ञा दिव्यचक्षु°] 102v6

1–2 षडभिज्ञाः **…** चेति ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 13–15: कतमाश्च सुभूते षडभिज्ञा? ऋद्ध्यभिज्ञा, दिव्यं चक्सुर्, दिव्यं श्रोत्रं, परचित्तज्ञानं, पूर्वनिवासानुस्मृतिः, आस्रवक्षयज्ञानं, साक्षात्क्रियाभिज्ञा च, इमा उच्यन्ते षडभिज्ञाः. **1–2** षडभिज्ञाः **…** चेति ।] Parallel text with variations in its verbal form *Abhidharmakośabhāṣya*, VII; (Skt.) p. 421, ll. 8–9: ऋद्धिविषये ज्ञानसाक्षात्क्रिया अभिज्ञा । दिव्यश्रोत्रचेतःपर्यायपूर्वनिवासानुस्मृतिच्युत्युत्पपादास्रवक्षयज्ञानसाक्षात्क्रिया अभिज्ञाः । एताः षडभिज्ञा ।. **1–2** षडभिज्ञाः **…** चेति ।] Content found from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 48; (Skt.) p. 185, ll. 10–16; also from *Bodhisattvabhūmi*; (Skt.) p. 58, ll. 13–18; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 97, ll. 5–14; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128, ll. 16–25. **257.4–259.1** प्रतिसंविदश् **…** इत्येवमादिः ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 16–19: कतमाश्च सुभूते चतस्रः प्रतिसंविदः? ध्यानं निश्रित्य पययि धर्मलक्षणे जनपदभाषायां धर्मप्रभेदेष्वव्याघातसमृद्धो यः समाधिः प्रज्ञा तत्संप्रयुक्ताश्च चित्तचैतसिका धर्मा, इमा उच्यन्ते चतस्रः प्रतिसंविदः; *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 47; (Skt.) p. 185, ll. 4–10; also from *Bodhisattvabhūmi*; (Skt.) p. 258, ll. 4–17; also from *Abhidharmakośabhāṣya*, VII, 37b–40c; (Skt.) p. 418, l. 7–p. 420, l. 4. **257.4–258.1** धर्म° **…** सर्वम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 96, ll. 19–21: धर्मप्रतिसंविद् कतमा । ध्यानं निश्रित्य सर्वधर्म पर्यायेषु अव्याघातसमृद्धौ समाधीः प्रज्ञाशेषं पूर्ववत् ॥; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128, ll. 8–10: धर्मप्रतिसंवित् पययिषु, तद्यथाविद्यादीनारभ्याज्ञानमदर्शनमनभिसमय इत्येवमादिष्वव्याघातसमृद्धौ यः समाधिरिति विस्तरः ।.

---

1 ऋद्ध्यभिज्ञा] recon.; ṛddhyabhi*(..) MS; རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་། Tib. **1–2** दिव्यचक्षुदिव्यश्रोत्रपरचित्तज्ञानपूर्वनिवासानुस्मृत्यास्रवक्षयज्ञानसाक्षात्क्रियाभिज्ञाश्चेति] recon. and conj.; (.. ..ṃ cakṣ.){r} divyaṃ śro(..ṃ .. .. .i)ttajñānaṃ pūrvanivāsā(nusmiṛti. .. .. .. kṣaya)jñānaṃ sākṣāt′kriyābhi◯jñā ceti MS^{pc}; (.. ..ṃ cakṣ.) divyaṃ śro(..ṃ .. .. .i)ttajñānaṃ pūrvanivāsā(nusmiṛti. .. .. .. kṣaya)jñānaṃ sākṣāt′kriyābhi◯jñā ceti MS^{ac}; ལྷའི་མིག་དང་། ལྷའི་རྣ་བ་དང་། ཕ་རོལ་གྱི་སེམས་ཤེས་པ་དང་། སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། ཟག་པ་ཟད་པ་ཤེས་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱེད་པའི་མངོན་པར་ཤེས་པའོ།། Tib. **4** पर्यायेषु] em.; parya◯yeṣu MS; རྣམ་གྲངས་ལ་ Tib. **5** °दर्शनमनभिसमय इत्यादिष्वव्याघात°] recon.; darśanamana(bhisama)ya ity(.)diṣv avyā{-ghā}ta° MS^{pc}; darśanamana(bhisama)ya ity(.)diṣv avyā{..}ta° MS^{ac}; མཐོང་བ་དང་མངོན་པར་མ་རྟོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་ … ཐོགས་པ་མེད་པ་ Tib.

सर्वम् ॥ (२) अर्थप्रतिसंवित्स्वसामान्यलक्षणे धर्माणामर्थान्तराद्यभिप्राये चाव्याघातसमृद्धिरिति विस्तरः ॥ (३) निरुक्तिप्रतिसंविद् जनपदभाषायां प्रतिविषयं यथास्वमन्योन्यसंज्ञान्तरानुव्यवहारे धर्मनिर्वचने वा तद्यथा “लुज्यते प्रलुज्यते तस्माल्लोकः” “रूप्यते तस्माद्रूपम्” इत्येवमादिकः ॥ (४) प्रतिभानप्रतिसंविद्धर्मप्रभेदेष्वव्याघातसमृद्धौ पूर्ववत् । तत्र प्रभेदो द्रव्यसन्तः

---

1 सर्वम् ॥] 103r1 **5** °व्याघातसमृद्धौ] 103r2

1–2 अर्थ° … विस्तरः ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 96, l. 21–p. 97, l. 1: अर्थप्रतिसंविद् कतमा । ध्यानं निश्रित्य लक्षणे अभिप्राये चाव्याघातसमृद्धौ समाधिः प्रज्ञा शेषं पूर्ववत् ॥; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128, ll. 10–11: अर्थप्रतिसंवित्स्वसामान्यलक्षणे धर्माणाम्, अर्थान्तराद्यभिप्राये चाव्याघातसमृद्धाविति विस्तरः ।. **2–4** निरुक्ति° … इत्येवमादिकः ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 97, ll. 1–3: निरुक्तिप्रतिसंविद् कतमा । ध्यानं निश्रित्य जनपदभाषायामनुव्यवहारे धर्मनिर्वचने च अव्याघात समृद्धौ समाधिः प्रज्ञा शेषं पूर्ववत् ॥; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128, ll. 11–13: निरुक्तिप्रतिसंविज्जनपदभाषायामिति प्रतिविषयं यथास्वमन्योन्यसंज्ञान्तरानुव्यवहारे, धर्मनिर्वचने चेति तद्यथा लुज्यते प्रलुज्यते तस्माल्लोकः, रूप्यते तस्माद्रूप इत्येवमादिके ।. **5** प्रतिभान° … पूर्ववत् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 97, ll. 3–4: प्रतिभानप्रतिसंविद् कतमा । ध्यानं निश्रित्य धर्मप्रभेदेषु अव्याघातसमृद्धौ समाधिः प्रज्ञा शेषं पूर्ववत् ॥. **258.5–259.1** तत्र … इत्येवमादिः ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128, ll. 14–15: प्रतिभानप्रतिसंविद्धर्मप्रभेदेष्विति द्रव्यसन्तः प्रज्ञप्तिसन्तः संवृतिसन्तः परमार्थसन्त इत्येवमादिषु ॥.

---

3 धर्मनिर्वचने] Skt.; ངེས་པའི་ཚིག་ལ་འདོ།། Tib. **4** लोकः”] Skt.; འཇིག་རྟེན་ནོ་”ཞེས་བྱ་བ་དང་། Tib.

---

1 सर्वम् ॥] recon.; ++///(|) MS; ཐམས་ཅད་ལ་སྦྱར་རོ།། Tib. **1** अर्थप्रतिसंवित्स्वसामान्य°] recon.; (arthapratisa.vit′ .. .. .)ānya° MS; དོན་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ནི་ … རང་དང་སྤྱིའི་ Tib. **1–2** धर्माणामर्थान्तराद्यभिप्राये चाव्याघातसमृद्धिरिति] recon. and em.; dharmmām arthā(.a.ā.a.i .. .e .. .. .ā .. ..m)ṛddhir iti MS; ཆོས་རྣམས་ཀྱི་ … དོན་གཞན་ལ་དགོངས་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ཐོགས་པ་མེད་པར་ཡང་དག་པར་གྲུབ་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། Tib. **3** °निर्वचने] MS^{pc} (°nirvv{a}cane); °nirvv{ā}cane MS^{ac}. **3–4** तद्यथा “लुज्यते प्रलुज्यते] em.; ta{thā lujya {⊔} pralujyate ΦΦ} MS^{pppc}; ta{thā lujya{te} pralujyate ΦΦ} MS^{ppc}; ta{◯thā (.. ..)jyate} MS^{pc}, pralujyate 1 *in the top margin*; ta{◯thā (.. ..)jyate} MS^{ac}; དཔེར་ན་“འཇིག་ཅིང་རབ་ཏུ་འཇིག་པ་ Tib. **4** इत्येवमादिकः] recon.; ity (.vamā.ik.) MS; ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་ Tib. **5** प्रतिभानप्रतिसंविद्] MS^{ppc} ({pratibhānapratisa}ṃvit′); {pratibhānasa}ṃvit′ MS^{pc}, (prati 1) *in the top margin*; {pratibhānasa}ṃvit′ MS^{ac}. **5** °व्याघातसमृद्धौ पूर्ववत्] recon.; *(vyāgh)ātasam(ṛddhau .. .. ..) MS; ཐོགས་པ་ … ཡང་དག་པར་གྲུབ་པ་ནས་སྔ་མ་བཞིན་ནོ།། Tib. **5** तत्र] recon.; (..)tra MS; དེ་ལ་ Tib.

प्रज्ञप्तिसन्तः परमार्थसन्त इत्येवमादिः ॥

सर्वाकाराश्चतस्रः परिशुद्धयः कतमाः । (१) आश्रयस्यादानस्थानसंत्यागेषु **1.1.11**
कामचारवर्तित्वादाश्रयपरिशुद्धिः । (२) आलम्बननिर्माणपरिणमनयोः कामचारवर्तित्वादालम्बनपरिशुद्धिः । (३) समाधिवशितालाभाच्चित्तपरिशुद्धिः । (४) ज्ञानवशितालाभाज्ज्ञानपरिशुद्धिरिति ॥

---

4 °तालाभाच्चित्त°] 103r3

2–5 सर्वाकाराश् ... °परिशुद्धिरिति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 50; (Skt.) p. 185, l. 21–p. 186, l. 3: परिशुद्धिविभागे श्लोकः । "आदनस्थानसंत्यागनिर्माणपरिणामने । समाधिज्ञानवशितामनुप्राप्त नमो ऽस्तु ते ॥" (२०-५०) अत्र भगवतश्चतुर्विधया वशितया सर्वाकारश्चतस्रः परिशुद्धयः परिदीपिताः । आश्रयपरिशुद्धिरात्मभावस्यादानस्थानत्यागवशितया । आलम्बनपरिशुद्धिर्निर्माणपरिणामनवशितया । चित्तपरिशुद्धिः सर्वाकारसमाधिवशितया । प्रज्ञापरिशुद्धिः सर्वाकारज्ञानवशितया ।; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 97, ll. 18–24; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 129, ll. 5–14. **2–5** सर्वाकाराश् ... °परिशुद्धिरिति ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 20–22; also from *Bodhisattvabhūmi*; (Skt.) p. 384, ll. 1–17.

---

2 °स्थानसंत्यागेषु] Skt.; གཏོང་བ་དང་གནས་པ་རྣམས་ལ་ Tib.

---

1 °सन्तः परमार्थ°] recon.; °(santaḥ) | (.. .. .)ārtha° MS; ཡོད་པ་དང་དོན་དམ་པར་ Tib. **1** इत्येवमादिः] recon.; (i)ty evam ādiḥ MS; ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པའོ།། Tib. **2** आश्रयस्यादान°] em.; āśrayasyādānā° MS; རྟེན་ལེན་པ་དང་ Tib. **2** °स्थानसंत्यागेषु] recon.; °sthā(na.a)ṃtyāgeṣu MS; གཏོང་བ་དང་གནས་པ་རྣམས་ལ་ Tib. **4** कामचार°] em.; kāmācāra° MS; འདོད་པ་བཞིན་དུ་ Tib. **4** °वशिता°] em.; °vaśi*bhā° MS; མངའ་ Tib. **4** चित्त°] recon.; ci(tta)° MS; ཐུགས་ Tib.

1.1.12 दश वशिताः कतमाः । यदिदम् । (१) आयुर्वशितेच्छामरणसंगृहीता दानपारमितापरिपूरिलभ्या । कस्मात् । भोगदानेन सत्त्वानामायुषो निबन्धनात् ॥ (२) चित्तवशिता यथाभिप्रायं चित्तावाहनसंगृहीता तल्लभ्यैव । भोगदानेन यथाभिप्रायं सत्त्वानां चित्तानुवृत्तिपरत्वात् ॥ (३) परिष्कारवशिता यथाभिप्रायमुपकरणप्रत्युपस्थानसंगृहीता तल्लभ्यैव । सत्त्वेभ्यो यथाभिप्रायमुपकरणप्रदानात् ॥ (४) कर्मवशिता यथाभिप्रायं कायवाक्कर्मप्रत्युपस्थानसंगृहीता शीलपारमितापरिपूरिलभ्या । कस्मात् ।

---

4 °यं सत्त्वानां] 103r4

260.1–261.12 दशवशिताः … °संनियोजनात् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 23–25: कतमाश्चसुभूतेदशवशिताः ?आयुर्वशिता, चित्तवशिता, परिष्कारवशिता, कर्मवशिता, उपपत्तिवशिता, अधिमुक्तिवशिता, प्रणिधानवशिता, ऋद्धिवशिता, ज्ञानवशिता, धर्मवशिता, इमा उच्यन्ते दश वशिताः. **260.1–261.12** दशवशिताः … °संनियोजनात् ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 176, ll. 14–20: "वशिता दश" इति । दश वशिताः । अयुर्वशिता यथेच्छमायुषस्थापनात् त्यजनाच्च । चित्तवशिता यथेच्छध्यानादिसमापत्तेः । परिष्कारवशिता यथेच्छमुपकरणप्रत्युपस्थानात् । कर्मवशिता यथेच्छं कायवाक्कर्मसिद्धेः । उपपत्तिवशिता सर्वोपपत्त्यायतनेषु यथेच्छमुपपत्तेः । ऋद्धिवशिता यथेच्छमभिज्ञाः । प्रणिधानवशिता सर्वप्रणिधानसमृद्धेः । अधिमुक्तिवशिता यद्यथाधिमुच्यते तत्तथैव भवति । ज्ञानवशिता यदेव ज्ञातुमिच्छति तदेव जानाति । धर्मवशिता सूत्रादिधर्मव्यवस्थानेषु कौशलम् ॥. **260.1–261.12** दशवशिताः … °संनियोजनात् ॥] Content found from *Catuḥstavasamāsārtha*; (Skt.) p. 239: स ह्य् अनुत्पत्तिकधर्मक्षान्तिलाभात् सर्वधर्मानुत्पादाकारेण सर्वथा सर्वं प्रतिविद्धवास्तु..मादस्य अपरज्ञानकृतं क्लेशकृतं च पर्षच्छारद्यं नास्तीति वैशारद्यप्राप्तः अनभिलाप्यानभिलाप्यकल्पायुःप्रमाणाधिष्ठानतया स आयुर्वशितां लभते । चेतोवशितामप्रमेयासंख्यसमाधिनिध्यप्तिज्ञानप्रवेशनतया । परिष्कारवशितां सर्वलोकधात्वनेकव्यूहालंकारप्रतिमण्डिताधिष्ठानसंदर्शनतया । कर्मवशितां यथाकालं कर्मविपाकाधिष्ठानसंदर्शनतया । उपपत्तिवशितां सर्वलोकधातूपपत्तिसंदर्शनतया । अधिमुक्तिवशितां च प्रतिलभते सर्वलोकधातुबुद्धप्रतिपूर्णसंदर्शनतया । प्रणिधानवशितां च प्रतिलभते यथेष्टबुद्धक्षेत्रलोकाभिसंबोधिसंदर्शनतया । ऋद्धिवशितां सर्वबुद्धक्षेत्रविकुर्वणसंदर्शनतया । धर्मवशितामनन्तमध्यधर्ममुखालोकसंदर्शनतया । ज्ञानवशितां च प्रतिलभते तथागतबलवैशारद्यावेणिकबुद्धधर्मलक्षणानुव्यञ्जनाभिसंबोधिसंदर्शनतया ।.

---

1 वशिताः] recon.; °vaśi(tā)ḥ MS; དབང་བ་ Tib. **3** °वशिता] MS^{pc}; °vaśitā{r} MS^{ac}. **4** सत्त्वानां] recon.; sat(.ā)nāṃ MS; སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ Tib. **5** परिष्कार°] MS^{pc} (pari{ṣkā}ra°); pari{..}ra° MS^{ac}.

सत्त्वानां निरवद्ये कायकर्मणि वाक्कर्मणि वा यथाभिप्रायं प्रेरणात् ॥ (५) उपपत्तिवशिता यथाभिप्रायं गत्युपपत्तिसंगृहीता तल्लभ्यैव । कस्मात् । शीलवतः प्रणिधानसिद्धेः ॥ (६) अधिमुक्तिवशिता यथाधिमोक्षं पृथिव्यादीनां सुवर्णादिभावेन तदधिमोक्षानुवृत्तिसंगृहीता क्षान्तिपारमितापरिपूरिलभ्या । कस्मात् । पूर्वजन्मसु तेन क्षान्त्या सत्त्वाधिमोक्षानुवृत्तेः ॥ (७) प्रणिधानवशिता यथाप्रणिहितसिद्धिसंगृहीता वीर्यपारमितापरिपूरिलभ्या । कस्मात् । पूर्वं तेन सर्वसत्त्वार्थं वीर्यस्यास्रंसनात् ॥ (८) पञ्चाभिज्ञासंगृहीतार्द्धिवशिता ध्यानपारमितापरिपूरिलभ्या । प्राग्यथाप्रयोजनं सत्त्वानां ध्यानसमापत्तेः ॥ (९) ज्ञानवशिता यथारुचि ज्ञानसंमुखीकरणसंगृहीता प्रज्ञापारमितापरिपूरिलभ्या । प्राग्यथारुच्येव सत्त्वानां संमुखीकरणे संनियोजनात् ॥ (१०) धर्मवशिता च सूत्रगेयादीनां यथाभिप्रायनिर्देशसंगृहीता प्रज्ञापारमितापरिपूरिलभ्यैव । प्राक्सत्त्वानामभिरुचितसूत्रादिधर्मसंनियोजनात् ॥

1 वाक्कर्मणि वा] 103r5 (vāk(..)rm(.a)ṇi ϕ * (.ā .. .m.{ṇ)i vā}) **5** °नुवृत्तेः] 103r6 **9** °पारमितापरिपूरि°] 103v1

1 निरवद्ये] MS^{pc} (nir{a}vadye); nir{ā}vadye MS^{ac}. **1** वाक्कर्मणि वा] recon. and em.; vāk(..)rm(.a)ṇi ϕ* (.ā .. .m.{ṇ)i vā} MS^{ppc}; vāk(..)rm(.a)ṇi ϕ * (.ā .. .m.){ṇ(i)} MS^{pc}, (vā) 2 *in the bottom margin*; vāk(..)rm(.a)ṇi ϕ * (.ā .. .m.){ṇ(i)} MS^{ac}; ངག་གི་ལས་ Tib. **1** यथाभिप्रायं] em.; yathāthābhiprāyaṃ MS; བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ Tib. **2** उपपत्तिवशिता] recon. and em.; upapattir vaśi(tā) MS; སྐྱེ་བ་ལ་དབང་བ་ནི་ Tib. **5** सत्त्वाधिमोक्षानुवृत्तेः] recon.; {satvādhimokṣā}*nu(.. .eḥ) MS^{ppc}; {satvādhimo}*nu(.. .eḥ) MS^{pc}, (kṣ.) *in the right margin*; {satvādhimo}*nu(.. .eḥ) MS^{ac}; སེམས་ཅན་གྱི་མོས་པའི་རྗེས་སུ་ཞུགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **7** वीर्यस्यास्रंसनात्] em.; vīryasyāśraṃsanāt′ MS; བརྩོན་འགྲུས་མ་བཏང་བའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **7** °र्द्धिवशिता] em.; °rāddhivaśitā MS; རྫུ་འཕྲུལ་ལ་དབང་བ་ནི་ Tib. **9** °संमुखी°] MS^{pc} (°sa{ṃ}mukhī°); °samukhī° MS^{ac}. **9** °संगृहीता प्रज्ञा°] recon.; °(..ṃ.. .ī.. p..jñ.)° MS; བསྡུས་པ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ Tib. **11–12** यथाभिप्रायनिर्देशसंगृहीता प्रज्ञापारमितापरिपूरिलभ्यैव । प्राक्सत्त्वानामभिरुचितसूत्रादिधर्मसंनियोजनात् ॥] em.; yathābhi{prāyanirddeśasaṃgṛhītā prajñāpāramitāparipūrilabhyaiva prāka satvānāṃm abhirucitasūtrādidha◯rmmasanniyojanāt′ | ΦΦΦΦ} MS^{ppc}; yathābhi{. . .◯. . .} MS^{pc}, × prāya nirddeśasaṅgṛhītā prajñāpāramitāparipūrilabhyaiva prāka satvānām abhirucitasūtrādidharmmasanniyojanāt′ | *in the top margin*; yathābhi{. . .◯. . .} MS^{ac}; མངོན་པར་འདོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་སྟོན་པས་བསྡུས་པ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཉིད་དེ། སྔོན་སེམས་ཅན་རྣམས་འདོད་པ་དང་མཐུན་པར་མདོ་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་ལ་སྦྱོར་བའི་ཕྱིར་རོ།། Tib.

1.1.13 दश बलानि यदिदम् । (१) स्थानास्थानज्ञानबलम्, (२) कर्मस्वकताज्ञानबलम्, (३) ध्यानसमाधिसमापत्तिज्ञानबलम्, (४) इन्द्रियपरापरज्ञानबलम्, (५) नानाधिमुक्तिज्ञानबलम्, (६) नानाधातुज्ञानबलम्, (७) सर्वत्रगामिनीप्रतिपज्ज्ञानबलम्, (८) च्युत्युपपत्तिज्ञानबलम्, (९) पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानबलम्, (१०) आस्रवक्षयज्ञानबलं च । एषां चार्थविस्तरो धारणीश्वरराजादिसूत्रेभ्यो ऽवलोक्यः ॥

---

2 °ध्यानसमाधि°] 103v2

1–5 दशबलानि … °बलं च ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, l. 26–p. 60, l. 10: कतमानि च सुभूते दश तथागतबलानि ? स्थानञ् च स्थानतो ऽस्थानञ् चास्थानतो यथाभूतं प्रजानाति, अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां कर्मणां कर्मस्वकतां यथाभूतं प्रजानाति, ध्यानविमोक्षसमाधिसमापत्तीन्द्रियबलबोध्यङ्गमार्गान्यथाभूतं प्रजानाति, परसत्त्वानां परपुद्गलानामिन्द्रियवरावरज्ञानतां यथाभूतं प्रजानाति, परसत्त्वानां परपुद्गलानां नानाधिमुक्तिकतां यथाभूतां प्रजानाति, अनेकधातुं नानाधातुकं लोकसंनिवेशं यथाभूतं प्रजानाति, सर्वत्रगामिनीं च प्रतिपदं यथाभूतं प्रजानाति, दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन यावत् सुगतौ स्वर्गलोके देवेषूपपद्यन्ते ये सत्त्वास्तान्यथाभूतं प्रजानाति, अनेकविधं पूर्वनिवासम् अनुस्मरति, एकां वा जातिं जातिशतं वा जातिसहस्रं वा जातिशतसहस्रं वा जातिकोटीनियुतशतसहस्रं वा यावत्पूर्वान्तकोटिशो यावत्साकारं सोद्देशं सनिदानं यथाभूतं प्रजानाति, आस्रवक्षयेणानास्रवां चेतोविमुक्तिं यथाभूतं प्रजानाति, इमान्युच्यन्ते दश तथागतबलानि; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 1–5; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 129, ll. 15–21. **1–5** दशबलानि … °बलं च ।] Content found from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 51; (Skt.) p. 186, ll. 3–12; also from *Bodhisattvabhūmi*; (Skt.) p. 393, l. 21–p. 402, l. 2; also from *Abhidharmakośabhāṣya*, VII, 28c–31; (Skt.) p. 411, l. 11–p. 413, l. 18.

---

2 °ज्ञानबलम्] recon.; °jñ(ā.. .. ..) MS; མཁྱེན་པའི་སྟོབས་ Tib. **2** ध्यान] MS^{pc}; {(.. ..)*svakatājñānabalaṃ} dhyāna° MS^{ac}; བསམ་གཏན་དང་ Tib. **2–3** इन्द्रिय°] recon.; (i)ndriya° MS; དབང་པོ་ Tib. **4** °प्रतिपज्ज्ञान°] em.; °pratipatajñāna° MS; ལམ་མཁྱེན་པའི་ Tib.

चत्वारि वैशारद्यानि । (१) सम्यक्संबुद्धस्य बत मे सत इमे धर्मा 1.1.14
नाभिसंबुद्धा इत्यत्र मां कश्चिच्चोदयेत्, निमित्तमपि न समनुपश्यामि । सो ऽहं निमित्तमसमनुपश्यन्क्षेमप्राप्तश्च विहरामि, अभयप्राप्तो वैशारद्यप्राप्तश्चेति । इदं प्रथमम् ॥ (२) एवं क्षीणास्रवस्य बत मे सत इमे आस्रवा न प्रहीणा इत्यत्र मां कश्चिच्चोदयेदिति पूर्ववत् । इदं द्वितीयम् ॥ (३) यो वा मया श्रावकाणां नैर्याणिको मार्ग आख्यातस्तं प्रतिषेधमाणो न निर्याति सम्यग्दुःखक्षयाय यावद्दुःखस्यान्तक्रियाययित्यत्र मां कश्चिच्चोदयेदिति पूर्ववत् । इदं तृतीयम् ॥ (४) ये वा मया श्रावकेभ्य आन्तरायिका धर्मा आख्यातास्ते प्रतिषेध्यमाणा

---

1 वैशारद्यानि] 103v3 **5** °त् । इदं] 103v4 (°d idaṃ)

263.1–264.1 चत्वाति ... वैशारद्यम् ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 129, l. 22–p. 130, l. 4: चत्वारि वैशारद्यानि - (१) सम्यक्संबुद्धस्य वत मे सत इमे ते धर्मा अनभिसंबुद्धा इत्यत्र मां कश्चिच्छ्रमणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा सहधर्मेण चोदयेद्वा स्मारयेद्वा निमित्तमपि न समनुपश्याम्येतच्च निमित्तमसमनुपश्यन् क्षेमप्राप्तश्च वैशारद्यप्राप्तश्चोदारमार्षभं स्थानं प्रजानामि, ब्रह्मचर्यं प्रवर्तयामि, परिषदि सम्यक् सिंहनादं नदामि । (२) क्षीणास्रवस्य वत मे सत इमे आस्रवा अपरिक्षीणा इति । (३) ये वा पुनर्मे श्रावकाणामन्तरायिका धर्मा आख्याताः तान् प्रतिषेवमानस्य नालमन्तरायातेति । (४) यो वा पुनर्मे श्रावकाणां निर्याणाय मार्ग आख्यात आर्यो नैर्याणिको नैर्वेधिकः स वत न सम्यङ्निर्याति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाय दुःखस्यान्तक्रियायै इत्यत्र मां कश्चित् श्रमणो वा ब्राह्मणो वा यावत्सिंहनादं नदामीति विस्तरेणैकैकस्मिन् वक्तव्यम् ।; also from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 60, ll. 11–24. **263.1–264.1** चत्वाति ... वैशारद्यम् ॥] Content found from *Bodhisattvabhūmi*, III, 6; (Skt.) p. 402, l. 3–p. 403, l. 9; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 52; (Skt.) p. 186, ll. 12–16; also from *Abhidharmakośabhāṣya*, XIII, 32abc; (Skt.) p. 413. l. 19–p. 414, l. 8; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 6–14.

1–2 सम्यक्संबुद्धस्य बत मे सत इमे धर्मा नाभिसंबुद्धा] Skt.; ཁྱོ་མ་ར་ནི་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སོ་ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཆོས་འདི་དག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་མ་རྒྱས་སོ་ Tib. **3** वैशारद्यप्राप्तश्] Skt.; མི་འཇིགས་པས་ Tib. **5** चोदयेद्] Skt.; རྩོད་པ་མེད་དོ་ Tib. **6** प्रतिषेधमाणो] Skt.; བསྟེན་ Tib. **7** अत्र मां] Skt.; འདིར་ Tib. **7** चोदयेदिति] Skt.; གོལ་བའི་རྒྱུ་མཚན་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མ་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ Tib. **8** प्रतिषेध्यमाणा] Skt.; བསྟེན་ Tib.

---

1 वैशारद्यानि] recon.; (.aiśā..dy)āni MS; མི་འཇིགས་པ་ Tib. **5** चोदयेदिति पूर्ववत्] recon.; codaye(d .t. | p)ūrvava*d MS; རྩོད་པ་ ... ཞེས་བྱ་བ་སྔ་མ་བཞིན་ནོ་ Tib. **5** द्वितीयम्] em.; dvitīya MS; གཉིས་པའོ༎ Tib. **5** यो वा] recon.; (.o .ā) MS; གང་ཡང་ Tib. **6** प्रतिषेधमाणो] recon.; pratiṣe(dham)āṇo MS; བསྟེན་ Tib. **8** श्रावकेभ्य आन्तरायिका] em.; śrā◯vakebhyantarāyikā MS; ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་བར་དུ་གཅོད་པའི་ Tib.

नालमन्तरायायेत्यत्र मां कश्चिच्चोदयेदिति पूर्ववत् । इदं चतुर्थं वैशारद्यम् ॥

1.1.15 त्रीण्यरक्षाणि यदिदम् । (१) परिशुद्धकायसमुदाचारस्तथागतः । नास्ति तथागतस्यापरिशुद्धकायसमुदाचारता यां तथागतः प्रतिच्छादयितव्यां मन्येत कच्चित्परे न जानीयुरिति । एतत्प्रथममरक्षम् ॥ (२-३) यथा कायकर्म तथा वाङ्मनःकर्मणी वाच्ये ॥

---

1 पूर्ववत्] 103v5 (pūrvavad)

2–5 त्रीण्यरक्षाणि ... वाच्ये ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 131, ll. 3–5: त्रीण्यरक्षाणि । परिशुद्धकायसमुदाचारस्तथागतः । नास्ति तथागतस्यापरिशुद्धकायसमुदाचारता यां तथागतः प्रतिच्छादयितव्यां मन्येत कच्चिन्मे परे विजानीयुरिति । एवं वाङ्मनःसमुदाचारते वेदितव्ये ।. **2–5** त्रीण्यरक्षाणि ... वाच्ये ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 176, ll. 21–24: "त्रीण्यरक्ष्याणि" इति । परिशुद्धकायसमुदाचारस्तथागतो नास्ति तस्यापरिशुद्धकायसमुदाचारता यां तथागतः प्रतिच्छादयितव्यां मन्येत कच्चित्परे न जानीयुरित्येतत्प्रथममरक्ष्यम् एवं वाक्कर्म द्वितीयम् । एवं मनःकर्म तृतीयम् ॥. **2–5** त्रीण्यरक्षाणि ... वाच्ये ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 60, ll. 25–27; also from *Bodhisattvabhūmi*, III, 6; (Skt.) p. 403, l. 23–p. 404, l. 8; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 53; (Skt.) p. 186, ll. 16–23; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 17–18.

---

1 अत्र मां] Skt.; ང་ལ་ Tib. **1** पूर्ववत्] Skt.; རྒྱུ་མཚན་སྔ་མ་བཞིན་ཏེ། Tib.

---

1 मां] em.; mā MS; ང་ལ་ Tib. **1** वैशारद्यम्] recon.; (.ai.. .. ..ṃ) MS; མི་འཇིགས་པ་ Tib. **2** त्रीण्यरक्षाणि] recon.; (..)ṇy arakṣāṇi MS; བསྲུང་བ་མེད་པ་གསུམ་ནི་ Tib. **2** °समुदाचारस्तथागतः] recon.; °samudā(..ra. ta)thāgato MS; སྤྱོད་པ་ Tib. **2** नास्ति] recon.; (..)sti MS; མི་མངའ་བ་ Tib. **3** समुदाचारता] em.; °samadācāratā | MS; སྤྱོད་པ་ Tib. **3** प्रतिच्छादयितव्यां मन्येत] recon.; praticchādayi(tavyā)ṃ ma(.y)eta MS; འཆབ་པར་དགོངས་པ་ Tib. **5** वाच्ये] MS^{pc} (vācy{e}); vācy{o} MS^{ac}.

त्रीणि स्मृत्युपस्थानानि यदिदम् । (१) तथागतस्य धर्मं देशयत एकत्याः शुश्रूषन्ते, श्रोत्रमवदधति, आज्ञाचित्तमुपस्थापयन्ति, प्रतिपद्यन्ते धर्मस्यानुधर्मम् । न तेन तथागतस्य नन्दी भवति न सौमनस्यं न चेतस उत्प्लावितत्वम् ॥ (२) अपरे न शुश्रूषन्त इति विपर्ययेण विस्तरः । न तेन तथागतस्याघातो भवति नाक्षान्तिर्नाप्रत्ययः ॥ (३) एकत्याः शुश्रूषन्त एकत्या न शुश्रूषन्ते । न तेन तथागतस्य द्वयं भवति नन्दी आघातश्च । **1.1.16**

2 शुश्रूषन्ते] 103v6 **6** °न्दी आघातश्च] The folios 104 and 105 are missing. The text from here is reconstruction.

265.1–266.1 त्रीणि … संप्रजानन् ॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 176, ll. 25–31: "त्रीणि स्मृत्युपस्थानानि" यथापाठम् "तथागतस्य धर्म देशयत एकत्याः शुश्रूषन्ते । श्रोत्रमवदधति । आज्ञाचित्तमुपस्थापयन्ति प्रतिपद्यन्ते धर्मस्यानुधर्मम् । न तेन तथागतस्य नन्दी भवति न सौमनस्यं न चेतस उत्प्लावितत्वम् । अपरे न शुश्रूषन्ते । न श्रोत्रमवदधतीत्यादि । न तेन तथागतस्याघातो नाक्षान्तिर्नाप्रत्ययः न चेतसो ऽनभिराद्धिः । एकत्याः शुश्रूषन्ते । एकत्या न सुश्रूषन्ते । न तेन तथागतस्य द्वयं भवति नन्दी आघातश्च । सर्वत्रोपेक्षको विहरति स्मृतिमान सम्प्रजानन्" इति ॥. **265.1–266.1** त्रीणि … संप्रजानन् ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 60, l. 28–p. 61, l. 1; also from *Bodhisattvabhūmi*, III, 6; (Skt.) p. 403, ll. 10–22; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 52; (Skt.) p. 186, ll. 12–16; also from *Abhidharmakośabhāṣya*, XIII, 32d; (Skt.) p. 414, ll. 9–15; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 15–16; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 130, l. 13–p. 131, l. 2.

4 इति] Skt.; ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ Tib.

1 धर्मं] em.; dharmma MS; ཆོས་ Tib. **1** देशयत] MS^{pc} (deśay{a}ta); deśay{e}ta MS^{ac}. **2–3** एकत्याः शुश्रूषन्ते, श्रोत्रमवदधति, आज्ञाचित्तमुपस्थापयन्ति, प्रतिपद्यन्ते धर्मस्यानुधर्मम् । न तेन] recon.; eka(..)*(.. .. .{a})nte (śrotra.. .. .. .i.. .. .. s.ā)payanti | (.. .i.{a} .. .. ..r.. .. .. ..r..ṃ ..) tena MS^{pc}; eka(..)*(.. .. .{ā})nte (śrotra.. .. .. .i.. .. .. s.ā)payanti | (.. .i.{ā} .. .. ..r.. .. .. ..r..ṃ ..) tena MS^{ac}; ཁ་ཅིག་གུས་པར་ཉན་ཞིང་རྣ་བ་གཏོད་ལ་ཀུན་ཤེས་པའི་སེམས་ཉེ་བར་འཇོག་སྟེ། ཆོས་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་ཆོས་སྒྲུབ་ན། དེས་ … མི་འགྱུར། Tib. Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 176, ll. 25–27: तथागतस्य धर्म देशयत एकत्याः शुश्रूषन्ते । श्रोत्रमवदधति । आज्ञाचित्तमुपस्थापयन्ति प्रतिपद्यन्ते धर्मस्यानुधर्मम् । न तेन तथागतस्य नन्दी भवति न सौमनस्यं न चेतस उत्प्लावितत्वम् ।. **6** एकत्या न शुश्रूषन्ते] recon.; e(ka.ā .. ..)śrūṣante MS; ཁ་ཅིག་གུས་པར་མི་ཉན་ན་ Tib. **265.6–266.1** नन्दी आघातश्च । सर्वत्रोपेक्षको विहरति स्मृतिमान्संप्रजानन् ॥] recon.; naϕ*… MS; དགྱེས་པའམ་ཁོང་ཁྲོ་བ་ …། ཐམས་ཅད་དུ་དྲན་པ་དང་ཤེས་བཞིན་དང་ལྡན་པས་བཏང་སྙོམས་སུ་གནས་པའོ།། Tib. Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 176, ll. 30–31: न तेन तथागतस्य द्वयं भवति नन्दी आघातश्च । सर्वत्रोपेक्षको विहरति स्मृतिमान् सम्प्रजानन् इति ॥.

सर्वत्रोपेक्षको विहरति स्मृतिमान्संप्रजानन् ॥

1.1.17 असंमोषधर्मता । सर्वसत्त्वार्थक्रियाकालानतिक्रमो बुद्धानाम् । अत एवैषां क्रियाफलोपपत्तिर्भवति ॥

1.1.18 वासनासमुद्धातः । यदप्रहीणक्लेशस्येव चेष्टितं सा क्लेशवासना [. . .] । सापि बुद्धस्य भगवतो ऽस्तंगतेति समुद्धातक्लेशवासनः स उच्यते ॥

2–3 असंमोष° … भवति॥] Citation in secondary usage with redactional changes in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 1–2: "असंमोषधर्मता" । सत्त्वार्थक्रियाकालानतिक्रमाद्बुद्धानाम् । अत एवैषा लक्षणविधानतोपपन्ना भवति ॥. **2–3** असंमोष° … भवति ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, ll. 2–4; also from *Bodhisattvabhūmi*, III, 6; (Skt.) p. 404, ll. 12–17; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 55; (Skt.) p. 187, ll. 4–8; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 19–20; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 131, ll. 8–9. **4–5** वासना° … उच्यते ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 3–4: "वासनासमुद्धात" इति । प्रहीणक्लेशस्यापि यदप्रहीणक्लेशस्येव चेष्टितं सा क्लेशवासना । सापि तथागतस्यास्तङ्गतेति समुद्धातक्लेशवासनः स भगवानुच्यते ॥. **4–5** वासना° … उच्यते ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, ll. 5–7; also from *Bodhisattvabhūmi*, III, 6; (Skt.) p. 404, ll. 18–22; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 54; (Skt.) p. 186, l. 23–p. 187, l. 4; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 21–22; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 131, ll. 10–11.

2–3 असंमोषधर्मता । सर्वसत्त्वार्थक्रियाकालानतिक्रमो बुद्धानाम् । अत एवैषां क्रियाफलोपपत्तिर्भवति ॥] recon.; MS not available; བསྙེལ་བ་མི་མངའ་བའི་ཆོས་ཉིད་ནི། སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་མཛད་པ་དུས་ལ་མི་འདའ་བ་སྟེ། དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ན་དེ་རྣམས་ཀྱི་མཛད་པ་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་འཐད་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 1–2: "असंमोषधर्मता" । सत्त्वार्थक्रियाकालानतिक्रमाद्बुद्धानाम् । अत एवैषा लक्षणविधानतोपपन्ना भवति ॥. **4–5** वासनासमुद्धातः । यदप्रहीणक्लेशस्येव चेष्टितं सा क्लेशवासना [. . .] । सापि बुद्धस्य भगवतो ऽस्तंगतेति समुद्धातक्लेशवासनः स उच्यते ॥] recon.; MS not available; བག་ཆགས་ཡང་དག་པར་བཅོམ་པ་ནི། ཉོན་མོངས་པ་མ་སྤངས་པ་བཞིན་དུ་སྤྱོད་པ་ནི་འདིར་ཉོན་མོངས་པའི་བག་ཆགས་ཡིན་པར་བརྗོད་ལ། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་ནི། དེའང་ནུབ་པ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་དེ་ལ་ཉོན་མོངས་པའི་བག་ཆགས་ཡང་དག་པར་བཅོམ་པ་ཞེས་བརྗོད་དོ།། Tib. Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 3–4: "वासनासमुद्धात" इति । प्रहीणक्लेशस्यापि यदप्रहीणक्लेशस्येव चेष्टितं सा क्लेशवासना । सापि तथागतस्यास्तङ्गतेति समुद्धातक्लेशवासनः स भगवानुच्यते ॥.

महाकरुणा हिताशयता यया बुद्धो भगवान् सर्वकालं [...] षट्कृत्वा 1.1.19
लोकं व्यवलोकयति । कथं व्यवलोकयति । [...] इति व्यवलोकयति ॥

1–2 महाकरुणा ... व्यवलोकयति ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana*, X; (Chin.) T [31] (1598) 442b22–442c1: 此顯大悲。利益安樂意樂為體。此言大者。福智資糧圓滿證故。令脱三苦為行相故。三界有情為所縁故。於諸有情心平等故。決定無有勝此者故。晝夜常六返觀一切世間者。此顯大悲所作業用。謂佛 世尊於晝夜分。各三時觀一切世間。誰善法增誰善法減。誰善根熟誰根未熟。誰是堪受勝生法 器。誰是堪受定勝法器。誰是佛乘器。誰是餘乘器。如是等。 **1–2** महाकरुणा ... व्यवलोकयति ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 5–6: "महाकरुणा" हिताशयता । यया भगवान्सर्वकालं षट्कृत्वो लोकं व्यवलोकयति "को हीयत को वर्द्धत" इत्यादि ॥. **1–2** महाकरुणा ... व्यवलोकयति ॥] Content found from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, ll. 8–9; also from *Bodhisattvabhūmi*, III, 6; (Skt.) p. 404, ll. 9–11; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 56; (Skt.) p. 187, ll. 9–14; also from *Abhidharmakośabhāṣya*, XIII, 32d; (Skt.) p. 414, l. 16–p. 415, l. 10; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 98, ll. 23–24; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 131, ll. 12–13.

1–2 महाकरुणा हिताशयता यया बुद्धो भगवान् सर्वकालं [...] षट्कृत्वा लोकं व्यवलोकयति । कथं व्यवलोकयति । [...] इति व्यवलोकयति ॥] recon.; MS not available; ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་ནི་ཕན་པར་དགོངས་པ་ཉིད་དེ། གང་གིས་དུས་ཐམས་ཅད་དུ་ཉིན་ལན་གསུམ་མཚན་ལན་གསུམ་སྟེ། ཉིན་ཞག་གཅིག་ལ་ལན་དྲུག་ཏུ་བྱས་ནས། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་འཇིག་རྟེན་ལ་སོ་སོར་རྟོག་པ་ཡིན་ནོ།། ཇི་ལྟར་རྟོག་ཆེ་ན། སུ་ནི་ཡོངས་སུ་དགེ་བའི་རྩ་བ་སྨིན། སུ་ནི་དགེ་བའི་རྩ་བ་ཡོངས་སུ་མ་སྨིན། སུ་ནི་མངོན་པར་མཐོ་བ་བསྟན་པའི་སྣོད་ཡིན། སུ་ནི་ངེས་པར་ལེགས་པ་བསྟན་པའི་སྣོད་ཡིན། སུ་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་འཁོར་བའི་སྣོད་ཡིན། གང་ཞིག་ལ་ཅི་ཞིག་བྱ་ཞེས་སོ་སོར་རྟོག་གོ།། . Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 5–6: "महाकरुणा" हिताशयता । यया भगवान्सर्वकालं षट्कृत्वो लोकं व्यवलोकयति "को हीयत को वर्द्धत" इत्यादि ॥.

1.1.20 अष्टादशावेणिकबुद्धधर्माः । (१) तथागतस्य नास्ति स्खलितम्, (२) नास्ति रवितम्, (३) नास्ति मुषिता स्मृतिः, (४) नास्त्यसमाहितं चित्तम्, (५) नास्ति नानात्वसंज्ञा, (६) नास्त्यप्रतिसंख्यायोपेक्षा, (७) नास्ति च्छन्दस्य हानिः, (८) नास्ति वीर्यस्य हानिः, (९) नास्ति स्मृतेर्हानिः, (१०) नास्ति समाधेर्हानिः, (११) नास्ति प्रज्ञाया हानिः, (१२) नास्ति विमुक्तेर्हानिः, (१३) अतीते ऽध्वन्यप्रतिहतमसंगं ज्ञानं [. . .], (१४-१५) अनागते प्रत्युत्पन्ने ऽध्वन्यप्रतिहतमसंगं ज्ञानं [. . .], (१६) सर्वकायकर्म ज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति, (१७) सर्ववाक्कर्म ज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति, (१८) सर्वमनस्कर्म ज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति । आवेणिक[. . .] ॥

1–9 अष्टादशावेणिक° . . . ज्ञानानुपरिवर्ति ।] Parallel text with variations in its verbal form from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, ll. 10–20; also from *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, XX–XXI, 57; (Skt.) p. 187, l. 14–p. 188. l. 2; also from *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 131, l. 14–p. 133, l. 10. **1–9** अष्टादशावेणिक° . . . ज्ञानानुपरिवर्ति ।] Content found from *Abhidharmakośabhāṣya*, XIII, 28ab; (Skt.) p. 411, ll. 6–10; also from *Abhidharmasamuccaya*, IV; (Skt.) p. 99, ll. 1–4.

1–9 अष्टादशावेणिक° . . . ज्ञानानुपरिवर्ति ।] recon.; MS not available; སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ནི་(༡)དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་འཁྲུལ་པ་མི་མངའོ།། (༢)ཅ་ཅོ་མི་མངའོ།། (༣)དགོངས་པ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༤)ཐུགས་མཉམ་པར་མ་གཞག་པ་མི་མངའོ།། (༥)འདུ་ཤེས་སྣ་ཚོགས་པ་མི་མངའོ།། (༦)སོ་སོར་མ་བརྟགས་པའི་བཏང་སྙོམས་མི་མངའོ།། (༧)འདུན་པ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༨)བརྩོན་འགྲུས་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༩)དྲན་པ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༠)ཏིང་ངེ་འཛིན་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༡)ཤེས་རབ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༢)རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༣)འདས་པ་ལ་མ་ཆགས་པ་མ་ཐོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་འཇུག་གོ།། (༡༤-༡༥)ད་ལྟར་དང་། མ་འོངས་པ་ལ་མ་ཆགས་མ་ཐོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་འཇུག་གོ།། (༡༦)སྐུའི་ཕྲིན་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་ངོ་།། (༡༧)གསུང་གི་ཕྲིན་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་ངོ་།། (༡༨)ཐུགས་ཀྱི་ཕྲིན་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་སྟེ། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, ll. 10–20: कतमे सुभूते अष्टादशावेणिकबुद्धधर्माः ? यावदनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ऽत्रान्तरे तथागतस्य नास्ति स्खलितं, नास्ति रवितं, नास्ति मुषिता स्मृतिर्, नास्ति असमाहितं चित्तं, नास्ति नानात्वसंज्ञा, नास्त्यप्रतिसंख्यायोपेक्षा, नास्ति च्छन्दस्य हानिर्, नास्ति वीर्यस्य हानिर्, नास्ति स्मृतेर्हानिर्, नास्ति समाधेर्हानिर्, नास्ति प्रज्ञाया हानिर्, नास्ति विमुक्तेर्हानिर्, अतीते ऽध्वन्यप्रतिहतमसंगज्ञानं च दर्शनं च, अनागते ऽध्वन्यप्रतिहतमसंगज्ञानं च दर्शनं च, प्रत्युत्पन्ने ऽध्वन्यप्रतिहतमसंगज्ञानं च दर्शनं च, सर्वकायकर्म ज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति, सर्ववाक्कर्म ज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति, सर्वमनस्कर्म ज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्तीमे उच्यन्ते ऽष्टादशावेणिका बुद्धधर्माः. **9** आवेणिक[. . .] ॥] recon.; MS not available; མ་འདྲེས་པའི་བཤད་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པར་རྟོགས་པར་རྟོགས་པར་ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།། Tib.

सर्वाकारज्ञता [. . .] ॥ [. . .] ॥ सर्वाकारज्ञतामधिकृत्य “सर्वाकारज्ञतायाः 1.1.21
सुभूते ऽभाव आलम्बणं स्मृतिरधिपतिः शान्त आकारो ऽलक्षणम्” इति । तत्र “स्मृतिरधिपतिः” [. . .] ॥

[. . .] । 1.2
परिपाकं गते हेतौ यस्य यस्य यदा यदा ।

---

1 सर्वाकारज्ञता [. . .] ॥] Parallel text with variations in its verbal form from *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana*, X; (Chin.) T [31] (1598) 442c23–443a1: 有説無常等十六種行 相名一切相。菩提用彼為先因故。有餘復説。即此及餘一切諸法皆無自性。無生無滅本來寂靜 自性涅槃無所得相名一切相。有餘復説。非於此中説治所治諸品類相。然説一切義利圓滿。如 如意珠具一切相。我今觀此一切相者。即是一切障斷品類。所以者何。永斷一切障品類故。謂 斷一切所知障品及斷一切習氣品故。 This part is not rendered into Tibetan. **1–2** “सर्वाकारज्ञतायाः ... ऽलक्षणम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 16–17. **269.5–270.1** परिपाकं ... तस्य सः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 9.

---

1 सर्वाकारज्ञता [. . .] ॥] recon.; MS not available; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། ཁ་ཅིག་ནི་“བདེན་པ་བཞི་ལ་དམིགས་པའི་ཤེས་པ་རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་གིས་བསྡུས་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་ཟེར་རོ།། གཞན་དག་ནི་“དེའང་ཆོས་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་མེད་པ་དང་། མ་སྐྱེས་པ་དང་། མ་འགགས་པ་དང་། གཟོད་མ་ནས་ཞི་བ་དང་། རང་བཞིན་གྱིས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་རྣམ་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་བསྡུས་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་ཟེར་རོ།། གཞན་དག་ནི་འདིར་གཉེན་པོའི་ཕྱོགས་ཀྱིས་བསྡུས་པའི་རྣམ་པ་བརྗོད་པར་མི་འདོད་ཀྱི། “ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ་ལྟར་དེ་ལས་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་དུ་གཉེར་བའི་དོན་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མེད་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ”ཞེས་ཟེར་རོ།། ཡང་གཞན་དག་ནི་“སྤྱངས་པའི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གཞི་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདི་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད”ཅེས་བྱ་སྟེ། དེ་ལ་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་དང་བག་ཆགས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་སྤྱངས་པ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་ཆར་ཡང་མངའ་བ་ཡིན་ནོ།། Tib. **1** [. . .] ॥] recon.; MS not available; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྣམ་པར་འགྲེལ་པ་འདི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ལེགས་ན། སློབ་དཔོན་བཟང་སྐྱོང་གིས་“སྐབས་སུ་བབ་པ་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པའི་ཤེས་བྱ་རྣམ་པ་བཅུས་བསྡུས་པའི་སྙིང་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ཤིན་ཏུ་ཆེས་ལེགས་ཏེ། ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་ལ་དམིགས་པས་སོ།། Tib. **1–3** सर्वाकारज्ञतामधिकृत्य “सर्वाकारज्ञतायाः सुभूते ऽभाव आलम्बणं स्मृतिरधिपतिः शान्त आकारो ऽलक्षणम्” इति । तत्र “स्मृतिरधिपतिः” [. . .] ॥] recon.; MS not available; རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས། “རབ་འབྱོར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་དམིགས་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པའོ།། བདག་པོ་ནི་དྲན་པའོ།། རྣམ་པ་ནི་ཞི་བ་སྟེ་མཚན་ཉིད་མེད་པའོ”ཞེས་གསུངས་སོ།། དེ་ལ་“བདག་པོ་དྲན་པ”ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ཤེས་དེ་དང་དེར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 16–17: सर्वाकारज्ञतायाः सुभूते ऽभाव आलम्बणं, स्मृतिरधिपतिः, शान्त आकारो, ऽलक्षणं लक्षणं. **269.4–270.2** [. . .] । ... निर्माणः प्रथत इत्यस्याभिप्रायः ॥] tent.; MS not available, ངོ་བོ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་དེའང་། རྒྱུ་ནི་ཡོངས་སུ་སྨིན་གྱུར་ན།། གང་དང་གང་ལ་གང་དང་ནི།། གང་ཚེ་བྱ་བ་ཕན་གྱུར་པ།། དེ་དང་དེ་ལ་དེ་སྣང་ངོ།། (༨-༩) སྤྲུལ་པ་སྣང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འདིའི་དགོངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 9. Cf. also *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 173, l. 21: “प्रथते” निर्माणप्रथनात् ।.

हितं भवति कर्त्तव्यं प्रथते तस्य तस्य सः ॥ (८-९)

निर्माणः प्रथत इत्यस्याभिप्रायः ॥ एवं कृत्वा [. . .] ॥ अत्रोक्तम् ।

वर्षत्यपि हि पर्जन्ये नैव बीजं प्ररोहति ।
समुत्पादे ऽपि बुद्धानां नाभव्यो भद्रमश्नुते ॥ (८-१०)

इति ॥

इति कारित्रवैपुल्याद्बुद्धो व्यापी निरुच्यते ।
अक्षयत्वाच्च तस्यैव नित्य इत्यपि कथ्यते ॥ (८-११)

[. . .] ॥

2 उक्तः स्वाभाविककायः ॥ सांभोगिककाय इदानीं वक्तव्य इत्याह ।

द्वात्रिंशल्लक्षणाशीतिव्यञ्जनात्मा मुनेरयम् ।
साम्भोगिको मतः कायो महायानोपभोगतः ॥ (८-१२)

3–4 वर्षत्यपि ... भद्रमश्नुते॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 10. **6–7** इति ... कथ्यते॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 11. **10–11** द्वात्रिंशल्° ... महायानोपभोगतः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 12.

---

2 एवं कृत्वा [. . .] ॥] tent.; MS not available, དེ་ལྟར་བྱས་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནམ་མཁའ་མཛོད་ལ་སོགས་པ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དགོས་དགུ་སྒྲུབ་པའི་ཚུལ་དུ་གནས་པ་ཡིན་ཡང་རང་གི་རྒྱུ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་མ་ཚང་བའི་ཕྱིར་ད་དུང་ཡང་སྐྱེ་བའི་རྒྱ་བ་ཅན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ལས་རྣམ་པར་མ་གྲོལ་བ་ནི་འཐད་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **2–5** अत्रोक्तम् ।... इति ॥] tent.; MS not available, འདིར་གསུངས་པ་ནི། ལྷ་ཡི་རྒྱལ་པོས་ཆར་ཕབ་ཀྱང་།། ས་བོན་རུང་མི་འབྱུང་ལྟར།། སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་བྱུང་གྱུར་ཀྱང་།། སྐལ་བ་མེད་པས་བཟང་མི་མྱོང་།། (༨-༡༠) ཞེས་བྱ་བའོ།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 10. **6–7** इति ... कथ्यते ॥] recon.; MS not available, དེ་ལྟར་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེའི་ཕྱིར།། སངས་རྒྱས་ཁྱབ་པར་ངེས་པར་བརྗོད།། དེ་ཉིད་ཟད་པ་མེད་པའི་ཕྱིར།། རྟག་པ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པ་ཡིན།། (༨-༡༡) Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 11. **8** [. . .] ॥] recon.; MS not available, དེ་ལྟར་ན་དགོངས་པ་འདིས་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་དུ་སོང་བ་དང་། རྟག་པ་ཡིན་པར་བཤད་པས་བསྟན་བཅོས་དང་འགལ་བ་མེད་དོ།། Tib. **9** उक्तः स्वाभाविककायः ॥] recon.; MS not available, ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། Tib. **270.9–271.1** सांभोगिककाय ... इति ॥] recon.; MS not available, ད་ནི་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན། མཚན་ནི་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་དང་།། དཔེ་བྱད་བརྒྱད་ཅུའི་བདག་ཉིད་འདི།། ཐེག་ཆེན་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་ཕྱིར།། ཐུབ་པའི་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་སྐུར་བཞེད།། (༨-༡༢) ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 12.

इति ॥ तेन कायेन बुद्धो भगवान्महाभूमिप्रविष्टमहाबोधिसत्त्वैः सहानवद्यमहायानधर्मसंभोगप्रीतिसुखं [. . .] ॥

कतमानि पुनर्द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानीत्युच्यते । 2.1 2.1.1

चक्राङ्कहस्तक्रमकूर्मपादो जालावनद्धाङ्गुलिपाणिपादः ।
करौ सपादौ तरुणौ मृदू च समुत्सदैः सप्तभिराश्रयो ऽस्य ॥ (८-१३)
दीर्घाङ्गुलिर्व्यायितपार्ष्णिगात्रं प्राज्यमृजूच्छङ्खपदोर्ध्वरोमा ।
एणेयजङ्घश्च पटूरुबाहुः कोशावनद्धोत्तमवस्तिगुह्यः ॥ (८-१४)
सुवर्णवर्णः प्रतनुच्छविश्च प्रदक्षिणैकैकसुजातरोमा ।
ऊर्णाङ्कितास्यो हरिपूर्वकायः स्कन्धौ वृतावस्य चितान्तरांसः ॥ (८-१५)
हीनो रसः ख्याति रसोत्तमो ऽस्य न्यग्रोधवन्मण्डलतुल्यमूर्तिः ।

1–2 तेन ... [. . .] ॥] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 918, ll. 18–21: तदनु दशभूमिप्रविष्टमहाबोधिसत्त्वैः सह परमानवद्यमहायानधर्मसंभोगप्रीतिसुखोपभोगत्साम्भोगिको ऽयं कायो द्वात्रिंशल्लक्षणाशीतिव्यञ्जनविराजितगात्रो रूपकायस्वभावस्तृतीयो बुद्धस्य भगवतो ग्राह्यः. **271.4–272.3** चक्राङ्क° ... लक्षणानि ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13–17.

1–2 तेन कायेन बुद्धो भगवान्महाभूमिप्रविष्टमहाबोधिसत्त्वैः सहानवद्यमहायानधर्मसंभोगप्रीतिसुखं [. . .] ॥] tent.; MS not available, སྐུ་དེས་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ས་ཆེན་པོ་ལ་ཞུགས་པ་རྣམས་དང་ཐབས་ཅིག་ཏུ་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མེད་པ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱི་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་སོ་སོར་མྱོང་བར་མཛད་པ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 918, ll. 18–19: तदनु दशभूमिप्रविष्टमहाबोधिसत्त्वैः सह परमानवद्यमहायानधर्मसंभोगप्रीतिसुखोपभोगत्साम्भोगिको ऽयं कायो. **271.3–272.4** कतमानि ... इति ॥] tent.; MS not available, སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོའི་མཚན་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་ཀྱང་གནག་ཞེ་ན། ཕྱག་ཞབས་འཁོར་ལོས་མཚན་དང་རུས་སྦལ་ཞབས༎ ཕྱག་དང་ཞབས་སོར་དྲ་བས་འབྲེལ་པ་དང་༎ ཕྱག་ནི་ཞབས་བཅས་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས༎ འདི་ཡི་སྐུ་ནི་བདུན་དག་མཐོ་བ་དང་༎ (༨-༡༣) སོར་མོ་རིང་དང་རྟིང་ཡངས་སྐུ་ཆེ་དྲང་༎ ཞབས་འབུར་མི་མངོན་སྤུ་ནི་གྱེན་དུ་ཕྱོགས༎ བྱིན་པ་ཨེ་ན་ཡ་འདྲ་ཕྱག་རིང་མཛེས༎ འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ་སྦུབས་སུ་ནུབ་པའི་མཆོག༎ (༨-༡༤) པགས་པ་གསེར་མདོག་པགས་པ་སྲབ་པ་དང་༎ སྤུ་ནི་རེ་རེ་ནས་གཡས་ལེགས་འཁྲུངས་དང་༎ ཞལ་མཛོད་སྤུས་བརྒྱན་རོ་སྟོད་སེང་གེ་འདྲ༎ འདི་ཡི་དཔུང་པའི་མགོ་ཟླུམ་ཐྲག་པ་རྒྱས༎ (༨-༡༥) འདི་ལ་རོ་མི་ཞིམ་པའང་རོ་མཆོག་སྣང་༎ སྐུ་ནི་ནྱ་གྲོ་དྷ་ལྟར་ཆུ་ཞེང་གབ༎ གཙུག་ཏོར་དབུར་ལྡན་ལྗགས་རིང་མཛེས་པ་དང་༎ ཚངས་དབྱངས་འགྲམ་པ་སེང་གེ་འདྲ་དང་ཚེམས༎ (༨-༡༦) ཤིན་ཏུ་དཀར་དང་ཚད་མཉམ་ཐགས་བཟང་དང་༎ གྲངས་ནི་བཞི་བཅུ་ཐམ་པ་ཚང་བ་དང་༎ སྤྱན་ནི་མཐོན་མཐིང་སྤྱན་རྫི་བ་མཆོག་གི༎ འདྲ་བ་འདི་དག་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་མཚན༎ (༨-༡༧) ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ༎ Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13–17.

उष्णीषमूर्धा पृथुचारुजिह्वो ब्रह्मस्वरः सिंहहनुः सुशुक्लाः ॥ (८-१६)
तुल्याः प्रमाणे ऽविरलाश्च दन्ता अन्यूनसंख्या दशिकाश्चतस्रः ।
नीलेक्षणो गोवृषपक्ष्मनेत्रो द्वात्रिंशदेतानि हि लक्षणानि ॥ (८-१७)

इति ॥ तत्र (१) "चक्राङ्कहस्तक्रमः" इति चक्राणि तथागतस्य हस्तपादतले जातानि भवन्ति सहस्राराणि सनेमिकानि सनाभिकानि सर्वाकारपरिपूर्णानि, तद्यथास्थिमयं वा दन्तमयं वा बिंबमुत्कीर्णं स्यात् । (२) समं पाणितलाभ्यां पृथिवीसंस्पर्शनादसंकुचितत्वात्पादयोः सुप्रतिस्थितपाणिपादता । (३) हंसराजस्येव जालपिनद्धाङ्गुलिपाणिपादत्वाज्जालहस्तपादः । (४)

---

4 "चक्राङ्कहस्तक्रमः"] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13a. **4–6** चक्राणि … स्यात् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, l. 31—p. 62, l. 2. **6–7** समं … °पादता ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 2–3. **8** हंसराजस्येव … जालहस्तपादः] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 4.

6–7 पाणितलाभ्यां] Skt.; ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་གཉིས་ Tib. **7** °पाणिपादता] Skt.; ཞབས་ Tib.

4–6 तत्र (१) "चक्राङ्कहस्तक्रमः" इति चक्राणि तथागतस्य हस्तपादतले जातानि भवन्ति सहस्राराणि सनेमिकानि सनाभिकानि सर्वाकारपरिपूर्णानि, तद्यथास्थिमयं वा दन्तमयं वा बिंबमुत्कीर्णं स्यात् ।] recon.; MS not available, དེ་ལ་(༡)"ཕྱག་ཞབས་འཁོར་ལོས་མཚན་དང་"ཞེས་བྱ་བ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་རྣམས་ལ་འཁོར་ལོ་རྩིབས་སྟོང་དང་ལྡན་པ་མུ་ཁྱུད་དང་ལྟེ་བ་དང་བཅས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན་རུས་པའམ་བ་སོ་ལ་གཟུགས་སུ་བརྐོས་པ་དང་འདྲ་བ་མངའ་བ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 61, l. 31—p. 62, l. 2: चक्राणि तथागतस्य हस्तपादतले जातानि भवन्ति, सहस्राराणि सनेमिकानि सनाभिकानि, सर्वाकारपरिपूर्णानि, तद्यथा अस्थिमयं वा दन्तमयं वा बिंबम् उत्कीर्णं स्यात्. **6–7** समं पाणितलाभ्यां पृथिवीसंस्पर्शनादसंकुचितत्वात्पादयोः सुप्रतिस्थितपाणिपादता ।] recon.; MS not available, ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་གཉིས་མཉམ་པར་ས་ལ་འཇོག་ཅིང་ཞབས་རྙོངས་པ་མེད་པས་ཞབས་ཤིན་ཏུ་གནས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 2–3: समं पाणितलाभ्यां पृथिवीसंस्पर्शनादसंकुचितत्वात्पादयोः सुप्रतिस्थितपाणिपादता. **8** हंसराजस्येव जालपिनद्धाङ्गुलिपाणिपादत्वाज्जालहस्तपादः ।] recon.; MS not available, ངང་པའི་རྒྱལ་པོ་ལྟར་ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་སོར་མོ་དྲ་བས་འབྲེལ་པས་ཕྱག་དང་ཞབས་དྲ་བས་འབྲེལ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 4: हंसराजस्येव जालपिनद्धाङ्गुलिपाणिपादत्वाज्जालहस्तपादः.

तूलपिचूपमतरुणसुकुमारतालकोमलपाणिपादत्वान्मृदुतरुणहस्तपादः । (५) समुच्छ्रितहस्तपादशिरोग्रीवाप्रदेशत्वात्सप्तोच्छ्रयः । (६) आयतहस्तपादाङ्गुलित्वाद्दीर्घाङ्गुलिः । (७) दीर्घपार्ष्णित्वादायतपार्ष्णिः । (८) सप्तहस्ताभ्युच्छ्रितत्वादवक्रगात्रत्वाद्बृहदृजुगात्रः । (९) उच्चैःसुनिगूढजानुगुल्फत्वादुच्छङ्खपादः । (१०) ऊर्ध्वप्रदक्षिणावर्तकुण्डलरोमत्वादूर्ध्वाङ्गरोमा । (११)

---

1 तूलपिचूपम° … मृदुतरुणहस्तपादः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 4–6. **2** समुच्छ्रित° … सप्तोच्छ्रयः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 6. **2–3** आयत° … दीर्घाङ्गुलिः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 6–7. **3** दीर्घपार्ष्णित्वादायतपार्ष्णिः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 7. **3–4** सप्ताभ्युच्छ्रित° … बृहदृजुगात्रः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 7–8: सप्तारभ्युच्छ्रितत्वादवक्रगात्रत्वाद्बृहदृजुगात्रः. **4–5** उच्चैः° … °पादः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 8–9. **5** ऊर्ध्व° … °रोमा ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 9–10.

---

1 °तरुणसुकुमारतालकोमल°] Skt.; ཤིན་ཏུ་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས་པས་ Tib.

---

1 तूलपिचूपमतरुणसुकुमारतालकोमलपाणिपादत्वान्मृदुतरुणहस्तपादः ।] recon.; MS not available, ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་ཤིང་བལ་གྱི་འདབ་མ་ལྟར་ཤིན་ཏུ་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས་པས་ཕྱག་དང་ཞབས་གཞོན་ཞིང་འཇམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 4–6: तूलपिचूपमतरुणसुकुमारतालकोमलपाणिपादत्वान्मृदुतरुणहस्तपादः. **2** समुच्छ्रितहस्तपादशिरोग्रीवाप्रदेशत्वात्सप्तोच्छ्रयः ।] recon.; MS not available, ཕྱག་དང་ཞབས་དང་ཕྲག་པ་གཉིས་དང་ལྟག་པའི་ཕྱོགས་མཐོ་བས་བདུན་མཐོ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 6: समुच्छ्रितहस्तपादशिरोग्रीवाप्रदेशत्वात् सप्तोच्छ्रयः (°हस्तपादशिरो° em.; °हस्तपादः, शिरो° KIMURA's edition). **2–3** आयतहस्तपादाङ्गुलित्वाद्दीर्घाङ्गुलिः ।] recon.; MS not available, ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་སོར་མོ་རིང་བས་སོར་མོ་རིང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 6–7: आयतहस्तपादाङ्गुलित्वाद् दीर्घाङ्गुलिः. **3** दीर्घपार्ष्णित्वादायतपार्ष्णिः ।] recon.; MS not available, རྟིང་པ་རིང་བས་རྟིང་པ་ཡངས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 7: दीर्घपार्ष्णित्वादायतपार्ष्णिः. **3–4** सप्तहस्ताभ्युच्छ्रितत्वादवक्रगात्रत्वाद्बृहदृजुगात्रः ।] recon.; MS not available, སྐུ་ཁྲུ་བདུན་ཙམ་དུ་འཕགས་ཤིང་ཡ་ཡོ་མེད་པས་སྐུ་ཆེ་ཞིང་དྲང་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 7–8: सप्तारभ्युच्छ्रितत्वादवक्रगात्रत्वाद्बृहदृजुगात्रः. **4–5** उच्चैःसुनिगूढजानुगुल्फत्वादुच्छङ्खपादः ।] recon.; MS not available, པུས་མོའི་ལྷ་ང་དང་ལོང་བུ་མཛེས་པར་རྒྱབ་པས་ཞབས་འབར་འབུར་མི་མངོན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 8–9: उच्चैः सुनिगूढजानुगुल्फत्वाद् उच्छङ्खपादः. **5** ऊर्ध्वप्रदक्षिणावर्तकुण्डलरोमत्वादूर्ध्वाङ्गरोमा ।] recon.; MS not available, བ་སྤུ་གྱེན་དུ་གཡས་ཕྱོགས་སུ་འཁྱིལ་བས་སྐུའི་སྤུ་གྱེན་དུ་ཕྱོགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 9–10: ऊर्ध्वप्रदक्षिणावर्तकुण्डलरोमत्वादूर्ध्वाङ्गरोमा.

शरभैणेयजङ्घत्वादनुपहतत्वादनुपूर्वोपचितवृत्तजङ्घत्वाच्चैणेयजङ्घः । (१२) समोरुबाहुत्वादनवनतस्य पाणितलाभ्यां जानुमण्डलस्पर्शनात्पटूरुबाहुः । (१३) परमाभिरूपकोशनिगूढमेहनत्वाद्धस्त्यश्वाजानेयवत्कोशावहितवस्तिगुह्यः।(१४) उत्तप्तहाटकसुवर्णवर्णत्वात्सुवर्णवर्णः । (१५) रजतजातरूपसुपरिकर्मकृतश्ल-

1 शरभैणेय° ... चैणेयजङ्घः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 10–11. **1–2** समोरुबाहुत्वाद् ... पटूरुबाहुः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 11–12. **3** परमाभिरूप° ... °गुह्यः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 12–13. **4** उत्तप्त° ... सुवर्णवर्णः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 13–14. **274.4–275.1** रजत° ... छलक्ष्णच्छविः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 14–15.

2 पटूरुबाहुः] Skt.; ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་ཉིད་དང་། Tib.

1 शरभैणेयजङ्घत्वादनुपहतत्वादनुपूर्वोपचितवृत्तजङ्घत्वाच्चैणेयजङ्घः ।] recon.; MS not available, བྱིན་པ་རི་དགས་ཤ་ར་བྷ་དང་། ཨེ་ནེ་ཡ་ལྟ་བུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་མ་ཉམས་ཤིང་རིམ་པར་འཚམ་ལ་རྒྱས་ཤིང་ཟླུམ་པས་བྱིན་པ་རི་དགས་ཨེ་ནེ་ཡའི་ལྟ་བུ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 10–11: शरभैणेयजङ्घत्वादनुपहतत्वादनुपूर्वोपचितवृत्तजङ्घत्वाच्चैणेयजङ्घः (शरभैणेय° em.; शरभैणेयेय° KIMURA's edition). **1–2** समोरुबाहुत्वादनवनतस्य पाणितलाभ्यां जानुमण्डलस्पर्शनात्पटूरुबाहुः ।] recon.; MS not available, ཞབས་དང་ཕྱག་མཉམ་པའི་ཕྱིར་མ་བཏུད་པར་ཕྱག་གི་མཐིལ་གཉིས་ཀྱིས་པུས་མོའི་ལྷ་ང་ལ་སླེབས་པས་ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 11–12: समोरुबाहुत्वादनवनतस्य पाणितलाभ्यां जानुमण्डलस्पर्शनात्पटूरुबाहुः (°बाहुत्वादनवनतस्य em.; °बाहुत्वादवनतस्य KIMURA's edition). **3** परमाभिरूपकोशनिगूढमेहनत्वाद्धस्त्यश्वाजानेयवत्कोशावहितवस्तिगुह्यः ।] recon.; MS not available, གླང་པོ་དང་རྟ་ཅང་ཤེས་ལྟར་གསང་བའི་མཚན་མ་ཤིན་ཏུ་མཛེས་པར་སྦུབས་སུ་ནུབ་པས་འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ་སྦུབས་སུ་ནུབ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 12–13: परमाभिरूपकोशनिगूढमेहनत्वाद्धस्त्यश्वाजानेयवत्कोशावहितवस्तिगुह्यः (°मेहनत्वाद्धस्त्यश्वाजानेयवत् em.; °मेहनत्वाद्वस्त्यश्वाजानेयवत् KIMURA's edition). **4** उत्तप्तहाटकसुवर्णवर्णत्वात्सुवर्णवर्णः ।] recon.; MS not available, ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པའི་གསེར་གྱི་ཁ་དོག་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་པས་གསེར་གྱི་ཁ་དོག་འདྲ་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 13–14: उत्तप्तहाटकसुवर्णवर्णत्वात् सुवर्णवर्णः. **274.4–275.1** रजतजातरूपसुपरिकर्मकृतश्लक्ष्णसमानच्छवित्वाद्रजसानुपलिप्तगात्रत्वाच्छलक्ष्णच्छविः ।] recon.; MS not available, དངུལ་དང་གསེར་ས་ལེ་སྦྲམ་ལེགས་པར་ཡོངས་སུ་སྦྱངས་པ་དང་འདྲ་བར་པགས་པ་ཤིན་ཏུ་འཇམ་ཞིང་སྙོམས་པའི་ཕྱིར་དང་། སྐུ་ལ་རྡུལ་གྱིས་མ་གོས་པས་པགས་པ་འཇམ་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 14– 15: रजतजातरूपसुपरिकर्मकृतश्लक्ष्णसमानच्छवित्वाद्रजसानुपलिप्तगात्रत्वाच्छलक्ष्णच्छविः.

क्षणसमानच्छवित्वाद्रजसानुपलिप्तगात्रत्वाच्छलक्षणच्छविः । (१६) सुविभक्तैकैकाद्वितीयजातरोमत्वादेकैकरोमा । (१७) अवदातकुन्देन्दुगोक्षीरतुषारवर्णचन्द्रसूर्यशतातिरेकप्रभया ऊर्णया भ्रुवोरन्तरे कृतालंकारत्वादास्यस्योर्णाङ्कितमुखः । ऊर्णेति [. . .] । (१८) उपरिविपुलकायत्वात्सिंहपूर्वार्धकायः । (१९) सुश्लिष्टपरिमण्डलग्रीवत्वात्सुसंवृतस्कन्धः । (२०) काञ्चनपट्टसुवि-

---

1–2 सुविभक्तैकैकाद्वितीयजातरोमत्वादेकैकरोमा ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 16. **2–4** अवदात° ... आस्यस्योर्णाङ्कितमुखः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 16–18. **4** उपरि° ...° पूर्वार्धकायः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 18–19. **5** सुश्लिष्ट° ... °स्कन्धः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 19. **275.5–276.1** काञ्चन° ... चितान्तरांसः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 20.

1–2 सुविभक्तैकैकाद्वितीयजातरोमत्वादेकैकरोमा ।] recon.; MS not available, བ་སྤུ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་ཕྱེ་ཞིང་རེ་རེ་ནས་གཉིས་པ་མེད་པར་སྐྱེས་པས་བ་སྤུ་རེ་རེ་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 16: सुविभक्तैकैका द्वितीयजातरोमत्वादेकैकरोमा (सुविभक्तैकैकाद्वितीय° em.; सुविभक्तैकैका द्वितीय° KIMURA's edition). **2–4** अवदातकुन्देन्दुगोक्षीरतुषारवर्णचन्द्रसूर्यशतातिरेकप्रभया ऊर्णया भ्रुवोरन्तरे कृतालंकारत्वादास्यस्योर्णाङ्कितमुखः ।] recon.; MS not available, འདིའི་ཞལ་གྱི་སྨིན་མའི་བར་ཀུན་ད་དང་བའི་འོ་མ་དང་ཁ་བ་ལྟར་དཀར་ཞིང་ཟླ་བ་དང་ཉི་མ་བས་ལྷག་པའི་འོད་དང་ལྡན་པའི་སྤུས་བརྒྱན་པས་ཞལ་མཛོད་སྤུས་མཚན་པ་ཉིད་དེ། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 16–18: अवदातकुन्देन्दुगोक्षीरतुषारवर्णचन्द्रसूर्यशतातिरेकप्रभया ऊर्णया भ्रुवोरन्तरे कृतालंकारत्वादास्यस्योर्णाङ्कितमुखः. **4** ऊर्णेति [. . .] ।] recon.; MS not available, མཛོད་སྤུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྤུ་དཀར་ཞིང་འཇམ་པས་གཡས་སུ་འཁྱིལ་བར་གནས་པའོ།། Tib. **4** उपरिविपुलकायत्वात्सिंहपूर्वार्धकायः ।] recon.; MS not available, སྐུའི་སྟོད་འཕེལ་ཀ་ཆེ་བས་རོ་སྟོད་སེང་གེ་འདྲ་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 18–19: उपरिविपुलकायत्वात्सिंहपूर्वार्धकायः. **5** सुश्लिष्टपरिमण्डलग्रीवत्वात्सुसंवृतस्कन्धः ।] recon.; MS not available, མགྲིན་པ་ལེགས་པར་འབྲེལ་ཞིང་ཀུན་ནས་ཟླུམ་པས་དཔུང་མགོ་ཤིན་ཏུ་ཟླུམ་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 19: सुश्लिष्टपरिमण्डलग्रीवत्वात्सुसंवृतस्कन्धः. **275.5–276.1** काञ्चनपट्टसुविमृष्टपरितोषस्कन्धत्वाच्चितान्तरांसः ।] recon.; MS not available, གསེར་གྱི་གླེགས་མ་ཤིན་ཏུ་ཕྱིས་པ་ལྟར་མཐོང་ཀ་རྒྱས་པས་ཐུག་པའི་བར་རྒྱས་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 20: काञ्चनपट्टसुविमृष्टपरितोषस्कन्धत्वाच्चितान्तरांसः (°सुविमृष्टपरितोष° em.; °सुविमृष्टो परितोष° KIMURA's edition).

मृष्टपरितोषस्कन्धत्वाच्चितान्तरांसः । (२१) वातपित्तश्लेष्माभिरनुपहतसमनत्वाद्रसरसप्रतिभावनत्वात्सदृशविज्ञानत्वाच्च रसरसज्ञः । (२२) कायस्य व्यामसमारोहपरिणाहप्रमाणत्वान्न्यग्रोधपरिमण्डलः । (२३) वृत्तपरिमण्डलदक्षिणावर्तोष्णीषसमानसूपहितदर्शनीयशिरस्कत्वादुष्णीषशिराः । (२४) रक्तोत्पलपत्त्रसमवर्णायितत्वात्पृथुतनुजिह्वः । (२५) हिरण्यगर्भकलविङ्कशकु-

---

1–2 वातपित्त° ...° रसज्ञः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 20–22. **2–3** कायस्य ... न्यग्रोधपरिमण्डलः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 22–23. **3–4** वृत्तपरि° ... °शिराः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 23–24. **5** रक्तोत्पल° ... °तनुजिह्वः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 24–25. **276.5–277.1** हिरण्य° ... °ब्रह्मस्वरः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 25–26.

1–2 वातपित्तश्लेष्माभिरनुपहतसमनत्वाद्रसरसप्रतिभावनत्वात्सदृशविज्ञानत्वाच्च रसरसज्ञः ।] recon.; MS not available, ལྷགས་རླུང་དང་མཁྲིས་པ་དང་བད་ཀན་གྱིས་མ་ཉམས་པའི་ཕྱིར་དང་རོ་བྲོ་བ་སོ་སོར་སྒྲོང་བ་དང་མཐུན་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མངའ་བས་རོ་བྲོ་བ་མཆོག་པ་ཉིད་དང། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 20–22: वातपित्तश्लेष्माभिरनुपहतसमनत्वाद्रसरसप्रतिभावनत्वात्सदृशविज्ञानत्वाच्च रसरसज्ञः. **2–3** कायस्य व्यामसमारोहपरिणाहप्रमाणत्वान्न्यग्रोधपरिमण्डलः ।] recon.; MS not available, སྐུའི་ཚོན་དང་འདོམ་གྱི་ཚད་དུ་མཉམ་པས་ནྱ་གྲོ་དྷ་ལྟར་ཆུ་ཞེང་གབ་པ་ཉིད་དང། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 22–23: कायस्य व्यामसमारोहपरिणाहप्रमाणत्वान्न्यग्रोधपरिमण्डलः. **3–4** वृत्तपरिमण्डलदक्षिणावर्तोष्णीषसमानसूपहितदर्शनीयशिरस्कत्वादुष्णीषशिराः ।] recon.; MS not available, དབུའི་གཙུག་ཏོར་ཟླུམ་ཞིང་ཀུན་ནས་མཉམ་པས་གཡས་སུ་འཁྱིལ་བ་དང་ལྡན་ཞིང་དབུ་མཉམ་པ་ལ་ལེགས་པར་རྒྱས་ཤིང་ལྟ་ན་སྡུག་པའི་གཙུག་ཏོར་དང་ལྡན་པས་དབུ་གཙུག་ཏོར་དང་ལྡན་པ་ཉིད་དང། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 23–24: वृत्तपरिमण्डलदक्षिणावर्तोष्णीषसमानसूपहितदर्शनीयशिरस्कत्वादुष्णीषशिराः (°दक्षिणावर्तोष्णीषसमानसूपहित° em.; °दक्षिणा वर्तोष्णीषसमानसू पहित° KIMURA's edition). **5** रक्तोत्पलपत्त्रसमवर्णायितत्वात्पृथुतनुजिह्वः ।] recon.; MS not available, ཨུཏྤལ་དམར་པོའི་འདབ་མའི་མདོག་འདྲ་ཞིང་ཡངས་པས་ལྗགས་རིང་ཞིང་སྲབ་པ་ཉིད་དང། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 24–25: रक्तोत्पलपत्त्रसमवर्णायितत्वात्पृथुतनुजिह्वः (°वर्णायितत्वात् em.; °वर्णापितत्वात् KIMURA's edition). **276.5–277.1** हिरण्यगर्भकलविङ्कशकुनिसदृशस्वरत्वाद्ब्रह्मस्वरः ।] recon.; MS not available, དབྱིག་གི་སྙིང་པོ་དང། བྱ་ཀ་ལ་བིང་ཀའི་ལྟ་བུའི་གསུང་མངའ་བས་ཚངས་པའི་དབྱངས་ཉིད་དང། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 25–26: हिरण्यगर्भकलविङ्कशकुनिसदृशस्वरत्वा-द्ब्रह्मस्वरः.

निसदृशस्वरत्वाद्ब्रह्मस्वरः । (२६) आदर्शमण्डलवत्सुपरिवृत्तोपचितदर्शनीयहनुत्वात्सिंहहनुः । (२७) कुन्देन्दुशंखादभेदकवत्सितदन्तत्वाच्छुक्लदन्तः । (२८) अनिम्नोन्नतदन्तत्वात्समदन्तः । (२९) निरन्तरत्वादविरलदन्तः । (३०) अध ऊर्ध्वं चानतिरिक्तत्वात्समचत्वारिंशद्दन्तः । (३१) कृष्णशुभ्रदेशानुपक्लिष्टसुविशुद्धत्वाल्लोहितराजिभिरपिनद्धत्वाच्चाभिनीलनेत्रः । (३२)

1–2 आदर्शमण्डल° ... सिंहहनुः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 26–27. **2** कुन्देन्दु° ... °दन्तः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 27–28. **3** अनिम्नोन्नतदन्तत्वात्समदन्तः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 28: अनुन्नतदन्तत्वात्समदन्तः. **3** निरन्तरत्वादविरलदन्तः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 28–29. **4** अध ऊर्ध्वं ... °दन्तः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 29. **4–5** कृष्णशुभ्र° ... °नेत्रः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 30–31.

5 °राजिभिर्] Skt.; ར་རི་ Tib.

1–2 आदर्शमण्डलवत्सुपरिवृत्तोपचितदर्शनीयहनुत्वात्सिंहहनुः ।] recon.; MS not available, འགྲམ་པ་མེ་ལོང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ལྟར་ལེགས་པར་གྲུབ་ཅིང་ཟླུམ་ལ་རྒྱས་ཤིང་ལྟ་ན་སྡུག་པས་འགྲམ་པ་སེང་གེ་ལྟ་བུ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 26–27: आदर्शमण्डलवत्सुपरिवृत्तोपचितदर्शनीयहनुत्वात्सिंहहनुः. **2** कुन्देन्दुशंखादभेदकवत्सितदन्तत्वाच्छुक्लदन्तः ।] recon.; MS not available, ཀུན་ད་དང་དུང་བཅག་འཁྲོ་ལྟར་ཤིན་ཏུ་དཀར་བའི་ཚེམས་མདངའ་བས་ཚེམས་དཀར་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 27–28: कुन्देन्दुशंखादभेदकवत्सितदन्तत्वाच्छुक्लदन्तः (°शंखादभेदक° em.; °शंखावभेदक° Kimura's edition). **3** अनिम्नोन्नतदन्तत्वात्समदन्तः ।] recon.; MS not available, ཚེམས་ལ་མཐོན་དམན་མེད་པས་ཚེམས་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 28: अनुन्नतदन्तत्वात्समदन्तः. **3** निरन्तरत्वादविरलदन्तः ।] recon.; MS not available, ཚེམས་ལ་མཚམས་མ་དོད་པས་ཚེམས་ཐགས་བཟང་བ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 28–29: निरन्तरत्वादविरलदन्तः. **4** अध ऊर्ध्वं चानतिरिक्तत्वात्समचत्वारिंशद्दन्तः ।] recon.; MS not available, ཚེམས་སྟ་འོག་ལྷག་ཆད་མེད་པས་ཚེམས་བཞི་བཅུ་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 29: अध ऊर्ध्वं चानतिरिक्तत्वात्समचत्वारिंशद्दन्तः. **4–5** कृष्णशुभ्रदेशानुपक्लिष्टसुविशुद्धत्वाल्लोहितराजिभिरपिनद्धत्वाच्चाभिनीलनेत्रः ।] recon.; MS not available, དཀར་ནག་གི་ཆ་མ་འདྲེས་ཤིང་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་ཕྱིར་དང་དམར་པོ་ར་རི་དང་མ་འབྲེལ་བས་སྤྱན་མཐོན་མཐིང་ཉིད་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 30–31: कृष्णशुभ्रदेशानुपक्लिष्टसुविशुद्धत्वाल्लोहितराजिभिरपिनद्धत्वाच्चाभिनीलनेत्रः.

अधःस्थितानामूर्ध्वस्थितानां च सम्यगवनतत्वादसंलुडितत्वाच्च तथागतस्य पक्ष्मणो गोपक्ष्मनेत्रः ॥

2.1.2 यस्य यस्यात्र यो हेतुर्लक्षणस्य प्रसाधकः ।
तस्य तस्य प्रपूर्यायं समुदागमलक्षणः ॥ (८-१८)

सांभोगिककायस्य पुनर्लक्षणानीमानि [...] वेदितव्यानि ॥ [...] ।

गुरूणामनुयानादि दृढता संवरं प्रति ।
संग्रहासेवनं दानं प्रणीतस्य च वस्तुनः ॥ (८-१९)
वध्यमोक्षः समादानं विवृद्धिः कुशलस्य च ।
इत्यादिको यथासूत्रं हेतुर्लक्षणसाधकः ॥ (८-२०)

इति ॥

1–2 अधः° ... गोपक्ष्मनेत्रः ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 31–p. 63, l. 1: अधःस्थितानामूर्ध्वस्थितानां च सम्यगवनतत्वादसंलुडितत्वाच्च पक्ष्मणो गोपक्ष्मनेत्रस्तथागतो भवति. **3–4** यस्य यस्यात्र ... समुदागमलक्षणः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 18. **6–9** गुरूणाम् ... लक्षणसाधकः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 19–20.

1–2 अधःस्थितानामूर्ध्वस्थितानां च सम्यगवनतत्वादसंलुडितत्वाच्च तथागतस्य पक्ष्मणो गोपक्ष्मनेत्रः ॥] recon.; MS not available, འོག་ན་གནས་པ་དང་སྟེང་ན་གནས་པའི་རྫི་མ་རྣམས་ལེགས་པར་གཡོལ་བའི་ཕྱིར་དང་མ་འདྲེས་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་རྫི་མ་བའི་རྫི་མ་ལྟ་བུ་ཉིད་དོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 31–p. 63, l. 1: अधःस्थितानामूर्ध्वस्थितानां च सम्यगवनतत्वादसंलुडितत्वाच्च पक्ष्मणो गोपक्ष्मनेत्रस्तथागतो भवति. **3–4** यस्य यस्यात्र ... समुदागमलक्षणः ॥] recon.; MS not available; འདི་ལ་མཚན་ནི་གང་གང་གི།། སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་གང་ཡིན།། དེ་དང་དེ་ནི་རབ་རྫོགས་ལས།། མཚན་ནི་འདི་དག་ཡང་དག་འགྲུབ།། (༨-༡༨) Tib. **5** सांभोगिककायस्य पुनर्लक्षणानीमानि [...] वेदितव्यानि ॥] tent.; MS not available; ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུའི་མཚན་ཉིད་འདི་རྣམས་ཀྱང་སྔོན་གྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ལས་གྲུབ་པར་རིག་པར་བྱའོ།། Tib. **5–10** [...] । गुरूणाम् ... इति ॥] recon.; MS not available; ཡང་མཚན་གང་གི་སྔོན་གྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་རྒྱུ་གང་ཞེ་ན། བླ་མ་སྐྱེལ་ལ་སོགས་པ་དང་།། ཡང་དག་བླངས་པ་བརྟན་པ་དང་།། བསྡུ་བ་བསྟེན་དང་གྱ་ནོམ་པའི།། དངོས་པོ་སྦྱིན་དང་གསད་བྱ་བ།། (༨-༡༩) ཐར་བར་བྱེད་དང་དགེ་བ་ནི།། ཡང་དག་བླངས་པ་སྤེལ་ལ་སོགས།། སྒྲུབ་བྱེད་རྒྱུ་ཡི་མཚན་ཉིད་དེ།། མདོ་ལས་ཇི་སྐད་འབྱུང་བ་བཞིན།། (༨-༢༠) ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། Tib.

यथासूत्रम् (१) गुरूणामनुगमनप्रत्युद्गमनाभ्यां धर्मश्रवणमाल्योपहारचैर्यानुपानप्रभृतिषु परिवारदानाच्चक्राङ्कहस्तपादः । तन्महापरिवारतायाः पूर्वनिमित्तम् । (२) दृढसमादानत्वात्सुप्रतिष्ठितपाणिपादः । तद्येन स्वाधिगतधर्मे परेणाकम्पनीयतायाः पूर्वनिमित्तम् । (३) चतुर्णां संग्रहवस्तूनामासेवनाज्ज्ञालहस्तपादः । तद्येनासंगृहीतसत्त्वानां क्षिप्रसंग्रहतायाः पूर्वनिमित्तम् । (४-५)

1–3 गुरूणाम् ... पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 2–5: ततः चक्राङ्कहस्तपादो भवति गुरूणामनुगमनप्रत्युद्गमनाभ्यां धर्मश्रवणमाल्योपहारचैत्यानुयानप्रभृतिषु परिवारदानाच्चक्राङ्कहस्तपादो भवति, तत्पुनर्महापरिवारतायाः, पूर्वनिमित्तं. **1–3** गुरूणाम् ... पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes in *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 181, ll. 24–25: तत्र गुरूणामनुगमनप्रत्युद्गमानाभ्यां धर्मश्रवणमाल्योपहारचैत्यानुपानप्रभृतिषु च परिचारदानाच्चक्राङ्कहस्तपादता ।. **3–4** दृढ° ... पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 5–6: दृढसमादानत्वात्सुप्रतिष्ठितपाणिपादस्तदकम्पनीयतायाः पूर्वनिमित्तं. **4–5** चतुर्णां ... पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 6–8: चतुर्णां संग्रहवस्तूनां दानप्रियवद्यार्थचर्यासमानार्थतानामासेवनाज्ज्ञालहस्तपादस्तत्क्षिप्रसंग्रहतायाः पूर्वनिमित्तं.

---

1 यथासूत्रम्] recon.; MS not available; ཇི་སྐད་དུ་མདོ་ལས། Tib. **1–3** गुरूणाम् ... पूर्वनिमित्तम् ।] recon.; MS not available; བླ་མ་རྣམས་ལ་བསུ་བ་དང་། སྐྱེལ་བ་དག་དང་། ཆོས་ཉན་པ་དང་། མེ་ཏོག་གི་ཕྲེང་བ་འབུལ་བ་དང་། གཙུག་ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་ལ་སོགས་པའི་གན་དུ་འགྲོ་བ་དང་། གཡོག་འཁོར་བྱིན་པས་ཕྱག་དང་ཞབས་འཁོར་ལོའི་མཚན་དང་ལྡན་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་འཁོར་ཤིན་ཏུ་མང་བའི་སྔ་ལྟས་སོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 2–5: ततः चक्राङ्कहस्तपादो भवति गुरूणामनुगमनप्रत्युद्गमनाभ्यां धर्मश्रवणमाल्योपहारचैत्यानुयानप्रभृतिषु परिवारदानाच्चक्राङ्कहस्तपादो भवति, तत्पुनर्महापरिवारतायाः, पूर्वनिमित्तं. **3–4** दृढ° ... पूर्वनिमित्तम् ।] tent.; MS not available; ཡི་དམ་ལ་ཤིན་ཏུ་བརྟན་པས་ན་ཞབས་ཤིན་ཏུ་གནས་པ་སྟེ། དེ་ནི་གང་གིས་རང་གི་རྟོགས་པའི་ཆོས་ལ་གཞན་གྱིས་གཡོ་བར་མི་ནུས་པ་མི་གཡོ་བའི་སྔ་ལྟས་སོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 5–6: दृढसमादानत्वात्सुप्रतिष्ठितपाणिपादस्तदकम्पनीयतायाः पूर्वनिमित्तं. **4–5** चतुर्णां ... पूर्वनिमित्तम् ।] recon.; MS not available; བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་བཞི་བསྟེན་པས་ན་ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་སོར་མོ་དྲ་བས་འབྲེལ་པ་སྟེ། དེ་ནི་གང་གིས་མ་བསྡུས་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་སྡུད་པར་བྱེད་པ་མྱུར་དུ་སྡུད་པའི་སྔ་ལྟས་སོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 6–8: चतुर्णां संग्रहवस्तूनां दानप्रियवद्यार्थचर्यासमानार्थतानामासेवनाज्ज्ञालहस्तपादस्तत्क्षिप्रसंग्रहतायाः पूर्वनिमित्तं.

प्रणीतानामशितपीतलीढखादितास्वादितानादानान्मृदुतरुणहस्तपादः सप्तोच्छ्रयो वा । तदुभयं प्रणीतानामेवाशितपीतलीढखादितास्वादितानां प्रतिलब्धये पूर्वनिमित्तम् । (६-८) वध्यपरिमोक्षणाज्जीवितानुग्रहकरणात्प्राणातिपाताच्च प्रतिविरतेरासेवनाद्दीर्घाङ्गुलिरायतपादपार्ष्णिर्बृहदृजुगात्रश्च । तद्दीर्घायुष्कतायाः पूर्वनिमित्तम् । (९-१०) कुशलस्य धर्मसमादानस्योपात्तस्याभिवर्धनादपरिहाणाच्चोच्छङ्खपादश्चोर्ध्वाङ्गरोमा च । तदपरिहाणिधर्मताया विनये वा

1–3 प्रणीतानाम् … पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 8–11. **3–5** वध्य° … °पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 11–13. **280.5–281.1** कुशलस्य … पूर्वमिमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 13–15.

1–3 प्रणीतानाम् … पूर्वनिमित्तम् ।] recon.; MS not available; བཟའ་བ་དང་བཏུང་བ་དང་བལྡག་པ་དང་བཅའ་བ་གྱི་ནོམ་པ་རྣམས་བྱིན་པས་ན་ཕྱག་དང་ཞབས་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས་པ་དང་། བདུན་མཐོ་བ་སྟེ། དེ་གཉིས་ནི་བཟའ་བ་དང་། བཏུང་བ་དང་། བལྡག་པ་དང་། བཅའ་བ་གྱི་ནོམ་པ་འཐོབ་པའི་སྔ་ལྟས་སོ༎ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 8–11: प्रणीतानामशितपीतलीढखादितास्वादितानादानान्मृदुतरुणहस्तपादः, सप्तोच्छ्रयो वा तदुभयं प्रणीतानामेवाशितपीतलीढखादितास्वादितानां प्रतिलब्धये पूर्वनिमित्तं (°स्वादितानादानान्मृदु° em.; °स्वादितानादानात्मृदु° Kimura's edition / सप्तोच्छ्रयो वा em.; सप्तोच्छ्रयश्वा Kimura's edition). **3–5** वध्य° … °पूर्वनिमित्तम् ।] recon.; MS not available; བཅིངས་པ་ཐར་བར་བྱས་པའི་ཕྱིར་དང་། སྲོག་བསྲུང་བའི་ཕྱིར་དང་། སྲོག་གཅོད་པ་ལས་སླར་ལྡོག་པ་བསྟེན་པས་ན་སོར་མོ་རིང་བ་དང་རྟིང་པ་ཡངས་པ་དང་སྐུ་ཆེ་ཞིང་དྲང་བ་སྟེ། དེ་ནི་ཚེ་རིང་བའི་སྔ་ལྟས་སོ༎ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 11–13: वध्यपरिमोक्षणाज्जीवितानुग्रहकरणात्प्राणातिपाताच्च प्रतिविरतेरासेवनाद्दीर्घाङ्गुलिरायतपादपार्ष्णिर्बृहदृजुगात्रश्च तद्दीर्घायुष्कतायाः पूर्वनिमित्तं. **280.5–281.1** कुशलस्य … पूर्वमिमित्तम् ।] recon.; MS not available; དགེ་བའི་ཆོས་ཡང་དག་པར་བླངས་ཤིང་གཟུང་བ་ཡང་དག་པར་སྤེལ་བའི་ཕྱིར་དང་། ཉམས་པར་མ་བྱས་པ་ན་ཞབས་ཀྱི་འབར་འབྱུར་མི་མངོན་པ་ཉིད་དང་། སྐུའི་སྤུ་གྱེན་དུ་ཕྱོགས་པ་སྟེ། དེ་ནི་ཡོངས་སུ་མི་ཉམས་པའི་ཆོས་ཉིད་དམ་གདུལ་བྱའི་སྔ་ལྟས་ཏེ། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 13–15: कुशलस्य धर्मसमादानस्योपात्तस्याभिवर्धनादपरिहाणाच्चोच्छङ्खपादश्चोर्ध्वाङ्गरोमा च तदपरिहाणिधर्मताया विनये वा पूर्वमिमित्तं.

पूर्वमिमित्तम् । अत्र विनेयः [. . .] । (११) सत्कृत्यशिल्पविद्याकर्मणामुपप्रदानादुपानत्प्रदानाच्चैणेयजङ्घः । तत्क्षिप्रग्रहणतायाः पूर्वनिमित्तं येन [. . .]रभाषितस्याभिनीतस्य वा क्षिप्रमर्थं गृह्णति । (१२) स्वतः संविद्यमानस्यार्थस्य याचितेन दानादप्रत्याख्यानाच्च पटूरुबाहुः । ऋजुदीर्गबाहुरित्यर्थः । तत्र ऋजुता संविद्यमानस्यार्थस्य याचितेन विनिगूहनकौटिल्याभावात्, दीर्घता याचनकाप्रत्याख्न्यानप्रसरलम्भनात् । तद्वशिताया विनये वा पूर्वनिमित्तमिति । चेतोवशिताया मात्सर्यपरतन्त्रात्, क्लेशविनये च सर्वदा विपक्षाव्यवकीर्णत्वात् । (१३) मित्रस्वजनसंबन्धिसङ्गतानामन्योन्याविप्रयोजनाद्विप्रयुक्तानां च

---

2 °दानादुपानत्प्रदानाच्] 106r1 **5** °त्, दीर्घता] 106r2

1–2 सत्कृत्य° . . . पूर्वनिमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 15–17. **3–4** स्वतः . . . पटूरुबाहुः ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 17–18. **6** तद्वशिताया . . . °निमित्तमिति।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 18–19: तद्वशितायाः प्रदाने विनये वा पूर्वनिमित्तं. **281.8–282.2** मित्र° . . . °निमित्तमिति ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 19–21.

---

4 पटूरुबाहुः] Skt.; ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་སྟེ། Tib.

---

1 अत्र विनेयः [. . .] ।] tent.; MS not available; འདིར་གདུལ་བྱ་ནི་ཡང་དག་པར་བསྡུས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའོ།། Tib. **1–3** सत्कृत्यशिल्पविद्याकर्मणामुपप्रदानादुपानत्प्रदानाच्चैणेयजङ्घः । तत्क्षिप्रग्रहणतायाः पूर्वनिमित्तं येन [. . .]रभाषितस्याभिनीतस्य वा क्षिप्रमर्थं गृह्णति ।] tent.; . . .*+++///(pān.tpradānāc c.)ṇeyajaṃghaḥ | tat′ kṣipragraha(ṇa.. .. ..r..)rabhāṣitasyābhinī◯tasya vā kṣipram arthaṃ gṛhṇati || 11 || MS; གུས་པར་བྱས་ཏེ་རིགས་དང་བཟོའི་ལས་རྣམས་ཉེ་བར་སྦྱིན་པའི་ཕྱིར་དང་། ལྷམ་སྦྱིན་པས་ན་སྦྱིན་པ་ཨེ་ནེ་ཡའི་ལྟ་བུ་སྟེ། དེ་ནི་གང་གིས་བཤད་པར་བྱ་བ་དང་དགོངས་པ་དྲངས་ཟིན་པའི་དོན་འཛིན་པར་བྱེད་པ་མྱུར་དུ་འཛིན་པའི་སྔ་ལྟས་སོ།། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 15–17: सत्कृत्यशिल्पविद्याकर्मणामुपप्रदानादुपादानप्रदानाच्चैणेयजङ्घस्तत्क्षिप्रग्रहणतायाः पूर्वनिमित्तं. **3** स्वतः] em.; sataḥ MS; རང་ལ་ Tib. **5** विनिगूहन°] recon.; vinigūha(..)° MS; མི་སྦེད་པའི་ Tib. **6** याचनकाप्रत्याख्न्यान°] recon.; yācana(kā.. ..kh)yāna° MS; སློང་མོ་བ་མ་སྤངས་ Tib. **6** विनये वा पूर्वनिमित्तम्] recon.; (.inaye .ā) pūrvva(.)imittam MS; འདུལ་བའི་སྔ་ལྟས་ཏེ། Tib. **7** °परतन्त्रात्] em.; °pāratantrāt MS; གཞན་གྱི་དབང་དུ . . . འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། Tib. **8** °सङ्गतानामन्योन्या°] em.; °saṅgatānāmānyonyā° MS; ལྷན་ཅིག་འགྲོགས་པ་རྣམས་ཕན་ཚུན་མི་ Tib. **8** विप्रयुक्तानां] recon.; viprayuktānā(.) MS; བྱེ་བ་རྣམས་ Tib.

सत्त्वनां ब्रह्मचर्यसमादानाद्गुह्यमन्त्ररक्षणाच्च कोशावहितवस्तिगुह्यः । तद्बहुपुत्रतायाः पूर्वनिमित्तमिति । आसंसारं बुद्धवंशानुपच्छेदमुपादाय । (१४-१५) प्रणीतानामुपस्तरणप्रावरणनिवासनानां प्रासादविमानभवनानां च दानात्सुवर्णवर्णः श्लक्ष्णच्छविश्च । तदुभयं प्रणीतानामेवोपस्तरणप्रावरणनिवासनानां प्रासादविमानभवनानां च प्रतिलब्धये पूर्वनिमित्तम् । (१६-१७) संगणिकापरिवर्जनादुपाध्यायाचार्यमातापितृभ्रातृप्रभृतीनां च गुरूणां यथानुरूपस्थाननिवेशनात्तदध्यक्षप्रदानाच्चाधिकृतानामेकैकप्रदक्षिणावर्तरोमा ऊर्णाङ्कितमुखश्च । तदप्रतिसमतायाः पूर्वनिमित्तम् । (१८-१९) अमुखरवचनादनवसादनात्प्रियवादित्वात्सुभाषितानुलोमत्वाच्च सिंहपूर्वार्धकायः सुसंवृतस्कन्धश्च । तदप्रतिहततायाः पूर्वनिमित्तमिति । ज्ञानप्रभावयोः

---

1 °मन्त्ररक्षनाच्च] 106r3 **5** °विमानभवनानां] 106r4 **9** °मुखरवचनाद्] 104r5

3–5 प्रणीतानाम् ... °निमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 22–25. **6–8** संगणिका° ... °निमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 25–28: संगणिकापरिवर्जनादुपाध्यायाचार्यमातापितृभ्रातृप्रभृतीनां च गुरूणां यथानुरूपोपस्थाननिवेशनात्तदध्यक्षाप्रदानाच्च विकृतानामेकैकप्रदक्षिणावर्तरोमा ऊर्णाङ्कितमुखश्च तदप्रतिसमतायाः पूर्वनिमित्तं. **9–10** अमुखर° ... °निमित्तमिति ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, ll. 29–31.

---

1 °समादानाद्] recon.; °(sa)mādānāt′ MS; ཡང་དག་པར་བླངས་པའི་ཕྱིར་དང་། Tib. **1** °मन्त्ररक्षनाच्च] em.; mantrārakṣaṇā(. .. |) {rccā} MS^{ac}; mantrārakṣaṇā(. .. |) {⊔} MS^{pc}; གསང་བསྲུངས་པའི་ཕྱིར་ Tib. **1** कोशावहित°] recon.; ko(ś)āvahita° NS; འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ་ Tib. **2** °निमित्तम्] recon.; °nimi(tta)m MS; ལྟས་ Tib. **3** प्रणीतानामुपस्तरणप्रावरणनिवासनानां] em.; praṇītānām upāstaraṇavasanānāṃ MS; གདིང་བ་དང་། དགབ་པ་དང་། གོས་དང་། ... གྱི་ནོམ་པ་རྣམས་ Tib. **3** प्रासाद°] em.; prasāda° MS; ཁང་བཟངས་ Tib. **4** प्रणीतानामेवोपस्तरण°] em.; praṇītānāṃm evopāstaraṇa° MS; གདིང་བ་དང་། ... གྱི་ནོམ་པ་རྣམས་ Tib. **4** °निवासनानां] recon.; °ni(..)sanānāṃ MS; གོས་དང་། Tib. **5** °भवनानां] recon.; °bhavanānā(.) MS; གནས་ཁང་ Tib. **6** °परिवर्जनाद्] em.; °parivarjjaṇād MS; སྤངས་པའི་ཕྱིར་ Tib. **6** गुरूणां] em.; gurūṇā MS; བླ་མ་རྣམས་ Tib. **7** °कृतानामेकैक°] MS^{pc} (°kṛtānāmekai{⊔}◯ka°); °kṛtānāmekai{ϕ}◯ka° MS^{ac}. **8** °मुखश्च] conj.; mukhaś ca te MS; ཞལ་ Tib. **9** अमुखरवचनाद्] recon.; a*mukha(rava)canād MS; སུ་ཚོར་མི་སྨྲ་བ་ Tib. **9** सुभाषितानु°] recon.; subhāṣi(tā)nu° MS; ལེགས་པར་བཤད་པ་ལ་རྗེས་སུ་ Tib. **9** सिंह°] recon.; si(.)ha° MS; སེང་གེ་ Tib.

सर्वत्राप्रतिघातात् । (२०-२१) व्याधितेभ्यो भैषज्यपरिचारकचिकित्सकपथ्य-भोजनप्रदानादुपस्थानाच्च चितान्तरांस इति । चितावस्यान्तरेषु प्रदेशेष्वंसाविति कृत्वा । रसरसज्ञश्चेति । विपाकलब्धमेव हि भगवतस्तादृग्जिह्वेन्द्रियं यन्निकृष्टे ऽपि रस इन्द्रियप्राप्त उत्तममेव रसमसौ प्रतिसंवेदयते । तदल्पाबाधतायाः पूर्वनिमित्तम् । (२२-२३) आरामसभाश्रयोदपानदुर्गसंक्रमभक्तमाल्याभिहारावसथविहारकरण-प्रभृतिषु परेषामुत्साहनपूर्वंगमत्वात्परेभ्यो ऽधिकप्रदानाच्च न्यग्रोधपरिमण्डल इति । प्रसारितोभयबाहोर्यावत्परिणाहपरिमाणं तावदेवाधः पादावारभ्य याव-च्छिर इत्यारोहपरिमाणमस्येति कृत्वा । उष्णीषशिराश्च तदाधिपत्यप्रतिलंभाय पूर्वनिमित्तम् । (२४-२५) दीर्घरात्रं श्लक्ष्णप्रियमधुरवचनाभिधानात्प्रभूत-जिह्व इति । अकांक्षतस्त्रिसाहस्रलोकधातुजिह्वेन्द्रियच्छादनात्, एकवागुदा-हारानेकविज्ञप्तिनिमित्तत्वात् । ब्रह्मस्वरश्चेति । बहुलोकधात्वन्तरितान्ति-

2–3 °विति कृत्वा ।] 106r6 **6** ऽधिकप्रदानाच्च] 106v1 **10** °धातुजिह्वेन्द्रिय°] 106v2

1–4 व्याधितेभ्यो … °निमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 63, l. 31–p. 64, l. 2: व्याधितेभ्यो भैषज्यपरिचारकचि-कित्सकपथ्यभोजनानां प्रदानादुपस्थानाच्च चितान्तरांसः, रसरसज्ञश्च तदल्पाबाधतायाः पूर्वनिमित्तं. **5–9** आराम° … °निमित्तम् ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 2–5: आरामसभाश्रयोदपानदुर्गसंक्रमभक्तमाल्यविहारा-वसथविहारकरणप्रभृतिषु परेषामुत्साहनपूर्वङ्गमत्वात्परेभ्यो ऽभ्यधिकप्रदानाच्च न्यग्रोधपरिमण्डल उष्णीषशिराश्च तदाधिपत्यप्रतिलंभाय पूर्वनिमित्तं. **283.9–284.4** दीर्घ° … विदुरवकीर्ण इति ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 5–10: दीर्घरात्रश्लक्ष्णप्रियमधुरवचनाभिधानात्प्रभूतजिह्वो ब्रह्मस्वरश्च तत्पश्चाङ्गवाक्यथोपेतस्य स्वरस्य प्रतिलब्धये पूर्वनिमित्तं, पश्चाङ्गवाक्यथोपेतः पुनः स्वरः, आज्ञेयो विज्ञेयः श्रवनीयो न प्रतिकूलः, गम्भीरो ऽनुनादी, अनेलः कर्णसुखो विदुरवकीर्ण इति.

5 °सभाश्रयोदपान°] em.; °sabhāprayodapāna° MS; འདུན་ས་དང་། བསིལ་ཁང་དང་། ཁྲོན་པ་དང་། Tib. **5** °करण°] recon.; °(.. ..)ṇa° MS; བྱེད་པ་ Tib. **6** °पूर्वंगमत्वात्परेभ्यो] recon.; pūrvaṃgamatvā(.. pa.e.yo) MS; ཐོག་མར་འགྲོ་ཞིང་གཞན་དག་ཀྱང་ Tib. **6** ऽधिकप्रदानाच्च] recon.; dhi(kap.a)dānāc ca MS; ལྷག་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ Tib. **7** परिणाह°] em.; parihāṇā° MS; ཞེང་གི་ཚ་ Tib. **7** तावद्] em.; bhāvad MS; དེ་སྲིད་ཡིན་པས་ Tib. **10** °जिह्वेन्द्रिय°] recon.; °j(.)hvendriya° MS; ལྗགས་ཀྱིས་ Tib. **11** °विज्ञप्तिनिमित्तत्वात्] recon.; °vi(..)ptinimitta(tvā.. |) MS; རྣམ་པར་རིག་པ་ … རྒྱུ་མཚན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ Tib. **11** ब्रह्मस्वरश्चेति] recon.; (.. ..)svaraś ceti MS; ཚངས་པའི་དབྱངས་ཏེ། Tib.

कावस्थितविनेयतुल्यश्रोत्रेन्द्रियविषयतापन्नस्वरत्वात् । तत्पञ्चाङ्गवाक्पथोपेतस्य स्वरस्य प्रतिलम्भाय पूर्वनिमित्तम् । पञ्चाङ्गवाक्पथोपेतः पुनः स्वर आज्ञेयो विज्ञेयः, श्रवनीयो न प्रतिकूलः, गम्भीरो ऽनुनादी, अनेलः कर्णसुखः, विदुरवकीर्ण इति । विदेर्धातोः "कुर्भ्रश्च" इत्यौणादिकः प्रत्ययः । ततः सुचुत्पत्तौ विदुरिति सिध्यति । तदुक्तं भवति बोधक इति । अत एवाहावकीर्ण इति । नानाविनेयजनसन्तानावबोधकतामुपादाय । (२६) दीर्घरात्रं संभिन्नप्रलापविरतेः कालवादित्वाच्च सिंहहनुः । तदादेयवाक्यतायाः पूर्वनिमित्तम् । (२७-२८) संमाननाधिमाननाभ्यां परिशुद्धाजीवत्वाच्च सुशुक्लदन्तः समदन्तश्च । तत्पूर्वोपचितपरिवारतायाः पूर्वनिमित्तम् । (२९-३०) दीर्घरात्रं सत्यस्यापिशुनस्य वचनस्य समुदाचारादविरलदन्तः समचत्वारिंशद्दन्तश्च ।

---

3 न प्रतिकूलः,] 106v3 **7** °लवादित्वाच्च] 106v4

---

4 "कुर्भ्रश्च"] Citation from *Uṇādisūtra*, I,22 (I,23 according to AUFRECHT). **7–8** दीर्घ° … °निमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 10–11. **8–9** संमाननाधिमाननाभ्यां … °निमित्तम् ।] Citation in secondary usage from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 11–13. **284.9–285.1** दीर्घ° … °निमित्तम्।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 13–15: दीर्घरात्रं सत्यस्यापिशुनस्य समुदाचारादविरलदन्तः समचत्वारिंशद्दन्तश्च तदभेद्यपरिवारतायाः पूर्वनिमित्तं.

---

1 तत्] Skt.; དེ་གཉིས་ནི་ Tib. **4–5** विदेर्धातोः "कुर्भ्रश्च" इत्यौणादिकः प्रत्ययः । ततः सुचुत्पत्तौ विदुरिति सिध्यति । तदुक्तं भवति बोधक इति ।] Skt.; རིག་ཅེང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྟོགས་པར་བྱེད་པ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ། Tib.

---

1 °विषय°] MS^{pc} (°vi{⊔}ṣaya°); °vi{śa}ṣaya° MS^{ac}. **1** तत्पञ्चाङ्ग°] em.; tata pañcāṅga° MS; དེ་གཉིས་ནི་ … ཡན་ལག་ལྔ་དང་ལྡན་པའི་ Tib. **3** श्रवनीयो] recon.; (.. ..{ṇī)yo} MS^{ppc}; (.. ..{ṇī}) MS^{pc}, yo *in the right margin*; (.. ..{ṇī}) MS^{ac}; མཉན་པར་འོས་ Tib. **3** गम्भीरो] recon.; (gam.)īro MS; ཟབ་ Tib. **4** विदेर्धातोः] recon.; (.)ider ddhātoḥ MS; om. Tib. **4** "कुर्भ्रश्च" इत्यौणादिकः] em.; kubhraścetyauṇādikaḥ MS; om. Tib. **7** सिंह°] recon.; si(.)ha° MS; སེང་གེ་ Tib. **8** संमाननाधिमाननाभ्यां] recon.; saṃmāna(nādhi)mānanābhyāṃ MS; རིམ་གྲོར་བྱེད་པ་དང་། མི་བརྙས་པ་དག་དང་། Tib. **10** समचत्वारिंशद्दन्तश्च] em.; samacatvāriṃśadanta(ḥ)ś ca MS; ཚེམས་བཞི་བཅུ་ Tib.

तदभेद्यपरिवारतायाः पूर्वनिमित्तम् । (३१-३२) परिष्वजमानस्य वानवसादयमानस्य वारक्तेनाद्विष्टेनामूढेन चक्षुषा दर्शनादभिनीलनेत्रो गोपक्ष्मनेत्रश्च । तत्समन्तप्रासादिकतायाः पूर्वनिमित्तम् । उन्मीलितरूपसाधर्म्येणेति ॥

उक्तानि महापुरुषलक्षणानि । अशीत्यनुव्यञ्जनानि वक्तव्यानीत्याह । **2.2**
(१) ताम्रनखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सर्वसंस्कारविरक्ताः । (२) स्निग्धनखाश्च स्निग्धस्वजनवत्सर्वसत्त्वहितसुखाध्याशयचित्ताः । (३) तुङ्गनखाश्च

1 °रिवारतायाः] 106v5 **5** °गवन्तो भवन्ति] 106v6

1–3 परिष्वजमानस्य ... °साधर्म्येणेति ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 15–17: परिपक्रमानस्येवानवसादयमानस्यारक्तेनाद्विष्टेनामूढेन चक्षुषा दर्शनादतिनीलनेत्रो गोपक्ष्मनेत्रश्च तत्समन्तप्रासादिकतायाः पूर्वनिमित्तम्. **5** ताम्र° ... °विरक्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 20–21: ताम्रनखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सर्वसंस्कारविरक्तचित्ताः. **6** स्निग्ध° ... °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 21–23: स्निग्धनखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति स्निग्धस्वजनवत्सर्वसत्त्वहितसुखाध्याशयचित्ताः. **285.6–286.1** तुङ्ग° ... °प्रसूताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 23–24: तुङ्गनखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति तुङ्गकुशलवंशप्रसूताः.

1–2 वानवसादयमानस्य वारक्तेनाद्विष्टेनामूढेन] recon. and em.; vānavasā(daya.. a)raktenā(..)ṣṭenāmū{ḍhe}na MS^{ppc}; vānavasā(daya.. a)raktenā(..)ṣṭenāmū{..}na MS^{pc}, ḍhe *in the bottom margin*; vānavasā(daya.. a)raktenā(..)ṣṭenā9mū{..}na MS^{ac}; སྨོད་པར་བྱེད་པ་ལ་ཡང་ཆགས་པ་དང་སྡང་བ་མེད་ཅིང་རྨོངས་པ་མེད་པའི་ Tib. **3** °प्रासादिकतायाः] em.; °(prāsādikatāy)ā | MS; ཀུན་ནས་མཛེས་པའི་ Tib. **3** °साधर्म्येणेति] em.; °sādhamyeṇeti MS; ཆོས་མཚུངས་སོ།། Tib. **4** अशीत्यनुव्यञ्जनानि] recon.; aśīty anuvya(ñjanā)ni MS; དཔེ་བྱད་བཟང་པོ་བརྒྱད་ཅུ་རྣམས་ Tib. **5** ताम्र°] recon.; tā(..)° MS; སེན་མོ་ Tib. **5** °नखाश्च] MS^{pc} (°na{⊔}khāś ca); °na{kṣa}khāś ca MS^{ac}. **5** भगवन्तो भवन्ति सर्वसंस्कारविरक्ताः] recon.; bha*++///(.. bhavanti | ..r.. ..ṃ.. .. .i.. .āḥ |) MS; བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ནི་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ལ་ཆགས་པ་དང་བྲལ་བས་ན་ Tib. **6** स्निग्धस्वजनवत्सर्वसत्त्वहितसुखाध्याशय°] tent. and conj.; (.i.. .. ..r.. .. .. .. .ā)dhyāśaya° MS; རང་གི་སྐྱེ་བོ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་ཕན་པ་དང་། བདེ་བར་དགོངས་པའི་ Tib.

तुङ्गकुलवंशप्रसूताः । (४) वृत्ताङ्गुलयश्च वृत्ततो ऽनवद्याः । (५) चिताङ्गुलयश्चोपचितविपुलकुशलमूलाः । (६) अनुपूर्वाङ्गुलयश्चानुपूर्वसमुपार्जितकुशलमूलाः । (७) गूढशिराश्च सुनिगूढकायवाग्मनस्कर्मान्ताजीवाः । (८) निर्ग्रन्थिशिराश्च क्लेशग्रन्थिभेदकराः । (९) गूढगुल्फाश्च सुनिगूढधर्ममतयः । (१०) अविषमपादाश्च

---

3 °राश्च सुनिगूढ°] The folios 107 and 108 are missing. The text from here is reconstruction.

---

1 वृत्ता° ... ऽनवद्याः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 24–25: वृत्ताङ्गुलयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति वृत्ततो ऽनवद्याः. **1–2** चिता° ... °कुशलमूलाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 25–26: चिताङ्गुलयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्त्युपचितविपुलकुशलमूलाः. **2** अनुपूर्वा° ... °कुशलमूलाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 26–27: अनुपूर्वाङ्गुलयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति अनुपूर्वसमुपार्जितकुशलमूलाः. **3** गूढ° ... °कर्मान्ताजीवाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 27–28. **3–4** निर्ग्रन्थि° ... °भेदकराः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 28–29. **4** गूढ° ... °मतयः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 29–30. **286.4–287.1** अविषम° ... °निस्तारयितारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, l. 30–p. 65, l. 1.

---

2 °मूलाः] em.; °mūlā || 5 || MS; རྩ་བ་ Tib. **2** अनुपूर्वाङ्गुलयश्चानुपूर्व°] recon. and em.; anupūrvāṅgulaya(ś ..) apūrva° MS; རིམ་གྱིས་ ... སོར་མོ་རྣམས་རིམ་གྱིས་ཕྲ་བ་དང་། Tib. **3** गूढशिराश्च सुनिगूढकायवाग्मनस्कर्मान्ताजीवाः ।] recon.; (..)ḍhaśi*... MS; སྐུ་དང་། གསུང་དང་། ཐུགས་ཀྱི་ཕྲིན་ལས་ཀྱི་མཐའ་དང་། འཚོ་བ་དག་པ་སྦྲས་པས་རྩ་མི་མངོན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 27–28: गूढशिराश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुनिगूढकायवाग्मनस्कर्मान्ताजीवाः. **3–4** निर्ग्रन्थिशिराश्च क्लेशग्रन्थिभेदकराः ।] recon.; MS not available; ཉོན་མོངས་པའི་མདུད་པ་གྲོལ་བར་མཛད་པས་ན་རྩ་ལ་མདུད་པ་མེད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 28–29: निर्ग्रन्थिशिराश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति क्लेशग्रन्थिभेदकराः. **4** गूढगुल्फाश्च सुनिगूढधर्ममतयः ।] recon.; MS not available; ཤིན་ཏུ་ལེགས་པར་སྦྲས་པའི་ཆོས་ཉིད་ཅན་ཡིན་པས་ན་ལོང་བུ་མི་མངོན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, ll. 29–30: गूढगुल्फाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुनिगूढधर्ममतयः. **286.4–287.1** अविषमपादाश्च सर्वविषमनिस्तारयितारः ।] recon.; MS not available; ཉམ་ང་བ་ཐམས་ཅད་ལས་ངེས་པར་སྒྲོལ་བར་མཛད་པས་ན་ཞབས་མི་མཉམ་པ་མེད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 64, l. 30–p. 65, l. 1: अविषमपादाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सर्वविषमनिस्तारयितारः.

सर्वविषमनिस्तारयितारः । (११) सिंहविक्रान्तगामिनश्च नरसिंहाः । (१२) नागविक्रान्तगामिनश्च नरनागाः । (१३) हंसविक्रान्तगामिनश्च राजहंससदृशवैहायसगामिनः । (१४) वृषभविक्रान्तगामिनश्च पुरुषवृषभाः । (१५) प्रदक्षिणावर्तगामिनश्च प्रदक्षिणमार्गाः । (१६) चारुगामिनश्च चारुदर्शनाः । (१७)

---

1 सिंह° … °सिंहाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 1–2. **2** नाग° … °नागाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 2–3. **2–3** हंस° … °गामिनः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 3–5. **3** वृषभ° … °वृषभाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 5–6. **4** प्रदक्षिणा° … °मार्गाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 6–7. **4** चारु° … °दर्शनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 7–8.

---

1 सिंहविक्रान्तगामिनश्च नरसिंहाः ।] recon.; MS not available; མིའི་སེང་གེ་ཡིན་པས་ན་སེང་གེའི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 1–2: सिंहविक्रान्तगामिनश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नरसिंहाः. **2** नागविक्रान्तगामिनश्च नरनागाः ।] recon.; MS not available; མིའི་གླང་པོ་ཆེ་ཡིན་པས་ན་གླང་པོའི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 2–3: नागविक्रान्तगामिनश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नरनागाः. **2–3** हंसविक्रान्तगामिनश्च राजहंससदृशवैहायसगामिनः ।] recon.; MS not available; ངང་པའི་རྒྱལ་པོ་ལྟར་ནམ་མཁའ་ལ་གཤེགས་པས་ན་ངང་པའི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 3–5: हंसविक्रान्तगामिनश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति राजहंससदृशवैहायसगामिनः. **3** वृषभविक्रान्तगामिनश्च पुरुषवृषभाः ।] recon.; MS not available; སྐྱེས་བུའི་ཁྱུ་མཆོག་ཡིན་པས་ན་ཁྱུ་མཆོག་གི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 5–6: वृषभविक्रान्तगामिनश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति पुरुषवृषभाः (पुरुषवृषभाः em.; पुरुषर्षभाः Kimura's edition). **4** प्रदक्षिणावर्तगामिनश्च प्रदक्षिणमार्गाः ।] recon.; MS not available; མཐུན་པའི་ལམ་མངའ་བས་ན་གཡས་ཕྱོགས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 6–7: प्रदक्षिणावर्तगामिनश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रदक्षिणमार्गाः. **4** चारुगामिनश्च चारुदर्शनाः ।] recon.; MS not available; བལྟ་ན་མཛེས་པས་ན་མཛེས་པར་གཤེགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 7–8: चारुगामिनश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति चारुदर्शनाः.

अवक्रगात्राश्च नित्यमवक्रचित्ताः । (१८) वृत्तगात्राश्च विशुद्धगुणख्यापयितारः । (१९) मृष्टगात्राश्च प्रमृष्टपापधर्माः । (२०) अनुपूर्वगात्राश्चानुपूर्वधर्मदेशिकाः । (२१) शुचिगात्राश्च कायवाग्मनःशौचसमन्वागताः । (२२) मृदुगात्राश्च स्वभावमृदुचित्ताः । (२३) विशुद्धगात्राश्च स्वभावविशुद्धचित्ताः । (२४)

---

1 अवक्र° … °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 8–9. **1** वृत्त° … °ख्यापयितारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 9–10. **2** मृष्ट° … °धर्माः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 10–11. **2** अनुपूर्व° … °देशिकाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 11–12. **3** शुचि° … °समन्वागताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 12–13. **3–4** मृदु° … °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 13–14. **4** विशुद्ध° … °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 14–15.

---

1 अवक्रगात्राश्च नित्यमवक्रचित्ताः ।] recon.; MS not available; རྟག་ཏུ་ཐུགས་ཀྱི་གྱ་གྱུ་མི་མངའ་བས་ན་སྐུ་དྲང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 8–9: अवक्रगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नित्यमवक्रचित्ताः. **1** वृत्तगात्राश्च विशुद्धगुणख्यापयितारः ।] recon.; MS not available; ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་ཡོན་ཏན་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་སྐུ་འཁྲིལ་བག་ཆགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 9–10: वृत्तगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति विशुद्धगुणख्यापयितारः. **2** मृष्टगात्राश्च प्रमृष्टपापधर्माः ।] recon.; MS not available; སྡིག་པའི་ཆོས་རྣམས་ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པས་ན་སྐུ་བྱི་དོར་བྱས་པ་ལྟ་བུ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 10–11: मृष्टगा-त्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रमृष्टपापधर्माणाः (°धर्माः em.; °धर्माणाः KIMURA's edition). **2** अनुपूर्वगात्राश्चानुपूर्वधर्मदेशिकाः ।] recon.; MS not available; ཆོས་རིམ་གྱིས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་སྐུ་རིམ་པར་འཚམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 11–12: अनुपूर्वगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्त्यनुपूर्वधर्मदेशिकाः. **3** शुचिगात्राश्च कायवाग्मनःशौचसमन्वागताः ।] recon.; MS not available; སྐུ་དང་གསུང་དང་ཐུགས་གཙང་བ་དང་ལྡན་པས་ན་སྐུ་གཙང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 12–13: शुचिगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति कायवाग्मनःशौचसमन्वागताः. **3–4** मृदुगात्राश्च स्वभावमृदुचित्ताः ।] recon.; MS not available; རང་བཞིན་གྱིས་ཐུགས་འཇམ་པས་ན་སྐུ་འཇམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 13–14: मृदुगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति स्वभावमृदुचित्ताः. **4** विशुद्धगात्राश्च स्वभावविशुद्धचित्ताः ।] recon.; MS not available; རང་བཞིན་གྱིས་ཐུགས་རྣམ་པར་དག་པས་ན་སྐུ་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 14–15: विशुद्धगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति स्वभावविशुद्धचित्ताः.

परिपूर्णव्यञ्जनाश्च सुपरिपूर्णधर्मविनयाः । (२५) पृथुचारुमण्डलगात्राश्च पृथुचारुगुणाख्यातारः । (२६) समक्रमाश्च सर्वसत्त्वसमचित्ताः । (२७) विशुद्धनेत्राश्च सुविशुद्धदर्शनाः । (२८) सुकुमारगात्राश्च सुकुमारधर्मदेशिकाः । (२९) अदीनगात्राश्च नित्यमदीनचित्ताः । (३०) उत्सदगात्राश्चोत्सन्नाकुशलमूलाः ।

---

1 परिपूर्ण° **...** °विनयाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 15–16. **1–2** पृथु° **...** °गुणाख्यातारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 16–17. **2** सम° **...** °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 18. **2–3** विशुद्ध° **...** °दर्शनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 19. **3** सुकुमार° **...** °देशिकाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 20. **4** अदीन° **...** °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 21. **4** उत्सद° **...** °मूलाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 21–22.

---

1 परिपूर्णव्यञ्जनाश्च सुपरिपूर्णधर्मविनयाः ।] recon.; MS not available; ཆོས་འདུལ་བ་ལེགས་པར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ན་མཚན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 15–16: परिपूर्णव्यञ्जनाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुपरिपूर्णधर्मविनयाः. **1–2** पृथुचारुमण्डलगात्राश्च पृथुचारुगुणाख्यातारः ।] recon.; MS not available; ཡངས་ཤིང་མཛེས་པའི་ཡོན་ཏན་བརྗོད་པར་མཛད་པས་ན་སྐུའི་ཁོ་ལག་ཡངས་ཤིང་བཟང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 16–17: पृथुचारुमण्डलगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति पृथुचारुगुणाख्यातारः. **2** समक्रमाश्च सर्वसत्त्वसमचित्ताः ।] recon.; MS not available; ཐམས་ཅད་ལ་ཐུགས་སྙོམས་པས་ན་གོམ་པ་སྙོམས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 18: समक्रमाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सर्वसत्त्वसमचित्ताः. **2–3** विशुद्धनेत्राश्च सुविशुद्धदर्शनाः ।] recon.; MS not available; གཟིགས་པ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པས་ན་སྤྱན་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 19: विशुद्धनेत्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुविशुद्धदर्शनाः. **3** सुकुमारगात्राश्च सुकुमारधर्मदेशिकाः ।] recon.; MS not available; ཤིན་ཏུ་འཇམ་པས་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་སྐུ་ཤིན་ཏུ་གཞོན་ཤ་ཅན་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 20: सुकुमारगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुकुमारधर्मदेशिकाः. **4** अदीनगात्राश्च नित्यमदीनचित्ताः ।] recon.; MS not available; རྟག་ཏུ་ཞུམ་པ་མེད་པའི་ཐུགས་མངའ་བས་ན་སྐུ་ཞུམ་པ་མེད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 21: अदीनगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नित्यमदीनचित्ताः. **4** उत्सदगात्राश्चोत्सन्नाकुशलमूलाः ।] recon.; MS not available; མི་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་བཅོམ་པས་ན་སྐུ་རྒྱས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 21–22: उत्सदगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्त्युत्सन्नाकुशलमूलाः.

(३१) सुसंहितगात्राश्च क्षीणपुनर्भवसहगताः । (३२) सुविभक्ताङ्गप्रत्यङ्गाश्च सुदेशितप्रतीत्यसमुत्पादाङ्गप्रत्यङ्गाः । (३३) वितिमिरशुद्धालोकाश्च सुविशु-द्धदर्शनाः । (३४) वृत्तकुक्षयश्च वृत्तसंपन्नशिष्याः । (३५) मृष्टकुक्षयश्च प्रमृष्टसंसारदोषाः । (३६) अभुग्नकुक्षयश्च भग्नमानशृङ्गाः । (३७) क्षामोदराश्च

---

1 सुसंहित° ... °सहगताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 24. **1–2** सुविभक्ताङ्ग° ... °प्रत्यङ्गाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 24–25. **2–3** वितिमिर° ... °दर्शनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 25–26. **3** वृत्त° ... °शिष्याः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 26–27. **3–4** मृष्ट° ... °दोषाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 27–28. **4** अभुग्न° ... °शृङ्गाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 28–29. **290.4–291.1** क्षामोदराश्च ... °विनिवर्तयितारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 29–30.

---

1 सुसंहितगात्राश्च क्षीणपुनर्भवसहगताः ।] recon.; MS not available; ཡང་སྲིད་པ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་ཟད་པས་ན་སྐུ་ཤིན་ཏུ་གྲིམས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 24: सुसंहतनाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति क्षीणपुनर्भवसहगताः. **1–2** सुविभक्ताङ्गप्रत्यङ्गाश्च सुदेशितप्रतीत्यसमुत्पादाङ्गप्रत्यङ्गाः ।] recon.; MS not available; རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཡན་ལག་དང་ཉིད་ལག་ལེགས་པར་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་ཡན་ལག་དང་ཉིད་ལག་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 24–25: सुविभक्ताङ्गप्रत्यङ्गाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुदेशितप्रतीत्यसमुत्पादाङ्गप्रत्यङ्गाः. **2–3** वितिमिरशुद्धालोकाश्च सुविशुद्धदर्शनाः ।] recon.; MS not available; གཟིགས་པ་རྣམ་པར་དག་པས་ན་གཟིགས་པ་རབ་རིབ་མེད་ཅིང་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 25–26: वितिमिरशुद्धालोकाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुविशुद्धदर्शनाः. **3** वृत्तकुक्षयश्च वृत्तसंपन्नशिष्याः ।] recon.; MS not available; ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་སློབ་མ་མངའ་བས་ན་དཀུ་ཟླུམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 26–27: वृत्तकुक्षयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति वृत्तसंपन्नशिष्याः. **3–4** मृष्टकुक्षयश्च प्रमृष्टसंसारदोषाः ।] recon.; MS not available; འཁོར་བའི་སྐྱོན་རབ་ཏུ་སྤྱངས་པས་ན་དཀུ་སྐབས་ཕྱིན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 27–28: मृष्टकुक्षयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रमृष्टसंसारदोषाः. **4** अभुग्नकुक्षयश्च भग्नमानशृङ्गाः ।] recon.; MS not available; ང་རྒྱལ་གྱི་དྲེགས་པ་བཅོམ་པས་ན་དཀུ་མ་རྙོངས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 28–29: अभुग्नकुक्षयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति भग्नमानशृङ्गाः. **290.4–291.1** क्षामोदराश्च धर्मक्षयविनिवर्तयितारः ।] recon.; MS not available; ཆོས་ཟད་པ་རྣམ་པར་བཟློག་པར་མཛད་པས་ན་ཕྱལ་ཕྱང་ངེ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, ll. 29–30: क्षामोदराश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति धर्मक्षयविनिवर्तयितारः.

धर्मक्षयविनिवर्तयितारः । (३८) गम्भीरनाभयश्च प्रतिविद्धपरमगम्भीरधर्माः । (३९) प्रदक्षिणावर्तनाभयश्च प्रदक्षिणग्राह्युपपन्नशिष्याः । (४०) समन्तप्रासादिकाश्च समन्तप्रासादिकशिष्यसंघाः । (४१) शुचिसमाचाराश्च परमशुचिचित्ताः । (४२) व्यपगततिलकगात्राश्च व्यपगताकालोपदेशधर्मविनयाः । (४३) तूलसदृशसुकुमारपाणयश्च तूलसदृशकायलाघवप्रतिलाभधर्मदेशिकाः ।

1–2 गम्भीर° **…** °धर्माः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 30–p. 66, l. 1. **2** प्रदक्षिणावर्त° **…** °शिष्याः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 2–3. **3** समन्त° **…** °संघाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 3–4. **3–4** शुचि° **…** °चित्ताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 4–5. **4** व्यपगत° **…** °विनयाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 5–6. **5** तूल° **…** °देशिकाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 6–8.

1–2 गम्भीरनाभयश्च प्रतिविद्धपरमगम्भीरधर्माः ।] recon.; MS not available; ཆོས་ཟབ་མོ་མངོན་དུ་མཛད་པས་ན་ལྟེ་བ་ཟབ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 65, l. 30–p. 66, l. 1: गम्भीरनाभयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रतिविद्धपरमगम्भीरधर्माः (°धर्माः em.; °धर्माणः KIMURA's edition). **2** प्रदक्षिणावर्तनाभयश्च प्रदक्षिणग्राह्युपपन्नशिष्याः ।] recon.; MS not available; མཐུན་པར་འཛིན་པའི་སློབ་མ་མངའ་བས་ན་ལྟེ་བ་གཡས་སུ་འཁྱིལ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 2–3: प्रदक्षिणावर्तनाभयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रदक्षिणग्राह्युपपन्नशिष्याः. **3** समन्तप्रासादिकाश्च समन्तप्रासादिकशिष्यसंघाः ।] recon.; MS not available; ཀུན་ནས་མཛེས་པའི་སློབ་མའི་ཚོགས་མངའ་བས་ན་ཀུན་ནས་མཛེས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 3–4: समन्तप्रासादिकाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति समन्तप्रासादिकशिष्यसंघाः. **3–4** शुचिसमाचाराश्च परमशुचिचित्ताः ।] recon.; MS not available; ཐུགས་མཆོག་ཏུ་གཙང་བས་ན་ཀུན་ཏུ་སྤྱོད་པ་གཙང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 4–5: शुचिसमाचाराश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति परमशुचिचित्ताः. **4** व्यपगततिलकगात्राश्च व्यपगताकालोपदेशधर्मविनयाः ।] recon.; MS not available; ཆོས་འདུལ་བ་ནག་པོ་སྟོན་པ་དང་བྲལ་བས་ན་སྐུ་ལ་སྨེ་བ་དང་གནག་བག་མེད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 5–6: व्यपगततिलकगात्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति व्यपगताकालोपदेशधर्मविनयाः. **5** तूलसदृशसुकुमारपाणयश्च तूलसदृशकायलाघवप्रतिलाभधर्मदेशिकाः ।] recon.; MS not available; ཤིང་བལ་དང་འདྲ་བར་ཡང་བའི་ལུས་ཐོབ་པར་བྱེད་པའི་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་ཕྱག་ཤིང་བལ་ལྟར་འཇམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 6–8: तूलसदृशसुकुमारपाणयश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति तूलसदृशकायलाघवप्रतिलाभधर्मदेशिकाः.

(४४) स्निग्धपाणिलेखाश्च स्निग्धस्वजनभावप्रतिलब्धमहाश्रमणभावाः । (४५) गम्भीरपाणिलेखाश्च परमगम्भीरधीरावस्थानाः । (४६) आयतपाणिलेखाश्चायतिक्षमधर्माख्यातारः । (४७) नात्यायतवचनाश्च नात्यायतशिक्षापदप्रज्ञापयितारः । (४८) बिम्बप्रतिबिम्बदर्शनवदनाश्च प्रतिबिम्बवद्विसर्जितसर्वलोकाः । (४९)

---

1 स्निग्ध° … °भावाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 8–9. **2** गम्भीर° … °धीरावस्थानाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 9–10. **2–3** आयत° … °धर्माख्यातारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 11–12. **3** नात्यायत° … °प्रज्ञापयितारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 12–13. **4** बिम्ब° … °सर्वलोकाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 13–14.

---

1 स्निग्धपाणिलेखाश्च स्निग्धस्वजनभावप्रतिलब्धमहाश्रमणभावाः ।] recon.; MS not available; རང་གི་སྐྱེ་བོ་དང་སྐྱེ་བོ་ཕལ་པོ་ཆེ་ལ་སློམས་པར་བྱུས་པས་དགེ་སྦྱོང་ཆེན་པོ་བརྙེས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་མདངས་ཡོད་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 8–9: स्निग्धपाणिलेखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति स्निग्धस्वजनभावप्रतिलब्धमहाश्रमणभावाः. **2** गम्भीरपाणिलेखाश्च परमगम्भीरधीरावस्थानाः ।] recon.; MS not available; མཆོག་ཏུ་ཟབ་ཅིང་བརྟན་པར་གནས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་ཟབ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 9–10: गम्भीरपाणिलेखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति परमगम्भीरधीरावस्थानाः. **2–3** आयतपाणिलेखाश्चायतिक्षमधर्माख्यातारः ।] recon.; MS not available; རྒྱུ་ཆེན་པོ་ལ་བཟོད་པའི་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་རིང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 11–12: आयतपाणिलेखाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्त्यायतिक्षमधर्माख्यातारः. **3** नात्यायतवचनाश्च नात्यायतशिक्षापदप्रज्ञापयितारः ।] recon.; MS not available; ཤིན་ཏུ་རྣབས་པོ་ཆེ་མ་ཡིན་པའི་བསླབ་པའི་གཞི་འཆར་བར་མཛད་པས་ན་ཞལ་ཧ་ཅང་མི་རིང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 12–13: नात्यायतवचनाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नात्यायतशिक्षापदप्रज्ञापयितारः. **4** बिम्बप्रतिबिम्बदर्शनवदनाश्च प्रतिबिम्बवद्विसर्जितसर्वलोकाः ।] recon.; MS not available; འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་གཟུགས་བརྙན་དང་འདྲ་བར་སྟོན་པས་ན་ཞལ་ལ་གཟུགས་ཀྱི་གཟུགས་བརྙན་སྣང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 13–14: बिंबप्रतिबिंबदर्शनवदनाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रतिबिंबवद्विसर्जितसर्वलोकाः.

मृदुजिह्वाश्च मृदुपूर्वविनेतारः । (५०) तनुजिह्वाश्च तनुगुणोपपन्नाः । (५१) रक्तजिह्वाश्च रक्तबालजनदुरवगाहधर्मविनयाः । (५२) गजगर्जितजीमूतघोषाश्च गजगर्जितजीमूतघोषेष्वपरित्रासाः । (५३) मधुरचारुमञ्जुस्वराश्च मधुरचारुमञ्जुस्वरप्रलापशिष्याः । (५४) वृत्तदंष्ट्राश्च वृत्तभवसंयोजनाः । (५५) तीक्ष्णदंष्ट्राश्च

---

1 मृदु° … °विनेतारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 14–15. **1** तनु° … °गुणोपपन्नाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 15–16. **2** रक्त° … °विनयाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 16–17. **2–3** गज° … °परित्रासाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 17–19. **3–4** मधुर° … °शिष्याः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 19–20. **4** वृत्त° … °संयोजनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 20–21. **293.4–294.1** तीक्ष्ण° … °कुशलाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 21–22.

---

1 मृदुजिह्वाश्च मृदुपूर्वविनेतारः ।] recon.; MS not available; འཇམ་པ་སྔོན་དུ་བཏང་ནས་འདུལ་བས་ན་ལྗགས་མཉེན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 14–15: मृदुजिह्वाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति मृदुपूर्वविनेतारः. **1** तनुजिह्वाश्च तनुगुणोपपन्नाः ।] recon.; MS not available; ཡོན་ཏན་ཕྲ་མོའི་ཚོགས་དང་ལྡན་པས་ན་ལྗགས་སྲབ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 15–16: तनुजिह्वाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति तनुगुणोपपन्नाः (भवन्ति तनु° em.; भवन्त्यतनु° KIMURA's edition). **2** रक्तजिह्वाश्च रक्तबालजनदुरवगाहधर्मविनयाः ।] recon.; MS not available; བྱིས་པའི་སྐྱེ་བོ་ཆགས་པ་ཅན་རྣམས་གཏིང་དཔག་དཀའ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་འདུལ་བས་ན་ལྗགས་དམར་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 16–17: रक्तजिह्वाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति रक्तबालजनदुरवगाहधर्मविनयाः. **2–3** गजगर्जितजीमूतघोषाश्च गजगर्जितजीमूतघोषेष्वपरित्रासाः ।] recon.; MS not available; གླང་པོ་ཆེའི་ང་རོ་དང་། འབྲུག་གི་སྒྲ་རྣམས་ལ་བསྐྲེངས་པ་མི་མངའ་བས་ན་གླང་པོ་ཆེ་དང་འབྲུག་གི་སྒྲ་དབྱངས་དང་ལྡན་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 17–19: गजगर्जितजीमूतघोषा बुद्धा भगवन्तो भवन्ति गजगर्जितजीमूतघोषेस्वपरित्रासाः. **3–4** मधुरचारुमञ्जुस्वराश्च मधुरचारुमञ्जुस्वरप्रलापशिष्याः ।] recon.; MS not available; སྙན་ཞིང་མཉེན་ལ་འཇམ་པས་སྨྲ་བའི་སློབ་མ་མངའ་བས་ན་གསུང་སྙན་ཞིང་མཉེན་ལ་འཇམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 19–20: मधुरचारुमञ्जुस्वराश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति मधुरचारुमञ्जुस्वरप्रलापशिष्याः. **4** वृत्तदंष्ट्राश्च वृत्तभवसंयोजनाः ।] recon.; MS not available; སྲིད་པ་ཀུན་དུ་སྦྱོར་བ་བསྡམས་པས་ན་མཆེ་བ་ཟླུམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 20–21: वृत्तदंष्ट्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति वृत्तभवसंयोजनाः. **293.4–294.1** तीक्ष्णदंष्ट्राश्च तीक्ष्णजनविनयनकुशलाः ।] recon.; MS not available; སྐྱེ་བོ་རྣོན་པོ་འདུལ་བ་ལ་མཁས་པས་ན་མཆེ་བ་རྣོ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 21–22: तीक्ष्णदंष्ट्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति तीक्ष्णजनविनयनकुशलाः.

तीक्ष्णजनविनयनकुशलाः । (५६) शुक्लदंष्ट्राश्च परमशुक्लधर्मविनयाः । (५७) समदंष्ट्राश्च समभूमिभागप्रतिष्ठिताः । (५८) अनुपूर्वदंष्ट्राश्चानुपूर्वाभिसमयदेशयितारः । (५९) उत्तुङ्गनासाश्च प्रज्ञातुङ्गपर्वतस्थाः । (६०) शुचिनासाश्च शुचिविनयजनसंप्रतिपन्नाः । (६१) विशालनयनाश्च परमविशालबुद्धधर्माणः ।

---

1 शुक्ल° **…** °विनयाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 22–23. **2** सम° **…** °प्रतिष्ठिताः।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 23–24. **2–3** अनुपूर्व° **…** °देशयितारः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 24–25. **3** उत्तुङ्ग° **…** °स्थाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, l. 26. **3–4** शुचि° **…** °संप्रतिपन्नाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, l. 27. **4** विशाल° **…** °धर्माणः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 28–29.

---

1 शुक्लदंष्ट्राश्च परमशुक्लधर्मविनयाः ।] recon.; MS not available; ཆོས་འདུལ་བ་མཆོག་ཏུ་དཀར་བས་ན་མཆེ་བ་དཀར་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 22–23: शुक्लदंष्ट्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति परमशुक्लधर्मविनयाः. **2** समदंष्ट्राश्च समभूमिभागप्रतिष्ठिताः ।] recon.; MS not available; སའི་ཆ་མཉམ་པ་ལ་བཞུགས་པས་ན་མཆེ་བ་མཉམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 23–24: समदंष्ट्राश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति समभूमिभागप्रतिष्ठिताः. **2–3** अनुपूर्वदंष्ट्राश्चानुपूर्वाभिसमयदेशयितारः ।] recon.; MS not available; མངོན་པར་རྟོགས་པ་རིམ་གྱིས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་མཆེ་བ་བྱིན་གྱིས་ཕྲ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 24–25: अनुपूर्वदंष्ट्राश्चबुद्धाभगवन्तोभवन्त्यनुपूर्वाभिसमयदेशयितारः. **3** उत्तुङ्गनासाश्चप्रज्ञातुङ्गपर्वतस्थाः।] recon.; MS not available; ཤེས་རབ་ཀྱི་རི་བོ་མཐོན་པོ་ལ་བཞུགས་པས་ན་ཤངས་མཐོ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, l. 26: उत्तुङ्गनासाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति प्रज्ञातुङ्गपर्वतस्थाः. **3–4** शुचिनासाश्च शुचिविनयजनसंप्रतिपन्नाः ।] recon.; MS not available; གདུལ་བྱའི་སྐྱེ་བོ་གཙང་མ་ཡིད་ཆེས་པས་ན་ཤངས་གཙང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, l. 27: शुचिनासाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति शुचिविनयजनसंप्रतिपन्नाः. **4** विशालनयनाश्च परमविशालबुद्धधर्माणः ।] recon.; MS not available; སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མཆོག་ཏུ་ཡངས་པ་དང་ལྡན་པས་ན་སྤྱན་ཡངས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 28–29: विशालनयनाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति परविशालक्षणबुद्धधर्माणः.

(६२) चितपक्ष्माणश्च चितसत्त्वकायाः । (६३) सितासितकमलनयनाश्च सितासितकमलदलनयनाभिः प्रबलसुरासुरवरयुवतिभिरभिनन्दिताः । (६४) आयतभ्रुवश्च नित्यमायतिदर्शिनः । (६५) श्लक्ष्णभ्रुवश्च शुक्लविनयकुशलाः । (६६) समरोमभ्रुवश्च समन्तदोषज्ञाः । (६७) स्निग्धभ्रुवश्च कुशलमूलोपस्ने-

---

1 चित° ... °कायाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 29–30. **1–2** सितासित° ... °युवतिभिरभिनन्दिताः।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, l. 30–p. 67, l. 2. **3** आयत° ... °दर्शिनः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 2–3. **3** श्लक्ष्ण° ... °कुशलाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 3–4. **4** सम° ... °ज्ञाः।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 4–5. **295.4–296.1** स्निग्ध° ... °विनयनाः।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 5–6.

---

1 चितपक्ष्माणश्च चितसत्त्वकायाः ।] recon.; MS not available; སེམས་ཅན་གྱི་ཚོགས་བསགས་པས་ན་ཛེམ་སྡུག་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, ll. 29–30: चितपक्ष्माणश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति चितसत्त्वकायाः. **1–2** सितासितकमलनयनाश्च सितासितकमलदलनयनाभिः प्रबलसुरासुरवरयुवतिभिरभिनन्दिताः ।] recon.; MS not available; ལྷ་དང་ལྷ་མ་ཡིན་དང་མིའི་ན་ཆུང་མིག་དཀར་ནག་འབྱེས་ཤིང་པདྨའི་འདབ་མ་རངས་པ་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་པ་མཆོག་རྣམས་ཀྱིས་མངོན་པར་བསྟོད་པས་ན་སྤྱན་དཀར་ནག་འབྱེས་ཤིང་པདྨའི་འདབ་མ་རངས་པ་ལྟ་བུ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 66, l. 30–p. 67, l. 2: सितासितकमलनयनाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सितासितकमलदलनयनाभिः प्रबलसुरासुरवरयुवतिभिरभिनन्दिताः. **3** आयतभ्रुवश्च नित्यमायतिदर्शिनः ।] recon.; MS not available; རྟག་ཏུ་ཡངས་པ་སྟོན་པས་ན་སྨིན་ཚུགས་རིང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 2–3: आयतभ्रुवश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नित्यमायतिदर्शिनः. **3** श्लक्ष्णभ्रुवश्च शुक्लविनयकुशलाः ।] recon.; MS not available; འཇམ་པོས་འདུལ་བ་ལ་མཁས་པས་ན་སྨིན་མ་འཇམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 3–4: श्लक्ष्णभ्रुवश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति शुक्लविनयकुशलाः. **4** समरोमभ्रुवश्च समन्तदोषज्ञाः ।] recon.; MS not available; སྐྱོན་ཀུན་ནས་མཁྱེན་པས་ན་སྨིན་མའི་སྤུ་མཉམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 4–5: समरोमभ्रुवश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति समन्तदोषज्ञाः (°दोष° em.; °दाष° Kimura's edition). **295.4–296.1** स्निग्धभ्रुवश्च कुशलमूलोपस्नेहस्निग्धसंतानजनविनयनाः ।] recon.; MS not available; དགེ་བའི་རྩ་བ་ཉེ་བར་སྣུམ་པས་རྒྱུད་སྣུམ་པར་གྱུར་པའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་འདུལ་བས་ན་སྨིན་མ་སྣུམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 5–6: स्निग्धभ्रुवश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति कुशलमूलोपस्नेहस्निग्धसंतानजनविनयाः.

हस्निग्धसंतानजनविनयनाः । (६८) पीनायतभुजाश्च परमपीनायतबाहवः । (६९) समकर्णाश्च जितसमराः । (७०) अनुपहतकर्णेन्द्रियाश्चानुपहतसत्त्व-विनायकाः । (७१) सुपरिणामितललाटाश्च सर्वदृष्टिकृतविपरिणताः । (७२) पृथुललाटाश्च श्रमणब्राह्मणपरवादिप्रमथनाः । (७३) सुपरिपूर्णोत्तमाङ्गाश्च

---

1 पीनायत° **...** °बाहवः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 6–7. **2** सम° **...** °समराः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 7–8. **2–3** अनुपहत° **...** °विनायकाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 8–9. **3** सुपरिणामित° **...** °विपरिणताः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 9–10. **4** पृथु° **...** °प्रमथनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 10–11. **296.4–297.1** सुपरि° **...** °प्रणिधानाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 12–13.

---

3 °विपरिणताः] Skt.; རྣམ་པར་སྨྲངས་པས་ན་ Tib.

---

1 पीनायतभुजाश्च परमपीनायतबाहवः ।] recon.; MS not available; མཆོག་ཏུ་རྒྱས་ཤིང་རིང་བའི་ཕྱག་མངའ་བས་ན་ཕྱག་རྒྱས་ཤིང་རིང་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 6–7: पीनायतभुजाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति परपीनायतवाहवः. **2** समकर्णाश्च जितसमराः ।] recon.; MS not available; ཉོན་མོངས་པའི་གཡུལ་ལས་རྣམ་པར་རྒྱལ་བས་ན་སྙན་མཉམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 7–8: समकर्णाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति जितसमराः. **2–3** अनुपहतकर्णेन्द्रियाश्चानुपहतसत्त्वविनायकाः ।] recon.; MS not available; མ་ཉམས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་རྒྱུད་འདུལ་བར་མཛད་པས་ན་སྙན་གྱི་དབང་པོ་མ་ཉམས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 8–9: अनुपहतकर्णेन्द्रियाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्त्य-नुपहतसत्त्वविनायकाः. **3** सुपरिणामितललाटाश्च सर्वदृष्टिकृतविपरिणताः ।] recon.; MS not available; ལྟ་བར་བྱས་པ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྤྲངས་པས་ན་དཔྲལ་བ་ལེགས་པར་འབྱེས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 9–10: सुपरिणामितललाटाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सर्वदृष्टिकृतविपरिणताः. **4** पृथुललाटाश्च श्रमणब्राह्मणपरवादिप्रमथनाः ।] recon.; MS not available; དགེ་སྦྱོང་དང་བྲམ་ཟེ་དང་ཕས་ཀྱི་རྒོལ་བ་རྣམས་རབ་ཏུ་བཅོམ་པས་ན་དཔྲལ་བའི་དབྱེས་ཆེ་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 10–11: पृथुललाटाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति श्रमणब्राह्मणपरवादिप्रमथनाः. **296.4–297.1** सुपरिपूर्णोत्तमाङ्गाश्च सुपरिपूर्णोत्तमप्रणिधानाः ।] recon.; MS not available; སྨོན་ལམ་གྱི་མཆོག་ཤིན་ཏུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ན་ཡན་ལག་གི་མཆོག་ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 12–13: सुपरिपूर्णोत्तमाङ्गाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुपरिपूर्णोत्तमप्रणिधानाः.

सुपरिपूर्णोत्तमप्रणिधानाः । (७४) भ्रमरसदृशकेशाश्च विषयभ्रमररतिव्यावर्तिकाः । (७५) चितकेशाश्चापचितदर्शनभावनाप्रहातव्यानुशयः । (७६) श्लक्ष्णकेशाश्च श्लक्ष्णबुद्धिभिर्ज्ञातिशासनसाराः । (७७) असंलुडितकेशाश्च नित्यमसंलुडितचेतनाः । (७८) अपरुषकेशाश्च नित्यमपरुषवचनाः । (७९) सुरभिकेशाश्च सुरभिबोध्यङ्गकुसुमप्रदक्षिणावर्तितजनाः । (८०)

1–2 भ्रमर° … °व्यावर्तिकाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 13–14. **2** चित° … °प्रहातव्यानुशयः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 14–15. **3** श्लक्ष्ण° … °साराः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 15–16. **3–4** असंलुडित° … °चेतनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, l. 17. **4** अपरुष° … °वचनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, l. 18. **5** सुरभि° … °जनाः ।] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 19–20.

1–2 भ्रमरसदृशकेशाश्च विषयभ्रमररतिव्यावर्तिकाः ।] recon.; MS not available; ཡུལ་གྱི་བུང་བའི་དགའ་བ་རྣམ་པར་བཟློག་པས་ན་དབུ་སྐྲ་བུང་བ་ལྟར་གནག་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 13–14: भ्रमरसदृशकेशाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति विषयभ्रमररतिव्यावर्तिकाः. **2** चितकेशाश्चापचितदर्शनभावनाप्रहातव्यानुशयः ।] recon.; MS not available; མཐོང་བ་དང་སྒོམ་པས་སྤང་བར་བྱ་བའི་བག་ལ་ཉལ་སྤངས་པས་ན་དབུ་སྐྲ་སྟུག་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 14–15: चितकेशाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्त्यपचितदर्शनभावनाप्रहातव्यानुशयः (°दर्शन° em.; °दर्शना KIMURA's edition). **3** श्लक्ष्णकेशाश्च श्लक्ष्णबुद्धिभिर्ज्ञातिशासनसाराः ।] recon.; MS not available; བློ་འཇམ་པོས་བསྟན་པའི་སྙིང་པོ་མངོན་པར་མཁྱེན་པས་ན་དབུ་སྐྲ་འཇམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 15–16: श्लक्ष्णकेशाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति श्लक्ष्णबुद्धिभिर्ज्ञातिशासनसाराः. **3–4** असंलुडितकेशाश्च नित्यमसंलुडितचेतनाः ।] recon.; MS not available; རྟག་ཏུ་མ་འཁྲུགས་པའི་ཐུགས་མངའ་བས་ན་དབུ་སྐྲ་མ་འཛིངས་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, l. 17: असंलुडितकेशाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नित्यासंलुडितचेतनाः. **4** अपरुषकेशाश्च नित्यमपरुषवचनाः ।] recon.; MS not available; རྟག་ཏུ་མ་བརླང་བའི་གསུང་མངའ་བས་ན་དབུ་སྐྲ་མི་བཤོར་བ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, l. 18: अपरुषकेशाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति नित्यमपरुषवचनाः. **5** सुरभिकेशाश्च सुरभिबोध्यङ्गकुसुमप्रदक्षिणावर्तितजनाः ।] recon.; MS not available; བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་གི་མེ་ཏོག་དྲི་ཞིམ་པོས་སྐྱེ་བོ་རྣམས་མཐུན་པར་བསྐྱབས་པས་ན་དབུ་སྐྲ་དྲི་ཞིམ་པ་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 19–20: सुरभिकेशाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति सुरभिबोध्यङ्गकुसुमप्रदक्षिणावर्तितजनाः.

श्रीवत्सस्वस्तिकनन्द्यावर्तसुललितपाणिपादतलाश्च ॥ [. . .] ।

ताम्राः स्निग्धाश्च तुङ्गाश्च नखा अङ्गुलयो मुनेः ।
वृत्ताश्चितानुपूर्वाश्च गूढा निर्ग्रन्थयः शिराः ॥ (८-२१)
गूढौ गुल्फौ समौ पादौ सिंहेभद्विजगोपतेः ।
विक्रान्तं दक्षिणं चारुगमनमृजुवृत्तता ॥ (८-२२)
मृष्टानुपूर्वते मेध्यमृदुत्वे शुद्धगात्रता ।
पूर्वव्यञ्जनता चारुपृथुमण्डलगात्रता ॥ (८-२३)
समक्रमत्वं शुद्धत्वं नेत्रयोः सुकुमारता ।
अदीनोत्सदगात्रत्वे सुसंहतनगात्रता ॥ (८-२४)
सुविभक्ताङ्गता ध्वान्तप्रध्वस्तालोकशुद्धता ।
वृत्तमृष्टाक्षतक्षामकुक्षिताश्च गभीरता ॥ (८-२५)
दक्षिणावर्तता नाभेः समन्ताद् दर्शनीयता ।
समाचारः शुचिः कालतिलकापगता तनुः ॥ (८-२६)
करौ तुलमृदू स्निग्धगम्भीरायतलेखता ।
नात्यायतं वचो बिम्बप्रतिबिम्बोपमौष्ठता ॥ (८-२७)
मृद्वी तन्वी च रक्ता च जिह्वा जीमूतघोषता ।
चारूमञ्जुस्वरो दंष्ट्रा वृत्तास्तीक्ष्णाः सिताः समाः ॥ (८-२८)
आनुपूर्वोद्गतास्तुङ्गा नासिका परमं शुचिः ।

---

1 श्रीवत्स° ... °तलाश्च ॥] Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 20–22. **298.2–299.7** ताम्राः ... मतम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 21–32.

---

1 श्रीवत्सस्वस्तिकनन्द्यावर्तसुललितपाणिपादतलाश्च ॥] recon.; MS not available; ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་དཔལ་བེའུ་དང་བཀྲ་ཤིས་དང་གཡུང་དྲུང་འཁྱིལ་བས་བརྒྱན་པ་ཡིན་ནོ༎ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 20–22: श्रीवत्सस्वस्तिकनन्द्यावर्तसुललितपाणिपादतलाश्च बुद्धा भगवन्तो भवन्ति श्रीवत्सस्वस्तिकनन्द्यावर्तसुललितपाणिपादशोभाः. **1** [. . .] ।] tent.; MS not available; Tib. **298.2–299.7** ताम्राः ... मतम् ॥] recon.; MS not available; ཐུབ་པའི་སེན་མོ་ཟངས་མདོག་དང་༎ ... སངས་རྒྱས་དཔེ་བྱད་བཟང་པོར་བཞེད༎ (༨-༣༢) Tib. Cf. Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 21–32.

विशाले नयने पक्ष्म चितं पद्मदलाक्षिता ॥ (८-२९)
आयतश्लक्ष्णसुस्निग्धसमरोम्नौ भ्रुवौ भुजौ ।
पीनायतौ समौ कर्णावुपघातविवर्जितौ ॥ (८-३०)
ललाटमपरिम्लानं पृथु पूर्णोत्तमाङ्गता ।
भ्रमराभाश्चिताः श्लक्ष्णा असंलुडितमूर्तयः ॥ (८-३१)
केशा अपरुषाः पुंसां सौरभ्यादपहारिणः ।
श्रीवत्सः स्वस्तिकं चेति बुद्धानुव्यञ्जनं मतम् ॥ (८-३२)

उक्तो सांभोगिककायः ॥ [...] । कतमो नैर्माणिककाय इत्याह । 3 3.1
करोति येन चित्राणि हितानि जगतः समम् ।
आ भवात्सो ऽनुपच्छिन्नः कायो नैर्माणिको मुनेः ॥ (८-३३)
तथा कर्माप्यनुच्छिन्नमस्यासंसारमिष्यते ।

9–11 करोति ... °संसारमिष्यते ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 33–34ab.

---

8 उक्तो सांभोगिककायः ॥] recon.; MS not available; ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། Tib. **8** [...] ।] MS not available; འདི་གཉིས་ཀྱི་བཤད་པ་ནི་སྤྲུལ་པའི་སྐུའི་ཕྲིན་ལས་སྟོན་པའི་མདོ་ལས་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྤྲིན་པའི་བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོན་པར་འགྱུར་ཏེ། དེས་ན་དང་པོར་མ་གསུངས་སོ།། Tib. **299.8–300.1** कतमो नैर्माणिककाय इत्याह । करोति ... °संसारमिष्यते । इति ॥] recon.; MS not available; སྤྲུལ་པའི་སྐུ་གང་ཞེ་ན། གང་གིས་སྲིད་པ་ཇི་སྲིད་པར།། ... ལས་ཀྱང་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་འདོད།། ཅེས་གསུངས་སོ།། . Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 33–34ab.

इति ॥ [. . .] । यदाह । "कथं भगवन्स्वप्नोपमानां धर्माणामवस्तुकानामभावस्वभावानां स्वलक्षणशून्यानां व्यवस्थानं भवति कुशलमकुशलं लौकिकं लोकोत्तरमित्यादीनाम्" इति प्रश्नस्य तत्कर्मोपन्यासार्थेन । "इह सुभूते बालो ऽश्रुतवान्पृथग्जनः स्वप्नमुपलभते" इत्यारभ्य संसारस्वप्नाभिप्रायेण । "स्वप्नदर्शिनमुपलभते" इति तत्प्रबोधपुद्गलाभिप्रायेण । अर्हत्सम्यक्संबुद्धाभ्यां तन्नास्तित्ववचनेन प्रश्नपरिहारोपदेशेन यथाक्रमं क्लेशज्ञेयावरणप्रतिपक्षानुपल-

---

1–3 "कथं ... लोकोत्तरमित्यादीनाम्"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 5–9: कथं भगवन्स्वप्नोपमानां सर्वधर्माणामवस्तुकानामभावस्वभावानां स्वलक्षणशून्यानां व्यवस्थानं भवति, इमे कुशला इमे ऽकुशला इमे लौकिका इमे लोकोत्तरा इमे सास्रवा इमे ऽनास्रवा इमे संस्कृता इमे ऽसंस्कृता इमे स्रोत्रआपत्तिफलसाक्षात्क्रियायै संवर्तन्ते. **3–4** "इह ... स्वप्नमुपलभते"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 22–23. **5** "स्वप्नदर्शिनमुपलभते"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, l. 23.

---

4 स्वप्नमुपलभते] Skt.; རྨི་ལམ་ཡང་མི་དམིགས་སོ་ Tib. **5** स्वप्नदर्शिनमुपलभते] Skt.; རྨི་ལམ་མཐོང་བ་ཡང་མི་དམིགས་སོ་ Tib.

---

1 [. . .] ।] MS not available; དེས་ན་འདི་ཕན་ཆད་ནི་འབྲས་བུའི་གནས་སྐབས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ལེགས་པར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཐོབ་པ་ནི་འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་པར་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་རྣམས་སུ་སྤྲུལ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་ཅིང་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་སྣ་ཚོགས་པ་འཇུག་པར་བྱེད་པའི་སྒོ་ནས་གནས་ཡོངས་སུ་གྱུར་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་དོ॥ Tib. **1–3** यदाह । "कथं भगवन्स्वप्नोपमानां धर्माणामवस्तुकानामभावस्वभावानां स्वलक्षणशून्यानां व्यवस्थानं भवति कुशलमकुशलं लौकिकं लोकोत्तरमित्यादीनाम्" इति प्रश्नस्य तत्कर्मोपन्यासार्थेन ।] tent.; MS not available; "བཅོམ་ལྡན་འདས་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་དངོས་པོ་མེད་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་། རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྟོང་པའི་ཆོས་རྣམས་ལ་དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བ་དང་། འཇིག་རྟེན་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཇི་ལྟར་གཞག"ཅེས་བྱ་བའི་དྲི་བ་དེའི་མཛད་པ་ཉེ་བར་འགོད་པའི་དོན་དང་། ... གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ॥ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 5–9: कथं भगवन्स्वप्नोपमानां सर्वधर्माणामवस्तुकानामभावस्वभावानां स्वलक्षणशून्यानां व्यवस्थानं भवति, इमे कुशला इमे ऽकुशला इमे लौकिका इमे लोकोत्तरा इमे सास्रवा इमे ऽनास्रवा इमे संस्कृता इमे ऽसंस्कृता इमे स्रोत्रआपत्तिफलसाक्षात्क्रियायै संवर्तन्ते. **3–4** "इह सुभूते बालो ऽश्रुतवान्पृथग्जनः स्वप्नमुपलभते" इत्यारभ्य संसारस्वप्नाभिप्रायेण ।] recon.; MS not available; "རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱིས་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཐོས་པ་དང་ལྡན་པས་ནི་རྨི་ལམ་ཡང་མི་དམིགས་སོ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་པ་འཁོར་བའི་རྨི་ལམ་ལ་དགོངས་པ་དང་། Tib. **5** "स्वप्नदर्शिनमुपलभते" इति तत्प्रबोधपुद्गलाभिप्रायेण ।] recon.; MS not available; "རྨི་ལམ་མཐོང་བ་ཡང་མི་དམིགས་སོ"ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལས་སད་པའི་གང་ཟག་ལ་དགོངས་པ་དང་། Tib. **5–6** अर्हत्सम्यक्संबुद्धाभ्यां तन्नास्तित्ववचनेन प्रश्नपरिहारोपदेशेन] tent.; MS not available; དགྲ་བཅོམ་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་དག་ལ་དེ་མི་མངའ་བར་གསུངས་པས་དྲིས་པའི་ལན་བསྟན་པས་ཏེ། Tib. **300.6–301.1** यथाक्रमं क्लेशज्ञेयावरणप्रतिपक्षानुपलम्भज्ञापनार्थेन ।] tent.; MS not available; རིམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་གཉེན་པོ་ཉེ་བར་མི་དམིགས་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཅན་དང་། Tib.

म्भज्ञापनार्थेन । दुष्करकारकाणां धर्माणां दुष्करव्यवस्थानस्याश्चर्यत्वेनेति ॥

धर्मकायस्य पुनः कारित्रं कतिविधमित्याह । **3.2**

गतीनां शमनं कर्म संग्रहे च चतुर्विधे ॥ (८-३४)
निवेशनं ससंक्लेशे व्यवदानावबोधने ।
सत्त्वानामर्थयाथात्म्ये षट्सु पारमितासु च ॥ (८-३५)
बुद्धमार्गे प्रकृत्यैव शुन्यतायां द्वयक्षये ।
संकेते ऽनुपलम्भे च परिपाके च देहिनाम् ॥ (८-३६)
बोधिसत्त्वस्य मार्गे ऽभिनिवेशस्य निवारणे ।
बोधिप्राप्तौ जिनक्षेत्रविशुद्धौ नियतिं प्रति ॥ (८-३७)
अप्रमेये च सत्त्वार्थे बुद्धसेवादिके गुणे ।
बोधेरङ्गेष्वनाशे च कर्मणां सत्यदर्शने ॥ (८-३८)
विपर्यासप्रहाणे च तदवस्तुकतानये ।
व्यवदाने ससंभारे संस्कृतासंस्कृते प्रति ॥ (८-३९)
व्यतिभेदापरिज्ञाने निर्वाणे च निवेशनम् ।
धर्मकायस्य कर्मेदं सप्तविंशतिधा मतम् ॥ (८-४०)

इति ॥

---

1 दुष्कर° **…** °व्यवस्थानस्याश्चर्यत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 46, l. 27–p. 47, l. 3. **3–15** गतीनां **…** गतम्] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 34cd–40.

---

1 दुष्करकारकाणां धर्माणां दुष्करव्यवस्थानस्याश्चर्यत्वेनेति ॥] tent.; MS not available; དཀའ་བ་བྱེད་པ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་རྣམ་པར་གཞག་པར་བྱ་དཀའ་བ་ངོ་མཚར་ཆེ་བ་ཉིད་དུ Tib. **2–16** धर्मकायस्य पुनः कारित्रं कतिविधमित्याह । गतीनां … मतम् ॥ (८.४०) इति ॥] tent.; MS not available; ཡང་ཆོས་ཀྱི་སྐུའི་ཕྲིན་ལས་རྣམ་པ་དུ་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། འགྲོ་རྣམས་ཞི་བའི་ལས་དང་ནི།། …རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་བདུན་དུ་བཞེད།། (༨-༤༠)ཅེས་གསུངས་སོ།། Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 34cd–40.

3.2.1 तत्र गतिप्रशमनकर्म गतिना पञ्चविधेन संगृहीतम् । यस्मादाह । (१) नरकगतिप्रशमनकर्माधिकृत्य “इहाहं सुभूते पश्यामि बुद्धचक्षुषा दशदिक्षु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्संचिन्त्य महानरकान्पतित्वा” इत्यारभ्य यावत् “ते सत्त्वास्तेभ्यो व्युत्थायानुपूर्वेण त्रिभिर्यानैर्दुःखस्यान्तं करिष्यन्ति” इति । (२) दशदिग्लोकतिर्यग्योनिसत्त्वार्थमात्मपरित्यागादिना तिर्यग्योनिप्र-

---

2–5 नरक° … इति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, l. 14–p. 50, l. 7. **2–3** “इहाहं … पतित्वा”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 14–16: इहाहं सुभूते पश्यामि बुद्धचक्षुषा लोकं व्यवलोकयन्पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्संचिन्त्य महानिरयं पतित्वा. **4** “ते सत्त्वास् … करिष्यन्ति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 22–25: ततस्ते नैरयिकाः सत्त्वास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामन्तिके चित्तमतिप्रसाद्य तेभ्यो निरयेभ्यो व्युत्तिष्ठन्ति, तेभ्यो निरयेभ्यो व्युत्थायानुपूर्वेण त्रिभिर्यानैर्दुःखस्यान्तं करिष्यन्ति. **302.5–303.1** दश° … °कर्म ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 50, l. 9–p. 51, l. 9.

---

1 तत्र गतिप्रशमनकर्म गतिना पञ्चविधेन संगृहीतम् । यस्मादाह ।] tent.; MS not available; དེ་ལ་འགྲོ་བ་རྣམས་ཞི་བའི་ཕྲིན་ལས་ནི། འགྲོ་བ་རྣམ་པ་ལྔས་བསྡུས་པ་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་ … གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **2–5** नरकगतिप्रशमनकर्माधिकृत्य “इहाहंसुभूतेपश्यामिबुद्धचक्षुषादशदिक्षुलोकधातुषुबोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्संचिन्त्य महानरकान्पतित्वा” इत्यारभ्य यावत् “ते सत्त्वास्तेभ्यो व्युत्थायानुपूर्वेण त्रिभिर्यानैर्दुःखस्यान्तं करिष्यन्ति” इति ।] recon.; MS not available; དམྱལ་བའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས། རབ་འབྱོར་འདི་ལ་ངས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་གྱིས་གཟིགས་ན་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དག་བསམས་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ཆེན་པོ་རྣམས་སུ་སོང་སྟེ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཟུམས་ནས་སེམས་ཅན་དེ་དག་དེ་ནས་ཐར་ཏེ་ཐེག་པ་གསུམ་པོ་དག་གིས་རིམ་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་མཐར་འབྱིན་པ་མཐོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 14–25: इहाहं सुभूते पश्यामि बुद्धचक्षुषा लोकं व्यवलोकयन्पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्संचिन्त्य महानिरयं पतित्वा … ततस्ते नैरयिकाः सत्त्वास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामन्तिके चित्तमतिप्रसाद्य तेभ्यो निरयेभ्यो व्युत्तिष्ठन्ति, तेभ्यो निरयेभ्यो व्युत्थायानुपूर्वेण त्रिभिर्यानैर्दुःखस्यान्तं करिष्यन्ति. **302.5–303.1** दशदिग्लोकतिर्यग्योनिसत्त्वार्थमात्मपरित्यागादिना तिर्यग्योनिप्रशमनकर्म ।] recon.; MS not available; ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་ཀྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དོན་དུ་བདག་ཡོངས་སུ་གཏོང་བ་ལ་སོགས་པས་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་ཞི་བའི་ཕྲིན་ལས་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 50, ll. 24–26: गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तिर्यग्योनिगतानां सत्त्वानामर्थयात्मपरित्यागं कुर्वतस्.

शमनकर्म । (३) एवं प्रेतविषयदुःखप्रतिप्रस्रब्ध्या यमलोकप्रशमनकर्म । (४) षट्कामावचारदेवनिकायधर्मदेशनानुपूर्वत्रियानपरिनिर्वाणेन ब्रह्मदृष्टिप्रकारविवेचनेन च देवगतिप्रशमनकर्म । (५) "इहाहं सुभूते पश्यामि बुद्धचक्षुषा बोधिसत्त्वान्ये मनुष्यांश्चतुर्भिः संग्रहवस्तुभिः संगृह्णन्ति" इत्यारभ्य विस्तरेण यावत् "सर्वाकारज्ञतां सत्त्वानां प्रापयन्ति, इदमुच्यत आर्यधर्माणां फलम्" इत्यनेन मनुष्यगतिप्रशमनकर्म ॥ यदि बोधिसत्त्वो ऽपि सत्त्वानां सर्वाकारज्ञतां

---

3 °र्म । (५) "इहाहं] 109r1

---

1 एवं ... कर्म ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 51, ll. 11–23. **2–3** षट्कामावचार° ... °कर्म ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 51, l. 25–p. 52, l. 12. **3–4** "इहाहं ... संगृह्णन्ति"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 52, ll. 14–16: इहाहं सुभूते पश्यामि बुद्धचक्षुषा लोकं व्यवलोकयन् पूर्वस्यां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्ये मनुष्यांश्चतुर्भिः संग्रहवस्तुभिः संगृह्णन्ति. **5** "सर्वाकारज्ञतां ... फलम्"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 55, l. 5. **303.6–304.2** यदि ... °परिहारेणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 55, ll. 6–22.

---

1 एवंप्रेतविषयदुःखप्रतिप्रस्रब्ध्यायमलोकप्रशमनकर्म।] recon.; MS not available; དེ་བཞིན་དུ་ཡི་དགས་ཀྱི་ཡུལ་གྱི་སྡུག་བསྔལ་རྒྱུན་གཅོད་པས་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 51, ll. 11–14: दशसु दिक्षु गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्ये प्रेतविषयिकानां सत्त्वानां प्रेतविषयं दुःखं तत्सर्वं प्रतिप्रस्रं भयन्ति. **2–3** षट्कामावचारदेवनिकायधर्मदेशनानुपूर्वत्रियानपरिनिर्वाणेन ब्रह्मदृष्टिप्रकारविवेचनेन च देवगतिप्रशमनकर्म ।] recon.; MS not available; འདོད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་ལྷའི་རིས་དྲུག་ལ་ཆོས་བསྟན་པའི་རིམ་གྱིས་ཐེག་པ་གསུམ་གྱིས་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་དང་། ཚངས་པ་རྣམས་ཀྱི་ལྟ་བའི་རྣམ་པ་དང་ཐྲལ་བས་ནི་ལྷའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་དང་། Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 51, l. 26—p. 52, l. 8: दशसु दिक्षु गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये चातुर्महाराजकायिकानां देवानां धर्मं देशयन्ति, त्रयस्त्रिंशानां यामानां तुषितानां निर्माणरतीनां परनिर्मितवशवर्तिनां धर्मं देशयन्ति ते च देवपुत्रास्तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानामन्तिकाद्धर्मं श्रुत्वानुपूर्वेण त्रिषु यानेषु परिनिवृताश्च परिनिर्वान्ति च परिनिर्वास्यन्ति च, ... दशसु दिक्ष्वेकैकस्यां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्ये ब्रह्मदृष्टिमभिनिविष्टास्तान्दृष्टिभ्यो विवेचयन्ति. **4** बोधिसत्त्वान्ये मनुष्यांश्चतुर्भिः संग्रहवस्तुभिः] recon.; *bodhisa(tvān ye .. .u.. .ca.u..ḥ sa.raha)*(..)stubhiḥ MS; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ནི་མི་རྣམས་བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་བཞིས་ Tib. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 52, ll. 14–16: इहाहं सुभूते पश्यामि बुद्धचक्षुषा लोकं व्यवलोकयन् पूर्वस्यां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बोधिसत्त्वान्महासत्त्वान्ये मनुष्यांश्चतुर्भिः संग्रहवस्तुभिः संगृह्णन्ति. **4** विस्तरेण] MS^{ppc} (vi{stareṇa}); vi{stare} MS^{pc}, ṇa 1 *in the top margin*; vi{stare} MS^{ac}. **5** प्रापयन्ति, इदमुच्यत] MS^{ppc} (prāpayantī{dam ucyate}); prāpayantī{m u.. ..} *MS*^{pc}, × damu 1 *in the top margin*; prāpayantī{m u.. ..} *MS*^{ac}.

प्रापयत्येवं सति बुद्धबोधिसत्त्वविशेषप्रसङ्गचोद्येन । द्वयोरप्येकोद्देशत्वेन, न तु साक्षात्करणाकरणाभ्यामेवं विशेषाभ्युपगमपरिहारेणेति ॥

3.2.2 चतुःसंग्रहवस्तुनिवेशनम् । यदाह । दशदिग्लोकदातवीयानां सत्त्वानां दानप्रियवद्यतार्थचर्यासमानार्थताभिर्यावत्शून्यतादिभिरनुग्रहस्याद्भुतधर्मत्वेनेति ॥

3.2.3 संक्लेशव्यवदानज्ञाननिवेशनम् । यदाह । “पुनरपरं सुभूते बोधिसत्त्वो ऽन्यान्बोधिसत्त्वानेवमववदते, एवमनुशास्ति” इत्यारभ्याक्षरनिर्हारधारणीकौशलाधिकारेण । सचोद्यपरिहारे विस्तरेण सतथागतनिर्मितोदाहरणेन सर्वधर्माबद्धामुक्तत्वेन । अस्थानयोगेन सर्वार्यपुद्गलानपराधीनत्वेन यावत् “न धर्मधातुतथताभूतक्टिर्वा निवर्तते” इत्यनिवर्तनाभिधानेन ।

---

1 °योरप्येकोद्देशत्वेन,] 109r2 **6** °त्त्वो ऽन्यान्बोधिसत्त्वा°] 109r3

3–4 दश° ... °धर्मत्वेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Tib.) D (2790) ca 246v2–247r3, P [90] (5188) ca 284v5–285v2. This part is not found in KIMURA's edition and should be located between p. 67, l. 25 and p. 26. **5–7** “पुनरपरं ... °कौशलाधिकारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, l. 26–p. 68, l. 11. **5–6** “पुनरपरं ... °वदत्येवमनुशास्ति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 26–27: पुनरपरं सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्सत्त्वानेवमववदत्यनुशास्त्य्. **7–8** सचोद्य° ... °मुक्तत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 68, l. 12–p. 70, l. 16. **8–9** अस्थान° ... °धानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 70, l. 16–p. 71, l. 18. **9** “न धर्म° ... निवर्तते”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 6–7: तथा हि तेषां स स्वभावो न संविद्यते यो विनिवर्तते.

---

1 प्रापयत्येवं सति] recon.; prāpayaty (.)va(.) sa(ti) MS; ཐོབ་པར་བྱེད་པ་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ Tib. **1** बुद्धबोधिसत्त्वविशेषप्रसङ्गचोद्येन] recon.; (buddhabodhisatv.v.)śeṣaprasaṅga(codyena) MS; སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཁྱད་པར་མེད་པར་ཐལ་བས་བརྩད་པ་དང་། Tib. **2** °परिहारेणेति] recon.; °*pari*(.ā)reṇeti | MS; ལན་བཏབ་པས་ Tib. **4** °वद्यतार्थ°] MS^{ppc} (°{vadya}tārtha°); °{..}tārtha° MS^{pc}, × dya 2 *in the top margin*; °{..}tārtha° MS^{ac}. **5** °ज्ञान°] recon.; °(jñana)° MS; རྟོགས་པ་ལ་ Tib. **7** °धारणी°] recon.; °*dhā(ra)*(ṇ.)° MS; ཚིག་ལ་ Tib. **8** °निर्मितोदाहरणेन] recon.; °(nirmi.odāha..ṇe)na MS; སྤྲུལ་པ་དཔེར་བརྗོད་པ་ Tib.

“यदि धर्म्धर्ात्वादयो न निवर्तन्ते, तत्किमन्यो धर्मधातुरन्यद्रूपम्” इति सर्वधर्माणां धर्मधात्वादिभ्यो ऽन्यत्वपरिप्रश्नेन तदनन्यताकूतेन रूपादीनामप्यनिवृत्तिप्रसंजनेन । संक्लेशस्य व्यवदानात्मकतासंसूचनार्थेन “संवृतिसत्यं सुभूते प्रमाणीकृत्य” इति तद्व्यवस्थानेन । संवृत्या चेत् फलव्यवस्थानं न परमार्थेन, सर्वबालपृथग्जनानां स्रोतआपत्त्यादिफलभावप्रसंजनेन । तेषामुभयसत्याप्रज्ञानपरिहारमारभ्य यावत् “न च भागच्छेदेन संस्कृतासंस्कृतयोर्धात्वोः फलव्यवस्थानम्” इति संक्लेशव्यवदानव्यवस्थापनेन ।

---

1 धर्म्धर्ात्वादयो] 109r4 **5** °र्वबालपृथग्जनानां] 109r5

1–3 “यदि … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 9–17. **1** “यदि … °धातुरन्यद्रूपम्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 9–11: यदि भगवन्धर्मधातुर्न विनिवर्तते न तथता न भूतकोटिर्विनिवर्तते, किं पुनर्भगवन्नन्यद्रूपमन्यो धर्मधातुर्. **3–4** संक्लेशस्य … तद्व्यवस्थानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, l. 17–p. 72, l. 13. **3–4** “संवृतिसत्यं सुभूते प्रमाणीकृत्य”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 72, ll. 8–9. **4–5** संवृत्या … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 72, ll. 14–18. **6–7** तेषां … व्यवस्थापनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 72, l. 19–p. 73, l. 9. **6–7** “न च … फलव्यवस्थानम्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 8–9: न च भागच्छेदेन संस्कृते वा धातावसंस्कृते वा धातौ फलव्यवस्थानम्.

---

1 धर्मधातुरन्यद्रूपम्] em.; yadi * *dharmmadhātur anyajñāpam* MS; ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ … ལ་གཟུགས་ཀྱང་གཞན་ནམ་ Tib. **2** सर्वधर्माणां] recon.; *srvadharmmā*(ṇā)n MS; ཆོས་ཐམས་ཅད་ Tib. **2–3** रूपादीनामप्यनिवृत्ति°] MS^{ppc} (rūpādīnām a{py a}nivṛtti°); rūpādīnām a{.i}nivṛtti° MS^{pc}, pya 4 *in the bottom margin*; rūpādīnām a{.i}nivṛtti° MS^{ac}. **3** °संमूर्धनार्थेन] MS^{pc} (°sa{ṃ}mūrḍhanārthena); °samūrḍhanārthena MS^{ac}. **6** तेषामुभयसत्याप्रज्ञान°] recon.; *teṣām ubhaya(.. ..)*(..)jñāna° MS; དེ་རྣམས་ཀྱི་བདེན་པ་གཉིས་རབ་ཏུ་མ་ཤེས་པའི་ Tib. **6** °परिहारमारभ्य यावत्] MS^{pc} (parihāram ā{rabhya yā}◯van); ā{.. ..}◯van MS^{ac}. **6–7** भागच्छेदेन संस्कृतासंस्कृतयोर्धात्वोः] MS^{ppc} (bhāgacche{dena saṃskṛtāsaṃskṛtayo}r ddhātvoḥ); bhāgacche{.e.. ..ṃ.ṛ..yo}r ddhātvoḥ MS^{pc}, saṃs(..ta) 5 *in the bottm margin*; bhāgacche{.e.. ..ṃ.ṛ..yo}r ddhātvoḥ MS^{ac}.

“अभागच्छेदे सति धर्मधातोः, कथं त्रिसंयोजनप्रहाणं प्रथमं फलम्, कामरागव्यापादतनुत्वं सकृदागामिफलम्, पञ्चानामावरभागीयानां संयोजनानां प्रहाणमनागामिफलम्, पंचानामूर्ध्वभागीयानां संयोजनानां प्रहाणमर्हत्त्वफलम्” इति विस्तरेण यावत् “बोधिः” इति फलभागच्छेदाभावप्रश्नेन । “यस्मिन्समय एकलक्षणान्सर्वधर्मान्प्रतिविध्यति” इति सतथागतनिर्मितोदाहरणेन यावत् “धर्मलक्षणं प्रतिविद्धम्” इति तत्परिहारेण । धर्माणां धर्मलक्षणस्य [. . .]

---

2 °मावरभागीयानां] 109r6 **6** °लक्षणस्य [. . .]] 109v1

1–4 “अभागच्छेदे . . . °प्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 10–19. **1–4** “अभागच्छेदे . . . बोधिः”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 10–17: यदि भगवन्न भागच्छेदेन संस्कृते वा धातावसंस्कृते वा धातौ फलव्यवस्थानं भवति, कथं निर्दिष्टं पुनर् भगवता इदं स्रोतआपत्तिफलं त्रयाणां संयोजनानां प्रहाणं, सकृदागामिफलं कामरागव्यापादतनुत्वम्, अनागामिफलं पञ्चानामवरभागीयानां संयोजनानां प्रहाणम्, अर्हत्त्वं पञ्चानाम् ऊर्ध्वभागीयानां संयोजनानां प्रहाणं, . . . अनुत्तरा सम्यक्संबोधिः सर्ववासनानुसंधिक्लेशप्रहाणम्. **4–6** “यस्मिन् . . . तत्परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, l. 27–p. 74, l. 25. **4–5** “यस्मिन् . . . प्रतिविध्यति”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 27–28: किं पुनः सुभूते यस्मिन्समये कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा संस्कृतासंस्कृतान्धर्मनिकलक्षणान्प्रतिविध्यति. **6** “धर्मलक्षणं प्रतिविद्धम्”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 74, ll. 24–25: तथा ह्यस्य सर्वधर्माणां धर्मलक्षणं सुप्रतिविद्धं भवति. **306.6–307.1** धर्माणां . . . °प्रश्नेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 74, ll. 26–27.

---

5 एकलक्षणान्सर्वधर्मान्] Skt.; ཆོས་ཐམས་ཅད་ Tib.

2–3 पञ्चानामावरभागीयानां संयोजनानां प्रहाणमनागामिफलम्, पंचानामूर्ध्वभागीयानां संयोजनानां प्रहाणमर्हत्त्वफलम्] recon. and em.; (..ṃ.. ..)*(.. .. ..ṃ .. ..ṃ ..hāṇam a)nāgāmiphalaṃ / paṃcānām ūrdhvabhā(gī..nāṃ prahā)(..)m arhatvaphalam MS; འོག་མའི་ཆ་དང་མཐུན་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་ལྔ་སྤངས་པ་ཕྱིར་མི་འོང་བའི་འབྲས་བུ་ཡིན་པ་དང་། གོང་མའི་ཆ་དང་མཐུན་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་ལྔ་སྤངས་པ་དགྲ་བཅོམ་པའི་འབྲས་བུ་ཡིན་པར་ Tib. **5** एकलक्षणान्] em.; ekalakṣaṇena MS; om. Tib. **5** सर्व°] MS^{pc} (sa{r}va); sava° MS^{ac}. **5** °धर्मान्] em.; °dharmāna MS; ཆོས་ Tib. **6** तत्परिहारेण] em.; tata parihāreṇa MS; དེའི་ལན་བཏབ་པ་དང་། Tib. **306.6–307.1** धर्माणां धर्मलक्षणस्य [. . .] सुप्रतिविद्धपरप्रश्नेन] recon.; (dh.)///++++*. . .///{. . .} MS^{ac}; (dh.)///++++*. . .///{*(..p)ra(t.v. .dha)paraprasn(.)na*} MS^{pc}; ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་རྟོགས་པ་ཉིད་ཞུས་པ་དང་། Tib.

सुप्रतिविद्धपरप्रश्नेन । तथागतनिर्मितोदाहरणेन तत्[. . .] । निर्मितस्यासंक्लेशाव्यवदानमार्गभावनावदवस्तुकधर्मसुप्रतिवेधेन । सर्वधर्मनिर्मितोपमत्वे ऽपि बोधिसत्त्वस्य मायोपमधर्मदर्शनपुरुषकारत्वेन । एवं सति सत्त्वार्थप्रवृत्तिवैयर्थ्यप्रसंजनेन । सत्त्वानां स्वयं तथाज्ञानात्तत्साफल्येन ॥ एवमुत्तरोत्तरेष्वपि कर्मसु चोद्यपरिहारानुसन्धानपरंपराभिधानप्रसङ्गविस्तरो यथासूत्रं वाच्यः । वयं तु ग्रन्थगौरवदोषपरिहारार्थं संग्रहमात्रं करिष्यामः ॥

सत्त्वार्थयाथात्म्यनिवेशनम् । यदाह । मायाकारदृष्टान्तेन चित्तोत्पादप्रतिपत्त्यधिगमलक्षणेष्वादिमध्यावसानेषु धर्मधातोरविकारित्वात्सकलसत्त्वार्थयाथात्म्यावबोधे परेषां भूतकोटीप्रतिष्ठापने कर्मणेति ॥ **3.2.4**

षट्पारमितानिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं षट्पारमिताप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥ **3.2.5**

---

4 एवमुत्तरोत्तरेष्वपि] 109v2 **9** °लसत्त्वार्थ°] 109v3

---

1 तथागत° … तत्परिहारेण ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 74, l. 28– p. 75, l. 5. **1–2** निमितस्या° … °सुप्रतिवेधेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 75, ll. 6– 18. **2–3** सर्व° … °कारत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 75, l. 24– p. 76, l. 9. **3–4** एवं … °प्रसंजनेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 76, ll. 10–14. **4** सत्त्वानां … तत्साफल्येन ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 76, ll. 15–20. **7–9** मयाकार° … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 85, l. 9–p. 86, l. 17. **10** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 86, l. 19–p. 87, l. 4.

---

1 तथागतनिर्मितोदाहरणेन तत्[. . .]] tent. and em.; {. . .} MS^{ac}; {*tath(.)gatan(i.)mmitodāhāraṇena / ta(.pr.)taddeśa*(..)} MS^{pc}; དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པ་དཔེར་བརྗོད་པས་དེའི་ལན་བཏབ་པ་དང་། Tib. **1–2** निर्मितस्यासंक्लेशाव्यवदानमार्ग°] MS^{pc} ({(nirmmi)tasyā sa(ṃ)kleśāvyavadānamāΦ}rgga°); {.. .. ..◯}rgga° MS^{ac}. **4** तत्साफल्येन] recon.; tatsā(..)///++ MS; དེ་འབྲས་བུ་དང་བཅས་པ་ཡིན་པར Tib. **4–5** एवमुत्तरोत्तरेष्वपि कर्मसु चोद्यपरिहारानुसन्धानपरंपराभिधानप्रसङ्गविस्तरो] recon.; *(e.. . u.ta)rottar(.)ṣv api karmmasu co(..)parihārānusandhānaparaṃparābhi(.. .. .ra*(sa.)gavistaro MS; དེ་བཞིན་དུ་ཕྱིན་ལས་འོག་མ་འོག་མ་རྣམས་ལ་ཡང་བརྒལ་བ་དང་ལན་དང་མཚམས་སྦྱོར་བ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པའི་བརྗོད་པའི་གནས་སྐབས་རྒྱ་ཆེར་ནི Tib. **7** सत्त्वार्थ°] MS^{ppc} ({satvārtha}°); {.. ..} MS^{pc}, rtha 3 *in the top margin*; {.. ..} MS^{ac}. **8–9** धर्मधातोरविकारित्वात्सकलसत्त्वार्थ] recon.; dharmmadhātor avikā(ri.. .. ..)**la*{..}satvārtha° MS^{ac}; dharmmadhātor avikā(ri.. .. ..)**la*{Φ}satvārtha° MS^{pc}; ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན Tib. **10** षट्पारमितानिवेशनम्] em.; ṣaṭpāramitābhiniϕ◯veśanaṃ MS; ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་འགོད་པ་ནི། Tib.

3.2.6 बुद्धत्वमार्गनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं दशकुशलान्कर्मपथानारभ्य यावत्सम्यक्संबोधिमार्गप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.7 प्रकृतिशून्यतानिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं विस्तरनिर्दिष्टेन प्रकृतिशून्यताप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.8 अद्वयधर्मनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं तथागतनिर्मितार्हत्स्व-प्नान्तरोदाहरणाभ्यामद्वयाभिसमयप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.9 सांकेतिकज्ञाननिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं स्थविरसुभूतेरात्मसाक्षित्वो-दाहरणेन सर्वधर्माणां व्यावहारिकताप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.10 अनुपलम्भज्ञाननिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं पारमितादिषु भाव्यभावकभावनानुपलम्भज्ञानप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.11 सत्त्वपरिपाकनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं षड्भिः पारमिताभिः सत्त्वपरिपाकप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3 °न्यतानिवेशनम्] 109v4 **8** °दाहरणेन] 109v5

1–2 तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 87, l. 6–p. 88, l. 21. **3–4** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 88, l. 23–p. 97, l. 16. **5–6** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 97, l. 18–p. 104, l. 8. **7–8** तदनन्तरं … कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 104, l. 10–p. 105, l. 20. **9–10** तदनन्तरं … कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 105, l. 22–p. 109, l. 1. **11–12** तदनन्तरं … कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 109, l. 3–p. 112, l. 3.

8 सर्वधर्माणां व्यावहारिकताप्रतिस्थापन°] Skt.; ཆོས་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ Tib.

1 °मार्ग°] MS^{pc} (°{mā}rgga°); °{rmā}rgga° MS^{ac}. *After* ma *there are two vowel signs of* ā, *of which the first is cancelled and the sencond has the hyperscript of* r *above it.* **3** प्रकृतिशून्यतानिवेशनम्] recon.; prakṛtiśū*(..)tāniveśanaṃ* MS; རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་འགོད་པ་ནི། Tib. **3** विस्तर°] MS^{pc} (*vi*{*stara*}°); *vi*{.*e*..}° MS^{ac}. **4** °कर्मणेति] recon.; °*(ka)*(..rmma)ṇeti MS; ཕྲིན་ལས་ Tib. **5–6** °निर्मितार्हत्स्वप्ना°] em.; °nirmmitārhatasvapnā° MS; སྤྲུལ་པ་དང་། དགྲ་བཅོམ་པའི་རྨི་ལམ་གྱི་ Tib. **7–8** °साक्षित्वोदाहरणेन] recon.; sākṣitvoϕ*(dā)haraṇena* MS; དཔང་དུ་བྱས་པའི་དཔེས་ Tib. **9** अनुपलम्भज्ञान°] recon.; *anupala(m..)*(jñ)āna° MS; དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་ Tib. **10** °भावनानुपलम्भज्ञान°] recon.; °bhā(vanā.u..laṃbhajñāna)° MS; སྒོམ་པ་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་ Tib. **12** °परिपाकप्रतिस्थापन°] recon. and em.; °pari(pā.. .ra)tisthāna° MS; ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ Tib.

बोधिसत्त्वमार्गनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं पारमितादौ बोधिसत्त्वमार्गे 3.2.12
प्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

सर्वाभिनिवेशप्रहाणनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं सर्वधर्माभिनिवेशप्र- 3.2.13
हाणप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

सम्यक्संबोधिप्राप्तिनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं बोधिप्राप्ति- 3.2.14
प्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

बुद्धक्षेत्रविशुद्धिनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं बुद्धक्षेत्रविशुद्धिप्रतिस्था- 3.2.15
पनकर्मणेति ॥

सम्यक्संबोधिप्रतिनियमनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं प्रथमचित्तोत्पा- 3.2.16
दिकाविनिवर्तनीयचरमभविकनियतत्वप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

---

1 °र्गनिवेशनम् ।] 109v6 **7** °विशुद्धिनिवेशनम् ।] The folio 110 is missing. The text from here is reconstruction.

1–2 तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 112, l. 5–p. 120, l. 17. **3–4** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 120, l. 19–p. 123, l. 17. **5–6** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 123, l. 19–p. 124, l. 25. **7–8** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 124, l. 27–p. 130, l. 21. **9–10** तदनन्तरं … °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 130, l. 23–p. 133, l. 28.

---

1 °मार्गनिवेशनम्] recon.; °mā*r(.. .i.eśa)naṃ* MS; ལམ་ལ་འགོད་པ་ནི། Tib. **1–2** °मार्गे प्रतिस्थापनकर्मणेति] recon.; °*(mār.e .. .. .ā.. .. ..r.. ..)*ti MS; ལམ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་ Tib. **5** निवेशनम् ।] MS^{ac} (°niveśanaṃ {|}); °niveśanaṃ MS^{pc}. **5–6** °प्राप्तिप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥] recon.; °(prāp.ip.. .is.āpanakarmmaṇeti || 14 ||) MS; བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **7–8** बुद्ध° … °कर्मणेति ॥] recon.; (bud.akṣe..)*. . . MS; སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་པར་དག་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་པར་དག་པ་ལ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **9–10** सम्यक्संबोधि° … °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་པར་སོ་སོར་ངེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ། སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པ་དང་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་དང་། སྲིད་པ་ཐ་མ་པ་སོ་སོར་ངེས་པ་ཉིད་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib.

3.2.17 अप्रमेयसत्त्वार्थनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं दशदिग्लोकधातवीयाप्रमेयसत्त्वार्थप्रापककर्मणेति ॥

3.2.18 बुद्धोपसंक्रमणोपासनादिनिवेशम् । यदाह । तदनन्तरं नानालोकधातवीयबुद्धोपसंक्रमणोपासनमारभ्याभिज्ञाभिनिर्हारद्वारेण षट्पारमिताविपक्षवियोगपारमितानियोगहितप्रज्ञापनकर्मणेति ॥

3.2.19 बोध्यङ्गनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं बोध्यङ्गभूतदानादिकुशलधर्मप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.20 कर्मफलसंबन्धाविप्रणाशनिवेशनम् । यदान । तदनन्तरं कर्मफलसंबन्धव्यतिरेकपञ्चगतिसंसाराविप्रनाशप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

3.2.21 सत्यदर्शननिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं चतुरार्यसत्यसमतानुबोधप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

1–2 तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 133, l. 30–p. 134, l. 20. **3–5** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 134, l. 22–p. 139, l. 16. **6–7** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 139, l. 28–p. 140, l. 25. **8–9** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 140, l. 27–p. 143, l. 19. **10–11** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 143, l. 21–p. 145, l. 26.

1–2 अप्रमेय° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཚད་མེད་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཚད་མེད་པའི་དོན་ཐོབ་པར་མཛད་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3–5** बुद्धोपसं° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; སངས་རྒྱས་ཀྱི་དྲུང་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བ་དང་བསྙེན་བཀུར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དྲུང་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བ་དང་བསྙེན་བཀུར་བྱེད་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། མངོན་པར་ཤེས་པ་མངོན་པར་སྒྲུབ་པའི་སྒོ་ནས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་གི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དང་བྲལ་ནས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་ལ་སྦྱོར་བས་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6–7** बोध्यङ्ग° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ཏུ་གྱུར་པའི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **8–9** कर्म° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་ཆུད་མི་ཟ་བ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པའི་ཐ་དད་དང་ལྡན་པ་འགྲོ་བ་ལྔའི་འཁོར་བ་ཆུད་མི་ཟ་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **10–11** सत्य° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; བདེན་པ་མཐོང་བ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་རྗེས་སུ་རྟོགས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib.

विपर्यासप्रहाणनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं चतुर्विपर्यासप्रहाणप्रति- **3.2.22**
स्थापनकर्मणेति ॥

निर्वस्तुकविपर्यासज्ञाननिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं वालाग्रकोटिनिक्षेपमा- **3.2.23**
त्रकवस्तुप्रतिषेधेन स्वप्नप्रतिबिम्बप्रतिश्रुत्कामरीचिगन्धर्वनगरनिर्मितोदाहरणेन
निर्वस्तुकविपर्यासज्ञानप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

व्यवदाननिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं व्यवहारं निश्रित्य **3.2.24**
व्यवदानप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

तत्संभारनिवेशनम् । यदाह । तदनन्तरं संभारपरिपूरिमारभ्य द्व **3.2.25**
यान्तसमताभिसमयप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

संस्कृतासंस्कृताव्यतिभेदपरिज्ञाननिवेशनम् । यदाह । संस्कृतासंस्कृतध- **3.2.26**

1–2 तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 145, l. 28–p. 159, l. 20. **3–5** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 159, l. 22–p. 163, l. 8. **6–7** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 163, l. 20–p. 168, l. 16. **8–9** तदनन्तरं ... °कर्मणेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 168, l. 18–p. 176, l. 1. **311.10–312.1** संस्कृता° ... °शक्यत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 176, l. 3–p. 176, l. 7.

1–2 विपर्यास° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; ཕྱིན་ཅི་ལོག་སྤངས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་བཞི་སྤང་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིར་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **3–5** निर्वस्तुक° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; གཞི་མེད་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཤེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་སྐྲའི་རྩེ་མོ་བྱེ་བར་གཤགས་པའི་ཚད་ཙམ་གྱི་དངོས་པོའང་བཀག་པ་དང་། རྨི་ལམ་དང་། གཟུགས་བརྙན་དང་། བྲག་ཅ་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་དང་། སྤྲུལ་པའི་དཔེ་རྣམས་ཀྱིས་གཞི་མེད་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཤེས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འགོད་པའི་ཕྱིར་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **6–7** व्यवदान° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; རྣམ་པར་བྱང་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཐ་སྙད་ལ་བརྟེན་ནས་རྣམ་པར་བྱང་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིར་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **8–9** तत्संभार° ... °कर्मणेति ॥] recon.; MS not available; དེའི་ཚོགས་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པ་ནས་བཙམས་ཏེ། མཐའ་གཉིས་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིར་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **311.10–312.4** संस्कृता° ... °प्रतिज्ञानेनेति ॥] tent.; MS not available; འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཐ་མི་དད་པར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཆོས་དག་ཕན་ཚུན་ཐ་དད་པར་དམིགས་པར་མི་ནུས་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་དག་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་དུས་སུ་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན། མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་དང་། མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་ཉིད་དང་། དོན་དམ་པར་མངོན་པར་རྟོགས་པར་འདུ་བྱེད་བཀག་པའི་རྣམ་གྲངས་གཞན་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་དུ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར། སེམས་ཅན་རྣམས་འདུ་ཤེས་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སྐྱེས་བུའི་ཁྱུ་མཆོག་ཉིད་དུ་ཞལ་གྱིས་བཞེས་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib.

र्मयोरन्योन्यव्यतिरेकोपलम्भाशक्यत्वेन । तत्कस्य हेतोः । तयोरभिसमयकालेऽसंयुक्ताविसंयुक्तादिनालक्षणैकलक्षणत्वेन । परमार्थतो ऽभिसमयसंस्कार-प्रतिषेधपर्यायान्तरानुज्ञानेन । शून्यताधर्मतयाकिंचित्करणात्, सत्त्वानां सर्व-संज्ञाविवेचनात्, तथागतस्य पुरुषवृषभिताप्रतिज्ञानेनेति ॥

3.2.27 सप्तविंशतितमं कर्म निर्वाणनिवेशनम् । यदाह । सर्वधर्माणां निर्मितोप-मत्वेन । उत्पादनिरोधविमुक्तासंमोषधर्मस्यानिर्मितत्वेन । स्वभावशून्यताया अनिर्मितत्वेन । [. . .] सर्वसत्त्वानां निर्वाणप्रतिस्थापनकर्मणेति ॥

4 [. . .] । स्पष्टरार्थेनास्माभिर्नोपन्यस्तम् । किं पिष्टं पिंष्म इति । एवं

1–2 तत्कस्य **...** °लक्षणत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 176, l. 7–p. 176, l. 10. **2–3** परमार्थतो **...** °ज्ञानेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 176, l. 10–p. 176, l. 16. **3–4** शून्यता° **...** °प्रतिज्ञानेनेति ॥] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 176, l. 16–p. 177, l. 22. **5–6** सर्व° **...** निर्मितोपमत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 177, l. 24–p. 178, l. 23. **6** उत्पाद° **...** °निर्मितत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 178, l. 24–p. 179, l. 5. **6–7** स्वभावशून्यताया अनिर्मितत्वेन ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 179, ll. 6–16. **8** स्पष्टरार्थेनास्माभिर्नोपन्यस्तम् । किं पिष्टं पिंष्म इति ।] Parallel text with difference in meaning in *Ālokā*, I; (Skt.) p. 36, ll. 9–11: पुद्गलव्यवस्थानं स्पष्टतरार्थं भगवतोक्तमिति तत्रैवलोकनीयम् अत्र त्वस्माभिर्विस्तरेण नोपन्यस्तं किं पिष्टं पिंष्म इति.

---

6 °विमुक्तासंमोषधर्मस्यानिर्मितत्वेन] Skt.; རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཆོས་མ་ལུས་པ་སྤྲུལ་པ་ཉིད་ Tib.

5–7 सप्त° **...** °कर्मणेति ॥] tent.; MS not available; ཕྲིན་ལས་ཉི་ཤུ་རྩ་བདུན་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། ཆོས་ཐམས་ཅད་སྤྲུལ་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཆོས་མ་ལུས་པ་སྤྲུལ་པ་ཉིད་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་སྤྲུལ་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། ཇི་ལྟར་སྨྲེད་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་གཞུང་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་གིས། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **8** [. . .] ।] recon.; MS not available; ཕྲིན་ལས་འདི་རྣམས་ཀྱི་གོ་རིམས་དང་སོ་སོའི་རང་བཞིན་གྱི་ཁྱད་པར་ནི་དེ་དང་དེའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ཏེ་བལྟས་ལ་བརྗོད་པར་བྱའོ།། Tib. **312.8–313.1** स्पष्टरार्थेनास्माभिर्नोपन्यस्तम् । किं पिष्टं पिंष्म इति । एवं कृत्वा ।] recon.; MS not available; དོན་ཡོངས་སུ་གསལ་བས་ཁོ་བོ་ཅག་གིས་ནི་རྣམ་པར་མ་ཕྱེ་སྟེ། བཏགས་པ་ལ་འཐག་པས་ཅི་ཞིག་བྱ། དེ་ལྟར་བྱས་ན། Tib.

कृत्वा । [...] ।
स्वाभाविकः ससंभोगो निर्माणिको ऽपरस्तथा । (१-१७)
इति त्रिधम् [...]
धर्मकायस्य कर्मेदं सप्तविंशतिधा मतम् ॥ (८-४०)
इति ॥

अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रे धर्मकायाधिकारः शिक्षाफल-परिवर्तो ऽष्टमः ॥

---

2 स्वाभाविकः ... तथा ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 17ab. **4** धर्मकायस्य ... मतम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 40cd.

1–5 [...] । स्वाभाविकः ससंभोगो निर्माणिको ऽपरस्तथा । (१-१७) इति त्रिधम् [...] धर्मकायस्य कर्मेदं सप्तविंशतिधा मतम् ॥ (८-४०) इति ॥] recon.; MS not available; ངོ་བོ་ཉིད་ལོངས་རྫོགས་བཅས་དང་॥ དེ་བཞིན་གཞན་པ་སྤྲུལ་པ་ནི॥ (༨-༤༠)ཞེས་བྱ་བ་རྣམ་པ་གསུམ་དང་། ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཡི་ཕྲིན་ལས་འདི॥ རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་བདུན་དུ་བཞེད॥ (༡-༡༧)ཅེས་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་བཤད་པར་རིག་པར་བྱའོ॥ Tib. Cf. *Abhisamayālaṃkāra*, I, 17ab and VIII, 40cd. **6–7** अभिसमयालंकारे प्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रे धर्मकायाधिकारः शिक्षाफलपरिवर्तो ऽष्टमः ॥] recon.; MS not available; ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ལས། ཆོས་ཀྱི་སྐུའི་སྐབས་བསླབ་པའི་འབྲས་བུའི་ལེའུ་སྟེ་བརྒྱད་པའོ॥ Tib.

Critical Notes

p.233) 5 [. . .] । Tentative reconstruction is: *dharmadhātusamanvāgatānām anāsravānāṃ sarvadharmāṇāṃ sarvaprakāraṃ viśuddhānāṃ prakṛtiḥ svabhāvo 'kṛtrimārthena tathāgatasya svabhāvikaḥ kāyo veditavyaḥ /.*

p.235) 2 तत्र बोधिपक्षाङ्गानि स्मृत्युपस्थानादि[. . .] वेदितव्यानि ॥ Tentative reconstruction: *tatra bodhipakṣāṅgāni smṛtyupasthānādideśanādhikāre vistareṇa mārgasaṃbhāre yathoktāni tathā veditavyāni //.*

p.237) 5 नैवसंज्ञानासंज्ञं च तद् The Tibetan translation reads here *de ni 'du shes yod min yang yin la / de ni 'du shes med min yang yin no //*, while the reading the manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 162r1, P [88] (5186) kha 185v4: *'du shes med 'du shes med min yang yin la /.*

p.244) 3–4 चर्मपटकटाणामन्यतमम् The Tibetan translation reads here *pags pa'am re lde gang yang rung ba'i* supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 163r4, P [88] (5186) kha 187r2: *pags*(*pags* D; *wags* P) *pa'am / re lde gang yang rung ba'i.*

p.244) 9 नीलवस्त्रभण्डिकया वा करण्डपुटादीनाम् The Tibetan translation reads here *pags pa'am re lde gang yang rung ba'i*, while the reading of the maunscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 163r6, P [88] (5186) kha 187r4–5: *autpala sngon po'am / gi ni ga na ri ka la sogs pa'i sdong bu la sogs pa dang / ge sar bsal la ras sngon po'am / zam tog kha sbyar la sogs pa snod gang yang rung ba bting zhing khengs par byas la /.*

p.246) 3 कृत्स्ने दोषः प्रज्ञायते । Tibetan translation reads here *ma byas na ni zad par gyi nyes par gdags so //.* None of the reading of manuscript, the *Visuddhimagga*, nor the *Vārttika* has the counter part for *ma byas na* which does not fit to the context. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 171, l. 2: *kasiṇadoso paññāyati.* Cf. also *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 163v5–6, P [88] (5186) kha 187v5: *lbu ba dang / chu bur dang / 'dres pa'i char snang ba de lta bu kho nar gyur nas nye bar gnas pa ni zad par gyi nyes pa yin par shes par bya'o //.*

p.246) 6 अलातखण्डा° Tibetan translation reads here *mgal ba dang /* supported by the *Vārttika.*Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 163v7, P [88] (5186) kha 187v7: *'dir ma byas pa la zad par gyi nyes par shes par bya ba ni mgal me dang / me mdag gi dum bu dang / thal ba dang / du ba la cung zad gnas nas so //.*

p.246) 9 संनिषण्णं The Tibetan translation reads here *'dug pa lta bur* supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164r1–2, P [88] (5186) kha 188r8: *so sor snang ba'i mtshan ma ni legs par 'dug pa ltar mi g-yo bar 'gyur ro //.* Cf. also *Visuddhimagga*, V; (Skt.) p. 172, ll. 23–24: *paṭibhāganimittaṃ kasiṇamaṇḍalato muñcitvā*

ākāse maṇitālavaṇṭasadisaṃ upaṭṭhāti.

p.247) 1 नीलकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तमकेसरवृन्तैः कुसुमैः The Tibetan translation reads here *zad par sngon po la ni me tog ge sar dang sdong bu med pa lta bu ste /* supported by the *Vārttika*, while the readings the manuscript is supported by the *Visuddhimagga.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164r2, P [88] (5186) kha 188r1–2: *zad par sngon po ni me tog ge sar sdong bu med pa dang / ge sar sdong bu bcas pa dag cig shos 'dab ma phye ba lta bu de zad par gyi nyes par shes par bya'o //.* Cf. also *Visuddhimagga*, V; (Skt.) p. 173, ll. 12–13: *idhāpi uggahanimitte kasiṇadoso paññāyati, kesaradaṇḍakapattantarikādīni upaṭṭhahanti.*

p.248) 4 सोपचारास्ते समाधयः संभवन्ति The manuscript reads here *++///(.ārās te samā.. .. ..n.i).* From the Tibetan translation of the *Vṛtti* we expect here *sāṅgās te samādhayaṇ saṃbhavanti* which is one *akṣara* shorter than the space of lacuna in the manuscript. On the other hand, from the Tibetan translation of the *Vārttika* we expect here *sopacārās te samādhayaḥ saṃbhavanti* which fit to the space of lacuna. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164r7, P [88] (5186) kha 188r7–8: *nye bar spyod pa dang bcas pa'i ting nge 'dzin de rnams 'byung bar 'gyur ro //.*

p.248) 5 यश्चैतत्पृथिवीकृत्स्ने वाशीभूतस्तस्य This reading is a reconstruction from the Tibetan translation. The manuscript, which has here syntactic problems, reads *(ya cai..t.)pṛthivīkṛ(.. .. ..)vaśena*, which does not seem to contain *tasya* correlating with *ya.* The instrumental °*vaśena* should be nominative to fit to what the Tibetant translation reads.

p.248) 5 प्राप्ताभिज्ञस्य The Tibetan translation reads here *mngon par shes pa dang ldan par*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttikaa*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164r7, P [88] (5186) kha 188r8: *yang gang zad par sa zhes bya ba 'di la dbang thob pa ni mngon par shes pa thob pa.*

p.248) 6 भवतीत्यादिर्भावः The Tibetan translation reads here *'gyur ba zhes bya ba dang / snang bar gyur pa dang /*, while the reading of manuscript is supported by the *Visuddhimagga.* Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 23–24: एकोपि हुत्वा बहुधा होतीति आदिभावो.

p.248) 7 गमनादिकल्पनादीत्ययं The Tibetan translation reads here *'gro ba la sogs pa dang/ g-yo bar byed pa la sogs pa'i… 'di* supported by the *Vārttika*, while the reading of manuscript is supported by the *Visuddhimagga.* Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 24–25: पदसा गमनं ठाननिसज्जादिकप्पनं वा. Cf. also *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v1, P [88] (5186) kha 188r8–188v1: *rkang pa gnyis kyis 'gro ba la sogs pa dang / g-yo ba la sogs pa'i khyad par 'di.*

p.249) 1–2 °नदीसमुद्रादिनिर्माणपृथिवीपर्वतादिकम्पनादीनि The Tibetan translation reads here *sa dang ri bo la sogs pa rnams chu bo dang rgya mtsho la sogs par sprul pa,*

while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika* and the *Visuddhimagga*. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, ll. 28–29: पथवीपब्बतपासादादीनं कम्पनन्ति एवमादीनि. Cf. also *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v1–2, P [88] (5186) kha 188v2: *chu bo dang rgya mtsho la sogs par sprul pa dang / sa dang ri bo la sogs par ston par.*

p.249) 3 तेजसातेजःपर्यादानं The Tibetan translation reads here *me kun tu len pa dang /*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika* and the *Visuddhimagga*. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 175, l. 31: *tejasā tejopariyādānaṃ*. Cf. also *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v2, P [88] (5186) kha 188v2–3: *me dang me rnams zil gyis gnon cing.*

p.249) 5 शरीरध्यापनम् The *Visuddhimagga* has the same phrase but in Pali: *parinibbānasamaye tejodhātuyā sarīrajjhāpananti.* The term *sarīrajjhāpanan* can be linguistically interpreted in two ways: (1) "the causing to meditate on one's own body (*śarīradhyāpana*)" and (2) "the burning of one's own body (*śarīrakṣāpana*)". Ārya-Vimuktisena takes the former, which the manuscript reads, however the latter fits to the context here and is taken by the both Tibetan translations of the *Vṛtti* (*lus bsreg par*) and of the *Vārttika*. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, ll. 2–3: *parinibbānasamaye tejodhātuyā sarīrajjhāpananti.* Cf. also *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v3, P [88] (5186) kha 188v4: *lus bsreg par.*

p.250) 4 प्रभास्वररूपनिर्माण° The reading of the manuscript reads *prabhāsvararūpa°* which accords with its Tibetan translation *gzugs gsal ba dang /* does not make sence. The original reading here must be *prabhāsvararūpanirmāṇa°* supported by the *Vārttika* and the *Visuddhimagga*. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v5, P [88] (5186) kha 188v7: *gzugs 'od gsal bar sprul pa dang /*. Cf. also *Visuddhimagga*, V; (Pali) p. 176, l. 19: *ālokakasiṇavasena sappabhārūpanimmānaṃ.*

p.253) 3–4 अवदाते तद्यथा उषसि तारकाया वर्णः, संपन्नं वा वस्त्रमिति The Tibetan translation reads here *dkar po la ni skar ma pa ba sangs sam / ras kha dog phun sum tshogs pa'o //*, while the reading of the manuscript is supported by the *Vārttika* whose parsing is however different from that of our understanding. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 165v1–2, P [88] (5186) kha 189v2–3: *dkar po la skar ma pa ba sangs kyi 'od phun sum tshogs pa dang / gos zhes bya ba dmigs pa zil gyis mnan pa de'i dbang du gyur pa yin pa'i phyir ro //.*

p.254) 1 अरणा The Tibetan translation reads here *nyon mongs pa*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika*. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 165v2, P [88] (5186) kha 189v3: *nyon mongs pa med pa gang zhe na /.*

p.254) 4 श्रावकस्यारणादृष्टेर् The Tibetan translation reads here *nyan thos nyon mongs med lta ni //* which must be besed on the interpretation of Haribhadra, who reads this

part as *śrāvakasyāraṇā dṛṣṭer.* Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 917, ll. 1–4: *syād etat - śrāvakād-yaraṇāsamādhes tathāgatasya ko viśeṣo 'raṇāsamādher iti. mā 'smaddarśanāt kasyacit kleśotpattiḥ syād iti manuṣyakleśotpattiparihāritā śrāvakādyaraṇāsamādhiḥ.*

p.255) 3–4 ज्ञातुकामो भवति । तत्र मानसं प्रणिधाय "इदं जानीयाम्" इति The Tibetan translation reads here *shes par bya'o snyam du yid la smon te*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 165v7, P [88] (5186) kha 190r1–2: *shes par gang dang gang 'dod par 'gyur ba de dang de la shes par bya'o*(*bya'o* D; *bya'o //* P) *zhes yid kyis smon par byas nas /.*

p.255) 5 तत्प्रणिधानं समृध्यति The Tibetan translation reads here *smon pa des*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 165v7, P [88] (5186) kha 190r2: *smon lam de 'grub par 'gyur zhing.*

p.255) 5 श्रावकेभ्यो The Tibetan translation reads here *nyan thos la sogs pa rnams las*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 165v7–166r1, P [88] (5186) kha 190r2: *de la nyan thos rnams las sangs rgyas kyi smon gnas mkhyen pa'i khyad par 'di yin te /.*

p.258) 3 धर्मनिर्वचने The Tibetan translation reads here *nges pa'i tshig la'o //*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 166r6–7, P [88] (5186) kha 190v1–2: *rang dang spyi'i 'du shes tha dad pa'i tha snyad kyi chos kyi nges pa'i tshig ste /.*

p.258) 4 लोकः" The Tibetan translation reads here *'jig rten no" zhes bya ba dang /* is supported by the *Vārttika*, while the reading of manuscript is supported by *Abhidharmasamuccayabhāṣya.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 166r7, P [88] (5186) kha 190v2: *'di ltar 'jig cing rab tu 'jig pas de'i phyir 'jig rten zhes bya ba dang /.* Cf. also *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 128, ll. 11–13: *niruktipratisaṃvij janapadabhāṣāyām iti prativiṣayaṃ yathāsvam anyonyasaṃjñāntarānuvyavahāre, dharmanirvacane ceti tadyathā lujyate pralujyate tasmāl lokaḥ, rūpyate tasmād rūpa ity evamādike /.*

p.259) 2 °स्थानसंत्यागेषु The Tibetan translation reads here *gtong ba dang gnas pa rnams la*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 166v1–2, P [88] (5186) kha 190v4: *rten gyi len pa dang / gnas pa dang / yang dag par phan 'dogs par mdzad pa la.*

p.263) 1–2 सम्यक्संबुद्धस्य बत मे सत इमे धर्मा नाभिसंबुद्धा The Tibetan translation reads here *kye ma nga ni yang dag par rdzogs pa'i sangs rgyas so zhes dam bcas pa la khyod kyi chos 'di dag mngon par rdzogs par sangs ma rgyas so* supported by the *Vārttika*, while the *Abhidharmasamuccayabhāṣya* supports the reading of manuscript. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 167r7–167v1, P [88] (5186) kha 191v4: *kye ma bdag ni yang dag par rdzogs par sangs rgyas zhes dam bcas na / de la chos 'di mngon par rdzogs par sangs rgyas.*

Cf. also *Abhidharmasamuccayabhāṣya*, IV; (Skt.) p. 129, ll. 22–23: *samyaksaṃbuddhasya vata me sata ime te dharmā anabhisaṃbuddhā.*

p.263) 3 वैशारद्यप्राप्तश् The Tibetan translation reads here *mi 'jigs pas*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 167v1–2, P [88] (5186) kha 191v5: *mi 'jigs pa thob pa 'di ni dang po'o //.*

p.263) 5 चोदयेद् The Tibetan translation reads here *rtsod pa med do*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 167v2, P [88] (5186) kha 191v6: *rgol bar 'gyur ba'i.*

p.263) 6 प्रतिषेधमाणो The Tibetan translation reads here *bsten*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 167v3, P [88] (5186) kha 191v7: *yang gang bdag gis nyan thos rnams nges par 'byung ba'i lam ston pa na de 'gags par byed cing /.*

p.263) 7 अत्र मां The Tibetan translation reads here *'dir*, however the manuscript should read *atra māṃ kaścic codayed iti* which is the same as the first and second sentences.

p.263) 7 चोदयेदिति The Tibetan translation reads here *rgol ba'i rgyu mtshan yang dag par rjes su ma mthong ba zhes bya ba*, however the manuscript should read *atra māṃ kaścic codayed iti* which is the same as the first and second sentences.

p.263) 8 प्रतिषेध्यमाणा The Tibetan translation reads here *bsten*, while the reading of manuscript is supported by the *Vārttika.* Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 167v4, P [88] (5186) kha 191v8–192r1: *yang gang zhig bdag gis nyan thos rnams la bar du gcod pa'i chos su bstan pa la de 'gegs par byed cing.*

p.264) 1 अत्र मां The Tibetan translation reads here *nga la*, however the manuscript should read *atra māṃ kaścic codayed iti* which is the same as the first and second sentences.

p.265) 4 इति The Tibetan translation reads here *zhes bya ba la sogs pa*, while the *Vārttika* does not the corresponding part to *iti. la sogs pa* must be the addition by rNgog Blo ldan shes rab. Cf. *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 168r1, P [88] (5186) kha 192r5: *gzhan dag rna ba btud de gus par nyan pa las go bzlog pa rgyas par gsungs pa des /.*

p.272) 6–7 पाणितलाभ्यां The Tibetan translation reads here *zhabs kyi mthil gnyis*, however I took the reading of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, based on which Ārya-Vimuktisena should have written this section. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 4: *haṃsarājasyeva jālapinaddhāṅgulipāṇipādatvāj jālahastapādaḥ.*

p.272) 7 °पाणिपादता The Tibetan translation reads here *zhabs*, however I took the reading of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, based on which Ārya-Vimuktisena should have written this section. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 4: *haṃsarājasyeva jālapinaddhāṅgulipāṇipādatvāj jālahastapādaḥ.*

p.273) 1 °तरुणसुकुमारतालकोमल° The Tibetan translation reads here *shin tu 'jam*

zhing gzhon sha chags pas, however I took the reading of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, based on which Ārya-Vimuktisena should have written this section. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, l. 4: *haṃsarājasyeva jālapinaddhāṅgulipāṇipādatvāj jālahastapādaḥ.*

p.277) 5 °राजिभिर् The Tibetan translation reads here *ra ri*, however I took the reading of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, based on which Ārya-Vimuktisena should have written this section. This rendering *ra ri* must be caused by the confusion of °*rājibhiḥ* with °*rajobhiḥ*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 62, ll. 30–31: *kṛṣṇaśubhradeśānupakliṣṭasuviśuddhatvāl lohitarājibhir apinaddhatvāc cābhinīlanetraḥ.*

p.284) 4–5 विदेर्धातोः “कुर्भ्रश्च” इत्यौणादिकः प्रत्ययः । ततः सुचुत्पत्तौ विदुरिति सिध्यति । तदुक्तं भवति बोधक इति । The Tibetan translation reads here *rig cing zhes bya ba ni rtogs par byed pa zhes brjod pa yin te* / and does not contain the explanation about the derivation of the form *vidu*, which rNgog Blo ldan shes rab seems to have regarded not as the original text of the *Vṛtti.*

p.312) 6 °विमुक्तासंमोषधर्मस्यानिर्मितत्वेन The Tibetan translation reads here *rnam par grol ba'i chos ma lus pa sprul pa nyid*, whose Sanskrit original reading is expected as °*vimuktāśeṣadharmasya nimitatvena.* However, the corresponding passage in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* tells that the phenomenon without production and cessation is not magical creation, from which I reconstructed this Sanskrit reading. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 178, ll. 27–30: *bhagavān āha - ye kecit subhūte dharmā utpāditā vā nirodhitā vā sarva ete nirmitāḥ. subhūtirāha - katamo bhagavan dharmo yo na nirmitakaḥ? bhagavān āha - yasya notpādo na nirodhaḥ sa dharmo na nimitaḥ.*

10.5 Sanskrit Text of the Chapter IX

1 अथ निदानपरिवर्ते [. . .] कस्यार्थमिति । चित्तोत्पादादि[. . .] इत्यादि वक्तव्यम् ॥

1.1 यतः [. . .] “एवम्” इत्याद्यवकाशदानमारभ्य समाप्तेन [. . .] पदार्थाः सर्वाकारज्ञतादिसकारित्रधर्मकायपर्यन्ता अष्टौ भवति । तेन यदुच्यते ।

प्रज्ञापारमिताष्टाभिः पदार्थैः समुदीरिता ।
सर्वाकारज्ञता मार्गज्ञता सर्वज्ञता ततः ॥ (१-३)
सर्वाकाराभिसम्बोधो मूर्धप्राप्तो ऽनुपूर्विकः ।
एकक्षणाभिसम्बोधो धर्मकायश्च ते ऽष्टधा ॥ (१-४)

इति ॥

---

1 [. . .] कस्यार्थमिति ।] Paraphrase from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I-1; (Skt.) p. 1, l. 7–p. 28, l. 3. **3** “एवम्”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Skt.) p. 1, l. 7: एवं मया श्रुतमेकस्मिं स्मये. **5–8** प्रज्ञापारमिता° … ऽष्टधा ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 3–4.

---

1 अथ निदानपरिवर्ते [. . .] कस्यार्थमिति ।] tent.; MS not avialable; འོན་ཏེ་གླེང་གཞིའི་ལེའུ་ལས་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་པའི་པདྨ་ཆེན་པོ་ངོ་མཚར་ཅན་གྱི་སྐྱེས་བསྐུར་བ་དང་། གཞལ་དུ་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཚོགས་འོངས་པ་དེ་ཅིའི་དོན་དུ་ཡིན་ཞེ་ན། Tib. **1–2** चित्तोत्पादादि[. . .] इत्यादि वक्तव्यम् ॥] tent.; MS not avialable; སེམས་བསྐྱེད་པ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་བཤད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ཀྱི་བར་གྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་དུ་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་སྣ་ཚོགས་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཡང་དག་པར་སྤྱོད་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་བརྗོད་དུ་མེད་པ་ལ་དམིགས་ཏེ། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། འཇུག་པ་དང་། ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མཉམ་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་སོ་སོ་རང་གི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་དུ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་པ་སྲིད་པའི་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་མང་པོ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། མངོན་པར་ཤེས་པས་བརྩེ་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཕན་ཚུན་གྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དྲུང་དུ་འགྲོ་བ་དང་བལྟ་བ་དང་ཆོས་ཉན་པ་དང་མཆོད་པ་དང་བསྙེན་བཀུར་བྱེད་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། རང་གི་ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། ཇི་ལྟར་མངོན་པར་འདོད་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་པར་དག་པ་ཡོངས་སུ་གཟུང་བའི་དོན་དུ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་པར་བྱའོ།། Tib. **3–4** यतः [. . .] “एवम्” इत्याद्यवकाशदानमारभ्य समाप्तेन [. . .] पदार्थाः सर्वाकारज्ञतादिसकारित्रधर्मकायपर्यन्ता अष्टौ भवति ।] tent.; MS not available; གང་གི་ཕྱིར་གཞུང་སྟོང་ཕྲག་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ་པོ་འདི་རྣམས་ཀྱི་“འདི་སྐད་”ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྐབས་འབྱེད་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་བར་གྱིས་དངོས་པོ་རྣམས་གཅིག་ཏུ་བསྡུས་ན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་མཛད་པ་དང་བཅས་པའི་མཐར་ཐུག་པ་དངོས་པོ་བརྒྱད་དུ་འགྱུར་རོ།། Tib. इति ॥] recon.; MS not available; དེས་ན། … ཅེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib.

इयं पुनरेव व्याख्या । लक्षणं प्रज्ञापारमितायास्त्रिसर्वज्ञताः, प्रयोगः सर्वाकाराभिसंबोधः, सप्रकर्षो मूर्धाभिसमयः, सानुक्रमो ऽनुपूर्वाभिसमयः, निष्ठैकक्षणाभिसंबोधः, विपाकः सकारित्रो धर्मकाय इत्ययमपरो व्याख्यापर्यायः । तेनेदमुच्यते । **1.2**

लक्षणं तत्प्रयोगस्तत्प्रकर्षस्तदनुक्रमः ।
तन्निष्ठा तद्विपाकश्चेत्यन्यः षोढार्थसंग्रहः ॥ (९-१)

---

3 सकारित्रो] The unbroken part of the folio 111 begins here. The number of missing *akṣara*s before here is not certain.

1–4 इयं … व्याख्यापर्यायः ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, IX; (Skt.) p. 991, l. 21–p. 992, l. 3: अथ वा प्रथमं सर्वाकारज्ञतादित्रिसर्वज्ञताभिलक्षस्थानीयत्वेन लक्षणं. ततो वशितार्थत्रिसर्वज्ञताभावनां प्रति प्रयुज्यते ऽनेनेति सर्वज्ञताप्रयोगः सर्वाकाराभिसम्बोधः. तातो ऽत्यभ्यासात्प्रकर्षगमनमिति त्रिसर्वज्ञतायाः प्रकर्षावस्थो मूर्धाभिसमयः. ततो ऽधिगतवस्तुनिश्चयाय व्यस्तसमस्तविभावितार्थप्रगुणीकरणमिति त्रिसर्वज्ञतानुक्रमावस्थो ऽनुपूर्वाभिसमयः. ततो विशेषगमनाभावात्त्रिसर्वज्ञतानिष्ठावस्थः सम्यगेकक्षणाभिसम्बोधः. ततस्तस्य फलमिति त्रिसर्वज्ञताविपाको धर्मकायः सकारित्रः. इत्यमुना षट्प्रकारेणार्थसंग्रहेण संक्षिप्तमध्यरुचिसत्त्वानुकम्पया पूर्ववदियं जिनजननी व्याख्येया; also in *Sāratamā*, IX; (Skt.) p. 193, ll. 19–24: अथवा षडर्थाः सूत्रस्य । सर्वाकारज्ञता मार्गज्ञता सर्वज्ञता चेति त्रयमेतल्लक्षणं प्रज्ञापारमितायाः । यतस्त्रिविधैव सा । चतुर्थः सर्वाकाराभिसम्बोधिः । सो ऽस्यां प्रयोगः । चर्येत्यर्थः । पञ्चमो मूर्धाभिसमयः । सो ऽस्यां प्रयोगप्रकर्षः । षष्ठो ऽनुपूर्वाभिसमयः सो ऽस्यां प्रयोगानुक्रमः । अनुपूर्वप्रयोग इत्यर्थः । सप्तम एकक्षणाभिसमयः । सो ऽस्यां प्रयोगनिष्ठाः । अष्टमो धर्मकायः । सो ऽस्यां विपाकः । प्रधानफलमित्यर्थः ।. **5–6** लक्षणं … °संग्रहः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IX, 1.

1–3 इयं पुनरेव व्याख्या । लक्षणं प्रज्ञापारमितायास्त्रिसर्वज्ञताः, प्रयोगः सर्वाकाराभिसंबोधः, सप्रकर्षो मूर्धाभिसमयः, सानुक्रमो ऽनुपूर्वाभिसमयः, निष्ठैकक्षणाभिसंबोधः,] recon.; MS not avialable; ཡང་འདི་ཉིད་བཤད་པ་ནི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ནི་མཚན་ཉིད་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ༎ རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པ་ནི་སྦྱོར་བའོ༎ རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་རབ་ཏུ་གྱུར་པ་དང་ལྡན་པའོ༎ མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གོ་རིམ་དང་ལྡན་པའོ༎ སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པ་ནི་མཐར་ཐུག་པའོ༎ Tib. **3** विपाकः] tent.; +///(.. ..) MS; རྣམ་པར་སྨིན་པ Tib. **5** तत्प्रयोगस्] em.; tataprayogas MS; དེ་ཡི་སྦྱོར་བ Tib.

1.3 पुनस्त्रिसर्वज्ञता विशयाः, चत्वारो ऽभिसमया हेतुः, तस्य त्रिविधो धर्मकायः फलं तस्य सप्तविंशतिसत्त्वार्थः कारित्रमित्ययमपरः पर्यायः । तेनेदमुच्यते ।

विषयस्त्रितयो हेतुः प्रयोगश्चतुरात्मकः ।
धर्म्मकायः फलं कर्मेत्यन्यस्त्रेधार्थसंग्रहः ॥ (९-२)

इति ॥

[2] 2.1 अथ यानीमानि तत्र तत्र निर्वेधभागीयान्युक्तानि तेषां कः प्रतिविशेषः । यानि तावत्सर्वाकारज्ञताधिकारेण बोधिसत्त्वनिर्वेधभा-

2 °सत्त्वार्थः] 111r2

1–2 पुनस् ... पर्यायः ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Ālokā*, IX; (Skt.) p. 992, ll. 8–13: अथ वा आदौ सर्वाकारज्ञतादित्रिसर्वज्ञतास्वभावः प्रवृत्तिगोचरत्वाद् विषयः. स कथं प्रयुज्यत इति ददनन्तरं सर्वाकाराभिसम्बोधादिश्चतुर्विधो ऽभिसमयो हेतुस्वभावः प्रयोगः. तस्यैवं प्रयोगवतो विशयस्य किं फलमिति तदनु धर्मकायः सकर्मः फलम्. इत्येवं त्रिविधेनार्थसंगहेण संक्षिप्तसंक्षेपरुचिसत्त्वानुरोधेन तथैवेयं भगवती व्याख्येया; also in *Sāratamā*, IX; (Skt.) p. 193, l. 27–p. 194, l. 2: अथवा त्रयोर्थाः सुत्रस्य । हेतुः प्रयोगः फलं च । तत्र त्रिविधः प्रयोगविषयो हेतुः । सर्वाकारज्ञता मार्गज्ञता सर्वज्ञता च । चत्वारो ऽर्थाः प्रयोगः प्रयोगसामान्यात् । सर्वाकाराभिसम्बोधो मूर्धाभिसमयो ऽनुपूर्वाभिसमय एकक्षणाभिसम्बोधश्चेति । फलं धर्मकायः कर्म च । विनापि तेनार्थगतेः । अर्थसंग्रहः सकलसूत्रार्थस्य संक्षेपः । तत्र प्रथमो ऽष्टधा । द्वितीयः षोढा । तृतीयस्त्रेधा ॥. **4–5** विषयस् ... °संग्रहः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IX, 2. **322.8–323.6** यानि ... स्वभावविशेषात् ।] Parallel text with variations in its verbal form in *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 53, ll. 8–14: निर्वेधभागीयानि वक्तव्यानि । किं च पुनरेषां वक्तव्यं । श्रावकादिभ्यश्चतुर्विधो विशेषो वक्तव्यः । आलम्बनविशेष, प्रयोगश्च वक्तव्यो वक्ष्यमानानां दर्शनभावनामार्गहियानां चतुर्णां ग्राह्यग्राहकविकल्पभेदानाम् । कतमस्मिन्निर्वेधभागीये कतमो विकल्पो व्यवस्थाप्यत इति प्रत्येकं चैषां मृदुमध्याधिमात्रभेदो वक्तव्यैत्यत इदं कारिकाद्वयमुपन्यस्यते.

2 फलं तस्य सप्त°] MS^{pc} ({phalaṃ tasya sa(pta)}°); {.. ..ṃ.. ..} MS^{ac}. **2** °विंशतिसत्त्वार्थः कारित्रमित्ययमपरः पर्यायः ।] recon.; (vi)ṃ(.. ..)*+++///(.. .. ..raḥ pa.yāyaḥ |) MS; སེམས་ཅན་གྱི་དོན་རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་རྩ ... ནི་དེའི་ཕྲིན་ལས་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་རྣམ་གྲངས་གཞན་ཡིན་ནོ།། Tib. **3** तेनेदमुच्यते ।] recon.; tenedam ucyate MS; དེས་ན་འདི་སྐད་ཅེས། Tib. **4** विषयस्त्रितयो हेतुः] recon.; (viṣayas .i.. .. .e)tuḥ MS; ཡུལ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་པོ་རྒྱུ།། Tib. **5** त्रेधार्थ°] MS^{pc} (tre{dh}ārtha°); tre{.}ārtha° MS^{ac}. **7** निर्वेधभागीयान्युक्तानि] em.; vinirvedhabhāgīyānyuktāni MS; ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་གསུངས་པ་ Tib.

गीयानि तानि श्रावकादिनिर्वेधगीयेभ्यः षड्विधेन विशेषलक्षणेन विशिष्यन्ते । आलम्बनविशेषेण चतुर्णामार्यसत्यानामनित्याद्याकारालम्बनत्वात् । आकारविशेषेणानभिनिवेशाद्याकारत्वात् । हेतुत्वविशेषेण यानत्रयहेतुत्वात् । संपरिग्रहविशेषेणोपायकौशलकल्याणमित्रसंपरिग्रहात् । संप्रयोगविशेषेण चतुर्विधविकल्पसंप्रयोगात् । प्रकारविशेषेण मृदुमध्याधिमात्रप्रकाराणामितरनिर्वेधभागीयेभ्यः स्वभावविशेषात् । यथोक्तं तत्रैव

आलम्बनत आकाराद्धेतुत्वात्संपरिग्रहात् । (१-२५)

इत्यादि ॥

यानि मार्गज्ञताधिकारेण श्रावकमार्गे निर्वेधभागीयान्युक्तानि ता- 2.2
न्यप्यालम्बनाकारविशेषाभ्यां पूर्वेभ्यो विशिष्यन्ते । आलम्बनविशेषेण रूपादिस्कन्धशून्यतालम्बनत्वात् । आकारविशेषेण रूपादिशून्यतानामद्वयाद्वैधीकाराकारत्वात् । यथोक्तं तत्रैव

रूपादिस्कन्धशून्यत्वाच्छून्यतानामभेदतः । (२-३)

इत्यादि ॥

यानि प्रत्येकबुद्धमार्गे निर्वेधभागीयान्युक्तानि तान्यप्यालम्बना- 2.3

1 °दिनिर्वेधगीयेभ्यः] 111r3 **4** संप्रयोगविशेषेण] 111r4 **10** °भ्यो विशिष्यन्ते] 111r5

7 आलम्बनत … संपरिग्रहात् ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 25ab. **13** रूपादि° … °भेदतः ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, II, 3ab.

1 श्रावकादिनिर्वेधगीयेभ्यः] recon.; śrāvakā* + + +/// (.. .ī.ebhyaḥ) MS; ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྣམས་ལས་ Tib. **3** आकार°] MS^{pc} (ākā{ra}°); ākā{ka}° MS^{ac}. **3** हेतुत्वविशेषेण यानत्रयहेतुत्वात्] em.; hetutvaviśeṣeṇa yānatrayahetutva◯viśeṣeṇa yānatrayahetutvāt′ | MS; རྒྱུའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **4** संप्रयोगविशेषेण] recon.; ++++///(..)śeṣeṇa MS; མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་ Tib. **6** यथोक्तं] em.; yathoktaṃḥ MS; ཇི་སྐད་དུ་ Tib. **6** तत्रैव] em.; tatraidha MS (tatraidhālambanata); དེ་ཉིད་ལས་ Tib. **10** पूर्वेभ्यो विशिष्यन्ते] recon. and em.; pūrvaϕ* + +/// (..ṣyante |) MS; སྔ་མ་རྣམས་ལས་ … ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ཏེ། Tib. **11** °शून्यता°] recon.; °(..)nyatā° MS; སྟོང་པ་ཉིད་ལ་ Tib. **12** °द्वैधीकाराकारत्वात्] em.; °dvaidhīkāratvāt MS; གཉིས་སུ་བྱར་ … པ་རྣམ་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། Tib. **15** तान्य] MS^{pc} ({ΦΦt}āny); {.. .. .}āny MS^{ac}.

कारविशेषाभ्यां पूर्वेभ्यो विशिष्यन्ते । आलम्बनविशेषेन सर्वधर्मप्रज्ञप्तिमात्रालम्बनत्वात् । आकारविशेषेण प्रज्ञप्त्यविरोधेन धर्मतासंसूचनाकारत्वात् । यथोक्तं तत्रैव

प्रज्ञप्तेरविरोधेन धर्मतासूचनाकृति । (२-९)

इत्यादि ॥

2.4 यानि सर्वाकाराभिसंबोधिनिर्वेधभागीयान्युक्तानि तानि सर्वसत्त्वाधिष्ठानप्रयोगमार्गसंगृहीतानि सर्वसत्त्वालम्बनविशेषण तत्समचित्तताद्याकारविशेषेण यथास्वं विशिष्यन्ते । यथोक्तं तत्रैव

आलम्बनं सर्वसत्त्वा ऊष्मणामिह शस्यते ।
समचित्तादिराकारस्तेष्वेव दशधोदितः ॥ (४-३५)

इत्यादि ॥ इदं तावद्विर्वेधभागीयानां विशेषलक्षणम् ॥

3
3.1 अथ यो ऽयं तत्र तत्र बहुधा दर्शनमार्गो निर्दिष्टस्तस्य कः प्रतिविशेषः । यस्तावन्मार्गज्ञतायां दर्शनमार्गः संसारनिर्वाणयोरन्यतरापतनादप्रतिष्ठामार्गः ।

---

1 आलम्बनविशेषेन] 111r6 **7** °समचित्तताद्याकार°] 111v1 **13** °रन्यतरापतनाद्] 111v2

---

4 प्रज्ञप्तेरवि° ... °सूचनाकृति ।] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, II, 9ab. **9–10** आलम्बनं ... दशधोदितः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 35.

1–2 आलम्बनविशेषेन सर्वधर्मप्रज्ञप्तिमात्रालम्बनत्वात् । आकारविशेषेण] recon.; +++++++++///(.. ..r.. .. ..p.imāt.ālambanatvāt. | .. .)āraviśeṣeṇa MS; དམིགས་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི། ཆོས་ཐམས་ཅད་བཏགས་པ་ཙམ་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི། Tib. **4** धर्मतासूचनाकृति] *Vṛtti*; धर्मतासूचनाकृतिः *Abhisamayālaṃkāra*. **7–8** तत्समचित्तताद्याकारविशेषेण यथास्वं विशिष्यन्ते । यथोक्तं तत्रैव] recon.; ta(t.ϕ)* +++++++++++++++///(.. .. ..tr.)vā° MS; དེ་དག་ལ་སེམས་མཉམ་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཁྱད་པར་དུ་འགྱུར་བ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་དུ། Tib. **9** आलम्बनं सर्वसत्त्वा ऊष्मणामिह] recon.; ālambana(ṃ s.r.. .. .. .. .ma)ṇām iha MS; དྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་དམིགས་པ་འདིར།། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཡིན་པར་ Tib. **10** दशधोदितः] MS^{pc} (daśa{dh}odita); daśa{v}odita MS^{ac}. **11** तावद्वि] MS^{pc} (tāvan); tāva{r}n MS^{ac}. **324.13–325.1** संसारनिर्वाणयोरन्यतरापतनादप्रतिष्ठामार्गः । तथा] recon.; nirvāṇay(o)*++++++///(.. .. .rat.ṣṭhāmā.ggaḥ | tathā) MS; འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གང་ཡང་རུང་བར་མི་ལྟུང་བའི་ཕྱིར་མི་གནས་པའི་ལམ་ཡིན་ནོ།། འདི་ལྟར་ Tib.

तथा हि तत्रोच्यते ।

> सर्वमार्गाः सुभूते बोधिसत्त्वेनोत्पादयितव्याः । न चानेन भूतकोटिः साक्षात्कर्तव्या ।

इत्यादि ॥

य: सर्वज्ञतायां दर्शनमार्गः स हीनयानसमतिक्रमणमार्गः । तथा हि **3.2**
तत्रोच्यते ।

> श्रावकप्रत्येकबुद्धसंपदं बोधिसत्त्वो ज्ञानेन दर्शनेन चावलोक्यातिक्रामति ।

इति ॥ पुनरप्याह ।

> यच्च स्रोतआपन्नस्य यावत्प्रत्येकबुद्धस्य ज्ञानं च प्रहाणं च सा बोधिसत्त्वस्य क्षान्तिः ।

इति ॥

---

9 °ह । यच्च] 111v3

2–3 सर्वमार्गाः ... साक्षात्कर्तव्या ।] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, l. 5: सर्वमार्गाः सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नोत्पादयितव्याः, सर्वमार्गा ज्ञातव्याः, यश्च श्रावकाणां मार्गो, यश्च प्रत्येकबुद्धानां मार्गो, ये च बोधिमार्गास्ते च मार्गाः परिपूरयितव्याः तैश्च मार्गे मार्गकरणीयं कर्तव्यन्न चानेन भूतकोटिः साक्षात्कर्तव्या. **7–8** श्रावक° ... °क्रामति ।] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 10–13: श्रावकसंपदपि तेन सुभूते प्रतिलब्धव्या, प्रत्येकबुद्धसंपदपि तेन सुभूते प्रतिलब्ध्या, तत्र च न स्थातव्यं न प्रतिष्ठातव्यं, ज्ञानेन च दर्शनेन च दृष्ट्वातिक्रमिष्यति बोधिसत्त्वनियाममवक्रमिष्यति. **10–11** यच्च ... क्षान्तिः ।] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 34, ll. 6–12: यच्च सुभूते स्रोतआपन्नस्य ज्ञानं यच्च प्रहाणं तद् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिः, ... यच्च प्रत्येकबुद्धस्य ज्ञानं यच्च प्रहाणं तद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य क्षान्तिः.

---

1 तत्रोच्यते] recon.; tatrocya(te) MS; དེ་ཉིད་ལས། ... གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **2** सर्वमार्गाः सुभूते] recon.; (.. .. .ārg.āḥ s.bh.)te MS; རབ་འབྱོར་ ... ལམ་ཐམས་ཅད་ Tib. **5** °मार्गः । तथा] MS^{pc} (°mārgga{s ta}thā); °mārgga{..}thā MS^{ac}. **9** पुनरप्याह ।] recon.; punar apy ā*+ MS; ཡང་ ... ཀྱང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། Tib. **10** यच्च स्रोतआपन्नस्य यावत्] recon.; ++++///(..)pannasya yāvat(') MS; རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ནས་ ... བར་གྱི་ Tib. **10–11** ज्ञानं च प्रहाणं च सा बोधिसत्त्वस्य] recon. and em.; (jñāna. ca .rahāṇa. ca) sa (bo.. .. ..sya) MS; ཤེས་པ་དང་སྤངས་པ་ ... བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ Tib.

3.3 यः सर्वाकाराभिसंबोधिविशेषलक्षणाधिकारेण दर्शनमार्ग उक्तः स विशेषमार्गः । यथा तत्रैवोक्तम् ।

अचिन्त्यादिविशेषेण विशिष्टैः सत्यगोचरैः ।
विशेषलक्षणं षड्भिर्दशभिश्चोदितं क्षणैः ॥ (४-२३)

इति ॥

3.4 यो ऽप्यवैवर्तिको बोधिसत्त्वसङ्घाधिकारेण तत्रोक्तः स शैक्षमार्गः, शिक्षावस्थायां भावात् । यथा तत्रैवोक्तम् ।

क्षान्तिज्ञानक्षणाः षट् च पंच पंच च दृक्पथे ।
बोधिसत्त्वस्य विज्ञेयमवैवर्तिकलक्षणम् ॥ (४-४६)

इति ॥ कार्यपरिसमाप्तिलक्षणश्च सर्वत्र क्षणो वेदितव्यो यावता ज्ञेये ज्ञानम् उत्पद्यते ॥

3.5 यो ऽपि मूर्धाभिसमये दर्शनमार्ग उक्तः स प्रतिपक्षमार्गो ज्ञेयम् । यथा तत्रैवोक्तम् ।

चतुर्धा च विकल्पस्य प्रतिपक्षश्चतुर्विधः । (१-१४)

---

6 °सत्त्वसङ्घाधिकारेण] 111v4 **12** ज्ञेयम् ।] 111v5

3–4 अचिन्त्यादि° … क्षणैः ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 23. **8–9** क्षान्ति° … °लक्षणम् ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 46. **326.14–327.1** चतुर्धा … वर्त्मनि ॥] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14cd–15ab.

---

4 षड्भिर्दशभिश्] MS^{pc} (ṣaḍbhir {ddaśabhi}ś); {.. .. ..}ś MS^{ac}. **6** ऽप्यवैवर्तिको बोधिसत्त्वसङ्घाधिकारेण तत्रोक्तः स] recon. and em.; py avaivarttiko bodhi*+++++/// (.. ..ṇ. .a)tro(ktaḥ sa) MS; ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་དགེ་འདུན་གྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས་དེ་ཉིད་དུ་གསུངས་པ་ … ཡིན་པ་དེ་ནི་ Tib. **7** भावात्] recon.; (bhā)vā(t.) MS; ཡོད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། Tib. **8** °क्षणाः षट् च पंच] MS^{ppc} (°kṣaṇā◯{ḥ ṣaṭ ca paṃca}); °kṣaṇā◯{ḥ .. .. ..} MS^{pc}, ṭ ca paṃ 4 *in the bottom margin*; °kṣaṇā◯{ḥ .. .. ..} MS^{ac}. **8** दृक्पथे] em.; dṛkṣathe MS; མཐོང་བའི་ལམ་ལ་ Tib. **10** वेदितव्यो] em.; viditavyo MS; རིག་པར་བྱའོ།། Tib. **10** ज्ञेये] MS^{pc} (jñey{e}); jñey{o} MS^{ac}. **12–13** ज्ञेयम् । यथा तत्रैवोक्तम् ।] recon.; ++++///(.. .ai.. ..) MS; ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་དུ། Tib. **14** चतुर्धा] recon.; (.. ..rdh)ā MS; རྣམ་བཞི་ཡི་ Tib. **14** प्रतिपक्षश्चतुर्विधः] recon.; (.rati.. .. .. ..){r}vidha(ḥ) MS^{pc}; (.rati.. .. .. ..)vidha(ḥ) MS^{ac}; གཉེན་པོ་རྣམ་པ་བཞི་ Tib.

प्रत्येकं दर्शनाख्ये च भावनाख्ये च वर्त्मनि ॥ (१-१५)

इति ॥ एवमेषां दर्शनमार्गाणां विशेषलक्षणं वेदितव्यम् ॥

दिङ्मात्रं चेदम् । अनया तु दिशा भावनामार्गस्य सर्वज्ञतायां सर्वाकाराभिसंबोधे च यः प्रयोगो निर्दिष्टस्तेषां तेषां च विकल्पप्रभेदानां विशेषलक्षणमवलोक्यावलोकयितव्यः ॥ 4

[. . .] 5

बुद्धानां पथि यद्गराः ऽकृतधियो ऽप्यस्मिन्परोक्षेक्षणाः ।
इत्यस्माभिरिदं हिताय जगतो ऽनालीडपूर्वन्नरैः
प्रज्ञापारमितानयस्य विदुषां दिङ्मात्रमाविष्कृतम् ॥
अहो बताज्ञानमयेन पाप्यता निकाममेताः पिहितार्यलोचनाः ।
इति प्रकाषं बहुपुण्यवच्चित्रं समारुरुक्षन्ति न वर्त्म यत्प्रजाः ॥
न तर्कयुक्ते प्रभावपथे क्षमं मनःपदं विन्यसितुं मुमुक्षुणा ।

---

5 कयितव्यः] 111v6 **11** °त्रं समारुरुक्षन्ति] 112r1

---

5 °लक्षणमवलोक्यावलोकयितव्यः] Skt.; མཚན་ཉིད་ … བརྟགས་ཤིང་བཤད་པར་བྱའོ། Tib.

---

1 प्रत्येकं] recon.; (.. .eka)ṃ MS; སོ་སོ་ལ་ Tib. **1** दर्शनाख्ये च भावनाख्ये च] recon.; darśanākhye ca MS; མཐོང་ཞེས་བྱ་དང་སྒོམ་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ལམ་ནི་ Tib. **3** °ज्ञतायां] MS^{pc} (°jñatāyā{ṃ}); °jñatāyā MS^{ac}. **5** °लक्षणमवलोक्यावलोकयितव्यः] recon.; °lakṣaṇamavalokyāvalo*[. . .] MS; མཚན་ཉིད་ … བརྟགས་ཤིང་བཤད་པར་བྱའོ། Tib. **6** [. . .]] ++++++++++++++++++++///(..) MS; དེ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་སོང་ཞིང་རྗེས་སོང་ལམ་ལ་བརྟེན་པ་ཞེས་བྱ་དང་། གང་ཕྱིར་ Tib. **7** बुद्धानां पथि] recon.; (.u.. ..ṃ) pathi MS; སངས་རྒྱས་ལམ་ Tib. **7** ऽप्यस्मिन्परोक्षेक्षणाः] MS^{pc} (py asmi{n pa◯Φ}rokṣekṣaṇāḥ); py asmi{..◯..}rokṣekṣaṇāḥ MS^{ac}. **11** बहुपुण्यवच्चित्रं समारुरुक्षन्ति न वर्त्म] recon.; ba(hu.u.. .. .i)*(.. s. .ā)rurukṣant(i) na va(.)tma {. . .} MS^{ac}; ba(hu.u.. .. .i)*(.. s. .ā)rurukṣant(i) na va(.)tma {ΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦ} MS^{pc}; བསོད་ནམས་མང་ལྡན་རབ་ཏུ་འཛུག་པ་མི་འདོར་མཚར། Tib. **12** न तर्कयुक्ते प्रभावपथे क्षमं] recon.; (na ta.. ..kt. prabhāva..the ..)maṃ MS; རྟོག་གེའི་འཐད་ལས་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་ལམ་དུ་ནི། … མི་ནུས་པས། Tib. **12** मुमुक्षुणा] em.; mumukṣaṇā MS; ཐར་འདོད་རྣམས་ཀྱི་ Tib.

प्रसिद्धिमात्रस्य हि या यथार्थता तदर्थसंबोधिफलं हि शासनं ॥
इतीति कामेष परस्य संश्रयन्गतानुगामी कलभायते जनः ।
बलेन यः स्वेन भिनत्ति दुर्गमं तमेव नागं पृतनावलम्बते ॥

समूढमिथ्याप्रतिपन्नसम्यक्प्रतिपन्नस्य त्रिविधस्य सत्त्वराशेर्यथाक्रमं प्रवृत्तिकामतां प्रबोधकामतां विशेषगमनकामतां वाधिकृत्य त्रयः श्लोका वेदितव्याः ॥

चिरस्य बत पश्यामि विश्रामस्थानमात्मनः ।
नानामतपरिश्रान्तः प्रज्ञापारमितानयं ॥

पञ्चविंशतिसाहस्रिकार्यप्रज्ञापारमितोपदेशमभिसमयालंकारशास्त्रं परिसमाप्तम् । कृतिः सुकृतिकर्मणो महायानसंप्रस्थितस्य शाक्यभिक्षोरार्यविमुक्तिसेनस्य कौरुकुल्लार्यसांमतीयस्यानेकोदारविहारस्वाम्याचार्यबुद्धदासनप्तुः ॥

प्रज्ञापारमितानयो न गमितो यो ऽन्यैर्महायानिकैर्
यत्रावर्त इव भ्रमन्ति बहवो वस्तूपलम्भाकुलाः ।
तेनार्येण चिरादयं पटुधिया पृष्ट्वैव साक्षाज् जिनं

---

4 °प्रतिपन्न°] 112r2 **9** °शास्त्रं] 112r3 **13** °कुलाः ।] 112r4

9–10 °शास्त्रं ... कृतिः] Skt.; བསྟན་བཅོས་ཀྱི་འགྲེལ་པ་ Tib. **14** तेनार्येण चिरादयं पटुधिया] Skt.; དེས་ན་འཕགས་པ་གསལ་བའི་བློ་མངའ་དེ་ཡིས་ Tib.

---

1 शासनं] MS^{ppc} ({śā}sanaṃ); {..}sanaṃ MS^{pc}, (..) *in the top margin*; {..}sanaṃ MS^{ac}. **3** दुर्गमं] recon.; durgga(.. .) MS; བསྒྲོད་དཀའ་ Tib. **3** तमेव नागं] recon.; (t. . e.. nāga.) MS; གླང་ཆེན་དེ་ཉིད་ལ་ Tib. **3** पृतनावलम्बते] recon.; pṛtanāvalambat(e) MS; སྡེ་རྣམས་སྟེན་པར་བྱེད༎ Tib. **4** °प्रतिपन्न°] recon.; °(prati)panna° MS; ཞུགས་པ་དང་། Tib. **4** त्रिविधस्य] MS^{pc} (trividh{a}sya); trividh{e}sya MS^{ac}. **5** प्रबोध°] recon.; pra(..dh.)° MS; རབ་ཏུ་རྟོགས་པར་ Tib. **5** त्रयः श्लोका] em.; trayaślokā MS; ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གསུམ་ནི། Tib. **7** बत] recon.; ba(ta) MS; ཀྱེ་མ་ Tib. **8** प्रज्ञापारमितानयं] MS^{ppc} (prajñāpārami{tānayaṃ}); prajñāpārami{tāyaṃ} MS^{pc}, × na *in the top margin*; prajñāpārami{tāyaṃ} MS^{ac} **10** कृतिः सुकृति°] MS^{pc} (kṛti{ḥ su⊔}kṛti°); kṛti{.. ..ṃ su}kṛti° MS^{ac}. **10** °संप्रस्थितस्य] recon.; °saṃ(..sth.)tasya MS; ཡང་དག་པར་གནས་པ། Tib. **10** °विमुक्तिसेनस्य] em.; °vimuktiṣeṇasya MS; རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་སྡེས་ Tib. **11** कौरुकुल्लार्यसांमतीयस्या°] recon. and em.; kaurukullāryasammat(ī)yasyā° MS; འཕགས་པ་མང་པོས་བཀུར་བ་ཀུ་རུ་ཀུ་ལླའི་སྡེ་པ་ Tib. **14** पृष्ट्वैव] recon. and em.; (..)ṣṭveva MS; ཞུས་ནས་ Tib.

संख्यार्थक्रमनामभेदफलतो व्याख्यात इत्यद्भुतम् ॥

अनेन पुण्येन तु सर्वदर्शितामवाप्य निर्जित्य च दोषविद्विषः ।
जरारुजामृत्युमहोर्म्मिसंकुलात्समुद्धरेयं भवसागराज्जगत् ॥
यावती प्रथमा कोटिः संसारस्यान्तवर्जिता ।
तावत्सत्त्वहितायैव चरिष्याम्यमितां चरीम् ॥
ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुं तेषां तथागतो ह्यवदत् ।
तेषां च यो निरोध एवम्वादी महाश्रमणः ॥

देयधर्मो ऽयं प्रवरमहायानयायिनः पण्डितस्थविरशाक्यभिक्षोश्चिन्तामणि-श्रीमित्रस्य । यदत्र पुण्यं तद्भवत्वाचार्योपाध्यायमातापितृपूर्वंगमं कृत्वा सकलसत्त्वराशेरनुत्तरज्ञानफलावाप्तय इति ॥ परमेश्वरपरमभट्टारकपरमसौगत-महाराजाधिराजश्रीमद्रामपालदेवप्रवर्धमानकल्याणविजयराज्ये संवत् ॥ ३२ ॥ आश्विनदिने ॥ ५ ॥

---

4 °ता ।] 112r5 **10** सकलसत्त्व°] 112r6

2–3 अनेन ... °सागराज्जगत् ॥] Citation from *Jātakamālā*, VIII, 55. **4–5** यावती ... चरीम् ॥] Citation with redactional changes from *Śikṣāsamuccaya*; (Skt.) p. 13, ll. 18–19: यावती प्रथमा कोटिः संसारस्यान्तवर्जिता । तावत्सत्वहितार्थाय चरिष्याम्यमितां चरिम् ॥.

---

1 संख्यार्थ°] recon.; saṃ(.)yārtha° MS; གྲངས་དོན་ Tib. **2** निर्जित्य] recon.; nirji(..) MS. **2** दोषविद्विषः] em.; doṣadviṣaḥ MS (unmetrical). **3** भवसागराज्जगत्] em.; bhavasāgaro yaṃ jjagatat′ MS (unmetrical). **4** कोटिः] em.; koṭi MS. **4** संसारस्यान्तवर्जिता] recon. and em.; sansāra(syān.. ..r..)*tāḥ MS. **6** हेतुप्रभवा] recon.; (.. .. .rabha)vā MS. **9** °पूर्वंगमं] recon.; °pūrvva(ṃ)gama(ṃ) MS. **10** सकलसत्त्व°] recon.; (.. .. .. ..)tva° MS. **10** °फलावाप्तय] MS[pc] (°phalā{⊔}vāptaya); °phalā{vā}vāptaya MS[ac]. **12** आश्विनदिने] em.; aśvinadine MS.

Critical Notes

p.324) 4 धर्मतासूचनाकृति The whole stanza II, 9 is: *prajñapteravirodhena dharmatāsūcanākṛti / ūṣmagaṃ mūrdhagaṃ rūpādyahānādiprabhāvitam //*. As for the reading of the *pāda* b, the *Ālokā* and the *Sāratamā* read *dharmatāsūcanākṛtiḥ*, however I took *dharmatāsūcanākṛti* as a *bahuvrīhi* compound according with *ūṣmagaṃ* in the next *pāda*.

p.324) 7–8 तत्समचित्तताद्याकारविशेषेण यथास्वं विशिष्यन्ते । यथोक्तं तत्रैव This reading is the reconstruction from the Tibetan translation. I could not figure out the original reading from the unbroken part of the manuscript, which seems to read differently from the text in the edtion.

p. 327) 5 °लक्षणमवलोक्यावलोकयितव्यः The Tibetan translation reads here *mtshan nyid… brtags shing bshad par bya'o //*, while the reading of the manuscript is supported by the *Vārttika*. Cf. *Vārttika*, IX; (Tib.) D (3788) kha 181r2, P [88] (5186) kha 206v6: *mtshan nyid brtags shing bshad par bya'o //*.

p.328) 9–10 °शास्त्रं … कृतिः The Tibetan translation reads here *bstan bcos kyi 'grel pa* and conntect these two sentences together. The Sanskrit text does not have the counterpart of *'grel pa* and the Tibetan translation does not have the counterpart of *kṛtiḥ*, therefore rNgog Blo ldan shes rab might have taken *kṛtiḥ* as *vṛttiḥ*.

Chapter 11

Tibetan Text

11.1 Tibetan Text of the Chapter V

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ད་ནི་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་ 1 1.1
རྟོགས་པ་བཤད་པར་བྱའོ།། དེ་ལ་རེ་ཞིག་གང་གིས་འདི་མཚོན་པར་འགྱུར་བ་འདིའི་རྟགས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ལ་དེའང་རྣམ་པ་བཅུ་གཉིས་སུ་འགྱུར་བས་དེའི་ཕྱིར།

> རྨི་ལམ་ན་ཡང་ཆོས་རྣམས་ཀུན།།
> རྨི་ལམ་ལྟ་བུར་ལྟ་ལ་སོགས།།
> རྩེ་མོར་ཕྱིན་པའི་སྦྱོར་བའི་རྟགས།།
> རྣམ་པ་བཅུ་གཉིས་དག་ཏུ་འདོད།། (༥-༡)

ཅེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལ་རྟགས་དང་པོ་ནི་འདི་ཡིན་ནོ།། "རབ་འབྱོར་གལ་ཏེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ 1.1.1

---

1 ཟིན་ཏོ།། ད་] N 175v **1** ད་ནི་རྩེ་] G 233r

4–7 རྨི་ལམ་ན་ ... དག་ཏུ་འདོད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 1. **331.9–332.4** "རབ་འབྱོར་གལ་ ... རིག་པར་བྱའོ་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll. 1–5.

---

1 ཟིན་ཏོ།།] conj.; ཟིན་ཏོ།། །། CDGNP **2** རྟོགས་པ་བཤད་པར་] CD; རྟོགས་པར་བཤད་པར་ GNP **3** དེའང་] DGNP; དེ་འང་ C **6** སྦྱོར་བའི་] DGNP; སྦྱོར་བའི་ C **7** འདོད།།] CDNP; འདོད། G **331.9–332.1** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ CDGNP

ཆེན་པོ་སྨི་ལམ་གྱི་ནང་ནའང་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྨི་ལམ་དང་འདྲ་བ་ཉིད་དུ་ལྟ་བ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྒྲ་བརྙན་དང་། གཟུགས་བརྙན་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། སྤྲུལ་པ་དང་། སྒྱུ་མ་དང་། དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་དང་འདྲ་བ་ཉིད་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་ལྟ་ཞིང་མངོན་དུ་མི་བྱེད་ན་འདི་ནི་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་རྩེ་མོ་ལས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་རིག་པར་བྱའོ”ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། དོན་ཅི་ཡིན་ཞེ་ན། དེ་ལྟར་ཤེས་རབ་དང་ཐབས་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཆོས་སྒོམ་པའི་རྩེ་མོ་ཐོབ་པ་གང་ཡིན་པ་ནི་སྨི་ལམ་གྱི་ནང་ན་ཡང་འདིའི་རྣལ་འབྱོར་དང་ལྷག་མཐོང་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ལ་ལྟོས་པ་དང་བཅས་པ་ཉིད་དུ་གནས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།།

1.1.2 གཉིས་པ་ནི་དེ་ཉིད་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ས་དང་ཁམས་གསུམ་པ་དག་ལ་འདོད་པ་དང་ཕན་ཡོན་གྱི་སེམས་མི་བསྐྱེད་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.3 གསུམ་པ་ནི་དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འཁོར་ཆེན་པོས་བསྐོར་བ་མཐོང་ཞིང་། དེ་དམ་པའི་ཆོས་སྟོན་པ་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་ཆོས་ཐོབ་པ་ཞེས་བྱ་བར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.4 བཞི་པ་ནི་ཡང་དེ་ཉིད་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྣམ་པར་འཕྲུལ་པ་མཐོང་བ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.5 ལྔ་པ་ནི་ཡང་དེ་ཉིད་འཇིགས་པའི་གནས་ཐམས་ཅད་ལ་ཁམས་གསུམ་པ་སྨི་ལམ་དང་འདྲ་བར་ཆོས་སྟོན་པ་ཉེ་བར་སྒྲུབ་པའི་སེམས་བསྐྱེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.6 དྲུག་པ་ནི་ཡང་དེ་ཉིད་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པ་མཐོང་ནས་རང་གི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་

---

5 དཔས་རྣལ་འབྱོར་] D 163v **6** འདིའི་རྣལ་འབྱོར་] C 172v **10** འཁོར་ཆེན་པོས་] G 233v **11** ཞེས་བྱ་བར་] P 193v **14** ལམ་དང་འདྲ་] N 175’r

---

4–7 དེ་ལྟར་ཤེས་ … བ་ཡིན་ནོ།།] Tib.; एवं हि प्रज्ञोपायपरिगृहीता बोधिसत्त्वस्य योगधर्मभावना मूर्धप्राप्ता यत्स्वप्नान्तरे ऽप्यस्य योगविदर्शनामनसिकाराः सत्त्वधातुसापेक्षा एव प्रवर्तन्त इति ॥ Skt.

---

1 ནང་ནའང་] DGN; ནང་ན་འང་ CP^{pc} (ནང་ན་འང་{⊔} P^{pc}); ནང་ན་འང་{..} P^{ac} **2** སྒྱུ་མ་དང་།] CDGN; སྒྱུ་མ་དང་།། P **4** མཚན་ཉིད་] CGNP; མཆན་ཉིད་ D **4** ཞེ་ན།] CGNP; ཤ་ན། D **7** ལྟོས་པ་] CD; བལྟོས་པ་ GNP **7** ཉིད་དུ་] CDGP; ཉིད་ཏུ་ N **11** ཞེས་བྱ་བར་གང་གསུངས་པ་] CDGNP^{pc}(ཞེས་བྱ་{བར་གང་}གསུངས་པ་ N^{pc}); ཞེས་བྱ་{.. ..}གསུངས་པ་ P^{ac} **12** བཞི་པ་] CDG; བཞི་བ་ NP **12** རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་] CD; རྫུ་འཕྲུལ་གྱིས་ GNP **12** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **12** འཕྲུལ་པ་] CDGP; འཕྲུལ་བ་ N **14** འཇིགས་པའི་] GNP; འཇིག་པའི་ CD **15** སྒྲུབ་པའི་] GNP; བསྒྲུབ་པའི་ CD

ཞིང་དུ་ངན་སོང་སྤང་བ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ཐོབ་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལ་འཁོར་བའི་རྨི་ལམ་དང་རྨི་ལམ་གྱི་མཐའ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་གཉིས་སུ་མེད་དེ་གཉིས་སུ་བྱར་མེད་པ་ཉིད་དོ།། ཞེས་བྱ་བས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། ད་ལ་གཉིས་སུ་མེད་པ་ནི་དོན་ཏོ།། གཉིས་སུ་བྱར་མེད་པ་ནི་ལྡེམ་པོར་དགོངས་པས་གཉིས་སུ་བྱར་མི་ནུས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།།

1.1.7 བདུན་པ་ནི་རྨི་ལམ་དང་སད་པའི་གནས་སྐབས་དག་ཏུ་གྲོང་ཁྱེར་ལ་སོགས་པ་ཚིག་པ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་བདེན་པའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་གྲུབ་པས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། དེའི་ཕྱོགས་གཅིག་གྲུབ་པས་ནི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་སྤྱོད་བར་འགྱུར་བའི་ལས་བསགས་པ་ཉིད་དང་། བར་དང་བཅས་པ་དང་བར་མེད་པར་གྲུབ་པས་ནི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་མཐོང་བའི་ཆོས་ཀྱི་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.8 བརྒྱད་པ་ནི་ཡང་མི་མ་ཡིན་པས་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པ་རྣམས་ལ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་བདེན་པའི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་གྲུབ་པས་དེ་འགྲོ་བ་དང་། བདུད་ཀྱི་བྱིན་གྱིས་བརླབས་ཀྱིས་སོང་བ་ན་རང་ཉིད་མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་སྐྱེས་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཞན་ལ་བརྙས་པར་བྱེད་པ་དེའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཐབས་ལ་མཁས་པས་ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་བ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་དང་། ཡང་བདུད་ཀྱིས་དེའི་མིང་དང་རིགས་ལ་སོགས་པ་འབྲེལ་པ་རྣམ་པ་མང་པོར་བསྟན་པ་ལ་སླུ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ་མ་རྟོགས་པ་དང་། ཡང་བདུད་ཀྱིས་རང་གིས་བཏགས་པའི་མིང་ལ་སོགས་པས་སླུ་བ་

---

9 གསུངས་པ་ཡིན་] G 234r **11** བྱིན་གྱིས་བརླབས་] D 164r **13** དང་། དེ་ཅིའི་] C 173r **15** པ་ཉིད་དུ་] P 194r

---

2 འཁོར་བའི་རྨི་ལམ་དང་རྨི་ལམ་གྱི་མཐའ་] Tib. (*संसारस्वप्नस्वप्नान्तयोर्); संसारस्वप्नस्वप्नान्तरयोर् Skt. **14–15** སླུ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ་མ་རྟོགས་པ་དང་།] Tib. (*विप्रलम्भीकरणानवबोधेन); विप्रलम्भस्वीकरणानवबोधेन Skt.

---

1 སྤང་བ་] CD; སྤོང་བ་ GNP **1** དྲན་པ་] CDGP; དྲན་བ་ N **2** བྱར་] CDGP; ཕྱར་ N **3** ཉིད་དོ།།] CDNP; ཉིད་དོ། G **3** ཞེས་བྱ་བས་] GNP; ཞེས་བྱ་བ་ CD **4** དགོངས་པས་] CD; དགོངས་པ་ GNP **5** གྲོང་ཁྱེར་] CDGP; གྲོང་ཁྱེད་ N **5** ཚིག་པ་] CDGP; ཚིག་བ་ N **6** བྱིན་གྱིས་] GNP; བྱིན་གྱི་ CD **7** སྤྱོད་བར་] GP; སྤང་བར་ CD; སྤྱོད་པར་ N **7** འགྱུར་བའི་] CDGP; འགྱུར་པའི་ N **9** སྨིན་པ་] CDGP; སྨིང་བ་ N **9** ཉིད་དུ་] DGNP; ཉིད་ཏུ་ C **11** བྱིན་གྱིས་] GNP; བྱིན་གྱི་ CD **11** བྱིན་གྱིས་] P; བྱིན་གྱི་ CDGN **12** མངོན་པའི་] CDGP; མངོན་བའི་ N **13** བཟུང་བ་] CDGP; བཟུང་པ་ N **14** མང་པོར་] GNP; མང་པོ་ CD **15** ཉིད་དུ་] CDGP; ཉིད་ཏུ་ N **15** སླུ་བ་] CD; བསླུ་བ་ GNP

ཉེ་བར་བསྟན་པ་ལ་བདག་གིར་བྱེད་པ་དང་། རྩ་བའི་ལྟུང་བ་བཞི་དང་མཚམས་མེད་པ་ལྔ་བས་ཀྱང་མིང་ཉེ་བར་བསྟན་པས་མངོན་པར་རློམ་པ་ཆེས་ལྷི་བ་ཉིད་དང་། ཡང་བདུད་ཀྱིས་དབེན་པའི་ཡོན་ཏན་ཉེ་བར་སྟོན་པ་དང་། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་སེམས་ཀྱིས་དབེན་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་ཞེས་བྱ་བས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.9 དགུ་པ་ནི་ལྷག་པའི་ང་རྒྱལ་ཅན་གྱི་གང་ཟག་སྤྱང་བ་དང་། རང་གི་དོན་ལ་སོགས་པའི་སྦྱོར་བ་ལ་རྗེས་སུ་བརྩོན་པ་ནི་རང་ཉིད་མངོན་པར་ཤེས་པས་ཕ་རོལ་གནོན་པ་ཉིད་དང་། དེ་རྣམས་དགེ་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཐོབ་པའི་རྒྱུ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་རྣམས་ལ་བསྟེན་པར་བྱ་བ་ཉིད་དང་། དེ་རྣམས་དགེ་བའི་ཆོས་ཐོབ་པར་བྱེད་པའི་ལམ་དུ་ཤེས་པར་འདོད་པའི་དོན་གྱིས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་དང་། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ་སོགས་པའི་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.10 བཅུ་པ་ནི་བསམ་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་འདོད་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཉིད་ལ་བསླབ་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ལས་བསླབ་པར་བྱ་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རྒྱ་ཆེར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ།། ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.1.11 བཅུ་གཅིག་པ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་ནམ་མཁའ་ལྟར་ཆགས་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པས་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པའི་ཆགས་པ་མེད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་

---

1 ལྟུང་བ་བཞི་] N 175'v **8** ལམ་དུ་ཤེས་] G 234v

11–12 ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཉིད་ལ་] Tib.; प्रज्ञापारमितायां Skt. **12–13** འདི་ལས་བསླབ་པར་བྱ་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རྒྱ་ཆེར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་རོ།།] Tib. (*सर्वशिक्षितव्यधर्मविस्तरोपदेशात्); सर्वधर्मोपदेशात् Skt. **14–15** ནམ་མཁའ་ལྟར་ཆགས་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པས་] Tib. (*आकाशवदसङ्गलक्षणत्वेन); असङ्गलक्षणत्वेन Skt.

---

1 བསྟན་པ་] CDGP; བསྟན་བ་ N **1** བྱེད་པ་] CDGP; བྱད་པ་ N **1** རྩ་བའི་] CDGP; རྩ་པའི་ N **1** ལྔ་བས་] GNP; ལྔ་པས་ CD **2** བསྟན་པས་] CDGP; བསྟན་བས་ N **2** མངོན་པར་] CDGN; མངོན་བར་ P **3** སྟོན་པ་] CDGP; སྟན་པ་ N **3** བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་] GNP; བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ CD **3** སེམས་ཀྱིས་] CD; སེམས་ཀྱི་ GNP **5** ང་རྒྱལ་ཅན་གྱི་གང་ཟག་] CDGN^{pc}P (ང་{རྒྱལ་ཅན་གྱི་}གང་ཟག་ N^{pc}); ང་{……..}གང་ཟག་ N^{ac} **6** ཕ་རོལ་] DGNP; པ་རོལ་ C **6** གནོན་པ་] CDGN; གནོན་བ་ P **7** ཐོབ་པའི་] DGNP; ཐོག་པའི་ C **8** བསྟེན་པར་བྱ་བ་ཉིད་] GNP; བརྟེན་པར་བྱ་བ་ཉིད་ CD **9** སོགས་པའི་] CDG; སོགས་བའི་ NP **10** ཡིན་པ་] CDGN; ཡིན་བ་ P **12** བསྟན་པའི་] CGNP; བསྟན་བའི་ D **14–15** ཆགས་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པས་] GP; ཆགས་པ་མེད་པའི་དོན་གྱི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པས། CD; ཆགས་པ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་བས་ N

དོན་དང་། གོ་རིམ་བཞིན་དུ་བར་ཆད་མེད་པའི་ལམ་དང་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ལམ་དག་དབེན་པ་དང་སྟོང་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་ཡོད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟ་ན་ནི་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། “རབ་འབྱོར་འདི་ཇི་སྙམ་དུ་སེམས། སེམས་ཅན་རྣམས་ཡུན་རིང་པོ་ནས་བདག་དང་བདག་གི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སྤྱོད་དམ”ཞེས་བྱ་བས་དེ་གྲུབ་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

བཅུ་གཉིས་པ་ནི་དེ་ལྟར་སྤྱོད་པ་ནི་ཐེལ་གྱིས་མི་ནོན་པར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་ཉེ་བར་གྱུར་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **1.1.12**

རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གང་གིས་མཚོན་པར་འགྱུར་བའི་རྟགས་བཤད་ཟིན་ཏོ།།

ད་ནི་དེའི་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་གང་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། **1.2**

འཛམ་བུའི་གླིང་གི་སྐྱེ་བོ་སྙེད།།
སང་རྒྱས་མཆོད་པའི་དགེ་ལ་སོགས།།
རྣམ་མང་དུ་ནི་དཔེར་མཛད་ནས།།
རྣམ་འཕེལ་བཅུ་དྲུག་བདག་ཉིད་དོ།། **(༥-༢)**

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ།།

དེ་ལ་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་དང་པོ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། འཛམ་བུའི་གླིང་གི་སེམས་ཅན་གྱི་གྲངས་སྙེད་ཀྱི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་རིམ་གྲོར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མཆོད་པ་བྱས་ཏེ་དགེ་བའི་རྩ་བ་དེ་ལྟ་ན **1.2.1**

2–3 དུ་ཡོད་པ་] D 164v **4** འདི་ཇི་སྙམ་] P 194v **4** ཡུན་རིང་པོ་] C 173v **5** ཡིན་ནོ།།] N 176r **9** ད་ནི་དེའི་] G 235r

---

4–5 “རབ་འབྱོར་འདི་ ... ལ་སྤྱོད་དམ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 12, ll. 19–21. **10–13** འཛམ་བུའི་གླིང་ ... བདག་ཉིད་དོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 2.

---

1 གོ་རིམ་] GNP; གོ་རིམས་ CD **1** དབེན་པ་] CDGP; དབེན་བ་ N **2** ཡིན་པའི་] CDGN; ཡིན་བའི་ P **2** ཉིད་] CDGP; ཉིད་ཏུ་ N **4** ནས་བདག་དང་] CDGN^{pc}P (ནས་{␣␣␣␣}བདག་དང་ N^{pc}); ནས་{........}བདག་དང་ N^{ac} **5** ཡིན་ནོ་] GNP; ཡིན་ནོ།། CD **6** མཁྱེན་པ་ཉིད་] CDGP; མཁྱེན་བ་ཉིད་ N **8** མཚོན་པར་] CD; མཚན་པར་ GNP **8** ཟིན་ཏོ།།] conj.; ཟིན་ཏོ།། །། CDGNP **15** འཛམ་བུའི་] CDGN; འཛམྦུའི་ P **15–16** གྲངས་སྙེད་ཀྱི་] GNP; གྲངས་ཀྱི་ CD

མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སྔོ་བར་བྱེད་པ་བས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་གཞན་དག་ལ་སྟོན་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་མ་བྲལ་བ་དེ་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་འཕེལ་བ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཇི་སྙེད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ལ་རབ་ཏུ་བཀོད་པ་ནས། དགེ་བའི་རྩ་བ་དེ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ཡོངས་སུ་སྔོ་བར་བྱེད་པའི་བར་བས་ཅིག་ཤོས་ཀྱི་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་འཕེལ་བ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དེའི་འོག་ཏུ་བྱམས་པ་དང་སྙིང་རྗེ་དང་དགའ་བ་དང་བཏང་སྙོམས་ལ་གནས་པ་ཉིད་ཡིན་པས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.2 གཉིས་པ་ནི། སྐྱེས་བུ་ཞིག་གིས་ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ་རྙེད་མ་མྱོང་བ་ཞིག་རྙེད་པ་ལས་ཡང་སྟོར་བར་གྱུར་པའི་དཔེས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་གཅིག་ཏུ་གཏོད་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཉིད་དང་། ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དེ་དག་དང་མ་བྲལ་བ་ཉིད་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། “གལ་ཏེ་ཆོས་ཐམས་ཅད་དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་ཅན་དང་མ་བྲལ་བ་ཡིན་ཏེ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་འཕེལ་བ་དང་ཡོངས་སུ་འགྲིབ་པ་བཀག་པས་མི་འབྲལ་བ་ཉིད་དུ་བསྒྲུབས་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.3 གསུམ་པ་ནི། “རབ་འབྱོར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་

---

10 ཀྱི་ཕ་རོལ་] G 235v **10** གཏོད་པའི་ཡིད་] D 165r **10–11** ཉིད་དང་། ཡིད་] P 195r **11** པའི་ཕྱིར་དེ་] N 176v **12** ཅན་དང་མ་] C 174r

---

12–13 “གལ་ཏེ་ཆོས་ … བ་ཡིན་ཏེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 15, ll. 29–30. **336.15–337.1** “རབ་འབྱོར་བྱང་ … པ་མེད་དེ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 16, ll. 8–9.

---

4 སེམས་ཅན་ཇི་སྙེད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་] Tib. (*सत्त्वानां तेषां सर्वेषां यावद्); सत्त्वानां यावद् Skt. **9–10** རྙེད་མ་མྱོང་བ་ཞིག་རྙེད་པ་ལས་ཡང་སྟོར་བར་གྱུར་པའི་] Tib.; लब्धहीनपुनःपरिहीण° Skt.

---

1 སྔོ་བར་] CD; བསྔོ་བར་ GNP **2** ཕྱིན་པ་] CGNP; ཕྱིན་བ་ D **3** ཆེན་པོའི་] CDGP; ཆེན་བའི་ N **4** ཁམས་ཀྱི་] DGNP; ཁམས་གྱི་ C **6** སྔོ་བར་བྱེད་པའི་] CD; བསྔོ་བའི་བྱེད་བའི་ GNP **7** བྱམས་པ་དང་] GNP; བྱམས་པ་དང་། CD **7** སྙིང་རྗེ་དང་] GNP; སྙིང་རྗེ་དང་། CD **7** དགའ་བ་དང་] GNP; དགའ་བ་དང་། C; དཀའ་བ་དང་། D **10** སྟོར་བར་] DGP; སྟོར་པར་ N; སྟོད་བར་ C **10** གྱུར་པའི་] DGN; གྱུར་བའི་ CP **10** གཏོད་པའི་] CGNP; གཏོད་བའི་ D **15** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] CD; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ GNP

ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་འཕེལ་བའམ་ཡོངས་སུ་འགྲིབ་པ་མེད་དེ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “རབ་འབྱོར་དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱི་མི་སྐྱེ་བའི་ཆོས་ལ་བཟོད་པ་ཐོབ་པ་སྟེ། རབ་འབྱོར་བཟོད་པ་དེ་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནི་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་དང་། ཡེ་ཤེས་ཆེན་པོ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཡེ་ཤེས་ཐོབ་པར་མི་འགྱུར་བ་དེ་ནི་གནས་མེད་དོ།། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ནི་འདི་ལྟར་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པའི་བར་དུ་དེ་ལ་གཞོལ་བར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ”ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

བཞི་པ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མི་སྐྱེ་བའི་སླད་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ **1.2.4**
སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དེ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ལུང་བསྟན་པར་འགྱུར་རམ་ཅི་ལགས། རབ་འབྱོར་དེ་ནི་མ་ཡིན་ནོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། རྟོགས་པར་བྱ་བ་དང་རྟོགས་པར་བྱེད་པའི་ཆོས་ཉེ་བར་མི་དམིགས་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཐམས་ཅད་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།། “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ནི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ”ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ལྔ་པ་ནི། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་མངོན་པར་བརྩོན་པ་རྣམས་དགེ་བའི་རྩ་བ་དན་དོན་ **1.2.5**

---

9 པའི་བྱང་ཆུབ་] G 236r **15** པར་བརྩོན་པ་] N 177r **15** དགེ་བའི་རྩ་] P 195v

---

1–7 “རབ་འབྱོར་དེ་ … བའི་ཕྱིར་རོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 20–28. **8–10** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ … མ་ཡིན་ནོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 29–32. **12–13** “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ … པའི་ཕྱིར་རོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, l. 19.

11–12 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཐམས་ཅད་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།།] Tib.; बोधिसत्त्वस्यैवंभूतविकल्पाभावेन Skt. **15** དགེ་བའི་རྩ་བ་དན་དོན་] Tib.; इतरत्कुशलमूल° Skt.

---

1 འཕེལ་བའམ་] D; འཕེལ་བ་འམ་ CGP; འཕེལ་པ་འམ་ N **2** སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་] CDGN^{pc}P (སེམས་དཔའ་{⊔⊔⊔⊔⊔⊔}ཆེན་པོ་རྣམས་ N^{pc}); སེམས་དཔའ་{……………}ཆེན་པོ་རྣམས་ N^{ac} **2** སྐྱེ་བའི་] DGNP; སྐྱེ་པའི་ C **4** མེད་པ་] CDGN; མེད་བ་ P **4** ཡེ་ཤེས་དང་།] GNP; ཡེ་ཤེས་དང་ CD **7** བར་དུ་] CDGP; པར་དུ་ N **8** བྱང་ཆུབ་] CDGP; བྱུང་ཆུབ་ N **9** ཡང་དག་པར་] CDGP; ཡང་དག་བར་ N **13** རྟོགས་པའི་] GNP; རྟོགས་པ་ནི་ CD **15** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP

དང་ལྡན་པ་བཀག་པས་དེ་ལ་སློབ་པའི་བསོད་ནམས་མང་པོ་ཉེ་བར་དགོད་པའི་དོན་དང་། འཛམ་བུའི་གླིང་གི་སེམས་ཅན་རྣམས་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་དང་། བསམ་གཏན་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ཐོབ་པ་བས་ཆོས་འདི་ལ་མངོན་པར་བརྩོན་པ་དང་ལྡན་པ་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་འཕེལ་བ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ན་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐབས་ལ་མི་མཁས་པ་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་མནན་ཏེ་ངེས་པར་འབྱུང་བ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.6 དྲུག་པ་ནི། དེ་ལྟར་སྤྱོད་པ་ལ་ལྷའི་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་འདོང་བར་སེམས་པར་འགྱུར་བ་དང་། གཞན་གྱི་གནོད་པ་བྱས་པ་རྣམས་དང་ཁམས་མི་མཉམ་པས་ཀུན་ནས་བསླང་བའི་ནད་ལ་སོགས་པ་བཀག་པ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.7 བདུན་པ་ནི། སློབ་པའི་དུས་སུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་སར་ལྟུང་བ་དང་། བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱ་བ་ལས་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ཐོབ་པར་འགྱུར་བ་ལ་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་བདུད་རྣམས་ཐེ་ཚོམ་དུ་འགྱུར་བ་དང་། ཡང་དེ་རྣམས་མྱ་ངན་གྱི་ཟུག་རྔུས་ཟུག་པར་འགྱུར་བ་དང་། ཡང་དེ་རྣམས་སྐར་མདའ་ལྟུང་བ་གཏོང་བ་ལ་སོགས་པ་སྟོན་པ་དང་། “ཀུན་དགའ་བོ་བྱང་

---

1 དགོད་པའི་དོན་] D 165v **3–4** བསོད་ནམས་ཆེས་] C 174v **10** སློབ་པའི་དུས་] G 236v

---

338.14–339.2 “ཀུན་དགའ་བོ་ … མ་ཡིན་ཏེ། ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 15–16.

---

5 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐབས་ལ་མི་མཁས་པ་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་མནན་ཏེ་] Tib.; °अनुपायकुशलबोधिसत्त्वाभिभव° Skt. **7–8** ལྷའི་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཉེ་བར་འདོང་བར་སེམས་པར་འགྱུར་བ་དང་།] Tib.; सर्वदेवनिकायोपसंक्रमण° Skt. **14** དེ་རྣམས་སྐར་མདའ་ལྟུང་བ་གཏོང་བ་ལ་སོགས་པ་སྟོན་པ་དང་།] Tib.; तेषामुल्कापाताद्युत्सर्गेण Skt.

---

1 དོན་དང་།] conj; དོན་དང་ CDGNP **4** མང་དུ་འཕེལ་བ་] CDGNP^{pc}(མང་{དུ་འཕེལ་}བ་ P^{pc}); མང་{……}བ་ P^{ac} **5** ཟིལ་གྱིས་] CD; ཟིལ་གྱི་ GN^{pc}P (ཟིལ་གྱི་{⊔} N^{pc}); ཟིལ་གྱི་{..} N^{ac} **5** མནན་ཏེ་] DGNP; མན་ན་ཏེ་ C **6** ཉིད་དུ་] CDG; ཉིད་ཏུ་ NP **7** ནི།] GNP; ནི་ CD **7** འདོང་བར་] GN; འདོད་པར་ CDP **8** བསླང་བའི་] CD; བླང་བའི་ GNP **9** སོགས་པ་བཀག་པ་] CDGN^{pc}P (སོ་{གླ་པ་བཀག་པ་} N^{pc}); སོ་{⊔⊔⊔} N^{ac} **10** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **12** སྟོང་གསུམ་གྱི་] CDGNP^{pc} (སྟོང་{⊔}གསུམ་གྱི་ P^{pc}); སྟོང་{..}གསུམ་གྱི་ P^{ac} **12–13** འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་] CDGN; འཇིག་རྟེན་{གྱི་ཁམས་}ཀྱི་ P^{pc}; འཇིག་རྟེན་{⊔⊔⊔}ཀྱི་ P^{ac} **14** ལ་སོགས་] CDGNP^{pc} (ལ་{⊔}སོགས་ P^{pc}); ལ་{..}སོགས་ P^{pc}

ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དྲུང་དུ་བདུད་སྡིག་ཅན་མགོ་འཚམ་པའི་བསམ་པས་འོང་བ་མ་ཡིན་ཏེ། ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་སུ་ཆོས་འདི་ལ་ལྷག་པར་མ་མོས་པ་དང་། དེ་ལ་ཐེ་ཚོམ་ཟ་བར་གྱུར་པ་དང་། དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་དང་བྲལ་བ་དང་། འཇིག་རྟེན་རྒྱང་ཕན་པ་ལ་སོགས་པ་དམ་པའི་ཆོས་མ་ཡིན་པ་འཛིན་པར་བྱེད་པ་དང་། དེའི་བསྔགས་པ་བརྗོད་པ་དང་། “ཁྱོད་ཀྱིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཐོས་པས་ཅི་ཞིག་བྱ”ཞེས་ཟེར་ཞིང་རྣམ་པར་འབྱེད་པར་བྱེད་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཞན་ལ་བརྙས་པ་དང་། ཉན་ཐོས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཐེག་པ་པའི་གང་ཟག་གཞན་རྣམས་དང་ལྷན་ཅིག་འཐབ་ཅིང་མཚང་འབྲུ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། ལུང་མ་བསྟན་པ་ལུང་བསྟན་པ་ལ་གནོད་པར་སེམས་པ་དང་ལྡན་པ་ལ་ནི་བདུད་ཀྱིས་གླགས་རྙེད་པར་འགྱུར་བས་དེས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་ན་དེ་སྙེད་ཀྱི་བསྐལ་པར་དམྱལ་བར་གནས་པར་གོ་ཆ་བགོ་བར་ཁས་བླང་བ་ཉིད་དང་། སྔར་བསྟན་པའི་ལྟུང་བ་སྡོམ་པ་དང་ལྡན་པ་ནི་ལུས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་དེ་ལས་ལྡང་བ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

བརྒྱད་པ་ནི། སྔོན་པ་ལ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཐེག་པ་མཚུངས་པ་རྣམས་ལ་གནས་པར་བྱེད་པའི་ **1.2.8**

---

5 ཀྱིས་ཤེས་རབ་] P 196r **5** ཕྱིན་པ་འདི་] N 177v **8** ནི་བདུད་ཀྱིས་] D 166r **10** བར་གནས་པར་] G 237r **10** ལྟུང་བ་སྡོམ་] C 175r

---

5 “ཁྱོད་ཀྱིས་ཤེས་ … ཅི་ཞིག་བྱ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 13–14.

---

3 དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་དང་བྲལ་བ་དང་།] Tib.; कल्याणमित्रविरहितस्याशृण्वतो Skt. **3–4** འཇིག་རྟེན་རྒྱང་ཕན་པ་ལ་སོགས་པ་དམ་པའི་ཆོས་མ་ཡིན་པ་འཛིན་པར་བྱེད་པ་དང་།] Tib.; लोकायतासद्धर्मपरिग्राहकस्य Skt. **5** ཁྱོད་ཀྱིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ཐོས་པས་] Tib.; तवानया प्रज्ञापारमितया Skt. **5–6** རྣམ་པར་འབྱེད་པར་བྱེད་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཞན་ལ་བརྙས་པ་དང་།] Tib.; परविवेचयितुर् Skt. **6–7** ཉན་ཐོས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཐེག་པ་པའི་གང་ཟག་གཞན་རྣམས་དང་] Tib.; अन्यबोधिसत्त्वयानिकैः पुद्गलैः Skt. **7–8** ལྷན་ཅིག་འཐབ་ཅིང་མཚང་འབྲུ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་།] Tib.; सहकलहभण्डनादिपरस्य Skt. **10–11** སྔར་བསྟན་པའི་ལྟུང་བ་སྡོམ་པ་དང་ལྡན་པ་ནི་] Tib.; पूर्वनिर्देशायतिसंवरापन्नस्य Skt.

---

1 མགོ་འཚམ་] GNP; གོ་འཚམས་ CD **2** མོས་པ་] CDGP; མོས་བ་ N **3–4** ཕན་པ་] em.; ཕན་པ་ C; པན་པ་ DGN^{pc}P (པན་{པ་} N^{pc}); པན་ N^{ac} **4** ཡིན་པ་འཛིན་པར་] CD; ཡིན་པར་ GNP **4** བསྔགས་པ་] CDGN; བསྔགས་བ་ P **7** ཐེག་པ་པའི་] CDGN; ཐེག་པ་བའི་ P **7** གཞན་རྣམས་དང་] CD; གཞན་རྣམས་དང་། GNP **7** ལྷན་ཅིག་འཐབ་] CDGN; ལྷན་ཅིག་འཐབའ་ P **7** མཚང་འབྲུ་བ་] CD; འཚང་འབྲུ་བ་ GNP **8** ལུང་མ་བསྟན་པ་] CDGN; ལུང་མ་བསྟན་བ་ P **8** ལུང་བསྟན་པ་] CD; བསྟན་པ་ GNP **9–10** བསྐལ་པར་] CDGN; བསྐལ་བར་ P **11** ལྡང་བ་] DGNP; ལྡང་པ་ C **12** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **339.12–340.1** བྱེད་པའི་ཕྱིར་] CD; བྱེད་པའི་ GNP

ཕྱིར་བསླབ་པ་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། “ནང་སྟོང་པ་ཉིད་ནས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དང་། གཟུགས་ནི་གཟུགས་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས། བྱང་ཆུབ་ནི་བྱང་ཆུབ་ཀྱིས་སྟོང་ངོ་” ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་བསླབ་པ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡུལ་ཉེ་བར་དགོད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

1.2.9 དགུ་པ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གཟུགས་བས་པར་བགྱི་བའི་སླད་དུ་སློབ་ན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དུ་སློབ་པ་ལགས་སམ་” ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གང་གིས་བསམ་གཏན་ལ་སོགས་པ་ལ་ཡང་སྙོམས་པར་འཇུག་ལ་དེ་དག་གི་དབང་གིས་སྐྱེ་བར་ཡང་མི་འགྱུར་བའི་ཐབས་མཁས་པ་འདི་ལ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ༎ ” ཞེས་བྱ་བས་ཡོངས་སུ་དག་པའི་བསླབ་པ་བརྗོད་པས་བསླབ་པ་རྣམ་པར་འཕེལ་བའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་གྱིས་རྣམ་པར་དག་པའི་ཕྱིར་དེ་མི་འཐད་པ་དང་། སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ལྟར་མ་ཤེས་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་སློབ་པ་གང་ཡིན་པ་འཐད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

1.2.10 བཅུ་པ་ནི། གསེར་ས་ལེ་སྦྲམ་འབྱུང་བའི་གནས་ཉུང་བའི་དཔེས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་རིགས་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མངོན་པར་འཕེལ་བ་ཐོབ་པར་རུང་བ་ཉུང་བ་ཉིད་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་

10 དཔའ་རྣམ་པ་] P 196v **10** རྣམ་པ་ཐམས་] N 178r **12** པ་ནི། གསེར་] G 237v

1–2 “ནང་སྟོང་པ་ ... ཀྱིས་སྟོང་ངོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 27, l. 25–p. 28, l. 7. **4–5** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... པ་ལགས་སམ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 28, ll. 10–26. **6–8** “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ ... པའི་ཕྱིར་རོ༎ ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 30, l. 31–p. 31, l. 4.

9–11 ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་བཞིན་གྱིས་རྣམ་པར་དག་པའི་ཕྱིར་དེ་མི་འཐད་པ་དང་། སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ལྟར་མ་ཤེས་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་སློབ་པ་གང་ཡིན་པ་འཐད་པས་] Tib.; सर्वधर्माणाम्प्रकृतिविशुद्धत्वात्तद-नुपपत्त्या बालपृथग्जनानां तथाज्ञानाद्बोधिसत्त्वस्य यावत्सर्वाकारज्ञताशिक्षोपपत्त्येति ‖ Skt. **12** གསེར་ས་ལེ་སྦྲམ་འབྱུང་བའི་གནས་ཉུང་བའི་དཔེས་] Tib.; जातरूपक्षेत्रोदाहरणेन Skt.

1 བསླབ་པ་] CDGN; བསླབ་བ་ P **3** བསླབ་པ་] CGNP; བསླབ་བ་ D **4** ཆེན་པོ་] DGNP; ཆན་པོ་ C **5** བགྱི་བའི་] CDGP; པགྱི་བའི་ N **5** ཉིད་དུ་] CDGP; ཉིད་ཏུ་ N **6** གང་གིས་] GNP; གང་གི་ CD **7** དབང་གིས་] CD; དབང་གི་ GNP **7** སྐྱེ་བར་] CDGP; སྐྱེ་པར་ N **7** མི་འགྱུར་བའི་] DGNP; མི་འགྱུར་པའི་ C **7–8** ཕྱིར་རོ༎] CDNP; ཕྱིར་རོ། G **10** དེ་ལྟར་] CDGP; ད་ལྟར་ N **10** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་] CD; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ GNP **11** སློབ་པ་] CDGN; སློབ་བ་ P **13** འཕེལ་བ་] CDGP; འཕེལ་བ་ N **13** རུང་བ་] GNP; om. CD **13** ཤེས་པར་བྱེད་པའི་] CD; ཤེས་པའི་ GNP

དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.11 བཅུ་གཅིག་པ་ནི། འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོར་འགྱུར་བའི་ལས་ཡང་དག་པར་བླངས་ཏེ་གནས་པའི་སེམས་ཅན་ཉུང་བའི་དཔེས་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་འབྲས་བུ་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཐོབ་པ་རྙེད་པ་ནི་ཆེས་ཉུང་བ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.12 བཅུ་གཉིས་པ་ནི། ཡང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་གི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་སེམས་མི་སྐྱེ་བ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.13 བཅུ་གསུམ་པ་ནི། ཡང་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དང་ལྡན་པའི་སེམས་མི་སྐྱེད་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ལ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དམིགས་སུ་མེད་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.14 བཅུ་བཞི་པ་ནི། འཇིག་ཚོགས་ལ་ལྟ་བའི་དཔེས། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཐམས་ཅད་འདུས་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2.15 བཅོ་ལྔ་པ་ནི། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སློབ་པ་ནི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཐོབ་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། “གལ་ཏེ་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དེ་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་སུ་ཡང་འགྱུར་རོ”ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་“ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ནི་ཤེས་པ་དང་། མཐོང་བས་རྣམ་པར་བལྟས་ནས་འདའ་བར་བྱ་སྟེ”ཞེས་གསུངས་ཏེ། རྗེས་སུ་དཔག་པའི་ཤེས་པ་བསལ་བའི་དོན་དུ་མཐོང་བ་ཞེས་སྨོས་པ་ཡིན་ལ། འཁྲུལ་པའི་མཐོང་བ་བསལ་བའི་དོན་དུ་

---

4 གང་གསུངས་པ་] D 166v **7** ལ་སོགས་པ་] C 175v **15** རྒྱས་ཀྱི་ཕུན་] G 238r **17** མཐོང་བ་ཞེས་] N 178v **17** འཁྲུལ་པའི་མཐོང་] P 197r

---

14–15 “གལ་ཏེ་དེ་ ... ཡང་འགྱུར་རོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 8–9. **15–16** “ཉན་ཐོས་དང་ ... བར་བྱ་སྟེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 10–13.

---

3 སེམས་ཅན་ཉུང་བའི་དཔེས་] Tib.; °सत्त्वोदाहरणेन Skt.

---

5 དྲུག་གི་] GNP; དྲུག་གིས་ CD **7** སྐྱེད་པ་] CD; བསྐྱེད་པ་ GNP **11** འཇིག་ཚོགས་] DGNP; འཇིག་ཆོགས་ C **13** ཚོགས་པ་] CDGN; ཚོགས་བ་ P **14** ཉིད་དུ་] CDGN; ཉིད་ཏུ་ P **14** དེ་] CD; om. GNP **16** དཔག་པའི་] CDGN; དཔག་བའི་ P

ཤེས་པ་ཞེས་སྨོས་པ་ཡིན་ཏེ། ཤེས་པ་དང་མཐོང་བའི་ཚིག་གིས་ནི་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་དག་ལ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྒོམ་པའི་ལམ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།། ཡང་རྒྱུ་ཅི་ཞིག་གི་ཕྱིར་དེ་ལ་འདིའི་སྒོམ་པའི་ལམ་བཀག་ཅེ་ན། “རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ནས། རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བར་གྱི་ཤེས་པ་དང་སྤང་བ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཟོད་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་ཏེ། གཞན་གཙོར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།། འདའ་བར་བྱ་བ་ཡང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལ་འཇུག་པའོ།།

1.2.16 རྣམ་པར་འཕེལ་བ་བཅུ་དྲུག་པ་ནི། “གལ་ཏེ་ཡང་འདི་སྙམ་དུ་འདི་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། དེའི་ཡུལ་གྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཀག་པ་ལ་སློབ་པ་རྗེས་སུ་གནང་བས་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་དང་ཉེ་བར་གྱུར་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

གང་གིས་དེ་རྣམ་པར་འཕེལ་བར་འགྱུར་བའི་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་བཤད་ཟིན་ཏོ།།

1.3 ད་ནི་རང་གི་བདག་ཉིད་དུ་གྱུར་པའི་ཕྱིར་ན་ཇི་ལྟར་འདི་རིམ་པར་བརྟན་པར་འགྱུར་བའི་བརྟན་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན།

---

9 ཉེ་བར་གྱུར་] D 167r **13** པའི་ཕྱིར་ན་] C 176r

3–5 “རྒྱུན་དུ་ཞུངས་ … པ་ཡིན་ནོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 2–9. Also citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 34, ll. 6–13. **7–8** “གལ་ཏེ་ཡང་ … ཏུ་ཕྱིན་པའོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, l. 25.

---

1 མཐོང་བའི་] DGNP; མཐོང་པའི་ C **1–2** རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་] DG; རང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ཨ་ NP; རང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ C **2** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་] CD; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ GNP **2** སྒོམ་པའི་] CDGN; སྒོམ་བའི་ P **3** རྒྱུན་དུ་] GN; རྒྱུན་ཏུ་ CDP **3** ཞུགས་པ་] CDGN; ཞུགས་བ་ P **4** སྤང་བ་] CD; སྤངས་པ་ GNP **5** ཕྱིར་] DGNP; ཕྱིར་ C **5** ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་] CD; om. GNP **7** དྲུག་པ་] CD; དྲུག་ GNP **9** ཉེ་བར་] CGNP; ཉ་བར་ D **11** རྩེ་མོའི་] CD; རྩེ་མོ་ GNP **11** མངོན་པར་] DGNP; མངོན་བར་ C **12** ཟིན་ཏོ།།] conj.; ཟིན་ཏོ།། །། CDGNP **13** འདི་] GNP; འདིའི་ CD **13** བརྟན་པར་] GN; བསྟན་པར་ CD; བརྟེན་པར་ P **13** འགྱུར་བའི་] CDGP; འགྱུར་པའི་ N **13** བརྟན་པ་] GNP; རྣམ་པ་ CD

ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་གསུམ་ཆོས་རྣམས་ཀྱི།།
ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་བླ་མེད་པ།།
སེམས་ཅན་དོན་ཡོངས་མི་གཏོང་བ།།
བརྟན་པ་ཞེས་ནི་མངོན་པར་བརྗོད།། (༥-༣)

1.3.1

ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། "འདི་ལ་རེ་ཞིག་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་ཞེས་བྱ་བ་ནས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ལ་སྤྱོད་པས་ཀྱང་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་གནོན་ན། བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པས་ལྟ་ཅི་སྨོས"ཞེས་བྱ་བ་ནས། "དེ་དག་ནི་འདོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ"ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ངེས་པར་བརྟན་པའི་གནས་སྐབས་ཐོབ་པ་ནི་རྙེད་པར་དཀའ་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་བསྟན་པ་དང་། མེ་ཏོག་མན་ད་ར་བ་ཉེ་བར་གཏོར་བ་དང་། མངོན་དུ་ཕྱོགས་ཏེ་གཏོར་བ་དང་། རབ་ཏུ་ཁྱབ་པར་གཏོར་བ་ལས་མཆོད་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་བསྟན་པའི་ཚིག་དང་། "རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་དང་། རང་བྱུང་གི་ཆོས་རྣམས་དང་། ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་རྣམས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་གྱུར་པ"ཞེས་བྱ་བ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བསྔོ་བ་དེ་བཤད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

2 ཡོངས་སུ་རྫོགས་] G 238v **9** བའི་བར་གྱིས་] P 197v **9** བར་གྱིས་] N 179r

---

1–4 ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་ … མངོན་པར་བརྗོད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 3. **5–9** "འདི་ལ་རེ་ … བ་ཡིན་ནོ་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 5–17. **13–14** "རྣམ་པ་ཐམས་ … པར་གྱུར་པ་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 24–25.

---

4 བརྟན་པ་] GNP; བསྟན་པ་ CD **4** བརྗོད།།] CDNP; བརྗོད། G **6** ཕྱིན་པ་] CDGN; ཕྱིན་བ་ P **6** འདྲེས་པ་] CDGN; འདྲས་པ་ P **9** བརྟན་པའི་] GNP; བསྟན་པ་ CD **10** རྙེད་པར་] GNP; རྙེད་ CD **10** མན་ད་ར་] D; མན་དར་ C; མནྡཱ་ར་ GN; མན་དཱ་ར་ P **11** གཏོར་བ་དང་།] C; གཏོར་པ་དང་། D; གཏོར་བ་དང་ GNP **11** གཏོར་བ་] CDGP; གཏོང་བ་ N **12** རྩ་བ་] CDG; རྩ་ NP **12–13** རྫོགས་པར་ཡོངས་སུ་] DC; om. GNP **13** རྣམ་པ་] CDGN; རྣམ་བ་ P

1.3.2 ཇི་ལྟར་ན་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་བ་ཡིན་ཞེ་ན། དེ་ལྟ་བུའི་རྟོགས་པ་དང་ལྡན་པའི་གནས་སྐབས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པར་ལྟུང་བ་སྤང་བའི་ཕྱིར། སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་ལ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པའི་བསམ་པས་སེམས་ཅན་མ་རྒལ་བ་བསྒྲལ་བ་ལ་སོགས་པའི་སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་། ཇི་ལྟར་སྲིད་པར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་བཞིའི་གཉེན་པོར་མཐོང་བ་དང་སྒོམ་པའི་ལམ་དག་གི་རྟོགས་པ་པོ་རྣམ་པ་བཞི་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ན་ཐེག་པ་ལ་གསར་དུ་ཞུགས་པ་དང་། སྤྱོད་པ་ལ་ཞུགས་པ་དང་། ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་དང་། སྐྱེ་བ་གཅིག་གིས་ཐོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་རྣམ་པ་བཞི་པོ་དེ་བསྟན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.4 ད་ནི་ཏིང་ངེ་འཛིན་རྣམས་བཤད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས།

གླིང་བཞི་པ་དང་སྟོང་དག་དང་།།
སྟོང་གཉིས་གསུམ་དག་དཔེར་མཛད་ནས།།
བསོད་ནམས་མང་པོ་ཉིད་ཀྱིས་ནི།།
ཏིང་འཛིན་ཡོངས་སུ་བསྒྲགས་པ་ཡིན།། (༥-༤)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། རྗེས་སུ་ཡི་རང་བའི་བསོད་ནམས་མང་པོ་ལས་བརྩམས་ཏེ་གླིང་ཆེན་པོ་བཞི་པའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་དང་སྟོང་གཉིས་པ་སྲང་ལ་གཞལ་བས་ཚད་བཟུང་

2–3 དུ་ཕྱོགས་པའི་] G 239r **4** པའི་ལམ་དག་] D 167v **6–7** པས་གང་གསུངས་] C 176v

---

9–12 གླིང་བཞི་པ་ …བསྒྲགས་པ་ཡིན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 4.

344.13–345.1 གླིང་ཆེན་པོ་བཞི་པའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་དང་སྟོང་གཉིས་པ་སྲང་ལ་གཞལ་བས་ཚད་བཟུང་བའི་དཔེ་] Tib.; चातुर्द्वीपकलोकधातुपलप्रमाणग्रहणोदाहरणेन, एवं साहस्रद्विसाहस्रकोदाहरणेन, Skt.

---

1 གཏོང་པ་] CDN; གཏོང་བ་ GP **2** འདས་པར་] GN; འདའ་བར་ CD; འདས་བར་ P **2** སྤང་བའི་] CDGN; སྤངད་བའི་ P **3** བསམ་པས་] CDGP; བསམ་བས་ N **3** རྒལ་བ་] GNP; བརྒལ་བ་ CD **3** བསྒྲལ་བ་] CDGN; པསྒྲལ་བ་ P **4** ཇི་ལྟར་] C^{pc}DGNP (ཇི་{␣␣}ལྟར་ C^{pc}); ཇི་{....}ལྟར་ C^{ac} **4** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོག་བ་ C **4** དང་] CD; དང་། GNP **6** ལྡོག་པ་] CGNP; ལྡོག་བ་ D **6** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **6–7** བསྟན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།] CDGN^{pc}P (བསྟན་{པས་གང་གསུངས་པ་}ཡིནོ་ N^{pc}); བསྟན་{..............}ཡིནོ།། N^{ac} **9** དང་།།] CDGN; དང་། P **12** ཡིན།།] CDNP; ཡིན། G **13** ཡི་རང་བའི་] CDGP; ཡི་རང་པའི་ N

བའི་དཔེ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་ཆུའི་ཕུང་པོ་ཇི་སྙེད་ཡོད་པ་དེ་དག་སྐྲའི་རྩེ་མོ་བརྒྱར་གཤགས་པའི་ཆ་གཅིག་གིས་ཆུའི་ཐིགས་པ་བླངས་པའི་ཚད་བཟུང་བའི་དཔེས། དེ་དག་གིས་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ་དང་ལྡན་པའི་སེམས་བསྐྱེད་པའི་བསོད་ནམས་མང་བ་ཉིད་དང་། "སེམས་བསྐྱེད་པ་འདི་དག་དང་ལྡན་པ་དག་ནི་གང་དང་གང་དུ་སྐྱེ་བ་དེ་དང་དེ་དག་ཏུ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། "ཅི་ནས་ཀྱང་སེམས་དེ་ལ་ཡང་མ་ཡིན་ཞིང་སེམས་གཞན་ལ་ཡང་མ་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་ཡོངས་སུ་བསྔོ་བར་བྱའོ"ཞེས་བྱ་བའི་བར་ཕན་ཡོན་རྣམ་པ་མང་པོ་སྟོན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

རྟགས་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་ནི་རིམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་བཞིའི་རང་བཞིན་གྱི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།།

2
2.1
2.1.1
2.1.1.1

ད་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་བཞི་པོ་གཉེན་པོ་དང་བཅས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་དེས་ན།

འཇུག་པ་དང་ནི་ལྡོག་པ་ལ།།
གཟུང་བའི་རྣམ་རྟོག་སོ་སོར་དེ།།
དགུ་ཡི་བདག་ཉིད་ཇི་བཞིན་ཡུལ།།
མིན་པའི་བདག་ཉིད་དག་ཅེས་བྱ།། (༥_༥)

---

1 དང་། དེ་བཞིན་] N 179v **1–2** ཆེན་པོའི་ཆུའི་] P 198r **5** ཞེས་བྱ་བ་] G 239v

---

4–5 "སེམས་བསྐྱེད་པ་ ... དེ་དག་ཏུ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 5–7. **5–6** "ཅི་ནས་ཀྱང་ ... བསྔོ་བར་བྱའོ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 25–26. **12–15** འཇུག་པ་དང་ ... དག་ཅེས་བྱ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 5.

---

2 གཤགས་པའི་] CDG; ག་ཤེགས་པའི་ N; བཤགས་པའི་ P **2** གཅིག་གིས་] CDG; ཅིག་གིས་ NP **3** བཟུང་བའི་] CDGP; པཟུང་པའི་ N **4** མང་བ་] DGP; མང་པ་ CN **5** སྐྱེ་བ་] CD; སྐྱེས་པ་ GNP **6** བསྔོ་བར་] DGNP; པསྔོ་པར་ C **6** བར་] CD; om. GNP **6** ཕན་ཡོན་] DGNP; པན་ཡོན་ C **8** རྟགས་] CDNP; རྟོགས་ G **8** དེ་དག་] GN; དག་ CDP **9** བྱའོ།།] conj.; བྱའོ།། ༎ CDGNP **10** མཐུན་པའི་] CDGP; མཐུན་བའི་ N **12** ལྡོག་པ་] DGNP; ལྡོག་བ་ C **13** དེ་] GNP; དེར་ CD **15** བྱ།།] CDNP; བྱ། G

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.1.1.1 དེ་ལ་གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་གཉིས་ལས། དང་པོ་འཇུག་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཡུལ་མཐའ་དག་ལ་བརྟེན་པ་ནི་གཉིས་དང་གཉིས་མ་ཡིན་པའི་འདུ་ཤེས་དང་བྲལ་བ་རྣམས་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པ་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་རྗེས་སུ་ཡི་རང་ཞིང་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་ངེས་པར་སྦྱོར་བས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.1.1.2 གཉིས་པ་ལྡོག་པའི་ཕྱོགས་མཐའ་དག་ལ་བརྟེན་པ་ནི། “ཚེ་དང་ལྡན་པ་ཤཱ་རིའི་བུ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཙམས་ཏེ། “རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པས་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའི་ཆོས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱའོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཡུལ་གྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཀག་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.1.1.3 ཡང་ཀྱུ་ཅི་ཞིག་གིས་ན་འདི་དག་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཞེས་བརྗོད་ཅེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་ཡུལ་ཇི་ལྟ་བ་མ་ཡིན་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་དག་ནི་ལོག་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡིན་པས་ན་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།།

2.1.1.2 འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡང་རྣམ་པ་གཉིས་ཡིན་པ་དེས་ན།

སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་འཕགས་དབྱེ་བས།།
སེམས་ཅན་རྫས་དང་བཏགས་ཡོད་པར།།

---

3 ལ་བརྟེན་པ་] D 168r **7** མི་རྟོག་པའོ་] C 177r **8** ཤེས་རབ་ཀྱི་] G 240r **8** སྤྱོད་པས་རྣམ་] N 180r **9** ཡུལ་གྱི་རྣམ་] P 198v

---

6–7 “ཚེ་དང་ལྡན་ … མི་རྟོག་པའོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 38, l. 5. **7–9** “རྣམ་པར་མི་ … པར་འཚང་རྒྱའོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 39, ll. 10–11. **346.15–347.2** སོ་སོའི་སྐྱེ་ … དགུ་བདག་ཉིད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 6.

---

3 བྲལ་བ་] DGNP; དྲལ་བ་ C **4** བསྐྱེད་པ་] DGNP; བསྐྱེད་བ་ C **4** ཡང་དག་པར་] CDGN; ཡང་དག་བར་ P **5** ངེས་པར་] DGNP; ངེས་བར་ C **7** མི་རྟོག་པའོ་] CDGP; མི་རྟོག་བའོ་ N **7** རྟོག་པའི་] CDGP; རྟོག་བའི་ N **8** ཕྱིན་པ་] CDGN; ཕྱིན་བ་ P **8** སྤྱོད་པས་] CGN; སྤྱོད་པས་ DP **8** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **9** བྱང་བའི་ཡུལ་] CDGN^{pc}P (བྱུང་བའི་␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣ཡུལ་ N^{pc}); བྱུང་བའི་……………………ཡུལ་ N^{ac} **9** ཡུལ་གྱི་] CD; ཡུལ་གྱིས་ GNP **12** ལོག་པའི་] DGNP; ལོག་བའི་ C **15** སྐྱེ་བོ་] DGNP; སྐྱོ་བོ་ C **15** དབྱེ་བས།།] CGNP; དབྱེ་པས།། D

རྣམ་རྟོག་འཛིན་པ་དག་ཏུ་འདོད།།
དེ་དག་སོ་སོར་དགུ་བདག་ཉིད།། (༥-༦)

ཅེས་གསུངས་སོ།།

2.1.1.2.1

དེ་ལ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་པོ་སྐྱེས་བུ་རྫས་སུ་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་པ་ནི། "ཀྱེ་མ་ཆེ་དང་ལྡན་པ་རབ་འབྱོར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ནི་སྙིང་པོ་ལ་སྤྱོད་པ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཙམས་ཏེ། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་དབེན་པའི་ཕྱིར། དེ་ལ་མི་སྐྲག་པ་དང་མི་ཞུམ་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྐྱེས་བུ་ལ་བརྟེན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཀག་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། ཆོས་ཐམས་ཅད་བདག་མེད་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཆོས་དེ་ལྟ་བུ་རྣམས་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོས་ཀྱང་རྟོགས་པ་མ་ཡིན་ནམ། དེས་ན་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་པོའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་ནི་མ་ཁྱབ་པར་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། དེ་དག་གི་དེ་ནི་མོས་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། འདིར་ནི་དེ་ཁོ་ན་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་བརྗོད་པར་འདོད་པ་ཡིན་པས་སྐྱོན་མེད་དོ།།

2.1.1.2.2

གཉིས་པ་འཕགས་པའི་གང་ཟག་གི་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་སྐྱེས་བུ་བཏགས་པར་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་པ་ནི་སེམས་མི་ཞུམ་པ་དེའི་རྒྱུ་དྲིས་པ་ན། "བཅོམ་ལྡན་འདས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་མཆིས་པའི་སླད་དུ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཙམས་ཏེ། "གང་དུ་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ལ་

---

10 པོའི་རྣམ་པར་] G 240v **12** རྣམ་པར་རྟོག་] D 168v **14** ཏེ། "གང་དུ་] N 180v

---

4–6 "ཀྱེ་མ་ཆེ་ … ལ་སྤྱོད་པ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 39, ll. 13–15. **13–14** "བཅོམ་ལྡན་འདས་ … པའི་སླད་དུ"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, l. 27. **347.14–348.3** "གང་དུ་སྐྱེ་ … སྟོན་པར་འགྱུར"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, ll. 18–20.

---

4 སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་པོ་སྐྱེས་བུ་རྫས་སུ་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་པ་ནི།] Tib.; द्रव्यसत्पृथग्जनपुरुषाधिष्ठानः प्रथमो ग्राहकविकल्पः Skt. **12–13** གཉིས་པ་འཕགས་པའི་གང་ཟག་གི་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་སྐྱེས་བུ་བཏགས་པར་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་པ་ནི་] Tib.; प्रज्ञप्तिसदार्यपुद्गलाधिष्ठानो द्वितीयो ग्राहकविकल्पः Skt. **13** སེམས་མི་ཞུམ་པ་དེའི་] Tib.; तदनुत्रास° Skt. **13–14** ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་མཆིས་པའི་སླད་དུ] Tib.; असत्त्वाद् Skt.

---

2 ཉིད།།] CDNP; ཉིད། G **7** དབེན་པའི་] DGNP; དཔེན་པའི་ C **7** ཕྱིར།] CDG; ཕྱིར།། NP **9** རྟོགས་པ་] CGNP; རྟོགས་བ་ D **10** གཞག་པ་ནི་མ་ཁྱབ་] CD; བཞག་པ་ནི་མ་ཁྱབ་ GP; བཞག་{བ་ནི་མ་}ཁྱབ་ N^{pc}; བཞག་}… …}ཁྱབ་ N^{ac} **12** བཏགས་པར་] CDGN; བཏགས་བར་ P **14** སྐྱེ་བ་དང་] GNP; སྐྱེ་བ་དང་། CD **14** གནས་པ་དང་] GNP; གནས་པ་དང་། CD **14** གཞན་དུ་] GNP; གནས་པ་ལས་གཞན་དུ་ CD

སོགས་པ་ཉེ་བར་མི་དམིགས་པ་དེ་ལ་སུ་ཞིག་གནས་པར་འགྱུར་བའམ། གནས་ནས་ཀྱང་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱ་བར་འགྱུར་བའམ་ཆོས་སྟོན་པར་འགྱུར་”ཞེས་བྱ་བས་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་བཀག་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། འཕགས་པ་ལ་ཡང་འདི་ལྟ་བུ་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ། “དགེ་སློང་དག་མཚན་མོ་འདས་ནས་ནང་པར་གྱི་དུས་སུ་ངས་སྲོག་ཆགས་ཅེ་སྤྱང་སྐད་འབྱིན་པའི་སྒྲ་ཐོས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ང་དེའི་ཚེ་དེའི་དུས་སུ་རི་དགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་སེང་གེ་ཡན་ལག་མ་སྨད་པ་ཞེས་བྱ་བར་གྱུར་ཏོ་”ཞེས་གསུངས་པ་མ་ཡིན་ནམ། དེས་ན་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པའི་རྣམ་པར་གཞག་པ་མ་ཁྱབ་པར་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། དེའི་ཚིག་དེ་ནི་ཐ་སྙད་པ་ཡིན་གྱི། དོན་དམ་པ་ནི་མ་ཡིན་པ་དེས་ན་སྐྱོན་པོ་མེད་དོ།།

2.1.1.2.3 ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་འདི་དག་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཞེས་བརྗོད་ཅེ་ན། གང་གི་ཕྱིར།

གལ་ཏེ་གཟུང་དོན་དེ་བཞིན་མེད།།
དེ་དག་གང་གི་འཛིན་པར་འདོད།།
དེ་ལྟར་དེ་དག་འཛིན་པ་ཡི།།
ངོ་བོས་སྟོང་པའི་མཚན་ཉིད་དོ།། (༥-༧)

2.1.2
2.1.2.1
2.1.2.1.1 དེ་ལྟར་ན་རྣམ་པར་རྟོག་པ་འདི་བཞི་ཆར་ཡང་རེ་རེ་ཞིང་རྣམ་པ་དགུར་ཤེས་པར་བྱའོ།། དེ་ལ་གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་པོ་རྣམ་པ་དགུ་པོ་གང་ཡིན་ཞེ་ན།

ངོ་བོ་ཉིད་དང་རིགས་དང་ནི།།
ལམ་ནི་ཡང་དག་འགྲུབ་པ་དང་།།

2 འཚང་རྒྱ་བར་] C 177v **2** འགྱུར་བའམ་ཆོས་] P 199r **9** བརྗོད་ཅེ་ན།] G 241r

10–13 གལ་ཏེ་གཟུང་ … མཚན་ཉིད་དོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 7. **348.16–349.6** ངོ་བོ་ཉིད་ … རྣམ་དགུར་འདོད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 8–9.

1 འགྱུར་བའམ།] CD; འགྱུར་བ་འམ། GNP **2** འགྱུར་བའམ་] P; འགྱུར་བ་འམ་ GN; འགྱུར་བའི་ CD **4** ནང་པར་] CDGP; ནང་བར་ N **5** ང་] GNP; om. CD **6** རི་དགས་] CDNP; རི་དྭགས་ G **6** སེང་གེ་] CDGN; སེངྒེ་ P **7** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G **9** རྟོག་པ་] CDGN; རྟོག་བ་ P **11** འདོད།།] CDGP; འདོད། N **14** རྟོག་པ་] CDGN; རྟོག་བ་ P **14** རྣམ་པ་] CD; རྣམ་ GNP

ཤེས་པའི་དམིགས་པ་མ་འབྲེལ་དང་༎
མི་མཐུན་ཕྱོགས་དང་གཉེན་པོ་དང་༎ (༥-༨)
རང་གི་རྟོགས་དང་བྱེད་པ་དང་༎
དེ་ཡི་ལས་བྱའི་འབྲས་བུ་ལ༎
འཇུག་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་རྟེན་ཅན་གྱི༎
རྣམ་རྟོག་དེ་ནི་རྣམ་དགུར་འདོད༎ (༥-༩)

ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ༎

2.1.2.1.1.1

དེ་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། "རབ་འབྱོར་འདི་ཇི་སྙམ་དུ་སེམས། སྒྱུ་མ་ལྟ་བུའི་སེམས་དེ་ཁྱོད་ཀྱིས་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མཐོང་ངམ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། "ཇི་ལྟར་ན་དབེན་པས་དབེན་པ་རྗེས་སུ་རྟོགས་པར་འགྱུར་ལགས། "ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་འཚང་རྒྱ་བ་མི་འཐད་པ་དང་། "རབ་འབྱོར་དེ་དེ་བཞིན་ནོ༎ རབ་འབྱོར་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་དབེན་པའོ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། "རབ་འབྱོར་གལ་ཏེ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནས། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་དབེན་པར་མ་གྱུར་ན། དེ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་མི་འགྱུར་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་མི་འགྱུར་རོ"ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པ་ནི་དེའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་པར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་སྤྱོད་པ་ནི་དོན་ཟབ་མོ་ལ་སྤྱོད་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

---

10 བྱ་བའི་བར་] D 169r **10** བྱ་བའི་བར་] N 181r **12** ཏེ་ཤེས་རབ་] P 199v **15** པ་ནི་དེའི་] C 178r **15** ཡིན་པར་བསྟན་] G 241v

---

8–9 "རབ་འབྱོར་འདི་ ... སུ་མཐོང་ངམ"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, ll. 30–31. **9–10** "ཇི་ལྟར་ན་ ... པར་འགྱུར་ལགས། "] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, ll. 29–30. **11–12** "རབ་འབྱོར་དེ་ ... ཏུ་དབེན་པའོ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, l. 31–p. 46, l. 1. **12–14** "རབ་འབྱོར་གལ་ ... མི་འགྱུར་རོ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 46, ll. 11–13.

11–12 རབ་འབྱོར་དེ་དེ་བཞིན་ནོ༎ རབ་འབྱོར་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་དབེན་པའོ་] Tib.; एवमेतत्सुभूते Skt.

---

4 དེ་ཡི་] CD; དེའི་ GNP **6** འདོད༎] CDNP; འདོད། G **8** ནི།] CDGP; ནི༎ N **8** སེམས།] CDG; སེམས༎ NP **10** དབེན་པས་] CDG; དཔེན་པས་ N; དབན་པས་ P **10** ལགས་] CDGP; ལ་ N **10** བར་གྱིས་] CDGP; པར་གྱིས་ N **13** བར་དུ་] CD; བར་ GNP **14** མཁྱེན་པ་ཉིད་] DGN; མཁྱེན་བ་ཉིད་ CP **15** དེ་ལྟར་] CGNP; ད་ལྟར་ D

2.1.2.1.1.2 རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་ནམ་མཁའི་དཔེས་རིགས་སུ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བར་ཞེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.3 ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་སྒྱུ་མའི་སྐྱེས་བུའི་དཔེས་སྒྲུབ་པ་ལ་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཀག་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.4 དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་མིག་ཡོར་གྱི་དཔེས་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.5 མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དང་གཉེན་པོའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པའི་དཔེས་གཉེན་པོ་དང་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.6 རང་གི་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་དེའི་དཔེས་རང་གི་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཀག་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.7 བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་དེའི་སྤྲུལ་པའི་དཔེས་སྤྲུལ་པའི་རིགས་བརྒྱུད་ཀྱི་བྱེད་པ་པོར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའི་དོན་གྱིས་ན། ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་རིང་བ་དང་ཉེ་བ་བཀག་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.8 ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པའི་བྱ་བའི་དཔེས་ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཀག་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

2.1.2.1.1.9 བྱ་བ་འབྲས་བུ་དང་བཅས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་ཤིང་གི་འཁྲུལ་འཁོར་གྱི་དཔེས་བྱ་བ་

15–16 ཀྱི་རྣམ་པར་] G 242r **15–16** རྣམ་པར་རྟོག་] N 181v **17** པ་ནི། ཡང་] P 200r **17** འཁྲུལ་འཁོར་གྱི་] D 169v

---

1 ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **3** ནི།] CDGP; ནི༎ N **5** དམིགས་པའི་] CDGN; ། མིགས་པའི་ P **5** ནི།] GNP; ནི་ CD **5** མིག་ཡོར་གྱི་] CDNP; མིག་ཡོར་གྱིས་ G **5** དཔེས་] CD; དཔེས། GNP **6** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **7** ཡང་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་] conj.; ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་ CDGNP **8** དཔེས་] GNP; དཔེས། CD **10** ནི།] CGNP; ནི༎ D **12** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **12** སྤྲུལ་པའི་] CD; སྤྲུལ་པ་ GNP **12** བྱེད་པ་] CGNP; བྱེད་བ་ D **13** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོག་བ་ C **13–14** ཉེ་བ་] GNP; ཉེ་བར་ CD **15** སྤྲུལ་པའི་] CGNP; སྤྲུལ་བའི་ D **16** རྟོག་པ་] C; རྟོག་བ་ D; རྟོག་པའི་དོན་ GNP **16** བཀག་པའི་དོན་གྱིས་] conj.; དག་པའི་དོན་གྱིས་ CDGNP **17** བཅས་པའི་] CGNP; བཅས་བའི་ D

འབྲས་བུ་དང་བཅས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལ་གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པ་ཇི་ལྟར་རྣམ་པ་དགུ་ཡིན་ཞེ་ན། 2.1.2.1.2

སྲིད་དང་ཞི་བར་ལྟུང་བའི་ཕྱིར།།
རྟོགས་པ་དམན་པ་ཉིད་དང་ནི།།
ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་མེད་པ་དང་།།
ལམ་གྱི་རྣམ་པ་མ་ཚང་དང་།། (༥-༡༠)
གཞན་གྱི་རྐྱེན་གྱིས་འགྲོ་བ་དང་།།
ཆེད་དུ་བྱ་བ་ལོག་པ་དང་།།
ཉི་ཚེ་བ་དང་སྣ་ཚོགས་ཉིད།།
གནས་དང་འཇུག་ལ་རྨོངས་པ་དང་།། (༥-༡༡)
རྗེས་སུ་འགྲོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ།།
རྣམ་རྟོག་དགུ་ཡི་བདག་ཉིད་འདི།།
ལྡོག་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་རྟེན་ཅན་ཏེ།།
ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་ཡིད་ལ་འབྱུང་(༥-༡༢)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལ་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གང་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ཏུ་ལྷུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་རྟོགས་པ་དམན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “རབ་འབྱོར་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། ཉི་མ་དང་ཟླ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ནི་གླིང་བཞིར་ལས་བྱེད་ཅིང་རྗེས་སུ་འགྲོའོ” ཞེས་བྱ་བས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་ཤེས་རབ་དང་སྙིང་རྗེ་དག་གིས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་རྣམས་ལ་འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ 2.1.2.1.2.1

---

8 བ་ལོག་པ་] C 178v

3–14 སྲིད་དང་ཞི་ … ཡིད་ལ་འབྱུང་།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 10–12. **17–18** “རབ་འབྱོར་འདི་ … རྗེས་སུ་འགྲོའོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 2–3.

---

18 ལས་བྱེད་ཅིང་རྗེས་སུ་འགྲོའོ་] Tib.; कार्यं कुर्वति Skt.

---

1 རྟོག་པ་] CGNP; རྟོག་བ་ D **3** ཞི་བར་] CDGP; ཞི་པར་ N **4** རྟོགས་པ་] GNP; རྟོག་པ་ CD **15** ཡིན་ནོ།།] CD; ཡིན་ནོ།། ༎ GNP **16** འདས་པ་] CGNP; འདས་བ་ D **16** རུང་བ་] CDNP; རུང་པ་ G **17** སྟེ་] CDGP; སྟེ། N

གང་ཡང་རུང་བར་མི་ལྡང་བར་བྱེད་པའི་བྱེད་པ་ཉིད་དང་། འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་དཔེས་རྫོགས་པ་མ་ལུས་པ་ལ་དབང་བྱེད་པའི་ཡུལ་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.1.2.2 ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་གཞན་གྱིས་ཡོངས་སུ་གཟུང་བའི་བུད་མེད་ཀྱི་དཔེས་ཡོངས་སུ་འཛིན་པའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.1.2.3 སྒྲུབ་པ་མ་ཚང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་གཡུལ་དུ་ཞུགས་པའི་མི་དཔའ་བོའི་དཔེས་སྒྲུབ་པའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.1.2.4 གཞན་གྱི་རྐྱེན་གྱིས་འགྲོ་བ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པའི་དཔེས་རྫོགས་པ་ལ་རང་དབང་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.1.2.5 ཆེད་དུ་བྱ་བ་ལོག་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་ཆུ་ཀླུང་ཕྲ་མོ་རྣམས་གངྒཱའི་ཆུ་དང་ལྷན་ཅིག་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་འགྲོ་བའི་དཔེས་དེད་དཔོན་གྱི་གཙོ་བོ་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འགྲོ་བའི་ཚུལ་གྱིས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པར་འགྲོ་བ་ནི་ཐེག་པ་གཞན་གྱིས་འགྲོ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཆེད་དུ་བྱ་བ་ལས་ཡོངས་སུ་མ་ཉམས་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་པ་ཡིན་ནོ།།

---

2 ཤེས་པར་བྱེད་] G 242v **9** སུ་བྱེད་པའི་] N 182r **9** དཔེས་རྫོགས་པ་] P 200v **12** བའི་ཚུལ་གྱིས་] D 170r

---

3 གཞན་གྱིས་ཡོངས་སུ་གཟུང་བའི་] Tib.; अपरिगृहीत° Skt.

---

1 བྱེད་པའི་བྱེད་པ་] GN; བྱེད་པ་ CD; བྱེད་བའི་བྱེད་བ་ P **1** རྫོགས་པ་] GNP; རྫོག་པ་ CD **2** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **3** མེད་པའི་] CDGN; མེད་བའི་ P **3** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **3** གཟུང་བའི་] CDGN; བཟུང་བའི་ P **6** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **6** དཔའ་བོའི་] GNP; དང་འབོའི་ C; དཔལ་བོའི་ D **7** བྱེད་པའི་] DGNP; བྱེད་བའི་ C **7** གསུངས་པ་] CGNP; གསུང་བ་ D **8** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **8** རྒྱལ་པོའི་] CDGN; རྒྱལ་བོའི་ P **9** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱེད་བའི་ N **9** རྫོགས་པ་] CDGP; རྫོགས་བ་ N **9** ཤེས་པར་] CDGP; ཤེས་བར་ N **9** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱེད་བའི་ N **11** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **11** ཆུ་ཀླུང་] CDGN; ཆུ་སླུང་ P **11** གངྒཱའི་] CGNP; གངྒའི་ D **13** ལྡོག་པར་] CDGP; ལྡོག་བར་ N **13** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **13** མཁྱེན་པ་] CDGP; མཁྱེན་བ་ N **14** ཡོངས་སུ་མ་] DGNP; ཡོངས་སུམ་ C **14** ཉམས་པའི་] CGNP; ཉམས་བའི་ D **14** གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N

ཉི་ཚེ་བའི་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། སྐྱེས་བུའི་ལག་པ་གཡས་པ་དང་གཡོན་པའི་དཔེས་ཉི་ཚེ་བ་མ་ཡིན་པ་དང་ཉི་ཚེ་བའི་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **2.1.2.1.2.6**

རྟོགས་པ་ཐ་དད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་ཆུ་ཀླུང་ཕྲ་མོ་དང་ཆུ་ཀླུང་ཆེན་པོའི་ཆུ་རྣམས་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་ཕྱིན་ན་རོ་གཅིག་པར་འགྱུར་བའི་དཔེས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་དེའི་བདག་ཉིད་ཅན་དུ་འགྱུར་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **2.1.2.1.2.7**

གནས་པ་དང་འཇུག་པ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་འཁོར་ལོ་རིན་པོ་ཆེ་གནས་པ་དང་འགྲོ་བའི་དཔེས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་རྣམས་ཀྱི་གནས་པ་དང་འགྲོ་བ་དག་དེའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **2.1.2.1.2.8**

རྗེས་ལ་འགྲོ་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་དེ་ཉིད་དཔུང་གི་ཚོགས་ཀྱི་མདུན་དུ་འགྲོ་བའི་དཔེས་དེའི་རྗེས་སུ་འབྲང་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **2.1.2.1.2.9**

གལ་ཏེ་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཆོས་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་པོ་རྣམས་ཀྱིས་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པ་མེད་པར་བརྗོད་པ **2.1.2.1.3**

---

2 ཡིན་པ་དང་] C 179r **4** ཕ་རོལ་ཏུ་] G 243r

---

4 རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་ཕྱིན་ན་རོ་གཅིག་པར་འགྱུར་བའི་དཔེས་] Tib.; जलंजलयानगमनाद्यादोधिपतिप्रवेशैकरसत्वोदाहरणेन Skt. **4** ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་] Tib.; पञ्चानां Skt. **7** ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་རྣམས་ཀྱི་] Tib.; पञ्चानां Skt.

---

1 ཉི་ཚེ་བའི་] GNP; ཉི་ཚེ་བ་ CD **1** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **1** ལག་པ་] CDGP; ལག་བ་ N **2** ཡིན་པ་] DGNP; ཡིན་བ་ C **2** བྱེད་པའི་] CGP; བྱད་བའི་ D; བྱེད་བའི་ N **3** དད་པའི་] DGP; དད་བའི་ CN **3** རྣམ་པར་] DGP; རྣམ་བར་ CN **3** ནི། ཡང་] CD; ནི་ཡང་། GNP **4** ཕྱིན་པ་] DGP; ཕྱིན་བ་ CN **5** འགྱུར་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་] CDGN^{pc}P (འགྱུར་{བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་}དོན་ N^{pc}); འགྱུར་{…………..}དོན་ N^{pc} **5** དོན་གྱིས་] DGNP; དོན་ཀྱིས་ C **6** འཇུག་པ་] CDGP; འཇུག་བ་ N **6** ནི།] CDGP; ནི།། N **6** འཁོར་ལོ་] CDG^{pc}NP (འཁོར་{⊔}ལོ་ G^{pc}); འཁོར་{..}ལོ་ G^{ac} **6** གནས་པ་] CDNP; གནས་བ་ G **7** དཔེས་] conj.; དཔེས། CGNP; དཔས། D **7** ཕྱིན་པ་] GP; ཕྱིན་བ་ N; ཕྱིན་པའི་ CD **7–8** བྱེད་པ་] CDGP; བྱོད་པ་ N **8** ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **8** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱད་པའི་ N **9** འགྲོ་བའི་] GP; འགྲོ་པའི་ CDN **9** དཔེས་] GP; དཔེས། CD; དབེས་ N **10** ཤེས་པར་] CDGN; ཤེས་བར་ P **10** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱེད་བའི་ N **11** ཡིན་པའི་] CDGP; ཡིན་བའི་ N **12** བླ་ན་] CDGP; སླ་ན་ N **12** ཐོབ་པ་] CD; om. GNP **12** མེད་པར་] CDGP; མེད་བར་ N

དང་། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་སྤྱོད་པའི་ཚེ། འདི་སྙམ་དུ་ཀྱི་མ་འཇིག་རྟེན་གནས་པ་འདི་ནི་སེམས་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པ་སྟེ” ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་མ་ཞུགས་པར་རྣམ་པ་གཞན་གྱིས་སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་མི་ནུས་སོ་ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་དོན་གྱི་དབང་གིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་བྱ་བས་དེ་སྐྱངས་པ་དང་། ཐམས་ཅད་དུ་ཐ་དད་དུ་བྱ་བ་ཉིད་མེད་པས་གཅིག་གཙོ་བོར་གྱུར་པ་མེད་པར་བརྟུད་པ་དང་། ལུས་ཐ་དད་པ་རྣམས་རིའི་རྒྱལ་པོ་རི་རབ་ཀྱི་དྲུང་དུ་ཕྱིན་པའི་དཔེས་ལྟ་པོ་རྣམས་དང་དེའང་མདོག་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་དེར་གྱུར་པ་གཙོ་བོར་འཐད་པས་དེ་སྐྱངས་པ་དང་། ཡང་རིའི་རྒྱལ་པོ་རི་རབ་ཀྱི་དཔེ་ཚད་མ་མ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་དོན་གྱི་རྗེས་སུ་ཞུགས་པ་ལ་ཁྱད་པར་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དེ་གཙོ་བོར་གྱུར་པ་མེད་པར་བརྟུད་པ་སྟེ། དོན་གྱི་རྗེས་སུ་ཞུགས་པ་ལ་ཁྱད་པར་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་ཞེས་བྱ་བ་ནི་དོན་དམ་པ་རྟོགས་པ་ལ་ཁྱད་པར་གྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་དང་། “འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དང་བརྡ་ཙམ་གྱིས”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། བུད་མེད་རིན་

---

2 ཕྱིན་ཅི་ལོག་] N 182v **3** རྣམ་པ་གཞན་] P 201r **7** མདོག་གཅིག་པ་] D 170v **7** མདོག་གཅིག་པ་] G 243v **9** རྗེས་སུ་ཞུགས་] C 179v

---

1–2 “རབ་འབྱོར་འདི་ … གྱུར་པ་སྟེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 29–30. **3–5** “ཤེས་རབ་ཀྱི་ … པ་ཡིན་ནོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, ll. 21–22. **12** “འཇིག་རྟེན་གྱི་ … བརྡ་ཙམ་གྱིས”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, l. 14.

1–2 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་སྤྱོད་པའི་ཚེ། འདི་སྙམ་དུ་] Tib; बोधिसत्वस्य महासत्वस्यैवं भवति Skt. **3** ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་] Tib.; प्रज्ञये° Skt.

---

1 ཆེན་པོ་] CDGP; ཆེན་བོ་ N **2** སྤྱོད་པའི་] CGNP; སྤྱོད་བའི་ D **2** ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་] CDGP; བྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་ N **3** བྱ་བ་] CDGP; བྱ་པ་ N **3** རྣམ་པ་] DGNP; རྣམ་བ་ C **4** བར་གྱིས་] GP; བར་དང་། CD; པར་གྱིས་ N **4** དོན་གྱི་] CDNP; དོན་གྱིས་ G **5** ཕྱིན་པ་] CDG; ཕྱིན་བ་ NP **5** ཐམས་ཅད་དུ་] GNP; ཐམས་ཅད་ CD **6** མེད་པས་] CGNP; མད་པས་ D **6** གཙོ་བོར་] DGNP; གཙོ་པོར་ C **6** མེད་པར་] CDGP; མེད་བར་ N **6** ཐ་དད་པ་] DGP; ཐ་དད་བ་ CN **7** གྱུར་པ་] CDGP; གྱུར་བ་ N **8** འཐད་པས་] CDGP; འཐད་བས་ N **8** མ་ཡིན་པར་] GNP; ཡིན་པར་ CD **8** ཤེས་པར་] GN; ཤེས་བར་ CDP **9** བྱེད་པའི་] CDGN; བྱེད་བའི་ P **9** དོན་གྱིས་དོན་གྱི་] conj.; དོན་གྱི་ CD; དོན་གྱིས་ GNP **9** ཁྱད་པར་] DGNP; ཁྱད་བར་ C **9** ཤེས་པ་] DGNP; ཤེས་བ་ C **9** མེད་པའི་] DGNP; མེད་བའི་ C **10** ཤེས་པ་] GNP; ཞུགས་པ་ CD **11** དོན་དམ་པ་] CDGN; དོན་དམ་བ་ P **11** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **11** ཞེས་བྱ་བའི་] CDGP; ཞེས་བྱ་པའི་ N

པོ་ཆེའི་དཔེས་དགེ་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་བཟུང་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གང་ན་བ་དེར་མི་གནས་པའི་ཚུལ་གྱིས་གནས་པར་འགྱུར་བའི་བསམ་པས་མཆོག་ཉིད་ཡིན་པར་འཐད་པའི་ལན་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ད་ནི་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་གཉིས་པོ་རེ་རེ་ཞིང་དབྱེ་བ་རྣམ་པ་དགུར་འགྱུར་བ་ 2.1.2.2 2.1.2.2.1
བརྗོད་པར་བྱའོ།། དེ་ལ་རེ་ཞིག།

འཛིན་པ་དང་ནི་འདོར་བ་དང་།།
ཡིད་ལ་བྱེད་དང་ཁམས་རྣམས་ནི།།
གསུམ་པ་ཉེ་བར་འབྲེལ་པ་དང་།།
གནས་དང་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་།། (༥-༡༣)
ཆོས་ཀྱི་དངོས་པོར་བཏགས་པ་དང་།།
ཆགས་པ་དང་ནི་གཉེན་པོ་དང་།།
ཇི་ལྟར་འདོད་བཞིན་འགྲོ་ཉམས་ལ།།
འཛིན་པ་དང་པོར་ཤེས་པར་བྱ།། (༥-༡༤)

ཞེས་བྱ་བ་ལ།

དེ་ལ་འཛིན་པ་དང་འདོར་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ 2.1.2.2.1.1

6–13 འཛིན་པ་དང་ …ཤེས་པར་བྱ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 13–14. **355.15–356.1** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ …པ་ལགས་སམ། ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 55, ll. 7–8.

2 ལན་] Tib.; °परिहारेणेति Skt.

1 རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་] CDGN^{pc}P (རྣམ་{པ་␣}ཐམས་ཅད་ N^{pc}); རྣམ་{… .}ཐམས་ཅད་ N^{ac} **1** བ་དེར་] DGNP; པ་དེར་ C **2** གནས་པར་] CDGP; གནས་བར་ N **2** བསམ་པས་] CDGP; བསམ་བས་ N **2** ཡིན་པར་] CDGP; ཡིན་བར་ N **2** འཐད་པའི་] CDGP; འཐད་བའི་ N **4** འཛིན་པའི་] CDGP; འཛིན་བའི་ N **4** རྣམ་པ་] CD; om. GNP **4** གཉིས་པོ་] CDGP; གཉིས་བོ་ N **4** ཞིང་] CD; ཞིས་ GNP **4** རྣམ་པ་] DG; རྣམ་བ་ CNP **8** གསུམ་པ་ཉེ་བར་འབྲེལ་པ་དང་།།] *Vṛtti*; གསུམ་པོ་དག་དང་ཉེ་འབྲེལ་དང་།། *Abhisamayālaṃkāra* **8** གསུམ་པ་] CDGP; གསུམ་བ་ N **8** འབྲེལ་པ་] CDGN; འབྲེལ་བ་ P **10** དངོས་པོར་] *Vṛtti*; དངོས་པོ་ *Abhisamayālaṃkāra* **11** ཆགས་པ་] DGNP; ཆགས་བ་ C

ཏུ་ཕྱིན་པ་ཆོས་གང་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་དང་། གཏོང་པར་བགྱིད་པ་ལགས་སམ། ”ཞེས་བྱ་བ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.1.2 ཡིད་ལ་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། གཟུགས་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ན་ཡོངས་སུ་མ་གཟུང་མ་བཏང་བ་ཉིད་ཀྱིས་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པ་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བར་གང་གསུངས་པ་དང་། “རབ་འབྱོར་གང་གི་ཚེ་གཟུགས་ཡིད་ལ་བྱེད་པར་མི་འགྱུར་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “དེའི་ཚེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམ་པར་འཕེལ་ཞིང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་རྗེས་སུ་འཐོབ་པར་འགྱུར་རོ།། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ་ནི་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱའོ་”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པའི་ལན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.1.3 ཁམས་གསུམ་པ་དང་འབྲེལ་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅིའི་སླད་དུ་”ཞེས་

---

1 པ་དང་། གཏོང་] N 183r **1** སམ། ”ཞེས་བྱ་] P 201v **3** གཟུགས་ནས་རྣམ་] G 244r **8** པ་ཉིད་ཀྱི་] C 180r **8** པ་ཉིད་ཀྱི་] D 171r

---

6–7 “རབ་འབྱོར་གང་ ... པར་མི་འགྱུར་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, l. 22. **7–9** “དེའི་ཚེ་བྱང་ ... པར་འགྱུར་རོ།།] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, ll. 30–31. **12** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅིའི་སླད་དུ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 8.

7–9 དེའི་ཚེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམ་པར་འཕེལ་ཞིང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་རྗེས་སུ་འཐོབ་པར་འགྱུར་རོ།།] Tib.; तदा सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्स्यति Skt. **9–10** ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ་ནི་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱའོ་”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པའི་ལན་གྱིས་] Tib.; अमनसिकुर्वाणिस्यानुत्तर-सम्यक्संबोधोपपत्तिपरिहारेणेति Skt.

---

1 ཕྱིན་པ་] GNP; ཕྱིན་པའི་ CD **1** གཏོང་པར་] DG; གཏོང་བར་ CNP **1** ལགས་སམ།] GNP; ལགས་སམ་ CD **3** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱེད་བའི་ N **3** རྟོག་པ་] CDGP; རྟོགས་པ་ N **4** ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི་] CD; ཡིད་ལ་བྱེད་པའི་ GNP **4** ཡོངས་སུ་མ་གཟུང་མ་བཏང་བ་] GNP; ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་བ་བཏང་བ་ CD **4** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱེད་བའི་ N **7** བྱེད་པར་] CDGP; བྱེད་བར་ N **7–8** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ CDGNP **8** དགེ་བའི་] DGNP; དགེ་པའི་ C **8** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **9** བར་] DGNP; པར་ C **9** འཐོབ་པར་] DGNP; འཐོབ་བར་ C **9** མེད་པ་] CDGP; མེད་བ་ N **10** འཐད་པའི་] CDGP; འཐད་བའི་ N **11** གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N **12** ཁམས་གསུམ་པ་] GNP; ཁམ་གསུམ་པོ་ཐམས་ཅད་ C; ཁམས་གསུམ་པ་ཐམས་ཅད་ D **12** འབྲེལ་པའི་] CG; འབྲེལ་བའི་ P; འབྲལ་པའི་ DN **12** ནི།] CDGP; ནི།། N

བྱ་བས་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ་ཁམས་གསུམ་དང་མ་འབྲེལ་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

གནས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟར་སྦྱོད་པ་དེ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ **2.1.2.2.1.4**
ལ་མི་གནས་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དངོས་པོ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅིའི་སླད་དུ”ཞེས་བྱ་ **2.1.2.2.1.5**
བས་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པ་ནི་དེ་ལ་མི་གནས་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དངོས་པོ་བཏགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “གལ་ཏེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ **2.1.2.2.1.6**
ཆེན་པོ་འདི་སླམ་དུ་གང་དེ་ལྟར་སྒོམ་པ་དང”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་མཐོང་བའི་ཆོས་ཀྱང་འདོགས་པར་མི་མཛད་ན”ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ནི་རྗོད་པ་དང་བརྗོད་པར་བྱ་བར་བཏགས་པས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།། “ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་ཆོས་འགའ་ཞིག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པ་མེད”ཅེ་ན། གང་དངོས་པོར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏེ། དེ་

---

7 ཏེ། “དེ་ཅིའི་] G 244v **9** རྗོད་པ་དང་] N 183v **10** བ་མ་ཡིན་] P 202r

---

4 “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅིའི་སླད་དུ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 30. **6–7** “གལ་ཏེ་བྱང་ … སྒོམ་པ་དང”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 58, ll. 5–6. **7–8** “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ … མི་མཛད་ན”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 22–23. **10–11** “ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་ … རྒྱས་པ་མེད”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, l. 23.

2–3 རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ལ་] Tib.: सर्वाकारज्ञतायाम् Skt.

---

1 འབྲེལ་པའི་] DGN; འབྲེལ་བའི་ CP **2** གནས་པའི་] CDGP; གནས་བའི་ N **2** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **2** སྦྱོད་པ་] CDG; སྦྱོད་བ་ N; སྦྱོད་པ་ P **2** ནི་] CDGP; ནི་␣། N **2** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **2–3** ཀྱི་བར་ལ་མི་] CDGN^{pc}P (ཀྱི་{བར་ལ་}མི་ N^{pc}); ཀྱི་{. . . .}མི་ N^{ac} **4** སླད་དུ] CDGP; སླད་དུ N **5** ཞེན་པ་] CDGP; ཞེན་བ་ N **6** བཏགས་པའི་] GNP; བརྟགས་པའི་ CD **6–7** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ CDGNP **8** མཐོང་བའི་] CDGP; མཐོང་པའི་ N **9** ཏེ།] CDGP; ཏེ།། N **9** གཤེགས་པས་] DGNP; གཤེགས་བས་ C **9** རྗོད་པ་] CDGN; བརྗོད་པ་ P **10** བཏགས་པས་] CDGP; བཏགས་བས་ N **11** རྫོགས་པར་] CDGN; རྫོགས་བར་ P **11** སངས་རྒྱས་པ་] CDGP; སངས་རྒྱས་བ་ N **11** དངོས་པོར་] CDGP; དངོས་བོར་ N **11** ཞེས་བྱ་བའི་] CDGP; ཞེས་བྱ་པའི་ N

ལྟར་མངོན་པར་ཞེན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་རིང་དུ་བྱེད་ཅིང་ཉམས་པར་གསུངས་པས་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པ་གཙོ་བོར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.1.7 ཆགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། "བཅོམ་ལྡན་འདས་ཇི་ལྟར་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ནི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་འདི་དག་མ་མཆིས་པར་འགྱུར་བ་ལགས"ཞེས་བྱ་བ་དང་། "རབ་འབྱོར་གང་གི་ཚེ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ནི་ཆགས་པ་མེད་པ་དང་ཡོངས་སུ་གཟུང་བ་མེད་པ་སྟེ"ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.1.8 གཉེན་པོའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། གཉེན་པོ་དང་ལྡན་པའི་ཆོས་དང་དེའི་དམིགས་པ་མཉམ་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དེ་དང་མ་བྲལ་བ་ཉིད་ནས། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་རྣམས་དེ་དང་མ་བྲལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.1.9 ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་འགྲོ་བ་ཉམས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་དམིགས་པ་པོ་དག་ཐ་དད་པ་མེད་པ་ཡིན་ན་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ་མེད་པར

---

5 ཐམས་ཅད་ནི་] C 180v **7** དང་དེའི་དམིགས་] D 171v

3–5 "བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... འགྱུར་བ་ལགས་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 25–27. **5–6** "རབ་འབྱོར་གང་ ... མེད་པ་སྟེ་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 28–29.

---

4 སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་སྐྱོན་འདི་དག་] Tib.; इमे दोषा Skt.

---

1 ཞེན་པ་ལ་] GNP; ཞེན་པ་ CD **1** སྤྱོད་པ་] CDG; སྤྱོད་བ་ NP **1** ཉམས་པར་] CDGP; ཉམས་བར་ N **1** གསུངས་པས་] CDGP; གསུངས་བས་ N **1** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **2** ཤེས་པར་] CDGP; ཤེས་བར་ N **2** བྱེད་པའི་] CDGP; བྱེད་བའི་ N **3** ཆགས་པའི་] CDGP; ཆགས་བའི་ N **3** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **3** རྟོག་པ་] CDGP; རྟོག་བ་ N **3** ནི།] GNP; ནི་ CD **3–4** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ CDGP; བྱང་ཆུབ་སེམས་དབའ་ཆེན་པོ་ N **4** ཕ་རོལ་ཏུ་] CDNP; པ་རོལ་ཏུ་ G **4** སོགས་པའི་] CDGP; སོགས་བའི་ N **5** དང་།] DGP; དང་།། CN **6** སོགས་པ་] DGNP; སོགས་བ་ C **7** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **7** ལྡན་པའི་] CDGP; ལྡན་བའི་ N **7** དམིགས་པ་] DGNP; དམིགས་བ་ C **8** རྣམ་པ་] CDGN; རྣམ་བ་ P **9** བྲལ་བ་] CGN; བྲལ་པ་ DP **9** གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N **10** འགྲོ་བ་] CGNP; འགྲ་བ་ D **10** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **10** རྟོག་པ་] CDGP; རྟོག་བ་ N **10** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **10** དམིགས་པར་] CDGN; དམིགས་བར་ P **11** ཡིན་ན་] DGNP; ཡིན་ནོ།། C **11** རྟོགས་པ་] CDGN; རྟོགས་བ་ P

ཐལ་བ་དང་། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གཟུགས་ཞེས་བྱ་བའམ། འདི་ནི་གཟུགས་སོ།། འདིའི་གཟུགས་སོ་ཞེས་མངོན་པར་ཆགས་པ་མེད་དོ་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྟམས་ཏེ། འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོ་ཇི་ལྟར་འདོད་པར་འགྲོ་བའི་དཔེས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་ནི་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ལམ་དུ་ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་པ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་རྗེས་སུ་འབྲང་བས་གཞན་གྱི་དབང་ཡིན་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ད་ནི་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་དགུ་པོ་གཉིས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན། **2.1.2.2.2**

ཆེད་བཞིན་ངེས་པར་མི་འབྱུང་དང་།།
ལམ་དང་ལམ་མིན་ངེས་འཛིན་དང་།།
འགག་དང་བཅས་པའི་སྐྱེ་བ་དང་།།
དངོས་པོ་ལྡན་དང་མི་ལྡན་དང་།། (༥_༡༥)
གནས་དང་རིགས་ནི་འཇིག་པ་དང་།།
དོན་དུ་གཉེར་དང་རྒྱུ་མེད་དང་།།
ཕྱིར་རྒོལ་བ་ནི་དམིགས་པ་ལ་།།
འཛིན་པའི་རྣམ་རྟོག་གཞན་ཡིན་ནོ།། (༥_༡༦)

---

1 རབ་འབྱོར་འདི་] G 245r **6** དེས་ན།] N 184r **7** ངེས་པར་མི་] P 202v

---

1–2 “རབ་འབྱོར་འདི་ … པ་མེད་དོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 60, ll. 21–22. **7–14** ཆེད་བཞིན་ངེས་ … གཞན་ཡིན་ནོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 15–16.

3–4 ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་ནི་] Tib.; पञ्चानां Skt. **4** ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་འགྲོ་བ་མ་ཡིན་པ་ནི་] Tib.; यथाकामगामि° Skt.

---

1 སེམས་དཔའ་] CDGP; སེམས་དབའ་ N **1** ཆེན་པོ་] CDGP; ཆེན་བོ་ N **2** བའམ།] D; བ་འམ། C; བ་འམ་ GNP **2** ཆགས་པ་] CDGP; ཆགས་བ་ N **3** རྒྱལ་པོ་] CDGN; རྒྱལ་བོ་ P **3** འདོད་པར་] CDGP; འདོད་བར་ N **4** དུ་ཇི་] CDGNP^{pc} (དུ་{⊔}ཇི་ P^{pc}); དུ་{..}ཇི་ P^{ac} **4** འདོད་པ་] DGNP; འདོད་བ་ C **4** ཡིན་པ་] CDGP; ཡིན་བ་ N **4–5** ཕ་རོལ་ཏུ་] CDGP; པ་རོལ་ཏུ་ N **5** ཕྱིན་པའི་] CDGN; ཕྱིན་བའི་ P **5** ཡིན་པའི་] CDGN; ཕྱིན་བའི་ P **5** གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N **6** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **7** ངེས་པར་] CDGP; ངེས་བར་ N **7** འབྱུང་དང་།།] CGNP; འབྱུང་དང་། D **8** འཛིན་དང་།།] GNP; འཛིན་དང་། CD **9** འགག་དང་] *Vṛtti*; འགག་ལ་ *Abhisamayālaṃkāra* **9** བ་དང་།།] GN; བ་དང་། CDP **11** འཇིག་པ་] CGNP; འཛིན་པ་ D **13** དམིགས་པ་ལ་] GNP; དམིགས་པ་དང་ CD

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.1 དེ་ལ་ཆེད་དུ་བྱ་བ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ངེས་པར་མི་འབྱུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་དཔེས་དེ་རྣམས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ལམ་མཉམ་པར་འགྲོ་བའི་དོན་དུ་དེའི་གཞན་གྱི་དབང་ཡིན་པར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.2 ལམ་དང་ལམ་མ་ཡིན་པའི་ངེས་པར་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ལམ་དག་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ལམ་མ་ཡིན་པ་དང་། ལམ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.3 སྐྱེ་བ་དང་འགག་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཆོས་ཉིད་ཚད་མར་བྱས་ནས་“ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ནི་དོན་ཆེན་པོའི་སླད་དུ་ཉེ་བར་གནས་སོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “ཆོས་གང་ཡང་སྐྱེད་པར་བྱེད་པའམ་འགོག་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་ནོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། དེ་ལྟ་ན་ནི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་མི་འཐད་པ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དམིགས་པར་བྱས་ནས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་དང་ཐུན་མོང་དུ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ཡོངས་སུ་བསྔོ་ཞིང་འཁོར་གསུམ་དུ་མི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་སྒོམ་པས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་མངོན་པར་བརྩོན་པ་དང་ཡང་དག་པར་སྦྱོར་བས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.4 དངོས་པོ་དང་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེའི་རྒྱུ་ཡོངས་སུ་ཞུས་པ་སོ་སོར་

---

6 ཅད་མཁྱེན་པ་] C 181r **8** རྟོག་པ་ནི།] G 245v **9** བར་གནས་སོ་] D 172r

---

8–9 “ཤེས་རབ་ཀྱི་ ... བར་གནས་སོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 29–30. **9–10** “ཆོས་གང་ཡང་ ... མ་ཡིན་ནོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, ll. 8–9.

---

3 ལམ་མཉམ་པར་] Tib.; °सन्मार्ग° Skt. **4** གཞན་གྱི་དབང་ཡིན་པར་] Tib.; स्वातन्त्र्यार्थेनेति Skt. **15** དངོས་པོ་དང་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པའི་] Tib.; संयोगवियोग° Skt.

---

2 ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **2** འཁོར་ལོས་] CD; འཁོར་ལོ་ GNP **3** མཉམ་པར་] CDGN; མཉམ་བར་ P **5** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **6** རྣམ་པ་] CGNP; རྣམ་བ་ D **6** མཁྱེན་པ་] CGNP; མཁྱེན་བ་ D **6** ཀྱི་ལམ་] CDGN^{pc}P (ཀྱི་{⊔}ལམ་ N^{pc}); ཀྱི་{..}ལམ་ N^{ac} **6** ཡིན་པ་] CDGN; ཡིན་བ་ P **9** ཉེ་བར་] CGNP; ཉེ་བར་ D **10** སྐྱེད་པར་] DGNP; སྐྱེད་བར་ C **10** པའམ་] D; པ་འམ་ CGNP **11** འཐད་པ་] CDGN; འཐད་བ་ P **11** དང་།] conj.; དང་ CDGNP **11** རྣམ་པ་] CDGN; རྣམ་བ་ P **12** བསྔོ་] CGNP; བསྔོ་ D **13** སྒོམ་པས་] GNP; བསྒོམས་པས་ CD; སྒོམ་བས་ P

བསྟན་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། གཟུགས་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ལ་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པ་བཀག་པས་མངོན་པར་བརྗོན་པར་བྱེད་པར་བསྟན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.5

གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་གནས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་གཟུགས་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ལ་གནས་པར་མི་བྱའོ་ཞེས་བརྗོན་པར་བྱ་བ་ཉིད་དང་། "དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཟུགས་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དག་ནི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་པོ་རྣམས་ལ་ཅུང་ཟད་མི་གནས་པའི་"འཐད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.6

རིགས་རྣམ་པར་འཇིག་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཨ་སྨྲ་ལ་སོགས་པའི་འབྲས་བུའི་དཔེས་ཆོས་རྣམ་པར་འཇིག་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.7

དོན་དུ་གཉེར་བ་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཇི་སྲིད་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དབང་བ་རྗེས་སུ་ཐོབ་པར་འདོད་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་བསླབ་པར་བྱ་བ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.8

རྒྱུ་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ནི་འཛམ་བུའི་གླིང་གི་རིན་པོ་ཆེ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་དཔེས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནི་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྟོགས་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་འཐད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.2.2.2.9

ཕྱིར་རྒོལ་བའི་ཆོས་ལ་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཡང་འཁོར་གྱི་སློབ་དཔོན་གྱི་དཔེས་

---

2 གསུངས་པ་ཡིན་] N 184v **2** ནོ།།] P 203r **8** གྱིས་གང་གསུངས་] G 246r **12** རྒྱ་མཚོ་ཆེན་] C 181v

---

4–6 "དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ ... མི་གནས་པའི་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, ll. 25–31.

---

1 བར་] DGP; པར་ CN **1** ལྡན་པ་] CDGN; ལྡན་བ་ P **2** བརྗོན་པར་] CDGP; སྦྱོན་པར་ N **2** བྱེད་པར་] CD; བྱེད་པས་ GNP **2** བསྟན་པས་] CD; བསྟན་པས་ GNP **3** གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་] CDGN^{pc}P ({གཟུ?་ལ་སོ?་པ་}ལ་ N^{pc}); {⊔⊔⊔⊔⊔}ལ་ N^{ac} **3** ནི།] CDGP; ནི།། N **4** མཁྱེན་པ་] CDGP; མཁྱེན་བ་ N **4** བར་] DGNP; པར་ C **4** ཞེས་] CGNP; ཞས་ D **4** བརྗོན་པར་] CDGP; བརྗོན་བར་ N **5** རྣམ་པ་] CDGN; རྣམ་བ་ P **5** བར་] DGNP; པར་ C **6** འཐད་པས་] CDGN; འཐད་བས་ P **7** འཇིག་པའི་] CDGN; འཇིག་བའི་ P **9** གཉེར་བ་] CDGP; གཉེར་པ་ N **9** ནི།] CD; ནི་ GNP **10** འདོད་པས་] DGNP; འདོད་བས་ C **10** བསླབ་པར་] DGNP; བསླབ་བར་ C **10** བྱ་བ་] CDGP; བྱ་པ་ N **12** མེད་པའི་] CDGN; མེད་བའི་ P **13** ཕྱིན་པ་] CDGN; ཕྱིར་པ་ P **15** དམིགས་པའི་] CDGP; དམིགས་བའི་ N

ཕྱིར་གྲོལ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་ཐུབ་པར་དཀའ་བ་ཉིད་དུ་སྟོན་པ་དང་། དེ་ལྟར་ཐམས་ཅད་དུ་མི་དམིགས་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་མི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་དགོངས་པ་མཛད་པས་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པའི་གཉེན་པོ་ཞེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.1.3
2.1.3.1 གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡིན་ལ་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ལྔ་བཞི་སྟེ། ལྔ་དང་པོ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཡུལ་དྲུག་གོ།། གཉིས་པ་ནི་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་དང་ལྡན་པའི་རྣམ་པར་རིག་པའོ།། གསུམ་པ་ནི་སྐད་ཅིག་མ་གཞན་གྱི་དེ་ཉིད་དོ།། བཞི་པ་ནི་རྣམ་པ་དེ་དག་དང་བྲལ་བའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།།

2.1.3.2 རིགས་ཉིད་ཡིན་གྱི། རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ཚིག་ཕྱི་མ་དང་སྦྱར་བ་སྟེ། རེ་ཞིག་རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་རིགས་ཀྱང་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན་གཉེན་པོ་ཀུན་ཏུ་སྤྱོད་པའི་དུས་ཀྱི་རིགས་བཞིན་ནོ།། རིགས་ཉིད་ཡིན་གྱི་རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མ་ཡིན་པ་ནི་དཔེར་ན་ཡང་དག་པར་རྟོགས་པ་མེད་པའི་རིགས་བཞིན་ནོ།།

2.1.3.3 ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཡིན་གྱི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཚིག་སྔ་མ་དང་སྦྱར་བ་ཏེ། རེ་ཞིག་ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གང་ཡིན་

---

1 དཀའ་བ་ཉིད་] D 172v **7** རྣམ་པ་དེ་] P 203v **9** གྱི། རིགས་ཀྱི་] N 185r **10** ཞིག་རིགས་ཀྱི་] G 246v

---

12 ཡང་དག་པར་རྟོགས་པ་མེད་པའི་རིགས་] Tib.; तद्यथा समुदागच्छद्गोत्रमिति Skt.

---

1 ཐུབ་པར་] DGNP; ཐུབ་བར་ C **2** སྤྱོད་པའི་] CDGN; སྦྱོད་པའི་ P **2** ཐམས་ཅད་ཀྱིས་] GNP; ཐམས་ཅད་ཀྱི་ CD **4** ཡིན་ནོ།།] CGNP; ཡིན་ན།། D **5** གཟུང་བའི་] CDGP; གཟུང་པའི་ N **5** རྟོག་པ་] CDGP; རྟོག་བ་ N **5** ཡིན་ནོ་] CD; ཡིན་པ་ GNP **6** དྲུག་གོ།།] GNP (षड्विषयाः । Skt.); དྲུག་ལ་འཇུག་གོ།། CD **6** སྐད་ཅིག་མ་] GNP; སྐད་ཅིག་ CD **6** དང་] DGNP; གང་ C **6–7** ལྡན་པའི་] DGNP; ལྡན་བའི་ C **7** གསུམ་པ་] CDGP; གསུམ་བ་ N **7** བཞི་པ་] DGNP; བཞི་བ་ C **8** བྲལ་བའི་] DGP; བྲལ་པའི་ CN **9** གྱི།] CD; གྱི་ GNP **9** རྣམ་པར་རྟོག་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་] DGNP; རྣམ་བར་{རྟོག་པ་མ་ཡིན་པ་}ཞེས་ C^{pc}; རྣམ་བར་{␣␣␣␣␣␣}ཞེས་ C^{ac} **9** སྦྱར་བ་] CD; སྦྱོར་བ་ GNP **12** ནོ།།] CGNP; ནོ། D **13** རྣམ་པར་རྟོག་པ་མ་] CDGN^{pc} (རྣམ་པར་{རྟོག་པ་}མ་ N^{pc}); རྣམ་པར་{␣␣␣}མ་ N^{ac}; རྣམ་བར་རྟོག་པ་མ་ P **14** སྦྱར་བ་ཏེ།] GNP; སྦྱར་སྟེ། CD **14** ཡང་དག་པར་] DGNP; ཡང་དག་བར་ C **14** རྣམ་པར་] DGNP; རྣམ་བར་ C **362.14–363.1** ཡིན་པ་] CDGP; ཡིན་བ་ N

པ་དེ་ནི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པའང་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན་ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་དམིགས་པ་ལ་སྦྱོར་བ་བཞིན་ནོ།། ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ནི་དཔེར་ན་དམིགས་པ་ཡོངས་སུ་མ་རྫོགས་པ་བཞིན་ནོ།། ཕྱོགས་འདིས་ལྷག་མ་ཡང་དཔག་པར་བྱའོ།།

མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ཡང་ཅིའི་ཕྱིར་འདི་ལ་མཐོང་བའི་ལམ་ **2.2 2.2.1**
དུ་འདོད་ཅེ་ན། བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོ་ཐོབ་པའི་དོན་དུ། དེ་ཐོབ་པ་ཡང་རྒྱུ་རྣམ་པ་གསུམ་གྱིས་ཡིན་ཏེ། དེ་དག་ཀྱང་།

བྱང་ཆུབ་ལ་གཞན་སྟོན་པ་དང་།།

ཞེས་བྱ་བ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་འདི་ནི་ཟབ་པ་སྟེ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་དག་ནི་དཀའ་བ་བགྱིད་པའོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། མཐོང་བའི་ལམ་ཐོབ་པའི་དགེ་སློང་དྲུག་སྟོང་ལུང་བསྟན་པ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ཡི་རྒྱུ་ནི་ཡོངས་གཏོད་དང་།།

ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཕགས་པ་ཀུན་དགའ་བོ་ལ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་མང་དུ་ཡོངས་སུ་གཏད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

6 བྱང་ཆུབ་ཆེན་] C 182r **10** བརྩམས་ཏེ། མཐོང་] D 173r **13** ཕ་རོལ་ཏུ་] G 247r

---

8 བྱང་ཆུབ་ལ་གཞན་སྟོན་པ་དང་།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17a. **9–10** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... བ་བགྱིད་པའོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 66, ll. 19–20. **12** དེ་ཡི་རྒྱུ་ནི་ཡོངས་གཏོད་དང་།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17b.

2–3 ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་ཡིན་གྱི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ནི་] Tib.; स्यादालम्बनविकल्प एव न समुदागमविकल्पः Skt. **9–10** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་དག་ནི་] Tib.; बोधिसत्त्वाः Skt.

---

1 རྟོག་པའང་] CDNP; རྟོག་བའང་ G **1** རྟོགས་པའི་] DGNP; རྟོགས་བའི་ C **3** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོག་བ་ C **5** ཏོ།།] conj.; ཏོ།། །། CDGNP **6** ཐོབ་པ་] DGNP; ཐོབ་བ་ C **7** ཀྱང་།] CD; ཀྱང་ GNP **8** དང་།།] CD; དང་། GNP **9** ནི།] CD; ནི་ GNP **9** ཟབ་པ་] CGNP; ཟབ་བ་ D **10** དཀའ་བ་] CDGP; དཀའ་པ་ N **10** པའོ་] CD; པའོ། G; པའོ།། NP **12** དང་།།] CD; དང་ GNP **13** ཀུན་དགའ་བོ་] CDGP; ཀུན་དགའ་པོ་ N **13** མང་དུ་ཡོངས་སུ་] conj. (बहुधा ... °परिन्दनयेति Skt.); ཡོངས་སུ་ CD; མང་དུ་ GNP

དེ་ཐོབ་བར་ཆད་མེད་པའི་རྒྱུ།།
བསོད་ནམས་མང་པོའི་མཚན་ཉིད་དོ།། (༥_༡༧)

ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཇི་སྙེད་པ་དགྲ་བཅོམ་པའི་འབྲས་བུ་ཐོབ་པར་གྱུར་པ་དེ་དག་གི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་བསོད་ནམས་བྱ་བའི་དངོས་པོ་དཔེར་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་སྐད་ཅིག་དང་ཡུད་ཙམ་དང་ཐང་ཅིག་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཆོས་སྟོན་པར་བྱེད་པའི་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་འཕེལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། "སྐད་ཅིག"ལ་སོགས་པ་སྨོས་པ་ནི་གོ་རིམས་བཞིན་གང་ཟག་དབང་པོ་རྣོན་པོ་དང་། འབྲིང་དང་། ཐ་མ་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།། འདིར་སྐད་ཅིག་ནི་བྱ་བ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་དུ་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། གཅིག་ནི་ཐ་སྙད་དུ་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་མི་བསྐྱོད་པ་བསྟན་པ་དང་། མི་སྣང་བར་གྱུར་པའི་དཔེས་ནི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམས་མཐོང་བའི་ལམ་གྱིས་ཤེས་པའི་ཡུལ་མ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དུ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟར་ན་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པའི་རྒྱུ་ནི་གསུམ་པོ་དེ་དག་ཡིན་ནོ།།

2.2.2 ཡང་བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་གང་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན།
དྲི་མ་ཟད་དང་མི་སྐྱེ་བའི།།
ཡེ་ཤེས་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བརྗོད་དེ།།

---

2 ཉིད་དོ།།] P 204r **4** དེ་དག་གི་] N 185v

1–2 དེ་ཐོབ་བར་ ... མཚན་ཉིད་དོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17cd. **14–15** དྲི་མ་ཟད་ ... ཅེས་བརྗོད་དེ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 18ab.

3–4 སེམས་ ཅན་ ཇི་ སྙེད་ པ་ དགྲ་ བཅོམ་ པའི་ འབྲས་ བུ་ ཐོབ་ པར་ གྱུར་ པ་ དེ་ དག་ གི་ སྦྱིན་ པ་ ལ་ སོགས་ པའི་] Tib.; °सत्त्वार्हद्भावप्राप्तिदानादि° Skt.

---

1 བར་ཆད་] CDGP; པར་ཆད་ N **2** དོ།།] CD; དོ་ GNP **3–4** དགྲ་བཅོམ་པའི་] CDGP; དགྲ་པཅོམ་བའི་ N **4** སྦྱིན་པ་] CDGP; སྦྱིན་པ་ N **6** འཕེལ་བ་] DGNP; འཕེལ་པ་ C **7** གོ་རིམས་] CD; གོ་རིམ་ GNP **7** རྣོན་པོ་དང་།] CD; རྣོན་པོ་དང་ GNP **8** འབྲིང་དང་།] CD; འབྲིང་དང་ GNP **10** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོག་བ་ C **11** ཡིན་པར་] DGNP; ཡིན་བར་ C **11** ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **11** བྱེད་པའི་] CDGN; བྱེད་བའི་ P **11** དོན་དུ་] GNP; དོན་ CD **11–12** རྫོགས་པའི་] CDGN; རྫོགས་བའི་ P **13** ཆེན་པོ་] CDGN; ཆེན་བོ་ P **15** ཡེ་ཤེས་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བརྗོད་དེ།།] CD; ཡེ་ཤེས་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བརྗོད་དེ་ $GN^{pc}P$ ({ཡིས་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བརྗོད་དེ་} N^{pc}); {␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣} N^{ac}

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ།།

ཡང་ཟད་པ་ཤེས་པ་ནི་གང་ཞིག་ཡིན། མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པ་ནི་གང་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། **2.2.3**

ཟད་མེད་སྐྱེ་མེད་ཕྱིར་དེ་དག།
གོ་རིམས་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱ།། (༥-༡༨)

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ། “ཀུན་དགའ་བོ་གང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཟད་པར་འདོད་པ་དེ་ནི་ནམ་མཁའ་ཟད་པར་འདོད་དུ་ཟད་དེ”ཞེས་རྒྱ་ཆེར་ཟད་པ་ཤེས་པ་བརྗོད་པ་དང་། “ཆོས་དེ་དག་ལ་ནི་སྐྱེ་བ་མེད་ལ”ཞེས་མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པ་བརྗོད་པས་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཉེ་བར་བཀོད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

འདི་ལ་ཇི་ལྟར་ཡིད་ཆེས་པར་བྱ་ཞེས་ན། བདེན་པ་གསུང་བར་འོས་པའི་ལྷུགས་རྒྱ་ཆེན་པོ་ **2.2.4**
བསྟན་པ་དང་། འཕགས་པ་ཀུན་དགའ་བོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྟོན་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ངེས་པར་སྦྱོར་བ་དང་། དེ་གཟུང་བས་ནི་གཟུངས་དང་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་སྒོའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་གཟུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

5 གསུངས་པ་ཡིན་] G 247v **5–6** ཟད་པར་འདོད་] C 182v **9** ལྟར་ཡིད་ཆེས་] D 173v **9** འོས་པའི་ལྷུགས་] P 204v

---

3–4 ཟད་མེད་སྐྱེ་ … ཤེས་པར་བྱ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 18cd. **5–6** “ཀུན་དགའ་བོ་ … དུ་ཟད་དེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 3–4. **7** “ཆོས་དེ་དག་ … བ་མེད་ལ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 16–17.

---

9 བདེན་པ་གསུང་བར་འོས་པའི་] Tib.; सत्यार्ह° Skt.

---

1 ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ།།] CDGN^{pc}P ({ཞེས་བྱ་བ་གསུངསོ།། } N^{pc}); {␣␣␣␣␣␣␣␣} N^{ac} **2** ཤེས་པ་] CDGP; ཤེས་བ་ N **2** ཡིན།] GP; ཡིན་ CDN **2** ན།] CDGP; ན།། N **4** གོ་རིམས་] CD; གོ་རིམ་ GNP **4** བཞིན་དུ] CDGP; པཞིན་དུ N **4** བྱ།།] CD; བྱ་ G; བྱ། NP **5** ཞེས་] CD (इत्याह Skt.); ཞེས་གང་ GNP **5** ཤེས་རབ་] CGNP; ཤེས་རང་ D **5** ཕ་རོལ་ཏུ་] CDGP; པ་རོལ་ཏུ་ N **6** དེ་ནི་ནམ་མཁའ་] CDG^{pc}NP (དེ་ནི་{␣␣}ནམཁའ་ G^{pc}, དེ་ནི་ནམཁའ་ N); དེ་ནི་{. . . .}ནམཁའ་ G^{ac} **6** ཟད་པར་] DGNP; ཟད་བར་ C **6** ཤེས་པ་] DGNP; ཤེས་བར་ C **8** ཡིན་ནོ།།] CDG^{pc}NP (ཡིན་{␣␣}ནོ།། G^{pc}); ཡིན་{. . . .}ནོ།། G^{ac} **9** གསུང་བར་] DGNP; གསུང་པར་ C **9** ཆེན་པོ་] CDGP; ཆེན་བོ་ N **10** བསྟན་པ་] CDGP; བསྟན་བ་ N **10** ཕྱིན་པ་སྟོན་པ་ལ་སོགས་པ་] CDGN^{pc}P (ཕྱིན་པ་{སྟོན་པ་ལ་སོགྶ་}པ་ N^{pc}); ཕྱིན་པ་{␣␣␣␣}པ་ N^{ac} **11** ངེས་པར་] CDGP; ངེས་བར་ N **11** གཟུང་བས་] GNP (°धारणस्य Skt.); བཟུང་བས་ CD **11–12** གཟུང་བ་] GNP (धरत्वेनेति Skt.); བཟུང་བ་ CD **12** གསུངས་པ་] DGP; གསུངས་བ་ CN

2.2.5 ཡང་ཇི་ལྟར་ན་ཟད་པ་ཤེས་པ་མི་ཟད་པའི་རྣམ་པ་ཅན་ཡིན་གྱི། དངོས་པོ་འཇིག་པའི་རྣམ་པ་ཅན་མ་ཡིན་ཞེ་ན། གང་གི་ཕྱིར་སྦྱོར་བའི་དུས་སུ་ཡང་། རབ་འབྱོར་གཟུགས་མི་ཟད་པའི་ཕྱིར་“ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་མངོན་པར་བསྒྲུབ་པར་བྱའོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། སྙིང་པོ་བྱང་ཆུབ་ལ་འདུག་པའི་མ་འདྲེས་པའི་ཆོས་དང་ལྡན་པ་དང་། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ནམ་མཁའ་ལྟར་ཟད་མི་ཤེས་པས་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ་ལ་རྣམ་པར་ལྟ་བ་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་གཏོད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟར་ལྟ་བ་ནི་བདག་དང་ཆོས་སུ་འཛིན་པ་ཐམས་ཅད་སྤངས་པས་མཐོང་བའི་ལམ་གསལ་བར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་ལྟར་སྤྱོད་པ་ན་ཕ་དང་མ་ཤི་བའི་སྐྱེས་བུའི་དཔེས་བདུད་རྣམས་རང་གི་སྤྱོད་ཡུལ་ལས་འདས་པར་སེམས་པས་མྱ་ངན་གྱི་ཟུག་རྔུ་དང་ལྡན་པ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.2.6 གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་འགའ་ཞིག་ཟད་པའམ་མི་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་ཟད་པ་དང་མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པ་མ་ཡིན་པ་དེས་ན།

འགོག་པ་མེད་པའི་རང་བཞིན་ལ།།
མཐོང་ཞེས་བྱ་བའི་ལམ་གྱིས་ནི།།

1 ཀྱི། དངོས་པོ་] N 186r **8** བུའི་དཔེས་བདུད་] G 248r

2–3 “ཤེས་རབ་ཀྱི་ … བསྒྲུབ་པར་བྱའོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 78, l. 19.
366.12–367.2 འགོག་པ་མེད་ … ཅི་ཞིག་འཐོབ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 19.

4–5 རྟེན་ ཅིང་ འབྲེལ་ པར་ འབྱུང་ བ་ ནམ་ མཁའ་ ལྟར་ ཟད་ མི་ ཤེས་ པས་ མངོན་ པར་ སྒྲུབ་ པ་ ལ་] Tib.; प्रतीत्यसमुत्पादाकाशाक्षयाभिनिर्हार° Skt. **10** འགའ་ཞིག་ཟད་པའམ་མི་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་] Tib.; कस्यचित्क्षया-दुत्पादाद्वा Skt.

1 ཟད་པ་] CDGP; ཟད་བ་ N **1** ཟད་པའི་] CD; བཟད་པའི་ GP; བཟད་བའི་ N **1** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **1** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **2** ཟད་པའི་] CD; བཟད་པའི་ GNP **3** བསྒྲུབ་པར་] CDG; བསྒྲུབ་བར་ NP **4** འདུག་པའི་] GNP (निषण्णस्या° Skt.); འདུག་གི་པར་ C; འདུག་གི་བར་ D **5** ཤེས་པས་] GN; ཤེས་པའི་ CD; ཤེས་བས་ P **5** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **5** སྒྲུབ་པ་] GP; བསྒྲུབ་པ་ CD; སྒྲུབ་བ་ N **6** སྤངས་པས་] CDG; སྤངས་བས་ N; སྤངས་པས་ P **7** བྱེད་པའི་] CDG; བྱེད་བའི་ NP **7** སྤྱོད་པ་] CG; སྤྱོད་པ་ DN; སྤྱོད་བ་ P **7** ན་] CD (चरतो Skt.); ནི་ GNP **7** ཕ་དང་] CDGNP^{pc} (ཕ་{⊔}དང་ P^{pc}); ཕ་{..}དང་ P^{ac} **8** དཔེས་] CDGP; དབེས་ N **8** སྤྱོད་ཡུལ་] CG; སྤྱོད་ཡུལ་ DNP **9** ལྡན་པ་] CDGN; ལྡན་བ་ P **9** གསུངས་པ་] DGNP; གསུངས་བ་ C **10** པའམ་] D; པ་འམ་ CGNP **10** ཤེས་པ་] CD (°ज्ञाने Skt.); ཤེས་པ་མི་ཤེས་པ་ GNP **13** ནི།།] CGNP; ནི། D

རྣམ་པར་རྟོག་རིགས་ཅི་ཞིག་ཟད།།
སྐྱེ་མེད་རྣམ་པ་ཅི་ཞིག་འཐོབ།། (༥-༡༩)

ཅེས་བྱ་བ་འདི་སྨོས་པ་ཡིན་ཏེ། གང་དག་དངོས་པོ་འཇིག་པའི་བསམ་པས་ཟད་པ་ལ་ཟད་དོ་ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པ་ནི་ཟད་པ་ཤེས་པ་ཡིན་པ་དང་། མ་འོངས་པའི་དངོས་པོ་མི་སྐྱེ་བའི་བསམ་པས་མི་སྐྱེ་བ་ཤེས་པ་ཡིན་པར་རྟོད་པར་བྱེད་པ་དེ་དག་ལ་འདིར་དངོས་པོའི་རིས་ཅི་ཞིག་ཟད་པའམ་སྐྱེ་བ་མེད་པར་ཅི་ཞིག་འཐོབ་ཅེས་འདྲི་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ།། དེའི་ཕྱིར་འདི་སྐད་དུ།

གཞན་གྱི་ཆོས་རྣམས་ཀྱང་ཡོད་ལ།།
ཤེས་བྱ་ལ་ཡང་སྟོན་པ་ཡི།།
སྒྲིབ་པ་ཟད་པར་བརྗོད་པ་གང་།།
དེ་ལ་ཁོ་བོས་མཚར་དུ་བསྐིས།། (༥-༢༠)

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། དེས་ན།

འདི་ལ་བསལ་བྱ་ཅུང་ཟད་མེད།།
བཞག་པར་བྱ་བའང་ཅུང་ཟད་མེད།།
ཡང་དག་ཉིད་ལ་ཡང་དག་ལྟ།།

---

6 ཅེས་འདྲི་བར་] P 205r **6** དེའི་ཕྱིར་འདི་] C 183r **12–13** མེད།། བཞག་པར་] D 174r

---

7–10 གཞན་གྱི་ཆོས་ … མཚར་དུ་བསྐིས།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 20. **367.12–368.1** འདི་ལ་གསལ་ … རྣམ་པར་གྲོལ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 21.

---

2 འཐོབ།།] CDNP; འཐོབ། G **3** འཇིག་པའི་] CDGN; འཇིག་པའི་ P **3–4** ཞེས་བྱ་བར་] DGNP; ཞེས་བྱ་པར་ C **4** ཤེས་པ་] CDGN; ཤེས་བ་ P **4** ཡིན་པ་] DGNP; ཡིན་བ་ C **5** རྟོད་པར་] CDG; བརྟོད་པར་ NP **5** བྱེད་པ་] CGNP; བྱེད་བ་ D **5** པའམ་] D; པ་འམ་ CGP; བའམ་ N **7** ལ།།] CGNP; ལ། D **8** སྟོན་པ་] CGN; སྟོན་བ་ DP **8** ཡི།།] CGNP; ཡི། D **9** ཟད་པར་] CGP; ཟད་བར་ DN **9** གང་།།] CGNP; གང་། D **10** མཚར་དུ་] CDGN; མཆར་དུ་ P **10** བསྐིས།།] CDGP; བྲཆིས།། N **11** དེས་ན།] CD; དེས་ན་ GNP **12** འདི་ལ་] *Vṛtti*; འདི་ལས་ *Abhisamayālaṃkāra* (अतः Skt.) **12** བསལ་བྱ་] GNP; གསལ་བྱ་ CD **12** ཅུང་ཟད་] *Vṛtti*; ཅི་ཡང་ *Abhisamayālaṃkāra* **13** བཞག་པར་] CDGP (प्रक्षेप्तव्यं Skt.); བཞག་བར་ N; གཞག་པར་ *Abhisamayālaṃkāra* **13** བྱ་བའང་] CD; བྱ་བ་ GNP *Abhisamayālaṃkāra*

ཡང་དག་མཐོང་ན་རྣམ་པར་གྲོལ།། (༥-༢༡)

ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཉིད་ལེགས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.3
2.3.1 དེའང་སྐད་ཅིག་གཅིག་པའི་མཐོང་བའི་ལམ་འདི་ཡིན་ནོ་ཞེས་གསུངས་པ་ནི།

སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་རེ་རེར་ཡང་།།
དེ་དག་ཕན་ཚུན་བསྡུས་པ་གང་།།
སྐད་ཅིག་གཅིག་པའི་བཟོད་པ་ཡིས།།
བསྡུས་པ་དེ་འདིར་མཐོང་བའི་ལམ།། (V,༢༢)

ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། ཇི་སྐད་དུ་“རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་བསྔོ་ཞིང་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པར་བྱེད་དེ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་བར་གྱིས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་གནས་པ་ནས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་གནས་པའི་བར་གྱི་དྲུག་པོ་རེ་རེ་ཞིང་དྲུག་ཚན་དུ་གྱུར་པའི་དྲུག་པོ་རྣམ་པ་སུམ་ཙུ་རྩ་དྲུག་ཐམས་ཅད་དུ་འཁོར་གསུམ་ཡོངས་སུ་དག་པ་གཙོ་བོར་གྱུར་པས་ན་ཐམས་ཅད་ཕན་ཚུན་བསྡུས་པས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

2 ཉིད་ལེགས་པ་] N 186v **8** ཆུབ་སེམས་དཔའ་] G 248v

4–7 སྦྱིན་པ་ལ་ … མཐོང་བའི་ལམ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 22. **8–9** “རབ་འབྱོར་འདི་ … པར་བྱེད་དེ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 83, ll. 14–15.

8–9 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པ་] Tib.; बोधिसत्त्वो महासत्त्वः Skt. **13** ཡོངས་སུ་དག་པ་གཙོ་བོར་གྱུར་པས་ན་] Tib.; °परिशुद्धिपरिणामनप्रधानैः Skt.

---

1 མཐོང་ན་] CD; མཐོང་ནས་ GNP *Abhisamayālaṃkāra* **1** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **1** གྲོལ།།] CDNP; གྲོལ། G **2** ལེགས་པ་] CDGN; ལེགས་བ་ P **3** མཐོང་བའི་] NP; མཐོང་པའི་ CDG **3** འདི་] CD (अयम् Skt.); om. GNP **4** སྦྱིན་པ་] DGP; སྦྱིན་བ་ CN **4** རེ་རེར་] GNP; རེ་རེ་ CD **8** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] CD (बोधिसत्त्वो महासत्त्वः Skt.); བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ GNP **10** ནས་] CDGN; ན་ P **11** གནས་པ་ནས་] CD; གནས་ནས། GNP **12** བར་གྱི་] DNP; བར་ཀྱི་ C; བར་གྱིས་ G **12** དྲུག་པོ་] CDGN; དྲུག་བོ་ P **13** དག་པ་] DGNP; དག་བ་ C

2.3.2

འདིའི་མདོ་ནི། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་ཞིང་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་བྱམས་པའི་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ལས་ཉེ་བར་གནས་པར་འགྱུར་བ”ནི་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།། དེ་ཉིད་ལེན་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་གཤེ་བ་དང་སྤྱོ་པ་ལ་སོགས་པ་བཟོད་པ་ནི་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།། དེ་ཉིད་སློངས་མོ་པ་རྣམས་ཀྱིས་གཤེ་བ་དང་སྤྱོ་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྦྱིན་པ་ལ་སྤྱོ་བ་མི་འདོར་བ་ནི་བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།། དེ་ཉིད་སྦྱིན་པ་དེ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དུ་ཡོངས་སུ་བསྔོ་ཞིང་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་སུ་རྣམ་པར་ག་.ཡེང་བའི་སེམས་མེད་པ་ནི་བསམ་གཏན་གྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།། དེ་ཉིད་སྦྱིན་པ་གཏོང་བ་ན་སྒྱུ་མའི་བློ་ཉེ་བར་གནས་པས་ཕན་པ་དང་གནོད་པ་གང་ཡང་མི་མཐོང་བ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་སྲུང་བར་བྱེད་པ་ནས། ཤེས་རབ་བསྒོམ་པའི་བར་སོ་སོར་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་བསྡུས་པ་ནི་མདོ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱའོ།།

2.3.3

འདི་དག་ནི་དྲུག་ཚན་དྲུག་གིས་རྣམ་པ་སུམ་ཅུ་རྩ་དྲུག་ཏུ་འགྱུར་ཏེ། དེ་ཡང་མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་བཟོད་པ་སྐྱེས་པ་ན་འདོད་པ་དང་། གཟུགས་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་ཁམས་ཀྱིས་བསྡུས་པ་མཐོང་

5–6 པའོ།། དེ་ཉིད་] P 205v **8** བློ་ཉེ་བར་] C 183v (ལྡེ་*བུའི་བློ་) **9** བྱ་བ་དང་།] G 249r **10** སོ་སོར་ཕ་] N 187r **10** རྫོགས་པས་བསྡུས་] D 174v

---

1–3 “རབ་འབྱོར་འདི་ … པར་འགྱུར་བ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 1–4.

---

1 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] Tib.; बोधिसत्त्वस्य Skt. **6–7** རང་སངས་རྒྱས་སུ་] Tib.; °प्रत्येकबुद्धभूमि° Skt.

---

2 བྱམས་པའི་] CDGP; བྱམས་བའི་ N **2** ངག་] CGNP; དག་ D **2** ཉེ་བར་] CDGP; ཉེ་པར་ N **2** གནས་པར་] DGNP; གནས་བར་ C **3** ལེན་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་] CDNP; ལེན་པ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ G **3** གཤེ་བ་དང་] GNP; གཤེ་བ་དང་། CD **3** སྤྱོ་པ་] CD; སྤྱོ་བ་ GNP **4** སོགས་པ་] DGNP; སོགས་བ་ C **4** བཟོད་པ་] DGP; བཟོད་བ་ CN **4** ཕྱིན་པའོ།།] CDGP; ཕྱིན་བའོ།། N **4** སློངས་མོ་པ་] GNP; སློང་མོ་པ་ CD **4** གཤེ་བ་] CDGP; གཤེ་པ་ N **4** དང་] GNP; དང་། CD **5** སྤྱོ་བ་] DGN; སྤྱོ་པ་ C; སྦྱོ་བ་ P **7** སེམས་མེད་པ་ནི་] CGNP; སེམས་མེད་པ་ན་ D **7** བསམ་གཏན་] CDGNP^{pc} (བསམ་{⊔}གཏན་ P^{pc}); བསམ་{..}གཏན་ P^{ac} **8** སྒྱུ་མའི་] GNP (माया° Skt.); སྒྱུ་མ་ལྡེ་བུའི་ CD **8** མི་མཐོང་བ་] CD; མ་མཐོང་བ་ GNP (མ་⊔མཐོང་བ་ G) **9** ཕྱིན་པའོ་] CD; ཕྱིན་པའོ།། GNP **10** བསྒོམ་པའི་] CDGN; བསྒོམ་བའི་ P **12** རྣམ་པ་] DGNP; རྣམ་བ་ C **12** མཐོང་བའི་] DGNP; མཐོང་པའི་ C **13** བཟོད་པ་] CDGP; བཟོད་བ་ N **13** བསྡུས་པ་] CDGP; བསྡུས་བ་ N

བས་སྤྱང་བར་བྱ་བའི་ཉོན་མོངས་པ་བརྒྱ་རྩ་བརྒྱད་པོ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞིས་བསྡུས་པ་རྣམས་སྤོང་བར་འགྱུར་རོ།།

2.4 དེ་ལ་དབང་དུ་བྱ་བའི་ཕྱིར་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་པ་ནི།

དེ་ནས་སེང་གེ་རྣམ་བསྒྲིངས་པའི།།
ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་ཞུགས་ནས།།
རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་ལུགས་མཐུན་དང་།།
ལུགས་མི་མཐུན་ལ་རྟོག་པར་བྱེད།། (༥-༢༣)

ཅེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་ལ་“ལུགས་དང་མཐུན་པ”ནི་མ་རིག་པའི་རྐྱེན་གྱིས་འདུ་བྱེད་རྣམས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའོ།། “ལུགས་དང་མི་མཐུན་པ”ནི་དེ་མེད་ན་མྱ་ངན་དང་སྨྲེ་སྔགས་འདོན་པ་ལ་སོགས་པ་མི་འབྱུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའོ།།

3 མཐོང་བའི་ལམ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ད་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞི་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། རེ་ཞིག་སྒོམ་པའི་ལམ་བརྗོད་དེ། དེ་ནས་འདི་བརྗོད་པར་བྱའོ།།

3.1
3.1.1 སྒོམ་པའི་ལམ་ཡང་མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དགུས་བསྡུས་པ་ཡིན་ལ། དེ་དག་ཀྱང་ཐོད་རྒལ་གྱི་སྙོམས་པར་འཇུག་པས་བསྡུས་པ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་དེ་ངེས་པར་བསྟན་པའི་སྒོ

---

14 དེས་ན་དེ་] P 206r **14** བསྟན་པའི་སྒོ་] G 249v

4–7 དེ་ནས་སེང་ … རྟོག་པར་བྱེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 23.

---

1 སྤྱང་བར་] CDGP; སྤྱང་པར་ N **1** རྟོག་པ་] CDGP; རྟོག་བ་ N **4** སེང་གེ་] CDGN; སེ་གྒེ་ P **4** རྣམ་བསྒྲིངས་པའི་] CDGP; རྣམ་བསྒྲིངས་བའི་ N **7** བྱེད།།] CDNP; བྱེད། G **8** ལུགས་] CDNP; ཐུགས་ G **8** མཐུན་པ་] CDGP; མཐུན་བ་ N **9** པའོ།།] CGNP; པའོ། D **9** མཐུན་པ་] CDGP; མཐུན་བ་ N **9** འདོན་པ་] CDGP; འདོན་བ་ N **10** སོགས་པ་] CDGP; སོགས་བ་ N **10** སོགས་པའོ།།] CGNP; སོགས་བའོ།། D **11** ཏོ།།] conj.; ཏོ།། ‖ CDGNP **12** བརྗོད་པར་] CDGP; བརྗོད་བར་ N **12** སྒོམ་པའི་] CDGP; སྒོམ་བའི་ N **13** གནས་པའི་] CDGP; གནས་བའི་ N **13** བསྡུས་པ་] CDGP; བསྡུས་བ་ N **13** ལ།] DGNP; ལ།། C **14** འཇུག་པས་] CDGP^{pc} (འཇུག་{␣}པས་ P^{pc}); འཇུག་བས་ N; འཇུག་{..}པས་ P^{ac} **14** ངེས་པར་] CDGN; ངེས་བར་ P

ནས་མདོར་བསྡུས་ཏེ་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་གསུངས་པ་ནི།

འགོག་དང་བཅས་པའི་སྙོམས་འཇུག་དགུར།།
རྣམ་པ་གཉིས་སུ་སོང་འོངས་ནས།།
འདོད་པར་གཏོགས་པའི་རྣམ་པར་ཤེས།།
མཉམ་གཞག་མིན་པའི་མཚམས་གཟུང་སྟེ།། (༥-༢༤)
ཐོད་རྒལ་དུ་ནི་སྙོམས་འཇུག་པ།།
གཅིག་དང་གཉིས་གསུམ་བཞི་དང་ལྔ།།
དྲུག་དང་བདུན་དང་བརྒྱད་བརྒལ་ནས།།
འགོག་པའི་བར་དུ་མི་འདྲར་འགྲོ།། (༥-༢༥)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། རྣམ་པ་གཉིས་སུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལུགས་དང་མཐུན་པ་དང་། ལུགས་དང་མི་མཐུན་པའོ།། ཇི་སྐད་དུ། དེ་ནས་སེང་གེ་རྣམ་པར་བསྒྲིངས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་ཏེ། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ལ་སོ་སོར་རྟོག་པའི་རྗེས་ལ་མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དགུ་དང་མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་ཀྱིས་ལུགས་དང་མཐུན་པ་དང་། ལུགས་དང་མི་མཐུན་པར། གཅིག་དང་། གཉིས་དང་། གསུམ་དང་། བཞི་དང་། ལྔ་དང་། བདུན་དང་། བརྒྱད་དང་། དགུར་ཐོད་རྒལ་དུ་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་མངོན་དུ་བྱེད་པས་ཇི་ལྟར་འདོད་པ

---

9 འདྲར་འགྲོ།།] N 187v **10** སུ་ཞེས་བྱ་] C 184r **13** པར་འཇུག་པ་] D 175r

---

2–9 འགོག་དང་བཅས་ ... མི་འདྲར་འགྲོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 24–25.

---

1 བསྡུས་ཏེ་] CDGP; པསྡུས་ཏེ་ N **2** དགུར།།] CD; དགུ།། GNP **3** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **4** འདོད་པར་] CDGP; འདོད་བར་ N **4** གཏོགས་པའི་] *Abhisamayālaṃkāra* (आप्तम् Skt.); རྟོག་པའི་ CD; རྟོགས་པའི་ GNP **4** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **5** མཉམ་གཞག་] CDGN; མཉམ་བཞག་ P **5** གཟུང་སྟེ།།] CD; གཟུངས་ཏེ།། GNP; བཟུང་སྟེ།། *Abhisamayālaṃkāra* **6** ཐོད་རྒལ་] CDG; ཐོལ་རྒལ་ NP **8** བདུན་] CDGP; པདུན་ N **8** བརྒལ་] CD; རྒལ་ GNP **9** འགོག་པའི་] CDGP; འགོག་བའི་ N **9** འགྲོ།།] CD; འགྲོ་ GNP **10** མཐུན་པ་] DGNP; མཐུན་བ་ C **11** དེ་ནས་] CGNP; དེ་ནེས་ D **11** སེང་གེ་] CDGN; སེངྒེ་ P **11** བསྒྲིངས་པའི་] DGNP; བསྒྲིངས་བའི་ C **11–12** སྙོམས་པར་] DGNP; སྙོམས་བར་ C **12** འབྲེལ་པར་] DGNP; འབྲེལ་བར་ C **12** གནས་པའི་] CDGP; གནས་བའི་ N **13** སྙོམས་པར་] DGNP; སྙོམས་བར་ C **13** འཇུག་པ་] CDGN; འཇུག་བ་ P **13** དང་།] CD; དང་ GNP **15** ཐོད་རྒལ་] CDG; ཐོལ་རྒལ་ NP **15** འདོད་པ་] GNP; འདོད་བ་ CD

བཞིན་དུ་མང་དུ་དབང་ཐོབ་པར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.1.2 འདིའི་མདོ་ནི། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་འདོད་པ་དག་ལས་དབེན་པ། སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལས་དབེན་པ། རྟོག་པ་དང་བཅས་པ། སྤྱོད་པ་དང་བཅས་པ། དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་ཅན་བསམ་གཏན་དང་པོ་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་འདུ་ཤེས་དང་ཚོར་བ་འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པའི་བར་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་པ་དང་། དེ་འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལས་ལངས་ནས་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ།། དེ་ལས་ལངས་ནས་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་ནི་བསམ་གཏན་བཞི་པ་ལའོ།། དེ་ནས་གསུམ་པ་ལའོ།། དེ་ནས་གཉིས་པ་ལའོ།། དེ་ནས་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ།། དེ་སེང་གེ་རྣམ་པར་བསྒྲིངས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་དེ་བཏང་ནས་ཐོད་རྒལ་གྱི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ།། རབ་འབྱོར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཐོད་རྒལ་དེ་གང་ཞེ་ན། འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ནས། དེ་བཞིན་དུ་འགོག་པའི་བར་ལ་

---

5 ཚོར་བ་འགོག་] G 250r **6** ནས་འདུ་ཤེས་] P 206v **12–13** བྱང་ཆུབ་སེམས་] N 188r **14** འགོག་པའི་བར་] C 184v

---

372.2–373.15 “རབ་འབྱོར་འདི་ ... ལ་གནས་སོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 102, l. 14–p. 104, l. 12.

5–6 ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་] Tib.; समापद्य Skt.

---

1 བཞིན་དུ་] CD (°प्रकाम° Skt.); བཞིན་ GNP **3** དབེན་པ།] CDGP; དཔེན་བ། N **3** སྡིག་པ་] CDGP; སྡིག་བ་ N **3** མི་དགེ་བའི་] CGP; མི་དགེ་པའི་DN **3** སྤྱོད་པ་] GNP; དཔྱོད་པ་ CD **4** དབེན་པ་] CDGP; དཔེན་པ་ N **5** འཇུག་པའི་] CDGN; འཇུག་བའི་ P **7** མེད་] CGNP; མད་ D **7** སྙོམས་པར་] CDGN; སྙོམས་བར་ P **10** འཇུག་པ་] CDGN; འཇུག་བ་ P **10** བསམ་གཏན་བཞི་པ་] CDGN^{pc}P (བསམ་གཏན་{␣}བཞི་པ་ N^{pc}) (चतुर्थं ध्यानम् Skt.); བསམ་གཏན་{..}བཞི་པ་ N^{ac} **10** གསུམ་པ་] CD (तृतीयम् Skt.); བསམ་གཏན་གསུམ་པ་ GNP **10** གཉིས་པ་] CD (द्वितीयम् Skt.); བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ GNP^{pc} (བསམ་{␣}གཏན་གཉིས་པ་ P^{pc}); བསམ་{..}གཏན་གཉིས་པ་ P^{ac} **11** སེང་གེ་] CDGN; སེངྒེ་ P **11** བསྒྲིངས་པའི་] DGP; བསྒྲིངས་བའི་ CN **12** ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་] GNP; ཏིང་ངེ་འཛིན་ CD **14** སྙོམས་པར་] DGNP; སྙོམས་བར་ C **14** འཇུག་པ་] CDGP; འཇུག་བ་ N

སྙོམས་པར་འཇུག་གོ། དེ་ལས་ལངས་ནས་བསམ་གཏན་དང་པོ་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་སོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་ནི་བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ལའོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་བསམ་གཏན་གསུམ་པ་ལའོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་བསམ་གཏན་བཞི་པ་ལའོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ལའོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ལའོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ལའོ།། དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ལའོ།། དེ་ལས་ལངས་ནས་འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ། དེ་ལས་ལངས་ནས་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ། དེ་ལས་ལངས་ནས་འདོད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་སུ་བྱེད་དོ།། མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་ལས་འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ། དེ་ལས་ལངས་ནས་མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་ལ་གནས་སོ།། དེ་ནས་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ལ་སྙོམས་པར་འཇུག་གོ། དེ་ལས་ལངས་ནས་མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་ལ་གནས་སོ།། དེ་ནས་ཅུང་ཟད་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ལའོ།། དེ་ནས་ནི་མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་ལ་གནས་སོ།། དེ་བཞིན་དུ་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལས་ལངས་ནས་མཉམ་པར་མ་བཞག་པའི་སེམས་ལ་གནས་སོ་”ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུའོ།།

གང་ཡང་། 3.1.3

ས་བརྒྱད་རྣམ་པ་གཉིས་འབྲེལ་དང་།།

---

4 ཡས་སྐྱེ་མཆེད་] D 175v **5** ཤེས་མཐའ་ཡས་] G 250v **9** འདོད་པ་ན་] P 207r

---

373.17–374.3 ས་བརྒྱད་རྣམ་ ... སྙོམས་འཇུག་ཡིན།།] Citaion in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmakośa*, VIII, 18cd–19ab, p. 445, ll. 16–17.

---

1 སྙོམས་པར་] DGNP; སྙོམས་བར་ C **1** དང་པོ་] CDGN; དང་པོར་ P **3** བསམ་གཏན་] GNP (ध्यानम् Skt.); om. CD **3** བསམ་གཏན་] CDGP; པསམ་གཏན་ N **5** མེད་] CDGN; མིད་ P **6** དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ནས་འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་] CDGN^{pc}P ({དེ་ནས་འགོག་པ་ལའོ།། དེ་ན◌ྶ་འདུསེ་མེད་འདུསེ་}མེད་ N^{pc}); {⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}མེད་ N^{ac} **7** འཇུག་པ་] CDNP; འཇུག་བ་ G **8** འཇུག་པ་] CDGP; བཇུག་པ་ N **10** མ་] GNP (असमाहिताच् Skt.); om. CD **10** འགོག་པའི་སྙོམས་པར་] GNP (निरोधसमापत्तिं Skt.); འགོག་པར་ CD **14** དང་པོ་] CDGN; དང་བོ་ P **15** བར་] CDGP; པར་ N **17** དང་།།] CGNP; དང་། D

གཅིག་བཀྲལ་སོང་ཞིང་འོངས་ནས་ནི།།
རིས་མི་མཐུན་པར་གསུམ་པར་འགྲོ།།
ཐོད་རྒལ་གྱི་ནི་སྙོམས་འཇུག་ཡིན།།

ཞེས་བཤད་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཡིན་ཞེ་ན། ཅི་བྲ་རོག་དང་འོ་ཐུག་མཚན་ཉིད་འདྲ་བ་ཡིན་ནམ། འདིའི་གནས་སྐབས་ནི་གཞན་ཉིད་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟ་བུའི་ཐབས་ལ་མཁས་པ་ཐོབ་པས་བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་པ་བྱེ་བ་ཁྲག་ཁྲིག་སྟོང་ཕྲག་བརྒྱ་སྐྱེད་དུ་འཇུག་ཅིང་སངས་རྒྱས་དཔག་ཏུ་མེད་པ་ལ་བསྙེན་བཀུར་མཛད་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྒྱ་ཆེ་བ་ཉིད་ཡིན་པར་བསྟན་པའི་ཕྱིར་དང་། སྒོམ་པའི་ལམ་ནི་རྒྱུན་ཅན་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་འདོད་པའི་དོན་གྱིས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2
3.2.1
3.2.1.1

སྒོམ་པའི་ལམ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ད་ནི་དེའི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཞི་བརྗོད་པར་བྱའོ།། དེ་ལ་རེ་ཞིག།

མདོར་བསྡུས་རྒྱས་དང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས།།
བསྟོད་བས་ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་དང་།།
དུས་གསུམ་ཡོན་ཏན་མེད་པ་དང་།།
ལེགས་པའི་ལམ་ནི་རྣམ་གསུམ་ལ།། **(༥_༢༦)**
གཟུང་བའི་རྣམ་རྟོག་འདི་གཅིག་སྟེ།།

2–3 འགྲོ།། ཐོད་རྒལ་] N 188v (འགྲོ། ཐོལ་རྒལ་) **6** སྟོང་ཕྲག་བརྒྱ་] C 185r **6** ཕྲག་བརྒྱ་སྐྱེད་] G 251r **13–14** དང་།། ལེགས་པའི་] D 176r

---

374.11–375.1 མདོར་བསྡུས་རྒྱས་ ... སྤྱོད་ཡུལ་ཅན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 26–27ab.

---

1 བཀྲལ་] CD; ཀྲལ་ GNP **2** རིས་] GNP (विसभाग° Skt.); རིགས་ CD **2** མི་མཐུན་པར་] CD; མི་མཐུན་པ་ GNP **2** འགྲོ།།] CDGP; འགྲོ། N **3** ཐོད་རྒལ་] CDG; ཐོལ་རྒལ་ NP **3** ཡིན།།] C; ཡིན། D; ཡིན་ GNP **5** ཐོབ་པས་] CGNP; ཐབ་པས་ D **5** བསྐལ་པ་] CDGP; པསྐལ་པ་ N **6** བྱེ་བ་] CDGNP^{pc} (བྱེ་{␣}བ་ P^{pc}); བྱེ་{..} P^{ac} **6** སྐྱེད་དུ་] CDGN; བསྐྱེད་དེ་ P **7** སྒོམ་པའི་] DGNP; སྒོམ་བའི་ C **7** རྒྱུན་ཅན་] GNP (प्राबन्धिक° Skt.); རྒྱུན་ཆད་ CD **8** དོན་གྱིས་] GNP; དོན་གྱིས་གང་ CD **8** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **9** ཏོ།།] conj.; ཏོ།། ‖ CDGNP **12** བསྟོད་བས་] CDGP; བཏང་པས་ N **14** ལེགས་པའི་] CDGP; ལགས་པའི་ N

སྦྱོར་བའི་རྣམ་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན།།

ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ།

3.2.1.1.1–2

དེ་ལ་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་མདོར་བསྡུས་པ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་། དེ་རྒྱས་པར་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “བཅོམ་ལྡན་འདས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་འདི་དག་མདོ་དང་རྒྱས་པར་བསྟན་པ་གང་ལགས་པ་དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་པོ་འདི་མདོ་དང་རྒྱས་པར་ཀུན་ཆུབ་པར་བགྱིའོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ག་ཡང་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་སྒོ་ནས་བསྡུས་ཏེ་བསྟན་ཞིང་། ཡང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་རེ་རེའི་སྒོ་ནས་སོ་སོར་བསྟན་པ་རྣམས་ད་ལྟར་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལས་བསྡུས་པ་དང་། སོ་སོ་བ་རྣམས་ཀྱི་ལམ་ཉེ་བར་བཀོད་པས་དེ་སྤང་བར་བྱ་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་སྤོང་བར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། “བཅོམ་ལྡན་འདས་ཇི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མདོ་དང་རྒྱས་པར་འཚལ་བར་འགྱུར”ཞེས་བྱ་བའི་དྲི་བ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དེ་བཞིན་ཉིད་ཤེས་པ་ནི་མདོ་དང་རྒྱས་པ་ཤེས་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལ་ཡང་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་དང་། གཞན་དུ་འགྱུར་བ་བཀག་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཡང་དག་པའི་མཐའ་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པ་མ་ཡིན་པ་དང་བྲལ་བ་མ་ཡིན་པར་ཤེས་པ་ནི་མདོར་བསྡུས་པ་དང་རྒྱས་པ་ཤེས་པ་ཉིད་དང་། དབང་པོ་རྣོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འཇུག་པ་ཉིད་ཀྱིས་མདོར་བསྡུས་པ་དང་རྒྱས་པ་མངོན་པར་

---

3 དེ་ལ་ཆོས་] P 207v **10** “བཅོམ་ལྡན་འདས་] G 251v **11** ཐམས་ཅད་ཀྱི་] N 189r

---

4–6 “བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... ཆུབ་པར་བགྱིའོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, ll. 25–28. **10–11** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... འཚལ་བར་འགྱུར”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, l. 33–p. 105, l. 1.

8–9 བསྡུས་པ་དང་། སོ་སོ་བ་རྣམས་ཀྱི་ལམ་ཉེ་བར་བཀོད་པས་] Tib; समस्तव्यस्तभावनामार्गाधिकारोपन्यासेन Skt.

---

1 ཅན།།] CD; ཅན་ GNP **4** རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི།] CDGN^{pc}P ({རྣཱི་པར་རྟོག་པ་ནི། } N^{pc}); {␣␣␣␣␣} N^{ac} **6** དྲུག་པོ་] DGNP; དྲུག་བོ་ C **6** ཀུན་ཆུབ་པར་] CDGN; ཀུན་ཆུབ་བར་ P **7** གསུམ་ག་] GNP; གསུམ་ཀ་ CD **8** ད་ལྟར་] conj. (इदानीं Skt.); དེ་ལྟར་ CDGNP **9** དེ་] CD; དེས་ GNP **9** སྤང་བར་] CDGP; སྤང་བར་ N **9** སྤོང་བར་] GNP; སྤང་བར་ CD **11** རྒྱས་པར་] GNP; རྒྱས་པ་ CD **14** ཡིན་པར་] DGNP; ཡིན་བར་ C **15** བསྡུས་པ་དང་རྒྱས་པ་] CDGNP^{pc} ({བསྡུས་པ་དང་རྒྱས་}པ་ P^{pc}); {␣␣␣␣␣}པ་ P^{ac}

བརྗོད་པ་ནི་འཇུག་པའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.1.3 སངས་རྒྱས་ཀྱིས་བསྟང་བ་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཇི་སྐད་དུ་བསྟན་པ་ལ་སློབ་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་ཅིང་བདུད་ཀྱི་ལས་སྐྱེས་པ་ཡོངས་སུ་སྤོང་ལ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དགོངས་པ་དང་། སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཟང་ཟིང་གི་སྦྱིན་པས་ཆོམ་པར་བྱེད་པ་དང་། ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་དང་། རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་སོགས་པའི་འབྲས་བུ་དང་། རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་ལ་འགོད་པར་བྱེད་པ་བས། སེ་གོལ་གཏོགས་པ་ཙམ་དུ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒོམ་པར་བྱེད་པ་བསོད་ནམས་མང་དུ་འཕེལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དགོངས་པའི་རྒྱུ་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆོས་ཐམས་ཅད་དུ་འདོགས་པའི་རྒྱུར་གྱུར་པའི་སངས་རྒྱས་རྣམས་འདི་ལས་སྐྱེས་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.1.4 སྦྱོར་བའི་ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པ་ལ་གནས་པ་ནི་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ། སངས་རྒྱས་ཀྱི་དགོངས་པ་དེ་ལ་བསྙེན་བཀུར་བྱས་པ། དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པ། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་སོགས་པ་ཆོས་ཀྱི་རྣམ་པ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་བསྒོམ་

---

2 ཀྱིས་བསྟང་བ་] C 185v **5** ཁྲིམས་ལ་སོགས་] P 208r **6–7** བས། སེ་གོལ་] D 176v **9** རྒྱུར་གྱུར་པའི་] G 252r

---

4–5 སེམས་ཅན་ཟང་ཟིང་གི་སྦྱིན་པས་] Tib.; °सत्त्वामिष° Skt. **11** ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་] Tib.; °मार्गाभाव° Skt. **12** དེ་ལ་བསྙེན་བཀུར་བྱས་པ།] Tib.; °तत्पर्युपासनकुशलमूलावरोपण° Skt.

---

1 ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **1** བྱེད་པའི་] CDNP; བྱེད་བའི་ G **1** ཡིན་ནོ།།] CDGP; ཡིན།། N **2** སངས་རྒྱས་ཀྱིས་] CD (बुद्धैः Skt.); སངས་རྒྱས་ཀྱི་ GNP **2** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **2** སློབ་པ་] CDGP; སློཔ་པ་ N **3** མཁྱེན་པ་] CDGN; མཁྱེན་བ་ P **3** སྤོང་ལ་] CDGP; སྤོང་བ་ལ་ N **3–4** སངས་རྒྱས་ཀྱི་] CD; སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ GNP **5** རྒྱུན་དུ་] CDGN; རྒྱུན་ཏུ་ P **6** འགོད་པར་] CD; དགོད་པར་ GNP **6** བྱེད་པ་བས།] D; བྱེད་པ་པས། C; བྱེད་པས་ GNP **7** ཕྱིན་པ་] CDGP; ཕྱིན་བ་ N **7** སྒོམ་པར་] CDGN; སྒོམ་བར་ P **8** སངས་རྒྱས་ཀྱི་] CD (बुद्ध° Skt.); om. GNP **9** ཐམས་ཅད་དུ་] CDG; ཐམས་ཅད་ NP **9** འདོགས་པའི་] GNP (°प्रज्ञप्ति° Skt.); གཏོགས་པའི་ CD **11** སྦྱོར་བའི་] CDGP; སྦྱོར་པའི་ N **11** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **12** ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ།] GNP; ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་ CD **13** ཕྱིན་པ་] DGNP; ཕྱིན་བ་ C **376.13–377.1** བསྒོམ་པ་] CDP; སྒོམས་པ་ GN

པ་ཡིན་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་ཕན་ཡོན་ནི་དེ་དག་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུ་གང་གསུངས་པ་སྟེ། སྦྱོར་བའི་ལམ་གྱི་དུས་སུ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.1.5 མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ”ཞེས་གནག་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་དུས་སོ།།

3.2.1.1.6 སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྒོམ་པ”ཞེས་བྱ་བས་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་དུས་སུ་སེམས་ཀྱི་ཕན་ཡོན་མང་པོ་ཞིག་སྟོན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.1.7 སྦྱོར་བའི་ལམ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཞི་བ་དང་། ཡ་མ་བརླ་དང་། གསོག་དང་། སྙིང་པོ་མེད་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པར་བྱ་བ་ཉིད་ཀྱིས་སྦྱོར་བའི་བདག་པོ་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། དེ་ལ་དངོས་པོ་འགོག་པས་ན་ཞི་བའོ།། རྐྱེན་གྱི་དབང་ཡིན་པས་ན་ཡ་མ་བརླའོ།། རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་པས་ན་གསོག་གོ།། རྣམ་པར་དཔྱད་མི་བཟོད་པས་ན་སྙིང་པོ་མེད་པའོ།།

---

1 ཕ་རོལ་ཏུ་] N 189v **11** སྟོང་པ་ཉིད་] P 208v **12** ཉིད་ཡིན་པས་] G 252v **12** པས་ན་སྙིང་] C 186r

---

1–2 “ཤེས་རབ་ཀྱི་ ... རིག་པར་བྱའོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, ll. 20–21. **3–4** “ཤེས་རབ་ཀྱི་ ... པར་སྒྲུབ་པ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 23. **5–6** “ཤེས་རབ་ཀྱི་ ... ལ་སྒོམ་པ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 24.

1–2 དེ་དག་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱའོ་] Tib.; इमे Skt. **3** ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་] Tib.; °मार्गाभाव° Skt. **3** ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་] Tib.; ताम् Skt. **5** ལམ་གྱི་ཡོན་ཏན་མེད་པའི་] Tib.; °मार्गाभाव° Skt. **5** ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་] Tib.; ताम् Skt.

---

2 བྱའོ་] GNP; བྱ་པའི་ CD **2** ལམ་གྱི་] CDGP; ལམ་གྱིས་ N **3** རྟོག་པ་] CDG (°विकल्प: Skt.); རྟོགས་པ་ NP **4** ཞེས་] GNP (इति Skt.); om. CD **4** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **5** སྒོམ་པའི་] CDGP; བསྒོམ་པའི་ N **5** རྟོག་པ་] CDGN; རྟོག་བ་ P **5** ཕྱིན་པ་] DGNP; ཕྱིན་བ་ C **6** སྒོམ་པ་] GNP; བསྒོམ་པ་ CD **6** ཞེས་བྱ་བས་སྒོམ་པའི་] CDGN^{pc}P (ཞེས་{བྱ་བས་སྒོཾ་}པའི་ N^{pc}); ཞེས་{⊔⊔⊔}པའི་ N^{ac} **8** ལམ་མི་ཤེས་པའི་] conj. (°मार्गाज्ञान°); ལམ་གྱི་ཤེས་པའི་ CDGNP **8** ནི།] CGNP; ན། D **8** བརླ་] CD; རླ་ GNP **10** སྦྱོར་བའི་] DGNP; སྦྱོར་པའི་ C **10** བདག་པོ་] CD; བདག་ GNP **11** ན་] CD; om. GNP **11** ཞི་བའོ།།] CDGP; ཞི་པའོ།། N **11** རྐྱེན་གྱི་] CDNP; རྐྱེན་གྱིས་ G **11** ཡིན་པས་] CDGN; ཡིན་བས་ P **11** བརླའོ།།] CD; རླའོ།། GNP **12** དཔྱད་] CDGN; དབྱད་ P **12** སྙིང་པོ་] CDGN; སྙིང་བོ་ P

3.2.1.1.8 མཐོང་བའི་ལམ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ནམ་མཁའ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་མངོན་པར་བསྒྲུབས་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མཐོང་བའི་ལམ་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.1.9 སྒོམ་པའི་ལམ་མི་ཤེས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ནམ་མཁའ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་བསྒོམས་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒོམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་སྒོམ་པའི་ལམ་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། ཡང་ནམ་མཁའ་ཞེས་སྨོས་པས་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་མཐོང་བའི་ལམ་ལས་དངོས་པོ་ཐ་མི་དད་པར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་ཡིན་ནོ།། དེ་ལ་“ནམ་མཁའ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ནམ་མཁའ་ཞེས་སྨོས་པ་གཅིག་ཡིན་ནོ།། “ནམ་མཁའ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བསྒོམས་པས”ཞེས་བྱ་བ་ནི་གཉིས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.2 ད་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་གཟུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་དེས་ན།

གཉིས་པ་སེམས་དང་སེམས་བྱུང་རྣམས།།
འཇུག་པའི་ཡུལ་གཞན་ཡིན་བཞེད་དེ།། (༥-༢༧)

---

4 ལྟར་སྟོང་པ་] D 177r **9** སྟོང་པ་ཉིད་] N 190r

7–8 “ནམ་མཁའ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 3. **8–9** “ནམ་མཁའ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བསྒོམས་པས”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 6. **12–13** གཉིས་པ་སེམས་ ... ཡིན་བཞེད་དེ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 27cd.

---

13 འཇུག་པའི་ཡུལ་གཞན་ཡིན་] Tib.; प्रवृत्तिविषयो Skt.

---

1 ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **2** བསྒྲུབས་པས་] CDP; བསྒྲུབ་པས་ GN **4** ལམ་མི་ཤེས་པའི་] GNP (°मार्गाज्ञान° Skt.); ལམ་གྱི་ཤེས་པའི་ CD **4** བསྒོམས་པས་] CDGP; པསྒོམས་པས་ N **5** ཇི་ལྟ་བ་] CGNP; ཇེ་ལྟ་བ་ D **6** བྱེད་པའི་] CDGP; ཕྱེད་པའི་ N **6** ནི་] CD; om. GNP **7** མཐོང་བའི་] CDGP; མཐོང་པའི་ N **8** སྒྲུབ་པ་] CDGN; སྒྲུབ་པ་ P **9** བསྒོམས་པས་] CD; སྒོམ་པས་ GP; སྒོམ་བས་ N **10** གཟུང་བའི་] CD; བཟུང་བའི་ GNP **10** རྣམ་པར་] CDGNP^{pc} ({རྣམ་པར་} P^{pc}); {⊔⊔⊔} P^{ac} **11** དེས་ན།] CDGP; དེ་ས་ན། N **13** གཞན་] *Vṛtti*; ཅན་ *Abhisamayālaṃkāra* **13** བཞེད་] CDGP; ཞེད་ N **13** དེ།།] CD; དེ་ GNP

ཞེས་གསུངས་སོ།། དེའང་གང་ཞེ་ན།

སེམས་མི་སྐྱེ་དང་བྱང་ཆུབ་ཀྱི།།
སྙིང་པོ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་དང་།།
ཐེག་པ་དམན་པ་ཡིད་བྱེད་དང་།།
རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཡིད་མི་བྱེད།། (༥-༢༨)
སྒོམ་དང་སྒོམ་པ་མེད་པ་དང་།།
དེ་དག་ལས་ནི་བཟློག་ཉིད་དང་།།
ཇི་བཞིན་དོན་མིན་རྣམ་རྟོག་པ།།
སྒོམ་པའི་ལམ་ལ་ཤེས་པར་བྱ།། (༥-༢༩)

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་མི་སྐྱེ་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ”ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.1.2.1**

བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སྙིང་པོ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། “བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སྙིང་པོ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་དོ”ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.1.2.2**

ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཐེག་པ་གཞན་གྱི་སེམས་ཀྱི་གོ་སྐབས་མི་འབྱེད་པས་ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.1.2.3–4**

ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། རྣམ་པ་ཐམས་ **3.2.1.2.5**

---

9 པའི་ལམ་ལ་] G 253r **14** ཡིན་ནོ།།] P 209r

2–9 སེམས་མི་སྐྱེ་ … ཤེས་པར་བྱ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 28–29. **11–12** “སེམས་དང་པོ་ … བར་བཟུང་སྟེ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 111. **13–14** “བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ … མི་བྱེད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 113.

---

1 དེའང་] CDG; དེ་འང་ NP **6** སྒོམ་] GNP; བསྒོམ་ CD **9** སྒོམ་པའི་] CDGP; བསྒོམ་པའི་ N **9** བྱ།།] CDGN; བྱ། P **10** ཞེས་] GNP; ཞེས་བྱ་ CD **10** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **11** སྐྱེ་བའི་] CDGP; སྐྱེ་པའི་ N **11** ནི།] CD; ནི་ GNP **11** དང་པོ་] CDGN; དང་བོ་ P **11** བསྐྱེད་པ་] DGNP; བསྐྱེད་བ་ C **12** ཞེས་] CDNP; ཞེ་ས་ G **13** མི་] GNP (बोधिमण्डामनसिकार° Skt.); om. CD **14** བྱེད་དོ་] GNP; བྱེད་དེ་ CD **15** ནི།] CGNP; ནི།། D **16** སེམས་] CDGP; སེམ་ N

ཅན་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱ་བ་མི་འདོར་བས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པར་བྱ་བ་ཉིད་དང་། སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བའི་ཆོས་མི་རྒྱུ་བས་དེ་མངོན་པར་སྒྲུབ་པ་དང་། སྒོམ་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། དེ་ལ་སྤྱོད་པ་དང་། མངོན་པར་སྒྲུབ་པ་དང་། སྒོམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་བཀག་པས་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོག་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.2.6 སྒོམ་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟར་སྒོམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་དེའི་རྒྱུན་ཆགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདོད་པའི་དོན་ཡིན་པར་མི་འཐད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.2.7 སྒོམ་པ་མེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟར་སྒོམ་པ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་མི་སློབ་པའི་དུས་སུ་དེ་ཡོངས་སུ་གཏུགས་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.2.8 སྒོམ་པ་མ་ཡིན་སྒོམ་པ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། སྒོམ་པ་མ་ཡིན་སྒོམ་པ་མ་ཡིན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པ་བཀག་པས་བར་ཆད་དང་བཅས་པ་དང་བར་ཆད་མེད་པ་འདྲེན་མར་སྒོམ་པ་དེའི་རྒྱུ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.1.2.9 དོན་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། གང་གིས་རྣམ་པར་གཞག་པ་གཞན་དུ་སྨྲ

---

1 ཏུ་ཕྱིན་པ་] C 186v **5** པའི་དོན་གྱིས་] D 177v **7** པར་ཤེས་པར་] N 190v **9** དོན་གྱིས་གང་] G 253v

---

14 གང་གིས་རྣམ་པར་གཞག་པ་གཞན་དུ་] Tib.; येनान्यथा Skt.

---

2 དེ་] GNP; om. CD **4** མངོན་པར་རྟོག་པ་] conj. (एकक्षणाभिसमय° Skt.); མངོན་པར་རྟོགས་པ་ CDGNP **4** བྱེད་པའི་] DGNP; བྱེད་བའི་ C **6** ནི།] GNP; ནི་ CD **6** སྒོམ་པ་] CDGN; སྒོམ་བ་ P **6–7** ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདོད་པའི་དོན་ཡིན་པར་མི་འཐད་པར་] GNP; ཡིན་པར་མི་འཐད་པས་ CD **8** མེད་པའི་] CDGN; མེད་བའི་ P **8** ནི།] CD; ནི་ GNP **8** མེད་པ་] CDGP; མེད་ཕ་ N **8** ཉིད་ཀྱིས་] CD; ཉིད་ཀྱི་ GNP **9** ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **10** ནི།] CDGP; ནི།། N **11** ཡང་] GNP; om. CD **12** མེད་པ་] GNP; མེད་པར་ CD **12** སྒོམ་པ་] CDNP; སྒོཾ་བ་ G **12** བྱེད་པའི་] GNP (ज्ञापना° Skt.); om. CD **14** ཡིན་པའི་རྣམ་པར་] GN; ཡིན་པར་ CD; ཡིན་བའི་རྣམ་པར་ P **14** ནི།] CD; ནི་ GNP **14** གང་གིས་] GNP (येना° Skt.); གང་གི་ CD **14** རྣམ་པར་གཞག་པ་] CD; རྣམ་པར་བཞག་པ་ GN^{pc}P (རྣམ་པར་{␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣}བཞག་པ་ N^{pc}); རྣམ་པར་{......................}བཞག་པ་ N^{ac}

ངན་ལས་འདའ་བ་ལ་རྣམ་པ་གཞན་དུ་ཐོབ་པར་སེམས་པ་སྟེ། དེའི་དབང་དུ་མཛད་ནས། "དེ་བཞིན་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ"ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ད་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བརྗོད་པར་བྱའོ།། དེ་ལ་རེ་ཞིག། **3.2.2.1**

སེམས་ཅན་བཏགས་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་དང་།།
ཆོས་བཏགས་པ་དང་སྟོང་མིན་ཉིད།།
ཆགས་དང་རབ་འབྱེད་བདག་ཉིད་དང་།།
དངོས་པོར་བྱེད་དང་ཐེག་གསུམ་དང་།། **(༥-༣༠)**
ཡོན་ནི་དག་པ་མ་ཡིན་དང་།།
སྤྱོད་པ་རྣམ་པར་འཁྲུགས་པ་ལ།།
འཛིན་པར་བྱེད་པ་དང་པོ་སྟེ།།
ཤེས་པར་བྱ་བ་བསྒྲགས་པ་ཡིན།། **(༥-༣༡)**

དེ་ལ་སེམས་ཅན་བཏགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། སེམས་ཅན་ལ་སོགས་པ་མི་དམིགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་སུ་བཏགས་པ་བཀག་པ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དམྱལ་བ་ནས་བརྩམས་ནས་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བར་དུ་བཏགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། **3.2.2.1.1**

---

2 རོ"ཞེས་བྱ་] P 209v

1–2 "དེ་བཞིན་ཉིད་ ... པར་འགྱུར་རོ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, ll. 4–5. **6–13** སེམས་ཅན་བཏགས་ ... བསྒྲགས་པ་ཡིན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 30–31.

---

1 འདའ་བ་] CGNP; འདའ་པ་ D **1** རྣམ་པ་] GNP; om. CD **1** ནས།] GNP; ནས་ CD **2** འགྱུར་རོ་] CDNP (འགྱུརོ་ N); འགར་རོ་ G **4** རྟོག་པ་བརྗོད་པར་] CDGNP^{pc} (རྟོག་པ་{⊔}བརྗོད་པ་ P^{pc}); རྟོག་པ་{..}བརྗོད་པ་ P^{ac} **7** བཏགས་པ་] DGNP; བཏགས་བ་ C **8** རབ་འབྱེད་] CD; རབ་འབྱེ་ GNP **14** ནི།] DGNP; ནི།། C **15** བཏགས་པ་] DGNP; བཏགས་བ་ C **15** དམྱལ་བ་] CDGP; དམྱལ་པ་ N **16** བརྩམས་ནས་] CD; བརྩམས་ནས། GNP **16** ཐལ་བ་དང་།] CD; ཐལ། GNP

“རབ་འབྱོར་འདི་ཇི་སྙམ་དུ་སེམས། སེམས་ཅན་དུ་བཏགས་པ་དམིགས་སུ་ཡོད་དམ”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་དེ་སྤྱངས་པས་སེམས་ཅན་དུ་བཏགས་པ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.1.2 ཆོས་བཏགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། ཆོས་བཏགས་པ་ལ་སློབ་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་བརྗོད་པ་དང་། “བཅོམ་ལྡན་འདས་འོ་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པས་གཟུགས་ལ་བསླབ་པར་མི་བགྱིའམ”ཞེས་བྱ་བ་ཉེ་བར་དམིགས་པ་ལ་བསླབ་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་བཀག་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.1.3 སྟོང་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། གཟུགས་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་བསལ་བ་དང་གཞག་པ་མེད་པར་སློབ་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་མཐོང་བས་དེ་ལ་སློབ་པ་ཉིད་དང་། རང་གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ།། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། “རབ་འབྱོར་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ནི། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པའོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམ་ཏེ། “རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་མི་དམིགས་པའི་ཚུལ་གྱིས་བསྒོམ་པར་བྱའོ”ཞེས་བྱ་བ་མི་དམིགས་པའི་

---

1 སེམས། སེམས་ཅན་] C 187r **1** དུ་བཏགས་པ་] G 254r **2** པས་དེ་སྤྱངས་] N 191r **4** བཏགས་པ་ལ་] D 178r **11** ཕ་རོལ་ཏུ་] P 210r

---

1 “རབ་འབྱོར་འདི་ … སུ་ཡོད་དམ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 5–6. **5–6** “བཅོམ་ལྡན་འདས་ … པར་མི་བགྱིའམ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 14–15. **11–12** “རབ་འབྱོར་སྤྱོད་ … ལ་སྤྱོད་པའོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 115, ll. 21–22. **12–13** “རྣམ་པ་ཐམས་ … བསྒོམ་པར་བྱའོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 116, ll. 21–22.

10–11 རང་གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིན་ནོ།།] Tib.; स्वलक्षणशून्यतायां सत्यां Skt. **382.13–383.1** ཞེས་བྱ་བ་མི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱིས་] Tib.; इत्यनुपलम्भाकारभावनापरिहारेण Skt.

---

1 སེམས།] CDGP; སེམས།། N **2** སྤྱངས་པས་] CDGP; སྤངས་པས་ N **4** བཏགས་པའི་] CGNP; བཏགས་བའི་ D **4** ནི།] CDGP; ནི།། N **6** མི་] CD; om. GNP **6** བགྱིའམ་] em.; བགྱི་འམ་ CDGNP **7** ཉེ་བར་] CDGN; ཉི་བར་ P **7** ཐམས་ཅད་དུ་བཀག་པས་] GNP (सर्वत° … °प्रतिषेधेनेति Skt.); ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པས་ CD **8–9** མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་དུ་] CDP; མཁྱེན་པ་ཉིད་བར་དུ་ GN^{pc} (མཁྱེན་པ་ཉིད་{⊔}བར་དུ་ N^{pc}); མཁྱེན་པ་ཉིད་{..}བར་དུ་ N^{ac} **12** རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་] CDGN; རྣམ་{⊔}ཐམས་ཅད་ P^{pc}; རྣམ་{..}ཐམས་ཅད་ P^{ac} **13** བསྒོམ་པར་] CD; སྒོམ་པར་ GNP

རྣམ་པར་སྨྲོས་པའི་ལམ་གྱིས་གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པ་དག་དམིགས་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་
ཡིན་ནོ།།

ཆགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དམིགས་པ་དང་མི་དམིགས་པ་དག་ལ་ཆགས་པ་བཀག་ **3.2.2.1.4**
པ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ས་གཞན་དུ་འཕོ་བ་དང་། དེ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མེད་པ་དང་། དམིགས་པར་
གནས་པས་དེ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་མི་ནུས་པ་དང་། “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་
ཕྱིན་པ་ཡང་དམིགས་སུ་མེད་པ”ཞེས་བྱ་བའི་ལན་གྱི་འཐད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ཆོས་རབ་ཏུ་འབྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཆོས་རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་མེད་པ་ **3.2.2.1.5**
དང་། “ཇི་ལྟར་དམིགས་པར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟར་ཆོས་རྣམ་པར་འབྱེད་པར་མི་བྱེད་དོ”ཞེས་བྱ་བས་མི་
དམིགས་པར་རབ་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་རྗེས་སུ་གནང་བར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དངོས་པོའི་ཆེད་དུ་བྱེད་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཛད་པ་མཐའ་ **3.2.2.1.6**
དག་མི་འཐད་པ་དང་། མཛད་པ་དེ་གང་གི་ཡང་ཆེད་དུ་མ་ཡིན་པར་གསུངས་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་
ཅད་མ་བྱས་པ་རྣམ་པར་འགྱུར་བ་མེད་པ་མངོན་པར་འདུས་མ་བྱས་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་
ནོ།།

ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་ངེས་པར་འབྱུང་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཐེག་པ་གསུམ་རྣམ་ **3.2.2.1.7**
པར་གཞག་པ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པས་དེའི་རློམ་
སེམས་དང་། དམིགས་པ་དང་ལྡན་པ་ལ་ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པར་གཞག་པ

---

4 དེ་ལྟ་ཡིན་] G 254v **7** པར་འབྱེད་པ་] N 191v **10–11** མཐའ་དག་མི་] C 187v **12** མ་བྱས་པ་] D 178v

---

5–6 “དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ ... སུ་མེད་པ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 13–14.
8 “ཇི་ལྟར་དམིགས་ ... མི་བྱེད་དོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, l. 27–p. 118, l. 1.

---

1 གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པ་དག་དམིགས་པ་ཉིད་དུ་] Tib.; द्वयाद्वययोरुपलम्भानुपलम्भत्वेनेति Skt.

---

1 ཉིད་དུ་] CDGP; ཉིད་ན་ N **3** རྣམ་པར་རྟོག་པ་] CDGP; རྣམ་པར་རྟོགས་པ་ N **3** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **4** ས་གཞན་དུ་] CDG^{pc}NP (ས་{⊔}གཞན་དུ་ N^{pc}); ས་{..}གཞན་དུ་ N^{ac} **4** མེད་པ་] DGNP; མེད་བ་ C **5** དེ་] CDGP; དེས་ N **6** ལན་གྱི་] GN; om. CD; ལམ་གྱི་ P **8** འབྱེད་པར་] CD; om. GNP **9** གནང་བར་] CGNP; གནང་པར་ D **9** ཡིན་ནོ།།] CDGN; ཡིན་ནོ། P **12** འགྱུར་བ་] CDGP; འགྱུར་པ་ N **14** གསུམ་གྱི་] GNP; གསུམ་གྱིས་ CD **15** གཞག་པ་] CD; བཞག་པ་ GNP **16** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G

དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆོས་ཐམས་ཅད་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་ལྔས་མ་གཟིགས་པ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་སེམས་ཅན་གྱི་ཕུང་པོ་རྣམ་པ་གསུམ་ལུང་བསྟན་པར་མཛད་པ་མེད་པ་དང་། རྫས་མེད་པ་ལ་རྫས་སུ་འདུ་ཤེས་པ་རྣམས་ལ་དེ་བཟློག་པའི་དོན་དུ་དེ་ལྟར་བསྟན་པ་དང་། དོན་དམ་པ་དང་རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་རྣམ་གྲངས་ལ་གནས་ནས་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པ་བཀག་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པའི་དཔེས་འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་དབྱིངས་ལ་གནས་པ་བཀག་པས་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཛད་པ་ཐམས་ཅད་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དང་སྤྲུལ་པ་ཁྱད་པར་མེད་པར་ཐལ་བར་འགྱུར་བས་བྱེད་པ་པོ་དང་བཅས་པའི་སྤྲུལ་པའི་དགོངས་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། དེ་གཉི་གའི་བྱེད་པ་ཁྱད་པར་མེད་པས་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྨོན་ལམ་གྱི་རྗེས་སུ་བྱེད་པའི་ཕྱིར་དེ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་བརྗོད་པ་དང་། སྤྲུལ་པ་པོ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དང་། སྤྲུལ་པའི་དཔེས་བྱེད་པ་པོའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའི་དོན་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.1.8 ཡོན་མ་དག་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཡོན་ཡོངས་སུ་དག་པ་མེད་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དང་སྤྲུལ་པ་དག་གི་ཆོས་ཉིད་ལ་ཐ་དད་པ་མེད་པས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་ཡོན་གནས་པ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་དམིགས་པའི་བྱམས་པའི་སེམས་དང་ལྡན་པ་རྣམས་དང་། དེ་ལ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ནམ་མཁའ་ལ་མེ་ཏོག་འཐོར་བར་བྱེད་པ་རྣམས་དང་། སངས་

---

1 སྤྱན་ལྔས་མ་] P 210v **3** སུ་འདུ་ཤེས་] G 255r **11** དང་། སྤྲུལ་པའི་] N 192r

---

9–10 དེ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་] Tib.; सतस्तथागतस्य Skt. **10** དེ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་བརྗོད་པ་] Tib.; तदुभया-विशेषाभिधानेन Skt.

---

1 སངས་རྒྱས་ཀྱི་] CDGP; སངས་རྒྱས་གྱི་ N **1** གཟིགས་པ་] CDGN; གཟིགས་པ་ P **3** དོན་དུ་] GNP; དོན་ CD **7** གནང་བ་] CDGP; གནང་པ་ N **8** སྤྲུལ་པའི་] DGNP; སྤྲུལ་བའི་ C **8–9** ཤེས་པར་བྱེད་པའི་] CD; ཤེས་པའི་ GNP **10** དེ་གཉིས་ཀྱི་] CD; དེ་ཉིད་ཀྱི་ GNP **11** བྱེད་པ་པོའི་] DGNP; བྱེད་བ་པོ་ C **11** རྣམ་པར་རྟོག་པ་] CD; རྣམ་པར་རྟོགས་པ་ GNP **11** བསལ་བའི་] GNP; གསལ་བའི་ CD **13** མེད་པ་] DGNP; མེད་བ་ C **14** ཁྱད་པར་དུ་] GNP; ཁྱད་པར་ CD **15** གནས་པ་] GNP; གནས་ CD **15** དམིགས་པའི་] CDGN; དམིགས་བའི་ P **16** བྱེད་པས་] CDGP; བྱེད་པས་ N **16** འཐོར་བར་] CDGP; འཐོར་པར་ N

རྒྱུས་ལ་ཕྱག་འཚལ་བ་རྣམས་ཡོན་དེས་སྡུག་བསྔལ་མཐར་ཕྱིན་པར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དགུ་པ་སྤྱོད་པ་རྣམ་པར་འབྲུགས་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ནི་ཕར་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་པོ་རྣམས་ལ་ 3.2.2.1.9
ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་མི་འབྲུག་པའི་སྤྱོད་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་ངེས་པར་དཔྱད་པར་མཛད་པའི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་འབྲུག་པར་མཛད་པར་ཐལ་བ་དང་། གཞན་རྣམས་མེད་པ་དེ་ལ་འཇུག་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་མིང་དང་མཚན་མ་བསྟན་པས་ཆོས་ཉིད་འབྲུག་པ་མེད་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

“རིགས་ཀྱི་བུའམ་རིགས་ཀྱི་བུ་མོའམ”ཞེས་སྐྱེས་པ་དང་། བུད་མེད་ཀྱི་རྟགས་སློས་པ་ནི་ཟ་མ་དང་། མ་ནིང་དང་། མཆིག་པ་བཏོན་པ་ལ་སོགས་པ་བསལ་བའི་དོན་ཡིན་ནོ།། རིགས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཁས་བླངས་པ་ནི་རིགས་བཞི་རྣམ་པར་དག་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཏོ།། བུ་དང་བུ་མོ་བརྗོད་པ་ནི་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་སྐྱེ་བོ་དང་མཐུན་པའི་བརྗོད་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཏོ།། རིགས་སློས་པ་ནི་རྒྱུད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དམ་པའི་ཆོས་ལ་དབང་དུ་བྱ་བ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཏོ།། ཡང་འམ་སློས་པ་ནི་སྐྱེས་ནས་དང་ལན་གྲངས་གཞན་ལ་སྤྱོད་པར་འགྱུར་བའི་ལས་ཀྱི་ཉེས་པས་རིགས་དམན་པ་ཡིན་ཡང་སྐལ་པ་དང་ལྡན་པ་ནི་འདིར་དབང་དུ་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཡིན་ནོ།།

---

1 པར་བྱེད་པ་] G 255v **3** ཏུ་ཕྱིན་པ་] D 179r **3–4** ལ་ཆོས་ཉིད་] C 188r **5** པར་དཔྱད་པར་] P 211r **14–15** པ་ཡིན་ཡང་] N 192v

---

9 “རིགས་ཀྱི་བུའམ་རིགས་ཀྱི་བུ་མོའམ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, l. 18.

9–10 ཟ་མ་དང་། མ་ནིང་དང་། མཆིག་པ་བཏོན་པ་ལ་སོགས་པ་] Tib.; षण्ढोद्धृतमुष्कादि° Skt.

---

4 འབྲུག་པའི་] GNP; འབྲུགས་པའི་ CD **5** ངེས་པར་] CDGP; ངེས་པའི་ N **5** འབྲུག་པར་] DGNP; འབྲུགས་པར་ C **6** མེད་པ་] CDGN; མེད་བ་ P **6** བྱ་བའི་] CGNP; བྱ་པའི་ D **9** བུའམ་] D, བུ་འམ་ C; བུ་འམ། GNP **9** བུ་མོའམ་] conj.; བུ་མོ་འམ་ CDGNP **9–10** ཟ་མ་དང་།] CD; ཟ་མ་དང་ GNP **10** མ་ནིང་དང་།] CD; མ་ནིང་དང་ GNP **10** བཏོན་པ་] GNP; སྟོན་པ་ CD **10** སོགས་པ་] GNP; སོགས་པའི་ CD **11** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **11** བྱེད་པའི་] CD; བྱ་པའི་ GNP **12** བྱུང་བའི་] DGNP; བྱུང་པའི་ C **13** ཡང་འམ་] GNP; ཡང་ངམ་ CD **14** སྐྱེས་ནས་] GNP; སྐྱེ་གནས་ CD **14** ཉེས་པས་] CD; ཉེས་པར་ GNP **15** སྐལ་པ་] CGNP; སྐལ་བ་ D **15** བྱ་བར་] GNP; བྱས་པར་ CD

3.2.2.2 ད་ནི་འཛིན་པའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་གཉིས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར།

སེམས་ཅན་བཏགས་དང་དེའི་རྒྱུ་ཡི།།
ཡུལ་ཅན་དེ་ཡིས་རྣམ་འཇོམས་པས།།
སྒོམ་པའི་ལམ་དང་འབྲེལ་པ་ཡི།།
མི་མཐུན་ཕྱོགས་གཞན་རྣམ་པ་དགུ།། **(༥-༣༢)**

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། "རབ་འབྱོར་ཐ་སྙད་དང་མིང་དང་མཚན་མ་དང་མངོན་པར་ཞེན་པ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཙམ་ཏེ། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པའི་བར་དུ་བསྟན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། ཇི་ལྟར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་དགུ་ཡིན་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར།

བདག་ཉིད་ཇི་བཞིན་ཀུན་མཁྱེན་ནི།།
གསུམ་གྱི་སྒྲིབ་པ་རྣམ་གསུམ་དང་།།
ཞི་ལམ་དེ་བཞིན་ཉིད་སོགས་དང་།།
མཚུངས་པར་ལྡན་དང་མི་ལྡན་དང་།། **(༥-༣༣)**
མི་མཉམ་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་དང་།།
ཉོན་མོངས་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་།།
གཉིས་སུ་མེད་ལ་ཀུན་རྫོངས་ལ།།
རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཐ་མར་བཞེད།། **(༥-༣༨)**

ཅེས་བྱ་བ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

3 ཡུལ་ཅན་དེ་] G 256r **15–16** ལ།། རྣམ་པར་] P 211v **17** བྱ་བ་གང་] D 179v

---

2–5 སེམས་ཅན་བཏགས་ ... རྣམ་པ་དགུ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 32. **6** "རབ་འབྱོར་ཐ་ ... པར་ཞེན་པ"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 123, l. 14. **9–16** བདག་ཉིད་ཇི་ ... ཐ་མར་བཞེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 33–34.

---

2 བཏགས་] CDNP; བཏགས་པ་ G **2** རྒྱུ་ཡི།།] CD; རྒྱུ་ཡིས།། GNP **3** འཇོམས་པས།།] CD; འཇོམ་པས།། GP; འཇོམ་པས་ N **4** འབྲེལ་པ་ཡི།།] DGN; འབྲེལ་བ་ཡི།། C; འབྲེལ་པ་ཡིས།། P **5** དགུ།།] CDNP; དགུ། G **6** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **7** བར་དུ་] GNP; བར་ CD **7** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **9** ནི།།] CDGN; ནི། P **11** ཞི་] DGNP; དེ་ཞི་ C **15** མེད་ལ་] *Vṛtti*; མེད་དང་ *Abhisamayālaṃkāra* **16** བཞེད།།] CD; བཞེད་ GNP **17** བྱ་བ་] CDGP; བྱ་པ་ N

དེ་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། "ཅིའི་སླད་དུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དགྲ་བཅོམ་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཅེས་བགྱི"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བསྩམས་ཏེ། "རྣམ་པ་གང་དག་དང་། རྟགས་གང་དག་དང་། མཚན་མ་གང་དག་གིས་ཆོས་རྣམས་རབ་ཏུ་བརྗོད་པའི་རྣམ་པ་དེ་དག་དང་། རྟགས་དེ་དག་དང་། མཚན་མ་དེ་དག་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཐུགས་སུ་ཆུད་དེ་དེའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཅེས་བྱའོ"ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.2.2.1**

ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། "རབ་འབྱོར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ལམ་ཐམས་ཅད་བསྐྱེད་པར་བྱ་ཞིང"ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.2.2.2**

ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་ཉིད་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། "རབ་འབྱོར་ཐམས་ཅད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་ཕྱི་དང་ནང་གི་ཆོས་ཇི་སྙེད་པ་དེ་ཙམ་ཡིན་ལ། དེ་དག་ཀྱང་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ཤེས་ཏེ"ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.2.2.3**

ལམ་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། "ལམ་ལ་གནས་ནས་ཏེ"ཞེས་བྱ་བ་ནས་བསྩམས་ཏེ། འདིས་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་མཆོག་གི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་བྱེད་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **3.2.2.2.4**

---

1 མཁྱེན་པ་ཉིད་] C 188v **8** ཅད་བསྐྱེད་པར་] G 256v **10** ཇི་སྙེད་པ་] N 193r

---

1–3 "ཅིའི་སླད་དུ་ ... ཉིད་ཅེས་བགྱི"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, l. 18. **3–6** "རྣམ་པ་གང་ ... ཉིད་ཅེས་བྱའོ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, ll. 28–30. **7–8** "རབ་འབྱོར་བྱང་ ... པར་བྱ་ཞིང"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 1–2. **9–11** "རབ་འབྱོར་ཐམས་ ... ཀྱིས་ཤེས་ཏེ"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 14–15. **12** "ལམ་ལ་གནས་ནས་ཏེ"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 16–17.

---

1 ནི།] CDGP; ནི།། N **3** རྣམ་པ་གང་དག་དང་།] CD; རྣམ་པ་གང་དག་དང་ GNP **3** རྟགས་གང་དག་དང་།] CD; རྟགས་གང་དག་དང་ GN; རྟག་གང་དག་དང་ P **4** རྣམ་པ་དེ་དག་དང་།] CD; རྣམ་པ་དེ་དག་དང་ GNP **4** རྟགས་དེ་དག་དང་།] CD; རྟགས་དེ་དག་དང་ GN; རྟག་དེ་དག་དང་ P **5** དེའི་ཕྱིར་] CD; དེའི་ GNP **6** ཅེས་བྱའོ་] CDGN^{pc}P (ཅེས་{བྱའོ་} N^{pc}); ཅེས་{..} N^{ac} **7** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **9** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **12** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **12** ནི།] CDP; ནི།། GN **12** གནས་ནས་ཏེ་] GNP; གནས་ཏེ་ CD

3.2.2.2.5 དེ་བཞིན་ཉིད་དང་ཡང་དག་པའི་མཐའ་ལ་སོགས་པ་ལ་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པ་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི་ཡང་དེ་བཞིན་ཉིད་དང་། ཡང་དག་པའི་མཐའ་དང་། ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་རྣམས་འདིའི་ཕོངས་སུ་ཆུད་པའི་དོན་དང་། ཆོས་གང་དང་ཡང་ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པ་མ་ཡིན་པའི་དོན་གྱིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.2.6 མི་མཉམ་པ་ཉིད་དེ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། ཡང་ཕྱིར་རྒོལ་བ་དང་། མུ་སྟེགས་དང་། བདུད་དང་། ཐེག་པ་གཞན་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་མི་ཚོད་པ་དང་མི་འཕྲོགས་པའི་དོན་གྱིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.2.7 སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པའི་བདེན་པ་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། ཡང་སྡུག་བསྔལ་གྱི་དོན་ནས་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་གྱི་དོན་ལ་སྦྱུད་པར་བྱ་བ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.2.8 ཉོན་མོངས་པའི་རང་བཞིན་ལ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོངས་པ་ནི། ཡང་འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་ལ་དོན་དང་དོན་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་སྦྱུད་པར་མི་བྱ་བ་ཉིད་དང་། "དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདོད་ཆགས་དང་ཞེ་སྡང་དང་གཏི་མུག་གི་དེ་བཞིན་ཉིད་ནི་འགའ་ཞིག་ལ་ཡང་དོན་ནམ་དོན་མ་ཡིན་པར་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པར་"འཐད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དོན་དང་དོན་མ་ཡིན་པར་

---

6 ལྡན་པ་རྣམས་] P 212r **9** གྱི་དོན་ལ་] G 257r **10** ཉོན་མོངས་པའི་] D 180r **10** ལ་ཀུན་ཏུ་] C 189r

---

11–13 "དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ ... མ་ཡིན་པར་"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 24–25.

5–6 ཕྱིར་རྒོལ་བ་དང་། མུ་སྟེགས་དང་། བདུད་དང་། ཐེག་པ་གཞན་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་] Tib.; सर्वप्रत्यर्थिकतीर्थिकमारान्ययानिकैर् Skt.

---

1 ཡང་དག་པའི་] CDGN; ཡང་དག་པར་ P **1** མི་ལྡན་པ་] CDGN; མ་ལྡན་པ་ P **1** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **2** མཐའ་དང་།] GNP; མཐའ་དང་ CD **2** ཕོངས་སུ་] GNP (ཕོངསུ་ N); ཕོང་དུ་ CD **3** ལྡན་པ་དང་མི་ལྡན་པ་] GNP; ལྡན་པའི་ CD **4** ཕྱིན་པ་] DGNP; ཕྱིན་བ་ C **4** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **5** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **5** སྦྱོངས་པ་] CDGN; སྦྱོངས་བ་ P **5** ནི།] CD; ནི་ GNP **7** ཕྱིན་པ་] CDGN; ཕྱིན་བ་ P **8** བདེན་པ་] CDG; པདེན་པ་ N; བདེན་བ་ P **9** ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་] CDGN; ཡང་དག་བ་{⊔}ཇི་ལྟ་བ་ P^{pc}; ཡང་དག་བ་{..}ཇི་ལྟ་བ་ P^{ac} **9** སྦྱུད་པར་] DGNP; སྦྱོད་པར་ C **10** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **10** སྦྱོངས་པ་] DGNP; སྦྱོངས་བ་ C **10** འདོད་ཆགས་དང་] GNP; འདོད་ཆགས་དང་། CD **10** ཞེ་སྡང་དང་] GNP; ཞེ་སྡང་དང་། CD **11** དོན་དང་] GNP; དོན་དང་། CD **11** ཡིན་པ་ཉིད་དུ་སྦྱུད་པར་] CDGNP^{pc} (ཡིན་{པ་ཉིད་དུ་}སྦྱུད་པར་ P^{pc}); ཡིན་{. . . .}སྦྱུད་པར་ P^{ac} **11–12** འདོད་ཆགས་དང་] GNP; འདོད་ཆགས་དང་། CD **12** ཞེ་སྡང་དང་] GNP; ཞེ་སྡང་དང་། CD

བྱེད་པའི་སྒྲོད་པ་རྣམ་པར་བཀག་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་ནས་ཆོས་གང་ཡང་དམིགས་སུ་མེད་པ་དང་། འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པས་དོན་དང་དོན་མ་ཡིན་པར་བྱེད་པ་བཀག་པ་དང་། འདུས་མ་བྱས་འཕགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་ཡིན་པ་དང་། ནམ་མཁའི་དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་དཔེས་དེས་འདི་ལ་ཕན་འདོགས་པ་མེད་པ་ཉིད་དང་། དོན་དང་དོན་མ་ཡིན་པ་གཉིས་མེད་པའི་ཚུལ་གྱིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2.2.9

གཉིས་མེད་པ་ནི་གཉིས་མ་ཡིན་པའི་དོན་དམ་པ་སྟེ། དེ་ལ་ཀུན་ཏུ་སྤྱོངས་པ་ནི་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཆོས་ཀྱིས་གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཆོས་ཐོབ་པ་བཀག་པ་དང་། གཉིས་ཀྱི་ཆོས་ཀྱིས་གཉིས་ཀྱི་ཆོས་ཐོབ་པ་བཀག་པ་དང་། གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པའི་ཆོས་མི་དམིགས་པ་ལ་ཐོབ་པར་བསླད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.3
3.3.1

གང་གི་ཕྱིར་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་རྒྱ་ཆེར་ཇི་སྐད་དུ་བརྗོད་པས་མངོན་པར་ཞེན་པ་ཐམས་ཅད་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཡིན་པ་དེས་ན། “རབ་འབྱོར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་དམིགས་པ་མེད་དོ”ཞེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་དམིགས་པའི་ཡེ་ཤེས་རྣམ་པ་གཅིག་པ་རབ་ཏུ་གྲུབ་པ་ཡིན་ནོ།།

3.3.1.1

འདིར་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་དང་ལམ་དག་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་མེད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བས་བརྩད་པ་དང་། ཐམས་ཅད་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཉིད་

---

2 ཆོས་གང་ཡང་] N 193v **9** བཀག་པ་] G 257v **11** པས་མངོན་པར་] P 212v

---

11–12 མངོན་པར་ཞེན་པ་] Tib.; भावाभिनिवेशो Skt.

---

1 དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་] CDGN; དེ་བཞིན་གཤེགས་བས་ P **1** མངོན་པར་] CDGN; མངོན་བར་ P **3** བྱས་ཀྱི་] DGNP; བྱས་གྱི་ C **3** བྱེད་པའི་] CDGP; ཕྱེད་པའི་ N **3** ཕྱིར་] CD; ཕྱིར་རོ།། GNP (ཕྱིརོ།། N) **3** ཡིན་པར་] CD; ཡིན་པ་ GNP **7** གཉིས་མེད་པ་ནི་] DGNP; གཉིས་མེད་པའི་ C **7** དོན་དམ་པ་] CDGN; དོན་དམ་བ་ P **7** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **9** བཀག་པ་] CDGN; བཀག་བ་ P **11** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོག་བ་ C **11–12** ཞེན་པ་] CDGN; ཞེན་བ་ P **12** ཡིན་པ་] DGNP; ཡིན་བ་ C **15–16** ཐམས་ཅད་མེད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བས་བརྩད་པ་དང་།] CD; ཐམས་ཅད་མེད་པར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩད་པ་དང་། GN^{pc}P ({ཐིད་མེད་པར་འགྱུརོ་ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩད་པ་དང་། } N^{pc}); {. . .} N^{ac}

དང་། འདུས་མ་བྱས་འབྱུང་བ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་ཚད་མར་བྱས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལན་ཡིན་ཞིང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དོན་དམ་པ་ནི་ངག་གི་ལམ་གྱིས་གདགས་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཐད་པ་ཡིན་ནོ།།

མཐའ་རྣམ་པར་ཆད་པ་རྣམས་ལ་ཕྱི་མའི་སྲུ་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བརྩད་པ་ཡིན་ལ། རང་
3.3.1.2 གི་མཚན་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཆོས་རྣམས་ལ་དེའི་སྲུ་རབ་ཏུ་མི་ཤེས་པ་དང་། དེ་མི་ཤེས་པ་དང་
ལྡན་པའང་དེ་བསྟན་ཏོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལན་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པ་ལ་དམིགས་པའི་ཡེས་ཤེས་ནི་འཐད་པ་ཡིན་ནོ།།

3.3.1.3 དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར། “བཅོམ་ལྡན་འདས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གང་དག་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དོན་དུ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ལ་གནས་པ་ནི་དཀའ་བ་བགྱིད་པ་ལགས་ཏེ། སེམས་ཅན་ནམ་སེམས་ཅན་དུ་བཏགས་པ་ཡང་མི་དམིགས་སོ”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུང་པ་ཡིན་ནོ།།

3.3.2 ཡམས་ནད་འདི་རྣམས་ཟད་པ་ན།།
ཡུན་རིང་ལོན་ནས་དབུགས་ཕྱིན་ལྟར།།
རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་འགྲོ་བ་ཡི།།
བདེ་སྐྱབ་ཡོན་ཏན་ཕུན་ཚོགས་ཀུན།། **(༥-༣༥)**
རྒྱ་མཚོ་ཆེ་ལ་ཆུ་བོ་བཞིན།།
འབྲས་བུ་མཆོག་གིས་སྦྱ་བ་ཡི།།

1–2 ཞེས་བྱ་བ་] C 189v **2** པ་ནི་ངག་] D 180v **6** དམིགས་པའི་ཡེས་] N 194r **10** མི་དམིགས་སོ”] G 258v

---

8–10 “བཅོམ་ལྡན་འདས་ … མི་དམིགས་སོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 9–13. **390.12–391.2** ཡམས་ནད་འདི་ … རྟེན་པར་བྱེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 35–36.

5–6 དེ་མི་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པའང་] Tib.; तदज्ञानवतो Skt.

389.16–390.1 ཐམས་ཅད་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཉིད་དང་།] CDGN^{pc}P ({ཐིད་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཉིདདང་། } N^{pc}); {…} N^{ac} **1** འབྱུང་བ་] CDGP; འབྱུང་པ་ N **2** ངག་གི་] CDGP; དག་གི་ N **6** པའང་] CDGN; པ་འང་ P **7** ནོ།།] CD; ནོ་ GNP **12** ཟད་པ་ན།།] *Vṛtti*; ཟད་ནས་ནི།། *Abhisamayālaṃkāra*

སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དེ་ལ་ནི།།
རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་རྟེན་པར་བྱེད།། (༥-༣༨)

ཇི་སྐད་དུ་ལོ་མ་དང་མེ་ཏོག་དང་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་ལྗང་བུའི་དཔེས་བྱང་ཆུབ་སེམས་ **3.3.2.1**
དཔའ་རྣམས་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཞིང་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འགྲོ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བདེ་བའི་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་མཆོག་ཏུ་གྱུར་ཅིང་མང་བ་སྣ་ཚོགས་པའི་དོན་དང་། འབྲས་བུ་འདུད་པ་ཉིད་ཀྱིས་དེའི་འབྲས་བུ་མཆོག་གི་སྤྱ་བ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟ་བུར་གྱུར་པ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་དུ་གཟུང་བ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དེ་བཞིན་ཉིད་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྣམ་པར་དག་པ་ཐོབ་པར་བྱེད་པའི་འཐད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སློབ་པ་ནི་དབང་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། ལས་བདག་གིར་བྱེད་པ་དང་། སྔོན་གནས་ཤེས་པ་དང་། དུས་གསུམ་གྱི་ཡེ་ཤེས་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དོན་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པ་དང་། ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ་དང་། སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་ཟློ་བའི་ཕན་ཡོན་ཐོབ་པར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

འདིའི་མདོ་ནི། "རབ་འབྱོར་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། སྐྱེས་བུ་འགའ་ཞིག་གིས་ལྗང་བུ་འདོད་པས **3.3.2.2**
ས་བོན་བཏབ་ལ། དེས་ཀྱང་ལྗང་བུ་དེའི་རྩ་བ་མི་ཤེས། དེའི་ལོ་འདབ་མི་ཤེས། མེ་ཏོག་མི་ཤེས།

---

4 རྣམས་བསོད་ནམས་] P 213r **12** གསུངས་པ་ཡིན་] D 181r **12** པ་ཡིན་ནོ།།] C 190r **13** འདི་ལྟ་སྟེ་] N 194v **13** འགའ་ཞིག་གིས་] G 258v

---

391.13–392.14 "རབ་འབྱོར་འདི་ … བ་ཡིན་ནོ།། "] Citation with redactional changes from *Pañca-viṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, l. 21–p. 131, l. 7.

13–14 ལྗང་བུ་འདོད་པས་ས་བོན་བཏབ་ལ།] Tib.; स्तम्बमिच्छेद्वापनाय Skt.

---

17 སྤྱ་བ་] GNP; དཔའ་པ་ C; དཔའ་བ་ D **1** ནི།།] CDGN; ནི། P **2** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **2** རྟེན་པར་] GNP; བརྟེན་པར་ CD **3** ལོ་མ་དང་] GN^{pc}P ({ལོ་མ་དང་} N^{pc}); ལོ་མ་དང་། CD; {.. … ..} N^{ac} **3** མེ་ཏོག་དང་] GNP; མེ་ཏོག་དང་། CD **4** ཡིན་པའི་ཕྱིར།] DGNP; ཡིན་␣པའི་ཕྱིར།། C **4** བདེ་བའི་] CDGP; བདེ་པའི་ N **5** འདུད་པ་] CD; དུད་པ་ GP; དུར་བ་ N **5** དེའི་འབྲས་བུ་] CDGN^{pc}P (དེའི་{␣␣␣␣␣␣␣␣␣*␣}འབྲས་བུ་ N^{pc}); དེའི་{.. … … … … … …*..}འབྲས་བུ་ N^{ac} **6** མཆོག་གི་སྤྱ་བ་] NP; མཆོག་གིས་དཔའ་བ་ CD; མཆོག་གི་སྤྱི་བ་ G **6** དེ་བཞིན་] CDGP; དེ་པཞིན་ N **8** བྱེད་པའི་] CDGP; ཕྱེད་པའི་ N **9** བདག་གིར་] CD; བདག་གིས་ GNP **11** བསྐོར་བ་] CDGP; བསྐོར་པ་ N **12** ཟློ་བའི་] DGN; ཟློ་བའི་ CP **12** ཐོབ་པར་] CD; འཐོབ་པར་ GNP

འབྲས་བུ་མི་ཤེས་པར་དེ་ལྟར་བྱ་དེའི་སྡུ་གུ་འཛུགས་ཤིང་། དུས་དུས་སུ་ཆུས་བྲན་ཏེ། དེའི་སྡོང་བུ་དེ་རིམ་གྱིས་ཡལ་ག་དང་ལོ་མ་དང་མེ་ཏོག་དང་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པར་འགྱུར་པ་དང་། དེ་དེའི་འདབ་མ་དང་མེ་ཏོག་དང་འབྲས་བུ་ལ་སྤྱོད་དོ།། རབ་འབྱོར་དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ཀྱང་སེམས་ཅན་གྱི་ཕྱིར་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ཡང་དག་པར་འཇུག་སྟེ། དེ་དག་རིམ་གྱིས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་སྤྱོད་ཅིང་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྗེས་སུ་ཐོབ་ནས་ལོ་མ་དང་མེ་ཏོག་དང་འབྲས་བུ་ལྟར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཉེ་བར་འཚོ་བར་འགྱུར་རོ།། དེ་ལ་ལོ་མ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་གང་ལ་བརྟེན་ནས་སེམས་ཅན་རྣམས་ངན་སོང་གསུམ་ལས་ཡོངས་སུ་གྲོལ་བར་བྱེད་པ་དེ་ཡིན་ནོ།། མེ་ཏོག་ནི་གང་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱལ་རིགས་ཤིང་སཱ་ལ་ཆེན་པོ་ལྟ་བུའི་རིགས་ནས། འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་བར་གྱི་ལྷ་རྣམས་སུ་སྐྱེ་བའོ།། དེ་ལ་འབྲས་བུ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་གང་ལ་བརྟེན་ནས་སེམས་ཅན་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པའི་འབྲས་བུ་ནས། དགྲ་བཅོམ་པ་དང་རང་བྱང་ཆུབ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ལ་རབ་ཏུ་འགོད་པ་དེ་ཡིན་ནོ།། རབ་འབྱོར་དེ་ལྟར་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་འབྲས་བུ་མཆོག་གིས་དཔའ་བ་ཡིན་ནོ་”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

7 ལ་བརྟེན་ནས་] P 213v **14** པ་གང་གསུངས་] G 259r

---

14 དེའི་ལོ་འདབ་མི་ཤེས།] Tib.; जानीयान्न तच्छाखापत्त्रपलाशं Skt. **1** སྡུ་གུ་] Tib.; काण्डं Skt. **1** ཆུས་བྲན་ཏེ།] Tib.; गोपयेत Skt. **3–4** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་] Tib.; बोधिसत्त्वाः Skt.

---

1 དེའི་] CD; དེ་ GNP **2** རིམ་གྱིས་] CD; རིམ་གྱི་ GNP **2** ལོ་མ་དང་] CD; ལོ་མ་དང་། GNP **3** འདབ་མ་དང་] GNP; འདབ་མ་དང་། CD **3** མེ་ཏོག་དང་] GNP; མེ་ཏོག་དང་། CD **3–4** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ CDGNP **6** ལོ་མ་དང་] GNP; ལོ་མ་དང་། CD **6** མེ་ཏོག་དང་] GNP; མེ་ཏོག་དང་། CD **10** འབྲས་བུ་] CDGP; འབྲས་ཕུ་ N **10–11** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ CD; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ GNP **11** རྒྱུན་དུ་] CDGN; ཏུ་ P **11–12** དགྲ་བཅོམ་པ་དང་] GNP; དགྲ་བཅོམ་པ་དང་། CD **12** རྣམ་པ་] CDGN; རྣམ་བ་ P **13** སྤྱོད་པའི་] CDGN; སྤྱོད་པའི་ P **13** ནི་] CD; om. GNP **14** དཔའ་བ་] CD; སྤྲ་བ་ GNP **14** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P

སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཀྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ད་ནི་སངས་རྒྱས་ **4** **4.1** **4.1.1**
ཉིད་ཐོབ་པའི་དེ་མ་ཐག་པ་སྟེ་མ་བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་དེས་ན།

སྟོང་གསུམ་སྐྱེ་བོ་ཉན་ཐོས་དང་།།
བསེ་རུའི་རྟོགས་པ་ཕུན་ཚོགས་དང་།།
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱོན་མེད་ལ།།
བཀོད་པའི་དགེ་རྣམས་དཔེར་མཛད་ནས།། **(༥-༣༧)**
བསོད་ནམས་མང་པོ་ཉིད་ཀྱིས་ནི།།
སངས་རྒྱས་ཉིད་ཀྱི་བར་མེད་དེ།།
བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན།།

ཅེས་གསུངས་སོ།། ཇི་སྐད་དུ་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་ལ་འགོད་པར་བྱེད་པ་བས། དེ་རྣམས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལས་ངེས་པར་སྐྱེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ན་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆེད་དུ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་འཕེལ་བ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་དཀར་པོ་རྣམ་པར་མཐོང་བའི་ས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རིགས་ཀྱི་ས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་བརྒྱད་པའི་ས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་མཐོང་བའི་ས་དང་། བསྲབས་པའི་ས་དང་། འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བའི་ས་དང་། བྱས་པ་རྟོགས་པའི་ས་དང་། རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ས་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱོན་མེད་པར་

---

4 བསེ་རུའི་རྟོགས་] N 195r **7** བསོད་ནམས་མང་] C 190v **7** པོ་ཉིད་ཀྱིས་] D 181v **15** དང་། དེ་བཞིན་] P 214r

---

3–9 སྟོང་གསུམ་སྐྱེ་ **...** ཏིང་ངེ་འཛིན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 37–38abc.

---

16 དེ་བཞིན་དུ་མཐོང་བའི་ས་དང་།] Tib.; दर्शनभूमौ Skt.

---

1 ཏོ།།] conj.; ཏོ།། །། CGN; ཏོ།། ། DP **1** ད་] DGNP; དེ་ C **2** ཐོབ་པའི་] CDGN; ཐོབ་བའི་ P **2** ཡིན་པ་] CDNP; ཡིན་བ་ G **4** རྟོགས་པ་] CD; རྟོག་པ་ GNP **6** དགེ་རྣམས་] CDG; དགེ་རྣམ་ NP; དགེ་བ་ *Abhisamayālaṃkāra* **9** འཛིན།།] CDNP; འཛིན། G **10** གསུམ་] CDGP; གསུ་མ་ N **11** བྱེད་པ་] CDGN; བྱེད་བ་ P **11** བས།] CDGP; བས།། N **12** སྐྱེས་པ་] CDGN; སྐྱེས་བ་ P **12** ན་] GNP; om. CN **13** སྐྱེད་པར་] CD; བསྐྱེད་པར་ GNP **15** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **17** བྱས་པ་] CDG; བྱས་བ་ NP **17** རྟོགས་པའི་] CDGN; རྟོགས་བའི་ P

ཞུགས་པ་ལ་འགོད་པར་བྱེད་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བྱང་ཆུབ་ལ་ཞུགས་པའི་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་བསྐྱེད་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཀྱི་བར་ཆད་མེད་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཞུགས་པ་ནི་འབྲས་བུ་བཞི་པ་ལ་ཞུགས་པའི་དོན་ཡིན་གྱི་བརྒྱད་
4.1.2 པའི་དོན་ནི་མ་ཡིན་ནོ།། འདི་ཇི་ལྟར་རྟོགས་པར་བྱ་ཞེ་ན། འདི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་བྱང་ཆུབ་ཏུ་ཞུགས་པ་རྣམས་པས། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་དུ་བསྐྱེད་པ་ཉིད་བསྟུས་པ་ཞེས་བྱ་བས་དེ་མ་ཐག་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཁྱད་པར་དུ་བྱེད་པར་འགྱུར་རོ།།

4.2 བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གང་གིས་དེ་མ་ཐག་པའི་རྒྱུར་འགྱུར་བ་སངས་རྒྱས་ཉིད་དེའང་གང་ཡིན་ཞེ་ན།

དེ་ནི་རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཉིད།། (༥-༣༨)

ཅེས་གསུངས་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ་གནས་སྐབས་དེ་ལྟ་བུར་གྱུར་པས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱ་བར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

4.3
4.3.1 འདི་ཡི་དམིགས་པ་དངོས་མེད་དེ།།
བདག་པོ་དྲན་པ་ཡིན་པར་བཞེད།།
རྣམ་པ་ཞི་ཉིད།།

---

1 དཔའ་བྱང་ཆུབ་] G 259v **8** མེད་པའི་ཏིང་] N 195v

---

10 དེ་ནི་རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཉིད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 38d. **14–16** འདི་ཡི་དམིགས་ ... པ་ཞི་ཉིད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 39abc.

---

17 མེད་པར་] DGN; མེད་བར་ CP **1** ཞུགས་པ་] CDGN; ཞུགས་བ་ P **1** འགོད་པར་] CDGN; འགོད་བར་ P **1** བྱེད་པས་] CDGN; བྱེད་བས་ P **2** ཉིད་ཀྱི་] CD; ཉིད་ཀྱིས་ GNP **2** བར་ཆད་] CDGP; པར་ཆད་ N **3** དོན་གྱིས་] CDG; དོན་གྱི་ NP^{pc} (དོན་གྱི་{⊔} P^{pc}); དོན་གྱི་{..} P^{ac} **5** རྟོགས་པར་] CDGN; རྟོགས་བར་ P **6** ཞུགས་པ་རྣམས་པས།] NP; ཞུགས་པ་རྣམ་པས། CDG **6** བསྐྱེད་པ་] CDGN; བསྐྱེད་བ་ P **8** གང་གིས་] CD; གང་གི་ GNP **8** འགྱུར་བ་] CGNP; འགྱུར་པ་ D **8** དེའང་] CDG; དེ་འང་ NP **10** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམས་ N **10** ཉིད།།] CDP; ཉིད་ GN

ཅེས་བྱ་བ་ནི་དེའི་དམིགས་པ་དང་དབང་དང་རྣམ་པ་ཞུས་པ་དང་། དེའི་དམིགས་པ་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། བདག་པོ་དྲན་པ་ཉིད་ཡིན་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

འགོག་པ་ཤེས་པའང་ཞི་བའི་རྣམ་པ་ཡིན་ནོ་སྙམ་ན། མཚན་ཉིད་ནི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཡིན་ཏེ་ **4.3.2**
ཞེས་གསུངས་ཏེ། འདིས་ནི་འདིར་རང་བཞིན་གྱིས་ཞི་བར་བརྗོད་པར་འདོད་པ་ཡིན་གྱི། དངོས་པོ་
འགོག་པས་ཞི་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་སྟོན་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ།།

ད་ནི་ལོག་པར་རྟོག་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་དེས་ན། **5**

འདི་ལ་ནི།།
རབ་ཏུ་སྨྲ་རྣམས་བརྒྱད་མར་གྲོལ།། (༥-༣༩)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། གནས་འདི་ལ་རབ་ཏུ་སྨྲ་བར་ལོག་པར་ཞུགས་པ་རྣམས་ཁ་ཅིག་ནས་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པའི་རྩོད་པ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་སྤྲོས་པ་རྣམ་པར་སྤེལ་བ་སྤྱོད་པ་སེལ་བ་ཙམ་གྱི་སྨྲ་བ་སྤོང་བ། ངག་གི་བརྗོད་པའི་ལམ་མཐར་ཐུག་པ་མེད་པ་གྲོལ་བ་བརྒྱུད་མ་ཆེན་པོ་རྩོམ་པར་བྱེད་དོ།། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་འདི་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ།

དམིགས་པ་འཐད་དང་དེ་ཡི་ནི།།

---

2 གང་གསུངས་པ་] D 182r **2** པ་ཡིན་ནོ།།] C 191r **5** ཡིན་ནོ།།] P 214v **6** བྱ་བ་ཡིན་] G 260r

---

7–8 འདི་ལ་ནི།། … བརྒྱད་མར་གྲོལ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 39cd.

---

3 མཚན་ཉིད་ནི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཡིན་ཏེ་] Tib.; अलक्षणत्वेनेति Skt.

---

16 ཉིད།།] CD; ཉིད་ GNP **1** ཅེས་བྱ་བ་ནི་] CDGNP^{pc} ({ཅེས་བྱ་བ་}ནི་ P^{pc}); {. . . .}ནི་ P^{ac} **1** རྣམ་པ་] CDGN; རྣམ་བ་ P **1** ཞུས་པ་] GNP; ཞུགས་པ་ CD **3** པའང་] CDGN; བ་འང་ P **3** ཡིན་ནོ་སྙམ་ན།] CDGNP^{pc} (ཡིན་ནོ་{⊔}སྙམ་ན། P^{pc}); ཡིན་ནོ་{..}སྙམ་ན། P^{ac} **3** སྙམ་ན། མཚན་ཉིད་ནི་] CDGN^{pc}P ({སྙམ་ན། མཚན་ཉིད་ནི་} N^{pc}); {. . . . .} N^{ac} **4** བརྗོད་པར་] CDGN; བརྗོད་བར་ P **4** འདོད་པ་] CDGN; འདོད་བ་ P **4** གྱི།] DGNP; གྱི།། C **4** དངོས་པོ་] CDGN; དངོས་བོ་ P **6** ལོག་པར་རྟོག་པ་] CDP; ལོག་པར་རྟོགས་པ་ GN **7** ནི།།] conj.; ནི། CDGNP **8** གྲོལ།།] CD; གྲོལ་ GN **9** ཞུགས་པ་རྣམས་ཁ་ཅིག་ནས་] GNP; ཞུགས་ལ་རྣམ་པ་གཅིག་ནས་ CD **10** སྤེལ་བ་] CDGN; སྤེལ་པ་ P **10** སྤྱོད་པ་] DGNP; སྤྱོད་བ་ C

ངོ་བོ་ཉིད་ངེས་གཟུང་བ་དང་།།
རྣམ་ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་ཡེ་ཤེས་དང་།།
དམ་པའི་དོན་དང་ཀུན་རྫོབ་དང་།། (༥-༤༠)
སྦྱོར་དང་དཀོན་མཆོག་གསུམ་པོ་དང་།།
ཐབས་བཅས་ཐུབ་པའི་རྟོགས་པ་དང་།།
ཕྱིན་ཅི་ལོག་ནི་ལམ་བཅས་དང་།།
གཉེན་པོ་མི་མཐུན་ཕྱོགས་དག་དང་།། (༥-༤༡)
མཚན་ཉིད་དང་ནི་སྒོམ་པ་ལ།།
སླུ་བ་རྣམས་ཀྱི་ལོག་རྟོག་པ།།
རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་རྟེན་ཅན།།
རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་དག་ཏུ་བཞེད།། (༥-༤༢)

ཅེས་གསུང་སྟེ། བཅུ་དང་དྲུག་ཅེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།།

5.1 དེ་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་བརྟེན་པའི་དམིགས་པ་འཐད་པ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡུལ་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་"དེ་ཉིད་"ནས་བརྗོད་ཏེ། འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཁམས་ཀུང་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དང་། དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་རིགས་པ་བགོད་པ་ལ་གཞན་གྱིས་དེ་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པ་དྲིས་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ། "བཅོམ་ལྡན་འདས་ཅིའི་སླད་དུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དངོས་པོ་མ་མཆིས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལགས"

---

13 ཐམས་ཅད་མཁྱེན་] N 196r **17** ཏེ། ཇི་སྐད་] G 260v

395.13–396.11 དམིགས་པ་འཐད་ … དག་ཏུ་བཞེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 40–42.

---

1 གཟུང་བ་] *Vṛtti*; བཟུང་བ་ *Abhisamayālaṃkāra* **9** སླུ་བ་རྣམས་ཀྱི་] *Vṛtti*; སླུ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ *Abhisamayālaṃkāra* **11** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **11** བཞེད།།] CD; བཞེད་ GNP **13–14** རྟོག་པ་] CD; རྟོགས་པ་ GNP **14** དོན་དུ་] GNP; དོན་ CD **15** ཀྱི་ཁམས་] CDGNP^{pc} (ཀྱི་{⊔}ཁམས་ P^{pc}); ཀྱི་{..}ཁམས་ P^{ac} **15–16** ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དང་། དངོས་པོ་མེད་པ་] CDGN^{pc}P (ཉིད་{དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་ལ་ངོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དང་། དངོས་པོ་མེད་}པ་ N^{pc}); ཉིད་{...}པ་ N^{ac}

ཞེས་བྱ་བ་དང་། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་འདུས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་བསྟན་པ་ལ་བརྟེན་ནས། ཆོས་ཐམས་ཅད་ནི་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དམིགས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི་ཡང་དེ་རྣམས་དེ་བཞིན་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་ངོ་ 5.2
བོས་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྤྱོད་པ་ནས། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པའི་བར་མེད་པར་ཞུས་པ་དང་། “རབ་འབྱོར་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་ཡོངས་སུ་འདྲིས་པར་བྱེད་པ་གང་ཡིན་པ་འདི་ཉིད་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོའི་ཐབས་ལ་མཁས་པ་སྟེ”ཞེས་བྱ་བས་དེའི་ལན་བཏབ་པ་དང་། ཡང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་སྟོབས་དང་མི་འཇིགས་པ་ལ་སོགས་པ་དང་ལྡན་པས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལམ་ལ་ཡོངས་སུ་འདྲིས་པར་བྱེད་པས་དེའི་དུས་མཚམས་ཡང་དག་པར་ཤེས་པའི་དོན་དང་། དེས་ན་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱས་ནས། སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་དང་ཡང་དག་པར་ལྡན་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པ་དང་། བག་ཆགས་ཀྱིས་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་མི་སྐྱེ་བར་སྤྱོད་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

2 ཆོས་ཐམས་ཅད་] P 215r **2** ཅད་ནི་དངོས་] C 191v **3** པའི་ངོ་བོ་] D 182v **12** ཀྱིས་མཚམས་སྦྱོར་] N 196v

---

17–18 “བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... བོ་ཉིད་ལགས”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 12–13. **5–7** “རབའབྱོར་དངོས་ ... མཁས་པ་སྟེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 5–7.

---

1 བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་] Tib.; इतर Skt. **9–10** དེའི་དུས་མཚམས་ཡང་དག་པར་ཤེས་པའི་དོན་] Tib.; परिजयकरणस्य तत्कालावधिसंविज्ञानार्थेन Skt.

---

1 བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་] CDGP; བཅོམ་ལྡན་འདས་གྱིས་ N **1–2** བསྟན་པ་ལ་བརྟེན་] CDGNP^{pc} (བསྟན་{␣པ་ལ་␣␣}བརྟེན་ P^{pc}); བསྟན་{..པ་ལ་.. ..}བརྟེན་ P^{ac} **3** རྟོག་པ་] CD; རྟོགས་པ་ GNP **3** ནི་] conj.; ནི། CDGNP **3** སོགས་པའི་] GNP; སོགས་པ་ CD **6** འདྲིས་པར་] CDGN; འདྲིས་བར་ P **6** བྱེད་པ་] CDGN; བྱེད་བ་ P **8** ཤེས་རབ་ཀྱི་] CDGN^{pc}P (ཤེས་{རབ་}ཀྱི་ N^{pc}); ཤེས་{..}ཀྱི་ N^{ac} **9** ལམ་ལ་] CD; ལམ་ GNP **9** བྱེད་པས་] GNP; བྱེད་པའི་ CD **9** དུས་མཚམས་] CD; དུས་སུ་མཚམས་ GNP **10** ནས།] CD; ནས་ GNP **11** ཤེས་རབ་ཀྱིས་] GNP; ཤེས་རབ་ཀྱི་ CD **11** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་དེ་ N **11** ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་] CD; ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ GNP **12** བག་ཆགས་ཀྱིས་] CD; བག་ཆགས་ཀྱི་ GNP (བག་ཆ*་ཀྱི་ N) **12** མོངས་པ་] CDGN; མོངས་བ་ P

5.3 རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། དེས་ན་དེས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་གྱིས་རྣམ་པར་བལྟས་པ་ན། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་མ་དམིགས་པ་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་སྤྱོད་པ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་བར་ཐོབ་པར་བྱེད་པ་དང་ལྡན་པ་ནི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོ་མེད་པར་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ནི་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཀྱང་མ་བྱས་པ་ཉིད་དང་། ཆོས་རྣམས་ནི་ཆོས་རྣམས་ཉིད་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་ན། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པའི་བདག་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ཀྱིས་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པའི་བདག་ཉིད་ཤེས་པར་མི་འཐད་པའི་མཐའ་བཞི་པ་ཉིད་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་སྟོན་པར་རྗེས་སུ་གནང་བས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.4 བདེན་པ་གཉིས་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། ཀུན་རྫོབ་དང་དོན་དམ་པ་དག་གི་དེ་བཞིན་ཉིད་མངོན་པར་མ་ཤེས་པ་རྣམས་ཀྱི་ཕྱིར་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པར་སྟོན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.5 སྦྱོར་བ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། “བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱིར་སྤྱོད་པས་ཏེ”ཞེས་བྱ་བས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ནས་འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་དག་གི་བར་ལ་སྤྱོད་པ་དང་རྗེས་སུ་སྤྱོད་པ་དག་གཉིས་སུ་མེད་ཅིང་གཉིས་སུ་བྱར་མེད་པ་ནི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཉིད་ཡིན་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.6 སངས་རྒྱས་དཀོན་མཆོག་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། “སངས་རྒྱས་སངས་རྒྱས”ཞེས་བྱ་བ་ཡང་དག་པའི་དོན་བརྗོད་པའི་རྒྱུ་མཚན་བསྟན་པ་དང་། ཡང་ཡང་དག་པའི་ཆོས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་

---

1 ཅད་མཁྱེན་པ་] G 261r **5–6** ཀྱིས་ཀྱང་མ་] P 215v **12** “བྱང་ཆུབ་ཀྱི་] C 192r **12** “བྱང་ཆུབ་ཀྱི་] D 183r **16** ལ་ལོག་པར་] G 261v

---

12 “བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱིར་སྤྱོད་པས་ཏེ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 139, l. 7.
16 “སངས་རྒྱས་སངས་རྒྱས”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, l. 4.

---

17 རྒྱུ་མཚན་བསྟན་པ་དང་།] Tib.; °प्रवृत्तिकारणोद्देशेनेति Skt.

---

1 ནི།] conj.; ནི་ CDGP; མི་ N **2** བལྟས་པ་] CD; བལྟས་ GNP **2** མ་དམིགས་པ་] GNP; དམིགས་པ་ CD **3** ལ་སོགས་] CDGN^{pc}P (ལ་{⊔⊔⊔⊔⊔}སོགས་ N^{pc}); ལ་{.. .. ..}སོགས་ N^{ac} **7** ཆོས་ཀྱིས་] CD; ཆོས་ཀྱི་ GNP **7** དངོས་པོ་དང་] CDGN^{pc}P (དངོས་པོ་*{⊔}དང་ N^{pc}); དངོས་པོ་*{..}དང་ N^{ac} **7–8** འཐད་པའི་] CDGP; འཐད་བའི་ N **8** ཀུན་རྫོབ་ཏུ་] CDGN; ཀུན་རྫོབ་དུ་ P **8** མེད་པར་] CD; མེད་པ་ GNP **10** རྟོག་པ་] CD; རྟོགས་པ་ GNP **10** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **12** ཞེས་] DGNP; ནས་ C

བྱང་ཆུབ་པའི་ཕྱིར་དང་། ཡང་དག་པའི་དོན་རབ་ཏུ་རྟོགས་པའི་ཕྱིར་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ཕྱིར་གོ་རིམས་བཞིན་དུ། ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་གྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས་སངས་རྒྱས་སུ་བརྗོད་པ་འཇུག་པའི་རྒྱུ་མཚན་བཤད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.7 ཆོས་དཀོན་མཆོག་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། བྱང་ཆུབ་ཅེས་བྱ་བའི་ཚིག་བླ་དགས་ཞུས་པ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཚིག་བླ་དགས་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། ཡང་བྱང་ཆུབ་ནི་མིང་ཙམ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། ཡང་མི་ཕྱེད་པའི་དོན་ནི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་དོན་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། ཡང་དེ་བཞིན་ཉིད་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཡིན་པ་དང་། ཡང་མིང་དང་མཚན་མ་ཙམ་བྱང་ཆུབ་ཡིན་པ་དང་། འདི་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་ཡིན་པའམ། སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པས་ན་བྱང་ཆུབ་ཅེས་བརྗོད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.8 དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་དམིགས་པའི་དངོས་པོ་བཀག་པ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་མེད་པ་དང་། དེ་ཉིད་ལ་གཉིས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་སྤངས་པ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམ་པར་མི་འཕེལ་བའི་དོན་དང་། གཉིས་ལ་བརྟེན་པ་རྣམས་ལ་འཕེལ་བ་མ་མཐོང་བའི་ཕྱིར་གཉིས་ལ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་བརྫི་བ་མེད་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་སྤངས་པ་དང་། ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་བསྟན་པའི་དོན་དུ་སངས་རྒྱ་ལ་བསྙེན་བཀུར་བྱས་པ་ལས་གཟུངས་རབ་ཏུ་ཐོབ་ཅིང་སངས་རྒྱས་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་མི་འབྲལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྗེས་སུ་ཐོབ་པར་བརྗོད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.9 ཐབས་ལ་མཁས་པ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། དེ་ཐོབ་པའི་རྒྱུའི་ཐབས་ལ་མཁས་པ་ཡོངས་སུ་

2 རྟོགས་པའི་ཕྱིར་] N 197r **6** ཡིན་པ་ཉིད་] P 216r **13** ལ་འཕེལ་བ་] G 262r **17** ཀྱིས་རྣམ་པ་] D 183v **17** མཁྱེན་པ་] C 192v

17 ཡང་ཡང་དག་པའི་] GNP; ཡང་དག་པའི་ CD **2** གོ་རིམས་] CD; གོ་རིམ་ GNP **3** བརྗོད་པ་] CGNP; བརྗོད་བ་ D **3** བཤད་པས་] CGNP; བཤད་བས་ D **4** བླ་དགས་] CDNP; བླ་དྭགས་ G **5** ཚིག་] CDGP; ཆིག་ N **5** བླ་དགས་] CDNP; བླ་དྭགས་ G **5** བྱང་ཆུབ་ནི་] CDNP; བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ G **8** པའམ།] CD; པ་འམ། GNP **8** མངོན་པར་] CGNP; མངོན་བར་ D **10** ནི།] CD; ནི་ GNP **11** སོགས་པ་] CDGN; སོགས་པ་སོགས་པ་ P **14** བརྫི་བ་] CDGP; བརྫི་པ་ N **17** མཁྱེན་པ་] CDGN; མཁྱེན་བ་ P **18** ནི།] CD; ནི་ GP; ན་ N

ཞུས་པ་ན་དེ་ངེས་པར་བསྟན་པ་ནས་བཙམས་ཏེ། དང་པོ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་ནས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་སྦྱིན་པ་ཡོངས་སུ་གཏོང་བ་ན། སྦྱིན་པར་བྱེད་པ་དང་། གཏོང་བ་པོ་དང་། ལེན་པ་པོ་མི་དམིགས་པའི་ཐབས་ལ་མཁས་པས། སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྐྱོབ་པ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཐབས་ལ་མཁས་པར་བརྗོད་པ་རྒྱ་ཆེར་སྦྱར་བ་དང་། དེ་ལྟར་ཐབས་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་རང་བཞིན་མེད་པར་དམིགས་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར། རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཡོངས་སུ་མི་འཛིན་པས་བློ་མཆོག་དང་ལྡན་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཆོས་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ནི་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.10 མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པར་བྱ་བར་མི་ནུས་པ་ཉིད་དང་། དངོས་པོས་དངོས་པོ་མེད་པ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པར་མི་ནུས་པ་དང་། དངོས་པོས་དངོས་པོ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པ་བཀག་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་བྱང་ཆུབ་པ་བཀག་པ་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། སྔ་བཞི་ལས་བཟློག་པས་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པ་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་མཐོང་བ་ནི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་ཡིན་པར་ཞལ་གྱིས་བཞེས་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.11 ཕྱིན་ཅི་ལོག་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་རྣམས་ལ་རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་དང་། བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་བ་དང་། བདག་དང་བདག་མེད་པ་དང་། ཞི་བ་དང་མ་ཞི་བ་

1–2 ནས་རྣམ་པ་] N 197v **5** པ་རྒྱ་ཆེར་] P 216v **9** པར་རྟོག་པ་] G 262v

---

9–12 དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པར་བྱ་བར་མི་ནུས་པ་ཉིད་དང་། དངོས་པོས་དངོས་པོ་མེད་པ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པར་མི་ནུས་པ་དང་། དངོས་པོས་དངོས་པོ་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པ་བཀག་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་བྱང་ཆུབ་པ་བཀག་པ་དང་།] Tib.; अभावेनाभावाभिसंबोधाशक्यत्वेन । भावेन भावाभिसंबोधाशक्यत्वेन । अभावेन भावाभिसंबोधप्रतिषेधेन । भावेनाभावस्याभिसंबोधप्रतिषेधेन । Skt.

---

18 མཁས་པ་ཡོངས་སུ་] CGNP; མཁས་པར་བོངས་སུ་ D **1** བསྐྱེད་པ་] DGNP; བསྐྱེད་བ་ C **2** མཁྱེན་པ་] DGNP; མཁྱེན་བ་ C **2** བྱེད་པས་] CGNP; བྱེད་བས་ D **3** བྱེད་པ་] CDGN; བྱེད་བ་ P **6** སོགས་པའི་] CDNP; སོགས་པ་ G **7** ཡོངས་སུ་] ཡོངསུ་ G **8** མེད་པ་] DGNP; མེད་བ་ C **9** དངོས་པོ་མེད་པ་] CD; དངོས་པོ་ GNP **11** དང་།] GNP; དང་ CD **11** དངོས་པོ་] GNP; དངོས་པོ་མེད་པར་ CD **11–12** དངོས་པོ་] DGNP; དངོགས་པོ་ C **13** མངོན་པར་] CDGN; དངོས་པར་ P **15** རྟག་པ་དང་] GNP; རྟག་པ་དང་། CD **16** བདེ་བ་དང་] CDG; བདེ་བ་དང་། NP

ཉིད་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་ནི་སྤྲོས་པ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་བྱ་བ་དང་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་མ་བྱས་པ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྐྱེ་མཆེད་དང་ཁམས་ལ་སོགས་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་གསུམ་གྱི་བར་དུ་སྒོམ་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་ཐར་པ་བརྒྱད་དང་མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དགུ་སྒོམ་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པའི་འབྲས་བུ་ནས་བརྩམས་ཏེ། རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་བར་ལས་འདའ་བར་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ས་བཅུ་པོ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བར་མངོན་པར་ཞེན་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། སྐྱོན་མེད་པར་ཞུགས་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་། སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་གི་སྤྱོད་པ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ཐམས་ཅད་སྒོམ་པ་དང་། སྟོབས་དང་། མི་འཇིགས་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་བསྐྱེད་པ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྗེས་སུ་ཐོབ་པ་དང་། བག་ཆགས་ཀྱིས་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་སྤང་བར་མངོན་པར་ཞེན་པ་ནི་སྤྲོས་པ་ཡིན་པ་ཉིད་དུ་ཤེས་པས། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པའི་སྤྲོས་པ་མེད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ངོ་བོ་ཉིད་དམ། དངོས་པོ་མེད་པས་དངོས་པོ་མེད་པ་སྤྲོས་པར་མི་བྱེད་དོ”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་སྤྲོས་པ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྲོས་པ་མེད་པའི་སྤྱོད་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་སྤྲོས་པ་མེད་པར་རྣམ་པར་ལྟ་བ་ཉིད་ཞུས་པ་དང་། “རབ་འབྱོར་གཟུགས་ལ་ངོ་བོ་

---

3 པར་ཐར་པའི་] D 184r **3** སྒོམ་པ་ལ་] N 198r **3–4** ཞེན་པ་དང་།] C 193r **7** སུ་རྫོགས་པར་] P 217r **7** པར་ཞེན་པ་] G 263r

---

13–14 “ངོ་བོ་ཉིད་ … མི་བྱེད་དོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 8–9. **401.16–402.1** “རབ་འབྱོར་གཟུགས་ … ཉིད་མེད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 23–24.

9–10 མི་ འཇིགས་ པ་ དང་། སངས་ རྒྱས་ ཀྱི་ ཆོས་ མ་ འདྲེས་ པ་ བཅོ་ བརྒྱད་ བསྐྱེད་ པ་ དང་།] Tib.; °vaiśāradyāveṇikabuddhadharmotpādana° Skt.

---

16 ཞི་བ་དང་] GNP; ཞི་བ་དང་། CD **2** ཤེས་པར་མ་བྱས་པ་] CDGN^{pc}P (ཤེས་{པར་མ་}བྱས་པ་); ཤེས་{… …}བྱས་པ་ N^{ac} **2** ཡིན་པ་] CD; མ་ཡིན་པ་ GNP **3** ཏེ།] CDG; ཏེ་ NP **4** དང་།] CD; དང་ GNP **4** གནས་པའི་] CGNP; གནས་བའི་ D **4** འཇུག་པ་] CGNP; འཇུག་བ་ D **5** རྒྱུན་ཏུ་] CDP; རྒྱུན་དུ་ GN **7** བྱ་བར་] GNP; om. CD **8** དག་པ་] CDNP; དག་བ་ G **11** བག་ཆགས་ཀྱིས་] CD; བག་ཆགས་ཀྱི་ GNP **14** མེད་པ་] CDGN; མེད་བ་ P **15** ཉིད་ཀྱིས་] CD; ཉིད་ཀྱི་ GNP

ཉིད་མེད་དོ་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ན་སྤྲོས་པ་མེད་པར་རྣམ་པར་ལྟ་བའི་རྒྱུ་ཉིད་ཡིན་པས་སྐྱོན་མེད་པ་ལ་འཇུག་པ་མངོན་པར་བརྗོད་པ་དང་། ངོ་བོ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱོམ་མེད་པ་ལ་འཇུག་པའི་ལམ་མེད་པ་དང་། དགྲ་བཅོམ་པས་ལམ་གྱི་འབྲས་བུ་མ་བསྐྱེད་པའི་དཔེས་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱོན་མེད་པ་ལ་འཇུག་པའི་འབྲས་བུ་ཐོབ་པར་བསྟན་པ་དང་། དེ་ནས་རྡོ་རྗེ་ལྟ་བུའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་དེ་མ་ཐག་ཏུ་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། འདིའི་མདོ་ནི། “རབ་འབྱོར་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། དགྲ་བཅོམ་པ་ལམ་ཐམས་ཅད་ལ་བསླབས་ནས་ཡང་དག་པའི་སྐྱོན་མེད་པ་ལ་འཇུག་མོད་ཀྱི། ཇི་སྲིད་དུ་ལམ་གྱི་འབྲས་བུ་མ་བསྐྱེད་པ་དེ་སྲིད་དུ་འབྲས་བུ་ཐོབ་པར་མི་བྱེད་དོ།། རབ་འབྱོར་དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཡང་ལམ་ཐམས་ཅད་བསྐྱེད་ནས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱོན་མེད་པར་འཇུག་མོད་ཀྱི། ཇི་སྲིད་དུ་རྡོ་རྗེ་ལྟ་བུའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ཐོབ་པར་མ་གྱུར་གྱི་བར་དུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་མི་བྱེད་དོ་”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.12 ལམ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། གལ་ཏེ་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱས་ནས། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྐྱོན་མེད་པ་ལ་འཇུག་ན་བརྒྱད་པ་ལ་སོགས་པའི་ལམ་རྣམས་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར་ལམ་དེ་དང་དེ་རྫོགས་པར་བྱེད་པ་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དེ་དང་དེའི་འབྲས་བུ་མངོན་སུམ་དུ་བྱེད་པར་འགྱུར་བས་ན། བརྒྱད་པ་དང་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་སོགས་པ་ཉིད་དུ་ཐལ་བ་དང་། སེམས་དང་

---

4 མེད་པ་ལ་] N 198v **5** དང་། དེ་ནས་] G 263v **7** བཅོམ་པ་ལམ་] C 193v **7** བཅོམ་པ་ལམ་] D 184v **8** ལ་འཇུག་མོད་] P 217v

---

7–11 “རབ་འབྱོར་འདི་ ... མི་བྱེད་དོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 17–22.

---

16 གཟུགས་ལ་] GNP; གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ CD **1** དོ་] CDGN; དོ།། P **1** མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ན་] GNP; མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ནས་ CD **2** མེད་པ་] CGNP; མེད་བ་ D **4** མ་བསྐྱེད་པའི་] GNP; མི་སྐྱེད་པའི་ CD **4** དཔེས་] CGNP; དཔས་ D **4** བྱང་ཆུབ་] DGNP; བྱུང་ཆུབ་ C **6** ཐོབ་པར་གང་གསུངས་པ་] CDGN^{pc} (ཐོབ་པར་{⊔⊔⊔}པ་ N^{pc}); ཐོབ་པར་{ཐྲ་གསུངས་}པ་ N^{ac}; ཐོབ་པར་གང་གསུངས་བ་ P **7** དགྲ་བཅོམ་པ་] GNP; དགྲ་བཅོམ་པ་ཉིད་ CD **8** འབྲས་བུ་] GNP; འབྲས་བུས་ CD **13** ལོག་པར་] GNP; རྣམ་པར་ CD **13** རྟོག་པ་] em.; རྟོག་པས་ CD; རྟོགས་པ་ GNP **13** ནས།] CDGP; ནས་ N **14** བརྒྱད་པ་] brgyad] CDGP; prgyad N **14** ལམ་རྣམས་ཐ་དད་པའི་] GNP; ལམ་རྣམ་པ་ཐ་དད་པའི་ CD **16** རྒྱུན་དུ་] CDG; རྒྱུན་ཏུ་ NP

པོ་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་ལ་སྦྱོད་པ་ན་ཤེས་པ་དང་མཐོང་བ་དག་གིས། དཀར་པོ་རྣམ་པར་མཐོང་བ་ལ་སོགས་པའི་ས་རྣམ་པ་བརྒྱད་ལས་འདའ་བས་ན། ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྐྱོན་མེད་པ་ལ་ཞུགས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་བརྗོད་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། བརྒྱད་པ་ལ་སོགས་པ་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བར་གྱི་ཤེས་པ་དང་སྤོང་བ་དག་ནི། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཟོད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་དང་པོ་ཁོ་ནར་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ་གྱིས་དེའི་རྟོགས་པ་གསལ་བར་བར་བྱེད་པའི་དོན་གྱིས་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའི་འཐད་པ་དང་། རིམ་པ་འདིས་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་ནས་འབྲས་བུ་ལྟར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཉེ་བར་འཚོ་བར་འགྱུར་རོ་ཞེས་བྱ་བ་སྐལ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་འབྲས་བུ་ལ་ཉེ་བར་སྦྱོད་པའི་རྒྱུ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བའི་དོན་དང་། ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ལམ་ཐ་དད་པས་བསམ་པས་ལམ་ཤེས་པའི་ལམ་ཡོངས་སུ་ཞུས་པ་དང་། ལམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྣམ་པ་དང་རྟགས་དང་མཚན་མ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་ཏེ། དེ་གཞན་དག་ལ་བརྗོད་པ་དང་བསྟན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་ལམ་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་གོ་བར་འགྱུར་བ་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་སྐད་དང་བརྡ་དང་སྒྲ་དང་། སྒྲ་བརྙན་ལྟ་བུར་ཡང་དག་པར་རིག་པའི་ཤེས་པ་བསྐྱེད་པས་གཞན་གྱི་དོན་གྱི་ཐབས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། ལམ་གྱི་རྣམ་པ་ཤེས་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱས་ནས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བསམ་པ་ཤེས་པས་གཞན་གྱི་དོན་གྱི་སྦྱོར་བ་དོན་ཡོད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། དམྱལ་བ་ལ་སོགས་པ་ངན་སོང་དེ་

---

4 བརྗོད་པ་དང་།] G 264r **7** པར་བྱེད་པ་] N 199r **9** བྱ་བའི་དོན་] P 218r **12** དག་ལ་བརྗོད་] D 185r **12** པ་རྣམས་ལམ་] C 194r

---

16 ཐལ་བ་] DGNP; ཐལ་པ་ C **3** བྱང་ཆུབ་] CDGN; བྱད་ཆུབ་ P **5** སྤོང་བ་] CDGP; སྤོང་པ་ N **5** ཡིན་པ་ཉིད་] GNP; om. CD **6** གསལ་བར་] GNP; བསལ་བར་ CD **7** བྱེད་པ་] CGNP; བྱེད་བ་ D **8** སྐལ་པ་] CDNP; སྐལ་བ་ G **9** སྦྱོད་པའི་] CDGN; སྦྱོད་བའི་ P **10** ཐ་དད་པས་] GNP; ཐ་དད་པའི་ CD **11** རྣམ་པ་] CGNP; རྣམ་བ་ D **11** མངོན་པར་] DGNP; མངོན་བར་ C **12** ཡིན་པ་] DGNP; ཡིན་བ་ C **13** འགྱུར་བ་དང་] GP; འགྱུར་བ་དང་། CD; འགྱུར་པ་དང་ N **14** མཐུན་པའི་] CDG; འཐུན་པའི་ NP **14** སྐད་དང་] GNP; སྐད་དང་། CD **14** བརྡ་དང་] GNP; བརྡ་དང་། CD **14** ཡང་དག་པར་] DGNP; ཡང་དག་བར་ C **15** ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **16–17** གཞན་གྱི་] CD; གཞན་གྱིས་ GNP

དང་དེའི་ལམ་དང་འབྲས་བུ་ཤེས་ནས་དེའི་རྒྱུ་དང་འབྲས་བུ་ལས་བཟློག་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ལམ་དང་འབྲས་བུ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པ་དང་། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ་སོགས་པ་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོའི་བར་དུ་ཤེས་པར་བྱ་བ་དང་སེམས་ཅན་རྣམས་ལམ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་འབྲས་བུ་ལ་འགོད་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “འདི་ལྟར་དེ་ནི་སྐྱེས་བུའི་དབང་པོ་རྣམས་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ་”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པས་ཏེ། “ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་ཕྱེད་པ་”ཞེས་བྱ་བ་ནི་རིགས་ཀྱི་རྣམ་པར་ཕྱེ་བས་ལེགས་པར་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ།། “སྐྱེས་བུ་”སྨོས་པས་ནི་བུད་མེད་ཀྱང་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཏེ། “སྐྱེས་བུ་ནི་བུད་མེད་དང་བཅས་པ་”ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྒྲའི་ལུགས་ཡིན་ནོ།། “དབང་པོ་”དེ་དག་ཀྱང་དད་པ་ལ་སོགས་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་དང་བྱང་ཆུབ་དང་དེའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ། གཟུགས་མེད་པ་བསྟན་དུ་མེད་པ་ཐོགས་པ་མེད་པ་མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་ན་བྱང་ཆུབ་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་ཆོས་གང་ལགས་ཞེས་ཞུས་པ་དང་། དེ་ལྟ་བུ་མི་ཤེས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཉིད་དུ་བསྟན་པ་ཡིན་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.13–14 མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དང་གཉེན་པོ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། “རབ་འབྱོར་གཞན་ཡང་གཟུགས་གང་ཡིན་པ་དང་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམ་ཏེ། “རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་”ཅེས་བྱ་བའི་བར་

---

17 ཤེས་པར་བྱེད་] G 264v **7** པས་ནི་བུད་] N 199v **9** མི་ལྡན་པ་] P 218v

---

4–5 “འདི་ལྟར་དེ་ … པ་ཡིན་ནོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, ll. 4–5. **7** “སྐྱེས་བུ་ནི་བུད་མེད་དང་བཅས་པ་”] Citation from *Aṣṭadhyāyī*, 1. 2. 67. **13–14** “རབ་འབྱོར་གཞན་ … མཁྱེན་པ་ཉིད་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, l. 24–p. 158, l. 7.

1–2 འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་] Tib.; नैवसंज्ञानासंज्ञायतनानां Skt. **8–9** དེ་དང་བྱང་ཆུབ་དང་དེའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་] Tib.; बोधेस्तत्पक्षाणां च धर्माणां Skt.

---

1 བཟློག་པ་] CDGP; ཟློག་པ་ N **2** གྱི་] CD; om. GNP **3** བར་དུ་ཤེས་པར་] CD; བར་འདུ་ཤེས་པར་ GNP **4** འགོད་པར་] DGP; འགོད་བར་ C; འགོད་པ་ N **7** སྨོས་པས་] CDGP; སྨོས་བས་ N **8** དད་པ་] CDGP; དང་པ་ N **8** སོགས་པ་] DGNP; སོགས་བ་ C **9** ལྡན་པ་] DGNP; ལྡན་བ་ C **9–10** གཟུགས་མེད་པ་] GNP; གཟུགས་མེད་པ། CD **10** བསྟན་དུ་མེད་པ་] GNP; བསྟན་དུ་མེད་པ། CD **10** ཐོགས་པ་མེད་པ་] GNP; ཐོགས་པ་མེད་པ། CD **11** སྒྲུབ་པར་] DGNP; སྒྲུབ་བར་ C **11** མི་ཤེས་པའི་] DGNP; མེ་ཤེས་པའི་ C **13** རྟོག་པ་] GNP; རྟོགས་པ་ CD **14** བྱ་བའི་] DGNP; བྱ་པའི་ C

ཀྱི་ཆོས་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་འཕགས་པའི་ཆོས་འདུལ་བ་འདི་ལ་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་སེམས་ཅན་རྣམས་གཟུང་བར་བྱ་བའི་དོན་དུ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐ་སྙད་དུ་དེ་དག་གདགས་པ་དང་། ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ས་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དག་ཤེས་པ་དང་མཐོང་བ་དག་གི་མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པར་མི་བྱ་བ་དང་རྟོགས་པར་བྱ་བ་ཉིད་དང་། “འདོད་ཆགས་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམ་ཏེ། ཉོན་མོངས་པ་འདུལ་བ་ནི་འཕགས་པའི་ཆོས་འདུལ་བ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། “བསམ་གཏན་བཞི་དང་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམ་ཏེ། རྟོགས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “འདི་ལྟར་ཆོས་དེ་དག་ཐམས་ཅད་གཟུགས་མེད་པ། བསྟན་དུ་མེད་པ། ཐོགས་པ་མེད་པ། མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་སྟེ། འདི་ལྟ་སྟེ་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཡིན་ལ། གཟུགས་མེད་པ་དང་བསྟན་དུ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་ནི་གཟུགས་མེད་པ་དང་བསྟན་དུ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

མཚན་ཉིད་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། འདིར་གཟུགས་མེད་པ། བསྟན་དུ་མེད་པ། ཐོགས་པ་མེད་ **5.15**

404.14–405.1 བའི་བར་གྱི་] G 265r **1** པ་དེ་དག་] D 185v **1** འདུལ་བ་འདི་] C 194v **10–11** པ་ལ་སོགས་] N 200r **13** པ། ཐོགས་པ་] P 219r

---

5 “འདོད་ཆགས་དང་ ... ཡང་མ་ཡིན་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 158, l. 28. **6–7** “བསམ་གཏན་བཞི་ ... ཡང་མ་ཡིན་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 1–3. **8–12** “འདི་ལྟ་ཆོས་ ... མ་ཡིན་ནོ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 19–23.

---

1 འདུལ་བ་] CDGP; འདུལ་པ་ N **4** ཤེས་པ་དང་མཐོང་བ་དག་གི་] GNP; ཤེས་པ་དང་། མཐོང་བ་དག་གིས་ CD **4** རྟོགས་པར་མི་བྱ་བ་དང་རྟོགས་པར་བྱ་བ་] GNP; རྟོགས་པར་བྱ་བ་ CD **5** དང་།] CDGP; དང་།། N **5** ཏེ།] CDGP: ཏོ། N **7** བརྩམ་ཏེ།] CDGP; བརྩམ་⊔ཏེ། N **7** རྟོགས་པའི་] GNP; ཚོགས་པའི་ C; རྟོགས་བའི་ D **8** ལྡན་པ་] DGN; ལྡན་བ་ CP **9** གཟུགས་མེད་པ།] CD; གཟུགས་མེད་པ་ GNP **9** བསྟན་དུ་མེད་པ།] CD; བསྟན་དུ་མེད་པ་ GNP **9** ཐོགས་པ་མེད་པ།] CD; ཐོགས་པ་མེད་པ་ GNP **9** མཚན་ཉིད་མེད་པར་] CD; om. GNP **10** གཅིག་པ་] CDGP; གཅིག་བ་ N **10** ལ།] CDGP; ལ།། N **10** མེད་པ་] DGNP; མེད་བ་ C **11–12** མེད་པ་ལ་སོགས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་] CDGN^{pc}P (མེད་{པ་ལ་སོ࿒པ་དང་ལྷན་ཅིག་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་མི་ལྡན་པ་ཡང་}མ་ N^{pc}); མེད་{. . .}མ་ N^{ac} **13** མཚན་ཉིད་] CD; མཚན་མ་ཉིད་ GNP **13** ནི།] DGNP; ནི་ C **13** གཟུགས་མེད་པ།] CD; གཟུགས་མེད་པ་ GNP **13** བསྟན་དུ་མེད་པ།] CD; བསྟན་དུ་མེད་པ་ GNP

པ། མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་བསླབས་པ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་མི་དམིགས་པར་ཤེས་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ལ་བསླབ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ན་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ས་ལས་འདའ་བར་བྱ་བ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པ། གཟུགས་མེད་པ། བསྟན་དུ་མེད་པ། ཐོགས་པ་མེད་པ། མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱིས་མཚན་ཉིད་ལ་སློབ་པ་མེད་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “གལ་ཏེ་སྟར་མཚན་ཉིད་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན་ནི་དེ་ཕྱིས་མཚན་ཉིད་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཞིག་ན”ཅེས་བྱ་བའི་འཐད་པ་དང་། མཚན་ཉིད་དང་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ལ་སློབ་པ་བཀག་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་བྱུང་ཡང་རུང་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་མ་བྱུང་ཡང་རུང་སྟེ། མཚན་ཉིད་མེད་པའི་དབྱིངས་འདི་ནི་དེ་བཞིན་དུ་གནས་པ་ཉིད་དོ”ཞེས་བྱ་བའི་འཐད་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

5.16 སྒོམ་པ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་ནི། ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་ཡིན་ན་ནི་དེ་བསྒོམས་པས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒོམ་པར་མི་འཐད་པས་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ས་ལས་འདའ་བ་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱོན་མེད་པར་འཇུག་པ་ལ་སོགས་པ་མེད་པ་དང་། དེ་སྒོམ་པ་ལ་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་དང་མཚན་ཉིད་ཐ་དད་པ་ཉིད་བཀག་པས་མཚན་

---

2 དང་། ཆོས་ཐམས་] G 265v **8** བཞིན་གཤེགས་པ་] D 186r **8** གཤེགས་པ་རྣམས་] C 195r

---

6 “གལ་ཏེ་སྟར་ … བ་ཞིག་ན”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 5–6. **8–9** “དེ་བཞིན་གཤེགས་ … པ་ཉིད་དོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 9–10.

---

3 ས་ལས་འདའ་བར་བྱ་བ་མེད་པར་འགྱུར་བ་དང་།] Tib.; °भूम्यतिक्रमणाद्यभावेन Skt. **8–9** དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་མ་བྱུང་ཡང་རུང་སྟེ།] Tib.; अनुत्पादाद् Skt. **9** དེ་བཞིན་དུ་གནས་པ་ཉིད་དོ་] Tib.; स्थित एवैष Skt.

405.13–406.1 ཐོགས་པ་མེད་པ།] CD; ཐོགས་པ་མེད་པ་ GN; ཐོགས་པ་མེད་བ་ P **1** ཕྱིན་པ་ལ་བསླབས་པ་] CDGN; ཕྱིན་བ་ལ་བསླབས་བ་ P **3** བསླབ་པར་] DGNP; བསླབ་པ་ C **4** མཚན་ཉིད་མེད་པ།] C; མཚན་ཉིད་མེད་བ། D; མཚན་ཉིད་མེད་པ་ GNP **4** གཟུགས་མེད་པ།] CD; གཟུགས་མེད་པ་ GNP **4** བསྟན་དུ་མེད་པ།] CD; བསྟན་དུ་མེད་པ་ GNP **4** ཐོགས་པ་མེད་པ།] CD; ཐོགས་པ་མེད་པ་ GNP **5** མེད་པར་] CDGNP^{pc} ({མེད་པར་} P^{pc}); {……} P^{ac} **6–7** ཅེས་བྱ་བའི་] CDNP; ཞེས་བྱ་བའི་ G **8** མ་བྱུང་] CD; བྱུང་ GNP **9** དེ་བཞིན་དུ་] GNP; om. CD **9** བྱ་བའི་] CDGP; བྱ་པའི་ N **11** སྒོམ་པ་] CDGN; སྒོམ་བ་ P **11** ནི།] conj.; om. CD; ནི་ GNP **11** མེད་པར་] CDGN; མེད་བར་ P **12** བསྒོམས་པས་] CDGP; བསྒོམས་བས་ N

ཉིད་མེད་པ་ཉིད་དེ་སྒོམ་པ་ཡིན་པར་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། “ཇི་ལྟར་ན”ཞེས་བྱ་བས་དེ་ཡོངས་སུ་ཞུས་པ་ལ། གཟུགས་སྒོམ་པ་རྣམ་པར་པར་མི་བསྒོམ་པ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒོམ་པ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། མིག་ལ་སོགས་པ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དང་། མིག་གི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། དེའི་འདུས་ཏེ་རེག་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། དེའི་རྐྱེན་གྱིས་ཚོར་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། ས་ལ་སོགས་པའི་ཁམས་དྲུག་དང་། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་དང་། དེའི་ཡན་ལག་མྱ་ངན་ལ་སོགས་པ་དང་། འཛིན་པ་དང་། སྟོང་བའི་མཚན་ཉིད་བླང་བ་དང་དོར་བ་དག་དང་། དང་པོ་ལ་སོགས་པའི་བསམ་གཏན་རྣམས་དང་། བྱམས་པ་དང་། སྙིང་རྗེ་དང་། དགའ་བ་དང་། བཏང་སྙོམས་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་རྣམས་དང་། རྗེས་སུ་དྲན་པ་དྲུག་ནས་གཟུང་སྟེ། རྗེས་སུ་དྲན་པ་རྣམས་དང་། མི་རྟག་པ་དང་། སྡུག་བསྔལ་བ་དང་། བདག་མེད་པའི་འདུ་ཤེས་དང་། བདག་དང་སེམས་ཅན་ལ་སོགས་པའི་འདུ་ཤེས་དང་། རྟག་པ་དང་མི་རྟག་པ་དང་། བདེ་བ་དང་སྡུག་བསྔལ་བ་དང་། ཞི་བ་དང་མ་ཞི་བའི་འདུ་ཤེས་དང་། དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་རྣམས་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་དང་། མཚན་མ་མེད་པ་དང་། སྨོན་པ་མེད་པ་དང་། རྣམ་པར་ཐར་པ་བརྒྱད་དང་། མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་

---

2 ཏུ་ཕྱིན་པ་] N 200v **3** དང་། གཟུགས་ལ་] G 266r **4** ཤེས་པ་ལ་] P 219v

---

1 “ཇི་ལྟར་ན”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 162, l. 6.

---

4 དེའི་འདུས་ཏེ་] Tib.; तत्° Skt. **9** རྗེས་སུ་དྲན་པ་དྲུག་ནས་གཟུང་སྟེ། རྗེས་སུ་དྲན་པ་རྣམས་དང་།] Tib.; षण्णामनु-स्मृतीनामुपायानुस्मृतेर् Skt.

---

12 འཐད་པས་] CDGN; འཐད་བས་ P **1** ཡིན་པར་] CDGN; ཡིན་བར་ P **1** ཞེས་བྱ་བས་] CDNP; ཞེས་བྱ་ཟས་ G **2** སྒོམ་པ་རྣམ་པར་] CD; སྒོམ་པར་ GNP **2** ཕྱིན་པ་] CDG; ཕྱིན་བ་ NP **3** ཚོར་བ་] CGNP; ཚོར་བ་ D **3** སོགས་པ་] CDGP; སོགས་བ་ N **3–4** སོགས་པ་] CGNP; སོགས་བ་ D **4** སོགས་པ་] CDGP; སོགས་བ་ N **4** སོགས་པ་དང་།] CD; སོགས་པ་དང་ GNP **5** རྐྱེན་གྱིས་] GNP; རྐྱེན་གྱི་ CD **5** སོགས་པ་] CDGNP^{pc} (སོ་{གས་པ་} P^{pc}); {སོ་⊔⊔} P^{ac} **5** སོགས་པའི་] GNP; སོགས་པ་ CD **6–7** བླང་བ་] CD; བླངས་པ་ GP; བླངས་བ་ N **7** བྱམས་པ་] CDGN; བྱམས་བ་ P **8** འཇུག་པ་] CD; ཞུགས་པ་ GNP **10** སོགས་པའི་] CDGN; སོགས་བའི་ P **10** འདུ་ཤེས་དང་།] CDGP; འདུ་ཤེས་དང་ N **10–11** རྟག་པ་དང་] GN; རྟག་པ་དང་། CD; རྟག་བ་དང་ P **11** བདེ་བ་དང་] GNP; བདེ་བ་དང་། CD **11** སྡུག་བསྔལ་བ་] CDP; སྡུབ་བསྔལ་ GN **11** ཞི་བ་དང་] GNP; ཞི་བ་དང་། CD **11–12** དྲན་པ་] CDGN; དྲན་བ་ P **12** བཞག་པ་] GNP; གཞག་པ་ CD

འཇུག་པ་དགུ་དང་། རྟོག་པ་དང་བཅས་ཤིང་དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ་དང་། རྟོག་པ་མེད་ལ་དཔྱོད་པ་ཙམ་དང་། རྟོག་པའང་མེད་དཔྱོད་པའང་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་རྣམས་དང་། འཕགས་པའི་བདེན་པ་རྣམས་དང་། སྡུག་བསྔལ་དང་། ཀུན་འབྱུང་དང་། འགོག་པ་དང་། ལམ་དང་། ཟད་པ་དང་། མི་སྐྱེ་བ་དང་། ཆོས་དང་། རྗེས་སུ་འགྲོ་བ་དང་། ཀུན་རྫོབ་དང་། ཡོངས་སུ་འདྲིས་པ་དང་། སྒྲ་ཇི་བཞིན་ཤེས་པ་རྣམས་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ཐམས་ཅད་དང་། མངོན་པར་ཤེས་པ་རྣམས་དང་། ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། གཟུངས་ཀྱི་སྒོ་རྣམས་དང་། སྟོབས་དང་། མི་འཇིགས་པ་དང་། སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་རྣམས་དང་། སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་སོགས་པའི་འབྲས་བུ་དང་། རང་བྱང་ཆུབ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་། བག་ཆགས་ཀྱི་མཚམས་སྦྱོར་བའི་ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་སྤངས་པ་སྒོམ་པ་རྣམ་པར་མི་བསྒོམ་པ་ནི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒོམ་པ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། སྒོམ་པ་སྒོམས་པ་ནི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་པོ་སོ་སོ་བ་དང་བསྡུས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་ཇི་སྐད་དུ་བསྟན་པའི་སྒོམ་པའི་ལམ་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། རྣམ་པར་མི་བསྒོམ་པ་སྒོམས་པ་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། རང་དང་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་རྣམ་པ་

1–2 པ་ཙམ་དང་།] D 186v **2** འཛིན་རྣམས་དང་།] C 195v **4** འགྲོ་བ་དང་།] G 266v **7** སོ་སོ་ཡང་] N 201r **7** ཀྱི་ཆོས་མ་] P 220r

---

1–2 རྟོག་པ་དང་བཅས་ཤིང་དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ་དང་། རྟོག་པ་མེད་ལ་དཔྱོད་པ་ཙམ་དང་། རྟོག་པའང་མེད་དཔྱོད་པའང་མེད་པའི་] Tib.; °सवितर्कसविचाराavितर्काविचार° Skt. **6–7** ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། གཟུངས་ཀྱི་སྒོ་རྣམས་དང་། སྟོབས་དང་། མི་འཇིགས་པ་དང་། སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་རྣམས་དང་།] Tib.; बलवैशारद्यप्रतिसंविदावेणिक-बुद्धधर्माणां समाधिधारणीमुखानां Skt.

---

12 ཉིད་དང་།] CD; ཉིད་དང་ GNP **1** རྟོག་པ་] CD; རྟོགས་པ་ GNP **1** དཔྱོད་པ་] DGNP; དཔྱོད་བ་ C **1** མེད་ལ་] GNP; མེད་པ་ CD **2–3** བདེན་པ་] CDGP; བདེན་བ་ N **3** ཀུན་འབྱུང་དང་།] CDGN; ཀུན་འབྱུང་དང་ P **3** འགོག་པ་དང་།] conj.; འགོག་པ་དང་ GNP; འགོག་པ་པ་དང་། CD **3** ཟད་པ་] CGNP; ཟད་བ་ D **4** མི་སྐྱེ་བ་] CGNP; མི་སྐྱ་བ་ D **4** ཡོངས་སུ་] CDGNP (ཡོངསུ་ N) **5** དང་།] CDGP; དང་། {␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣}། N^{pc}; དང་། {……………………{། N^{ac} **5–6** མངོན་པར་] CGNP; མངོན་བར་ D **6** ཤེས་པ་] CDGN; ཤེས་བ་ P **7** རིག་པ་] CDGN; རིག་བ་ P **8** རྒྱུན་དུ་] CDG; རྒྱུན་ཏུ་ NP **9** བག་ཆགས་ཀྱི་] GNP; བག་ཆགས་ཀྱིས་ CD **9** མཚམས་སྦྱོར་བའི་] CDGP; མཚམས་སྦྱོར་བའི་ N **9** སྤངས་པ་] CDGP; སྤངས་པ་ N **10** རྣམ་པར་] CGNP; སྒོམ་བར་ D **10** བསྒོམ་པ་] CD; སྒོམ་པ་ GNP **10** ཡིན་ཏེ།] CD; ཡིན་པ་སྟེ། GNP **12** བསྒོམ་པ་] CD; སྒོམ་པ་ GNP **12–13** སྒོམས་པ་] CDGN; སྒོམས་བ་ P

མང་པོར་ཕྱེ་བའི་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་མང་པོ་སྨོས་པ་ནི་སྔར་གྱི་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་ཡུལ་ཤེས་པའི་དོན་དུ་སྟེ། དེ་དང་། “ཇི་ལྟར་ན”ཞེས་བྱ་བས་ཇི་སྐད་དུ་གསུངས་པ་རྒྱས་པར་ཞུས་པ་ལ་བཤད་པའི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་། དེའི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་བག་ལ་ཉལ་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དངོས་པོའོ་ཞེས་སྒོམ་པ་མེད་པ་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “རབ་འབྱོར་དངོས་པོའི་འདུ་ཤེས་ཅན་ལ་ནི། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྒོམ་པ་མེད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། “དངོས་པོ་ལ་འདི་ནི་ངའོ”ཞེས་བྱ་བར་མཐའ་གཉིས་ལ་ཆགས་པ་ལ་ཐར་པ་མེད་པའི་འཐད་པ་དང་། གཉེན་པོའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྒོམ་པ་མེད་པ་དང་། དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཞུས་པ་ལ་དེ་དག་གི་མཚན་ཉིད་གཉིས་དང་། གཉིས་མེད་པ་ཡིན་པར་བསྟན་པ་དང་། གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པ་ཡོངས་སུ་ཞུས་པ་ལ། གཟུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ནས། འདུས་མ་བྱས་དང་འདུས་བྱས་ཀྱི་ཁམས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཀྱི་བར་དང་། དེ་བཞིན་དུ་དེ་དག་གི་འདུ་ཤེས་མེད་པ་རྣམས་རིམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་གཉིས་དང་གཉིས་མེད་པར་བསྟན་པ་དང་། ཇི་སྲིད་དུ་གཉིས་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་དངོས་པོའོ།། ཇི་སྲིད་དུ་དངོས་པོ་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་འདུ་བྱེད་དོ།། ཇི་སྲིད་དུ་འདུ་བྱེད་ཡོད་པ་དེ་སྲིད་དུ་སེམས་ཅན་རྣམས་སྐྱེ་བའི་རྒ་བ་ཅན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ལས་མི་འགྲོལ་བ་དང་། གཉིས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཅན་ལ་བྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་བྱུང་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་མེད་པ་དང་། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ཡིན་ན་དངོས་པོ་མེད་པའི་འདུ་ཤེས་ཅན་ལ་ཡང་རྣམ་

---

5 རབ་འབྱོར་དངོས་] G 267r **8–9** མཚན་ཉིད་གཉིས་] D 187r **9** བསྟན་པ་དང་།] C 196r **10** ཤེས་ཀྱི་བར་] P 220v **11** མེད་པ་རྣམས་] N 201v

---

2 “ཇི་ལྟར་ན”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 164, l. 25. **5–6** “རབ་འབྱོར་དངོས་ … པ་མེད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 13–14. **6** “དངོས་པོ་ལ་འདི་ནི་ངའོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 16–17.

---

13 དུའོ།།] DGNP; དུའོ། C **1** ཕྱེ་བའི་] DGNP; ཕྱེ་པའི་ C **1** ཡུལ་] GNP; ཡུལ་གྱི་ CD **3** བཤད་པའི་] CDGP; པ་ཤད་པའི་ N **4** སོགས་པ་] CGNP; སོགས་བ་ D **4** དངོས་པོའོ་] GNP; དངོས་པོའི་ CD **5** གནང་བ་] CDGP; གནང་པ་ N **5** དངོས་པོའི་] CDNP; དངོས་པོའ་ G **7** ཐར་པ་] CDGP; ཐར་བ་ N **8** མེད་པ་] CGNP; མེད་བ་ D **8** དངོས་པོ་དང་] GNP; དངོས་པོ་དང་། CD **11** མེད་པ་] DGNP; མེད་བ་ C **11** གཉིས་] DNP; གཉིས་བ་ C; གཉིས་པ་ G **12** བསྟན་པ་] DGNP; བསྟན་བ་ C **13** ཡོད་པ་] CGNP; ཡོད་བ་ D **13** སྐྱེ་བའི་] GNP; དགེ་པའི་ C; དགེ་བའི་ D **14** སོགས་པ་] DGNP (སོགླ་*པ་ G); སོགས་བ་ C **14** རྣམ་པར་] DGNP; རྣམ་བར་ C

པར་བྱུང་བའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྨོན་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། ཇི་སྐད་དུ་སྨྲས་པ་དེ་བཞིན་ཏེ། ཞེས་ཞལ་གྱིས་བཞེས་ནས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྤྱོད་པ་བྱེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་དངོས་པོ་དང་དངོས་པོ་མེད་པའི་འདུས་ཤེས་ཐམས་ཅད་བཀག་པས་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་བཟོད་པའི་ལམ་དང་འབྲས་བུ་དག་བསྟན་པ་དང་། ལམ་དང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་དག་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་དམིགས་པ་ལས་ཐ་དད་པའི་ཆོས་མེད་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། གལ་ཏེ་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པ་དང་། དེ་ལ་མངའ་བསྒྱུར་བ་བརྙེས་པ་ལ་སོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། “ང་སྔོན་འདོད་པ་རྣམས་ལས་དབེན་པ། སྡིག་པ་མི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལས་དབེན་པ། རྟོགས་པ་དང་བཅས་པ། དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ། དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་། བདེ་བ་ཅན་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་ཉེ་བར་བསྒྲུབས་ཏེ་གནས་ལ་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “སེམས་ཅན་རྣམས་ཕུང་པོ་གསུམ་དུ་ལུང་བསྟན་ཏོ” ཞེས་བདག་ཉིད་དབང་པོ་ཉིད་ཀྱིས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་ཆོས་བསྟན་པ་དང་། “ཇི་ལྟར་”ཞེས་བྱ་བས་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ་ཞུས་པ་ལ། “རབ་འབྱོར་གལ་ཏེ་འདོད་པ་རྣམས་ལ་རང་གི་ངོ་བོའམ། དངོས་པོ་མེད་པ་ཞིག་ཡིན་པར་གྱུར་ན་ནི་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་

---

4 པར་རྟོགས་པ་] G 267v **11** ལུང་བསྟན་ཏོ་] P 221r **13–14** གལ་ཏེ་འདོད་] C 196v **14** གི་ངོ་བོའམ།] N 202r

---

8–11 “ང་སྔོན་འདོད་ ... ཏེ་གནས་ལ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 168, ll. 23–26. **11** “སེམས་ཅན་རྣམས་ ... ལུང་བསྟན་ཏོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 169, l. 9. **13** “ཇི་ལྟར་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 169, l. 10. **13–14** “རབ་འབྱོར་གལ་ ... གྱུར་ན་ནི་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 169, ll. 14–16.

4–5 དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ཀྱི་] Tib.; अभावपर्यायत्वेन Skt.

---

14 བྱུང་བའི་] CDNP; བྱུང་པའི་ G **1** ཐལ་བ་] DGNP; ཐལ་པ་ C **3** དངོས་པོ་དང་] GNP; དངོས་པོ་དང་། CD **4** བསྟན་པ་དང་།] CD; བསྟན་པ་དང་ GNP **4** མེད་པ་] CGNP; མད་པ་ D **6** བྱེད་པའི་དོན་] GNP; བྱེད་པ་ CD **8** བསྒྱུར་བ་] CD; སྒྱུར་བ་ GNP **8** བརྙེས་པ་ལ་] GNP; རྙེད་པ་ལ་ CD **8** དང་།] CDGP; དང་།། N **8** འདོད་པ་རྣམས་ལས་] CD; འདོད་པ་རྣམས་ལ་ GNP **9** དབེན་པ།] CD; དབེན་པ་ GNP **9–10** དཔྱོད་པ་དང་བཅས་པ།] GNP; om. CD **13** ཞུས་པ་ལ།] CD; ཞུས་པ་ལ་ GNP **14** ངོ་བོའམ།] CP; ངོ་བོ་འམ་ DGN

བརྩམས་ཏེ། མངོན་པར་བཞེད་པའི་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་བསྟན་པ་དང་སྟེ། དེ་ལ་རང་གི་ངོ་བོ་ནི་དངོས་པོའོ།། ངོ་བོ་ནི་བྱ་བའོ།། དངོས་པོ་མེད་པ་ནི་དངོས་པོ་ཉེ་བར་ཆད་པའོ།།

དེ་ལྟར་ན་འདི་དག་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྟེན་དུ་བྱས་ནས་རབ་ཏུ་སྦྱ་བ་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་ངེས་པ་དང་བཅས་པའི་སྐབས་རྒྱ་ཆེར་བྱས་པས་ལོག་པར་རྟོག་པའི་གནས་རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་ཏུ་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་དེ་ལྟར་བྱས་ན།

དེ་ཡི་རྟགས་དང་རྣམ་འཕེལ་དང་།། **6**
བརྟན་དང་སེམས་ཀུན་གནས་པ་དང་།།
མཐོང་ཞེས་བྱ་དང་སྒོམ་པ་ཞེས།།
བྱ་བའི་ལམ་ནི་སོ་སོ་ལ།། (༡-༡༨)
རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་བཞི་ཡི།།
གཉེན་པོ་རྣམ་པ་བཞི་དང་ནི།།
བར་ཆད་མེད་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན།།
ལོག་པར་སྒྲུབ་དང་བཅས་པ་ནི།། (༡-༡༥)
རྩེ་མོའི་མངོན་རྟོགས།

ཞེས་གང་བསྟན་པ་དེ་བཤད་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།།

410.14–411.1 བ་ནས་བརྩམས་] D 187v **5** ཡིན་ནོ།།] G 268r

7–15 དེ་ཡི་རྟགས་ ... མོའི་མངོན་རྟོགས།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14–16a.

---

1 བཞེད་པའི་] CGNP; བཞད་པའི་ D **1** ངོ་བོ་] CGNP; ངོ་བ་ D **4** བྱས་པས་] CDGP; བྱས་པས་ N **4** ལོག་པར་] CGNP; ལོག་བར་ D **4** རྟོག་པའི་] DGNP; རྟོག་བའི་ C **5** གྱུར་པ་] CGN; གྱུར་བ་ DP **8** བརྟན་] GP; ཐྟན་ N; བསྟན་ CD **9** སྒོམ་པ་] CGNP; སྒོམ་བ་ D **15** རྟོགས།] CD; རྟོགས་ GNP **16** ཞེས་] CD; ཤེས་ GNP **16** ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **16** བྱའོ།།] CD; བྱའོ།། ༎ GNP

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བ་ལས་རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་སྐབས་བསླབ་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ལེའུ་སྟེ་ལྔ་པའོ།།

2–3 ལྔ་པའོ།།] conj.; ལྔ་པའོ།། །། CDGP; ལྔ་པའོ།། ། N

Critical Notes

p.331) 9–p.332) 1 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β 's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* or *byang chub sems dpa'*. Therefore, we can assume that β 's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po.*

p.332) 12 རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་ GNP read *rdzu 'phrul gyis*, while CD read *rdzu 'phrul gyi* which is thought to be original according to the *Rin chen sgron me*, V; (Tib.) K 32r8, B 81r4: *de'i rdzu 'phrul gyi rnam par 'phrul ba dmigs pa dang |.*

p.332) 14 ལས་དང་འདྲ་ This folio 175' is located between folios 175 and 176 and foliated *mdo ka brgya don lnga 'og.*

p.333) 1 སྤོང་བ་ GNP read *spong ba*, while CD read *spang ba* which is thought to be original according to the *Rin chen sgron me*, V; (Tib.) K 32r9, B 81r5: *ngan song rmis nas de spang bar sems bskyed pa dang |.*

p.333) 6 བྱིན་གྱིས་ CD read *bying gyi*, while GNP read *byin gyis* which is thought to be original according to the *Rin chen sgron me*, V; (Tib.) K 32r9, B 81r5: *zhi ba'i bden pa'i byin gyis rlabs*(*byin gyis rlabs* K; *byin rlabs* B) *sad pa.*

p.338) 5 ཟིལ་གྱིས་ GNP read *zil gyi*, while CD read *zil gyis* according to the *Rin chen sgron me*, V; (Tib.) K 32v2, B 81v4: *bdud thams cad zil gyis gnon pa dang |.*

p.350) 7 ཡང་ཡང་དག་པར་རྟོགས་པའི་ The manuscript reads here *punaḥ*, while all versions of Tibetan translation do not have the counterpart of it. In this section the explanation of every conception (*vikalpa*) begins with the word *punaḥ* also in the Tibetan translation except this sentence. Therefore, I assume that β had also *punaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab correctly translated *yang*, however, it has been omitted because of the confusion of *yang* with *yang dag par.*

p.350) 16 བཀག་པའི་དོན་གྱིས་ The manuscript reads here °*pratiṣedhārtheneti*, while all versions of Tibetan translation read *dag pa'i don gyis.* I assume that β had also °*pratiṣedhārtheneti* which rNgog Blo ldan shes rab correctly translated *bkag pa'i don gyis*, however, it has been corrupted into *dag pa'i don gyis.*

p.356) 7–8 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β 's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañca-*

viṃśatisāhasrikā we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* or *byang chub sems dpa'*. Therefore, we can assume that β 's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po*.

p.357) 6–7 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β 's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* or *byang chub sems dpa'*. Therefore, we can assume that β 's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po*.

p.358) 3–4 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β 's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* or *byang chub sems dpa'*. Therefore, we can assume that β 's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po*.

p.371) 4 གཏོགས་པའི་ The Tibetan translation should read here *'dod par gtogs pa'i* corresponding to the Sanskrit text *kāmāptam*, however the Co ne and sDe dge versions read *'dod par rtog pa'i* and the dGa' ldan, sNar thang and Peking versions read *'dod par rtogs pa'i* which must have changed from *'dod par gtogs pa'i* because of the phonetic similarity.

p.375) 8 ད་ལྟར་ The manuscript reads here *idānīṃ*, while all versions of Tibetan translation read *de ltar*. I assume that β had also *idānīṃ* which rNgog Blo ldan shes rab correctly translated *da ltar*, however, it has been corrupted into *de ltar*.

p.377) 8 ལམ་མི་ཤེས་པའི་ The manuscript reads here *mārgājñāna* , while all versions of Tibetan translation read *lam gyi shes pa'i*. I assume that β had also *mārgājñāna* which rNgog Blo ldan shes rab correctly translated *lam mi shes pa'i*, however, it has been corrupted into *lam gyi shes pa'i*.

p. 392) 3–4 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po rnams*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams* or *byang chub sems dpa' rnams.* Therefore, we can assume that β's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po rnams.*

p. 392) 10–11 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while C and D of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po rnams*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams* or *byang chub sems dpa' rnams.* Therefore, we can assume that β's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po rnams* in C and D, and further into *byang chub sems dpa' rnams* in G, N and P.

11.2 Tibetan Text of the Chapter VI

1 ད་ནི་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས། “བཅོམ་ལྡན་འདས་གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་རྟོགས་པའི་ཆོས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལགས་ན། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ནི་མཐར་གྱིས་བགྱི་བ་དང་། མཐར་གྱིས་བསླབ་པ་དང་། མཐར་གྱིས་སྒྲུབ་པར་ཇི་ལྟར་གདགས་པར་འགྱུར”ཞེས་བྱ་བའི་དྲི་བས་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉེ་བར་དགོད་པའི་དོན་ཏེ། བགྱི་བ་སྨོས་པ་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པ་བཟུང་བའི་དོན་དུའོ།། བསླབ་པ་སྨོས་པ་ནི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། སྒྲུབ་པ་སྨོས་པ་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་དང་སྒོམ་པའི་ལམ་ཤེས་པའི་དོན་དུའོ།། གསུམ་སྨོས་པ་ནི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཐར་གྱིས་པ་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཡིན་ནོ།། “དེ་དང་། རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ཐོག་མ་ཉིད་དོ་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་“སྐྲའི་རྩེ་མོའི་ཆ་ཙམ་ཡང་མེད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། “གལ་ཏེ་བདག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་སམ་མ་རྒྱས་ཀྱང་རུང་སྟེ། ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པ་ཁོ་ནའོ།། ”ཞེས་ངེས་པར་བཟུང་ནས་དངོས་པོའི་འདུ་ཤེས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དེ་བཟློག་པའི་དོན་དུ་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ལ་འཇུག་པ་དང་། མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་རྩོམ་པ་ཉེ་བར་བསྟན་པས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་གོ་རིམས་ཀྱིས་

---

4 ཇི་ལྟར་གདགས་] P 221v **6–7** སྒྲུབ་པ་སྨོས་] N 202v **8** དེ་དང་། རབ་] G 268v1 **10** བདག་མངོན་པར་] C 197r **11** ཆོས་ཐམས་ཅད་] D 188r

---

1–4 “བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... གདགས་པར་འགྱུར”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 8–14. **8–9** “དེ་དང་། རབ་ ... མ་ཉིད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 15–16. **9–10** “སྐྲའི་རྩེ་མོའི་ ... ཡང་མེད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, l. 23. **10–11** “གལ་ཏེ་བདག་ ... པ་ཁོ་ནའོ།། ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 26–27.

---

8 དེ་དང་། རབ་འབྱོར་འདི་ལ་] Tib.; इह सुभूते Skt.

---

1 གྱིས་པའི་] DGNP; གྱིས་བའི་ C **1** མངོན་པར་] DGNP; མངོན་བར་ C **4** བསླབ་པ་] DGNP; བསླབ་བ་ C **5** ཏེ།] CDGN; ཏེ།། P **7** ལམ་དང་] GNP; ལམ་དང་། CD **7** སྨོས་པ་] CDGN; སྨོས་བ་ P **7** མངོན་པར་] CDGN; མངོན་བར་ P **8** གྱིས་པ་] CDGN; གྱིས་བ་ P **8** ཤེས་པར་] DGNP; ཤེས་བར་ C **8** དེ་དང་།] GN; དེ་དང་ CDP **10** རྫོགས་པར་] DGNP; རྫོགས་བར་ C **12** བྱང་ཆུབ་] CDGP; བྱུང་ཆུབ་ N **12** འཇུག་པ་] CGNP; འཇུག་བ་ D **13** གོ་རིམས་ཀྱིས་] CD; གོ་རིམ་གྱིས་ GNP

གཞན་གྱི་དོན་ཁས་བླངས་པའི་ཕྱིར་བཟ་ལས་བྱུང་བའི་དངོས་པོ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དུ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་འདིའང་རྣམ་པ་བཅུ་གསུམ་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ།། ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། **2**

སྦྱིན་པ་ཤེས་རབ་བར་དག་དང་།།
སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་དྲན་དང་ཆོས།།
དངོས་མེད་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ནི།།
མཐར་གྱིས་པ་ཡི་བྱ་བར་བཞེད།། (༦_༡)

ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལ་སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི། “བདག་ཉིད་ཀྱང་སྦྱིན་པ་སྦྱིན་པར་བྱེད་ལ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། སྦྱིན་པས་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པའི་དོན་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **2.1**

ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི། “བདག་ཉིད་ཀྱང་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་ཅིང”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པའི་དོན་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། **2.2**

---

13 ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་] P 222r

5–8 སྦྱིན་པ་ཤེས་ …བྱ་བར་བཞེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VI, 1. **10–11** “བདག་ཉིད་ཀྱང་ …པར་བྱེད་ལ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 2, l. 8. **13–14** “བདག་ཉིད་ཀྱང་ …ལ་སྤྱོད་ཅིང་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 4.

---

13 ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི།] Tib.; शीलपारमिता Skt.

---

1 གཞན་གྱི་] CDGN; གཞན་གྱིས་ P **8** པ་ཡི་] CD; པའི་ GNP **8** བཞེད།།] CDNP; བཞེད། G **9** ཡིན་ནོ།།] CDGP; ཡིནོ། N **10** གྱིས་པའི་] CD; གྱིས་ GNP **10** ནི།] CDGP; ནི།། N **10** བདག་ཉིད་] CGNP; བདེག་ཉིད་ D **11** མཐར་གྱིས་པའི་] CDGP; མཐར་གྱི་པའི་ N **13** ཕྱིན་པའི་] GNP; ཕྱིན་པ་ CD **13** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **13** ཕྱིན་པ་] CDGN; ཕྱིན་བ་ P **14** ཅིང་] CD; ཅིང་། GNP **14** སོགས་པ་] DGNP; སོགས་བ་ C **14–15** ཤེས་པའི་] DGNP; ཤེས་བའི་ C

2.3–6 བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི། “བདག་ཉིད་ཀྱང་བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་ཅིང་” ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། བཟོད་པས་མཐར་ཕྱིན་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་པའི་དོན་དང་། དེ་བཞིན་དུ་བརྩོན་འགྲུས་དང་། བསམ་གཏན་དང་། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྤྱོད་པ་རེ་རེ་ལ་མཐར་ཕྱིན་པ་རྣམ་པར་འཕེལ་བའི་བྱ་བ་རེ་རེ་མངོན་པར་བརྗོད་པས་མཐར་ཕྱིན་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་སྟོན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.7 སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པའི་མཐར་ཕྱིན་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི། ཡང་དེ་སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཅན་ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ལྷག་པར་མོས་པ་དང་ལྡན་པ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་གཟུགས་ལ་སོགས་པར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པའི་ཕྱིར་དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ནི་དྲན་པ་མེད་ཅིང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པ་ཉིད་ཡིན་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རེ་རེ་ཞིང་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་སྦྱོར་བ་དྲུག་པ་གཉིས་ཀྱིས་དེ་བསྟན་པ་ཡང་མཛད་ནས། ཡང་མཚན་དང་དཔེ་བྱད་ལ་སོགས་པ་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ལ་སོགས་པར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་སྟོབས་བཅུ་ལ་སོགས་པར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བར་ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་དེ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་སྟེ། དེ་ལྟར་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་རྣམ་པ་ལྔའོ།། དེ་ལ་དང་པོས་ནི་སེམས་བསྐྱེད་པའོ།། བཞི་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ནི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་

---

1 པའི་ཕ་རོལ་] G 269r **3** འགྲུས་དང་། བསམ་] N 203r **10** དེ་ཅིའི་ཕྱིར་] C 197v **10** ལ་སོགས་པ་] D 188v **15** པས་དེ་རྗེས་] G 269v **15** པས་དེ་རྗེས་] P 222v

---

1 “བདག་ཉིད་ཀྱང་ ... ལ་སྤྱོད་ཅིང་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 22.

---

1 བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ནི།] Tib.; क्षान्तिपारमिता Skt.

---

1 ཕྱིན་པའི་ནི།] GNP; ཕྱིན་པ་ནི། CD **1** སྤྱོད་ཅིང་] DGNP; སྤྱོད་ཉིད་ C **2** ནས་] CD; ལས་ GNP **2** བཟོད་པས་] CGNP; བཟོད་བས་ D **2** མཐར་ཕྱིན་པའི་བྱ་བ་] GNP; མཐར་ཕྱིན་པ་ CD **3** ཤེས་རབ་ཀྱི་] CD; ཤེས་རབ་ཀྱི་དེ་ལྟར་ GNP **7** རྣམ་པ་] CGNP; རྣམ་བ་ D **8** ལྷག་པར་] DGNP; ལྷག་བར་ C **8–9** གཤེགས་པ་] CGNP; གཤེགས་བ་ D **10** དངོས་པོ་] CDNP; དངོས་ G **11** བྱེད་པ་] CGNP; མི་བྱེད་པ་ D **15** དྲན་པ་] CDGN; དྲན་བ་ P **17** ལྔའོ།།] DGNP; ལྔོའོ།། C **17** དེ་ལ་] CD; བཞི་པོ་དེ་ལ་ GNP

དང་མཐུན་པ་བཞིའོ༎ དེ་ལྟར་སློབ་པ་ན་དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་བར་གྱིས་ནི་སྒོམ་པའི་ལམ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་དུ་ཟིན་ཀྱང་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་རབ་ཏུ་ཤེས་པ་ནི་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་སྒོམ་པར་རྟོགས་པར་བྱའོ༎

དེ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བ་དང་། ལུང་དུ་མ་བསྟན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་ཡིད་ **2.8–10** ལ་མི་བྱེད་པས་ཆོས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། སྐྱེས་བུ་ཟུང་བཞི་པོ་རྣམས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བའི་ཕྱིར། དངོས་པོ་མེད་པ་ཉིད་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་དྲན་པ་མེད་ཅིང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པས་དགེ་འདུན་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། དང་པོ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ནས་ཉེ་བར་བཟུང་སྟེ། མ་ཉམས་པ། སྐྱོན་མེད་པ། མ་འདྲེས་པ། ནག་ནོག་མེད་པ། མཆོག་ཏུ་འཛིང་པ་མེད་པ། དབང་འབྱོར་པ། མཁས་པས་མངགས་པ། ཤིན་ཏུ་རྫོགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་གནས་པས། ཚུལ་ཁྲིམས་དེ་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་དྲན་པ་མེད་ཅིང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པའི་ཚུལ་ཁྲིམས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་སྟེ། དེ་ལ་ཚུལ་ཁྲིམས་མ་ཉམས་པ་ནི་ཐེག་པ་གཞན་ལ་མི་བརྟེན་པས་སོ༎ སྐྱོན་མེད་པ་ནི་ཉམ་ང་བའི་སྐྱེ་བ་རྣམ་པར་སྤངས་པས་སོ༎ མ་འདྲེས་པ་ནི

---

3 ལམ་ཡིན་ཏེ།] N 203v **13** ཉམས་པ་ནི་] G 270r **14** མེད་པ་] D 189r **419.14–420.1** ནི་སྐྱེ་བོ་] C 198r

---

11 ཤིན་ཏུ་རྫོགས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་] Tib.; सुसमात्ते समाधिसंवर्तनीये Skt.

---

1 བཞག་པ་] G; གཞག་པ་ CDNP **2** མཐོང་བའི་] CDGP; མཐོང་པའི་ N **4** ཤེས་པ་] CDGN; ཤེས་བ་ P **6** དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བ་དང་།] CD; དགེ་བ་དང་མི་དགེ་བ་དང་ GNP **9** བཟུང་སྟེ།] CD; གཟུང་སྟེ། GNP **9–10** ཉམས་པ།] CD; ཉམས་པ་ GNP **10** སྐྱོན་མེད་པ།] CD; སྐྱོན་མེད་པ་ GNP **10** འདྲེས་པ།] CD; འདྲེས་པ་ GNP **10** ནོག་མེད་པ།] CD; ནོག་མེད་པ་ GNP **10** མཆོག་ཏུ་འཛིན་] CDGN^{pc}P (མཆོག་ཏུ་{␣␣␣␣␣␣␣␣␣}འཛིན་ N^{pc}); མཆོག་ཏུ་{. . . . .}འཛིན་ N^{ac} **10** འཛིང་པ་མེད་པ།] CD; འཛིན་པ་མེད་པ་ GNP **10** འབྱོར་པ།] CD; འབྱོར་བ་ GNP **11** མངགས་པ།] conj.; མངགས་པ་ CDGNP **12** པས།] CDGP; པས་ N **12** མེད་པའི་] CDGP; མེད་བའི་ N **12–13** བྱེད་པ་མེད་པའི་] C^{pc}GNP (བྱེད་{␣␣␣␣␣␣␣}པ་མེད་པའི་ C^{pc}); བྱེད་{. . . . .}པ་མེད་པའི་ C^{ac}; བྱེད་པའི་ D **13** དང་སྟེ།] CDGP; དང་སྟེ། N **14** བརྟེན་པས་] CD; རྟེན་པས་ GNP **14** མེད་པ་] CDGN; མེད་བ་ P **14** ཉམ་ང་བའི་] CGNP; ཉམ་དེ་བའི་ D **14** སྐྱེ་བ་] CDGN; སྐྱེ་པོ་ P **14** སྤངས་པས་] CDGN; སྤས་པས་ P

སྐྱེ་བོ་ངན་པ་དང་། ཉོན་མོངས་པ་དང་མ་འདྲེས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། ནག་ནོག་མེད་པ་ནི་ཆ་གཅིག་ཏུ་དཀར་པོའི་ཆོས་རྣམ་པར་འཕེལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། མཆོག་ཏུ་འཛིན་པ་མེད་པ་ནི་སྐྱེ་བར་སྨོན་ལམ་མི་འདེབས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། དབང་འབྱོར་པ་ནི་ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་བསྒྲོད་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། མཁས་པས་བསྔགས་པ་ནི་མཛངས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་སྨད་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། ཤིན་ཏུ་རྫོགས་པ་ནི་དབང་པོ་རྣམས་བསྲུངས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། ཏིང་ངེ་འཛིན་སྒྲུབ་པར་བྱེད་པ་ནི་བསམ་གཏན་གྱི་ཡན་ལག་གི་ཚོགས་ཉེ་བར་སོགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།།

2.11–12 ཆོས་དང་ཟང་ཟིང་གི་སྦྱིན་པ་དག་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་དྲན་པ་མེད་ཅིང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པའི་གཏོང་བ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། འདོད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་ལྷའི་རིགས་དྲུག་ཏུ་སྐྱེས་པའི་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་རྣམས་དང་། གཟུགས་དང་། གཟུགས་མེད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་མི་འོང་བ་རྣམས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་དྲན་པ་དང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་མེད་པའི་ལྷ་རྗེས་སུ་དྲན་པས་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་རབ་ཏུ་གདགས་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། འོ་ན་མདོ་སྡེ་གཞན་ལས་འདི་སྐད་ཅེས་“ལྷའི་རིས་གཉིས་སུ་དྲན་པར་བྱ་སྟེ། དགའ་ལྡན་དང་། གནས་གཙང་མ་པའོ”ཞེས་གསུངས་པ་དེ་ཇི་ལྟར་ཞེ་ན། དེ་ནི་མ་འདྲེས་པའི་གང་ཟག་ལ་དགོངས་ནས་གསུངས་པ་ཡིན་པས་ཉེས་པ་མེད་དོ།།

---

2 ཆོས་རྣམ་པར་] P 223r **8–9** དྲུག་ཏུ་སྐྱེས་] N 204r **14** མེད་དོ།།] G 270v

---

12–13 “ལྷའི་རིས་གཉིས་ … གཙང་མ་པའོ”] Citation with redactional changes from *Gaganagañjaparipṛcchāsūtra*; (Tib.) P [33] (815) nu 228r3–5, S [69] (160) tsha 34r6–34v1.

---

1 དང་།] CD; དང་ GNP **2** འཛིན་པ་] CGNP; འཛིན་བ་ D **2** མེད་པ་] CDGN; མེད་བ་ P **5** དབང་པོ་] CGNP; དབང་བོ་ D **5** བསྲུངས་པ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།།] GNP; སྲུང་བ་ཉིད་ཀྱིས་སོ།། CD **8** བྱེད་པ་] CGN; མྱེད་པ་ D; བྱེད་བ་ P **8** མེད་པའི་] CDGN; མེད་བའི་ P **9** རྣམས་དང་།] CDGN; རྣམས་དང་ P **9** གཟུགས་དང་།] CD; གཟུགས་དང་ GNP **9–10** མི་འོང་བ་] CDGP; མི་འོང་པ་ N **10** དངོས་པོ་] CGNP; དངོས་བོ་ D **10** མེད་པའི་] CDG; མེད་བའི་ NP **10** བྱེད་པ་] CGP; བྱེད་བ་ DN **10** མེད་པའི་] CGNP; མིད་པའི་ D **11** དྲན་པས་] CDGP; དྲན་བས་ N **11** མཐར་གྱིས་པའི་] CDGP; གྱིས་བའི་ N **11** གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N **12** མདོ་སྡེ་] CDGN; མདོ་སྟེ་ P **12** གཉིས་སུ་] CGNP; གྱིས་ས་ D **12** དང་།] CD; དང་ GNP **13** མ་པའོ་] CGNP; མ་བའོ་ D **13** གསུངས་པ་] CGNP; གསུངས་བ་ D **13** འདྲེས་པའི་] CDGP; འདྲེས་བའི་ N **14** ཉེས་པ་] CDGP; ཉེས་བ་ N

ཆོས་རྣམས་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་ཤེས་པས་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི། **2.13**
དེ་ལྟར་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་ཚུལ་གྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་ཐམས་ཅད་དང་། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་དང་། འཕགས་པའི་བདེན་པ་དང་། ཚད་མེད་པ་དང་། བསམ་གཏན་དང་། གཟུགས་མེད་པ་དང་། རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་། མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དང་། ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་། གཟུངས་ཀྱི་སྒོ་དང་། རྣམ་པར་ཐར་པའི་སྒོ་གསུམ་དང་། སྟོབས་དང་། མི་འཇིགས་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བཅུ་པོ་རྣམས་དང་། སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་ལ་སློབ་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་རྟོགས་པས་མཐར་གྱིས་པའི་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་ན་ཐམས་ཅད་མེད་པའི་ཕྱིར་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཆད་པ་མེད་པར་སྨྲ་བར་ཐལ་བར་འགྱུར་བ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་ན་ཡོད་པའམ་མེད་པ་མི་དམིགས་པས་དེ་སྤངས་པ་དང་། རང་ཉིད་ལ་ཉམ་ཉར་མེད་ཀྱང་མ་འོངས་པའི་སྐྱེ་བོ་ལ་ལྟོས་ནས་གནས་བརྟན་རབ་འབྱོར་གྱིས་ཞུས་པ་ཡིན་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་ན་སེམས་ཅན་ལ་ལྟོས་ནས་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་འཇུག་པ་མེད་པ་དང་། དེ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པ་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེས་ན། དམིགས་པའི་འདུ་ཤེས་ཅན་ལ་ཐོབ་པ་དང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་བཀག་པ་དང་། མི་དམིགས་པ་ཉིད་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་

5 སྟོབས་དང་། མི་] P 223v **7** དུ་རྟོགས་པས་] D 189v **7** ལ་སོགས་པ་] C 198v **12** དག་པར་རྫོགས་] N 204v

4–5 རྣམ་པར་ཐར་པ་དང་། མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དང་། ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་།] Tib.; °विमोक्षसमाधि° Skt. **12** བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་] Tib.; सम्यक्संबोधि° Skt.

1 ཆོས་རྣམས་] GNP; ཆོས་ཐམས་ཅད་ CD **3–4** གཟུགས་མེད་པ་དང་།] G; གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དང་། CD; གཟུགས་མེད་བ་དང་། NP **5** ཐར་པའི་] DGP; ཐར་བའི་ CN **5** འཇིགས་པ་] CDGP; འཇིགས་བ་ N **6** ཆེན་པོ་ལ་] CDG^{pc}NP (ཆེན་{པོ་ལ་} G^{pc}); ཆེན་{..} G^{ac} **7** རྟོགས་པས་] CDGP; རྟོགས་བས་ N **7** ཤེས་པ་] CDGP; ཤེས་བ་ N **7–8** ཞེས་བྱ་བ་] CDGP; ཞེས་བྱ་པ་ N **8** ཐམས་ཅད་] CDGP; ཐ་མས་ཅད་ N **9** ཆད་པ་] CDGP; ཆད་བ་ N **10** པའམ་] D; པ་འམ་ CGNP **10** སྤངས་པ་དང་།] DGNP; སྤངས་པ་དང་ C **10–11** མ་འོངས་པའི་] CDGP; མ་འོངས་བའི་ N **11** སྐྱེ་བོ་] CDGP; སྐྱེ་པོ་ N **11** ཞུས་པ་] CDGP; ཞུས་བ་ N **11** ཡིན་པ་] CGP; ཡིན་བ་ DN **11** དངོས་པོ་] CDGP; དངོས་བོ་ N **12** ལྟོས་ནས་] CD; བལྟོས་ནས་ GNP **12** བླ་ན་མེད་པ་] CDGN; བླ་ན་མེད་བ་ P **12** ཡང་དག་པར་] CDG; ཡང་དག་བར་ NP **13** མེད་པ་དང་།] CDGP; མེད་བ་དང་། N **13** འགྲུབ་པ་] CDGP; འགྲུབ་བ་ N **14** བཀག་པ་] CGNP; བཀག་བ་ D **14** མི་དམིགས་པ་] CDGP; མི་དམིགས་བ་ N

འབྲུག་པ་མེད་པ་ཡིན་པས་དེ་ཐོབ་པ་དང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མིན་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་ས་བཅུ་ལ་སོགས་པར་རྣམ་པར་བཞག་པ་མེད་པ་དང་། དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་མངོན་པར་འདོད་པ་ཡང་དག་པར་གྲུབ་པ་དང་། མི་དམིགས་པ་དང་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཐ་དད་དུ་བྱ་བ་བཀག་པ་དང་། དེ་མི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་སྒོམ་པར་བྱེད་པ་རྣམས་ལ་དེའི་ཁྱད་པར་ཞལ་གྱིས་བཞེས་པ་དང་། བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་འཚང་རྒྱ་བར་འགྱུར་བ་ཉིད་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3. དེ་དེ་ལྟར་བྱས་ན་
མཐར་གྱིས་པ་རྣམ་གསུམ་རྣམ་བཅུ་
ཞེས་གང་གསུངས་པ་དེ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།།

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བ་ལས་མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་སྐབས་རིམ་གྱིས་འཇུག་པར་བསླབ་པའི་ལེའུ་སྟེ

1 པས་དེ་ཐོབ་] G 271r1

8 མཐར་གྱིས་པ་རྣམ་གསུམ་རྣམ་བཅུ་] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16ab.

1 དེ་ཐོབ་པ་དང་མངོན་པར་རྟོགས་པ་མིན་པ་ཉིད་] Tib.; प्राप्त्यभिसंबोधत्वेन Skt.

1 འབྲུག་པ་] GP; འབྲུགས་པ་ C; འབྲུག་བ་ DN 1 ཐོབ་པ་] CDGP; ཐོབ་བ་ N 1 དེ་ལྟ་] GNP; དེ་ CD 2 བཞག་པ་] GNP; གཞག་པ་ CD 3 གྲུབ་པ་] CGN; གྲུབ་བ་ DP 3 བཀག་པ་] CDGP; བཀག་བ་ N 4 རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N 4 སྒོམ་པར་] CDGP; སྒོམ་བར་ N 4 བྱེད་པ་] CDGP; བྱེད་བ་ N 4 ཁྱད་པར་] CDGP; ཁྱད་བར་ N 4 བཞེས་པ་] CDGP; བཞེས་བ་ N 5 མེད་པ་] CDGP; མེད་བ་ N 5 ཡང་དག་པར་] CDGP; ཡང་དག་བར་ N 5 རྫོགས་པའི་] CDGP; རྫོགས་བའི་ N 5 མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N 5 རྫོགས་པར་] CDGP; རྫོགས་བར་ N 5–6 ཉིད་ཀྱིས་] CD; ཉིད་ཀྱི་ GNP 6 གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P 7 དེ་དེ་ལྟར་] CD; དེ་ལྟར་ GNP 8 རྣམ་གསུམ་] CDGP; རྣམ་བ་གསུམ་ N 8 རྣམ་བཅུ་] GNP; རྣམ་པ་བཅུ་ CD 9 གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N 9 རྫོགས་པ་] CDGP; རྫོགས་བ་ N 9 ཤེས་པར་བྱའོ།།] conj.; ཤེས་པའོ།། CD; ཤེས་པར་བྱའོ།། །། GNP 10 ཕྱིན་པའི་] CDG; ཕྱིན་བའི་ NP 10 མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N 10 རྟོགས་པའི་] CDGP; རྟོགས་བའི་ N 11 མཐར་གྱིས་པའི་] CGNP; མཐར་གྱིས་ D 11 མངོན་པར་] CDGN; མངོན་བར་ P 11 བསླབ་པའི་] CDGP; བསླབ་བའི་ N

ཧུག་པའོ།།

1 ཧུག་པའོ།།] conj.; ཧུག་པའོ།། །། CDGP; ཧུག་བའོ།། །། N

Critical Notes

p.418) 11 བྱེད་པ་ D reads *mi byed pa*, while CGNP read *byed pa* which is thought to be original according to the *Rin chen sgron me*, VI; (Tib.) K 27v5, B 95r1: ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པས་.

p.418) 17 ལྔའོ༎ C reads *lta'o //*, while DGNP read *lnga'o //* which is thought to be original according to the *Rin chen sgron me*, VI; (Tib.) K 27v4, B 94v6: དེ་ལ་སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་ཡང་ལྔ་སྟེ།.

p.419) 1 བཞག་པ་ CDNP read *gzhag pa*, while G reads *bzhag pa* which is thought to be original according to the *Rin chen sgron me*, VI; (Tib.) K 27v6, B 95r3: དེ་ལྟར་སྦྱོར་བའི་དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ལ་སོགས་པ་.

11.3 Tibetan Text of the Chapter VII

དེ་ནི་སེམས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྫོགས་པ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་ 1
“བཅོམ་ལྡན་འདས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་ཇི་ལྟར་སེམས་ཀྱི་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ཡོངས་སུ་འཛིན་པར་བགྱིད”ཅེས་བྱ་བའི་དྲི་བར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ཉེ་བར་དགོད་པའི་དོན་དུ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྫོགས་པ་འདིའང་རྣམ་པ་བཞིར་རིག་པར་བྱ་བ་ལས། 1.1. 1.1.1
སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་གང་ཡང་རུང་བས་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་བསྡུས་པའི་མཚན་ཉིད་ནི་གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས།

སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་རེ་རེས་ཀྱང་།།
ཟག་མེད་ཆོས་ཀུན་བསྡུས་པའི་ཕྱིར།།
ཐུབ་པའི་སྐད་ཅིག་གཅིག་པ་ཡི།།
རྫོགས་པ་འདི་ནི་ཤེས་པར་བྱ།། (༧-༡)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པའི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ནས་དཔེ་བྱད་བཟང་པོ་བརྒྱད་ཅུའི་བར་རྣམས་ཡོངས་སུ་ཟིན་པ་དང་།

---

4 པའི་དོན་དུ་] C 199r **5** གསུངས་པ་] D 190r **6** རྫོགས་པ་འདིའང་] G 271v **8** མཚན་ཉིད་ནི་] N 205r

---

2–4 “བཅོམ་ལྡན་འདས་ … འཛིན་པར་བགྱིད”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśati-sāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 15, ll. 5–7. **9–12** སྦྱིན་པ་ལ་ … ཤེས་པར་བྱ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 1.

---

1 གཅིག་གིས་] CD; གཅིག་གི་ GNP **2** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་] CDGN; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ P **2** ཆེན་པོ་] CDGP; ཆེན་པོ་ N **3** སྐད་ཅིག་མ་] CD; སྐད་ཅིག་ GNP **3** ཕྱིན་པ་དྲུག་] CG; ཕྱིན་བ་དྲུག་ DNP **4** བགྱིད་] CDGP; བགྱིང་ N **4** ཅེས་བྱ་བའི་] CDGP; ཅེས་བྱ་པའི་ N **4** དྲི་བར་] CD; དྲི་བས་ GNP **4** རྫོགས་པ་] CDG; རྫོགས་བ་ NP **6** རྣམ་པ་] CDG; རྣམ་བ་ NP **7** སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་] CDGP; སྦྱིན་བ་ལ་སོགས་བ་ N **8** བསྡུས་པའི་] CDGN; པསྡུས་བའི་ P **11** གཅིག་པ་ཡི།།] CGN; གཅིག་པའི་ཕྱིར།། DP **12** བྱ།།] CDNP; བྱ། G **13** ཕྱིན་པས་] GNP; ཕྱིན་པ་ CD **14** ཕྱིན་པ་ནས་] CD; ཕྱིན་པས། GPN^{pc} (ཕྱིན་{⊔}པས་ N^{pc}); ཕྱིན་{..}པས། N^{ac} **14** ཟིན་པ་] CDGN; ཟིན་བ་ P

གཉིས་སུ་མེད་པའི་འདུ་ཤེས་ནི་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་དཀར་པོའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཁོངས་སུ་འདུས་པ་དང་། ཟག་པ་མེད་པའི་སེམས་ལ་གནས་པ་ནི་“གང་ལ་གང་ཞིག་གང་གིས་སྦྱིན་”ཞེས་བྱ་བར་དེའི་མཚན་མ་མི་མཐོང་བར་སྦྱིན་པ་བྱིན་པ་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་མི་དམིགས་པའི་རྣམ་པར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་མཚན་མ་མེད་ཅིང་མངོན་པར་འདུ་བྱ་བ་མེད་པ་རྣམས་ལ་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། “ཇི་བར་མགོ་བ་མེད་པའི་སྦྱིན་པ་རྒྱ་ཆེན་པོ་བཏང་བས་ཁྱོད་ལ་ཅི་ཞིག་བྱ་”ཞེས་འདུན་པ་བཟློག་པ་ན། མི་དམིགས་པས་ཡོངས་སུ་བསྔོས་པའི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ལས་མི་ལྡོག་པ་དང་། གཞན་འཕྲུལ་དབང་བྱེད་ཀྱི་ལྷའི་དཔེས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་བྱང་བ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བརྗོད་དེ་སྤངས་པས་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་བཞིན་དུ་ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྒྱ་ཆེར་མདོ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱའོ།།

1.1.2 འདིའི་མདོ་ནི། “རབ་འབྱོར་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན། གཞན་འཕྲུལ་དབང་བྱེད་ཀྱི་ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ཡོ་བྱད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་ནི་བསམས་པ་ཙམ་གྱིས་འབྱུང་ངོ་།། རབ་འབྱོར་དེ་བཞིན་དུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནི་བསམས་པ་ཙམ་གྱིས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོད་

8 ཕ་རོལ་ཏུ་] P 224v **9** ཡོངས་སུ་རྫོགས་] G 272r

426.11–427.1 “རབ་འབྱོར་འདི་ … པར་འབྱུར་རོ་”] Citation with redactional changes from *Pañca-viṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 19, ll. 14–16.

5 སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་] Tib.; पारमितादीनां Skt. **11–12** ཡོ་བྱད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་] Tib.; सर्वोपक-रणानि Skt.

1 ཉིད་ཀྱིས་] GNP; ཉིད་ཀྱི་ CD **2** འདུས་པ་] CDGN; འདུས་བ་ P **2** ཟག་པ་] CDGN; ཟག་བ་ P **2** མེད་པའི་] CDGP; མེད་བའི་ N **2** གནས་པ་ནི་] GNP; གནས་པ་ནི།། CD **3** སྦྱིན་] GNP; སྦྱིན།། CD **3** མཐོང་བར་] CDGN; མཐོང་པར་ P **3** སྦྱིན་པ་] CDGN; སྦྱིན་བ་ P **3** བྱིན་པ་] CD; སྦྱིན་པ་ GNP **4** རྣམ་པར་] CDGP; རྣམ་བར་ N **4** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **4** ཡིན་པ་] CDG; ཡིན་བ་ NP **5** སྦྱིན་པ་] CDGN; སྦྱིན་བ་ P **6** མགོ་བ་] CD; འགོ་བ་ GNP **6** མེད་པའི་] CDGN; མེད་བའི་ P **7** འདུན་པ་] CDG; འདུན་བ་ NP **7** བཟློག་པ་] CDGP; བཟློག་བ་ N **7** བསྔོས་པའི་] CDGP; བསྔོས་བའི་ N **7** སྦྱིན་པ་] CDGP; སྦྱིན་བ་ N **8** དང་།] CD; དང་ GN^{pc}P (དང་{␣} N^{pc}); དང་{..} N^{ac} **8** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **11** བྱེད་ཀྱི་] CDGN^{pc}P (བྱེད་ཀྱི་{␣␣␣␣␣} N^{pc}); བྱེད་ཀྱི་{.........} N^{ac} **12** ཚོགས་པ་] DGNP; ཚོགས་པ་ C **12** བསམས་པ་] DG; བསམས་བ་ CNP **12** ཙམ་གྱིས་] CGNP; ཙམ་གྱིས་ D **13** ཙམ་གྱིས་] CDNP; ཙ་␣*གྱིས་ G

པར་འགྱུར་རོ་”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ཡང་ཇི་ལྟར་ན་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་གཅིག་ལ་དམིགས་པའི་སྨོམ་པ་ལ་ཞུགས་པ་ན་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྡུད་པ་ཡིན་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་དོན་འདི་ལ་འཇིག་རྟེན་པའི་དཔེ་ཙུང་ཟད་ཀྱང་བསྟན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་དེས་ན། 1.1.3

ཇི་ལྟར་སྐྱེས་བུས་ཟོ་ཆུན་བརྒྱུད།།
རྟོག་ཐབས་གཅིག་གིས་བསྐྱོད་པ་ན།།
ཐམས་ཅད་ཅིག་ཅར་འགུལ་བ་ལྟར།།
སྐད་ཅིག་གཅིག་ཤེས་དེ་བཞིན་ནོ།། (༧-༢)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། འདི་ལ་སློན་གྱི་འཕེན་པའི་ཤུགས་ལས་ཞེས་བྱ་བར་དགོངས་པ་ཡིན་ནོ།།

རྣམ་པར་སྨིན་པའི་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་གནས་སྐབས་ཀྱི་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས། 1.2

གང་ཚེ་ཆོས་དཀར་ཐམས་ཅད་ཀྱི།།
རང་བཞིན་ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན།།
རྣམ་སྨིན་ཆོས་ཉིད་གནས་སྐབས་སྐྱེས།།

---

1 བ་གང་གསུངས་] N 205v **2** ཆོས་གཅིག་ལ་] D 190v **2** དམིགས་པའི་སྒོམ་] C 199v

---

5–8 ཇི་ལྟར་སྐྱེས་ ... དེ་བཞིན་ནོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 2. **427.12–428.1** གང་ཚེ་ཆོས་ ... གི་ཡེ་ཤེས།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 3.

---

1 སོགས་པ་] CDG; སོགས་བ་ NP **2** ཟག་པ་] CDG; ཟག་བ་ NP **2** མེད་པའི་] CDGP; མེད་བའི་ N **2** དམིགས་པའི་] CDGP; དམིགས་བའི་ N **2** སྒོམ་པ་] CDGP; སྒོམ་བ་ N **2** ཟག་པ་] CDGP; ཟག་བ་ N **3** མེད་པའི་] CDG; མེད་བའི་ NP **3** དཔེ་] DGNP; དཔ་ C **4** བསྟན་པར་] DGP; བསྟེན་པར་ C; བསྟན་བར་ N **4** ཡིན་པ་] CDG; ཡིན་བ་ NP **6** བསྐྱོད་པ་] CDGP; བསྐྱོད་བ་ N **7** ཅིག་ཅར་] CD; ཅིག་ཆར་ GNP **8** བཞིན་ནོ།།] CD; བཞིན་ནོ་ GNP **9** འཕེན་པའི་] CDGP; འཕེན་བའི་ N **9** ཞེས་བྱ་བར་དགོངས་པ་] GNP; ཤེས་པར་དགོས་པ་ CD **10** མེད་པའི་] CDGP; མེད་བའི་ N **11** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **11** རྟོགས་པ་] CDGP; རྟོགས་བ་ N **11** མཛད་ནས།] CGNP; མཟད་ D **12** གང་] CGNP; སང་ D

དེ་ཚེ་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཡེ་ཤེས།། (༧-༣)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་ཚེ། འདི་ལ་ཡང་དག་པའམ་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་ཆོས་གང་ཡང་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མི་མཐོང་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམ་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་རྣམ་པར་བྱང་བའི་ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྨིན་པའི་གནས་སྐབས་སུ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དགན། མཚན་མ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་མེད་པའི་སྦྱོར་བས་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ནས་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྣམ་པར་སྨིན་པ་ཅིག་ཅར་དུ་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.3 མཚན་ཉིད་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྨིན་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས།

སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་སྤྱོད་པ་ཡིས།།
ཆོས་ཀུན་རྨི་ལམ་འདྲར་གནས་ནས།།
ཆོས་རྣམས་མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཉིད།།
སྐད་ཅིག་མ་ནི་གཅིག་གིས་རྟོགས།། (༧-༤)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ་ཕན་ཚུན་ཤིན་ཏུ་ཐ་དད་པའི་ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཆོས་གཅིག་གི་

---

2 ཏེ། རབ་འབྱོར་] G 272v **5** མཚན་མ་མེད་] P 225r **15** ཆོས་གཅིག་གི་] N 206r

---

2–4 “རབ་འབྱོར་འདི་ ... སུ་མི་མཐོང་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 27, ll. 12–14. **11–14** སྦྱིན་པ་ལ་ ... གཅིག་གིས་རྟོགས།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 4.

---

1 སྐད་ཅིག་] CDGN; སྐད་གཅིག་ P **3** པའམ་] CDN; པ་འམ་ GP **4** ཡང་ཡང་དག་པར་] C^{pc}DGNP (ཡང་{⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}ཡང་དག་པར་ C^{pc}); ཡང་{.........................}ཡང་དག་པར་ C^{ac} **4** རྣམ་པར་] CDG; རྣམ་བར་ NP **5** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G **6** ཕྱིན་པ་] CDGP; ཕྱིན་བ་ N **7** སྨིན་པ་] CDGP; སྨིན་བ་ N **7** ཅིག་ཅར་དུ་] DGNP; ཅི་ཅར་ཏུ་ C **7–8** འགག་པར་] CDGP; འགག་བར་ N **9** མེད་པའི་] CDGN; མེད་བའི་ P **10** མངོན་པར་] CDGP; TIBmngon bar N **11** སྦྱིན་པ་] CDGP; སྦྱིན་བ་ N **11** སྤྱོད་པ་] CDGP; སྤྱོད་བ་ N **11** ཡིས།།] CD; ཡི།། GNP **13** མེད་པ་] CDG; མེད་བ་ NP **14** རྟོགས།།] CD; རྟོགས་ GNP **15** ཤིན་ཏུ་] CDGN; ཤིན་དུ་ P **15** ཐ་དད་པའི་] CGP; ཐ་དད་ཕའི་ D; ཐ་དད་བའི་ N

ཁོངས་སུ་འདུས་པར་མི་འཐད་པས། སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་རྨི་ལམ་ལྟ་བུའི་ཉེ་བར་ལེན་པའི་ཕུང་པོ་ལྔ་ལ་གནས་ནས་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་“ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཤེས་སོ་”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ཉིད་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། “རྨི་ལམ་ལྟ་བུ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྨི་ལམ་གྱི་རང་བཞིན་ཅན་ནོ།། “མཚན་ཉིད་མེད་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་སྟེ། འདི་ལྟར་ཆོས་མཐུན་པའི་དཔེའི་དོན་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དུས་སུ་བར་ཆད་དང་བཅས་པ་དང་བར་ཆད་མེད་པ་སྟོང་པ་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ལྷག་པར་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་དང་། ཚོགས་ལ་ཉེ་བར་མཁོ་བ་ཉིད་དུ་ཉམས་སུ་མྱོང་ནས་དེ་རྫོགས་པའི་གནས་སྐབས་སུ་ཆོས་རྣམས་རོ་གཅིག་པ་ཉིད་ཀྱི་དབྱེ་བ་མེད་པའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་དོན་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་བོ།། ཇི་སྐད་དུ། “སྲིད་མོ་ཕུང་པོ་ནི་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་སྟེ། ཤིན་ཏུ་ཡོངས་སུ་མ་གྲུབ་པའོ།། བྱང་ཆུབ་ཀྱང་རྨི་ལམ་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དེ། དེ་ལྟར་ན་ཕུང་པོ་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདི་ནི་གཉིས་སུ་མེད་དེ་གཉིས་

---

3 པོ་ལྔ་ལ་] D 191r **4** ཤེས་སོ་”ཞེས་] C 200r **5** མཚན་ཉིད་མེད་] G 273r **12** མེད་དེ་གཉིས་] P 225v

---

2–3 “རབ་འབྱོར་འདི་ ... ལ་གནས་ནས་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 28–30. **4** “ཆོས་ཐམས་ཅད་ ... པར་ཤེས་སོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 31, l. 6. **429.11–430.1** “སྲིད་མོ་ཕུང་ ... བྱར་མེད་དོ་”] Citation with redactional changes from *Mañjuśrīvikrīḍitasūtra*; (Tib.) P [27] (764) ku 250r3–5, S [74] (225) ’a 11v5–7.

---

1 འཐད་པས།] CDGP; འཐད་བས། N **1** མངོན་པར་] DGP; མངོན་བར་ CN **1** རྫོགས་པ་] CDGP; རྫོགས་བ་ N **3** ལྔ་ལ་] CGNP; ལྔ་ D **4–5** བརྩམས་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་“ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཤེས་སོ་”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ཉིད་] CDGP; བརྩ{མས་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་“ཆོས་ཐཾད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་ཤེསོ་”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ཆོས་ཐཾད་མཚན་ཉིད་མེད་པར་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པྲ་རྫོག་པ་}ཉིད་ N^{pc}; བརྩ{...}ཉིད་ N^{ac} **6** ནོ་] CD; ནོ། G; ནོ།། NP **7** མེད་པ་] CDGP; མེད་བ་ N **7** དཔེའི་] CD; དཔེ་ཡི་ GNP **7** སྦྱིན་པ་] CDG; སྤྱིན་པ་ N; སྦྱིན་བ་ P **8** བར་ཆད་མེད་པ་] DGNP; པར་ཆད་མེད་པ་ C **8** སྟོང་པ་ཉིད་ཡིད་ལ་] CDGN; སྟོང་པ་ཉིད་ལ་ P **8** ལྷག་པར་] CDGP; ལྷག་བར་ N **8–9** སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་] CDGP; སྤྱོད་བའི་ཕྱིར་ N **9** མཁོ་བ་] CDGN; མཁོ་བང་ P **10** རོ་གཅིག་པ་] CDGN; རོ་གཅིག་བ་ P **10** མེད་པའི་] CDGP; མེད་བའི་ N **10** འགྲུབ་བོ།།] DGNP; འགྲུབ་པོ།། C **11** གྲུབ་པའོ།།] CDGP; གྲུབ་བའོ།། N **12** ཉིད་དེ།] CGNP; ཉིད་དོ། D **12** ཕུང་པོ་] CDGP; ཕུང་བོ་ N

སུ་བྱུར་མེད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་སོ།། དེ་བཞིན་དུ་རྨི་ལམ་ལ་སོགས་པའི་དཔེས་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལྔ་པོ་མདོ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱའོ།།

1.4 གཉིས་སུ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ནི། གང་གི་དབང་དུ་མཛད་ནས།

རྨི་ལམ་དང་ནི་དེ་མཐོང་ཉིད།།
གཉིས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་མི་མཐོང་ལྟར།།
ཆོས་རྣམས་དམིགས་སུ་མེད་པ་ཡི།།
དེ་ཉིས་སྐད་ཅིག་གཅིག་གིས་མཐོང་།། **(༧-༥)**

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ།། ཇི་སྐད་དུ། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སྤྱོད་པ་ན་རྨི་ལམ་མི་མཐོང་། རྨི་ལམ་མཐོང་བ་པོ་མི་མཐོང་ངོ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བཙམས་ནས། “ཆོས་དེ་དག་དང་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དེ་ནི་གཉིས་སུ་མེད་དེ་གཉིས་སུ་བྱར་མེད་དོ”ཞེས་བྱ་བས་ཆོས་ཐམས་ཅད་གཉིས་སུ་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ཉིད་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་དབྱེར་མེད་ན་དགེ་བ་དང་

10 རབ་ཀྱི་ཕ་] N 206v **10** ཏུ་ཕྱིན་པ་] G 273v

5–8 རྨི་ལམ་དང་ … གཅིག་གིས་མཐོང་།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 4. **9–11** “རབ་འབྱོར་འདི་ … མི་མཐོང་ངོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 38, ll. 28–30. **11–12** “ཆོས་དེ་དག་ … བྱར་མེད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 6–7.

1 དེ་བཞིན་དུ་] CDGP; དེ་པཞིན་དུ་ N **1** སོགས་པའི་] CDGP; སོགས་བའི་ N **2** སོགས་པའི་] CDGN; སོགས་བའི་ P **2** ཕ་རོལ་ཏུ་] CDGN; ཕ་རོལ་དུ་ P **2** ཕྱིན་པ་] CDGP; ཕྱིན་བ་ N **2** ལྔ་པོ་] CGP; ལྔ་བོ་ DN **3** མེད་བའི་] CDGP; མེད་བའི་ N **3** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **3** རྫོགས་པ་] CDGP; རྫོགས་བ་ N **8** མཐོང་།།] CD; མཐོང་ GNP **9** གསུངས་སོ།།] CGNP; གསུངས་སོ། D **9** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་] CDGP; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ N **9–10** སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] CDG; སེམས་དཔའ་ཆེན་བོ་ N; སེམས་དབའ་ཆེན་པོ་ P **10** ཕྱིན་པ་] CDGP; ཕྱིན་བ་ N **10** སྤྱོད་པ་] CDGP; སྤྱོད་བ་ N **10–11** མཐོང་ངོ་] GNP; མཐོང་ CD **11** ཆོས་དེ་དག་] GNP; དེ་དག་ CD **11** ཕྱིན་པ་] CDG; ཕྱིན་བ་ NP **12** ཞེས་བྱ་བས་] DGNP; ཞེས་བྱ་པས་ C **12** གཉིས་སུ་མེད་པའི་] CDGP; གྱིསུ་མེད་བའི་ N **12** མཚན་ཉིད་ཀྱིས་] GNP; མཚན་ཉིད་ CD

མི་དགེ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་བསྟན་པ་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། དེར་བརྗོད་པ་ཡོད་པར་ཐལ་བས་དེར་མངོན་པར་བརྗོད་པ་འཇུག་པའི་རྒྱུ་མཚན་བཙལ་བའི་དོན་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་བརྗོད་དུ་མེད་པ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་ལ་མཁས་པ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུར་བཏགས་པ་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

དེ་ལྟར་བྱས་ན་ **2**

སྐད་ཅིག་མ།།
གཅིག་གིས་མངོན་རྫོགས་བྱང་ཆུབ་པ།།
མཚན་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རྣམ་པ་བཞི།། (༡-༡༦)

ཞེས་གང་གསུངས་པ་དེའི་སྐབས་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ཡིན་པར་བལྟ་བར་བྱའོ།།

གང་དག་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པ་ལ་ནི། “འཕགས་པ་ཉན་ཐོས་སྡུག་ **3**
བསྔལ་ལ་སྡུག་བསྔལ་བར་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་། ཀུན་འབྱུང་ལ་ཀུན་འབྱུང་བར་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་། ལམ་ལ་ལམ་གྱི་བར་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ནི་ཟག་པ་མེད་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་ཆོས་རྣམས་རྣམ་པར་འབྱེད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་མདོ་དང་འགལ་བ་ཡོད་པ

---

2 བའི་དོན་དང་།] D 191v **3** དེ་བཞིན་དུ་] C 200v **12** པའི་ཡིད་ལ་] P 226r

---

6–8 སྐད་ཅིག་མ།། ... རྣམ་པ་བཞི།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16bcd. **10–13** “འཕགས་པ་ཉན་ ... པར་འབྱེད་དོ”] Citation with redactional changes from *Saṃyuktāgama*; (Chin.) T [2] (99) 203a28–29; (Chin.) T [2] (99) 204c25–26.

---

1 བསྟན་པ་] CDGP; བསྟན་བ་ N **1** མེད་པར་] CDGN; མེད་བར་ P **1** ཐལ་བ་] DGN; ཐལ་པ་ CP **1** བརྗོད་པ་] CDGP; བརྗོད་བ་ N **2** བརྗོད་པ་] CDGP; བརྗོད་བ་ N **3** མེད་པ་] CDGP; མེད་བ་ N **3** མཁས་པ་] CDGP; མཁས་བ་ N **4** ཡང་དག་པར་] CDGP; ཡང་དག་བར་ N **4** གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **6** སྐད་ཅིག་མ།།] GNP; སྐད་ཅིག་མ་ CD **7** མངོན་རྫོགས་] GP; མངོན་པར་རྫོགས་ C; མངོན་པར་ D; མངོན་{␣␣}རྫོགས་ N^{pc}; མངོན་{. . . .}རྫོགས་ N^{ac} **7** བྱང་ཆུབ་པ།།] GN; བྱང་ཆུབ་པ། CD; བྱང་ཆུབ་བ།། P **8** བཞི།།] GNP; བཞི་ CD **9** གསུངས་པ་] CDGP; གསུངས་བ་ N **10** རྟོགས་པ་] CDGN; རྟོགས་བ་ P **12** བྱེད་པས་] CDGP; བྱེད་བས་ N **12** མེད་པའི་] GP; མེད་པ་ CD; མེད་བའི་ P **13** ཡོད་པ་] GNP; om. CD

ཡིན་ནོ་ཞེས་ཟེར་རོ༎ དེ་ནི་འཕགས་པ་ཉན་ཐོས་ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་དེས་མི་གནོད་དེ། འདི་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ༎ སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་དང་ཉེ་བར་འབྲེལ་པ་གང་ཡིན་པ་འཁོར་བ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པར་གོམས་པ་རབ་ཏུ་བརྟན་པས་ངེས་པར་སྦྱར་བ། དམིགས་པའི་དུག་གི་སྒྲིགས་པ་རྣམ་པ་འདི་ལྟ་བུ་རྣམས་བཟློག་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་འདི་ལ་མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་རྣམ་པ་མང་དུ་ཡོད་དོ༎

4 "མངོན་པར་རྟོགས་པ"ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཅི་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། "མངོན་པ"ནི་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པའོ༎ "སམ"གྱི་སྒྲ་ནི་ངེས་པར་མངོན་པར་བརྗོད་པའོ༎ "ཨ་ཡ"ནི་རྟོགས་པ་ལའོ༎ དེས་ན་འདི་སྐད་དུ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པར་ཡང་དག་པར་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ངེས་པར་རྟོགས་པ་སྟེ། ཤེས་པའམ་ཁོང་དུ་ཆུད་པ་ནི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ནོ༎

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཅེས་བྱ་བ་ལས། སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་སྐབས་བསླབ་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ལེའུ་སྟེ་བདུན་པའོ༎

1–2 འདི་ནི་སངས་] G 274r **5** ཀྱིས་བརྗོད་པར་] N 207r

---

1 ཟེར་རོ༎] CD; ཟེར་བ། GNP **1** ཞེས་] CDG; ཤེས་ NP **1** གསུངས་པའི་] DGP; གསུངས་བའི་ CN **1** དེ།] DGNP; དེ༎ C **3** འབྲང་བ་] CDGP; འབྲེང་བ་ N **3** འབྲེལ་པ་] DGP; འབྲེལ་བ་ C; འདྲེལ་པ་ N **4** བརྒྱུད་པར་] CDGP; བརྒྱུད་བར་ N **4** བརྟན་པས་] CD; བསྟན་པས་ GNP **4** ངེས་པར་] CDGP; ངེས་བར་ N **4** སྒྲིགས་པ་] CDGN; སྒྲོགས་པ་ P **4–5** རྣམ་པ་] CDGP; རྣམ་བ་ N **5** མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་] GNP; མཁས་པ་རྣམས་ཀྱི་ CD **5** བརྗོད་པར་] CDGP; བརྗོད་བར་ N **7** མངོན་པར་རྟོགས་པ་] DGNP; མངོན་བར་རྟོགས་བ་ C **9** པའམ་] CDNP; པ་འམ་ G **10** ཆུད་པ་] DGNP; ཆུད་བ་ C **10** རྟོགས་པ་] CDGP; རྟོགས་བ་ N **10** ནོ༎] CD; ནོ༎ ༎ GNP **12** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **12** བསླབ་པ་] CDGP; བསླབ་བ་ N **12** རྫོགས་པའི་] CDGP; རྫོགས་བའི་ N **13** པའོ༎] CD; པའོ༎ ༎ GNP

Critical Notes

p.427) 9 ཞེས་བྱ་བར་དགོངས་པ་ CD read *shes par dgos pa*, while GNP *zhes bya bar dgongs pa* whcih is thought to be original according to the *Vārttika*, VII; (Tib.) D (3788) kha 159v1, P [88] (5186) kha 182v7: *zhes bya ba ni de'i dgongs pa.*

11.4 Tibetan Text of the Chapter VIII

1 ད་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ལ། དེ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་རིག་པར་བྱ་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་དང་། ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་དང་། སྤྲུལ་པའི་སྐུའོ།། གང་གི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུའི་དབང་དུ་མཛད་ནས།

ཐུབ་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་སྐུ་ནི།།
ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་གང་དག།
ཐོབ་གྱུར་རྣམ་ཀུན་རྣམ་དག་པ།།
དེ་དག་རང་བཞིན་མཚན་ཉིད་ཅན།། (༨-༡)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་ལྡན་པར་གྱུར་པ་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་རྣམ་པར་དག་པའི་རང་བཞིན་ཏེ་ངོ་བོ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པའི་དོན་གྱིས་ན། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། ངོ་བོ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ནི་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཇིག་རྟེན་ན་གྲགས་པ་ཡིན་ནོ།། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ལམ་ནི་དེ་འཐོབ་པར་བྱེད་པ་ཡིན་གྱི། བྱེད་པ་པོ་མ་ཡིན་ནོ།།

1.1 གང་དག་གིས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཆོས་ཀྱི་སྐུར་འགྱུར་བ་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་དེ་རྣམས་ཀྱང་གང་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན།

---

4 པའི་ངོ་བོ་] C 201r **4** པའི་ངོ་བོ་] D 192a **7** བཞིན་མཚན་ཉིད་] G 274v **9–10** ཡིན་པའི་དོན་] P 226v

---

4–7 ཐུབ་པའི་ངོ་ ... མཚན་ཉིད་ཅན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 1.

---

2 རྫོགས་པའི་] CDGP; རྫོགས་བའི་ N **4** ཐུབ་པའི་] CDGP; ཐུབ་བའི་ N **5** མེད་པའི་] DGNP; མེད་བའི་ C **7** དེ་དག་] GNP (तेषां Skt.); དེ་གང་ CD **7** ཅན།། ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།] C^{pc}DGNP (ཅན། {། ཞེས་བྱ་བ་}གསུངས་ཏེ། C^{pc}); ཅན། {⊔⊔}གསུངས་ཏེ། C^{ac} **8** ལྡན་པར་] CDGP; ལྡན་བར་ N **8–9** ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་] GNP; ཆོས་ཐམས་ཅད་དུ་ CD **9** རྣམ་པར་དག་པའི་] C^{pc}DGNP (རྣམ་པ་{ར་དག་}*པའི་ C^{pc}); རྣམ་པ་{⊔}*པའི་ C^{ac} **11** ཡིན་པ་] CDGP; ཡིན་བ་ N **11** འདས་པའི་] CDGP; འདས་བའི་ N **12** འཐོབ་པར་བྱེད་པ་] CDGP; འཐོབ་བར་བྱེད་བ་ N

བྱང་ཆུབ་ཕྱོགས་མཐུན་ཚད་མེད་དང་།།
རྣམ་པར་ཐར་དང་མཐར་གྱིས་ནི།།
སྙོམས་འཇུག་དགུ་ཡི་བདག་ཉིད་དང་།།
ཟད་པར་བཅུ་ཡི་བདག་ཉིད་དང་།། (༨-༢)
ཟིལ་གྱིས་གནོན་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ནི།།
རབ་ཏུ་དབྱེ་བས་རྣམ་བརྒྱད་དང་།།
ཉོན་མོངས་མེད་དང་སྨོན་མཁྱེན་དང་།།
མངོན་ཤེས་སོ་སོ་ཡང་དག་རིག།། (༨-༣)
རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དག་བཞི་དང་།།
དབང་བཅུ་དང་ནི་སྟོབས་བཅུ་དང་།།
མི་འཇིགས་པ་ནི་བཞི་དག་དང་།།
སྲུང་བ་མེད་པ་རྣམ་གསུམ་དང་།། (༨-༤)
དྲན་པ་ཉེར་གཞག་རྣམ་གསུམ་དང་།།
བསྙེལ་བ་མི་མངའི་ཆོས་ཉིད་དང་།།
བག་ཆགས་ཡང་དག་བཅོམ་པ་དང་།།
སྐྱེ་ལ་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་།། (༨-༥)
ཐུབ་པ་ཁོ་ནའི་མ་འདྲེས་ཆོས།།
བཅོ་བརྒྱད་བཤད་པ་གང་ཡིན་དང་།།
རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་ཉིད་དང་།།
ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན།། (༨-༦)

---

3 སྙོམས་འཇུག་དགུ་] N 207v

1–20 བྱང་ཆུབ་ཕྱོགས་ ... བརྗོད་པ་ཡིན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 2–6.

---

2 ནི།།] CDGP; ནི། N **8** སོ་སོ་] GNP; སོ་སོར་ CD **13** དྲན་པ་] CDGP; དྲན་བ་ N **14** བསྙེལ་བ་] CD; སྙེལ་བ་ GNP **17** ཐུབ་པ་] CDGP; ཐུག་པ་ N **20** ཡིན།།] CDNP; ཡིན། G

ཞེས་སྨོས་པ་ཡིན་ཏེ། རྒྱུན་ཕྱིས་པས་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་སྟེ། གཞན་དུ་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་སྐུ་ནི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ངོ་བོ་ཉིད་བཀག་པར་འགྱུར་བ་དང་། སྤྱོད་པའི་དོན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདུས་བྱས་སུ་འགྱུར་པའི་ཉེས་པ་ཡོད་དོ།། དེ་ལ་སྐུ་ཞེས་བརྗོད་པ་ནི་སྔོན་གྱི་གནས་སྐབས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་ཉེ་བར་བཏགས་པ་ཡིན་པར་བྱའོ།།

1.1.1 དེ་ལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་ལ་སོགས་པ་བཤད་པ་དང་བཅས་པའི་སྐབས་རྒྱས་པར་ལམ་གྱི་ཚོགས་ལས་ཇི་སྐད་བཤད་པ་དེ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ།།

1.1.2. ཚད་མེད་པ་བྱམས་པ་ལ་སོགས་པ་ནི་ཚད་མེད་པའི་འཇུག་པར་ཇི་སྐད་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།།

1.1.3 1.1.3.1 རྣམ་པར་ཐར་པ་བརྒྱད་ནི་(༡)གཟུགས་ཅན་གཟུགས་རྣམས་ལ་ལྟ་བ་འདི་ནི་དང་པོའོ།། (༢) ནང་གཟུགས་སུ་འདུ་ཤེས་པས་ཕྱི་རོལ་གྱི་གཟུགས་རྣམས་ལ་ལྟ་བ་འདི་ནི་གཉིས་པའོ།། (༣)སྡུག་པའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་ལུས་ཀྱི་མངོན་སུམ་དུ་བྱས་ནས་རྫོགས་པར་བྱས་ཏེ་གནས་པ་འདི་ནི་གསུམ་པའོ།། (༤_༧)ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་དང་། རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་དང་། ཅི་ཡང་མེད་པ་དང་། འདུ་ཤེས་མེད་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་ཅེས་བྱ་བའི་རྣམ་པར་ཐར་པ་བཞི་དང་། (༨)འདུ་ཤེས་དང་ཚོར་བ་འགོག་པ་ཞེས་བྱ་བ་གཅིག་སྟེ། དེ་ལྟར་བརྒྱད་དུ་འགྱུར་རོ།།

1.1.3.2 (༤)དེ་ལ་ཟད་པ་དང་། ཡོངས་སུ་ཆད་པ་དང་། ཀུན་ཏུ་ལོངས་སྤྱོད་པ་འདིའི་མཐའ་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པས་ན་མཐའ་ཡས་སོ།། ནམ་མཁའ་མཐའ་མེད་པ་ནི་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་ཡིན་ལ། ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་ཉིད་ནི་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་ཡིན་នོ།། འདི་ནི་རྒྱུ་མཚན་ནམ

---

1 ཡིན་ཏེ། རྒྱུན་] G 275r **3–4** ཀྱི་རྗེས་སུ་] C 201v **6** དེ་བཞིན་དུ་] D 192v **7** པར་ཇི་སྐད་] P 227r **12** བཞི་དང་། (༨)འདུ་] N 208r **16** མཐའ་ཡས་ཉིད་] G 275v

---

3 འགྱུར་པའི་] CDGN; འགྱུར་བའི་ P **5** གཞག་པ་] CDP; བཞག་པ་ G; གཞག་བ་ N **5** སོགས་པ་] CDGP; སོགས་བ་ N **5** བཅས་པའི་] CDGP; བཅས་བའི་ N **6** ཤེས་པར་] CDGP; ཤེས་བར་ N **7** བཤད་པ་] DGNP; བཤད་ C **8** ལྟ་བ་] GNP; བལྟ་བ་ CD **9** ལྟ་བ་] GNP; བལྟ་བ་ CD **9–10** སྡུག་པའི་] CGNP; སྡུག་བའི་ D **10** རྫོགས་པར་] CDGP; རྫོགས་བ་ N **12** བཞི་དང་།] CDGP; པཞི་དང་། N **14** ཟད་པ་] CDGN; ཟད་བ་ P **14** ཆད་པ་] CDGN; ཆད་བ་ P **16** ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་པར་] CDGNP^{pc} (ནམ་{མཁའ་མཐའ་ཡས་པར་} P^{pc}); ནམ་{...} P^{ac} **16** གྱུར་པ་] CGNP; གྱུར་བ་ D

མཁའི་མིང་ཡིན་ལ། ཇེན་གྱི་དོན་གྱིས་ན། བསམ་གཏན་འདི་ལ་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་དེའི་གནས་ཡོད་པས་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་ཀྱི་ཨ་ཡ་ཏ་ན་སྟེ། ལྷ་རྣམས་ཀྱི་ལྷའི་ཨ་ཡ་ཏ་ན་ཞེས་བྱ་བ་བཞིན་ཏེ། ཨ་ཡ་ཏ་ན་ནི་གནས་ཡིན་ནོ།། (༥)ཡོངས་སུ་ཆོད་པ་དང་། ཀུན་ཏུ་ལོངས་སྤྱོད་པས་འདི་ལ་མཐའ་མེད་པས་ན་མཐའ་ཡས་སོ།། རྣམ་ཤེས་མཐའ་མེད་པ་ནི་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་ཡིན་ལ། རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་ཉིད་ནི་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། འདི་ནི་ནམ་མཁའ་ལ་འཇུག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་མིང་ཡིན་ལ། སྔ་མ་བཞིན་དུ་བསམ་གཏན་འདི་ལ་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་དེའི་གནས་ཡོད་པས་ན་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་དོ།། (༦) འདི་ལ་ཡན་ལག་ཙམ་གྱི་ལྷག་མའམ་ཅུང་ཟད་ལུས་པ་མེད་པས་ན་ཅུང་ཟད་མེད་པ་ཡིན་ལ། དེའི་དངོས་པོ་ནི་ཅུང་ཟད་མེད་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། འདི་ནི་ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་བྲལ་བའི་མིང་ཡིན་ལ། སྔ་མ་བཞིན་དུ་བསམ་གཏན་འདི་ལ་ཅི་ཡང་མེད་པའི་གནས་ཡོད་པས་ན་ཅུང་ཟད་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆེད་དོ།། (༧)འདུ་ཤེས་རགས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་དང་། ཕྲ་མོ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ན་འདུ་ཤེས་ཡོད་པའང་མ་ཡིན་མེད་པའང་མ་ཡིན་པ་དང་མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་བསམ་གཏན་ནི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མིན་མེད་མིན་ནོ།། དེ་ནི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མིན་ཡང་ཡིན་ལ། དེ་ནི་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་ཡང་ཡིན་ནོ།། ཡིད་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད་དང་ཆོས་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་སུ་གྱུར་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ཡིན་གྱི། དེ་སྐྱེ་མཆེད་གཞན་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་ཡོད་མིན་མེད་མིན་སྐྱེ་མཆེད་དོ།།

འདི་དག་ཐམས་ཅད་དུ་ཡང་དམིགས་པ་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བ་ཉིད་འཐོབ་ཀྱི་ཡན་ **1.1.3.3**

---

8 ལག་ཙམ་གྱི་] C 202r **9** སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་] P 227v **11** མཆེད་དོ།། (༧)འདུ་] D 193r **13–14** འདུ་ཤེས་མེད་] G 276r **14** དང་ཆོས་ཀྱི་] N 208v

---

13–14 དེ་ནི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མིན་ཡང་ཡིན་ལ། དེ་ནི་འདུ་ཤེས་མེད་མིན་ཡང་ཡིན་ནོ།།] Tib.; नैवसंज्ञानासंज्ञं च तद् Skt.

1–2 གྱུར་པ་] CDGP; གྱུར་བ་ N **3** ཀུན་ཏུ་] CGNP; ཀུན་དུ་ D **3–4** ལོངས་སྤྱོད་པས་] CDGP; ལོངས་སྤྱོད་བས་ N **4** མཐའ་མེད་པས་] DGNP; མཐའ་མད་པས་ C **5** རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་ཉིད་ནི་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།།] CDGN^{pc}P ({རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་ཉིད་ནི་རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་པར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། } N^{pc}); {...} N^{ac} **7** གྱུར་པ་] CDGP; གྱུར་བ་ N **8** མའམ་] CDGN; མ་འམ་ P **8** ཅུང་ཟད་] CDGNP (ཅུང་␣ཟད་ G) **9** མེད་པར་] CDGN; མེད་བར་ P **10** བྲལ་བའི་] DGNP; བྲལ་པའི་ C **10** བཞིན་དུ་] DGNP; བཞིན་ཏུ་ C **10** བསམ་གཏན་འདི་] CDGNP (བསམ་གཏན་␣འདི་ G) **13** ནི་] GNP; ནི། CD **13** ཡིན་ལ།] D; ཡིན་ལ།། C; ཡིན་ལ་ GNP **15** དེ་] CDGN; om. P **16** དམིགས་པ་] CGNP; དམགས་པ་ D **16** འདའ་བ་] CGNP; འདའ་པ་ D **437.16–438.1** ཡན་ལག་ལས་] GNP; ཡན་ལག་ CD

ལག་ལས་འདའ་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ།། དཔེར་ན་བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཟད་པར་ས་ལ་སོགས་པ་དམིགས་པ་གཅིག་ལ་དམིགས་པ་མ་སྤངས་པ་རྟོག་པ་ལ་སོགས་པའི་ཡན་ལག་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བར་འགྱུར་བ་དེ་ལྟར་འདི་རྣམས་ནི་མ་ཡིན་ནོ།། འདི་རྣམས་ལ་ནི་(༡)གཟུགས་ཀྱི་མཚན་མ་ལས་འདས་པས་དང་པོའོ།། (༢)ནམ་མཁའ་ལས་འདས་པ་ནི་གཉིས་པའོ།། (༣)ནམ་མཁའ་ལ་འཇུག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་འདས་པ་ནི་གསུམ་པའོ།། (༤)ནམ་མཁའ་ལ་འཇུག་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དངོས་པོ་མེད་པ་ལས་འདས་པ་ནི་བཞི་པ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་དེ་ལྟར་འདི་དག་ཐམས་ཅད་དུ་ནི་དམིགས་པ་ལས་ཡང་དག་པར་འདས་པ་ཉིད་འཐོབ་བོ།། ཡན་ལག་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བ་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། བཏང་སྙོམས་དང་སེམས་རྩེ་གཅིག་པའི་དབང་གིས་ནི་འདི་དག་ཐམས་ཅད་ཡན་ལག་གཉིས་དང་ལྡན་པ་ཡིན་ནོ།། ཇི་ལྟར་སྦྱོམ་པ་དང་ཕྲ་བ་དང་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བ་དང་ཆེས་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བའི་དོགས་པ་ལས་བཏགས་པའི་རས་ཡུག་ཆུ་ཞེང་མཉམ་པ་བཞི་པོ་རྣམས་ལ་ཚད་ཁྱད་པར་མེད་ཀྱང་རེག་ན་བདེ་བ་དང་སྲབ་པའི་ངོ་བོ་དང་རིན་ཐང་ཆེ་བ་ཉིད་རྣམས་ཀྱིས་སྦྱ་མ་སྦྱ་མ་ལས་ཕྱི་མ་ཕྱི་མ་ཆེས་ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པར་འགྱུར་པ་དེ་བཞིན་དུ་འདི་རྣམས་ལ་ཡང་ཡན་ལག་གི་ཁྱད་པར་མེད་ཀྱང་ཕྲ་བ་དང་ཞི་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་དུ་གྱུར་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་སྦྱ་མ་ལས་གཞན་རྣམས་གྱ་ནོམ་པ་དང་། ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པ་དང་། ཆེས་ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པ་ཉིད་དུ་རིག་པར་བྱའོ།། རྣམ་པར་ཐར་པའི་བཤད་པ་ལྷག་མ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་ཇི་སྐད་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།།

---

10 ལས་བཏགས་པའི་] C 202v **11** དང་རིན་ཐང་] G 276v **12** ཤིན་ཏུ་གྱ་] P 228r1 **15** ཇི་སྐད་བཤད་] D 193v

---

1 ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N **2** དམིགས་པ་] CDGP; དམིགས་བ་ N **2** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོགས་པ་ C **2** སོགས་པའི་] CDGP; སོགས་བའི་ N **3** ཡང་དག་པར་] CDGP; ཡང་དག་བར་ N **3** དེ་ལྟར་] CGNP; ད་ལྟར་ D **5** འདས་པ་] CDGP; འདས་བ་ N **6** ཤེས་པའི་] CDGN; ཤེས་བའི་ P **6** མེད་པ་] DGNP; མེད་བ་ C **7** ཡང་དག་པར་] CDGP; ཡང་དག་བར་ N **7** འདས་པ་] CDGP; འདས་བ་ N **7** ཉིད་འཐོབ་] CDGNP (ཉིད་␣འཐོབ་ N) **7** བོ།།] CG; པོ།། DP; བོ། N **9** སྦྱོམ་པ་] GNP; སྦྱོམ་པོ་ CD **9** ཕྲ་བ་] CGNP; ཕྲ་པ་ D **10** ཆེས་ཤིན་ཏུ་] GN (°श्लक्ष्णतम° Skt.); ཆེ་ CD; ཆེ་ཤིན་དུ་ P **10** དོགས་པ་] CDGN; དོག་པ་ P **10** བཏགས་པའི་] CDGP; བཏགས་བའི་ N **10** མཉམ་པ་] CDGN; མཉམ་ P **12** འགྱུར་པ་] GN; གྱུར་པ་ CD; འགྱུར་བ་ P **12** འདི་རྣམས་ལ་] GNP; འདི་རྣམས་ CD **14** ཆེས་ཤིན་ཏུ་གྱ་ནོམ་པ་] C[pc]DGNP (ཆེས་{ཤིན་ཏུ་གྱ་}ནོམ་པ་ C[pc]); ཆེས་{␣␣␣}ནོམ་པ་ C[ac] **14** རིག་པར་] CDGN; རིག་བར་ P

1.1.4 མཐར་གྱིས་གནས་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དགུ་ནི་བསམ་གཏན་བཞི་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་བཞི་དང་། འགོག་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པའོ།།

1.1.5 ཟད་པར་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་བཅུ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། ཆུ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། སྔོན་པོ་དང་། སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། དཀར་པོ་སྟེ་ཟད་པར་བརྒྱད་དང་། ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དང་། ཟད་པར་ནམ་མཁའོ།།

1.1.5.1 དེ་ལ་(༡)ཟད་པར་ས་ནི་རྣལ་འབྱོར་པ་གང་ཞིག་གོམས་པས་དབང་དུ་གྱུར་པའི་བསམ་གཏན་དང་པོའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་ལས་ལངས་ནས། “སྙོམས་པར་འཇུག་པ་འདི་ནི་ཉེ་བར་གནས་པའི་སྒྲིབ་པའི་གཉེན་པོ་ཡིན་ཞིང་རྟོག་པ་རགས་པ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡན་ལག་སྟོབས་ཆུང་བ་ཡང་ཡིན་ནོ” ཞེས་བྱ་བར་དེའི་སྐྱོན་མཐོང་ནས། བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ལ་ཞི་བ་ཉིད་དུ་ཡིད་ལ་བྱས་ཏེ། བསམ་གཏན་དང་པོ་ལ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཡོངས་སུ་མ་བཟུང་བར་གཉིས་པ་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཡན་ལག་རྣམས་ལ་རྟོག་པ་ཙམ་རགས་པ་ཡིན་ཞིང་དཔྱོད་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ཞི་བ་ཉིད་དུ་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ནོ།། འདི་རགས་པའི་ཡན་ལག་སྤང་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དང་ཞི་བའི་ཡན་ལག་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དེ་ཉིད་རྒྱུ་མཚན་དུ་བྱེད་པ་ཡང་མ་ཡིན་གྱི། “སའོ”ཞེས་ཡང་དང་ཡང་དུ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ནི་ཟད་པར་སར་རྣམ་པར་གཞག་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་བཞིན་དུ་ཟད་པར་ཆུ་ལ་སོགས་པ་དགུ་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་ཚུལ་འདི་ཉིད་ཡིན་པར་བལྟའོ།། (༢)སྔར་སྨྲོས་པ་གོམས་པར་བྱས་པ་ལ་ནི་ཆུ་ཀླུང་དང་། ལྕེང་ཀ་དང་། ཛིང་བུ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སུ་མ་བྱས་པ་ཁོ་ནར་ཟད་པར་ཆུ་འབྱུང་བར་འགྱུར་

---

1 གྱིས་གནས་པའི་] N 209r **11** པ་ལ་སོགས་] G 277r **14** སོགས་པ་དགུ་] C 203r

---

1 མཐར་གྱིས་] CDP; མཐར་གྱི་ NP **3** ས་དང་།] CDG; ས་དང་ NP **7** ལངས་ནས།] GNP; ལངས་ནས་ CD **7** གནས་པའི་] CDGN; གནས་བའི་ P **8** གཉེན་པོ་ཡིན་] CDGN^{pc}P (གཉེན་པོ་{␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣}ཡིན་ N^{pc}); གཉེན་པོ་{……………………….}ཡིན་ N^{ac} **8** རྟོག་པ་] DGNP; རྟོགས་པ་ C **8** རགས་པ་] CDGP; རགས་བ་ N **8** ཕྱིར་] GNP; ཕྱིར། CD **8** ཡིན་ནོ་] CD; ཡིན་ནོ།། GNP **11** རགས་པ་] CDGN; རགས་བ་ P **12** སྤང་བར་] CDGP; སྤང་བར་ N **12** དང་ཞི་] CDGNP (དང་␣ཞི་ N) **13** བྱེད་པ་] CGP; བྱེད་བ་ DN **14** གཞག་པར་] CD; བཞག་པར་ GNP **14** ཆུ་ལ་] DGNP; ཆུ་པ་ལ་ C **14** སོགས་པ་] CDGN; སོགས་བ་ P **15** བལྟའོ།།] CD; ལྟའོ།། GNP **15–16** ཀླུང་དང་།] CDP; ཀླུང་དང་ GN **16** ལྕེང་ཀ་དང་།] CDP; ལྕེང་ཀ་དང་ GN **16** མ་བྱས་པ་] CDGP; མ་བྱས་བ་ N **16** ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N

རོ།། (༣) དེ་བཞིན་དུ་ནགས་ཀྱི་མེ་འབར་ཞིང་དུ་བ་འཕྱུལ་བ་རྣམས་སུ་ནི་ཟད་པར་མེའོ།། (༤) རླུང་གིས་བསྐྱོད་པའི་འོད་མ་དང་འཁྲི་ཤིང་གི་ལོ་མ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་“རླུང་འདི་ནི་གནས་འདིར་རབ་ཏུ་རྒྱུ་བ་ཡིན་ནོ”ཞེས་ཀུན་ཏུ་ལྟ་བ་ནི་རླུང་ངོ་།། (༥) མེ་ཏོག་དང་། ནོར་བུ་དང་། གོས་ལ་སོགས་པ་སྔོན་པོ་བཏིང་བ་ལ་ནི་ཟད་པར་སྔོན་པོའོ།། (༦-༨) དེ་དག་ཉིད་སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། དཀར་པོར་གྱུར་པ་ལ་ནི་ཟད་པར་སེར་པོ་ལ་སོགས་པའོ།། ཚོན་མོ་སྟེང་དང་། དངུལ་དང་། ཟླ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་ནི་ཟད་པར་དཀར་པོའོ།། (༩) སྐར་ཁུང་གི་ནང་ལ་སོགས་པར་ཞུགས་པའི་ཟླ་བ་དང་ཉི་མའི་འོད་རྣམས་ཀྱི་རྩིག་པ་དང་སའི་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱེད་པའི་འོད་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་དང་། ཤིང་གི་ལོ་མའི་ཚོགས་ཀྱི་གསེབ་ནས་བྱུང་བ་རྣམས་ཁོ་ནས་ས་གཞི་ལ་བསྐྱེད་པ་ཟླ་བའི་འོད་དང་ཉི་མའི་འོད་ཀྱི་ཐིག་ལེ་ལ་རྣམ་པར་ལྟ་བ་ནི་ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པའོ།། (༡༠) སྐར་ཁུང་གི་ནང་དང་། རྩིག་པའི་བུ་ག་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སུ་ཟད་པར་ནམ་མཁའ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ།།

1.1.5.2 གང་ཞིག་སྔར་བསྒོམས་པ་གོམས་པར་མ་བྱས་པ་ལས་དང་པོ་པའི་སྒོམ་བརྩོན་ལ་ནི་དེ་ལྟར་མི་སྐྱེ་བས་དེའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།། (༢) དེས་ནི་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པའི་

---

1 བཞིན་དུ་ནགས་] P 228v **3** ནོར་བུ་དང་།] N 209v **5** དངུལ་དང་། ཟླ་] D 194r **9** ལ་རྣམ་པར་] G 277v

---

1 མེ་འབར་ཞིང་] CDGN^{pc}P (མེ་{འབར་}ཞིང་ N^{pc}); མེ་{⊔}ཞིང་ N^{ac} **2** བསྐྱོད་པའི་] CDGP; བསྐྱོད་བའི་ N **2** སོགས་པ་] CDGP; སོགས་བ་ N **3** འདིར་] GNP; འདི་ CD **3** ཡིན་ནོ་] CD; ཡིན་ནོ།། GNP **3** ཀུན་ཏུ་] CDGN; ཀུན་དུ་ P **3** མེ་ཏོག་དང་།] CD; མེ་ཏོག་དང་ GNP **3** ནོར་བུ་དང་།] CDN; ནོར་བུ་དང་ GP **4** སོགས་པ་] DGNP; སོགས་བ་ C **4** བཏིང་བ་] CDGN; བཏིང་པ་ P **4** སེར་པོ་དང་།] CD; སེར་པོ་དང་ GNP **4–5** དམར་པོ་དང་།] CD; དམར་པོ་དང་ GNP **5** གྱུར་པ་] CDGN; གྱུར་བ་ P **5** ཚོན་མོ་སྟེང་དང་།] conj.; ཚོན་མོ་སྟེ་ས་དང་། CD; ཚོན་མོ་སྟེང་དང་ GNP **5** དངུལ་དང་།] conj.; རླུང་དང་། CD; དངུལ་དང་ GNP **7** རྩིག་པ་] CDGP; ཙིག་བ་ N **8** ཤིང་གི་ལོ་མའི་ཚོགས་ཀྱི་] C^{pc}GNP ({ཤིང་གི་ལོ་མའི་ཚོགས་}ཀྱི་ C^{pc}); {⊔⊔⊔⊔⊔}ཀྱི་ C^{ac}; ཤིང་གི་ལོ་མའི་ཚོགས་ཀྱི་ D **8** གསེབ་ནས་] CDGP; གསོབ་ནས་ N **9** ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N **10** ནང་དང་།] CD; ནང་དང་ GNP **10** སོགས་པ་] CDGP; སོགས་བ་ N **10** ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N **10** སྐྱེ་བར་] DGNP; སྐྱེ་པར་ C **12** བསྒོམས་པ་] CDGP; བསྒོམས་བ་ N **12** གོམས་པར་] CDGP; གོམས་བར་ N **12** མ་བྱས་པ་] CDGP; མ་བྱས་བ་ N **12** དང་པོ་པའི་] CDGP; དང་པོ་བའི་ N **12** ནི་] GNP; om. CD **13** ཁྱད་པར་] CDGP; ཁྱད་བར་ N

ཁ་དོག་གི་དབྱེ་བ་དང་བྲལ་བའི་རྒྱུ་དྲི་མ་མེད་པ་ནམ་མཁའ་ནས་བབ་པའམ་ཡོངས་སུ་དག་པའི་རྒྱུ་ཚོགས་ལས་འཛོག་པ་རྣམས་ཀྱིས་ལྷུང་བཟེད་དང་འཁར་གཞོང་ལ་སོགས་པའི་སྣོད་གང་ཡང་རུང་བ་བཀང་ནས་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་གནས་སུ་འདུག་ཅིང་བདེ་བར་གནས་པས་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་བརྟམ་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ནི་ཟད་པར་ཆུའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའོ།། (༣)སྨུམ་ཞིང་སྙིང་པོ་དང་བཅས་པའི་ཤིང་དུམ་བུར་གཏུབས་ནས་ཤིང་དྲུང་ངམ་འགྲོན་ཁང་ཡང་རུང་སྟེ་རྗེས་སུ་མཐུན་པར་རྫ་སོ་གཏོང་བའི་ཚུལ་དུ་སྤྱུངས་ཏེ། མཐོ་གང་སོར་བཞིའི་ཚད་ཀྱི་བུ་ག་བྱས་པ་ཀུན་ཏུ་སྣུར་ནས་པགས་པའམ་རེ་ལྡེ་གང་ཡང་རུང་བའི་སྟན་མདུན་དུ་བཏིང་བ་ལ་བདེ་བར་གནས་པས་འོག་ཏུ་ཤིང་དང་རྩྭ་དང་སྟེང་དུ་བར་འཕྱུར་བར་ཡིད་ལ་བྱ་ཞིང་དབུས་སུ་མེ་འབར་བ་མཐུག་པོའི་ཕུང་པོ་རྒྱ་མཚན་དུ་གཟུང་བར་བྱ་སྟེ། འདི་ནི་ཟད་པར་མེའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའོ།། (༤)མེད་ན་བྱས་ཀྱང་རུང་སྟེ་རྩིག་པའི་བུ་གའམ། དེའི་སྐར་ཁུང་གི་བུ་གའམ། ཉེན་ཀོར་དུ་འདུག་སྟེ། ཡན་ལག་གི་ཕྱོགས་གང་ལ་རླུང་གིས་རེག་པ་དེར་དྲན་པ་གཏད་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ནི་ཟད་པར་རླུང་གི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའོ།། (༥)ཨུཏྤལ་སྔོན་པོ་དང་གི་རི་ཀར་ནི་ཀ་ལ་སོགས་པ་ཡུ་བ་དང་གེ་སར་གསལ་བ་དང་། གོས་དང་སྣོད་དང་ཟ་མ་ཏོག་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་གང་ཡང་རུང་བ་བཀྲམ་པས་ཁེངས་པར་བྱས་པའམ། དེ་བཞིན་དུ་རས་

4–5 ཤིང་དུམ་བུར་] C 203v **8** བར་འཕྱུར་བར་] P 229r **10** གང་ལ་རླུང་] N 210r **441.13–442.1** རས་སྔོན་པོ་] D 194r

6–7 པགས་པའམ་རེ་ལྡེ་གང་ཡང་རུང་བའི་] Tib.; चर्मपटकटाणामयतमम् Skt. **12–13** གོས་དང་སྣོད་དང་ཟ་མ་ཏོག་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་] Tib.; नीलवस्त्रभण्डिकया वा करण्डपुटादीनाम् Skt.

1 དབྱེ་བ་] CDGP; དབྱེ་པ་ N **1** བྲལ་བའི་] CGNP; དྲལ་བའི་ D **1** པའམ་] D; པ་འམ་ CGNP **2** འཁར་གཞོང་] GNP; ཁར་གཞོང་ CD **3** གནས་པས་] CDGN; གནས་བས་ P **4** སྦྱོང་བའོ།།] CDGP; སྦྱོང་པའོ།། N **5–6** རྗེས་སུ་མཐུན་པར་རྫ་སོ་གཏོང་བའི་ཚུལ་དུ་སྤྱུངས་ཏེ།] GN^{pc}P (རྗེས་{སུ་མཐུན་པར་རྫ་སོ་གཏོང་བའི་ཚུལ་དུ་}སྤྱུངས་ཏེ། N^{pc}); རྗེས་སུ་མཐུན་པར་རྫས་གཏོང་བའི་ཚུལ་དུ་སྤྱུངས་ཏེ། C; རྗེས་སུ་མ་ཐུན་པར་རྫ་སོ་གཏོང་བའི་ཚུལ་དུ་སྤྱུངས་ཏེ། D; རྗེས་{⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}སྤྱུངས་ཏེ། N^{ac} **6** བྱས་པ་] CDGP; བྱས་པ་ N **6** པའམ་] CD; པ་འམ་ GNP **7** བཏིང་བ་] DGP; བཏིང་པ་ CN **7** གནས་པས་] CDGP; གནས་བས་ N **8** བར་འཕྱུར་བར་] GNP; བྱ་འཕྱུར་ CD **8** མཐུག་པོའི་] CDGP; མཐུང་པོའི་ N **9** སྦྱོང་བའོ།།] CDGP; སྦྱོང་པའོ།། N **9** གའམ།] D; ག་འམ། CGNP **10** གའམ།] CDP; ག་འམ། GN **10** ཉེན་ཀོར་དུ་] GNP; ཉེ་ཀོར་དུ་ CD **10** རླུང་གིས་] GNP; རླུང་གི་ CD **11** དེར་དྲན་པ་] G 278r **11** གཏད་པར་] CDGP; གཏད་བར་ N **11** ཟད་པར་] CD; ཟད་པས་ GNP **12** གི་རི་ཀར་ནི་ཀ་] C; གི་རེ་ཀར་ནི་ཀ་ D; གི་རི་ཀར་ནི་ GNP **12** ཡུ་བ་དང་] GN; ཡུ་བ་དང་། CDP **12** གོས་དང་སྣོད་དང་] GNP; གོས་དང་། སྣོད་དང་། CD **13** ཁེངས་པར་] GP; ཁེང་པར་ CD; ཁེངས་བར་ N **13** པའམ།] CD; པ་འམ། GNP

སྔོན་པོ་ཧ་བོ་ཆེའི་མཐིལ་ལྟར་བརྒྱངས་པ་ལ་ནཱི་ལ་ཀང་ས་དང་། པ་ལ་ཤ་སྔོན་པོ་དང་། མིག་སྨན་སྔོན་པོ་ལ་སོགས་པ་གང་ཡང་རུང་བའི་ཚོན་གྱིས་འཕོ་བ་དང་། མི་འཕོ་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་བྱས་ནས་ཁ་དོག་མི་མཐུན་པ་གང་ཡང་རུང་བས་ཡོངས་སུ་བཅད་དེ། དེ་དང་ཉེ་བར་སྣན་བདེ་བ་ལ་འདུག་ནས་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་འཇུག་པར་བྱ་སྟེ། འདི་ནི་ཟད་པར་སྔོན་པོ་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའོ།། (༦-༨)ཟད་པར་སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། དཀར་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་ཚུལ་འདི་ཉིད་ཡིན་ཏེ། འདིར་སྔོན་པོ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་དེ་རྣམས་སུ་སེར་པོ་ལ་སོགས་པའི་ཁ་དོག་ཡིན་པར་བཟུང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ཁྱད་པར་རོ།། (༩)ཡང་བུམ་པའི་ནང་དུ་མར་མེ་སྦར་བ་ཁ་བཅད་ནས་དེ་ལ་བུག་པ་ཧ་ཅང་མི་ཆེ་བ་གཏོད་དེ། རྩིག་པ་ལ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པས་བཞག་པ་དེ་ལས་བྱུང་བའི་མར་མེའི་འོད་ཀྱིས་རྩིག་པ་ལ་བསྐྱེད་པའི་སྣང་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་ཡུན་རིང་དུ་གནས་པར་གྱུར་པ་དེ་ཡིད་ལ་བྱ་སྟེ། འདི་ནི་ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའོ།། (༡༠)རྩིག་པ་དང་རི་ལྡེ་དང་སྣམ་བུ་རྣམས་གང་ཡང་རུང་བས་གཡོགས་པའི་གནས་སུ་མཐོ་གང་སོར་བཞི་པའི་བུ་ག་གཏོད་ནས་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་འཇུག་པར་བྱ་སྟེ། ཡོངས་སུ་བཅད་པ་འདི་ནི་ཟད་པར་ནམ་མཁའི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའོ།། དེ་ལྟ་བུ་ནི་རེ་ཞིག་འདི་རྣམས་ཀྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་ཁྱད་པར་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།།

1.1.5.3 བྱས་པའམ་མ་བྱས་པའི་ཟད་པར་དེ་རྣམ་པ་དགུ་ཆར་ལ་ཡང་འཛིན་པ་དང་སྣང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་མཚན་མ་གཉིས་སྐྱེའོ།། (༢)དེ་ལ་ཟད་པར་ཆུའི་འཛིན་པའི་མཚན་མ་ནི། དབུ་བ་དང་ཆུ་བུར་དང་

---

10 རྣམ་པར་ཤེས་] C 204r **12** བཅད་པ་འདི་] G 278v **14** པའམ་མ་] P 229v **15** བུར་དང་འདྲེས་] N 210v

---

1 ནཱི་ལ་ཀང་ས་] GNP; ནི་ལ་ཀང་པ་ CD **2** རུང་བའི་] CDGP; རུང་གའི་ N **2** འཕོ་བ་དང་།] CDP; འཕོ་བ་དང་ GN **3** ཁ་དོག་] CDG; ཁ་ཏོག་ NP **3** རུང་བས་] CDGP; རུང་བ་ས་ N **4** བྱེད་པ་] CDGP; བྱེད་བ་ N **4** འཇུག་པར་] CDGP; འཇུག་བར་ N **5** སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་།] CD; སེར་པོ་དང་དམར་པོ་དང་ GNP **5** དཀར་པོ་རྣམས་ལ་ཡང་ཚུལ་] CDGN^{pc}P (དཀར་པོ་{རྣོས་ལ་ཡང་ཚུ}ལ་ N^{pc}); དཀར་པོ་{␣␣␣␣␣}ལ་) N^{ac} **6** སེར་པོ་ལ་] CDGP; སེར་པོ་ལོ་ N **6** ཡིན་པར་] CDGP; ཡིན་བར་ N **7** བུག་པ་] CDGP; བུག་བ་ N **8** རྩིག་པ་] CDGP; རྩིག་བ་ N **8** ཕྱོགས་པས་] GN; ཕྱོགས་པས་ CD; ཕྱོགས་བར་ P **9** དེ་] DGNP; om. C **9** བྱ་སྟེ།] CDGP; བྱ་སྟེ།། N **10** ཤེས་པའི་] CDGP; ཤེས་བའི་ N **10** སྦྱོང་བའོ།།] CDGP; སྦྱོང་བའོ། N **11** འཇུག་པར་] CDGP; འཇུག་བར་ N **13** སྦྱོང་བའི་] CGNP; སྦྱོང་པའི་ D **13** ཤེས་པར་] CDGP; ཤེས་བར་ N **14** པའམ་] CDP; པ་འམ་ GN **14** དགུ་ཆར་] CD; དགུ་ཅར་ GNP **15** གཉིས་] CDGP; གཉི་ག་ N

འདྲེས་པའི་ཆུ་ལ་གཡོ་བའི་རྣམ་པ་དེ་འདྲ་བར་གྱུར་པ་ཉིད་དུ་གྱུར་ནས་ཉེ་བར་གནས་པར་འགྱུར་ཏེ། མ་བྱས་ན་ནི་ཟད་པར་གྱི་ཉེས་པར་གདགས་སོ།། སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་ནམ་མཁའ་ལ་གནས་པའི་ནོར་བུའི་རླུང་ཡབ་ལྟ་བུ་དང་། ནོར་བུའི་རང་བཞིན་གྱི་མེ་ལོང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ལྟ་བུ་ཡོངས་སུ་མི་གཡོ་བའི་རྣམ་པ་ཅན་དུ་གྱུར་ནས་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ནོ།། (༣)ཟད་པར་མེའི་འཛིན་པའི་མཚན་མ་ཡང་ཆད་ཅིང་ལྷུང་བ་ལྟ་བུར་གཡོ་བ་ཉེ་བར་གནས་པ་སྟེ། མ་བྱས་ན་ནི་འདིར་ཟད་པར་གྱི་ཉེས་པར་གདགས་ཤིང་མགལ་བ་དང་། སོལ་བ་དང་། ཐལ་བ་དང་། དུ་བ་རྣམས་ལ་ཅུང་ཟད་ཅུང་ཟད་ཉེ་བར་གནས་སོ།། སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་ནམ་མཁའ་ལ་གནས་པའི་ལྭ་བ་དམར་པོ་ཀླུམ་པོ་ལྟ་བུའམ། གསེར་གྱི་རླུང་ཡབ་ལྟ་བུའམ། གསེར་གྱི་ཀ་བ་ལྟ་བུར་ཉེ་བར་གནས་པ་ཡིན་ནོ།། (༤)ཟད་པར་རླུང་གི་འཛིན་པའི་མཚན་མ་ནི་འོ་མ་བསྐོལ་བ་ཕོག་མ་ཐག་པའི་རླངས་པ་འཕྱུལ་བ་ལྟ་བུར་གྱུར་ནས་ཉེ་བར་གནས་སོ།། སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་འདུག་པ་ལྟ་བུར་མི་གཡོ་བར་གྱུར་པ་ཡིན་ནོ།། (༥)ཟད་པར་སྔོན་པོ་ལ་ནི་མེ་ཏོག་གེ་སར་དང་སྡོང་བུ་མེད་པ་ལྟ་བུ་སྟེ། གེ་སར་དང་སྡོང་བུ་རྣམས་དང་།

---

5 མ་བྱས་ན་] D 195r1 **11** དང་སྡོང་བུ་] C 204v **11** དང་སྡོང་བུ་] G 279r

---

1–2 མ་བྱས་ན་ནི་ཟད་པར་གྱི་ཉེས་པར་གདགས་སོ།།] Tib.; कृत्स्ने दोशः प्रज्ञायते । Skt. **6** མགལ་བ་དང་།] Tib.; अलातखण्डा° Skt. **10** འདུག་པ་ལྟ་བུར་] Tib.; संनिषण्णं Skt. **10–11** ཟད་པར་སྔོན་པོ་ལ་ནི་མེ་ཏོག་གེ་སར་དང་སྡོང་བུ་མེད་པ་ལྟ་བུ་སྟེ།] Tib.; नीलकृत्स्न उद्ग्रहनिमित्तमकेसरवृन्तैः कुसुमैः Skt.

---

1 འདྲེས་པའི་] CDGP; འདྲེས་བའི་ N **1** འདྲ་བར་] CGNP; འདྲ་པར་ D **1** གྱུར་པ་] CDGP; གྱུར་བ་ N **1** གནས་པར་] CDGP; གནས་བར་ N **1–2** འགྱུར་ཏེ། མ་བྱས་ན་ནི་] GNP; འགྱུར་ཏེ། དེ་ལ་འབད་པ་བྱས་ན་སྐྱོན་དེ་སྤོང་བར་ནུས་ལ། མ་བྱས་ན་སྐྱོན་ནོ།། མ་བྱས་ན་ནི་ CD **2** ཟད་པར་གྱི་] CD; ཟད་པར་གྱིས་ GP; ཟད་བར་གྱིས་ N **2** ཉེས་པར་] CDGP; ཉེས་བར་ N **2** གདགས་སོ།།] CDGNP^{pc} (གད་{གས་སོ།། } P^{pc}); གད་{⊔} P^{ac} **4** གནས་པ་] DGNP; གནས་བ་ C **4** ཟད་པར་] DGNP; ཟད་བར་ C **4** འཛིན་པའི་] CDGP; འཛིན་བའི་ N **5** ཟད་པར་གྱི་] GNP; ཟད་པར་གྱིས་ CD; कृत्स्ने Skt. **6** མགལ་བ་དང་།] conj. (अलात° Skt.); འགལ་བ་དང་། CD; མགལ་བ་དང་ GNP **6** སོལ་བ་དང་།] CDGP; སོལ་པ་དང་།། N **6** དུ་བ་] CDGN; དུ་པ་ P **6–7** ཉེ་བར་] CDGP; ཉེ་དར་ N **7** ལྭ་བ་] CD (कम्बल Skt.); ཀླྭ་བ་ GNP **7** ཀླུམ་པོ་] GNP (मण्डलम् Skt.); om. CD **8** ཟད་པར་] CD (°कृत्स्न Skt.); ཟད་པ་ GP; ཟད་བ་ N **9** འོ་མ་བསྐོལ་བ་] CDGN^{pc}P (འོ་མ་{⊔⊔}བསྐོལ་བ་ N^{pc}); འོ་མ་{… ..}བསྐོལ་བ་ N^{ac} **10** གནས་སོ།།] CD; གནས་པའོ།། GNP **10** འདུག་པ་] CDGP; འདུག་བ་ N **10** གཡོ་བར་] DGNP; གཡོ་བུར་ C **10** གྱུར་པ་] CDGN; གྱུར་བ་ P **11** གེ་སར་དང་] C^{pc}DGNP (གེ་ས་{ར་དང་} C^{pc}); གེ་ས་{..} C^{ac}

ཅིག་ཤོས་འདབ་མ་གཞན་དུ་བྱས་པ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ཟད་པར་གྱི་ཉེས་པར་གདགས་སོ།། སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་ཟད་པར་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་ལས་འཕགས་པས་ནོར་བུའི་རླུང་ཡབ་ལྟ་བུ་ནམ་མཁའ་ལ་སྣང་ངོ༎ (༦-༨)ཟད་པར་སེར་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་ཡང་ཚུལ་འདི་ཉིད་ཡིན་ནོ།། (༩)ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་འཛིན་པའི་མཚན་མ་ནི་སའམ་ཕྱིག་པར་སྐྲིས་པར་གྱུར་པའི་དཀྱིལ་འཁོར་དང་འདྲ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་བའོ།། སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་སྣང་བའི་ཚོགས་སྟུག་པོ་རབ་ཏུ་དང་བ་དང་འདྲ་བའོ།། (༡༠)ཟད་པར་ནམ་མཁའི་འཛིན་པའི་མཚན་མ་ནི་ཕྱིག་པའི་མཐའ་ལ་སོགས་པ་དང་པ་དང་བཅས་པར་བུ་ག་དང་འདྲ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར་ལ་བསྐྱེད་ཀྱང་འཕེལ་བར་མི་འགྱུར་བའོ།། སྣང་བའི་མཚན་མ་ནི་ནམ་མཁའི་དཀྱིལ་ལྟ་བུར་གྱུར་ནས་ཉེ་བར་གནས་ཤིང་བསྐྱེད་ན་ནི་འཕེལ་བར་འགྱུར་བའོ།། དེ་ལྟར་ན་འདིར་བྱས་པའམ་མ་བྱས་པའི་ཟད་པར་གྱི་འཛིན་པ་དང་སྣང་བའི་མཚན་མ་དག་གི་ཁྱད་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།།

1.1.5.4 མཚན་མ་རྣམ་པ་འདི་དཀྱུ་ཆར་ལ་ཡང་བདེ་བར་འདུག་ནས་ཁ་དོག་ལ་སོ་སོར་རྟོག་པ་དང་མཚན་ཉིད་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དག་སྤངས་ཏེ། ཟད་པར་ས་ལ་བརྗོད་པའི་ཚུལ་དུ་བཏགས་པ་ཙམ་ལ་སེམས་བཞག་ནས་“ཆུ་ཆུ”“མེ་མེ”ཞེས་བྱ་བ་དེ་དང་དེའི་མིང་གསལ་བའི་དབང་ཉིད་ཀྱིས་གོམས་པར་བྱ་སྟེ། དེ་རྣམས་ཀྱི་དེ་དང་དེ་ལ་གོམས་པའི་ཁྱད་པར་ནི་དེ་ལྟ་བུ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་

---

7 བཅས་པར་བུ་] P 230r **7** བའོ།། སྣང་བའི་] N 211r

---

1 འདབ་མ་] CD; འདབ་ GNP **1** བྱས་པ་] CDGP; བྱས་བ་ N **1** ཉེས་པར་] CD; ཉེས་པ་ GNP **2** ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N **2** འཕགས་པས་] CDGP; འཕགས་བས་ N **2** རླུང་ཡབ་] CDGN; རླུང་ཡང་ P **3** སྣང་ངོ༎] GNP; སྣང་བའོ།། CD **3–4** ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N **4** མཚན་མ་] DGNP; མཚན་མི་ C **4** སའམ་] CD; ས་འམ་ GNP **5** འགྱུར་བའོ།།] DGNP; འགྱུར་པའོ།། C **5** སྣང་བའི་] CDGP; སྣང་པའི་ N **5** སྣང་བའི་] CDGP; སྣང་པའི་ N **5** ཚོགས་] DGNP; ཆོགས་ C **5** རབ་ཏུ་དང་བ་] CDGN; རབ་ཏུ་དང་པ་ N **6** ཟད་པར་] CDGP; ཟད་བར་ N **6** ནི་] GNP; ནི། CD **7** བཅས་པར་] CDGN; བཅས་བར་ P **7** འགྱུར་ལ་] CDGP; འབྱུར་ལ་ N **7** འཕེལ་བར་] CDGP; འཕེལ་པར་ N **7** འགྱུར་བའོ།།] GNP; འགྱུར་བ་དང་། CD **8–9** འགྱུར་བའོ།།] CDGP; འགྱུར་པའོ།། N **9** པའམ་] CDP; པ་འམ་ GN **10** ཁྱད་པར་] CDGN; ཁྱད་བར་ P **11** ཆར་] CD (खण्डे Skt.); ཅར་ GNP **12** ཟད་པར་] CDGN; ཟད་བར་ P **12** བརྗོད་པའི་] CDGN; བརྗོད་བའི་ P **13** མིང་] CD (°नाम° Skt.); མི་ GNP **13** དབང་ཉིད་ཀྱིས་] CD (°वशेनैवा° Skt.); བདག་ཉིད་ཀྱིས་ GNP **14** དེ་ལ་] DGNP; ད་ལ་ C **14** གོམས་པའི་] DGNP; གོམས་བའི་ C

བྱའོ༎ དེ་ལྟར་གོམས་པ་ན་དེ་རྣམས་ལ་སྔ་མ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་ཡན་ལག་དང་བཅས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་དེ་རྣམས་འབྱུང་བར་འགྱུར་རོ༎

(༡)ཐད་པར་ས་ལ་དབང་དུ་གྱུར་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པར་གྱུར་ 1.1.5.5
པ་ན། གཅིག་ཏུ་གྱུར་ནས་མང་པོར་འགྱུར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། སྣང་བར་གྱུར་པ་དང་། ནམ་མཁའ་འམ་ཆུ་ལས་སར་སྤྲུལ་ནས་རྐང་པ་གཉིས་ཀྱིས་འགྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། གཡོ་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་པར་འདི་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ༎ (༢)ཐད་པར་ཆུའི་དབང་གིས་ནི་ས་ལ་བྱེའུ་ཟུལ་བྱེད་པ་དང་། སྟེང་དུ་འབྱུང་བ་དང་། ཆུའི་ཆར་འབེབས་པ་དང་། ས་དང་རི་བོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཆུ་བོ་དང་རྒྱ་མཚོ་ལ་སོགས་པར་སྤྲུལ་པ་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་བོ༎ (༣)ཐད་པར་མེའི་དབང་གིས་ནི་དུ་བ་འཕྲུལ་བའམ་མེ་རབ་ཏུ་འབར་བ་དང་། མེ་མདག་གི་ཆར་འབེབས་པ་དང་། མེ་ཀུན་ཏུ་ལེན་པ་དང་། གང་དང་གང་འདོད་པ་དེ་དང་དེ་བསྲེག་པར་ནུས་པ་ཉིད་དང་། ལྷའི་མིག་གི་ཡུལ་གསལ་བར་བྱ་བའི་དོན་དུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དུས་ན་མེའི་ཁམས་

---

1 དུ་ཡན་ལག་] G 279v **1** ཏིང་ངེ་འཛིན་] D 195v **6** འགྲུབ་པར་འགྱུར་] C 205r

---

1 ཡན་ལག་དང་བཅས་པའི་] Tib.; सोपचारास् Skt. **3** མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་ལྡན་པར་] Tib.; प्राप्ताभिज्ञस्य Skt. **4** འགྱུར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། སྣང་བར་གྱུར་པ་དང་།] Tib.; भवतीत्यादिर्भवः Skt. **5–6** འགྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་དང་། གཡོ་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཁྱད་པར་འདི་] Tib.; गमनादिकल्पनादीत्ययं विशेषः Skt. **7–8** ས་དང་རི་བོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཆུ་བོ་དང་རྒྱ་མཚོ་ལ་སོགས་པར་སྤྲུལ་པ་] Tib.; °नदीसमुद्रादिनिर्माणपृथिवीपर्वतादिकम्पनादीनि Skt. **9–10** མེ་ཀུན་ཏུ་ལེན་པ་དང་།] Tib.; तेजसा तेजःप्रयादानं Skt.

---

1 གོམས་པ་ན་] GNP; གསོམས་པ་ CD **1** བཅས་པའི་] CDGN; བཅས་བའི་ P **4** གྱུར་པ་] CDGN; གྱུར་བ་ P **5** རྐང་པ་] CDGN; རྐང་བ་ P **5** གཡོ་བར་] DGNP; གཡོ་པར་ C **8** འགྲུབ་བོ༎] G; འགྲུབ་པོ༎ CDNP **9** བའམ་] CDP; བ་འམ་ GN **9** ཀུན་ཏུ་] CGNP; ཀུན་དུ་ D **10** ནུས་པ་] CDGN; ནུས་བ་ P **10** མིག་གི་] GNP (चक्षुषो Skt.); མིག་གིས་ CD **445.11–446.1** བྱ་བའི་དོན་དུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དུས་ན་མེའི་ཁམས་ཀྱིས་ལུས་བསྲེག་པ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ༎] em.; བྱ་བའི་དོན་དུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དུས་ན་མེའི་ཁམས་ཀྱིས་ལུས་བསྲེག་པ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ༎ CD; བྱ་བའི་དོན་དུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་བའི་དུས་ན་མེའི་ཁམས་ཀྱིས་ལུས་སྲེག་པ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ༎ G; བྱ་{...} N^{ac}; བྱ་{བའི་དོན་དུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཡོངསྸུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་བའི་དུས་ན་མིའི་ཁམས་ཀྱིས་ལུས་སེག་པ་ལ་སོཊ་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུརོ༎ } N^{pc}; བྱ་བའི་དོན་དུ་སྣང་བར་བྱེད་པ་དང་། ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་དུས་ན་མེའི་ཁམས་ཀྱིས་ལུས་སྲེག་པ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ༎ P

ཀྱིས་ལུས་བསྲེག་པ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ།། (༤)ཟད་པར་རླུང་གི་དབང་གིས་ནི་རླུང་ལྟར་མགྱོགས་པར་འགྲོ་བ་དང་རླུང་གི་ཆར་རབ་ཏུ་འབེབས་པ་ལ་སོགས་པའོ།། (༥)ཟད་པར་སྔོན་པོའི་དབང་གིས་ནི་གཟུགས་སྔོན་པོར་སྤྲུལ་པ་དང་། སྨུན་པར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའོ།། (༦)ཟད་པར་སེར་པོའི་དབང་གིས་ནི་གཟུགས་སེར་པོར་སྤྲུལ་པ་དང་། གསེར་དུ་རྣམ་པར་འགྱུར་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའོ།། (༧)ཟད་པར་དམར་པོའི་དབང་གིས་ནི་གཟུགས་དམར་པོར་སྤྲུལ་པ་ལ་སོགས་པའོ།། (༨)ཟད་པར་དཀར་པོའི་དབང་གིས་ནི་གཟུགས་དཀར་པོར་སྤྲུལ་པ་དང་། རྨུགས་པ་དང་གཉིད་རིང་དུ་བྱེད་པ་དང་། སྨུན་པ་རྣམ་པར་འཇིག་པ་དང་། ལྷའི་མིག་གི་ཡུལ་སྣང་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའོ།། (༩)ཟད་པར་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དབང་གིས་ནི་གཟུགས་གསལ་བ་དང་། རྨུགས་པ་དང་གཉིད་རྒྱུང་རིང་བར་བྱེད་པ་དང་། མིག་གི་ཡུལ་སྣང་བར་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པའོ།། (༡༠)ཟད་པར་ནམ་མཁའི་དབང་གིས་ནི་བསྒྲིབས་པ་རྣམས་རྣམ་པར་འབྱེད་པ་དང་། ས་དང་རི་བོ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ན་ནམ་མཁར་སྤྲུལ་ནས་སྤྱོད་ལམ་བྱེད་པ་དང་། རྩིག་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ཐད་ཀར་ཐོགས་པ་མེད་པར་འགྲོ་བ་ལ་སོགས་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ།། རྒྱུན་མི་འཆད་པར་ཁྱབ་པར་སྤྲོ་བ་ན་ཟད་པར་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་དོ།།

1.1.6 **1.1.6.1** ཟིལ་གྱིས་གནོན་པའི་སྐྱེ་མཆེད་ནི་བརྒྱད་དེ། (༡)ནང་གཟུགས་སུ་འདུ་ཤེས་པས་ཕྱི་རོལ་གྱི་གཟུགས་ཆུང་དུ་ཁ་དོག་བཟང་པོ་དང་། ཁ་དོག་ངན་པ་རྣམས་ལ་བལྟ་ཞིང་། གཟུགས་དེ་དག་ཟིལ་

---

2 བ་དང་རླུང་] P 230v **3** གིས་ནི་གཟུགས་] N 211v **5** གཟུགས་དམར་པོར་] G 280r **11** དང་། རྩིག་པ་] C 205v **12** པ་མེད་པར་] D 196r

---

1 ལུས་བསྲེག་པ་] Tib.; शरीरध्यापनम् Skt.

1–2 ཟད་པར་རླུང་གི་དབང་གིས་ནི་རླུང་ལྟར་མགྱོགས་པར་འགྲོ་བ་དང་རླུང་གི་ཆར་རབ་ཏུ་འབེབས་པ་ལ་] CDGN^{pc}P ({ཟད་པར་རླུང་གི་དབང་གིས་ནི་རླུང་ལྟར་མགྱོགས་པར་འགྲོ་བ་དང་རླུང་གི་ཆར་རབ་ཏུ་འབེབས་}པ་ལ་ N^{pc}); {., . .}པ་ལ་ N^{ac} **4** གསེར་དུ་] CGNP; གསར་ D **4** རྣམ་པར་འགྱུར་བར་བྱེད་པ་] GNP (विकृतिकरणा° Skt.); རྣམ་པར་འགྱུར་བ་ CD **6** ཟད་པར་] CGNP; ཟད་བར་ D **6** དཀར་པོར་] CD; དཀར་པོ་ GNP **6** རྨུགས་པ་དང་] GNP; རྨུགས་པ་དང་། CD **7** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **7** འཇིག་པ་དང་།] GNP; འཇིག་པ་དང་ CD **7** མིག་གི་] GNP; མིག་གིས་ནི་ CD **8–9** རྨུགས་པ་དང་] GNP; རྨུགས་པ་དང་། CD **9** རྒྱུང་རིང་བར་] CD; རྒྱུང་སྲིང་བར་ GNP **9** བྱེད་པ་དང་།] GNP; བྱེད་པ་དང་ CD **9** མིག་གི་] GNP; མིག་གིས་ CD **11** ནང་ན་] CD (अन्तर् Skt.); ནང་ GNP **12** ཚོགས་པ་] CDGN; ཚོགས་བ་ P **12** སྤྲོ་བ་] CGNP; སྤྲོ་པ་ D **15** ཆུང་དུ་] GNP (परीत्तानि Skt.); om. CD **15** བལྟ་] CD; ལྟ་ GNP **15** ཞིང་།] GNP; ཞིང་ CD

གྱིས་མནན་ནས་ཤེས། ཟིལ་གྱིས་མནན་ནས་མཐོང་སྟེ། དེ་ལྟར་འདུ་ཤེས་པར་གྱུར་པ་འདི་ནི་ཟིལ་གྱིས་གནོན་པའི་སྐྱེ་མཆེད་དང་པོའོ།། (༢)ཕྱི་རོལ་གྱི་གཟུགས་ཆེན་པོར་གྱུར་པ་ལའང་དེ་བཞིན་ནོ།། (༣-༤)ནང་གཟུགས་མེད་པར་འདུ་ཤེས་པ་ཉིད་ལ་དེ་བཞིན་དུ་སྦྱར་བ་བཞི་དང་། (༥-༨)ནང་གཟུགས་མེད་པར་འདུ་ཤེས་པ་ཉིད་སྔོན་པོ་དང་། སེར་པོ་དང་། དམར་པོ་དང་། དཀར་པོ་ལ་བལྟ་བ་སྟེ། དེ་ལྟར་བརྒྱད་དུ་འགྱུར་རོ།།

དེ་ལ་“སྔོན་པོ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་བསྟན་པའི་ཚིག་གོ།། “ཁ་དོག་སྔོན་པོ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལྷན་ཅིག་ **1.1.6.2** **1.1.6.2.1**
སྐྱེས་པའི་སྔོན་པོ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། “སྔོན་པོ་ལྟ་བུར་སྟོན་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྦྱོར་བ་ལས་བྱུང་བའི་སྔོན་པོ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། “འོད་སྔོན་པོ་འབྱུང་བ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་དེ་གཉི་ག་འོད་འཕྲོ་ཞིང་མདངས་གསལ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། “ཟིལ་གྱིས་མནན་ནས”ཞེས་བྱ་བ་ནི་དབང་བསྒྱུར་བས་སོ།། “ཤེས”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞི་གནས་ཀྱི་ལམ་གྱིས་སོ།། “ཟིལ་གྱིས་མནན་ནས་མཐོང”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ལྷག་མཐོང་གི་ལམ་གྱིས་སོ།། དེ་ལྟར་འདུ་ཤེས་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཟིལ་གྱིས་ནོན་ཏམ་མ་ནོན་ཀྱང་རུང་སྟེ། དེ་ལ་མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་གྱི་འདུ་ཤེས་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།།

གཅིག་ལ་དཔེ་གཉིས་བཀོད་པ་ནི་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པ་དང་སྦྱོར་བ་ལས་བྱུང་བའི་ཁ་དོག་བསྟན་ **1.1.6.2.2**
པའི་དོན་དུའོ།། དཔེར་ན་“སྔོན་པོ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་མེ་ཏོག་དང་རས་དག་ལ་ཐུན་མོང་དུ་བསྟན་པའི་ཚིག་གོ།། “ཁ་དོག་སྔོན་པོ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་མེ་ཏོག་གི་དབང་དུ་བྱས་པ་སྟེ། དེ་ནི་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པའི་སྔོན་པོ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། “སྔོན་པོ་ལྟ་བུར་སྟོན་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་རས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་པ་སྟེ། དེ་ནི་སྦྱོར་བ་ལས་བྱུང་བའི་སྔོན་པོ་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། “འོད་སྔོན་པོ་འབྱུང་བ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་མེ་

---

6 བསྟན་པའི་ཚིག་] G 280v **7** པ”ཞེས་བྱ་] P 231r **7–8** བྱུང་བའི་སྔོན་] N 212r **15** དབང་དུ་བྱས་] C 206r

---

1 འདི་ནི་] GNP (इदं Skt.); དེ་ནི་ CD **2** ལའང་] GNP; ལ་ཡང་ C; ལ་ལ་ཡང་ D **3** འདུ་ཤེས་པ་] CDGN; འདུ་ཤེས་བ་ P **3** སྦྱར་བ་བཞི་དང་།] GNP (इत्येतानि चत्वारि । Skt.); སྦྱར་བ་བཞིན་དང་། CD **4** སྔོན་པོ་དང་།] CD; སྔོན་པོ་དང་ GNP **4** སེར་པོ་དང་།] CD; སེར་པོ་དང་། GNP **4** དམར་པོ་དང་། དཀར་པོ་ལ་] CD; དམར་པོ་དང་དཀར་པོ་ལ་ GN^{pc}P (དམར་{པོ་དང་དཀར་པོ་}ལ་ N^{pc}); དམར་{⊔⊔⊔⊔}ལ་ N^{ac} **6** བསྟན་པའི་] DGNP; བསྟན་བའི་ C **7** སྐྱེས་པའི་] CGNP; བསྐྱེད་པའི་ D **8** གཉི་ག་] GNP; གཉིས་ CD **9** བསྒྱུར་བས་] C; བསྒྱུར་པས་ D; སྒྱུར་བས་ GNP **11** ཟིལ་གྱིས་ནོན་] GNP; ཟིལ་གྱིས་མནན་ CD **14** ཐུན་མོང་དུ་] CDGP; ཐུན་མོང་སུ་ N **14** བསྟན་པའི་] CDGP; བསྟན་⊔ N **15** མེ་ཏོག་] DGNP; མ་ཏོག་ C **15** སྟེ།] CDGP; སྟེ་ N **17** ཡིན་པའི་] CDGN; ཡིན་བའི་ P

ཏོག་དང་རས་གཉི་གའི་དབང་དུ་བྱས་པ་སྟེ། མདངས་གསལ་བ་ཉིད་གཉི་ག་ལ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ།།

1.1.6.2.3 དེ་ལྟར་བྱས་ནས་དཔེར་ན་“བཟང་མའི་མེ་ཏོག་གམ། ཡུལ་བཱ་རཱ་ཎ་སཱིའི་རས་ཁ་དོག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་སྔོན་པོ་ཁ་དོག་སྔོན་པོ་”ཞེས་དཔེ་དང་བཅས་པར་བསྟན་པ་ནི་རིགས་པ་ཡིན་ཏེ། སེར་པོ་ལ་ནི་དོང་ཀའི་མེ་ཏོག། དམར་པོ་ལ་ནི་བནྡུ་ཛཱི་བ་ཀའི་མེ་ཏོག་གམ། དཀར་པོ་ལ་ནི་སྐར་མ་པ་བ་སངས་སམ། རས་ཁ་དོག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའོ།། དམིགས་པ་ཟིལ་གྱིས་གནོན་པས་དེ་ལ་དབང་བསྒྱུར་བའི་ཕྱིར། ཟིལ་གྱིས་གནོན་པའི་སྐྱེ་མཆེད་དོ།།

1.1.7 ཉོན་མོངས་པ་གང་ཞེ་ན། བསམ་གཏན་ལ་བརྟེན་ནས་ཕ་རོལ་གྱི་ཉོན་མོངས་པ་སྐྱེ་བ་རྗེས་སུ་བསྲུང་བས་གནས་པས་ཡང་དག་པར་གྲུབ་ན། ཤེས་རབ་དང་ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་སེམས་དང་སེམས་ལས་བྱུང་བའི་ཆོས་གང་དག་ཡིན་པས་ཏེ། གཞན་གྱི་རྒྱུད་ལ་ཡོད་པའི་འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པའི་ཉོན་མོངས་པ་མི་སྐྱེ་བས་ན་ཉོན་མོངས་པ་མེད་པའོ།། དེ་ལ་ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཉོན་མོངས་པ་མེད་པའི་ཁྱད་པར་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ།

ཉན་ཐོས་ཉོན་མོངས་མེད་ལྟ་ནི།།
མི་ཡི་ཉོན་མོངས་ཡོངས་སྤོང་ཉིད།།
གྲོང་སོགས་སུ་དེའི་ཉོན་མོངས་རྣམས།།

---

2 དེ་ལྟར་བྱས་] D 196v **3–4** པོ་ལ་ནི་] G 281r **9** བའི་ཆོས་གང་] N 212v **10** འདོད་ཆགས་ལ་] P 231v

---

448.12–449.1 ཉན་ཐོས་ཉོན་ ... ཉོན་མོངས་མེད་] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 7.

4–5 དཀར་པོ་ལ་ནི་སྐར་མ་པ་བ་སངས་སམ། རས་ཁ་དོག་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའོ།།] Tib.; अवदाते तद्यथा उषसि तारकाया वर्णः, संपन्नं वा वस्तमिति Skt. **7** ཉོན་མོངས་པ་] Tib.; अरणा Skt. **12** ཉན་ཐོས་ཉོན་མོངས་མེད་ལྟ་ནི།།] Tib.; श्रावकस्यारणादृष्टेर् Skt.

---

1 མདངས་གསལ་བ་] DGNP; མདངས་གསལ་པ་ C **2** དཔེར་ན་] CDGP; དཔོར་ན་ N **2** བཱ་རཱ་ཎ་སཱིའི་] CD (वाराणसेयकं Skt.); བ་ར་ཎཱ་སིའི་ GP; བ་ར་ཎཱ་སིའི་ N **3** རིགས་པ་] CGNP (युक्तः Skt.); རིག་པ་ D **4** བནྡུ་ཛཱི་བ་ཀའི་] GNP (बन्धुजीवक° Skt.); བན་དུ་ཛཱི་བ་ཀའི་ CD **4** སྐར་མ་པ་] DGNP; སྐར་མ་བ་ C **5** གནོན་པས་] CDGN; གནོན་བས་ P **6** བསྒྱུར་བའི་] CD; སྒྱུར་བའི་ GNP **7** སྐྱེ་བ་] CDGN; om. P **8** གནས་པས་] GNP; གནས་པ་ CD **8** གྲུབ་ན།] GNP; གྲུབ་པ་ན། CD **10** ཉོན་མོངས་པ་མེད་པའོ།།] GNP (अरणा Skt.); ཉོན་མོངས་པ་མད་པའོ།། C; ཉོན་མོངས་པའོ།། D **12** ཉོན་མོངས་མེད་ལྟ་] GNP (°आरणादृष्टेर् Skt.); ཉོན་མོངས་མེད་པ་ CD **13** ཡོངས་] CDGN; སྤོངས་ P **13** སྤོང་] GNP; སྤངས་ CD

རྒྱུན་གཅོད་རྒྱལ་བའི་ཉོན་མོངས་མེད།། (༨-༧)

ཅེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་ཉན་ཐོས་རྣམས་ནི་གྲོང་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སུ་སེམས་ཅན་གང་གི་ཉོན་མོངས་པ་སྤྱོང་བར་འདོད་པས་དེ་ལ་ལྟ་བར་མི་འདོད་དོ།། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ནི་“འདི་ང་ལ་དམིགས་ནས་ཉོན་མོངས་པ་རྒྱུན་དུ་གནས་པར་མ་གྱུར་ཅིག”ཅེས་ལྷག་པར་ཡང་དེ་ཉིད་ལ་གཟིགས་པར་བཞེད་དོ།།

སྨོན་ནས་མཁྱེན་པ་གང་ཞེ་ན། བསམ་གཏན་ལ་བརྟེན་ནས་འདི་ཤེས་པར་གྱུར་ཅིག་སྙམ་པའི་སྨོན་ལམ་གྲུབ་པ་ན་སྔ་མ་ལྟར་དེ་ཐོབ་པ་ནི་ཁམས་གསུམ་ན་གནས་པའི་ཤེས་བྱ་གང་དང་གང་མཁྱེན་པར་འདོད་པ་དེ་དང་དེ་ལ་འདི་ཤེས་པར་བྱའོ་སྙམ་དུ་ཡིད་ལ་སྨོན་ཏེ་བསམ་གཏན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་ནས་དེ་ལས་ལངས་པ་ན་སྨོན་པ་དེས་ཤེས་བྱ་དེ་རིག་པར་བྱའོ།། དེ་ལ་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྨོན་གནས་མཁྱེན་པའི་ཁྱད་པར་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ།། 1.1.8

སངས་རྒྱས་སྨོན་ནས་མཁྱེན་པ་ནི།།
ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་དང་ཆགས་སྤངས་དང་།།
ཐོགས་པ་མེད་དང་རྟག་གནས་དང་།།
འདྲི་བ་ཀུན་ལན་འདེབས་པར་བཞེད།། (༨-༨)

ཅེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། དེ་ལ་“ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་རང་གི་ངང་གིས་འཇུག་པའོ།། “ཆགས་སྤངས”ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྒྱུན་མི་འཆད་པའོ།། “ཐོགས་པ་མེད་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཤེས་

---

4 པ་རྒྱུན་དུ་] C 206v **7** སྨོན་ལམ་གྲུབ་] G 281v **13** མེད་དང་རྟག་] D 197v

---

11–14 སངས་རྒྱས་སྨོན་ ... འདེབས་པར་བཞེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 8.

---

8 ཤེས་པར་བྱའོ་སྙམ་དུ་ཡིད་ལ་སྨོན་ཏེ་] Tib.; ज्ञातुकामो भवति । तत्र मानसं प्रणिधाय “इदं जानीयाम्” इति Skt. **9** སྨོན་པ་དེས་] Tib.; तत्प्रणिधानं समृद्ध्यति Skt. **9–10** ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལས་] Tib.; श्रावकेभ्यो Skt.

---

2 ཉན་ཐོས་] CGNP; ཉན་ཐོས་ D **4** གྱུར་] CDGP; གྱུར་བ་ N **5** གཟིགས་པར་] CDGP; གཟིགས་བར་ N **5** བཞེད་དོ།།] CGNP; བཞེད་དོ།། D **6** གྱུར་ཅིག་སྙམ་པའི་] CDGNP (གྱུར་ཅིག␣སྙམ་པའི་ G) **7** སྨོན་ལམ་] CDGN; སྙོན་ལམ་ P **10** སོགས་པ་] CDGN; སོགས་བ་ P **10** ལས་] C^{pc}DGNP (ལ་{ས་} C^{pc}); ལ་ C^{ac} **11** སྨོན་ནས་] GNP; སྨོན་གནས་ CD **14** བཞེད།།] GNP; མཛད་ CD **15** རང་གི་ངང་གིས་] DGNP; རང་{གིས་དང་གིས་} C^{pc}; རང་{␣␣} C^{ac}

བྱ་ཐམས་ཅད་ལས་འཇུག་པའོ།། “རྟག་གནས”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཐུགས་རྟག་ཏུ་མཉམ་པར་བཞག་པས་གནས་པའོ།། “འདྲི་བ་ཀུན་ལན་འདེབས་པ”ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞུས་པའི་ལན་ཐམས་ཅད་འདེབས་པར་མཛད་པའོ།། ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་སློན་ནས་ཤེས་པ་དེ་ལས་བཟློག་པར་ངེས་པར་བྱའོ།།

1.1.9 མངོན་པར་ཤེས་པ་དྲུག་གང་ཞེ་ན། རྫུ་འཕྲུལ་གྱི་མངོན་པར་ཤེས་པ་དང་། ལྷའི་མིག་དང་། ལྷའི་རྣ་བ་དང་། ཕ་རོལ་གྱི་སེམས་ཤེས་པ་དང་། སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་དང་། ཟག་པ་ཟད་པ་ཤེས་པ་མངོན་སུམ་དུ་བྱེད་པའི་མངོན་པར་ཤེས་པའོ།། འདི་དག་གི་བཤད་པ་ནི་གདམས་ངག་གི་སྐབས་སུ་ཇི་སྐད་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།།

1.1.10 སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་བཞི་ལ། (༡)ཆོས་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ནི་བསམ་གཏན་ལ་བརྟེན་ནས་དཔེར་ན་མ་རིག་པ་ལས་བརྩམས་ཏེ་མི་ཤེས་པ་དང་མི་མཐོང་བ་དང་མངོན་པར་མ་རྟོགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་གྲངས་ལ་ཐོགས་པ་མེད་པ་ཡང་དག་པར་གྲུབ་པ་ན་ཏིང་ངེ་འཛིན་གང་ཡིན་པའོ་ཞེས་ཐམས་ཅད་ལ་སྦྱར་རོ།། (༢)དོན་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ནི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་རང་དང་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་དང་དོན་གཞན་ལ་དགོངས་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ཐོགས་པ་མེད་པར་ཡང་དག་པར་གྲུབ་པ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། རྒྱ་ཆེར་རོ།། (༣)ངེས་པའི་ཚིག་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ནི་ཡུལ་གྱི་སྐད་དང་ཡུལ་སོ་སོ་ལ་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཕན་ཚུན་མིང་གཞན་གྱི་ཐ་སྙད་བྱེད་པ་དང་། དཔེར་ན་“འཇིག་ཅིང་རབ་ཏུ་འཇིག་པ་དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ནོ”ཞེས་བྱ་བ་དང་། “གཟུགས་སུ་རུང་བས་ན་གཟུགས་སོ”ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པ་ངེས་པའི་ཚིག་ལའོ།། (༤)སྤོབས་པ་སོ་སོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ནི་ཆོས་ཀྱི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་རྣམས་ཐོགས་པ་མེད་པར་ཡང་དག་

---

2 ལན་འདེབས་པ”] N 213r **4** མངོན་པར་ཤེས་] P 232r **8** པ་ནི་བསམ་] G 282r **10** ཞེས་བྱ་བ་] C 207r

---

15 འཇིག་རྟེན་ནོ”ཞེས་བྱ་བ་དང་།] Tib.; लोकः” Skt. **16** ངེས་པའི་ཚིག་ལའོ།།] Tib.; धर्मनिर्वचने Skt.

---

1 རྟག་] CDGP; རྟོགས་ N **1** བཞག་པས་] GNP; གཞག་པས་ CD **2** འདེབས་པ་] GNP; འདེབས་པར་ CD **3** སློན་ནས་] PG; སློན་གནས་ CD; སློན་ན་ས་ N **5** ཤེས་པ་] CDGN; ཤེས་བ་ P **5** དྲན་པ་] CDGN; དྲན་བ་ P **5** ཟད་པ་] CDGN; ཟད་བ་ P **6** བྱེད་པའི་] DGNP; བྱེད་བའི་ C **8** རིག་པ་] CDGP; རིག་བ་ N **9** དཔེར་ན་མ་] CDGNP (དཔེར་ན་␣མ་ C) **9** མི་མཐོང་བ་དང་མངོན་པར་] DGNP; མི་མ་{ཐོང་བ་དང་མངོན་}བར་ C^{pc}; མི་མ་{...}བར་ C^{ac} **11** ཡིན་པའོ་] CDGN; ཡིན་བའོ་ P **13** ཡང་དག་པར་] CDGN; ཡང་དག་བར་ P **14** ཡུལ་གྱི་སྐད་དང་] GNP; ཡུལ་གྱི་སྐད་ CD **15** ནོ་] CD; ནོ།། GNP **17** དབྱེ་བ་རྣམས་] CDGNP (དབྱེ་བ་␣རྣམས་ C) **450.17–451.1** ཡང་དག་པར་] CDGN; ཡང་དག་བར་ P

པར་གྲུབ་པ་ནས་སྔ་མ་བཞིན་ནོ།། དེ་ལ་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་ནི་རྫས་སུ་ཡོད་པ་དང་། བཏགས་པར་ཡོད་པ་དང་དོན་དམ་པར་ཡོད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ལ་སོགས་པའོ།།

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཡོངས་སུ་དག་པ་བཞི་གང་ཞེ་ན། (༡)རྟེན་ལེན་པ་དང་གཏོང་བ་དང་ 1.1.11
གནས་པ་རྣམས་ལ་འདོད་པ་བཞིན་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་རྟེན་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་། (༢)དམིགས་པ་སྤྲུལ་པ་དང་སྒྱུར་བ་དག་ལ་འདོད་པ་བཞིན་དུ་སྤྱོད་པའི་ཕྱིར་དམིགས་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་། (༣)ཏིང་ངེ་འཛིན་ལ་མངའ་བརྙེས་པའི་ཕྱིར་ཐུགས་ཡོངས་སུ་དག་པ་དང་། (༤)ཡེ་ཤེས་ལ་མངའ་བརྙེས་པའི་ཕྱིར་ཡེ་ཤེས་ཡོངས་སུ་དག་པའོ།།

དབང་བཅུ་གང་ཞེ་ན། འདི་ལྟ་སྟེ། (༡)ཚེ་ལ་དབང་བ་ནི་འདོད་པ་བཞིན་འཆི་བས་བསྣུས་པ་ 1.1.12
ཉིད་དེ། སྦྱིན་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ལོངས་སྤྱོད་བྱིན་པས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཚེའི་རྒྱུར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་རོ།། (༢)སེམས་ལ་དབང་བ་ནི་མངོན་པར་འདོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སེམས་འཇུག་པས་བསྣུས་པ་དེ་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཉིད་དེ། ལོངས་སྤྱོད་བྱིན་པས་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སེམས་ཀྱི་རྗེས་སུ་གཙོར་འཇུག་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༣)ཡོ་བྱད་ལ་དབང་བ་ནི་བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཡོ་བྱད་ཉེ་བར་གནས་པར་བྱེད་པས་དེ་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཉིད་དེ། བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཡོ་བྱད་རབ་ཏུ་སྦྱིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༤)ལས་ལ་དབང་བ་ནི་མངོན་པར་འདོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ལུས་དང་ངག་གི་ལས་ཉེ་བར་བསྣུས་པས་གནས་པ་སྟེ། ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སེམས་ཅན་རྣམས་ལུས་ཀྱི་ལས་དང་ངག་གི་ལས་

3 ཡོངས་སུ་དག་] D 197v **3** གཏོང་བ་དང་] N 213v **6** ཡོངས་སུ་དག་] G 282v **7** པའོ།།] P 232v
11 པ་དེ་ཐོབ་] C 207v

3–4 གཏོང་བ་དང་གནས་པ་རྣམས་ལ་] Tib.; °स्थानसंत्यागेषु Skt.

1 གྲུབ་པ་ནས་] CD; གྲུབ་པ་ན་ GNP **2** ཡོད་པ་] DGNP; ཡོད་བ་ C **3** གཏོང་བ་] CDGP; གཏོང་པ་ D
4 དང་།] CDGP; དང་།། N **5** སྤྲུལ་པ་] CDG; སྤྲུལ་བ་ NP **5** སྒྱུར་བ་] CD; བསྒྱུར་བ་ GNP **5** འདོད་པ་] CDGN; འདོད་བ་ P **6** ཕྱིར་] CGNP; ཕྱུར་ D **9** ཉིད་དེ།] GNP; ཉིད་དང་། CD **10–11** དབང་བ་] CDGP; དབང་པ་ N **11** མངོན་པར་] DGNP; མངོན་བར་ C **11** སེམས་] GN; སེམས་ལ་ CDP **11** འཇུག་པས་] CDGN; འཇུག་བས་ P **12** གཙོར་] CDGNP (གཙོ⊔ར་ G) **14** དེ།] CDGP; དེ།། N **16** ཉེ་བར་] CDGP; ཉེ་པར་ N **16–17** རྫོགས་པས་] CDGP; རྫོགས་བས་ N **17** ཐོབ་པར་] CDGP; ཐོས་པར་ N

ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མེད་པ་ལ་བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་བསྐུལ་བའི་ཕྱིར་རོ།། (༥)སྐྱེ་བ་ལ་དབང་བ་ནི་ཇི་ལྟར་མངོན་པར་འདོད་པ་བཞིན་འགྲོ་བར་སྐྱེ་བས་བསྡུས་པ་སྟེ། དེ་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཉིད་དོ།། ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། ཚུལ་ཁྲིམས་དང་ལྡན་པའི་སྨོན་ལམ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༦)མོས་པ་ལ་དབང་བ་ནི་མོས་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་གསེར་ལ་སོགས་པའི་དངོས་པོར་དེའི་མོས་པའི་རྗེས་སུ་བྱེད་པས་བསྡུས་པ་སྟེ། བཟོད་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྔོན་གྱི་ཚེ་རབས་རྣམས་སུ་བཟོད་པ་དེས་སེམས་ཅན་གྱི་མོས་པའི་རྗེས་སུ་ཞུགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༧)སྨོན་ལམ་ལ་དབང་བ་ནི་ཇི་ལྟར་སྨོན་པ་བཞིན་ཡང་དག་པར་འགྲུབ་པས་བསྡུས་པ་སྟེ། བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ནོ།། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། སྔོན་དེས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་དུ་བརྩོན་འགྲུས་མ་བཏང་བའི་ཕྱིར་རོ།། (༨)མངོན་པར་ཤེས་པ་ལྔས་བསྡུས་པའི་རྫུ་འཕྲུལ་ལ་དབང་བ་ནི་བསམ་གཏན་གྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། སྔོན་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དགོས་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་བསམ་གཏན་ལ་སྙོམས་པར་ཞུགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༩)ཡེ་ཤེས་ལ་དབང་བ་ནི་ཇི་ལྟར་འདོད་པ་བཞིན་དུ་ཡེ་ཤེས་མངོན་དུ་བྱེད་པས་བསྡུས་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་སྟེ། སྔོན་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་འདོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མངོན་དུ་བྱེད་པ་ལ་སྦྱར་བའི་ཕྱིར་རོ།། (༡༠)ཆོས་ལ་དབང་བ་ནི་མདོ་དང་དབྱངས་ཀྱིས་བསྙད་པ་ལ་སོགས་པ་མངོན་པར་འདོད་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་སྟོན་པས་བསྡུས་པ། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ཐོབ་པར་བྱ་བ་ཉིད་དེ། སྔོན་སེམས་ཅན་རྣམས་འདོད་པ་དང་མཐུན་པར་མདོ་ལ་སོགས་པའི་ཆོས་ལ་སྦྱར་བའི་ཕྱིར་རོ།།

---

4 གསེར་ལ་སོགས་] G 283r **5** བཟོད་པའི་ཕ་] N 214r **7** དབང་བ་ནི་] D 198r **9** བརྩོན་འགྲུས་མ་] P 233r **12** ལ་དབང་བ་] C 208r **17** སྦྱར་བའི་ཕྱིར་] G 283v

---

1 བསམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་] CDN (यथाभिप्रायं Skt.); ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ GP **3** ནི་] GNP; ནི། CD **4** བཞིན་] CDGP; པཞིན་ N **4** དུ་] CGN; དུ། DP **4** གསེར་ལ་] CDGP; གསེལ་ལ་ N **4** མོས་པའི་] CDGP; མོས་བའི་ N **5** བསྡུས་པ་] CDGN; བསྡུས་བ་ P **5** སྟེ།] CDGP; སྟེ་ N **6** དེ་] GNP; om. CD **7** དབང་བ་] CDGN; དབང་པ་ P **9** འགྲུས་མ་བཏང་བའི་] C^{pc}DGNP (འགྲུས་{མ་}བཏང་བའི་ C^{pc}); བརྩོན་འགྲུས་བཏང་བའི་ C^{ac} **10** ལྔས་] DGNP; ལྔས་བས་ C **10** ནི་] G; ནི། CDNP **13** བསྡུས་པ་] GNP; བསྡུས་པ་ CD **15** ནི་] DGNP; ན་ C

1.1.13 སྟོབས་བཅུ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། (༡)གནས་དང་གནས་མ་ཡིན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༢)ལས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༣)བསམ་གཏན་དང་ཏིང་ངེ་འཛིན་དང་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༤)དབང་པོ་མཆོག་དང་མཆོག་མ་ཡིན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༥)མོས་པ་སྣ་ཚོགས་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༦)ཁམས་སྣ་ཚོགས་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༧)ཐམས་ཅད་དུ་འགྲོ་བའི་ལམ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༨)འཆི་འཕོ་བ་དང་སྐྱེ་བ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༩)སྔོན་གྱི་གནས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། (༡༠)ཟག་པ་ཟད་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་སོ།། འདི་རྣམས་ཀྱི་དོན་ནི་རྒྱ་ཆེར་གཟུངས་ཀྱི་དབང་ཕྱུག་རྒྱལ་པོ་ལ་སོགས་པའི་མདོ་སྡེ་ལས་གསུངས་པར་བལྟའོ།།

1.1.14 མི་འཇིགས་པ་བཞི་ནི། (༡)ཀྱེ་མ་ང་ནི་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སོ་ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཆོས་འདི་དག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་མ་རྒྱས་སོ་ཞེས་བྱ་བར་དེར་ང་ལ་འགའ་ཞིག་གི་རྩོད་པའི་རྒྱུ་མཚན་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མ་མཐོང་སྟེ། རྒྱུ་དེ་ངས་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མ་མཐོང་བས་བདེ་བ་ཐོབ་ཅིང་བག་ཚ་བ་མེད་པ་ཐོབ་ལ་མི་འཇིགས་པས་གནས་པ་འདི་ནི་དང་པོའོ།། (༢)དེ་བཞིན་དུ་ཀྱེ་མ་ང་ཟག་པ་འདི་དག་ཟད་དོ་ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཟག་པ་འདི་དག་མ་ཟད་དོ་ཞེས་དེར་ང་ལ་རྩོད་པ་མེད་དོ་ཞེས་བྱ་བ་སྔ་མ་བཞིན་ཏེ་འདི་ནི་གཉིས་པའོ།། (༣)

5–6 སྐྱེ་བ་མཁྱེན་] N 214v **11** ཞིག་གི་རྩོད་] D 198v **11–12** པར་རྗེས་སུ་] P 233v **13** བཅས་པ་ལ་] C 208v

---

9–10 ཀྱེ་མ་ང་ནི་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་སོ་ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཆོས་འདི་དག་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་མ་རྒྱས་སོ་] Tib.; सम्यक्संबुद्धस्य बत मे सत इमे धर्मा नाभिसंबुद्धा Skt. **12** མི་འཇིགས་པས་] Tib.; वैशारद्यप्राप्तश् Skt. **14** རྩོད་པ་མེད་དོ་] Tib.; चोदयेद् Skt.

---

2 རྣམ་པར་] DGNP; རྣམ་པ་ C **2** དང་།] CDGN^{pc}P (དང་། {⊔...⊔} N^{pc}); དང་། {...} N^{ac} **2** བསམ་གཏན་དང་] GNP; བསམ་གཏན་དང་། CD **3–4** ཡིན་པ་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་།] DGNP; ཡིན་པ་{འི་མཁྱེན་པའི་སྟོབས་དང་། } C^{pc}; ཡིན་པ་{...} C^{ac} **5** འཆི་འཕོ་བ་] CD; འཆི་འཕོ་ GNP **6** མཁྱེན་པའི་] CGNP; མཁྱེད་པའི་ D **8** མདོ་སྡེ་] CDGN; མདོ་སྡེ་ P **8** བལྟའོ།།] CDP; ལྟའོ།། GN **10** ཁྱོད་ཀྱི་] CD; ཁྱོད་ཀྱིས་ GNP **10** ཞེས་བྱ་བར་] GNP; ཞེས་བྱ་བར། CD **12** བདེ་བ་] CDGN; བད་བ་ P **13** དོ་] CD; དོ། GN; དོ།། P **13–14** ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཟག་པ་འདི་དག་མ་ཟད་དོ་ཞེས་དེར་ང་ལ་རྩོད་པ་མེད་དོ་] C^{pc}D (ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཟག་པ་འདི་དག་མ་ཟད་{དོ་ཞེས་དེར་ང་ལ་རྩོད་པ་མེད་དོ་} C^{pc}); ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ་ཁྱོད་ཀྱི་ཟག་པ་འདི་དག་མ་ཟད་{...} C^{ac}; ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ། ཁྱོད་ཀྱི་ཟག་པ་འདི་དག་མ་ཟད་དོ་ཞེས་དེར་ང་ལ་རྩོད་པ་མེད་དོ་ GN^{pc}P ({ཞེས་དམ་བཅས་པ་ལ། ཁྱོད་ཀྱི་ཟག་པ་འདི་དག་མ་ཟད་དོ་ཞེས་}དེར་ང་ལ་རྩོད་པ་མེད་དོ་ N^{pc}); {...}དེར་ང་ལ་རྩོད་པ་མེད་དོ་ N^{ac}

གང་ཡང་ངས་ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་ངེས་པར་འབྱུང་བའི་ལམ་བསྟན་པ་ན་དེ་བསྙེན་ཀྱང་སྡུག་བསྔལ་ཡང་དག་པར་ཟད་པའི་ཕྱིར་ནས་སྡུག་བསྔལ་མཐར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ངེས་པར་འབྱིན་པ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འདིར་འགའ་ཞིག་གོལ་བའི་རྒྱུ་མཚན་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མ་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་སྔ་མ་བཞིན་ཏེ། འདི་ནི་གསུམ་པའོ།། (༤)གང་ཡང་ངས་ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་བར་དུ་གཅོད་པའི་ཆོས་སུ་བསྟན་པ་དེ་བསྙེན་ཀྱང་བར་དུ་གཅོད་པར་མི་འགྱུར་རོ་ཞེས་ང་ལ་འགའ་ཞིག་གོལ་བའི་རྒྱུ་མཚན་སྔ་མ་བཞིན་ཏེ། འདི་ནི་མི་འཇིགས་པ་བཞི་པའོ།།

1.1.15 བསྲུང་བ་མེད་པ་གསུམ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། (༡)དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་སྐུའི་སྤྱོད་པ་ཡོངས་སུ་དག་པ་སྟེ། གང་ཞིག་གཞན་འགའ་ཞིག་གིས་ཤེས་པར་འོང་ཞེས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འཆབ་པར་དགོངས་པ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་སྐུའི་སྤྱོད་པ་ཡོངས་སུ་མ་དག་པ་མི་མངའ་བ་འདི་ནི་བསྲུང་བ་མེད་པ་དང་པོའོ།། (༢-༣)སྐུའི་ཕྲིན་ལས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་གསུང་དང་ཐུགས་ཀྱི་ཕྲིན་ལས་ལ་ཡང་བརྗོད་པར་བྱའོ།།

1.1.16 དྲན་པ་ཉེ་བར་གཞག་པ་གསུམ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། (༡)དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པ་ན་ཁ་ཅིག་གུས་པར་ཉན་ཞིང་རྣ་བ་གཏོད་ལ་ཀུན་ཤེས་པའི་སེམས་ཉེ་བར་འཇོག་སྟེ། ཆོས་དང་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་ཆོས་སྒྲུབ་ན། དེས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དགྱེས་པར་མི་འགྱུར། ཡིད་བདེ་བར་མི་འགྱུར། ཐུགས་ཡིང་ཡིང་པོར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་དང་། (༢)གཞན་གུས་པར་མི་ཉན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་

---

1 སྡུག་བསྔལ་ཡང་] G 284r **13** ཁ་ཅིག་གུས་] N 215r

---

1 བསྙེན་] Tib.; प्रतिषेधमाणो Skt. **3** འདིར་] Tib.; अत्र मां Skt. **3** གོལ་བའི་རྒྱུ་མཚན་ཡང་དག་པར་རྗེས་སུ་མ་མཐོང་བ་ཞེས་བྱ་བ་] Tib.; चोदयेदिति Skt. **5** བསྙེན་] Tib.; प्रतिषेध्यमाणा Skt. **5** ང་ལ་] Tib.; अत्र मां Skt. **5–6** རྒྱུ་མཚན་སྔ་མ་བཞིན་ཏེ།] Tib.; पूर्ववत् Skt. **454.15–455.1** ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་] Tib.; इति Skt.

---

1 བསྙེན་] CD; བརྟེན་ GNP **2** ཡང་དག་པར་] CDGN; ཡང་དག་བར་ P **2** ནས་] GNP (यावद् Skt.); ན་ CD **2** སྡུག་བསྔལ་] C (दुःखस्या° Skt.); སྡུག་བསལ་ DGNP **2** ཕྱིར་] GNP; ཕྱིར། CD **2** ཡིན་ནོ་] CD; ཡིན་ནོ།། GNP **3** འདིར་] GNP (अत्र Skt.); འདི་ CD **4** བར་དུ་] DGNP; བར་ཏུ་ C **5** བར་དུ་] GNP; པར་དེ་ CD **7** བསྲུང་བ་] CDGP; བསྲུང་པ་ N **8** དག་པ་] CDGP; དག་བ་ N **8** འོང་] GNP; འོད་ C; འང་ D **9** བསྲུང་བ་] CD; སྲུང་བ་ GP; སྲུད་པ་ N **12** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G **13** རྣ་བ་] CD; རྣ་ GNP

སོགས་པ་རྒྱ་ཆེར་བརྟོག་པ་ན། དེས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཁོང་ཁྲོ་བར་མི་འགྱུར། མི་བཟོད་པར་མི་འགྱུར། ཐུགས་མི་ཆེས་པར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་དང་། (༣)ཁ་ཅིག་གུས་པར་ཉན་ཞིང་ཁ་ཅིག་གུས་པར་མི་ཉན་ན། དེས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་དགྱེས་པའམ་ཁོང་ཁྲོ་བ་གཉིས་སུ་མི་འགྱུར་ཏེ། ཐམས་ཅད་དུ་དྲན་པ་དང་ཤེས་བཞིན་དང་ལྡན་པས་བཏང་སྙོམས་སུ་གནས་པའོ།།

བསྙེལ་བ་མི་མངའ་བའི་ཆོས་ཉིད་ནི། སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་ **1.1.17**
མཛད་པ་དུས་ལ་མི་འདའ་བ་སྟེ། དེ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ན་དེ་རྣམས་ཀྱི་མཛད་པ་འབྲས་བུ་ཡོད་པར་འཐད་པ་ཡིན་ནོ།།

བག་ཆགས་ཡང་དག་པར་བཅོམ་པ་ནི། ཉོན་མོངས་པ་མ་སྤངས་པ་བཞིན་དུ་སྤྱོད་པ་ནི་འདིར་ **1.1.18**
ཉོན་མོངས་པའི་བག་ཆགས་ཡིན་པར་བརྗོད་ལ། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་ནི་དེའང་ནུབ་པ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་དེ་ལ་ཉོན་མོངས་པའི་བག་ཆགས་ཡང་དག་པར་བཅོམ་པ་ཞེས་བརྗོད་དོ།།

ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་ནི་ཕན་པར་དགོངས་པ་ཉིད་དེ། གང་གིས་དུས་ཐམས་ཅད་དུ་ཉིན་ལན་གསུམ་ **1.1.19**
མཚན་ལན་གསུམ་སྟེ། ཉིན་ཞག་གཅིག་ལ་ལན་དྲུག་ཏུ་བྱས་ནས། སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་འཇིག་རྟེན་ལ་སོ་སོར་རྟོག་པ་ཡིན་ནོ།། ཇི་ལྟར་རྟོག་ཆེ་ན། སུ་ནི་ཡོངས་སུ་དགེ་བའི་རྩ་བ་སྨིན། སུ་ནི་དགེ་བའི་རྩ་བ་ཡོངས་སུ་མ་སྨིན། སུ་ནི་མངོན་པར་མཐོ་བ་བསྟན་པའི་སྣོད་ཡིན། སུ་ནི་ངེས་པར་ལེགས་པ་བསྟན་པའི་སྣོད་ཡིན། སུ་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་འཁོར་བའི་སྣོད་ཡིན། གང་ཞིག་ལ་ཅི་ཞིག་བྱ་ཞེས་སོ་སོར་རྟོག་གོ།།

---

2 ཐུགས་མི་ཆེས་] G 284v **3** ཁོང་ཁྲོ་བ་] P 234r **3** མི་འགྱུར་ཏེ།] C 209r **4** པ་དང་ཤེས་] D 199r

---

1 དེས་] GNP (तेन Skt.); དེ་ CD **1–2** མི་བཟོད་པར་མི་འགྱུར། ཐུགས་མི་ཆེས་པར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་དང་།] CDG$N^{pc}P^{pc}$ (མི་བཟོད་པར་མི་འགྱུར། ཐུགས་མི་ཆེས་པར་མི་{འགྱུར་པ་}ཉིད་དང་། N^{pc}, {མི་བཟོད་པར་མི་འགྱུར། ཐུགས་མི་ཆེས་པར་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་དང་། } P^{pc}); མི་བཟོད་པར་མི་འགྱུར། ཐུགས་མི་ཆེས་པར་མི་{འགྱུར་པར་}ཉིད་དང་། N^{ac}; {...} P^{ac} **2–3** གུས་པར་] CDGN; གུས་བར་ P **3** དེས་] GNP (तेन Skt.); དེ་ CD **3** གཤེགས་པ་དགྱེས་པའམ་] CDN^{pc} (ག་{ཤེགས་པ་དགྱེས་པའམ་} N^{pc}); གཤེགས་པ་དགྱེས་པ་འམ་ GP; ག་{...} N^{ac} **3** གཉིས་] CDNP; ག་␣ཉིས་ G **3** ཏེ།] CD; ཏེ་ GNP **6** ཡོད་པར་] CDGN; ཡོད་བར་ P **6–7** འཐད་པ་] CDGN; འཐད་བ་ P **9** ཉོན་མོངས་པའི་] CDGN; ཉོན་མོངས་བའི་ P **9** ནི་] GNP; ནི། CD **10** ཉོན་མོངས་པའི་] CDGN; ཉོན་མོངས་བའི་ P **10** བརྗོད་] CDGP; རྗོད་ N **11** ཕན་པར་] CDGN; ཕན་བར་ P **15** སྣོད་] CGNP; སྣོད་ D

1.1.20 སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ནི་(༡)དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ལ་འཁྲུལ་པ་མི་མངའོ།། (༢)ཅ་ཅོ་མི་མངའོ།། (༣)དགོངས་པ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༤)ཐུགས་མཉམ་པར་མ་གཞག་པ་མི་མངའོ།། (༥)འདུ་ཤེས་སྣ་ཚོགས་པ་མི་མངའོ།། (༦)སོ་སོར་མ་བརྟགས་པའི་བཏང་སྙོམས་མི་མངའོ།། (༧)འདུན་པ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༨)བརྩོན་འགྲུས་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༩)དྲན་པ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༠)ཏིང་ངེ་འཛིན་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༡)ཤེས་རབ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༢)རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། (༡༣)འདས་པ་ལ་མ་ཆགས་པ་མ་ཐོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་འཇུག་གོ།། (༡༤–༡༥)ད་ལྟར་དང་། མ་འོངས་པ་ལ་མ་ཆགས་མ་ཐོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་འཇུག་གོ།། (༡༦)སྐུའི་ཕྲིན་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་ངོ་།། (༡༧)གསུང་གི་ཕྲིན་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་ངོ་།། (༡༨)ཐུགས་ཀྱི་ཕྲིན་ལས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་སྔོན་དུ་འགྲོ་ཞིང་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བ་སྟེ། མ་འདྲེས་པའི་བཤད་པ་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་ཇི་སྐད་དུ་བཤད་པ་བཞིན་ནོ།།

1.1.21 རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གང་ཞེ་ན། ཁ་ཅིག་ནི་“བདེན་པ་བཞི་ལ་དམིགས་པའི་ཤེས་པ་རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་གིས་བསྡུས་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་ཟེར་རོ།། གཞན་དག་ནི་“དེའང་ཆོས་ཐམས་ཅད་ངོ་བོ་མེད་པ་དང་། མ་སྐྱེས་པ་དང་། མ་འགགས་པ་དང་། གཟོད་མ་ནས་ཞི་བ་དང་། རང་བཞིན་གྱིས་མྱ་ངན་ལས་འདས་པའི་རྣམ་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་བསྡུས་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་ཟེར་རོ།། གཞན་དག་ནི་འདིར་

---

1 ནི་(༡)དེ་བཞིན་] G 285r **1** ནི་(༡)དེ་བཞིན་] N 215v **7** པ་ལ་མ་] C 209v **8** ཤེས་ཀྱི་རྗེས་] P 234v **10** ཐུགས་ཀྱི་ཕྲིན་] D 199v

---

1 འཁྲུལ་པ་] CDGP; འཁྲུལ་བ་ N **1–2** མི་མངའོ།།] CGNP; མ་མངའོ།། D **2** མཉམ་པར་] C^{pc}DGNP (མཉམ་པ་{ར་} C^{pc}); མཉམ་པ་ C^{ac} **3** གཞག་པ་] GNP; བཞག་པ་ CD **3** མངའོ།།] DGNP; འངའོ།། C **4** མངའོ།།] CDGP; མངའ།། N **5** དྲན་པ་] CDGP; དྲན་བ་ N **5–6** ཏིང་ངེ་འཛིན་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། ཤེས་རབ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།།] CDGN^{pc}P ({ཏིང་ངེ་འཛིན་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། ཤེས་རབ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཉམས་པ་མི་མངའོ།། } N^{pc}); {. . .} N^{ac} **6** ཆགས་པ་མ་] DNP; ཆགས་{..}མ་ C^{ac}; ཆགས་{⊔}མ་ C^{pc}; ཆགས་མ་ G **11** མ་འདྲེས་པའི་] CDGN; མ་འདྲེས་བའི་ P **11** བཤད་པ་] CGNP; བཤད་བ་ D **12** བཤད་པ་] CDGN; བཤད་བ་ P **14** ནོ་] CD; ནོ།། GNP **14** དེའང་] DGP; དེ་འང་ CN **15** མེད་པ་དང་།] CD; མེད་པ་དང་ GNP **15** གཟོད་མ་ནས་] CDGN; བཟོད་མ་ནས་ P **16** བསྡུས་] CDGNP (བ་⊔སྡུས་ G)

གཉེན་པོའི་ཕྱོགས་ཀྱིས་བསྡུས་པའི་རྣམ་པ་བརྗོད་པར་མི་འདོད་ཀྱི། “ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ་ལྟར་དེ་ལས་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་དུ་གཉེར་བའི་དོན་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མེད་པ་འགྲུབ་པར་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ” ཞེས་ཟེར་རོ།། ཡང་གཞན་དག་ནི“སྤྱངས་པའི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གཞི་ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདི་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད”ཅེས་བྱ་སྟེ། དེ་ལ་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་དང་བག་ཆགས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་སྤྱངས་པ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་ཆར་ཡང་མངའ་བ་ཡིན་ནོ།། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྣམ་པར་འགྲེལ་པ་འདི་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ལེགས་ན། སློབ་དཔོན་བཟང་སྐྱོང་གིས་“སྐབས་སུ་བབ་པ་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་སོགས་པའི་ཤེས་བྱ་རྣམ་པ་བཅུས་བསྡུས་པའི་སྙིང་པོ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དོ”ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་ཤིན་ཏུ་ཆེས་ལེགས་ཏེ། ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་ལ་དམིགས་པས་སོ།། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས། “རབ་འབྱོར་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་དམིགས་པ་ནི་དངོས་པོ་མེད་པའོ།། བདག་པོ་ནི་དྲན་པའོ།། རྣམ་པ་ནི་ཞི་བ་སྟེ་མཚན་ཉིད་མེད་པའོ”ཞེས་གསུངས་སོ།། དེ་ལ“བདག་པོ་དྲན་པ”ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ཤེས་དེ་དང་དེར་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ངོ་བོ་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་དེའང་། 1.2
རྒྱུ་ནི་ཡོངས་སུ་སྨིན་གྱུར་ན།།

---

1 བསྡུས་པའི་རྣམ་] G 285v **5** མངའ་བ་ཡིན་] N 216r **10** ནི་དངོས་པོ་] C 210r **12** ལྡན་པའི་ཡིད་] P 235r

---

10–11 “རབ་འབྱོར་རྣམ་ ... ཉིད་མེད་པའོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 16–17. **457.15–458.3** རྒྱུ་ནི་ཡོངས་ ... དེ་སྟོང་ངོ་།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 9.

---

2 འགྲུབ་] CDGNP (འ␣གྲུབ་ G) **3** འདི་ནི་] C^{pc}DGNP ({འདི་ནི་} C^{pc}); {. . . .} C^{ac} **4** སྒྲིབ་པ་] DGNP; སྒྲིབ་ C **4–5** ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་དང་བག་ཆགས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་སྤྱངས་པ་ནི་] CDGP; . . . N^{ac}; {ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་དང་བག་ཆགས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་སྤྱངས་}པ་ནི་ N^{pc} **6** མཁྱེན་པ་ཉིད་] C^{pc}DGNP (མཁྱེན་པ་{␣}ཉིད་ C^{pc}); མཁྱེན་པ་{. .}ཉིད་ C^{ac} **6** བཟང་སྐྱོང་གིས་] CD; བཟང་སྐྱོང་གི། GNP **9** མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་] CDGN; མཁྱེན་བ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་ P **11** མེད་པའོ་] CD; མེད་པའོ།། GNP **11–12** དྲན་པ་] CD; དྲན་པའི་ GNP **12** ལྡན་པའི་] CDGN; om. P **12** བྱེད་པས་ཤེས་] GNP; བྱེད་པས་ཞེས་ CD **14** དེའང་།] CDGN; དེ་འང་། P

གང་དང་གང་ལ་གང་དང་ནི༎
གང་ཚེ་བྱ་བ་ཕན་གྱུར་པ༎
དེ་དང་དེ་ལ་དེ་སྣང་ངོ་༎ (༨-༩)

སྤྲུལ་པ་སྣང་ངོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འདིའི་དགོངས་པ་ཡིན་ནོ༎ དེ་ལྟར་བྱས་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ནམ་མཁའ་མཛོད་ལ་སོགས་པ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དགོས་དགུ་སྒྲུབ་པའི་ཚུལ་དུ་གནས་པ་ཡིན་ཡང་རང་གི་རྒྱུ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་མ་ཚང་བའི་ཕྱིར་ད་དུང་ཡང་སྐྱེ་བའི་ཕྱ་བ་ཅན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ལས་རྣམ་པར་མ་གྲོལ་བ་ནི་འཐད་པ་ཡིན་ནོ༎ འདིར་གསུངས་པ་ནི།

ལྷ་ཡི་རྒྱལ་པོས་ཆར་ཕབ་ཀྱང་༎
ས་བོན་རུང་མི་འབྲུངས་ལྟར༎
སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་བྱུང་གྱུར་ཀྱང་༎
སྐལ་བ་མེད་པས་བཟང་མི་མྱོང་༎ (༨-༡༠)

ཞེས་བྱ་བའོ༎

དེ་ལྟར་མཛད་པ་རྒྱ་ཆེའི་ཕྱིར༎
སངས་རྒྱས་ཁྱབ་པར་ངེས་པར་བརྗོད༎
དེ་ཉིད་ཟད་པ་མེད་པའི་ཕྱིར༎
རྟག་པ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པ་ཡིན༎ (༨-༡༡)

དེ་ལྟར་ན་དགོངས་པ་འདིས་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་དུ་སོང་བ་དང་། རྟག་པ་ཡིན་པར་བཤད་པས་

---

4 ནི་འདིའི་དགོངས་] D 200r **4** དགོངས་པ་ཡིན་] G 286r

8–11 ལྷ་ཡི་རྒྱལ་ ... བཟང་མི་མྱོང་༎] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 10. **13–16** དེ་ལྟར་མཛད་ ... བརྗོད་པ་ཡིན༎] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 11.

---

4 འདིའི་] CD; འདི་ GNP **4** དགོངས་པ་] GNP; དགོས་པ་ CD **6** སྨིན་] CDGNP (སྨི⊔ན་ D) **6** ཚང་བའི་] DGNP; ཚང་པའི་ C **6** ད་དུང་] NP; དཔུང་ CD; དཅུང་ G **7** གྲོལ་བ་] DGNP; གྲོལ་པ་ C **7** འཐད་པ་] CGP; འཐད་བ་ DN **9** འབྲུངས་] CD; འབྲུང་ GNP **10** ནི་] CDGP; ན་ N **11** སྐལ་བ་] CDGP; བསྐལ་པ་ N **11** མྱོང་༎] CDGP; མྱོང་། N **14** ཁྱབ་པར་] DGNP; ཁྱབ་བར་ C **17** དགོངས་པ་] GNP; དགོས་པ་ CD **17** དང་།] CDGN; དང་༎ P **17** བཤད་པས་] DGNP; བཤད་པ་ C

བསྟན་བཅོས་དང་འགལ་བ་མེད་དོ།།

ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ད་ནི་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན། 2

མཚན་ནི་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་དང་།།
དཔེ་བྱད་བརྒྱད་ཅུའི་བདག་ཉིད་འདི།།
ཐེག་ཆེན་ཉེ་བར་ལོངས་སྤྱོད་ཕྱིར།།
ཐུབ་པའི་ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་སྐུར་བཞེད།། (༨-༡༢)

ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། སྐུ་དེས་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ས་ཆེན་པོ་ལ་ཞུགས་པ་རྣམས་དང་ཐབས་ཅིག་ཏུ་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མེད་པ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱི་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་སོ་སོར་མྱོང་བར་མཛད་པ་ཡིན་ནོ།།

སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོའི་མཚན་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་ཀྱང་གནག་ཞེ་ན། 2.1 2.1.1

ཕྱག་ཞབས་འཁོར་ལོའི་མཚན་དང་རུས་སྦལ་ཞབས།།
ཕྱག་དང་ཞབས་སོར་དྲ་བས་འབྲེལ་པ་དང་།།
ཕྱག་ནི་ཞབས་བཅས་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས།།
འདི་ཡི་སྐུ་ནི་བདུན་དག་མཐོ་བ་དང་།། (༨-༡༣)
སོར་མོ་རིང་དང་རྟིང་ཡངས་སྐུ་ཆེ་དྲང་།།
ཞབས་འབྱུར་མི་མངོན་སྤུ་ནི་གྱེན་དུ་ཕྱོགས།།

---

2 སྐུ་བཤད་ཟིན་] N 216v **11** སྐྱེས་བུ་ཆེན་] C 210v **12** ལོའི་མཚན་དང་] G 286v **16** རིང་དང་རྟིང་] P 235v

---

4–7 མཚན་ནི་སུམ་ ... རྫོགས་སྐུར་བཞེད་།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 12. **459.12–460.14** ཕྱག་ཞབས་འཁོར་ ... རྩ་གཉིས་མཚན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13–17.

---

2 ཏོ།།] GNP; ཏོ།། །། CD **2** ད་ནི་] CDGN; དེ་ནི་ P **8** དཔའ་ཆེན་] CDGNP (དཔའ་{, . .}ཆེན་ C) **11** ན།] CDGP; ན།། N **12** འཁོར་ལོས་] CD; འཁོར་ལོའི་ GNP **12** རུས་] CD; རུ་ GNP **13** འབྲེལ་པ་] CDGN; འབྲེལ་བ་ P **15** དང་།།] DGNP; དང་ C

བྱིན་པ་ཨེ་ན་ཡ་འདྲ་ཕྱག་རིང་མཛེས།།
འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ་སྦུབས་སུ་ནུབ་པའི་མཆོག། (༨-༡༤)
པགས་པ་གསེར་མདོག་པགས་པ་སྲབ་པ་དང་།།
སྤུ་ནི་རེ་རེ་ནས་གཡས་ལེགས་འཁྱུངས་དང་།།
ཞལ་མཛོད་སྤུས་བརྒྱན་རོ་སྟོད་སེང་གེ་འདྲ།།
འདི་ཡི་དཔུང་པའི་མགོ་ཟླུམ་ཐྲག་པ་རྒྱས།། (༨-༡༥)
འདི་ལ་རོ་མི་ཞིམ་པའང་རོ་མཆོག་སྣང་།།
སྐུ་ནི་ཉུ་གྲོ་དྷ་ལྟར་ཆུ་ཞེང་གབ།།
གཙུག་ཏོར་དབུར་ལྡན་ལྗགས་རིང་མཛེས་པ་དང་།།
ཚངས་དབྱངས་འགྲམ་པ་སེང་གེ་འདྲ་དང་ཆེམས།། (༨-༡༦)
ཤིན་ཏུ་དཀར་དང་ཚད་མཉམ་ཐགས་བཟང་དང་།།
གྲངས་ནི་བཞི་བཅུ་ཐམ་པ་ཚང་བ་དང་།།
སྤྱན་ནི་མཐོན་མཐིང་སྤྱན་རྫི་བ་མཆོག་གི།།
འདྲ་བ་འདི་དག་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་མཚན།། (༨-༡༧)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་སོ།། དེ་ལ་(༡)“ཕྱག་ཞབས་འཁོར་ལོས་མཚན་དང་”ཞེས་བྱ་བ་ནི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་རྣམས་ལ་འཁོར་ལོ་རྩིབས་སྟོང་དང་ལྡན་པ་མུ་ཁྱུད་དང་ལྟེ་བ་དང་བཅས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་འདི་ལྟ་སྟེ་དཔེར་ན་རྡུས་པའམ་བ་སོ་ལ་གཟུགས་སུ་བརྐོས་པ་དང་འདྲ་བ་མངའ་བ་ཡིན་ནོ།། (༢)ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་གཉིས་མཉམ་པར་ས་

6 འདི་ཡི་དཔུང་] D 200v **17** ལྟེ་བ་དང་] N 217r

15 “ཕྱག་ཞབས་འཁོར་ལོས་མཚན་དང་”] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13a.

18 ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་གཉིས་] Tib.; पाणितलाभ्यां Skt.

2 འདོམས་] CGNP; མདོམས་ D **5** སྤུས་] CGNP; སྤྲུས་ D **5** སེང་གེ་] DGNP; སེངྒེ་ C **6** འདི་ཡི་] CDGN; འདི་ཡིས་ P **6** དཔུང་པའི་] CDGN; དཔུང་བའི་ P **6** ཐྲག་པ་] CDP; ཐྲག་པར་ GN **7** པའང་] CGP; པ་འང་ DN **9** གཙུག་ཏོར་] CDGP; གཙུག་ཏོད་ N **11** ཚད་] GNP; ཆེམས་ CD **12** ཐམ་པ་] CDGP; ཐམས་པ་ N **12** ཚང་བ་] DNP; ཚང་པ་ CG **14** མཚན།།] CDNP; མཚན། G **15** འཁོར་ལོས་] CD; འཁོར་ལོའི་ GNP **16** རྩིབས་] DGNP; རྩིཔས་ C **17** དཔེར་ན་] CD; དཔེར་ན། GNP **17** པའམ་] D; པ་འམ་ CGNP

ལ་འཇོག་ཅིང་ཞབས་རྗོངས་པ་མེད་པས་ཞབས་ཤིན་ཏུ་གནས་པ་དང་། (༣)དང་པའི་རྒྱལ་པོ་ལྟར་ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་སོར་མོ་དྲ་བས་འབྲེལ་པས་ཕྱག་དང་ཞབས་དྲ་བས་འབྲེལ་པ་དང་། (༤)ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་ཤིང་བལ་གྱི་འདབ་མ་ལྟར་ཤིན་ཏུ་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས་པས་ཕྱག་དང་ཞབས་གཞོན་ཞིང་འཇམ་པ་དང་། (༥)ཕྱག་དང་ཞབས་དང་ཕྲག་པ་གཉིས་དང་ལྟག་པའི་ཕྱོགས་མཐོ་བས་བདུན་མཐོ་བ་དང་། (༦)ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་སོར་མོ་རིང་བས་སོར་མོ་རིང་བ་དང་། (༧)རྟིང་པ་རིང་བས་རྟིང་པ་ཡངས་པ་དང་། (༨)སྐུ་ཁྲུ་བདུན་ཙམ་དུ་འཕགས་ཤིང་ཡ་ཡོ་མེད་པས་སྐུ་ཆེ་ཞིང་དྲང་བ་ཉིད་དང་། (༩)པུས་མོའི་ལྷ་ང་དང་ལོང་བུ་མཛེས་པར་ནུབ་པས་ཞབས་འབར་འབྱུར་མི་མངོན་པ་དང་། (༡༠)བ་སྤུ་གྱེན་དུ་གཡས་ཕྱོགས་སུ་འཁྱིལ་བས་སྐུའི་སྤུ་གྱེན་དུ་ཕྱོགས་པ་དང་། (༡༡)བྱིན་པ་རི་དགས་ཤ་ར་བྷ་དང་། ཨེ་ནེ་ཡ་ལྟ་བུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཡོངས་སུ་མ་ཉམས་ཤིང་རིམ་པར་འཚམ་ལ་རྒྱས་ཤིང་ཟླུམ་པས་བྱིན་པ་རི་དགས་ཨེ་ནེ་ཡའི་ལྟ་བུ་དང་། (༡༢)ཞབས་དང་ཕྱག་མཉམ་པའི་ཕྱིར་མ་བཏུད་པར་ཕྱག་གི་མཐིལ་གཉིས་ཀྱིས་པུས་མོའི་ལྷ་ང་ལ་སླེབས་པས་ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་ཉིད་དང་། (༡༣)གླང་པོ་དང་རྟ་ཅང་ཤེས་ལྟར་གསང་བའི་མཚན་མ་ཤིན་ཏུ་མཛེས་པར་སྦུབས་སུ་ནུབ་པས་འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ་སྦུབས་སུ་ནུབ་པ་དང་། (༡༤)ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པའི་གསེར་གྱི་ཁ་དོག་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་པས་གསེར་གྱི་ཁ་དོག་འདྲ་བ་ཉིད་དང་། (༡༥)དངུལ་དང་གསེར་ས་ལེ་སྦྲམ་ལེགས་པར་ཡོངས་སུ་སྦྱངས་པ་དང་འདྲ་བར་པགས་པ་ཤིན་ཏུ་འཇམ་ཞིང་སྙོམས་པའི་ཕྱིར་དང་། སྐུ་ལ་རྡུལ་གྱིས་མ་གོས་པས་པགས་པ་འཇམ་པ་ཉིད་དང་། (༡༦)བ་སྤུ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་

---

2 སོར་མོ་དྲ་] G 287r **5** སོར་མོ་རིང་] C 211r **8** པ་དགའ། (༡༡)བྱིན་] P 236r **13** དང་། (༡༤)ཤིན་ཏུ་] D 201r **15** ཏུ་འཇམ་ཞིང་] G 287v

---

1 ཞབས་] Tib.; °पाणिपादता Skt. **3** ཤིན་ཏུ་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས་པས་] Tib.; °तरुणसुकुमारतालकोमल° Skt. **11–12** ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་ཉིད་དང་།] Tib.; पटूरुबाहुः Skt.

---

2 འབྲེལ་པས་] DGN; འབྲེལ་པའི་ C; འབྲེལ་བས་ P **2** འབྲེལ་པ་] CDG; འབྲེལ་བ་ NP **5** མཐོ་བ་] DGNP; མཐོ་པ་ C **5** སོར་མོ་] CGNP; སེར་ D **6** རྟིང་པ་] CDGN; རྟིང་བ་ P **8** བ་སྤུ་] CDGN; པ་སྤུ་ P **9** བྱིན་པ་] DGNP; བྱིན་བ་ C **9** རི་དགས་] CDNP; རི་དྭགས་ G **9** ཨེ་ནེ་ཡ་] CD; ཨེ་ཎེ་ཡ་ GNP **9** ཕྱིར་] CD; ཕྱིར་དང་། G; ཕྱིར་དང་།། NP **10** རི་དགས་ཨེ་ནེ་ཡའི་] CDNP; རི་དྭགས་ཨེ་ཎེ་ཡའི་ G **13** ནུབ་པས་] DGNP; ནུབ་བས་ C **13** འདོམས་ཀྱི་] GNP; མདོམས་གྱི་ C; མདོམས་ཀྱི་ D **15** པགས་པ་] CGNP; ཕགས་པ་ D **15** ཤིན་ཏུ་] CDGN; ཤིན་དུ་ P **16** མ་གོས་པས་] CDGN; མ་གོས་བར་ P

ཕྱེ་ཞིང་རེ་རེ་ནས་གཉིས་པ་མེད་པར་སྐྱེས་པས་བ་སྤྲུ་རེ་རེ་བ་ཉིད་དང་། (༡༧)འདིའི་ཞལ་གྱི་སྨིན་མའི་བར་ཀུན་ད་དང་བའི་འོ་མ་དང་ཁ་བ་ལྟར་དཀར་ཞིང་ཟླ་བ་དང་ཉི་མ་བས་ལྷག་པའི་འོད་དང་ལྡན་པའི་སྤུས་བརྒྱན་པས་ཞལ་མཛོད་སྤུས་མཚན་པ་ཉིད་དེ། མཛོད་སྤུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྤུ་དཀར་ཞིང་འཇམ་པས་གཡས་སུ་འཁྱིལ་བར་གནས་པའོ།། (༡༨)སྐུའི་སྟོད་འཕེལ་ཀ་ཆེ་བས་རོ་སྟོད་སེང་གེ་འདྲ་བ་ཉིད་དང་། (༡༩)མགྲིན་པ་ལེགས་པར་འབྲེལ་ཞིང་ཀུན་ནས་ཟླུམ་པས་དཔུང་མགོ་ཤིན་ཏུ་ཟླུམ་པ་ཉིད་དང་། (༢༠)གསེར་གྱི་གླེགས་མ་ཤིན་ཏུ་ཕྱིས་པ་ལྟར་མཐོང་ཀ་རྒྱས་པས་ཕྲག་པའི་བར་རྒྱས་པ་ཉིད་དང་། (༢༡)ལྗགས་རླུང་དང་མཁྲིས་པ་དང་བད་ཀན་གྱིས་མ་ཉམས་པའི་ཕྱིར་དང་རོ་བྲོ་བ་སོ་སོར་མྱོང་བ་དང་མཐུན་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མངའ་བས་རོ་བྲོ་བ་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་། (༢༢)སྐུའི་ཁྱོན་དང་འདོམ་གྱི་ཚད་དུ་མཉམ་པས་ནྱ་གྲོ་དྷ་ལྟར་ཆུ་ཞེང་གབ་པ་ཉིད་དང་། (༢༣)དབུའི་གཙུག་ཏོར་ཟླུམ་ཞིང་ཀུན་ནས་མཉམ་པས་གཡས་སུ་འཁྱིལ་བ་དང་ལྡན་ཞིང་དབུ་མཉམ་པ་ལ་ལེགས་པར་རྒྱས་ཤིང་ལྟ་ན་སྡུག་པའི་གཙུག་ཏོར་དང་ལྡན་པས་དབུ་གཙུག་ཏོར་དང་ལྡན་པ་ཉིད་དང་། (༢༤)ཨུཏྤལ་དམར་པོའི་འདབ་མའི་མདོག་འདྲ་ཞིང་ཡངས་པས་ལྗགས་རིང་ཞིང་སྲབ་པ་ཉིད་དང་། (༢༥)དབྱིག་གི་སྙིང་པོ་དང་། བྱ་ཀ་ལ་བིང་ཀའི་ལྟ་བུའི་གསུང་མངའ་བས་ཚངས་པའི་དབྱངས་ཉིད་དང་། (༢༦)འགྲམ་པ་མེ་ལོང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ལྟར་ལེགས་པར་གྲུབ་ཅིང་ཟླུམ་ལ་རྒྱས་ཤིང་ལྟ་ན་སྡུག་པས་འགྲམ་པ་སེང་གེ་ལྟ་བུ་ཉིད་དང་། (༢༧)ཀུན་ད་དང་དུང་

1 ནས་གཉིས་པ་] N 217v **8** མཐུན་པའི་རྣམ་] C 211v **11** ཏོར་དང་ལྡན་] P 236v **14** པའི་དབྱངས་ཉིད་] G 288r

1–2 སྨིན་མའི་བར་] DGNP; སྨིན་མའི་པར་ C **2** དང་བའི་] DGNP; དང་པའི་ C **4** འཁྱིལ་བར་] CDGN; འཁྱིལ་པར་ P **4** སེང་གེ་] DGNP; སེངྒེ་ C **5** འབྲེལ་] CGP; འདྲེལ་ D; འགྲེལ་ N **5** ཤིན་ཏུ་] CGN; ཤིན་དུ་ DP **6** དང་།] CD; དང་ GNP **6** ཤིན་ཏུ་] CDGN; ཤིན་དུ་ P **6** མཐོང་ཀ་] GNP; ཐོང་ཀ་ CD **6** རྒྱས་པས་] CDGN; རྒྱས་བས་ P **6–7** ཕྲག་པའི་བར་] CDGP; ཕྲག་པའི་པར་ N **7** མཁྲིས་པ་] CDGN; མཁྲིས་བ་ P **8** དང་མཐུན་] CDGN^{pc}P (དང་{⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}མཐུན་ N^{pc}); དང་{. . . . .}མཐུན་ N^{ac} **8** པར་ཤེས་] CDGN^{pc}P (པར་{⊔⊔⊔⊔⊔⊔*⊔}ཤེས་ N^{pc}); པར་{. . . . .*. .}ཤེས་ N^{ac} **8** ཤེས་པ་] CGNP; ཤེས་བ་ D **10** མཉམ་པས་] D; མཉམ་བས་ C; མཉམས་པས་ GNP **11** ལྡན་པས་] CDGN; ལྡན་བས་ P **13** ཀ་ལ་བིང་ཀའི་] GNP; ཀ་ལ་པིང་ཀའི་ CD **13** མངའ་བས་] CGNP; མངའ་པས་ D **14** མེ་ལོང་] DGNP; མེ་ཡོང་ C **15** ཤིང་] CDG; ཞིང་ NP **15** སྡུག་པས་] CGNP; སྡུག་བས་ D **15** སེང་གེ་] DGNP; སེངྒེ་ C

བཅག་འཕྲོ་ལྷར་ཤིན་ཏུ་དཀར་བའི་ཚེམས་མདའ་བས་ཚེམས་དཀར་བ་ཉིད་དང་། (༢༨)ཚེམས་ལ་མཐོན་དམན་མེད་པས་ཚེམས་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། (༢༩)ཚེམས་ལ་མཚམས་མ་དོད་པས་ཚེམས་ཐགས་བཟང་བ་ཉིད་དང་། (༣༠)ཚེམས་བླ་འོག་ལྷག་ཆད་མེད་པས་ཚེམས་བཞི་བཅུ་མཉམ་པ་ཉིད་དང་། (༣༡)དཀར་ནག་གི་ཆ་མ་འདྲེས་ཤིང་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་ཕྱིར་དང་དམར་པོ་ར་རི་དང་མ་འབྲེལ་བས་སྤྱན་མཐོན་མཐིང་ཉིད་དང་། (༣༢)འོག་ན་གནས་པ་དང་སྟེང་ན་གནས་པའི་རྫི་མ་རྣམས་ལེགས་པར་གཞོལ་བའི་ཕྱིར་དང་མ་འདྲེས་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་རྫི་མ་བའི་རྫི་མ་ལྷ་བུ་ཉིད་དོ།།

འདི་ལ་མཚན་ནི་གང་གང་གི།། **2.1.2**
སྒྲུབ་པར་བྱེད་པའི་རྒྱུ་གང་ཡིན།།
དེ་དང་དེ་ནི་རབ་རྫོགས་ལས།།
མཚན་ནི་འདི་དག་ཡང་དག་འགྲུབ།། (༨-༡༨)

ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུའི་མཚན་ཉིད་འདི་རྣམས་ཀྱང་སྔོན་གྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ལས་གྲུབ་པར་རིག་པར་བྱའོ།། ཡང་མཚན་གང་གི་སྔོན་གྱི་ཡོངས་སུ་སྦྱོང་བའི་རྒྱུ་གང་ཞེ་ན།

བླ་མ་སྐྱེལ་ལ་སོགས་པ་དང་།།
ཡང་དག་བླངས་པ་བརྟན་པ་དང་།།

---

15 སོགས་པ་དང་།།] C 212r

8–11 འདི་ལ་མཚན་ … ཡང་དག་འགྲུབ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 18. **463.15–464.6** བླ་མ་སྐྱེལ་ … འབྱུང་བ་བཞིན།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 19–20.

---

4 ར་རི་] Tib.; °राजिभिर् Skt.

---

1 ཤིན་ཏུ་] CDGN; ཤིན་དུ་ P **2** མེད་པས་] DGNP; མེད་པ་ C **2** མཉམ་པ་] CDGN; མཉམ་བ་ P **3–4** མཉམ་པ་ཉིད་དང་།] CD; མཉམ་པ་ཉིད་དང་ GNP **5** འབྲེལ་བས་] DNP; འདྲེས་བས་ C; འབྲེལ་པས་ G **5** སྤྱན་] CD; om. GNP **6** རྫིམ་] CD (गोपक्ष्मनेत्रः Skt.); om. GNP **10** ལས།།] CDGN; པས།། P **13** ཡོངས་སུ་] DGNP; ལོངས་སུ་ C **13** སྦྱོང་བའི་] CDGP; སྦྱོང་པའི་ N **16** བླངས་པ་] GNP; བླང་བ་ CD

བསྡུ་བ་བསྟེན་དང་གྱ་ནོམ་པའི།།
དངོས་པོ་སྦྱིན་དང་གསད་བྱ་བ།། (༨-༡༩)
ཐར་བར་བྱེད་དང་དགེ་བ་ནི།།
ཡང་དག་བླངས་པ་སྤེལ་ལ་སོགས།།
སྒྲུབ་བྱེད་རྒྱུ་ཡི་མཚན་ཉིད་དེ།།
མདོ་ལས་ཇི་སྐད་འབྱུང་བ་བཞིན།། (༨-༢༠)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ་མདོ་ལས། (༡)བླ་མ་རྣམས་ལ་བསུ་བ་དང་། སྐྱེལ་བ་དག་དང་། ཆོས་ཉན་པ་དང་། མེ་ཏོག་གི་ཕྲེང་བ་འབུལ་བ་དང་། གཙུག་ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་ལ་སོགས་པའི་གནས་སུ་འགྲོ་བ་དང་། གཡོག་འཁོར་བྱེད་པས་ཕྱག་དང་ཞབས་འཁོར་ལོའི་མཚན་དང་ལྡན་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་འཁོར་ཤིན་ཏུ་མང་བའི་སྔ་ལྟས་སོ།། (༢)ཡི་དམ་ལ་ཤིན་ཏུ་བརྟན་པས་ན་ཞབས་ཤིན་ཏུ་གནས་པ་སྟེ། དེ་ནི་གང་གིས་རང་གི་རྟོགས་པའི་ཆོས་ལ་གཞན་གྱིས་གཡོ་བར་མི་ནུས་པ་མི་གཡོ་བའི་སྔ་ལྟས་སོ།། (༣)བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་བཞི་བསྟེན་པས་ན་ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་སོར་མོ་དྲ་བས་འབྲེལ་པ་སྟེ། དེ་ནི་གང་གིས་མ་བསྡུས་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་སྡུད་པར་བྱེད་པ་མྱུར་དུ་སྡུད་པའི་སྔ་ལྟས་སོ།། (༤-༥)བཟའ་བ་དང་བཏུང་བ་དང་བལྡག་པ་དང་བཅའ་བ་གྱ་ནོམ་པ་རྣམས་བྱིན་པས་ན་ཕྱག་དང་ཞབས་འཇམ་ཞིང་གཞོན་ཤ་ཆགས་པ་དང་། བདུན་མཐོ་བ་སྟེ། དེ་གཉིས་ནི་བཟའ་བ་དང་། བཏུང་བ་དང་། བལྡག་པ་དང་། བཅའ་བ་གྱ་ནོམ་པ་འཐོབ་པའི་སྔ་ལྟས་སོ།། (༦-༨)བཅིངས་པ་ཐར་བར་བྱས་པའི་ཕྱིར་དང་། སྲོག་བསྲུང་བའི་ཕྱིར་དང་། སྲོག་གཅོད་པ་ལས་སླར་ལྡོག་པ་བསྟེན་པས་ན་སོར་མོ་རིང་བ་དང་རྟིང་པ་ཡངས་པ་དང་སྐུ་ཆེ་ཞིང་དྲང་བ་སྟེ། དེ་ནི་ཚེ་རིང་བའི་སྔ་

6 འབྱུང་བ་བཞིན།།] G 288v **9** ཞབས་འཁོར་ལོའི་] P 237r **14–15** བྱིན་པས་ན་] N 218v **18** པ་བསྟེན་པས་] D 202r

2 སྦྱིན་] CDGP; སྦྱིན་ N **2** གསད་] CD; བསད་ GNP **4** སྤེལ་ལ་སོགས།།] CD; སྤེལ་བ་སོགས།། GNP **5** དེ།།] GN; དང་།། CDP **6** བཞིན།།] CDNP; བཞིན། G **7** རྣམས་] CDGN^{pc}P ({རྣམས་} N^{pc}); {␣␣} N^{ac} **7** བསུ་བ་དང་།] CD; བསུ་བ་དང་ GNP **10** མང་བའི་] DGNP; མང་པའི་ C **14** བཏུང་བ་དང་] GNP; བཏུང་བ་དང་། CD **15** གཞོན་ཤ་ཆགས་པ་དང་།] CD; གཞོན་ཤ་ཆགས་པ་དང་ GNP **15–16** བཟའ་བ་དང་།] CD; བཟའ་བ་དང་ GNP **16** བཏུང་བ་དང་།] CD; བཏུང་བ་དང་ GNP **16** བལྡག་པ་དང་།] CD; བལྡག་པ་དང་ GNP **16** གྱ་ནོམ་པ་འཐོབ་པའི་] DGNP; གྱ་ནོམ་པའི་ཐོབ་པའི་ C **17** ཐར་བར་བྱས་པའི་] GP; ཐར་བར་བྱ་བའི་ CD; ཐར་བར་བྱས་པའི་ G

ལྟས་སོ༎ (༩–༡༠)དགེ་བའི་ཆོས་ཡང་དག་པར་བླངས་ཤིང་གཟུང་བ་ཡང་དག་པར་སྤེལ་བའི་ཕྱིར་དང་། ཉམས་པར་མ་བྱས་པ་ན་ཞབས་ཀྱི་འབར་འབྱུར་མི་མངོན་པ་ཉིད་དང་། སྐུའི་སྤུ་གྱེན་དུ་ཕྱོགས་པ་སྟེ། དེ་ནི་ཡོངས་སུ་མི་ཉམས་པའི་ཆོས་ཉིད་དམ་གདུལ་བྱའི་སྔ་ལྟས་ཏེ། འདིར་གདུལ་བྱ་ནི་ཡང་དག་པར་བསྡུས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་གང་ཡིན་པ་ཡོངས་སུ་སྨིན་པའོ༎ (༡༡)གུས་པར་བྱས་ཏེ་རིགས་དང་བཟོའི་ལས་རྣམས་ཉེ་བར་བྱིན་པའི་ཕྱིར་དང་། ལྷཕམ་བྱིན་པས་ན་བྱིན་པ་ཨེ་ནེ་ཡའི་ལྟ་བུ་སྟེ། དེ་ནི་གང་གིས་བཤད་པར་བྱ་བ་དང་དགོངས་པ་དྲངས་ཟིན་པའི་དོན་འཛིན་པར་བྱེད་པ་མྱུར་དུ་འཛིན་པའི་སྔ་ལྟས་སོ༎ (༡༢)རང་ལ་བདོག་པའི་ནོར་སླངས་ན་སྟེར་བ་དང་། མེད་ཅེས་མི་སྨོང་པའི་ཕྱིར་ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་སྟེ། ཕྱག་དྲང་ཞིང་རིང་བ་ཞེས་བྱ་བའི་དོན་ཏོ༎ དེ་ལ་དྲང་བ་ཉིད་ནི་བདོག་པའི་ནོར་སླངས་པ་མི་སྲིད་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་ཡིན་ལ། རིང་བ་ཉིད་ནི་སློང་མོ་བ་མ་སྤྱངས་ཤིང་སྐབས་ཕྱེ་བ་ལས་སོ༎ དེ་ནི་དབང་དུ་གྱུར་པ་དང་འདུལ་བའི་སྔ་ལྟས་ཏེ། སེམས་དབང་དུ་གྱུར་པས་སེར་སྣའི་གཞན་གྱི་དབང་དུ་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་དང་། ཉོན་མོངས་པ་འདུལ་བས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཚེ་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དང་མ་འབྲེལ་བའི་ཕྱིར་རོ༎ (༡༣)གྲོགས་པོ་དང་། རང་གི་སྐྱེ་བོ་དང་། འབྲེལ་པ་དང་། ལྷན་ཅིག་འགྲོགས་པ་རྣམས་ཕན་ཚུན་མི་འབྱེད་པའི་ཕྱིར་དང་། སེམས་ཅན་བྱེ་བ་རྣམས་བསྡུམས་པའི་ཕྱིར་དང་། ཚངས་པར་སྤྱོད་པ་ཡང་དག་པར་བླངས་པའི་ཕྱིར་དང་། གསང་བའི་གྲོས་བསྲུངས་པའི་ཕྱིར་འདོམས་ཀྱི་སྦ་བ་སྦུབས་སུ་ནུབ་པ་སྟེ། དེ་ནི་འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་

2 དང་། སྐུའི་སྤུ་] G 289r **2** གྱེན་དུ་ཕྱོགས་] C 212v **10** དེ་ནི་དབང་] P 237v **15** བསྲུངས་པའི་ཕྱིར་] N 219r

8 ཕྱག་རིང་ཞིང་མཛེས་པ་སྟེ།] Tib.; पटूरुबाहुः Skt.

1 དགེ་བའི་] CDGP; དགེ་པའི་ N **1** གཟུང་བ་] DGNP; གཟུང་བར་ C **4** གུས་པར་] DGNP; གས་པར་ C **5** རིགས་] CDGN; རིག་ P **5** ལྷཕམ་] CD; ལྷམ་ GNP **6** བུ་སྟེ།] CDNGP (བུ⊔སྟེ། C) **6** བྱ་བ་དང་] CDNP; བྱ་བ་དང་། G **8** སྨོང་པའི་] GNP; སྨྲོད་པའི་ CD **9** སླངས་པ་] CD; བླངས་པ་ GNP **9** རིང་བ་] GP; རང་ CD; རིང་པ་ N **9–10** སློང་མོ་བ་] C; སློང་མོ་ཕ་ D; སློངས་མོ་པ་ GNP **10** འདུལ་བའི་] CDGP; འདུལ་པའི་ N **11** གྱུར་པས་] CDGP; གྱུར་བས་ N **11** འགྱུར་བའི་] CDGP; འགྱུར་པའི་ N **13** སྐྱེ་བོ་དང་།] GNP; སྐྱེ་བོ་དང་ CD **13** འབྲེལ་པ་] DGNP; འབྲེལ་བ་ C **14** བླངས་པའི་] CGNP; བླངས་བའི་ D **15** གྲོས་] CDP (°मन्त्र° Skt.); གོས་ GN **15** འདོམས་ཀྱི་] GNP; མདོམས་ཀྱི་ CD **15** སྦ་བ་] CD; {..} G^{ac}; སྦྲ་བ་ G^{pc}NP ({སྦྲ་བ་} G^{pc})

པར་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གདུང་རྒྱུན་མི་འཆད་པའི་ཕྱིར་སྲས་མང་བའི་སྐྱ་ལྷས་སོ།། (༡༤-༡༥)གདིང་བ་དང་། དགབ་པ་དང་། གོས་དང་། ཁང་བཟང་དང་། གཞལ་ཡས་ཁང་དང་། གནས་ཁང་གྱི་ནོར་པ་རྣམས་བྱིན་པས་ན་མདོག་གསེར་འདྲ་བ་དང་པགས་པ་འཇམ་པས་ཏེ། དེ་གཉིས་ནི་གདིང་བ་དང་། དགབ་པ་དང་། གོས་དང་། ཁང་བཟང་དང་། གཞལ་ཡས་ཁང་དང་། གནས་ཁང་གྱི་ནོར་པ་རྣམས་སྟེད་པའི་སྐྱ་ལྷས་སོ།། (༡༦-༡༧)འདུ་འཛི་སྤངས་པའི་ཕྱིར་དང་། མཁན་པོ་དང་། སློབ་དཔོན་དང་། མ་དང་། ཕ་དང་། སྤུན་ཟླ་དང་། སྲིང་མོ་རྣམས་དང་། བླ་མ་རྣམས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་རྗེས་སུ་མཐུན་པའི་གནས་སུ་བཀོད་པའི་ཕྱིར་དང་། དེ་ལ་བསྙེན་བཀུར་བྱེད་པའི་རིམ་གྲོ་པ་བྱིན་པས་ན་བ་སྤུ་རེ་རེ་ནས་གཡས་ཕྱོགས་སུ་འཁྱིལ་བ་དང་ཞལ་མཛོད་སྤུས་བརྒྱན་པ་སྟེ། དེ་ནི་དོ་ཟླ་མེད་པའི་སྐྱ་ལྷས་སོ།། (༡༨-༡༩)སུ་ཅོར་མི་སྨྲ་བ་དང་། གཞན་ལ་མི་སྨོད་པ་དང་། སྙན་པར་སྨྲ་བ་དང་། ལེགས་པར་བཤད་པ་ལ་རྗེས་སུ་མཐུན་པར་བྱེད་པས་ན་རོ་སྟོད་སེང་གེ་ལྟ་བུ་དང་། དཔུང་མགོ་ལེགས་པར་ཟླུམ་པ་སྟེ། དེ་ནི་ཐོགས་པ་མེད་པའི་སྐྱ་ལྷས་ཏེ། ཡེ་ཤེས་དང་མཐུ་ཐམས་ཅད་དུ་ཐོགས་པ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༢༠-༢༡)ནད་པ་རྣམས་ལ་སྨན་དང་རིམ་གྲོ་པ་དང་སྨན་པ་དང་ཕན་པའི་ཟས་བྱིན་པ་དང་རིམ་གྲོ་བྱས་པས་ན་ཕྲག་པའི་བར་རྒྱས་པ་སྟེ། འདིའི་ཕྲག་པ་གཉིས་ཀྱི་

5 སྟེད་པའི་སྐྱ་] D 202v **6** ལྟ་བ་བཞིན་] C 213r

1 གདུང་] C^{pc}DGNP (ག་{དུང་} C^{pc}); ག་{.. ..} C^{ac} **1** རྒྱུན་] CD; བརྒྱུད་ GNP **1** མི་] CDGP; མ་ N **1** འཆད་པའི་ཕྱིར་] C^{pc}DGNP (འཆད་{པའི་}ཕྱིར་ C^{pc}); ཆད་ཕྱིར་ C^{ac} **1–2** གདིང་བ་དང་།] CD; གདིང་བ་དང་ GNP **2** དགབ་པ་དང་།] CDGP; དགབ་པ་དང་།། N **2** གོས་དང་།] CD; གོས་དང་ GNP **2** ཁང་བཟང་དང་།] conj.; ཁང་བཟངས་དང་། CD; ཁང་བཟངས་དང་ GN; ཁང་བཟང་དང་ P **2** གཞལ་ཡས་ཁང་དང་།] CD; གཞལ་ཡས་ཁང་དང་ GNP **3** དེ་གཉིས་] CDGN; དེ་གཉིད་ས་ P **3–4** གདིང་བ་དང་།] CD; གདིང་བ་དང་ GNP **4** དགབ་པ་དང་།] CD; དགབ་པ་དང་ GNP **4** གོས་དང་།] CD; གོས་དང་ GNP **4** ཁང་བཟང་དང་།] conj.; ཁང་བཟངས་དང་། CD; ཁང་བཟང་དང་ GNP **4** གཞལ་ཡས་ཁང་དང་།] CD; གཞལ་ཡས་ཁང་དང་ GNP **5** མཁན་པོ་དང་།] CD; མཁན་པོ་དང་ GNP **5–6** སློབ་དཔོན་དང་།] CD; སློབ་དཔོན་དང་ GNP **6** མ་དང་།] CD; མ་དང་ GNP **6** ཕ་དང་།] CD; ཕ་དང་། GNP **6** སྤུན་ཟླ་དང་།] CD; སྤུན་ཟླ་དང་ GNP **6** སྲིང་མོ་རྣམས་དང་།] CD; སྲིང་མོ་རྣམས་དང་ GNP **9** སྐྱ་ལྷས་སོ།།] CDGP; ལྐྱ་ལྷས་སོ།། N **9** མི་] CD; om. GN^{pc}P ({⊔} N^{pc}); {..} N^{ac} **9** སྨྲ་བ་དང་།] CD; སྨྲ་བ་དང་ GNP **9** སྨོད་པ་དང་།] CD; སྨོད་པ་དང་ GNP **9–10** སྙན་པར་སྨྲ་བ་དང་།] CD; སྙན་པར་སྨྲ་བ་དང་ GNP **10** སེང་གེ་] DGNP; སེངྒེ་ C **10** ལྟ་བུ་དང་།] CD; ལྟ་བུ་དང་ GNP **13** བྱིན་པ་] CD; སྦྱིན་པ་ GNP

བར་རྣམས་ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པས་སོ།། རོ་བྲོ་བ་མཁྱེན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྨིན་པས་ཐོབ་པ་ཉིད་ཀྱི་ལྗགས་ཀྱི་དབང་པོ་འདི་འདྲ་བར་གྱུར་པ་ཡིན་ཏེ། དབང་པོ་དང་རོ་ངན་པ་ཕྲད་དུ་ཟིན་ཀྱང་དེ་རོ་བྲོ་བ་མཆོག་ཉིད་དུ་ཡང་དག་པར་སྨྱོང་བར་མཛད་པ་སྟེ། དེ་ནི་གནོད་པ་ཅུང་བའི་སྔ་ལྟས་སོ།། (༢༢-༢༣)ཀུན་དགའ་ར་བ་དང་། འདུན་ས་དང་། བསིལ་ཁང་དང་། ཁྲོན་པ་དང་། བགྲོད་དཀའ་བར་ཟམ་པ་བཏགས་པ་དང་། ཁ་ཟས་དང་། མེ་ཏོག་ཕྲེང་བ་དང་། གཙུག་ལག་ཁང་དང་། འདུག་གནས་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་ཐོག་མར་འགྲོ་ཞིང་གཞན་དག་ཀྱང་སྤྲོ་བ་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར་དང་། སྔ་མ་རྣམས་ལས་ལྷག་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་ཕྱག་གཉིས་བརྐྱང་བའི་ཞེང་གི་ཆ་ཇི་ཙམ་ཡིན་པ་འོག་གི་ཞབས་ནས་བཟུམས་ཏེ་སྤྱི་བོའི་བར་གྱི་ཁྲུན་དེ་སྲིད་ཡིན་པས་ན་ཉ་གྲོ་དྷ་ལྟར་ཆུ་ཞེང་གབ་པ་དང་དབུ་གཙུག་ཏོར་དང་ལྡན་པ་སྟེ། དེ་ནི་མངའ་བརྙེས་པའི་སྔ་ལྟས་སོ།། (༢༤-༢༥)ཡུན་རིང་པོ་ནས་འཇམ་ཞིང་སྙན་ལ་མཉེན་པའི་ཚིག་བརྗོད་པས་ན། སྟོང་གསུམ་གྱི་སྟོང་ཆེན་པོའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཇི་ཙམ་བཞེད་པའི་བར་དུ་ལྗགས་ཀྱིས་ཁེབས་པར་མཛད་པའི་ཕྱིར་དང་། ངག་གཅིག་བརྗོད་པ་རྣམ་པར་རིག་པ་དུ་མའི་རྒྱུ་མཚན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ལྗགས་རིང་བ་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་མང་པོས་བར་དུ་ཆོད་པ་དང་། གམ་ན་གནས་པའི་གདུལ་བྱ་རྣམས་ཀྱི་རྣ་བའི་དབང་པོའི་ཡུལ་དུ་མཚུངས་པར་གྱུར་པའི་གསུང་དབྱངས་མངའ་བའི་ཕྱིར་ཚངས་པའི་དབྱངས་ཏེ། དེ་གཉིས་ནི་ངག་གི་ལམ་ཡན་ལག་ལྔ་དང་ལྡན་པའི་གསུང་དབྱངས་ཐོབ་པའི་སྔ་ལྟས་ཏེ། ངག་གི་ལམ་ཡན་ལག་ལྔ་དང་ལྡན་པའི་གསུང་དབྱངས་ནི། ཀུན་ཤེས་པར་བྱ་ཞིང་རྣམ་པར་ཤེས་པར་བྱ་བ་དང་།

---

1 བཅོམ་ལྡན་འདས་] P 238r **3** དེ་རོ་བྲོ་] G 290r **6** པ་ལ་སོགས་] N 219v **12** ཕྱིར་ལྗགས་རིང་] C 213v **13** ཁམས་མང་པོས་] D 203r

---

14–15 དེ་གཉིས་ནི་] Tib.; तत् Skt.

---

1 རྒྱས་པས་སོ།།] GNP; རྒྱས་པའོ།། CD **2** ཐོབ་པ་ཉིད་ཀྱི་] GNP; ཐོབ་པ་ཉིད་ཀྱིས་ CD **3** རོ་བྲོ་བ་] CD; རོ་བྲོ་བ་དང་ GNP **3** སྨྱོང་བར་] CDGP; སྨྱོང་བ་*སྨྱོང་བར་ N **4** ཀུན་དགའ་ར་བ་དང་།] CDGP; ཀུན་དགའ་ར་བ་དང་།། N **4** འདུན་ས་] CDGP; འདུས་ས་ N **5** ཕྲེང་བ་] CDGN; འཕྲེང་ P **7** བྱེད་པའི་ཕྱིར་ཕྱག་གཉིས་] CDGN^{pc}P (བྱེད་{པའི་ཕྱིར་ཕྱག་}གཉིས་ N^{pc}); བྱེད་{...}གཉིས་ Nac **7** བརྐྱང་བའི་] CDGP; བརྐྱང་པའི་ N **8** ཁྲུན་] GNP; ཁྱོན་ CD **8–9** ཆུ་ཞེང་གབ་པ་] CDG; ཆུ་ཞེང་གབ་བ་ NP **10** མཉེན་པའི་] DGNP; མཉེན་པོའི་ C **11** འཇིག་རྟེན་གྱི་] CDGN; འཇིག་རྟེན་ P **11** བཞེད་པའི་] CD; བཞེས་པའི་ GP; པ་ཞེས་ N **11** བར་དུ་] DGNP; པར་དུ་ C **11** ཁེབས་པར་] DGNP; ཁེབས་པར་ C **13** གམ་ན་] GNP; གམ་ལ་ CD **14** གསུང་དབྱངས་] CD; གསུངས་ GNP **14** མངའ་བའི་] CDGP; མངའ་པའི་ N **14–15** དེ་གཉིས་ནི་] GNP; དེ་རྣམས་ནི་ CD

མཉན་པར་འོས་ཤིང་མི་མཐུན་པ་མེད་པ་དང་། ཟབ་ཅིང་རྗེས་སུ་སྒྲོགས་པ་དང་། མི་ཚུགས་ཤིང་རྣར་སྙན་པ་དང་། རིག་ཅིང་ཁྱབ་པར་བྱེད་པའོ།། རིག་ཅིང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྟོགས་པར་བྱེད་པ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཉིད་ཀྱིས་ན་ཁྱབ་པར་བྱེད་པ་ཞེས་གསུངས་ཏེ། གདུལ་བྱའི་སྐྱེ་བོ་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱུད་རྟོགས་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ།། (༢༦)ཡུན་རིང་པོར་ཚིག་ཀྱལ་པ་ལས་ལོག་པ་དང་། དུས་སུ་སྨྲ་བས་ན་འགྲམ་པ་སེང་གེ་འདྲ་བ་སྟེ། དེ་ནི་ངག་བཙུན་པའི་སྤྱི་ལྟས་སོ།། (༢༧_༢༨)རིམ་གྲོར་བྱེད་པ་དང་། མི་བརྙས་པ་དག་དང་། འཚོ་བ་ཡོངས་སུ་དག་པས་ན་ཚེམས་ཤིན་ཏུ་དཀར་བ་ཚེམས་མཉམ་པ་སྟེ། དེ་ནི་འཁོར་སྡུ་ནས་བསགས་པའི་སྤྱི་ལྟས་སོ།། (༢༩_༣༠)ཡུན་རིང་པོ་ནས་བདེན་ཞིང་ཕྲ་མ་མེད་པའི་ཚིག་ཀུན་ཏུ་སྨྲ་བས་ན་ཚེམས་ཐགས་བཟང་བ་དང་ཚེམས་བཞི་བཅུ་མངའ་བ་སྟེ། དེ་ནི་འཁོར་མི་ཕྱེད་པའི་སྤྱི་ལྟས་སོ།། (༣༡_༣༢)འཕྲུད་པར་བྱེད་པ་དང་སྨོད་པར་བྱེད་པ་ལ་ཡང་ཆགས་པ་དང་སྡང་བ་མེད་ཅིང་རྨོངས་པ་མེད་པའི་སྤྱན་གྱིས་གཟིགས་པས་ན་སྤྱན་མཐོན་མཐིང་དང་རྫི་མ་བའི་ལྟ་བུ་སྟེ། དེ་ནི་ཀུན་ནས་མཛེས་པའི་སྤྱི་ལྟས་ཏེ། སྤྱན་ཕྱེ་བའི་རང་བཞིན་ཅན་དང་ཆོས་མཚུངས་སོ།།

2.2 སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོའི་མཚན་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་བཤད་ཟིན་ཏོ།། དཔེ་བྱད་བཟང་པོ་བརྒྱད་ཅུ་རྣམས་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེས་ན་གསུངས་པ་ནི། (༡)སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་ནི་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ལ་ཆགས་པ་དང་བྲལ་བས་ན་སེན་མོ་ཟངས་ཀྱི་མདོག་ལྟ་བུ་དང་། (༢)རང་གི་སྐྱེ་བོ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་ཕན་པ་དང་། བདེ་བར་དགོངས་པའི་ཐུགས་མངའ་བས་

---

1 པར་འོས་ཤིང་] G 290v **3** བྱེད་པ་ཞེས་] P 238v **8** པས་ན་ཚེམས་] N 220r **16** བཞིན་དུ་སེམས་] G 291r **16** ཐུགས་མངའ་བས་] C 214r

---

2–3 རིག་ཅིང་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རྟོགས་པར་བྱེད་པ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ཏེ།] Tib.; विदेर्धातोः कुभुश्चेत्यौणादिकः प्रत्ययः । ततः सुचुत्पत्तौ विदुरिति सिध्यति । तदुक्तं भवति बोधक इति । Skt.

---

2 བྱེད་པ་] CDGN; བྱེད་བ་ P **3** པ་ཡིན་] CDGNP (པ་␣ཡིན་ P) **4** ཀྱལ་པ་] GNP (°प्रलाप° Skt.); རྐྱལ་པ་ CD **4** ལོག་པ་དང་།] CD; ལོག་པ་དང་ GNP **5** སེང་གེ་] DGNP; སེངྒེ་ C **8** ཚེམས་] GNP; om. CD **8–9** མངའ་བ་སྟེ།] GNP; མངའ་བས་ཏེ། CD **11** སྤྱན་ཕྱེ་བའི་] CD (उन्मीलित° Skt.); སྤྱན་ཆེ་བས་ GNP **13** ཏོ།།] conj.; ཏོ།། ༎ CGNP; ཏོ། ༎ D **14** གསུངས་པ་ནི།] GNP; གསུངས་པ་ནི་ CD **15** ལྟ་བུ་དང་།] C; ལྟ་བུ་དང་།། DGNP **16** ཕན་པ་དང་།] CD; ཕན་པ་དང་ GNP

ན་སེན་མོ་སྐུམ་པ་དང་། (༣)རིགས་དང་བརྒྱུད་མཐོན་པོར་བལྟམས་པས་ན་སེན་མོ་མཐོ་བ་དང་། (༤)ཚུལ་ཁ་ན་མ་ཐོ་བ་མི་མངའ་བས་ན་སོར་མོ་རྣམས་ཟླུམ་པ་དང་། (༥)དགེ་བའི་རྩ་བ་རྒྱ་ཆེན་པོ་བསགས་པས་ན་སོར་མོ་རྣམས་རྒྱས་པ་དང་། (༦)དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་རིམ་གྱིས་ཡང་དག་པར་བསགས་པས་ན་སོར་མོ་རྣམས་རིམ་གྱིས་ཕྲ་བ་དང་། (༧)སྐུ་དང་། གསུང་དང་། ཐུགས་ཀྱི་ཕྲིན་ལས་ཀྱི་མཐའ་དང་། འཚོ་བ་དག་པ་སྦྲས་པས་རྩ་མི་མངོན་པ་དང་། (༨)ཉོན་མོངས་པའི་མདུད་པ་གྲོལ་བར་མཛད་པས་ན་རྩ་ལ་མདུད་པ་མེད་པ་དང་། (༩)ཤིན་ཏུ་ལེགས་པར་སྦྲས་པའི་ཆོས་ཉིད་ཅན་ཡིན་པས་ན་ལོང་བུ་མི་མངོན་པ་དང་། (༡༠)ཉམ་ང་བ་ཐམས་ཅད་ལས་ངེས་པར་སྒྲོལ་བར་མཛད་པས་ན་ཞབས་མི་མཉམ་པ་མེད་པ་དང་། (༡༡)མིའི་སེང་གེ་ཡིན་པས་ན་སེང་གེའི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། (༡༢)མིའི་གླང་པོ་ཆེ་ཡིན་པས་ན་གླང་པོའི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། (༡༣)ངང་པའི་རྒྱལ་པོ་ལྟར་ནམ་མཁའ་ལ་གཤེགས་པས་ན་ངང་པའི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། (༡༤)སྐྱེས་བུའི་ཁྱུ་མཆོག་ཡིན་པས་ན་ཁྱུ་མཆོག་གི་སྟབས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། (༡༥)མཐུན་པའི་ལམ་མངའ་བས་ན་གཡས་ཕྱོགས་སུ་གཤེགས་པ་དང་། (༡༦)བལྟ་ན་མཛེས་པས་ན་མཛེས་པར་གཤེགས་པ་དང་། (༡༧)རྟག་ཏུ་ཐུགས་གྱ་གྱུ་མི་མངའ་བས་ན་སྐུ་དྲང་བ་དང་། (༡༨)ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་ཡོན་ཏན་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་སྐུ་འཕྲིལ་བག་ཆགས་པ་དང་། (༡༩)སྡིག་པའི་ཆོས་རྣམས་ཤིན་ཏུ་སྦྱངས་པས་ན་སྐུ་བྱི་དོར་བྱས་པ་ལྟ་བུ་དང་། (༢༠)ཆོས་རིམ་གྱིས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་སྐུ་རིམ་པར་འཚམ་པ་དང་། (༢༡)སྐུ་དང་གསུང་དང་ཐུགས་གཙང་བ་དང་

---

2 དགེ་བའི་རྩ་] D 203v **6–7** པའི་ཆོས་ཉིད་] P 239r **10** པའི་སྟབས་སུ་] N 220v **14** པར་མཛད་པས་] G 291v

---

1 བརྒྱུད་] GNP; རྒྱུད་ CD **3** བསགས་པས་ན་] CGNP; བསགས་པས་ན། D **4** བསགས་པས་ན་] CGNP; བསགས་པས་ན། D **4** སྐུ་དང་།] CD; སྐུ་དང་ GNP **4** གསུང་དང་།] CD; གསུང་དང་ GNP **5** མཐའ་དང་།] CD; མཐའ་དང་ GNP **5** སྦྲས་པས་] CDGN; སྦྲས་པས་ P **5** མངོན་པ་] CGNP; མངོན་བ་ D **6** མདུད་པ་] DGNP; མདུད་བ་ C **6** མཛད་པས་ན་] GNP; མཛད་པས་ན། CD **6** རྩ་ལ་] CD; རྩ་ GNP **7** ཡིན་པས་ན་] GNP; ཡིན་པས་ན། CD **8** མཛད་པས་ན་] GNP; མཛད་པས་ན། CD **8** སེང་གེ་] DGNP; སེངྒེ་ C **8** ཡིན་པས་ན་] GNP; ཡིན་པས་ན། CD **8** སེང་གེའི་] DGNP; སེངྒེའི་ C **9** སྟབས་སུ་] CDGN; སྟབས་ P **10** གཤེགས་པས་ན་] DGNP; གཤེགས་བས་ན་ C **10** ངང་པའི་] DGNP; ངང་བའི་ C **12** མཛེས་པས་ན་] CD; མཛེས་པ་ན་ GNP **13** དྲང་བ་] CGNP; དྲང་པ་ D **14** སྟོན་པར་] CDGN; སྟོན་བར་ P **15** བྱས་པ་] CDGN; བྱས་བ་ P **16** གསུང་] CDGN; གསང་ P

ལྡན་པས་ན་སྐུ་གཙང་བ་དང་། (༢༢)རང་བཞིན་གྱིས་ཐུགས་འཇམ་པས་ན་སྐུ་འཇམ་པ་དང་། (༢༣)རང་བཞིན་གྱིས་ཐུགས་རྣམ་པར་དག་པས་ན་སྐུ་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། (༢༤)ཆོས་འདུལ་བ་ལེགས་པར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་ན་མཚན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་། (༢༥)ཡངས་ཤིང་མཛེས་པའི་ཡོན་ཏན་བརྗོད་པར་མཛད་པས་ན་སྐུའི་ཁོ་ལག་ཡངས་ཤིང་བཟང་བ་དང་། (༢༦)ཐམས་ཅད་ལ་ཐུགས་སྙོམས་པས་ན་གོམ་པ་སྙོམས་པ་དང་། (༢༧)གཟིགས་པ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པས་ན་སྤྱན་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། (༢༨)ཤིན་ཏུ་འཇམ་པས་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་སྐུ་ཤིན་ཏུ་གཞོན་ཤ་ཅན་དང་། (༢༩)རྟག་ཏུ་ཞུམ་པ་མེད་པའི་ཐུགས་མངའ་བས་ན་སྐུ་ཞུམ་པ་མེད་པ་དང་། (༣༠)མི་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་བཅོམ་པས་ན་སྐུ་རྒྱས་པ་དང་། (༣༡)ཡང་སྲིད་པ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་པ་ཟད་པས་ན་སྐུ་ཤིན་ཏུ་གྲིམས་པ་དང་། (༣༢)རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བའི་ཡན་ལག་དང་ཉིད་ལག་ལེགས་པར་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་ཡན་ལག་དང་ཉིད་ལག་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་འབྱེས་པ་དང་། (༣༣)གཟིགས་པ་རྣམ་པར་དག་པས་ན་གཟིགས་པ་རབ་རིབ་མེད་ཅིང་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། (༣༤)ཚུལ་ཁྲིམས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་སློབ་མ་མངའ་བས་ན་དཀུ་ཟླུམ་པ་དང་། (༣༥)འཁོར་བའི་སྐྱོན་རབ་ཏུ་སྤྲངས་པས་ན་དཀུ་སྐབས་ཕྱིན་པ་དང་། (༣༦)ང་རྒྱལ་གྱི་དྲེགས་པ་བཅོམ་པས་ན་དཀུ་མ་རྙོངས་པ་དང་། (༣༧)ཆོས་ཟད་པ་རྣམ་པར་བཟློག་པར་མཛད་པས་ན་ཕྱལ་ཕྱང་ངེ་བ་དང་། (༣༨)ཆོས་ཟབ་མོ་མངོན་དུ་མཛད་པས་ན་ལྟེ་བ་ཟབ་པ་དང་། (༣༩)མཐུན་པར་འཛིན་པའི་སློབ་མ་མངའ་བས་ན་ལྟེ་བ་གཡས་སུ་འཁྱིལ་བ་དང་། (༤༠)ཀུན་ནས་མཛེས་པའི་སློབ་མའི་ཚོགས་མངའ་བས་ན་ཀུན་ནས་མཛེས་པ་དང་། (༤༡)ཐུགས་མཆོག་ཏུ་གཙང་བས་ན་ཀུན་ཏུ་སྤྱོད་པ་གཙང་

---

3 ན་མཚན་ཡོངས་] C 214v **8** བ་རྣམས་བཅོམ་] D 204r **9** ཤིན་ཏུ་གྲིམས་] P 239v **13** བའི་སྐྱོན་རབ་] G 292r **13** སྐབས་ཕྱིན་པ་] N 221r

---

1 འཇམ་པས་] CGNP; འཇམ་བས་ D **2** ཐུགས་རྣམ་པར་དག་པས་ན་སྐུ་རྣམ་པར་དག་པ་] C^{pc}DGP ({ཐུགྶ་རྣམ་པ྄་དག་པ྅་ན་སྐུ་རྣམ་པ྄}དག་པ་ C^{pc}); {…}དག་པ་ C^{ac}; ཐུགས་རྣམ་པར་དག་པས་ན། སྐུ་རྣམ་པར་དག་པ་ N **3** རྫོགས་པས་] DGNP; རྫོགས་བས་ C **3** ཡངས་] DGNP; ཡོངས་ C **6** ཤིན་ཏུ་] CDGN^{pc}P ({␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣␣}ཤིན་ཏུ་ N^{pc}); {………………………}ཤིན་ཏུ་ N^{ac} **6** མཛད་པས་ན་] CGNP; མཛས་བས་ན་ D **7** མངའ་བས་ན་] CD; མངའ་བས་ན། GNP **11** རྣམ་པར་དག་པ་དང་།] C^{pc}DGNP (རྣམ་{པ྄་དག་པ་དང་། } C^{pc}); རྣམ་པ་{␣␣} C^{ac} **12** ཚུལ་ཁྲིམས་] CD; ཚུལ་ GNP **13** དྲེགས་པ་] GNP (°शृङ्गाः Skt.); དྲེག་པ་ CD **16** འཁྱིལ་བ་] CDG; འཁྱིལ་པ་ NP **17** མངའ་བས་ན་] DGNP; མངའ་པས་ན་ C **17** ཀུན་ཏུ་] GNP; ཀུན་དུ་ CD **17** སྤྱོད་པ་] CDGN; སྤྱོད་བ་ P

བ་དང་། (༤༢)ཆོས་འདུལ་བ་ནག་པོ་སྟོན་པ་དང་བྲལ་བས་ན་སྐུ་ལ་སྨེ་བ་དང་གནག་བག་མེད་པ་དང་། (༤༣)ཤིང་བལ་དང་འདྲ་བར་ཡང་བའི་ལུས་ཐོབ་པར་བྱེད་པའི་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་ཕྱག་ཤིང་བལ་ལྟར་འཇམ་པ་དང་། (༤༤)རང་གི་སྐྱེ་བོ་དང་སྐྱེ་བོ་ཕལ་པོ་ཆེ་ལ་སྙོམས་པར་བྱས་པས་དགེ་སྦྱོང་ཆེན་པོ་བརྙེས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་མདངས་ཡོད་པ་དང་། (༤༥)མཆོག་ཏུ་ཟབ་ཅིང་བརྟན་པར་གནས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་ཟབ་པ་དང་། (༤༦)རྒྱ་ཆེན་པོ་ལ་བཟོད་པའི་ཆོས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་རིང་བ་དང་། (༤༧)ཤིན་ཏུ་རླབས་པོ་ཆེ་མ་ཡིན་པའི་བསླབ་པའི་གཞི་འཆའ་བར་མཛད་པས་ན་ཞལ་ཧ་ཅང་མི་རིང་བ་དང་། (༤༨)འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་གཟུགས་བརྙན་དང་འདྲ་བར་སྟོན་པས་ན་ཞལ་ལ་གཟུགས་ཀྱི་གཟུགས་བརྙན་སྣང་བ་དང་། (༤༩)འཇམ་པ་སྔོན་དུ་བཏང་ནས་འདུལ་བས་ན་ལྗགས་མཉེན་པ་དང་། (༥༠)ཡོན་ཏན་ཕྲ་མོའི་ཚོགས་དང་ལྡན་པས་ན་ལྗགས་སྲབ་པ་དང་། (༥༡)བྱིས་པའི་སྐྱེ་བོ་ཆགས་པ་ཅན་རྣམས་གཏིང་དཔག་དཀའ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་འདུལ་བས་ན་ལྗགས་དམར་བ་དང་། (༥༢)གླང་པོ་ཆེའི་ང་རོ་དང་། འབྲུག་གི་སྒྲ་རྣམས་ལ་བསྙེངས་པ་མི་མངའ་བས་ན་གླང་པོ་ཆེ་དང་འབྲུག་གི་སྒྲ་དབྱངས་དང་ལྡན་པ་དང་། (༥༣)སྙན་ཞིང་མཉེན་ལ་འཇམ་པས་སྨྲ་བའི་སློབ་མ་མངའ་བས་ན་གསུང་སྙན་ཞིང་མཉེན་ལ་འཇམ་པ་དང་། (༥༤)སྲིད་པ་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་བསྡམས་པས་ན་མཆེ་བ་ཟླུམ་པ་དང་། (༥༥)སྐྱེ་བོ་རྣོན་པོ་འདུལ་བ་ལ་མཁས་པས་ན་མཆེ་བ་རྣོ་བ་དང་། (༥༦)ཆོས་འདུལ་བ་མཆོག་ཏུ་དཀར་

---

6 ན་ཕྱག་གི་] C 215r **10** བོ་ཆགས་པ་] G 292v **11** འདུལ་བས་ན་] P 240r **12** སྒྲ་དབྱངས་དང་] D 204v **15** མཁས་པས་ན་] N 221v

---

2–3 མཛད་པས་ན་] CDGN; མཛེས་བས་ན་ P **3** ཕལ་པོ་] CGNP; པལ་པོ་ D **4** དགེ་སྦྱོང་ཆེན་པོ་བརྙེས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་མདངས་ཡོད་པ་དང་།] $C^{pc}DGN^{pc}P$ ({དགེ་སྦྱོང་ཆེན་པོ་བརྙེས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་མདངས་ཡོད་པ་དང་། } C^{pc}, དགེ་སྦྱོང་ཆེན་པོ་བརྙེས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་{མདངས་}ཡོད་པ་དང་། C^{pc}); དགེ་སྦྱོང་ཆེན་པོ་བརྙེས་པས་ན་ཕྱག་གི་རི་མོ་{. . . .}ཡོད་པ་དང་། C^{ac}; {. . .} Nac **4–5** མཆོག་ཏུ་ཟབ་] $CDGN^{pc}P$ ({མཆོག་ཏུ་ཟབ་} N^{pc}); {. . .} N^{ac} **7–8** འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་] $C^{pc}DGNP$ (འཇིག་{རྟེན་ཐམ་}ཅད་ C^{pc}); འཇིག་{␣␣␣␣}ཅད་ C^{ac} **8** གཟུགས་ཀྱི་] CDGN; om. P **10** ལྡན་པས་ན་] CDGN; ལྡན་བས་ན་ P **10** བྱིས་པའི་] DGNP; བྱིས་བའི་ C **11** དཀའ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་] $CDGNP^{pc}$ ({དཀའ་བའི་ཆོས་ཀྱིས་␣␣} P^{pc}); {. . .} P^{ac} **11** དམར་བ་] CDGP; དམར་པ་ N **11** ང་རོ་དང་།] CD; ང་རོ་དང་ GNP **12** བསྙེངས་པ་] GNP; བསྙེམས་པ་ CD **12** མངའ་བས་ན་] GNP; མངའ་བས་ CD **13** གསུང་] CD; om. GNP **14** ཟླུམ་པ་] CDGN; ཟླུམ་བ་ P **15** རྣོན་པོ་] GNP; རྣོན་པོས་ CD **15** འདུལ་བ་] CGN; འདལ་བ་ D; འདུལ་པ་ P **471.15–472.1** དཀར་བས་ན་] DGNP; དཀར་པས་ན་ C

བས་ན་མཆེ་བ་དཀར་བ་དང་། (༥༧)སའི་ཆ་མཉམ་པ་ལ་བཞུགས་པས་ན་མཆེ་བ་མཉམ་པ་དང་། (༥༨)མངོན་པར་རྟོགས་པ་རིམ་གྱིས་སྟོན་པར་མཛད་པས་ན་མཆེ་བ་བྱིན་གྱིས་ཕྲ་བ་དང་། (༥༩)ཤེས་རབ་ཀྱི་རི་བོ་མཐོན་པོ་ལ་བཞུགས་པས་ན་ཤངས་མཐོ་བ་དང་། (༦༠)གདུལ་བྱའི་སྐྱེ་བོ་གཙང་མ་ཡིད་ཆེས་པས་ན་ཤངས་གཙང་བ་དང་། (༦༡)སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་མཆོག་ཏུ་ཡངས་པ་དང་ལྡན་པས་ན་སྤྱན་ཡངས་པ་དང་། (༦༢)སེམས་ཅན་གྱི་ཚོགས་བསགས་པས་ན་རྫི་མ་སྟུག་པ་དང་། (༦༣)ལྷ་དང་ལྷ་མ་ཡིན་དང་མིའི་ན་ཆུང་མིག་དཀར་ནག་འབྱེས་ཤིང་པདམའི་འདབ་མ་རངས་པ་ལྟ་བུ་དང་ལྡན་པ་མཆོག་རྣམས་ཀྱིས་མངོན་པར་བསྟོད་པས་ན་སྤྱན་དཀར་ནག་འབྱེས་ཤིང་པདམའི་འདབ་མ་རངས་པ་ལྟ་བུ་དང་། (༦༤)རྟག་ཏུ་ཡངས་པ་སྟོན་པས་ན་སྨིན་ཚུགས་རིང་བ་དང་། (༦༥)འཇམ་པོས་འདུལ་བ་ལ་མཁས་པས་ན་སྨིན་མ་འཇམ་པ་དང་། (༦༦)སྐྱོན་ཀུན་ནས་མཁྱེན་པས་ན་སྨིན་མའི་སྤུ་མཉམ་པ་དང་། (༦༧)དགེ་བའི་རྩ་བ་ཉེ་བར་སྣུམ་པས་རྒྱུད་སྣུམ་པར་གྱུར་པའི་སྐྱེ་བོ་རྣམས་འདུལ་བས་ན་སྨིན་མ་སྣུམ་པ་དང་། (༦༨)མཆོག་ཏུ་རྒྱས་ཤིང་རིང་བའི་ཕྱག་མངའ་བས་ན་ཕྱག་རྒྱས་ཤིང་རིང་བ་དང་། (༦༩)ཉོན་མོངས་པའི་གཡུལ་ལས་རྣམ་པར་རྒྱལ་བས་ན་སྙན་མཉམ་པ་དང་། (༧༠)མ་ཉམས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་རྒྱུད་འདུལ་བར་མཛད་པས་ན་སྙན་གྱི་དབང་པོ་མ་ཉམས་པ་དང་། (༧༡)ལྟ་བར་བྱས་པ་ཐམས་ཅད་རྣམ་པར་སྤངས་པས་ན་དཔྲལ་བ་ལེགས་པར་འབྱེས་པ་དང་། (༧༢)དགེ་སློང་དང་བྲམ་ཟེ་དང་ཕས་ཀྱི་རྒོལ་བ་རྣམས་རབ་ཏུ་བཅོམ་པས་ན་དཔྲལ་བའི་དབྱེས་ཆེ་བ་དང་། (༧༣)སྨོན་ལམ་གྱི་མཆོག་ཤིན་ཏུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་

9–10 ནས་མཁྱེན་པས་] C 215v **10** ན་སྨིན་མའི་] G 293r **14** པས་ན་དཔྲལ་] P 240v

14 རྣམ་པར་སྤངས་པས་ན་] Tib.; °विपरिणता: Skt.

1 མཉམ་པ་ལ་] CD; སྙམ་པ་ལ་ GNP **1** བཞུགས་པས་ན་] GN^{pc}P ({བ་}ཞུགས་ N^{pc}); ཞུགས་ CDN^{ac} **3** ཤེས་རབ་ཀྱི་རི་བོ་] CDGN^{pc}P (ཤེས་{རབ་ཀྱི་རི་བོ་} N^{pc}); ཤེས་{⊔⊔⊔} N^{ac} **3** བཞུགས་པས་ན་] CDNP; ཞུགས་པས་ན་ G **4** ཡིད་ཆེས་] CDGN; ཡིན་ཆེས་ P **6** ན་ཆུང་] GNP; ན་ཆུང་ལྟར་ CD **7** ལྡན་པ་] GNP; ལྡན་པས་ CD **7** བསྟོད་པས་ན་] DGNP; བསྟོད་བས་ན་ C **8** རིང་བ་] DGNP; རིང་པ་ C **9** འདུལ་བ་] DGNP; འདུལ་པ་ C **9** འཇམ་པ་] DGNP; འཇམ་བ་ C **13** མ་ཉམས་པའི་] CD; མཉམ་པའི་ GP; མཉམས་པའི་ N **14** མ་ཉམས་པ་] DGN; མ་ཉམས་བ་ C; ཉམས་པ་ P **14** ལྟ་བར་བྱས་པ་] GNP; བལྟ་བར་བྱ་བ་ CD **14** སྤངས་པས་ན་] GNP; སྤང་པས་ན་ CD **14** དཔྲལ་བ་] DGNP; དབྲལ་བ་ C **15** འབྱེས་པ་] DGN; འབྱུས་པ་ C; འབྱེད་པ་ P **15** རྒོལ་བ་] DGNP; རྒོལ་པ་ C **16** དཔྲལ་བའི་] DGNP; དབྲལ་བའི་ C **16** མཆོག་ཤིན་ཏུ་] GNP; མཆོག་ཏུ་ CD

ན་ཡན་ལག་གི་མཆོག་ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པ་དང་། (༧༤)ཡུལ་གྱི་བྱང་བའི་དགའ་བ་རྣམ་པར་བཟློག་པས་ན་དབུ་སྐྲ་བྱང་བ་ལྟར་གནག་པ་དང་། (༧༥)མཐོང་བ་དང་སྒོམ་པས་སྤང་བར་བྱ་བའི་བག་ལ་ཉལ་སྤངས་པས་ན་དབུ་སྐྲ་སྟུག་པ་དང་། (༧༦)བློ་འཇམ་པོས་བསྟན་པའི་སྙིང་པོ་མངོན་པར་མཁྱེན་པས་ན་དབུ་སྐྲ་འཇམ་པ་དང་། (༧༧)རྟག་ཏུ་མ་འབྲུགས་པའི་ཐུགས་མངའ་བས་ན་དབུ་སྐྲ་མ་འཛིངས་པ་དང་། (༧༨)རྟག་ཏུ་མ་བརླང་བའི་གསུང་མངའ་བས་ན་དབུ་སྐྲ་མི་བཤོར་བ་དང་། (༧༩)བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་གི་མེ་ཏོག་དྲི་ཞིམ་པོས་སྐྱེ་བོ་རྣམས་མཐུན་པར་བསྒྲུབས་པས་ན་དབུ་སྐྲ་དྲི་ཞིམ་པ་དང་། (༨༠)ཕྱག་དང་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ་དཔལ་བེའུ་དང་བཀྲ་ཤིས་དང་གཡུང་དྲུང་འཁྱིལ་བས་བརྒྱན་པ་ཡིན་ནོ།། མདོའི་ཚིག་ལྷུག་པ་འདི་བསྡུ་བར་བྱ་བའི་དོན་དུ་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་ཡིན་ཏེ།

ཐུབ་པའི་སེན་མོ་ཟངས་མདོག་དང་།།
མདོག་སྣུམ་མཐོ་དང་སོར་མོ་རྣམས།།
ཟླུམ་རྒྱས་བྱིན་གྱིས་ཕྲ་བ་དང་།།
རྩ་མི་མངོན་དང་མདུད་པ་མེད།། (༨-༢༡)
ལོང་བུ་མི་མངོན་ཞབས་མཉམ་དང་།།
སེང་གེ་གླང་ཆེན་བྱ་དང་ནི།།
ཁྱུ་མཆོག་སྟབས་གཤེགས་གཡས་ཕྱོགས་དང་།།
མཛེས་གཤེགས་དྲང་དང་འཁྲིལ་བག་ཆགས།། (༨-༢༢)

2 བྱང་བ་ལྟར་] N 222r **4** འཇམ་པ་དང་།] D 205r **9** ཚིགས་སུ་བཅད་] G 293v

473.10–475.19 ཐུབ་པའི་སེན་ ... བཟང་པོར་བཞེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 21–32.

1 དགའ་བ་] DGNP; དགའ་པ་ C **3–4** བསྟན་པའི་སྙིང་པོ་མངོན་པར་མཁྱེན་པས་ན་] CDG^{pc}NP (བསྟན་{པའི་སྙིང་པོ་མངོན་*པར་}མཁྱེན་{པས་}ན་ G^{pc}); བསྟན་{⊔⊔⊔⊔⊔*⊔}མཁྱེན་{⊔}ན་ G^{ac} **4** འབྲུགས་པའི་] DGP; འབྲུགས་བའི་ CN **5** མ་བརླང་བའི་] CD; མི་བརླང་བའི་ GNP **5** མངའ་བས་ན་] DGNP; མངའ་པས་ན་ C **6** བསྒྲུབས་པས་ན་] CD; སྒྲུབ་པས་ན་ GNP **7** ཞིམ་པ་] CDGNP (ཞི་⊔མ་པ་ G) **7–8** གཡུང་དྲུང་འཁྱིལ་བས་] CD; གཡུང་དྲུང་འཁྱིལ་པས་ GNP **8** འདི་] GNP; om. CD **8** བྱས་པ་] CDGNP (བྱས་པ་⊔ C) **10** ཐུབ་པའི་] CDNP; ཐུག་པའི་ G **12** ཕྲ་བ་] DGNP; ཕྲེ་བ་ C **13** མི་མངོན་དང་] GNP; མི་མངོན་པ་ CD

བྲི་དོར་བྱས་འདྲ་རིམ་པར་འཚམ།།
གཙང་དང་འཛམ་དང་དག་པའི་སྐུ།།
མཚན་ནི་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་དང་།།
སྐུ་ཡི་ཁོ་ལག་ཡངས་ཤིང་བཟང་།། (༨-༢༣)
གོམ་སྟོམས་པ་དང་སྤྱན་གཉིས་ནི།།
དག་དང་གཞོན་ཤ་ཅན་ཉིད་དང་།།
སྐུ་ཞུམ་མེད་དང་རྒྱས་པ་དང་།།
ཤིན་ཏུ་གྲིམས་པའི་སྐུ་ཉིད་དང་།། (༨-༢༤)
ཡན་ལག་ཤིན་ཏུ་རྣམ་འབྱེས་དང་།།
གཟིགས་པ་སྒྲིབ་མེད་དག་པ་དང་།།
དཀུ་ཟླུམ་སྐབས་ཕྱིན་མ་རྙོངས་དང་།།
བྱང་དེ་བ་དང་ལྟེ་བ་ནི།། (༨-༢༥)
ཟབ་དང་གཡས་ཕྱོགས་འཁྱིལ་བ་དང་།།
ཀུན་ནས་ལྟ་ན་སྡུག་པ་དང་།།
ཀུན་སྤྱོད་གཙང་དང་སྐུ་ལ་ནི།།
སྨེ་བ་གནག་བག་མེད་པ་དང་།། (༨-༢༦)
ཕྱག་ནི་ཤིང་བལ་ལྟར་འཇམ་དང་།།
ཕྱག་རིས་མདངས་ཡོད་ཟབ་རིང་དང་།།
ཞལ་ནི་ཧ་ཅང་མི་རིང་དང་།།
མཆུ་ནི་བིམ་པ་ལྟར་དམར་དང་།། (༨-༢༧)
ལྗགས་མཉེན་པ་དང་སྲབ་པ་དང་།།

---

2 གཙང་དང་འཛམ་] C 216r **11** དཀུ་ཟླུམ་སྐབས་] P 241r **18** ཟབ་རིང་དང་།།] N 222v

---

8 གྲིམས་པའི་] CGNP; གྲམས་པའི་ D **11** དཀུ་ཟླུམ་] CDG; དབུ་ཟླུམ་ NP **11** མ་རྙོངས་] CDGP; མ་སྙོངས་ N **12** བྱང་དེ་བ་] CDGP; ཕྱུ་དང་པ་ N **13** འཁྱིལ་བ་] CDG; འཁྱིལ་པ་ NP **14** སྡུག་པ་] CDGN; སྡུག་བ་ P **18** ཕྱག་རིས་] CD; ཕྱག་རིང་ GNP **21** མཉེན་པ་] DGNP; གཉེན་པ་ C

དམར་དང་འབྲུག་གི་སྒྲ་ཉིད་དང་།།
གསུང་མཉེན་འཇམ་དང་མཆེ་བ་ཟླུམ།།
རྣོ་དང་དཀར་དང་མཉམ་པ་དང་།། (༨-༢༨)
བྱིན་གྱིས་ཕྲ་དང་ཤངས་མཐོ་དང་།།
མཆོག་ཏུ་གཙང་བ་ཉིད་དང་ནི།།
སྤྱན་ཡངས་པ་དང་རྫི་མ་སྟུག།།
པདམའི་འདབ་མ་འདྲ་བ་དང་།། (༨-༢༩)
སྨིན་ཚུགས་རིང་དང་འཇམ་པ་དང་།།
སྣུམ་དང་སྤུ་ནི་མཉམ་པ་དང་།།
ཕྱག་རིང་རྒྱས་དང་སྐན་མཉམ་དང་།།
ཉམས་པ་རྣམ་པར་སྤངས་པ་དང་།། (༨-༣༠)
དཔྲལ་བ་ལེགས་པར་འབྱེས་པ་དང་།།
དབྱེས་ཆེ་བ་དང་དབུ་རྒྱས་དང་།།
དབུ་སྐྲ་བུང་བ་ལྟར་གནག་དང་།།
སྟུག་དང་འཇམ་དང་མ་འཛིངས་དང་།། (༨-༣༡)
མི་བཤོར་དྲི་ཞིམ་སྐྱེས་བུ་ཡི།།
ཡིད་ནི་འཕྲོག་པར་བྱེད་པ་དང་།།
དཔལ་གྱི་བེའུ་དང་བཀྲ་ཤིས་ནི།།
སངས་རྒྱས་དཔེ་བྱད་བཟང་པོར་བཞེད།། (༨-༣༢)

ཡོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་བཤད་ཟིན་ཏོ།། འདི་གཉིས་ཀྱི་བཤད་པ་ནི་སྤྲུལ་པའི་སྐུའི་ཕྲིན་ལས་ **3** **3.1**

---

9 དང་སྤུ་ནི་] G 294r **10** མཉམ་དང་།།] D 205v

---

2 མཉེན་] CDGN; མཉན་ P **7** འདབ་མ་] CDN; འདབ་མ་དང་ GP **8** སྨིན་] CDGN; སྨིག་ P **13** དབྱེས་ཆེ་བ་] CDGN; དབྱེར་ཆེ་བ་ P **20** ཏོ།།] conj.; ཏོ།། །། CDGNP

སྟོན་པའི་མདོ་ལས་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྤྲིན་པའི་བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོན་པར་འགྱུར་ཏེ། དེས་ན་དང་པོར་མ་གསུངས་སོ།། སྤྲུལ་པའི་སྐུ་གང་ཞེ་ན།

གང་གིས་སྲིད་པ་ཇི་སྲིད་པར།།
འགྲོ་ལ་ཕན་པ་སྣ་ཚོགས་དག།
མཉམ་དུ་མཛད་པའི་སྐུ་དེ་ནི།།
ཐུབ་པའི་སྤྲུལ་སྐུ་རྒྱུན་མི་ཆད།། (༨-༣༣)
དེ་བཞིན་འགྲོ་ལ་ཇི་སྲིད་འདིའི།།
ལས་ཀྱང་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་འདོད།།

ཅེས་གསུངས་སོ།། དེས་ན་འདི་ཕན་ཆད་ནི་འབྲས་བུའི་གནས་སྐབས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ལེགས་པར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཐོབ་པ་ནི་འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་པར་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་རྣམས་སུ་སྤྲུལ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་ཅིང་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་སྣ་ཚོགས་པ་འཇུག་པར་བྱེད་པའི་སྒོ་ནས་གནས་ཡོངས་སུ་གྱུར་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་དོ།། "བཅོམ་ལྡན་འདས་རྨི་ལམ་ལྟ་བུ་དངོས་པོ་མེད་པ་དང་། དངོས་པོ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་། རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྟོང་པའི་ཆོས་རྣམས་ལ་དགེ་བ་དང་། མི་དགེ་བ་དང་། འཇིག་རྟེན་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ཇི་ལྟར་གཞག"ཅེས་བྱ་བའི་དྲི་བ་དེའི་མཛད་པ་ཉེ་བར་འགོད་པའི་དོན་དང་། "རབ་འབྱོར་འདི་ལ་བྱིས་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཐོས་པ་དང་ལྡན་པས་ནི་རྨི་ལམ་

---

1 སྟོན་པའི་མདོ་] C 216v **12** མཛད་དོ།། "བཅོམ་] N 223r **13** རང་གི་མཚན་] G 294v

---

3–8 གང་གིས་སྲིད་ ... འཆད་པར་འདོད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 33–34ab. **13–15** "བཅོམ་ལྡན་འདས་ ... ཇི་ལྟར་གཞག"] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 5–9. **476.16–477.1** "རབ་འབྱོར་འདི་ ... མི་དམིགས་སོ་"] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 22–23.

476.16–477.1 རྨི་ལམ་ཡང་མི་དམིགས་སོ་] Tib.; स्वप्नमुपलभते Skt.

---

2 འགྱུར་ཏེ།] CDG; འགྱུར་ཏེ་ NP **2** དང་པོར་] CD; དང་པོ་ GNP **11** རྒྱུན་] CGNP; རྒྱུད་ D **14** མཚན་ཉིད་ཀྱི་སྟོང་པའི་] GNP; མཚན་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་ CD **14** དགེ་བ་དང་།] CD; དགེ་བ་དང་ GNP **15** གཞག་] DGNP; བཞག་ C **16** འགོད་པའི་དོན་] CDGNP (འགོད་པའི་⊔⊔དོན་ C) **16** སོ་སོའི་] CGNP; སོ་སོ་ D

ཡང་མི་དམིགས་སོ་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྗམས་པ་འཁོར་བའི་རྨི་ལམ་ལ་དགོངས་པ་དང་། “རྨི་ལམ་མཐོང་བ་ཡང་མི་དམིགས་སོ་”ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལས་སད་པའི་གང་ཟག་ལ་དགོངས་པ་དང་། དགྲ་བཅོམ་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་དག་ལ་དེ་མི་མངའ་བར་གསུངས་པས་དྲིས་པའི་ལན་བསྟན་པས་ཏེ། རིམ་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་གཉེན་པོ་ཉེ་བར་མི་དམིགས་པ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་ཅན་དང་། དཀའ་བ་བྱེད་པ་རྣམས་ཀྱི་ཆོས་རྣམ་པར་གཞག་པར་བྱ་དཀའ་བ་ངོ་མཚར་ཆེ་བ་ཉིད་དུ་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

འདི་བཞིན་འདི་ཡི་ལས་ཀྱང་ནི།།
འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་མི་འཆད་དོ།།

ཡང་ཆོས་ཀྱི་སྐུའི་ཕྲིན་ལས་རྣམ་པ་དུ་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། **3.2**

འགྲོ་རྣམས་ཞི་བའི་ལས་དང་ནི།།
བསྡུ་རྣམས་བཞི་ལ་འགོད་པ་དང་།། (༨-༣༨)
ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་བཅས་པ་ཡི།།
རྣམ་པར་བྱང་བ་རྟོགས་པ་དང་།།
བདག་ཉིད་ཇི་བཞིན་སེམས་ཅན་གྱི།།

---

4 ཇི་ལྟ་བ་] D 206r **4** བཞིན་དུ་ཉོན་] C 217r

1–2 “རྨི་ལམ་མཐོང་ ... མི་དམིགས་སོ་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, l. 23. **7–8** འདི་བཞིན་འདི་ཡི་ལས་ཀྱང་ནི།། འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་མི་འཆད་དོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 34ab. **477.10–478.21** འགྲོ་རྣམས་ཞི་ ... བདུན་དུ་བཞེད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 34cd–40.

1–2 རྨི་ལམ་མཐོང་བ་ཡང་མི་དམིགས་སོ་] Tib.; स्वप्नदर्शिनमुपलभते Skt.

---

1 དགོངས་པ་] CDGP; དགོངས་བ་ N **1–2** རྨི་ལམ་] DGNP; མི་ལམ་ C **2** མཐོང་བ་ཡང་] CD^{pc}GNP (མཐོང་{བ་ཡང་} D^{pc}); ཡང་{... ..} D^{ac} **2** སད་པའི་] DGNP; སད་བའི་ C **3** མངའ་བར་] C^{pc}DGNP (མངའ་{བར་} C^{pc}); མངའ་{བ་} C^{ac} **4** ལན་] DGNP; ཡན་ C **4** སྒྲིབ་པའི་] CDGN; སྒྲིབ་བའི་ P **5** དམིགས་པ་] CDGNP (དམིགས་␣པ་ G) **5** བྱེད་པའི་] CDGN; བྱད་པའི་ P **6** གཞག་པར་] CD; བཞག་པར་ GNP **6** ཆེ་བ་] CGNP; ཆེ་པ་ D **6** གང་] CD; om. GNP **7–8** འདི་བཞིན་འདི་ཡི་ལས་ཀྱང་ནི།། འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་མི་འཆད་དོ།།] CD; om. GNP **13** བྱང་བ་] DGNP; བྱང་པ་ C

དོན་དང་ཕ་རོལ་ཕྱིན་དྲུག་དང་༎ (༨-༣༥)
སངས་རྒྱས་ལམ་དང་རང་བཞིན་གྱིས༎
སྟོང་པ་ཉིད་དང་གཉིས་ཟད་དང་༎
བརྡ་དང་དམིགས་པ་མེད་པ་དང་༎
ལུས་ཅན་རྣམས་ནི་ཡོངས་སྨིན་དང་༎ (༨-༣༦)
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ལམ་དང་ནི༎
མངོན་པར་ཞེན་པ་བཟློག་པ་དང་༎
བྱང་ཆུབ་ཐོབ་དང་རྒྱལ་བའི་ཞིང་༎
རྣམ་པར་དག་དང་ངེས་པ་དང་༎ (༨-༣༧)
སེམས་ཅན་དོན་ནི་ཚད་མེད་དང་༎
སངས་རྒྱས་བསྟེན་སོགས་ཡོན་ཏན་དང་༎
བྱང་ཆུབ་ཡན་ལག་ལས་རྣམས་ནི༎
ཆུད་མི་ཟ་དང་བདེན་མཐོང་དང་༎ (༨-༣༨)
ཕྱིན་ཅི་ལོག་ནི་སྤང་པ་དང་༎
དེ་གཞི་མེད་པའི་ཚུལ་དང་ནི༎
རྣམ་པར་བྱང་དང་ཚོགས་དང་ནི༎
འདུས་བྱས་འདུས་མ་བྱས་པ་ལ༎ (༨-༣༩)
ཐ་དད་ཡོངས་སུ་མི་ཤེས་དང་༎
མྱ་ངན་འདས་ལ་འགོད་པ་སྟེ༎
ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཡི་ཕྱིན་ལས་འདི༎
རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་བདུན་དུ་བཞེད༎ (༨-༤༠)

---

1 ཕྱིན་དྲུག་དང་༎] P 242r   **9** དག་དང་ངེས་] G 295r   **15** དེ་གཞི་མེད་] N 223v

---

7 བཟློག་པ་] CDGN; བཟློག་བ་ P   **11** བསྟེན་] CD; བརྟེན་ GNP   **14** སྤང་པ་] CDGN; སྤང་བ་ P   **18** ཐ་དད་] CDGP; ཐབ་{⊔} N^{ac}; ཐབ་{..} N^{pc} **21** བཞེད༎] CDNP; བཞེད། G

ཅེས་གསུངས་སོ།།

3.2.1 དེ་ལ་འགྲོ་བ་རྣམས་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་ནི། འགྲོ་བ་རྣམ་པ་ལྔས་བསྡུས་པ་ཡིན་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་(༡)དམྱལ་བའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས། “རབ་འབྱོར་འདི་ལ་ངས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་གྱིས་གཟིགས་ན་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དག་བསམས་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་ཆེན་པོ་རྣམས་སུ་སོང་སྟེ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྩམས་ནས“སེམས་ཅན་དེ་དག་དེ་ནས་ཐར་ཏེ་ཐེག་པ་གསུམ་པོ་དག་གིས་རིམ་གྱིས་སྡུག་བསྔལ་མཐར་འབྱིན་པ་མཐོང་ངོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་དང་། (༢)ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་ཀྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དོན་དུ་བདག་ཡོངས་སུ་གཏོང་བ་ལ་སོགས་པས་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་དང་། (༣)དེ་བཞིན་དུ་ཡི་དགས་ཀྱི་ཡུལ་གྱི་སྡུག་བསྔལ་རྒྱུན་གཅོད་པས་གཤིན་རྗེའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་དང་། (༤)འདོད་པ་ན་སྤྱོད་པའི་ལྷའི་རིས་དྲུག་ལ་ཆོས་བསྟན་པའི་རིམ་གྱིས་ཐེག་པ་གསུམ་གྱིས་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བ་དང་། ཚངས་པ་རྣམས་ཀྱི་ལྟ་བའི་རྣམ་པ་དང་ཐབས་བས་ནི་ལྷའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་དང་། (༥)“རབ་འབྱོར་འདི་ལ་ངས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྤྱན་གྱིས་འཇིག་རྟེན་ལ་གཟིགས་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ནི་མི་རྣམས་བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་བཞིས་སྡུད་པར་བྱེད་དེ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་

---

7 ངོ་”ཞེས་བྱ་] C 217v **7** བཅུའི་འཇིག་རྟེན་] D 206v **10** ལས་དང་། (༤)འདོད་] P 242v **11** གྱིས་ཐེག་པ་] G 295v

---

3–5 “རབ་འབྱོར་འདི་ … སུ་སོང་སྟེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 14–16. **6–7** “སེམས་ཅན་དེ་ … པ་མཐོང་ངོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 22–25. **13–14** “རབ་འབྱོར་འདི་ … པར་བྱེད་དེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 52, ll. 14–16.

---

1 ཅེས་] CD; ཅེས་བྱ་བ་ GNP **2** འགྲོ་བ་] DGNP; འཕྲོ་བ་ C **2** ནི།] G; ནི་ CD; ནི།། NP **4** ཁམས་ན་] CD; ཁམས་རྣམས་ནི་ GNP **6** ཐེག་པ་] CDGP; ཐེག་བ་ N **7** དང་།] CDGP; དང་།། N **9** ཡི་དགས་] CDNP; ཡི་དྭགས་ G **10** གཅོད་པས་] C; གཅོད་བས་ D; བཅད་པས་ GNP **11** བསྟན་པའི་] CDGP; བསྟོན་པའི་ N **12** འདའ་བ་] GNP; འདས་པ་ CD **12** ཐབ་བས་ནི་] GP; ཐབ་བས་ན་ C; ཐབ་བ་ན་ D; ཐབ་པས་ནི་ N **12** ཞི་བའི་] CDGP; ཞི་པའི་ N **13** སྤྱན་གྱིས་] CDGN; སྤྱིན་གྱིས་ P **13** འཇིག་རྟེན་ལ་] CDGN; om. P **14** ནི་] CD; om. GNP

བརྗམས་ཏེ། རྒྱ་ཆེར་“སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་བྱེད་པ་འདི་ནི་འཕགས་པའི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ཡིན་པར་བརྗོད་དོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་འདིས་ནི་མིའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་ཕྱིན་ལས་དང་། གལ་ཏེ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ཀྱང་སེམས་ཅན་རྣམས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་བྱེད་པ་དེ་ལྟ་ཡིན་ན་སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཁྱད་པར་མེད་པར་ཐལ་བས་བརྗོད་པ་དང་། གཉི་གའང་ཆེད་དུ་བྱ་བ་གཅིག་པ་ཡིན་གྱི། མངོན་དུ་བྱེད་པ་དང་མི་བྱེད་པས་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་དེ་ལྟར་ཁྱད་པར་ཁས་བླངས་པའི་ལན་བཏབ་པས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.2 བསྡུ་བའི་དངོས་པོ་བཞི་ལ་འགོད་པ་ནི། ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་སྦྱིན་པ་དང་། སྙན་པར་སྨྲ་བ་དང་། དོན་སྤྱོད་པ་དང་། དོན་མཐུན་པ་རྣམས་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་རྣམས་ཀྱི་རྗེས་སུ་གཟུང་བ་རྨད་དུ་བྱུང་བའི་ཆོས་ཉིད་ཡིན་པའི་བར་གྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.3 ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བ་རྟོགས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། “རབ་འབྱོར་གཞན་ཡང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་གཞན་དག་ལ་འདི་སྐད་འདོམས་ཤིང་འདི་སྐད་རྗེས་སུ་སྟོན་ཏེ”ཞེས་བྱ་བ་ནས་བརྗམས་ཏེ། ཡི་གེ་མངོན་པར་སྒྲུབ་པའི་ཚིག་ལ་མཁས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་རྩོད་པ་དང་བཅས་པའི་ལན་རྒྱས་པ་

---

2 དོ”ཞེས་བྱ་] N 224r **12** སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] G 296r (སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་) **13** བ་ནས་བརྗམས་] C 218r **14** ལན་རྒྱས་པ་] P 243r

---

1–2 “སེམས་ཅན་རྣམས་ … པར་བརྗོད་དོ”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 55, l. 5. **11–13** “རབ་འབྱོར་གཞན་ … སུ་སྟོན་ཏེ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 26–27.

---

1 སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་] CD (सत्त्वानां Skt.); སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་ GNP **1** མཁྱེན་པ་ཉིད་] DGNP; མཁྱེན་བ་ཉིད་ C **2–3** འདིས་ནི་མིའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་] C^{pc}DGNP ({འདིས་ནི་མིའི་འགྲོ་བ་ཞི་བའི་} C^{pc}); {…} C^{ac} **4** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་] CD; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ GNP **5** ཐལ་བས་] CDGN; ཐལ་པས་ P **8** ནི།] DGNP; ནི།། C **9** སྦྱིན་པ་དང་།] CD; སྦྱིན་པ་དང་ GNP **9** སྟོང་པ་ཉིད་] DGNP; སྟོང་བ་ཉིད་ C **11** རབ་འབྱོར་] CDGN^{pc}P ({རབ་འབྱོར་ N^{pc}); {… ..} N^{ac} **12** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ CD; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ GNP **12** བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་] conj.; བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ CDGN^{pc}P (བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔ་{འ་}ཆེན་པོ་ N^{pc}); བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ N^{ac} **13** འདོམས་] GNP; འདོམ་ CD **13** ཤིང་] CD; ཤིང་། GNP **13** ཏེ་] CD; ཏོ། GNP **13** ཏེ།] CDNP; ཏོ། G **14** དབང་] CDGN^{pc}P ({དབང་} N^{pc}); {… ..} N^{ac}

དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པ་དཔེར་བརྗོད་པ་དང་བཅས་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་བཅིངས་མ་གྲོལ་བ་ཉིད་དང་། མི་གནས་པའི་སྦྱོར་བ་དང་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་ལ་ཉེས་པར་བྱས་པ་མ་ཡིན་པ་ནས། “ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་དེ་བཞིན་ཉིད་དང་ཡང་དག་པའི་མཐའ་ལས་ཀྱང་མི་ལྡོག་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་མི་ལྡོག་པ་མངོན་པར་བརྗོད་པ་དང་། དེ་གཞན་མ་ཡིན་པའི་བསམ་པས་“གལ་ཏེ་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ལ་སོགས་པ་ལས་མི་ལྡོག་ན། འོ་ན་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་གཞན་ལ་གཟུགས་ཀྱང་གཞན་ནམ་ཅི”ཞེས་བྱ་བས། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ལ་སོགས་པ་ལས་གཞན་ཡིན་པར་དྲིས་པས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལས་ཀྱང་མི་ལྡོག་པར་ཐལ་བར་བྱེད་པ་དང་། ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བའི་བདག་ཉིད་ཅན་དུ་སྟོན་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། “རབ་འབྱོར་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་ཚད་མར་བྱས་ནས”ཞེས་བྱ་བས་དེ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དང་། གལ་ཏེ་འབྲས་བུ་རྣམ་པར་གཞག་པ་ཀུན་རྫོབ་ཡིན་གྱི། དོན་དམ་པ་མ་ཡིན་ན་བྱིས་པ་སོ་སོའི་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་སོགས་པའི་དངོས་པོར་ཐལ་བ་དང་། དེ་རྣམས་ཀྱི་བདེན་པ་གཉིས་རབ་ཏུ་མ་ཤེས་པའི་ལན་ནས་བརྩམས་ཏེ། “འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཁམས་དག་ཆར་རྣམ་པར་བཅད་པས་འབྲས་བུ་རྣམ་པར་འཇོག་པ་ཡིན་ནོ”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བ་རྣམ་པར་གཞག་པ་དང་། “ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཆར་མི་གཅོད་པ་

---

1 སྤྲུལ་པ་དཔེར་] D 207r **6** ཀྱང་གཞན་ནམ་] N 224v **12** མ་བྱས་ཀྱི་] G 296v

---

3–4 “ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ … པ་ཡིན་ནོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 6–7. **5–6** “གལ་ཏེ་ཆོས་ … གཞན་ནམ་ཅི”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 9–11. **9** “རབ་འབྱོར་ཀུན་ … མར་བྱས་ནས”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 72, ll. 8–9. **12–13** “འདུས་བྱས་དང་ … པ་ཡིན་ནོ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 8–9. **481.14–482.5** “ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ … ཆེར་“བྱང་ཆུབ”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 10–17.

---

2 གྲོལ་བ་] CDNP; གྲོལ་པ་ G **2** འཕགས་པའི་] CDGN; འཕགས་བའི་ P **2** ཉེས་པར་] GP; མཉེས་པར་ CD; ཉེས་བར་ N **4** མི་ལྡོག་པ་] GNP; ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་ CD **4** བརྗོད་པ་] DGNP; བརྗོད་བ་ C **5** བསམ་པས་] CD; བསམ་པ་ GNP **6** གཞན་ལ་] CD; དེའང་གཞན་ལ་ GNP **6** ཞེས་བྱ་བས།] GNP; ཞེས་བྱ་བས་ CD **8** སྟོན་པར་] CDGP; སྟོན་པ་ N **9** ཤེས་བྱ་བས་] GNP; ཞེས་བྱ་བས་ CD **9–10** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G **10** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G **11** ཐམས་ཅད་རྒྱུན་དུ་] CDGNP^{pc} (ཐམས་{ཅད་རྒྱུན་}དུ་ P^{pc}); ཐམས་{⊔⊔}དུ་ P^{ac} **13** ཆར་] CD; བྱར་ GNP **14** གཞག་པ་] CDNP; བཞག་པ་ G

ཡིན་ན་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་གསུམ་སྤངས་པས་འབྲས་བུ་དང་པོ་ཡིན་པ་དང་། འདོད་པའི་འདོད་ཆགས་དང་གནོད་སེམས་བསྲབས་པ་ཉིད་ལན་ཅིག་ཕྱིར་འོང་བའི་འབྲས་བུ་ཡིན་པ་དང་། འོག་མའི་ཆ་དང་མཐུན་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་ལྔ་སྤངས་པ་ཕྱིར་མི་འོང་བའི་འབྲས་བུ་ཡིན་པ་དང་། གོང་མའི་ཆ་དང་མཐུན་པའི་ཀུན་ཏུ་སྦྱོར་བ་ལྔ་སྤངས་པ་དགྲ་བཅོམ་པའི་འབྲས་བུ་ཡིན་པར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་”ཞེས་བྱ་བ་ནས་རྒྱ་ཆེར་“བྱང་ཆུབ་”ཅེས་བྱ་བའི་བར་གྱི་འབྲས་བུ་ཆར་དབྱེ་བ་མེད་པར་འགྱུར་བས་དྲིས་པ་དང་། “དུས་གང་གི་ཚེ་སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་ཆོས་ཐམས་ཅད་རྟོགས་པ་”ཞེས་བྱ་བ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པ་དཔེར་བརྗོད་པ་དང་བཅས་པ་ནས་“ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་རྟོགས་པ་”ཞེས་བྱ་བའི་བར་གྱིས་དེའི་ལན་བཏབ་པ་དང་། ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་རྟོགས་པ་ཉིད་ཞུས་པ་དང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པ་དཔེར་བརྗོད་པས་དེའི་ལན་བཏབ་པ་དང་། སྤྲུལ་པ་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་རྣམ་པར་བྱང་བ་མེད་པའི་ལམ་སྒོམ་པ་བཞིན་དུ་དངོས་པོ་མེད་པའི་ཆོས་ལེགས་པར་རྟོགས་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་སྤྲུལ་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་ཡང་སྒྱུ་མ་ལྟ་བུའི་ཆོས་མཐོང་བ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྐྱེས་བུའི་བྱེད་པ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། དེ་ལྟ་ཡིན་ན་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་དུ་འཇུག་པ་དོན་མེད་པར་ཐལ་བ་དང་། སེམས་ཅན་རྣམས་རང་ཉིད་ཀྱིས་དེ་ལྟར་མ་ཤེས་པས་དེ་འབྲས་བུ་དང་བཅས་པ་ཡིན་པར་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། དེ་བཞིན་དུ་ཕྱིན་ལས་འོག་མ་འོག་མ་རྣམས་ལ་ཡང་བཀལ་བ་དང་ལན་དང་མཚམས་སྦྱར་བ་གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བརྒྱུད་པ་བརྗོད་པའི་གནས་སྐབས་རྒྱ་ཆེར་ནི་མདོ་ཇི་ལྟ་

3 སྦྱོར་བ་ལྔ་] P 243v **4** སྤངས་པ་དགྲ་] C 218v **7–8** ཞེས་བྱ་བའི་] D 207v **10** པའི་ལམ་སྒོམ་] N 225r **12–13** ཐལ་བ་དང་།] G 297r

6 “དུས་གང་གི་ … ཅད་རྟོགས་པ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 27–28. **7** “ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་རྟོགས་པ་”] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 74, ll. 24–25.

6 ཆོས་ཐམས་ཅད་] Tib.; एकलक्षणान्सर्वधर्मान् Skt.

1 ཀུན་ཏུ་] CDGN; ཀུན་དུ་ P **1** ཡིན་པ་དང་།] D; ཡིན་པ་དང་།། C; ཡིན་པ་དང་ GNP **1** འདོད་པའི་] CDGN; om. P **3** ཡིན་པ་] DGNP; ཡིན་བ་ C **4** སྦྱོར་བ་] CDGN; སྦྱོར་པ་ P **4** ཡིན་པར་] CDGN; ཡིན་བར་ P **5** མེད་པར་] CGNP; མེད་བར་ D **6** ཚེ་སྐད་] CDGNP (ཚེ་␣སྐད་ C) **6** ཞེས་] C^{pc}DGNP; ཞེ་{ས་} C^{ac} **10** ལེགས་པར་] CDGP; ལགས་པར་ N **11** སྤྲུལ་པ་] CGNP; སྤྲུལ་བ་ D **11** ཡིན་ཡང་] GNP; ཡིན་པས་ CD **12** དེ་ལྟ་] GNP; དེ་ལྟ་བུ་ CD **13** རང་ཉིད་ཀྱིས་] GNP; རང་ཉིད་ CD **13** ཡིན་པར་] CDGP; ཡིན་པ་ N **14** བཀལ་བ་] DGNP; བཀལ་པ་ C **15** མཚམས་སྦྱར་བ་] DGNP; མཚམས་སྦྱར་པ་ C **15** བརྒྱུད་པ་] GNP; བརྒྱུད་པའི་ CD

བ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། ཁོ་བོས་ནི་གཞུང་མངས་པའི་ཉེས་པ་སྤང་བའི་དོན་དུ་བསྡུ་བ་ཙམ་བྱས་པ་ཡིན་ནོ།།

བདག་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་དོན་ལ་འགོད་པ་ནི། སྒྱུ་མ་མཁན་གྱི་དཔེས་ **3.2.4**
སེམས་བསྐྱེད་པ་དང་སྒྲུབ་པ་དང་ཐོབ་པའི་མཚན་ཉིད་ཐོག་མ་དང་བར་དང་ཐ་མ་རྣམས་སུ་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་མི་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རྟོགས་པས་ན་གཞན་རྣམས་ཡང་དག་པའི་མཐའ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་རྗེས་ལ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ **3.2.5**
ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་ལ་འགོད་པ་ནི་དེའི་འོག་ཏུ་དགེ་བ་བཅུའི་ལས་ཀྱི་ལམ་ནས་བཙམས་ཏེ། **3.2.6**
ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་བར་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་རང་བཞིན་གྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་རབ་ཏུ་ **3.2.7**
འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་རྒྱས་པར་བསྟན་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

གཉིས་སུ་མེད་པའི་ཆོས་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་རྗེས་ལ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་སྤྲུལ་པ་དང་། **3.2.8**
དགྲ་བཅོམ་པའི་རྫི་ལམ་གྱི་དཔེ་དག་གིས་གཉིས་སུ་མེད་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ལ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

བརྡ་ལས་བྱུང་བ་ཞེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་གནས་བརྟན་རབ་འབྱོར་བདག་ཉིད་དབང་ **3.2.9**

---

5 ཀྱི་དོན་བདག་] P 244r **11** ཡང་དག་པར་] C 219r **16** བཅོམ་པའི་རྫི་] N 225v **16** གཉིས་སུ་མེད་] G 297v **17** པ་ཡིན་ནོ།།] D 208r

---

1 ཁོ་བོས་ནི་] GNP; ཁོ་བོས་ CD **1** མངས་པའི་] CP; མངས་བའི་ DGN **3** ནི།] GNP; ནི་ CD **4** བར་དང་] GNP; om. CD **5–6** རྟོགས་པས་ན་] CD; རྟོགས་པ་ན་ GNP **8** འགོད་པ་] CD; དགོད་པ་ GNP **8** ནི།] GNP; ནི་ CD **11** འཇོག་པའི་] CD; འཇོག་པའི་ GNP **13** རང་བཞིན་གྱིས་] GNP; རང་བཞིན་གྱི་ CD **13** རང་བཞིན་གྱིས་] GNP; རང་བཞིན་གྱི་ CD **15** ནི།] conj.; om. CD; ནི་ GNP **18** ཞེས་པ་ལ་འགོད་པ་] GNP; ཞེས་པ་འགོག་པ་ CD **18** ནི།] CD; ནི་ GNP **18** འོག་ཏུ་] CD; འོག་ཏུ། GNP

དུ་བྱས་པའི་དཔེས་ཆོས་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.10 དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་འགོད་པ་ནི་དེའི་འོག་ཏུ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ལ་བསྒོམ་པར་བྱ་བ་དང་སྒོམ་པ་པོ་དང་སྒོམ་པ་དམིགས་སུ་མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.11 སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་པོ་རྣམས་ཀྱིས་སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་སྨིན་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.12 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ལམ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ལམ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.13 ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་སྤོང་བ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.14 ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.15 སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་པར་དག་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་པར་དག་པ་ལ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.16 ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་པར་སོ་སོར་ངེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ། སེམས་དང་པོ་བསྐྱེད་པ་དང་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པ་དང་། སྲིད་པ་ཐ་མ་པ་སོ་སོར་ངེས་པ་ཉིད་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.17 སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ཚད་མེད་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སེམས་ཅན་ཚད་མེད་པའི་དོན་ཐོབ་པར་མཛད་པའི་ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

8 ཆུབ་སེམས་དཔའི་] P 244v **15** སོར་ངེས་པ་] G 280r **15** ངེས་པ་ལ་] C 219v **19** མེད་པའི་དོན་] N 226r

---

1 ཆོས་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་] Tib.; सर्वधर्माणां व्यावहारिकताप्रतिस्थापन° Skt.

---

3 སྒོམ་པ་པོ་དང་] GNP; སྒོམ་པ་པོ་དང་། CD **5** ནི།] conj.; ནི་ CDGNP **7** ནི།] CD; ནི་ GNP **9** སྤོང་བ་] GNP; སྤངས་པ་ CD **11** ཐོབ་པ་ལ་] CD; ཐོབ་པ་ GNP **13** ནི།] CDGN; ནི་ P **16** བསྐྱེད་པ་] DGNP; བསྐྱེད་བ་ C **18** འོག་ཏུ་] GP; འོག་ཏུ། CDN **19** ཐོབ་པར་] CDGP; ཐོབ་བར་ N **19** ཕྱིན་ལས་ཀྱིས་གང་] C^{pc}DGNP ({ཕྱིན་ལྶ་ཀྱིས་གང་} C^{pc}); {⊔⊔⊔⊔⊔} C^{ac}

སངས་རྒྱས་ཀྱི་དྲུང་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བ་དང་བསྙེན་བཀུར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་ **3.2.18**
འོག་ཏུ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དྲུང་དུ་ཉེ་བར་འགྲོ་བ་དང་བསྙེན་བཀུར་བྱེད་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། མངོན་པར་ཤེས་པ་མངོན་པར་སྒྲུབ་པའི་སྒོ་ནས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་དྲུག་གི་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་དང་བྲལ་ནས་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་ལ་སྦྱོར་བས་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ཏུ་གྱུར་པའི་སྦྱིན་པ **3.2.19**
ལ་སོགས་པའི་དགེ་བའི་ཆོས་རྣམས་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ལས་དང་འབྲས་བུར་འབྲེལ་པ་ཆུད་མི་ཟ་བ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ལས་དང་འབྲས་བུར་ **3.2.20**
འབྲེལ་པའི་ཐ་དད་དང་ལྡན་པ་འགྲོ་བ་ལྔའི་འཁོར་བ་ཆུད་མི་ཟ་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

བདེན་པ་མཐོང་བ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་མཉམ་པ་ཉིད་དུ **3.2.21**
རྗེས་སུ་རྟོགས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ཕྱིན་ཅི་ལོག་སྤངས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་བཞི་སྤོང་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག **3.2.22**
པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

གཞི་མེད་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཤེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་སྒྲའི་རྩེ་མོ་བྱེ་བར་གཤགས་ **3.2.23**
པའི་ཚད་ཙམ་གྱི་དངོས་པོའང་བཀག་པ་དང་། རྨི་ལམ་དང་། གཟུགས་བརྙན་དང་། བྲག་ཅ་དང་། སྨིག་རྒྱུ་དང་། དྲི་ཟའི་གྲོང་ཁྱེར་དང་། སྒྱུལ་པའི་དཔེ་རྣམས་ཀྱིས་གཞི་མེད་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཤེས་པ

1–2 ནི། དེའི་འོག་] D 208v (ནི་དེའི་འོག་ D) **10** པའི་ཐ་དད་] P 245r

---

1–2 བཀུར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་] conj.; བཀུར་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི་དེའི་འོག་ཏུ་ CDGN^{pc}P (བཀུར་བྱ་{བ་ལ་སོགས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི་དེའི་འོག་}ཏུ་ N^{pc}); . . . N^{ac} **2** སྣ་ཚོགས་ཀྱི་] GNP; སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་ CD **2** དྲུང་དུ་] GNP; ཞིང་དུ་ CD **3** ཤེས་པ་] CDGP; ཤེས་བ་ N **6** འགོད་པ་] CDGP; འགོད་བ་ N **6** འོག་ཏུ་] G; འོག་ཏུ། CDNP **9** འོག་ཏུ་] G; འོག་ཏུ་ CDNP **10** ཐ་དད་] GNP; ཐ་སྙད་ CD **12** འོག་ཏུ་] conj.; འོག་ཏུ། CDGNP **14** འོག་ཏུ་] G; འོག་ཏུ། CDNP **14** སྤོང་བ་] DGNP; སྤོང་པ་ C **15** ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་] CDGN; ཕྲིན་ལས་གྱིས་ P **16** འོག་ཏུ་] GNP; འོག་ཏུ། CD **16–17** གཤགས་པའི་] CD; བཤགས་པའི་ GNP **17** དངོས་པོའང་] CDGP; དངོས་པོ་འང་ N

ལ་རབ་ཏུ་འགོད་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.24 རྣམ་པར་བྱང་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཐ་སྙད་ལ་བརྟེན་ནས་རྣམ་པར་བྱང་བ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.25 དེའི་ཚོགས་ལ་འགོད་པ་ནི། དེའི་འོག་ཏུ་ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། མཐའ་གཉིས་མཉམ་པ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཉིད་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.26 འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཐ་མི་དད་པར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། འདུས་བྱས་དང་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཆོས་དག་ཕན་ཚུན་ཐ་དད་པར་དམིགས་པར་མི་ནུས་པ་ཉིད་དང་། དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། དེ་དག་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་དུས་སུ་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན། མི་ལྡན་པ་ཡང་མ་ཡིན་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་དང་། མཚན་ཉིད་མེད་པར་མཚན་ཉིད་གཅིག་པ་ཉིད་དང་། དོན་དམ་པར་མངོན་པར་རྟོགས་པར་འདུ་བྱེད་བཀག་པའི་རྣམ་གྲངས་གཞན་རྗེས་སུ་གནང་བ་དང་། སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་དུ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མི་བྱེད་པའི་ཕྱིར། སེམས་ཅན་རྣམས་འདུ་ཤེས་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བར་བྱེད་པའི་ཕྱིར། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་སྐྱེས་བུའི་ཁྱུ་མཆོག་ཉིད་དུ་ཞལ་གྱིས་བཞེས་པས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

3.2.27 ཕྲིན་ལས་ཉི་ཤུ་རྩ་བདུན་པ་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་འགོད་པ་ནི། ཆོས་ཐམས་ཅད་སྤྲུལ་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་ཉིད་ཀྱིས་སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་ལས་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཆོས་མ་ལུས་པ་སྤྲུལ་པ་ཉིད་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་སྤྲུལ་པ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། ཇི་ལྟར་སྙེད་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་གཞུང་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་གིས། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་རབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

---

2 ལ་བརྟེན་ནས་] C 220r **3** ཕྲིན་ལས་ཀྱིས་] N 226v **5–6** པའི་ཕྲིན་ལས་] N 226v **12** བྲལ་བར་བྱེད་] G 299r

---

16 རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་ཆོས་མ་ལུས་པ་སྤྲུལ་པ་ཉིད་] Tib.; °विमुक्तासंमोषधर्मस्यानिर्मितत्वेन Skt.

---

1 གསུངས་པ་] CDGN; གསུངས་བ་ P **2** རྣམ་པར་] CDGN; རྣམ་བར་ P **2** འོག་ཏུ་] GNP; འོག་ཏུ། CD **4** འགོད་པ་] CDGNP (འགོད་{⊔}པ་ C) **6** ཡིན་ནོ།།] D 209r **8** དམིགས་པར་] GNP; om. CD **12** བྱེད་པའི་] CDGP; ཕྱེད་པའི་ N **14** ནོ།།] CDGP; ནོ། N **16** འགག་པ་] CDGN; འགལ་བ་ P **16** གྲོལ་བའི་] DGNP; སྒྲོལ་བའི་ C **17** སྙེད་པའི་] CDGP; སྙད་པའི་ N **18** འདས་པ་ལ་] DGNP; འདས་པ་མ་ C

ཕྱིན་ལས་འདི་རྣམས་ཀྱི་གོ་རིམས་དང་སོ་སོའི་རང་བཞིན་གྱི་ཁྱད་པར་ནི་དེ་དང་དེའི་ཕྱིན་ལས་ **4**
ཀྱི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ཏེ་བལྟས་ལ་བརྗོད་པར་བྱའོ༎ དོན་ཡོངས་སུ་གསལ་བས་ཁོ་བོ་ཅག་གིས་ནི་རྣམ་པར་མ་ཕྱེ་སྟེ། བཏགས་པ་ལ་འཐག་པས་ཅི་ཞིག་བྱ། དེ་ལྟར་བྱས་ན།

ངོ་བོ་ཉིད་ལོངས་རྫོགས་བཅས་དང་༎
དེ་བཞིན་གཞན་པ་སྤྲུལ་པ་ནི༎ (༡-༡༧)

ཞེས་བྱ་བ་རྣམ་པ་གསུམ་དང་།

ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཡི་ཕྱིན་ལས་འདི༎
རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་བདུན་དུ་བཞེད༎ (༨-༤༠)

ཅེས་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་བཤད་པར་རིག་པར་བྱའོ༎

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ལས། ཆོས་ཀྱི་སྐུའི་སྐབས་བསླབ་པའི་འབྲས་བུའི་ལེའུ་སྟེ་བརྒྱད་པའོ༎

---

3 དེ་ལྟར་བྱས་] N 227r **9** པ་གང་ཡིན་] C 220v **11** ལེའུ་སྟེ་བརྒྱད་] D 209v

---

4–5 ངོ་བོ་ཉིད་ … སྤྲུལ་པ་ནི༎] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 17ab. **7–8** ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ … བདུན་དུ་བཞེད༎] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 40cd.

---

1 གོ་རིམས་] CD; གོ་རིམ་ GNP **2** བལྟས་] CD; ལྟས་ GNP **2** གསལ་བས་] GNP; བསལ་བས་ CD **3** ན།] CDGP; ན༎ N **4** རྫོགས་] CDGN; སྤྱོད་ P **5** གཞན་པ་] CGNP; གཞན་བ་ D **6** དང་།] DGNP; དང་༎ C **8** བཞེད༎] CDNP; བཞེད། G **9** བསྟན་པ་] CDGP; བསྟེན་པ་ N **11** པའོ༎] conj.; པའོ༎ ༎ CDGNP

Critical Notes

p.443) 1–2 མ་བྱས་ན་ནི་ཟད་པར་གྱི་ཉེས་པར་གདགས་སོ།། Sanskrit text reads here *kṛtsne dośaḥ prajñāyate* /. Neither the reading of manuscript nor the *Visuddhimagga* has the counter part for *ma byas na* which does not fit to the context. Before this sentence Co ne and sDe dge versions read *de la 'bad pa byas na skyon de spong bar nus la / ma byas na skyon no* // which the other three versions do not contain. This might be an insertion to fit the phrase *ma byas na* to the context. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 171, l. 2: *kasiṇadoso paññāyati.*

p.445) 10 མིག་གི་ The Co ne and sDe dge versions read here *mig gis* which seems to fit better to the context but to be secondary. On the other hand, the dGa' ldan, sNar thang and Peking versions read here *mig gi* which might be the reflection from the Sanskrit text *cakṣuṣo* in genitive.

p.477) 7–8 འདི་བཞིན་འདི་ཡི་ལས་ཀྱང་ནི།། འཁོར་བ་ཇི་སྲིད་མི་འཆད་དོ།། This preserved only in the Co ne and sDe dge versions seem to be a citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 34ab. This passage is out of context, therfore it is reasonable to think that this passage had existed in the original Tibetan translation and has been removed from the dGa' ldan, sNar thang and Peking versions.

p.480) 12 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོས་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen pos*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β 's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* or *byang chub sems dpa'*. Therefore, we can assume that β 's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen pos*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen pos.*

p.480) 12 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་ The manuscript reads here *bodhisattvaḥ*, while all versions of Tibetan translation have *byang chub sems dpa' chen po*, from which **mahābodhisattvaḥ* is expected as β 's reading. However, in the *Vṛtti* or in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we can find only the reading *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* or *bodhisattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab almost always rendered as *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po* or *byang chub sems dpa'*. Therefore, we can assume that β 's original reading should have been *bodhisattvaḥ mahāsattvaḥ* which rNgog Blo ldan shes rab translated *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po*, however, it has been corrupted into *byang chub sems dpa' chen po.*

11.5 Tibetan Text of the Chapter IX

1 འོན་ཏེ་གླེང་གཞིའི་ལེའུ་ལས་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རིན་པོ་ཆེ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོགས་པའི་པདྨ་ཆེན་པོ་ངོ་མཚར་ཅན་གྱི་སྐྱེས་བསྐུར་བ་དང་། གཞལ་དུ་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཚོགས་འོངས་པ་དེ་ཅིའི་དོན་དུ་ཡིན་ཞེ་ན། སེམས་བསྐྱེད་པ་ལ་སོགས་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་བཤད་པ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་ཀྱི་བར་གྱིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཐམས་ཅད་དུ་ཕྱིན་གྱིས་བརླབས་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་སྣ་ཚོགས་པའི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཡང་དག་པར་སྡུད་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་བརྗོད་དུ་མེད་པ་ལ་དམིགས་ཏེ། བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། འཇུག་པ་དང་། ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མཉམ་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་སོ་སོ་རང་གི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་དུ་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་པ་སྲིད་པའི་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་མང་པོ་ཉིད་དུ་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་དོན་དང་། མངོན་པར་ཤེས་པས་བརྩེ་བའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཕན་ཚུན་གྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དྲུང་དུ་འགྲོ་བ་དང་བལྟ་བ་དང་ཆོས་ཉན་པ་དང་མཆོད་པ་དང་བསྙེན་བཀུར་བྱེད་པས་སེམས་ཅན་གྱི་ཁམས་ཡོངས་སུ་སྨིན་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། རང་གི་ཚོགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྱ་བའི་དོན་དང་། ཇི་ལྟར་མངོན་པར་འདོད་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་རྣམ་པར་དག་པ་ཡོངས་སུ་གཟུང་བའི་དོན་དུ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་པར་བྱའོ།།

1.1 གང་གི་ཕྱིར་གཞུང་སྟོང་ཕྲག་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ་པོ་འདི་རྣམས་ཀྱི་“འདི་སྐད་”ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་

---

2 ཚོགས་པའི་པདྨ་] G 299v **4** ལ་སོགས་པ་] P 246r **12** གྱི་ཁམས་ཡོངས་] N 227v

---

15 “འདི་སྐད་”] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Skt.) p. 1, l. 7.

---

4 སོགས་པ་] CD; སོགས་པ། GNP **4** བར་གྱིས་] CD; བར་ GNP **5** ཤེས་པར་] CDGN^{pc}P (ཤེས་{⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔*⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}པར་ N^{pc}); ཤེས་{. . .*. . .}པར་ N^{ac} **5** དོན་དང་།] CDGP; དོན་དང་།། N **7** བསྐྱེད་པར་] GNP; བསྐྱེད་པ་ CD **9** བྱང་ཆུབ་པ་] GNP; བྱང་ཆུབ་ CD **10** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་བར་ N **11** ཕན་ཚུན་གྱི་] CD; ཕན་ཚུན་གྱིས་ GNP **11** མཆོད་པ་དང་] conj.; མཆོད་པ་དང་། CDGP; མཆོད་པ་དང་།། N **13** བྱ་བའི་དོན་དང་།] CDGP; བྱ་པའི་དོན་དང་།། N **13–14** རྣམ་པར་དག་པ་] CDGNP^{pc} (རྣམ་པར་དག་པ་⊔ C; རྣམ་{པར་དག་}པ་ P^{pc}); རྣམ་{. . . .}པ་ P^{ac}

སྐབས་འབྲེད་པ་ནས་བརྩམས་ཏེ། ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་བར་གྱིས་དངོས་པོ་རྣམས་གཅིག་ཏུ་བསྡུས་ན་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་མཛད་པ་དང་བཅས་པའི་མཐར་ཐུག་པ་དངོས་པོ་བརྒྱད་དུ་འགྱུར་རོ།། དེས་ན།

ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན་པ་ནི།།
དངོས་པོ་བརྒྱད་ཀྱིས་ཡང་དག་བཤད།།
རྣམ་ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་ལམ་ཤེས་ཉིད།།
དེ་ནས་ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་ཉིད།། (༡-༣)
རྣམ་ཀུན་མངོན་པར་རྫོགས་པ་དང་།།
རྩེ་མོར་ཕྱིན་དང་མཐར་གྱིས་པ།།
སྐད་ཅིག་གཅིག་མངོན་རྫོགས་བྱང་ཆུབ།།
ཆོས་ཀྱི་སྐུ་དང་དེ་རྣམ་བརྒྱད།། (༡-༤)

ཅེས་གང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

1.2 ཡང་འདི་ཉིད་བཤད་པ་ནི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ནི་མཚན་ཉིད་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའོ།། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པ་ནི་སྦྱོར་བའོ།། རྩེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་རབ་ཏུ་གྱུར་པ་དང་ལྡན་པའོ།། མཐར་གྱིས་པའི་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ནི་གོ་རིམས་དང་ལྡན་པའོ།། སྐད་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པ་ནི་མཐར་ཐུག་པའོ།། ཆོས་ཀྱི་སྐུ་མཛད་པ་དང་བཅས་པ་ནི་རྣམ་པར་སྨིན་པ་སྟེ། དེ་ལྟར་འདི་ནི་བཤད་པའི་རྣམ་གྲངས་གཞན་ཡིན་ནོ།། དེས་ན་འདི་སྐད་ཅེས།

---

1 དངོས་པོ་རྣམས་] G 300r **4** ཕྱིན་པ་ནི།།] C 221r **8** མངོན་པར་རྫོགས་] D 210r **11** རྣམ་བརྒྱད།།] P 246v

---

4–11 ཤེས་རབ་ཕ་ … དེ་རྣམ་བརྒྱད།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 3–4.

---

1 ཏེ།] CDGP; ཏེ།། N **1** བར་གྱིས་] CD; བར་གྱི་ GNP **1** དངོས་པོ་] CDGP; དངོས་བོ་ N **3** བརྒྱད་དུ་] CDGN^{pc}P (བ་{རྒྱད་⊔}དུ་ N^{pc}); {རྒྱད་..}དུ་ N^{ac} **5** བཤད།།] CDGP; བཤད་ N **8** རྫོགས་པ་] CDGP; རྫོགས་བ་ N **10** བྱང་ཆུབ།།] CDGP; བྱང་ཆུབ།། N **11** བརྒྱད།།] CDP; བརྒྱད། GN **12** གསུངས་པ་] CDGNP (གསུངས་བ་⊔ N) **14** སྦྱོར་བའོ།།] CDGP; སྦྱོར་པའོ།། N **14–15** མངོན་པར་] CDGP; མངོན་པར་ N **15** གོ་རིམས་] CD; གོ་རིམ་ GNP **16** གཅིག་] CDP; om. GN **18** ནོ།།] CGNP; ནོ། ‖ D

མཚན་ཉིད་དེ་ཡི་སྦྱོར་བ་དང་།།
དེ་ཡི་རབ་དེའི་གོ་རིམས་དང་།།
དེའི་མཐའ་དེ་ཡི་རྣམ་སྨིན་ནི།།
དོན་བསྡུས་གཞན་ཏེ་རྣམ་པ་དྲུག།། (༩-༡)

ཅེས་བྱ་བ་འདི་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ཡང་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་གསུམ་ནི་ཡུལ་ཡིན་ནོ།། མངོན་པར་རྟོགས་པ་བཞི་ནི་རྒྱུ་ཡིན་ **1.3**
ནོ།། ཆོས་ཀྱི་སྐུ་རྣམ་པ་གསུམ་ནི་དེའི་འབྲས་བུ་ཡིན་ལ། སེམས་ཅན་གྱི་དོན་རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་བདུན་ནི་དེའི་ཕྲིན་ལས་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་རྣམ་གྲངས་གཞན་ཡིན་ནོ།། དེས་ན་འདི་སྐད་ཅེས།

ཡུལ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་པོ་རྒྱུ།།
སྦྱོར་བ་བཞི་ཡི་བདག་ཉིད་དང་།།
ཆོས་སྐུ་ཕྲིན་ལས་འབྲས་བུ་ནི།།
དོན་བསྡུས་གཞན་ཏེ་རྣམ་པ་གསུམ།། (༩-༢)

ཞེས་བྱ་བ་འདི་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

འོན་ཏེ་དེ་དང་དེར་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་རྣམས་ཀྱི་སོ་ **2** **2.1**
སོའི་ཁྱད་པར་གང་ཡིན་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྣམས་ལས་ཁྱད་པར་རྣམ་པ་དྲུག་གིས་ཁྱད་པར་

---

7 ཡིན་ལ། སེམས་] N 228r **8** དེའི་ཕྲིན་ལས་] G 300v

1–4 མཚན་ཉིད་དེ་ ... རྣམ་པ་དྲུག།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IX, 1. **9–12** ཡུལ་ནི་རྣམ་ ... རྣམ་པ་གསུམ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IX, 2.

---

2 གོ་རིམས་] CDNP; གོ་རིམ་ G **4** ཏེ་] GNP; དེ་ CD **5** ནོ།།] CGNP; ནོ། ༎ D **6** ནི་] CD; om. GNP **7** ལ།] CD; ལ་ GNP **8** ཞེས་བྱ་བ་] CD; ཞེས་བྱ་ GNP **12** གསུམ།།] CDNP; གསུམ། G **13** ཞེས་བྱ་བ་] CDGP; ཞེས་བྱ་པ་ N **14** འབྱེད་པའི་] DGNP; འགྱེད་པའི་ C **17** འབྱེད་པའི་] CD; འབྱེད་པ་ GNP **17** རྣམ་པ་] DGNP; རྣམ་པར་ C **491.17–492.1** ཁྱད་པར་དུ་] CD; ཁྱད་པར་དུ་ GNP

དུ་འཕགས་པ་ཡིན་ཏེ། དམིགས་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་འཕགས་པའི་བདེན་པ་བཞི་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། རྒྱུའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། ཡང་དག་པར་འཛིན་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་ཐབས་མཁས་པ་དང་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་པ་བཞི་དང་མཚུངས་པར་ལྡན་པའི་ཕྱིར་རོ།། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་ཅན་གྱིས་ནི་རྣམ་པ་ཆུང་ངུ་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟར་ན་ཅིག་ཤོས་ཀྱི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྣམས་ལས་རང་བཞིན་ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ་དེ་ཉིད་ལས།

དམིགས་པ་དང་ནི་རྣམ་པ་དང་།།
རྒྱུ་དང་ཡོངས་སུ་འཛིན་པ་ཡིས།། (༡-༢༥)

ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

2.2 ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ། ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ་གྱི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དང་དེ་དག་ཀྱང་སྔ་མ་རྣམས་ལས་དམིགས་པ་དང་རྣམ་པ་དག་གི་ཁྱད་པར་ཅན་ཡིན་ཏེ། དམིགས་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི། གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་སྟོང་པ་ཉིད་རྣམས་གཉིས་སུ་མེད་ཅིང་གཉིས་སུ་བྱར་མེད་པ་རྣམ་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཇི་སྐད་དུ་དེ་ཉིད་ལས།

གཟུགས་སོགས་ཕུང་པོའི་སྟོང་ཉིད་ཕྱིར།།

---

1 ཁྱད་པར་གྱིས་] C 221v **2** མི་རྟོག་པ་] D 210v **2** མངོན་པར་ཞེན་] P 247r **10** རྒྱུ་དང་ཡོངས་] G 301r **12** དང་མཐུན་པ་] N 228v

---

9–10 དམིགས་པ་དང་ ... འཛིན་པ་ཡིས།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 25ab. **492.17–493.1** གཟུགས་སོགས་ཕུང་ ... དབྱེད་མེད་པས།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, II, 3ab.

---

1 བཞི་པོ་] CGNP; པཞི་པོ་ D **2** སོགས་པ་] CDGN; སོགས་␣པ་ P **2** ཁྱད་པར་གྱིས་] CDGNP (ཁྱད་པར་␣␣གྱིས་ P) **2** ནི་] conj.; ནི། CDGNP **2** ཞེན་པ་] CGN; ཞོན་པ་ DP **4** ཕྱིར་རོ།།] CDGN; ཕྱིར།། P **5** རོ།།] CDGP; རོ། N **5** ལྡན་པའི་] CDGP; ལྡན་བའི་ N **7** ཆེན་པོ་] CDGNP (ཆེན་␣པོ་ N) **9** དང་།།] CDNP; དང་། G **10** ཡིས།།] CDGP; ཡིས། N **12** སུ།] CDGN; སུ།། P **14** ནི།] CDNP; ནི་ G **16** རྣམ་པ་] CDGNP (རྣམ་␣པ་ P) **16** ཏེ] CDGN, om. P

སྟོང་པ་ཉིད་རྣམས་དབྱེར་མེད་པས།། (༢-༣)

ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

རང་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལམ་དུ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ **2.3**
ཀྱང་སྔ་མ་དག་ལས་དམིགས་པ་དང་། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་དག་གིས་ཁྱད་པར་དུ་ཕྱུར་པ་ཡིན་ཏེ། དམིགས་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་ཆོས་ཐམས་ཅད་བཏགས་པ་ཙམ་ལ་དམིགས་པའི་ཕྱིར་རོ།། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ནི་བཏགས་པ་དང་མི་འགལ་བར་ཆོས་ཉིད་སྟོན་པ་རྣམ་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་དུ།

བཏགས་པའི་ཆོས་ཉིད་མི་འགལ་བར།།
སྟོན་པའི་རྣམ་པ་དྲོར་གྱུར་པ།། (༢-༩)

ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ **2.4**
གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་དག་ནི། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་བརྟེན་པའི་སྦྱོར་བའི་ལམ་གྱིས་བསྡུས་པ་ཡིན་པས། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་དམིགས་པའི་ཁྱད་པར་དང་། དེ་དག་ལ་སེམས་མཉམ་པ་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་གྱིས་བདག་ཉིད་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་ཁྱད་པར་དུ་ཕྱུར་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་དུ།

གྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་དམིགས་པ་འདིར།།
སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཡིན་པར་བརྗོད།།
དེ་དག་ཉིད་ལ་སེམས་མཉམ་སོགས།།

---

5 པའི་ཕྱིར་རོ།།] P 247v **7** ལས་ཇི་སྐད་] N 228v **9** པ་དྲོར་གྱུར་] D 211r **14** པའི་རྣམ་པའི་] G 201v

---

8–9 བཏགས་པའི་ཆོས་ ... དྲོར་གྱུར་པ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, II, 9ab. **493.16–494.1** གྲོ་བ་རྣམས་ ... བཅུར་བཤད་དོ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 35.

---

1 པས།།] CDNP; པས། G **4** དག་ལས་དམིགས་པ་དང་། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་དག་གིས་] CDGP; དག་{. . .}གིས་ N^{ac}; དག་{ལས་དམིགས་པ་དག། རྣམ་པའི་ཁྱད་པར་དག་}གིས་ N^{pc} **5** དམིགས་པའི་] GNP; མི་དམིགས་པའི་ CD **9** པ།།] CDG; པ། NP **12** བརྟེན་པའི་] CD; བསྟེན་པའི་ GNP **12** སྦྱོར་བའི་] CGNP; སྦྱོར་བའི་ D **12** ལམ་གྱིས་] CDGN; ལས་གྱིས་ P **13** བསྡུས་པ་] CGNP, om. D **13** དེ་དག་ལ་] GNP; དེ་དག་ CD **18** སོགས།།] CGNP; སགས།། D

རྣམ་པ་དགུ་ནི་བཅུར་བཤད་དོ༎ (༨-༣༥)
ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎ འདི་ནི་རེ་ཞིག་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྣམས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱི་མཚན་ཉིད་ཡིན་ནོ༎

3
3.1 འོན་ཏེ་དེ་དང་དེར་མཐོང་བའི་ལམ་མང་པོ་རྣམ་པ་མང་པོས་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་དེའི་སོ་སོའི་ཁྱད་པར་ཅི་ཞིག་ཡིན་ཞེ་ན། རེ་ཞིག་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་མཐོང་བའི་ལམ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི། འཁོར་བ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་གང་ཡང་རུང་བར་མི་ལྟུང་བའི་ཕྱིར་མི་གནས་པའི་ལམ་ཡིན་ནོ༎ འདི་ལྟར་དེ་ཉིད་ལས།

> རབ་འབྱོར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ལམ་ཐམས་ཅད་བསྐྱེད་པར་བྱ་སྟེ། འདིས་ཡང་དག་པའི་མཐའ་ནི་མངོན་དུ་མི་བྱའོ

ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ༎

3.2 ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་མཐོང་བའི་ལམ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཐེག་པ་དམན་པ་ལས་ཡང་དག་པར་འདའ་བའི་ལམ་ཡིན་ནོ༎ འདི་ལྟར་དེ་ཉིད་ལས་

> ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཕྱུན་སུམ་ཚོགས་པ་ནི། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཤེས་པ་དང་མཐོང་བས་བལྟས་ནས་འདའ་བར་བྱའོ

ཞེས་བྱ་བ་དང་། ཡང་

> རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ནས་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བར་གྱི་ཤེས་པ་དང་སྤངས་པ་གང་ཡིན་པ་ནི། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཟོད་པ་ཡིན་ནོ

---

5 ལམ་གང་ཡིན་] N 229r **13** ཉན་ཐོས་དང་] P 248r

8–9 རབ་འབྱོར་བྱང་ ... དུ་མི་བྱའོ་] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 5. **13–14** ཉན་ཐོས་དང་ ... འདའ་བར་བྱའོ་] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 10–13. **16–17** རྒྱུན་དུ་ཞུགས་ ... པ་ཡིན་ནོ་] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 34, ll. 6–12.

---

2 འདི་] CD; འདིར་ GNP **4** དེ་དང་] DGNP; དེ་དག་ C **4** མང་པོས་] CD; མང་པོ་ GN; མང་པོ་ P **16** རྒྱུན་དུ་] CDG; རྒྱུན་ཏུ་ NP **16** ནས་] CDP; ནས། GN **16** བར་གྱི་] CD; བར་གྱི། GNP

ཞེས་ཀྱང་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་ཁྱད་པར་གྱི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་དབང་དུ་མཛད་ 3.3
ནས། མཐོང་བའི་ལམ་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་ཁྱད་པར་གྱི་ལམ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་
དུ།

བསམ་མི་ཁྱབ་སོགས་ཁྱད་པར་གྱི།།
ཁྱད་ཞུགས་བདེན་པའི་སྦྱོར་ཡུལ་ཅན།།
སྐད་ཅིག་མ་ནི་བཅུ་དྲུག་གིས།།
ཁྱད་པར་མཚན་ཉིད་བཤད་པ་ཡིན།། (༩-༢༣)

ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།།

ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་དགེ་འདུན་གྱི་དབང་དུ་མཛད་ནས། དེ་ཉིད་དུ་ 3.4
གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་སློབ་པའི་ལམ་ཡིན་ཏེ། སློབ་པའི་གནས་སྐབས་ན་ཡོད་པ་ཡིན་པའི་
ཕྱིར་རོ།། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་དུ།

མཐོང་བའི་ལམ་ལ་བཟོད་པ་དང་།།

ཤེས་པའི་སྐད་ཅིག་བཅུ་དྲུག་ནི།།
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་མི་ལྡོག་པའི།།
མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ།། (༩-༩༦)

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། ཐམས་ཅད་དུ་སྐད་ཅིག་ནི་ཇི་སྲིད་ཀྱིས་ཤེས་བྱ་བ་ལ། ཤེས་པ་སྐྱེ་བ་

---

2 ཅད་མངོན་པར་] C 222v **3** ཡིན་པ་དེ་] G 302r **6–7** ཡུལ་ཅན།། སྐད་] D 211v

---

12–16 མཐོང་བའི་ལམ་ ... ཤེས་པར་བྱ།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 46.

---

2 རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་ཁྱད་པར་གྱི་] C^{pc}DGNP (རྫོགས་{པར་རྟོགས་པར་ཁྱད་པར་གྱི་} C^{pc}); རྫོགས་{...} C^{ac} **2** མཚན་ཉིད་ཀྱི་] CDGN; མཚན་ཉིད་གྱི་ P **5** ཁྱད་པར་] CDGN; ཁྱད་བར་ P **6** བདེན་པའི་] CDGN; བདེན་བའི་ P **8** ཡིན།།] CDNP; ཡིན། G **10** དགེ་འདུན་གྱི་] DGNP; དགེ་འདུན་ཀྱི་ C **16** བྱ།།] CDNP; བྱ། G **17** ཐམས་ཅད་དུ་སྐད་ཅིག་] CDGNP^{pc} (ཐམས་{ཅད་དུ་སྐད་}ཅིག་ P^{pc}); ཐམས་{...}ཅིག་ P^{ac} **17** ཤེས་བྱ་བ་] conj.; ཞེས་བྱ་བ་ CD; ཤེས་བྱ་ GNP **17** ལ།] CDG; ལ།། NP

འབྲས་བུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་རིག་པར་བྱའོ།།

3.5 ཕྱེ་མོའི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་མཐོང་བའི་ལམ་གསུངས་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་གཉེན་པོའི་ལམ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ་སྟེ། དེ་ཉིད་ལས་ཇི་སྐད་དུ།

མཐོང་ཞེས་བྱ་དང་སྒོམ་པ་ཞེས།།
བྱ་བའི་ལམ་ནི་སོ་སོ་ལ།། (༡-༡༤)
རྣམ་པར་རྟོག་པ་རྣམ་བཞི་ཡི།།
གཉེན་པོ་རྣམ་པ་བཞི་དང་ནི།། (༡-༡༥)

ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ནོ།། དེ་ལྟར་འདི་རྣམས་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་རྣམས་ཀྱི་ཁྱད་པར་གྱི་མཚན་ཉིད་དུ་རིག་པར་བྱའོ།།

4 འདི་ནི་ཕྱོགས་ཙམ་ཡིན་ཏེ། ཕྱོགས་འདིས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་དང་། རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མངོན་པར་རྫོགས་པར་རྟོགས་པར་སྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་སྦྱོར་བ་དང་། རྣམ་པར་རྟོག་པ་དེ་དང་དེ་དག་གི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བའི་ཁྱད་པར་གྱི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་བརྟགས་ཤིང་བཤད་པར་བྱའོ།།

5 དེ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་འདི་ནི་སོང་ཞིང་རྗེས་སོང་ལམ་ལ་བརྟེན་པ་ཞེས་བྱ་དང་།།
གང་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་ལམ་གང་ཡིན་པར་བློས་བྱས་མིན་ཡང་མཐོང་བ་ལྐོག་གྱུར་པ།།

---

3 ཤེས་པར་བྱ་] N 229v **7** དང་ནི།།] P 248v **12** བྱའོ།།] G 302v

---

4–7 མཐོང་ཞེས་བྱ་ … བཞི་དང་ནི།།] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14cd–15ab.

---

12 མཚན་ཉིད་བསྟན་པ་གང་ཡིན་པ་བརྟགས་ཤིང་བཤད་པར་བྱའོ།།] Tib.; यः … °लक्षणमवलोक्यावलोकयितव्यः Skt.

---

1 རྫོགས་པའི་] CDGN; རྫོགས་པའ་ P **1** རིག་པར་] CDGP; རིག་བར་ N **3** སྟེ།] CDGP; སྟེ་ N **3** དེ་ཉིད་ལས་] CDGP; དེ་ཉིད་ N **8** མཐོང་བའི་ལམ་རྣམས་ཀྱི་] CD; མཐོང་བའི་ལམ་རྣམས་ཀྱིས་ GNP **10** ཉིད་དང་།] CDP; ཉིད་དང་།། GN **11** མངོན་པར་] CGNP; མངོན་པར་*པར་ D **11** སྒོམ་པའི་] CDGP; བསྒོམ་པའི་ N **11** སྦྱོར་བ་དང་།] CDGP; སྦྱོར་བ་དང་།། N **11** རྟོག་པ་] CDGN; རྟོགས་པ་ P **12** བྱའོ།།] CD; བྱའོ།། །། GNP **13** རྗེས་] CGNP; ཇེས་ D **13** བརྟེན་པ་] CGNP; བརྟན་པ་ D

དེས་ན་ཁོ་བོས་འགྲོ་བ་རྣམས་ལ་ཕན་ཕྱིར་མི་ཡིས་སྔོན་ཆད་མ་སྨྲོང་འདི།།
ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན་ཚུལ་མཁས་པ་རྣམས་ལ་ཕྱོགས་ཙམ་གསལ་བར་བྱས་པ་ཡིན།།
ཀྱེ་མ་མ་ལ་མི་ཤེས་རང་བཞིན་སྡིག་པ་ཡིས།།
གང་ཕྱིར་འཕགས་པའི་མིག་ནི་ཤིན་ཏུ་བཀབ་གྱུར་པ།།
དེས་ན་སྐྱེ་དགུ་འདི་དག་རབ་ཏུ་གསལ་བ་དང་།།
བསོད་ནམས་མང་ལྡན་རབ་ཏུ་འཇུག་པ་མི་འདོར་མཚར།།
རྟོག་གེའི་འཐད་ལས་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་ལམ་དུ་ནི།།
ཐར་འདོད་རྣམས་ཀྱི་ཡིད་ཀྱིས་གོམ་འདོར་མི་ནུས་པས།།
རབ་གྲགས་ཙམ་གྱི་ཇི་བཞིན་དོན་ཉིད་གང་ཡིན་པ།།
དེ་ཡི་དོན་དུ་རྫོགས་སངས་འབྲས་ཅན་བསྟན་པ་ཡིན།།
དེ་ལྟ་དེ་ལྟར་གཞན་ལ་བརྟེན་པའི་འགྲོ་བ་འདི།།
སོང་རྗེས་འགྲོ་བས་གླང་ཆེན་ཕྲུག་གུ་ལྟ་བུ་སྟེ།།
གང་ཞིག་རང་གི་སྟོབས་ཀྱིས་བགྲོད་དཀའ་འཇིག་བྱེད་པ།།
གླང་ཆེན་དེ་ཉིད་ལ་ནི་སྟེ་རྣམས་སྟེན་པར་བྱེད།།

ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གསུམ་ནི། ཀུན་ཏུ་རྨོངས་པ་དང་། ལོག་པར་ཞུགས་པ་དང་། ཡང་དག་པར་ཞུགས་པའི་སེམས་ཅན་གྱི་ཚོགས་རྣམ་པ་གསུམ་མོ།། གོ་རིམས་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་གཞུག་པར་འདོད་པ་དང་། རབ་ཏུ་རྟོགས་པར་འདོད་པ་དང་། ཁྱད་པར་དུ་འགྲོ་བར་འདོད་པ་ཉིད་ཀྱི་དབང་

2 བར་བྱས་པ་] C 223r **9** ཡིན་པ།།] D 212r **17** པར་འདོད་པ་] P 249r

3 ཡིས།།] CDGP; ཡིས། N **4** བཀབ་] CGNP; བཀག་ D **5** དང་།།] CDGP; དང་། N **6** མང་] GNP (बहु° Skt.); དབང་ CD **6** མཚར།།] CGP; མཆར།། D; མཚང་།། N **7** རྟོག་གེའི་འཐད་ལས་] CDGN^{pc}P (རྟོག་{གེའི་འཐད་ལས་} N^{pc}); རྟོག་{...} N^{ac} **7** རབ་ཏུ་] CDGP; བབ་ཏུ་ N **7** བྱུང་བའི་] CGNP; བྱུང་ པའི་ D **9** རབ་གྲགས་] CDGN; རབ་ཏུགས་ P **10** བསྟན་པ་] CDGP; བསྟོན་པ་ N **10** ཡིན།།] CDGN; ཡིན། P **11** དེ་ལྟ་དེ་ལྟར་] CDGN^{ac}P ({དེ་}ལྟ་{དེ་}ལྟར་ N^{ac}); {ཇི་}ལྟ་{ཇི་}ལྟར་ N^{pc} **12** སྟེ།།] CDGN; སྟེ། P **13** འཇིག་བྱེད་པ།།] GNP (भिनत्ति Skt.); འཇིག་བྱེད་པ་ CD **14** སྟེ་རྣམས་] CDGN; སྟ་རྣམས་ P **15–16** ཞུགས་པ་དང་། ཡང་དག་པར་] CDGN; om. P **16** གོ་རིམས་] D; གོ་རིམ་ CGNP **17** དང་། རབ་ཏུ་] CDGP; དང་།། རབ་ཏུ་ N

དུ་བྱས་པར་རིག་པར་བྱའོ།།

ཀྱི་མ་གཞུང་ལུགས་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས།།
དུབ་པ་དག་གི་ངལ་བསོའི་གནས།།
ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན་པའི་ལུགས།།
རིང་མོ་ཞིག་ནས་མཐོང་བ་ཡིན།།

འཕགས་པ་ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་སྟོང་ཕྲག་ཉི་ཤུ་ལྔ་པའི་ཚུལ་གྱི་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་གྱི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་འགྲེལ་པ་ལེགས་པར་སྦྱར་པའི་ལས་ཅན། ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ལ་ཡང་དག་པར་གནས་པ། འཕགས་པ་མང་པོས་བཀུར་བ་ཀུ་རུ་ཀུ་ལླེའི་སྡེ་པ་གཙུག་ལག་ཁང་རྒྱ་ཆེན་པོ་དུ་མའི་བདག་པོ། སློབ་དཔོན་སངས་རྒྱས་འབངས་ཀྱི་ཚ་བོ། ཤཱཀྱའི་དགེ་སློང་འཕགས་པ་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་སྡེས་མཛད་པ་རྫོགས་སོ།།

གང་དུ་དངོས་པོར་དམིགས་པས་དཀྲུགས་པ་མང་པོས་བཀུར་བ་བཞིན་དུ་འཁྲུལ་གྱུར་པས།།
ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན་ཚུལ་གང་ཞིག་ཐེག་ཆེན་ལམ་ལ་གཞན་གྱིས་མ་རྟོགས་པ།།
དེས་ན་འཕགས་པ་གསལ་བའི་བློ་མངའ་དེ་ཡིས་རྒྱལ་ལ་མངོན་སུམ་ཉིད་ཞུས་ནས།།
གྲངས་དོན་གོ་རིམས་མིང་དང་དབྱེ་བ་འབྲས་བུའི་སྒོ་ནས་འདི་བཤད་ངོ་མཚར་ཆེ།།

---

4 ཤེས་རབ་ཀྱི་] N 230r

---

7 བསྟན་བཅོས་ཀྱི་འགྲེལ་པ་] Tib.; °शास्त्रं … कृतिः Skt. **13** དེས་ན་འཕགས་པ་གསལ་བའི་བློ་མངའ་དེ་ཡིས་] Tib.; तेनार्येण चिरादयं पटुधिया Skt.

---

1 བྱས་པར་] CDGP; བྱས་བར་ N **2** ཀྱི་མ་] CDGN; ཀྱི་མ་ P **3** དག་གི་] CDGP; དག་གིས་ N **3** ངལ་བསོའི་] CDGN; ངལ་དསོའི་P **4** ཤེས་རབ་] CDGP; ཤེས་རབ་ཀྱི་ N **4** ཕ་རོལ་] CDGP; ཕ་རོལ་ཏུ་ N **6–7** རྟོགས་པའི་] CDGP; རྟོགས་བའི་ N **8** ཡང་དག་པར་] C^{pc}DGNP (ཡང་དག་པ་{ར་} C^{pc}); ཡང་དག་པ་ C^{ac} **8** གནས་པ།] CDGP; གནས་པ།། N **8** འཕགས་པ་] CDGP; འཕགས་བ་ N **8** ཀུ་རུ་ཀུ་ལླེའི་] CD; ཀུ་རུ་ཀུ་ལའི་ GNP **8** གཙུག་] CGNP; གཙུག་ D **9** བདག་པོ།] DGP; བདག་པོ་ C; བདག་པོ། N **9** སངས་རྒྱས་འབངས་] DGNP; སངས་རྒྱས་འབང་ C **9** ཚ་བོ།] CDGP; ཚ་བ། N **10** གྲོལ་བའི་] DGNP; གྲོལ་པའི་ C **11** དཀྲུགས་པ་] CDGP; དཀྲུགས་བ་ N **11** མང་པོས་] CD; མང་པོ་ GNP **11** པས།།] DGN; བས།། C; པ།། P **12** ལམ་ལ་] CDGN; ལམ་པ་ P **12** རྟོགས་པ།།] CD; གཏོགས་པ།། GN; གཏོགས་པ། P **13** དེ་ཡིས་] CDGN; ད་ཡིས་ P **14** གྲངས་] CD; གྲང་ GNP **14** རིམས་] CD; རིམ་ PGN **14** ཆེ།།] CDP; ཆེ།། ༎ GN

རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་དགེ་བསྙེན་ཆེན་པོ་དཔལ་གོ་མི་འཆི་མེད་དང་། ལོ་ཙཱ་བ་ཆེན་པོ་ཤཱཀྱའི་དགེ་སློང་བློ་ལྡན་ཤེས་རབ་ཀྱིས་བསྒྱུར་ཅིང་ཞུས་ཏེ་ལེགས་པར་གཏན་ལ་ཕབ་པའོ།།

---

2 ཞུས་ཏེ་] CD; om. GNP **2** ཕབ་པའོ།།] C; ཕབ་པའོ།། ༎ DP; ཕབ་པའོ།། ༎ མངྒ་ལཾ་བྷ་ཝནྟུ།། N; ཕབ་པའོ།། ༎ བསོད་ནམས་སྟོབས་རྒྱས་ཀྱིས་མཆོད་མར་གྱུར་འགྲོ་བ་ཡིས།། ཚོ་རབས་དུ་མར་བསགས་པའི་སྒྲིབ་མ་ལུས་ཀུན།། དགེ་འདིས་དུག་ལྔའི་མེ་ལྕེ་ཆུ་ཡིས་བཅིལ་བ་བཞིན།། རིང་མིན་བྱང་ཆུབ་སྙིང་པོའི་གོ་འཕང་མྱུར་ཐོབ་ཤོག།། ཅེས་མི་དབང་པོ་ལྷ་སྒོ་གསུམ་ཆིག་དྲིལ་གྱི་སློན་ལམ་བཏབ་པའོ།། ༎ སརྦ་མངྒ་ལཾ།། N

Chapter 12

Translation

12.1 Translation Text of the Chapter V

The Full Awakening of All Aspects (*sarvākārābhisaṃbodha*) has been ex- **1**
plained. Now, the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) **1.1**
should be explained. First of all, with regard to this topic, the characteristic (*liṅga*) of this [Clear Realization at Its Culmination], with which this [Clear Realization at Its Culmination] is deduced (*liṅgyate*), is explained. And, that [characteristic] is twelve-fold. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The characteristic (*liṅga*) of practice (*yoga*) which has reached the culmination is considered to be twelve-fold, such as observing all phenomena as a dream even in a dream, etc.[1] (V, 1)

Among these [twelve divisions], the first characteristic is what [the *Pañca-* **1.1.1**
viṃśatisāhasrikā] says with the following [words] — [Venerable One states:] "Subhūti, if a Bodhisattva-Mahāsattva, even when in a dream, observes all phenomena as a dream, and likewise if he observes all phenomena as an echo,

[1]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 1.

a ray, a magic creation, an illusion or a castle of *gandharva*, he does not directly perceive those [all phenomena] as real. This should be understood as the character of irreversibility (*avinivartanīyalakṣaṇa*) of the irreversible culmination."[2] What is the meaning [of this passage]? The cultivation (*bhāvanā*) on qualities of practice (*yoga*) of the Bodhisattva, when it has reached the culmination, is so fully supported by insight (*prajñā*) and by means (*upāya*) that [without actualizing phenomena] his quiescent abiding (*yoga*), his penetrative vision (*vidarśanā*) and his attention (*manasikāra*) continue only depending on living beings even in a dream.[3]

1.1.2 The second [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] To that same [Bodhisattva] the mind of desire (*spṛhā*) nor [the mind] of praise (*anuśaṃsa*) for the stages of Śrāvakas etc. nor for anything in the three realms does not arise.

1.1.3 The third [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] That same [Bodhisattva] sees the Tathāgata with a large assemblage and practices what that [Tathāgata who he sees] teaches regarding the doctrine in accordance with the doctrine.[4]

1.1.4 The fourth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, that same [Bodhisattva] sees the miraculous transformation (*vikurvita*) by Buddha's

---

[2]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 1, ll.;1–5.

[3]According to the *Vārttika*, this passage is a citation from another Sūtra. Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 131v2–3, P [88] (5186) kha 153v3–4: *de bzhin du mdo gzhan las bstan pa yin no ||*.

[4]*mahāparivāratathāgatadarśanataddharmadeśanānudharmapratipattyā* is taken as a *dvandva* compound divided into two parts, namely *mahāparivāra-tathāgata-darśana* and *taddharmadeśanā-anudharma-pratipatti.* In the second part, both of *taddharmadeśanā* and *anudharma* could be the objects of *prati√pad* (*pratipatti*), however, I take only *taddharmadeśanā* as the objects of *prati√pad* and *anudharma* as adverbial according to HAYASHIMA (1976) which says: Regarding the compound *dharma-anudharma-pratipatti*, originally *dharma-anudharma* is taken as a *tatpuruṣa* compound meaning "(practice) in accordance with the *dharma*" or "(practice) of the *dharma* in accordance with the *dharma*", however, later out of a dogmatic necessity *dharma-anudharma* is taken as a *dvandva* compound meaning "(practice) of the *dharma* and the auxiliary *dharma*". In our case, it is rather unlikely to take *taddharmadeśanā-anudharma* as a *dvandva* compound.

supernatural power (*ṛddhi*).

The fifth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, that same [Bodhisattva], in all dangerous circumstances, makes the resolve to bestow the teaching of all phenomena in the three realms as being like a dream. **1.1.5**

The sixth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, that same [Bodhisattva], having seen the beings living in the hell etc., obtains a recollection (*anusmṛti*) to abandon [three kinds of] lower birth (*apāya*) from his own Buddha field. Why is that? For, in the [stage of] the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*), dream that is cyclic existence (*saṃsāra*) and dream [in sleeping] are neither two (*advaya*) nor the making into two (*advaidhīkāra*). Among these [*advaya* and *advaidhīkāra*], not two (*advaya*) is [because of the absence of the grasped and the grasper][5] in things. Not the making into two (*advaidhīkāra*) is because of the impossibility to divide the intention [of perception in dream that is cyclic existence (*saṃsāra*)] and the intention [of perception in dream in sleeping]. **1.1.6**

The seventh [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] [The Bodhisattva], in the both states of dreaming and awakening, accomplishes the empowering by truth (*satyādhiṣṭhāna*) to extinguish a conflagration burning cities etc., because he is irreversible. [The Bodhisattva] accomplishes [the empowering by truth to extinguish a conflagration] just in part, because beings have the *karma* [accumulated] as a result of slandering the teaching. [The Bodhisattva] accomplishes [the empowering by truth to extinguish a conflagration] with gap or without gap, because beings have the maturation of the *karma* [accumulated] in this present lifetime.[6] **1.1.7**

[5]Supplied from a parallel text which has the same context found in the chapter 2. Cf. *Vṛtti*, II; (Skt.) 53v1–2: *advayo 'rthe grāhyagrāhakadvayābhāvāt.*

[6]As the reason why the extinction of a conflagration is sometimes imperfect, Ārya-Vimuktisena argues that this is because of the unwholesome *karma* of beings, while the

1.1.8 The eighth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, [Bodhisattva] accomplishes the empowering (*adhiṣṭhāna*) by the irreversible truth to exorcise that [inhuman being] from those who are possessed (*adhiṣṭhāna*) by an inhuman being (*amanuṣya*). If [the inhuman being] has been exorcised by the empowering (*adhiṣṭhāna*) of a Māra [but not by the empowering by the irreversible truth of Bodhisattva], since the pride in himself arises [to the Bodhisattva], to other Bodhisattvas he [shows] disrespect characterized by his pride. Why is that? For [the Bodhisattva] is not supported by the skillfulness of means (*upāyakauśalya*). Furthermore, when the Māra explains what agrees with various kinds [of circumstances] such as the name, the family, etc. of that [Bodhisattva], he does not realize that he takes [Māra's] whole deception on trust (*vipralambhasvīkaraṇa*). The Māra acquires a deceptive instruction (*vipralambhopadeśasvīkaraṇa*) regarding the name etc. imagined by [the Bodhisattva] himself [as the name which he will obtain after his enlightenment]. The pride caused by the assignment of the name (*nāmāpadeśa*) is even more serious than the four radical downfalls (*mūlāpatti*) and the five inexpiable transgression (*ānantarya*). Furthermore, the Māra recommends the advantages of isolation (*viveka*). Venerable One [however] consents [only] the isolation (*viveka*) from the mind of Śrāvakas etc.

1.1.9 The ninth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] [The Bodhisattva] avoids the people full of pride. [The Bodhisattva] devoted to his own aim etc. [performs] the courageousness (*parākrama*) with his own supernatural faculties (*abhijñā*). Virtuous friends (*kalyānamitra*) should be served [by Bodhisattvas] in

---

Pañcaviṃśatisāhasrikā explains that this is due to the unwholesome *karma* of Bodhisattva-Mahāsattvas. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 3, ll. 5–11: *sacet punaḥ subhūte agniskandho 'tikramitvā gṛhād gṛhaṃ dahati rathyāyā rathyā dahaty anyad gṛhaṃ dahaty anyad gṛhaṃ na dahaty anyāṃ rathyāṃ dahaty anyāṃ rathyāṃ na dahati veditavyaṃ subhūte bodhisattvena mahāsattvena dharmaṃ pratyākhyānasaṃvartanīyam etaiḥ sattvaiḥ karmopacitaṃ yenaiteṣāṃ sattvānām ekaṃ gṛhaṃ dahyate, ekaṃ gṛhaṃ na dahyate, teṣām etad dṛṣṭadhārmikam eva karma vipacyate.*

order to make known that they are the condition (*nimitta*) to acquire all the virtuous teachings. The [six] perfection (*pāramitā*), the [thirty-seven] factors of enlightenment (*bodhipakṣa*), etc. [should be considered as] virtuous friends (*kalyānamitra*) in order to make known that they are the path leading to the virtuous teachings.

The tenth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] [The Bodhisattva] desiring to accomplish all his intentions, since in this [*Prajñāpāramitā*-sūtra] all phenomena [which should be learned at full length][7] are pointed out, should train in the perfection of insight. **1.1.10**

The eleventh [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The perfection of insight is characterized by the non-attachment (*asaṅga*) [like space][8] in order to make known the nonexistence of attachment that is the conception of the grasped and the grasper. Since the path of immediacy (*ānantaryamārga*) is characterized by the detachment (*vivikta*) and the path of liberation (*vimuktimārga*) is characterized by the emptiness (*śūnya*) respectively, all phenomena exist as being characterized by the perfection of insight. [Subhūti argues:] When this would be the case, it would undesirably follow that neither affliction (*saṃkleśa*) nor purity (*avadāna*) exists. [Venerable One] establishes that by saying "Subhūti, what do you think — Are beings indeed engaging themselves in acting towards the concept of self (*ahaṃkāra*) and the concept of possession (*mamakāra*) through a long night?"[9] **1.1.11**

The twelfth [characteristic] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] [The Bodhisattva] practicing in such a way [that he keeps focusing his attention to the Knowledge of All **1.1.12**

[7]Supplied from the Tibetan translation (*sarvadharmopadeśāt* Skt.; *'di las bslab par bya ba'i chos thams cad rgya cher bstan pa'i phyir ro* Tib.)

[8]Supplied from the Tibetan translation (*asaṅgalakṣaṇatvena* Skt; *nam mkha' ltar chags pa med pa'i mtshan nyid yin pas* Tib.)

[9]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 12, ll. 19–21.

Aspects (*sarvākārajñatā*)],[10] having not mastered it yet, becomes near to the Knowledge of All Aspects.

The characteristic (*liṅga*) of the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*), with which that [Clear Realization at Its Culmination] is deduced, has been explained.

1.2 Now, how is the increase (*vivṛddhi*) of this [Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*)]? To explain that, Maitreya states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Having given many metaphors (*upamā*) such as the virtues (*śubhā*) that is the worshiping to the same number of Buddhas [as the number of] people in the Jambūdvīpa etc., the increase (*vivṛddhi*) consists of sixteen [divisions].[11] (V, 2)

1.2.1 Among these [sixteen divisions], the first increase is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Compared to one who [performs] the worshiping (*pūjā*) such as the reverence (*satkāra*) to Tathāgatas of the same number as beings in the Jambūdvīpa etc. and who dedicates the source of virtues (*kuśalamūla*) [caused] by that [worshiping] to the highest true complete enlightenment (*anuttarasamyaksaṃbodhi*),[12] [the Bodhisattva]—who explains this perfection of insight to others and who is not separated from the attention (*manasikāra*) related to the perfection of insight—produces even more meritorious benefits (*puṇya*).

[10] Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 13, ll. 19–22: *tathā hi so 'nabhibhūte sthāne sthito yad uta bodhisattvaniyāme 'nabhibhūto hi bhagavan bodhisattvo mahāsattvaḥ sarvākārajñatāmanasikārair viharann, evañ caran punar bhagavan bodhisattvo mahāsattvaḥ sarvākārajñatāyā abhyāśībhavati.*

[11] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 2.

[12] In the compound *jaṃbūdvīpakasattvasaṃkhyātatathāgatasatkārādipūjātatkuśalamūlānuttarasamyaksaṃbodhipariṇāmayituḥ*, *pūjā* and *tatkuśalamūla* can be taken as the object of *pariṇāmayituḥ*. However, this is not unlikely because as the object of dedication *pūjā* and *tatkuśalamūla* are not quite distinguished. Therefore, I take this compound as a *dvandva* compound divided into *jaṃbūdvīpakasattvasaṃkhyātatathāgatasatkārādipūjā* and *tatkuśalamūlānuttarasamyaksaṃbodhipariṇāmayituḥ*.

Exactly in this manner, compared to one who places (*pratiṣṭhāpana*) [all those][13] beings living in the trichilicosm (*trisāhasramahāsāhasralokadhātu*) into the state of the highest true complete enlightenment and dedicates the source of virtues of that [placing] to the highest true complete enlightenment,[14] the other one [that is the Bodhisattva mentioned above] produces even more meritorious benefits. Why is that? For, apart from the Tathāgata,[15] [the Bodhisattva] abides in the state of [the four forms of measurelessness (*apramāṇa*), i.e.] friendliness (*maitrī*), compassion (*karuṇā*), joy (*muditā*) and equanimity (*upekṣa*).

The second [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] According to the example of a person by whom a great jewel treasure has been obtained, lost, and again completely lost,[16] [the Bodhisattva] focuses his attention (*manasikāra*) only to the perfection of insight, [just as if it were a great jewel which he is look- **1.2.2**

---

[13] Supplied from the Tibetan translation (*sattvānāṃ yāvad* Skt.; *sems can ji snyed pa de dag thams cad* Tib.).

[14] In the compound *anuttarasamyaksaṃbodhipratiṣṭhāpanatatkuśalamūlānuttarasamyaksaṃbodhipariṇāmayituḥ*, *pratiṣṭhāna* and *tatkuśalamūla* can be taken as the object of *pariṇāmayituḥ*. However, this is not unlikely because as the object of dedication *pratiṣṭhāna* and *tatkuśalamūla* are not quite distinguished. Therefore, I take this compound as a *dvandva* compound divided into *anuttarasamyaksaṃbodhipratiṣṭhāpana* and *tatkuśalamūlānuttarasamyaksaṃbodhipariṇāmayituḥ*.

[15] In the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* we cannot find the reason why the Tathāgata is excepted, however, we can find it in the *Aṣṭasāhasrikā*. Cf. *Aṣṭasāhasrikā*, XXII; (Skt.) p. 793, ll. 6–11: *tat kasya hetoḥ. tathā hi subhūte nāsti tad anyeṣāṃ sattvānāṃ tādṛśaṃ maitrīsahagataṃ cittam, yathā tasya bodhisattvasya mahāsattvasya, sthāpayitvā buddhān bhagavataḥ. tat kasya hetoḥ. apratipudgalā hi subhūte tathāgatā nirupamā hi Subhūte tathāgatā acintyadharmasamanvāgatā hi subhūte tathāgatā arhantaḥ samyaksaṃbuddhāḥ.* (trans.) What is the reason of this? Subhūti, this is because other beings do not have such a mind accompanied with compassion as the Bodhisattva has. However, except for Buddhas and Tathāgatas. What is the reason of this? Subhūti, this is because Tathāgatas are unrivaled. Subhūti, this is because Tathāgatas are incomparable. Subhūti, this is because tathāgatas who should be served and have the true complete enlightenment are associated with inconceivable qualities.

[16] Tibetan translation reads here differently: "Acoording to the example that a person, having not obtained a great jewel yet, after having found it, has lost it again" (*labdhahīnapunaḥparihīṇamahāmaṇiratnamanuṣyodāharaṇena* Skt.; *skyes bu zhig gis nor bu rin po che chen po rnyed ma myong ba zhig rnyed pa las yang stor bar gyur pa'i dpes* Tib.).

ing for]. [Subhūti argues:] Since all the attention is devoid of its essential nature (*svabhāva*), it would undesirably follow that one could not be unseparated from that [attention]. [Venerable One,] stating from "If [a Bodhisattva] understands that all phenomena are separated from their essential nature," and so on[17] up to the denial of increase (*vivṛddhi*) and decrease (*parihāṇi*) of the perfection of insight [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*], establishes the unseparatedness[18] [from the attention].

1.2.3 The third [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "Subhūti, Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight neither increases nor decreases.[19] [...] Subhūti, this is Bodhisattvas-Mahāsattvas's acquisition of the acceptance that the phenomena have no origin (*anutpattikadharmakṣānti*). Subhūti, it is impossible that the Bodhisattva-Mahāsattva endowed with such kind of acceptance would not attain the knowledge of the highest true complete enlightenment (*anuttarasamyaksaṃbodhi*), the great knowledge (*mahājñāna*), or the knowledge of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatājñāna*). Why is that? For he is becoming inclined towards those [knowledges] until he realizes the highest true complete enlightenment.[20]"

1.2.4 The fourth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti asks:] "And, Venerable One, for the arising of all phenomena, will the Bodhisattva-Mahāsattva be predicted [to reach the state of] the highest true complete enlightenment?[21]" [Venerable One replies:]

---

[17]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 15, ll. 29–30.

[18]*avirahitaprasādhaneneti* can be taken almost equal as **avirahitatvaprasādhaneneti.*

[19]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 16, ll. 8–9.

[20]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 20–28.

[21]Parallel text with differences in meaning in *Bṛhaṭṭīkā-2*; (Tib.) D (3808) pha 246r2–4, P [93] (5206) 279v1–2: *chos thams cad skye ba'i slad du byang chub sems dpa' sems dpa' chen po bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub tu lung bstan par 'gyur ram zhes bya ba ni sangs rgyas kyi chos thams cad skye ba'i phyir ro || chos thams cad mi skye ba'i slad du zhes bya ba ni gzugs la sogs pa'i chos sam kun nas nyon mongs pa'i chos kyang rung ste thams cad mi skye ba'i phyir ro.* (trans.) Since all **dharma*-s arise, that is to say,

"Subhūti, no, he will not"[22] and so on. [The Bodhisattva-Mahāsattva] perceives no phenomena as the object of awakening nor as the subject of awakening. Why is that? For for the Bodhisattva practicing this [perfection of insight] such a conception does not exist. "Why is that? For at the state of the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) the perfection of insight is without conception."[23]

The fifth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Śakra states:] Those who are versed in the perfection of insight are prohibited being connected with other sources of virtues (*kuśalamūla*),[24] in order to establisht the abundance of meritorious benefits (*puṇya*) [caused] by studying that [perfection of insight]. [Venerable One states:] [The Bodhisattva] who is intent on the doctrine of this [perfection of insight] produces even more meritorious benefits than the beings in the Jāṃbūdvīpa who obtain the path of ten virtuous deeds (*daśakuśalakarmapatha*), the [four] meditations (*dhyāna*) and the [four] absorptions (*samāpatti*) in the immaterial realm (*ārūpyadhātu*). Why is that? For [the Bodhisattva] going forth with the superiority to Śrāvakas etc. and the Bodhisattvas[25] who are unskillful in means (*anupāyakuśala*) throughout the world. **1.2.5**

The sixth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Toward [the Bodhisattva] prac- **1.2.6**

since all qualities of Buddha arise, will the Bodhisattva-Mahāsattva be predicted [to reach the state of] the highest true complete enlightenment? Since all **dharma*-s do not arise, that is to say, since nothing arises, even if they are the phenomena of material entities etc. or the phenomena of afflictions, [will the Bodhisattva-Mahāsattva be predicted to reach the state of the highest true complete enlightenment?]

[22]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 18, ll. 29–32.

[23]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 19, l. 19.

[24]Tibetan translation reads here differently: "with poor sources of virtues" (*itaratkuśalamūla*° Skt.; *dge ba'i rtsa ba ngan ngon* Tib.

[25]Tibetan translation reads here differently: "with the superiority to ... all the Bodhisattvas" (°*anupāyakuśalabodhisattvābhibhava*° Skt.; *byang chub sems dpa' thabs la mi mkhas pa thams cad* Tib.).

ticing in this manner all assemblages of gods approach[26] and prevent him from [getting] weakness etc. caused by others or arisen by his own bad physical condition.

1.2.7 The seventh [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] At the time when [a Bodhisattva] studies [the perfection of insight], the assemblages of Māras in the trichiliocosm (*trisāhasramahāsāhasralokadhātavīya*) get worried whether the Bodhisattva reaches the falling into the stages of Śrāvakas etc. or the true complete awakening of the highest true complete enlightenment. Furthermore, [the Māras] are pricked by arrows of sorrow of that [worry], [when the Bodhisattva is not separated from the perfection of insight].[27] Furthermore, those [Māras] rain shooting stars and so forth[28] [in order to generate a fear to the Bodhisattva].[29] "Ānanda, Māra—very evil one—does not approach all Bodhisattvas with the intention to harm [them] [...]",[30] [but Māra approaches only the Bodhisattva][31] who did not have full conviction of this teaching [on the perfection of insight] in his previous lives, who has got some doubts about that [perfection of insight], who lacks virtuous friends (*kalyāṇamitra*) and does not listen to [the perfection of insight],[32] who suports an

---

[26]Tibetan translation reads here differently: "all assemblages of gods, having approached, think [about him]" (*sarvadekanikāyopasaṃkramaṇa°* Skt.; *lha'i tshogs thams cad nye bar 'dong bar sems par 'gyur ba dang* / Tib.).

[27]Supplied from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 3–6: *punar aparam ānanda yasmin samaye bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitayāvirahito bhavati tasmin samaye māraḥ pāpīyāñ chokaśalyaviddho bhavati.*

[28]Tibetan translation reads here differently: "those [Māras] show the rain of shooting stars and so forth" (*teṣām ulkāpātādyutsargeṇa* Skt.; *de rnams skar mda' ltung ba gtong ba la sogs pa ston pa*).

[29]Supplied from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 7–8: *punar aparam ānanda bodhisattvasya māraḥ pāpīyān ulkāpātān utprekṣyati bhayaṃ janayiṣyaty.*

[30]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 15–16.

[31]Supplied from the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 23, ll. 22–24: *yair ānanda bodhisattvaiḥ pūrvāntata iyaṃ gambhīrā prajñāpāramitā bhāṣyamāṇā pratikṣiptā cittena nādhimuktā teṣāṃ māraḥ pāpīyān upasaṃkramiṣyati viheṭhanābhiprāyaḥ.*

[32]Tibetan translation reads here just: "who lacks virtuous friends" (*kalyāṇamitravirahi-*

incorrect teaching of the Lokāyatas,[33] who tells the praises of that [incorrect teaching], who, by saying "What it the use of the perfection of insight for you?[34]",[35] discriminates others,[36] and who is intent[37] on quarreling, disputing, etc. with people belonging to other Bodhisattva vehicles.[38] [The Bodhisattva] who has not been predicted yet and harms those who are predicted, since Māras acquire a chance to enter [that Bodhisattva], has to accept the armor for preparing himself [to resist Māras] in the hell without abandoning the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) as many eras (*kalpa*) [as he continues to produce stocks]. [The Bodhisattva] who puts himself under the restraint (*saṃvara*) [of evil mind] for the future (*āyati*)[39] in accordance with the former instruction escapes from the obscuration (*āvaraṇa*) of his deeds.

The eighth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the **1.2.8**
following [words] — [Venerable One states:] Since [the Bodhisattva] stays with those who belong to the same vehicle just as if [he stays with] his teacher, he studies the same things [as they study]. "The emptiness of interior (*adhyātmaśūnyatā*) up to the emptiness of the nonexistence's essential

---

tasyāśṛṇvataḥ Skt.; *dge ba'i bshes gnyen dang bral ba* Tib.)

[33]Tibetan translation reads here differently: "an incorrect teaching of the Lokāyatas etc." (*lokāyatāsaddharma°* Skt.; *'jig rten rgyang phan pa la sogs pa dam pa'i chos ma yin pa* Tib.).

[34]Tibetan translation reads here differently: "What it the use of listening to the perfection of insight for you?" (*tavānayā prajñāpāramitayā* Skt.; *khyod kyis shes rab kyi pha rol tu phyin pa 'di thos pas* Tib.).

[35]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 24, ll. 13–14.

[36]Tibetan translation reads here differently: "discriminates and looks down on other Bodhisattvas" (*paravivecayituḥ* Skt.; *rnam par 'byed par byed pa dang / byang chub sems dpa' gzhan la brnyas pa dang /* Tib.).

[37]Tibetan translation reads here differently: "who has a quarrel, dispute etc." (*saha kalahabhaṇḍanādiparasya* Skt.; *lhan cig 'thab cing mtshang 'bru ba la sogs pa dang /* Tib.).

[38]Tibetan translation reads here differently: "with other people belonging to Śrāvaka [vehicles] or Bodhisattva vehicles" (*anyabodhisattvayānikaiḥ pudgalaiḥ* Skt.; *nyan thos dang byang chub sems dpa'i theg pa pa'i gang zag gzhan rnams* Tib.).

[39]Tibetan translation reads here differently: "the restraint against the infractions (*ltung ba*) taught previously" (*pūrvanirdeśāyatisaṃvarāpannasya* Skt.; *sngar bstan pa'i ltung ba sdom pa dang ldan pa ni* Tib.).

nature (*abhāvasvabhāvaśūnyatā*) [is common for all Bodhisattvas]. Material entity is empty of material entity. [...] Enlightenment is empty of enlightenment."[40] This is the statement of the studying field which is common to [all Bodhisattvas].

1.2.9 The ninth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti asks:] "Furthermore, Venerable One, is it the case that Bodhisattva-Mahāsattva studies for a destruction (*kṣaya*) of material entities [and others] until obtaining the Knowledge of All Aspects?"[41] and so on. [Venerable One, replying] "Why is that? For this [Bodhisattva-Mahāsattva] has skillfulness in means (*upāyakauśala*) through which he attains the meditation (*dhyāna*) etc. and will not be [re-]born on account of those [meditation etc.]."[42], aims to make known the special increase of study by means of the teaching on the totally pure study. Since all phenomena are inherently pure, [while] it is untenable for immature people because they do not know thus,[43] it is tenable for Bodhisattvas to study up to the Knowledge of All Aspects.[44]

---

[40] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 27, l. 25–p. 28, l. 7.

[41] Citation with redactional changes *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 28, ll. 10–26. In the corresponding part the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* (*Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 28, ll. 10–11) reads: *bodhisattvo mahāsattvo rūpasya kṣayāya śikṣate śikṣate sarvākārajñatāyai.* This reading looks somehow strange because of double *śikṣate*. The first *śikṣate* should be subordinate and the sentence means: Bodhisattva-Mahāsattva studying for a destruction of material entities studies for the Knowledge of All Aspects. It is not clear which words Ārya-Vimuktisena abbreviates by the word *yāvat*. However, the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) must apparently be the goal of study.

[42] Citation with redactional changes *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 30, l. 31–p. 31, l. 4.

[43] Tibetan translation has a different punctuation (*sarvadharmāṇām prakṛtiviśuddhatvāt tadanupapattyā bālapṛthagjanānāṃ tathājñānād* Skt.; *chos thams cad rang bzhin gyis rnam par dag pa'i phyir de mi 'thad pa dang / so so'i skye bo rnams kyis de ltar ma shes pa'i phyir* Tib.).

[44] Parallel text with differences in meaning in *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 134r7–134v2, P [88] (5186) kha 155r3–5: *yongs su dag pa'i bslab pa brjod pa nas bslab pa rnam par 'phel ba shes par bya ba'i phyir dang / chos thams cad rang bzhin gyis yongs su dag pa'i phyir / byis pa so so'i skye bo thams cad kyis de mi shes pa'i 'thad pa dang / byang chub sems dpa' chen po rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi bar la slob par byed pa'i*

The tenth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One,] according to the example of a land [containing] gold,[45] aimes to make known that those who belong to the Buddha linage (*buddhagotra*) and who are suitable for obtaining the increase of the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) are quite few. **1.2.10**

The eleventh [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One,] according to the example of the beings who, taking the deeds (*karma*) leading to the kingship of universal ruler (*cakravartin*), leads a life, aimes to make known that [Bodhisattvas] who obtain the attainment of the fruit—that is the Buddha-hood—of the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) are extremely quite few. **1.2.11**

The twelfth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, the mind which is an oppositional factor (*vipakṣa*) to the six perfections does not arise [to Bodhisattvas]. **1.2.12**

The thirteenth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, the mind associated with material entities etc. does not arise [to Bodhisattvas]. Why is that? For the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in this perfection of insight characterized by the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) does not have the perception (*anupalambhatva*) of all phenomena. **1.2.13**

The fourteenth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] According to the example of the view of individuality existing as real (*satkāyadṛṣṭi*) [that comprehends **1.2.14**

'thad pas so(*so* D; *so //* P) *zhes bstan pa yin no.* (trans.) Since the increase of studying should be known after having told the studying of the purity in totality, and since all phenomena are empty of their essential nature, it is tenable that all ordinary people do not know it, and it is tenable that Bodhisattva-Mahāsattva studies up to the Knowledge of All Aspects. By means of these facts, [the ninth increase is told].

[45]Tibetan translation reads here differently: "According the example of a little amonut of mine of pure gold" (*jātarūpakṣetrodāharaṇena* Skt.; *gser sa le sbram 'byung ba'i gnas nyung ba'i dpes* Tib.).

all wrong views], the perfection of insight comprehends all the perfections.

1.2.15 The fifteenth [increase] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The training in the perfection of insight is the cause of obtaining all accomplishments. [Subhūti argues:] "If this would be the case, that [Bodhisattva training in the perfection of insight] would become also a Śrāvaka or a Pratyekabuddha."[46]. Therefore, [Venerable One] replies: "The accomplishments of Śrāvakas and Pratyekabuddhas, having seen them through the knowledge (*jñāna*) and through the sight (*darśana*), should be surpassed [by Bodhisattvas]."[47] The saying "sight (*darśana*)" is [told] in order to exclude the inference (*anumāna*) knowledge. And, the saying "knowledge (*jñāna*)" is [told] in order to exclude the erroneous sight. However, the saying "sight (*darśana*) and knowledge (*jñāna*)" [together] are [told] in order to make known that at the stages of Śrāvakas and Pratyekabuddhas Bodhisattva's path of cultivation (*bhāvanāmārga*) does not exist. What is the reason why at those [stages of Śrāvakas and Pratyekabuddhas] the path of cultivation of this [Bodhisattva] is prevented? For, according to the statement "the knowledge (*jñāna*) and the elimination (*prahāṇa*) of [Śrāvakas such as] stream-enterers (*srotaāpanna*) etc. up to Pratyekabuddhas is [equal to] the *[duḥkhadharmajñāna]kṣānti*[48] of Bodhisattva [at their path of seeing]",[49] [those stages of Śrāvakas and Pratyekabuddhas] are aiming other thing. This is the meaning [of the passage above]. And, "surpassing (*atikramaṇa*)" is entering into [the stage of] the Full Awakening of All Aspects

[46]Citation with redactional changes *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 8–9.

[47]Citation with redactional changes *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 10–13.

[48]Supplied from a parallel text with variations in its verbal form in *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 45. ll. 18–21: *yac chāriputra sarvaśrāvakapratyekabuddhānāṃ jñānaṃ ca prahāṇaṃ ca sānutpattikadharmakṣāntipratilabdhasya bodhisattvasya mahāsattvasya kṣāntiriti / sā punarduḥkhe dharmajñānakṣāntiḥ /.* (trans.) Śāriputra, the knowledge and the elimination of Śrāvakas and Pratyekabuddhas are the *kṣānti* of the Bodhisattva who has obtained *anutpattikadharmakṣānti.* Furthermore, that [*kṣānti*] is the *duḥkhadharmajñānakṣānti* [at the path of seeing].

[49]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 2–9. Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 34, ll. 6–13.

(*sarvākārābhisaṃbodha*).

The sixteenth increase is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "If the following occurs to that [Bodhisattva] 'This [that I am now practicing] is the perfection of insight', [then, that is to say, he is not practicing the perfection of insight]."[50] and so on. By means of approving the training in preventing the conception whose scope is that [perfection of insight], [the Bodhisattva] becomes near to the highest true complete enlightenment. **1.2.16**

The increase (*vivṛddhi*) of the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) like which this [Clear Realization at Its Culmination] will increase has been told.

Now, the stability (*nirūḍhi*), namely how this [Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*)] becomes stable, should be taught on the basis of becoming part of you. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **1.3**

> The stability (*nirūḍhi*) is said to be the highest fulfillment of the qualities (*dharma*) of the three kinds of omniscience and [said to be] not having forsaken the welfare of beings.[51] (V, 3)

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Śakra, stating] "Bodhisattva-Mahāsattva, if he is practicing also in the perfection of insight, practicing in the perfection of generosity (*dānapāramitā*) up to the eighteen qualities unique to Buddha, surpasses all beings. It is needless to say that the one who has realized the highest true complete enlightenment [surpasses all beings]. [...] Those [who have made, who will make and who are making a resolve for the enlightenment][52] are at- **1.3.1**

[50]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, l. 25: *sacet punas tasyaivaṃ bhavati, iyaṃ prajñāpāramitā, … sacedevaṃ jānāti na carati prajñāpāramitāyām.*

[51]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 3.

[52]Supplied from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 13–17: *sulabdhās tair lāb-*

tractive.”,[53] [gives] an indication (*atideśena*) aiming for those who are obtaining the stable state of the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*) to make known that [the stable state of the Clear Realization at Its Culmination] is difficult to obtain. [Śakra utters] words of explanation (*uddeśapada*) through the fact that on account of strewing [flowers] near [to Buddha], strewing [flowers] in front [of Buddha] and strewing [flowers] all around [Buddha], Bodhisattvas dedicate the source of virtues (*kuśalamūla*) [obtained] by offering *māndārava* flowers to the fulfillment of the qualities of Buddha.[54] [Śakra, stating] “May the qualities of the omniscience, the qualities of the independence (*svayaṃbhū*) and the qualities without flowing (*anāsrava*) become fulfilled!”,[55] [gives] an instruction (*nirdeśa*) through the dedication [of the source of virtues] to the fulfillment of three kinds of omniscience.

1.3.2 How is [the stability] not having forsaken the welfare of beings? [That] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Śakra states:] [The Bodhisattva] who is in the state of such a realization, in order to prevent himself from falling into the *nirvāṇa*, has made a resolve (*cittotpāda*) to carry across the beings who have not yet crossed yonder etc. with the intention to realize the great compassion. [Śakra gives] the instruction on these four types—those who have first departed into the

---

hāḥ sujīvitaṃ teṣāṃ sattvānāṃ yeṣāṃ sarvākārajñatāyāṃ cittaṃ kramati, kaḥ punar vādo yair anuttarāyāṃ samyaksaṃbodhau cittam utpāditaṃ, spṛhaṇīyās te sattvā ye 'nuttarāyāḥ samyaksaṃbodheś cittam utpādayiṣyanti, spṛhaṇīyās te sattvā ye 'nuttarāyāṃ samyaksaṃbodhau cittam utpādayanti.

[53]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 5–17.

[54]The relationship between °*pariṇāmena* and *uddeśapadena* is not clear. Here the agent of *pūjā* and *pariṇāma* must be Bodhisattvas. In the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, on the other hand, Śakra is the agent of *pūjā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 18–21: *atha khalu śakro devānām indro māndāravāṇi puṣpāṇi gṛhītvā yena bhagavāṃs tenopasaṃkrāmad upasaṃkramya tair māndāravaiḥ puṣpais tathāgatam arhantaṃ samyaksaṃbuddham avakirati sma abhyavakirati sma prakirati sma, avakīryābhyavakīrya pravikīryaivaṃ vācam abhāṣata.*

[55]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 35, ll. 24–25.

vehicle [that is the Mahāyāna], those who have begun the practice, those who are irreversible, and those who are limited to only one more birth [till the enlightenment] (*ekajātipratibaddha*)—as referring to the four kinds of comprehender on the path of seeing and on the path of cultivation qua the remedies against the four conceptions respectively.

Now, the concentration (*samādhi*) should be taught. To explain that, **1.4**
[Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Having given the examples [of the world systems consisting] of four continents, of thousand [worlds], of two [thousand worlds] and of three thousand [worlds], the concentration (*samādhi*) is renowned by the abundance of meritorious benefits (*puṇya*).[56] (V, 4)

[The concentration] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Referring (*ārabhya*) to the abundance of meritorious benefits (*puṇya*) of the rejoicing (*anumodanā*), according to the example of measuring the world system consisting of four continents with using *pala*[57] as the unit; likewise according to the example of measuring [the world system consisting of] thousand and two thousand [worlds] with using *pala* as the unit;[58] likewise according to the example of measuring the size

[56] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 4.

[57] According to Peter Alan Roberts a *pala* is approximately 4.5 grams. Roberts (2013, p. 83, n. 332) says "A *pala* is approximately 0.15 or 3/20 of an ounce, or 4.5 grams, and is said to be the equivalent to the weight of 640 grains of rice. The weight of four rice grains is called one *guñjā*; five *guñjā*s are one *paṇa*; eight *paṇa*s are one *karṣa*; and four *karṣa*s are one *pala*. In practice the actual weight of the pala varied in different regions. The Tibetan has *srang*, which, though often translated into English as "ounce," is much less, and is roughly equivalent to the *pala*."

[58] Tibetan translation reads here differently: "according to the example of measuring the world system consisting of four continents as well as [the world system consisting of] thousand and two thousand [worlds] with using *pala* as the unit;" (*cāturdvīpakalokadhātu-palapramāṇagrahaṇodāharaṇena evaṃ sāhasradvisāhasrakodāharaṇena* Skt.; *gling chen po bzhi pa'i 'jig rten gyi khams dang / de bzhin du stong dang stong gnyis pa srang la gzhal bas tshad bzung ba'i dpe dang /* Tib.).

of the great oceans of the world system consisting of three thousand [worlds] with using the drops thrown up from the tips of a hair split into hundred parts as the unit; the meritorious benefits of making a resolve (*cittotpāda*) accompanied with rejoicing (*anumodanā*) by those [Bodhisattvas] are abundant. [Venerable One, stating] "Those who are accompanied with these resolves (*cittopāda*), wherever they will be born,[59] [...]. [The source of virtues] should be dedicated in such a way that [the source of virtue are dedicated] not by this mind nor by any other mind.[60]", [gives] the instruction of various kinds of benefits (*anuśaṃsa*).

These [four] such as the characteristic (*liṅga*) etc. are to be known as the characters of the essential nature of the fourfold aids to penetration (*nirvedhabhāgīya*) such as the [state of] warmth (*ūṣman*) etc. respectively.

2 Now, the fourfold conception (*vikalpa*) of the grasped and the grasper,
2.1 which are oppositional factors (*vipakṣa*) to the path of sigh (*darśanamārga*),
2.1.1 should be taught together with [their] remedies (*pratipakṣa*). To explain that,
2.1.1.1 [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The two conceptions of the grasped, i.e. [the conceptions] of action (*pravṛtti*) and of cessation from action (*nivṛtti*), consisting of nine [subdivisions] respectively should be known as not according to their object.[61] (V, 5)

2.1.1.1.1 Among those [conceptions of the grasped and the grasper], the conception of the grasped is twofold. The first [conception of the grasped] based on everything that belongs to the action (*pravṛtti*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] [Bodhisattvas] who are devoid of the notion of two and non-two urge (*āyojana*) to

[59]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 5–7.

[60]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 37, ll. 25–26.

[61]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 5.

rejoice (*anumodanā*) such a resolve (*cittotpāda*) and to dedicate [the source of virtues caused by rejoicing] to the highest true complete enlightenment (*anuttarasamyaksaṃbodhi*).

The second [conception of the grasped] based on everything that belongs to the cessation from action (*nivṛtti*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti, stating] "Venerable Śāriputra, the perfection of insight is without conception.[62] [...] [The Bodhisattva] practicing the conceptionless perfection of insight will realize the conceptionless doctrine (*dharma*).[63]", prevents the conception which has the purity as its object. **2.1.1.1.2**

What is the further reason that these two are called conceptions? This is because the word "conception (*vikalpa*)" should be understand in this way: It is the concept (*kalpa*) which is untrue (*vitatha*), inasmuch as it has the nature not according to its object. **2.1.1.1.3**

The conception of the grasper is also twofold. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2.1.1.2**

> The two conceptions of a being [imagined to be] substantially (*dravya*) and nominally (*prajñapti*) real according to the distinction of ordinary people (*pṛthagjana*) [for the former] and noble people [for the latter] are thought to be of the grasper and consisting of nine [subdivisions] respectively.[64] (V, 6)

Among those [conceptions of the grasper], the first conception of the grasper based on ordinary people (*pṛthagjanapuruṣa*) [imagined to be] substantially real (*dravyasat*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Śāriputra states :] "Venerable Subhūti, indeed, the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight is practicing **2.1.1.2.1**

[62]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 38, l. 5.
[63]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 39, ll. 10–11.
[64]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 6.

in the quintessence (*sāra*)"[65] and so on. Since [the Bodhisattva-Mahāsattva] is isolated from the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), the conception based on [ordinary] people is prevented by not being frightened, not being depressed, etc. about that [perfection of insight].[66] [Objection]: However, ordinary people, since they have such qualities (*dharma*), understand that all phenomena are without self, therefore, the establishment of the first conception of the grasper separately would not be consistently correct (*avyāpin*). [Responce]: For those [ordinary people] this [understanding that all phenomena are without self] is the attention out of their conviction (*adhimuktimanaskāra*), however, here [this establishment of the first conception of the grasper] is meant to be the attention that is the truth (*tattvamanaskāra*); therefore, [this objection] is meaningless.

2.1.1.2.2 The second conception of the grasper is based on noble people [imagined to be] nominally real (*prajñaptisat*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words]: To [Venerable One's] question about the reason why [Bodhisattva] is not frightened of that [perfection of insight, replying] "Venerable One, [Bodhisattva] is not afraid of [the perfection of insight] because [all phenomena][67] do not exist.[68] [...] Where the arising, the continuously existing, the changing, etc. are not perceived, who would abide in them? And, after having abided, who would realize the highest true complete enlightenment or explain the doctrine (*dharma*)?[69]", [Subhūti] prevents the conception based on all noble people. [Objection]: Even for a noble person the following idea occurs "Monks, at the time as the night was dawning, I

[65] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 39, ll. 13–15.

[66] Supplied from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, ll. 21–23: *sacet punar bodhisattvasya mahāsattvasya sarvadharmaviviktatāyāṃ bhāṣyamāṇāyāṃ cittaṃ nāvalīyate na saṃlīyate na saṃtrāsam āpadyate, carati bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitāyām.*

[67] Supplied from the Tibetan translation (*asattvād* Skt.; *chos thams cad ma mchis pa'i slad du* Tib.).

[68] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 40, l. 27.

[69] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, ll. 18–20.

heard the howling sound of a living being namely a jackal. Likewise, at that time, at that moment, I was that lion, king of beasts named Blamless Limbs (*ninditāṅga*).";[70] therefore, the establishment of the second conception of the grasper separately would not be consistently correct (*avyāpin*). [Responce]: This statement of that [noble person] is conventional, but not corresponging to the highest reality; therefore, [this objection] is meaningless.

What is the further reason that these two are called conceptions? This is because, [as Maitreya states in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2.1.1.2.3**

> If those two grasped (*grāhya*) are not as [they should be grasped], then, of what are those two grasper thought to be? Therefore, their character (*lakṣaṇa*) [of two grasper] is empty of being the grasper.[71] (V, 7)

All these four conceptions should be known to have nine types respectively. **2.1.2** Among those [four conceptions], what is the first conception of the **2.1.2.1** grasped which is ninefold? To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2.1.2.1.1**

> This conception based on the side of action (*pravṛtti*) is held to be ninefold, namely, it has as its objects [1] nature, [2] linage (*gotra*), [3] realization of path, [4] non-confusion regarding basis of cognition, [5] remedy and oppositional factor, [6] one's own realization, [7] agent, [8] its activity and [9] result of action.[72] (V, 8–9)

Among those [nine subdivisions], the conception of nature is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One, **2.1.2.1.1.1**

[70]This passage seems a citation from another text, however, I cannot find the source.
[71]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 7.
[72]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 8–9.

stating] “What do you think about that? Subhūti, do you see that mind which is like an illusion?[73] [...] How could be the realization of [the phenomenon][74] which is isolated through [the perfection of insight][75] which is isolated?[76]”, [says] the awakening would be impossible. [Stating] “Subhūti, it is indeed like that.[77] [Subhūti, the perfection of insight is indeed isolated.][78] [...] Subhūti, if the perfection of insight up to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) were not completely isolated, the perfection of insight up to the Knowledge of All Aspects would not be possible.[79]”, [he says,] since the awakening characterized by that [isolation (*viviktatā*)] is established (*upapādana*), [the Bodhisattva] practicing in this way is practicing in the profound teaching (*artha*).

2.1.2.1.1.2 The conception of linage (*gotra*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example of the space (*ākāśa*) [Venerable One] aims to make known the elimination of the conception regarding the linage [i.e. Śrāvaka, Pratykekabuddha and Buddh].

2.1.2.1.1.3 The conception of realization is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example of an illusary man [Venerable One] aims to prevent the conception regarding the accomplishment of practice.

2.1.2.1.1.4 The conception of basis is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the

[73] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 44, ll. 30–31.

[74] Since *viviktasya* is mascline or neuter, I took it as **viviktasya dharmasya* which must be indicated “the enlightenment which is isolated”.

[75] Supplied from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, ll. 27–30: *yady atyantaviviktā prajñāpāramitā tat kathaṃ bhagavan prajñāpāramitam āgamya bodhisattvo 'nuttarāṃ samyaksaṃbodhim abhisaṃbhotsyate? anuttarāpi samyaksaṃbodhir atyantaviviktā, kathaṃ viviktena viviktasyānubodhau bhavati?.*

[76] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, ll. 29–30.

[77] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 45, l. 31–p. 46, l. 1.

[78] Supplied from the Tibetan translation (*evam etat subhūte* Skt.; *rab 'byor de de bzhin no // rab 'byor shes rab kyi pha rol tu phyin pa ni shin tu dben pa'o* Tib.).

[79] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 46, ll. 11–13.

following [words] — Furthermore, according to the example of a reflection [Venerable One] aims to reject the conception regarding the basis.

The conception of remedy and oppositional factor is what [the *Pañca-viṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according **2.1.2.1.1.5**
to the example of non-conceptions with regard to True Complete Buddha [Venerable One] aims to refute the conception regarding remedy and oppositional factor.

The conception of one's own realization is what [the *Pañcaviṃśatisāha-srikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to that same **2.1.2.1.1.6**
example [Venerable One] aims to prevent the conception regarding one's own realization.

The conception of agent is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with **2.1.2.1.1.7**
the following [words] — Furthermore, according to the example of something emanated by that [Tathāgata, Veberable One] aims to refute the conception regarding to agent derived from an emanation in order to prevent [to think that] Śrāvakas or Pratyekabuddhas are far and the enlightenment is close.

The conception of activity is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with **2.1.2.1.1.8**
the following [words] — Furthermore, according to the example of deeds of something emanated by Tathāgata, [Venerable One] aims to prevent the conception regarding the efficasy of activity.

The conception of efficacy of action is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] **2.1.2.1.1.9**
says with the following [words] — Furthermore, according to the example of a wooden puppet [Venerable One] aims to reject the conception regarding efficacy of activity.

Now, what is the second conception of the grasped which is ninefold? To **2.1.2.1.2**
explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> This conception, which is arising in the mind of Śrāvakas etc. and based on the side of the cessation from action (*nivṛtti*), is ninefold, namely, it has as its objects [1] deficiency of realization because

of falling into existence or peace, [2] non-existence of belonging (*parigraha*), [3] deficiency in practice, [4] progressing dependent on others, [5] turning back from intended purpose (*samuddeśa*), [6] partialness, [7] diversity, [8] confusion (*moha*) about staying or setting out, and [9] going afterward.[80] (V, 10–12)

2.1.2.1.2.1 Among those [nine subdivisions], the conception of realization which is deficient because of falling into one of the two among cyclic existence (*saṃsāra*) or peace (*nirvāṇa*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "Subhūti, just as the two disks of the sun and the moon perform their deeds on the four continents,[81] [...]."[82] Thus, the perfection of insight has the activity works to the five perfections for falling neither into cyclic existence nor peace through insight (*prajñā*) and compassion (*karuṇā*). According to the example of an universal ruler (*cakravartin*) [Venerable One] aims to make known [that the perfection of insight has] the scope (*viṣaya*) to achieve the mastery of the entire realization.

2.1.2.1.2.2 The conception of non-existence of belonging (*saṃparigraha*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example of a woman not belonging [to others[83] Venerable One] aims to make known the excellence of belonging.

2.1.2.1.2.3 The conception of defectiveness of practice is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example of a courageous person in a battle [Venerable One] aims to make known the excellence of practice.

2.1.2.1.2.4 The conception of progressing contingent on others is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according

[80] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 10–12.

[81] Tibetan translation reads here differently (*kāryaṃ kurvāte* Skt.; *las byed cing rjes su 'gro'o* Tib.).

[82] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 51, ll. 2–3.

[83] Supplied from the Tibetan translation (*aparigṛhīta*° Skt.; *gzhan gyis yongs su gzung ba'i.* Tib.).

to the example of obeying to the universal ruler (*cakravartin*) [Venerable One] aims to make known the independence [of the perfection of insight] with regard to the realization.

The conception of turning back from the intended purpose (*uddeśa*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, according to the example of small rivers flowing together with the Gaṅgā into the ocean, in the manner of [small merchants] traveling together with a main merchant, since [Bodhisattvas] progress irreversibly and do not progress with other vehicles,[84] it is aimed not to fall away from the intended purpose that is the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*). **2.1.2.1.2.5**

The conception of partial activity is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, according to the example of the right and left hands of humans, it is aimed [to perform] the not partial and partial activity. **2.1.2.1.2.6**

The conception of diversity of realization is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example that the water of small rivers and [the water] of large rivers, because they flow into the ocean,[85] have the same flavor when coming into the sea, [Venerable One] aims to make known the five [perfections][86] having the [same] nature as that [perfection of insight has]. **2.1.2.1.2.7**

2.1.2.1.2.8

[84] I took *avyāvṛttigamana-anyayānagamanābhāvāt* as a *dvandva* compound. Cf. *Ālokā*, V; (Skt) p. 846, ll. 25–27: *mayopamatve 'pi sarvadharmāṇāṃ sattvavinayārtham avyāvṛttigamanayogenānyayānagamanābhāvena cānuttarabodhyadhigamaprasthānāt sarvākārajñatoddeśāparibhraṃśenoddeśanivṛttivikalpavirahaḥ sūcitaḥ.*

[85] Tibetan translation does not have the counterpart for *jalaṃjalayānagamanād* and reads as the following: "according to the example that [the water of small rivers and the water of large rivers], if they flow into the ocean, have the same flavor" (*jalaṃjalayānagamanād yādo'dhipatipraveśaikarasatvodāharaṇena* Skt.; *rgya mtsho chen por phyin na ro gcig par gyur pa'i dpes* Tib.). I did not find the usage of *jalaṃjalayāna* in any other sources. *jalayāna* can mean "a boat", which, however, does not seem to fit to this context. At the moment, I take *jalaṃjalayāna* as "the ocean".

[86] Supplied from the Tibetan translation (*pañcānāṃ* Skt.; *pha rol tu phyin pa lnga* Tib.).

The conception of not knowing of staying and setting out is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example of the staying and setting out of a jewel of wheels [followed by the universal ruler's army,[87] Venerable One] aims to make known that the staying and setting out of the five [perfections][88] are in accordance with that [perfection of insight].

2.1.2.1.2.9 The conception of going afterward is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example that the same [jewel of wheel] precedes the army,[89] [Venerable One] aims to make known that [the five perfections] are behind that [perfection of insight].

2.1.2.1.3 [The conception of the grasped is explained further in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] by means of the followings: [Subhūti argues:] If this were the case, it would be doubted that, since all phenomena do not possess an essential nature, there would not exist the attainment of the highest true complete enlightenment through the six perfections. [Venerable One, replying] "Subhūti, here it occurs to the Bodhisattva-Mahāsattva [practicing in the six perfections][90] that this arrangement of people (*lokasaṃniveśa*) has the confused mind (*viparyastacitta*).[91] [...] For it is impossible to ripen the beings in another way except by the insight (*prajñā*).[92] From this reason

[87]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 6–9: *tadyathāpi nāma subhūte rājñaś cakravartinaś caturaṅgasya balakāyasya cakraratnam agrato gacchati, tiṣṭhati ca yatra rājñaś cakravartinaś cakraratnaṃ tiṣṭhati tatra rājā cakravartī balakāyam arpayati na ca cakraratnaṃ sthānataś calati.*

[88]Supplied from the Tibetan translation (*pañcānāṃ* Skt.; *pha rol tu phyin pa lnga po rnams kyi* Tib.).

[89]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 13–15: *tadyathāpi nāma subhūte rājñaś cakravartinaś cakraratnaṃ sapariṇāyakaratnaṃ sagṛhapatiratnaṃ caturaṅgasya balakāyasyāgrato gacchaty.*

[90]Supplied from the Tibetan translation (*bodhisatvasya mahāsatvasyaivaṃ bhavati* Skt.; *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po pha rol tu phyin pa drug la spyod pa'i tshe | 'di snyam du* Tib.).

[91]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 52, ll. 29–30.

[92]Tibetan translation reads here differently: "by the perfection of insight" (*prajñaye°* Skt.; *shes rab kyi pha rol tu phyin pa la* Tib.).

[the Bodhisattva-Mahāsattva] practices in the perfection of insight.[93]", refutes that [doubt of Subhūti]. [Subhūti argues:] It would be doubted that, since there is no deference [among the six perfections], there would not exist the predominance (*ekapradhānya*) over them all. [Venerable One] refutes that [doubt of Subhūti], stating: According to the example of [the various things] coming together into the king of mountains Sumeru, since the five [perfections] and that [perfection of insight] become uniform, it is tenable that [the five perfections] become supreme through reaching that [perfection of insight]. [Subhūti argues:] Furthermore, it is doubted that, since of any [quality (*dharma*)] contributing a certain goal no distinction is conceived, there is no predominance of that [perfection of insight] in order to make known that the example of the Sumeru does not have the authority. "Since of any [quality (*dharma*)] contributing a certain goal no distinction is conceived" means "since of any [quality (*dharma*)] connected with the ultimate (*pratibaddhaparamārtha*) there is no conception regarding the distinction". [Stating] "[By means of] the convention in worldly designation (*lokavyavahārasaṃketa*) [the perfections are designated in order to liberate the beings from cyclic existence]"[94], and according to the example of the jewel of women,[95] since it is tenable that [the perfection of insight] is the foremost in the sense (*abhiprāyeṇa*) that [it], having grasped all beneficial sources,[96] abides in the way of not abiding in the place where the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) [abides], [Venerable One] refutes [Subhūti's

[93]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 53, ll. 21–22.

[94]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, l. 14.

[95]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, ll. 21–25: *tadyathāpi nāma subhūte yāḥ kāścana striyas tāsāṃ strīratnam agramākhyāyate jyeṣṭham ākhyāyate śreṣṭham ākhyāyate varam ākhyāyate pravaram ākhyāyate praṇītam ākhyāyate uttamam ākhyāyate anuttamam ākhyāyate niruttamam ākhyāyate asamam ākhyāyate asamasamam ākhyāyate.*

[96]I took *sarvakuśalamūlasaṃgraheṇa* same as *sarvān kuśalān mūlān gṛhītvā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 54, ll. 3–4: *tathā hi subhūte prajñāpāramitā sarvān kuśalān dharmān gṛhītvā yena sarvākārajñatā tena sthāsyaty asthānayogena.*

doubt].[97]

2.1.2.2
2.1.2.2.1 Now, the two kinds of conception of the grasper which have nine subdivisions respectively should be explained. Among those [two kinds of conception of the grasper], first of all, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The first [conception] of the grasper should be known to have as its objects [1] seizing and releasing, [2] attention, [3] clinging (*upaśleṣa*) to the three realms, [4] staying, [5] attachment (*abhiniveśa*), [6] designation (*prajñapti*) of the basis (*vastu*) of entities (*dharma*), [7] attaching (*sakti*), [8] remedy, and [9] damage in the case of going as wished.[98] (V, 13–14)

2.1.2.2.1.1 Among those [nine subdivisions], the conception of seizing and releasing is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] with the following [words] — [Subhūti states:] "Venerable One, does the perfection of insight seize something or liberate something?"[99] and so forth.

2.1.2.2.1.2 The conception of attention (*manasikāra*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] Since, based on not focusing the attention (*amanasikāra*) to material substance (*rūpa*) etc. up to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), one would not take hold [of them] nor abandon [them], it would undesirably follow that, since there is no attention [to them], the increase of beneficial sources, the fulfillment of perfection and the attainment of the Knowledge of All Aspects would not exist. [Venerable One] refutes [Subhūti's doubt, stating:] "Subhūti, if one will not focus his attention to material substance,[100] [...] then one will achieve the

[97] Tibetan translation reads here differently "[Venerable One] has answered to [Subhūti's doubt]" (°*parihāreṇeti* Skt.; *lan* Tib.).

[98] *Citation from Abhisamayālaṃkāra*, V, 13–14.

[99] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 55, ll. 7–8.

[100] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, l. 22.

Knowledge of All Aspects.[101][102]" Why is that? For one who does not focus his attention is suitable for the highest true complete awakening.[103]

The conception of clinging (*śleṣa*) to the three realms is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti asks:] "Venerable One, then, what is the reason [why material substance up to the enlightenment are without focusing attention][104]?"[105] [Venerable One replies:] Not clinging to the three realms has not focusing attention as its cause. **2.1.2.2.1.3**

The conception of staying is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] This [Bodhisattva] practicing in this way does not stay in the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*).[106] **2.1.2.2.1.4**

The conception of attachment to existence and non-existence is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti asks:] "Venerable One, then, what is the reason [why the Bodhisattva does not stay in the Knowledge of All Aspects]?"[107] [Venerable One replies:] The non-attachment is the cause for not staying [in the Knowledge of All Aspects]. **2.1.2.2.1.5**

The conception of the designation (*prajñapti*) of real substance (*vastu*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "Furthermore, if the following occurs to this [Bodhisattva]: **2.1.2.2.1.6**

---

[101]Tibetan translation reads here differently: "then one will increase the source of virtues and will achieve up to the Knowledge of All Aspects" (*tadā sarvākārajñatām anuprāpsyati* Skt.; *de'i tshe byang chub sems dpa' chen po dge ba'i rtsa ba rnam par 'phel zhing rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi bar rjes su 'thob par 'gyur ro //* Tib.).

[102]Citation in secondary usage with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 56, ll. 30–31.

[103]Tibetan translation takes this sentence as a direct quotation (*amanasikurvāṇasyānuttarasamyaksaṃbodhopapattiparihāreṇeti* Skt.; *yid la mi byed pa ni bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub tu mngon par rdzogs par 'tshang rgya'o" zhes bya ba'i 'thad pa'i lan gyis* Tib.).

[104]Supplied from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, ll. 8–14: *kim atra bhagavan kāraṇaṃ yena rūpam amanasikāraṃ, [...] anuttarā samyaksaṃbodhir amanasikārā?.*

[105]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 8.

[106]Tibetan translation reads here differently "not stay in up to the Knowledge of All Aspects" (*sarvākārajñatāyām* Skt.; *rnam pa thams cad mkhyen pa nyid kyi bar la* Tib.).

[107]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 57, l. 30.

One who cultivates in this manner [cultivates the perfection of insight, ...].[108] Why is that? For Tathāgata does not designate any phenomenon as seen (*dṛṣṭaṃ dharmaṃ*).[109][110]" This means: For the realization of Tathāgata is not characterized[111] by the designation of what is expressing and of what is to be expressed. "Furthermore, how would [Tathāgata] realize any specific thing (*dharma*)?"[112] [Any specific thing] means [any specific thing] which is really substantial (*vastubhūta*). By saying that one who is practicing with attachment in this way is distancing (*dūrīkaraṇa*) and deviating (*cyuti*) [from the perfection of insight], [Venerable One] aims to make known that non-attachment is the most important.

2.1.2.2.1.7 The conception of attaching (*sakti*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti asks:] "Venerable One, how does the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight have none of these faults (*doṣa*) [regarding generosity etc.][113]?" [Venerable One replies:] "Subhūti, if [the Bodhisattva-Mahāsattva] knows in this way that all phenomena are neither clung nor taken hold of, [any phenomena which are clung or taken hold of are not realized]"[114] and so on.

2.1.2.2.1.8 The conception of remedies is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with

[108]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 58, ll. 5–6: *sacet punar bodhisattvasya mahāsattvasyaivaṃ bhavati, ya evaṃ bhāvayaty evaṃ carati sa prajñāpāramitāyāṃ carati sa prajñāpāramitāṃ bhāvayati.*

[109]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 22–23.

[110]This sentence can be translated also as the following: "For Tathāgata does not designate this present world (*dṛṣṭaṃ dharmaṃ*)."

[111]According to Schmithausen (1969, pp. 109–111), the terminus *prabhāvita* has four meanings: (1) "zustandegebracht", "erzeugt"; (2) "sichtbar gemacht (durch etwas)", "manifestiert (durch etwas)"; (3) "(vom denkenden Subjekt) sichtbar gemacht (als etwas)", "gekennzeichnet als"; (4) "(wesentlich) gekennzeichnet durch (etwas)", "bestehend in". The meaning (4) seems to fit to the context here.

[112]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, l. 23.

[113]Supplied from the Tibetan translation (*ime doṣā* Skt.; *sbyin pa la sogs pa'i skyon 'di dag* Tib.).

[114]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 59, ll. 25–30.

the following [words] — [Subhūti states:] On account of the equality of the phenomena acting as remedies and their basis (*ālambana*), the perfection of insight [is not separated] from that [perfection of insight] [...], and the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) is not separated from that [Knowledge of All Aspects].

The conception of the obstacle to going as wished is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] If the distinction between what is to be supported (*ālambya*) and what is supporting (*ālambaka*) would not be there, it would undesirably follow that the accomplishment of the clear realization (*abhisamaya*) would not exist. [Venerable One replies:] "Subhūti, here the Bodhisattva-Mahāsattva [practicing in the perfection of insight] does not attach to 'material substance', 'this is material substance', nor 'this has material thing'"[115] and so on. According to the example of the universal ruler (*cakravartin*) going as he wishes,[116] [Venerable One] intends that the five [perfections][117] in the path of Śrāvakas etc. are dependent on [the perfection of insight] inasmuch as following the perfection of insight which goes as is wishes[118]. **2.1.2.2.1.9**

Now, the second conception of the grasper which is nine-fold should be explained. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2.1.2.2.2**

> Another conception of the grasper has as its objects [1] not transcending according to the intended purpose (*uddeśa*), [2] determination of path and non-path, [3] cessation (*saṃnirodhe*) and production (*samutpāda*), [4] connection and disconnection to real

[115]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 60, ll. 21–22.

[116]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 12–16: *tadyathāpi nāma subhūte rājñaś cakravartinaś caturaṅgabalakāyo yena yena sa rājā gacchati tena tenānuvartate, evam eva subhūte yena yena prajñāpāramitā gacchati tena tenemāḥ pañca pāramitā anuvartante, yena sarvākārajñatā tena sthāsyanti.*

[117]Supplied from the Tibetan translation (*pañcānāṃ* Skt.; *pha rol tu phyin pa lnga po ni* Tib.).

[118]Tibetan translation reads here differently (*yathākāmagāmi°* Skt.; *ji ltar 'dod pa bzhin du 'gro ba ma yin pa ni* Tib.).

substance (*vastu*), [5] abiding, [6] destruction of lineage, [7] nonexistence of request (*prārthanā*), [8] [nonexistence] of cause, and [9] perception of opponents.[119] (V, 15–16)

2.1.2.2.2.1 Among these [nine subdivisions], the conception of the not transcending of intended purpose (*uddeśa*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — According to the example of the universal ruler (*cakravartin*),[120] [Venerable One] intends that for leading those [five perfections] in the correct way[121] to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) that [perfection of insight] is independent (*svātantrya*)[122].

2.1.2.2.2.2 The conception of the knowledge about [correct] path and wrong path is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The path of Śrāvakas etc. and the path to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) are, for the Bodhisattva, a wrong path and the [correct] path [respectively].

2.1.2.2.2.3 The conception of production and cessation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One, stating] "Because of the great task the perfection of insight has been approached.[123] [...] [The perfection of insight] does not produce nor cause to cease any phenomena[124]", [intends that] the true reality (*dharmatā*) is provieded as the proof. [Subhūti argues:] If this were the case, the six perfections would not be tenable. [Venerable One refutes Subhūti's argument:] Having made the

[119]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 15–16.

[120]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 18–20: *tadyathāpi nāma subhūte sārathiś caturaṅgam abhiruhya satmārgeṇa gacchati, evam eva subhūte āsāṃ pañcānāṃ pāramitānāṃ prajñāpāramitā sārathyaṃ karoti samyagmārgeṇa yena sarvākārajñatā tenānugacchati.* The Sūtra passage does not tell the indipendency of the universal ruler nor of the perfection of insight.

[121]Tibetan translation reads here differently: (°*sanmārga*° Skt.; *lam mnyam par* Tib.).

[122]Tibetan translation reads here differently (*svātantryārtheneti* Skt.; *gzhan gyi dbang yin par* Tib.).

[123]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 61, ll. 29–30.

[124]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 62, ll. 8–9.

Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) into basis [of cultivation] (*ālambanīkṛtya*), through the cultivation—whose aspect is the dedicating [of the root of virtues] to the highest true complete enlightenment common to all beings and the non-perception of the three circles, [i.e. agent, object and deed]—, [the Bodhisattva] is conjoined with energetic practice (*abhiyoga*) of the six perfections.

The conception of connection and disconnection[125] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Beginning with the reply to [Subhūti's] question about [the way] to perform that [energetic practice (*abhiyoga*)], through the refutation of being connected with and disconnected from material substance etc. up to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) [Venerable One] points out [the way] to perform the energetic practice (*abhiyoga*). **2.1.2.2.2.4**

The conception of abiding in material substance etc. is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, the energetic practice (*abhiyoga*) should be performed [with thinking] that [Bodhisattvas] will not abide in material substance up to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*). [Stating] "Why is that? For material substance up to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) abides nowhere in the three omnisciences.",[126] [he says] this is tenable. **2.1.2.2.2.5**

The conception of the destruction of lineage is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — According to the example of the mango fruit,[127] [Venerable One] aims to make known the non-perishing **2.1.2.2.2.6**

[125]Tibetan translation reads here differently (*saṃyogaviyoga*° Skt.; *dngos po dang ldan pa dang mi ldan pa'i* Tib.).

[126]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 63, ll. 25–31.

[127]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 64, ll. 2–10: *tadyathāpi nāma subhūte puruṣa āmraphalāni vā panasaphalaṃ vā bhakṣayitukāmaḥ syāt tenāmraphalaṃ panasaphalaṃ vāvaropayitavyam, avaropya codakaṃ kālānukālaṃ dātavyaṃ kelāyitavyaṃ, tasyānupūrveṇa saṃbaddhyamānasya stambasya sāmagrīṃ*(*sāmagrīṃ* em.; *sāmagrī* KIMURA's edtion) *labhamānasyāmraphalair vā panasaphalair vā sāmagrī bhaviṣyati, sa tāny āmraphalāni vā parasaphalāni vā bhakṣiṣyati. evam eva subhūte bodhisattvo mahāsattvo 'nuttarāṃ samyak-*

of the characteristic (*dharma*) [of Bodhisattvas].[128]

2.1.2.2.2.7 The conception of the nonexistence of request (*prārthanā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] As long as [the Bodhisattva] wishes to attain the control over all phenomena, he should train in the perfection of insight.

2.1.2.2.2.8 The conception of nonexistence of cause is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Why is that? According to the example that the ocean is the cause of all treasures in Jaṃbudvīpa,[129] the perfection of insight is the cause of the realization of all noble persons.

2.1.2.2.2.9 The conception of the perception of opposing factors is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Furthermore, according to the example of an archery teacher [who is difficult be attacked by opponents,[130] Venerable One] explains that [the Bodhisattva practicing in the perfection of insight] is difficult to be attacked by the teaching of his opponents. Through the fact that from the aspect of non-perception all the Buddhas heed (*samanvāhāra*) the Bodhisattva practicing [in the perfection of insight] without perceiving anything in this way, [Venerable One] aims to make known the remedies against the second conception of the grasper.

2.1.3
2.1.3.1 It might be possible that the conception of the grasped (X) is not the conception of the grasper (Y). With regard to this there is the [following] tetralemma: The first proposition (X but not Y) is the six [sense] objects

saṃbodhim abhisaṃbodhukāmaḥ ṣaṭsu pāramitāsu śikṣitvā sattvān dānenānugrahīṣyati śīlena kṣāntyā vīryeṇa dhyānena prajñayānugrahīṣyati sattvān saṃsārāt parimocayiṣyati.

[128]This part does not seem to fit to the Sūtra passage.

[129]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 64, ll. 21–25: *tadyathāpi nāma subhūte mahāsamudraḥ sarvaratnānāṃ sarvasaritāṃ mukhaṃ, sarvanadījalāni samudre praviṣṭānyekarasāni bhavanty, evameva prajñāpāramitā sarvadharmāṇāṃ mukhaṃ, sarvadharmā hi prajñāpāramitā bhāvitāḥ prajñāpāramitā bhavanti.*

[130]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 65, ll. 5–7: *tadyathāpi nāma subhūte iṣvastrācāryo yathānurūpaṃ dhanurgṛhītvā durādharṣo bhavati pratyarthikānāṃ vā pratyamitrāṇāṃ vā.*

such as form and color etc.; The second [proposition] (not X but Y) is the cognition (*vijñapti*) belonging to one moment [perceiving the sense objects at the present moment]; The third [proposition] (both X and Y) is the same [cognition] at another moment (*kṣaṇāntare*);[131] The fourth [proposition] (neither X nor Y) is the perfection of insight free from these aspects.[132]

It might be possible that the lineage (X^1) is not the conception of lineage (Y^1). With regard to this, the latter element (Y^1) is contained [in the former element (X^1)] (*paścātpādaka*).[133] If something is the conception of lineage (Y^1), that is obviously also the lineage (X^1), [i.e. both X^1 and Y^1], e.g. the lineage at the time ot the realization of remedies (*samudāgama*). It might be possible that the lineage (X^1) is not the conception of lineage (Y^1), [i.e. **2.1.3.2**

[131]This means the cognition which was perceiving its object at the past moment as the grasping and which is being perceived by another cognition at the present moment as the grasped.

[132]Similarly to Ārya-Vimuktisena, Haribhadra explains this tetralemma in his *Ālokā*: The first proposition (X but not Y) is the cognition which appears as the six sense objects in the form of the grasped; The second (not X but Y) is the momentary cognition in the form of the grasping; The third and fourth are same as in the *Vṛtti*. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 860, ll. 22–25: *syād grāhyavikalpo na grāhakavikalpa iti catuṣkoṭikaṃ tatra: prathamā koṭiḥ ṣaḍviṣayapratibhāsā grāhyākārā vijñaptiḥ. dvitīyā tv ekakṣaṇikī grāhakākārā. tṛtīyā saiva kṣaṇāntare. caturthī tadākāravinirmuktā prajñāpāramiteti.*

[133]If there are two elements X and Y, there are four possibilities: (1) X and Y are overlapping each other; (2) X is included by Y; (3) Y is included by X; or (4) X and Y share nothing. The word *paścātpādaka* indicates the third possibility, i.e. the latter element is contained in the former one. In our case the conception of lineage (Y^1) is the subset contained in the lineage (X^1). Cf. *Abhidharmasamuccayabhāṣya*; (Skt.) p. 148, ll. 15–22: *pūrvapādakaṃ dvayor dharmayoḥ kaṃcid(kaṃcid* em.; *kathaṃcid* Ed.*) eva dharmam ārabhya parasparaṃ pṛṣṭayoḥ pūrvadharmam adhiṣṭhāya vyākriyate / tadyathā yaj jñānaṃ jñeyam api tad yad vā jñeyaṃ jñānam api tad iti / pūrvapādakam — yat tāvaj jñānaṃ jñeyam api tad iti / syāj jñeyaṃ na jñānam, tadanye dharmā iti // paścātpādakaṃ tathaiva dvayor dharmayoḥ parasparaṃ pṛṣṭayor yat paścimam adhiṣṭhāya vyākriyate / tadyathā yad grāhyaṃ grāhakam api tad yad vā grāhakaṃ grāhyam api tad iti / paścātpādakam — yat tāvad grāhakaṃ grāhyam api tat / syād grāhyaṃ na grāhakam, rūpādayaḥ pañca viṣayā dharmāyatanaṃ ca saṃprayuktakavarjyam //.* Cf. also *Abhidharmakośabhāṣya*, I; (Skt.) p. 19 ll. 21–23: *ye dharmā viṣayapratighātena sapratighā ālambanapratighātenāpi ta iti, paścātpādakaḥ / ye tāvad ālambanapratighātena viṣayapratighātenāpi te / syur viṣayapratighātenaiva nālambanapratighātena / pañcendriyāṇi /.* Cf. also *Abhidharmakośavyākhyā*, I; (Skt.) p. 59, ll. 17–19: *"paścātpādaka" iti. yadi praśnasya paścādbhāgaṃ gṛhītvā visarjanāyottiṣṭhate sa "paścātpādakaḥ". yadi pūrvaṃ bhāgaṃ gṛhītvā sa pūrvapādakaḥ.*

X^1 but not Y^1], e.g. the lineage of the one who is realizing (*samudāgacchat*).

2.1.3.3 It might be possible that the conception of realization (X^2) is not the conception of basis (Y^2). With regard to this, the former element (X^2) is contained [in the latter element (Y^2)] (*pūrvapādaka*).[134] If something is the conception of realization (X^2), that is obviously also the conception of basis (Y^2), [i.e. both X^2 and Y^2], e.g. the practice (*prayoga*) on the basis of the one who is realizing. It might be possible that the conception of basis (Y^2) is not the conception of realization (X^2), [i.e. not X^2 but Y^2], e.g. the basis which is not completely perfected. With this manner the remaining should be figured out.

2.2 The opposite factor of the path of seeing (*darśanamārga*) has been taught.
2.2.1 [Question]: Then, what do you hold for which purpose this path of seeing is? [Answer]: For the sake of the achievement of the great enlightenment. And, the achievement of that [great enlightenment] is [caused] by three causes. And they are told [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Showing [the realization of] the enlightenment to others.[135] (V, 17a)

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti states:] "Venerable One, this perfection of insight is profound. Bodhisattvas are practicing in something difficult (*duḥkarakāraka*)"[136] and so on. [Venerable One states:] Six thousand monks who have achieved [the state of] the path of seeing (*darśanamārga*) are predicted [to be realizing the enlightenment]. [This is the first cause.]

> And, the entrustment of the cause of that [enlightenment].[137] (V,

[134]The word *pūrvapādaka* indicates that the former element is contained in the latter one. In our case the conception of realization (X^2) is the subset contained in the conception of basis (Y^2).
[135]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17a.
[136]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 66, ll. 19–20.
[137]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17b.

17b)

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] variously entrusts the perfection of insight to Noble Ānanda. [This is the second cause.]

> The direct cause characterized by the abundance of meritorious benefits for the achievement of that [enlightenment].[138] (V, 17cd)

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Beginning with the example of the achievement of the state of Arhat by beings in the trichiliocosm (*trisāhasramahāsāhasraloka*) and [the example] of the basis of beneficial actions [based] on generosity etc.,[139] [Venerable One states:] [the Bodhisattva] expounding the teaching on the perfection of insight [even] just for just a *kṣaṇa*, a *lava* or a *nimeṣa*[140] produces even

---

[138]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 17cd.

[139]I take *trisāhasramahāsāhasralokadhātavīyasattvārhadbhāvaprāptidānādipuṇyakriyāvastu* as a *dvaṃdva* compound of *trisāhasramahāsāhasralokadhātavīyasattvārhadbhāvaprāpti* and *dānādipuṇyakriyāvastu.* This interpretation is supported by the *Vārttika* which reads this phrase "according to the example of attaining the fruit as an Arhat by all sentient beings and [according to the example] of the basis of beneficial actions [based] on generosity etc. at them". However, the Tibetan translation of the *Vṛtti* reads here diffelntly "the example of the basis of beneficial actions [based] on generosity etc. of those who have achieved the state of an Arhat..." (*trisāhasramahāsāhasralokadhātavīyasattvārhadbhāvaprāptidānādipuṇyakriyāvastūdāharaṇam* Skt.; *sems can ji snyed pa dgra bcom pa'i 'bras bu thob par gyur pa de dag gi sbyin pa la sogs pa'i bsod nams bya ba'i dngos po dper* Tib.). Cf. *Vārttika*, V; (Tib.) D (3788) kha 141r5, P [88] (5186) kha 162v4–5: *sems can ji snyed pa dgra bcom pa'i 'bras bu thob par gyur cing / de dag la sbyin pa la sogs pa'i bsod nams bya ba'i dngos po dper.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 73, ll. 22–25: *sacet tvam ānanda śrāvakayānikānāṃ pudgalānāṃ śrāvakabhūmim ārabhya dharman deśayes tayā ca dharmadeśanayā ye trisāhasramahāsāhasre lokadhātau sattvās te sarve 'rhattvaṃ sākṣātkuryur adyāpi tvayā mama śrāvakeṇa śrāvakakṛtyan na kṛtaṃ syāt*; and p. 73, l. 28–p. 74, l. 1: *tayā ca pūrvikayā dharmadeśanayā ye trisāhasramahāsāhasre lokadhātau sattvās te sarve 'pūrvācaramaṃ mānuṣyakam ātmabhāvaṃ pratilabheran mānuṣyakam ātmabhāvaṃ pratilabhyārhattvaṃ sākṣātkuryus teṣāñ cārhatāṃ yad dānamayaṃ puṇyakriyāvastu śīlamayaṃ puṇyakriyāvastu bhāvanāmayaṃ puṇyakriyāvastu. tat kiṃ manyase? tvam ānandāpi nu tat puṇyakriyāvastu bahu.*

[140]According to the *Ālokā kṣaṇa* is the smallest unit of time. 120 *kṣaṇa* are equal to 1 *tatkṣaṇa*, 60 *tatkṣaṇa* to 1 *lava*, 30 *lava* to 1 *muhūrta*. Cf. *Ālokā*, V; (Skt) p. 874, ll. 8–10: *tatrādhvaparyantaḥ kṣaṇaḥ viṃśatkṣaṇaśataṃ punas tatkṣaṇaḥ. te punaḥ ṣaṣṭir lavaḥ. triṃśallavā muhūrtaḥ.*

more meritorious benefits [than Śrāvakas]. The word "*kṣaṇa*" etc. aims to make known the persons of low, normal and high faculties [corresponding to *kṣaṇa*, *lava* and *nimeṣa*] respectively. [The word] "*kṣaṇa*" in this case should be known to be characterized by the complete accomplishment of action,[141] because the other [usage of this word] is conventional. According to the example of the displaying of Tathāgata Akṣobhya and [according to the example] of becoming invisible [of this display],[142] [Venerable One] aims to make known that the conceptions do not have the knowledge of the path of seeing (*darśanamārga*) as their scope. [This is the third cause.] These are the three causes of achievement of the great enlightenment.

2.2.2 Then, what is this so-called great enlightenment? To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The enlightenment is said to be the knowledge of extinction (*kṣaya*) of stains and the knowledge of non-production (*anutpāda*) [of stains].[143] (V, 18ab)

2.2.3

[141] Conventionally *kṣaṇa* is a particular unit of time, however here this word is used for a span of time as long as it takes for completing a certain action.

[142] I take *akṣobhyatathāgatasaṃdarśanānābhāsagamana* as a *dvaṃdva* compound of *akṣobhyatathāgatasaṃdarśana* and *anābhāsagamana*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 75, ll. 1–18: *atha khalu bhagavāṃś catasṛṇāṃ parṣadāṃ puratas tathārūpam ṛddhyabhisaṃskāram abhisaṃskṛtavān yathārūpeṇarddhyabhisaṃskāreṇābhi saṃskṛtenākṣobhyaṃ tathāgatam arhantaṃ samyaksaṃbuddhaṃ paśyanti sma, bhikṣusaṃghaparivṛtaṃ bodhisattvagaṇapuraskṛtaṃ dharmaṃ deśayantaṃ sāgaropamāyāṃ parṣady akṣobhyāyāṃ sarvair arhadbhiḥ kṣīṇāsravair niḥkleśair vaśībhūtaiḥ suvimuktacittaiḥ suvimuktaprajñair ājāneyair mahānāgaiḥ kṛtakṛtyaiḥ kṛtakaraṇīyair apahṛtabhārair anuprāptasvakārthaiḥ parikṣīṇabhavasaṃyojanaiḥ samyagājñāsuvimuktacittaiḥ sarvacetovaśiparamapāramiprāptair bodhisattvayānikaiś ca pudgalaiḥ. atha khalu bhagavān punar eva tam ṛddhyabhisaṃskāraṃ pratisaṃharati sma, yenarddhyabhisaṃskāreṇa pratisaṃhṛtena tāś catasraḥ pariṣado na bhūyaḥ paśyanti sma. tam aksobhyaṃ tathāgatam arhantāṃ samyaksaṃbuddhaṃ śrāvakayānikā vā pratyekabuddhayānikā vā bodhisattvayānikā vā pudgalās tañ ca buddhakṣetram akṣobhyasya tathāgatasyārhataḥ samyaksaṃbuddhasya na bhūyaḥ paśyanti sma. sa buddhapramukho bhikṣusaṃgho na bhūyaś cakṣurindriyasyāvabhāsam āgacchati. tat kasya hetoḥ? pratisaṃhṛto hi bhagavatā tathāgatena sa ṛddhyabhisaṃskāras tena bhūyo na paśyati sma.*

[143] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 18ab.

And, then, what is the knowledge of extinction? What is the knowledge of non-production? To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Those two should be known through the non-existence of extinction and through the non-production respectively.[144] (V, 18cd)

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Through telling about the knowledge of extinction at length just as "Ānanda, if one would believe in the extinction of the perfection of insight, he would want to extinguish the space. [However, the perfection of insight has not been extinguished, is not extinguished, will not be extinguished]."[145] and through telling about the knowledge of non-production just as "For those phenomena have no production.",[146] [Venerable One indicates that] the true complete enlightenment is brought near.

How should this be believed in? To explain that, [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states: Buddha] shows his extensive tongue fit for [telling] the truth. Noble Ānanda is entrusted the teaching etc. on the perfection of insight. One who bears that [teaching etc. on the perfection of insight] bears all the teaching (*dharma*) that is the entrance to concentrations and to mnemonic formulae (*dhāraṇī*). **2.2.4**

Then, how does the knowledge of extinction have the aspect of non-extinction but not the aspect of elimination of existence? To explain that, [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] sais with the following [words] — [Venerable One replies:] That is because even during the time of practicing "Subhūti, through the extinction of material substance the perfection of insight should be consummated (*abhinirhartavya*)"[147] and so on, and [the Bodhisattva] having seated on the place of enlightenment (*bodhimaṇḍa*) has his unique qualities. **2.2.5**

---

[144] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 18cd.

[145] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 3–4.

[146] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 77, ll. 16–17.

[147] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 78, l. 19.

To [the bodhisattva] observing the dependent origination (*pratītyasamutpāda*) through consummating (*abhinirhāra*) the non-extinction of space,[148] the knowledge of the Knowledge of All Aspects is entrusted. It is aimed to expound the path of seeing to [the Bodhisattva] observing in this way through abandoning all grasping at phenomena (*dharma*) as self (*ātman*).[149] If the Bodhisattva is practicing in this way, according to the example of a person whose mother and father are dead, Māras, thinking that [the Bodhisattva] has surpassed their own range, are shot by the arrow of sorrow.[150]

2.2.6 Since it is as explained above, therefore it is not the case that, because something is extinguished or produced, there are the knowledge of extinction and the knowledge of non-production. Therefore, this [objection] is stated [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> [Objection]: When the essential nature (*prakṛti*) is not obstructed, what group of conception is extinguished by the path called sight? Or what has reached the non-production?[151] (V, 19)

Those—who say that the knowledge of extinction is the knowledge with regard to what is extinguished that it is extinguished meaning that something has extinguished and [say] that the knowledge of non-production is

[148]In the compound *pratītyasamutpādākāśākṣayābhinirhāravyavalokanasya*, *abhinirhāra* could also be the object of *vyavalokana*, however I took *pratītyasamutpāra* as its object according to the Sūtra passage. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 80, ll. 13–15: *na saṃjñāsyate kathaṃ prajñāpāramitāyāṃ caratā bodhisattvena mahāsattvenākāśākṣayābhinirhāreṇa pratītyasamutpādo vyavalokayitavyaḥ? katham abhinirhartavya?.*

[149]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 80, ll. 23–26: *evaṃ khalu subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ pratītyasamutpādaṃ vyavalokayan na kaṃcid dharmaṃ samanupaśyati, ahetukam utpadyamānan na kaṃcid dharmaṃ samanupaśyati, nirudhyamānan na kaṃcid dharmam ātmataḥ samanupaśyati.*

[150]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 82, ll. 17–21: *tadyathāpi nāma subhūte puruṣasya mātāpitarau kālagatau bhavataḥ sa tena duṣkhena śokaśalyasamarpito bhavati parameṇa śokaśalyena samanvāgataḥ, evam eva subhūte māraḥ pāpīyāṃ bodhisattvasya mahāsattvasya prajñāpāramitāyāṃ carataḥ sarvadharmān anupalabhamānasya śokasalyasamarpito bhavati parameṇa śokaśalyena samanvāgataḥ.*

[151]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 19.

[the knowledge with regard to what is not produced that it is unproduced] meaning that something in the future will not be produced—ask what are the things extinguished or what has reached the non-production. Because of this [objection Maitreya] states as the following [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> [Responce]: I am now astonished at the fact that others say both that phenomena exist and that the teacher destoryed the obstacles towards what to be known.[152] (V, 20)

Therefore, only the following [to be stated in the *Abhisamayālaṃkāra*] is correct:

> Nothing should be removed from this. Nothing should be added [to this]. The reality should be seen as reality. One who sees the reality is liberated.[153][154] (V, 21)

Now, this is the path of seeing consisting of a singel moment (*kṣaṇa*). To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2.3** **2.3.1**

> The mutual inclusion of those [generosity etc.] in generosity etc. one by one (*aikaikaśyena*), comprehended in the forbearance (*kṣānti*) consisting of a single moment (*kṣaṇa*), is the path of seeing here.[155][156] (V, 22)

---

[152] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 20.

[153] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 21.

[154] According to de La Vallèe Poussin this stanza appears at least in nine different texts including here with or without varietions in its verbal form. Cf. de La Vallèe Poussin1932, pp. 394–395. !!!check!!!

[155] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 22.

[156] Ārya-Vimuktisena does not tell detailedly about the forbearance (*kṣānti*) in this stanza (chap. V, st. 22), however Haribhadra regards this *kṣānti* as the *duḥkhe dharmajñānakṣāntiḥ*, the first moment of the path of sigh (*darśanamārga*). Abhayākaragupta, on the other hand, criticizes Haribhadra's opinion and regards this *kṣānti* as the *mārge*

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "Subhūti, the Bodhisattva-Mahāsattva, dedicating [the merit] to this Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), gives gifts"[157] and so on. [The Bodhisattva-Mahāsattva] practicing in the perfection of insight is going to fulfill the six perfections. For [the Bodhisattva] abiding in the perfection of generosity up to abiding the perfection of insight in this manner, by the six—which are sixfold respectively and comprehended [therefore] in the thirty-six aspects, and whose principal objective is dedicating with the purity of three circles, [i.e. agent, recipient and object of action], in every case—all [the six] are mutually included each other.

2.3.2 The Sūtra [passages] for this are: The perfection of virtuous conducts (*śīlapāramitā*) [performed] according to the statement "Subhūti, here to the Bodhisattva giving gifts the bodily, verbal and mental action which is friendly comes to be present."[158] The same [Bodhisattva] has the perfection of perse-

---

dharmajñānakṣāntiḥ, the nineth moment of the path of seeing. Cf. *Ālokā*, V; (Skt.) p. 887, ll. 4–10: *dānādiṣaṭpāramitānāṃ pratyekam ekaikabhāve dānādau yaḥ parasparaṃ sarvapāramitāsaṃgrahaḥ so 'traikakṣaṇiko mūrdhābhisamaye duḥkhadharmajñānakṣāntisaṃgṛhītas trimaṇḍalaviśuddhiprabhāvitaḥ ṣaṭtriṃśadākāranirjāto darśanamārgo 'vasātavya iti. tathā coktam: "ekaikasyaiva dānādau teṣāṃ yaḥ saṃgraho mithaḥ / sa ekakṣaṇikaḥ kṣāntisaṃgṛhīto 'tra dṛkpathe //"* (*Abhisamayālaṃkāra*, chap. 5, st. 22) *iti.* Cf. also *Marmakaumudī*, V; (Tib.) D (3805) da 180v2–6, P [92] (5202) da 203v6–204r3: *'dir pha rol tu phyin pa drug po nyid ni drug car mthong ba'i lam ste / 'di'i mtshan nyid tsam bcom ldan 'das ma 'dir bshad la / yum chen mo ni rgya chen pos thams cad bsdus pa ste / 'dir bstan bcos las / "sbyin pa la sogs re res kyang // gang zhig de rnams gcig bsdus pa // skad cig gcig pa'i bzod pa yis // bsdus pa de 'dir mthong ba'i lam // "* (*Abhisamayālaṃkāra*, chap. V, st. 22) *zhes te / gcig nyid ni gcig ste / don de'i sbyin pa la sogs pa drug po'i dṅos po gcig cig la sbyin pa la sogs pa drug po rnams kyis te / rang nyid las gzhan pa lnga po rnams kyis phan tshun gcig cig gis bsdus nas nye bar gnas pa ni 'dir rtse mo'i mngon par rtogs pa'i mthong ba'i lam gyi lam la chos shes pa'i bzod pas bsdus pa ni skad cig ma gcig ste / bcu drug rnams ma yin pa ste / gang zhig yum bar ma las / "sbyin pa'i pha rol tu phyin pa la zhes pa nas ji srid du shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i bar la gnas pa" zhes pa la sogs pa gsungs so // de'i phyir na sdug bsngal la chos shes pa'i bzod pa'i bsdus pa po zhes smra ba'i seng ge bzang po la gnod pa chen po ste / 'dir ni chos shes pa'i bzod pa'i gnas skabs kyi 'dod pa'i khams kyi nyon mongs pa'i bye brag gang zhig rnams ni ma yin te / de'i bag chags rnams kyang snga nas spangs pa'i phyir ro //.*

[157] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 83, ll. 14–15.

[158] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 84, ll. 1–4.

verance (*kṣāntipāramitā*) because he perseveres the abusing [him], blaming [him] and so on toward recipients. The same [Bodhisattva] has the perfection of valor (*vīryapāramitā*) because he does not give up the resolution for giving because of the abusing, blaming etc. toward beggars. The same [Bodhisattva] has the perfection of meditation (*dhyānapāramitā*) because he, dedicating the [merit of] giving to the Knowledge of All Aspects (*sarvākāra-jñatā*), does not have the mind distracted (*vikṣepa*) to the stages of Śrāvakas and of Pratyekabuddhas. The same [Bodhisattva] giving gifts has the perfection of insight because he has the awareness that [everything] is illusion[159] and because he sees neither favor (*upakāra*) nor harm (*apakāra*) for anything at all. In this manner, of [the Bodhisattva] protecting the virtuous conducts up to cultivating the insight has the including of the completion of the six perfections individually should be explained according to the Sūtra.

These six sets of the six become thirty-six aspects. And, when this **2.3.3**
forbearance (*kṣānti*) of the path of seeing (*darśanamārga*) has arisen, the one hundred and eight defilements–included in the desire [realm], the form [realm] and the immaterial realm, and comprehended under the four conceptions which should be eliminated through the sight—are eliminated.

The absorption into the concentration for gaining mastery over that [path **2.4**
of seeing] is [as Maitreya states in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> That [Bodhisattva], having entered into the concentration [called] Lion's Yawn (*siṃhavijṛmbhita*) after that [path of seeing], sees the dependent origination in regular order (*anulomaṃ*) and in reverse order (*vilomaṃ*).[160] (V, 23)

Of those two [regular order and reverse order], "regular order" means: Karmic formations (*saṃskāra*) are conditioned by ignorance and so forth.

[159] *māyābuddhipratyupasthānena* literally means: because the awareness that [everything] is illusion is present for him.

[160] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 23.

“Reverse order” means: When that does not exist, then sorrow, lamentation, etc. do not arise.

3 The path of seeing has been taught. Now, the fourfold conception which is the oppositional factor of the path of cultivation should be taught. First of all, the path of cultivation is taught. After that, this [conception] will be taught.

3.1 And, the path of cultivation is comprehended in the successive nine ab-
3.1.1 sorptions. And, these [absorptions] for their part are comprehended in the absorption of assault (*avaskandaka*). Therefore, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*] about the path of cultivation in brief by explaining that [absorption of assault]:

> Starting with (*avadhiṃ kṛtvā*)[161] the unabsorbed consciousness obtained in the desire [realm]; having gone forth and come back in two ways to the nine absorptions inclusive of the [absorption of] cessation; surpassing one, two, three, four, five, six, seven and eight [absorptions] until the [absorption of] cessation, the absorption of assault (*avaskandasamāpatti*) is going forth unequally.[162] (V, 24–25)

“In two ways” means: in the regular order and in the reverse order. This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] After that [path of seeing], having entered into the Lion’s Yawn (*siṃhavijṛmbhita*) concentration; immediately after investigating the dependent origination; through actualizing the assault absorption (*avaskandakasamāpatti*) [including] the one, two, three, four, five, six, seven, eight, nine [absorptions] in the regular order and the reverse order through the nine

[161]This *pāda* literally means “having made the unabsorbed consciousness obtained in the desire [realm] as a limit (*avadhiṃ*)”.

[162]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 24–25.

successive absorptions and the unabsorbed mind, one obtains the abundant mastery (*vaśitva*) according to one's wish.

3.1.2

The Sūtra [passages] for this are: "Subhūti, here the Bodhisattva-Mahāsattva, having entered into the first meditation (*prathamaṃ dhyānaṃ*) —separated from desires, separated from evil and unvirtuous qualities, possessing concepts (*savitarka*), possessing investigation (*savicāra*), generated from isolation, the pleasure (*prīti*) and the happiness (*sukha*)—, abides [there]. In this manner, up to until having entered the absorption of cessation of notion and sensation (*saṃjñāvedayitanirodhasamāpatti*), he abides there. Having arisen from the absorption of cessation [of notion and sensation] (*nirodhasamāpatti*), he enters into the absorption in which sphere there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanasamāpatti*). Having arisen from this absorption, [he enters] into the absorption whose sphere is non-existence (*ākiṃcanyāyatanasamāpatti*). From this [absorption, he enters] into the absorption whose sphere is the infinity of consciousness (*vijñānānantyāyatanasamāpatti*). From this [absorption, he enters] into the absorption whose sphere is the infinity of space (*ākāśānantyāyatanasamāpatti*). From this [absorption, he enters] into the fourth meditation. From this [meditation, he enters] into the third [meditation]. From this [meditation, he enters] into the second [meditation]. From this [meditation], he enters into the first meditation. Having interrupted[163] this Lion's Yawn concentra-

[163]The manuscript reads here *sa imaṃ siṃhavijṛmbhitaṃ samādhiṃ vibhaṅgaṃ kṛtvā* as the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* reads. In this double accusative *samādhiṃ vibhaṅgaṃ kṛtvā* I took the first accusative as genitive like *samādher vibhaṅgaṃ kṛtvā* as the *Aṣṭādaśasāhasrikā* reads. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 102, ll. 29–30: *sa imaṃ siṃhavijṛmbhitaṃ samādhiṃ vibhaṅgaṃ kṛtvā.* Cf. also *Aṣṭādaśasāhasrikā*, V; (Skt.) p. 108, ll. 24–27: *sa eṣām aṣṭānāṃ vimokṣāṇām āsāṃ ca navānām anupūrvasamāpattīnāṃ vibhaṅgaṃ kṛtvā imaṃ siṃhavijṛṃbhitaṃ samādhiṃ samāpadyate.*

tion,[164] he enters into the assault concentration (*avaskandakasamādhi*).[165] And, Subhūti, which is the assault concentration of Bodhisattva? At this moment, the Bodhisattva enters into the first meditation. In the same way, [having arisen from the former meditative stage], he enters up to the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], having entered into the first meditation, he abides [at the first meditation]. From this [meditation], he enters into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into the second meditation. From this [meditation, he enters] into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into the third meditation. From this [meditation, he enters] into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into the fourth meditation. From this [meditation, he enters] into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into [the absorption] whose sphere is the infinity of space (*ākāśānantyāyatana*). From this [absorption, he enters] into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into [the absorption] whose sphere is the infinity of consciousness (*vijñānānantyāyatana*). From this [absorption, he enters] into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into [the absorption] whose sphere is non-existence (*ākiṃcanyāyatana*). From this [absorption, he enters] into the [absorption of] cessation. From this [absorption of cessation], he enters into [the absorption] in which sphere

[164] According to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* the Lion's Yawn concentration (*siṃhavijṛmbhitaḥ samādhiḥ*) is as the following:

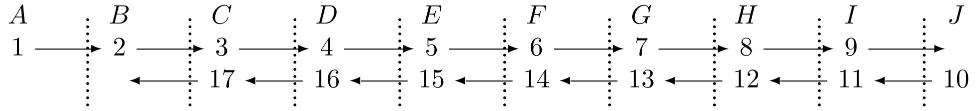

A = *asamāhitaṃ cittaṃ*; B = *prathamaṃ dhyānaṃ*; C = *dvitīyaṃ dhyānaṃ*; D = *tṛtīyaṃ dhyānaṃ*; E = *caturthaṃ dhyānaṃ*; F = *ākāśānantyāyatanasamāpatti*; G = *vijñānānantyāyatanasamāpatti*; H = *ākiṃcanyāyatanasamāpatti*; I = *naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanasamāpatti*; J = *saṃjñāvedayitanirodhasamāpatti*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 102, ll. 13–31.

[165] According to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* the assault concentration (*avaskandaka-*

samādhi) is as the following:

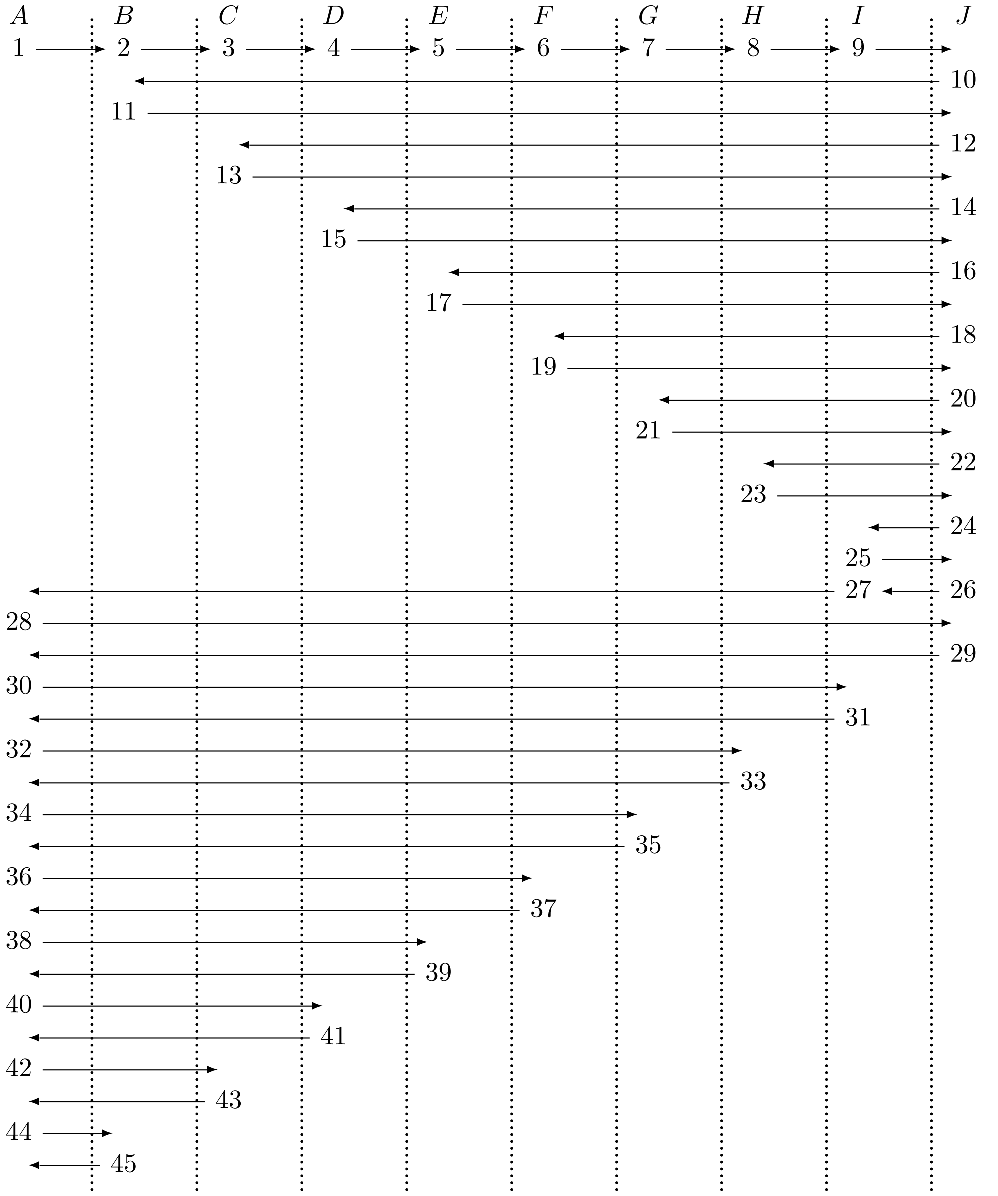

A = *asamāhitaṃ cittaṃ*; B = *prathamaṃ dhyānaṃ*; C = *dvitīyaṃ dhyānaṃ*; D = *tṛtīyaṃ dhyānaṃ*; E = *caturthaṃ dhyānaṃ*; F = *ākāśānantyāyatanasamāpatti*; G = *vijñānānantyāyatanasamāpatti*; H = *ākiṃcanyāyatanasamāpatti*; I = *naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanasamāpatti*; J = *saṃjñāvedayitanirodhasamāpatti*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V;

there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatana*). Having arisen from this [absorption], he enters into the absorption of cessation. From this [absorption of cessation], he enters into [the absorption] in which sphere there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatana*). Having arisen from this [absorption], he descends into the unabsorbed mind belonging to the desire realm (*kāmāvacara*). From the unabsorbed mind, he enters in to the absorption of cessation. Having arisen from this [absorption], he abides in the unabsorbed mind. From this [unabsorbed mind], he enters into [the absorption] in which sphere there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatana*). Having arisen from this [absorption], he abides in the unabsorbed mind. From this [unabsorbed mind], he enters into [the absorption] whose sphere is non-existence (*ākiṃcanyāyatana*). Having arisen from this [absorption], he abides in the unabsorbed mind. In this manner, [the Bodhisattva] who has arisen from up to the first meditation abides in the unabsorbed mind."[166]

3.1.3 On the other hand, when [Vasubandhu] states [in the *Abhidharmakośa*]:

> Having gone up and come down in two ways [with flowing and without flowing] through the eight stages which are joined (*śliṣṭa*) and stepped over one by one (*ekalaṅghita*), the transgressing absorption (*vyutkrāntakasamāpatti*) goes to the third [meditation] which is different [from with flowing and without flowing] (*visabhāga*).[167]

how is that? [Response]: How indeed does a crow (*vāyasa*) have the character equal to a rice-porridge (*pāyasa*)? This is a quite different point of departure (*prasthāna*), because it is aimed to make known that [Śrāvakas's] path of cultivation continues sequencially (*prābandhika*) by

(Skt.) p. 102, l. 31–p. 103, l. 12.

[166]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 102, l. 14–p. 104, l. 12.

[167]Citaion in secondary usage with redactional changes from *Abhidharmakośa*, VIII, 18cd–19ab, p. 445, ll. 16–17.

means of the instruction about the greatness of cause [of Bodhisattva's path of cultivation] since [Bodhisattvas], having achieved such a skillfulness of means, have reverenced numberless Buddhas by ten millions, millions or hundred thousands of approaches during uncountable eras (*kalpa*).

The path of cultivation has been taught. Now, the fourfold conception **3.2**
which is the oppositional factor to that [path of cultivation] should be taught. **3.2.1**
Among that [fourfold conception], at first, [Maitreya states in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **3.2.1.1**

> One of the conception of the grasped is this—whose range is the aspect of practice—which has as its objects [1] abridgement, [2] extensiveness, [3] not being accepted (*aparigraha*) with the protection (*sānāthya*) by Buddhas, [4–6] absence of good qualities in the triple time, [7–9] the threefold path to the good (*śreyasas*).[168] (V, 26–27ab)

Among these [nine subdivisions], the conception consisting of not knowing **3.2.1.1.1–2**
the abbreviated form of phenomena (*dharma*) and the conception consisting of not knowing the extensive form of those [phenomena] are what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti states:] "Venerable One, further, with regard to the fact that the Tathāgata has taught these phenomena in the abbreviated manner and in the extensive manner, Bodhisattva-Mahāsattva should obtain these six perfections in the abbreviated manner and in the extensive manner."[169] and so on. This is aimed to make known the elimination of conceptions which should be abandoned by that [path of cultivation] through the realization of all the three omniscience, and through the realization of those which have been explained entirely, and again [through the realization] of those which have been ex-

[168] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 26–27ab.
[169] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, ll. 25–28.

plained separatedly, and through the entrusting of authority on the path of cultivation entirely and separatedly[170] now at the the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*). [Subhūti] asks "Venerable One, how will Bodhisattva-Mahāsattva know the abbreviated form and the extensive form of all phenomena?"[171] [Venerable One replies:] The knowledge of the true reality of all phenomena is the knowledge of the abbreviated and extensive form. And, that [true reality] negates the arising, cessation and changing [of all phenomena]. In this manner, the knowledge of the culmination of existence (*bhūtakoṭi*) that is the knowledge that [all phenomena] are neither conjoined nor disjoined is the knowledge of the abbreviated and extensive form [of all phenomena]. [Venerable One] aims to make known that, as regard the entering [into the treu reality] of Bodhisattvas of acute faculties etc., the stating of the abbreviated and extensive form [of all phenomena] is the cause of entering [into the treu reality].

3.2.1.1.3 The conception of the absence of protection by Buddhas is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states: The Bodhisattva] training according to the instruction obtains the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), never commit Māra's action,[172] and focuses his attention on Buddha.[173] [Venerable One] aims to make known that [the Bodhisattva]—who cultivates the perfection of insight even just during the time of snapping the fingers—, since he produces even more meritorious benefits than the one—who satisfies the beings in the trichiliocosm (*trisāhasramahāsāhasralokadhātavīya*) through [giving][174] foods, and who places [them] into the aggregates of virtuous conducts etc., into the fruit

[170]Tibetan version reads here differently (*samastavyastabhāvanāmārgādhikāropanyāsena* Skt.; *bsdus pa dang / so so ba rnams kyi lam nye bar bkod pas* Tib.).

[171]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 104, l. 33–p. 105, l. 1.

[172]Literally: [The Bodhisattva] does not abandon the non-production of Māra's action.

[173]I took this *sarvākārajñatāprāptimārakarmānutpādāparihāṇibuddhasamanvāhāreṇa* as a *dvandva* compound divided into *sarvākārajñatāprāpti*, *mārakarmānutpādāparihāṇi* and *buddhasamanvāhāra*.

[174]Tibetan version reads here differently (°*sattvāmiṣa*° Skt.; *sems can zang zing gi sbyin pas* Tib.).

of stream-enterers etc. up to the enlightenment of Pratyekabuddhas—, is the cause of Buddha's attention. [Venerable One states:] Why is that? For Buddhas who are the cause of teaching on all phenomena come forth from this [perfection of insight].

The conception of non-existence of the path[175] of preparation (*prayogamārga*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states: The Bodhisattva], abiding [in the perfection of insight] according to the instruction, "practicing the perfection of insight has these[176] admirable qualities (*anuśaṃsa*)"[177] beginning with the irreversibility, the focusing his attention (*samanvāhāra*) on Buddhas, worship to those [Buddhas], the planting roots of virtues,[178] the taking by virtuous friends (*kalyānamitra*), cultivation of endless kinds of qualities beginning with the six perfections. At the time of the path of preparation [arises] this [conception that there are not such admirable qualities on the path of preparation]. **3.2.1.1.4**

The conception of non-existence of the path[179] of seeing is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "[The Bodhisattva] realizing (*abhinirharat*) that [perfection of insight[180] has these admirable qualities]."[181] At the time of the path of seeing [arises] this [conception that there are not such admirable qualities on the path of seeing]. **3.2.1.1.5**

3.2.1.1.6

[175]Tibetan version reads here differently (°*mārgābhāva*° Skt.; *lam gyi yon tan med pa'i* Tib.). Tibetan translators add *yon tan* to reflect the word *guṇa* in the stanza V, 26c (*traikālike guṇābhāve*).

[176]Tibetan version reads here differently (*ime* Skt.; *de dag yin par rig par bya'o* Tib.).

[177]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, ll. 20–21.

[178]Tibetan version reads here differently (°*tatparyupāsanakuśalamūlāvaropaṇa*° Skt.; *de la bsnyen bkur byas pa* / Tib.).

[179]Tibetan version reads here differently (°*mārgābhāva*° Skt.; *lam gyi yon tan med pa'i* Tib.). Tibetan translators add *yon tan* to reflect the word *guṇa* in the stanza V, 26c (*traikālike guṇābhāve*).

[180]Tibetan version reads here differently (*tām* Skt.; *shes rab kyi pha rol tu phyin pa* Tib.).

[181]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 23.

The conception of non-existence of the path[182] of cultivation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] “[The Bodhisattva] cultivating that [perfection of insight[183] has these admirable qualities].”[184] At the time of the path of cultivation [arises] this [conception that there are not such admirable qualities on the path of cultivation]. [Venerable One] revealed abundant admirable qualities of mind [on the path of preparation, the path of seeing and the path of cultivation].[185]

3.2.1.1.7 The conception of not knowing the path of preparation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] aims to make known the real nature (*yāthātmya*) of the preparation through the fact that one should practice in the perfection of insight through calmedness, dependency (*vaśika*), insignificance (*tuccha*) and essencelessness (*asāra*) of material substance etc. Among these, things are calmed because of the cessation of entities, dependent because of being controled by conditions, insignificant because of lacking its own nature, and essenceless because they cannnot stand up the investigation.

3.2.1.1.8 The conception of not knowing the path of seeing is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] aims to make known the real nature of the path of seeing through the fact that the realization of the emptiness like space[186] is the realization of the perfection of insight.

[182]Tibetan version reads here differently (°*mārgābhāva*° Skt.; *lam gyi yon tan med pa'i* Tib.). Tibetan translators add *yon tan* to reflect the word *guṇa* in the stanza V, 26c (*traikālike guṇābhāve*).

[183]Tibetan version reads here differently (*tāṃ* Skt.; *shes rab kyi pha rol tu phyin pa* Tib.).

[184]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 110, l. 24.

[185]This sentence *pracuracittānusaṃśaparidīpanena* // goes with all of three conceptions here, i.e. *prayogamārgābhāvavikalpa*, *darśanamārgābhāvavikalpa* and *bhāvanāmārgābhāvavikalpa*.

[186]There are two possibilities to interpret the word *ākāśaśūnyatā* which means either “the emptiness of space” or “the emptiness like space”. The sūtra passage here is also ambiguous. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 2–4: *yat punaḥ subhūte evaṃ vadasi, kathaṃ prajñāpāramitābhinirhartavyeti, ākāśaśūnyatābhinirhāratayā prajñāpāramitābhinirhartavyā.*

The conception of not knowing the path of cultivation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the follwing [words] — [Venerable One] aims to make known the real nature of the path of cultivation through the fact that the cultivation of the emptiness like space is the cultivation of the perfection of insight. By using the word "space" again it is aimed to make known that the path of cultivation is not essentially different from the path of seeing. In this case, one [use of] the word "space" is in "the realization of the emptiness like space"[187] and the second is in "the cultivation of the emptiness like space."[188] **3.2.1.1.9**

Now, the second conception of the grasped which is the oppositional factor of the path of cultivation should be taught. Therefore, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **3.2.1.2**

> The second [conception of the grasped] is thought to have the actions of the mind and of the mental factors as its scope.[189][190] (V, 27cd)

How is that [second conception of the grasped]? To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The conception on the path of cultivation should be known to be [1] non-production of resolve, [2] non-attention to the place of enlightenment (*bodhimaṇḍa*), [3–4] the attention to the lower vehicles (*hīnayāna*), [5] non-attention to the complete enlightenment, [6] regarding the cultivation, [7] regarding the non-cultivation, [8] regarding the opposite case to those [two], and [9] the not according to the reality (*ayathārtha*).[191] (V, 28–29)

[187] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 3.
[188] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 6.
[189] Tibetan version reads here differently (*pravṛttiviṣayo* Skt.; *'jug pa'i yul gzhan yin* Tib.).
[190] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 27cd.
[191] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 28–29.

3.2.1.2.1 Among those, the conception of non-production of resolve toward the enlightenment is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] “On the basis of the first production of resolve”.[192]

3.2.1.2.2 The conception of non-attention to the place of enlightenment (*bodhi-maṇḍa*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] “[Bodhisattva] focuses his attention on the place of enlightenment”.[193]

3.2.1.2.3–4 The conception of the focusing attention on the vecicles of Śrāvakas and Pratyekabuddhas is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states: Bodhisattva] does not give opportunity to any mind toward other vehicles.

3.2.1.2.5 The conception of the not focusing attention on the complete enlightenment is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Not losing the attention to the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) is the practice in the perfection of insight. Inasmuch as the mind and the mental factors do not become active, the realization and the cultivation of that [perfection of insight] are approved (*anujñāna*).[194] The acquisition of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) through the practice, the investigation and the cultivation of that [perfection of insight] is denied.[195] It is aimed to make known the Clear Realization in a Single Moment (*ekakṣaṇābhisamaya*) in the case of Mahāyāna.

3.2.1.2.6 The conception of cultivation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] aims to make known that it

---

[192] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 11.

[193] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, l. 13.

[194] Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 23–24: *tathā ca caritavyā tathā cābhinirhartavyā tathā ca bhāvayitavyā, yathā cittacaitasikā dharmā na pravartante* (*pravartante* em.; *pravartate* KIMURA's edition).

[195] Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 25–28: *subhūtir āha: kiṃ punar bhagavan prajñāpāramitāyāṃ caran prajñāpāramitām abhinirharan prajñāpāramitāṃ bhāvayan sarvākārajñatām anuprāpsyati? bhagavān āha: na subhūte.*

is not tenable [to reach] the wished goal, [i.e. the Knowledge of All Aspects] through the cultivation in this manner since that [cultivation] is continuous.[196]

The conception of non-cultivation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] aims make known that that [non-cultivation] is abandoned (*paryupayoga*)[197] at the point where one no longer needs training (*aśaikṣakāla*) through the non-cultivation.[198] **3.2.1.2.7**

The conception of neither cultivation nor non-cultivation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] refutes to obtain the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) through neither cultivation nor non-culitvation. [He] aims to make known that the cultivation which is the mixture of being interrupted and being not interrupted is the cause of that [Knowledge of All Aspects]. **3.2.1.2.8**

And, there is the conception which is not according to the reality (*ayathārtha*). With regard to that [conception] because of which one thinks that *nirvāṇa* is one thing[199] and the attaining [*nirvāṇa*] is another, [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "The Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), just as if the suchness (*tathatā*) [is reached], will be reached."[200] and so on. **3.2.1.2.9**

---

[196] Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 29–30: *subhūtir āha: bhāvayan punaḥ sarvākārajñatām anuprāpsyati? bhagavān āha: na subhūte.*

[197] The term *paryupayoga* is an uncommon word but used in the *Abhisamayālaṃkāra*, I, 37: (Skt.) *ṣoḍhādhigamadharmasya pratipakṣaprahāṇayoḥ / tayoḥ paryupayogasya prajñāyāḥ kṛpayā saha //.* Ārya-Vimuktisena paraphrase *paryupayoga* into *prahāṇa* (abandoning) in his *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 75, ll. 6–9: *ye ete ukte pratipakṣo vipakṣaprahāṇaṃ ca, tayoḥ prayupayogasyādhāra iti vartate / tatrāyaṃ pratipakṣavipakṣavikalpaprahāṇādhāro yad āha /.*

[198] The idea of this sentence must be that the Knowledge of All Aspects is not reached through the non-cultivation, therefore the non-cultivation is abandoned at the *aśaikṣa* lever reached through the non-cultivation. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 111, ll. 31–32: *subhūtir āha: abhāvayan punaḥ sarvākārajñatām anuprāpsyati? bhagavān āha: na subhūte.*

[199] Tibetan translation reads here differently (*yenānyathā* Skt.; *gang gis rnam par gzhag pa gzhan du* Tib.).

[200] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 112, ll. 4–5.

3.2.2.1 Now, the conception of the grasper which is the oppositional factor of the path of cultivation should be taught. Among that [conception of the grasper], first of all, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The first grasper should be known [1] to have as its range the designation of beings (*sattvaprajñapti*), [2] to be the designation of phenomena (*dharmaprajñapti*) and [3] non-emptiness, and [4] to have as its nature attachment and [5] investigation. And, that [first grasper] is told [to be caused] [6] by means of the deed of basis (*vastu*) and [7] to have as its objects the three vehicle, [8] impurity of gifts (*dakṣiṇā*) and [9] disturbance of conduct.[201] (V, 30–31)

3.2.2.1.1 Among those, the conception of the designation of beings (*sattvaprajñapti*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Since sentient beings etc. can not be perceived, the designation of a multitude of sentient beings is refuted. [Subhūti argues:] If this were the case, it would undesirably follow that there exists no discernment (*prajñāna*) of [all] beings beginning with hells up to true complete Buddhas. [Venerable One replies:] "What do you think about that? Subhūti, is the designation of sentient beings perceived?"[202] and so on. By negating that [question] it is aimed to make known that the designation of sentient beings is baseless.

3.2.2.1.2 The conception of the designation of phenomena (*dharmaprajñapti*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti] explains the acquisition of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) through the training in the designation of phenomena represents. [Stating] "Venerable One, should Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfec-

[201] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 30–31.
[202] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 5–6.

tion of insight not train in the material substance?",[203] [Subhūti] refutes the training on the perception by all means.

The conception of non-emptiness is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] approves the training in material substance etc. up to the Knowledge of All Aspects (*sarvākāra-jñatā*) without adding nor subtracting anything (*anutkṣepāprakṣepa*), and [says] the training in them is [performed] inasmuch as one seeis all phenomena as they do not have their own characteristic. [Subhūti argues:] If the emptiness of the own characteristic were there,[204] it would undesirably follow that there would exist no practice in the perfection of insight. [Venerable One], saying "Subhūti, the practice in the perfection of insight is non-practice.[205] [...] The Knowledge of All Aspects should be cultivated with non-perception.[206]", refutes [Subhūti's argument] in terms of the cultivation which has non-perception as its aspect.[207] Being two is perception and being not two is non-perception.[208] **3.2.2.1.3**

The conception of attachment is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] prohivits the attachment to both perception and non-perception. [Subhūti argues:] If this were the case, there would be neither the stepping up from a stage to a higher stage nor **3.2.2.1.4**

---

[203] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 113, ll. 14–15.

[204] Tibetan version reads here differently (*svalakṣaṇaśūnyatāyāṃ satyāṃ* Skt.; *rang gi mtshan nyid stong pa nyid yin no* Tib.).

[205] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 115, ll. 21–22.

[206] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 116, ll. 21–22.

[207] Tibetan version reads here differently (*anupalambhākārabhāvanāparihāreṇa* Skt.; *mi dmigs pa'i rnam par sgom pa'i lam gyis* Tib.).

[208] Tibetan version reads here differently (*dvayādvayayor upalambhānupalambhatveneti* Skt.; *gnyis dang gnyis med pa dag dmigs pa nyid du* Tib.). Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 116, ll. 23–26: *subhūtir āha: kiyatā bhagavann upalambho bhavati? kiyatā bhagavann anupalambho bhavati? bhagavān āha: yāvad dvayan tāvad upalambho, yāvad advayan tāvad anupalambhaḥ.*

the acomplishment of that [stage].[209] [Venerable One replies:] One who is abiding in perception cannot acomplish that [stage]. According to the statement "Why is that? Non-perception is nothing but the perfection of insight."[210] it is fitting to abandon [to take a stand of perception].

3.2.2.1.5 The conception of investigation into phenomena is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] If this were the case, there would exist no investigation into phenomena. [Venerable One], stating "The way how one investigates into phenomena does not agree with the way how one perceives [phenomena]",[211] approves the investigation [into phenomena] with non-perception [them].

3.2.2.1.6 The conception of exposition on basis is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] If this were the case, all the tasks of Buddhas would not be possible. [Venerable One replies:] The practice in that [perfection of insight][212] not for the sake of anything (*na kasyacit kṛtena*) is approved. Why is that? For all phenomena are not made, not transformed and not affected (*abhisaṃskṛta*).

3.2.2.1.7 The conception of going forth in the three vehicles is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] If this were the case, the three vehicles would not be respectively established (*vyavasthāna*). [Venerable One replies:] For the one who, because he clings to material substance etc., has a thought (*manyana*) and a perception of those, there is the respective extablishment of the conception of the three vehicles.

---

[209] I took *bhūmyuttarasaṃkramaṇatatparipūryabhāvena* as a *dvaṃdva* compound of *bhūmyuttarasaṃkramaṇa* and *bhūmyuttarasaṃkramaṇatatparipūryabhāva*, and *tat* as indicating *bhūmi*. However, according to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* this *tat* indicates *sarvākārajñatā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 7–9: *kathaṃ bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyāṃ caratā bhūmer bhūmiḥ paripūrayitavyā, bhūmer bhūmiṃ paripūrya sarvākārajñatānuprāptavyā?*

[210] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, ll. 13–14.

[211] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 117, l. 27–p. 118, l. 1.

[212] It is not clear what *tat* here refers. According to the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* it refers *prajñāpāramitā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 118, ll. 24–25: *na kasyacit kṛtena bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitāyāṃ carati.*

Why is that? For the Buddha does not perceive all phenomena with their five kinds of eyes. [Subhūti argues:] If this were the case, there would not be the prediction to the three kinds of heaps of beings by Venerable One. [Venerable One replies:] Such an instruction is to stop those, who assume something not substantially existent as substantially existent, from [assuming] so. [He] refutes [to realize] the highest true complete awakening after having abode in ultimate level and in manifestational level.[213] According to the example of an illusory creation by the Tathāgata, through refuting that [the enlightenment] stands in the conditioned or unconditioned entities,[214] [Venerable One] approves all the tasks of Buddhas for the highest true complete awakening. [Subhūti,] to make known the intention that an illusory creation [must] has some agent, [argues]: If this were the case, it would undesirably follow that Tathāgata and his illusory creation have no distinction. [Venerable One,] since there is no distinction between the activities of those both [of Tathāgata and his illusory creation], approves [Subhūti's argument]. Since [his illusory creation] acts in accordance with the conduct (*praṇidhāna*) of Tathāgata who is not there,[215] [Venerable One] tells that there is no distinction[216] between both of them. According to the example of Tathāgata

[213]The *Bṛhaṭṭīkā* tells that *ṛddhiparyāye* means "not in ultimate level" or "manifetationally (*sprul pas*)". Therefore, this word can be understood as opposite to *paramārthe* or "in conventional level". Cf. *Bṛhaṭṭīkā*; (Tib.) D (3808) pha 254r3–4, P [93] (5206) pha 288v1–2: *'o na rdzu 'phrul gyi rnam grangs la bzhugs te'am zhes bya ba ni gal te don dam pa la ma yin na / 'o na sprul pas sam źes bya ba'i tha tshig go //.* Cf. also *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 120, ll. 14–22: *subhūtir āha: yadi bhagavatā naiva paramārthe sthitvānuttarā samyaksaṃbodhir abhisaṃbuddhā, nāpy ṛddhiparyāye sthitvānuttarā samyaksaṃbodhir abhisaṃbuddhā, katham idānīṃ bhagavatā tathāgatenārhatā samyaksaṃbuddhena bodhir abhisaṃbuddhā bhavati? bhagavān āha: anabhisaṃbuddhā subhūte tathāgatenānuttarā samyaksaṃbodhiḥ.*

[214]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 120, l. 21–p. 121, l. 7: *anabhisaṃbuddhā subhūte tathāgatenānuttarā samyaksaṃbodhiḥ, sā ca na kvacit sthitā saṃskṛte vā dhātāv asaṃskṛte vā dhātau. tadyathāpi nāma subhūte tathāgatanirmito na kvacit sthitaḥ saṃskṛte vā dhātāv asaṃskṛte vā dhātau, sa ca tathāgatanirmito gacchati cāgacchati ca tiṣṭhati ca niṣīdati ca [...].*

[215]Tibetan version reads here differently (*asatas tathāgatasya* Skt.; *de de bzhin gshegs pa'i* Tib.).

[216]Tibetan version reads here differently (*tadubhayāviśeṣābhidhānena* Skt.; *de gnyis kyi*

who is the creator and of his illusory creation,[217] it is aimed to eliminate the conception of agent.

3.2.2.1.8 The conception of the impurity in gifts is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] If this were the case, there would not be the purity of gifts. [Venerable One replies:] Tathāgata and his illusory creation, taking no difference [between them] in terms of the true reality (*dharmatā*), are undistinguishably worthy to be donated. Those who have an affectionate mind toward Tathāgata with focusing attention on him, those who scatter flowers in the air, and those who pay homage to Buddhas, bring the sufferings to an end through their giving to those [Buddhas].

3.2.2.1.9 The ninth conception that is [the conception] of distortion of conduct is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] approves the conduct which does not disturb the true reality (*dharmatā*) in the six perfections. [Subhūti argues:] If this were the case, it would undesirably follow that Tathāgata, since he examines phenomena as material substance etc., disturbs the true reality. [Venerable One replies:] Since in order to introduce others to comprehend the non-existence of those [phenomena] Tathāgata refers phenomena by names and signs, there is no distortion of the true reality.

In the statement "a son of noble family or a daughter of noble family"[218] the word in feminine and masculine genders is to make known that eunuchs, whose who are castrated, etc. are excluded.[219] The not accepting of the distinction between castes is to make known the purity of the four castes.

khyad par brjod pa Tib.).

[217]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 121, ll. 27–30: *tadyathāpi nāma subhūte sacet tathāgato bhavyasattvam anupalabhamāno nirmitan nirmāya parinirvṛtaḥ, tena ca nirmitenārdhakalpaṃ buddhakṛtyaṃ sa paścād buddhakṛtyaṃ kṛtvā parinirvṛta iti janaḥ saṃjānīte, na ca nirmitānāṃ kaścid utpādo na nirvāṇam.*

[218]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 122, l. 18.

[219]Tibetan version reads here differently: "those who are impotent, hermaphrodites, those who are castrated, etc. are excepted" (*ṣaṇḍhoddhṛtamuṣkādi*° Skt.; *za ma dang / ma ning dang / mchig pa bton pa la sogs pa* Tib.).

Using [the words] "son" and "daughter" is to make known the address form which can be applied for monks and nuns. The word "family" is to make known that the one who has a lineage has the authority to the true teaching. And, the word "or" is to make known that, even if one is without family because of a portion (*bhāgadheya*) of faults (*aparādha*) which should be known in another life (*upapadyāparaparyāya*), he is [still] suitable for the authority to this [true teaching].

Now, the second conception of the grasper should be told. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **3.2.2.2**

> The other nine-fold [conception of the grasper] bounded with the path of cultivation has the designation of beings and its cause as its scopes, and is the opposite factor [of the path of cultivation] because it is destroyed by that [path of cultivation].[220] (V, 32)

That is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states] "Subhūti, name and sign are neither conventional expression (*vyavahāra*) nor attachment."[221] and so on. They are a expression (*vyapadeśa*) until attaining the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*). How is the nine-fold [conception]? To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The last conception is thought to be the confusion about [1–3] the threefold obscuration of the three omniscience respectively, [4] the path to tranquility, [5] conjunction with and disjunction from suchness etc., [6] inequality, [6] suffering etc., [8] the nature of defilement and [9] the non-existence of two.[222] (V, 33–34)

3.2.2.2.1

[220]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 32.
[221]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 123, l. 14.
[222]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 33–34.

Among these, the confusion about the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti asks:] “How is the Knowledge of All Aspects explained [by Tathāgata]?”[223] and so on. [Venerable One replies:] “Those aspects, those characteristics and those signs are comprehended by Tathāgata. Therefore, Tathāgata is said to have the Knowledge of All Aspects.”[224]

3.2.2.2.2 The confusion about the Knowledge of Path (*mārgajñatā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] “Subhūti, [Bodhisattvas] should not produce all paths, [but they should know them].”[225] and so on.

3.2.2.2.3 The confusion about the Knowledge of All (*sarvajñatā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] “Subhūti, everything is just as much as the internal and external phenomena. They are known by Śrāvakas and Pratyekabuddhas.”[226] and so on.

3.2.2.2.4 The confusion about the path is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] “[Should Bodhisattvas], after having abode on the path, [realize the culmination of existence (*bhūtakoṭi*)?]”[227] and so on. This is the perfection of insight, since by means of this all noble persons reach the other shore, i.e. the highest *nirvāṇa*.

3.2.2.2.5 The confusion about conjunction with and disjunction from suchness, the culmination of existence (*bhūtakoṭi*) etc. is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, this is the perfection of insight, since suchness, the culmination of existence and

[223]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, l. 18.
[224]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 124, ll. 28–30.
[225]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 1–2.
[226]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 14–15.
[227]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 16–17.

the source of phenomena (*dharmadhātu*) are meant to be included in this, and since [this] is meant to be neither conjunct with nor disjunct from any phenomena.

Inequality is uncommonness. The confusion about that is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, since [this] is meant to be invulnerable (*anācchedya*) or inalienable (*asaṃhārya*) by all[228] opponents, non-Buddhists, Māras or those of other vehicles, this is the perfection of insight. **3.2.2.2.6**

The confusion about suffering etc. is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, [Bodhisattvas] should conduct himself in the teaching of suffering up to the teaching of knowledge as they have been uttered.[229] **3.2.2.2.7**

The confusion about the nature of defilement is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, [Bodhisattvas] should not engage himself [in the question] whether greed, anger and delusion are either advantage or disadvantage.[230] This is justified because [he says]: "Why is that? For suchness of greed, anger and delusion causes neither advantage nor disadvantage to anyone."[231] In this manner [he] refutes the engaging [in the question] whether all phenomena causes either advantage or disadvantage. Why is that? [He says:] For Tathāgata, after having realized the enlightenment, does not perceive any **3.2.2.2.8**

[228]Tibetan version reads here differently (*sarvapratyarthikatīrthikamārānyayānikair* Skt.; *phyir rgol ba dang / mu stegs dang / bdud dang / theg pa gzhan dang ldan pa rnams kyis* Tib.).

[229]The term °*arthe* is not clear here. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 6–14: *punar aparaṃ subhūte bodhisattvena mahāsattveneha gambhīrāyāṃ prajñāpāramitāyām arthe caritavyam anityārthe caritavyaṃ, duḥkhārthe caritavyam, [...] yathārutajñānārthe caritavyam. evaṃ khalu subhūte bodhisattvena mahāsattvena prajñāpāramitāyām arthe caritavyam.*

[230]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 20–22: *rāgo me 'rtho 'nartha iti na caritavyaṃ, dveṣo me 'rtho 'nartha iti na caritavyaṃ, moho me 'rtho 'nartha iti na caritavyaṃ.*

[231]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 24–25.

phenomena. Since the conditioned and unconditioned phenomena does not have efficacy, he refutes that the perfection of insight causes either advantage or disadvantage. The unconditioned object of all the noble beings, according to the example of suchness for the space,[232] does not give benefits [to anyone]. The Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) is obtained in the way that sense and nonsense are not two.

3.2.2.2.9 Non-existence of two is the being without two which is ultimate level. The confusion about that is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] refutes to obtain an object which is not two through an object which is without two. [He] refutes to obtain an object which is two through phenomena which is two. [He] explains that one obtains [phenomena which are not two or two] by non-perception of phenomena which are not two or two.

3.3
3.3.1 Since in this way, because of the detail of the division of conceptions as just told, all attachement to existence[233] is the opposite factor, as told [in the Sūtra] "Subhūti, non-existence is the basis for the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*)", the knowledge which has non-exsistence as its basis and has a single aspect is established.

3.3.1.1 Objection: With regard to this [knowledge], if there would not exist *nirvāṇa* and the path, then there would not exist noble persons. Refutation: Since all [noble persons] originate from the unconditioned, and since the unconditioned does not produce anything, we just follow worldly convention as the authority. Why is that? For this is justified through the fact that the ultimate level is not designated by the range of speech.

3.3.1.2 Objection: Those who have eliminated the extremes comprehend the last

[232]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 128, ll. 20–22: *tadyathāpi nāma subhūte ākāśasya tathatā na kasyacid apakāreṇa vopakāreṇa vā pratyupasthitā, evam eva subhūte bodhisattvasya mahāsattvasya prajñāpāramitā na kasyacid dharmasyāpakāreṇa vopakāreṇa vā pratyupasthitā.*

[233]Tibetan version reads here differently (*bhāvābhiniveśo* Skt.; *mngon par zhen pa* Tib.).

culmination (*paścimakoṭi*).[234] Refutation: That is because [Tathāgata], without comprehending that [last] culmination since phenomena are empty of their own characteristic, [even][235] not knowing those [phenomena], teaches those [phenomena]. Therefore, the knowledge which has non-exsitence as its basis is reasonable.

Exactly for this reason, [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti states:] "Venerable One, Bodhisattva-Mahāsattvas who advance towards the highest true complete awakening for the sake of beings are performers of what is difficult to be done. And, they perceive neither beings nor the designation of beings."[236] and so on. **3.3.1.3**

> Just as those who have recovered after a long time when these pestilences cease, all the accomplishments of merits fulfilling the welfare of all kinds of people, by means of coming together entirely, come to the Mahāsattva fully endowed with the wished result just as rivers [coming] in the great ocean.[237] (V, 35–36) **3.3.2**

This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — According to the example of a stock endowed with leaves, flowers and fruits, [Venerable One] indicates that Bodhisattvas, by means of being the field of meritorious benefits (*puṇya*), have the enjoyment of many various pleasures wished by all people.[238] [He states:] Since they are bowed down because of their tasks, they are abounding in those fruits. One who has such qualities is ascertained as a Tathāgata. Why is that? For this is justified by attaining the purity of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) through the **3.3.2.1**

---

[234] The meaning of *paścimakoṭi* is not clear.

[235] Tibetan version reads here differently (*tadajñānavato* Skt.; *de mi shes pa dang ldan pa'ang* Tib.).

[236] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 9–13.

[237] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 35–36.

[238] Tibetan version reads here differently (°*pracuravicitrasukhapratyupabhogārthena* Skt.; *bde ba'i longs spyod kyi mchog tu gyur cing mang ba sna tshogs pa'i don* Tib.).

suchness of all phenomena.[239] One who trains in the perfection of insight of suchness in this manner obtains the benefits such as the fulfillment of senses, the state of having actions as own property (*karmasvakatā*), the knowledge of vows (*praṇidhijñāna*), the purity of knowledge about the three times, the welfare of beings, the purification of Buddha's field, the attainment of the Knowledge of All Aspects, the turning of the wheel of teachings, and the leading of beings to the complete *nirvāṇa*.

3.3.2.2 The Sūtra [passages] for this are: "Subhūti, for example, a man would wish to have a stock for planting [it].[240] And, he would not know the root, branches, leaves, petals,[241] flowers nor fruits of that stock. He would plant the trunk[242] of that stock. After having planted it, he would look after it[243] from time to time. That stock of that [man] would gradually become endowed with branches, leaves, flowers and fruits. He would enjoy its leaves, flowers and fruits. In the same manner, Subhūti, for the sake of all beings Bodhisattvas,[244] having set out towards the highest true complete enlightenment, practicing with the six perfections, having attained the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), are lived off with leaves, flowers and fruits of all beings. Among those [leaf, flower and fruit], for Bodhisattvas this leaf is that, on account of which beings are liberated from three kinds of lower birth. Flower is that, on account of which [beings] are born in a family of *kṣatriya* great householder etc. up to among gods who belong to the [absorption] in which abode there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatana*). Among those, for Bodhisattvas this fruit is that, on account of which beings abide in the fruit of stream-enterer

[239] I took *sarvadharmatathatāyāḥ* as ablative.

[240] Tibetan version reads here differently (*stambam icched vāpanāya* Skt.; *ljang bu 'dod pas sa bon btab la* Tib.).

[241] Tibetan version reads here differently (*jānīyān na tacchākhāpattrapalāśaṃ* Skt.; *de'i lo 'dab mi shes* TIb.).

[242] Tibetan version reads here differently (*kāṇḍaṃ* Skt.; *myu gu* Tib.).

[243] Tibetan version reads here differently (*gopayeta* Skt.; *chus bran te* Tib.).

[244] Tibetan version reads here differently (*bodhisattvāḥ* Skt.; *byang chub sems dpa' sems dpa' chen po rnams* Tib.).

(*srotaāpattiphala*) up to the state of *arhat*, the enlightenment of Pratyekabuddhas and the Knowledge of All Aspects. Subhūti, Bodhisattva-Mahāsattvas practicing in this manner are abounding in fruits for all beings."[245] and so on.

The concept which is the opposite factor of the path of cultivation has **4**
been told. Now, the uninterrupted concentration (*ānantaryasamādhi*) which **4.1**
occurs immediately before attaining the state of being Buddha should be **4.1.1**
taught. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> There is the uninterrupted concentration [which occurs] just before reaching the state of being Buddha, as one having more merits compared the welfare [with one], having placed people of in the trichiliocosm into the accomplishment of realization of Śrāvakas and Pratyekabuddhas or into the undefectiveness of Bodhisattva.[246] (V, 37–38c)

That is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The one—who points out [the teaching] to all beings and make [them] to make resolve towards the highest true complete enlightenment—, since they are conversant with Bodhisattvas, produces even more meritorious benefits than the one—who establishes all beings of the trichiliocosm in the states of Śrāvakas or Pratyekabuddhas—; The one—who has become a Bodhisattva—produces even more meritorious benefits than the one—who places all beings of the trichiliocosm thus in the stage of bright sight, thus in the stage of lineage, thus in the eighth state, [i.e. the stage of those who reached the result of stream-enterers (*srotaāpannaphalapratipannaka*)], in the stage of sight,[247] in the stage of restraint, in the desireless

[245] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, l. 21–p. 131, l. 7.

[246] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 37–38c.

[247] Tibetan version reads here differently (*darśanabhūmau* Skt.; *de bzhin du mthong ba'i sa dang* Tib.).

stage, in the stage of realizing one's own deeds, in the stage of Pratyekabuddhas, in the entrance to undefectiveness of Bodhisattvas—; Through these facts it is aimed to make known that the uninterrupted concentration is the cause just before [reaching] the state of being Buddha.

4.1.2 Here, "the one who has become a Bodhisattva" means the one who is suitable to the place having arrived the fourth result, [i.e. the state of being Arhat], but not the one who is suitable to the place [having arrived] the eighth state, [i.e. the state of those who reached the result of stream-enterers (*srotaāpannaphalapratipannaka*)]. How should this be understood? [This should be understood] by summing up that Tathāgata produces even more meritorious benefits than such—who has become a Bodhisattva—from whom one distinguishes Tathāgata [appearing] immediately after [whom].

4.2 Furthermore, what is this state of being Buddha of which the uninterrupted concentration is the cause immediately before? To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> And, that [state of being Buddha] is the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*).[248] (V, 38d)

That is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The one who is situated in such a state focuses his attention on the Knowlege of All Aspects.

4.3
4.3.1
> It is thought that non-existence is the basis of this [uninterrupted concentration], awareness (*smṛti*) is its dominant factor, and pacification (*śāntatā*) is its aspect.[249] (V, 39abc)

That is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti] asks about the basis, dominant factor and aspect of that [Knowledge of All Aspects]. [Bhagavat replies:] That [Knowledge of All Aspects]

[248]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 38d.
[249]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 39abc.

has the non-existence as its basis, the awareness as its dominant factor and the pacified aspect.

[Objection]: One might say that also the knowledge of cessation has pacification as its aspect. [Response]: [The pacification of the Knowledge of All Aspects] is not as its character[250] [but in its nature]. This makes clear that intended here is the pacification in its nature but not the pacification through cessation of things. **4.3.2**

Now, the mistake (*vipratipatti*) should be told. To explain that, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **5**

> Here, for those who utter a chattering of disputes.[251] (V, 39cd)

Now, "here" in this occasion, "those who utter", having mistaken, commence a large "chattering of disputes"—which is issuing from an uninterrupted series of topics [arising] through raising various questions, which is mere an aporia (*ūhāpoha*), and which has the way of disputing whose wording has not acquainted with overwhelming the statements [of others]—. [One might ask] how [the mistake] is. Therefore, this is heard [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Disputants's six and ten mistakes (*vipratipatti*) based on the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) are thought to have as its objects [1] the tenability of basis (*ālambana*), [2] the ascertainment of its nature, [3] the knowledge of the Knowledge of All Aspects, [4] the ultimate and conventional level, [5] practice (*prayoga*), [6–8] the three jewels, [9] possessing the means, [10] Muni's agreement, [11] contrariety, [12] possessing the path, [13–14] remedy and oppositional factor, [15] character and [16] cultivation.[252] (V, 40–42)

[250]Tibetan version reads here differently (*alakṣaṇatveneti* Skt.; *mtshan nyid ni mtshan nyid med pa yin te* Tib.).

[251]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 39cd.

[252]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, V, 40–42.

["Six and ten"] means sixteen.

5.1 Among these, this mistake about the tenability of basis based on the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One,] in order to make known the scope of the Knowledge of All Aspects, [states:] "Or, nothing but that (*sarvākārajñatā*) [does not exsit]" and so on. The conditioned and unconditioned realms do not exist. Why is that? For that [Knowledge of All Aspects], since there is not its own nature, does not exist. When this has been told, the other, [i.e. Subhūti], asks about the own nature of that [Knowledge of All Aspects] which is non-existence, as it has been told: "Venerable One, how does the Knowledge of All Aspects have its own nature which is non-existence?"[253] [Then], the other, [i.e. Venerable One],[254] says: According to the statement that it is tenable that there does not exist any own nature caused by connection [with other things], all phenomena has their own nature which is non-existence.

5.2 The mistake regarding the own nature of basis is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Furthermore, those [all phenomena] do not have the own nature of the suchness etc. [Subhūti argues:] If this were the case, Bodhisattva doubts that the practice in the [six] perfections up to of the attainment of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) would not exist. [Venerable One] rufutes this [argument of Subhūti], saying "Subhūti, just like that. The skillfulness in means of Bodhisattva-Mahāsattva is that he completely masters in all phenomena which has non-existence as their own nature."[255] Furthermore, it is aimed to comprehend (*saṃvijñāna*) the complete mastering[256] in the perfection of in-

[253]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 136, ll. 12–13.

[254]Tibetan version reads here differently (*itara* Skt.; *bcom ldan 'das kyis* Tib.).

[255]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 137, ll. 5–7.

[256]Tibetan version reads here differently (*parijayakaraṇasya tatkālāvadhisaṃvijñānārthena* Skt.; *de'i dus mtshams yang dag par shes pa'i don* Tib.).

sight by means of mastering completely in the path to enlightenment through being endowed with powers, confidence, etc. until that time (*tatkālāvadhi*).[257] Then, after having fulfilled the [six] perfections, the Knowledge of All Aspects is obtained through the insight endowed with one single moment. All the defilments binding to their residues (*vāsanā*) are abandoned in the future.

The mistake regarding the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*) is **5.3**
what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] Therefore, one who sees with the eyes of Buddha perceives neither existence nor non-existence. One who is practicing in the [six] perfections etc. up to obtaining the Knowledge of All Aspects focuses his attention on the non-existence of the [six] perfections etc. Why is that? The own nature of all phenomena that is non-existence has not been made by noble persons. Since phenomena are devoid of phenomena, there is a tetralemma [representing] the tenability to recognize a phenomenon which is existence or non-existence as a phenomenon which is existence or non-existence. As worldly convention [Venerable One] approves to indicate [something] as existence and non-existence.

The mistake regarding the two truth is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] **5.4**
says with the following [words] — [Venerable One states:] The ultimate truth and the conventional truth is the instruction on existence and non-existence for the sake of those who have not realized the suchness.

The mistake regarding the practice is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] **5.5**
says with the following [words] — According to the statement "The conduct for the sake of enlightenment [is said to be the conduct of Bodhisattva]",[258] [Venerable One states:] the conduct and repeated conduct (*anucaryā*) with regard to material substances etc. up to the conditioned and unconditioned realms, since they are neither two nor making into two, are the conduct for the enlightenment.

---

[257]In the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* any parallel passage is found for *tatkālāvadhi* whose meaning is not clear.

[258]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 139, l. 7.

5.6 The mistake regarding the jewel that is Buddha is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Replying to Subhūti's question] "'Buddha', [however, whose epithet is this 'Buddha'?]",[259] [Venerable One] points out the reason why the appellation (*abhidhāna*) "real existence (*bhūtārtha*)" is applicable (*pravṛtti*) [for Buddha]. Furthermore, [Venerable One] teaches, since [Buddha] has realized the real existece (*bhūtārtha*), since [Buddha] penetrates the real existece, and since [Buddha] perceives all phenomena as they are, with regard to the three kinds of omniscience respectively, the reason (*nimitta*) why the appellation "buddha" is applicable.

5.7 The mistake regarding the jewel that is the teaching is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti] asks about the synonym (*adhivacana*) of enlightenment. [Venerable One replies:] The emptiness etc. are the synonym of enlightenment. Furthermore, the enlightenment is a mere name (*nāmadheya*). Furthermore, the thing which is undivided (*abhedārtha*) is the referent of the enlightenment. Furthermore, the suchness etc. are the enlightenment. Furthermore, a mere name and mark are the enlightenment. Furthermore, this belongs to Buddhas and is realized by Buddhas, therefore, this is called "enlightenment (bodhi)".

5.8 The mistake regarding the jewel that is the Buddhist assemblage (*saṃgha*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One] refutes that for those who are practicing in the perfection of insight the enlightenment exists as basis. [Subhūti argues:] If this were the case, the assistance of the [six] perfections etc. would not exist. [Venerable One replies:] The conduct in these [six perfections etc.] in the way of being two is prohibited. [Subhūti argues:] If this were the case, it would mean that there is no increase throug the source of virtues (*kuśalamūla*).[260] [Venerable One,] since those who are based (*niśrita*) on being two do not see the increase,

---

[259]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 140, l. 4.

[260]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 142, ll. 3–5: *tat katham idānīṃ bodhisattvo mahāsattvaḥ kuśalamūlair vivardhate prathamacittotpādam upādāya yāvat paścimakaś cittotpādaḥ kuśalamūlair vivardhate?.*

prohibites that Bodhisattvas conducting in the way of being two are not to be damaged (*anavamardanīya*) and increase by the source of virtues. For the sake of inspire the assemblage of irreversible Bodhisattvas, [Venerable One] tells that those—who, since they have honored the Buddhas, have attained the mnemonic formulae (*dhāraṇī*) and are not separated from Buddhas and Bodhisattvas—acquire the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*).

The mistake regarding the skillfulness in means is what [the *Pañca-* **5.9**
viṃśatisāhasrikā] says with the following [words] — To [Subhūti's] question about the skillfulness in means which is the cause for the attainment of that [Knowledge of All Aspects *sarvākārajñatā*, Venerable One says] the one—who has the attention connected to the attainment of the Knowledge of All Aspects by means of the pointing out (*pratinirdeśa*) of that Knowledge of All Aspects up to the first resolve (*prathamacittotpāda*), who gives the gift to the Buddhas etc., and who is skillful in means for not perceiving gift, donor and recipient—protects sentient beings. In the same way [Venerable One] should give the explanation about the skillfulness in means regarding the perfection of virtuous conducts etc. in detail. Those who are skillful in means in this way, since they do not grasp any maturation because they are not disturbed by the nature of all phenomena such as material substance etc., have the highest intelligence.[261] Why is that? For the nature of phenomena does not exist.

The mistake regarding the clear realization is what [the *Pañcaviṃśati-* **5.10**
sāhasrikā] says with the following [words] — [Venerable One states:] It is impossible to realize non-existence through non-existence. It is impossible to realize existence through existence. It is refuted to realize existence through non-existence. It is refuted to realize non-existence through existence.[262]

[261]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 149, ll. 16–20: *evam etat subhūte evam etat, paramabuddhimantaḥ subhūte bodhisattvā mahāsattvā ya evaṃ gambhīreṣu dharmeṣu caranti, vipākaṃ ca na pratigṛhṇanti. tat kasya hetoḥ? tathā hi subhūte bodhisattvā mahāsattvāḥ svabhāvato na calanti.*

[262]Tibetan translation has a different order of this tetralemma (*abhāvenābhāvābhisaṃbodhāśakyatvena / bhāvena bhāvābhisaṃbodhāśakyatvena / abhāvena bhāvābhisaṃbod-*

[Subhūti argues:] If this were the case, it would undesirably follow that there exists no clear realization. [Venerable One], in the opposite case to this tetralemma, approves that the one who regards existence and non-existence as the same has the clear realization.

5.11 The mistake regarding contrariety is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] One—who attaches to the aggregate (*skandha*) of material subsances etc. as something either eternal or non-eternal, either pleasant or suffering, either self or non-self, or either pacified or unpacified—has a conceptual diffusion (*prapañca*). One who attaches in the same way as something comprehensible or incomprehensible; one who attaches in the same way to the [twelve] spheres (*dhātu*), to the [eighteen] elements (*āyatana*), etc. up to the cultivation of the three gates into liberation; one who attaches in the same way to the cultivation of the eight liberations and the nine successive absorptions; one who attaches to the approaching to the result of stream-enterers up to the enlightenment of Pratyekabuddhas; one who attaches to fulfilling the ten stages of Bodhisattvas up to who attaches to entering into the indefectiveness (*nyāmāvakrānti*), purifying the Buddha-field, maturing sentient beings, conduct of the six perfections, cultivation of all emptiness, production of powers, confidence in oneself, peculiar qualities of Buddhas, attainment of the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), abandoning the defilement connected with residues (*vāsanā*); such one has conceptual amplification (*prapañca*). Bodhisattva, since he comprehends that, does not have conceptual diffusion as mentioned above. Why is that? For it is tenable to say "Something that has the own nature does not amplify the own nature, nor something that does not exist does not amplify non-existence".[263] Since material substances

hapratiṣedhena / bhāvenābhāvasyābhisaṃbodhapratiṣedhena / Skt.; *dngos po med pas dngos po med pa mngon par byang chub par bya bar mi nus pa nyid dang / dngos pos dngos po med pa mngon par byang chub par mi nus pa dang / dngos pos dngos po mngon par byang chub pa bkag pa dang / dngos po med pas dngos po med pa byang chub pa bkag pa dang /* Tib.).

[263]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 8–

etc. do not have conceptual amplification, the conduct without conceptual amplification in the perfection of insight is approved. [Subhūti] asks about [the way how] to see all phenomena as having no conceptual amplification. [Venerable One,] saying "Subhuti, material substances do not have its own nature"[264] and so on, states that, because one sees [all phenomena] as having no conceptual amplification since [they] do not have their own nature, one enters into the state of indefectiveness. [Subhūti argues:] If there would not exist the own nature, for Bodhisattva there would not existe the path for entering into indefectiveness. According to the example (*nidarśana*) of Arhats whose path has not attained the fruit,[265] [Venerable One] indicates that through the Knowledge of Paths (*mārgajñatā*) Bodhisattva attains the fruit, i.e. the entering into indefectivness. Therefore, [the Bodhisattva], immediately after the concentration resembling diamond (*vajropamasamādhi*), attains the Knowledge of All Aspects by means of [the insight] endowed with one single character.[266] The Sūtra [passages] for this are: "Subhūti, just as if Arhat, after having trained in all the paths, enters into the unchangeable condition assumed to be correct (*samyaktvaniyāma*) and does not attains any fruit as long as he does not produce the path into fruit, Subhūti, just in this manner Bodhisattva-Mahāsattva, after having produced all the paths, enters into indeffectiveness as being Bodhisattva and does not attains the Knowledge of All Aspects as long as he does not acquire the concentration resembling diamond."[267] and so on.

The mistake regarding the path is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says **5.12**
with the following [words] — [Subhūti argues:] If, having fulfilled the Knowl-

9.

[264]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 152, ll. 23–24.

[265]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 17–19: *tadyathāpi nāma subhūte arhan sarvamārgeṣu śikṣitvā samyaktvaniyāmam avakrāmati, na ca tāvat phalaṃ prāpnoti, yāvan na phalamārgam utpādayati.*

[266]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 22–23: *tataḥ sa ekalakṣaṇasamāyuktayā prajñayā sarvākārajñatām anuprāpnoti.*

[267]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 153, ll. 17–22.

edge of Paths (*mārgajñatā*), Bodhisattvas would enter into the indefectiveness, it would undesirably follow that, since the paths of eighth stage etc. are different [each other], and since, when fulfilling each of the paths, Bodhisattvas achieve the realizing of each of the fruits, [Bodhisattvas] are in [each of] the states of the eighth state, of the result of stream-enterers, etc. [Venerable One replies: Bodhisattvas]—practicing by means of making the first resolve in the [six] perfections, and entering into the indefectiveness of Bodhisattva by means of the Knowledge of Paths in sequence of eightfold stages beginning with [the stage] of bright sight (*śuklavidarśana*) by means of the knowledge and the sight—attains the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*). Why is that? [Venerable One states:] For since the knowledge and elimination of the eighth state up to Pratyekabuddhas are characterized by Bodhisattva's forbearance (*kṣānti*), for the sake of revealing the attainment of the realization [of Śrāvakas] through the path of Śrāvakas at first the fulfillment etc. of the Knowledge of Paths is tenable. One who is fully awakening through this process appraoches to the fruits for all beings, which means that he is the cause of approach to the fruits according to their aptitudes (*yathābhavya*) for all beings.[268] With the intention that the paths of Śrāvakas etc. is different from the Knowledge of Paths, [Subhūti] asks about the path of the Knowledge of Paths. [Venerable One replies: Bodhisattvas]—who completely understand the aspects, characteristics, causes of all the paths and who explain those to others and make others to know those—are the path. [Venerable One] aims to make known the accomplishment of means for the sake of others by means of bringing forth the speech, agreed symbols (*saṃketa*) and sounds—which are informative (*vijñāpana*) and agreeable (*anukūla*) to all beings in the trichiliocosm, and which are recognized by the knowledge similar to echos—. [He] aims

[268] Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 155, ll. 12–15: *evaṃ khalu subhūte bodhisattvena mahāsattvena sarvamārgān paripūryānuttarā samyaksaṃbodhir abhisaṃbodhavyā anuttarāṃ samyaksaṃbodhim abhisaṃbudhya sarvasattvānāṃ phalopabhogena bhavitavyam.*

to make known that, having fulfilled the Knowledge of Paths, by means of knowing the intention (*āśaya*) of beings the practice for the sake of others is not useless. [He states: Bodhisattvas]—who know each of the paths of lower births beginning with hells etc. and the fruits of those [paths], and who prevent their causes and results—up to those who are in the [absorption] in which abode there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatana*)[269] know the paths, results, etc. [Bodhisattvas] should know the factors of enlightenment (*bodhipakṣa*) up to the great compassion and place beings on the fruits according to their path. Why is that? For it is tenable to say "For this [Bodhisattva] has the well prepared (*suvibhaktāni*) faculties for human beings (*puruṣendriyāṇi*)".[270] "Well prepared" means well known because of the distinction of lineage. Women are not excluded because of the word "human beings, [lit. men] (*puruṣa*)". [For], grammarians say "Masculine is with feminine".[271] Those "faculties" are also [the faculties of] faith etc. [Subhūti,] since the enlightenment and the qualities which are the factors of that [enlightenment][272] are not conjoined, not disjointed, immaterial, not indicating, not opposing and have one single character and no character, asks about the qualities how they bring forth the enlightenment. [Venerable One] aims to make known that this indication is just for the sake of beings who do not know that [all phenomena are empty of their own nature].

The mistake regarding the remedies and oppositional factors is what **5.13–14**
[the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] All phenomena [enumerated by saying] "Furthermore, Subhūti, material substances, [...] and the Knowledge of All Aspects (*sarvākāra-*

[269]Tibetan translation reads here differently (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanānāṃ* Skt.; *'du shes med 'du shes med min gyi skye mched kyi lha rnams kyi* Tib.).

[270]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, ll. 4–5.

[271]Citation from *Aṣṭadhyāyī*, 1. 2. 67. Böhtlingk's translation: Wenn ein Wort männlichen Geschlechts mit seinem entsprechenden Femininum zusammengefasst werden soll, bleibt das Wort männlichen Geschlechts allein übrig.

[272]Tibetan translation reads here differently (*bodhes tatpakṣāṇāṃ ca dharmāṇāṃ* Skt.; *de dang byang chub dang de'i phyogs kyi chos rnams* Tib.).

jñatā)"[273] are expressed as being neither joined nor disjoined during the noble discipline of teaching (*dharmavinaya*) conventionally for the sake of bringing beings to comprehension [of all phenomena]. The stage of Śrāvakas etc. should not be penetrated and the Knowledge of All Aspects should be penetrated through the knowledge and sight. "[Śrāvakas, Pratyekabuddhas, Bodhisattvas, Tathāgathas, etc.] are neither conjoined nor disjoined from greed",[274] up to, the discipline against defilments is the noble discipline of teaching. "[Śrāvakas, Pratyekabuddhas, Bodhisattvas, Tathāgathas, etc.] are neither conjoined nor disjoined from the four kinds of meditation (*dhyāna*)",[275] up to, [they] are neither conjoined nor disjoined from all the qualities of realization. Why is that? For it is tenable to say "For, all phenomena are immaterial, not indicating, not opposing and have one single character, that is to say they are without character. And, those which are immaterial, those which are not indicating, etc. are neither conjoined nor disjoined from those which are immaterial, those which are not indicating, etc."[276]

5.15 The mistake regarding the character is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] [Bodhisattvas] who train in this perfection which is immaterial, not indicating, not opposing and has one single character, that is to say which is without character, know the non-perception of character of all phenomena. [Subhūti argues:] If it were the case that one should train in the non-character of all phenomena, there would not exist the surpassing etc. of the stages of Śrāvakas etc. [Venerable One replies:] Since all phenomena do not have character, are not not indicating, not opposing and have one single character, that is to say they are

[273]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 157, l. 24–p. 158, l. 7.
[274]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 158, l. 28.
[275]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 1–3.
[276]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 159, ll. 19–23.

without character, there does not exist the training in character. Why is that? For it is tenable to say "If there would have been no character previously, there would be no character afterwards."[277] [Therefore], the training in character and non-character is refuted. Why is that? For it is tenable to say "Regardless of whether it is because Tathāgatas are produced or not produced, this realm without character has been thus established."[278]

The mistake regarding the cultivation is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti argues:] If it were the case that all phenomena has one single character, that is to say they are without character, since the cultivation of the perfection of insight would not be tenable, the surpassing of the stages of Śrāvakas etc., entering into the indeffectiveness of Bodhisattvas, etc. would not be there. [Venerable One replies:] Since it is refuted that the cultivation of that [perfection of insight] has one single [character] or many characters, the cultivation of that [perfection of insight] without character is approved. To [Subhūti's] question about that [cultivation of the perfection of insight] saying "How [is that cultivation]?",[279] [Venerable One replies:] The cultivation of the perfection of insight is the non-cultivation of the cultivation of material substance. In the same way, the cultivation of the perfection of insight is the non-cultivation of the cultivation of sensation (*vedanā*) etc.; eyes etc.; visual objects (*rūpa*)etc., cognition of eyes etc.; contact of those [eyes and visual objects] etc.;[280] sensation originated by that [contact] etc.; the six elements such as earth etc.; dependet origination; its limbs such as sorrow etc.; striving (*āyūha*) and withdrawal (*niryūha*) characterized by taking and abandoning [respectively]; the first meditation etc.; affection, compassion, joy and equanimity (*upekṣā*); the absorptions of immaterial [realm]; the six recollections **5.16**

[277] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 5–6.

[278] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 161, ll. 9–10.

[279] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 162, l. 6.

[280] Tibetan translation reads here differently (*tat*° Skt.; *de'i 'dus te* Tib.).

(*anusmṛti*); the recollection on means;[281] notion of impermanence, suffering and self and notion of non-self, sentient beings etc.; notion of permanence, impermanence, pleasantness, unpleasantness, happiness, suffering, peacefulness and unpeacefulness; the factors of enlighenment beginning with application of recollection (*smṛtyupasthāna*); emptiness, signlessness and undirectedness (*apraṇihitatā*); the eight liberations, the nine absorptions whose abiding is successive, and the concentration with deliberation (*vitarka*) and reflection (*vicāra*) and [concentration] without delberation nor reflection;[282] the noble truths; the knowledge of suffering, [its] assembly, [its] cessation, [its] path, extinction (*kṣaya*), non-arising, phenomenon, selflessness, conventional level, versedness (*parijaya*), explicitness (*yathāruta*); the perfections; all the emptinesses; supernatural knowledge; powers, confidence (*vaiśāradya*), analytical knowledge (*pratisaṃvid*), qualities of Buddhas unique [only to Buddhas]; the gates of concentration and mnemonic formulae (*dhāraṇī*);[283] great compassion; results of stream-enterers etc.; enlightenment of Pratyekabuddhas; the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*); the abandoning of all the defilements connected to residues. With the word "cultivation (*bhāvanā*)" it is aimed to make known the path of cultivation as it has been told with regard to the realization of the three omnisciences diffusely and briefly. With the word "non-cultivation (*vibhāvanā*)" it is aimed to make known the true nature (*yathātmya*) of the path of cultivation. With the word beginning with "material substances" distinguished variously by the specific and common characters, it is aimed to make known the scope of the path of cultivation [mentioned] previously. To [Subhūti's] question about the detail as told "How

[281] Tibetan translation reads here differently (*ṣaṇṇām anusmṛtīnām upāyānusmṛter* Skt.; *rjes su dran pa drug nas gzung ste / rjes su dran pa rnams dang /* Tib.).

[282] Tibetan translation reads here differently (°*savitarkasavicārāvitarkāvicāra*° Skt.; *rtog pa dang bcas shing dpyod pa dang bcas pa dang / rtog pa med la dpyod pa tsam dang / rtog pa'ang med dpyod pa'ang med pa'i* Tib.).

[283] Tibetan translation has a different order here (*balavaiśāradyapratisaṃvidāveṇikabuddhadharmāṇāṃ samādhidhāraṇīmukhānāṃ* Skt.; *ting nge 'dzin dang / gzungs kyi sgo rnams dang / stobs dang / mi 'jigs pa dang / so so yang dag par rig pa dang / sangs rgyas kyi chos ma 'dres pa rnams dang /* Tib.).

[is the cultivation of non-cultivation the cultivation of the perfection of insight]?",[284] [Venerable One] approves not to cultivate the material subsances etc., the Knowledge of All Aspects, its oppositional factors against such as latent bias (*anuśaya*) etc. in the way [to think] "[They] are existence". Why is that? "Subhūti, the cultivation of the perfection of insight is not for the one who has the notion regarding existence."[285] Why is that? For it is tenable that there is no liberation for those who, thinking "this is me" with regard to existence, attach to the two extremes, [i.e. existence and non-existence].[286] [One who has the notion of existence in this way] does not have the cultivation of all qualities which are remedies. To [Subhūti's] question about the characters of exsitence and of non-existence, [Venerable One] explaines that those two [characters] are being two and being not two [respectively]. To [Subhūti's] question about being two and being not two, [Venerable One] explaines that those who have the notion of material substances up to the notion of the conditioned and unconditioned realms and those who do not have the notion of those are the being two and the being not two respectively. As far as there is the being two, there is existence. As far as there is existence, there is inducement (*saṃskāra*). As far as there is inducement, beings do not liberate from the sufferings which are the root of birth. For the one who has the notion of being two there does not exist all the pure qualities such as generosity etc. [Subhūti argues:] If this were the case, it would undesirably follow that one who has the notion of non-existence do not have the cultivation of all the pure qualities either. [Venerable One,] having agreed by saying "well said!", through refuting all the notions of existence and of non-existence, explains that Bodhisattvas practicing in the conduct of the perfection of insight have the path and fruit of the concordant forbearance (*ānulomikakṣānti*). Since path and realization are the synonyms for non-existence, since all phenomena has non-existence as their own nature, it

[284]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 164, l. 25.
[285]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 13–14.
[286]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 165, ll. 16–17.

is aimed to make known that there is no phenomena which are different from the basis of the knowledge of realization. [Subhūti argues:] If this were the case, it would undesirably follow that there exists neither the full awakening of all phenomena nor the acquisition of the mastery over those [phenomena] by Tathāgata. “Previously, having fulfilled the first meditation—which is separated from desires, which is separated from evil and unwholesome qualities, which is with deliberation (*vitarka*) and with reflection (*vicāra*), which is joy and happiness arising from seclusion—, I abode there. [...] I predict which beings would be in the three groups.” Through having mastered himself in this manner [Venerable One] explained the phenomena comprehended as having non-existence as their own nature. To [Subhūti's] question about such a comprehension by saying “how?”, [Venerable One,] saying “Subhūti, if desires would have the own nature, or if they would have non-existence”, explains the comprehension which is wished. With regard to this, “the own nature” is existence. “Existence” is what to be done. “Non-existence” is the discontinuance of existence.

These are, besed on the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), the sixteen kinds of mistaken states discribed in detail by the section together with the determination of disputants.

6 After having told in this way, as stated [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Its characteristic, increse, stabilization, concentration of mind, so-called path of seeing and path of cultivation which are the fourfold remady agianst the fourfold conceptions, the uninterrupted concentration and mistakes are the Clear Realization at Its Culmination (*mūrdhābhisamaya*).[287] (I, 14–16a)

This should be understood just as explained.

[287]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14–16a.

The fifth, the chapter about the purity of training, the section of the Clear Realization at Its Culmination in the instruction on the perfection of insight, the *Abhisamayālaṃkāra*.

12.2 Translation Text of the Chapter VI

1 Now, the Successive Clear Realization (*anupūrvābhisamaya*) should be taught. To explain that, [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Through [Subhūti's] question "Venerable One, if the phenomena of realization have non-existence as their own nature in this manner, how is designated the successive activity, the successive training and the successive progress (*pratipad*) of a Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight?",[288] it is aimed to introduce the Successive Clear Realization. With the word "activity" it is aimed to acquire the production of resolve (*cittotpāda*). With the word "training" it is aimed to make known the aids to penetration (*nirvedhabhāgīya*). With the word "progress" it is aimed to make known the path of sight and the path of cultivation. With [these] three words it is aimed to make known that the clear realization is successive. [Venerable One states:] "Subhūti, the Bodhisattva-Mahāsattva [hear the following] at first.[289] [Buddhas, Bodhisattva-Mahāsattvas etc. do not have their own nature] evem no more than the area on the tip of a hair.[290] [...] No matter whether I will realize the enlightenment or I will not realize [the enlightenment], all phenomena are just non-existence.[291]" Having ascertained in this way, in order for those who are conscious of existence to prevent to be conscious of that [existence], [the Bodhisattva-Mahāsattva] is engaged in the full enlightenment. By means of the instruction about commencing the successive activity etc., since [the Bodhisattva-Mahāsattva] grants the welfare of others in the sequence of clear realization, [Venerable One] aims to make known the conventional existence [of all phenomena].

2 Further, this Successive Clear Realization should be known as thirteenfold. To explain how this is, [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

---

[288] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 8–14.

[289] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 15–16.

[290] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, l. 23.

[291] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 1, ll. 26–27.

> That successive practice is thought to be [performed] through generosity up to insight, through recollection (*anusmṛti*) of Buddha etc. and through [the fact that all] phenomena have non-existence for their own nature.[292] (VI, 1)

Among those, the Successive Clear Realization of the perfection of generosity (*dānapāramitā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — According to the statement "And, [the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of generosity] himself gives gifts"[293] and so on, [Venerable One] aims to make known the successive activity etc. [performed] through generosity. **2.1**

[The Successive Clear Realization of] the perfection of virtuous conducts (*śīlapāramitā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — According to the statement "[The Bodhisattva-Mahāsattva] practicing in the perfection of virtuous conducts himself [gives gifts]"[294] and so on, [Venerable One] aims to make known the successive activity etc. [performed] through virtuous conducts. **2.2**

[The Successive Clear Realization of] the perfection of patience (*kṣāntipāramitā*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — According to the statement "[The Bodhisattva-Mahāsattva] practicing in the perfection of patience himself [gives fifts and protects the virtuous conducts]"[295] and so on, [Venerable One] aims to make known the successive activity etc. [performed] through patience. Through explaining each of the increasing successive activities for each of the practices in the perfection of enthusiasm (*vīrya*), of meditation (*dhyāna*) and of insight in the same manner, the Successive Clear Realization is taught. **2.3–6**

The Successive Clear Realization of the recollection of Buddha is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable **2.7**

[292] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VI, 1.
[293] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 2, l. 8.
[294] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 4.
[295] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 3, l. 22.

One states: The Bodhisattva-Mahāsattva]—who, after having acquired the first production of resolve (*prathamacittotpāda*), believes in the fact that all phenomena have non-existence for their own nature through focusing his attention (*manasikāra*) associated with the Knowledge of All Aspects (*sarvākārajñatā*), and who recollects that [Tathāgata] through not focusing attention on Tathāgata as if he were physical object (*rūpa*) etc.—has the recollection of Buddha. Why is that? For, since physical object etc. does not have their own nature, they are not existent. Why is that? For the recollection of Buddha is without recollection and without focusing attention. After having given an explanation of those [recollections] with [these] two ["Why is that? For, since physical object etc. [...]." and "Why is that? For the recollection of Buddha [...]."] [applied] to the six practices (*prayoga*) which have their respective cause in this way,[296] further, the recollection of Buddha is [attained] through not focusing attention on [Tathāgata as if he were Buddha's] major and minor marks (*lakṣaṇānuvyañjana*) etc. In such a way, the recollection of that [Buddha] is [attained] through not focusing attention on [Tathāgata as if he were] the aggregate of virtuous conducts etc. In such a way, the recollection of that [Buddha] is [attained] through focusing attention on [Tathāgata as if he were] the ten powers etc. The recollection of that [Buddha] is [attained] through not focusing attention on [Tathāgata as if he were] dependent origination. These are the five kinds of recollections of Buddha. Among those [five], the production of resolve is [performed] with the first. The fourfold aids to penetration is [performed] with the [remaining] four. The path of sigh (*darśanamārga*) is, when training in this way, [performed] by means of fulfilling the factors of enlightenment (*bodhipakṣa*) beginning with the application of recollection (*smṛtyupasthāna*). The path

[296]The six practices (*prayoga*) here are meant to be the six recollections (*anusmṛti*) beginning with the recollection of Buddha (*buddhānusmṛti*). The *Pañcaviṃśatisāhasrikā* describes how to cultivate each of the recollections by means of these two pairs of question and answer ("Why is that? For, since physical object etc. [...]." and "Why is that? For the recollection of Buddha [...]."). Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 6, l. 26–p. 10, l. 10.

of cultivation (*bhāvanāmārga*) is [performed] by means of fulfilling up to the knowledge of the Knowledge of All Aspects. In this way, even though [all phenomena] have non-existence for their own nature, it should be understood that one who knows the successive activity etc. cultivates the recollection of Buddha.

Exactly in the same way, the recollection of teaching (*dharmānusmṛti*) is **2.8–10**
[attained] by means of not focusing attention on the phenomena which are wholesome, unwholesome, not predicted, etc. Since the four pairs of persons[297] consist in having non-existence for their own nature,[298] and [therefore] since [the Bodhisattva-Mahāsattva] focuses his attention [on them] as non-existence, the recollection of Buddhist assembly (*saṃghānusmṛti*) is [attained] by means of not recollecting and not focusing attention. After having acquired the first production of resolve, by means of being settled in the virtuous conduct—which is unbroken (*akhaṇḍa*), undefective (*acchidra*), unvariegated (*aśabala*), unspotted (*akalmāṣa*), unviolated (*aparāmṛṣṭa*), autonomous

[297]The four pairs of persons are: *śrotaāpattiphalapratipannaka*, *śrotaāpattiphala*, *sakṛdāgāmiphalapratipannaka*, *sakṛdāgāmiphala*, *anāgāmiphalapratipannaka*, *anāgāmiphala*, *arhattvapratipannaka* and *arhattva*. They are those who approaches the first up to the fourth results and those who abides at those results.

[298]The Sanskrit manuscript has the reading °*prabhāvitatvād* supported by *Vṛtti*'s Tibetan translation *rab tu phye ba'i phyir*, while *Vārttika*'s Tibetan translation has another rendering *rab tu bsgoms pas* (**pratibhāvitatvāt*) supported by the *Pañcaviṃśatisāhasrikā abhāvasvabhāvapratibhāvitāś*. If the original text had **abhāvasvabhāvapratibhāvitatvāt*, it would mean "since [...] observed as ones who have non-existence for their own nature". According to SCHMITHAUSEN (1969, pp. 109–111), the terminus *prabhāvita* has four meanings: (1) "zustandegebracht", "erzeugt"; (2) "sichtbar gemacht (durch etwas)", "manifestiert (durch etwas)"; (3) "(vom denkenden Subjekt) sichtbar gemacht (als etwas)", "gekennzeichnet als"; (4) "(wesentlich) gekennzeichnet durch (etwas)", "bestehend in". The idea in this sentence is that the Buddhist community has non-existence for their own nature and is consequently non-extent, therefore the meaning (4) fits to this context. I interpret *abhāvasvabhāvaprabhāvitatvād* as **abhāvasvabhāvatvaprabhāvitatvād*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 8, ll. 27–29: *tathā hi teṣāṃ svabhāvo nāsti yeṣāṃ svabhāvo nāsti te 'bhāvā abhāvasvabhāvapratibhāvitāś caivocyante catvāraḥ puruṣayugā aṣṭau mahāpuruṣapudgalāḥ*. Cf. *Vārttika*, VI; (Tib.) D (3788) kha 157v3–4, P [88] (5186) kha 180v7–8: *skyes bu zung bzhi dngos po med pa'i ngo bo nyid du rab tu bsgoms*(*bsgoms* D; *sgoms* P) *pas dngos po med pa nyid du yid la byed pas rjes su dran pa yid la bya ba med pa ni dge 'dun rjes su dran pa'o*.

(*bhujiṣya*), praised by the wise (*vijñapraśasta*), well hold (*susamātta*), and conductive to concentration (*samādhisamvarttanīya*)[299]—, and by means of focusing attention on that virtuous conduct as if it has non-existence for its own nature, the recollection of virtuous conducts is [attained] by means of not recollecting and not focusing attention. With regard to this [virtuous conduct], the "unbroken" virtuous conduct is because of not resorting to other vehicles. The "undfective" [virtuous conduct] is because of avoiding the occurrence of unevenness. The "unvariegated" [virtuous conduct] is because of not associating with bad people nor with defilments. The "unspotted" [virtuous conduct] is because of increasing the pure quality which has just single part (*ekāṃśa*). The "unviolated" [virtuous conduct] is because of not contemplating (*apraṇidhāna*) the birth. The "autonomous" [virtuous conduct] is because of being approachable as wished. The [virtuous conduct] "praised by the wise" is because of not being blamed by the wise people. The [virtuous conduct] "held well" is because of protecting sense organs. The [virtuous conduct] which is "conductive to concentration" is because of collecting the accumulation of factors of meditation (*dhyānāṅga*).

2.11–12 Through focusing attention on giving of teaching and giving of flesh[300] as if they have non-existence for their own nature, the recollection of abandoning (*tyāgānusmṛti*) is [attained] by means of not recollecting and through not focusing attention. Through focusing attention on the stream-enterers (*srotaāpanna*) born into the six classes of gods[301] in the realm of sphere (*kāmāvacara*) and the non-returners (*anāgāmin*) in the material and imma-

[299]Tibetan translation reads here differently (*samādhisaṃvartanīye* Skt.; *shin tu rdzogs pa'i ting nge 'dzin sgrub par byed pa'i* Tib.).

[300]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 9, ll. 19–21: *iha subhūte bodhisattvena mahāsattvenābhāvasvabhāvayogena tyāgo 'nusmartavyo yadi vāmiṣatyāgo yadi vā dharmatyāgaḥ.*

[301]The six classes of gods (*ṣaḍdevanikāya*) are *cāturmahārājakāyika*, *traystriṃśa*, *yāma*, *tusita*, *nirmānarati* and *paranirmitavaśavarti*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VI; (Skt.) p. 10, ll. 2–5: *iha subhūte bodhisattvena mahāsattvena ye devāḥ srotaāpannāś cāturmahārājakāyikeṣu deveṣūpapannās traystriṃśeṣu yāmeṣu tusiteṣu nirmānaratiṣu paranirmitavaśavartiṣu deveṣūpapannās te 'bhāvasvabhāvato manasikartavyāḥ.*

terial spheres (*rūpārūpyāvacara*) as if they have non-existence for their own nature, the recollection of gods (*devatānusmṛti*) is [attained] by means of not recollecting and through not focusing attention. [In this way, the six recollections] are designated as the the successive activity etc. [Objection]: However, [Venerable One] told the following: "Two classes of gods should be recollected, namely those in Tuṣita and those in Śuddhāvāsa."[302] [Response]: [Venerable One] told this with intending the persons who have not associated with [the other classes of gods] (*avyāmiśra*), therefore there is no fault.

The Successive Clear Realization of the knowledge that [all] phenomena **2.13**
have non-existence as their own nature is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states: The Bodhisattva-Mahāsattva]—training in all the emptinesses, the factors of enlightenment, the [four] noble truths, the [four] immesurables (*apramāṇa*), the meditations [of the material realm], the [absorptions] of the immaterial [realm], the [eight] liberations, the concentration,[303] the gates of mnemonic formulas (*dhāraṇīmukha*), the gates of three liberations, the [ten] powers, the [four] confidence (*vaiśāradya*), etc., the ten perfections, and the great compassion as if they have non-existence for their own nature in the same way—, since he realizes [the fact that all phenomena] have non-existence as their own nature, comprehends the successive activity etc. [Subhūti argues:] If it were the case that all phenomena have non-existence as their own nature, since everything would be non-existent, and since [therefore everything] would be absolutely annihilated (*ekāntoccheda*), it would be undesirably followed that that is nihilism (*nāstikavāda*). [Venerable One] refutes this [through the fact] that, if it is the case that [all phenomena] have non-existence as their own nature, one does not perceive neither the state of existence nor the state of non-existence. Even though [Subhūti] himself does not doubt, for the sake

[302]Citation with redactional changes from *Gaganagañjaparipṛcchāsūtra*; (Tib.) P [33] (815) nu 228r3–5, S [69] (160) tsha 34r6–34v1.

[303]Tibetan translation reads here differently (°*vimokṣasamādhi*° Skt.; *rnam par thar pa dang / mthar gyis gnas pa'i snyoms par 'jug pa dang / ting nge 'dzin dang /* Tib.).

of future generations, Venerable Subhūti asks [as the following]: If it were the case that [all phenomena] have non-existence as their own nature, for the sake of sentient beings [Bodhisattva-Mahāsattvas] would not setting out to the true complete enlightenment.[304] [Venerable One replies:] Precisely for this reason [that all phenomena have non-existence as their own nature], it is accomplished that [Bodhisattva-Mahāsattvas set out to the true complete enlightenment]. Why is that? For it is refuted that one who has the notion (*saṃjñin*) of perception (*upalambha*) has attainment (*prāpti*) and clear realization (*abhisamaya*).[305] Only [the Bodhisattva-Mahāsattva] who has no perception (*anupalambha*), since he does not disorder (*avikopana*) the realm of noumenon (*dharmadhātu*), has attainment and awakening. [Subhūti argues:] And, if this were the case, there would no exist the constitution (*vyavasthā*) of the ten stages etc. [Venerable One replies:] Precisely from this reason [that Bodhisattva-Mahāsattvas have no perception], the intended objectives (*iṣṭārtha*) [such as the ten stages etc.] are accomplished. Since it is refuted that non-perception and generosity etc. are different (*nānākaraṇa*), and since for those who cultivate [generosity etc.] from the aspect where [they] do not perceive those [generosity etc.] the distinction [between those] is approved, [Bodhisattva-Mahāsattvas] fully awake the highest true complete enlightenment.

3. After having told in this way, as stated [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> "And, the Successive [Clear Realization] is threefold and tenfold [altogether]".[306]

This should be understood just as fulfilled.

[304]Tibetan translation reads here differently (*samyaksaṃbodhi°* Skt.; *bla na med pa yang dag par rdzogs pa'i byang chub tu* Tib.).
[305]Tibetan translation reads here differently (*prāptyabhisaṃbodhatvena* Skt.; *de thob pa dang mngon par rtogs pa min pa nyid* Tib.).
[306]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16ab.

The sixth, the chapter of the training in due order, the section of the Successive Clear Realization of the instruction on the perfection of insight, the *Abhisamayālaṃkāra*.

12.3 Translation Text of the Chapter VII

1 Now, the Clear Realization in a Single Instant of Mind (*ekacittakṣaṇābhisamaya*) should be taught. To explain that, [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Through [Subhūti's] question "Venerable One, how does the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight completely comprehend the six perfections in a single instant?",[307] it is aimed to point out the Clear Realization in a Single Instant.

1.1 And, this Clear Realization in a Single Instant should be known to be
1.1.1 fourfold. [This] is characterized by the taking hold of all phenomena without flowing (*anāsrava*) in a single instant by means of any one of generosity etc., regarding which [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> According to the fact that all [the phenomena] without flowing are taken hold by each of generosity etc., this sage's awakening in a single instant should be known.[308] (VII, 1)

This is as told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] — [Venerable One states:] For the one—taken hold of by the perfection of insight, taking hold of the perfection of generosity up to [Buddha's] eighty minor marks (*aśītyanuvyañjana*), and without the notion (*saṃjñin*) of two—, since he possesses the Clear Realization in a Single Instant, all the virtuous qualities are inherent (*antarbhāva*).[309] The one—abiding in the mind without flowing, and giving gifts without observing the marks of that [giving] such as "To whom do

[307] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 15, ll. 5–7.

[308] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 1.

[309] The *Pañcaviṃśatisāhasrikā* has a different description. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 16, ll. 22–25: *iha subhūte bodhisattvo mahāsattvaḥ prajñāpāramitāyāṃ caran dānapāramitāṃ paripūrayati, sa tatra dānapāramitāyāṃ sarvāḥ ṣaṭpāramitā antargatāḥ kṛtvā dānaṃ dadāti, yāvat sarvabodhipakṣyān dharmān antargatāṃ kṛtvā dānaṃ dadāti.* (trans.) Subhūti, the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight here fulfills the perfection of generosity. He, having included all the six perfections in this perfection of generosity, give gifts; [and] he, having included up to the qualities that are all the factors of enlightenment [in this perfection of insight], gives gifts.

I give? What [do I give]? Who [gives]?"—has the Clear Realization in a Single Instant whose aspect is non-perception of all phenomena. [Subhūti argues:] If this were the case, it would be undesirably followed that there is no fulfillment of perfections etc.[310] which have neither marks (*animitta*) nor volitional actions (*anabhisaṃskāra*). [Venerable One replies:] One who is dissuaded (*vicchandita*) by [the statemet] "What is the use of the unnecessary (*nirupakāra*) and excessively much (*āsphārika*) gift which has given [to you] in this way for you?" is irreversible from the giving etc. whose dedicating [of the source of virtues] is [performed] without percieving [object, recipient and agent of dedication].[311] According to the example of [the Gods of] Paranirmitavaśavartti,[312] [Venerable One] refutes that [argument of Subhūti] by saying that [the Bodhisattva-Mahāsattva] fulfills the purification of all the perfections etc. In the same way, the perfection of virtuous conducts (*śīlapāramitā*) etc. should be explained in detail according to the Sūtra.[313]

The Sūtra [passages] for this are: "O Subhūti, just as if the gods of Paranirmitavaśavartti take possession of everything required[314] only through their mind, o Subhūti, just in the same way, the Bodhisattva-Mahāsattva takes possession of the fulfillment of the perfections only through his mind." **1.1.2**

[310]The Tibetan translation reads here differently (*pāramitādīnāṃ* Skt.; *sbyin pa la sogs pa* Tib.).

[311]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 18, l. 20–p. 19, l. 1: *tasya kaścid evāgatyaivaṃ vadet: kin te 'nena īdṛśena dānena dattenaivaṃ nirūpakāreṇa tasya khalu punar bodhisattvasya mahāsattvasya prajñāpāramitāyāṃ carata evaṃ bhavati, kiñ cāpīme sattvāḥ paribhāṣante, kin te 'nena vā dānena vā dattenaivam āsphārikena dattenārthasya ca dātavyam evaṃ mayā dānaṃ, na ca mayā na dātavyam. sa dānaṃ sarvasattveṣu sādhāraṇaṃ kṛtvānuttarāyāṃ samyaksaṃbodhau pariṇāmayati, sa tathā pariṇāmayati yathā pariṇāmayan nimittaṃ na samanupaśyati, kiṃ vā dadāmi, kasmai vā dadāmi, ko vātra dadāti, kiṃ vā pariṇāmayati kva vā parināmayati, sa tad vastu na samanupaśyati yatra dattvānuttarāyāṃ samyaksaṃbodhau pariṇāmayati.*

[312]The *paranirmitavaśavartti*, which means controlling [the enjoyments] created by others, is the highest class of gods in the *kāmadhātu.*

[313]The corresponding part is: *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 19, l. 22–p. 27, l. 6.

[314]The Tibetan translation reads here differently (*sarvopakaraṇāni* Skt.; *yo byad phun sum tshogs pa thams cad* Tib.).

and so on.[315]

1.1.3 [Objection]: But, how does the taking hold of all phenomena without flowing (*anāsrava*) occur when one enters into the cultivation whose basis is [just] one single phenomenon without flowing? [Response]: First of all, one should also give some common example regarding this matter. Therefore, [Maitreta] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Just as if even one pedal set in motion by a man causes the whole pulley for well-buckets to move at once, so is the knowledge in a single instant.[316] (VII, 2)

In this [stanza], it is intended that this is because of the force urged from the former period.

1.2 The Clear Realization in a Single Instant (*ekakṣaṇābhisamaya*) of all phenomena without flowing which has the true nature of maturation as their state, regarding which [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> When the perfection of insight—which has the true nature of maturation as its nature and consists of all bright [qualities]—has arisen, then there is the knowledge in a single instant.[317] (7-3)

This is as told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: [Venerable One,] saying in detail "Subhūte, here, the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight does not observe any phenomenon which is either really trur or complete."[318] and so on, determines (*vyavasthāna*) the state of maturation of everything belonging to all pure [qualities]. [Venerable

[315] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 19, ll. 14–16.

[316] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 2.

[317] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 3.

[318] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 27, ll. 12–14.

One] aims to make known that, having fulfilled the perfection of insight in the way of not having any signs (*animittayoga*), as being the Clear Realization in a Single Instant the maturation arises and ceases simultaneously.

The Clear Realization in a Single Instant (*ekakṣaṇābhisamaya*) of all phenomena without character, regarding which [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **1.3**

> Having abode in dream-like phenomena, by means of the conduct of generosity etc. one discovers in a single instant that phenomena are without characters.[319] (VII, 4)

This is as told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: [Subhūti argues:] Since it would not be tenable that the characters of phenomena which are different each other exist within a single phenomenon, it would be undesirably followed that there does not exist the Clear Realization in a Single Instant. [Venerable One,] saying in detail "Subhūti, here, the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight, having abode the dream-like five aggregates which are the basis of clinging to existence,[320] [...] knows all phenomena as being without characters[321]", [replies] that there is the Clear Realization in a Single Instant that all phenomena are without characters. "Dream-like" means having the nature of dream. "Without characters" means non-existence of the own nature. In this manner, as something essential (*svabhāvārtha*) [Venerable One] establishes something exemplified by the example based on similiarity (*sādharmyadṛṣṭānārtha*), [i.e. being without characters like a dream], since it is well practiced by means of focusing attention on the emptiness with and without intervals at the time of [practicing in] generosity etc., and since, in the case when one realized it after having experienced it as required for accumulations, [for

[319]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 4.
[320]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 29, ll. 28–30.
[321]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 31, l. 6.

this one] phenomena are without difference as having a same flavour. This as stated: “Sister, the [five] aggregates are like a dream. They do not exist at all. Also the enlightenment has the nature of dream. Therefore, the both of the [five] aggregates and the enlightenment are not two and not making into two”[322] and so on. In this way, according to the example of a dream, the five perfectons of virtuous conducts etc. should be told as [stated] in the Sūtra.

1.4 The Clear Realization in a Single Instant (*ekakṣaṇābhisamaya*) of all phenomena characterized by not being two, regarding which [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> One does not see a dream and the vision in that [dream] as being two. [In such a way], in a single instant one sees the reality that is not being two of phenomena.[323] (VII, 5)

This is as told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: [Venerable One], saying “Subhūti, here, the Bodhisattva-Mahāsattva practicing in the perfection of insight does not see the dream nor the one who sees the dream.[324] [...] For all these phenomena and that perfection of insight are neither two nor making into two.[325]” [explains] that there is the Clear Realization in a Single Instant that all phenomena are chracterized by not being two. [Subhūti argues:] If all phenomena would not be differenciated, it would be undesirably followed that there does not exist the pointing out of qualities which are wholesome, unwholesome, etc. Since this is a deviation (*thal ba*) from the fact that there exist some descriptions about those [wholesome or unwholesome qualities], it is aimed to look for the reason why the descriptions about those are effective.

---

[322]Citation with redactional changes from *Mañjuśrīvikrīḍitasūtra*; (Tib.) P [27] (764) ku 250r3–5, S [74] (225) ’a 11v5–7.
[323]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VII, 5.
[324]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 38, ll. 28–30.
[325]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 40, ll. 6–7.

After having told in this way, as [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2**

> The full awakening in a single instant is with the fourfold character.[326] (I, 16cd)

This should be seen in connection with this section.

[Objection]: Some say regarding the Clear Realization in a Single Instant **3**
(*ekakṣaṇābhisamaya*) there is a contradiciton to the Sūtra which says "Here is an investigation (*pravicaya*) into phenomena, which is associatedwith focusing attention without flowing of a noble Śrāvaka focusing attention on suffering as suffering, on origin as origin, up to focusing attention on path as path"[327] and so on. [Responce]: Since they say "a noble Śrāvaka", this is not an error, because this is the clear realization of Buddhas.[328] Regarding the investigation into the characters of the Clear Realization in a Single Instant, in order to warding off such a kind of persons emitting[329] the poison —[holding that there exists] a real besis (*dmigs pa*)—which is strongly joined with the uninterrupted cyclic existence because the habituation there is excessively fixed, threr are many aspects that should be told by the wise. [330]

4

[326]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 16cd.

[327]Citation with redactional changes from *Saṃyuktāgama*; (Chin.) T [2] (99) 203a28–29; (Chin.) T [2] (99) 204c25–26.

[328]Bhadanta-Vimuktisena says here differently. Cf. *Vārttika*, VII; (Tib.) D (3788) kha 160v3–4, P [88] (5186) kha 184r4–5: *de ni 'phags pa nyan thos kyi yin par shes pas kho bo cag dang 'gal ba med de / 'di ni byang chub sems dpa'i mngon bar rtogs pa yin no //.*

[329]The word *sgregs pa* literally means "to belch".

[330]Cf. *Vārttika*, VII; (Tib.) D (3788) kha 160v4–5, P [88] (5186) kha 184r5–7: *'dir mkhas pa rnams kyis brjod par bya ba mang du yod mod kyi skad cig ma gcig la mngon bar byang chub pa'i mtshan nyid bdag gis nye bar sbyar ba'i rjes su 'brangs te / de lta bu 'khor ba thog ba med pa gcig nas gcig tu brgyud par goms pas rab tu zhen ci bsngags pa'i nye bar dmigs pa la mngon bar zhen pa'i dug gis zin pa las bzlog pa la 'bad par bya ba'i rigs so //.*

What is the meaning of [the word] "*abhisamaya*"? [The word] "*abhi*" is "*abhimukha*" (directly towrads). The word "*sam*" is an expression for certainty. [The word] "*aya*" is in the sence of realization. Therefore, in this way "*abhisamaya*" (clear realization) is said to be a realization, a knowledge or a comprehension [of things] as they are in a direct, correct and certain way.

The seventh, the chapter of the fulfillment of training, the section of the Clear Realization in a Single Instant of the instruction on the perfection of insight, the *Abhisamayālaṃkāra*.

12.4 Translation Text of the Chapter VIII

Now, the Embodiment in Dharma (*dharmakāya*) should be taught. This should be known to be threefold, i.e. the embodiment in essence (*svābhāvikakāya*), the embodiment in enjoyment (*sāṃbhogikakāya*) and the embodiment in manifestation (*nairmāṇikakāya*). For with regard to the embodiment in essence [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **1**

> Sage's embodiment in his essence is characterized by the own nature of the qualities without flowing which have obtained the purity in totality.[331] (VIII, 1)

The own nature (*prakṛti*), i.e. the essence (*svabhāva*) in the sence of not fabricated (*akṛtrima*), of all qualities—which are possessed of the source of phenomena (*dharmadhātu*), without flowing and totally pure—, should be known to be the embodiment of Tathāgata in his essence. "The essence (*svabhāva*)" is not fabricated (*akṛtrima*). This is well established among people. The transcendent path is the obtainer of that [essence (*svabhāva*) but not its maker.

What are those qualities without flowing, with which the essence that is in total completely pure becomes the embodiment in [the essence of] qualities (*dharmakāya*)?[332] **1.1**

> The embodiment in [the essence of] qualities (*dharmakāya*)[333] is told as the following: (1) the [thirty-seven] factors for enlightenment, (2) the [fourfold] measurelessness, (3) the [eight] liberations, (4) the nine absorptions in sequence, (5) the tenfold omnipresence, (6) the eight kinds of spheres of mastery according

[331] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 1.
[332] Here the word *dharmakāya* is taken as *dharmatākāya* according to Ārya-Vimuktisena's interpretation.
[333] See n. 332 above.

> to the division, (7) the absence of confliction, (8) the knowledge resulting from vows, (9) the [six] supernatural faculties, (10) the [four] accurate comprehensions, (11) the four[fold] total purity, (12) the ten sovereignities, (13) the ten powers, (14) the four[fold] fearlessness, (15) the [threefold] having nothing to hide, (16) the threefold application of recollection, (17) the three forms of never forgetting, (18) the extinction of latent potentialities (*vāsanā*), (19) great compassion for beings, (20) the eighteen qualities which are unique only to the sage, (21) the Knowledge of All Aspects.[334]

Because of the lack of the suffix [*tā*], *dharmatākāya* (the embodiment in the essence of qualities) is meant [by the term *dharmakāya*]. Otherwise, since the *dharmakāya* would become an aggregate of qualities (*dharmāṇāṃ kāyaḥ*), the essence [of the embodiment in essence (*svabhāvikakāya*)] would be refuted, and, since it would be the object of practice, there would be an error of becoming conditioned. As to calling it an embodiment (*kāya*), it is designated [thus] according to the state preceding [the acquisition of the state of being Buddha].

1.1.1 Among these [twenty one qualities], the [thirty-seven] factors for enlightenment (*bodhipakṣa*) should be known as taught detailedly in [the section of] the accumulation of path that is the section with the explanation about the [four] applications of recollection etc.[335]

1.1.2 The [fourfold] measurelessness (*apramāṇa*) beginning with friendship (*maitrī*) is as taught in [the section of] the setting out to the measurelessness.[336]

[334] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 2–6.

[335] Ārya-Vimuktisena here refers the section of the accumulation of path (*mārgasaṃbhāra*) in the chapter I of this work. Cf. *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 97, l. 22–p. 101, l. 20; (Tib.) D (3787) ka 73r7–76r4, P [90] (5185) ka 84r6–87v4.

[336] Ārya-Vimuktisena here refers the section of the setting out to the measurelessness in the chapter I of this work. Cf. *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 87, l. 27–p. 89, l. 16; (Tib) D (3787) ka 66v6–68r2, P [90] (5185) ka 76v3–78r1.

The eight liberations are the following: (1) One who has material substance sees material substance. This is the first liberation. (2) One who has the notion of internal material substance sees externally material substance. This is the second liberation. (3) One, having realized the pure liberation with the body and accomplished [it], dwells [there]. This is the third liberation. (4–7) [The absorption] whose sphere is the infinity of space (*ākāśānantyāyatana[samāpatti]*), [the absorption] whose sphere is the infinity of consciousness (*vijñānānantyāyatana[samāpatti]*), [the absorption] whose sphere is non-existence (*ākiṃcanyāyatana[samāpatti]*) and [the absorption] in which sphere there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatana[samāpatti]*) are four liberations. (8) There is one [liberation], i.e. the cessation of notion and of sensation. In this wasy there are eight [liberations]. **1.1.3** **1.1.3.1**

(4) Regarding that [absorption whose sphere is the infinity of space **1.1.3.2**
(*ākāśānantyāyatanasamāpatti*)], the infinity (*ānantya*) is because here does not exist the end (*anta*) of exhaustion (*kṣaya*), of discontinuation (*pariccheda*) and of enjoyment (*saṃbhoga*).[337] The space without end is the being without end of space. The being without end of space is the infinity of space. This is the appellation for the space that is the causal sign. The sphere that is the infinity of space is because for the meditation (*dhyāna*) here there exists the adobe—in sense of basis (*adhiṣṭhāna*)—which becomes the infinity of space, just as if gods have the sphere of gods. A sphere (*āyatana*) [means] an adobe (*sthāna*). (5) [Regarding the absorption whose sphere is the infinity of consciousness (*vijñānānantyāyatanasamāpatti*)], the infinity is because here does not exist the end of discontinuation (*pariccheda*) and of enjoyment (*saṃbhoga*). The consciousness without end is the being without end of consciousness. The being without end of consciousness is the infinity of consciousness. This is the appellation for the consciousness which has

[337] According to Sparham's translation exhaustion (*kṣaya*) is exemplified by lamp-oil which is ending, discontinuation (*pariccheda*) is by land ending in a cliff, and enjoyment (*saṃbhoga*) is by food ending when it is used up.

entered the space. The sphere that is the infinity of consciousness is, likewise, because for the meditation here there exists the adobe which becomes the infinity of consciousness. (6) [Regarding the absorption whose sphere is non-existence (*ākiṃcanyāyatanasamāpatti*)], without anything (*akiṃcana*) is because here does not exist even a mere piece nor anything remaining. The abstract noun (*bhāva*) [derived] from that [without anything (*akiṃcana*)] is non-existence (*ākiṃcanya*). This is the appellation for the separation from the consciousness whose sphere is the infinity of space. The sphere that is non-existence is, likewise, because for the meditation here there exists the adobe which is non-existence. (7) [Regarding the absorption in which sphere there is neither notion nor non-notion (*naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanasamāpatti*)], neither notion nor non-notion is because, since there does not exist gross notion, and since there does not exist subtle notion, there is neither the notion nor the non-notion of the meditation together with its associated [states]. And, that [sphere] where there is neither notion nor non-notion[338] is the sphere belonging (*paryāpanna*) to the sphere of mind and to the sphere of the objects of mind, but that is not another sphere. Thus is the sphere where there is neither notion nor non-notion.

1.1.3.3 These attainments (*samāpatti*) have transcended the basis (*ālambana*) in all respects, and they have transcended not just branches. For example, the first meditation etc. and the omnipresence of earth etc., without abandoning the focusing on a single basis, have transcended the branches beginning with examination (*vitarka*), but these [attainments] are not the case.[339] Among

[338]The Tibetan translation reads here differently (*naivasaṃjñānāsaṃjñaṃ ca tad* Skt.; *de ni 'du shes yod min yang yin la / de ni 'du shes med min yang yin no //* Tib.).

[339]According to the *Abhidharmakośabhāṣya*, the first meditation (*prathamaṃ dhyānaṃ*) is the one-pointedness (*aikāgrya*) jointed to *vitarka*, *vicāra*, *prīti* and *sukha*. The second meditation, having abandoned *vitarka* and *vicāra*, is the one-pointedness jointed to *prīti* and *sukha*. Likewise, The third meditation has abandoned *vitarka*, *vicāra* and *prīti*, and the fourth has abandoned the all four. Cf. *Abhidharmakośabhāṣya*, VIII; (Skt.) p. 433, ll. 15–23: *kīdṛśaṃ punaḥ kuśalam aikāgryaṃ prathamaṃ dhyānaṃ kīdṛśaṃ yāvac caturtham / prathamaṃ tāvat "vicāraprītisukhavat"* (VIII, 2a) *vicāraprītisukhasaṃyuktaṃ kuśalam aikāgryaṃ tat prathamaṃ dhyānam / vicāravacanād vitarko 'py ukto bhavati /*

these [four attainments], (4) the first has transcended the signs of material substance; (5) the second has transcended the space; (6) the third has transcended the consciousness having entered the space; (7) the fourth has transcended the separation from the consciousness having entered the space. Therefore, in this manner, these attainments have transcended the basis in all respects, and they have transcended not just branches. All these have two brances of meditation, i.e. equanimity (*upekṣa*) and one-pointedness of mind (*cittaikāgratā*). For example, there are four pieces of cloth—which are woven with thick, fine, very fine and most fine threads, and which are same in lenght and in width—. Even though they have no difference in weight, because of the smoothness of touch, fineness and presciousness, the latters are more excellent than the formers. In the exactly same manner, even though these [attainments] have no difference in their branches, because of their own nature which is fine and pacified, [compared] with the former [first meditation] the others, [i.e. the second, third and fourth meditations], should be known to be excellent, very excellent and most excellent. The remaining explanation of the liberations is just as taught in [the chapter of] the Full Awakening of All Aspects.[340]

---

sāhacaryād dhūmāgnivat / na hi prītisukhavān vicāro vinā vitarkeṇāsti / śeṣaṃ punar dhyānatrayaṃ "pūrvapūrvāṅgavarjitam /" (VIII, 2b) *śubhaikāgryam iti vartate / vicāravivarjitaṃ prītisukhavat dvitīyaṃ vicāraprītivarjitaṃ tṛtīyaṃ vicāraprītisukhavarjitaṃ caturtham iti /*.

[340] Ārya-Vimuktisena here indicates the section of the eight liberation in the chapter 4 of this work. Cf. *Vṛtti*, IV; (Skt.) 62r1–5: *tad vastunimittānuviddhaṃ śrāvakamārgam adhikṛtyeti / na tenāsya virodhaḥ nirmāṇamārgo dvividhaḥ / avibhāvitarūpasaṃjñinaś ca pratyātmaṃ dhyānaṃ niḥśrityārūpasamāpattiṃ vā rūpasaṃjñāsaṃmukhīkaraṇam / yenocyate rūpīrūpāṇi paśyati / suvarṇadurvaṇāntīti / vibhāvitarūpasaṃjñinaś ca pratyātmaṃ tathaiva bahirdhā rūpasaṃjñāsaṃmukhīkaraṇaṃ / yenocyate / adhyātmam arūpasaṃjñī bahirdhā rūpāṇi paśyatīti / tāv etau nirmāṇāvaraṇapratipakṣeṇa dvau vimokṣau veditavyau / nirmāṇasaṃkleśo dvividhaḥ / śubharūpanirmāṇe abhogaḥ / aśubharūpanirmāne prātikṛtyam / pratipakṣeṇocyate śubhaṃ vimokṣaṃ kāyena śākṣātkṛtvopasaṃpadya vihāratīti / pratyātmanaṃ śubhāśubheṣu rūpeṣv anonyāpekṣā saṃjñām anyonyānugamasaṃjñā ca niśrityānyo naikarasaṃjñālābhena / yatheṣṭhaṃ rūpādhimokṣavibhutvalābhāt / dṛṣṭadharmasukhavihāramārgo dvividhaḥ / mokṣānukulavihāramārgaś catvāra ārūpyāḥ śāntavihāramārgaś ca saṃjñāveditanirodha iti / parārthanirmāṇam adhikṛtya trayaḥ svārthaṃ ca dṛṣṭadharmasukhavihāraṃ parārthoddeśam adhikṛtya pañcety aṣṭau bhavanti / tenāhāṣṭavimoksākārais*

1.1.4 The nine absorptions in sequence are the four meditations [in the material realm], the four absorptions in the immaterial [realm] and the absobtion of cessation.

1.1.5 The ten spheres of omnipresence (*kṛtsnāyatana*) are the eightfold omnipresence of earth, water, fire, wind, blue, yellow, red and white; the omnipresence of consciousness and the omnipresence of space.

1.1.5.1 Among these [ten spheres of omnipresence], (1) the omnipresence of earth is as the following. A practitioner, having arisen from the concentration of the first meditation familiarized (*praguṇa*) with his cultivation, having seen the fault of that [concentration]—"this absorption has [still] the obstacles in the proximity for its opposite factors, and, since the examination (*vitarka*) is gross, its power is weak in branches", having focused attention on the second meditation as pacified. In order to obtain the second [meditation] without attaching to the first meditation, among the [four] branches, the examination appears as gross and the investigation etc. appear as subtle. He, also not taking the same thing as the causal sign in order to abandon the gross branches and in order to obtain the pacified branches, focuses attention repeatedly—"this is earth, this is earth". This should be established as the omnipresence of earth. Thus also the nine omnipresence of water etc. should be seen in this same way. (2) For the one who has previously performed the cultivation, only at the unartificial water such as a river, pond, pool etc. the omnipresence of water arises. (3) In the same manner, at the place where the fire in forests is flaming and the smoke is going up the omnipresence of fire [arises]. (4) It is [the omnipresence of] wind when one observes [wind]—"this wind is here blowing" at the leaves etc. of bamboos and of woods moved by wind. (5) At the place where blue flowers, gems, clothes etc. are scattered the omnipresence of blue [arises]. (6–8) At the same things which are yellow, red and white the omnipresence of yellow etc. [arise]. On the disks of tin, silver, the moon etc. the omnipresence of white [arises]. (9) It is the omnipresence

---

tathāmanupalabdher iti |.

of consciousness when one observes the disk of light arising on a wall or floor by the moonlight or sunlight which entered [the inside] through the aperture of window etc. and the drops of moonlight or sunlight arising on the ground after coming through the aperture of a heap of leaves of trees. (10) In the opening of window and in the hole of wall etc. the omnipresence of space arises.

Since, at the time when the beginner (*las dang po pa*) who has not previously performed the cultivation begins the cultivation, [the omnipresence of earth etc.] do not arise in this way, [first of all], a particular preparation (*parikarmaviśeṣa*) [for the omnipresence of earth etc.] should be known. (2) He, having filled any one among bowl, vessel, etc. with [water]—free from the different colors such as blue etc. and coming from the sky—or with another water—filtered with clean clothes and not turbid—, having placed [it] in the proper place, should begin to focus attention with sitting comfortably. For this [practitioner] this is the preparation for the omnipresence of water. (3) Further, he, having cut oily hardwood into pieces, having ignited [wood pieces] piled up in the manner of cooking with a bowl at a root of tree or a pavilion which is suitable, having placed any one among leather, cloth or a straw mat[341]—where a hole whose measure is a hand (*vitasti*) and four fingers (*aṅgula*) has been made—in front of the seat, having focused attention on grass or pieces of wood below or on the tip of smoke above, should take hold of the sign that is a dense mass of flame in the middle. This is the preparation for the omnipresence of fire. (4) Further, he, having sat down near from that [hole] if it is there, even having made [it] if there is no hole in the wall, or [near] from the opening of a window, should apply the recollection on the part of body which the wind is striking. This is the preparation for the omnipresence of wind. (5) Further, he, having fully arranged a scattered mass of any one among the basket, the vessel, etc. [filled] with blue lotus **1.1.5.2**

[341]The Tibetan translation reads here differently (*carmapaṭakaṭāṇāmayatamam* Skt.; *pags pa'am re lde gang yang rung ba'i* Tib.).

[flowers], clitoria [flowers], etc. whose stalk and filaments have been removed or [filled] with a bundle of blue clothes,[342] and, in the same manner, having covered [the basket, the vessel, etc.] with blue cloth just as a drum, or having prepared a movable or immovable circle with any one paint among the blue of copper, the blue of leaf, the blue of eye pigment, etc., having bordered [the circle] with a particular dissimilar color, should commence to focus attention with sitting comfortably near from that. This is the preparation for the omnipresence of blue. (6–8) Also to the omnipresence of yellow, red and white, this same method [is applied]. What is here blue should be taken as the color of yellow etc. This is the difference [between the omnipresence of blue and the omnipresence of yellow etc.]. (9) Further, having ignited a lamp in a pot, having made a not excessively large hole on that [pot] whose opening has been covered, having faced toward a wall, a circle of light—brought about on the wall by the light of lamp coming out from that [pot] which has been placed—stays for a long time. He should focus attention on that [circle]. This is the preparation for the omnipresence of consciousness. (10) Further, he, having made a hole whose measure is a hand and four fingers at any one among a wall, straw mat or cloth in a well-covered pavilion, should commence to focus attention. This is the preparation for the omnipresence of space with separation. First of all, the difference of the preparation for these [tenfold omnipresence] should be known in this way.

1.1.5.3 Also for the [other] nine-fold omnipresence [of water etc.] which has been performed or not, the two signs called acquiring (*udgraha*) and resemblance (*pratibhāga*) arise.[343] (2) Among those, the sign of acquiring of the omnipres-

---

[342] The Tibetan translation reads here differently (*nīlavastrabhaṇḍikayā vā karaṇḍa-puṭādīnām* Skt.; *gos dang snod dang za ma tog sngon po la sogs rnams* Tib.).

[343] The sign of acquiring (*udgrahanimitta*) arises in the process of the practice of the tenfold omnipresence. The sign of resemblance (*pratibhāganimitta* arises at the time when the tenfold omnipresence has been completed. Cf. *Visuddhimagga*, IV; (Skt.) p. 125, ll. 18–32: *tassevaṃ bhāvayato yadā nimīletvā āvajjantassa ummīlitakāle viya āpāthamāgacchati, tadā uggahanimittaṃ jātaṃ nāma hoti. tassa jātakālato paṭṭhāya na tasmiṃ ṭhāne nisīditabbaṃ. attano vasanaṭṭhānaṃ pavisitvā tattha nisinnena bhāvetabbaṃ. pādadhovanapapañcapari-hāratthaṃ panassa ekapaṭalikupāhanā ca kattaradaṇḍo ca icchitabbo. athānena sace taruṇo*

ence of water, in the water mixed with foams and bubbles, having become similar to that [water], arises in the form of trembling. The fault of the omnipresence is [still] perceived [here].[344] The sign of resemblance, having become like a fan of gems placed in the space and a circle of mirror made of gems, arises in the form of not trembling. (3) And as for the omnipresence of fire the sign of acquiring arises [in the form of [trembling] just as if

---

samādhi kenacideva asappāyakāraṇena nassati, upāhanā āruyha kattaradaṇḍaṃ gahetvā taṃ ṭhānaṃ gantvā nimittaṃ ādāya āgantvā sukhanisinnena bhāvetabbaṃ, punappunaṃ samannāharitabbaṃ, takkāhataṃ vitakkāhataṃ kātabbaṃ. tassevaṃ karontassa anukkamena nīvaraṇāni vikkhambhanti, kilesā sannisīdanti, upacārasamādhinā cittaṃ samādhiyati, paṭibhāganimittaṃ uppajjati.; (trans.) Himi (2010, p. 178): When, while he is developing it in this way, it comes into focus as he adverts with his eyes shut exactly as it does with his eyes open, then the learning sign is said to have been produced. After its production he should no longer sit in that place; he should return to his own quarters and go on developing it sitting there. But in order to avoid the delay of foot washing, a pair of single-soled sandals and a walking stick are desirable. Then if the new concentration vanishes through some unsuitable encounter, he can put his sandals on, take his walking stick, and go back to the place to re-apprehend the sign there. When he returns he should seat himself comfortably and develop it by reiterated reaction to it and by striking at it with thought and applied thought. As he does so, the hindrances eventually become suppressed, the defilements subside, the mind becomes concentrated with access concentration, and the counterpart sign arises. Cf. also *Visuddhimagga*, IV; (Skt.) p. 125, l. 32; p. 126, l. 9; *tatrāyaṃ purimassa ca uggahanimittassa imassa ca viseso, uggahanimitte kasiṇadoso paññāyati, paṭibhāganimittaṃ thavikato nihatādāsamaṇḍalaṃ viya sudhotasaṅkhathālaṃ viya valāhakantarā nikkhantacandamaṇḍalaṃ viya meghamukhe balākā viya uggahanimittaṃ padāletvā nikkhantamiva tato sataguṇaṃ sahassaguṇaṃ suparisuddhaṃ hutvā upaṭṭhāti. tañca kho neva vaṇṇavantaṃ, na saṇṭhānavantaṃ. yadi hi taṃ īdisaṃ bhaveyya, cakkhuviññeyyaṃ siyā oḷārikaṃ sammasanupagaṃ tilakkhaṇabbhāhataṃ, na panetaṃ tādisaṃ. kevalañhi samādhilābhino upaṭṭhānākāramattaṃ saññajametanti.*; (trans.) Himi (2010, pp. 178–179): The difference between the earlier learning sign and the counterpart sign is this. In the learning sing any fault in the kasiṇa is apparent. But the counterpart sign appears as if breaking out from the learning sign, and a hundred times, a thousand times more purified, like a looking-glass disk drawn from its case, like a mother-of-pearl dish well washed, like the moon's disk coming out from behind a cloud, like cranes against a thunder cloud. But it has neither color nor shape; for if it had, it would be cognizable by the eye, gross, susceptible of comprehension [by insight] and stamped with the three characteristics. But it is not like that. For it is born only of perception in one who has obtained concentration, being a mere mode of appearance. But as soon as it arises the hindrances are quite suppressed, the defilements subside, and the mind becomes concentrated in access concentration.

[344]The Tibetan translation reads here differently (*kṛtsne dośaḥ prajñāyate* / Skt.; *ma byas na ni zad par gyi nyes par gdags so* // Tib.).

it, after having been cut and cut, were falling down. However, in the case of unartificial [fire] (*akṛte*)[345] the fault regarding this omnipresence [of fire] is perceived, [namely] there arises something among pieces of firebrand,[346] charcoal, ash or smoke. The sign of resemblance arises just as a circle of red blanket placed in the space, just as a golden fan, or just as a yellow pillar. (4) As for the omnipresence of wind the sign of acquiring, having become just as the tip of steam of porridge which has been just prepared, arises. The sign of resemblance becomes settled down[347] and not moving. (5) As for the omnipresence of blue the sign of acquiring, if performed by means of flowers without filaments and stalks,[348] is the filaments and stalks which are in the interior of petals elsewhere. This is perceived as the fault of omnipresence. The sign of resemblance, having ascended from the circle of omnipresence in the space, is acknowledged just as a fan of gems. (6–8) The same method is [applied] to the omnipresence of yellow etc. (9) As for the omnipresence of consciousness the sign of acquiring becomes just similar to the circle which has arisen on the ground or on the wall. The sign of resemblance is similar to a dense mass of clear light. (10) As for the omnipresence of space the sign of acquiring becomes just similar to a hole together with the limit of walls etc. and does not increase even if it is being increased. The sign of resemblance, having become nothing but the circle of space, arises and increases if it is being increased. Here the difference of the sign of acquiring and of the sign of resemblance of the omnipresence which has been performed or not performed should be known in this way.

---

[345]The word *akṛte* must not be connected to *kṛtsne* but "the fire" in which the practitioner grasps the sign. Cf. p. 172, ll. 1–2: *akate gaṇhantassa pana kasiṇadoso paññāyati, alātakhaṇḍaṃ vā aṅgārapiṇḍo vā chārikā vā dhūmo vā upaṭṭhāti.*

[346]The Tibetan translation reads here differently (*alātakhaṇḍā°* Skt.; *mgal ba dang* / Tib.).

[347]The Tibetan translation reads here differently (*saṃniṣaṇṇaṃ* Skt.; *'dug pa lta bur* Tib.).

[348]The Tibetan translation reads here differently (*nīlakṛtsna udgrahanimittamakesar-avṛntaiḥ kusumaiḥ* Skt.; *zad par sngon po la ni me tog ge sar dang sdong bu med pa lta bu ste* / Tib.).

And, one, having abandoned the looking at colors and the focusing attention on characters with regard to this whole ninefold sign which is defective with sitting comfortably, having fixed the mind on the mere designation in the manner told regarding the omnipresence of earth, should habituate oneself (*abhyāsaḥ kartavyaḥ*) as "Water! Water!" or "Fire! Fire!" by means of the name which is evident for each of those [water etc].[349] The difference between the habituations to each of these [water etc.] should be known in this way. To the one who has obtained the habituation exactly in this way, those consentrations together with their access[350] arise just as [explained] before about those. **1.1.5.4**

(1) And, to the one who gains mastery over the omnipresence of earth, if he has obtained the supernatural faculties (*abhijñā*),[351] the following speciality is established: [He has] the state[352] that one, having become one, becomes manifold etc.; [He], having magically created earth in space or in water, goes with his feet etc. or makes [a place for standing or sitting] etc.[353] (2) Through the mastery over the omnipresence of water, the followings are established: the emerging from and the diving into the earth; the bringing forth of water and of rain; the creating of rivers, oceans, etc.; the shaking of the earth, mountains, etc.;[354] and so on. (3) Through the mastery over **1.1.5.5**

---

[349]In the case of water for example, the practitioner should chose the name fitting to him among the names which indicate water such as *ap*, *ambu*, *udaka*, *vāri*, *salila* etc. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 170, ll. 25–26: *ambu, udakaṃ, vāri, salilan ti ādisu āponāmesu pākaṭanāmavaseneva āpo! āpo! ti bhāvetabbaṃ.*

[350]The Tibetan translation reads here differently (*sopacārās* Skt.; *yan lag dang bcas pa'i* Tib.).

[351]The Tibetan translation reads here differently (*prāptābhijñasya* Skt.; *mngon par shes pa dang ldan par* Tib.).

[352]The Tibetan translation reads here differently (*bhavatītyādir bhāvaḥ* Skt.; *'gyur ba zhes bya ba dang / snang bar gyur pa dang /* Tib.).

[353]The Tibetan translation reads here differently (*gamanādikalpanādīty ayaṃ* Skt.; *'gro ba la sogs pa dang/ g-yo bar byed pa la sogs pa'i… 'di* Tib.). I took *gamanādikalpanādi* as a *dvandva* compound of *gamanādi* and *kalpanādi* as the *Visuddimagga* read. Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 175, ll. 24–25: *ākāse vā udake vā pathaviṃ nimminitvā padasā gamanaṃ ṭhānanisajjādikappanaṃ vā.*

[354]The Tibetan translation reads here differently (°*nadīsamudrādinirmāṇapṛthivīparvatādikampanādīni*

the omnipresence of fire, the followings are established: the smoking, the inflaming, the bringing forth of rain of charcoal, etc.; the removing of fire by means of fire;[355] the ability to burn anything one wishes [to burn]; the causing of light for the sake of illuminating the object with the divine eye; the causing to meditate on one's own body[356] by means of fire at the time of death (*parinirvāṇasamaya*); and so on. (4) Through the mastery over the omnipresence of wind, [the followings are established]: the going [quickly] with the blowing of wind;[357] the bringing forth of wind and rain; and so on. (5) Through the mastery over the omnipresence of blue, [the followings are established]: the creating of something blue; the causing of darkness; and so on. (6) Through the mastery over the omnipresence of yellow, [the followings are established]: the creating of something yellow; the causing of the change into gold; and so on. (7) Through the mastery over the omnipresence of red, [the followings are established]: the creating of something red; and so on. (8) Through the mastery over the omnipresence of white, [the followings are established]: the creating of something white; the distancing oneself from sluggishness (*styāna*) and sleepiness (*middha*); the destroying of darkness; the illuminating of objects with the divine eyes; and so on. (9) Through the

Skt.; *sa dang ri bo la sogs pa rnams chu bo dang rgya mtsho la sogs par sprul pa* Tib.).

[355]The Tibetan translation reads here differently (*tejasā tejaḥparyādānaṃ* Skt.; *me kun tu len pa dang* / Tib.).

[356]The *Visuddhimagga* has the same phrase but in Pāli: *parinibbānasamaye tejodhātuyā sarīrajjhāpanan ti.* The term *sarīrajjhāpanan* can be linguistically interpreted in two ways: (1) "the causing to meditate on one's own body (*śarīradhyāpana*)" and (2) "the burning of one's own body (*śarīrakṣāpana*)". Ārya-Vimuktisena takes the former, that the manuscript reads *śarīradhyāpanam*, however the latter fits to the context here and is taken by the both Tibetan translations of the *Vṛtti* (*lus bsreg pa*) and of the *Vārttika.* This fact is an evidence that Ārya-Vimuktisena wrote this section based on the *Visuddhimagga* or another Text with the same content in Pāli. Cf. Geiger1994, §56.2 and §138 (Pāli *jhāyati* = Skt. *dhyāyati* "meditates"; Pāli *jhāyati* = Skt. *kṣāyati* "burns"). Cf. also *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 176, ll. 2–3: *parinibbānasamaye tejodhātuyā sarīrajjhāpananti.* Cf. also *Vārttika*, VIII; (Tib.) D (3788) kha 164v3, P [88] (5186) kha 188v4: *lus bsreg par.*

[357]I took *vāyugatigamana°* as an instrumental *tatpuruṣa* according to a commentary on the *Visuddhimaggha* that has the same phrase in Pāli. Cf. *Paramatthamañjūsā*, V; (Pāli) p. 368; l. 6: *vāyugatiyā gamanaṃ vāyugatigamanaṃ, atisīghagamanaṃ /.*

mastery over the omnipresence of consciousness, [the followings are established]: the creating of something bright;[358] the distancing from sluggishness and sleepiness; the illumitating of objects with the [divine][359] eyes; and so on. (10) Through the mastery over the omnipresence of space, the followings are established: the revealing of those which have been covered; the performing of the four positions of the body (*īryāpatha*), [i.e. going, standing upright, sitting and lying down], after having created a space in the interior of earth or of mountains; the going without obstacle (*asajjamāna*) outside the fence; and so on. They are the spheres of omnipresence because of the shining of omnipresence without intervals.

The eight spheres of mastery (*abhibhvāyatana*) are the following: (1) **1.1.6.**
One with notion of visual objects (*rūpasaṃjñin*) inside sees visual objects **1.1.6.1**
which are beautiful or ugly outside. And he, having mastered those few (*parītta*) visual objects, knows [them]. He, having mastered [them], sees [them]. And he becomes to have such a notion. This is the first sphere of mastery. (2) [One with notion of visual objects inside, having mastered those] many (*adhimātra*) [visual objects, sees them] in the same manner. [This is the second sphere of mastery]. (3–4) One without notion of visual objects inside, [having mastered those few or many visual objects, sees them] exactly in the same manner. [These are the third and fourth spheres of mastery]. These are the [first] four spheres of mastery. (5–8) The same one without notion of visual objects inside, [having mastered the visual objects] which are blue, yellow, red and white, sees [them]. [These are the fifth, sixth, seventh and eighth spheres of mastery]. Thus they become eight.

With regard to those, "blue" is the word of explanation; "whose color is **1.1.6.2.**
blue" is because of the innate blueness; "whose appearance is blue" is because **1.1.6.2.1**

[358]The Tibetan translation reads here differently (*prabhāsvararūpanirmāṇa*° Skt.; *gzugs gsal ba dang* / Tib.).

[359]According to the *Visuddhimagga* that has a similar phrase in Pāli, *cakṣurviṣayāvabhāsana* can be interpreted as *divyacakṣurvilṣayāvabhāsana.* Cf. *Visuddhimagga*, V; (Pāli) p. 176, ll. 20–21: *dibbena cakkhunā rūpadassanattham ālokakaraṇan ti.*

of the manufactured (*sāṃyogika*) blueness; "whose shining is blue" is because of the brightness [caused] by the release of light (*prabhānirmokṣabhāsvaratā*) of these two; "having mastered" means having brought under control (*vaśe vartiyitvā*); "[he] knows [objects]" through the path of quiescent abiding (*śamatha*); "[he], having mastered [objects], sees [them]" through the path of penetrative vision (*vidarśanā*); "and he becomes to have such a notion" because of the state of having notion—as for [the object] which has been mastered or which has not been mastered—without pride in that [object].

1.1.6.2.2 And, a set of two examples for one [target] is for the sake of manifestating the [both] innate and manufactured colors, for instance "blue" is the word of description shared with flowers and clothes; "the blue color" is regarding flowers because of their innate blueness; "the blue appearance" is regarding clothes because of their manufactured blueness; "the shining blue" is regarding both of lowers and clothes because the brightness of the both arises.

1.1.6.2.3 And, after having explained in this way, such an explanation also as example [of blue] as the following is correct: "for instance flowers of flax (*umakapuṣpa*) or blue fine clothes made in Vārāṇasī which has blue color" and so on. [The followings are also correct as example]: flowers of bayur tree (*karṇiārapuṣpa*) as yellow; midday flowers (*bandhujīvakapuṣpa*) as red; the color of the star [shining] at dawn (*uṣasi tārakāyāḥ*), [i.e. Venus],[360] as white; or fine clothes [as yellow, red and white].[361] They are the spheres of mastery because one brings the basis under control through the mastery over it.

1.1.7 What is the absence of confliction (*araṇā*)?[362] It is the concentration,

[360]The *Abhidharmakośavyākhya*, that gives more detailed explanation on the *abhibhvāyatana*, reads here *uśanastārakā* instead of *uṣasi tārakāyāḥ*. Cf. *Abhidharmakośavyākhyā*, VIII; (Skt.) p. 691, ll. 8–11: *adhyātmam arūpasaṃjñī bahirdhā rūpāṇi paśyati avadātāny avadātavarṇāni avadātanidarśanāni avadātanirbhāsāni. tadyathā uśanastārakā saṃpannaṃ vā vārāṇaseyaṃ vastram avadātam iti vistaraḥ.*

[361]The Tibetan translation reads here differently (*avadāte tadyathā uṣasi tārakāyā varṇaḥ, saṃpannaṃ vā vastam iti* Skt.; *dkar po la ni skar ma pa ba sangs sam / ras kha dog phun sum tshogs pa'o //* Tib.).

[362]The Tibetan translation reads here differently (*araṇā* Skt.; *nyon mongs pa* Tib.).

the insight, and the activities (*dharma*)—associated with that [insight]—of the mind and of the mental factors (*cittacaitasika*) on the accomplishment of the state of guarding others from the arising of defilments based on meditation. The absence of confliction is because it does not produce the confliction of defilments in the mind-stream of others. The superiority of Buddha's absence of confliction to Śrāvaka's is the following as they state [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The absence of confliction (*araṇā*) of Śrāvaka, who does not see [people] (*adṛṣṭeḥ*), removes the defilements of people.[363] The absence of confliction of Victor is for the destruction of the stream of their defliments in twons etc.[364] (VIII, 7)

For Śrāvakas do not wish to see the being whose defilement they wish to remove in towns etc. On the other hand, Buddhas, Venerable Ones, wish still more to see that same [being] with thinking "May the defilement based on me not become active in the streams of this person!".

---

[363] According to Ārya-Vimuktisena's interpretation, *araṇā* is nominative according with *nṛkleśaparihāritā* and *adṛṣṭer* is genitive according with *śrāvakasya*. However, Haribhadra divides the word into *araṇā* and *dṛṣṭer* and takes *dṛṣṭer* as ablative. According to his interpretation, the translation should be: "The absence of confliction (*araṇā*) of Śrāvaka removes the defilements of people [caused] by the seeing [of me] (*dṛṣṭer*)". Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 917, ll. 1–4: *syād etat: śrāvakādyaraṇāsamādhes tathāgatasya ko viśeṣo 'raṇāsamādher iti. mā 'smaddarśanāt kasyacit kleśotpattiḥ syād iti manuṣyakleśotpatti-parihāritā śrāvakādyaraṇāsamādhiḥ. tathāgatānāṃ tu sakalajanakleśaprabandhonmūlanaṃ syād grāmādiṣu. ity araṇāsamādhiviśeṣaḥ.* On the other hand, Ratnākaraśānti and also probably Abhayākaragupta modifies this stanza VIII, 7ab into *śrāvakasyāraṇā dṛṣṭer na kleśaparihāritā* / (*śrāvakasyāraṇādṛṣṭer* Jaini's edition) and takes *dṛṣṭer* as genitive, the object of °*parihāritā*. According to their interpretation, the translation should be: "The absence of confliction (*araṇā*) of Śrāvaka removes the view (*dṛṣṭer*), [i.e. the cause of defilement], but not the defilement [itself]". Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 177, ll. 15–16: *śrāvakīyā 'raṇā kleśahetor darśanasya parihāritā / na sākṣāti kleśasya / saugatī tu parakīyakleśasrotasa ucchedāya na darśanasyety arthaḥ //*. Cf. also *Marmakaumudī*, VIII; (Tib.) D (3805) da 199v7–200r1, P [92] (5202) da 224v3–5: *nyan thos kyi nyon mongs pa med pa ni nyan thos des sems can rnams kyi nyon mongs pa'i rgyun mthong ba yongs su spangs kyi / kun nas nyon mongs pa med pa mngon sum du byas pa ni ma yin la / bde bar gshegs pas ni rang gi yang mthong la gzhan gyi nyon mongs pa rab tu 'byung bar rgyun gcod de ma mthong ba'i yang ngo zhes pa'i don to //*

[364] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 7.

1.1.8 What is the knowledge of vows (*praṇidhijñāna*)? It is, as before, [the concentration, the insight, and the activities (*dharma*)—associated with that insight—of the mind and of the mental factors (*cittacaitasika*)][365] on the accomplishment of the vow thinking "I would know this" based on meditation. One who obtains that [knowledge of vows] becomes to wish to know whatever occurrence (*vṛttānta*) to be known in the tree [realms]. One, having vowed that thinking "I would know this",[366] becomes absorbed into the meditation. To him, when he has got out from that [meditation], that vow is accomplished.[367] And he knows that [occurrence] to be known. Regarding this [knowledge of vows], the superiority of Buddhas' knowledge of vows to Śrāvakas'[368] is the following as they state [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Buddha's knowledge of vows is without effort (*anābhoga*), unattached (*anāsaṅga*), without obstacles (*avyāghāra*), abiding always, and answering all questions.[369] (VIII, 8)

In this [stanza], "without effort" means engaged through own inclination (*svarasa*); "unattached" means without discontinuance; "without obstacles" means engaged in everything to be known; "abiding always" means settled always in the concentrated mind; "answering all questions" means abandoning all questions.[370] Śrāvakas' knowledge of vows is should be ascertained to be contrary to this.

---

[365]The text which Ārya-Vimuktisena omits is *yaḥ samādhiḥ prajñā tat saṃprayuktāś ca cittacaitasikā dharmāḥ* as the previous paragraph as well as the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* read. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 59, ll. 10–12: *dhyānaṃ niśritya idaṃ jānīyām iti praṇidhānasamṛddho yaḥ samādhiḥ prajñā tat saṃprayuktāś ca cittacaitasikā dharmāḥ.*

[366]The Tibetan translation reads here differently (*jñātukāmo bhavati / tatra mānasaṃ praṇidhāya "idaṃ jānīyām" iti* Skt.; *shes par bya'o snyam du yid la smon te* Tib.).

[367]The Tibetan translation reads here differently (*tatpraṇidhānaṃ samṛdhyati* Skt.; *smon pa des* Tib.).

[368]The Tibetan translation reads here differently (*śrāvakebhyo* Skt.; *nyan thos la sogs pa rnams las* Tib.).

[369]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 8.

[370]Haribhadra glosses "unattached (*anāsaṅga*)" as "free from the attachment ot material substance etc."; and "abiding always (*sadā sthitam*)" as "abiding as long as the cyclic

What are the six supernatural faculties (*abhijñā*)? They are (1) the supernatural faculty that is the magical power (*ṛddhyabhijñā*), (2–6) the supernatural faculties realizing the divine eye, the divine ear, the knowing of others' mind, the recollection of previous lives and the knowledge of the extinction of flowing. The explanation of these are just as told in the section of instruction (*avavāda*).[371] **1.1.9**

The accurate comprehension (*pratisaṃvid*) is fourfold. (1) The accurate comprehension of teaching (*dharmapratisaṃvid*) is the concentration, [the insight, and the activities (*dharma*)—associated with that [insight]—of the mind and of the mental factors (*cittacaitasika*)][372] on the accomplishment of the non-existence of obstacles (*avyaghāta*) to the synonyms —e.g. ignorance (*avidyā*) up to the non-existence of knowledge (*ajñāna*), the non-existence of sight (*adarśana*), the non-existence of clear realization (*anabhisamaya*), etc.—based on meditation. (2) The accurate comprehension of meaning (*arthapratisaṃvid*) is the concentration, [the insight, and the activities (*dharma*)—associated with that [insight]—of the mind and of the mental factors (*cittacaitasika*)][373] on the accomplishment of the non-existence of obstacles (*avyaghāta*) to the particular and general character of **1.1.10**

existence exists". Cf. *Ālokā*, VIII; (Skt.) p. 917, ll. 9–12: *nirnimittatvena svarasapravṛttaṃ vastvanabhiniveśād rūpādisaṅgavigataṃ savāsanakleśajñeyāvaraṇaprahāṇāt sarvajñeyāvyāghātam ā saṃsāram avasthānāt sadā sthitam samyak pratisaṃvillābhāt praśnavisarjanakāri tāthāgataṃ praṇidhijñānam.* Ratnakaraśānti and Abhayākaragupta explain that "without effort (*anābhoga*)" is because of being without conceptions; and "unattached (*anāsaṅga*)" is becuase of the indifferentness. Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 188, ll. 23–25: *"anābhogaṃ" nirvikalpatvāt / "anāsaṅgaṃ" nirapekṣatvāt / "avyāghātaṃ" sarvatrāpratihatatvāt / "sadā sthitaṃ" ityasamāhite cetasi sthitatvāt / sarvapraśnān chedayatīti "sarvapraśnāpanut" /.* Cf. also *Marmakaumudī*, VIII; (Tib.) D (3805) da 200r3–4, P [92] (5202) da 224v7–8: *lhun gyis grub pa ni rnam par rtog pa med pa'i phyir ro // chags pa spangs pa ni ltos pa med pa'i phyir ro // thogs pa med pa ni thams cad du bar chad med pa'i phyir ro // rtag tu gnas pa ni rtag par thugs mnyam par gzhag pa la gnas pa'i phyir ro // 'dri ba kun len 'debs pa ni 'dri ba kun gyi len 'debs pa'i phyir ro //.*

[371] Ārya-Vimuktisena indicates the place commenting on the chapter I, stanzas 21–22. Cf. *Vṛtti*, I; (Skt.) p. 48, l. 5–p. 49, l. 15.

[372] With the phrase *iti sarvam //* Ārya-Vimuktisena abbreviates this part in brackets.

[373] With the phrase *iti vistaraḥ //* Ārya-Vimuktisena abbreviates this part in brackets.

phenomena and to the intention of other meanings [of phenomena] based on meditation. (3) The accurate comprehension of etymological interpretation based on phonetic similarity (*niruktipratisaṃvid*) is [the concentration, the insight, and the activities (*dharma*)—associated with that insight—of the mind and of the mental factors (*cittacaitasika*) on the accomplishment of the non-existence of obstacles (*avyaghāta*)][374] to the language (*padabhāṣā*) of people, to the conventional usage (*anuvyavahāra*) of each different names regarding particular objects (*prativiṣayam*) in the own way, or to the explanation of phenomena (*dharmanirvacana*),[375] e.g. "It is destroyed (*lujyate*) and excessively destroyed (*pralujyate*), therefore it is the world (*loka*)",[376] "It is broken (*rūpyate*), therefore it is material substance (*rūpa*)" and so on. (4) The accurate comprehension of eloquence (*pratibhānapratisaṃvid*) is, as before, the concentration, [the insight, and the activities (*dharma*)—associated with that [insight]—of the mind and of the mental factors (*cittacaitasika*)] on the accomplishment of the non-existence of obstacles (*avyaghāta*) to the divisions of phenomena. The division here is those which materially exist, those which nominally exist, those which ultimately exist and so on.

1.1.11 What is the four total purities? (1) The purity of foundation (*āśraya*) is because one is engaged at will in the seizing, the holding and the abandoning[377] of foundation. (2) The purity of basis (*ālambana* is because one is engaged at will in the creating and the transfoming of basis. (3) The purity of mind is becuase one obtains the control over concentration. (4) The purity of knowledge is because one obtains the control ober knowledge.

1.1.12 What are the ten sovereignities (*vaśitā*)? They are as the following. (1)

---

[374] Ārya-Vimuktisena abbreviates this part in brackets supplied by the association with previous parts.

[375] The Tibetan translation reads here differently (*dharmanirvacane*° Skt.; *nges pa'i tshig la'o //* Tib.).

[376] The Tibetan translation reads here differently (*lokaḥ"* Skt.; *'jig rten no" zhes bya ba dang /* Tib.).

[377] The Tibetan translation reads here differently (°*sthānasaṃtyāgeṣu* Skt.; *gtong ba dang gnas pa rnams la* Tib.).

The soverignity of life taken as the dying according to wish is to be attained by means of the fulfillment of the perfection of generosity. Why is that? Because through giving enjoymens it binds beings to their life. (2) The soverignity of mind taken as the producing of mind according to intention is to be attained by means of the same [fulfillment of the perfection of generosity]. Because through giving enjoyments it complies (*anuvṛtti*) with the mind of beings according to intention. (3) The soverignity of necessities (*pariṣkāra*) taken as the engaging in assisting [beings] (*upakaraṇapratyupasthāna*) according to intention is to be attained by means of the same [fulfillment of the perfection of generosity]. Because it offers the assistance to beings according to intention. (4) The soverignity of action taken as the engaging in physical and verbal actions according to intention is to be attained by means of the fulfillment of the perfection of virtuous conducts (*śīlapāramitā*). Why is that? Because it urges beings to unblamable physical or verbal actions according to intention. (5) The soverignity of birth taken as the birth into the domain (*gati*) according to intention is to be attained by means of the same [fulfillment of the perfection of virtuous conducts (*śīlapāramitā*)]. Why is that? Because one who has virtuous conducts (*śīla*) accomplishes his vows. (6) The soverignity of belief (*adhimukti*) taken as the assisting of their belief through the fact that the earth etc. becomes gold etc. according to intention is to be attained by means of the fulfillment of the perfection of perseverance (*kṣāntipāramitā*. Why is that? Because through that perseverance in the previous lives it complies (*anuvṛtti*) with the blief of beings. (7) The soverignity of vows taken as the accomplishment as vowed is to be attained by means of the fulfillment of the perfection of valor (*vīryapāramitā*). Why is that? Because through that [valor performed] before it does not loose the valor for the sake of beings. (8) The soverignity of magical power (*ṛddhi*) taken as the five supernatural faculties is to be attained by means of the fulfillment of the perfection of meditation. Because as before beings are absorbed in the meditation according to the purpose. (9) The soverignity of knowledge taken

as the aiming at the knowledge according to pleasure (*yathāruci*) is to be attained by means of the fulfillment of the perfection of insight. Because as before it connects (*saṃniyojana*) beings with the aiming [at the knowledge] according to pleasure. (10) And, the soverignity of teaching (*dharmavaśitā*) taken as the pointing out of scriptures, songs, etc. according to intention is to be attained by means of the same fulfillment of the perfection of insight. Because as before it connects beings with the teaching of scriptures etc. according to pleasure.

1.1.13 The ten powers are as the following: (1) The power to know what is possible and what is not possible (*sthānāsthānajñānabala*), (2) the power to know the state of bearing the consequence of own acts (*karmasvakatājñānabala*), (3) the power to know meditations, concentrations and absorptions, (4) the power to know faculties which are the highest or not the highest, (5) the power to know various believes, (6) the power to know various realms, (7) the power to know the paths going everywhere, (8) the power to know death and birth, (9) the power to know the memory of former existence, (10) the power to know the extinction of flowing. And, the detail of their meaning should be look at in the *Dhāraṇīśvararājasūtra* etc.[378]

1.1.14 The fearlessnesses are four. (1) Even if someone would criticize me that, for me having fully enlightened, there are these phenomena which have not been enlightened,[379] I do not accept (*samuanupaśyāmi*) the reason [for this criticize] (*nimitta*). I, since I do not accept the reason, having obtained peace, abide [here]. [I], having obtained safety (*abhaya*) and having obtained feralessness,[380] [abide here]. This is the first [frearlessness]. (2) Even if

[378]The *Dhāraṇīśvararājasūtra* here is the *Tathāgatamahākaruṇānirdeśasūtra*. The exact place where this sūtra explains the ten powers is not found.

[379]The Tibetan translation reads here differently (*samyaksaṃbuddhasya bata me sata ime dharmā nābhisaṃbuddhā* Skt.; *kye ma nga ni yang dag par rdzogs pa'i sangs rgyas so zhes dam bcas pa la khyod kyi chos 'di dag mngon par rdzogs par sangs ma rgyas so* Tib.).

[380]The Tibetan translation reads here differently (*vaiśāradyaprāptaś* Skt.; *mi 'jigs pas* Tib.).

someone would criticize[381] me that, for me having destroyed the flowing, there are these flowings which have not been warded off, [I do not accept the reason for this criticize]. [The rest is] as before. This is the second [frearlessness]. (3) Even if someone, refuting[382] the path which I told to Śrāvakas as conductive to deliverance, would criticize[383] me[384] that anyone dose not go forth for the right destruction of sufferings up to the making an end to sufferings, [I do not accept the reason for this criticize]. [The rest is] as before. This is the third [frearlessness]. (4) Even if someone would criticize[385] me[386] that the phenomena which I told to Śrāvakas as obstructive are being refuted to be not enough to be obstructions, [I do not accept the reason for this criticize]. [The rest is] as before.[387] This is the fourth [frearlessness].

The threefold having nothing to hide (*arakṣa*) is as the following. (1) Tathāgata has completely pure physical conduct. It is not the case that Tathāgata is without completely pure physical conduct, which Tathāgata would hold to be concealed and which others should not experience at all. This is the first of the having nothing to hide. (2–3) The verbal and mental actions should be told as the physical action. **1.1.15**

The threefold application of recollection is as the following. (1) When one causes Tathāgata to point out the doctrine, some people wish to listen, bend an ear, apply the mind for the perfect understanding (*ājñācitta*) and perform the doctrine in accordance with the doctrine (*dharmasyānudharmam*). It is not the case that because of this Tathāgata has delight, gladness or upsurge of the mind. (2) Other people do not wish to listen. [The rest] is the opposite [to the above] in detail. It is not the case that because of this Tathāgata has **1.1.16**

---

[381]The Tibetan translation reads here differently (*codayed* Skt.; *rtsod pa med do* Tib.).
[382]The Tibetan translation reads here differently (*pratiṣedhamāṇo* Skt.; *bsten* Tib.).
[383]The Tibetan translation reads here differently (*codyed iti* Skt.; *rgol ba'i rgyu mtshan yang dag par rjes su ma mthong ba zhes bya ba* Tib.).
[384]The Tibetan translation reads here differently (*atra māṃ* Skt.; *'dir* Tib.).
[385]The Tibetan translation reads here differently (*pratiṣedhyamāṇā* Skt.; *bsten* Tib.).
[386]The Tibetan translation reads here differently (*atra māṃ* Skt.; *nga la* Tib.).
[387]The Tibetan translation reads here differently (*pūrvavat* Skt.; *rgyu mtshan snga ma bzhin te /* Tib.).

anger, impatience or discontent. (3) Some people wish to listen, but other people do not wish to listen. It is not the case that because of this Tathāgata has the both of delight and anger. In any case [Tathāgata] remains impartial (*upekṣaka*), with recollection and introspective (*saṃprajānan*).

1.1.17 The true reality (*dharmatā*) of the never forgetting is [as the following]: Buddhas do not miss the time to act for the welfare of all beings, therefore it is tenable for them to have the fruit of their action.

1.1.18 The extinction of latent potentialities (*vāsanāsamudghāta*) is [as the following]: The action (*ceṣṭita*) of such who has not removed defilements is said to have the latent potentiality of defilements. For Buddha, Venerable One, that [latent potentiality of defilements] has also disappeared, therefore it is said that he has completely destroyed the latent potentiality of defilements.

1.1.19 Great compassion is the wish to benefit (*hitāśaya*), with which Buddha, Venerable One, having divided a day into six—three during the day and three during the night—considers people. How does he consider them? He considers: Who has ripened the source of virtues (*kuśalamūla*)? Who has not ripened the source of virtues? Who has the capacity for the exalted teaching? Who has the capacity for the definitely good teaching? Who has the capacity to become a Buddha? What should be done for whom?

1.1.20 The eighteen qualities which are unique only to Buddha are: (1) Tathāgata does not have derangement; (2) He does not have hurry; (3) He does not have any bereft memory; (4) He does not have any unabsorbed mind; (5) He does not have a variety of notions; (6) He does not have the impartiality without having reflected (*apratisaṃkhyāyopekṣā*); (7) He does not have the loss of wish; (8) He does not have the loss of valor (*vīrya*); (9) He does not have the loss of memory; (10) He does not have the loss of concentration; (11) He does not have the loss of insight; (12) He does not have the loss of liberation; (13) At the past time the unstruck and unatached knowledge is acitve; (14–15) At the future and present time the unstruck and unatached knowledge is acitve; (16) All the physical actions are preceded by knowledge

and active in accoreance with knowledge; (17) All the verbal actions are preceded by knowledge and active in accoreance with knowledge; (16) All the mental actions are preceded by knowledge and active in accoreance with knowledge. The explanation [why they are] unique is as explained in [the chapter of] the Full Awakening of All Aspects.[388]

What is the Knowledge of All Aspects?[389] [Interpretation 1]: Some say **1.1.21**

---

[388]Ārya-Vimuktisena here indicates the section of the aspects in the chapter 4 of this work. Cf. *Vṛtti*, IV; (Skt.) 62v3–: āve*ṇikabuddhadharmmākāraiḥ sarvvadharmmasamatikramād iti / tatra tatrāveṇike yo yo vipakṣadharmmas tat tat samatikramam adhikṛtya(adhi{kṛ}tya MS^{pc}; adhi{..}tya MS^{ac}) yathoktaṃ({ya}thokta{ṃ} MS^{pc}; {ye}thokta MS^{ac}) sūtre 'rhad bhikṣuḥ kṣīṇāśravaḥ grāmaṃ piṇḍāya caran′ ekadā caṇḍena hastinā sārdhaṃϕ◯ samāgacchati caṇḍenāśvena caṇḍayā gavā caṇḍena kukkureṇa gahanaṃ vā kaṇḍūkaṃ vā kaṇḍūkavāṭakaṃ(kukku{reṇa gahanaṃ vā kaṇḍūkaṃ vā kaṇḍūkavā}ṭakaṃ MS^{pc}; kukku{. . .}ṭakaṃ MS^{ac}) vā gṛhṇāti alaga*rda(.. ..)dābhyāṃ samākrāmati tadrūpam vā āgāraṃ praviśati / yatrainaṃ mātṛgrāmo 'yogavihitenoϕ◯panimantrayate / araṇyam vā puna mmārgaṃ hitvā kumārgeṇa gacchati / caurair vā taskarair vā sārddhaṃ samāgacchati / si◯ṃhair vyāghair vā pāradārikair vā ity evaṃ bhāgīyam arhataḥ skhalitaṃ tat tathāgatasya sarvveṇa sarvvaṃ nāsti / puna*r aparam arhann ekadāraṇye pravaṇe andhāhiṇḍan mārgādapanasya śūnyāgāre śandam udīrayati(udīra{yati} MS^{pc}; udīra{yet′} MS^{ac}) ghoṣam anuϕ◯śrāvayati mahārūtaṃ ravati vāsanādoṣam vā āgamya kliṣṭam mahāhāsaṃ hasati / dantavidarśakaṃ saṃ?cagṛhī?tam upadaϕ◯rśayati / ity evaṃ bhāgiyam arhato ravitan tat tatāgatasya sarvveṇa sarvvan nāsti / nāsti tathāgatasya muṣitāϕ(63r)s(..)tiḥ(s(..)ti{ḥ} MS^{pc}; s(..)ti{ /} MS^{ac}) akliṣṭacittakṛtabhāṣitānusmaraṇatām upādāya / punar aparaṃ arhann ekāntenopadhau ca pratikūlasaṃ◯saṃjñī bhavati / nirupadhike ca nirvāṇe śānte saṃjñī sā tathāgatasyopadhau nirvāṇe ca nānātva saṃjñā nāsti paramopekṣāvihā◯ritām upādāya / punar aparam(aparam MS^{pc}; apara{ṃ}m MS^{ac}) arhan samāpannaḥ samāhito bhavati / vyutthito asamāhitaḥ tathāgatasya tu * sarvvāvasthan nāsti asamāhitaṃ cittaṃ / punar aparam(aparam MS^{pc}; apara{ṃ}m MS^{ac}) arhan(arhan MS^{pc}; arha{n}n MS^{ac}) apratisakhyāya satvārthakriyām adhyupekṣate / tathāga◯tasya tv iyam evaṃ bhāgīyā apratisaṃkhyāyopekṣā nāsti / punar aparam arhan′ jñeyāvaraṇāviśuddhim ārabhya aprāptapari◯hāṇyā cchandenāpi hīyate / vīryeṇāpi smṛtyā samādhinā prjñayā vimu?ktyā? parihīyate / itīyaṃ ṣaḍākā*rā parihāṇis tathāgatasya nāsti / punar aparam arhann ekadā kuśale kāyakarmmaṇi pravarttate / ekadā avyākṛte ◯ evaṃ vāk′karmaṇi(vā{k′}karmaṇi MS^{pc}; vā{..}karmaṇi{m} MS^{ac}) manaḥkarmmaṇi ca / tahtāgatasya tu trayāṇām api karmmaṇāṃ jñānapūrvvaṃ gamatvāt′ / jñānānuparivartti◯tvān nāsty avyākṛtaṃ karmma / tatra jñānasamutthāpitvāt′ jñānapūrvvaṅ gamāṃ jñānasahacaratvāt′ jñānānuparivartti / puna*r apa(ram a)rhan′ traipathikam vastu na cābhāgamātrāt′ pratipadyate / yenāsyāśaktaṃ jñānadarśanaṃ bhavati / na ca sarvaṃ pratipa◯dyate / yenāsyāpratihataṃ jñānadarśanaṃ bahvati / tathāgatas tu traipathikam ābhogan nātrāt′ sarbajñeyaṃ vastu pratipadyate / tasmā◯d ete aṣṭādaśāveṇikā buddhadharmmā ity ucyante /.

[389]According to LAMOTTE 1973 (pp. 302–303) the *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana* lists

that [the Knowledge of All Aspects] is the knowledge—whose basis is the four truthes and which is included in sixteen aspects—. [Interpretation 2]: Others say that that [the Knowledge of All Aspects] is also included in the insight whose aspect is the fact that all phenomena do not have the essential nature, do not arise, do not cease, are pacified from the very beginning, and are in *nirvāṇa* in their nature. [Interpretation 3]: Others do not hold that here [in the Sūtra] [the Knowledge of All Aspects] is said to have the aspect included in the part of remedies, but they say that from it, just as from the wish-fulfilling gem, the unreprehensible welfare provided for the sake of beings becomes to be established. [Interpretation 4]: Further, others say that, since this is the origin (*gzhi*) of all aspects which have been abandoned, this is the Knowledge of All Aspects, and there are all the three—the obscuration of difilements, the obscuration of what to be known, and the obscuration of latent potentialities—that have been abandoned. [Ārya-Vimuktisena's Interpretation]: All these interpretations of the Knowledge of All Aspects would be fine, but the most excellent is what Professor Bhadrapāla says, that, since at the best opportunity (*skabs su bab pa*) it has the quintessence included in ten kinds of objects to be known of the all-encompassing fundamental consciousness (*kun gzhi'i rnam par shes pa*) etc., it is the Knowledge of All Aspects, because it has the full establishment (*yongs su grub pa*) as its basis.[390] With regard to the Knowledge of All Aspects, [Venerable One] states [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: "Subhūti, the Knowledge of All Aspects has the non-existence as its basis, the awareness as its dominant factor (*adhipati*), the pacified aspect,

---

four interpretations of the *sarvākārajñatā*, which are similar to Ārya-Vimuktisena's description here. Cf. *Mahāyānasaṃgrahopanibandhana*, X; (Chin.) T [31] (1598) 442c23–443a1: 有説無常等十六種行相名一切相。菩提用彼為先因故。有餘復説。即 此及餘一切諸法皆無自性。無生無滅本來寂靜自性涅槃無所得相名一切相。有餘復説。非於 此中説治所治諸品類相。然説一切義利圓滿。如如意珠具一切相。我今觀此一切相者。即是一 切障斷品類。所以者何。永斷一切障品類故。謂斷一切所知障品及斷一切習氣品故。This part is not rendered into Tibatan bu preserved only in the Chinese translation.

[390] The figure of Bhadrapāla and this quote from his work have not been traced. Cf. Sparham 2012 (p. 124, n. 108).

and the non-character as its character".[391] It is said here and there [in the Sūtra] that "the awareness as its dominant factor" in this [statement] is becuase of the focusing attention associated with the Knowledge of All Aspects.

And, as for the embodiment in qualities associated with its essential nature, [Maitreya states in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **1.2**

> When the cause has come to maturity, to whomever and whenever the benefit should be brought about, it extends [to them].[392] (VIII, 9)

The intention of this [stanza] is that the manifestation extends [to them]. Having told thus, it is tenable that Bodhisattva-Mahāsattva, even if he abides in [the concentration] such as sky-treasury (*gaganagañja*) in the manner of establishing whatever all beings need, has not been liberated from the sufferings rooted in birth even now, since his own cause has not completely achieved the maturity. With regard to this, [Maitreya states in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> For, [just as if], even if a raincloud causes rain, what is not a seed does not sprout at all; even if Buddhas appear, one who is not suitable does not reach the prosperity.[393] (VIII, 10)
>
> In this manner, Buddha is said to be pervading because his activity is abundant. He is also said to be eternal because that [activity] does not cease.[394] (VIII, 11)

In this manner, with the treatise, [i.e. *Abhisamayālaṃkāra*], intending this there is no contradiction, since [the Sūtra] explains that Buddha is

[391]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 130, ll. 16–17.
[392]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 9.
[393]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 10.
[394]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 11.

omnipresence and eternal.

2 The embodiment in essence has been taught. Now, the embodiment in enjoyment should be taught. Therefore, [Maitreya states in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> This is considered to be Sage's embodiment in enjoyment consisting of thirty-two marks and eighty minor signs, because [through this embodiment Buddhas] enjoy the Mahāyāna.[395] (VIII, 12)

Through this embodiment Buddhas, Venerable Ones, enjoy the pleasure and delight of the enjoyment of unreprehensible Mahāyāna doctrine together with great Bodhisattvas who have entered into the great stage.

2.1. Then, what are the thirty-two marks of great being? It is said [in the
2.1.1 *Abhisamayālaṃkāra*]:

> (1) His hands and feet are marked by wheels; (2) His feet are like a turtle's; (3) His hands and feet have fingers and toes joined by webs; (4) His hands and feets are tender and soft; (5) His body is with seven prominences; (6) His fingers and toes are long; (7–8) His expanded heel and body are large and straigh; (9) His legs have knees and ancles (*śaṅkha*) which are extremely hidden;[396] (10) His body hair is upright; (11) His shanks are like a black antelope's; (12) His thighs and arms are proficient; (13) The secret part in his abdomen (*vasti*) is put in the case; (14) His skin is golden; (15) His skin is fine; (16) His hair is curled to the righ and grows well one by one; (17) His face is marked by an *ūrṇa*;[397] (18)

[395] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 12.

[396] Cf. *Sāratamā*, VIII; (Skt.) p. 180, ll. 13–15: *uccaiḥ sunigūḍhajānugulphatvād ucchaṅkhapāda iti sūtram / ataś ca utkarṣanigūḍhārtha ucchabdaḥ / jānugulphāsthivācī śaṅkhaśabdaḥ / urū mūlādadhaś ca sarva pāda iti gamyate /*; (trnas.) Sparham 2012, p. 125, n. 116: [In the word *ucchaṅkha-pāda*] the *ut* is the word for extremely hidden and the word *śaṅkha* is a word for the ankle bones and kneecaps. Tha *pāda* is from the base of the thigh on down.

[397] An *ūrṇa* is a spiral dot consisting of a long white hair on Buddha's forehead.

> His upper body is like a lion's; (19) His shoulders are enclosed; (20) His breast is bulged up; (21) A bad flavor tastes as an excellent flavor to him; (22) His figure is round and symmetrical like a fig tree (*nyagrodha*); (23) His top of the head is an oval swelling of flesh (*uṣṇīṣa*); (24) His tongue is wide and beautiful; (25) His voice is like Brahman's; (26) His jaw is like a lion's; (27) His teeth are quite white; (28) They are equal in their size; (29) They are contiguous; (30) They are complete in their number, i.e. fourty; (31) His eyes are dark blue; (32) His eyelashes and eyes are like a bull's. These are thirty-two marks.[398] (VIII, 13–17)

Among those (1) as for "his hands and feet are marked by wheels"[399] on his palms of hands and on his soles thousand wheels—with spokes, with a hub and complete in every respect—have appeared, just as if a disk made of bones or of ivories would have been curved. (2) Since his palms of hands[400] touch the earth evenly and since his feet are not shrunk, his hands and feet[401] are well-placed. (3) Since, just as the royal Haṃsa's, his hands and feet have fingers and toes joined by webs, his hands and feet are with webs. (4) Since, just as cotton, his hands and feet are tender, very delicate, like a palm-tree (*tāla*) and soft,[402] his hands and feet are mild and tender. (5) Since his hands, feet, head and napes are well raised, he has seven protrusions. (6) Since his fingers of hands and toes of feet are extended, he has long fingers. (7) Since his heel is long, he has extended heel. (8) Since he is higher than seven fore-arms (*hasta*)[403] and since his body is not crooked, he has large and straight body. (9) Since his knees and ancles

---

[398] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13–17.

[399] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 13a.

[400] The Tibetan translation reads here differently (*pāṇitalābhyāṃ* Skt.; *zhabs kyi mthil gnyis* Tib.).

[401] The Tibetan translation reads here differently (°*pāṇipādatā* Skt.; *zhabs* Tib.).

[402] The Tibetan translation reads here differently (°*taruṇasukumāratālakomala*° Skt.; *shin tu 'jam zhing gzhon sha chags pas* Tib.).

[403] One *hasta* is about 18 inches. His height must be about 320 cm.

are lofty and hidden well, his legs have knees and ancles (*śaṅkha*) which are extremely hidden. (10) Since his body hair has coils curled upward in the right, he has upright body hair. (11) Since his shanks are like Śarabha deer's or a black antelope's, since he is not damaged, and since his shanks are dradually plump and round, he has shanks like Aiṇeya's. (12) Since he, without bending, touches his knees with the palms of his hands because his thighs and arms are same [long], his thighs and arms are proficient.[404] (13) Since his organ for excreting (*mehana*) is hidden in the extremely beautiful case (*kośa*) just as an elephant's or a well-bred horse's, the secret part in his abdomen (*vasti*) is placed in the case. (14) Since his color is [the color] of well-refined *hāṭaka* gold, he has golden color. (15) Since his skin is well purified, smooth and even just as silver and gold, and since his body is not besmeared by dust, he has smooth skin. (16) Since his body hair is well divided and grows severally without split hair, his body hair grows separately. (17) Since his face is adorned with an *ūrṇā*—which is white, has the color of jasmine flowers, moon, cow's milk and snow, and has the light surpassing hundreds of moon and sun—within eyebrows, his face is marked by an *ūrṇā*. An *ūrṇā* is a white, fine body hair curled to the right. (18) Since his body is extensive in the upper part, his uppor body is just as a lion's. (19) Since his napes are well contracted and round, his shoulders are well enclosed. (20) Since his shoulders are well refined just as a golden plate and satisfied, his breast is bulged up. (21) Since the contact [of his tongue with some flavor] (*samana*) is not damaged by wind, bile or phlegm, since he recognizes various flavors, and since he has a suitable consciousness, he understand a flavor as a good flavor. (22) Since his body has an expansive measure in the width between his two extended arms (*vyāma*) and in his height, he is round just as a fig tree (*nyagrodha*). (23) Since the top of his head is symmetrical (*samāna*), well prepared (*sūpahita* and beautiful with

[404]The Tibetan translation reads here differently (*paṭūrubāhuḥ* Skt.; *phyag ring zhing mdzes pa nyid dang* / Tib.).

an *uṣṇīṣa*[405]—completed (*vṛtta*), round (*parimaṇḍala*) and curled into the right—, the top of his head is an (*uṣṇīṣa*). (24) Since [his tongue] has the same color of the petals of red lotus and is extended, his tougue is wide and slender. (25) Since he has a voice just as Brahman's (*hiraṇyagarbha*) or a sparrow's (*kalaviṅkaśakuni*), his voice is like Brahman's. (26) Since his jaw is prepared well just as a disk of mirror, bulged and beautiful, his jaw is like a lion's. (27) Since his teeth are white just as if they were not different from jasmine flowers, the moon or conch-shells, his teeth are white. (28) Since his teeth are not too high, his teeth are uniform. (29) Since [his teeth] are without space [between them], his teeth are contiguous. (30) Since [his teeth] are without extra [teeth] above and below, his teeth are complete and forty. (31) Since the black part and the white part are not mixed, and since [his eyes] are not covered with red lines,[406] his eyes are dark blue. (32) Since [his eyelashes] placed below and placed above are curled correctly, and since Tathāgata's eyelashes are not disarranged, his eyes have eyelashes like bull's.

> At this one (X) there is a certain cause (Y) which accomplishes a certain mark (Z), whatever the mark (Z) might be. After having fulfilled [the cause (Y)] he (X), whoever he might be, has this mark of realization (Z).[407] (VIII, 18) **2.1.2**

And, the marks of the embodiment in enjoyiment should be known to be established by the purification beforehand characterized by accomplishment. What is the cause of the purification beforehand for the marks, whatever they might be?

> The followings are the causes accomplishing the marks according to the Sūtra: Following after teachers, firmness with regard to

[405] An *uṣṇīṣa* is an oval swelling of flesh on the top of Buddha's head.
[406] The Tibetan translation reads here differently (°*rājibhir* Skt.; *ra ri* Tib.).
[407] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 18.

> the restrain, devotion to attracting [beings] (*saṃgrahāsevana*), giving to living beings, liberation of those who are to be killed (*vadhyamokṣa*), receiving and increase of wholesomeness, etc.[408] (VIII, 19–20)

According to the Sūtra: (1) Because of he follows after teachers and goes out to meet them, listens to their teaching, offers garlands, and gives to the followers at the time of gurding temples (*caityānupāna*) etc., he has the hand and feet marked by wheels. This is the preindication (*pūrvanimitta*) of the state of having a great circle of followers. (2) Because his undertaking (*samādāna*) is firm, his hands and feet are well placed. This is the preindication of the state of being unshakable by others with regard to the phenomena realized by himself. (3) Because he devotes himself (*āsevana*) to the four ways of attracting [beings] (*saṃgrahavastu*)[—giving, affectionate speech (*priyavadya*), profitable conduct (*arthacaryā*) and having the same purpose (*samānārtha*)—], his hands and feet are like a web. This is the preindication that he quickly attracts the beings who have not been attracted by him. (4–5) Because he receives fine foods which are eaten, drunk, licked, devoured or tasted, his hands and feet are mild and tender, or he has seven protrusions. These both are the preindication that he obtains fine foods which are eaten, drunk, licked, devoured or tasted. (6–8) Because he completely liberates those who are to be killes (*vadhya*), because he does a favor to living beings, and because he devotes himself to abstain from killing, he has long fingers and toes, extended heels and large and straight body. This is the preindication that he has a long life. (9–10) Because he increases the wholesome action of receiving entirely of the teachings which he has received, and because he does not damage it, his legs have knees and ancles (*śaṅkha*) which are extremely hidden, and he has upright body hair. This is the preindication that the teaching is not damaged or [the preindicatino] with regard to diciples. Here "diciples" are the sphere—

[408]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 19–20.

of beings who are gathered—which is ripened. (11) Because he devotedly gives the works of crafts and science (*śilpavidyākarman*), and because he gives shoes (*upānatpradāna*), he has shanks like a black antelope's. This is the preindication—that he quickly comprehends—by which he quickly seizes the meaning of what has been spoken or of what has been conveyed with some intention.[409] (12) Because he voluntarily gives what is requested from his possession, and because he does not refuse, his thighs and arms are proficient. This means that his arms are straight and long. Among those the state of being straight is because [his arms] are not curved in order not to hide what is requested from his possession; the state of being long is because [his arms] do not refuse supplicants (*yācanaka*) and make advances (*prasara*) [in giving]. This is the preindication of mastery or with regard to control, because the mastery over the mind is not dependent on envy, and because, if he has the control over defilements, he is always not mixed (*avyavakīrṇa*) with the oppositional factors. (13) Because he does not separate each other from his friends, relatives, kinsmen and those once associated with him (*saṅgata*), because he engages the beings who have been separated in a chaste life (*brahmacarya*), and because he keeps the secret discussion, the secret part in his abdomen (*vasti*) is placed in the case. This is the preindication that he has many suns, because Buddha's lineage is not interrupted as long as the cyclic existence is there. (14–15) Because he gives fine covers (*upastaraṇa*), clothes, garments, lofty palatial buildings (*prāsāda*), palaces (*vimāna*) and residences, his color is gold and his skin is smooth. These both are the preindication for the obtaining of fine covers, clothes, garments, lofty palatial buildings, palaces and residences. (16–17) Because he leaves the society, because he installed himself in the abiding in the exact manner (*yathānurūpasthānaniveśana*) at his superiors —professors, teachers, mother, father, brothers, etc.—, and because he

[409]Here the Sanskrit manuscript is broken. The Englisch translation here is from the Tibetan translation.

gives a service for reverence to them,[410] his body hair grows separately to the right and his face is marked by an *ūrṇā*. (18–19) Because his speech is not garrulous, because he is not oppressing, because he talks friendly, and because his eloquence is conformable, his uppor body is just as a lion's and his shoulders are well enclosed. This is the preindication that he is not obstructed, since his knowledge and power (*prabhāva*) are not obstructed in any case. (20–21) Because he gives medicine, attendance, medical practice and suitable foods to sick peoples, and because he is in attendance [on them], his breast is bulged up. For his two shoulders are bulged up at places between [them]. And, he knows a flavor as a a good flavor. For Venerable One has such a sense organ of taste obtained his ripeness, even if a flavor tasted by the sense organ is bad for which, this [Venerable One] recognizes [it] as the best flavor. This is the preindication that he has little distress. (22–23) Because he is preceded by the encouraging of others to offer (*abhihāra*) gardens, assembly halls, resting places, wells, passages leading to inaccessible places, foods and garlands, and to make houses and monasteries, and so on, because he gives [these things] more than others, he is round just as a fig tree (*nyagrodha*). For the measure of his width between his both extended arms is the same as the measure of his hight from the bottom of the feet to the top of the head. And, the top of his head is an (*uṣṇīṣa*). This is the preindication for the obtaining of sovereignty. (24–25) Because he speeks for a long time with a soft, pleasant and sweet voice, his tougue is wide, since he covers the trichiliocosm (*trisāhasralokadhātu*) with his tongue without any doubt (*akāṃkṣataḥ*), and since just to begin one statement causes a lot of information (*vijñapti*). And, his voice is like Brahman's, since it is the voice which has become the range of the auditory sense same as that of diciples standing in his proximity intervening within many world systems. This is the preindication for obtaining the voice endowed with the way of speech with five limbs. And, the voice endowed

[410] The Englisch translation here is from the Tibetan translation.

with the way of speech with five limbs is comprehensible and distinguishable, audible and not hostile (*pratikūla*), profound and resounding, harmless and pleasant for the ears, and intelligent and extensive. The root "*√vid*" has an *uṇādi*-suffix according to "*kurbhraś ca*".[411] Therefore, when "*suc*" has arisen, [the form] "*vidu*" is established. It is said to be causing to know.[412] Exactly for this reason [Venerable One] states that [his voice] is extensive, since [his voice] makes the [mental] continuum (*santāna*) of various diciples to realize. (26) Because for a long time he has abandoned breaks during his talk, and because he speaks on occasion, his jaw is like a lion's. This is the preindication that his speech is to be received. (27–28) Because he pays homage and pays honor (*saṃmānanādhimānana*), because he has purified his life, his teeth are quite white and his teeth are uniform. This is the preindication that he had previously collected his followers. (29–30) Because for a long time he properly uses true and honest words, his teeth are contiguous and his teeth are complete and forty. This is the preindication that his followers should not be broken. (31–32) Because he looks at the one —who is embracing [him] or not exhausting [him]—with the eyes which are not stained, not hated or not confused, his eyes are dark blue and his eyes have eyelashes like bull's. This is the preindication that he is universally beautiful, since they are the same in their nature with regard to being opened.

The marks of great being has been taugh. The eighty minor signs should **2.2**
be taught. Therefore, [Venerable One] states [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]: (1) Buddhas, Venerable Ones, have copper-colored nails, because they are

[411]Citation from *Uṇādisūtra*, I, 22 (I, 23 according to AUFRECHT). Cf. *Uṇādivṛtti-u*, ad I, 23; (Skt.) *bhṛj bharaṇe // ataḥ kupratyayo dvidvaṃ ca dhātoḥ / babhrur munyaṃtare viṣṇau babhrū nakulapiṃgalāv iti dharaṇiḥ / ālapyālam idaṃ babhror yat sadārānapāharat / kathāpi khalu pāpānām alamaśreyase yataḥ / 2. 40. / iti māghaḥ lomāditvāt babhruśaḥ // prākpratyayanirdeśād anyato 'pi bhavati / cakruḥ kartā / jaghnur haṃtā / papuḥ pālakaḥ //.* Cf. also *Uṇādivṛtti-ś*, ad I, 22; and *Prakriyāsarvasva*, ad I, 22.

[412]The Tibetan translation reads here differently (*vider dhātoḥ kurbhraś cety auṇādikaḥ pratyayaḥ / tataḥ sucutpattau vidur iti sidhyati / tad uktaṃ bhavati bodhaka iti /* Skt.; *rig cing zhes bya ba ni rtogs par byed pa zhes brjod pa yin te /* Tib.).

disaffected by everything conditioned. (2) Their nails are affectionate, because their minds are intent on the welfare and pleasure for all beings, just as if they were affectionate relatives. (3) Their nails are high, because they are born in the lineage of high families. (4) Their fingers and toes are rounded (*vṛtta*), because they are faultless in their conducts (*vṛttatas*). (5) Their fingers and toes are bulged up (*cita*), because they have accumulated (*upacita*) a large amount of source of virtues. (6) Their nails are tapering (*anupūrva*), because they have gradually (*anupūrva*) stored up the source of virtues. (7) The top of their head is hidden, because they have concealed their physical, verbal and mental actions and their lives. (8) The top of their head is without knot, because they are breaking the knot to defilements. (9) Their ancles are hidden, because they have concealed their devotion to the doctrine. (10) Their feet are not uneven (*viṣama*), because they are saving from all difficulties (*viṣama*). (11) Their going is strong like a lion's, because they are lions among humans. (12) Their going is strong like a elephant's, because they are elephants among humans. (13) Their going is strong like a haṃsa's, because they are going in the air like royal haṃsas. (14) Their going is strong like a bull's, because they are bulls among humans. (15) Their going is turned to the right (*pradakṣiṇa*), because their path is respectful (*pradakṣiṇa*). (16) Their going is beautiful, becausetheir appearance is beautiful. (17) Their body is uprigh (*avakra*), because their mind is always honest (*avakra*). (18) Their body is rounded, because they proclaims the purified qualities. (19) Their body is cleaned, because they have cleansed all the evils (*pāpadharma*). (20) Their body is gradual (*anupūrva*), because they dradually point out the teaching. (21) Their body is pure, because they are endowed with the cleanness of body, speech and mind. (22) Their body is soft, because their minds are soft in their nature. (23) Their body is clean, because their minds are clean in their nature. (24) Their minor signs are fulfilled, because they have well fulfilled the doctrine and discipline (*dharmavinaya*). (25) Their round body (*maṇḍalagātra*) is extensive

and beautiful, because they proclaim the extensive and beautiful qualities. (26) Their steps are in an even pace, because their minds are even to all beings. (27) Their eyes are clean, because their appearance is quite clean. (28) Their body is quite delicate, because they points out the quite delicate teaching. (29) Their body is not scanty (*adīna*), because their minds are never depressed. (30) Their body is abundant (*utsada*), because they have destroyed (*utsanna*) the source of non-virtues. (31) Their body is well united (*susaṃhita*), because they are endowed with extinguished rebirth. (32) Their limbs and minor limbs are well proportioned, because they have well pointed out the limbs and minor limbs of the dependent origination. (33) Their eyes are clean without darkness, because their appearance is quite clean. (34) Their belly is rounded (*vṛtta*), because their diciples are perfect in their conducts (*vṛtta*). (35) Their belly is cleaned, because they have cleansed their faults in the cyclic existence. (36) Their belly is not bent down (*bhugna*), because they have destroyed the peak of pride. (37) Their belly is slender (*kṣāma*), because he prevents the doctrine from perishing (*kṣaya*). (38) Their navel is deep, because they have penetrated the foremost profound teachings. (39) Their navel is turned to the right (*pradakṣiṇa*), because their diciples are respectful (*pradakṣiṇa*) and suitable as receivers [of teachings]. (40) They are beautiful in all respects, because the assemblage of his diciples are beautiful in all respects. (41) Their conducts are pure, because their minds are extremely pure. (42) Their body has removed freckles, because their doctrine and discipline have removed untimely instructions. (43) Their hands are tender like cotton, because they point out the doctrine for obtaining the lightness like cotton. (44) The line on their hands is affectionate, because they have reached the state of the great ascetic (*mahāśramaṇa*) throug being an affectionate relative. (45) The line on their hands is deep, because their dwelling is extremely deep and firm. (46) The line on their hands is long (*āyata*), because they proclaim the doctrine patiently at length (*āyati*). (47)

Their speaking (*vacana*)[413] is not excessively long, because they point out the path of training which is not excessively long. (48) Their face shows the reflected image of *bimba*, because he abandoned (*visarjita*)[414] the whole world, just as it were a reflected image. (49) Their tongue is soft, because they are the teachers beginning softly (*mṛdupūrva*). (50) Their tongue is slender (*tanu*), because they are suitable for the fine (*tanu*) qualities. (51) Their tongue is red (*rakta*), because their doctrine and discipline are inaccessible for immature people affected with passion (*rakta*). (52) They have the roaring of elephant and the rumbling of clouds, because they are not feared during the roaring of elephant and the rumbling of clouds. (53) Their voice is pleasant, lovely and sweet, because they have diciples to whom they speak with a pleasant, lovely and sweet voice. (54) Their canine teeth are rounded (*vṛtta*), because they have finished (*vṛtta*) the connecting with existence. (55) Their canine teeth are sharp (*tīkṣṇa*), because they are skillful in disciplining the people of superior faculties (*tīkṣṇa*). (56) Their canine teeth are white (*śukla*), because their doctrine and discipline are extremely pure (*śukla*). (57) Their canine teeth are even (*sama*), because they are situated in the same (*sama*) part of the stages. (58) Their canine teeth are tapering (*anupūrva*), because they point out the clear realization in succession (*anupūrva*). (59) Their nose is lofty (*uttuṅga*), because they stand on the high (*tuṅga*) mountain of the insight. (60) Their nose is clean, because they are trusted by the people with pure discipline. (61) Their eyes are wide, because their qualities of Buddhas are extremely broad. (62) Their eyelashes are massive, because they have gathered multitudes of beings. (63) Their eyes are like a white and black lotus flower, because they are delighted by the girls—whose eyes are like a petal of a white and black lotus—of the best among strong gods and asuras. (64) Their eyebrows are extensive (*āyati*), because they always see the vast (*āyati*). (65) Their eyebrows are smooth, because they are skillful in

[413]The Sanskrit term *vacana* is rendered *zhal* (mouth) in Tibetan.
[414]The Sanskrit term *visarjita* is rendered *ston pas na* (demonstrate) in Tibetan.

their pure discipline. (66) Their eyebrows have equal (*sama*) hairs, because they know the entire (*samanta*) faults. (67) Theit eyebrows are affectionate, because they disciplines the people whose mental continuum is moistened with the moistening that is the source of virtues. (68) Their arms are thick and long, because their arms are extremely thick and long.[415] (69) Their ears are equal (*sama*), because they have won battles (*samara*). (70) Their auditory sense is not damaged, because their preceptor have not damaged beings. (71) Their forehead is completely developed (*supariṇāmita*), because they have been changed (*vipariṇata*) by what has been made by all views.[416] (72) Their forehead is broad, because they are defeating their opponents of ascetics or brahmans. (73) Their [head], the heighest part of their body, is filled well, because they have well fulfilled the supreme vows. (74) Their hair is like black bees, because they distinguish between their scope and the delight of black bees. (75) Their hair is piled up (*cita*), because they abandoned (*apacita*) the latent negative tendencies (*anuśaya*) which should be eliminated through the seeing and the cultivation. (76) Their hair is smooth, because they have comprehended the quintessence of teaching with the gine intellects. (77) Their hair is not disordered, because their mind is never disturbed. (78) Their hair is not rough, because their speech is never harsh. (79) Their hair is fragrant, because they have turned the people to the right with the frangrant flowers that are the limbs of enlightenment. (80) The palms of their hands and feet are quite playful (*sulalita*) with *śrīvatsa*, *svastika* and *nandyāvarta*. The following is the *śloka*s of the *kārikā* for summarizing this prose passage of the Sūtra:

A sage has (1–3) the nails which are copper-colored, affectionate

---

[415]The Tibetan translation of the *Vṛtti* reads here *mchog tu rgyas shing ring ba'i phyag mnga' bas na phyag rgyas shing ring ba dang//* as the *Pañcaviṃśatisāhasrikā* reads. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 6–7: *pīnāyatabhujāś ca buddhā bhagavanto bhavanti parapīnāyatavāhavaḥ*.

[416]The Tibetan translation reads here differently (*lta bar byas pa thams cad rnam par spangs pas na* Tib.; *sarvadṛṣṭikṛtavipariṇatāḥ* Skt.).

and high; (4–6) the fingers and toes which are rounded, bulged up and tapering; (7–8) the top of his head hidden and without knot; (9) the ancles which are hidden; (10) the feet which are even; (11–16) the going which is strong [like] a lions's, [like] a elephant's, [like] a bird's (*dvija*) or [like] a bull's, turning to the right, and beautiful; (17–18) the straightness and roundedness [in his body]; (19–20) the cleanedness and gradualness [in his body]; (21–22) the purity and softness [in his body]; (23) the clean body; (24) the minor signs which are fulfilled; (25) the round body which is extensive and beautiful; (26) the steps in an even pace; (27) the cleanness of his eyes; (28) the delicateness [in his body]; (29–30) the body which is not scanty and abundant; (31) well united body; (32) the limbs proportioned well; (33) the cleanness of his eyes where the darkness has been destroyed; (34–37) the belly which is rounded, cleaned, uninjured and slender; (38–39) the deepness and the turning to the right in his navel; (40) the beauty in all respects; (41) pure conduct; (42) the body separated from black freckles; (43) the hands tender like cotton; (44–46) the line on his hands which is affectionate, deep and long; (47) the speaking not excessively long; (48) the lips like the reflected image of *bimba*; (49–51) the tongue which is soft, slender and red; (52) the rumbling of clouds; (53) the voice which is pleasant, lovely and sweet; (54–58) the canine teeth which are rounded, sharp, white, even and tapering (*anupūrvodgata*); (59–60) the nose which is lofty and extremely clean; (61) wide eyes; (62) massive eyelashes; (63) the eyes like lotus petals; (64–67) the eyebrows which are extensive, smooth, very affectionate and have equal hairs; (68) thick and long arms; (69–70) the ears which are equal and devoid of damages; (71–72) the forehead which is not exhausted and broad; (73) the highest part of his body, [i.e. his

> head], is filled; (74–79) the hair which is like black bees, piled up, smooth, with an undisordered form, not rough and captivating people with its fragrance; (80) *śrīvatsa* and *svastika*. These are considered as Buddha's minor signs.[417] (VIII, 21–32)

The embodiment in enjoyment has been taught. The explanation of these **3. 3.1**
two, [i.e. the twenty-one qualities of the embodiment in essence, and the thirty-two marks and the eighty minor signs of the embodiment in enjoyment], will be pointed out as the ways of attracting [beings] (*saṃgrahavastu*) by means of the giving of the transcendent qualities[418] in the Sūtra passage explaining the activity of the embodiment in manifestation. Therefore, it has not been told at the beginning [of the chapter 8 in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]. What is the embodiment in manifestation? [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Sage's embodiment in manifestation is the one with which he impartially performs various welfares to people without interruption as long as they exist. Just as [the embodiment in manifestation], the action of this [embodiment in manifestation] is also held to be without interruption as long as the cyclic existence exists.[419] (VIII, 33–34ab)

Therefore, from now on, one—who is in the state of fruit and has obtained

[417] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 21–32.

[418] In the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, the twenty-one qualities of the *svābhāvikakāya* are not explained in the section of *svābhāvikakāya*, and the thirty-two marks and the eighty minor signs of the *sāṃbhogikakāya* are not explained in the section of *sāṃbhogikakāya*, however these two are explained in the section of *catuḥsaṃgrahavastuniveśanakāritra*, the second activity of Buddha's twenty-seven *kāritra*s. This section is: *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (SKT.) p. 55, l. 24–p. 67, l. 25; (Tib.) D (2790) ca 235v5–247r3, P [90] (5188) ca 272v7–285v2. KIMURA's edition does not contain the end of this section which should have the title of this section.

[419] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 33–34ab.

Buddha's body[420] which has excellently and completely acomplished all aspects—gains mastery over the activities which transform the basis by means of performing various welfares for beings spontaneously and without interruption with his manifestations at the spheres in ten directions as long as the cyclic existence exists. This is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Subhūti's] question "Venerable One, how is there the distinction between wholesome, unwholesome, worldry, transcendent, etc. at the phenomena that are like dream, not real substance (*avastuka*), having non-existence for their nature, and devoid of their own nature?"[421] aims to bring forward the action of that [embodiment in manifestation]. [Venerable One replies:] "Subhūti, here immature ordinary people who have not listened [to the teaching] perceive[422] a dream"[423] intending the dream that is the cyclic existence, up to, "They perceive[424] the one who sees a dream"[425] intending the persons who are awaken from that [dream that is the cyclic existence]. [Venerable One] gives a reply to the question by saying that Arhats and complete and perfect Buddhas do not have those [perceptions] to make known that they do not perceive the remedies against the obscurations of difilements and against the obscurations to what to be known respectively. Astonishing is the distinction—which is difficult to be made—between the phenomena which are difficult to be performed.

---

[420]The term *chos kyi sku* (**dharmakāya*) here should mean Buddha's body in the sence of *nairmāṇikakāya* or three embodiments, i.e. *svābhāvikakāya*, *sāṃbhogikakāya* and *nairmāṇikakāya*.

[421]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 5–9.

[422]The Tibetan translation reads here differently (*svapnam upalabhate* Skt.; *rmi lam yang mi dmigs so* Tib.).

[423]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, ll. 22–23.

[424]The Tibetan translation reads here differently (*svapnadarśinam upalabhate* Skt.; *rmi lam mthong ba yang mi dmigs so* Tib.).

[425]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 44, l. 23.

And, how many kinds is the activity of Buddha's body?[426] [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **3.2**

> This is considered to be the twenty-seven-fold action of Buddha's body: (1) The action calming the [five] domains [of life] (*gati*), (2) the entering (*niveśana*) into the fourfold way of attracting [beings], (3) [the entering] into defilements and into the realization of purification, (4) [the entering] into the real nature of the welfar (*yāthātmya*) for beings, (5) [the entering] into the six perfections, (6) [the entering] into the path of Buddha, (7) [the entering] into the emptiness of the essencial nature, (8) [the entering] into the extinction of two, (9) [the entering] into the conventional designation (*saṃketa*), (10) [the entering] into the taking of nothing as a basis (*anupalambha*), (11) [the entering] into the maturation of beings, (12) [the entering] into the path of Bodhisattvas, (13) [the entering] into the preventing of attachment, (14) [the entering] into the attainment of enlightenment, (15) [the entering] into the purity of victor's field, (16) [the entering] into the certainty, (17) [the entering] into the immeasurable welfare for beings, (18) [the entering] into the virtue such as the serving to Buddhas, (19) [the entering] into the limbs of enlightenment, (20) [the entering] into the indestructibility of actions, (21) [the entering] into the seeing of truth, (22) [the entering] into the elimination of errors, (23) [the entering] into the doctrine (*naya*) that those [errors] are baseless, (24–25) [the entering] into the purity together with the accumulation, (26) [the entering] into the non-comprehension of the distincition between the conditioned and the unconditioned, and (27) the entering into *nirvāṇa*.[427] (VIII, 34cd–40)

---

[426]The term *chos kyi sku* (**dharmakāya*) here should mean Buddha's body in the sence of *nairmāṇikakāya* or three embodiments, i.e. *svābhāvikakāya*, *sāṃbhogikakāya* and *nairmāṇikakāya*.

[427]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 34cd–40.

3.2.1 Among these [activities], the action caliming the domains [of life] is comprehended in the fivefold domain [of life]. This is because [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] with the following [words] — (1) With regard to the action calming the domain of hellish beings, [Venerable One says]: "Subhūti, I look at [the world] with my eyes of Buddhas, having reflected about Bodhisattva-Mahāsattvas in the worlds of ten directions, having fallen into the great hells,"[428] up to "those beings, having come out from those [hells], will gradually eliminate the sufferings by means of the three vehicles."[429] (2) The action calming the domain of animas is [performed] through the surrendering oneself for the sake of the beings of animas in the worlds of ten directions. (3) In the same way, the action calming Yama's world is [perfomed] through the alleviation of sufferings of hungry ghosts (*preta*). (4) The action calming the domain of gods is [performed] through pointing out the teaching to the six classes of gods in the desire realm, causing [them] to win the complete *nirvāṇa* gradually by means of the three vehicles, and separating [them] from the views about Brahman. (5) The action calming the domain of humans is [told] by [what Venerable One states]: "Subhūti, I look with my eyes of Buddhas at Bodhisattva who attract humans by means of the four ways of attracting [beings] (*saṃgrahavastu*),"[430] up to in detail "they cause beings to obtain the Knowledge of All Aspects. This is said to be the fruit of noble qualities."[431] [Subhūti] argues: If it were the case that Bodhisattvas also cause beings to obtain the Knowledge of All Aspects, it would be undesirably followed that there is no difference between Buddhas and Bodhisattvas. [Venerable One] gives a reply agreeing the difference in the following way: The both have the same goal, but they are not [the same] because [Buddhas]

[428] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 14–16.

[429] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 49, ll. 22–25.

[430] Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 52, ll. 14–16.

[431] Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 55, l. 5.

realize it and [Bodhisattvas] do not realize it.

The entering (*niveśana*) into the four ways of attracting [being] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The beings in the worlds of ten directions have the marvelous conditions of help with giving, affectionate speech (*priyavadya*), profitable conduct (*arthacaryā*) and having the same purpose (*samānārtha*) up to the emptiness etc. **3.2.2**

The entering into defilements and into the realization of purification is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] "Furthermore, Subhūti, a Bodhisattva instructs other Bodhisattvas in this way and teaches [them] in this way"[432] and so on. He gains mastery over the skillfulness in mnemonic formulae (*dhāraṇī*) that is the effectuation of letters. In the reply to [Subhūti's] argument [Venerable One says] in detail together with the example of Tathāgata's creation that all phenomena are neither bound nor liberated. Saying that in the way of not taking a stand (*asthānayogena*) all noble persons do not mistake, up to "the source of phenomena (*dharmadhātu*), suchness (*tathatā*) or the culmination of existence (*bhūtakoṭi*) do not reverse"[433] [Venerable One] tells their irreversibility. With the question as to whether all phenomena are not different from the source of phenomena (*dharmadhātu*) etc. saying "If the source of phenomena (*dharmadhātu*) etc. are not irreversible, then the source of phenomena and material substance (*rūpa*) are different?",[434] [Subhūti], intending that they are not different [from all phenomena], [argues] that it would undesirably followed that material substance etc. are also irreversible. In order to indicate that defilement has purification as its nature, through the statement "Subhūti, having made the conventional truth into the stan- **3.2.3**

[432]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 67, ll. 26–27.

[433]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 6–7.

[434]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 71, ll. 9–11.

dard",[435] those [fruits of stream-enterers etc.] are established.[436] [Subhūti argues]: If the establishment of the fruits [of stream-enterers etc.] is not ultimately but conventionally, it would be undesirably followed that all immature ordinary people have the [fruit] of stream-enterer etc. [Venerable One], replying that those [all immature ordinary people] do not understand the two truths, up to "And, the establishment of fruits is not on account of the dividing into the shares of conditioned or unconditioned realms",[437] establishes defilement and purification. [Subhūti, arguing] that "If the dividing of the source of phenomena (*dharmadhātu*) into shares were not there, how could be the first fruit [of stream-enterer], i.e. the abandoning of three fetters (*saṃyojana*);[438] the fruit of once-returner, i.e. the tenuity of greed for pleasure and of malice; the fruit of never-returner, i.e. the abandoning of fetters binding to five lower states (*avarabhāgīya*); the fruit that is the state of being an *arhat*, i.e. the abandoning of fetters binding to five higher states (*ūrdhvabhāgīya*)" in detail up to "the enlightenment?",[439] asks whether the dividing into shares with regard to the fruits would not exist. [Venerable One], saying "at the moment when one penetrates all phenomena[440] as having the same character"[441] together with the example of Tathāgata's creation, up to "the character of phenomena has been penetrated",[442] replies to that [Subhūti's

[435]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 72, ll. 8–9.

[436]Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 72, ll. 8–13: *saṃvṛttisatyaṃ subhūte pramāṇīkṛtya phalavyavasthānaṃ nirdiśyate na punaḥ paramārthasatyena phalavyavasthānaṃ śakyan nirdṛṣṭum. tat kasya hetoḥ? avikalpā hi subhūte sarvadharmā apravyāhārā yad uta anātmasvarūpāḥ, yeṣām anutpādo 'nirodho 'saṃkleśo 'vyavadānaṃ yad uta svabhāvaśūnyatām upādāya.*

[437]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 8–9.

[438]Three fetters (*saṃyojana*) are *rūparāgasaṃyojana*, *ārūpyarāgasaṃyojana* and *auddhatyasaṃyojana*.

[439]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 10–17.

[440]The Tibetan translation reads here differently (°*dharmān* Skt.; *chos thams cad* Tib.).

[441]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 73, ll. 27–28.

[442]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 74,

argument]. [Subhūti] asks [how] the character of phenomena has been penetrated. [Venerable One], with the example of Tathāgata's creation, replies to that [Subhūti's argument]. [Tathāgata's] creation, just as if it cultivates the path without defilement and purification, penetrates well phenomena as existing not really (*avastuka*). Even if all phenomena are like [Tathāgata's] creation, Bodhisattvas have the human effort to see phenomena as an illusion. [Subhūti argues]: If this were the case, it would be undesirably followed that the actions for the sake of beings are useless. [Venerable One] replies: Since beings do not know that by themselves, those [actions for the sake of beings] are fruitful. In the same manner, also in the cases below, a series of statements together with [Subhūti's] arguments and [Venerable One's] replies should be told in detail according to the Sūtra, however I will make just a summary in order to avoid the fault that this book would become too long.

The entering into the real nature of the welfar (*yāthātmya*) for beings is **3.2.4**
what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] By means of the example of a magician, since the source of phenomena (*dharmadhātu*) is unchangeable at the beginning characterized by making a resolve, in the middle characterized by practice, and at the end characterized by the realization, [Buddhas] have the action with regard to the understanding of the real nature of the welfare for beings, i.e. [the action] to place others at the culmination of existence (*bhūtakoṭi*).

The entering into the six perfections is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] **3.2.5**
says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the six perfections.

The entering into the path of Buddha is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] **3.2.6**
says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the path of ten virtuous deeds (*daśakuśalān karmapathān*) up to the path of the true complete enlightenment.

---

ll. 24–25.

3.2.7 The entering into the emptiness of the essencial nature is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the emptiness of the essencial nature by means of what has been taught in detail.

3.2.8 The entering into the phenomena which are non-two is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states:] by means of the example of Tathāgata's creation and an *arhat*'s dream, [Buddhas] have the action to place [others] in the clear realization of non-duality.

3.2.9 The entering into the conventional designation (*saṃketa*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states:] by means of the example of Elder Subhūti observing himself, [Buddhas] have the action to place [others] in the fact that all phenomena are conventional.[443]

3.2.10 The entering into the knowledge taking nothing as a basis (*anupalambha*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the knowledge taking what is to be cultivated, who is cultivating, or the cultivation as a basis.

3.2.11 The entering into the maturation of beings is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the maturation of beings by means of the six perfections.

3.2.12 The entering into the path of Bodhisattvas is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the path of Bodhisattvas such as the perfections etc.

[443] The Tibetan translation reads here differently (*sarvadharmāṇāṃ vyāvahārikatāpratisthāpana*° Skt.; *chos thams cad rab tu 'jog pa'i* Tib.).

The entering into the preventing of attachment is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the preventing of attachment to all phenomena. **3.2.13**

The entering into the attainment of enlightenment is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the attainment of enlightenment. **3.2.14**

The entering into the purity of Buddha's field is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the purity of Buddha's field. **3.2.15**

The entering into the certainty is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the state of being certain to be the one who makes a resolve, who is irreversible, or who is in the last stage (*caramabhavika*). **3.2.16**

The entering into the immeasurable welfare for beings is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to make [others] to obtain the immeasurable welfare for beings in the worlds in ten directions. **3.2.17**

The entering into the approaching [to Buddhas], into the serving [to Buddhas], etc. is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to make [others] to know the benefit that they become disjoined from the opposite factors against the six perfections and they become conjoined with the [six] perfections by means of the approaching and serving to Buddhas in the various worlds, up to through the accomplishment of supernatural faculties (*abhijñā*). **3.2.18**

3.2.19

The entering into the limbs of enlightenment is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the wholesome qualities such as the giving etc. that are the limbs of enlightenment.

3.2.20 The entering into the indestructibility of the relationship between action and its result is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the indestructibility of the cyclic existence of the five domains [of life] (*gati*) which have different relationship between action and its result.

3.2.21 The entering into the seeing of truth is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the comprehension of the sameness of the four noble truths.

3.2.22 The entering into the elimination of errors is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the elimination of the four errors.

3.2.23 The entering into the knowledge that the errors are baseless (*nirvastuka*) is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the knowledge that the errors are baseless through negating just an entity (*vastu*) put on the tip of a hair and by means of the examples of dream, reflected image, echo, mirage, *gandharva*'s city and magical creation.

3.2.24 The entering into the purity is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that, [Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the purity based on the conventional level.

3.2.25 The entering into the accumulation of that [purity] is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — Immediately after that,

[Venerable One states: Buddhas] have the action to place [others] in the fulfillment of the accumulation up to the clear realization of the sameness of two extremes.

The entering into the comprehension that the conditioned and the unconditioned are not different is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] The conditioned phenomena and the unconditioned phenomena can not be perceived as different each other. Why is that? For these two, at the time of realization, are not conjoined, not disjoined, etc. and have a single character, that is to say, they are without character. In the ultimate level [Venerable One] refutes that the clear realization is conditioned, but agrees with the other way (*paryāya*), [i.e. he agrees that the clear realization is unconditioned]. Because on account of the true nature (*dharmatā*) that is the emptiness [all phenomena] do nothing at all, and because [Tathāgata] separates beings from all notions (*saṃjñā*), [Venerable One] asserts that Tathāgata is the chief leader of people. **3.2.26**

The entering into *nirvāṇa*—the twenty-seventh action— is what [the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*] says with the following [words] — [Venerable One states:] All phenomena are just as magical creation. The unconfused phenomenon free from production and cessation is not magical creation.[444] The state of being empty of the essential nature is not magial creation. By means of the words, as much as [they have been told here], establishing the text of the *Prajñāpāramitā*-sūtra, [Buddhas] have the action to place all beings in *nirvāṇa*. **3.2.27**

The sequence and the distinction of the nature of each of these activities, having followed the characters of each of these activities and having looked at them, should be taught. Because the meaning is quite clear, I did not explain in detail. What should the grind do to what has been ground? After having **4**

[444]The Tibetan translation reads here differently (°*vimuktāsaṃmoṣadharmasyānirmitatvena* Skt.; *rnam par grol ba'i chos ma lus pa sprul pa nyid* Tib.).

told thus, one should understand [this] through explaining these three:

> [The embodiment] in essence, together with [the embodiment] in enjoyment, and also [the embodiment] in manifestation.[445] (I, 17ab)

and what has been taught [in the following stanza]:

> This is considered to be the twenty-seven-fold action of Buddha's body.[446] (VIII, 40cd)

The eighth, the chapter about the fruit of training, the section of the Embodiment in Dharma in the instruction on the perfection of insight, the *Abhisamayālaṃkāra*.

[445] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 17ab.
[446] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, VIII, 40cd.

12.5 Translation Text of the Chapter IX

[Question]: Then, in the introductory chapter,[447] for what purpose do Tathāgatas in the worlds of ten directions offer an amazing gift of large lotuses consisting of various kinds of gems? And, for what purpose has a group of numberless Bodhisattvas come [to them]? [Response]: One should tell as the following: It is in order to make known that what the *Prajñāpāramitā*-sūtra has taught beginning with the making of a resolve up to the fulfillment empowers [beings] in all the worlds; It is in order to make known that, taking an ineffable mass of beings as the object through gathering the beings in various worlds, one makes a resolve to the enlightenment; It is in order to make known that, since the Bodhisattvas suitable for the fulfilling of the setting out (*prasthāna*) and the accumulation abide in each of their own Buddha's field as those who have realized the highest true complete enlightenment, there are many Buddhas; It is in order for the Bodhisattvas affectionate with their supernatural faculties (*abhijñā*) to ripen a mass of beings through approaching Buddhas in each worlds, through having an audience [with them], throguh listening their teaching, through worshiping [them], and through serving [them]; It is in order to fulfill their own accumulation; It is in order to obtain the complete purification of Buddha's field as wished; and so on. **1**

Because, from "thus [I have heard]"[448] up to the completion[449] of these texts of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, having put the subjects into a single [work], the subjects become eight beginning with the Knowledge of All Aspects and ending with the Embodiment in Dharma together with its activities, therefore [Maitreya] states [in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **1.1**

[447]The introductory part is thought to refer the beginning of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I-1; (Skt.) p. 1, l. 7–p. 28, l. 3.

[448]Citation from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, I; (Skt.) p. 1, l. 7: *evaṃ mayā śrutamekasmiṃ smaye.*

[449]The Sanskrit should read here *samāptena* which might refer the last part of the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*. Cf. *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VIII; (Skt.) p. 179, ll. 23–25: *ārya-pañcaviṃśatisāhasrikāyāṃ bhagavatyāni prajñāpāramitāyām abhisamayālaṃkārānusāreṇa saṃśodhitāyāṃ dharmakāyādhikāraḥ śikṣāparivarto nāmāṣṭamaḥ samāpta iti.*

> The perfection of insight is explained with the eight subjects. These eight [subjects] are the Knowledge of All Aspects, the Knowledge of Path, the Knowledge of All, and then, the Full Awakening of All Aspects, the [Clear Realization] Having Achieved Its Culmination, the [Clear Realization] Which Is Successive, the Clear Realization in a Single Instant, and the Embodiment in Dharma.[450] (I, 3–4)

1.2 This is also the explanation [on the eight subjects]: The three all-knowledges are the character of the perfection of insight. The Full Awakening of All Aspects is its practice (*prayoga*). The Clear Realization in Its Culmination has its preeminence. The Successive Clear Realization has its sequence. The Clear Realization in a Single Instant is its completion. The Embodiment in Dharma together with the activities is its maturation. This is another way of the explanation. Therefore, the following is told [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Another summary into six elements is: the character, its practice, its preeminence, its sequence, its completion and its maturation.[451] (IX, 1)

1.3 Further, the three all-knowledges are the objectives. The four clear realizations are the cause. The threefold Embodiment in Dharma is its fruit. The twenty-seven welfares for beings are its activities. This is another way [of the explanation]. Therefore, the following is told [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Another summary into three elements is: three objectives, the cause that is the four clear realizations, and the fruit that is the Embodiment in Dharma and its action.[452] (IX, 2)

---

[450] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 3–4.
[451] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IX, 1.
[452] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IX, 2.

Now then, what is the peculiarity of these aids of penetration (*nirvedhabhāgīya*) which have been taught here and there? First of all, in the chapter of the Knowledge of All Aspects, the aids of penetration of Bodhisattvas are distinguished from the aids of penetration of Śrāvakas etc. in the sixfold character of their specialty. This is because in the specialty of basis [the aids of penetration of Bodhisattvas] take the four noble truths as their basis from the perspective of impermanence etc.; because in the specialty of aspect they have non-attachment as their aspects; because in the specialty of cause they have the three vehicles as their cause; because in the specialty of acceptance (*saṃparigraha*) they are accepted by virtuous friends with the skillfulness in means; because in the specialty of connection (*saṃprayoga*) they are connected with the fourfold conception; because in the specialty of classification (*prakāra*) they are distinguished in nature from the aids of penetration of the other ones in the classification of lower grade, middle grade and higher grade. As it has been taught, [Maitreya states] in the same [chapter of the Knowledge of All Aspects in the *Abhisamayālaṃkāra*]: **2** **2.1**

> Because of their basis, because of their aspect, because of their cause, because of their acceptance,[453] (I, 25ab)

and so on.

In the chapter of the Knowledge of Path, the aids of penetration [of Bodhisattvas] taught in Śrāvaka's path are also distinguished from the aforementioned [aids of penetration of Śrāvakas etc.] in the specialties of basis and of aspect. This is because in the specialty of basis [the aids of penetration of Bodhisattvas] take the emptiness of the [five] aggregates beginning with material substance as their basis; because in the specialty of aspect they have it as their aspects that the emptinesses of material substance etc. are without two (*advaya*) and without making into two (*advaidhīkāra*). As it has been taught, [Maitreya states] in the same [chapter of the Knowledge of Path in **2.2**

[453]Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 25ab.

the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> Because of the emptiness of the [five] aggregates of material substance etc., because the emptinesses are without distinction,[454] (II, 3ab)

and so on.

2.3 The aids of penetration [of Bodhisattvas] taught in Pratyekabuddha's path are also distinguished from the aforementioned [aids of penetration of Śrāvakas etc.] in the specialties of basis and of aspect. This is because in the specialty of basis [the aids of penetration of Bodhisattvas] take as their basis the fact that all phenomena are just designations; because in the specialty of aspect they have as their aspects the indicating of the true reality (*dharmatā*) without contradiction to the designations. As it has been taught, [Maitreya states] in the same [chapter of the Knowledge of Path in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> [The warmed (*ūṣmaga*)] has the indication of the true reality without contradiction to designations;[455] (II, 9ab)

and so on.

2.4 The aids of penetration [of Bodhisattvas] in [the chapter of] the Full Awakening of All Aspects, which have been taught as being comprehended in the path of preparation based on all beings, are distinguished by the specialty of basis—that is all beings—and by the specialty of aspect—that is each of even-mindedness etc. towards them—. As it has been taught, [Maitreya states] in the same [chapter of the Knowledge of Path in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The basis of the warmed (*ūṣman*) here is said to be all beings. Its aspect is said to be tenfold beginning with even-mindedness etc. towards them.[456] (IV, 35)

[454] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, II, 3ab.
[455] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, II, 9ab.
[456] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 35.

and so on. This is the character of specialty of the aids of penetration [of Bodhisattvas].

Now then, what is the peculiarity of the path of seeing which has been **3**
taught in many ways here and there? First of all, the path of seeing in **3.1** [the chapter of] the Knowledge of Path, since it falls neither into the cyclic existence not into the *nirvāṇa*, is the path of not remaining. For with regard to this it is told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]:

> Subhūti, Bodhisattvas should produce all paths. They should not realize the culmination of existence (*bhūtakoṭi*).[457]

and so on.

The path of seeing in [the chapter of] the Knowledge of All is the path of **3.2**
surpassing the Hīnayānas. For with regard to this it is told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]:

> Bodhisattvas, having observed the accomplishment of Śrāvakas and Pratyekabuddhas through knowledge and seeing, surpass it.[458]

And, it is also told [in the *Pañcaviṃśatisāhasrikā*]:

> The knowledge and the abandonment of stream-enters up to Pratyekabuddhas is the forbearance of Bodhisattvas.[459]

The path of seeing taught with regard to the special character in [the **3.3**
chapter of] the Full Awakening of All Aspects is the path of specialty. As it has been taught, [Maitreya states] in the same [chapter of the Full Awakening of All Aspects in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

[457]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 125, ll. 5.
[458]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, V; (Skt.) p. 34, ll. 10–13.
[459]Citation with redactional changes from *Pañcaviṃśatisāhasrikā*, VII; (Skt.) p. 34, ll. 6–12.

> The character of specialty has been taught in terms of the sixteen instants—which are distinguished by the specialty such as incomprehensibility etc., and which have the truths for their range—.[460] (IV, 23)

3.4 The path of seeing taught with regard to the assemblage of irreversible Bodhisattvas is the path of training, since it exists in the state of training. As it has been taught, [Maitreya states] in the same [chapter of the Full Awakening of All Aspects in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The sixteen instants [consisting] of forbearance and knowledge should be known to be the character as being irreversible on Bodhisattva's path of seeing.[461] (IV, 46)

"The instant"—as long as a knowledge arises at an object to be known—in every case should be known to be characterized by the entire completion of an action.

3.5 And, the path of seeing taught in the Clear Realization in Its Culmination should be known to be the path of remedy. As it has been taught, [Maitreya states] with regard to this [in the *Abhisamayālaṃkāra*]:

> The fourfold remedy to the fourfold oppositional factor is on each of the path called seeing and cultivation.[462] (I, 14cd–15ab)

In this way, the character of specialty of these paths of seeing should be understood.

4 And, this is just one aspect. Also from this aspect the practice of the path of cultivation pointed out in the Knowledge of All and in the Full Awakening of All Aspects, having been observed the character of specialty

[460] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 23.
[461] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, IV, 46.
[462] Citation from *Abhisamayālaṃkāra*, I, 14cd–15ab.

among these and those divisions of conceptions, should be observed.[463]

Thus, this world is said to be based on the path which has been gone and followed, since people, even though their intelligence has not been accomplished, have the seeing of the things out of the range of sight here on the path to Buddhas. Therefore, for the sake of people's welfare, I have revealed to the wises just this one aspect of the system of the perfection of insight which has not been licked by people.

Alas! These people have the noble eyes covered according to their desire with the evil which has ignorance for its nature. Therefore, it is amazing that they do not wish to break the bright path with abundant merits.

On the path of might which is proper to logic, one who desires the liberation cannot halt the step of mind. For the instruction results in the enlightenment in the sense of the truth of mere renown.

Hi! Thus, this person—depending on others and following what has preceded—behaves like an elephant calf. The army resorts to the elephant which breaks with its own power what is inaccessible.

These three stanzas should be understood to be regarding the fact that the three kinds of groups of beings—who are confused (*samūḍha*), who have wrongly practiced, and who have correctly practiced—wish to set out, wish to awake, or wish to go to the specialty respectively.

Alas! At last, I, fatigued with various thoughts, see the resting place, i.e. the system of the perfection of insight.

The treatise of the *Abhisamayālaṃkāra*, the instruction in the noble *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā*, has been completed. [This work] is the composition[464] of Ārya-Vimuktisena—having good conducts as his activities, having set out to the Mahāyāna, a Buddhist monk, belonging to the

[463]The Tibetan translation reads here differently (°*lakṣaṇamavalokyāvalokayitavyaḥ* Skt.; *mtshan nyid … brtags shing bshad par bya'o //* Tib.).

[464]The Tibetan translation reads here differently (°*śāstraṃ … kṛtiḥ* Skt.; *bstan bcos kyi 'grel pa* Tib.). This must be caused by the misreading of *kṛtiḥ* as *vṛttiḥ*.

noble Kurukulla [school] of the Saṃmatīya [school], and a nephew of master Buddhadāsa who is a chief of many great monasteries—.

It is marvelous that this system of the perfection of insight—which has not been understood by others [than me] in the Mahāyāna, and where many people confused through taking real existence as a basis are wandering about as a whirlpool—, after having been asked directly to the Victor, has been explained at last by the noble one (*ārya*)—whose intelligence is acute[465]— by means of number, meaning, sequence, name, divisions and results.

> However, having become the one who sees through everything and conquered the enemies that are faults with this merit, I would save people from the ocean of existence filled with large waves that are old age, sickness and death.[466]
>
> For the sake of welfare of so much amount of beings as the starting point—devoid of the end—of the cyclic existence, I will perform the mesurable course of religious conducts.[467]
>
> Tathāgata explained indeed the cause of phenomena which arise from their cause. And, the great ascetic says that those has cessation.

This is a religious gift from Cintāmaṇiśrīmitra—going with the excellent Mahāyāna, a learned, a elder, a Buddhist monk—. May the merit here be in order for a heap of all beings beginning with teachers, professors, mother and father to obtain the highest knowledge! [This manuscript has been finished] on the 5th of Āśvina month in the 32nd year during the flourishing

[465]The Tibetan translation reads here differently (*tenāryeṇa cirādayaṃ paṭudhiyā* Skt.; *des na 'phags pa gsal ba'i blo mnga' de yis* Tib.).

[466]Citation from *Jātakamālā*, VIII, 55.

[467]Citation with redactional changes from *Śikṣāsamuccaya*; (Skt.) p. 13, ll. 18–19.

and wholesome reign of venerable king Rāmapāla—the highest lord, the highest sage, the highest Buddhist, a great king, an emperor—.

Go mi ’chi med—Indian wise, great religious friend of the East—and [rNgog] Blo ldan shes rab—great translator, Buddhist monk—translated, discussed and made decision.[468]

[468]This is the colophon written by the Tibetan translator. After this sentence the sNar thang edition has another sentence.

Part III

Appendices

Appendix A

Diplomatic Edition

A.1 Diplomatic Edition of the Chapter V

83v1[1] dihānukrāntasambandhidraṣṭavyaṃ ‖ ⊗ ‖ abhisama(yāla)ṃ(k)āre prajñāpāra(m)itopadeśasāstre sarvvākārābhiϕ◯saṃbodhādhikāras tathatāparivarttaś caturthaḥ ‖ ⊗ ‖ uktaḥ sarvākārābhisaṃbodho mūrddhābhisamaya idānīṃ vakta◯vyaḥ | tatra liṅgaṃ tāvad asyābhidhīyate | yenāsau liṃgyate tat′ punar dvādaśa(.i)///++++++++++

83v2 +++///(r..)dharmmekṣa(ṇ.di)kaṃ mūrddhaprāptasya yogasya liṅgaṃ dvādaśadhā mataṃ | tatredaṃ prathamaṃ liṅgaṃ yad āha | sa◯ceta subhūte bodhisatvaḥ svapnāntaragato pi ‖ ⊗ ‖ svapnopamāṃś caiva sarvadharmmān′ vyavalokayati | evaṃ pratiśruϕ◯tkāmarīcinirmmitamāyāgandharvanagaropamāṃś caiva sarvvadharmmāna vyavalokayati (|) ///[2] ++++++++

83v3 +++///(..r.. ..)++++++(.i..)rtanīyalakṣaṇaṃ vedita(.y)am iti

[1]The right margin where this folio must have been numbered is broken. This folio is numbered *80* probably by the second hand above the right binding hole in verso.

[2]× *na (2)* in the top margin might be insered here from the context.

5 dvādaśa°] *MS^{pc}*; dvā{r}daśa° *MS^{ac}*

ko rthaḥ | evaṃ hi prajñopāyaparigṛhītā ◯ bodhisatvasya yogadharmmabhāvanā mūrddhaprāptā yat′ svapnāntare pi asya yogavidarśanāmanasikārāḥ satvadhātusāϕ◯pekṣā eva pravarttanta iti | dvitīyaṃ yad āha | tasyaivaṃ śrāvakādibhūmitraidhātu(..)///++++++++

83v4 +++++++++///(.. .aiv. .. .. .. .ivā..tathā)gatadarśanataddharmmadeśanānudharmmapratipattyeti ◯ | caturthaṃ yad āha | punas tasyaiva buddharddhiviku{r}vitadarśaneneti | pañcamaṃ yadāha | punas tasyaiva sarvabhayasthāneṣu sva◯pnopamatraidhātukadharmmadeśanopasaṃhāracittotpādeneti | ṣaṣṭhaṃ yad āha | ///++++++++

83v5 +++++++++++++++++++///(.i)lābhena | tat kasya heto mū{r}ddhābhisamaye saṃsārasva◯pnasvapnāntarayor advayādvaidhīkāratveneti | tatrādvayo rthaḥ | advaidhīkāraḥ abhisandhidvaidhīkaraṇāśakyatve◯na | saptamaṃ yad āha | svapnapratibodhāvasth{a}yoḥ | nagarādidāhāpraśamana(sa..)///++++++++

83v6 +++++++++++++++++++++++++///(r..nī..)karmmatvena sāntaravyantarasamṛddhā ◯ satvānāṃ dṛṣṭadhārmmikakarmmavipākatveneti | aṣṭamaṃ yad āha | pu(nar . .. .. .)yādhiṣṭhāneṣu tadapakramaṇāvaivartti◯kasatyādhiṣṭhānasamṛddhyā mārādhiṣṭhānenāpakramaṇe | svayam abhimānotpatter anyab(o)///+++++++

84r1[3] ++++++///(.. . ka.. h. ..r u.. .. .. .. .yāpar)i(.ṛhī)tatvena punar mmārasya tannāmānvayādibahuvidha◯saṃgatanirdeśe vipralambhasvīkaraṇānavabodhena | punar mmārasya svavika(..ta)nāmādivipralambhopadeśasvīkaraṇe◯na | catasṛbhyo mūlāpattibhyaḥ | pañcabhyaḥ ānantaryebhyaś ca nāmāpadeśābhimānasya (gu)///+++++

[3]The right margin where this folio must have been numbered is broken. This folio is numbered *80* probably by the second hand and *81* probably by the third hand above the right binding hole in verso.

7 °viku{r}vita°] MS^{pc}; °vikuvita° MS^{ac} **11** mū{r}ddhābhisamaye] MS^{pc}; mūddhābhisamaye MS^{ac} **13** °bodhāvasth{a}yoḥ] MS^{pc}; °bodhāvasth{o}yoḥ MS^{ac} **20** °(.ṛhīta)tvena] MS^{ppc}; °(.ṛhīta)..× MS^{pc}, na 1 *in the top margin*; °(.ṛhīta).. MS^{ac}

84r2 ++++///(.. ..vekaguṇ)ā(padeśe)na | bhagavatā śrāvakādicittavivekānujñāneneti | navamaṃ yad āha | ϕ ◯ ādhimānikapudgalavivarjanena svārthādiyogānuyuktasya svayam abhijñāparākramatvena kalyāṇamitrāṇāṃ sevi◯tavyatvena | (t)eṣāṃ sarvakalyāṇadharmmaprāptinimittajñāpanārthena pāramitābodhipakṣā///++++++

84r3 tvena t(.)ṣā(.) kalyāṇadharmmaprāpakamārggatvajñāpanārtheneti | daśamaṃ yad āha | sarvābhiprāyaparipūrikāma◯syeha | sarvadharmmopadeśāta prajñāpāramitāyāṃ śikṣitavyatveneti | ekādaśamaṃ yad āha | prajñāpāramitāyā asaṃgalaϕ◯kṣaṇatvena grāhyagrāhakavikalpasaṅgābhāvajñā(pa)nā(rthena |) viviktaśūnyalakṣaṇatvād āna(..)///+++++

84r4 rggayor (.ath)ākramaṃ sarva(dhar..)ṇāṃ prajñāpāramitālakṣaṇasaṃvidyamānatvena | evaṃ sati saṃkleśavyavadānāϕ◯bhāvaprasaṃjanena | tat kiṃ manyase subhūte api nu dīrggharātraṃ satvāhaṃkāramamakāre carantīti tat′saṃsiddhyeti | dvādaśa◯maṃ yad āha | evaṃ caranto nabhibhūtasya sarvākārajñatābhyāsībhāveneti ‖ ⊗ ‖ uktaṃ (m.)///++++++

84r5 liṃgaṃ yena (..) liṅgyate | (ta)syedānīṃ vivṛddhiḥ katamety āha | **jaṃbūdvīpajaneyattā buddhapūjāḥ śubhādikāḥ u◯pamā bahudhā kṛtvā vivṛddhiḥ ṣoḍaśātmikā** | tatreyaṃ prathamā vivṛddhir yad āha | jaṃbūdvīpakasatvasaṃkhyātatathāgatasa◯tkārādipūjā | tatkuśalamūlānuttarasamyak′saṃbodhipariṇāmayituḥ sakāśāt pa(.e)///+++++++

84r6 (.ai.ikasya) avirahitaprajñāpāramitā(pratis. .. ..kārasya) bahutarapuṇyaprasavatvena evaṃ hi triϕ◯sāhasramahāsāhasralokadhātavīyānāṃ satvānāṃ yāvad anuttarasamyak′saṃbodhipratiṣṭhāpanatat′kuśalamūlānuttara◯samyak′saṃbodhipariṇāmayituḥ sakāśād itarasya bahutarapuṇyaprasavatvena ta(t ..)///++++++

84v1 (.ānan.. ..)ṃ maitrīkaruṇāmuditopekṣāvihā(r)i(.v.netyādi |) dvitīyā yad āha | labdhahīnapunaḥparihīṇamahā◯maṇiratnamanuṣyodāharaṇena

prajñāpāramitaikārpaṇamanasikāratvena | sarvamanasikārāṇāṃ svabhāvaśūnyatvāt′ tair avi◯rahitatvābhāvaprasaṃjanena saced evaṃ jānāti virahitāḥ sarvadharmmāḥ svabhāvenety (ā)///++++++++

84v2 vivṛddhipa(.i)hāṇipra(t)i(..dh)ād avirahitaprasādhaneneti | tṛtīyā yad āha | na subhūte bodhisatvo mahāsa◯tvaḥ prajñāpāramitāyāṃ caran viva{r}ddhate vā parihīyate vety ārabhya yāvad ayaṃ subhūte bodhisatvānāṃ mahāsatvānām anutϕ◯ttikadharmmakṣāntilābhaḥ | evaṃrūpayā subhūte kṣāntyā samanvāgato bodhisatvo ma(hā)///+++++++++

84v3 saṃbodhijñānamahājñānasarvākārajñatā{ṃ} nānuprāpnuyād iti neda{ṃ} sthānaṃ vidyate | tat′ kasya hetos tathā hi sa ϕ ◯ tannimno bhaviṣyati | yāvad anuttarāṃ samyak′saṃbodhim abhisaṃbhotsyata iti | caturthī yad āha kiṃ punar bhagavan sarvadharmmā◯ṇām anutpattaye vyākariṣyate bodhisatvo mahāsatvo ’nuttarāyāṃ samyak′saṃbodhau | (..) ///++++ +

84v4 ity ārabhya bodhyabodhakadharmmānupalaṃ{⊔}bhena | tat′ kasya hetor atra carato bodhisatvasyaivaṃbhūtavikalpābhāve◯na | tat kasya hetor avikalpā hi mūrddhābhisamaye prajñāpāramiteti | paṃcamī yad āha | prajñāpāramitābhiyuktānām itara◯t′kuśalamūlasamanvāgatamapratiṣedhena tat′śi(kṣāp.)ṇyabahutvopanyāsārthena | (j.ṃ)///++++++

84v5 (.. .. ..)karmmapatha(dhyā.. ..pya)samāpattilābhina idandharmmābhiyogavato bahutarapuṇyaprasa◯vatvena tat kasya hetos tasya sarvalokaśrāvakādyanupāyakuśalabodhisatvābhibhavani{r}yāṇeneti | ṣaṣṭhī yad āha | ϕ ◯ eva{ṃ} carataḥ (.a)rvadevanikāyopasaṃkramaṇaparopakramikasvadhātuvaiṣamyasamutthaglā(..)///+++++

1 prajñāpāramitaikārpaṇa°] MS^{pc}; prajñāpāramitokārpaṇa° MS^{ac} **2** °śūnyatvāt′ tair] MS^{ppc}; °śūnyatvā× tair MS^{pc}, t′ 1 *in the top margin*; °śūnyatvā tair MS^{ac} **6** viva{r}ddhate] MS^{pc}; vivaddhate MS^{ac} **7** mahāsatvānām anut°] MS^{pc}; mahāsatvānā{ṃ} manut° MS^{ac} **9** °jñatā{ṃ} nānuprāpnuyād] MS^{pc}; °jñatānā{ṃ} nu prāpnuyād MS^{ac} **10** neda{ṃ} sthānaṃ] MS^{pc}; nedasthānaṃ MS^{ac} **15** °dharmmānupalaṃ{⊔}bhena] MS^{pc}; °dharmmānupalaṃ{bhe}bhena MS^{ac} **23** °ni{r}yāṇeneti] MS^{pc}; °niyāṇeneti MS^{ac} **24** eva{ṃ}] MS^{pc}; eva MS^{ac}

84v6 ++++++///(.ā.. |) śikṣā(kā.. .. .. ..d.bh)ūmipātānuttarasamyak′-saṃbodhi-abhisa{ṃ}bodhayor anyatarā{dhiga}◯maṃ prati bodhisatvasya trisāhasramahāsāhasralokadhātavīyamāragaṇa(sa)ṃ(..ya.)rāptyā punas tacchokaśalyaviddhatvena | pu◯nas teṣām ulkāpātādyutsarggeṇa | na khalv ānanda sarveṣāṃ bodhisatvānāṃ māraḥ pāpīy(.)///+++++++

85r1[4] (.i.e.. .. .. ..ya) ity ā(rabhya pūrvajanmasv idandha)rmmānadhimuktasya tat′saṃśaprāptasya kalyāṇamitravirahi◯tasyāśṛṇvato lokayātāsaddharmmaparigrāhakasya tadvarṇṇabhāṣakasya kin tavānayā prajñāpāramitayeti | paraviveca◯yitur anyabodhisatvayānikaiḥ pudgalaiḥ saha kalahabhaṇḍanādiparas(ya | ..)///++++++++++

85r2 (va.. .. ..vatara)lābhena sakārajñatāparityāgavata tāvata kalpanarakasannāhābhyupagamena pūrvanirdeśā◯yatisamvarāpannasya tatkarmmāvaraṇavyutthāneneti | aṣṭamī yad āha | yathā śāstari tathā samānayānīyeṣu sthānā◯t′ samaśi(kṣatve)na adhyātmaśūnyatā yāvad abhāvasvabhā(va)śūnyatā r(ū..ṃ) ///++++++++++++++

85r3 samatāśikṣāviṣayopanyāsene{ti | nava}mī yad āha | kiṃ punar bhagavan′ bodhisatvo mahāsatvo rūpasya kṣa◯yāya śikṣate yāvat′ sarvākārajñatāyā ity ārabhya yāvat tat kasya hetor asty asyopāyakauśalaṃ yena dhyānādīni ϕ ◯ ca samāpadyate na ca teṣāṃ vaśenopapadyat{a} iti | pa(.i..)ddhaśikṣā(..)///++++++++++++++

85r4 rtheneti | sarvvadharmmāḥ (pra)kṛ(ti)viśuddhatvāt tadanupapatyā bālapṛthagjanānāṃ tathā ’jñānā{d bo}dhisatvasya yāvat′◯sarvākārajñatāśikṣopapatyeti | daśamī yad āha | jātarūpakṣetrodāharaṇena

[4] The right margin where this folio must have been numbered is broken. This folio is numbered *81* probably by the second hand and *82* probably by the third hand above the right binding hole in verso.

2 abhisa{ṃ}bodhayor] MS^{pc}; °abhisabodhayor MS^{ac} **2** anyatarā{dhiga}°] MS^{pc}; anyatarā{gamaṃ} MS^{ac} **16** °nyāsene{ti | nava}mī] MS^{ppc}; °nyāsene{ti | ..×}mī MS^{pc}, (.. ..) *in the top margin*; °nyāsene{ti | ..}mī MS^{ac} **19** vaśenopapadyat{a} iti] MS^{pc}; vaśenopapadyat{e} iti MS^{ac} **22** ’jñānā{d bo}dhisatvasya] MS^{ppc}; ’jñānā{bo×}dhisatvasya MS^{pc}, × dbo 4 *in the top margin*; ’jñānā{ṃ bo}dhisatvasya MS^{ac}

buddhagotrāṇāṃ mṛddhābhisamayavṛϕ◯{⊔}ddhilābhayogyānām alpīyastvajñāpanārtheneti | ekādaśī yad ā(..) ///+++++++++++++++++

85r5 gatasatvoharaṇena | mū(.)ddhābhisamayasya buddhatvaphalaprāptilābhinām atypīyastvajñāpanārtheneti | dvādaśī ◯ yad āha | punaḥ ṣaṭpāramitāvipakṣacittānutpādeneti | trayodaśī yad āha | punā rūpādisahagatacittānutpādena | ϕ ◯ tat kasya hetor iha mūrddhābhisamayalakṣaṇāyāṃ prajñāpāramitāyāṃ ca(..)///++++++++++++++++++++

85r6 (.e)ti | caturdaśī yad āha | satkāyadṛṣṭyudāha(r{a}.. .. .. ..)pāramitāyā{ḥ} sarvapāramitāsaṃgrāhikatveneti ◯ | paṃcadaśī yad āha | prajñāpāramitāśikṣāyāḥ sarvasampat'pratilambhahetutven{a} | yady evaṃ śrāvako pi sa bhaviṣyati | ◯ pratyekabuddho vety ata āha | śrāvakapratyekabuddhasaṃpado jñānena (..) ///++++++++++++++

85v1 numānajñānanirāsārthaṃ darśanavacanaṃ | bhrāntida(rśananirāsā)rthañ ca jñānavacanaṃ | jñānadarśanavacanaṃ tu śrāvakapra◯tyekabuddhabhūmyor bodhisatvasya bhāvanāmārggābhāvajñāpanārthaṃ | kiṃ punaḥ kāraṇaṃ tatrāsya bhāvanāmārggaḥ pratiṣidhyate | ya◯ta srotaāpannasya yāvac chrāvakapratyekabuddhasya jñānaṃ ca prahāṇaṃ ca s(.) ///++++++++++++++

85v2 paratvād ity arthaḥ | ati(krama)ṇaṃ punaḥ sarvākārābhisaṃbodhapraveśaḥ | ṣoḍaśī vivṛddhir yad āha | sacet′ puna◯s tasyaivaṃ bhavatīyaṃ prajñāpāramitety ārabhya tadviṣayavikalpapratiṣedhaśikṣānujñānenānuttarasamyak′saṃbodhi-abhyā◯sībhāveneti || ⊗ || uktā mūrddhābhisamayasya vivṛddhir yathāsau vi(..)///++++++++++++

85v3 thāsau nirūḍho bhavati sātm(.bh)āvagamanam upādāyety āha | trisarvajñatvadharmmāṇāṃ paripūrir anuttarā apari◯tyaktasatvārthā nirūḍhir abhidhīyate | yad āha | carann apīha tāvad bodhisatvo mahāsatvo dānapāra{mitāyāṃ yāvad āveṇi}keṣu sa◯rvasatvān abhibhavati | kaḥ punar

1 °vṛ◯{⊔}ddhi°] MS^{pc}; °vṛ◯{tti}ddhi° MS^{ac} **8–9** °udāha(r{a}.. .. .. ..)pāramitāyā{ḥ}] MS^{pc}; °udāha(r{e}.. .. .. ..)pāramitāyā{ṃ} MS^{ac} **10** °hetutven{a}] MS^{pc}; °hetutven{e} MS^{ac} **27** dānapāra{mitāyāṃ yāvad āveṇi}keṣu] MS^{ppc}; dānapāra{mitāyāṃ yāvad ā×}keṣu MS^{pc}, veṇi 3 *in the top margin*; dānapāra{mitāyāṃ yāvad ā}keṣu MS^{ac}

vādo ’nuttarāṃ samyak′saṃ(b)odhim abhisaṃbuddha(ḥ) ///++++++++ +++++++

85v4 sya nirūḍhāvasthālābhināṃ daulabhyajñāpanārthenātideśena pratyāsannakiraṇād ābhimukhyakiṇāt′ prakīrṇṇa◯kiraṇāc ca māndāravapuṣpapūjākuśalamūlasya bodhisatvānāṃ buddhadharmma-paripūripariṇāmen{ā}d deśapadena sarvvajñaϕ◯tādharmmāṇā s(..)yaṃbhūdharmmāṇāṃ manāśravāṇāṃ paripūri bhavatv (.)ti | tri(..)///+ ++++++++++++++

85v5 śe(ne.. .. ..r.. .. .. | .va)ṃ(bhūt)ādhigamāvasthasya nirvāṇapātaparihārārtham mahākaru◯ṇāsaṃmukhīkaraṇābhisandhinā atīrṇṇasatvatāraṇādicittotpādena | prathamayānasaṃprasthitānāṃ cayāpratipannānā◯m a{⊔}vaivar(tt)i(..)nām ekajātipratibaddhānāṃ ceti yathāsaṃbhavaṃ catu{r}vika(..)///+++++++++++++

85v6 yo (ca.. .i.. .. ..n.)neti || ⊗ || samādhir idānīṃ vaktavya ity āϕ◯ha | caturdvīpakasāhasradvisāhasradvitrisāhasrakopamāḥ kṛtvā puṇyabahutvena samādhiḥ parikīrttitaḥ | yad āϕ◯ha | anu-modanāpuṇyabahutvam ārabhya cāturdvīpakalokadhātupa(lag.haṇ.)///++ ++++++++++++

86r1[5] +++++///(| evaṃ trisāhasralo)kadhātavīyamahāsamudraśata-bhedaprabhinnavālāgrakoṭyudabindūt′kṣepa◯pramāṇagrahaṇodāharaṇena | tacittotpādāanumodanāpuṇyabahutvena | ta ebhi{ś ci}ttotpādaiḥ samanvā-gatā yatra ϕ ◯ yatropapatsyanta ity ārabhya yāvat tathā pariṇāmayitavyāni ya(th)*(ā na ci)tt(.)nānyatra citteneti | bahu*

[5]The right margin where this folio must have been numbered is broken. This folio is numbered *82* probably by the second hand and *83* probably by the third hand above the right binding hole in verso.

4 ābhimukhyakiṇāt′] MS^{pc}; ābhimukhyaki{ṃ}ṇāt′ MS^{ac} **6** °pariṇāmen{ā}d deśapadena] MS^{pc}; pariṇāmen{o}ddeśapadena MS^{ac} **12** a{⊔}vaivar(tt)i(..)nām] MS^{pc}; a{ve}vair(tt)i(..)nām MS^{ac} **13** catu{r}vika°] MS^{pc}; catuvika° MS^{ac} **20** °bindūt′kṣepa°] MS^{pc}; °bi{ṃ}ndūt′kṣepa° MS^{ac} **21** ebhi{ś ci}ttotpādaiḥ] MS^{ppc}; ebhi {×ci}tttopādaiḥ MS^{pc}, ś ci 1 *in the top margin*; ebhi {ci}tttopādaiḥ MS^{ac}

86r2 (vi.. ..ś. ..)padeśena | tāny etāni liṅgādīni druṣmādicaturvidhanirvedhabhāgīyasvarū◯palakṣaṇāni yathākramaṃ {veditavyāni ‖ ⊗ ‖ darśanamārggavipakṣa idānīṃ sapratipakṣa}ś catu{r}vidho grāhyagrāhakavikalpo ◯ vaktavya i(ty) āha | pravṛttau ca nivṛttau ca pratyekaṃ tau na{v}ātmak(au) *grā(.au .ikalpau vi)jñeyāv iti | ϕ*

86r3 tatra dvividho grāhyavikalpaḥ sakalapravṛttipakṣādhiṣṭhānaḥ | prathamo yad āha | dvayādvayasaṃjñāϕ◯vigatānām evaṃvidhacittotpādānumodanānuttarasamyak′saṃbodhipariṇāmanāyojane{ne}ti | samasta◯nivṛttipa(kṣ)ādhiṣṭhānaś ca dvitīyo yad āha | avi(..)lpāyuṣmā*(n. ..)++++++++(..)ty āϕ*

86r4 rabhya yāvad avikalpāyāṃ prajñāpāramitāyāṃ carann avikalpaṃ dharmmam abhisaṃbudhyata iti | vyavadā◯naviṣayavikalpapratiṣedheneti | kiṃ punaḥ kāraṇam etau vikalpāv ity ucyete | yasmād ayathāviṣayā◯tmako vitathaḥ kalpo vikalpa iti kṛtvā | grāhakavikalp(o)///+++++++++++

86r5 satsatvavikalpau grāhakau matau pṛthagjanāryabhedena | pratyekaṃ tau navātmakau | tatra dravyasat′pṛϕ◯thagjanapuruṣādhiṣṭhānaḥ prathamo grāhakavikalpo yad āha | sāre batāyam āyuṣman subhūte bodhisatvo ma◯hāsatva{⊔}ś carati | yaḥ prajñāpāramitāyāṃ caratīty ārabhya yā*(vat sarvākārajña.ā.i.i..tvāt. | t.)*

86r6 danutrāsānavalīnatvādibhiḥ puruṣā(.)i(.. .. .i)kalpapratiṣedheneti | nanu cedandharmmāṇaḥ ϕ ◯ pṛthagjanā api sarvvadharmmā anātmāna iti pratipadyanta ity avyāpinī prathamagrāhakavikalpavyavasthā bhaviϕ◯ṣyati | adhimuktimanaskāraḥ sa teṣāṃ tatvamanaskāraḥ | sa te(..ṃ) ///++++++++

86v1 sāraṃ | prajñaptisadāryapudgalādhiṣṭhāno dvi(tīyo grāh)akavikalpo yad āha | tadanutrāsakāraṇaparipra◯śne asatvād bhagavan na

2–3 {veditavyāni ‖ ⊗ ‖ darśanamārggavipakṣa idānīṃ sapratipakṣa}ś] *MS^{ppc}*; {veditavyāni ‖ ⊗ ‖ darśanamārggavipakṣa×}ś *MS^{pc}*, ×idānī. sapratipakṣa 2 *in the top margin*; {veditavyāni ‖ ⊗ ‖ darśanamārggavipakṣa}ś *MS^{ac}* **3** catu{r}vidho] *MS^{pc}*; catuvidho *MS^{ac}* **5** na{v}ātmak(au)] *MS^{pc}*; na{dh}ātmak(au) *MS^{ac}* **8** °nāyojane{ne}ti] *MS^{ppc}*; °nāyojane{×ti}ti *MS^{pc}*, × ne 3 *in the top margin*; °nāyojane{ti}ti *MS^{ac}* **18** °satva{⊔}ś carati] *MS^{pc}*; °satva{ca}ś carati *MS^{ac}* **23** sa te(..ṃ)] *in a red circle*

saṃsīdatīty ārabhya yāvad yatrotpādasthityanyathātvānupalabhyante kas tatra sthāsyati sthitvā cānu◯ttarāṃ samyak′saṃbodhim abhisaṃbhotsyate dhrammaṃ vā deśayiṣyatīti ///+++++++++++++

86v2 ryasyāpy evaṃ bhavaty aśrauṣīm ahaṃ bhikṣavo rātryāḥ pratyuṣasamaye śṛgālasya prāṇino vāśitaśa◯bdaṃ tathāhaṃ sa tasmin kāle tasmin samaye aninditāṅgā nāma siṃho mṛgarājo bhūvam ity avyapinī dvitīyagrā◯hakavikalpavyavasthā bhaviṣyati | vyavahārikaṃ tasya tadvacanaṃ *(..) pāramārthikam ity asāra(.) | ki(.) p(.)naḥ*

86v3 kāraṇam etau vikalpāv ity ucyete | yasmād grāhyau cen na tathā sto rthau kasya tau rthau kasya tau grāha◯kai matau iti grāhakabhāvena śūnyatā lakṣaṇaṃ tayos ta ete catvāro pi vikalpāḥ pratyeka navaprakārā vediϕ◯tavyāḥ | tatra katamaḥ prathamo grāhyavikalpo navavidha it(y .)/// ++++++++++++(..)mu

86v4 dāgame | jñānasyālambanābhrāṃto pratipakṣavipakṣayoḥ | svasminn adhigame karttṛtat′kāritrakriyā◯phale | pravṛttipakṣādhiṣṭhāno vikalpo navadhā mata iti | tatra svabhāvavikalpo yad āha | tat kim manyase subhūte ϕ ◯ samanupaśyasi tvaṃ tan māyopamaṃ cittam ity ārabhya yāvat kathaṃ vivi*(kte..)+++++++++(.)ītiϕ*

86v5 bodh(ya.. .. .. ..) | evam etat′ subhūte ity ārabhya yāvat saceta subhūte prajñāpāramitā yāvat sarvākārajñatā ◯ nātyantaviviktābhavaviṣyan na prajñāpāramitā yāvan na sarvākārajñatā abhaviṣyad iti tāllakṣaṇābhisaṃbodhopapāda◯nena evaṃ carato gambhīrārthacāritveneti | gotravikalpo yad (.)*(ā)ha | punar abhya(vakā)śodāharaṇena*

86v6 (.. .. ..ni)rāsajñā(panā.e.e)ti | samudā(gama.ika.o) yad āha | punar māyāpuruṣodāharaṇeϕ◯na pratipattau samudāgamavikalpaniṣedhārtheneti | ālambanavikalpo yad āha | punaḥ pratibhāsadṛṣṭāntenārambaṇa◯vikalpāpohārthenati | pratipakṣavipakṣavikalpo yad āha | puna(ḥ)*(..m..k.)saṃbuddhasyāvikalpako*

87r1[6] (dāḥ. .. ..t.pakṣa)vipakṣavika(..)nirāsārtheneti | svādhigama-

[6]The right margin where this folio must have been numbered is broken. This

vikalpo yad āha | puna{ḥ} tadudāhar{a}◯ṇena svādhigamavikalpapratiṣedhārtheneti | kartṛvikalpo yad āha | punas tannirmitodāharaṇena nirmmāṇānvayaka◯rtṛvikalpanirāsārthena | śrāvakapratyekabuddhabodho dūrābhyā(sābhāva..)///++++++++++++

87r2 ya(d āha |) punas ta(.āg)atanirimmitakṛtyodāharaṇena kāritravikalpapratiṣedheneti | kriyāsāphalyaϕ◯vikalpaś ca yad āha | punar dāruyantrodāharaṇena kāritrasya sāphalyavikalpāpohārtheneti | tatra katamo nav{a}vi◯dho dvitīyo grāhyavikalpaḥ | ity āha | bha{⊔}vaśāntiprapātitvā(..)///++++++++++++

87r3 bhāve ca vaikalye pratipadgate | parapratyayagāmitve samuddeśanivarttane prādeśikatve nānātve sthāne ◯ prasthānamohayoḥ | pṛṣṭhato gamane ceti {vikalpo} yaṃ navātmakaḥ | nivṛttipakṣādhiṣṭhānaḥ śrāvakādimanobhavaḥ ◯ | tatra saṃsāranirvāṇ{ā}nyatarapātena nyū{nādhiga}mavikalpo yad āha | ///++++++++++++++++

87r4 ṇḍale caturṣu dvīpeṣu kāryaṃ kurvāte iti | prajñāpāramitāyāḥ prajñākaruṇābhyāṃ pañcasu pāramitāsu ◯ saṃsāranirvāṇānyatarāpātanakāritratvena | cakravarttidṛṣṭāntena sakalādhigamādhipatyaviṣayajñāpanārtheneti | saṃ◯parigrahābhāvavikalpo yad āha | punar aparigṛhītastrīdṛṣṭāntena (..ṃ)///+++++++++++++

87r5 pratipattivaikalyavikalpo yad āha | punaḥ saṃgrāmāvacaraśūramanuṣyodāharaṇena pratipattiviśeṣaϕ◯jñāpanārtheneti | parapratyayagāmitvavikalpo yad āha | punā rājñāṃ cakravarttyanuvidhānoharaṇenādhigame svātantryaϕ◯jñāpanārtheneti | uddeśanivṛttivikalpo yad āha | punaḥ kunadī(n.ṃ)///+++++++++++++++

---

folio is numbered *83* probably by the second hand and *84* probably by the third hand above the right binding hole in verso.

---

1 puna{ḥ}] MS^{pc}; puna MS^{ac} **1** tadudāhar{a}◯ṇena] MS^{pc}; tadudāhar{e}◯ṇena MS^{ac} **8** nav{a}vi◯dho] MS^{pc}; nav{i}vi◯dho MS^{ac} **9** bha{⊔}va°] MS^{pc}; bha{bha}va° MS^{ac} **12** {vikalpo}] MS^{ppc}; {vi×lpo} MS^{pc}, ka 3 *in the top margin*; {vilpo} MS^{ac} **13** °nirvāṇ{ā}nyatara°] MS^{pc}; °nirvāṇ{o} nyatara° MS^{ac} **14** nyū{nādhiga}ma°] MS^{pc}; nyu{nādhi}ma° MS^{ac}

87r6 haraṇena pradhānasārthikasākaṃgamanayoge(.ā.yā)vṛttigamanānyayāna(g)amanābhāvāt′ sarvākārajñatodde◯śāparibhraṃśārtheneti | prādeśikakāritravikalpo yad āha | punaḥ kunadīmahānadījalānāma jalaṃjalayānagamanā◯d yādodhipatipraveśaikarasatvodāharaṇena pañcānāṃ tādātmyo///++++++++++++

87v1 nājñānavikalpo yad āha | punaś cakraratnasya sthānaprasthānodāharaṇena sthānagamanayoḥ pañcānāṃ tadanuvi◯dhānajñāpanārtheneti | pṛṣṭatoniryāṇavikalpo yad āha | punas tasyaiva balakāyapurogāmitvoharaṇena tasyāḥ pṛṣṭhī◯bhāvajñāpanārtheneti | yady evaṃ sarvadharmmaṇiṃ | svabhāvaśūnyatvāt ṣaḍbhiḥ ///+++++++++++++++

87v2 bhāvacodyena | iha subhūte bodhisatvasya mahāsatvasyaiva{ṃ} bhavati | viparyastacitto yaṃ lokasanniveśa i◯ty ārabhya yāvan na hy anyathā śakyaṃ satvaparipācanāyānyatra prajñayety arthavaśena prajñāpāramitāyāṃ caratīti tat′pariϕ◯hāreṇa nānātvābhāvāt sarvāsām ekaprādhānyābhāvacodyena su(..)///+++++++++++++++

87v3 na | paṃcānāṃ tasyāś caikavarṇṇatayā tadāpattiprādhānyopapattyā tat′parihāreṇa | punar arthānupratipanna◯sya viśeṣāprajñānāta tataprādhānyābhāvacodyena sumer{ū}dāharaṇasyāprāmāṇyajñāpanārthena arthānupratipanna◯sya viśeṣāprajñānād iti pratibaddhaparamārthasya viśeṣavikalp(.)///+++++++++++

87v4 rasaṃketematy ārabhya strīratnodāharaṇena sarvakuśalamūlasaṃgraheṇa yena sarvākārajñatā tenāsthānaϕ◯yogasthānābhiprāyeṇāgretopapattiparihāreṇeti | grāhakavikalpa idānīṃ dvividhaḥ pratyeka{ṃ} navaprabhedo vakta◯vyas tatra tāvat′ grāhakaprathamo jñeyo grahaṇapratimokṣaṇe mana(.i)///+++++++++++++

87v5 sthāne (.)ābhinive(.)e (.. p)rajñaptau dharma(..s..naḥ) saktau ca pratipakṣe ca yatheccham ca gatikṣatāv iti | tatra grahaṇa◯pratimokṣaṇavikalpo yad āha | kiṃ punar bhagavan′ pra-

12 satvasyaiva{ṃ}] MS^{pc}; °satvasyaiva MS^{ac} **19** sumer{ū}dāharaṇa] MS^{pc}; sumer{u}dāharaṇa° MS^{ac} **25** pratyeka{ṃ}] MS^{pc}; pratyeka MS^{ac}

jñāpāramitā gṛhṇāti vā muñcati vetyādi manasikāravikalpo ϕ ◯ yad āha | rūpādīnāṃ yāva{t′} sarvākārajñatāyā amanasikaraṇam upā///+++++++ +++++++++

87v6 taḥ kuśa(la.. .. ..pāra.itāpa.i..)risarvākāra(jñatāp.ā)p(t)y-abhāvaprasaṃjanena | yadā subhūte rūpaṃ ◯ na manasikariṣyatīty ārabhya yāvat tadā sarvākārajñatām anuprāpsyati | tat kasya hetor amanasikurvāṇasyānuttarasa◯myak′saṃbodhopapattiparihāreṇeti || trai-dhātukaśleṣavikalpo (y.)///+++++++++++++

88r1[7] (tr.dhā)tukā(.le.. ..manasik)āra(ṇatvene)ti | sthānavikalpo yad āha | evaṃ carataḥ sarvākārajñatāyām asyāsthāne◯neti | bhavābhāvābhi-niveśavikalpo yad āha | kim atra bhagavan′ kāraṇam ity anabhiniveśasya tadasthānakāraṇatveneti | vastu◯prajñaptivikalpo yad āha | sacet punar asyaivaṃ bhavati ya evaṃ bhāvayatīty ārabhya ///+++++++++

88r2 thāgato dṛṣṭaṃ dharmman na prajñapayatīti | na hi tathāgatādhi-gamo bhidhānābhidheyaprajñaptiprabhāvita ity arthaḥ | ◯ kutaḥ punaḥ kaṃcid dharmmam abhisaṃbhotsyata iti yo vastubhūta ity arthaḥ | evam abhiniveśacāriṇo dūrīkaraṇacyū◯tivacanenānabhiniveśasya prādhānyajñā-panārtheneti | śaktivikalpo (ya)///+++++++++++++

88r3 yāṃ carato bodhisatvasya mahāsatvasya ime doṣā na bhavanti yadā subhūte evaṃ jānāty asaktāḥ sarvadharmā aϕ◯parigṛhītā ityādi | prati-pakṣavikalpo yad āha | prātipakṣikadharmmatadālambanasamatādhikāreṇa prajñāpāra◯mitāyās tayā yāvat sarvākārajñatāyās tayā avirahitatveneti | (..)///+++++++++++

88r4 yad āha | ālambyālaṃbaka(.)or a(bh.)d(.) saty abhisamayābhi-nirhārābhāvaprasaṃjanena iha subhūte bodhisatvo ma◯hāsatvo rūpam iti nābhiniviśate | idaṃ rūpam asya rūpam ity ārabhya yathākā-

---

[7]The right margin where this folio must have been numbered is broken. This folio is numbered *85* probably by the second hand above the right binding hole in verso.

---

2 yāva{t′}] *MS*^{pc}; yāva{tāṃ} *MS*^{ac}

magāmicakravarttidṛṣṭ{ā}ntena paṃcā◯nāṃ śrāvakādimārggeṣu yathākāmagāmiprajñāpāramitānuyānapā(..)///+++++++++++

88r5 navavidho grāhakavikalpo vaktavya ity āha | yathoddeśam aniryāṇe mārggāmārggāvadhāraṇe sannirodhe ◯ samutpāde vastuyogaviyogayoḥ sthāne gotrasya nāśe ca prārthanāhetvabhāvayoḥ pratyarthikopalambhe ca viϕ◯kalpo grāhako ’para iti | tatra uddeśāniryāṇavikalpo yad ā(..)///+++ ++++++++

88r6 sarvākārajñatāsanmārgganayanaṃ prati tasyāḥ svātantryārtheneti | mārggāmārggajñānavikalpo yad āha | śrāvaϕ◯kādisarvākārajñatāmārggayor bodhisatvasyāmārggamārggatveneti | utpādanirodhavikalpo yad āha | mahākṛϕ◯tyeneyaṃ prajñāpāramitā pratyupasthitety ārabhya yāvan na kasyacid dha(..)///++++++++++

88v1 dharmmatāpramāṇīkaraṇena | evaṃ sati ṣaṭpāramitānupattyā sarvvākārajñatām ālambanīkṛtya sarvvasatva◯sādhāraṇānuttarasamyak′saṃbodhipariṇāmatrimaṇḍalānupalambhākārabhāvan{a}yā ṣaṭpāramitābhi{r} yogasa◯nniyojanen{e}ti | saṃyogaviyogavikalpo yad āha | tat′kāra(..)///+++++++++++++

88v2 pādīnāṃ yāvat′ sarvākārajñatāyāḥ saṃyuktavisaṃyuktatāpratiṣedhenābhiyogakāraṇopadeśe◯neti | rūpādisthānavikalpo yad āha | puna rūpe yāvat sarvākārajñatāyān na sthāsyatīty abhiyogaṃ karaṇī◯yatvena | tat kasya heto nna hi rūpaṃ yāvat sarvākārajñatā tisṛṣu sarvv(.)///++++ ++++++++++

88v3 gotravipraṇāśavikal(.o ya. .)ha | āmraphalodāharaṇena dharmmavipraṇāśajñāpanārtheneti | prā◯rthanābhāvavikalpo yad āha | yāvat′ sarvadharmmavaśitām anuprāptukāmasya prajñāpāramitāyāṃ śikṣitavyatveneϕ◯ti | hetvabhāvavikalpo yad āha | tat kasya heto mahāsamudrasya jāṃbūdv(.)///+++++++++++++

---

1 °dṛṣṭ{ā}ntena] MS^{pc}; °dṛṣṭ{o}ntena MS^{ac} **15** °bhāvan{a}yā] MS^{pc}; °bhāvan{ā}yā MS^{ac} **15–16** ṣaṭpāramitābhi{r}] MS^{pc}; ṣaṭpāramitābhi MS^{ac} **16** °sa◯nniyojanen{e}ti] MS^{pc}; °sa◯nniyojanen{i}ti MS^{ac}

88v4 na prajñāpārami{tā}yāḥ sa(.)vā(r)yapudgalādhi{gama}hetutvopapattyeti | pratyarthikadharmmopalambhavikalpo ϕ ◯ yad āha | punar iṣvastrārya{Φ}nidarśanena pratyarthikadharmmadurādharmmatādyotakena | evaṃ sarvatrānupalaṃbhacāri◯ṇo bodhisatvasya sarvabuddhair anupalambhākārasamanvāhāreṇa dvit(ī)///++++++++++++

88v5 panārthe(n)e(.i | .. .. .. .i.. .. .. .i.. ..) iti catuḥkoṭikaṃ pathamā koṭī rūpādaya◯ḥ ṣaḍviṣayāḥ dvitīyā ekakṣaṇikī vijñaptiḥ tṛtīyā saiva kṣaṇāntare | caturthy etadākāravini ϕ◯rmuktā prajñāpāramiteti | syād gotram eva nāgotravikalpa iti (..)///++++++++++

88v6 kalpo (go.. .. ..kālegotra)ṃ | syād gotram eva na gotravikalpa◯ḥ tadyathā ’samudāgacchadgotram iti | syāt samudāgamavikalpo nālambanavikalpa iti pūrvapādakaḥ ϕ ◯ yas tāvat samudāgamavikalpa ālambanavikalpo pi saḥ | tadya(thā ..)///+++++++++++

89r1 +///(..l.b. .. ..gamavika)lpaḥ | tadyathā apariniṣpannam ālambanam iti | anayā di◯śā śeṣam abhyūhyaṃ ‖ ⊗ ‖ ukto darśanamārggavipakṣaḥ | kim arthaṃ punar ayaṃ darśanamārgga {i}ṣyate | mahābodhiprāptyaϕ◯rthaṃ tat′prāptiś ca tribhiḥ kāraṇais tāni punaḥ | bodhau sadarśanānyeṣāṃ yad āha | gambhīreyaṃ bhagavan′ prajñāpāra

89r2 (mi..) duḥkarakārakā bo(dhisa)tvā ity ārabhya yāvad darśanamārggā{⊔}bhiṣaṣṭibhikṣuśatavyākaraṇeneti | ta◯ddhetoś ca parindanā yad āha | bahudhā āryānandasya prajñāpāramitāparindanayeti | tat′prāptyanantaro hetuḥ puṇyabāhu◯lyalakṣaṇa iti | yad āha trisāhasramahāsāhasralokadhātavīyasatvā{r}hadbhāvaprāptadānādipuṇyakriyāva

89r3 stūdā(ha..ṇa)m ārabhya vistareṇa (y)āvat′ | ekakṣaṇalavanimeṣamātraprajñāpāramitādharmmadaiśikasya bahuta◯rapuṇyaprasavatveneti | kṣaṇādigrahaṇaṃ yathākraman tīkṣṇamadhyamṛdvindriyapudgalajñāpanārthaṃ | kāryaparisamāptilakṣaϕ◯ṇaś cātra kṣaṇo vijñeyaḥ |

1 °pārami{tā}yāḥ] MS^{pc}; °pārami{tāṃ} yāḥ MS^{ac} **1** °pudgalādhi{gama}°] MS^{pc}; °pudgalādhi{maga}° MS^{ac} **3** iṣvastrārya{Φ}nidarśanena] MS^{pc}; iṣvastrārya{rya}nidarśanena MS^{ac} **16** °mārgga {i}ṣyate] MS^{ppc}; °mārgga{..}ṣyate MS^{pc}, × i 1 *in the top margin*; °mārgga{..}ṣyate MS^{ac} **20** °mārggā{⊔}bhi°] MS^{pc}; °mārggā{bhi}bhi° MS^{ac} **23** °satvā{r}had°] MS^{pc}; °satvāhad° MS^{ac}

anyasya vyavahāryatvāt′ | akṣobhyatathāgatasaṃdarśanānābhāsagamanodāha{raṇe}

89r4 na vikalpānā(.) darśanamārggajñānāvi(ṣa)yatvajñāpanārthenety etāni trīṇi samyak′saṃbodhiprāptikāraṇāni ◯ | kā punar iyaṃ mahābodhir nnāmety āha | kṣayānutpādayor jñāne malānāṃ bodhir ucyata iti | kiṃ ca punaḥ kṣayajñānaṃ ki◯m anutpādajñānam ity āha | kṣayābhāvād anutpādāt te hi jñeye yathākramamaṃ | yad āha ākāśaṃ sa ānanda kṣapayi

89r5 tukāmo yaḥ prajñāpāramitāyāḥ kṣaya manyeteti vistareṇa kṣayajñānābhidhānena | na hi teṣāṃ dharmmāṇāṃ◯m utpādo stīty anutpādajñānābhidhānena ca samyak′saṃbodhyupanyāseneti | katham idaṃ pratyetavyam ity āha | satyārhaprabhū◯tajihvāsaṃdarśanenāryānandasya prajñāpāramitādeśanādisanniyojanena taddhāreṇasya sarvadhāraṇīsamādhi

89r6 mukhadharmmadhāratveneti | kathaṃ punar akṣayākāraṃ kṣayajñānaṃ na bhāvavināśākāram ity āha | yasmāta prayoga◯kāle pi rūpākṣayatvāt′ subhūte prajñāpāramitābhinirhatavyety ārabhya yāvad bodhimaṇḍaniṣaṇṇasyāveṇikadharmmatayāϕ◯{⊔} pratītyasamutpādākāśākṣayābhinirhāravyavalokanasya sarvākārajñatājñānārpaṇatvena evaṃ vyavalo

89v1 kayataḥ | sarvātmadharmmagrāhaprahāṇena darśanamārggadyotanārthena | evaṃ carato bodhisatvasya mṛtamātāpi◯tṛpuruṣodāharaṇena mārāṇāṃ svagocarātikram{ā}bhisandhinā śokasalyasamarppitatveneti | yata evaṃ na kasyacit′ kṣayā◯d utpādād vā kṣayānutpādajñāne te{Φ}nedam ucyate | prakṛtāv aniruddhāyāṃ darśanākhyena vartmanā vikalpajātaṃ kiṃ kṣī

89v2 ṇaṃ kiṃ vānutpattim āgatam iti | ye bhāvavināśābhisandhinā kṣṇīṇe kṣiṇam iti jñānaṃ kṣayajñānaṃm anāgatabhāvānu◯tpādābhisandhinā cānutpādajñānaṃ varṇṇayanti | tā na praśnayati kim vastujātaṃ kṣīṇaṃ kim vānutpattim āgatam iti | ata eva◯m āha | sattā ca nāma dharmmāṇāṃ jñeye cāvaraṇakṣayaḥ kathyate

2 °ha{raṇe}°] MS^{pc}; °ha{reṇa}° MS^{ac} **16** °dharmmatayāϕ◯{⊔}] MS^{pc}; °dharmmatayāϕ◯{ḥ} MS^{ac} **21** svagocarātikram{ā}bhisandhinā] MS^{pc}; svagocarātikram{o}bhisandhinā MS^{ac} **22** te{Φ}nedam] MS^{pc}; te{..}nedam MS^{ac}

yat′ paraiḥ śāstur atra vismīyate mayeti | teϕ

89v3 nedam eva sādhu nāpaneyam ataḥ kiṃcit′ prakṣeptavyan na kiṃcana | draṣṭavyaṃ bhūtato bhūtaṃ bhūtadarśī vimucyata iti | ◯ sa punar ayam ekakṣaṇiko darśanamārgga ity āha | aikaikaśyeva dānādau teṣāṃ yaḥ saṃgraho pithaḥ | sa ekakṣaṇikakṣānti◯saṃgṛhīto tra dṛkṣatha iti | yad āha iha subhūte bodhisatvo mahāsatvaḥ sarvākārajñatāyāṃ pariṇāmayaṃ dānaṃ

89v4 dadātīt(y āra)bhya yāvat′ prajñā(pā)ramitāyāṃ carataḥ ṣaṭpāramitāparipūrigamanena | evaṃ dānapāramitā◯yāṃ sthitasya yāvat′ prajñāpāramitāyāṃ sthitasya pratyekaṃ ṣaḍbhiḥ ṣaṭkaiḥ ṣaṭtriṃśadākārasaṃgṛhītaiḥ sarvatra trimaṇḍa◯pariśuddhipariṇāmanāpradhānaiḥ sarvāśām itaretarasaṃgraheṇa asya sūtraṃ | iha subhūte bodhisatvasya dānaṃ dada

89v5 taḥ (sa.v.)ṣu maitraṃ kā(yavāṅ..naska)rmma pratyupasthitaṃ bhavatīti śīlapāramitā | asyaiva pratigrāhakāṇām ākro◯śaparibhāṣādikṣamaṇena kṣāntipāramitā | asyaiva yācanakākrośaparibhāṣādibhi{r} dānotsāhāparityāge◯na vīryapāramitā | asyaiva tad dānaṃ sarvākārajñatāyāṃ pariṇāmayataḥ śrāvakapratyeka{Φ}buddhabhūmivikṣepaciϕ

89v6 (.. ..vena dhyāna.. .. .. .o .. .. ..ddh)ipratyupasthānena na kasyacid upakārāpakāradarśane◯na prajñāpāramiteti | evaṃ śīlaṃ rakṣato yāvat′ prajñābhāvayat{ā} pratyekaṃ ṣaṭpāramitāparipūrisaṃgraho yathāsūtraṃ vācya◯ḥ | ta ete ṣaṭ′ṣaṭkāḥ ṣaṭtriṃśadākārā bhavanti | asyāṃ ca darśanamārggakṣāntāv utpannāyāṃ kāmarūpārūpyadhātusaṃϕ

90r1 (sa.g. .. ..heya)caturvikalpasaṃgṛhītaṃ prahīyate | samādhiṃ sa samāpadya tataḥ siṃ◯havijṛmbhitam anulomaṃ ca pratītyotpādam īkṣate | tatrānulomam avidyāpratyayāḥ saṃskārā ityādi pratilomaṃ tasmiṃ na sati ϕ ◯ śokaparidevādayo na bhavantītyādi || ⊗ || ukto darśanamārggaḥ | bhāvanāmarggavipakṣa idānīṃ caturvidho vika

---

15–16 °paribhāṣādibhi{r}] MS^{pc}; °paribhāṣādibhi MS^{ac} **17** °pratyeka{Φ}buddha°] MS^{pc}; °pratyeka{..}buddha° MS^{ac} **21** prajñābhāvayat{ā}] MS^{ppc}; prajñā{ṃ} bhāvayat{aḥ} MS^{pc}; prajñā{ṃ} bhāvayat{′} MS^{ac}

90r2 lpo va(k.avyaḥ) | bhāvan(ā..r..s tād abh..īy.te) tato sāv abhidhāyiṣyate | bhāvanāmārggaḥ punar nnavānupūrvvasamā◯pattisaṃgṛhītaḥ | tā apy avaskandakasamāpattisaṃgṛhītā ity atas tannirdeśadvāreṇa sato bhāvanāmārggam adhikṛtyāha | ϕ ◯ kāmāptam avadhiṃ kṛtvā vijñānam asamāhitam | sanirodhāḥ samāpatt{ī}r ggatvāgamya nava dvidhā | ekadvitricatuḥ

90r3 pañcaṣa(.′..p.)āṣṭavyatikramād avaskandasamāpattir ānirodham atulyagiti | dvidhety anulomaṃ | yad āha tataḥ ◯ | siṃhavijṛmbhitaṃ samādhiṃ pratītyasamutpādapratyavekṣānantaranavānupūrvvasamāpatt{ya}samāhitacittānulomapratilomaika◯dvitricatuḥpañcaṣaṭ′saptāṣṭanavāvaskandakasamāpattisaṃmukhīkaraṇaprakāmapracuravaśitvalābheneti | aϕ

90r4 sya sūtram iha (s)u(bh)ūte bodhisatvo mahāsattvo viviktaṃ kāmair viviktaṃ pāpakair akuśalai{r} dharmmaiḥ savita◯rkaṃ savicāraṃ vivekajaṃ prītisukhaṃ prathamaṃ dhyānam upasaṃpadya viharati | .. evaṃ yāvat saṃjñāvedayitanirodhasamāpattiṃ {samāpadya} ◯ viharati | sa nirodhasamāpatter vyutthāya naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanasamāpattiṃ samāpadyate | tato vyutthayākiṃ

90r5 canyāyatanasamāpattiṃ tato vijñānānantyāyatanasamāpattiṃ tata ākāśānantyāyatanasamāpattiṃ tataś caturthaṃ ◯ dhyānaṃ tatas tṛtīyaṃ tato dvit{īyaṃ tataḥ} prathamaṃ dhyānaṃ samāpadyate | sa imaṃ siṃhavijṛmbhitaṃ samādiṃ vibha{ṃ}gaṃ kṛtvā ’vaskandakaska◯ndakasamādhiṃ samāpadyate | katamaś ca subhūte bodhisatvasyāvaskandak{aḥ} samādhir iha bodhisatvaḥ prathamaṃ dhyānaṃ

---

3 tannirdeśa°] MS^{pc}; ta{r}nnirdeśa° MS^{ac} **5** samāpatt{ī}r] MS^{pc}; samāpatt{i}r MS^{ac} **8** atulyagiti] MS^{pc}; atu{lya}lyagiti MS^{ac} **9–10** °samāpatt{ya}samāhita°] MS^{pc}; °samāpatt{i}samāhita° MS^{ac} **13** bodhisatvo mahāsattvo] MS^{pc}; bodhisatvo {vi}mahāsattvo MS^{ac} **14** akuśalai{r} dharmmaiḥ] MS^{pc}; akuśalai dharmmaiḥ MS^{ac} **15** ..] *MS uncertain* **16** {samāpadya}] MS^{ppc}; {.. .. ..} MS^{pc}, × pa 4 *in the top margin*, {.. .. ..} MS^{ac} **21** dvit{īyaṃ tataḥ}] MS^{ppc}; dvit{ī .. ..ḥ} MS^{pc}, yaṃ 5 *in the bottom margin*; dvit{ī .. ..ḥ} MS^{ac} **22** vibha{ṃ}gaṃ] MS^{pc}; vibhagaṃ MS^{ac} **23** skandak{aḥ}] MS^{pc}; skandak{ā} MS^{ac}

90r6 samāpadyate | eva{ṃ} yāvan nirodhaṃ tato vyutthāya prathama{ṃ} dhyānaṃ samupasampadya viharati | tato vyutthāya nirodhaṃ ◯ samāpadyate | tato dvitīyaṃ dhyāna tato nirodhaṃ tatas tṛtīyaṃ dhyānaṃ tato nirodhaṃ | tataś caturdhaṃ dhyānaṃ tato nirodhan tata ākāśā◯nantyāyatana{ṃ} tato nirodhaṃ tato vijñānānantyāyatanaṃ tato nirodhaṃ tata āṃkiṃcanyāyatanaṃ tato nirodhaṃ tato naiva

90v1 saṃjñānāsaṃjñāyatanaṃ tato vyutthāya nirodhasamāpattiṃ samāpadyate | tato vyutthāya naivasaṃjñānāsaṃ◯jñāyatanasamāpattiṃ samāpadyate | tato vyutthāya kāmāvacare asamāhite citte patati | asamāhitāc cittān ni◯rodhasamāpattiṃ samāpadyate | tato vyutthāyāsamāhite citte tiṣṭhati | tato naivasaṃjñānāsaṃjñāyatanaṃ

90v2 samāpadyate | tato vyutthāyāsamāhite citte tiṣṭhati | tata ākiṃcanyāyatanaṃ tato samāhite ci◯tte tiṣṭhati | evaṃ yāvat′ prathamā{d dhyā}nād vyutthitaḥ | asamāhite citte tiṣṭhatīti | yas tv āha | gatvāgamya dvidhā bhūmī◯r aṣṭau śliṣṭaikalaṃghitāḥ | vyutkrāntakasamāpatti{r} visabhāgatṛtīyāgati tata kathaṃ | kiṃ khalu vāya

90v3 sasya pāyasena sālakṣaṇ{a}m anyad evedaṃ prasthānam iti | itthaṃbhūtopāyakauśalagatāsaṃkhyeyakalpa◯koṭīniyutaśatasahasraprasthānāparimitabuddhaparyupāsitatvena hetumahatopadeśena bhāvanāmārggasya prābandhikaϕ◯tvajñāpanārtheneti || ⊗ || ukto bhāvanāmārggas tasy{e}dānīṃ vipakṣaś catu{r}vidho vikalpo vaktavyas taϕ

90v4 tra tāvat(′ | ..)ṃ(kṣ.)pe vistare buddhaiḥ sānāthyenāparigrahe traikālike guṇābhāve śreyasas trividhe pathi ◯ | eko grāhyavikalpo yaṃ prayogākāragocaraḥ | tatra dharmmāṇām abhisaṃkṣepājñānavikalpas tadvistarājñānaviϕ◯kalpaś ca | yad āha | yat′ punar bhagavas tathāgateneme saṃkṣiptena ca vistareṇa ca dharmmā bhāṣitās tatra bodhiϕ

---

1 eva{ṃ}] MS^{pc}; eva MS^{ac} **2** prathama{ṃ}] MS^{pc}; prathama MS^{ac} **3** dhyāna] MS^{pc}; dhyāna{ṃ} MS^{ac} **5** °yatana{ṃ}] MS^{pc}; °yatana MS^{ac} **13–14** prathamā{d dhyā}nād] MS^{ppc}; prathamā{..}nād MS^{pc}, × ddhyā 2 *in the top margin*; prathamā{..}nād MS^{ac} **15** °samāpatti{r}] MS^{pc}; °samāpatti MS^{ac} **17** sālakṣaṇ{a}m] MS^{pc}; sālakṣaṇ{ā}m MS^{ac} **21** tasy{e}dānīṃ] MS^{pc}; tasy{o}dānīṃ MS^{ac} **21** catu{r}vidho] MS^{pc}; catuvidho MS^{ac}

90v5 sa(tve.. ..)hāsatve(.)e(.. .. .. .i.ā)ḥ saṃkṣiptena ca vistareṇa ca paryavāptavyā ity ārabhya tiśṛṇām a◯pi sarvajñatānām abhisamayena samastanirddiṣṭānām ekaikābhisamayena ca punar vyastanirdiṣṭānām idānī mūrddhāϕ◯bhisamaye samastavyastabhāvanāmārggādhikāropanyāsena tat′pratyayavikalpaprahāṇajñāpanārthena

90v6 (katha)ṃ (.. .. ..ṃ ..ṃ..pa)vistaraṃ jñāsyatīti praśnena | sarvadharmmatatha◯tājñānasya saṃkṣepavistarajñānatvena | tasyāś cotpādanirodhānyathātvapratiṣedhena | evaṃ bhūtakoṭijñānasya ϕ ◯ asaṃyuktāvisaṃyuktajñānasya saṃkṣepavistarajñānatvena tīkṣṇendriyādibodhisatvapraveśatvena saṃkṣepa

91r1 vi(sta.. .. ..)raṇatvajñāpanārtheneti | buddhai sānāthyā(.)āvavikalpo yad āha | yathopade◯śaṃ śikṣamāṇasya sarvākārajñatāprāptimārakarmmānutpādāparihāṇibuddhasamanvāhāreṇa trisāhasramahāsāhasralo◯kadhātavīyasatvāmiṣatarppaṇaśīlādiskandhaśrotāpattyādiphalapratyekabodhipratiṣṭhāpakasyaϕ

91r2 śakāśād accha(ṭ. ..)ghātamātraṃ prajñāpāramitābhāvayitu bahutarapuṇyaprasavatvena buddhasamanvāhāraϕ◯hetutvajñāpanārthena | tat kasya hetoḥ sarvadharmmaprajñaptihetūnāṃ buddhānāṃ ato nirjātatveneti | prayogamārgābhā◯vavikalpo yad āha | yathopadeśaṃ sthitasyāvinivarttanīyabuddhasamanvāhāratat′paryupāsanakuśalamū

91r3 l(āva..pa)ṇakalyāṇamitrasaṃparigrahaṣaṭpāramitādyanantaprakāradharmmabhāvanām ārabhya yāvad imānuśaϕ◯msāḥ prajñāpāramitāyāṃ carata iti prayogamārggakāle | darśanamārggābhāvavikalpo yad āha | tām abhiniharata iti ◯ darśanamārggakāle | bhāvanāmarggābhāvavikalpo yad āha | tāṃ bhāvayata iti | bhāvanāmarggākāle ca pracuϕ

91r4 racittānusa(. ..)paridīpanena | prayogamārggājñānavikalpo yad āha | rūpādīnāṃ śāntavaśikatucchāśāraϕ◯tābhiḥ prajñāpāramitācaritavyatvena prayogayāthātmyajñāpanārtheneti | tatra vastunirodhena śāntaṃ pratyayavaśe◯na vaśikaṃ svabhāvaśū{n}yatvāt tucchaṃ | vicārāsahatvād

29 °śū{n}yatvāt] *MS^{pc}*; °śū{t}yatvāt *MS^{ac}*

asāraṃ | darśanamārggājñānavikalpo yad āha | ā(k)āśa

91r5 śūnyatābhinihārasya prajñāpāramitābhinirhāratvena | darśanamārggayāthātmyajñāpanārtheneti | bhāvanā◯mārggājñānavikalpo yad āha | ākāśaśūnyatābhāvanāyāḥ prajñāpāramitābhāvanātvena bhāvanāmarggāyāthātmya◯jñāpanārtheneti | punar ākāśagrahaṇena bhāvanāmarggasya darśanamārggād vastvavyatirekajñāpanārthena

91r6 tatrākāśaśūnyatābhinirhāratayety ekam ākāśagrahaṇaṃ | ākāśaśūnyatābhāvanayā iti dvitīyaṃ | dvitī◯ya idānīṃ bhāvanāmārggavipakṣo grāhyavikalpo vaktavya ity āha | dvitīya cittacaittānāṃ pravṛttiviṣayo mataḥ | ka◯tamaḥ sa ity āha | anutpādaś ca cittasy{a} bodhimaṇḍāmanaskriyā hīnayānamanaskārau saṃbodher a

91v1 manaskṛtiḥ | bhāvane 'bhāvane caiva tadviparyaya eva ca | ayathārthaś ca vijñe(yo) vikalpo bhāvanāpatha iti ◯ | tatra bodhicittānutpādavikalpo yad āha | prathamacittotpādam upādāyeti | bodhimaṇḍāmanasikāravikalpo yaϕ◯d āha | bodhimaṇḍam eva manasikarotīti | śrākapratyekabuddhayānamanasikāravikalpo yad āha | anyayā

91v2 nacittānavakāśadāneneti | samyak'saṃbodher amanasikāravikalpo yad āha | sarvākārajñatāmanasi◯kārāvipraṇāśasya prajñāpāramitācaryātvena | cittacaitasikadharmmāpravṛtyā tadabhinirhārabhāvanānujñānena | ϕ ◯ tacca{r}yābhini{r}hārabhāvanābhiḥ sarvākārajñatāprāptipratiṣedhena | mahāyāne ekakṣaṇābhisamayajñā

91v3 panārtheneti | bhāvanāvikalpo yad āha | evaṃ bhāvanayaiva tasyāḥ prābandhikatvād iṣṭārthānupapattijñāϕ◯panārtheneti | abhāvanāvikalpo yad āha | evam abhāvanayaiva aśaikṣakāle tasyāḥ paryupayogajñāpanārtheneti ◯ | naivabhāvanānābhāvanāvikalpo yad āha | naivabhāvanānābhāvanayā sarvākārajñatāprāptipratiṣedhena | sā

91v4 ntaravyantaraśaṃkarabhāvanāyās tadahetutvajñāpanārtheneti | ayathārthaś ca vikalpo yenānyathā nirvāṇa◯m anyathā prāptim manyate |

10 cittasy{a}] MS^{pc}; cittasy{e} MS^{ac} **17** °bodhe{r a}manasi°] MS^{pc}; °bodhe{..}mansi° MS^{ac} **20** tacca{r}yābhini{r}hāra°] MS^{pc}; taccayābhinihāra° MS^{ac}

tam adhikṛtyāha | yathā tathatā tathā sarvākārajñatām anuprāpsyatītyādi | grāhakavikalpa ◯ idānīṃ bhāvanāmārggavipakṣo vaktavyas tatra tāvat′ | grāhaka{ḥ} prathamo jñeyaḥ satvaprajñaptigocaraḥ | dharmma

91v5 prajñaptyaśūnyatva (śa.i)pravicayātmakaḥ | kṛtena vastuno yānatritaye ca sa kī{r}ttitaḥ | dakṣiṇāyā aśu◯ddhau ca caryāyāś ca vikopana iti | tatra satvaprajñaptivikalpo yad āha | satvādīnām anupalabhyatvena satvadhātuprajña◯ptipratiṣedhena | evaṃ sati nārakān ārabhya yāvat′ samyak′saṃbuddhaprajñānābhāvaprasaṃjanena | tata kiṃ manya

91v6 (.. .. .. .i | t.)tparihāreṇa satvaprajñapte ni{r}vastukatājñāpanārthe◯neti | dharmmaprajñaptivikalpo yad āha | dharmmaprajñaptiśikṣāyāḥ sarvākārajñatāprāptyabhidhānena | nanu bhagavan′ bo◯dhisatvena mahāsatvena prajñāpāramitāyāṃ caratā na rūpe śikṣitavyaṃ sarvatopalambhaśikṣāpratiṣedheneti |

92r1 aśūnyatvavika(lp. yad) āha | rūpādiṣu yāvat sarvākārajñatāyām anutkṣepāprakṣepaśikṣānujñānena | sarva◯dharmmāṇāṃ svalakṣaṇaśūnyatvena darśanāt tacchikṣātvena svalakṣaṇaśūnyatāyāṃ satyāṃ prajñāpāramitācaryāabhāva◯prasaṃjanena | acaryā subhūte prajñāpāramitācaryā ity ārabhya yāvat sarvākārajñatānupalambhayoge

92r2 na bhāvayitavyety anupalambhākārabhāvanāparihāreṇa dvayādvayayor upalambhānupalambhatveneti | śaφ◯ktivikalpo yad āha | upalaṃbhānupalambhayoḥ śaktipratiṣedhena | evaṃ sati bhūmer bhūmyuttarasaṃkramaṇatat′◯paripūryabhāvena | upalambhe sthitasya tat′paripūryaśakyatvena | tat kasya hetor anupalambhā hi | prajñāpā

92r3 ramiteti parihāropapattyā | dharmmapravicayavikalpo yad āha | evaṃ sati dharmmapavicayābhāvena na tathā dhaφ◯rmmapraticayaṃ karoti | yathopalambha ity anupalambhapravicayānujñānena | vastūddeśavikalpo yad āha | evaṃ sati samaφ◯stabuddhakā{r}yānupapattyā | na kasyacit′ kṛtena tat′caryānujñānena | tat kasya hetoḥ sarvadharmmāṇām

3 grāhaka{ḥ}] *MS*^{pc}; grāhaka *MS*^{ac} **5** kī{r}ttitaḥ] *MS*^{pc}; kīttitaḥ *MS*^{ac} **10** ni{r}vastukatā°] *MS*^{pc}; nivastukatā° *MS*^{ac} **27** °kā{r}yānupapattyā] *MS*^{pc}; °kāyānupapattyā *MS*^{ac}

akṛtāvi

92r4 kṛatānabhisaskṛtatveneti | yānatrayaniryāṇavikalpo yad āha | eva{ṃ} sati triyānavyavasthānābhāvena rūpāϕ◯dyabhiniveś{e}na tanmananopalambhavato yānatrayavikalpavyavasthānena | tat kasya hetoḥ sarvadharmmāṇāṃ buddhena pañcabhiś ca◯kṣubhir anupalaṃbhena | evaṃ sati bhagavatas trividhasatvarāsivyākaraṇābhāvena | adravye dravyasaṃjñināṃ tannivā

92r5 raṇārthaṃ tathopadeśena | paramārthārddhiparyāye ca sthitvānuttarasamyaksaṃbodhapratiṣedhena tathāgatanirmmi◯todāharaṇena saṃskṛtāsaṃskṛtadhātvoḥ sthānapratiṣedhenānuttarasamyak'saṃbodhasamastabuddhakāryānujñānena | evaṃ sati ϕ ◯ tathāgatatannirmmitayor aviśeṣaprasaṃjanena sakartṛkanirmmāṇākūtajñāpanārthena | tadubhayakā(ri)trāϕ

92r6 viśeṣād anujñānena | satas tathāgatasya praṇidhānānukārāt tadubhayāviśe(ṣā)bhidhānena | nimārtṛt{a}thāga◯tanirmmāṇodāharaṇena kartṛvikalpāpohārtheneti | dakṣiṇāyām aviśuddhivikalpo yad āha | evaṃ sati dakṣiṇāϕ◯viśuddhyabhāvena | tathāgatatannirmmitayor ddharmmatāsaṃbhedam upādāyāviśiṣṭadakṣiṇīyatvena tathāgatāla

92v1 (mbh)anamaitracetasāṃ tanmanasikāreṇākāśepuṣpakṣeptṝṇāṃ buddhanamaskārakartṝṇāṃ ca taddakṣiṇāyā du{ḥ◯kha}syāntakaratveneti | caryāvikopanavikalpaś ca navamo yad āha | ṣaṭsu pāramitāsu dharmmatā 'vikopanacaryānu◯jñānena | evaṃ sati rūpādidharmmanirūpaṇāt tathāgatasya dharmmatāvikopanaprasaṃjanena | pareṣāṃ tadasattā

92v2 vatārārthaṃ tathāgatasya dharmmāṇāṃ nānimittanirdeśena dharmmatāvikopanābhāveneti kulaputro vā kulaϕ◯duhitā veti strīpulliṅgagrahaṇaṃ ṣaṇḍhoddhṛtamuṣkādinirāsajñāpanārthaṃ varṇṇaviśeṣānaṅgīkaraṇaṃ cāturva{r}ṇṇyaviśu◯ddhijñāpanārthaṃ | putraduhitrab-

---

3 eva{ṃ}] MS^{pc}; eva MS^{ac} **3** °abhiniveś{e}na] MS^{pc}; °abhiniveś{ai}na MS^{ac} **15** °t{a}thā°] MS^{pc}; °t{e}thā° MS^{ac} **20** du{ḥ◯kha}syānta°] MS^{ppc}; du◯{ḥ}syānta° MS^{pc}, × kha 1 *in the top margin*; du◯{ḥ}syānta° MS^{ac} **22** °nirūpaṇā{t}] MS^{pc}; °nirūpāṇā{n} MS^{ac} **27** °va{r}ṇṇya°] MS^{pc}; °vaṇṇya° MS^{ac}

hidhānaṃ pravrajitajanapratirūpālāpajñāpanārthaṃ | kulagrahaṇam anvayasaṃpanna

92v3 sya sadharmme 'dhikārajñāpanārthaṃ | punar vāgrahaṇam upapadyāparaparyāyavedanīyabhāgadheyāparādhād akulī◯nasyāpi bhavyasyātradhikārajñāpanārtham iti | dvitīya idānīṃ grāhakavikalpo vaktavya ity āha | satvaprajñaptitaddhe◯tuviṣayo navadhā'paraḥ | bhāvanāmārggasambaddho vipakṣas tadvighātataḥ | yad āha na subhūte vyavahāro nāmani

92v4 mittam abhiniveśo vety ārabhya yāvat′ sarvākārajñatānuprāptivyapadeśeneti | kathaṃ navavidha ity āha | sa◯rvajñatānāṃ tisṛṇāṃ yathāsvaṃ trividhāvṛtau śāntimārgge tath{a}tādisaṃyogaviyogayoḥ | asamatve ca duḥkhāϕ◯dau kleśānāṃ prakṛtāv api | dvayābhāve ca sammoho vikalpaḥ paścimo mata iti | tatra sarvākārajña{tāsa}ṃmo

92v5 yad āha | kathaṃ sarvākārajñatā nirdeṣṭety ārabhya yāvat ta ākārā{s tāni Φ} liṅgāni tāni nimittāni tathāgate◯nānubuddhāni tena tathāgatasya sarvākārajñatocyata iti | mārggajñatāsamoho yad āha | sarvamārggāḥ subhūte notpā◯dayitavyā ityādi | sarvvajñatāsammoho yad āha | etāvat′ | subhūte sarvaṃ yāvad ādhyātmikā bāhyāś ca dharmmās teϕ

92v6 (.ā)vakapratyeka(.. .ai.. .. i)tyādi | mārggasammoho yad āha | mārgge sthitvety ārabhya yāvad anayā sarvāryapu◯dgalānāṃ paramanirvāṇapāragamanāt′ prajñāpāramitātveneti | tathatābhūtakoṭyādiprasaṃyogaviyogasammoho ◯ yad āha | punas tathatābhūtakoṭidharmmadhātūnām ihāntarggatārthena | kenacid dharmmeṇāsaṃyuktavisaṃyuktārthena pra

93r1 jñāpāra(mitātve.eti) | asamatvam asādhāraṇatvan tatra sammoho yad āha | punaḥ sarvvapratyarthikatīrthikamā◯rānyayānikair anācchedyārthena prajñāpāramitātveneti | duḥkhādiṣu sammoho yad āha | punar duḥkhārthe yāvad ya{th}ā◯rutārthe caritavyatveneti | kleśaprakṛtau sammoho yad āha | punā rāgadoṣamohārthānatvācaritavyatvena | tat ka

10 tath{a}tādi°] MS^{pc}; tath{ā}tādi° MS^{ac} **12** °jña{tāsa}ṃmo] MS^{pc}; °jña{tasi}ṃmo MS^{ac} **14** ākārā{s tāni Φ}] MS^{pc}; ākārā{.. .i..} MS^{ac} **27** ya{th}ā°] MS^{pc}; ya{dh}ā° MS^{ac}

93r2 sya hoto{r} nna hi rāgadoṣamohatathatā kasyacid artham vānartham vā karotīty upapattyā | evaṃ sarvadharmmā◯ṇām arthānarthā{⊔}kāracaryāpratiṣedhena | tat kasya hetos tathāgatenābhisaṃbudhya kasyacid dharmmasyānupalambhena | saṃskṛtaϕ◯dharmmāṇām akāraṇatvāt′ prajñāpāramitāyārthā{⊔}narthakaraṇapratiṣedhena | sarvāryāṇām asaṃskṛtārthasyākā

93r3 śatathatodāharaṇenopakārābhāvena | arthānarthādvayayogena sarvākārajñatāprāptyeti | dvayabhā◯vo dvayaḥ paramārthas tatra sammoho yad āha | advayasya dharmmasyādvayaprāptipratiṣedhena | dvayasya dharmmasya dvayadharmma◯prāptipratiṣedhana | advayādvayadharmmānupalambhapratiprāptivyapadeśeneti | yata evaṃ yathoktena vikalpa

93r4 prabhedavistareṇa sarvo bhāvābhiniveśo vipakṣo yad uktaṃ sarvākārajñatāyāḥ subhūte abhāva ālamba◯nam iti tat′ abhāvālambanaṃ jñānam ekākāraṃ prasidhyati | atra nirvāṇamārggayor abhāvatve sarvāryapudgalābhāveneti ◯ codyaṃ | sarveṣām asaṃskṛtaprabhāvitatvenāsaṃskṛtasyāprabhāvakatvāt′ | lokavyavahārapramāṇīka(raṇe)neti |

93r5 parihāraḥ | tat kasya hetoḥ | paramārthasyāvākpathaprajñaptitvenety upapattiḥ | vicchinnāntānāṃ paścimako◯ṭiprajñāneneti | codyaṃ svalakṣaṇaśūnyatayā dharmmāṇāṃ tatkoṭyaprajñānena tadajñānavato tannirdeśeneti parihāraḥ | taϕ◯smād upapannam abhāvālambanaṃ jñānam ata evāha | duṣkarakārakā bhagavan′ bodhisatvā mahāsatvāḥ | ye ’nuttarāyāṃ

93r6 samyak′saṃbodhau satvānāṃ kṛtenābhipratiṣṭhante | na ca nāmasatvaḥ satvaprajñapti copalabhyata ityādi | āsāṃ ◯ kṣaye satītānāṃ cirayocch{va}sitā iva | sarvākārajagatsaukhyasādhanā guṇasaṃpadaḥ | sarvāḥ sarvābhisāreṇa nikā◯maphalaśālinaṃ bhajante taṃ mahāsatvaṃ mahodadhim ivāpagāḥ | yad āha | patrapuṣpaphalasaṃpannastambodāharaṇena

93v1 bodhisatvānāṃ puṇyakṣetr{a}tām upādāya sakalajagan-

---

1 hoto{r} nna] MS^{pc}; heto nna MS^{ac} **3** arthānarthā{⊔}kāra°] MS^{pc}; arthānarthā{nā}kāra° MS^{ac} **5** °pāramitāyārthā{⊔}nartha°] MS^{pc}; °pāramitāyārthā{rthā}nartha° MS^{ac} **6** sarvāryāṇām] MS^{pc}; sarvāryāṇā{ṃ}m MS^{ac} **24** cirayocch{va}sitā] MS^{pc}; cirayocchasitā MS^{ac} **27** °kṣetr{a}tām] MS^{pc}; °kṣetr{ā}tām MS^{ac}

nikāmapracuravicitrasukhapratyupabh{o}g{ā}rthai kārya◯ṇācanamratvāt tat′phalaśālitvena evaṃbhūtasya tathāgatasya tathāgatatvāvadhāraṇena | tat kasya hetoḥ sarvvadharmatathatāyā◯ḥ sarvākārajñatāviśuddhiprāptyupapattyā evaṃ tathatāprajñāpāramitāyāṃ śikṣamāṇasya indriyaparipūrika

93v2 rmmasvakatāpraṇidhijñānatryadhvajñānaviśuddhisatvārthabuddhakṣe{travi}śuddhasarvākārajñatāprāptidharmmacakrapraϕ◯varttanasatvaparinirvvāṇānusamsalābheneti | asya sūtraṃ tad yathāpi nāma subhūte puruṣa stambam icched vāpanāya sa ca ϕ ◯ tasya stambasya na mūlaṃ jānīyān na tacchākhāpattrapalāśa na puṣpaṃ na phalaṃ sa tasya stambasya kāṇḍaṃ vāpayed vāϕ

93v3 payitvā kālena kālaṃ gopayeta tasya tat kāṇḍam anupūrveṇa śākhāpatrapuṣpaphalasampannaṃ bhavet sa tasya pa◯trāṇi puṣpāṇi phalāni cānubhuṃjīta | evam eva subhūte bodhisatva{ḥ} sarvasatvānāṃ kṛtaśo nuttarāṃ samyak′saṃbodhim abhi◯saṃprasthito nupūrveṇa ṣaḍbhiḥ pāramitābhiś caram sarvākārajñatām anuprāpya sarvasatvānāṃ patrapuṣpaphalo

93v4 pajīvyo bhavati | tatredaṃ patraṃ bodhisatvānāṃ yam āgamya satvās tribhyo pāyebhyaḥ parimucyante | puṣpaṃ yam ā◯gamya kṣatriyamahāśālakule yāvan naivasaṃjñāyataneṣu deveṣūpapadyante | tatredaṃ phala bodhisatvānāṃ yam āgamya sa◯tvāḥ śrotaāpattiphale yāvad arhatve pratyekabodhau sarvākārajñatāyāṃ ca pratiṣṭhante | evañ carantaḥ {subhūte}

93v5 bodhisatvā mahāsatvāḥ sarvasatvānāṃ phalaśālino bhavantītyādi || ⊗ || ukto bhāvanāmarggavipakṣo ϕ ◯ vikalpo buddhatvaprāpte{ḥ} pūrvasamanantara ānantaryasamādhir idānīṃ vaktavya ity āha | trisāhasraṃ janaṃ śiṣyakhaḍgādhigama◯saṃpadi bodhisatva{ΦΦ}sya ca nyāme

---

1 °bh{o}g{ā}rthai] MS^{pc}; °bh{au}g{o}rthai MS^{ac} **6** °kṣe{travi}śuddha°] MS^{ppc}; °kṣe{vi}śuddha°, tra 2 *in the top margin* MS^{pc}; °kṣe{vi}śuddha° MS^{ac} **13** bodhisatva{ḥ}] MS^{pc}; bodhisatv{ā} MS^{ac} **19** naiva°] MS^{pc}; naiva{ṃ} MS^{ac} **22** {subhūte}] MS^{ppc}; {.. ..} MS^{pc}, te 4 *in the right margin*; {.. ..} MS^{ac} **24** °prāpte{ḥ}] MS^{pc}; °prāpte MS^{ac} **26** bodhisatva{ΦΦ}sya] MS^{pc}; bodhisatva{.. ..}sya MS^{ac}

pratiṣṭhāpya śubhopamāḥ | kṛtvā puṇyabahutvena buddhatvāpter anantaraḥ | ā

93v6 nantaryaḥ (samādhiḥ .. i.i | .. ..ha | .isā)hasramahāsāhasralokadhātavīyānāṃ sarvasatvānāṃ śrāvakapratyeka◯buddhabhūmisamādāpayituḥ sakāśāt teṣāṃ bodhisatvaniryātatvena | sarvasatvoddeśikānuttarāsamyaksaṃbodhicittotpā◯dakasya bahutarapuṇyaprasatvena | evaṃ śuklavidarśanābhūmau | evaṃ gotrabhūmau evam aṣṭamakabhūmau | darśana

94r1 bhūmau | tanu(bhūm. .. ..rāgabhū)mau kṛtāvibhūmau pratyekabuddhabhūmau bodhisatvanyāmāvakrāntau ca trisāhasrama◯hāsāhasralokadhātavīyasatvapratiṣṭhāpayituḥ sakāśād bodhisatvapratipannakasya bahutarapuṇyaprasavatvenānantarya*ϕ*◯{samādher bbuΦ}ddhatvasamanantarahetutvajñāpanārthena tatra bodhisatvapratipannakaś caturthaphalapratipannakasthā

94r2 nīyo nāṣṭamakasthānīyaḥ katham idaṃ pratyetavyaṃ yasmād anantara{ṃ} tathāgataṃ viśinaṣṭi | evaṃbodhisatva◯pratipannakebhyas tathāgatasya bahutarapuṇyaprasavatvasaṃgraheṇeti | kiṃ punar idaṃ buddhatvaṃ yasyāyam ānantaryaḥ sa*ϕ*◯mādhiḥ samanantarahetur ity āha | sarvākārajñatā ca tad iti | yad āha | evaṃbhūtāvasthasya sarvvākārajñatā

94r3 manasikāratveneti | ālambanam abhārve syāḥ smṛtiś cādhipatir mmata | ākāraḥ śāntatā ceti | ◯ yad āha | tasyā ālambanādhipatyākārapraśnena tasyā abhāvālambanatvena smṛtyadhipatitvena śāntākā◯ratveneti | nirodhajñānam api śāntākāram ity āha | alakṣaṇatveneti | anena prakṛtiśāntateha

94r4 vivakṣitān′ vastunirodhadhaśāntateti paridīpayati | vipratipatti{r} idānīṃ vaktavyety āha | atra ja◯lpājalpipravādināṃ | atredānīṃ sthāne pravādino vipratipapannā nānācodyamukhaparaṃ-

---

12 °{samādher bbuΦ}ddhatva°] MS^{ppc}; °{.. .. .. ..}ddhatva° MS^{pc}, × rbu 1 *in the top margin*; °{.. .. .. ..}ddhatva° MS^{ac} **16** anantara{ṃ}] MS^{pc}; anantara MS^{ac} **26** vipratipatti{r}] MS^{pc}; vipratipatti MS^{ac}

parāprasaṅgavisarpi◯ṇī{m ū}hāpohamātrām vādāpahārāpariniṣṭhitavāgjalpamārggā{ṃ} mahatī{ṃ ja}lpajalpim ārabhante | kaϕ

94r5 tham ity ata idaṃ praśrūyate | ālambanopapattau ca tat′svabhāvāvadhāraṇe | sarvākārajñatājñāne paramā◯rthe sasaṃvṛtau | prayoge triṣu ratneṣu saupāye samaye muneḥ | viparyāse samārgge ca pratipakṣavipakṣayoḥ | ◯ lakṣaṇe bhāvanāyāṃ ca matā vipratipattayaḥ | sarvākārajñatādhārāḥ ṣoḍhā daśa ca vādināṃ ṣoḍaśe rtha{ḥ}

94r6 tatreyaṃ sarvākārajñatādhiṣṭhānā ālambanopapattau vipratipatir yad āha | sarvākārajñatāviṣayajñāpa◯nārthan tām eva cārabhya yāvat′ | saṃskṛtāsaṃskṛtadhātvor abhāvatvena tat kasya hetos tasyāḥ svabhāvanāstitvenābhāva◯{ΦΦΦΦΦ}tvenety ukte parasya tadabhāvasvabhāvapraśne{neti} | yad uktaṃ kathaṃ bh{a}gavan′ sarvākārajña

94v1 tā abhāvasvabhaveti | itara āha | sāṃyogikasvabhāvābhāvo{⊔}pattivyapadeśena sarvvadharmmābhāva{svabhāvatve}neti | ālambanasvabhāvavipratipattir yad āha | punas teṣāṃ tathatādisvabhāvābhāvatvena | evaṃ sati bo{dhi}satvasya pāramitā◯caryāyā yāvat sarvākārajñatāprāpter abhāvacodanāya | etad eva subhūte dupāyakauśalaṃ bodhisatvasya mahā

94v2 satvasya yad abhāvasvabhāveṣu sa{r}vadharmmeṣu parijayaṃ karot{ī}ti tat′parihāreṇa punaḥ prajñāpāramitā◯diṣu balavaiśāradyādisamanvāgamād bodhimārggaparijayakaraṇena parijayakaraṇasya tat′kālāv adhisaṃvijñānārthe◯na tataḥ pāramitāḥ paripūryaikakṣaṇasamāyuktayā prajñayā sarvākārajñatānuprāptyā sarvavāsanānubandhi

1 °visarpi◯ṇī{m ū}hāpoha°] MS^{pc}; °visarpi◯ṇī{..}hāpoha° MS^{ac} **2** °mārggā{ṃ}] MS^{pc}; °mārggā MS^{ac} **2** mahatī{ṃ ja}lpa°] MS^{pc}; mahatī{jaṃ}lpa° MS^{ac} **7** rtha{ḥ}] MS^{pc}; rtha MS^{ac} **11** °bhāva◯{ΦΦΦΦΦ}tvenety] MS^{pc}; bhāva◯{............}tvenety MS^{ac} **12** °praśne{neti}] MS^{ppc}; °praśne{ti} MS^{pc}, × ne 6 *in the bottom margin*; °praśne{ti} MS^{ac} **12** bh{a}gavan′] MS^{pc}; bh{ā}gavan′ MS^{ac} **14** °bhāvo{⊔}patti°] MS^{pc}; °bhāvo{..}patti° MS^{ac} **14** °bhāva{svabhāvatve}neti] MS^{ppc}; °bhāva{tve◯}neti MS^{pc}, svabhāva 1 *in the top margin*; °bhāva{tve◯}neti MS^{ac} **15** ālamba{nasvabhā}va°] MS^{ppc}; ālamba{nasva}va° MS^{pc}, × bhā 3 *in the top margin*; ālamba{nasva}va° MS^{ac} **16** bo{dhi}satvasya] MS^{pc}; bo{..}satvasya MS^{ac} **19** sa{r}va°] MS^{pc}; sava° MS^{ac} **20** karot{ī}ti] MS^{pc}; karot{i}ti MS^{ac}

94v3 kleśānām anutpattiprahāṇeneti | sarvākārajñatāvipratipattir yad āha | tato buddhacakṣuṣā vyavalokayato ◯ bhāvābhāvānupalambhena pāramitādiṣu carato yāvat sarvākārajñatāṃ prāptavataḥ pāramitābhāvena tat kasya heto◯ḥ sarvadharmmābhāvasvabhāvasya sarvāryapudgalair akr̥tatvena dharmmair eva dharmmāṇāṃ virahitatvātrārmmeṇa bhāvābhāvā

94v4 tmanā dharmasya bhāvābhāvātmano jñānānupapatticatuṣkoṭikatvena | lokasaṃvr̥tyā bhāvābhāvanidarśanānujñā◯neneti | satyadvayavipratipattir yad āha | saṃvr̥tiparamārthayos tathatānabhijñānām arthāya bhāvābhāvanirdeśeneti | praϕ◯yogavipratipattir yad āha | bodhaye caryeti | rūpādiṣu yāvat saṃskr̥tāsaṃskr̥tadhātvoś caryānucaryayor advayāϕ

94v5 dvaidhīkāreṇa bodhicaryātveneti | buddharatnavipratipattir yad āha | buddho buddha iti bhūtārthābhidhānapravr̥ttikāra◯ṇoddeśeneti | punar bhūtadharmmābhisaṃbodhād bhūtārthaprativedhāt sarvadharmmayathāvadavabodhāc cā yathākramaṃ trisarvajñatādhikā◯reṇa buddhābhidhānapravr̥ttinimittanirdeśeneti | dharmmaratnavipratipattir yad āha | bodhyadhivacanaparipraśnena |

94v6 śūnyatādī(nāṃ bo.. .. ..na | {punar vacanatve)na punar bbodhir nā}madheyamātratvena | punar abhedārthasya bodhyarthatvena | ◯ punas tathatādīnāṃ bodhi{⊔}tvena punar nnāmanimittamātrabodhitvena | puna{r} buddhānām iyaṃ buddair vābhisaṃbuddheti bodhyabhiϕ◯dhāneneti | saṃgharatnavipratipattir yad āha | prajñāpāramitāyāṃ caratāṃ bodh{e}r ā{ΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦ}

95r1 lambanabhāvapratiṣedhena | evaṃ sati pāramitādiparigrahābhāvena | tatraivācaryāparihāreṇa | evaṃ sati ku◯śalamūlāvivr̥ddhy{a}rthena | dvayaniśritānāṃ vr̥ddhyadarśanād advaya-

---

18–19 {punar vacanatve)na punar bbodhir nā}madheya°] MS^{ppc}; {.. .. ..}madheya° MS^{pc}, punar bodher nā 1 *in the bottom margin*; {.. .. ..}madheya° MS^{ac} **20** bodhi{⊔}tvena] MS^{pc}; bodhi{sa}tvena MS^{ac} **21** puna{r}] MS^{pc}; puna MS^{ac} **23** bodh{e}r] MS^{pc}; bodh{i}r MS^{ac} **23** ā{ΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦ}°] MS^{pc}; ā{⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔⊔}° MS^{ac} **26** °vivr̥ddhy{a}rthena] MS^{pc}; °vivr̥ddhy{ā}rthena MS^{ac}

cāriṇāṃ bodhisatvānāṃm anavamardanīyakuśalamūlavivṛddhi◯parihāreṇāvaivarttikabodhisatvasaṃghodbhāvanārthena buddhaparyupāsanād dhāraṇīpratilābhavatāṃ buddhabodhi

95r2 satvāvirahitānāṃ sarvākārajñatāprāptyabhidhāneneti | upāyakauśalavipratipattir yad āha | tat′◯prāptikāraṇopāyakauśalapraśne tat′pratinirdeśam ārabhya prathamacittotpādam upādāya sarvākārajñatāprati◯saṃyuktamanasikārasya buddhādibhyo dāna{ṃ} dadato deyadāyakapratigrāhakānupalaṃbhopāyakauśalaϕ

95r3 sya satvaparitrāṇatvena | evaṃ sīlādipāramitopāyakauśalābhidhānaṃ vistareṇa vācyaṃ | evam u◯pāyakuśalānāṃ rūpādisarvvadharmmasvabhāvacalanatām upādāya vipākāgrahaṇāt′ | paramabuddhitvena | tat kasya hetor ddhaϕ◯rmmasvabhāvasyābhāvatveneti | abhisamayavipratipattir yad āha | abhāvenābhāvābhisaṃbodhāśakyatvena bhā(v)e

95r4 na bhāvābhisaṃbodhāśakyatvenābhāvenābhāvena bhāvābhisaṃbodhapratiṣedhena | bhāven{ā}bhāvasyābhisaṃbodhaprati◯ṣedhena | evaṃ saty abhisamayābhāvaprasaṃjanena catuḥkoṭikaviparyayeṇa bhāvābhāvasamatādarśanasyābhisamayatva◯pratijñāneneti | viparyāsavipratiprattir yad āha | rūpādiskandhānān nityānityasukhaduḥkhā{(nā..tv.)nā}

95r5 bhiniveśasya prapañcatvena || evaṃ parijñeyāparijñeyatvābhiniveśasya | eva{ṃ} dhyātvāyatanādīny ārabhya ◯ yāvat trivi{Φ}mokṣamukhabhāvanābhiniveśasya | evam aṣṭavimokṣanavānupūrva{⊔}samāpattibhāvanābhiniveśasya | śrotaϕ◯āpattiphalam ārabhya yāvat′ pratyekabuddhabodhyabhikramaṇābhiniveśasya | daśabodhisatvabhūmiparipūra

95r6 ṇābhiniveśam ārabhya nyāmāvakrāntibuddhakṣetrapariśuddhisatvaparipākaṣaṭpāramitācaryāsarvaśūnyatā◯bhāvanābalavaiśāradyāveṇikabuddhadharmmotpādanasarvākārajñatānuprāptivāsanānusandhikleśaprahā-

7 dāna{ṃ}] MS^{pc}; dāna MS^{ac} **15** bhāven{ā}bhāva°] MS^{pc}; bhāven{a} bhāva° MS^{ac} **18** °duḥkhā{(nā..tv.)nā}°] MS^{ppc}; °duḥkhā{.. .. .. ..}° MS^{pc}, (nā..) 4 *in the right maring*; °duḥkhā{.. .. .. ..}° MS^{ac} **20** eva{ṃ}] MS^{pc}; eva MS^{ac} **20–21** trivi{Φ}mokṣa°] MS^{pc}; trivi{dha}mokṣa° MS^{ac} **21–22** °pūrva{⊔}samāpatti°] MS^{pc}; °pūrva{..}samāpatti° MS^{ac}

ṇābhiniveśaϕ◯sya ca prapañcatvena parijñānād bodhisatvasya yathoktāprapañcakatvena | tat kasya hetor nna hi sva(bhā)vaḥ svaϕ

95v1 bhāvam abhāvo vā abhāvaṃ prapañcayatīty upapattyā | rūpādīnān niḥprapañcatvena prajñāpāramitāyāṃ ni◯ḥprapañcacaryānujñānena | sarvvadharmmaniḥprapañcavyavalokanapraśnena | nāsti subhūte rūpasya svabhāva ity ābhyāsva◯bhāvatvenāprapañcavyavalokanakāraṇena nyāmāvakrāntyabhidhānena niḥsvabhāvatve sati bodhisa(..)sya nyā

95v2 māvakrāntimārggabhāvena | anutpāditaphalamārggārhannidarśanena mārggajñatayā bodhisatvasya nyā◯māvakrāntiphalaprāptipratinirdeśena tato vajropamasamādhisamanantaram ekalakṣaṇasarvākārajñatānaprāptye◯ti | asya sūtraṃ tad yathāpi nāma subhūte ’rhan sarvamārggeṣu śikṣitvā samyaktvaniyāmam avakrāmati | na ca tā

95v3 vata phalaṃ prāpnoti | yāvan na phalamārggam utpādayati evam eva subhūte bodhisatvo mahāsatvaḥ saϕ◯rvvamārggān utpādya bodhisatvanyāmam avakrāmati | na ca tāvat sarvākārajñatām anuprāpnoti yāvan na vajropamaḥ samā◯dhiḥ pratilabdho bhavat{ī}tyādi | mārggavipratipattir yad āha | yadi mārggajñatāṃ paripūrya bodhisa(.o .)yā

95v4 mam avakrāmati | aṣṭamakādimarggāṇāṃ bhinnatvāt′ | tat′tanmārggaparipūraṇe bodhisatvasya tattatpha◯lasākṣātkaraṇāpatter aṣṭamakaśrotaāpannāditvaprasaṃjanena | prathamacittotpādam upādāya pāramitā◯su carato jñānadarśanābhyāṃ śuklavidarśanādyaṣṭavidhabhūmyatikramaṇena mārggajñatayā bodhisatva(ny)ā

95v5 mam avakrāntasya sarvākārajñatānuprāptyabhidhānena | tat kasya hetor aṣṭamakādīnāṃ yāvata pratyekabuddhaϕ◯sya jñānaprahāṇayo{r} bodhisatvasya kṣāntilakṣaṇatvena pūrvataraṃ śrāvakamārgeṇa tadadhigamaprāptyāviṣkaraṇārthe◯na mārggajñatāparipūraṇādyupapattyā | etena krameṇābhisaṃbuddhasya sarvasatvaphalopagamatveneti sa(ϕ)

95v6 rvasatvānāṃ yathā(bhavya)phalopagamahetutvenety arthaḥ |

16 bhavat{ī}tyādi] *MS*^{pc}; bhavat{e}tyādi *MS*^{ac} **25** °prahāṇayo{r}] *MS*^{pc}; °prahāṇayo *MS*^{ac}

śrāvakādimārggavyatirekādimārggavyarirekākūte◯na mārggajñatāmārggaparipraśnena | sarvamārggākāraliṅgānimittābhisaṃbodhatat′parasamākhyānaprajñāyanādīnāṃ ϕ ◯ mārggatvena trisāhasramahāsāhasralokadhātavīyasarvasatvavijñāpanānukūlarutasaṃketaghoṣasya prati

96r1 pratiśrut′kopam{a}jñānasaṃviditasyotpādanena | parārthopāyasaṃpattijñāpanārthena mārggajñatāṃ pa◯ripūrya satvānām āśayajñānena | parārthaprayogābandhyatvajñāpanārthena | nārakādīnāṃ tattaddurggatimārggatat′pha◯lajñānataddhetuphalanivāraṇām ārabhya yāvan naivasaṃjñānāsaṃjñāyatānānāṃ mārggaphalādijñānena bo

96r2 dhipakṣāṇāṃ yāvan mahākaruṇāyā jñātavyatvena yathāmārggaṃ ca satvānāṃ phaleṣu pratiṣṭhāpanena tat′ kaϕ◯sya hetos tathā hy asya puruṣendriyāṇi suvibhaktāni bhavantīty upapattyā | suvibhaktānīti sujñātāni gotravibhā◯genety arthaḥ | puruṣagragrahaṇāt′ striyo py avaruddhā bhavanti | puṃmā striyeti śābdāḥ | tāni punaḥ śraddhā

96r3 dīni bodh{e}s tatpakṣāṇāṃ ca dharmmāṇā{ΦΦΦΦΦ}m asaṃyuktāvisaṃyuktārūpyanidarśanāpratighaika◯lakṣaṇālakṣaṇatvena | kathaṃtadbodh{y}āhārakadharmmapraśnena | tathā ’jñānāṃ satvānām arthāyaiva nidarśanajñāpanārtheneϕ◯ti | pratipakṣavipakṣavipratipattir yad āha | api tu khalu {.} subhūte yac ca rūpam ity ārabhya yāvat sarvā

96r4 kārajñateti | sarv{a}dharmāṇām ārye dharmmavinaye asaṃyuktāvisaṃyuktatvena satvāvatārārthaṃ lokavyavahā◯reṇa teṣāṃ prajñapanena śrāvakādibhūmisarvākārajñatayor jñānadarśanābhyām aprative{⊔}ddhavya{prativeddha⊔na rāgeṇa na saṃyu◯ktā na visaṃyuktā |} ity ārabhya kleśavinayasyāryadharmmavinayatvena | caturbhir ddhyānair na saṃyuktā na vi(..)ṃ(.)u(kt)ā

5 pratiśrut′kopam{a}°] MS^{pc}; pratiśrut′kopam{ā}° MS^{ac} **15** bodh{e}s] MS^{pc}; bodh{i}s MS^{ac} **15** dharmmāṇā{ΦΦΦΦΦ}m] MS^{pc}; dharmmāṇā{.. .. ..}m MS^{ac} **17** °bodh{y}°] MS^{pc}; °bodh{i}° MS^{ac} **19** khalu {.} subhūte] MS^{pc}; khalu {.} subhūte MS^{ac} **20** sarv{a}°] MS^{pc}; sarv{ā}° MS^{ac} **23** aprative{⊔}ddhavya°] MS^{pc}; aprative{..}ddhavya° MS^{ac} **23–24** °{prativeddha⊔na rāgeṇa na saṃyu◯ktā na visaṃyuktā |}] MS^{ppc}; °{prativeddhatvena rāgeṇa na saṃyu◯ktā na visaṃyuktā |} MS^{pc}; °{.. .. ..◯.. .. ..} MS^{ac}, na visaṃyuktā 4 *in the top margin*

96r5 ity ārabhya sarvasyādhigamadharmmasyāsaṃyuktāvisaṃyuktatvena | tat kasya hetos tathā hi sarvadharmmā arūpi◯ṇo anidarśanā apratighā ekalakṣaṇā yad utālakṣaṇāḥ | na cārūpyanidarśanādaya ārūpyanidarśanādibhiḥ sā◯rddhaṃ saṃyuktā vā visaṃyuktā vety upapattyā | lakṣaṇavipratipatti{r} yad āha | atrārūpyanidarśanāprati

96r6 (.)aikalakṣaṇālakṣaṇapāramitāyāṃ śikṣitānāṃ sarvadharmmalakṣaṇānupalambhajñānena sarvadharmmālakṣa◯ṇaśikṣitavyatāyāṃ satyāṃ śrāvakādibhūmyatikramaṇādyabhāvena | sarvadharmmālakṣaṇārūpyanidarśanāpratighaikaϕ◯lakṣaṇatvena lakṣaṇaśikṣābhāvena | tat kasya heto{r} yadi pūrva lakṣaṇam abhaviṣyat tatpaścād a(..)kṣaṇa(m.)

96v1 ty upapattyā lakṣaṇālakṣaṇaśikṣāpratiṣedhena | tat kasya hetor utpādād vā tathāgatānām anutpādāϕ◯d vā sthita evaiṣa lakṣaṇadhātur ity upapattyā | bhāvanāvipratipattiś ca yad āha | sarvadharmmālakṣaṇaikalakṣaṇatve sati prajñā◯pāramitābhāvanānupapattyā śrāvakādibhūmyatikramaṇabodhisatvanyāmāvakramaṇādyabhāvena | (ta..)bhāvaϕ

96v2 yā ekānekalakṣaṇapratiṣedhenālakṣaṇatadbhāvānujñānena | katham iti tat′paripraśne rūpabhāvanā◯vibhāvanāyāḥ prajñāpāramitābhāvatvena | evaṃ vedanādīnāṃ cakṣurādīnāṃ rūpādīnāṃ cakṣuvijñānādīnāṃ tat′sasparśā◯dīnāṃ tat′pratyayavedanādīnāṃ pṛthivyādidhātūnāṃ ṣaṇṇāṃ pratītyasamutpādasya tadaṅgānāṃ (śokādī)

96v3 nām udgrahotsarggalakṣaṇayor āryūhaniryūhayoḥ prathamādidhyānānāṃ maitrīkaruṇāmuditopekṣāṇām ā◯rūpyasamāpattīnāṃ ṣaṇṇām anusmṛtīnām upāyānusmṛter anityaduḥkhānātmasaṃjñānātmasatvādisaṃjñānāṃ nityānityaśubhā◯śubhasukhaduḥkhaśāntāśāntasaṃjñānāṃ smṛtyupasthānādīnāṃ bodhipakṣāṇāṃ śūnyatānimittāpraṇihi(tānā)

96v4 m aṣṭavimokṣanavānupūrvavihārasamāpattisavitarkasavicārāvitarkkāvicārasamādhīnām āryasatyānāṃ du◯ḥkhasamudayanirodhamārggakṣayānutpādadharmmānātmasaṃvṛtiparijayayathārutajñānānāṃ pāramitānāṃ sarvaśūnyatānām abhi◯jñānāṃ balavaiśāradyaprati{saṃvidāve}ṇika-

5 °vipratipatti{r}] MS^{pc}; °vipratipatti MS^{ac} **10** heto{r}] MS^{pc}; heto MS^{ac}
29 °prati{saṃvidāve}ṇika°] MS^{pc}; °prati{.. .. ..}ṇika° MS^{ac}

buddhadharmmāṇāṃ samādhidhāraṇīmukhānāṃ mahākaruṇāyāḥ | śrotaāϕ

96v5 pattyādiphalānāṃ pratyekabodheḥ sarvākārajñatāyāḥ sarvavāsanānusandhikleśaprahāṇasya ca bhāvanāvibhā◯vanāyāḥ prajñāpāramitābhāvanātvena bhāvanāgrahaṇatvena bhāvanāgrahaṇena trisarvajñatāvyāsa{⊔}māsābhisamayādhikāreṇa ◯ yathāni{r}diṣṭabhāvanāmārggajñāpanārthena vibhāvanāgrahaṇena bhāvanāmārggayathātmyajñāpanārthena bahuvedha

96v6 svasāmānyalakṣaṇapratibhinnarūpādidharmmagrahaṇena pūrvakabhāvanāmārggaviṣayajñāpanārthena katham iti ya◯thoktapratānaparipraśne | rūpādīnāṃ sarvākārajñatāyās tadvipakṣāṇāṃ cānuśayādīnāṃ bhā{va ity a}bhāvanānujñānena | tat kaϕ◯sya hetor nnāsti subhūte bhāvasaṃjñina{ḥ} pāramitābhāvanā | tat kasya heto{r} bhāve eṣo ham ity ubhayānt{a}sakta[8]

[8]**Folio 97 is missing.**

5 °vyāsa{⊔}māsābhi°] MS^{pc}; °vyāsa{sa}māsābhi° MS^{ac} **5** °ni{r}diṣṭa°] MS^{pc}; °nidiṣṭa° MS^{ac} **5–6** °jñāpanārthena] MS^{pc}; °jñāpanārthena {|} MS^{ac} **6** °jñāpanārthena] MS^{pc}; °jñāpanārthena {|} MS^{ac} **9** °jñāpanārthena] MS^{pc}; °jñāpanārthena {|} MS^{ac} **11** bhā{va ity a}bhāvanānujñānena] MS^{pc}; bhā{.. ..}bhāvanānujñānena MS^{ac} **12** °saṃjñina{ḥ}] MS^{pc}; °saṃjñina{.} MS^{ac} **12** heto{r}] MS^{pc}; heto MS^{ac} **13** ubhayānt{a}°] MS^{pc}; ubhayānt{e}° MS^{ac}

A.2 Diplomatic Edition of the Chapter VI

98r1 ku(śa)lāvyākṛtādidharmmāmanasikāreṇa dharmmānusmṛtyā | caturṇṇāṃ puruṣayugānām abhāvasvabhā◯vaprabhāvitatvād abhāv{atv}ena manasikaraṇād asmṛtyamanasikāreṇa saṃghānusmṛtyā prathamacittotpādam upā◯dam upādāya | akhaṇḍe acchidre aśa{b}ale | akalmā{ṣ}e aparāmṛṣṭo bhujiṣye {Φ}vijñapraśaste susamātte

98r2 samādhisamvarttanīye śīle pratiṣṭhite | na tacchīlābhāvasvabhāvamanasikāreṇāsmṛtimanasikāreṇa śī◯lānusmṛtyā tatrākhaṇḍaśīlam ananyayānāśrayeṇatayā | acchidraṃ viṣamopapattivivarjanatayā | aśabalaṃ durjanakle◯śāsaṃsṛṣṭatayā akalmāṣam ekāṃśaśukladharmmavivarddhanatayā | a(p)arāmṛṣṭam upapattyapraṇidhānatayā | bhuji

98r3 ṣyaṃ yathākāmagamanīyatayā vijñapraśastaṃ vidvadbhir agarhitatayā | susamāttaṃ indriyārakṣaṇatayā | samā◯dhisaṃvarttanīyaṃ dhyānāṅgasaṃbhāropacayatayeti | dharmmāmiṣadānayor abhāvasvabhāvamanasikāreṇāsmṛtyamanasikā◯reṇa tyāgānusmṛtyā | kāmāvacaraṣaḍdevanikāyo(papa.. .ot)aāpannānāṃ r(.)pārūpyāvacarāṇāṃ (a)nāgā

98r4 mināṃ cābhāvasvabhāvamanasikāreṇāsmṛtyamanasikā(.)eṇa devatānusmṛtyānupūrvakriyādiprajñāneneti◯ | yat tahīdam uktaṃ sūtrāntare dvau dev{a}nikāyāv anusmarttavy{au} tuṣitāḥ śuddhāvāsāś ceti | tad avyāmiśrapudgalābhisa◯ndhinoktam iti na doṣaḥ | dharmmāṇām abhāvasvabhāvajñānenānupūrvvābhisamayo yad ā(.. |) evam abhāvasvabhāva(.. ..)

98r5 (sa)rvaśūnyatāsu bodhipakṣeṣv āryasatyāpramāṇadhyānārūp(..)vimokṣasamādhidhāraṇīmukhatrivimokṣamukhaϕ◯balavaiśāradyādiṣu daśasu pāramitāsu mahākaruṇāyāṃ ca śikṣamāṇasyābhāvasvabhāvānubodhenānupūrvakriyādi◯prajñānen{e}ti | sarvadharmmābhāvasvabhāvatve sati | sarvasya nāstitvād ekāntocchedā(n n)āstikavāda(..)saṃjane

---

2–3 abhāv{atv}ena] MS^{pc}; abhāv{in}ena MS^{ac} **4** aśa{b}ale] MS^{pc}; aśa{k}ale MS^{ac} **4** akalmā{ṣ}e] MS^{pc}; akalmā{y}e MS^{ac} **5** {Φ}vijñapraśaste] MS^{pc}; {..}vijñapraśaste MS^{ac} **18** dev{a}°] MS^{pc}; dev{ā}° MS^{ac} **18** anusmarttavy{au}] MS^{pc}; anusmarttavy{ai} MS^{ac} **24** °prajñānen{e}ti] MS^{pc}; °prajñānen{i}ti MS^{ac}

98r6 na | abhāvasvabhāvatve saty astināstitānupalambhena tat′parihāreṇa svayam akāṃkṣato py anāgatajanatāpe◯kṣayā sthavirasubhūteḥ praśnena abhāvasvabhāvatve sati satvāpekṣayā samyakasaṃbodhiprasthānābhāvena | ata eva tat′◯saṃsiddhyā tat kasya hetor {u}palambhasaṃjñinaḥ prāptyabhisamayapratiṣedhena | anupalambhasyaiva (dha)rmma(.)ātva(.i)

98v1 kopanāt′ prāptyabhisaṃbodhatvena | evaṃ ca sati daśabhūmyodivyavasthābhāvena ata eveṣṭārthasaṃsiddhyā anu◯palambhasya dānādīnāṃ ca nānākaraṇapratiṣedhena tadanupalaṃbhākārabhāvayitṝṇāṃ viśeṣapratijñānena cānuttarasamya◯k′saṃbodhyam abhisaṃbodhaneneti | tad evaṃ kṛtvā yad uktaṃ tredhā daśadhā cānupūrvika iti | tat′ paryupra(..)ktaṃ (.e)

98v2 veditavyaṃ ‖ ⊗ ‖ **abhisamayālaṅkāre prajñāpā(ra)mitopadeśaśāstre anupūrvābhisamayādhikā◯raḥ | anukramaśikṣāparivarttaḥ ṣaṣṭhaḥ** ‖ ⊗ ‖

4–5 {u}palambha°] MS^{pc}; {ū}palambha° MS^{ac}

A.3 Diplomatic Edition of the Chapter VII

98v2 ekacittakṣaṇābhisamaya idānīṃ vaktavya ity āha | kathaṃ bhagavan′ ◯ bodhisatvo mahāsatvaḥ prajñāpāramitāyāṃ carann ekacittena ṣaṭā pāramitāḥ pa(..)gṛhnātīti praś(.)e(..)

98v3 | ekakṣaṇābhisamayopan(..)sārthena | sa cāyam ekakṣaṇābhisamayaś caturvvidho veditavyaḥ || dānādīnā◯m amanyatamena sarvānāśravadharmaikakṣaϕ|| ⊗ ||ṇasaṃgrahalakṣaṇo yam adhikṛtyāha | anāśravāṇāṃ sarveṣām eke◯naikena saṃgrahāt′ | ekakṣaṇāvavodho yaṃ jñeyo dānādinā muner iti | yad u(kta)ṃ prajñāpāramitāpa(ri)gṛ

98v4 hītasya dānādipāramitā yāvad aśītyanuvyñjanāni parigṛhnataḥ | advayasaṃjñina ekakṣaṇābhisamatve◯na sarvaśukladharmmānatarbhāvena | anāśravacittasthitasya kasya kiṃ kena dadāmīti tannimittādarśino dānaṃ dadataḥ sa◯{r}vadharmmānupalambhākāraikakṣaṇābhisamayatvena | eva{ṃ} sa(ty animi..)nabhisaṃskārāṇāṃ pāramitādīnā(. pari)

98v5 pūryabhāvaprasaṃjanena | kin te evaṃ nirupakāreṇāsphārikena dānena datteneti vicchanditasyānupalaϕ◯mbhapariṇāmadānādyavyāvṛtyā paranirmitavaśavarttyudāharaṇena | sarvapāramitādivyavadānaparipūrivacaneϕ◯na tat′parihāreṇa | evaṃ śīlādipāramitā vistareṇa yathāsū(..) vācyāḥ asya sūtraṃ tad yathāpi nāma su

98v6 (..)te (.. ..)nirmitavaśavarttināṃ devānāṃ manasaiva sarvopakaraṇāni bhavanti evam eva subhūte bodhisatvasya mahā◯satvasya manasaiva pāramitāparipūri{r} bhavatītyādi | kathaṃ punar ekānāsravadharmmālambanabhāvāpattau sarvānāsrava◯dharmmasaṃgraho bhavatīti | laukikam api tāvat′ dṛṣṭāntam asminn a(.)e kaṃcid dehīty ata āha | ar{a}ghaṭṭaṃ yathai

12 sa◯{r}va°] MS^{pc}; sa◯va° MS^{ac} **13** eva{ṃ}] MS^{pc}; eva MS^{ac} **21** °paripūri{r}] MS^{pc}; °paripūri MS^{ac} **24** ar{a}ghaṭṭaṃ] MS^{pc}; ar{ā}ghaṭṭaṃ MS^{ac}

A.4 Diplomatic Edition of the Chapter VIII

101r1 ++///(.. .. ..śeṣo .e.. |) tena hi nī(lādiv. .. ..ṃbhedarahitābhir ānta)rīkṣikī◯bhir anyābhir vā śuddhavastrapari{śrutā}bhir anāvilābhir apbhiḥ pātrakuṇḍādīnām anyatamaṃ pūrayitvā pratirūpe sthāne sthā◯payitvā sukhaniṣaṇṇena manaskāra ārabhdavyaḥ | idam asyāpa(..)tsnaparikarmma snigdāni punaḥ sāradā

101r2 rūṇi khaṇḍaśaś chitvā (.. ..)rūpe vṛkṣamūle maṇḍa{pe vā pā}trapacanākāreṇa rāśīkṛtā{Φ}ny ādīpa kṛtaϕ◯vitasticaturaṅgulapramāṇacchidraṃ carmmapaṭakaṭāṇām anyatama(h .)sanasya purastāt′ sthāpayitvā sukhaniṣaṇṇenādha◯s tṛṇakāṣṭhāny upari dhūmaśikhāṃ vā manasikṛtvā madhye ghanajvālāskandhanimittam ādātavyam idaṃ tejaḥ

101r3 kṛtsnaparikarmma bhitticchidre punar asati kṛtvāpi sati tasya vātāyanāntarasya vā 'ntike niṣadya ya◯m aṅgapradeśaṃ vāyuḥ praharati | tatra smṛtir upasthāpayitavyedaṃ vāyukṛtsnaparikarmma nīlotpalagirikarṇṇikādī◯nāṃ punar apanītavṛntake{sa}rāṇāṃ nīlavastrabhaṇḍikayā vā karaṇḍapuṭādīnāṃ manyatamasya saṃstaraṃ pūrayi

101r4 tvā nīlavastreṇa caivaṃ bherītalam iva vitanya kaṃsanīlapalāśanīlāṃja{nanīlādīnāṃ} vānyatareṇa dhātunā ϕ ◯ saṃcāryasaṃcāri vā maṇḍalaṃ {⊔} kṛtvā 'visaṃbhāgavarṇṇena kenacita paricchidya tasyābhyāse sukhaniṣaṇṇena manasikā◯raḥ pravarttayitavyaḥ | idaṃ nīlakṛtsnaparikarmma | pītalohitāvadātakṛtsneṣv apy eṣa eva nayo ya

101r5 (.. .. ..laṃ) tat teṣu pītādivarṇṇam ādātavyam ity eṣa viśeṣaḥ | ghaṭe puna dīpaṃ prajvalayya pihitamu◯khasyāsya nātimahac chidraṃ kṛtvā bhittyabhimukhaṃ kṛtvā sthāpitāt tataḥ tato nirggatena tena dīpālokena bhittāvyu{tth}āϕ◯pitam ālokamaṇḍalaṃ cirasthitikaṃ bhavati | tan

---

2 °pari{śrutā}bhir] MS^{pc}; °pari{.. ..}bhir MS^{ac} **6–7** maṇḍa{pe vā pā}tra°] MS^{pc}; maṇḍa{.. .. ..}tra° MS^{ac} **7** °kṛtā{Φ}ny ādīpa] MS^{pc}; °kṛtā{..}ny ādīpa MS^{ac} **14** °ke{sa}rāṇāṃ] MS^{pc}; °ke{..}rāṇāṃ MS^{ac} **17** °nīlāṃja{nanīlādīnāṃ}] MS^{ppc}; °nīlāṃja{.. .. ..} MS^{pc}, dīnāṃ 3 *in the bottom margin*; °nīlāṃja{.. .. ..} MS^{ac} **18** maṇḍalaṃ {⊔} kṛtvā] MS^{pc}; maṇḍalaṃ {'}kṛtvā MS^{ac} **24** bhittāvyu{tth}āϕ◯pitam] MS^{pc}; bhittāvyu{th}āϕ◯pitam MS^{ac}

manasikarttavyam idaṃ vijñānakṛtsnaparikarmma | acchanne pu(..)ϕ

101r6 (r ..)ṇḍa(le) ti bhittikaṭapaṭānām vānyataratra vitasticaturaṃgulapramāṇacchidraṃ kṛtvā manasikāraḥ pra◯varttayitavyaḥ | idaṃ paricchedākāśakṛtsnaparikarmma | evaṃ tāvad eteṣu parikarmmaviśeṣo jñeyaḥ | tasya puna◯r nnavavidhasyāpi kṛtasyākṛtasya vā kṛtsnasya udgrahapratibhāgākhyan nimittadvayam utpadyate | (ta.. .. ..)

101v1 udgrahanimittaṃ pracaladākāraṃ phenabudbadamiśre ambhasi tādṛśam eva bhūtvopatiṣṭhate kṛtsne dośaḥ prajñā◯yate | pratibhāganimitta saparispandam ākāśe sthāpitamaṇitālavṛntam iva maṇimayādarśamaṇḍalam iva ca bhūtvopatiϕ◯ϕṣṭhate | tejaḥkṛtsne py udgrahanimittaṃ calaṃ cchitvā cchitvā patad ivopatiṣṭhate | akṛte vātra kṛtsne do(.. ..jñāya)

101v2 (te | alā)takhaṇḍāṅgārabhasmadhūmeṣu kiñcit′ kiṃcid upatiṣṭhate | pratibhāganimittam akāśe sthāpitaṃ ◯ raktakambalamaṇḍalam iva savarṇṇatālavṛntam iva kāṃcanastambha {⊔} iva copatiṣṭhate | vāyukṛtsna udgrahanimittam avatā◯ritamātrasya pāyasasyoṣmaśikheva bhūtvopatiṣṭhate | pratibhāganimittaṃ sanniṣaṇṇanniścalaṃ bhavati | nīla

101v3 (.. .. ..)dgrahanimittaṃ ’keśa(..)vṛntaiḥ kusumaiḥ kṛte keśaravṛntānītaratra patrāntarāṇīty eṣa kṛtsnaϕ◯doṣaḥ prajñāyate | pratibhāganimittaṃ kṛtsnamaṇḍalād utpatya ākāśe maṇitālavṛṇtavat′ prakhyāyate | pītakṛtsnā◯diṣv ap{y} eṣa eva nayaḥ | vijñānakṛtsna udgrahanimittaṃ bhūmau bhittau votthitaṃ maṇḍalasadṛśam eva bhavati | prati

101v4 bhāganimittaṃ ghanaviprasannālokapuṃjasadṛśaṃ | ākāśakṛtsna udgrahanimittaṃ saha bhittiparyantādi◯bhir cchidrasadṛśam eva bhavati | varddhyamānam api na varddhate | pratibhāganimittam ākāśamaṇḍalam eva bhūtvopatiṣṭhate | varddhya◯mānaṃ ca varddhate | evam atra kṛtasyākṛtasya vā kṛtsnasyodgrahaprati(.ā)ganimittayor viśeṣo jñeyaḥ | nava

101v5 vidhe pi ca khaṇḍa smi(.i .. ..) sukhaniṣaṇṇena varṇṇapratyavekṣaṇa(.. ..)ṇamanasikārau prahāya pṛthivīkṛ◯tsne bhihitanayenaiva prajñaptimātre cittaṃ sthāpayitvā āpa āpas tejas teja iti tasya tasya

14 °stambha {⊔} iva] MS^{pc}; °stambha {va} iva MS^{ac} **20** ap{y} eṣa] MS^{pc}; apeṣa MS^{ac}

prakaṭānāmavaśenai◯vābhyāsaḥ karttavyaḥ | evam eteṣāṃ {tatra tatra tā}bhyāṃ sa viśeṣo jñeyaḥ | evaṃ hy abhyasyatas teṣu pūrvavad eva

101v6 ++///(.ārās te samā.. .. ..n.i | ya cai..t.)pṛthivīkṛ(.. .. .. ..)vaśena prā(pt)ābhijñasya sata◯ḥ | eko pi bhūtvā bahudhā bhavatītyādir bhāvaḥ | ākāśe mbhasi vā pṛthivīnirmmāya padbhyāṃ gamanādi kalpanād ity a◯yaṃ viśeṣaḥ samṛ{ddhya}ti | apkṛtsnavaśena pṛthivyām ummajjananimajjanāmbhovṛṣṭisamutpādananadīϕ

102r1[9] +/// (..drādi)nirmmāṇaṃ (pṛthivī)parvatādikampanādīni sa(mṛddhyanti | ..jaḥkṛ)tsnavaśena dhūmāyanaprajvala◯nāṅgāravṛṣṭisamutpādanāni tejasā tejaḥparyādānaṃ yad ya{d iccha}ti tasya dahanasamarthatā divyasya cakṣuṣo viṣa◯yodbhāsanārtham ālokakaraṇaṃ parinirvāṇasamaye tej(.dhātun.) śarīradhyā{pa}nam ityādīni samṛddhyanti |

102r2 vāyukṛtsnava(śena .ā.u..)tigamanavāyuvṛṣṭisamutpādanādīni nīlakṛtsnavaśena nīlarūpa◯nirmmāṇāndhakārakaraṇādīni | pītakṛtsnavaśena pītarūpanirmmāṇasuvarṇṇavikṛtikaraṇādīni | lohitaϕ◯kṛtsnavaśena lohitarūpanirmmaṇādīni | avadātakṛtsnavaśenāvadātarūpanirmmāṇastyānamiddha

102r3 dūrīkaraṇāndhakāravidhvansanadivyacakṣurviṣayāvabhāsanādīni vijñānakṛtsnavaśena prabhāsvararū◯pastyānamiddhadūrīkaraṇacakṣu{r}viṣayāvabhāsādīni | ākāśakṛtsnavaśena praticchannānāṃ vivṛtakaraṇaṃ pṛthi◯vīparvatānām antar ākāśaṃ nirmmāyeryāpathakalpan{aṃ |} tiraḥkuḍyādiṣv asajjamānagamanam ityādīni

102r4 (..m. ..nt)i | niraṃtarakṛtsnaspharaṇāt′ kṛtsnāyatanāni | abhitvāyatanāny aṣṭau adhyātmaṃ rūpasaṃjñī ba◯hirddhārūpāṇi paśyati | parīttāni suvarṇṇadurvarṇṇāni tāni khalu rūpāṇy abhibhūya jānāty abhi-

[9]The right margin where this folio must have been numbered is broken. This folio must have been numbered *102*.

1–2 {tatra tatra tā}bhyāṃ] MS^{ppc}; {.. .. .. ..}bhyāṃ MS^{pc}, tā (2) in the bottom margin; {.. .. .. ..}bhyāṃ MS^{ac} **6** samṛ{ddhya}ti] MS^{pc}; samṛ{..}ti MS^{ac} **10** ya{d iccha}ti] MS^{ppc}; ya{.. ..}ti MS^{pc}, di 1 *in the top margin*; ya{.. ..}ti MS^{ac} **12** °dhyā{pa}nam] MS^{pc}; °dhyā{ya}nam MS^{ac} **19** °cakṣu{r}°] MS^{pc}; °cakṣu° MS^{ac} **21** °kalpan{aṃ |}] MS^{pc}; °kalpan{āṃ} MS^{ac}

bhūya paśyati | tathā◯saṃjñī ca bhavatīdaṃ prathamam abhibhvāyatanaṃ | evam adhimātrāṇy adhyātmam arūpasaṃjñī evam evety etāni ca

102r5 tvāri | adhyātmam arūpasaṃjñeva puna{r} nnīlapītalohitavadātāni paśyatīty aṣṭau bhavanti | tatra nīlā◯nīty uddeśapadaṃ nīlavarṇṇānīti sahajanīlatām upādāya nīlanidarśanānīti | sāṃyogikanīlatām upādāya ◯ nīlanirbhāsānīti | tadubhayoḥ prabhānirmokṣabhāsvaratām upādāya | abhibhūyeti vaśe varttiyitvā

102r6 {jānātīt(i)} śamathamārgeṇābhibhūya paśyatīti vidarśanāmārgeṇa tathāsaṃjñī ca bhavatīti | abhibhūte {anabhibhūte} vā tannirabhimānasaṃjñitām upādāya | dṛṣṭāntadvayaṃ caikasmin sahajasāṃyogikavarṇṇodbhāvanārthan tadyathā nīlam i◯ti | puṣpavastrayoḥ samānanirdeśapadaṃ | nīlavarṇṇam iti puṣpam adhikṛtya tasya sahajanī(.. .. .. .ī)

102v1 (lanidarśa)nam iti vastram adhikṛtya tasya sāṃyogikanīlatvāt′ | n{ī}lanirbhāsam iti ubhe puṣpavastre adhikṛtya ◯ dvayor api bhāsuratvasaṃbhavāt′ | evaṃ ca kṛtvā dṛ{⊔}ṣṭānte pi tadyathā umakaṃ puṣpaṃ sampannam bārāṇaseyakaṃ vastraṃ nīla{n n}īla◯varṇṇam ity evamādinirdeśo yuktaḥ pīte karṇṇikārapuṣpaṃ lohite bandhujīvakapuṣpaṃ | ava(dāte .. ..

102v2 (thā .. ..si) tārakāyā varṇṇaḥ sampannaṃ vā vastram iti | āla(m.a)nābhibhavanāt tadvaśavarttanam upādāyābhibhvāya◯tanāni | araṇā katamā dhyānaṃ niśritya parakleśotpattyanurakṣāvihārasamṛddho yaḥ samādhiḥ | prajñā tat′saṃyu◯ktāś ca cittacaitasikā dharmmāḥ | parasantānagatakleśaraṇānutpād āraṇā | tatrāyaṃ śrāvake(ṃ)bhyo buddhā

102v3 (.. ṇā ..) viśeṣo yad āhuḥ śrāvakasyāraṇādṛṣṭer nṛkleśaparihāritā tat′kleśasrotaucchittyai grāmādi◯{ṣu} jināraṇeti | tathā hi śrāvakā yasya satvasya gr{āmādi}ṣu kleśaṃ parijihīrṣanti na taṃ didṛkṣante | bud-

3 puna{r}] MS^{pc}; puna MS^{ac} **8** {jānātīt(i)}] MS^{ppc}; {.. .. ..} MS^{pc}, × (tī) *in the bottom margin*; {.. .. ..} MS^{ac} **9** abhibhūte {anabhibhūte} vā] MS^{pc}; abhibūte {◯} vā MS^{ac} (*eyeskip*) **14** n{ī}la°] MS^{pc}; n{i}la° MS^{ac} **15** dṛ{⊔}ṣṭānte] MS^{pc}; dṛ{|}ṣṭānte MS^{ac} **16** nīla{n n}īla°] MS^{pc}; nīla{n}īla° MS^{ac} **25** grāmādi◯{ṣu}] MS^{ppc}; grāmādi◯ MS^{pc}, × ṣu *around the string hole*; grāmādi◯ MS^{ac} **26** gr{āmādi}ṣu] MS^{ppc}; gr{āmā}ṣu MS^{pc}, di 3 *in the top margin*; gr{āmā}ṣu MS^{ac}

dhās tu bhagavantaḥ su◯tarān tam eva didṛkṣante | māsya madālambanaḥ srotasā{ṃ} kleśo varttiṣṭeti praṇidhijñānaṃ katamad dh(yā)naṃ niḥ

102v4 śritya idaṃ jānīyām i(t)i | praṇidhānaṃ samṛddho pūrvvava {t ta}lābhī yad yad eva traiyaścikajñeyavṛttāntaṃ jñātu◯kāmo bhavati tatra mānasaṃ praṇidhāyedaṃ jānīyām iti dhyānaṃ samāpadyate | tato vyutthitasya tat′ praṇidhānaṃ samṛddhya◯ti | tat′ jñeyaṃ vetti | tatrāyaṃ śrāvakebhyo buddhānāṃ praṇidhijñanasya viśeṣo yad āhuḥ | anābhogam a

102v5 nāsaṃgam avyāghāta(. sadā .thita.) | sarvapraśnāpanud bauddhaṃ praṇidhijñā(nam) iṣyat{a} iti | tatrānābhogam iti svarasa◯pravṛttam anāsaṃgam iti ni{r}vicchedaṃ | avyāghātam iti sarvajñe(yap)ravṛttaṃ | sadā sthitam iti | nityasamāhi{tacittopalīnaṃ sarvapra◯śnāpantād iti sarvapraśnavi}sarji viparītaṃ ta{taḥ} śrāvakāṇāṃ praṇidhijñānam avaśeṣaṃ ṣaḍ abhijñāḥ katamāḥ | ṛddhyabhi

102v6 (.. .. ..ṃ cakṣ.){r} divyaṃ śro(..ṃ .. .. .i)ttajñānaṃ pūrvanivāsā(nusmṛti. .. .. .. kṣaya)jñānaṃ sākṣāt′kriyābhi◯jñā ceti | āsāṃ tu vyākhyānaṃ yathoktam avavādaprakaraṇe pratisaṃvidaś catasraḥ dharmmapratisaṃvit′ dhyānaṃ niḥśritya parya◯yeṣu | tad yathāvidyām ārabhya ajñānam adarśanam ana(bhisama)ya ity(.)diṣv avyā{ghā}tasamṛddhau yaḥ samādhir iti

103r1 ++///(| arthapratisa.vit′ .. .. .)ānyalakṣaṇe dharmmām arthā(.a.ā.a.i .. .e .. .. .ā .. ..m)ṛddhir iti vistara◯ḥ | niruktipratisaṃvit′ | janapadabhāṣāyāṃ prativiṣayaṃ yathāsvam anyonyasaṃjñāntarānuvyavahāre dharmmanirvv{a}cane vā ta{thā lujya {⊔} pralujyate ΦΦ} tasmāl lokaḥ | rūpyate

2 srotasā{ṃ} kleśo] MS^{pc}; srotasā kleśo MS^{ac} **3–4** pūrvvava {t ta}lābhī] MS^{pc}; pūrvvava {ta}lābhī MS^{ac} **9** iṣyat{a}] MS^{pc}; iṣyat{e} MS^{ac} **10** ni{r}vicchedaṃ] MS^{pc}; nivicchedaṃ MS^{ac} **11–12** nityasamāhi{tacittopalīnaṃ sarvapra◯śnāpantād iti sarvapraśnavi}sarji] MS^{ppc}; nityasamāhi{tacittopalī◯naṃ sarvvapraśnavi}sarji MS^{pc}, × śnāpantād iti sarvapra *in the bottom margin*; nityasamāhi{tacittopalī◯naṃ sarvvapraśnavi}sarji MS^{ac} **12** ta{taḥ}] MS^{pc}; ta{t′} MS^{ac} **14** (cakṣ.){r}] MS^{pc}; (cakṣ.) MS^{ac} **18** avyā{ghā}ta°] MS^{pc}; avyā{..}ta° MS^{ac} **23** °nirvv{a}cane] MS^{pc}; °nirvv{ā}cane MS^{ac} **23** ta{thā lujya {⊔} pralujyate ΦΦ}] MS^{pppc}; ta{thā lujya{te} pralujyate ΦΦ} MS^{ppc}; ta{◯thā (.. ..)jyate} MS^{pc}, pralujyate 1 *in the top margin*; ta{◯thā (.. ..)jyate} MS^{ac}

tasmād rūpam ity (.vamā.ik.) | {pratibhānapratisa}ṃvit′ | dharmmaprabhedeṣv a

103r2 (vyāgh)ātasam(ṛddhau .. ..)tra prabhedaḥ | dravyasantaḥ prajñapti(santaḥ) | (.. .. .)ārthasanta (i)ty evam ādiḥ | sa◯rvākārāś catasraḥ pariśuddhayaḥ katamāḥ | āśrayasyādānāsthā(na.a)ṃtyāgeṣu kāmacāravarttitvād āśrayapariśuddhi◯ḥ | ālambananirmmāṇapariṇamanayoḥ | kāmācāravarttitvād ālambanapariśuddhiḥ samādhivaśi

103r3 bhālābhāc ci(tta)pariśuddhiḥ | jñānavaśitālābhāt′ jñānapariśuddhir iti | daśavaśi(tā)ḥ katamā yad iϕ◯dam āyurvaśitā icchāmaraṇasaṃgṛhītā dānapāramitāparipūrilabhyā kasmād bhogadānena satvānām āyuṣo ϕ ◯ nibandhanāt′ | cittavaśitā yathābhiprāyaṃ cittāvāhanasaṃgṛihītā tallabhyaiva | bhogadānena yathābhiprā

103r4 yaṃ sat(.ā)nāṃ cittānuvṛttiparatvāt′ | pari{ṣkā}ravaśitā yathābhiprāyam upakaraṇapratyupasthānasaṃgṛhī◯tā tallabhyaiva | satvebhyo yathābhiprāyam upakaraṇapradānāt′ | karmmavaśitā yathābhiprāyaṃ kāyavākkarmmapratyupasthā◯nasaṃgṛhītā śīlapāramitāparipūrilabhyā kasmāt satvānān nir{a}vadye kāyakarmmaṇi | vāk(..)rm(.a)ṇi ϕ

103r5 (.ā .. .m.{ṇ)i vā} yathāthābhiprāyaṃ preraṇāt′ | upapattir vaśi(tā) yathābhiprāyaṃ gatyupapattisaṃgṛhītā tallabhyai◯va | kasmāc chīlavataḥ praṇidhānasiddheḥ | adhimuktivaśitā yathādhimokṣaṃ pṛthivyādīnāṃ suvarṇṇādibhāvena tadadhimo◯kṣānuvṛttisaṃgṛhītā kṣāntipāramitāparipūrilabhyā kasmāt′ pūrvajanmasu tena kṣāntyā {satvādhimokṣā}

103r6 nu(.. .eḥ) | praṇidhānavaśitā yathāpraṇiddhitasiddhisaṃgṛhītā vīryapāramitāparipūrilabhyā kasmāt′ | ◯ pūrvvantena sarvasatvārthaṃ vīryasyāśraṃsanāt′ | pañcābhijñāsaṃgṛhītāráddhivaśitā dhyānapāramitāparipūrilabhyā | prā◯g yathāprayojanaṃ satvānāṃ dhyānasamāpatteḥ | jñā-

1 {pratibhānapratisa}ṃvit′] *MS^{ppc}*; {pratibhānasa}ṃvit′ *MS^{pc}*, (prati 1) *in the top margin*; {pratibhānasa}ṃvit′ *MS^{ac}* **11** °vaśitā] *MS^{pc}*; °vaśitā{r} *MS^{ac}* **13** pari{ṣkā}ra°] *MS^{pc}*; pari{..}ra° *MS^{ac}* **17** nir{a}vadye] *MS^{pc}*; nir{ā}vadye *MS^{ac}* **18** (.ā .. .m.{ṇ)i vā}] *MS^{ppc}*; (.ā .. .m.){ṇ(i)} *MS^{pc}*, (vā) 2 *in the bottom margin*; (.ā .. .m.){ṇ(i)} *MS^{ac}* **22** {satvādhimokṣā}] *MS^{ppc}*; {satvādhimo} *MS^{pc}*, (kṣ.) *in the right margin*; {satvādhimo} *MS^{ac}*

navaśitā yathāruci jñānasa{ṃ}mukhīkaraṇa(..ṃ.. .ī.. p..jñ.)

103v1 pāramitāparipūrilabhyā | prāg yathārucy eva satvānāṃ saṃmukhīkaraṇe saṃniyojanāt′ | dharmmavaśitā ca ◯ sūtrageyādīnāṃ yathābhi{prāyanirddeśasaṃgṛhītā prajñāpāramitāparipūrilabhyaiva prāka satvānāṃm abhirucitasūtrādidha◯rmmasanniyojanāt′ | ΦΦΦΦ} daśabalāni yad idaṃ sthānāsthānajñānabalaṃ | karmmasvakatājñ(ā.. .. .. {.. ..})

103v2 dhyānasamādhisamāpattijñānabalaṃ | (i)ndriyaparāparajñānabalaṃ nānādhimuktijñā◯nabalaṃ | nānādhātujñānabalaṃ | sarvatragāminīpratipatajñānabalaṃ cyutyupapattijñānabalaṃ | pūrvanivāsānusmṛti◯jñānabalaṃ | āsravakṣayajñānabalaṃ ca | eṣāṃ cārthavistaro dhāraṇīśvararājādisūtrebhyo valokyaḥ | catvāri

103v3 (.aiśā..dy)āni samyak′saṃbuddhasya bata me sata ime dharmmā nābhisaṃbuddhā ity atra māṃ kaścic codayen nimi◯ttam api na samanupaśyāmi | so haṃ nimittam asamanupaśyan′ kṣemaprāptaś ca viharāmi | abhayaprāpto vaiśāradyaprāptaś ce◯tīdaṃ prathamaṃ evaṃ kṣīṇāsravasya bata me sata ime āsravā na prahīṇā ity atra māṃ kaścic codaye(d .t. | p)ūrvava

103v4 d idaṃ dvitīya (.o .ā) mayā śrāvakāṇān nairyāṇiko mārga ākhyātas taṃ pratiṣe(dham)āṇo na niryāti sa◯myagduḥkhakṣayāya yāvad duḥkhasyāntakriyāyai ity atra māṃ kaścic codayed iti | pūrvavad idaṃ tṛtīyaṃ | ye vā mayā śrā◯vakebhyantarāyikā dharmmā ākhyātās te pratiṣedhyamāṇā nālam antarāyāyety atra mā kaścic codayed iti |

103v5 pūrvavad idaṃ caturthaṃ (.ai.. .. ..ṃ ..)ṇy arakṣāṇi yad idaṃ pariśuddhakāyasamudā(..ra. ta)thāgato (..)sti tathāgatasyāϕ◯pariśuddhakāyasamadācāratā | yān tathāgataḥ praticchādayi(tavyā)ṃ ma(.y)eta kaccit pare na jānīyur ity etat′ prathamam arakṣaṃ ya◯thā kāyakarmma tathā

1 °sa{ṃ}mukhī°] *MS*^{pc}; °samukhī° *MS*^{ac} **4–5** yathābhi{prāyanirddeśasaṃgṛhītā prajñāpāramitāparipūrilabhyaiva prāka satvānāṃm abhirucitasūtrādidha◯rmmasanniyojanāt′ | ΦΦΦΦ}] *MS*^{ppc}; yathābhi{. . .◯. . .} *MS*^{pc}, × prāya nirddeśasaṅgṛhītā prajñāpāramitāparipūrilabhyaiva prāka satvānām abhirucitasūtrādidharmmasanniyojanāt′ | *in the top margin*; yathābhi{. . .◯. . .} *MS*^{ac} **7** dhyāna] *MS*^{pc}; {svakatājñānabalaṃ} dhyāna° *MS*^{ac}

vāṅmanaḥkarmmaṇī vācy{e} | trīṇi smṛtyupasthānāni yad idaṃ tathāgatasya dharmma deśay{a}ta eka(..)

103v6 (.. .. .{a})nte (śrotra.. .. .. .i.. .. .. s.ā)payanti | (.. .i.{a} .. .. ..r.. .. .. ..r..ṃ ..) tena tathāgatasya na◯ndī bhavati | na saumanasyaṃ na cetasa utplāvitatvaṃ | apare na śuśrūṣanta iti viparyayeṇa vistaraḥ | na tena tathāgatasyāghā◯to bhavati | nākṣāntir nnāpratyayaḥ | ekatyāḥ śuśrūṣanta e(ka.ā .. ..)śrūṣante na tena tathāgatasya dvayaṃ bhavati | naϕ[10]

106r1 +++///(pān.tpradānāc c.)ṇeyajaṃghaḥ | tat′ kṣipragraha(ṇa.. .. ..r..)rabhāṣitasyābhinī◯tasya vā kṣipram arthaṃ gṛhṇati || 11 || sataḥ saṃvidyamānasyārthasya yācitena dānād apratyākhyānāc ca paṭūrubāhuḥ | ◯ ṛjudīrgabāhur ity arthaḥ | tatra ṛjutā saṃvidyamānasyārthasya yācitena vinigūha(..)kauṭilyābhāvā

106r2 tad ārghatā yācana(kā.. ..kh)yānaprasaralambhanāt′ tad vaśitāyā (.inaye .ā) pūrvva(.)imittam iti | ceto◯vaśitāyā mātsaryāpāratantrāt′ | kleśavinaye ca sarvadā vipakṣāvyavakīrṇṇatvāt || 12 || mitrasvajanasambaϕ◯ndhisaṅgatānām ānyonyāviprayojanād viprayuktānā(.) ca satvanāṃ brahmacarya(sa)mādānāt′ guhya

106r3 mantrārakṣaṇā(. .. |) {⊔} ko(ś)āvahitavastiguhyas tad bahuputratāyāḥ pūrvanimi(tta)m iti | āsaṃsāraṃ ◯ buddhavaṃśānupacchedam upādāya || 13 || praṇītānām upāstaraṇavasanānāṃ prasādavimānabhavanānāṃ ca dānāt su◯varṇṇavarṇṇaḥ ślakṣṇacchaviś ca tad ubhayaṃ praṇītānāṃm evopāstaraṇaprāvaraṇani(..)sanānāṃ prāsāda

106r4 vimānabhavanānā(.) ca pratilabdhaye pūrvanimittaṃ || 15 || saṃgaṇikāparivarjjaṇād upādhyāyācāryamā◯tāpitṛbhrātṛprabhṛtīnāṃ ca gurūṇā yathānurūpasthānaniveśanāt′ | tadadhyakṣapradānāc cādhikṛtānām ekai{⊔}◯kapradakṣiṇāvarttaromā ūrṇāṅkitamukhaś ca te tad apratisamatāyāḥ pūrvanimittaṃ || 17 || a

[10]**The folios 104 and 105 are missing.**

1 vācy{e}] MS^{pc}; vācy{o} MS^{ac} **2** deśay{a}ta] MS^{pc}; deśay{e}ta MS^{ac} **3** (.. .. .{a})nte] MS^{pc}; (.. .. .{ā})nte MS^{ac} **3–4** (.. .i.{a} .. ..)] MS^{pc}; (.. .i.{ā} .. ..) MS^{ac} **18** {⊔}] MS^{pc}; {rccā} MS^{ac} **26** {⊔}] MS^{pc}; {ϕ} MS^{ac}

106r5 mukha(rava)canād anavasādanāt′ priyavāditvāt subhāṣi(tā)nuromatvāc ca si(.)hapūrvvārddhakāyaḥ | susaṃvṛttaska◯ndhaś ca | tad apratihatatāyāḥ pūrvanimittam iti | jñānaprabhāvayoḥ sarvatrāpratighātāt′ | vyādhitebhyo bhaiṣajyaparicā◯rakacikitsakapathyabhojanapradānād upasthānāc ca citāntarāṃsa iti | citāv asyāntareṣu pradeśeṣv aṃsā

106r6 v iti kṛtvā | rasarasajñaś ceti vipākalabdham eva hi bhagavatas tādṛg jihvendriyaṃ yannikṛṣṭe pi rase | indriya◯prāpte uttamam eva rasam asau pratisaṃvedayate | tad alpābādhatāyāḥ pūrvanimittaṃ | ārāmasabhāprayodapānadurgga◯saṃkramabhaktamālyābhihārāvasathavihāra(.. ..)ṇaprabhṛtiṣu pareṣām utsāhanapūrvaṃgamatvā(.. pa.e.yo)

106v1 dhi(kap.a)dānāc ca | nyagrodhaparimaṇḍala iti | prasāritobhayabāhor yāvat′ parihāṇāparimāṇaṃ bhāvad evā◯dhaḥ pādāv ārabhya yāvac chira ity ārohaparimāṇam asyeti kṛtvā | uṣṇīṣaśirāś ca tad ādhipatyapratilaṃbhāya pūrvani◯mittaṃ || 23 || dīrgharātraṃ ślakṣṇapriyamadhuravacanābhidhānāt′ prabhūtajihva iti | akāṃkṣatas trisāhasraloka

106v2 dhātuj(.)hvendriyacchādanāt′ | ekavāgudāhārānekavi(..)ptinimitta(tvā.. | .. ..)svaraś ceti | bahuloka◯dhātvantaritāntikāvasthitavineyatulyaśrotrendriyavi{⊔}ṣayatāpannasvaratvāt | tata pañcāṅgavākpathopetasya ◯ svarasya pratilambhāya pūrvanimittaṃ | pañcāṅgavākpathopetaḥ punaḥ svara ājñeyo vijñeyaḥ (.. ..{ṇī)yo}

106v3 na pratikūlaḥ | (gam.)īro nunādī anelaḥ karṇṇasukhaḥ viduravakīrṇṇa iti | (.)ider ddhātoḥ kubhraś cety au◯ṇādikaḥ pratyayaḥ | tataḥ sucutpattau vidur iti sidhyati | tad uktaṃ bhavati bodhaka iti | ata evāhāvakīrṇa i◯ti nānāvineyajanasantānāvabodhakatām upādāya || 25 || dīrgharātraṃ saṃbhinnapralāpavirateḥ kāϕ

106v4 lavāditvāc ca si(.)hahanuḥ | tad ādeyavākyatāyaḥ pūrvanimittaṃ || 26 || saṃmāna(nādhi)mānanābhyāṃ pariϕ◯śuddhājīvatvāc ca suśukladantaḥ samadantaś ca tat′ pūrvopacitaparivāratāyāḥ pūrvanimittaṃ || 28 ||

19 °vi{⊔}ṣaya°] MS^{pc}; °vi{śa}ṣaya° MS^{ac} **21** (.. ..{ṇī)yo}] MS^{ppc}; (.. ..{ṇī}) MS^{pc}, yo *in the right margin*; (.. ..{ṇī}) MS^{ac}

dīrgharātraṃ ◯ satyasyāpiśunasya vacanasya samudācārād aviraladantaḥ | samacatvāriṃśadanta(ḥ)ś ca | tad abhedyapa

106v5 rivāratāyāḥ pūrvanimittaṃ || 30 || pariṣvajamānasya vānavasā(daya.. a)raktenā(..)ṣṭenāmū{ḍhe}na cakṣuṣā ◯ darśanād abhinīlanetraḥ | gopakṣmanetraś ca tat′ samanta(prāsādikatāy)ā | pūrvanimittaṃ | unmīlitarūpasādhamyeṇeti ◯ || 32 || uktāni mahāpuruṣalakṣaṇāni | aśīty anuvya(ñjanā)ni vaktavyānīty āha | tā(..)na{⊔}khāś ca buddhā bha

106b6 ++///(.. bhavanti | ..r.. ..ṃ.. .. .i.. .āḥ |) snigdhanakhāś ca (.i.. .. ..r.. .. .. .. .ā)dhyāśayacittāḥ || 2 ◯ || tuṅganakhāś ca tuṅgakulavaṃśaprasūtāḥ || 3 || vṛttāṃgulayaś ca vṛttato ’navadyāḥ || 4 || citāṃgulayaś ca upaφ◯citavipulakuśalamūlā || 5 || anupūrvāṅgulaya(ś ..) apūrvasamupārjitakuśalamūlāḥ || 6 || (..)ḍhaśi[11]

109r1[12] *+///(|) ihāha(ṃ) subhūte paśyāmi buddhacakṣuṣā bodhisa(tvān ye .. .u.. .ca.u..ḥ sa.raha)*(..)stubhiḥ saṃgṛhṇantī◯ty ārabhya vi{stareṇa} yāvat sarvākārajñatāṃ satvānāṃ prāpayantī{dam ucyate} āryadharmmāṇāṃ phalam ity anena manuṣyagatipraśamanakarmma ◯ | yadi bodhisatvo ’pi satvānāṃ sarvākārajñatāṃ prāpayaty (.)va(.) sa(ti buddhabodhisatv.v.)śeṣaprasaṅga(codyena dva)

109r2 *yor apy ekoddeśatvena na tu sākṣātkaraṇākaraṇābhyāṃ / evaṃ viśeṣābhyupagamapari*(.ā)reṇeti | catuḥφ◯saṃgrahavastuniveśanaṃ yad āha | daśadiglokadātavīyānāṃ satvānāṃ dānapriya{vadya}tārthacaryāsamānārthatābhir yāvat′ śūnyatā◯dibhir anugrahasyādbhutadharmma-

[11]The folios 107 and 108 are missing.

[12]The right margin in verso where this folio must have been numbered is partially broken. This folio is numbered almost certainly *109* by the first hand and *102* by the second hand above this *109* in verso.

4 °mū{ḍhe}na] MS^{ppc}; °mū{..}na, ḍhe *in the bottom margin*; °mū{..}na MS^{ac} **7** °na{⊔}khāś] MS^{pc}; °na{kṣa}khāś MS^{ac} **15** vi{stareṇa}] MS^{ppc}; vi{stare} MS^{pc}, ṇa 1 *in the top margin*; vi{stare} MS^{ac} **15** prāpayantī{dam ucyate}] MS^{ppc}; prāpayantī{m u.. ..} MS^{pc}, × damu 1 *in the top margin*; prāpayantī{m u.. ..} MS^{ac} **21** °{vadya}tārtha°] MS^{ppc}; °{..}tārtha° MS^{pc}, × dya 2 *in the top margin*; °{..}tārtha° MS^{ac}

tveneti | saṃkleśavyavadāna(jñana)niveśanaṃ yad āha | punar aparaṃ subhūte bodhisa

109r3 *tvo nyān′ bodhisatvān evam avavadate | evam anuśāstīty ārabhya akṣaranirhāradhā(ra)*(ṇ.)kauśalādhikāre◯ṇa sacodyaparihāre vistareṇa | satathāgata(nirmi.odāha..ṇe)na sarvadharmmābaddhāmuktatvenāsthānayogena sarvāryaϕ◯pudgalānaparādhīnatvena | yāvan na dharmmadhātutathatābhūtakhoṭir vā nivarttata ity anivarttanābhidhānena | yadi

109r4 *dharmmadhātvādayo na nivarttante tat′ kim anyo dharmmadhātur anyajñāpam iti | srvadharmmā*(ṇā)n dharmmadhātvādibhyo nya◯tvaparipraśnena tadananyatākūtena rūpādīnām a{py a}nivṛttiprasaṃjanena | saṃkleśasya vyavadānātmakatāsa{ṃ}sūcanārthena | ◯ saṃvṛttisatyaṃ subhūte pramāṇīkṛtyeti | tadvyavasthānena saṃvṛtyā cet phalavyavashtānaṃ na paramārthena | sa

109r5 *rvabālapṛthagjanānāṃ srotaāpattyādiphalabhāvaprasaṃjanena | teṣām ubhaya(.. ..)*(..)jñānaparihāram ā{rabhya yā}◯van na ca bhāgacche{dena saṃskṛtāsaṃskṛtayo}r ddhātvoḥ phalavyavasthānam iti saṃkleśavyavadānavyavasthāpanena | abhāgacchede sati dharmma◯dhātoḥ kathaṃ trisaṃyojanaprahānaṃ prathamaṃ phalaṃ | kāmarāgavyāpādatanutvaṃ sakṛdāgāmiphalaṃ (..ṃ.. ..)

109r6 *(.. .. ..ṃ .. ..ṃ ..hāṇam a)nāgāmiphalaṃ | paṃcānām ūrdhvabhā(gī..nāṃ prahā)*(..)m arhatvaphalam iti vi◯stareṇa yāvad bodhir iti | phalabhāgacchedābhāvapraśnena | yasmin samaye ekalakṣaṇena sa{r}vadharmmāna pratividhyatīti ◯ | satathāgatanirmmitodāharaṇena | yāvad dharmmalakṣaṇaṃ pratividdham iti | tata parihāreṇa (dh.)///++++

109v1 . . .///{*(..p)ra(t.v. .dha)parapraśn(.)na | tath(.)gatan(i.)mmitod-*

---

11 rūpādīnām a{py a}nivṛtti°] *MS*^{ppc}; rūpādīnām a{.i}nivṛtti° *MS*^{pc}, pya 4 *in the bottom margin*; rūpādīnām a{.i}nivṛtti° *MS*^{ac} **12** °sa{ṃ}sūcanārthena] *MS*^{pc}; °samūrḍhanārthena *MS*^{ac} **15** ā{rabhya yā}◯van] *MS*^{pc}; ā{.. ..}◯van *MS*^{ac} **16** bhāgacche{dena saṃskṛtāsaṃskṛtayo}r] *MS*^{ppc}; bhāgacche{.e.. ..ṃ.ṛ..yo}r *MS*^{pc}, saṃs(..ta) 5 *in the bottm margin*; bhāgacche{.e.. ..ṃ.ṛ..yo}r *MS*^{ac} **23** sa{r}va] *MS*^{pc}; sava° *MS*^{ac} **707.25–708.2** {*(..p)ra(t.v. .dha)parapraśn(.)na | tath(.)gatan(i.)mmitodāhāraṇena | ta(.pr.)taddeśa*(.. nirmmi)tasyāsa(ṃ)kleśāvyavadānamāΦ}rgga°] *MS*^{pc}; {. . .◯}rgga° *MS*^{ac}

āhāraṇena / ta(.pr.)taddeśa(.. nirmmi)tasyāsa(ṃ)kleśāvyavadānamāΦ}rggabhāvanāvad avastukadharmmasuprativedhena | sarvvadharmmanirmmitopamatve pi bodhisatvasya māyopamadharmmadarśanapuruṣakā◯ratvena evaṃ sati satvārthapravṛttivaiyarthyaprasaṃjanena | satvānāṃ svayaṃ tathā ajñānāt tatsā(..)///++

109v2 *(e.. . u.ta)rottar(.)ṣv api karmmasu co(..)parihārānusandhānaparaṃparābhi(.. .. .ra*(sa.)gavistaro yathāsūtraṃ ◯ vācyo vayaṃ tu granthagauravadoṣaparihārārthaṃ saṃgrahamātraṃ kariṣyāmaḥ | {satvārtha}yāthātmyaniveśanaṃ yad āha | māyākā◯radṛṣṭāntena cittotpādapratipattyadhigamalakṣaṇeṣu ādimadhyāvasāneṣu dharmmadhātor avikā(ri.. .. ..)

109v3 *la{Φ}satvārthayāthātmyāvabodhe pareṣāṃ bhūtakoṭīpratiṣṭhāpane karmmaṇeti // 4* || ṣaṭpāramitābhiniφ◯veśanaṃ yad āha | tadanantaraṃ | ṣaṭpāramitāpratisthāpanakarmmaṇeti || 5 || buddhatva{mā}rgganiveśanaṃ yad āha | tadananta◯raṃ daśakuśalān karmmapathān ārabhya yāvat samyaksaṃbodhimārggapratisthāpanakarmmaṇeti || 6 || prakṛtiśū

109v4 *(..)tāniveśanaṃ yad āha / tadanantaraṃ vi{stara}nirdiṣṭena prakṛtiśūnyatāpratisthāpana(ka)*(..rmma)ṇeti || 7 || a◯dvayadharmmaniveśanaṃ yad āha | tadanantaraṃ tathāgatanirmmitārhatasvapnāntarodāharaṇābhyām advayābhisamayapratisthā◯panakarmmaṇeti || 8 || sāṃketikajñānaniveśanaṃ yad āha | tadanantaraṃ sthavirasubhūter ātmasākṣitvoφ

109v5 *(dā)haraṇena sarvadharmmāṇāṃ vyāvahārikatāpratisthāpanakarmmeṇeti // 9 // anupala(m..)*(jñ)ānaniveśanaṃ yaφ◯d āha | tadanantaraṃ pāramitādiṣu bhāvyabhāvakabhā(vanā.u..laṃbhajñāna)pratisthāpanakarmmaṇeti || satvaparipākaniveśa◯naṃ yad āha | tadanantaraṃ ṣaḍbhiḥ pāramitābhiḥ satvapari(pā.. .ra)tisthānakarmmaṇeti || 11 || bodhisatvamā

109v6 *r(.. .i.eśa)naṃ yad āha / tadanantaraṃ pāramitādau bodhi-*

---

8 {satvārtha}°] MS^{ppc}; {.. ..} MS^{pc}, rtha 3 *in the top margin*; {.. ..} MS^{ac} **11** °*la*{Φ}°] MS^{pc}; °*la*{..}° MS^{ac} **13** °{mā}rgga°] MS^{pc}; °{rmā}rgga° MS^{ac}. *After* ma *There are two vowel signs of* ā, *of which the first is cancelled and the sencond has the hyperscript of* r *above it.* **16** *vi*{*stara*}°] MS^{pc}; vi{.e..}° MS^{ac}

*satva(mār.e .. .. .ā.. .. ..r.. ..)*ti || 12 || sarvābhi◯niveśaprahāṇaniveśanaṃ yad āha | tadanantaraṃ sarvadharmmābhiniveśaprahāṇapratisthāpanakarmmaṇeti || 13 || samya◯k′sambodhiprāptiniveśanaṃ yad āha | tadanantaraṃ bodhi(prāp.ip.. .is.āpanakarmmaṇeti || 14 || bud.akṣe..)[13]

[13]**The folio 110 is missing.**

3 niveśanaṃ yad] *MS*^{pc}; °niveśanaṃ {|} yad *MS*^{ac}

A.5 Diplomatic Edition of the Chapter IX

111r1 . . ./// (.. ..) sakāritro dharmmakāya ity ayam aparo vyā◯khyāparyāyaḥ | tenedam ucyate | lakṣaṇaṃ tataprayogas tat*prakarṣas tadanukramaḥ | tanniṣṭhā tadvipākaś cety anyaḥ ṣoḍhārthasaṃgra◯haḥ | punas trisarvajñatā viśayāś catvāro bhisamayā hetuḥ | tasya trividho dharmmakāyaḥ {phalaṃ tasya sa(pta}vi)ṃ(.. ..)

111r2 +++/// (.. .. ..raḥ pa.yāyaḥ | tenedam ucyate viṣayas .i.. .. .e)tuḥ | prayogaś caturātmaϕ◯kaḥ | dharmmakāyaḥ phalaṃ karmmety anyas tre{dh}ārthasaṃgraha iti | atha yānīmāni tatra tatra vinirvedhabhāgīyāny uktāni teṣāṃ ◯ kaḥ prativiśeṣaḥ | yāni tāvat′ sarvākārajñatādhikāreṇa bodhisatvanirvedhabhāgīyāni tāni śrāvakā

111r3 +++/// (.. .ī.ebhyaḥ) ṣaḍvidhena viśeṣalakṣaṇena viśiṣyante | ālambanaviśeṣeṇa caturṇṇām āryasaϕ◯tyānām anityādyākārālambanatvāt′ | ākā{ra}viśeṣeṇānabhiniveśādyākāratvāt′ | hetutvaviśeṣeṇa yānatrayahetutva◯viśeṣeṇa yānatrayahetutvāt′ | saṃparigrahaviśeṣeṇa upāyakauśalakalyāṇamitrasaṃparigrahāt′ | ϕ

111r4 ++++/// (..)śeṣeṇa caturvidhavikalpasaṃprayogāt′ | prakāraviśeṣeṇa mṛḍumadhyādhimātraprakārāṇām i◯taranirvedhabhāgīyebhyaḥ | svabhāvaviśeṣād yathoktaṃḥ tatraidhālambanata ākārād dhetutvāt saṃparigrahād ityādi | yāni ϕ ◯ mārggajñatādhikāreṇa śrāvakamārgge nirvedhabhāgīyāni uktāni tāny apy ālambanākāraviśeṣābhyāṃ pūrvaϕ

111r5 ++/// (..ṣyante |) ālambanaviśeṣeṇa rūpādiskandha(..)nyatālambanatvāt′ | ākāraviśeṣeṇa rūpā◯diśūnyatānām advayādvaidhīkāratvāt′ | yathoktaṃ tatraiva rūpādiskandhaśūnyatvāt′ śūnyatānām abhedata ityādi | yāni pra◯tyekabuddhamārgge nirvedhabhāgīyāni uktāni {ΦΦt}āny api ālambanākāraviśeṣābhyāṃ pūrvebhyo viśiṣyante |

111r6 + + + + + + + + + +/// (.. ..r.. .. ..p.imāt.ālambanatvāt. | .. .)āraviśeṣeṇa prajñaptyavirodhena dharmmatā◯saṃsūcanākāratvāt′ |

5 {phalaṃ tasya sa(pta}°] MS^{pc}; {.. ..ṃ.. ..} MS^{ac} **8** tre{dh}ārtha°] MS^{pc}; tre{.}ārtha° MS^{ac} **13** ākā{ra}°] MS^{pc}; ākā{ka}° MS^{ac} **24** {ΦΦt}āny] MS^{pc}; {.. .. .}āny MS^{ac}

yathoktan tatraiva prajñapter avirodhena dharmmatāsūcanākṛtītyādi | yāni sarvākārābhisaṃbodhini◯rvedhabhāgīyāny uktāni tāni sarvasatvādhiṣṭhānaprayogamārggasaṃgṛhītāni sarvasatvālambanaviśeṣaṇa ta(t.ϕ)

111v1 +++++++++++++++///(.. .. ..tr.)vālambana(ṃ s.r.. .. .. .. .ma)ṇāṃ iha śasya◯te | samacitttādir ākāras teṣv eva daśa{dh}odita ityādi | idan tāvan nirvedhabhāgīyānāṃ viśeṣalakṣaṇaṃ || atha yo yaṃ tatra tatra ◯ bahudhā darśanamārggo nirdiṣṭas tasya kaḥ prativiśeṣaḥ | yas tāvan mārggajñatāyāṃ darśanamārggaḥ saṃsāranirvāṇay(o)

111v2 ++++++///(.. .. .rat.ṣṭhāmā.ggaḥ | tathā) hi tatrocya(te .. .. .ārg.āḥ s.bh.)te bodhisatvenotpādayitavyā◯ḥ | na cānena bhūtakoṭiḥ sākṣātkarttavyetyādi | yaḥ sarvajñatāyāṃ darśanamārggaḥ sa hīnayānasamatikramaṇamārgga{s ta}thā ◯ hi tatrocyate | śrāvakapratyekabuddhasampadaṃ bodhisatvo jñānena darśanena cāvalokyātikrāmatīti punar apy ā

111v3 +++++///(..)pannasya yāvat(′) pratyekabuddhasya (jñāna. ca .rahāṇa. ca) sa (bo.. .. ..sya) kṣāntir iti | yaḥ sarvāϕ◯kārābhisaṃbodhiviśeṣalakṣaṇādhikāreṇa darśanamārgga uktāḥ | sa viśeṣamārgo yathā tatraivoktaṃ | acintyādivi◯śeṣeṇa viśiṣṭaiḥ satyagocarair viśeṣalakṣaṇaṃ ṣaḍbhir {ddaśabhi}ś coditaṃ kṣaṇair iti | yo py avaivarttiko bodhi

111v4 +++++///(.. ..ṇ. .a)tro(ktaḥ sa) śaikṣamārggaḥ | śikṣāvasthāyāṃ (bhā)vā(t.) | yathā tatraivoktaṃ kṣāntijñānakṣaṇā◯{ḥ ṣaṭ ca paṃca} paṃca ca dṛkṣathe bodhisatvasya vijñeyam avaivarttikalakṣaṇam iti | kāryaparisamāptilakṣaṇaś ca sarvatra kṣaṇo ◯ viditavyo yāvatā jñey{e} jñānam utpadyate | yo pi mūrddhābhisamaye darśanamārgga uktaḥ | sa pratipakṣamārggo ϕ

111v5 ++++///(.. .ai.. .. .. ..rdh)ā ca vikalpasya (.rati.. .. .. ..){r}vidha(ḥ .. .eka)ṃ darśanākhye ca vartmanīti | e◯vam eṣāṃ darśanamārggāṇāṃ

6 daśa{dh}odita] MS^{pc}; daśa{v}odita MS^{ac} **6** tāvan] MS^{pc}; tāva{r}n MS^{ac} **12** °mārgga{s ta}thā] MS^{pc}; °mārgga{..}thā MS^{ac} **19** {ddaśabhi}ś] MS^{pc}; {.. .. ..}ś MS^{ac} **21** °kṣaṇā◯{ḥ ṣaṭ ca paṃca}] MS^{ppc}; °kṣaṇā◯{ḥ .. .. ..} MS^{pc}, ṭ ca paṃ 4 *in the bottom margin*; °kṣaṇā◯{ḥ .. .. ..} MS^{ac} **23** jñey{e}] MS^{pc}; jñey{o} MS^{ac} **26** ..){r}vidha(ḥ] MS^{pc}; ..)vidha(ḥ MS^{ac}

viśeṣalakṣaṇaṃ veditavyaṃ | diṅmātraṃ cedam anayā tu diśā bhāvanāmārggasya sarvajñatāyā{ṃ} sarvākā◯rābhisaṃbodhe ca yaḥ prayogo nirdiṣṭas teṣāṃ teṣāṃ ca vikalpaprabhedānāṃ viśeṣalakṣaṇam avalokyāvalo

111v6 ++++++++++++++++++++++///(.. .u.. ..ṃ) pathi yan narāḥ kṛtadhiyo py asmi{n pa◯Φ}rokṣekṣaṇāḥ | ity asmābhir idaṃ hitāya jagato nālīḍapūrvan naraiḥ prajñāpāramitānayasya viduṣāṃ diṅmātram āviṣkṛ◯taṃ || ⊗ || aho batājñānamayena pāpyatā nikāmam etāḥ pihitāryalocanāḥ | iti prakāṣaṃ ba(hu.u.. .. .i)

112r1 (.. s. .ā)rurukṣant(i) na va(.)tma {ΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦ} yat′ prajāḥ | (na ta.. ..kt. prabhāva..the ..)maṃ manaḥpadaṃ vinya◯situṃ mumukṣaṇā | prasiddhimātrasya hi yā yathārthatā tadarthasaṃbodhiphalaṃ hi {śā}sanaṃ | itīti kām eṣa parasya saṃśrayaṅ gatā◯nugāmī kalabhāyate janaḥ | balena yaḥ svena bhinatti durgga(.. . t. . e.. nāga.) pṛtanāvalambat(e) | samūḍhamithyā

112r2 (prati)pannasamyak′pratipannasya trividh{a}sya satvarāśer yathākramaṃ pravṛttikāmatāṃ pra(..dh.)kāmatāṃ viśeṣa◯gamanakāmatāṃ vādhikṛtya trayaślokā veditavyāḥ | cirasya ba(ta) paśyāmi viśrāmasthānam ātmanaḥ | nānāmatapariśrā◯ntaḥ prajñāpārami{tānayaṃ} | pañcaviṃśatisāhasrikāryaprajñāpāramitopadeśaṃ abhisamayālaṃkāra

112r3 śāstraṃ parisamāptam′ || ⊗ || kṛti{ḥ su⊔}kṛtikarmmaṇo mahāyānasaṃ(..sth.)tasya śākyabhikṣo◯r āryavimuktiṣeṇasya kaurukullāryasammat(ī)yasyānekodāravihārasvāmyācāryabuddhadāsanaptuḥ || ⊗ ||| ◯ prajñāpāramitānayo na gamito yo nyair mmahāyānikair yatrāvartta iva bhramaṃti bahavo vastūpalambhā

112r4 kulāḥ | tenāryeṇa ci||⊗||rād ayaṃ paṭudhiyā (..)ṣṭveva sākṣāj jinaṃ saṃ(.)yārthakramanāmabhedaphala◯to vyākhyāta ity adbhutaṃ ||

---

2 °jñatāyā{ṃ}] MS^{pc}; °jñatāyā MS^{ac} **5** asmi{n pa◯Φ}rokṣekṣaṇāḥ] MS^{pc}; asmi{..◯ ..}rokṣekṣaṇāḥ MS^{ac} **9** {ΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦΦ}] MS^{pc}; {. . .} MS^{ac} **12** {śā}sanaṃ] MS^{ppc}; {..}sanaṃ MS^{pc}, (..) *in the top margin*; {..}sanaṃ MS^{ac} **15** trividh{a}sya] MS^{pc}; trividh{e}sya MS^{ac} **18** prajñāpārami{tānayaṃ}] MS^{ppc}; prajñāpārami{tāyaṃ} MS^{pc}, × na *in the top margin*; prajñāpārami{tāyaṃ} MS^{ac} **20** kṛti{ḥ su⊔}kṛti°] MS^{pc}; kṛti{.. ..ṃ su}kṛti° MS^{ac}

anena puṇyena tu sarvadarśitām avāpya nirji(..) ca doṣadviṣaḥ | jarārujā||⊗||◯mṛtyumahormmisaṃkulāt samuddhareyaṃ bhavasāgaro yaṃ jjagatat′ || yāvatī prathamā koṭi sansāra(syān.. ..r..)

112r5 tāḥ | tāvat satvahitāyaiva cariṣyāmy amitāṃ carīm′ || ⊗ || ye dharmmā (.. .. .rabha)vā hetun teṣān tathāgato ◯ hy avadat teṣāñ ca yo nirodha evamvādī mahāśramaṇaḥ || ⊗ || deyadharmmo yaṃ pravaramahāyānayāyinaḥ paṇḍitasthavi◯raśākyabhikṣoś cintāmaṇiśrīmitrasya yad atra puṇyaṃ tad bhavatv ācāryopādhyāyamātāpitṛpūrvva(ṃ)gama(ṃ) kṛtvā

112r6 (.. .. .. ..)tvarāśer anuttarajñānaphalā{⊔}vāptaya iti || ⊗ || parameśvaraparamabhaṭṭārakaparamasaugatamaφ◯hārājādhirājaśrīmadrāmapāladevapravarddhamānakalyāṇavijayarājye saṃvat′ || 32 || aśvinadine || 5 ||

9 °phalā{⊔}vāptaya] MS^{pc}; °phalā{vā}vāptaya MS^{ac}

Works Consulted

Indian Sources

Abhidharmakośa of Vasubandhu

Sanskrit text: See below at the *Abhidharmakośabhāṣya*

Abhidharmakośabhāṣya of Vasubandhu

Sanskrit text: Pradhan (1967)

Abhidharmasamuccaya of Asaṅga

Sanskrit text: Pradhan (1950)

Abhidharmasamuccayabhāṣya

Sanskrit text: Tatia (1976)

Abhisamayālaṃkāra of Maitreya = *Abhisamayālaṃkāranāmaprajñāpāramitopadeśaśāstrakārikā*

Sanskrit text: Hyodo (2000)

Tibetan text: Hyodo (2000)

Aṣṭadhyāyī of Pāṇini

Sanskrit text: Böhtlingk (1887)

Ālokā of Haribhadra = *Āryāṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāvyākhyābhisamayālaṃkārālokā*

Sanskrit text: Wogihara (1932–1935) and Tucci (1932)

Tibetan text: D (3791) cha 1r1–341r7, P [90] (5189) cha 1r1–424v6

Uṇādisūtra

Sanskrit text: Aufrecht (1859), Chintamani Dikshit (1933a) and

Chintamani Dikshit (1933b) with commentary
Uṇādivṛtti-u of Ujjvaladatta
Sanskrit text: Aufrecht (1859)
Uṇādivṛtti-ś of Śvetavanavāsin
Sanskrit text: Chintamani Dikshit (1933a)
Gaganagañjaparipṛcchāsūtra = *Āryagaganagañjaparipṛcchānāmamahā-yānasūtra*
Tibetan text: P [33] (815) nu 204v4–293r3; S [69] (160) tsha 1v1–129r3
Pañcaviṃśatisāhasrikā = *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā*
Sanskrit text: Kimura (2007) and Kimura (2009) for the chapter I; Kimura (1986) for the chapters II and III; Kimura (1990) for the chapter IV; Kimura (1992) for the chapter V; Kimura (2006) for the chpters VI—VIII
Tibetan text: *bka' 'gyur*—P [18] (731) nyi 1v1–di 282r7, S [41–44] (12) ka 1v1–nga 394r7; *bstan 'gyur*—D (3790) ga 1r1–ca 342r7, P [88–90] (5188) ga 1r1–cha 403r7
Chinese text: *Da ban ruo bo luo mi duo jing, di er hui* = 『大般若波羅蜜多經』第二会—T [7] (220) 401–479; *Fang guang ban ruo jing* = 『放光般若經』—T [8] (221) 1–146; *Guang zan jing* = 『光讚經』—T [8] (222) 147–216; *Mo he ban ruo bo luo mi jing* = 『摩訶般若波羅蜜經』—T [8] (223) 217–424
Prakriyāsarvasva of Nārāyaṇa
Sanskrit text: Chintamani Dikshit (1933b)
Bodhisattvabhūmi of Asaṅga = *Yogācārabhūmau Bodhisattvabhūmiḥ*
Sanskrit text: Wogihara (1930–32)
Mañjuśrīvikrīḍitasūtra = *Mañjuśrīvikrīḍitanāmamahāyānasūtra*
Tibetan text: P [27] (764) ku 246r5–273v4, S [74] (225) 'a 6v6–42v5
Marmakaumudī of Abhayākaragupta = *Aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitā-vṛtti Marmakaumudī*
Tibetan text: D (3805) da 1r1–228r4, P [92] (5202) da 1r1–256r1

Mahāyānasūtrālaṃkāra of Maitreya

Sanskrit text: See below at the *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*

Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya of Vasubandhu

Sanskrit text: Lévi (1907–1911)

Munimatālaṃkāra of Abhayākaragupta

Tibetan text: D (3903) a 73v1–293r7, P [101] (5299) ha 71v3–397r5

Vārttika of Bhadanta-Vimuktisena = *Āryapañcaviṃśatisāhasrikāprajñā-pāramitopadeśaśāstrābhisamayālaṃkārakārikāvārttikā*

Tibetan text: D (3788) kha 1r1–181r7, P [88] (5186) kha 1r1–207r7

Vivṛti of Haribhadra = *Abhisamayālaṃkāravivṛti*

Sanskrit text: Amano (2000)

Tibetan text: Amano (1975)

Vivṛtipiṇḍārtha of Prajñākaramati = *Abhisamayālaṃkāravṛttipiṇḍārtha*

Tibetan text: D (3795) ja 254v1–275r7, P [91] (5193) ja 289r6–314r5

Visuddhimagga of Buddhaghosa

Pāli text: Davids (1920–1921)

Vṛtti of Ārya-Vimuktisena = *Āryapañcaviṃśatisāhasrikāprajñāpāramitopa-deśaśāstrābhisamayālaṃkāravṛtti*

Sanskrit text: Pensa (1967) for the chapter I; Cicuzza (2001) for the chapters II–IV; consult Sanskrit Text in this volume for the chapters V–IX

Tibetan text: D (3787) ka 14v1–212r7, P [88] (5185) ka 15v3–249r7; consult Tibetan Text in this volume for the chapters V–VIII

Śuddhimatī of Ratnākaraśānti = *Abhisamayālaṃkārakārikāvṛtti Śuddhi-matī*

Tibetan text: D (3801) ta 76r6–204r3, P [91] (5199) ta 87v8–227v8

Sārattamā of Ratnākaraśānti = *Aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāpañjikā Sāratamā*

Sanskrit text: Jaini (1979)

Tibetan text: D (3803) tha 1r1–230r7, P [92] (5200) tha 1r1–253v

Tibetan Sources

dKar chag lDan dkar = *Pho brang stong thang ldan dkar gyi chos 'gyur ro chog gi dkar chag*
Tibetan text: Yoshimura (1974)

Grub mtha' chen mo of 'Jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje Ngag dbang brtson 'grus = *Grub mtha'i rnam bshad rang gzhan grub mtha' kun dang zab don mchog tu gsal ba kun bzang zhing gi nyi ma lung rigs rgya mtsho skye dgu'i re ba kun skongs*
Tibetan text: Vol. 14, 1.1–1091.5 (fols. pha 1r1–pha2 240r5) in Ngawang Gelek Demo (1973)

Grub mtha' rin chen of dKon mchog 'Jigs med dbang po = *Grub pa'i mtha'i rnam par bzhag pa rin po che'i phreng ba*
Tibetan text: Mimaki (1977)

Grub mtha' shel gyi me long of Thu'u bkwan Blo bzang chos kyi nyi ma = *Grub mtha' thams cad kyi khungs dang 'dod tshul ston pa legs bshad shel gyi me long*
Tibetan text: Kawasaki and Yoshimizu (2007)

Grub mtha'i rnam gzhag of Paṇ chen bSod nams grags pa = *Grub mtha'i rnam gzhag blo gsal spro ba bskyed pa'i ljon pa phas rgol brag ri 'joms pa'i tho ba*
Tibetan text: Xylograph edited by sBag sa[1]

'Grel ba rnam 'byed of Ar Byang chub ye shes = *mNgon rtogs rgyan gyi 'grel ba rnam par 'byed pa*
Tibetan text: Vol. 2, pp. 91–447 (fols. 33r1–209r8) in dPal brtsegs bod yig dpe rnying zhib 'jug khang (2006–2009)

rGya gar chos 'byung of Tāranātha = *dPal ldan dpal gyis brgyan pa dpal gyi 'zhung gnas dam pa'i chos ring po che 'phags pa'i yul du ji ltar dar*

[1] The detail of this xylograph is unknown. See the bibliography in Mimaki (1982, p. XLVI).

ba'i tshul gsal bar ston pa dgos 'don kun 'byung
Tibetan text: Schiefner (1868)

rGya bod kyi chos 'byung of dGe ye Tshul khrims seng ge = *rGya bod kyi chos 'byung rin po che*
Tibetan text: Khetsun et al. (2007)

lCang skya grub mtha' of lCang skya Rol pa'i rdo rje = *Grub pa'i mtha' rnam par bzhag pa bshad pa thub bstan lhun po'i mdzes rgyan*
Tibetan text: 'Jigs med bsam grub (1989)

sTong phrag brgya pa rgyan gyi me tog of bCom ldan rig ral = *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag brgya pa rgyan gyi me tog*
Tibetan text: Vol. 5, 565.1–617.4 (fols. 1r1–26v4) in Khams sprul bsod nams don grub ([2006])

bsTan pa rgyas pa rgyan gyi nyi 'od of bCom ldan rig ral
Tibetan text: Schaeffer and Kuijp (2009)

sDe dge bstan 'gyur dkar chag of Tshul khrims rin chen dbyangs can snyems pa'i lang tsho'i sde = *bsTan 'gyur rin po che srid zhi'i rgyan gcig gi dkar chag rin chen mdzes pa'i phra tshoms*
Tibetan text: D (4569) śrī 1v1–503r7

Bu ston chos 'byung of Bu ston Rin chen grub = *bDe bar gshegs pa'i bstan pa'i gsal byed chos kyi 'byung gnas gsung rab rin po che'i mdzod*
Tibetan text: Vol. 24 (ya), 633.1–1055.1 (fols. ya 1r1–212r1) in Chandra (1965–1971)

Bu ston gsan yig of Bu ston Rin chen grub = *Bla ma dam pa rnams kyis rjes su bzung ba'i tshul: bKa' drin rjes su dran par byed pa*
Tibetan text: Vol. 26 (la), 1.1–142.2 (fols. la 1r1–71v2) in Chandra (1965–1971); for the catalogue part Nishioka (1981), Nishioka (1982) and Nishioka (1983)

Byams chos byung tshul by bCom ldan rig ral = *Byams pa dang 'brel ba'i chos kyi byung tshul*
Tibetan text: Vol. 53, pp. 157–167 (fols. 1r1–6r1) in dPal brtsegs

bod yig dpe rnying zhib 'jug khang (2006–2009), see also Kano and Nakamura (2009)

dBu ma dgongs rgyan of bDe legs nyi ma = *dBu ma dgongs rgyan rin po che'i 'phreng ba*
Tibetan text: Tohoku no. 6839[2]

dBu ma pa'i bshad pa of Bo don paṇ chen Phyogs las rnam rgyal = *dBu ma pa'i lugs la gnas skabs kyi bsdu ba dang / bkral ba'i tshul / bstan pa'i gnas tshad sogs bshad pa*
Tibetan text: Vol. 11, 639.2–662.2 (fols. dzha 321r1–332v2) in Tibet House (1969–1981)

Tshig don rab tu gsal ba of Rong ston Shes bya kun rig = *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa'i rnam bshad tshig don rab tu gsal ba*
Tibetan text: Jackson and Onoda (1988)

Zab don gnad kyi zla 'od of Rong ston Shes bya kun rig = *Mngon par rtogs pa'i rgyan 'grel pa dang bcas pa'i dka' ba'i gnas rnam par 'byed pa zab don gnad kyi zla 'od*
Tibetan text: Sherab Gyaltsen (1979)

Rigs lam kun gsal of Rong ston Shes bya kun rig = *dBu ma rigs pa'i tshogs kyi dka' ba'i gnad bstan pa rigs lam kun gsal*
Tibetan text: Pal Ewam Chodan Ngorpa Centre (1985), see the bibliography in Kumagai (2008)

Rin chen sgron me of rNgog Blo ldan shes rab = *Shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan 'grel pa dang bcas pa'i dka' 'grel rin po che'i sgron me*
Tibetan text: (**K**) Vol. 1, pp. 125–201 (fols. 1r1–39r8) in dPal brtsegs bod yig dpe rnying zhib 'jug khang (2006–2009); (**B**) Blo bzang mKhyen rab rGya mtsho and Jackson (1993)

---

[2] See in cat. no. 6839 in Kanekura, Yamada, and Tada (1953). The detail of this source is unknown. See also the bibliography in Kumagai (2008).

Legs bshad gser phreng of Tshong kha pa Blo bzang grags pa = *bsTan bcos mngon rtogs rgyang 'grel pa dang bcas pa'i rgya cher bshad pa legs bshad gser gyi phreng ba*

Tibetan text: Drepung Loseling Library Society (1990).

Bibliography

ACHARYA, DIWAKAR (2006). *Vācaspatimiśra's Tattvasamīkṣā: the earliest commentary on Maṇḍanamiśra's Brahmasiddhi.* Nepal Research Centre publications no. 25. Stuttgart: Franz Steiner.

AMANO, KOEI (1975). *A Study on the Abhisamaya-alaṃkāra-kārikā-śāstra-vṛtti.* 天野宏英. Tokyo: Japan Science Press.

— (2000). *Abhisamayālaṃkāra-kārikā-śāstra-vivṛti: Haribhadra's commentary on the Abhisamayālaṃkāra-kārikā-śāstra.* 天野宏英. Kyoto: Heirakuji-Shoten.

AUFRECHT, THEODOR (1859). *Ujjvaladatta's Commentary on the Uṇādisūtras.* Bonn: Adolph Marcus.

BAREAU, ANDRÉ (1955). *Les sectes bouddhiques du petit véhicule.* Publications de l'École française d'Extrême-Orient 38. Paris: École Française d'Extrême-Orient.

BLO BZANG MKHYEN RAB RGYA MTSHO and DAVID PAUL JACKSON (1993). *Lotsaba chen po'i bsdus don bźugs so: commentary on the Abhisamayalamkara.* Dharamsala, H.P.: Library of Tibetan Works and Archives.

BÖHTLINGK, OTTO VON (1887). *Pâṇini's Grammatik.* Liepzig: H. Haessel.

CHANDRA, LOKESH, ed. (1965–1971). *The Collected Works of Bu-ston.* Vol. 1 (ka)–28 (sa). Śata-piṭaka series, Indo-Asian literatures; vol. 4168. New Delhi: International Academy of Indian Culture.

Chintamani Dikshit, T. R. (1933a). उणादिसूत्राणि : श्वेतवनवासिविरचितवृत्ति-युतानि = *Uṇādisūtrāṇi: Śvetavanavāsiviracitavṛttiyutāni* = *The Uṇādisūtras with the Vṛtti of Śvetavanavāsin.* Madras University Sanskrit Series 7. The Uṇādisūtras in Various Recensions 1. [Madras]: मद्रपुरीयविश्वविद्यालयः.

— (1933b). *The Uṇādisūtras with the Prakriyāsarvasva of Nārāyaṇa.* Madras University Sanskrit Series 7. The Uṇādisūtras in Various Recensions 2. [Madras]: University of Madras.

Cicuzza, Claudio (2001). "L'Abhisamayālaṃkāra di Ārya Vimuktisena (2.–4. Abhisamaya): dottorato di ricerca in studi indologici (classici e medievali)". PhD thesis. [Roma]: Università degli Studi di Roma La Sapienza, Dipartimento di Studi Orientali.

Davids, Caroline Augusta Foley Rhys (1920–1921). *The Visuddhimagga of Buddhaghosa.* London: Published for the Pali Text Society by Humphrey Milford.

dPal brtsegs bod yig dpe rnying zhib 'jug khang, ed. (2006–2009). བཀའ་གདམས་གསུང་འབུམ་ཕྱོགས་བསྒྲིགས་ = *bKa' gdams gsung 'bum phyogs bsgrigs.* པར་གཞི་དང་པོ་. Vol. 1–90. [Cheng du]: སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་.

Drepung Loseling Library Society, ed. (1990). བསྟན་བཅོས་མངོན་རྟོགས་རྒྱན་འགྲེལ་པ་དང་བཅས་པའི་རྒྱ་ཆེར་བཤད་པ་ལེགས་བཤད་གསེར་གྱི་ཕྲེང་བ་ = *bsTan bcos mngon rtogs rgyan 'grel pa dang bcas pa'i rgya cher bshad pa legs bshad gser gyi phreng ba* = *The Golden Rosary of Eloquent Speech: a commentary on (Maitreya's) Abhisamayalangkara.* Panchen Sonam Dakpa Literature Series 67. Delhi: འབྲས་སྤུངས་བློ་གསལ་གླིང་དཔེ་མཛོད་ཁང་.

Geiger, Wilhelm (1994). *A Pāli Grammar.* Oxford: Pali Text Society.

Gutas, Dimitri (1998). *Greek Thought, Arabic Culture: the Graeco-Arabic translation movement in Baghdad and early ^{c}Abbāsid society (2nd–4th/8th–10th centuries).* London: Routledge.

— (2010). *On First Principles: (known as his Metaphysics): Greek text and medieval Arabic translation.* Philosophia Antiqua 119. Theophrastus of Eresus: sources for his life, writings, thought and influence. Leiden: Brill.

Hayashima, Osamu (1976). "法随法行(dharma-anudharma-pratipatti): その語義と意義 = Hōzuihōgyō (dharma-anudharma-pratipatti): sono gogi to igi = Dharma-anudharma-pratipatti: its meaning and significance in the Yōgācāra system of religious practices". In: 南都仏教 = *Nanto bukkyō* = *Journal of the Nanto Society for Buddhist Studies* 36. 早島理, pp. 1–24. issn: 05472032.

Himi, Nyanamoli (2010). *The Path of Purification.* 4th ed. Kandy: Buddhist Publication Society.

Hu-von Hinüber, Haiyan (2006). "Some remarks on the Sanskrit manuscript of the Mūlasarvāstivāda-Prātimokṣasūtra found in Tibet". In: *Jaina-itihāsa-ratna: Festschrift für Gustav Roth zum 90. Geburtstag.* Ed. by Ute Hüsken, Petra Kieffer-Pülz, and Anne Peters. Indica et Tibetica: Monographien zu den Sprachen und Literaturen des indo-tibetischen Kulturraumes 47. Marburg: Indica et Tibetica Verlag, pp. 283–337.

Hyodo, Kazuo (1984). "Bstan hgyur所収の『二万五千頌般若』についての二・三の問題:特に『現観荘厳論』との関連において = bsTan hgyur shoshū no "Nimangosenjuhannyakyō" ni tsuite no nisan no mondai: tokuni "Genkanshōgonron" tono kanren ni oite". In: 日本西蔵学会々報 30. 兵藤一夫, pp. 7–12.

— (2000). 現観荘厳論の研究:般若経釈 = *Genkan shgōnron no kenkyū: Hannyakyō shaku* = *A Study of the Abhisamayālaṃkāra, A Commentary on the Prajñāpāramitāsūtra.* 兵藤一夫. 京都: 文栄堂書店.

Isoda, Hirofumi (1975). "Ārya-Vimuktasena: Abhisamayālaṃkāra-Vṛtti (1)". In: 文化 = *Bunka* = *Culture* 39.1–2. 磯田熙文, pp. 184–158.

— (1980). "Ārya-Vimuktasena: Abhisamayālaṃkāra-Vṛtti (2)". In: 文化 = *Bunka* = *Culture* 43.3–4. 磯田熙文, pp. 284–273.

— (1981). "Ārya-Vimuktasena: Abhisamayālaṃkāra-Vṛtti (IV)". In: 論集 = *Ronshū* 8. 磯田熙文, pp. 244–202.

Isoda, Hirofumi (1982). "Ārya-Vimuktasena: Abhisamayālaṃkāra-Vṛtti (3)". In: 文化 = *Bunka* = *Culture* 45.3–4. 磯田熙文, pp. 248–236.

— (1992). "Ārya-Vimuktisena:『Abhisamayālaṃkāravṛtti』第II章(I) = Ārya-Vimuktisena: "Abhisamayālaṃkāravṛtti" dai II shō (I)". In: 般若波羅蜜多思想論集:真野龍海博士頌寿記念論文集 = *Hannya haramitta shisō ronsshū: Mano Ryūkai hakushi shōju kinen rombunshū*. Ed. by 真野龍海博士頌寿記念論文集刊行会. 東京: 山喜房佛書林, pp. 471–486.

— (1993). "Ārya Vimuktisena:『Abhisamayālaṃkāravṛtti』第II章(2) = Ārya Vimuktisena: "Abhisamayālaṃkāravṛtti" dai II shō (2)". In: 知の邂逅:仏教と科学:塚本啓祥教授還暦記念論文集 = *Chi no kaikō: Bukkyō to kagaku: Tsukamoto Keishō kyōju kanreki kinen rombunshū* = *Encounter of Wisdom between Buddhism and Science: essays in honour of professor Keishō Tsukamoto on his sixtieth anniversary*. Ed. by 塚本啓祥教授還暦記念論文集刊行会. 東京: 佼成出版社, pp. 337–352.

— (2001). "Ārya-Vimuktasena:Abhisamayālaṃkāra-Vṛtti第1章(V) = Ārya-Vimuktasena: Abhisamayālaṃkāra-Vṛtti dai 1 shō (V)". In: 東北大学文学研究科研究年報 = *Tōhoku daigaku bungaku kenkyūka kenkyū nempō* = *The Annual Reports of Graduate School of Arts and Letters, Tohoku University* 51. 磯田熙文, pp. 244–202.

Jackson, David Paul and Shunzo Onoda (1988). *Rong-ston on the Prajñāpāramitā Philosophy of the Abhisamayālaṃkāra: his sub-commentary on Haribhadra's 'Sphuṭārthā': a facsimile reproduction of the earliest known blockprint edition, from an exemplar preserved in the Tibet House Library, New Delhi*. Biblia Tibetica series 2. 小野田俊蔵. Kyoto: Nagata Bunshodo.

Jaini, Padmanabh S. (1979). आर्याष्टसाहस्रिकायाः प्रज्ञापारमितायाः सारतमाख्या पञ्जिका = *Āryāṣṭasāhasrikāyāḥ Prajñāpāramitāyāḥ Sāratamākhyā Pañjikā* = *Sāratamā: a pañjikā on the Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā sūtra*. भोटदेशीयसंस्कृतग्रन्थमाला 18 पुष्पम्. पाटलिपुत्रम्: काशी प्रसाद-जायसवाल-अनुशीलन संस्था.

’Jigs med bsam grub, ed. (1989). གྲུབ་མཐའ་ཐུབ་བསྟན་ལྷུན་པོའི་མཛེས་རྒྱན་ = *Grub mtha’ thub bstan lhun po’i mdzes rgyan.* གངས་ལྗོངས་ཤེས་རིག་གི་ཉིང་བཅུད་. [S.l.]: ཀྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་.

Kanekura, Ensho, Ryujo Yamada, and Tokan Tada (1953). *A Catalogue of the Tohoku University Collection of Tibetan Works on Buddhism* = 西藏撰述佛典目録. 金倉円照, 山田龍城, 多田等観. Sendai: Tohoku University.

Kano, Kazuo and Hodo Nakamura (2009). “チョムデンリクレル著『弥勒法の歴史』:テクストと和訳 = Japanese Translation and Critical Editin of bCom ldan rig ral’s Byams pa dang ’brel ba’i chos kyi byung tshul”. In: *Acta Tibetica et Buddhica* 2. 加納和雄, 中村法道, pp. 117–139. issn: 18831885.

Kawagoe, Eishin (1984). “rṄog Blo Idan ses rabと彼をめぐる人々 = rṄog Blo Idan ses rab to kare wo meguru hitobito”. In: 印度學佛教學研究 = *Indogaku bukkyōgaku kenkyū* = *Journal of Indian and Buddhist Studies* 32.2. 川越英真, pp. 1010–1006. issn: 00194344.

— (2005). *dKar chag ’Phang thang ma.* Tohoku-Indo-Tibbetto-Kenkyūsho-Kankokai monograph series 3. 川越英真. 東北インド・チベット研究会.

Kawasaki, Shinjo and Chieko Yoshimizu (2007). トゥカン『一切宗義』序章「インドの思想と仏教」= *Tukan “Issai shūgi” joshō ‘Indo no shisō to bukkyō’* = *A Study of the Grub mtha’ of Tibetan Buddhism: the chapter on the philosophical systems and Buddhism in India (rGya gar) of Thu’u bkwan’s Grub mtha’ shel gyi me long.* Studia Tibetica 43, 西蔵仏教宗義研究第8巻. 川崎信定, 吉水千鶴子. 東京: 東洋文庫.

Kellner, Birgit (2007). *Jñānaśrimitra’s Anupalabdhirahasya and Sarvaśabdābhāvacarcā: a critical edition with a survey of his anupalabdhi-theory.* Wien. Wiener Studien zur Tibetologie und Buddhismuskunde Heft 67. Arbeitskreis für Tibetische und Buddhistische Studien, Universität Wien.

Khams sprul bsod nams don grub, ed. ([2006]). བཅོམ་ལྡན་རིག་པའི་རལ་གྲིའི་གསུང་འབུམ་ = *bCom ldan rig pa'i ral gri'i gsung 'bum.* [ལྷ་ས་]: [ཁམས་སྤྲུལ་བསོད་ནམས་དོན་གྲུབ་].

Khang dkar, Tshul khrims khas bzang and Takashi Fujinaka (2012). "『現観荘厳論』がインド、チベットで栄えたさまと仏性の規定= "Genkan-shōgonron" ga Indo, Chibetto de sakaeta sama to busshō no kitei = The Way Abhisamayālaṃkāra Prospered in India and Tibet, and the Descriptions of Buddha-nature (gotra)". In: 成田山仏教研究所紀要 = *Naritasan bukkyō kenkyūjo kiyō = Journal of Naritasan Institute for Buddhist Studies* 35. ツルティム・ケサン, 藤仲孝司, pp. 103–205. issn: 0385-4825.

Khetsun, Sangpo et al. (2007). *History of Indo-Tibetan Buddhism by dGe ye Tshul Khrims seng ge: a critical and facsimile edition of the Tibetan text* = ゲイェ・ツルティム・センゲ「インド・チベット仏教史」:校訂テキストおよび影印. 京都: Otani University Shin Buddhist Comprehensive Research Institute (SBCRI), Tibetan Works Research Project.

Kimura, Takayasu (1986). *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā.* 初版. Vol. II–III. 木村高尉. Tokyo: Sankibo Busshorin.

— (1990). *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā.* 初版. Vol. IV. 木村高尉. Tokyo: Sankibo Busshorin.

— (1992). *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā.* 初版. Vol. V. 木村高尉. Tokyo: Sankibo Busshorin.

— (2006). *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā.* 初版. Vol. VI–VIII. 木村高尉. Tokyo: Sankibo Busshorin.

— (2007). *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā.* 初版. Vol. I-1. 木村高尉. Tokyo: Sankibo Busshorin.

— (2009). *Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā.* 初版. Vol. I-2. 木村高尉. Tokyo: Sankibo Busshorin.

Kobayashi, Mamoru (2005). "有顕現派sNaṅ bcas pa / 無顕現派sNaṅ med pa = Ukengenha sNaṅ bcas pa / mukengenha sNaṅ med pa = sNaṅ bcas pa and sNaṅ med pa". In: 印度學佛教學研究 = *Indogaku bukkyōgaku kenkyū*

= *Journal of Indian and Buddhist Studies* 54.1. 小林守, pp. 492–486. ISSN: 00194344.

KRAMER, RALF (2007). *The Great Tibetan Translator: life and works of rNgog Blo ldan shes rab (1059–1109).* Collectanea Himalayica: studies on the history and culture of the Himalayas and Tibet 1. München: Indus Verlag.

KUMAGAI, SEIJI (2008). "中観思想史研究:インド仏教からチベット仏教、ボン教への中観思想の展開 = Chūgan shisōshi kenkyū: Indo bukkyō kara chibetto bukkyō, bonkyō heno chūgan shisō no tenkai". PhD thesis. 京都: 京都大学大学院.

LASIC, HORST (2000a). *Jñānaśrīmitras Vyāpticarcā: Sanskrittext, Übersetzung, Analyse.* Wiener Studien zur Tibetologie und Buddhismuskunde Heft 48. Wien: Arbeitskreis für Tibetische und Buddhistische Studien, Universität Wien.

— (2000b). *Ratnakīrtis Vyāptinirṇaya: Sanskrittext, Übersetzung, Analyse.* Wiener Studien zur Tibetologie und Buddhismuskunde Heft 49. Wien: Arbeitskreis für Tibetische und Buddhistische Studien, Universität Wien.

LÉVI, SYLVAIN (1907–1911). *Mahāyāna-Sūtrālaṃkāra: exposé de la doctrine du Grand Véhicule: selon le systéme Yogācāra.* Bibliothèque de l'École des hautes études; Sciences historiques et philologiques; 159e, 190e fasc. Librairie Honoré Champion.

MAKRANSKY, JOHN J. (1997). *Buddhahood Embodied: sources of controversy in India and Tibet.* SUNY series in Buddhist studies. Albany, NY: State University of New York Press.

MIMAKI, KATSUMI (1977). "Le Grub Mtha' rnam bzag rin chen Phren ba de dkon mchog 'jigs med Dban po (1728–1791)". In: *Zinbun: memoire of the Research Institute for Humanistic Studies, Kyoto University* 14. 御牧克己, pp. 55–112.

Mimaki, Katsumi (1982). *Blo gsal grub mtha', chapitres IX (Vaibhāsika) et XI (Yogācāra) édités et chapitre XII (Mādhyamika).* 御牧克己. Kyoto: Zinbun Kagaku Kenkyusyo, Université de Kyoto.

Miyake, Shin'ichiro (1997). "ガンデン寺所蔵金写テンギュールについて = Ganden ji shozō kinsha tengyūru ni tsuite". In: 日本西蔵学会々報 = *Nihon chibetto gakkai kaihō = Report of the Japanese Association for Tibetan Studies* 41. 三宅伸一郎, pp. 33–44.

— (1998). "Comparative Table of the Golden Manuscript Tenjur in dGa'-ldan Monastery with the Peking Edition of Tenjur". In: 真宗総合研究所研究紀要 = *Shinshū sōgō kenkyūsho kenkyū kiyō = Annual Memoirs of the Otani University Shin Buddhist Comprehensive Research Institute.* 三宅伸一郎, pp. 1–65. issn: 13432753.

Mukherji, S.C. (1999). "The Royal Character of King Madanapāla and the Chronology of the Pāla Kings of Begal and Bihar". In: *Journal of Bengal Art* 4, pp. 61–65.

Nakamura, Hodo (2009). "*Abhisamayālaṃkāra*における仏身論の展開: Ārya-Vimuktisenaによる注釈書の第8章を中心に = *Abhisamayālaṃkāra* ni okeru busshinron no tenkai: Ārya-Vimuktisena ni yoru chūshakusho no dai 8 shō wo chūshin ni". MA thesis. 京都: 京都大学大学院.

— (2010). "The Classification of the Buddhakāya Theory in the *Abhisamayālaṃkāra*: The Interpretation of the Twenty-one Undefiled Qualities". In: 印度學佛教學研究 = *Indogaku bukkyōgaku kenkyū = Journal of Indian and Buddhist studies* 58.3. 中村法道, pp. 1198–1202. issn: 00194344.

— (2011a). "Commentaries by Ārya-Vimuktisena and Bhadanta-Vimuktisena on the Abhisamayālaṃkāra: Their Relation to Variants of the Pañcaviṃśatisāhasrikā Prajñāpāramitā". In: 仏教文化研究 = *Bukkyō bunka kenkyū = Studies in Buddhism and Buddhist Culture* 55, pp. 1–17. issn: 0287-1157.

— (2011b). "Traditions of the Commentaries Ascribed to Asanga and Vasubandhu on the *Abhisamayālaṃkara*: Relationship with the Commen-

taries ascribed to Daṃṣṭrasena on the *Prajñāpāramitā*-literature". In: 印度學佛教學研究 = *Indogaku bukkyōgaku kenkyū* = *Journal of Indian and Buddhist studies* 59.3. 中村法道, pp. 1262–1266.

NGAWANG GELEK DEMO, ed. (1973). *The collected works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-paʾi-rdo-rje*. Vol. 1–15. Gedan Sungrab Minyam Gyunphel Series 40–54. New Delhi: Ngawang Gelek Demo.

NISHIOKA, SOSHU (1981). "『プトゥン仏教史』目録部索引I = *"Putun Bukkyōshi" mokurokubu sakuin I = Index to the Catalogue Section of Bu ston's "History of Buddhism" (I)*". In: 東京大学文学部文化交流研究施設研究紀要 = *Tokyō daigaku bungakubu bunka kōryū kenkyū shisetsu kenkyū kiyō* = *Annual report of the Institute for the Study of Cultural Exchange* 4. 西岡祖秀, pp. 61–92.

— (1982). "『プトゥン仏教史』目録部索引II = *"Putun Bukkyōshi" mokurokubu sakuin II = Index to the Catalogue Section of Bu ston's "History of Buddhism" (II)*". In: 東京大学文学部文化交流研究施設研究紀要 = *Tokyō daigaku bungakubu bunka kōryū kenkyū shisetsu kenkyū kiyō* = *Annual report of the Institute for the Study of Cultural Exchange* 5. 西岡祖秀, pp. 43–94.

— (1983). "『プトゥン仏教史』目録部索引III = *"Putun Bukkyōshi" mokurokubu sakuin III = Index to the Catalogue Section of Bu ston's "History of Buddhism" (III)*". In: 東京大学文学部文化交流研究施設研究紀要 = *Tokyō daigaku bungakubu bunka kōryū kenkyū shisetsu kenkyū kiyō* = *Annual report of the Institute for the Study of Cultural Exchange* 6. 西岡祖秀, pp. 47–201.

PAL EWAM CHODAN NGORPA CENTRE, ed. (1985). དབུ་མ་རིགས་པའི་ཚོགས་ཀྱི་དཀའ་བའི་གནད་བསྟན་པ་རིགས་ལམ་ཀུན་གསལ་ = *Exegesis on Difficult Points in the Fundamental Treatises of the Mādhyamika*. Dehra Dun: Pal Ewam Chodan Ngorpa Centre.

Pensa, Corrado (1967). *L'Abhisamayālamkāravrtti di Ārya-Vimuktisena: primo Abhisamaya: testo e note critiche.* Serie orientale Roma 37. Roma: Istituto italiano per il Medio ed Estremo Oriente.

Pradhan, Prahlad (1950). *Abhidharma Samuccaya of Asanga.* Visva-Bharati Studies 12. Santiniketan: Visva-Bharati.

— (1967). *Abhidharma kośabhāṣya of Vasubandhu.* भोटदेशीयसंस्कृतग्रन्थमाला 8. Patna: K. P. Jayaswal Research Institute.

Roberts, Peter Alan (2013). *The Basket's Display: Kāraṇḍavyūha.* PDF Version. 84000. url: http://read.84000.co/#!ReadingRoom/UT22084-051-004/0.

Ruegg, David Seyfort (1968–1969). "Ārya and Bhadanta Vimuktisena on the Gotra-Theory of the Prajñāpāramitā". In: *Wiener Zeitschrift für die Kunde Süd- und Ostasiens und Archiv für Indiesche Philosophie* 12–13, pp. 303–317.

Schaeffer, Kurtis R. and Leonard W. J. van der Kuijp (2009). *An Early Tibetan Survey of Buddhist Literature: the Bstan pa rgyas pa rgyan gyi nyi 'od of Bcom ldan ral gri.* Harvard Oriental Series 64. Cambridge, Mass: Dept. of Sanskrit and Indian Studies, Harvard University,Distributed by Harvard University Press.

Schiefner, Anton (1868). *Târanâthae de doctrinae Buddhicae in India propagatione: narratio: contextum Tibeticum e codicibus Petropolitanis.* Petropol, Petropol: Academia scientiarum Petropolitanae, Venumdant, Eggers et socii.

— (1869). *Taranatha's Geschichte des Buddhismus in Indian.* St. Peterburg: Commissionäre der Kaiserlichen Akademie der Wissenechaften.

Schmithausen, Lambert (1969). *Der Nirvāṇa-Abschnitt in der Viniścayasaṃgrahaṇī der Yogācārabhūmiḥ.* Veröffentlichungen der Kommission für Sprachen und Kulturen Süd- und Ostasiens Heft 8. Wien: Hermann Böhl u.

SFERRA, FRANCESCO (2008). "Sanskrit Manuscripts and Photographs of Sanskrit Manuscripts in Giuseppe Tucci's Collection". In: *Sanskrit Texts from Giuseppe Tucci's Collection.* Ed. by FRANCESCO SFERRA and HARUNAGA ISAACSON. Vol. 104; Manuscripta Buddhica 1. Serie orientale Roma. Roma: Istituto Italiano per l'Africa e l'Oriente, pp. 15–78.

SHERAB GYALTSEN, ed. (1979). *Mṅon par rtogs pa'i rgyan 'grel pa daṅ bcas pa'i dka' ba'i gnas rnam par 'byed pa zab don gnad kyi zla 'od: a detailed exegesis of the Abhisamayālaṅkāra and its commentary by Haribhadra.* Gangtok: Palace Monastery.

SKILLING, PETER (1991). "A Brief Guide to the Golden Tanjur". In: *The Journal of the Siam Society* 79, pp. 138–146.

SPARHAM, GARETH (2006). *Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* Vol. 1: First Abhisamaya. Fremont, Calif.: Jain Pub.

— (2008). *Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* Vol. 2: Second and Third Abhisamaya. Fremont, Calif.: Jain Pub.

— (2009). *Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* Vol. 3: Fourth Abhisamaya. Fremont, Calif.: Jain Pub.

— (2012). *Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* Vol. 4: Fifth to Eighth Abhisamaya. Fremont, Calif.: Jain Pub.

STEINKELLNER, ERNST (1988). "Methodological Remarks on the Constitution of Sanskrit Texts from the Buddhist pramāṇa-Tradition". In: *Wiener Zeitschrift für die Kunde Südasiens* 32, pp. 103–129.

— (1989). "New Approach towards Improving Our Textual Basis for Understanding Dignāga's Pramāṇasamuccayavṛtti". In: *Wiener Zeitschrift für die Kunde Südasiens* 33, pp. 177–180.

— (2007). *Dharmakīrti's Pramāṇaviniścaya.* Sanskrit texts from the Tibetan Autonomous Region 2, 8. Beijing, Vienna: China Tibetology Publishing House, Austrian Academy of Sciences Press.

STEINKELLNER, ERNST, HELMUT KRASSER, and HORST LASIC (2005). *Jinendrabuddhi's Viśālāmalavatī Pramāṇasamuccayaṭīkā.* Sanskrit texts

from the Tibetan Autonomous Region 1/I–II, 15. Beijing, Vienna: China Tibetology Publishing House, Austrian Academy of Sciences Press.

TANIGUCHI, FUJIO (2002). 現観体験の研究 = *Genkan taiken no kenkū.* 谷口富士夫. 東京: 山喜房佛書林.

TATIA, NATHMAL (1976). *Abhidharmasamuccaya-bhāṣyam.* भोटदेशीयसंस्कृतग्रन्थमाला 17. Patna: K. P. Jayaswal Research Institute.

TIBET HOUSE, ed. (1969–1981). *Encyclopedia Tibetica: the collected works of Bo-don Paṇ-chen Phyogs-las-rnam-rgyal.* Vol. 1–137. Tibet house library publications 1. New Delhi: Tibet House.

TUCCI, GIUSEPPE (1932). *The commentaries on the Prajñāpāramitās.* Gaekwad's oriental series 62. Baroda: Oriental Institute.

VOGEL, CLAUS (1965). *Vāgbhaṭa's Aṣṭāṅgahṛdayasaṃhitā: the first five chapters of its Tibetan version.* Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes XXXVII, 2. [Marburg], Wiesbaden: Deutsche Morgenländische Gesellschaft, Kommissionsverlag F. Steiner.

WANG, SEN (1985). 民族圖書館藏梵文貝葉經目录 = *Min zu tu shu guan cang fan wen bei xie jing mu lu = [A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts Preserved in the China Ethnic Library].* 王森. [北京].

WARDER, ANTHONY KENNEDY (2000). *Indian Buddhism.* 3rd rev. ed. Delhi: Motilal Banarsidass.

WOGIHARA, UNRAI (1930–32). *Bodhisattvabhūmi: a statement of whole course of the Bodhisattva (being fifteenth section of Yogācārabhūmi).* 荻原雲来. Tokyo: [s.n.]

— (1932–1935). *Abhisamayālaṃkār'ālokā Prajñāpāramitāvyākhyā: commentary on Aṣṭasāhasrikā-prajñāpāramitā.* The Toyo Bunko publications ser. D; vol. 2. 荻原雲来. Tokyo: Toyo Bunko.

YOSHIMURA, SHUKI (1974). インド大乗仏教思想研究:カマラシーラの思想 = *Indo daijo bukkyō shisō kenkyū: Kamarashīra no shisō.* 芳村修基. 京都: 百華苑.

Ich versichere an Eides Statt durch meine eigene Unterschrift, dass ich die eingereichte Arbeit selbständig und ohne fremde Hilfe angefertigt und alle Stellen, die wörtlich oder annähernd wörtlich aus Veröffentlichungen entnommen sind, als solche kenntlich gemacht und mich auch keiner anderen als der angegebenen Literatur bedient habe. Diese Versicherung bezieht sich auch auf die in der Arbeit verwendeten Zeichnungen, Skizzen, bildlichen Darstellungen und dergleichen.

16. Januar 2014 Unterschrift